CELJSKI ZBORNIK 1980
Posebna izdaja

JANKO OROŽEN

ORIS SODOBNE ZGODOVINE CELJA IN OKOLICE

1941—1979

CELJE
1980

94 (497.4 Celje)

Zbirka 295

PREGLED OBDOBJA 1918—1945

Družbena preobrazba in priprava na odpor

Med prvo svetovno vojno so se Slovenci v zvezi s Hrvati in Srbi monarhije ter s Čehi in Slovaki v znatni meri vključili v borbo za svobodo. Na Zahodu se je osnoval Jugoslovanski odbor, ki je svoje delovanje oprl na Jugoslovansko divizijo in srbske ter ameriške enote. Tudi doma so po smrti Franca Jožefa vodili uspešno politično borbo, v katero so vključili ves narod. Tudi tu so bili povezani s Hrvati in Srbi in so svojo narodno in moralno upravičenost podpirali z opozarjanjem na tesno sorodnost vseh Jugoslovanov in na narodno enotnost.

Ob zaključku vojne pa stari voditelji niso bili kos položaju. Preveč so zaupali v idejo mednarodne pravičnosti in ni se jim zdelo potrebno in smotrno, da vsaj mlajše moške pravočasno pokličejo k poslednjemu naporu, ali pa da se o pravem času poslužijo srbskih čet in jugoslovanskih dobrovoljcev v njihovem sestavu, ki jih je bilo dovolj na razpolago, k čemur so bili upravičeni tudi zaradi združitve v eni državi, ki so jo sklenili 1. decembra 1918. Ko so v maju in juniju prišli na Koroško srbsko-jugoslovanski oddelki, so sicer z lahkoto pognali nazaj nasprotnike, toda bilo je že prepozno in brez političnega učinka.

Tudi v neposrednem dogovarjanju so slovenski vodje zagrešili napako, sprejeli niso od Avstrijcev ob Dravi ponujene meje in čeprav jih je uvidevni zemljepisec in narodopisec Cvijić opozoril na nevarnost, se pri pogajanju v Parizu niso zavarovali z določbo, naj bodo odločilni rezultati plebiscita v posameznih občinah in ne v celotni plebiscitni coni. Južno od Drave smo pa imeli kljub nepoštenim postopkom na nasprotni strani v vseh občinah večino.

Na zahodu je odločnost srbskega polkovnika, ki se je vračal iz ujetništva, preprečila, da Italijani niso prekoračili demarkacijske črte in niso zasedli Ljubljane ter prodirali še dalje proti Zidanemu mostu, ki je bil njihov končni cilj. Sicer se tu ni dalo nič koristnega doseči, ker je Italijane ščitil dogovor z zapadnimi zavezniki.

Tudi v Jugoslaviji se je kar močno pojavilo socialno vprašanje. Ni več bilo brez tradicije. V Celju in okolici se je razen kmečkega v po-

mladi narodov leta 1848 že slišal tudi delavski glas. Vendar so bili tedanji delavci obrtni uslužbenci in dninarji.

V naslednjih desetletjih se že srečamo s tovarniškimi delavci. V Štorah, Pečovniku, Libojah in Zabukovici so začeli v skromnem obsegu premog kopati že pred letom 1848. Libojska in druge steklarne so delale še prej. Na temelju premogovnika je v Štorah okrog leta 1850 nastala železarna. Pridružila se ji je leta 1873 cinkarna in tej je leta 1894 sledila tovarna emajlirane posode. Tedaj je bilo v Celju in neposredni okolici že okrog 1.000 tovarniških delavcev. Leta 1896 je bila v tovarni emajlirane posode prva večja stavka. Potem so se pa večje in manjše stavke porajale druga za drugo, zdaj tu, zdaj tam. Leta 1897 so delavci prvič volili. V Celju je kandidiral železniški delavec Ropas. Predvolilna borba je bila burna. Tedaj so nastajale že trajne delavske organizacije.*

Kakor vsaka velika kriza je tudi prva svetovna vojna odprla še druge rane. Vprašanje je bruhnilo na dan z večjo silo. Predvojni socializem, ki je na nemškem in avstrijskem področju prevzel ime socialni demokratizem, mu ni bil kos in ga niti ni skušal resno reševati, saj so nemški socialni demokrati še ob izbruhu vojne klonili in podprli militarizem.

Po vojni se je od njega odcepil komunizem, a je v boju z nasprotniki podlegel, isto je bilo v Italiji.

V Rusiji se je komunizem kot boljševizem (leninizem) ločil od zmernega socializma-menjševizma že prej in je v borbi za prevzem oblasti uspel. Tudi gospodarske težave je s silo premagoval.

Kot posledica vojne so se rodile tudi na zapadu, zmagovitih držav Francije in Anglije niso v temeljih ogrožale. Zelo kočljiv učinek so pa imele v Italiji in Nemčiji. Iz gospodarskih težav in družbenih sporov sta se rodila fašizem in nemški nacionalni socializem (hitlerizem), ki sta zatirala svobodo doma in se pripravljala na surovo vojno za pridobitev nadvlade na vsem svetu. Gospodarska in z njo povezana politična oslabitev, ki je zavladala v Evropi in Ameriki ob prehodu dvajsetih let v trideseta, je nade fašizma in hitlerizma še okrepila. Podžigala sta pa tudi sovraštvo do komunizma in upanje, da bo strah pred komunizmom odpornost evropskih držav in narodov oslabil.

Tudi v Jugoslaviji se je kar močno pojavilo socialno vprašanje. Industrija je bila sicer še razmeroma šibka, vendar toliko močna, da je delavski sloj že imel primerno vlogo. Vpliv ruske revolucije nanj je bil močan. V vzhodnih pokrajinah Jugoslavije (po vidovdanski ustavi kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev) se je že leta 1919 od socialistov

---

* To tu samo omenjam, obširneje sem o delavskem gibanju pisal v Zgodovini Celja in okolice, II. del, in sicer na straneh 138—141 (do leta 1918) in na straneh 407—414 (od 1918—1941), kjer navajam tudi podatke o organizaciji Komunistične partije, o sodnih procesih in o dogodkih, ki so privedli do tesnejših stikov med delavsko in kmečko mladino ter do ustanovitve Zveze delovnega ljudstva Slovenije leta 1939. Navedbe organizacijskega značaja so zelo važne in jih zato tu navajam v mestoma razširjeni obliki. Saj so dogodki, na katere se nanašajo, v zvezi z nastajajočo vojno in notranjo revolucijo.

odcepila Komunistična stranka. V Sloveniji je pa prišlo do razcepa šele v začetku leta 1920. Starejši vodilni člani Socialno-demokratske stranke so ostali pri starem, tudi vprašanja, ali kraljevina—republika, se niso dotaknili. Za njihovo odločitev je bilo vsekakor več vzrokov. Eden izmed njih je bila gotovo nekaka utrujenost, ki jih je odvračala od borbe, drugi vzrok je bil oportunizem, mnenje, da se bo s sporazumevanjem dalo za delavce več doseči; tretji vzrok je pa vsaj pri nekaterih bilo prepričanje, da bi po Jugoslaviji udarili zapadnjaki, čim bi v njej zmagal komunizem. Pri volitvah leta 1920 se je pokazala moč komunistov, bili so tretja najmočnejša stranka v državi, povsod, tudi v Sloveniji, so močno prekosili socialiste (socialne demokrate).

Komunisti so deloma računali tudi s tem, da so stare stranke nesložne. Sebičnost, osebna, strankarska in narodna (na narodno enotnost so pozabile) je slabila njihovo moč, kot celota je pa vlada v danih razmerah bila še dovolj močna za odpor.

Prvič se je to pokazalo konec leta 1920. Med stavko v Sarajevu so nastale neke nerednosti. Zaradi njih je vlada izdala tako imenovano Obznano, s katero je prepovedala komunistično propagando, po uspelem atentatu na notranjega ministra Draškovića in neuspelem atentatu na regenta Aleksandra pa Zakon o zaščiti države (avgusta 1921), s katerim je stranko razpustila.

Vendar je bilo komunistično gibanje že tako močno, da se ni dalo več zatreti. Komunisti so začeli delati podtalno, ilegalno. Ustanovili so si pa tudi legalno Neodvisno delavsko stranko in Neodvisne sindikate. Socialnodemokratska stranka je obstajala dalje, čeprav oslabljena. V Celju je pri občinskih volitvah 1921 celo dosegla lepo število glasov, v okolici pa celo župana Hrastnika, uvidevnega in taktnega ter tudi pri nasprotnikih cenjenega moža, uslužbenega v emajlirki. Kmalu se je stranka razdelila v tri frakcije, ohranila je pa svojo kulturno organizacijo Svobodo in sindikalno organizacijo. Tudi komunisti so se posluževali Svobode za kulturno delo, s katerim so povezovali tudi politično propagando. Prav tako tudi sindikalne organizacije, ki je v Celju imela svojo pisarno. Ponekod so komunisti že iskali stike s kmečkimi ljudmi.

Po nekaj letih ilegalnega dela so se komunisti začeli tudi politično organizirati. Leta 1927 so že nastale prve trojke. Oblast jim je prišla na sled šele leta 1929. Dvanajst mladih ljudi je prišlo pred sodišče. Glavna obtožnica, čevljarski pomočnik Josip Kocman in krojaški pomočnik Jakob Butala, sta bila obsojena, prvi na dve leti in pol, drugi pa na tri leta težke ječe.

V tem času ali malo pozneje so se v Celju naselili trije mladi inteligentni možje, ki so postali nosilci komunističnega gibanja. Našli so si službe in s tem oporo pri uglednih ljudeh celjske družbe: Slavko Šlander, dentist pri zobozdravniku dr. Alojziju Krautbergerju, Dušan Kraigher, koncipient pri dr. Rihardu Pintarju, Jernej Stante, koncipient pri dr. Antonu Ogrizku. Bili so sicer sumljivi, toda previdni, oblast jih je pustila pri miru in družba jih je cenila.

Na širjenje komunističnih idej je vplivala tudi oblast s sodnimi procesi, ki so se vršili pri okrožnem sodišču. Bilo jih je precej, kajti področje celjskega okrožnega sodišča je bilo veliko, zavzemalo je tudi revirje.

Že leta 1922 so sodili trboveljskemu omladincu Manfredu in še trem drugim. Manfredo so obsodili na 2 leti težke ječe, a so ga zaradi bolezni pustili domov. Še preden je ozdravel, je odšel v Sovjetsko zvezo.

Leta 1924 je bil sodni proces proti udeležencem krvavega spopada med delavci in Orjunaši, ki je bil v Trbovljah 1. junija.

Leta 1929 je bil že navedeni proces, pri katerem sta bila obsojena Kocman in Butala.

Leta 1934 sta bila v Celju dva procesa. Prvi je bil meseca aprila. Pred sodniki je bilo 22 oseb. Iz Celja sta bila dipl. fil. Branko Diehl in medičar Schrimf, drugi so pa bili iz Savinjske doline in Slovenjega Gradca. Obsojenih jih je bilo 18 na kazni od štirih mesecev do treh let. Daljše kazni so obsojenci prestajali v Mitrovici.

Drugi proces je bil meseca julija. Obtoženih je bilo 8 oseb. Obsojeni so bili od dveh mesecev do dveh let. Med njimi je bil tudi Peter Stante iz emajlirke.

To leto je v Marseillu kot žrtev atentata padel kralj Aleksander. To je bil predznak krvave vojne. V Jugoslaviji je dogodek povzročil veliko vznemirjenost. Budnost oblasti se je zmanjšala in dovolila je, da se je v Celju leta 1935 lahko vršil zlet Zveze Svobod. Prireditelji so bili socialni demokrati. Vendar je bil glavni govornik Franc Leskošek, ki komunistične usmerjenosti ni skrival. Sicer se je pa zlet vršil v redu in miru. Izpričal je, da se znajo delavci podrediti disciplini. Kljub temu je vlada Zvezo Svobod razpustila. Delavci so pa ustanovili »Vzajemnost«.

To je bil znak večjega odpora. Leta 1936 je bilo zopet pred celjskim okrožnim sodiščem obsojenih več oseb, med njimi sta bila advokatski pripravnik Josip Marko in Viljem Šlander. Marko je malo prej prišel od vojakov, Viljem Šlander se je pa vrnil iz Mitrovice.

To leto (avgusta in septembra) je bila velika, toda trda stavka v najmočnejšem celjskem tovarniškem podjetju, v emajlirki. Materialnega uspeha sicer ni prinesla, toda bila je prava šola za bodoče dogodke.

Na Čebinah je pa bila v noči med 17. in 18. aprilom 1937 na ilegalnem sestanku ustanovljena Komunistična stranka (partija) Slovenije. Za glavnega sekretarja so izbrali Celjana Franca Leskoška, izkušenega delavskega borca in vodjo.

Mladina se je organizirala v SKOJ (Savez komunistične omladine Jugoslavije). V Celju je bilo jedro SKOJ na gimnaziji (Božo Mravljak, Olga in Janko Vrabič, Blaž Röck-Biba). Tik pred vojno je bil okrajni in nato okrožni sekretar SKOJ dijak Dušan Finžgar-Fidži. Obdolžili so ga, da je ponoči 14. marca 1940 v Gaberju pomagal trositi komunistične letake in da je hud komunistični agitator. Pri njem so našli nekaj komunističnih spisov, toda pravih dokazov ni bilo in sodišče ga je oprostilo.

Ko je izbruhnila vojna, je Finžgar, star tedaj 20 let, po nalogu partije odšel v Šoštanj in od tam v I. pohorsko četo, kjer je postal politični

komisar. Konec septembra 1941 je kot ilegalec prišel v Maribor, da pomaga na terenu organizirati vstajo. Gestapo ga je zalotil in obsodili so ga na smrt. Ustrelili so ga 10. oktobra v Šoštanju skupaj z devetimi talci.

Širjenju in utrditvi ideje, a tudi pripravi na bližajoče se dogodke so služile *partijske konference.*

Prva je bila na veliko noč 1938 v Šmiglovi zidanici nad Grajsko vasjo pri Gomilskem. Pripravil jo je Slavko Šlander. Udeležilo se je je 21 delegatov, med njimi je bil tudi Josip Broz-Tito. Posvetovanja, ki so trajala ves dan, je vodil Edvard Kardelj.

Druga pomembna konferenca je bila na Silvestrovo 1939/40 v mlinu Melča Jošta v Medlogu pri Celju. Udeležencev je bilo okrog 120, med njimi sta bila delegat komunistične internacionale v Moskvi in zastopnik po okupatorju zasedene Čehoslovaške. Kmete je zastopal Jožef Lacko iz Nove vasi pri Ptuju. Posvetovanje je vodil Kardelj. Razpravljali so o mednarodni situaciji in sklepali o tem, kaj storiti, ko pride usodni trenutek.

V Joštovem mlinu se je bila nastanila tkalska družina, ki jo je kot tiho družbo ustanovil tekstilni mojster Franc Hribar iz Prebolda. On sam je preskrbel pet tkalskih strojev na električni pogon in je pozneje preskrbel še dva. V tkalnici so delali: sam Hribar, njegova sestra Ivanka, Franc Goršič kot tkalci, pomagali pa so pri strojih ali v pisarni trije mladi učitelji: Franc Vrunč, Milan Apih in Tone Radar, ki so kot komunisti izgubili službo, ter Katarina Kranjčeva. Združeni kapital je znašal okrog 100.000 din. Izdelovali so rjuhe, brisače, zavese. Ker je pa oblast odrekala priznanje, se je tkalnica sredi decembra 1939 (še pred konferenco) preselila k Petriču v Rečici ob Paki, vendar je Vrunč še ob izbruhu vojne imel v III. nadstropju sobo, v kateri so se sestajali izraziti in vplivni komunisti. Konferenca je trajala dva dni. Zaradi varnosti v tem času lastnika Melhijorja mlinski uslužbenci niso bili doma. Udeleženci so prenočevali v mlinu. Kuhali sta lastnikova žena, po poklicu učiteljica, po drugi vojni pa tudi pomembna kulturna delavka, in njena sestra. Tkalnica v mlinu je bila znana, po njej je mlin dobil ime »rdeči mlin«.

Tri znane partijske konference so bile leta 1940: poleti v Klavževi sušilnici, v Okonini, pri Pesjem in na Novakovem hlevu na Vrheh med Zagorjem in Taborom, četrta je pa sledila okrog božiča v Zagorju.

Bilo je tudi nekaj okrožnih konferenc: leta 1933 v Zgornjem Zvodnem pod Hudičevim grabnom pri Celju (vodil Miha Marinko), leta 1938 pri Farčniku v Prekopi pri Vranskem (vodil Slavko Šlander), leta 1940 pri Petriču v Rečici ob Paki.

Konference je imela tudi skojevska mladina: na Gori Oljki, na Šmohorju, na Mrzlici, v Pesjem in na Kotečniku, udeleževali so se jih tudi mladinci iz Celja in okolice; govorila sta jim najčešče Slavko Šlander in inž. Iršič.

Število trojk se je pomnožilo, znana so vsaj imena vodilnih članov. Sicer so se pa delavci socialistične, komunistične, krščansko-socialne in

narodno napredne usmerjenosti združevali v organizaciji Delavska enotnost.

Tudi v celjskem Sokolu in v učiteljskih vrstah je zavladal duh enotnosti in borbenosti, ki je zavračal staro strankarsko miselnost. Kmečka mladina se je zbirala in je ustanovila organizacijo kmečkih fantov in deklet. Prva Društva kmečkih fantov in deklet so bila ustanovljena že leta 1923 in 1924 v okolici Ljubljane in na Dolenjskem. Na celjsko-savinjskem območju je ustanovil tako društvo v Orli vasi Ivan Kronovšek. Ko so se ta društva iz raznih slovenskih krajev povezala v Zvezo kmečkih fantov in deklet, je bil Kronovšek njen predsednik. Glavni odbor te zveze se je izrekel za združitev vseh narodnih sil že na svoji seji 15. maja 1938 in se s tem pridružil gibanju za ustanovitev Ljudske fronte.

Tudi krščanski socialisti, organizirani v Jugoslovanski strokovni zvezi, so se približali komunističnim idejam in ciljem.

Leta 1938 sta bila dva delavska kandidata na delavsko-kmečki listi. Zaživela je Ljudska fronta. Dne 3. septembra 1939 je na zborovanju v Celju dobila določeno obliko in jasen cilj v Zvezi delovnega ljudstva Slovenije. Na sestanku, ki je sledil v Ljubljani, je zveza izdala proglas ljudstvu: Kaj hočemo? Podpisale so ga štiri osebe: mr. Fedor Gradišnik, dr. Vekoslav Kukovec, zastopnik delavcev in zastopnik kmetov.

Leta 1940 je bila na sestanku v Laškem definitivno zasnovana skupna fronta prejšnjih delavskih frakcij. Nato je bilo še več razgovorov. Že po začetku vojne sta bila dva sestanka v Mariboru.

Komunisti in narodni ljudje so se že leta 1938 znašli tudi v skupnem Odboru za obrambo severne meje, v začetku 1941 pa v Društvu prijateljev Sovjetske zveze. Vrh tega je imelo gibanje tudi močno zaledje v narodno in socialno zavedni Savinjski dolini, a tudi v vsem goratem širšem okolju. Podpora, ki so jo prebivalci med vojono nudili partizanom, je dokaz za to.

To so bili solidni zametki nove borbene organizacije. Oblast pa ni videla ne pota ne cilja. V zmedi in zaslepljenosti je začela pošiljati v Bilečo in Medjurečje naprednjake in prave patriote.

Konfinacije sta se rešila Slavko Šlander in Dušan Kraigher. Slavkova sestra Mica je zvedela za pretečo nevarnost in ju je že v zadnjem trenutku nanjo opozorila. Ognila sta se in šla v ilegalo. Živela in delala sta v okolici Braslovč, Vranskega, Prebolda in v Šaleški dolini. Le redki drugi so se rešili. Ko je okupator napadel, so se odprla vrata konfiniranim in zaprtim.

Okupator je napadel Jugoslavijo, ko so bile njene oborožene sile zaradi neodločnosti starega vodstva ohromele.

Ljudje so bili razočarani. Zaupali so še v hrabrost in odločnost naše vojske, doživeli so pa tak neuspeh. Ko je sovražnik prišel v mesto, so opazili, da ni bil niti številen, niti posebno dobro oborožen. Še štirinajst dni so pokale naše puške po okolnih hribih, s tem so naši ljudje kazali svojo nejevoljnost nad neuspehi vojske.

Nekaj svetlih dejanj je pa le bilo. Prihajali so glasovi, da so se naši tu in tam le branili. O borbenih dogodkih pred Vojnikom se je govorilo.

Resnično junaški so bili posamezni letalci. Pri nas sta bila dva, čigar imeni zaslužita, da jih ne pozabimo, dva rojena Tržačana. Prvi je bil Čiro Sadar, bančni uradnik, kulturni delavec in letalski oficir. Ko so Nemci bombardirali Beograd, so ga z ekipo poslali nad Gradec, tam so odvrgli bombe. Toda ekipa je bila na zastarelem Bregeutu, a obkrožili so jo moderni Messerschmitti. Poročnik Koželj in še en tovariš sta bila smrtno zadeta, podporočnik Zupanc se je pa rešil in še živi. Tudi Sadar ni bil zadet in se je vrnil v Celje. Imel je možnost, da se zateče k bratu, univerzitetnemu profesorju v Ljubljani. Toda izbral si je prostovoljno smrt, razočarala in pretresla ga je usoda domovine.

Drugi letalec je bil Jože (Pino) Božič. Njegova pot mladega idealista in junaka je bila taka:

Oče, zidar, je prišel s svojimi v Celje, ko je bil Pino eno leto star. Obiskoval je nižjo gimnazijo in strojni oddelek srednje tehniške šole v Ljubljani. Nato je stopil v službo pri Westnu. Bil je predsednik skojevcev, skavt in športnik. Ko je bil poklican k vojakom, je kot strojni tehnik prišel v pilotsko šolo. Postal je rezervni letalski podporočnik. Dodeljen je bil tovarni motorjev v Rakovici. Ko je izbruhnila vojna, je z eskadro bolj zastarelih avionov poletel bombardirat Gradec. Skozi roje Messerschmittov so si napravili pot in odvrgli na mesto tovor bomb. Nato je z drugo eskadro poletel nad Segedin, kjer so bombardirali zbiranje čet. Eskadra je doživela katastrofo, edino Božič se je vrnil v bazo.

Ko je po neuspehu predsednik vlade Simović, sicer letalski general, pobegnil v Kairo, je Božič dobil ukaz, da odleti tja. Odklonil je, češ da bo doma bolj potreben. Posrečilo se mu je, da je prišel v Celje.

Stopil je v službo pri vodovodu, kjer je imel priliko videti in zvedeti marsikaj. Ponoči se je sestajal s somišljeniki, med njimi so bili: Branko Gombač, direktor dipl. vet. Pleterski, Mile Zupan, poznejši diplomat Zvonko Cajnko, Marica Frece. Bili so v stiku z Grčarjem, preko Fanike Suharjeve, Zupana, Toneta Kosa, Mlakarja in Ivanke Uranjekove so imeli zveze z Laškim. Sestajali so se včasih kar doma pri Božičevih, večkrat pa v Selcah, kjer je sedaj trafo postaja. Najtesneje je bil povezan s Tonetom Gošnikom in Francem Planincem.

Ko je bila formirana 20. julija Celjska četa, je skupaj z inž. Igorjem Beličem vzdrževal zvezo med njo in mestom.

Zbirali so orožje, hrano, zdravila, vršili propagando, širili tiskovine.

Sredi poletja so imeli v Celju sestanek z Mihom Marinkom.

Toda Nemci so prišli delovanju na sled. 31. julija 1941 so zaprli najprej Gošnika, za njim Planinca in nato v delavnici tudi Jožefa Božiča (Pina). Po aretaciji je izdajalec Lazić dvakrat prekontroliral stanovanje Božičevih v stari gimnaziji, vendar je oče pravočasno odstranil vse sumljivo. Aretirane so odpeljali v Maribor, Božiča in Planinca so ustrelili 10. avgusta v Tezenskem gozdu, Gošnika so pa odpeljali v taborišče.

S celjskega področja so bili tudi rezervisti, ki so na cvetno nedeljo s strojničnim in topovskim ognjem sprejeli sovražne avione, ki so prišli bombardirat Zidani most. Naši borci so imeli položaje na pobočju Kopitnika in na Jelovem nad Radečami. Sovražni avioni so metali bombe na

položaje, sam Zidani most so pa čuvali, ker so računali, da ga bodo rabili. Naši borci so se dobro držali. En sovražni avion je bil poškodovan in se je na Krškem polju spustil na tla. Streljali so na lastno pest, kajti njihov komandant, major, je bil Nemec — jugoslovanski Švab.

Podrobnosti o teh treh podvigih niso popolnoma znane, toda dejstva sama so resnična.

Dne 10. aprila, na dan, ko so Hitlerjevi oddelki prispeli v Zagreb in je Kvaternik razglasil ustanovitev nezavisne države Hrvatske, se je v Zagrebu sestal politični biro CKJ in je pod Titovim vodstvom oblikoval *Vojni komite;* ocenjujoč, da bo laže delati v Beogradu, se je Tito s komitejem preselil tja. Ko je Hitler 22. junija napadel Sovjetsko zvezo, je komite izdal proglas, s katerim je pozival na pripravljenost.

Dne 4. julija je Centralni komite sprejel sklep, da se začne vstaja. Dne 27. julija je ustanovil *Glavni štab* partizanskih odredov in je Josipa Broza Tita imenoval za komandanta. Določil je tudi pooblaščence, ki so dobili nalogo, da prevzamejo vodstvo v posameznih pokrajinah: za Slovenijo in Hrvatsko je določil Edvarda Kardelja.

Slovenija je bila organizacijsko — vsaj v centru — pripravljena. Dne 27. aprila 1941 so v Ljubljani ustanovili *Osvobodilno fronto,* ki so ji razen komunistov pripadali tudi zastopniki levega krila Sokolov, krščanskih socialistov in kulturnih delavcev.

V vseh okrožjih so začeli zbirati orožje, zdravila in druge vojne potrebščine. To se je vršilo pod vodstvom krajevnih komitejev, pa tudi po lastni iniciativi. Delo je bilo nevarno, posvečala se mu je zlasti mladina.

Okupatorjeva uprava je že prve tedne po prihodu pokazala, kaj hoče: duhovno in fizično uničiti naš narod. Prvi izraz teh njegovih namer je bilo izseljevanje vseh tistih, glede katerih je bil mnenja, da se ne bodo dali ponemčiti. Za izseljence je bila sreča, da so jih Srbi bratsko sprejeli, čeprav so bili sami zasužnjeni. Izseljeniška mladina je stopala v srbske partizanske oddelke. Že prvo leto je v Užicu nastala slovenska partizanska četa. Po osvoboditvi Beograda, ko se je z borbami v Sremu nadaljeval izgon sovražnika z vso odločnostjo, je pa udeležba naših mlajših ljudi na bojiščih bila že kar splošna. Mnogi se niso več vrnili domov.

»Vlaki bratstva in enotnosti« ter pobratenja mest (npr. Celje—Ćuprija) in drugih krajev so spomin na bratsko pomoč v usodnih časih (Fran Roš, Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945).

Okupator je pa protizakonito že drugo leto vključeval našo mladino v svoje borbene enote in jo pošiljal na najnevarnejša mesta. Štedil ni niti ženske mladine, pošiljal jo je v delovne enote.

Dne 22. junija, ko je Hitler napadel Sovjetsko zvezo, je Centralni komite KP Slovenije sprejel sklep, da se začne oborožena vstaja, in ustanovil je *Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet* (kmalu preimenovan v *Glavni štab*). Glavnega sekretarja CKS Franca Leskoška je imenoval za poveljnika (njegovo vojaško ime je bilo Peter Strugar). Vstaja se je začela ponoči 22. julija na kamniškem področju.

Medtem se je pridno nadaljevalo organizacijsko delo v okrožjih in sploh na terenu. Ko je že bil okupator pri nas, so z določenimi nalogami in navodili odhajali na teren odposlanci Centralnega komiteja; med njimi srečamo Viktorja Stoparja, Aleša Beblerja, Vero Šlandrovo in druge. Centralni komite se je, vsaj v začetku dobro konspiriran, zadrževal v Ljubljani. Ker pa je bil na Štajerskem drug okupator kakor v Ljubljani in ker je meja med obema področjema kmalu postala težko prehodna, je Centralni komite že v maju 1941 ustanovil poseben *Pokrajinski komite za Štajersko, Prekmurje in Koroško* (Mežiško dolino). Za sekretarja pokrajinskega komiteja je imenoval *Slavka Šlandra,* enega izmed najboljših in karakterno najmočnejših komunistov, izza leta 1932 sekretarja celjskega okrožja. Kot pokrajinski sekretar se je preselil v Maribor. Ko je 7. avgusta 1941 na ulici skušal iz gestapovskih rok rešiti skojevko Slavo Klavoro, študentko, so ga pobili, zaprli in strašno mučili. Istočasno s Slavo in drugimi so ga 24. avgusta 1941 ustrelili na dvorišču mariborskega sodišča, ne da bi bili ugotovili njegovo osebnost. Zelo pomemben sodelavec Šlandrov v pokrajinskem komiteju je bil *Miloš Zidanšek-Vencelj* (iz Dramelj), ki je imel vodstvo Vojnega komiteja. Med drugimi člani komiteja srečamo tudi *Boža Mravljaka* iz Šoštanja.

Za Slavkom Šlandrom je prevzel vodstvo pokrajinskega komiteja profesor *Leon Novak.* Toda 19. septembra 1941 so ga v neki gostilni v Radvanju prijeli, ga odpeljali v Gradec, kjer so ga strašno mučili in končno 30. oktobra 1941 na dvorišču mariborskega zapora ustrelili.

Novaku je sledil *Blaž Röck-Biba.* Konec oktobra so Nemci prijeli tudi njega in postopali z njim kakor prej z Novakom.

Glavno breme organizacije in odpora v Mariboru je kot pokrajinski sekretar prevzel *Miloš Zidanšek,* član CK KPJ in CK KPS. Toda kmalu so ga poklicali na Kranjsko. Kot komandant bataljona Šercerjeve brigade je 7. februarja 1942 padel na Notranjskem.

Na njegovo mesto je prišel *Rado Iršič,* rojak iz Straže pri Mislinju. Bil je inž. ekon. in je kot revizor potrošniških zadrug večkrat prišel v Celje. Kot tak je bil znan z Marico Frecetovo, blagajničarko celjske uradniške potrošniške zadruge. Ob nemškem napadu se je na poziv Centralnega komiteja javil v vojno službo. Ko se je vojna organizacija razbila, je skozi Celje potoval v Maribor, da prevzame določeno mu dolžnost. Obiskati je želel svojo sestro, toda ni je našel v Celju, pač pa je govoril z Marico Frecetovo in drugimi somišljeniki. Sreča mu ni bila naklonjena. Kot narodni heroj je padel v Mariboru v borbi 13. decembra 1941.

Dne 23. januarja 1942 so Nemci zaprli brata Stanka in ga 6. marca ustrelili.

Še predno je Šlander odšel v Maribor, je njegovo mesto v Celju prevzel *Franc Vrunč,* kot vojni referent mu je bil pomočnik *Peter Stante.* To je bilo sklenjeno septembra 1940 na konferenci v Podkraju, ki jo je vodil Kidrič. Za člane okrožnega komiteja so bili tedaj imenovani: Albin Vipotnik, Tone Letonja, Tone Pečnik, Dušan Finžgar, Rudolf Koren. Imena kažejo, da se je imenovanje nanašalo na združeno področje: Celje — Savinjska in Šaleška dolina.

Druga taka konferenca, ki so se je udeležili tudi zastopniki iz Ljubljane, je bila v gozdu na Ostrožnem. Tretja je bila na Golovcu pri okoliškem pokopališču ob bivši smodnišnici. Nanjo so prišli zaupniki iz Zabukovice, Liboj, Hude jame in Štor. Med udeleženci je bil tudi Albin Vipotnik. Govoril je Tone Grčar. Tak sestanek je bil tudi v Gaberju v gostilni »Amerika«. Udeležila se ga je tudi okrajna sekretarka Pepca Ubojčić. Na sestanku so že govorili o nameravanem nemškem napadu. Sestajali so se tedaj že tudi drugod, v Novi vasi, v Cinkarni, v Selcih itd.

Toda Vrunč in Stante sta kmalu odšla na borbeni teren kot organizatorja in vodji celjske čete. Vrunčevo delo na celjskem je kot sekretar prevzel Tone Grčar, tedaj kot rudar zaposlen v Pečovniku. Pomagal mu je Miloš Zidanšek, pozneje sekretar mariborskega pokrajinskega komiteta.

Možje, ki so bili duša gibanja za borbo in svobodo, so takoj uvideli, da se je treba tudi v vzhodni Sloveniji organizacijsko povezati s tistimi odločnimi možmi in sloji, ki niso pripadali Partiji, tudi tu je bilo treba organizirati Osvobodilno fronto. Skupna borba za delavske pravice je itak že zbližala tri delavske frakcije, narodni in hkrati socialni čut je pa približal fronti tudi inteligenco in kmete. Že leta 1940 je bila na sestanku v Laškem osnovana skupna delavska fronta. Sledila so nadaljnja dogovarjanja. V začetku vojne sta bila v Mariboru dva sestanka. Drugega se je kot zastopnik ljubljanske Osvobodilne fronte udeležil tudi Stane Kovač iz Ljubljane.

Domenili so se, da bo ustanovni sestanek v okolici Rimskih Toplic. Za to sta bila merodajna dva razloga. V bližini je bila Huda jama. Krščanski socialisti rudnika so bili izza leta 1939 trdno povezani s komunisti. Daleč pa tudi ni bil trboveljski revir. Mariborskim tovarišem so Hudojamčani predlagali, naj bi se 22. maja zbrali v *Kozjici,* skalnati soteski, ki je zapadno od Šmarjete.

Bila je nedelja. Pred cerkvijo v Šmarjeti je bilo mnogo ljudi. V manjših skupinah, kakor da gredo od maše, so se tovariši napotili v sotesko. Na zapadnem koncu soteske je Seličeva gostilna. V njej so se zbrali. Nato so posamično krenili navzgor in se po polurni hoji ustavili pod visečo skalo. Tu so zborovali tri ure. Kot zastopniki Komunistične partije so se zborovanja udeležili: Slavko Šlander, Miloš Zidanšek, Leon Novak, Tone Grčar in Angel Besednjak. Jugoslovansko strokovno zvezo (krščanskih socialistov) so zastopali Metod Hočevar, Martin Kores, Lojze Lešnik, Karel Reberšek, Lojze Diacci, Jože Jurač. Iz revirjev je prišel na zborovanje Vinko Ustar iz Zagorja.

Poročala sta Leon Novak (o položaju) in Miloš Zidanšek (o Osvobodilni Fronti in o ustanovitvi pokrajinskega odbora OF za Štajersko). Zapisnik je pisal Novak na cigaretni papir. Po razpravi so izbrali člane pokrajinskega odbora OF. Udeleženec Jože Jurač navaja po spominu imena: Vlado Vidav, Edvard Karner, Rudi Škamlec, Martin Kores in Karel Reberšek. Nato so določili še člane izvršnega odbora OF za Maribor, in sicer inž. Rada Iršiča, Mirka Logerja, Martina Koresa, Karla Reberška in Donka. Določili so si tudi naloge: Milošu Zidanšku so poverili najvažnejše delo — vodstvo Vojnega komiteja.

Sestanek v Kozjici je bil važen v združujočem in propagandnem pogledu, čeprav pokrajinski odbor OF zaradi težine razmer ni mogel zaživeti. Delo je prevzel pokrajinski komite Partije, ki je predstavljal poleg Partije tudi OF.

Kmalu nato se je podoben sestanek vršil v Golcah, zaselku pod Golškim hribom, zahodno od Laškega. Bil je v hiši Blažeta Kurnika in je bil namenjen predvsem kmetom.

Celjsko delavstvo je bilo organizacijsko in idejno že dovolj močno, da se je lahko nanj oprlo narodnoosvobodilno gibanje. V zaledju mesta je pa bilo prebivalstvo, ki je bilo že od nekdaj narodno zavedno in je imelo tesnejše stike z delavskim gibanjem v soseščini, zlasti z njegovimi komunističnimi voditelji.

Tudi geografsko okolje je bilo v splošnem ugodno. Dolina je bila sicer torišče okupatorjevih oborožencev, toda planinski svet okrog doline z gozdovi, skritimi dolinicami, majhnimi naselji in osamljenimi kmetijami, z naklonjenimi in požrtvovalnimi ljudmi, ki se niso ustrašili največjega tveganja, je bil za borbo ugoden. Res je bilo razen preudarnih vodij prebivalstvo ob vdoru okupatorja osuplo, toda prav hitro se je znašlo, k čemur je pripomogel sam okupator s svojimi postopki. Le malo je bilo ljudi, ki so se okupatorju iz zgodovinskih in psiholoških vzrokov začasno ali trajno udinjali.

Začeli so tudi zbirati orožje in strelivo. Nemci so nekaterim zbirateljem prišli na sled in so jih ustrelili: Branka Krašovca, trgovca v Žalcu, Antona Sagadina, Avgusta Lešnika in Antona Mačka iz Medloga.

Usoda prvotne organizacije odpora v mestu

Ko so prišli prvi udarci, je bila organizacijska mreža v Celju že močno razvita. Opirala se je sprva predvsem na predvojne prijatelje in znance, na medsebojno povezane poedince in skupine in končno na odbore OF. Razvoj se je vršil hitro.

Stanovanja in domovi zaupnikov so služili kot javke za sestanke, kot zbirališča materiala in za tehniko. Že v maju je bil izvršen poizkus, da se ustvari v Celju mestni odbor OF. V stanovanju Cirila Debeljaka v Rakunovi hiši na Ljubljanski cesti (hišo so porušili leta 1970, ko so gradili stolpnice) so se sestali najodločnejši med zaupniki z namenom, da osnujejo mestni odbor OF. Sestanek je sklical in vodil Tone Grčar. Pozvani zaupniki so prihajali posamezno. Sestanka so se udeležili: Mirko Gorenjak, Marica Frece, Stane Hojkar, Avgust Lešnik, Metod Hočevar, Blaž Röck-Biba in Ciril Debeljak.

Na sestanku so določili terenske zaupnike OF, razpravljali so o prejemkih in določili podpore ilegalnim delavcem in družinam borcev. Zapisnik je pisala Marica Frece na cigaretni papir. Na mizi so imeli šopek rož, ki naj bi v situaciji kakega presenečenja pomenil, da so se zbrali ob obletnici Debeljakove poroke.

Mestni odbor OF se je še nekolikokrat sestal. Prav kmalu so mu sledili krajevni odbori OF: Avgust Lešnik ga je ustanovil za Medlog in

Ložnico, Ivan Jenko za Novo vas in Drago Hojkar za magistrat, kjer so Nemci na podrejenih mestih morali pustiti precej naših ljudi.

Zaupniki so bili medsebojno povezani ne samo teritorialno, ampak tudi po uradih in podjetjih.

Javke s tehnikami, kjer so razmnoževali propagandne tiskovine in spise, so bile: pri trgovcu Božiču na voglu Stanetove in Miklošičeve ulice, pri Frecetovih v Novi vasi ob cesti na Dobrovo in pri Jagričevih pod Jožefovim hribom. Pri Štebeljnovih in Dolerjevih na Mariborski cesti so zbirali literaturo.

Druge javke so bile: v Joštovem mlinu, pri Francu Širci na Ljubljanski cesti, pri Marici Rodetovi v Jenkovi ulici, pri Štefki Dečmanovi v Gaberju, pri Karlu Vovku v Štorah, pri Jakobu Kresniku v Čretu, pri Blažiču na Aljaževem hribu, pri Ivanu Novaku na Zgornji Hudinji, pri Majerjevih v Košnici, pri Dobrotinškovih nad Vojnikom, bolj oddaljene so bile: pri Milanu Boršiču v Šentjurju in pri Ivanu Flisu na Vrbnem, pri Ludoviku Mastnaku v Dramljah, pri Stanku Jakopinu v Dramljah, pri Alojziju Suši v Blagovni, pri Francu Skobernetu v Blagovni, pri Antlogi v Arclinu, pri Tonetu Mulcu na križišču med Blagovno in Šentjurjem.

Za uspešno delo je bila nujno potrebna medsebojna povezava, ne samo med javkami, ampak tudi med komiteji v Ljubljani, Celju, Savinjski dolini, Mariboru itd. Medsebojna povezava se je vršila zlasti po kurirjih. V prvem času so bile najboljši kurirji ženske. Na Štajersko je Centralni komite kot vodstveno kurirko poslal *Vero Šlandrovo*. Delala je izredno požrtvovalno. Vidimo jo, kako potuje od Maribora do revirjev, da organizira mladino pa tudi odrasle. Ko nekoč zboli, leži pri rudarju Primožu na Breznem štirinajst dni, nato nadaljuje svoje delo še mesec za mesecom.

Druga Savinjčanka kurirka je bila *Ivanka Uranjekova*. Po dovršeni gimnaziji je napravila učiteljski tečaj, a še preden je nastopila službo, jo je zalotila vojna. Iz rodnih Griž je odšla in se vključila v pripravno borbeno delo. Konec julija je prišla s kurirsko pošto v Krško. Ob iskanju zveze jo je okupatorski zaupnik odkril in javil Gestapu. Okupatorjeva policija jo je našla pri posvetu s krškimi somišljeniki. Bilo jih je skupaj 10. Pod pretvezo, da so imeli pri sebi orožje in tiskane uporniške letake, so jih v brežiški Dobrovi ustrelili. To je bila prva skupina talcev, ki so postali okupatorjeva žrtev. To je bilo *30. julija 1941.*

Druga skupina je navedena v knjigi *Poslovilna pisma za svobodo ustreljenih v okupirani slovenski Štajerski (1965).* Njej so pripadali: Jože Božič, Alojz Jereb, Marjan Nemec, Franc Planinc, Ivan Plaskan in Jože Tršek. V uvodu navajata pisca knjige, da so bili ustreljeni v gozdu pri Miklavžu (Ilovcih) na Dravskem polju *10. avgusta.*

Mišljen je Miklavž med Mariborom in Hočami. Gozd sega na eni strani proti Dravi, na drugi proti mariborskemu Teznu, na tretji proti Pohorju.

Ustreljenega *Franca Planinca* najdemo na spominski plošči, ki so jo gaberski borci vzidali v stransko steno leta 1895 po narodnjaku Marčinku zgrajene hišice, ki ima na Cinkarniški poti št. 2, tik za večjo hišo, ležečo na severni strani železniškega prehoda, v kateri sta bili za stare Jugoslavije Golmajerjeva trgovina in gostilna »Wilson«.

Napis je preprost in pretresljiv. Glasi se:

V tej hiši je do 1941 živela
zvesta družina Planinčevih,
Franc, Jožefa,
Franc, Anton, Ivanka in Jožica,
dva sina, dve hčeri in mati,
življenje so morali dati,
za njimi še oče, njih kri
v svobodo kot luč nam žari,
Smrt fašizmu — svobodo narodu!
Zveza borcev NOV Gaberje.
22. XII. 1957

V mrliški knjigi najdemo zapis, ki ga je napravil še opat Peter Jurak na osnovi dopisa, ki ga je poslala v Celje mariborska varnostna policija (Sipo). Iz zapisa je razvidno, da je bil neporočeni krojač Franc Planinc, roj. 4. septembra 1917, ustreljen 10. avgusta 1941.

Poizvedujoč sem ugotovil, da stanuje na Dolgem polju v Oficirskem bloku Frančeva polsestra Marija Jevnišek. Ona mi je dala željeno pojasnilo.

Brat Franc se je izučil za krojača v Celju. Širil je plakate in pri njem so našli prevod neke ruske povesti. Zaprli so ga, mučili in ustrelili. V letu 1942 so obkolili hišo, mater in obe sestri so odpeljali v Oświęcim, očeta, dolgoletnega uslužbenca v plinarni, pa v Ravensbrück. Sestra Ivanka je umrla novembra 1942, sestra Pepca pa maja 1943. Mati jima je kmalu sledila, podlegla je tifusu. Oče se je sicer vrnil, toda bil je izčrpan in je kmalu umrl. Brat Anton je bil v ujetništvu, ušel je in je kot partizan padel leta 1944 pri Gornjem gradu.

Polsestra Marija je stanovala v podstrešju iste hiše: ker je imela drug priimek, je niso šteli k družini in so jo pustili pri miru.

Tik nad Francem Planinškom je v mrliški knjigi vpisan tudi 14. decembra 1917 v Trstu rojeni *Jože Božič,* tehnik in letalski podporočnik. Jože Božič je bil že kot gimnazijalec zelo delaven član SKOJ. (Več o njem glej spredaj!)

Med šesterico v gozdu streljanih je bil tudi celjski dijak, mladi, idealni in pridni Radečan Marjan Nemec. Naša vojska je po neumljivem umiku zmetala mnogo orožja v Savo. Mladi Radečani so ga s čolnom lovili iz vode in odnašali na Stari grad, kjer so ga shranjevali. Izdal jih je tovariš, ki je že v šoli kazal, da je hinavec. Marjan ni znal tajiti, pa so ga odgnali in ustrelili. Izdajalec je po ugotovitvi domačinov po končani vojni iz nemškega postal avstrijski oficir.

Ivan Plaskan, Savinjčan iz Šentruperta, se je bil udeležil sestanka pri Cirilu Debeljaku, Alojzij Jereb, rojen v Idriji, je kot delavec živel v Grižah, Jože Tršek, Hrastničan, je kot trgovski pomočnik delal v Ptuju.

Navedena skupina je bila druga, ki je na Slovenskem postala okupatorjeva žrtev. Enajst dni prej je doživela isto usodo krška, v kateri je bila Ivanka Uranjekova iz Grič.

Dne *4. septembra 1941* je sledila tretja skupina, v kateri je bilo 10 žrtev. Bili so iz raznih krajev. Navaja jih že Stane Terčak v knjigi Stari celjski pisker. Bili so naslednji:

Stanislav Benko, ključavničar, Maribor; Janko Avdič, mehanik, Maribor; Milan Kumplež, ključavničar, Ruše; Jože Perše, pomožni delavec, Trbovlje; Alojzij Žavbi, rudar, Trbovlje; Tomaž Meško, Dornava pri Ptuju; Vladimir Satler, finančni nameščenec, Ptuj; Alojzij Avsec, rudar, Trbovlje; Jože Radej, pomožni delavec, Trbovlje-Retje.

Dne *17. septembra 1941* so padle v *Trbovljah* štiri osebe: Franc Drobnič, Dušan Kren, Stanko Kuder in Srečko Pogorelčnik.

Na celjskem področju je bilo *10. oktobra 1941* streljanje v *Šoštanju.* Na njem so podlegli: Miha Anžel, Franc Berglez, Franc Bizjak, Dušan Finžgar, Ivan Kese, Mirko Novak, Jože Petrič, Alojzij Rozman, Lojze Zorman.

Med njimi je Dušan Finžgar, celjski dijak in revolucionarni organizator skojevske mladine, ki so ga Nemci aretirali v Mariboru 27. septembra.

Dan pred Šoštanjem, dne 9. oktobra so Nemci napravili prvi odločilni udarec proti celjskim javkam. Najvažnejša je bila v Stanetovi ulici 17, v *slaščičarni »Rugo«,* ki je bila v sestavu gostilne »Na-na«.

Lastnik podjetja je bil zavedni Rudolf Golež, rojak s Ponikve. V kavarni sta stregli Goleževa sestra Marija in svakinja Anica. Tu so se zbirali zaupniki. Miloš Zidanšek jih je osebno klical. Prihajali so z geslom. Potrebna je bila opreznost. V bližnji palači Ljudske posojilnice (sedanji Ljubljanski banki) je bil Gestapo.

Med osebami, ki so imele dostop, je bila tudi Mariborčanka Sonja Oman, kurirka Pokrajinskega komiteta. Sonja je podlegla okupatorju in postala izdajalka. Dne 9. oktobra je pripeljala preoblečene gestapovce. Hoteli so dobiti Zidanška. Najprej so se lotili njegovega kurirja. To je omogočilo Zidanšku, njegovemu sodelavcu Tonetu Žnidaršiču in še dvema ilegalcema, da so pobegnili. To se pa ni posrečilo Mariborčanu, mlademu Ivanu Polančiču-Ubu. Ko so ga vodili v »stari pisker«, je hotel pobegniti, a pred Meštrovo hišo pri sedanji tržnici ga je zadel smrtni strel.

Anica Brlisk in Marija Golež sta bili pozneje zaprti, Marijo so izpustili, Anico so pa odpeljali v Rawensbrück, kjer je ostala do konca vojne, umrla je leta 1955.

Miloš Zidanšek se je zatekel k zaupnici Milici Gabrovec, poznejši borki Lenki. Vrnil se je v Maribor. Milica je s starši stanovala v Vodnikovi ulici; tedaj izdajalci še niso vedeli zanjo, pozneje se je morala umakniti na Dolenjsko, odkoder se je leta 1943 vrnila v celjski okoliš, kjer je postala vodilna borka.

Sonja Oman je izdajala od Maribora do revirjev. V Mariboru jo je sodelavec osvobodilnega gibanja pozval, naj se vrne k svojim. Ni ga poslušala in morala je končati svojo pot na način, ki ga je pripravila svojim žrtvam.

Ker od 4. septembra 1941 do 23. junija 1942 svojih žrtev niso streljali v Celju, ampak v glavnem v Mariboru in nimam njihovih osebnih podatkov, ne morem točno navesti, katere osebe so v Celju in celjski pokrajini postale žrtev Sonjine izdaje. Med nje moramo vsekakor šteti

Štefana Grabarja, brata Mirka in Rajka Kresnika, Ignacija Ferdiča, Milana Marovška, Albina Časa, Jurija Confidentija, Stanka Iršiča (brata inž. Rada Iršiča) in Franca Zavrla (oba Iršiča in Zavrl so bili iz Straže pri Mislinji). Ker so Nemci že tedaj načelno pošiljali vse svojce ustreljenih v taborišča, je število teh znatno večje od ustreljenih.

Verjetno je bila Sonja sokriva tudi smrti *Toneta Grčarja,* rudarja iz Pečovnika, ki je za Vrunčem postal celjski okrožni sekretar. Stanoval je pri Rodetovih v Jenkovi ulici. Padel je v borbi z gestapovcem Avguštinom, ki je po izdaji nepričakovano vdrl v njegovo stanovanje.

Miloš Zidanšek je določil za novega okrožnega sekretarja trgovskega uslužbenca *Mirka Gorenjaka,* bivšega podoficirja. Osvobodilna organizacija se je močno razširila, prodrla je v vse sloje, tudi v pisarne. Vanjo so se vrinili tudi nekateri okupatorjevi zaupniki. Okupator je pritisnil na Mirka Gorenjaka, ki ga je po izdaji ugotovil kot okrožnega sekretarja. Z mučenjem so od njega marsikaj izvedeli. Tako je mnenje. Bilo je pa še več neugotovljenih izdaj, z mučenjem prisiljenih in prostovoljnih. Okupator niti izdajalcem ni prizanašal. Dne 7. julija 1942 je bil ustreljen Mirko Gorenjak, ki je stanoval blizu Zelenega travnika ob Teharski cesti.

V Celju se je za 2 meseca naselil šef mariborskega Gestapa Lurker, da je tu laže opravljal svoje krvavo delo. V celjski jetnišnici je bilo ustreljenih okrog 370 talcev:

23. junija 62, 7. julija 37, 22. julija 100, 30. julija 70, 15. avgusta 96, 13. oktobra 3 in 26. novembra 1.

Sezname ustreljenih najdemo v publikacijah: Stane Terčak, Celjski stari pisker, Milan Ževart in Stane Terčak, Poslovilna pisma za svobodo ustreljenih, I. izdaja, 1965, poleg tega pa tudi v celjskih mrliških knjigah. Številčni podatki se v splošnem ujemajo.

Streljali so na dvorišču »starega piskra«. Navedba v mrliški knjigi pravi, da so do 22. julija 1942 streljali na Trgu Adolfa Hitlerja 13, 30. julija in 15. avgusta 1942 na Trgu Adolfa Hitlerja 4, nazadnje (13. oktobra 1942) pa zopet na Trgu Adolfa Hitlerja 13. — Poslopje ima namreč dve dvorišči in dve številki.

Streljanje se je redno vršilo popoldne ob določeni uri: od ene do petih. Do 22. julija so streljali tudi ženske, in sicer v velikem številu, potlej so jih samo pošiljali v taborišča. Toda proti koncu vojne jim niso več prizanašali. Razen v Celju so streljali tudi v Mariboru, tam je bilo še več žrtev. Po letu 1942 so pa prenesli streljanje v manjše kraje, streljali so prav do konca, kakor v početku leta 1941 tudi zopet v gozdovih.

Žrtvam in narodu je v čast, da so mnogi ob mučenju pokazali neizmerno odpornost in celo ob streljanju veliko junaštvo. Učiteljica Milena Zakrajškova iz Šmartnega ob Paki je pri mučenju na besede: Od vas bomo še veliko izvedeli, odgovorila: Od mene nikoli! Ponoči je šla v zaporu sama v smrt. Jožef Majer se je pognal skozi okno sedanje Ljubljanske banke, kjer je imel Gestapo svoj glavni sedež, ne da bi bil izdal najmanjšo podrobnost, kateheta mariborske gimnazije, mladega Potokarja, so ponoči ubili, ne da bi bil kaj izdal, Čiro Sadar, rezervni letalski

kapetan, si je pognal kroglo v glavo, ker ni mogel prenašati narodne sramote.

Trupla ustreljenih žrtev so pošiljali v Gradec, kjer so jih sežgali ali pokopali, če pa ni šlo, so jih pokopali v kraju ali na mestu streljanja.

Ne upoštevajoč v borbi padle, smemo reči, da so Nemci ustrelili ali drugače pobili mnogo več ljudi, kakor so jih izkazali. V Podčetrtku in v Radečah so npr. ubili nadučitelja še po kapitulaciji.

V Celju so precej žrtev pokopali na robu pokopališča na Čretu ali na bolniškem pokopališču v Črnem lesu (pod Dobrovo). Leta 1961 so jih naši zbrali in na Golovcu položili k počitku v grobnico, ki ji je umetniško obliko zamislil dipl. inž. arhitekt Janko Hartman.

Svojce umorjenih žrtev so navadno pošiljali v koncentracijska taborišča, kjer so jih večinoma na ta ali oni način uničevali.

Otroke so jemali staršem. V Celju sta bili dve veliki organizirani taki akciji leta 1942. Tedaj so iztrgali staršem okrog 600 otrok. To se je dogajalo na dvorišču okoliške osnovne šole v Vrunčevi ulici. Stane Terčak v knjigi Ukradeni otroci pretresljivo opisuje, kako grozno je bilo trpljenje otrok in staršev, ki so jih nasilno ločili. Otroci so izhajali samo iz partizanskih družin in družin ustreljenih talcev. Iz Celja so pošiljali otroke v Frohnleiten nad Gradcem. Tam so jih pregledali. Tiste, ki so dobili rasno oceno I ali II, so pošiljali v vzgojne domove »Lebensborn« a do treh let stare so nemške družine lahko posvojevale, druge so pa poslali v otroška taborišča. Iz Jugoslavije jih je bilo nad 10.000. Hkrati z otroki so moške odpeljali v Oświęcim, ženske pa v Birkenau.

Pozneje so otroke puščali materam, toda decembra 1944 in januarja 1945 so jim jih zopet jemali.

Po vojni so bili otroci vrnjeni do konca leta 1947, iz sovjetske cone šele v celoti do poletja 1949. Vsi otroci pa niso preživeli strahotnih let.

Razstava Ukradeni otroci, ki jo je priredil Muzej revolucije v Celju od 20. septembra do 6. oktobra 1978, je nazorno prikazala usodo otrok in njihovih staršev.

S streljanjem in pošiljanjem v taborišča so nekatere rodbine popolnoma ali skoraj popolnoma uničili. Navedel sem že primer Planinčevih iz Gaberja. Kakor povsod imamo tudi v Celju še več takih primerov. Tako je na telovadnici osnovne šole na Polulah dvojna spominska plošča, vzidana 28. maja 1967, ki učence in druge ljudi spominja na žrtve okupacije in narodnoosvobodilne borbe. Na plošči so imena 5 članov Majerjeve rodbine iz Košnice, Ocvirkovih je 6, Češnikovi, Skokovi in Vanovškovi so po 3, Pančičeva, Rupnikova in Poljanškova sta po dva.

Seznam zaključujejo verzi:

»Za svobodo domovine
ste prelili srčno kri.
Vaš spomin nikdar ne mine
v soju sonca novih dni.«

Okupator je prišel na sled tudi drugim rodbinam, ki so nudile pomoč sodelavcem in borcem za svobodo. Med njimi so med prvimi bili Frece-

tovi v Novi vasi. Vsa rodbina je bila prizadeta. Sina Milana so ustrelili, mater in hčerko Marico so poslali v taborišče, mlajšo hčerko Danico pa v mladinsko prevzgojevališče, sin Viktor je padel kot partizan, oče sam je umrl na prevozu v Mauthausen.

Sicer je od doslej tu v besedilu navedenih oseb le malokatera preživela vojno, mnogi so se začasno rešili s prehodom v borbene enote, a tudi od prvih borcev jih je živih ostalo le malo. V poznejših letih je okupator zaradi slabih izgledov za njegovo bodočnost tu in tam nekoliko popustil, našel se je tudi kak župan, ki ni bil hitlerjevec, nekoliko manj so pošiljali svojce v taborišča, včasih so tudi kakemu zajetemu borcu pustili življenje in ga poslali v taborišče, računati so pač morali na to, da so tudi partizani zajemali njihove.

Na prehodu predzadnjega leta vojne v zadnje so okupatorjevi oddelki, predvidevajoči očitni poraz, začasno zopet pobesneli in neusmiljeno pobijali in požigali. Vodstvo je pa tudi izdajalo na partizane pozive, naj se vrnejo domov.

V največji bližini Celja so imeli organizatorji odpora in partizani na pohodu sorazmerno zanesljivo zbirališče in prehodno bivališče v Škofji vasi, ki je bila izza devetdesetih let trdno v slovenskih rokah in kjer je bila pred vojno že trdna povezava med kmečkimi ljudmi in naprednimi delavci. Močno je bilo društvo Kmečkih fantov in deklet, ki je imelo glavno oporo pri treh Kožuhovih, Milanu, Minki in mlajšem Julku. K njim so zahajali in z njimi delali Slavko Šlander, Franc Vrunč, Peter Stante, sekretar Tone Grčar. Čim je okupator napadel, so bili pripravljeni za delo. Minka je bila obveščevalka in je skrbela za zvezo. Pri Vrečkovih je bilo drugo tako oporišče.

V Škofji vasi je vojna zatekla tudi *Staneta Žagarja,* ki mu je bilo usojeno, da postane narodni heroj. Rodil se je 19. februarja 1896 v Žagi pri Bovcu. Postal je učitelj in se je pred fašisti umaknil v Jugoslavijo. Dobil je mesto šolskega upravitelja v Dobravi pri Kropi. Ker je leta 1937 postal član partije in je kot tak mnogo delal, je bil odpuščen iz službe. Zatekel se je k svoji sestri Mileni, ki je bila od leta 1920 učiteljica na ljubečenski šoli v Leskovcu — v bližini Škofje vasi. Pri njej je bila tudi druga sestra. Stane je dobil službo na občini v Škofji vasi. Pri sebi je imel odraščajoče otroke Iztoka, Slavico in Dušana, vsi so stanovali pri obeh tetah v Leskovcu. Ob izbruhu vojne se je Stanetov vpliv močno čutil. A že sredi prvih priprav za borbo ga je centralni komite pozval, da odide na Gorenjsko. Tam je bil konec junija ustanovljen vojni revolucionarni komite, v katerem je bilo poleg Toma Brejca in Lojzeta Kobeta določeno mesto tudi Stanetu Žagarju, ki je bil tedaj še v Škofji vasi. V začetku julija je preko Ljubljane, kjer so mu dali navodila, že prišel na Gorenjsko. Vodil je v Hotovljah posvetovanje, na katerem so se dogovorili, kdaj in kako pričeti z borbo. Še v istem mesecu se je na Mohorju sestal s predstavniki vojnorevolucionarnih komitejev iz kranjskega in jeseniškega okrožja. Delo se je uspešno razvijalo, prišlo je do težkih borb, ki so zahtevale velike žrtve. Sam Stane je padel 27. marca 1942 v borbi na Jasi nad Crngrobom pri Škofji Loki. Bil je pravi junak in je postal

narodni heroj. Kot bivšemu učitelju so nagrado, ki so jo ustanovili za priznanje zaslug v šoli in vzgoji, imenovali po njem. Pokopan je na Dobravi.

Ko je prišel okupator, je nastanil neki vojaški oddelek v šoli v Leskovcu, Stane z otroki se je tedaj umaknil v Škofjo vas h Kožuhovim. Ko je odšel na Gorenjsko, so otroci še ostali tam. Leta 1942 je Iztok odšel med borce, bil je okrog 20 let star, vojno je preživel in je zdaj diplomatski zastopnik v Južni Ameriki.

Mlajša dva, Slavica in Dušan, sta odšla v Ljubljano, kjer so bile žena in starejši hčeri Dana, por. Bavcon, in Nada. Dana je spremljala očeta na početku poti na Gorenjsko in je vojno preživela. Dušan in Nada sta pa padla na Dolenjskem in so ju po vojni prenesli k očetu v skupni grob.

Stanetovi sestri s šole v Leskovcu sta preživeli stara leta v Šmarjeti v domu, ki sta ga zgradili s pomočjo dobrega znanca Ambroža in dosmrtno uživali. Obe počivata na pokopališču v Vojniku. Spomin na Žagarjeve je še živ med tistimi, ki so jih poznali.

Milena Žagar se je rodila 18. avgusta 1888 v Žagi pri Bovcu. Mati ji je bila učiteljica, oče pa lesni trgovec. Bila je še otrok, ko se je s starši preselila v Gorico. Tam je obiskovala ljudsko šolo, pripravnico in učiteljišče. Po maturi so jo poslali na šolo v Lokvah pri Sežani, kjer je bila 11 let. Po prvi svetovni vojni ji je slovenska šolska oblast dala službeno mesto v Žrelcu pred Celovcem. Vključila se je v delo pri plebiscitu. Pri tem ji je pomagal brat Stane. Po plebiscitu je odšla na šolo v Leskovcu pri Krškem. Leta 1922 je pa bila premeščena na Ljubečno. Tu je razen rednega šolskega dela vodila še gospodinjsko šolo, 15 let je bila knjižničarka Prosvetnega društva, pripravljala je igre za Prosvetno in Gasilsko društvo. Okupator jo je zaprl v Mariboru, nato pa izgnal v Užičko Požego. Ko se je po osvoboditvi vrnila nazaj, je delala kakor pred vojno — v šoli in družbi. Za vestno in požrtvovalno službo je prejela red dela III. stopnje in pohvalo ter priznanje ministrstva za šolstvo in prosveto.

V Škofji vasi in okolici je našla zatočišče *Tončka Čečeva*, preden je kot organizatorka odšla na Kozjansko. V mesecu aprilu 1942 se je zatekla v bližnjo Zadobrovo h Križanovim, ki so bili sosedje Višnarjevih (Novačanovih). Na Križanovem je tedaj po smrti svojega moža Franca (1931) gospodarila Marija Križan. V njenem domu je našel začasno zatočišče tudi *Sergej Kraigher*, ki je bil določen za pokrajinskega sekretarja mariborskega okrožja z nalogo, da se nastani na Kozjanskem. Po ugotovitvah Franja Fijavža (Novi tednik, 7. sept. 1978) je Križanova dala Kraigherju in njegovemu spremljevalcu Martinu Žnidariču sobo v pritličju, Tončki Čečevi in kurirki Cveti Praprotnik-Štefki pa v podstrešju. Sestanki so se vršili navadno zgodaj zjutraj ali pozno zvečer, večinoma ob delavskih izmenah, ko so eni hodili domov in drugi na delo.

V Škofji vasi in okolici je bilo izprva razmeroma varno. Vendar je okupator zaslutil, da se tu nekaj pripravlja. Že v začetku leta 1942 je bil v Mariboru, kjer je obiskoval sadjarsko šolo, aretiran Milan Kožuh iz Škofje vasi. V drugi polovici leta je pa postalo posebno nevarno. Dne 23. junija so bili v starem piskru ustreljeni: Albert Jeraj, Janez Okorn, Franc Frankovič, Franc Žohar in Janez Medved iz Trnovelj ter Franc

Stanič iz Škofje vasi, dne 7. julija je zadela ista usoda Jakoba Piliha iz Trnovelj.

Okupator je posegel tudi po Križanovih. Mater in hčerko Milado, por. Šmid, je zaprl, mater je sicer izpustil, hčerko je pa najprej vlačil po zaporih, nato pa jo je poslal v Oświęcim, od koder se je vrnila po osvoboditvi.

V Zasavskem vestniku je leta 1950 objavila toplo občuten članek »Tončki Čečevi«. V njem poroča, da je Čečeva mučiteljem v obraz povedala, da bodo vojno izgubili. Ob odhodu v taborišče ji je Nada Rajhova dala svoj plašč, da bi bila bolje in lepše oblečena. V taborišču so ji sotrpinke izkazovale posebno spoštovanje. Podlegla je tifusu.

Sin Križanovih Zvonko je ušel, pozneje je po izdajstvu prišel v roke Nemcem, ki so ga 7. julija v »starem piskru« ustrelili. Na Ostrožnem so Nemci pobrali Vodenikova sina Franca in Karla, prvega so v »starem piskru« ustrelili 21. maja, drugega pa 3. junija. Dne 22. julija so ustrelili Blaža Belaka in Jakoba Sitarja iz Zadobrove, Karla Stanteta in Stanislava Klinca iz Arclina, 15. avgusta Jožefa Bornška s Prekorja, dne 30. julija Alojzija Vrečka iz Škofje vasi in brate Jerneja, Alojzija in Martina Dobrotinška z Dobrotina pri Sv. Tomažu nad Vojnikom, dne 15. avgusta Franca Kožuha iz Škofje vasi, Ivan Jošt iz Lipovca je pa moral v taborišče.

Razen navedenih treh Dobrotinškovih bratov je bil še četrti Jurij. Ker je bil ob času, ko se je Stane s svojim odelkom zadrževal na Dobrotinu, v Zrečah, so ga Nemci v zadnjem trenutku pomilostili in poslali najprej v Oświęcim in nato v Gradec, od koder je pobegnil k partizanom. Dne 5. januarja je pri Grlavi blizu Ljutomera zgorel v neki hiši, ki so jo Nemci obstreljevali in zažgali.

Mati Helena in njena hčerka Mimica sta pa umrli v Oświęcimu.

Kaj je sam Vojnik v tistih letih pretrpel, je zelo nazorno prikazano v knjižici *Žrtvam vojne in fašističnega terorja 1941—1945,* ki jo je ob priliki odkritja spomenika NOB dne 21. in 22. julija 1962 izdala *Zveza borcev NOV Vojnik.*

Bilo je v trgu še iz avstrijskih časov nekaj nemškutarjev in poznejših kulturbundovcev. Najhujši med njimi so bili bratje Kovači, ki so po prihodu okupatorja uničevali vse, kar je spominjalo na Jugoslavijo. Najbolj strupenega med njimi je ustrelil umikajoči se oddelek stare jugoslovanske vojske, ki je pred Vojnikom še nudil nekaj odpora. Okupator je ustreljenega počastil s tem, da je Aškerčevi ulici v Celju dal njegovo ime. Sicer je pa nastopal brutalno kakor drugod.

V »starem piskru« je padlo vojniških žrtev: 22. julija 1942 — 13, 30. julija 1942 — 6, 15. avgusta 1942 — 5. Mnogo družinskih članov so odpeljali v taborišča, med njimi so bili tudi otroci. Vendar kljub nasilju okupator odpora ni zatrl, začasno se je moral zatajiti. Iz ubožnice so partizani stalno dobivali zdravila.

Dne 7. novembra 1944 je bil skozi okno občinskega urada v Škofji vasi ustreljen še drugi zloglasni Kovač. Za maščevanje so Nemci ob voj-

niškem pokopališču 19. decembra 1944 ustrelili 8 talcev, ki so jih privedli iz raznih krajev.

Leta 1944 so po prihodu XIV. divizije mlajši ljudje odhajali med partizane. Ker leži Vojnik ob glavni cesti, je ob umiku okupatorja in njegovih pomočnikov ustašev in Vlahovcev mnogo trpel. Vendar so možje in fantje razorožili cele kolone nemških vojakov, 24 kamionov so natovorili z orožjem in municijo.

Dne 9. maja 1945 je bil v Vojniku ustanovljen narodnoosvobodilni odbor, ki je prevzel občinske posle.

Vzporedno z organizacijo so potekale tudi borbene akcije Imele so oporišča po hribih okrog Celja. Najbliže mestu se je izpočetka udejstvovala Celjska četa. Ponesla je borbeni duh v smeri proti Kozjanskemu. Tik za njo sta se dvignili Savinjska in Revirska četa. V borbi je že tudi bila Šaleško-pohorska četa. V splošnem bi lahko razvoj označili tako:

Po kratki pripravi so začeli akcije partizani. V začetku leta 1942 je okupator izvajal protiudarce. Proti koncu leta so se partizani začeli krepiti in niso več popustili, celo v okolici centrov so se posamezniki zdaj pa zdaj pojavili. Leta 1944 so se začele večje protiakcije, ki so postale zlasti uspešne po prihodu XIV. divizije. Nastali sta dve svobodni ozemlji: na Kozjanskem in v Gornji Savinjski dolini, a tudi v centrih Nemci niso več bili varni. Konec leta so Nemci močno okrepili svoje čete, ker so si pripravljali pota za umik. Zasedli so zopet osvobojeni pokrajini. Toda sunek od vzhoda je okrepil domače borce in prišla je v začetku maja 1945 svoboda.

I. Celjska četa

Člani partije in njihovi somišljeniki so na mnogih sestankih pretresali situacijo in njen verjetni razplet. Enega teh sestankov, ki je bil sredi julija na Ostrožnem, se je udeležil tudi Slavko Šlander, ki je bil tedaj že pokrajinski poverjenik v Mariboru. Le kak dan pozneje je bil sestanek na gramoznici pri Liscah. Udeležili so se ga med drugimi Peter Stante. Tone Grčar, Ivan Plaskan, Milan Boršič. Sklenili so, da je treba pospešiti nabavo orožja.

Gorenjci so že 20. julija sklenili, da se posamezne čete strnejo v Cankarjev bataljon. Komunisti iz Maribora in Ruš so se v istem času sestali na Hlebovi domačiji nad Lobnico.

Savinjčani so ustanovili svojo četo 24. julija. Sredi meseca so se začeli zbirati tudi revirci, 1. avgusta so se posamezni oddelki združili v Revirski četi.

Za ustanovitev Celjske čete je dal nalog Pokrajinski komite za Štajersko, oziroma njegov član Leon Novak. Za teren svojega početnega delovanja so si vodje celjskega terena izbrali južno ozadje Šentjurja in Štor, saj so imeli za seboj delavske množice v Štorah in predmestju Celja, o katerih so vedeli, da jih bo mogoče razgibati, čeprav so na terenu razen prijateljev in znancev bili tudi ljudje, ki so si v početku obetali rešitev iz socialne bede od okupatorja.

Odločili so se za Resevno. Pri kmetu Muleju v Resevni so se 20. julija 1941 zbrali Franjo Vrunč, Peter Stante-Skala, Ivan Skvarča-Modras, Jože Turk, Ivan Novak, Milan Boršič, Karel Vovk, Miro Verčkovnik, Jože Mlakar, Mirko Širca, sam kmet Mulej, Rudi Hribar in žena Jožica (iz Prebolda). Nato so odšli v bližnje taborišče, kjer jim je govoril Franjo Vrunč-Buzdo. Da bi bilo varneje, so se pomaknili še globlje k potoku v dolinico med gozdnatimi grički. Kmalu so se jim pridružili še nekateri drugi: Hermina Seničar, Jože Turk-Covček in dva angleška borca Krim in Junis, ki sta pobegnila iz nemškega ujetniškega transporta, se zatekla k Hercogovim v Čretu in z njihovo, Marjana Uršiča in Antona Šmerca pomočjo našla pot k Celjski četi. Pri Mulejevih in preko njih so dobivali hrano, ki sta jo kuhali Hribarjeva in Seničarjeva.

Hribarjeva, Jože Turk-Covček in Karel Vovk so vzdrževali zvezo s Savinjsko četo, ki se je oblikovala v okolici Zabukovice, Griž in Prebolda, inž. Igor Belič je vršil kurirske posle s Celjem, Turk-Covček z aktivisti na terenu.

Ponoči od 4. na 5. avgust je bila prva akcija: požig Čatrovega kozolca, ki je bil poln žita. Delo so izvedli Franjo Vrunč, Peter Stante, Hermina Seničar in Karl Vovk.

Nato so se odločili za napad na orožniško postajo v Slivnici. Na izvide so poslali Ivana Skvarča-Modrasa. Toda ni se mogel neopazno približati orožniški postaji. Dopoldne 11. avgusta sta šla na delo Franjo Vrunč in Peter Stante. V spodnjem delu Slivnice sta se ustavila v gostilni pri Grasseliju. Natakarica je pri enem izmed njiju opazila pištolo. To je povedala orožnikom, ki so bili v gostilni pri obedu. Orožniki so napravili na cesti zasedo in ju pozvali na orožniško postajo. Stante je zbežal proti gozdu in se rešil. Vrunč pa proti Voglajni. V strugi so ga dobili. Razvila se je borba. Ranjenega so ga odpeljali v »stari pisker«.

Stante se je vrnil v taborišče pod Resevno. Bili so opozorjeni, da so izdani. Preselili so se v Langerjeve peči nad Oderšno pod Javornikom.

Medtem so Nemci napadli prvo taborišče. Streljali so v prazno. Popoldne 16. avgusta so napadli tudi taborišče v pečeh. Partizani so se rešili, pač pa so pustili tam nekaj orožja in opreme. Nekateri so se usmerili proti Dramljam h kmetu Mastnaku (Kopinšku): Karel Vovk, Ivan Novak, Stanko Jakob, Tone Mulej, Hermina Seničar, Ivan Skvarča-Modras, Jože Turk-Covček, Rudi Hribar. Peter Stante je v skalah padel in ranjen dospel h Kladnikovim v Čretu. Ko se je nekoliko pozdravil, je odšel v Dramlje. Tja je kot kurir prišla tudi Jožica Hribarjeva.

Druga skupina se je skrivala nasproti Teharju v gozdu nad Farčnikom: Miro Verčkovnik, Jože Mlakar, Junis in Krim. Ker ranjeni Stante ni mogel dalje voditi čete, je pokrajinski komite poveril vodstvo Vilču Šlandru, bratu Slavka, ki so ga nekoliko poprej ujeli gestapovci.

Dne 17. avgusta se je pri Farčniku ves potolčen javil Peter Stante. Najbrž že naslednji dan je prišel tudi Vilč. Bobil je zvezo z borci v bližini. Odločili so se, da krenejo na Bohor: Mirko Verčkovnik-Džono, Ivan Skvarča-Modras, Jože Mlakar, Krim in Junis, Miran Širca (skojevec Iztok). Med potjo so na Svetini napadli planinsko kočo, a so bili odbiti. Dospeli

so do Dola pri Planini. Vovkova mama je 25. avgusta šla v Planino zanje po meso in cigarete. Ko so jo vprašali, čemu toliko mesa, je rekla, da so prišli neki živinski mešetarji. Žandarmerija je sumila in odšla v Dol. Partizani so ležali na pojati. Ko je komandir lezel po lestvi, ga je eden izmed partizanov ustrelil. Vsi partizani so se rešili, samo Krima, ki se je na begu izgubil, so naslednjo noč ujeli. To je bilo 27. avgusta.

Skupina se je vrnila in se zatekla v Zavškov mlin v bližini Langerjevih peči. Bila je izdana. Napadla jo je štorska in šentjurska žandarmerija. Obkolila je mlin, ker se partizani niso vdali, ga je zažgala. Vsi partizani so padli. Bilo jih je pet.

II. Celjska četa

Borci, ki niso bili v tej skupini, so ostali živi. Odločili so se, da ustanovijo II. Celjsko četo. Računali so na zavedne delavce, bivajoče v Čretu. Odtod je bilo že več članov I. Celjske čete, tu je bilo več somišljenikov in podpornikov.

Dne 1. oktobra 1941 so se sestali na Farčnikovem seniku: Peter Stante, Ivan Skvarča, Anton Šmerc in Hermina Seničar. Dogovorili so se, da se oni in še drugi tovariši — bilo jih je okrog 30 — zbero zvečer ob desetih pri Majdičevem mlinu in odidejo proti Mrzlici in Dobrovljam v partizane.

Na sestanku je bil tudi Albert Cerkovnik, ki je delal pri regulaciji Savinje. Zaupali so mu. Sestanek sta presenetila žandarmerija iz Štor in kriminalna policija iz Celja. Razen ranjenega Šmerca in Cerkovnika so udeleženci pobegnili. Šmerca so aretirali, Cerkovnika pa ne. Bil je nemški zaupnik in izdajalec. Po tem dogodku so sledile aretacije v Čretu in Celju. To je bilo v oktobru.

Ustanovitev II. Celjske čete ni uspela. Posamezni borci iz Celja in okolice so vendarle prispeli v čete, ki so operirale južno in zapadno od Srednje Savinjske doline. Med njimi najdemo Skvarčo-Modrasa (rojaka iz Zagorja, ki je bil, preden je odšel v partizane, uslužben pri kleparju Rebeku).

Potlej je bilo za več ko eno leto Celje neposredno izločeno iz borbenih akcij, ki so se vršile v hribih okrog revirjev, Savinjske in Šaleške doline in na Kozjanskem. Seveda so bili v borbenih oddelkih tudi borci s celjskega področja, konec leta 1943 se je pa borbena linija približala Celju in je okupatorja v mestu spravljala v čedalje večjo stisko.

Prodori na borbeno področje so se pa vršili tudi medtem. Prvi je bil tisti, ki ga je Franc Rozman-Stane v jeseni 1941 izvršil s Savinjskim bataljonom, v katerem sta bili združeni Revirska in Savinjska četa, na Kozjansko z namenom, da prodre preko Bohorja in prepreči izseljevanje iz Spodnjega Posavja. Dospel je do pobočja Bohorja, a se je zaradi hude zime moral vrniti v izhodiščne hribe. Vračal se je skozi Lože nad Rimskimi Toplicami in preko mosta pred Šmarjeto, ki je dobil ime: Stanetov most.

Na poti tja se je bataljon ustavil na Dobrotinu, večji kmetiji pri Vojniku, kjer je ostal od jutra do večera in so ga lepo pogostili. Okupator je za to zvedel in je ustrelil tri Dobrotinškove sinove, četrtega je izpustil, ker je bil tistega dne v Zrečah. Šola v Vojniku nosi ime bratov Dobrotinškov.

Pohod sam je tudi zahteval nekaj žrtev. Pri Leni (Sv. Heleni) vzhodno od Slivnice je okupator opkolil četo. V hudi borbi je padel Peter Šprajc iz Migojnic pri Grižah. Razen njega so padli še trije borci. Petra Šprajca sin Peter, še dijak, je bil kasneje ranjen na Bohorju. Zatočišče je našel pri kmetu Lahu v Žegarju, kje se je pozdravil. Pozneje se je boril v hrvatskem Zagorju v Kalniškem odredu.

Organizacijski prodor na Kozjansko

Za Iršičem je centralni komite Slovenije imenoval za pokrajinskega sekretarja v Mariboru Sergeja Kraigherja-Andreja, dotlej sekretarja v revirjih, kot pomočnika mu je dodelil Toneta Žnidariča. Vendar nista šla v Maribor, ampak na Kozjansko. Vzela sta s seboj kurirki Cveto Praprotnik-Štefko in Mileno Bokša-Božo. Nastanila sta se pri kmetu Kamenšku pri Sv. Katarini nad Rogaško Slatino. Tedaj je obstajalo malo prej ustanovljeno okrožje Rogaška Slatina, ki mu je bil sekretar *Alojzij Platinovšek*. Vendar so Nemci Platinovška zajeli in okrožje krvavo uničili.

Meseca maja 1942 se je Sergej Kraigher preselil na pravo Kozjansko. Tam sta učitelj *Jožef Gaberc* in trgovec *Ivan Luskar* z drugimi aktivisti zgradila za pokrajinski komite in pokrajinskega tajnika bunker v grapi pri *Doberšku*. Že pred Kraigherjem so se v njem nastanili Žnidarič in obe kurirki. Ko je prišel Sergej Kraigher na Kozjansko, se mu je zdelo, da bunker ne ustreza. Odločil se je za nov bunker pri *Mariji Senica* (Grabenski mami) v Podpeči pod Št. Vidom. Iz kleti majhne Seničine hišice so izkopali poševen jašek, ki je vodil v majhno sobico. Marija Senica je ganljivo čuvala svoje goste in skrbela zanje. Njena hči je bila zanesljiva obveščevalka. Doberškovi so bili izdani. Šest članov rodbine je dalo življenje za svobodo.

Sergej Kraigher je imel na skrbi celotno štajersko pokrajino. Na samo Kozjansko je pa centralni komite kot okrožno sekretarko poslal Tončko Čečevo, ki so ji pomagali pri delu: Svetozar Čoporda, Peter Šprajc, Pavel Baloh in Marjan Jerin. Toda bila je izdana in je padla sovražniku v roke. Umrla je v taborišču.

Po tej nesreči sta s področja Dobrovelj in revirjev odšla na Kozjansko še dva oddelka. Z njihovo pomočjo in z oporo tovarišev iz Hrvatskega Zagorja je iz domačih borcev nastala Kozjanska četa, ki se je razrasla v Kozjanski odred, bojni oddelek, ki je že na početku štel tri bataljone (nad 1.000 borcev) in je bil sposoben voditi operacije večjega obsega. Komandant mu je bil do konca vojne Marjan Jerin.

Ko je bil še četa, je oddelek že pomagal XIV. diviziji pri njenem prodoru proti severnemu celjskemu gorskemu okolju. V naslednjih mesecih je pa sam prodrl do celjske Svetine in še čez ter s tem osvobodil

Kozjansko, branil ga je tudi v bojih, ki so sledili, preden se je premagani okupator umaknil. XIV. divizija je s podporo, ki jo je nudilo organizirano prebivalstvo na terenu, koder je prodirala, spravila okupatorja v Celju v težko stisko. Pri tem mu je zelo uspešno pomagala aviacija. Trpelo je tudi domače prebivalstvo, toda vojna je neizogibno zahtevala zelo boleče žrtve.

Leta 1944 so ob volitvah Nemci z Zidanega mosta in Rimskih toplic prodrli na Kozjansko.

Bombardiranje

Začelo se je že leta 1944. Na to opozarja Fran Roš, ko piše o celjskem šolstvu med okupacijo. V šolskih kronikah je našel navedbe, kake muke so doživljali učitelji, ko so se morali z otroki zatekati v zaklonišča (Celjski zbornik, 1961).

Februarja 1944 sta ob zračnem bombnem napadu padla v Stanetovi ulici (med okupacijo: Graški ulici 9) Janez Ludvik Grah in mašinist Anton Berk.

Dne 24. maja 1944 je bila ob bombnem napadu ranjena Marija Cibej iz Laškega, ki je umrla v celjski bolnici (napad je bil najbrž v Laškem).

Dne 5. novembra 1944 je umrl v bolnici mizar Filip Hugo Schüller iz Šmarja, ki je bil smrtno ranjen ob letalskem napadu, dan poprej je iz istega vzroka umrla v bolnici Emilija Brinovec-Janušič.

Hud letalski napad je bil 10. novembra 1944 ob 15. uri. Bombe so padale na Ljubljansko cesto v bližini Samčevega mostu preko Ložnice, (med okupacijo Žalska cesta 75). Smrtno so bili zadeti: Viktor Šmigovc, vodja bolniškega zavarovanja delavcev, in njegova žena Marija v svoji hiši ob cesti, Karolina Toplak-Oberžan, njena hčerka učenka Karolina Toplak ter učenka Pavla Lidija-Dimec.

Dne 23. novembra 1944 je umrl v bolnici v letalskem napadu ranjeni Maks Mihelčič, strojevodja iz Trbovelj.

To je bil začetek. Pravo bombardiranje se je začelo po novem letu 1945.

Med našimi mesti je bil najhuje bombardiran Maribor. Sorazmerno močno je bilo prizadeto Laško. Celje je bilo samo nekoliko za njim. Bombardirano je bilo večkrat, in sicer januarja in februarja 1945. Tedaj so ob obeh bokih zavezniške vojske potisnile Nemce že skoraj do Alp, v centrumu, kjer so bile glavne prometne žile, so pa še bili globoko na našem ozemlju. Nemci so si celo skušali ustvariti oporišče, ob Gorjancih in ob Sotli so gradili zadnjo obrambno linijo. K delu so priganjali naše ljudi. Celo v bližnji celjski okolici so kopali rove in delali nasipe. Na tem področju so močno okrepili svoje borbene oddelke in skušali celo likvidirati osvobojena področja v Sloveniji.

Bombardiranje je imelo namen, da jih oslabi. Celje je bilo bombardirano v januarju, februarju in marcu 1945.

Na podlagi vpisov v mrliško knjigo je mogoče določiti datum letalskih napadov.

Prvi je bil verjetno okrog 5. januarja. Tedaj je umrl v bolnici žagar Martin Pepelnjak iz Hruševca pri Šentjurju, ki mu je bomba smrtno ranila prsni koš in nadlaket.

Izločiti pa je treba primer strugarja Franca Šveca in delavca Franca Polajžarja iz Rogatca. Prvi je umrl v bolnici 1. januarja, drugi pa 10. januarja, oba sta bila smrtno ranjena ob partizanskem napadu na železniško postajo v Grobelnem.

Zanesljivo ugotovljeni so pa zračni napadi: 23. januarja ob 12. uri, 7. februarja ob 15,20 do 15,30, 14. februarja ob 13,45 do 14. ure, 4. marca ob 14,15 in 18. marca ob 10,05.

Žrtve

23. januarja ob 12. uri

Mihael Leskošek iz Zgornje Hudinje, ranjen v kolku in na levem kolenu, umrl v bolnici še isti dan; Marjeta Bauman, roj. Višnović, zadeta od drobcev bombe na Polulah; Cita Škerbec, roj. Saško, zadeta od drobcev bombe na Polulah; Franc Tacar iz Zagrada, zadet v glavo v Polulah na brvi preko Savinje.

7. februarja ob 15,20 do 15,30

Julijana Travnar, roj. Cilenšek, iz Braslovč, umrla zaradi notranjih in zunanjih poškodb, dobljenih ob 15,30 na Bregu; Pavel Wenzel iz Dresdena, policist na celjski postaji, zadet od drobcev bombe na postaji ob 15,20.

14. februarja ob 14. uri

Kristina Majcen, frizerska vajenka, iz Prožinske vasi, zadeta v Gosposki (Zidanškovi) ulici; Frančiška Lubej, brivska vajenka, s Teharja, zadeta v Gosposki (Zidanškovi) ulici; Franc Kalan, trgovec s premogom, rojen v Kranju, zadet v stanovanju v Poljski ulici; Marjeta Uršič, roj. Vašlovsky, umrla 14. februarja ob 22,45 v bolnici zaradi zadušitve v jami; Jožefina Brecl, sobarica, roj. v Lanšperku pri Šmartnem v Rožni dolini, zadeta ob 14. uri; Janez Mirnik, dninar, roj. v Škofji vasi, zadet v Poljski ulici 6; Franc Jerič, ravnatelj Ljudske posojilnice, stanujoč v Ulici na grad, rojen v Velenju, zadet na poti domov nasproti Zelenemu travniku; Franc Ornik, sedlarski mojster, rojen v okolici Ptuja, zadet v Ozki ulici; Herman Zupanc, mehanik, iz Arje vasi, zadet na Jožefovem trgu (Trgu svobode); Jurij Blasch, vodja policijske straže, roj. na Rumunskem, zadet na Trgu Friderika Zanggerja; Leopold Mraz, delavec iz Št. Ruperta, zadet; Ferdinand Hribernik, mehaniški vajenec, zadet v Vodnjaški ulici; Nikolaj Snedič, devetletni deček, zadet doma v Gosposki (Zidanškovi) ulici 26; Olga Snedič, sedemletna deklica, zadeta doma v Gosposki (Zidanškovi) ulici; Veronika Stoklas, desetletna deklica, zadeta doma v Vodnjaški ulici 13 a; Ana Štepihar, roj. Stipčič, zadeta doma v Poljski ulici 6; Franc Kolenc, pekovski mojster, rojen v okolici Novega mesta, zadet ob 14. uri; Ana Skuberna, zadeta na Jožefovem trgu (Trgu svobode); Ana Lenko, roj. Planinšek, perica, roj. na Ljubnem, zadeta na Ljubljanski cesti 1; Antonija Golej, roj. Pungeršek, zadeta v Gosposki (Zidanškovi ulici); Pavla Lah,

roj. Golej, pismonoša, zadeta v Gosposki (Zidanškovi) ulici; Pavla Güldner, roj. Keblič, telefonistka, zadeta na Jožefovem trgu (Trgu svobode); Janez Vrečko, skladiščnik, zadet na Jožefovem trgu; Matilda Higersperger, roj. Rudolf, zadeta na Hitlerjevem (Titovem) trgu.

4. marca ob 14,15

Neža Poljšak, zadeta Zagradom 58; Jurij Poljšak, viničar, zadet Zagradom 58, ob 14,15; Marija Poljšak, petletna deklica, zadeta Zagradom 58; Katarina Bevčina, delavka, zadeta Zagradom 27; Stanislav Bevčina, delavec, zadet Za gradom 27; Valentin Smerkol, brzojavni delavec, roj. v Litiji, zadet ob 14,15; Jožef Albicz, vojak, roj. v Säkingenu, zadet ob 15. uri.

9. marca ob 14,25

Antonija Perc, zadeta, Zagradom 8; Mihael Plahuta, umrl 13. marca v bolnici, zadet pri zračnem napadu; Anton Baumgartner, umrl 13. marca pri Sv. Vincencu na Koroškem, zadet na Adolfa Hitlerja trgu 9 (v bivši Prešernovi ulici); Marija Žibert, sobarica, zadeta na Adolfa Hitlerja trgu 4 (sedanjem Trgu V. kongresa); Jurij Trampuš, uslužbenec v tiskarni, roj. v Ljubljani, zadet v Gosposki (Zidanškovi) ulici 20; Maks Sadovnik, knjigovez, roj. v Guštanju, zadet v Gosposki (Zidanškovi) ulici 26.

18. marca ob 10,05

Karel Gajšek, ranžirni mojster, stanujoč v Graški ulici, zadet ob 10,05.

Negotovo je, ali so umrle zaradi letalskega napada nekatere osebe, ki so ranjene umrle v bolnici.

Jožef Hudi, delavec, umrl v bolnici; Jožef Dušak, delavec, umrl 28. decembra 1944. Ranil ga je drobec bombe in je umrl na prevozu med Velenjem in Celjem. Anton Čoh, brivec, stanujoč Zagradom, umrl 12. februarja 1945; Alojzij Bračič, rudar v Velenju, umrl 21. marca 1945; Franc Günser, carinski asistent, Kumljansko, umrl 29. marca 1945; Stanislav Rupnik, stanujoč v Savinjski ulici, umrl 14. februarja ob 13,45; Janez Drnovšek, Zagorje, kovaški pomočnik, umrl 4. aprila 1945. Osamljen je primer Alojzija Plahutarja, tehničnega vodje v mlinu v Škofji vasi. Dne 25. marca 1945 se je namenil v Vojnik. Ko je bil iz vasi, ga je zadela bomba. Pokopan je v Vojniku.

Iz navedb v mrliški knjigi in priložnostnih spisov, lahko ugotovimo, kod je 14. februarja 1945 letel avion in spuščal bombe. O tem pa govore tudi stavbe, glede katerih se poroča, da so bile tedaj porušene ali delno poškodovane:

opatija, severna stena opatijske cerkve, novejši (severni) trakt stare gimnazije, hiša med tristolpno hišo in starim magistratom na Glavnem trgu, ozadje Celjske (prej Mohorjeve) tiskarne, stara hiša z antikami ob vratih, hiši št. 15 in 17 (Dobovičnik in Korber), Ozka ulica, grofija, Trg svobode, severna stran Narodnega doma in tri hiše na nasprotni strani Ljubljanske ceste: dvojna hiša Ipavic—Reiter—Karlin in vogelna (Kirbiševa) hiša med Trgom svobode in Gledališko ulico, šest hiš med tedanjim sreskim načelstvom in duhovniško hišo pri Marijini (bivši minoritski) cer-

kvi, kjer je zdaj sodna palača, hiša Petek (kjer je zdaj Služba družbenega knjigovodstva) in hiše Sever, Orešek, Skoberne ob vzhodni strani Trga svobode, bivša Koširjeva hiša na Trgu bratov Vošnjakov, dr. Rajha hiša na vogalu sedanje Kocbekove in Miklošičeve ulice, kjer je zdaj palača s kmetijskimi prostori v pritličju, del bivšega Zdravstvenega doma, poslopje z lesnim skladiščem ob začetku sedanje Vrunčeve ulice, nekdanja Kapusova hiša s trgovino v začetku sedanje Stanetove ulice, ki je po obnovitvi del blagovnice Tkanine, svet pod Kalvarijo — začetek ceste na Stari grad in proti Teharju, Polule (začetek ceste proti šoli), Stari grad (kjer so bombe zasule vodnjak in napravile več lijakov).

Bombe so padale tudi na dvorišče »starega piskra«, ki je bil poln jetnikov in jetnic. Navedene so samo temeljne in najbolj znane točke. Takoj po osvoboditvi so urbanisti ugotovili, da je bilo po bombardiranju uničenih 42 poslopij, delno pa porušenih 456.

Obnova organizacije in borbe v bližini Celja

Konec 1941 in 1942 je okupator s svojim skrajno surovim postopkom dosegel, da je v mestu in neposreni okolici zavladal prividen mir. Obnova se je začela leta 1943.

Šlo je v prvi vrsti za obnovitev in utrditev organizacije. Na večje borbene akcije krajevne sile izprva še niso mogle misliti.

Začelo se je severno in severovzhodno od Celja. Šmartno v Rožni dolini, Frankolovo, Dramlje in Šentjur oziroma njihova okolica so bili v glavnem točke v obnovljeni borbi. Med Šentjurjem in Štorami so bile glavne stične točke z dogajanji na Kozjanskem.

Tik nad Celjem je obnovitveno brazdo v začetku leta 1943 zaoral *Jožef Fišer-Mitja.* Do vojne je bil naseljen v Gornji Radgoni, kjer je ob vdoru okupatorja stopil v stik z Jemčevimi in Krenčičevimi. Iz okupatorjevega zapora ga je rešil Švicar Nobel. Okupator ga je konec leta 1942 pregnal na Lopato, kjer je imela mati manjšo posest. Tu je takoj stopil v stik z osvobodilnim gibanjem. *Betka Cilenšek* mu je v začetku leta 1943 naročila, naj izvede organizacijo v svojem ožjem področju, ki je s severozahodne strani obkrožalo mesto. Imel je lepe uspehe, znal je postopati z ljudmi. Njegova žena je vzpodbudno in organizacijsko vplivala na ženski svet. Tedaj so nastali odbori OF v Lokrovcu, Šmartnem v Rožni dolini in v Gorici pri Frankolovem.

V jeseni 1943 je prišlo na teren večje število aktivistov: *Emilija Gabrovec-Lenka, Leon Cibic, Rado Cilenšek* in *Mirko Gorenšek-Tomaž.* Svoje delo so razpredli na široko — od Medloga preko Ostrožnega, Šmartnega, Strmca, Frankolovega, Stranic in vojniške okolice do Dramelj. Nastali so novi odbori. V Hrenovi pod Samčevim vinogradom je imela skupina bunker, sestanke pa pri Žganku (Hudourjeku).

V jeseni 1944 je bil na terenu ustanovljen mestni odbor OF. Prvi predsednik je bil *Jože Zelinka-Očka,* drugi *Andrej Zemljak-Brejc* in tretji *Martin Klančišar-Nande.* Odboru je pripadal tudi *Riko Presinger,* bil je vojni referent in je imel pod seboj skupino borcev; ko je bil dodeljen

propagandni komisiji okrožja (kot tipograf), je prevzel vojni referat *Dominik Lebič-Boris.* Referent za preskrbo je bil *Drago Komerički,* za narodno zaščito *Ivan Veber,* za partijsko in politično delo *Štefka Čater-Klančišar,* za tisk in agitacijo *Ivanka Žagar-Milovanović, Milena Brglez-Dobrina* je bila predsednica Antifašistične fronte žena (AFŽ), *Milena Klemen-Cimerman* pa referentka za mladino. Odboru so pripadali tudi *Senica, Adolf Okrožnik* in *Jožica Frece-Križnik.*

Odbor se je zadrževal v bunkerjih v Zavrhu, v Slatnem pri Prešniku, Pod goro pod Šentjungertjo.

Konec marca 1944 je Emilija Gabrovec-Lenka organizirala tudi teren v *vojniški okolici.* Glavni sodelavci so bili: Silvij Vestl-Podobnik, sicer okrožni sekretar Skoja, rojak iz Novega mesta. Mirko Gorenšek-Marko, Blaž Sodin-Zinko in še nekaj Frankolovčanov. Maja 1944 se je pridružil še Alfred Klos-Ivan, ki je bil težko ranjen v spopadu terencev z vojniško žandarmerijo na Platu in je ranam podlegel. Delali so tudi na drameljskem področju, kjer še niso mogli ustanoviti pravih odborov, so se zadovoljili z zaupniki, ki so se kmalu — ob pohodu XIV. divizije — dobro izkazali.

Nekateri vaški krajevni odbori: za Razgorce, Črešnjevec in del Malih Dol — ustanovljen pri Šimonu-Kolarju, prvi sekretar pogumna Terezija Terjašek, odborniki Slavko Kolar in Gašpar Špes; za Gmajno in trg Vojnik, ustanovljen avgusta 1944 pri Dolarju na Gmajni, pri ustanovitvi sta sodelovala Dominik Lebič-Boris in Jakob Zimuhar-Stanko, sekretar Alojzij Gmajner, med odborniki: Minka Samec, Milko Samec, Franc Breznik, Andrej Leben; imeli so zveze s sestrami v hiralnici, ki so dobavljale zdravila, svojega dobrega zaupnika in pomočnika (Liebmana) tudi pri žandarmeriji. Pri Trbovčevih-Goropičnikovih v Arclinu je bil okrožni bunker, kjer so zbirali papir za agitprop.

Vaški aktivisti so ustanovili krajevne odbore v Dramljah, Dobju, Slemenih, Špitaliču, Ponikvi, Blagovni in Cerovcu. Proti koncu decembra 1944 sta morala ustaviti delovanje odbora v Blagovni in Cerovcu, kjer so Nemci izmed osmih aretirali šest odbornikov in oba sekretarja.

V Šentjurju so ustanovili krajevni odbor Osvobodilne fronte poleti 1944 in za sekretarja določili zdravnika *dr. Franca Svetino.*

V Šentjurju, znanem naprednem slovenskem trgu, je že od leta 1932 obstajalo Društvo kmečkih fantov in deklet, imenovano Deteljica. V Sokolu so se javljale napredne ideje, ki so jih podpirali zlasti nekateri intelektualci in študentje. Leta 1938 sta v Šentjurju nastali komunistična celica in skojevska organizacija.

Po vdoru okupatorja se je tudi v Šentjurju začela širiti osvobodilna ideja. O kaki večji organizaciji ni mogoče govoriti, toda pojavilo se je večje število požrtvovalnih zaupnikov, ki so bili medsebojno povezani. Marca 1942 so Nemci prišli organizaciji na sled in so kakor povsod tudi tu nastopili neizrečno kruto. Najizrazitejše žrtve so bili: Leon Dobrotinšek, ki je na begu pred okupatorjem našel smrt v valovih Voglajne, ruska družina doktorja Mogilnickega in vdova profesorja Tofanta in njena gospodinjska pomočnica.

Proti koncu leta so se delegati okrožnih in okrajnih aktivistov sestali v *okolici Dramelj*. Na sestanku so sprejeli sklepe in naloge za nadaljnjo borbo. Vseh delegatov na sestanku je bilo okrog 60, vodila ga je Lenka in udeležil se ga je tudi Sergej Kraigher, ki je bil tedaj sekretar okrožnega odbora, Lenka pa članica.

Bivši šentruperski rajon so kot okraj decembra 1944 priključili kozjanskemu okrožju. Okraj Št. Rupert je v dolini segal do Voglajne in železniške proge Celje—Maribor, zajemal je torej del celjske in šentjurske okolice. Glavni kraji so bili: Slivnica, Kalobje, Št. Rupert, Svetina. Za sekretarja so določili *Marjana Žagarja*.

V marcu 1945 sta se okrajna odbora Celje okolica in Št. Rupert združila v okrajni odbor OF Celje okolica. Železnica kot ovira in meja je bila premagana. Novi okrajni odbor je imel svoj sedež v okolici Dramelj. Člani okrajnega odbora so bili: Marjan Žagar, Tine Brejc-Zemljak, Hinko Brečko, Izidor Florjan, Milan Gorenšek, Ivan Skale, Ciril Stojan, Ruža Slapšakova in Milan Skok.

Sredi aprila 1945 je okrajni odbor sklical sestanek šentjurskih aktivistov. Na njem so obnovili krajevni odbor za Šentjur in znova izvolili za sekretarja dr. Svetino.

Po pohodu XIV. divizije, se je dvignila samozavest tako partizanov kakor tudi prebivalstva. Skupine partizanskih borcev so se večale, čedalje več mladih ljudi se jim je pridruževalo. Prvo večje dejanje so partizani, pripadajoči Kozjanskemu odredu, izvedli na *Svetini 8. maja 1944*. Kjer je zdaj planinski dom na Ramancah nad vasjo, tam je imel svoj »hotel« Evgen Himmer, brat celjskega hitlerjevskega župana. Hotel mu je bil postojanka, odkoder je poveljeval vermanom in širil propagando. Tistega dne zvečer je imel v hotelu posvetovanje z ljudmi, ki so mu hote ali nehote sledili. Partizani so hotel napadli in Himmerja ubili. Poslej so se partizanske skupine zadrževale na Svetini tudi po več dni. To je bilo važno. Iz Celja so dobivale razni material — zdravila itd. — in ga pošiljale na Kozjansko.

Nekega dne v juliju je bilo 12 partizanov v hotelu. Dobili so sporočilo, da prihaja nad nje 100 vermanov in Nemcev. Pričakali so jih v zasedi in jih pognali v divji beg. Še isti dan je prihajalo proti Svetini več nemških kolon, partizani so se polagoma umikali proti Velikemu vrhu. Nastopil je mrak in Nemci se jim niso upali slediti.

Konec leta 1944 so se Nemci odločili, da stro partizansko moč na Kozjanskem. Vedeli so, da jim bije zadnja ura, in hoteli so si zagotoviti neoviran umik.

Dne 10. decembra se je začela njihova zadnja velika hajka. Večkrat so se pojavili tudi na Svetini. Da se tu ne bi mogli utrditi, so partizani 20. januarja 1945 zažgali hotel in delno tudi šolo. Naslednji dan, 21. januarja, so bili Nemci zopet v Svetini. Iz maščevanja so ustrelili partizana Franca Klinarja in Franca Kapla, na katera so zadeli pred Klinarjevo hišo.

Marca 1945 sta bila v *Javorniku* pod Svetino Kozjanski odred in Bračičeva XIII. udarna brigada. Odred je bil obkoljen, vendar se je prebil iz obroča.

Nemci so pojačali napade, pomnožili so svoje čete, streljali z lahkimi topovi in metali bombe iz avijonov. Partizani so se počasi umikali proti jugu. Padlo jih je štirideset. V Javorniku so tedaj zgorele 4 domačije.

Svetina je na meji Kozjanskega, nasproti Celju, na meji je tudi sosedna Resevna, nasproti Šentjurju. Iz istega vzroka ko na Svetino so Nemci z močnimi silami udarili tudi na Resevno. Bile so žrtve. V začetku borbe je bila smrtno zadeta Cvetka Jerin, sekretarka SKOJ za Kozjansko, mlajša sestra komandanta Kozjanskega odreda Marjana Jerina. Mladi Dušan Lah, veterinar pri štabu IV. operativne zone, sin ravnatelja šentjurske kmetijske šole, je prihitel, da jo ranjeno odnese iz ognja, toda padel je tudi on. Leta 1955 so jima na jasi, kjer sta bila zadeta, postavili spomenik.

To je bil konec nemških napadov. Začel se je umik. Nemcem so sledile trume ustašev, ki so nespametno vodili seboj žene in bedno deco. Njihov pohod se je zavlekel preko 9. maja, ko je nemška vojska kapitulirala.

Medtem je Celje nemško kapitulacijo pričakalo pripravljeno. Zadnje leto je mestni odbor, ki je imel tedaj sedež v nekem bunkerju blizu ceste nad Prešnikom in Šmartnim v Rožni dolini, ustanovil nekaj novih OF odborov, tik v samem mestu, v Škofji vasi, Šmarjeti, Gaberju, Hudinji, Zavodnji. V tovarnah je ustanovil odbore Delavske enotnosti, v emajlirki, v cinkarni, v štorski železarni. V Metki je delala skupina Osvobodilne fronte, ki jo je sestavljala največ mladina. Mestni odbor je mislil na trenutek, ko bo treba prevzeti mesto. Prodrl je v dobro zastraženo mesto. Ponoči 15. decembra 1944 je poslal vanje skupino junaških ljudi, ki so izvršili drzen podvig. *Napadli so »stari pisker«*, v katerem je bilo okrog 400 ljudi, med njimi jih je bilo 80, ki so čakali, da jih drugo jutro odpeljejo v Maribor na morišče. V skupini partizanov so bili: Riko Presinger-Žarko, Martin Klančišar-Nande, Jože Zelinka-Očka, Ivan Grobelnik-Ivo, Dominik Lebič-Boris in Jože Gaber-Brus. Jetnišnico je po predhodnem dogovoru odprl paznik Ivan Grad.

V jeseni 1944 so poklicali v Šmartno v Rožni dolini inženirje: *Pavla Bergerja* iz štorske železarne, *Vladimirja Mikuša* iz cinkarne in *Riharda Pompeja* iz emajlirke. Zglasiti so se morali v kmečki hiši nad Tratnikovo gostilno. Tam jim je Rudi Hribar v imenu Franca Leskoška-Luke naročil, naj pazijo, da ob odhodu okupator podjetij ne uniči. Inž. Berger je moral razen na tovarno paziti tudi na železniško postajo.

Okrajni odbor je 8. maja 1945 v Dramljah sprejel kapitulacijo nemškega korpusa, ki se je umikal skozi Dramlje. Nato se je preselil v Šentjur.

Tisti dnevi so bili prav nevarni, zlasti v Štorah. Po rogaški železnici so iz Krapine prihajali ustaški vlaki. Ustaši so jih usmerjali proti Savinjski dolini. Mislili so, da jim pridejo naproti zapadni zavezniki in jim pomorejo, da se vrnejo.

Med prvimi so z avtomobili prispeli v Štore dr. Ante Pavelić, dr. Vlado Maček in sarajevski župan. Čuvali so jih mladi Dalmatinci. Dr.

Pavelić se v Celju ni ustavil, dr. Maček se je pa medpotoma v poslopju bivšega okrajnega glavarstva razgovarjal z Dorfmeistrovim naslednikom.

Kmalu se je štorska železniška postaja napolnila z ustaškimi vlaki, ki so segali od Opoke do Godčevega mosta. Ker je bila proga pri Celju zatrpana, niso mogli naprej. Ustaši so zato ogrožali postajnega načelnika, njegovo tajnico in inž. Bergerja. Položaj se je nekoliko olajšal, ko je nekaj vlakov odpeljalo. Del je pa ostal, med njimi kombinirani oklopni vlak, ki je stal pri Godčevem mostu. Ustaši so ga pred svojim odhodom minirali. Nastala je strahovita eksplozija. Municija je bila tudi v posameznih vagonih. Delavci so jih z rokami porivali na eno in drugo stran postajnega poslopja, da bi obvarovali tovarno, ako bi vagoni eksplodirali. Ko se je položaj umiril, so prihajali ljudje in odnašali, kar so našli v zapuščenih vlakih. Bilo je ogromno vsega, živil in drugih predmetov. Delavcem iz Westnove tovarne se je posrečilo, da so rešili 32 vagonov živil, ki so jih Nemci hoteli poslati v Nemčijo. Ta živila so dali na razpolago prehranjevalnemu odseku mesta Celja. Ustašev sla ubijanja tudi na begu ni minila. Grozili so z orožjem. Na Teharju so Franca in Karla Gorišeka ubili pred domačo hišo.

V odločilnem trenutku je iz Gornje Savinjske doline prispel Ivan Dolničar-Jamšak, politični komisar XIV. divizije, s Šlandrovo in Zidanškovo brigado. Z druge strani je pa Tlakar-Luka, teharski rojak, pripeljal skozi Teharje prekmurski bataljon.

Medtem je celjski mestni odbor zapustil bunker pod Šmartnim in odšel v Celje. Predsednik je bil Zagorjan (iz Kotredeža) Nande Klančišar. Vojni referent je bil Riko Presinger. Odbor se je naselil v Westnovi vili na Golovcu. Mlajši Westen je že nekaj časa kazal voljo, da pomaga. Stopil je že bil v zvezo z Žgankom, upravnikom vojnih potrebščin pod Šmohorjem. Šef gestapa je dal Presingerju na razpolago avto. Pogajanja so bila pred novo gimnazijo, bivšim protestantovskim župniščem in poznejšim sedežem okrajnega (občinskega) komiteta ZKJ. Na magistratu so bili tedaj ustaši. Nemški komandant je bil pripravljen, da lepo odide, ustaši so pa zahtevali, da jim puste orožje. Ko je prispela naša vojska, je Klančišar med pogajanji poudarjal, da ima borce krog in krog mesta. To je pomagalo. Ob večeru 8. maja je bilo mesto svobodno, 9. maja je bilo v zastavah, ljudje so bili presrečni.

Vsekakor je pa moralo biti prej v okolici mesta nekaj bojev. To pričajo vpisani mrtvi.

Dne 9. maja je umrl v bolnici generalštabni major Stjepan Vugrin iz Zagreba. Vpis ne pove, ali je bil ustaš.

Dne 14. maja je umrl ustaš Ivan Moguš iz Ogulina, za njim Miloš Oršulić, dorovnik hrvatskega puka.

Sledilo je še kakih 10 drugih. Nemcev so zdravili v bolnici kakih 10. Med umrlimi je pa bil tudi ruski primarij dr. Okolo-Kulak Boleslav.

Našli so pa tudi precej mrtvih: 13 neznanih v ustaški uniformi in prav tako neznanih v nemški uniformi — prvič 36 in drugič 15.

Po osvoboditvi Celja je Dolničar poslal skozi Savinjsko dolino en bataljon, glavni del obeh brigad je pa usmeril proti Mariboru in Dravi.

Pohod je bil težak, ker so bile ceste in pota natrpane z odhajajočimi Nemci in ustaši. V Letušu se je v gostilni pri Mostnarju Dolničar pogajal z generalom Löhrom, komandantom nemških vojsk na Balkanu. Zaključna pogajanja z naše strani sta vodila Matevž Hace, politični komisar IV. operativne cone, in načelnik štaba Peter Brajović v Topolščici. Löhr se je vdal s svojo vojsko, ki je štela 700.000 mož, od tega jih je bilo na Štajerskem 300.000. Pozneje se je na Koroškem skušal izmuzniti, a mu ni uspelo. Angleži so ga vrnili našim. Na poti skozi Savinjsko dolino do Koroškega ni bilo borbe, pač pa je bil večji spopad med našimi in ustaši nad Spodnjim Doličem na dnu Globokega pod Paškim Kozjakom, kjer spominja na borbe lepo vzdrževan grob nad Ramšakovo domačijo.

Z nemško kapitulacijo borbe še ni bilo konec. Štirinajsta divizija, ki sta ji bili 8. aprila 1945 priključeni tudi Šlandrova in Zidanškova brigada, je štela 5 brigad: SNOUB Toneta Tomšiča, SNOUB Ljube Šercerja, SNOB Mirka Bračiča, SNOB Miloša Zidanška in SNOB Slavka Šlandra.

Zdi se mi najbolje, ako za opis zadnjih bojev, ki so bili na Koroškem, navedem kratek sestavek Franceta Sterleta, vodilnega borca, strokovnjaka:

S prvimi tremi brigadami, s Koroškim in Kokrškim odredom (ki je bil že na mestu) je 14. udarna divizija JA, tedaj podrejena Glavnemu štabu Slovenije, že 8. maja prekoračila mejo z republiko Avstrijo in naslednji dan (9. maja) osvobodila dolino Drave od Dravograda do Celovca. Tako se je 14. udarna divizija Jugoslovanske armade znašla na poglavitni smeri umika nemških in kvizlinških sil z Balkana, ki jim je večinoma poveljeval generalpolkovnik Aleksander v. Löhr, in sicer v trenutku, ko so bile enote 3. Jugoslovanske armade še vzhodno od Ptuja, motorizirani odred 4. Jugoslovanske armade pa se še ni prebil iz doline Save na Koroško. Do 12. maja sta na Koroško prišli še Šlandrova in Zidanškova brigada, tako da je bila v odločilnem trenutku za uničenje nemških in kvizlinških sil na Koroškem osredotočena vsa 14. udarna divizija s petimi številčno in oborožitveno zelo močnimi brigadami. 51. divizija je delovala od 12. maja 1945 dalje na pomožni smeri, s tem da je pomagala preprečiti preboj ustašev čez most pri Dravogradu, njena vloga je torej bila obrobnega pomena.

Pred 12. majem 1945 ni prišla v Dravograd nobena enota 3. Jugoslovanske armade. Šlo je zgolj za okrepitev enot iz sestava 14. divizije. Po 10. maju so z isto nalogo prišli v Dravograd tudi Bolgari. Tekom 12. in 13. maja so prispele še tri brigade 51. divizije in 2. bataljon 1. slovenske prekmurske brigade.

Pri Poljani je prišlo 13. maja do boja s kolono 104. nemške divizije iz raznih razbitih delov drugih enot (vojne mornarice in letalstva), ki se je v dolino Meže prebila čez Sleme in Črno. V Poljani na položaju proti Holmcu jo je zaustavil 3. bataljon Tomšičeve brigade. Ker Nemci niso hoteli položiti orožja, sta prišla našim na pomoč 1. in 2. bataljon iste brigade, ki sta zasedla položaje od Srotiča in Trčove žage po grebenu izpod Volinjaka do Poljane na desnem bregu Meže vzporedno z nemško kolono v oddaljenosti od nje od 50 do 100 m, ter 2. bataljon 7. vojvodinske brigade, ki je zasedel položaje na hribu izpod Kovška v oddaljenosti 600 do

800 m od čela nemške kolone. Ker so Nemci s tanki skušali izsiliti prehod proti Holmcu, so partizani vžgali po njih z vsemi orožji. Po izredno hudi borbi so se Nemci vdali.

3. in 4. bataljon Tomšičeve brigade sta jih odvedla proti Sinči vasi, od tam pa 16. maja 1945 čez Železno Kaplo in Jezersko v Kranj.

Drugega dne, 14. maja 1945, je prišlo do ogorčenih bojev z ustaši, ki so prodrli iz Mislinjske doline. 1. bataljon Tomšičeve brigade jih je napadel s položajev na področju Loma, nekako od kmeta Mrva mimo Ferija do Rutarja in Razdrtiča, 1. bataljon Šlandrove brigade pa s spodnjih področij Volinjaka, nekako od kmeta Prapora do Šurnika. Boji so trajali od 9. ure dopoldne do večera. Meža je tekla čisto rdeča. Ustaši so jurišali ne glede na žrtve. Šlandrovci so svoje položaje zadržali, ker so pač bili bočno od smeri ustaškega proboja, Tomšičevce pa so ob šestnajstih ustaši deloma zaobšli deloma prepolovili. Četa, ki ji je poveljeval Gustelj Mithans, je bila razbita in je utrpela hude izgube (27 mrtvih). Ustaši so se skozi železniški predor in skozi položaje, ki jih je zapustil 2. bataljon 7. vojvodinske brigade, prebili na področje Pliberka. Tam jih je Ivan Kovačič-Efenka, komandant 14. udarne divizije, 14. maja pripravil s prevaro k vdaji. Ker do roka niso položili orožja, so na ustaše udarili 3. bataljon Tomšičeve in še nekatere druge enote 14. udarne divizije. To je bil zadnji boj druge svetovne vojne v Evropi. Razočarane ustaše in črnogorske četnike so enote 14. udarne divizije odgnale čez most na Dravi proti Sabatu, kjer so jih izročili enotam 3. Jugoslovanske armije. Nekaj ustašev je ponoči ušlo po severnem obrobju Karavank proti zahodu, nekaj pa jih je preplavalo Dravo k Angležem na področju Celovca, vendar jih je velika večina prišla v jugoslovansko ujetništvo.

Zadnji boj na Poljani pri Prevaljah je bil torej 14. maja 1945, zadnji boj druge svetovne vojne v Evropi pa 15. maja pri Pliberku na Koroškem. Te boje so vodile samo enote 14. udarne divizije JA, ki je prišla v sestav 3. Jugoslovanske armade šele 15. maja 1945.

Organizacija pred osvoboditvijo

Prvotna razdelitev bivše Spodnje Štajerske v partijska okrožja in okrožja OF se preko okupacije ni v celoti ohranila. Isto velja za podrobno organizacijo OF po krajih in zaupnikih.

V zadnjih letih okupacije se je organizacija začela obnavljati. Na osvobojenem ozemlju (Gornja Savinjska dolina, Kozjansko) so v rednih volitvah namesto OF odborov izvolili narodno-osvobodilne odbore. Še v začetku vojne so bili sekretarji partije v okrožjih in okrajih hkrati predsedniki narodno-osvobodilnih odborov, v krajih na osvobojenem ozemlju so pa obe funkciji po možnosti ločili.

Za celotno Spodnje Štajersko so v začetku vojne ustanovili pokrajinski sekretariat (obe funkciji združeni), ki so ga po osvoboditvi Gornje Savinjske doline preimenovali v oblastni sekretariat.

Dve leti tudi trboveljsko okrožje po aretaciji in ustrelitvi sekretarja Frica Keršiča leta 1942 nekaj časa stvarno ni obstajalo.

Šaleška dolina je bila do leta 1943 pri Savinjskem okrožju.

Aprila 1944 je bila na Štajerskem 14 okrožij: Revirsko, Savinjsko, Celje, Šaleško-mislinjsko, Kozje—Brežice, Radeče—Laško, Ptuj, Maribor, Ljutomer, Murska Sobota, Dolnja Lendava, Šmarje—Rogatec, Konjice—Slovenska Bistrica.

Sredi avgusta 1944 so priključili Savinjsko okrožje Celjskemu, v začetku septembra (na sestanku v Gaju pod Turjem) tudi revirsko.

Konec septembra 1944 je pokrajinski odbor OF oblikoval pet okrožij: Kozje, Celje, Dravograd, Maribor, Ljutomer — na Koroškem pa Celovec in Beljak. Konec leta 1944 je dodal še okrožje Laško—Radeče.

Po končani vojni je imelo okrožje Celje 15 okrajev: Celje mesto in Celje okolica, Žalec, Vransko, Gornji grad, Šoštanj, Slovenj Gradec, Slovenske Konjice, Laško, Trbovlje, Šmarje, Kozje, Sevnica, Brežice, Krško.

Okraj Žalec je nastal iz bivših okrajev: Lurd in Žalec.

Vransko iz bivših okrajev: Št. Jurij (Tabor) in Vransko.

V okraju Celje okolica je bilo prvotno 5 okrajev: I. Petrovče, Ložnica, Lopata, II. Frankolovo, III. Dramlje, IV. Ponikva, Sv. Jurij, V. okolica Celja.

Kozjansko okrožje je obsegalo okraje: Rimske Toplice—Radeče—Laško, Zidani most—Loka, Sevnica—Blanca, Planina—Dobje, Jurklošter, Zabukovje.

Savinjski okraji: Lurd, Žalec, Dobrovlje, Gora Oljka, Dreta, Gornji grad, Raduha.

Revirski okraji: Zagorje, Trbovlje, Hrastnik, Huda Jama.

Šaleško-mislinjsko okrožje — v Šaleški dolini: 4 okraji (Velenje, Št. Ilj, Šoštanj, Topolščica), v mislinjski dolini 5 okrajev.

ORGANIZACIJA LJUDSKE OBLASTI

CELJSKO OKROŽJE
(do 23. januarja 1947)

Teritorij

Dne 6. septembra 1945 je Predsedstvo Slovenskega narodnega osvobodilnega sveta (SNOS) izdalo temeljni zakon, s katerim je dalo republiki Sloveniji določen in enoten teritorialno-upravni okvir. Po tem zakonu je imelo okrožje samo še sedem okrajev: Celje-mesto, Celje-okolico, Gornji grad, Slovenske Konjice, Šoštanj, Šmarje in Trbovlje.

Okraje Laško, Žalec in Vransko je namreč zakon priključil okraju Celje-okolica. Okraj Krško je od celjskega okrožja odcepil in ga priključil okrožju Novo mesto. Pri tem je bivša okraja Sevnico in Brežice združil z okrajem Krško. Okraj Slovenj Gradec je priključil okraju Šoštanj, okraj Kozje pa okraju Šmarje.

Ob tej priliki se je skrčilo število krajev, ki so bili sedeži krajevne samouprave (krajevnih ljudskih odborov — KLO). Poslej so jih imeli: Celje-okolica 93, Gornji Grad 20, Šoštanj 43, Slovenske Konjice 26, Šmarje 53, Trbovlje 32.

Celotno celjsko okrožje je torej imelo brez mesta Celja 267 krajev. Celje-mesto z neposredno okolico je obsegalo četrti in naselja, skupno 22.

Novomeškemu okrožju priključeni okraj Krško je štel 80 krajev.

Ta prvi organizacijski zakon je veljal samo dobrega pol leta. Dne 27. februarja ga je SNOS delno izpremenil. Pri tem je severozahodni del celjskega okrožja nekoliko zmanjšal. Šoštanjskemu okraju je namreč odvzel vse področje Mislinje in njenega porečja s Slovenjim Gradcem kot središčem in ga je priključil okraju Prevalje. Ta okraj je obsegal dotlej samo del Podravja in Mežiško dolino in je imel središče v Dravogradu. Bivši manjši dravograjski kakor sledeči mu prevaljski okraj sta spadala k mariborskemu okrožju. Šoštanjski okraj je izgubil tedaj tudi kraja Dolič in Sv. Florijan v Doliču, ki sta prišla k okraju Slovenjske Konjice. Tako zmanjšani šoštanjski okraj je zakon priključil okraju Gornji Grad, ki je obsegal Zadrečko in Gornjo Savinjsko dolino. S tem je osnoval Šaleško-savinjski okraj, ki je imel sedež v stični točki vseh treh zemljepisnih de-

lov okraja, v Mozirju. Novi okraj je obsegal 20 prejšnjih gornjegrajskih in 12 šoštanjskih krajev, skupno 32.

Zakon, ki ga je izdal prezidij SNOS 10. septembra 1946, okrožij in okrajev teritorialno ni izpremenil, pač pa je zelo skrčil število krajev. Ostalo jih je: Celju-okolici 64, Slovenskim Konjicam 52, Šmarju pri Jelšah 32, Mozirju 29, Trbovljam 25.

Skupno število krajev v okrožju se je od 267 skrčilo na 150. Celje-mesto je imelo potlej 8 povečanih naselij. Nekoliko se je tudi razširilo, kajti od Teharja je dobilo Čret in Spodnje Zvodno.

V svoji zadnji fazi torej celjsko okrožje ni več obsegalo Spodnjega Posavja, imelo je pa radeško in revirsko Zasavje s Kumljanskim, vendar brez litijskega področja.

Organizacija

Za organizacijo in poslovanje okrožja je veljal odlok predsedstva SNOS o krajih, okrajih in okrožjih ter njihovih narodno osvobodilnih odborih, objavljen 8. maja 1944, ki ga je dopolnil splošni zakon o ljudskih odborih, sprejet 24. maja 1946.

Okrožje je vodil okrožni odbor OF, ki so ga označevali tudi kot okrožni narodni odbor. Njegov arhiv ni ohranjen, delno ga pa nadomešča informacijski vestnik »Nova pot«, ki je kot tednik izhajal od 2. junija do konca leta 1945. V jeseni je bilo izhajanje za kratko dobo prekinjeno. Naslednje leto je okrožni NO izdajal tednik »Na delo«. Leta 1947 je bilo okrožje brez glasila. Po njegovi razpustitvi je leta 1948 začel izhajati Savinjski vestnik, ki se je leta 1955 preimenoval v Celjski tednik.

Prvotno vodstvo okrožja je prišlo z borbenega terena. Sekretar je bil tedaj *Maks Gašparič*. Njemu sta sledila: najprej *Jože Lesar* in nato *Franc Popit*. Sekretar okrožja je bil hkrati sekretar partije. Kot drugi člani okrožnega odbora OF se navajajo: Vilko Videčnik, Helena Borovšak, Rudi Hribar, Franček Majcen, Liza Venišnik, Franc Povh, Tone Radar, Iva Rakar, Rado Jenko, Ljuban Jakše, inž. Janko Štrukelj.

Prvi tajnik okrožnega odbora je bil Cenko Jenčič, sledila sta mu Franc Hribar in Nestl Žgank.

Člani okrožnega odbora so bili tudi vsi sekretarji okrajnih narodno-osvobodilnih odborov. Tako je Emilija Gabrovec zastopala Celje, Anica Vipotnik pa Žalec. V sestavu okrožnega odbora so bili poleg tega še poročevalci za posamezne okraje. Taki poročevalci so bili: Ivan Martelanc — za Celje-mesto, Cenko Jenčič — za Celje-okolico, Martin Kidrič — za Šmarje, Jože Brunšek — za Šoštanj, Miloš Gabriel — za Trbovlje, Pavla Remic — za Gornji Grad, Titel — za Konjice.

Že v prvih mesecih so se oblikovali oddelki, ki so se po potrebi menjavali. Zavzemali so prav vse panoge javnega življenja in dela. Navaja se jih 33. Med njimi sta bila kot posebna oddelka Antifašistična fronta žena (AFŽ), in Zveza mladine Slovenije (ZMS).

Poimenovanje posameznih oddelkov ni bilo izvršeno sistematično, nekateri izmed njih so bili označevani samo kot odseki, čeprav niso bili

pododdelki oddelkov. Dela je bilo preobilo na vseh straneh. Zato so z organiziranjem zelo pohiteli. Za novo leto 1946 je republiška vlada poslala odlok, naj gredo vsi spisi skozi roke tajnika, izvzemši tiste, ki jih je prejemal ali izdajal odsek za notranje zadeve. V ta namen bi bilo potreba organizirati enotno glavno pisarno s skupnim vložiščem, toda to se ni dalo izvesti. Referenti so bili često na terenu in nadomeščale so jih administratorke, tako da za sprejem in odpremo spisov ni bilo ljudi. Že iz leta 1946 imamo opozorilo republiške vlade, naj se spisi v registraturi skrbno čuvajo. Ker se vse to ni dalo izvesti, se je večina spisov izgubila.

Okrožni odbor je kot celota s svojimi člani, oddelki, odseki in organi vzpodbudno vplival tudi na organizacijo in delovanje okrajnih in krajevnih ljudskih dborov.

Težave

Že kar v početku so se pojavile organizacijske težave. Ljudje so bili po dolgotrajnih naporih in mukah utrujeni in so si želeli odmora, pa če so bili še tako vneti, poleg tega so pa bili mnogi tudi nenormalno nervozni. Naravno je, da so ponekod silile na površje tudi predvojne oblike in navade. O tem nas poučuje članek, ki je 9. junija 1945 izšel v »Novi poti« in nosi naslov: Utrjujmo naše krajevne odbore OF! Glavne misli članka so naslednje:

»Krajevni odbori se v našem okrožju še povsod ne znajdejo, oblika in funkcija naše oblasti sta temeljito drugačni, kakor sta bili v stari Jugoslaviji, ko so organi oblasti z birokratskim in administrativnim pritiskom onemogočali ljudskim množicam sodelovanje pri poslovanju oblasti in opravljanju kontrole nad njo.

V našem okrožju se še v tej ali oni obliki vsiljuje sistem starih občin. Odbori na sedežih bivših občin si lastijo nekako nadoblast nad krajevnimi odbori manjših krajev, ki so prej spadali k občini. Ta oblast ima ponekod obliko pomoči, bivši občinski odbori namreč odpravljajo vse dopise, češ da krajevni odbori za to niso sposobni. Ponekod so naši aktivisti sami zagrešili bistveno napako: po manjših krajih so postavljali vaške, na sedežih bivših občin pa krajevne odbore. Neki bivši občinski tajnik je celo prišel na okrajni odbor OF in se pritožil, kako to, da si vaški odbori upajo urejati važne zadeve, ne da bi vprašali njega za nasvet.

V vranskem okraju so ostali na sedežih prejšnjih občin nekateri bivši občinski uslužbenci, ki jih okrajni odbor drži, češ da mu s svojo strokovnostjo koristijo. Marsikje okrajni odbori sami postavljajo kmetijske, prehranjevalne in prosvetne zaupnike kar po bivših občinah.

Vsi, ki tako delajo, pozabljajo, da jemljejo s tem oblast iz rok ljudstva, jo birokratizirajo, dušijo samoiniciativnost ljudskih množic in onemogočajo okrajnim odborom, da bi si pridobili pravi pregled nad tem, kaj se v okraju dejansko dogaja. Podpiranje sistema občin je politična kratkovidnost, ki se je morajo naši aktivisti znebiti. Ljudske množice moramo tako vzgojiti, da bodo same oblast in da jo bodo znale braniti proti vsakomur. Krajevni ljudski odbori, v katerih sodeluje vse prebivalstvo

kraja, so ljudski tip oblasti. Občine so sistem, ki je služil reakciji. Z občinami moramo pomesti in utrditi krajevne ljudske odbore.

Krajevnim ljudskim odborom in širokim množicam moramo nuditi vso potrebno politično vzgojo. Okrožni aktivisti so bili doslej preveč zaposleni z upravnim delom in skoraj niso našli časa za politično delo. Mislili so, da je edino odrešilno, da vsaj upravni aparat normalno funkcionira. Takoj po osvoboditvi je bilo to do neke mere potrebno. Zdaj moramo iti dalje. Z načrtnim političnim delom moramo ljudem dopovedati, kakšne so pridobitve naše borbe in v čem je bistvo naše oblasti.

Oblik, v katerih se naj vrši politično delo, je več. Med njimi so konference, teh je bilo v okrožnem merilu že več. Važni so tudi mitingi, a najpomembnejši so vaški sestanki in najrazličnejši tečaji.

Upravno je treba krajevnim odborom nuditi vso pomoč, ki pa ne sme biti taka, da bi ljudsko dejavnost udušila, nasprotno, mora jo v vsakem oziru sprostiti. Pri politični in upravni izgradnji naših krajevnih odborov nam mora biti pred očmi izrek vodilnega sovjetskega politika: »Dobro bo na svetu, kadar bo znala vladati vsaka kuharica!«

Na drugem mestu v listu zopet najdemo opozorilo, da je treba odbore OF prečistiti. V njih je mnogo takih, ki preveč vzdihujejo, namesto da bi delali, in takih, ki bi jih radi izrabili. K delu za obnovo moramo res pritegniti vse ljudi, v ljudski odbor pa vsakdo ne spada. Podobno govori tudi ohranjeni službeni spis.

Razne zadeve

Dela je bilo zares obilo. Poleg neposredne izgradnje oblasti od krajev do okrožja je bilo treba napraviti tudi kaj drugega. Bila je pereča preskrba in prehrana. Obnoviti je bilo treba celotno gospodarsko dejavnost. Za upravo prevzete posesti »Narodne imovine« je bila v okviru okrožja ustanovljena komisija s prehodno nalogo. Pri muzeju so ustanovili zbirni center, ki je imel nalogo, da rešuje kulturno in umetniško pomembne predmete vsega okrožja; največ so jih našli po domovih, ki so jih opustili kulturbundovci in slični izdajalci, med njimi je bilo mnogo knjig. Profesor dr. Pavel Blaznik in Modest Golia sta dobila nalogo, da ugotovita vojno škodo na kulturnih spomenikih v vsem okrožju.

Narodna milica je imela izpočetka veliko nalogo, da je razorožila na tisoče Nemcev in ustašev.

Bilo je že kar v prvih mesecih več pomembnih političnih in kulturnih prireditev.

Celjani so lahko kmalu po osvoboditvi pozdravili v svoji sredi samega Tita. Sredi julija je bilo veliko ljudsko zborovanje, na katerem je poročal Edvard Kardelj. Že v juniju je bolgarski general-lajtnant Vladimir Stojčev ob navzočnosti prestavnika III. ukrajinske fronte Kapitohina in generala Kosta Nadja odlikoval borce III. jugoslovanske armije. Prav tako je bil že v juniju v Celju zbor kmetov, istočasno je pa bila tu tudi konferenca vseh 15 okrajnih oskrbovalnih centrov.

Dne 15. junija je bilo v Celju veliko zborovanje zadrugarjev. Izvoljen je bil iniciativni odbor, ki je dobil nalogo, da organizira okrajne ini

ciativne odbore. Osnoval se je tudi odbor za obnovo Posavja, začele so se ustanavljati obnovitvene zadruge, ki so jim sledile nabavne in prodajne. Organizirala se je mladinska ekipa, ki je šla delat na Krško polje, kamor so se polagoma vračali izseljeni prebivalci.

Pri vseh okrajnih odborih OF so se takoj osnovale komisije za podporo potrebnih, potrjeval jih je okrožni odbor OF. Začeli so izplačevati pokojnine, pri čemer se je okrožni odbor prav tako opiral na sodelovanje okrajnih in krajevnih odborov. Potrebna denarna sredstva so preko republike prihajala od zvezne vlade.

Že 1. julija je Narodna vlada v smislu zveznega zakona ustanovila Federalni zavod za socialno zavarovanje, ki je imel v Celju svojo filialko

Zdravstveni zavod je začel delati in 1. decembra je uvedel redne ordinacije za različne bolezni. Že 21. junija je SNOS ustanovil Denarni zavod Slovenije in Celje je takoj dobilo podružnico. Dne 1. aprila 1946 je bil ustanovljen carinski oddelek.

Sredi junija je bila v Celju konferenca učiteljev, ki jo je vodil delegat ministrstva Bogomil Gerlanc in se je je udeležil tudi učitelj in pisatelj Oskar Hudales. Vrhovno vodstvo šolstva v okrožju je imel tedaj Štefan Trobiš. Okrožni šolski nadzornik je bil najprej Fran Roš, za njim pa Stane Terčak. V Celju se je vršil pedagoški tečaj, ki je bil posebno potreben, kajti v učiteljske vrste je zaradi pomanjkanja učnih moči stopilo mnogo mladih ljudi, ki so imeli veselje za šolska dela, a niso imeli ustrezne splošne in pedagoške izobrazbe. Tak tečaj je bil tudi v Žalcu. Organizator in predavatelj je bil Albin Podjavoršek.

Sicer je pa segalo iniciativno in organizatorično delo okrožja prav na široko — v vse panoge javnega dela. Okrožni odbor je poskrbel za to, da je bilo obnovljeno Prometno in olepševalno društvo. Z njegovim sodelovanjem sta bila obnovljena šport in planinski turizem. Pri tem se je pojavilo vprašanje, ali naj se njuna organizacija vključi v organizacijo družbeno-politične uprave ali naj pa si sama ustvarita širši vseljudski društveni okvir.

Zmagalo je drugo načelo. Okrožni odbor je poskrbel celo za to, da je bil napisan obsežnejši Vodič po Celju in njegovem zaledju, na njegovo pobudo so bili v njem prvič objavljeni tudi podatki iz narodne osvobodilne borbe v obsegu, ki jih je bilo v kratkem času mogoče zbrati.

S sodelovanjem okrožja se je ustanovila okrožna igralska družina, začelo je delati gledališče in nastopili so hitro izvežbani pevski zbori.

V smislu zveznega zakona je okrožje izvedlo prevedbo »Sokola« v Partizana.

Nekatere značilne posebnosti

Razen okrožnega in okrajnih sodišč je začasno delovalo tudi posebno sodišče narodne časti.

Na Dobovi je bilo v začetku julija skupno zborovanje Slovencev in Hrvatov.

V avgustu so bile volitve v krajevne in okrajne ljudske odbore. Okrajne skupščine so delegirale odposlance za okrožno skupščino. Okraj-

ne skupščine so izvolile tudi sodnike okrajnih sodišč, za okrožno sodišče pa odposlance, ki so na svojem zboru izvolili sodnike okrožnih sodišč.

Dne 14. oktobra je imel v Celju veliko zborovanje Franc Leskošek-Luka, a 11. novembra so bile volitve v ustavodajno skupščino.

Dne 20. julija je bila obnovitvena proslava I. gimnazije.

V juliju je bil občni zbor nameščencev okrožnega odbora.

V gledališču so bile recitacije in peli so Gobčevo kantato: »Hej partizan!«

Delavstvo si je izvolilo svoj Krajevni strokovni svet in vršile so se volitve v Obrtniško okrožno zvezo.

V avgustu je bil traktorski tečaj; v Celju sta bili tedaj dve konferenci: socialnih referentov in okrožnih aktivistov.

V novembru so v Celju že lahko priredili »Teden ljudske kulture«, ki je prikazal prizadevanje v petju, dramatiki, telovadbi in športu.

Vidimo torej: kljub težavam v prehrani in oskrbi je naše ljudstvo ob sodelovanju ljudske oblasti, ki jo je vodil okrožni odbor OF, vztrajno celilo rane povsod, tudi na kulturnem področju.

Dan za dnem so se porajali novi problemi, ki jim delavci na terenu često niso bili kos. Na pomoč so jim prihajali delavci z okrožja in jim dajali navodila. Kadar ni šlo drugače, so tudi sami neposredno reševali določene naloge. V Arji vasi je marca 1946 okrožje priredilo upravni tečaj, tudi na tečaj upravno-politične šole, ki je bil decembra 1945 in januarja 1946 v Ljubljani, je okrožje s svojega področja poslalo nekaj ljudi.

O težavah na terenu nam govori dejstvo, da so si nekateri krajevni javni delavci želili združitev manjših krajev v večje zato, da bi bili razbremenjeni. Kot primer navajam predsednika krajevnega ljudskega odbora v Lokovici pri Šoštanju, ki je izjavil, da bo ob priključitvi kraja k Šoštanju priredil veselico. A predsednik krajevnega ljudskega odbora v Novi Štifti je želel združitev z Gornjim gradom kljub splošni ljudski želji, ki je bila proti združitvi. Krajevno delo je bilo silno težko. Razmere časa so zahtevale živila in razne storitve, a kmetje so bili zaradi izrednih medvojnih obremenitev in dajatev izčrpani. Skoraj vsesplošno so trpeli pomanjkanje sami — živil, industrijskih proizvodov, delovne živine in drugih sredstev. Ni šlo drugače, treba jih je bilo pritegniti k pomoči in sodelovanju. Marsikateri javni delavec je znal nastopiti lepo in razumno, marsikateri pa tudi ne.

Operativno vodstvo podjetij

Okrožni odbor OF se je uveljavil tudi kot operativni (neposredni) voditelj podjetij. Dva meseca po tem, ko je Narodna skupščina sprejela Splošni zakon o državnih gospodarskih podjetjih, je na seji z dne 21. septembra 1946 odločil, da spadajo pod njegovo upravo naslednja podjetja:

»Zavora« — kovinska industrija v Rečici, »Ami« — galanterija v Celju, opekarna »Bukovžlak« v Bukovžlaku, Goričarjeva žaga v Letušu,

Alojzija Goričarja in druga tovarna barvil v Letušu in Libiji pri Mozirju, »Celjgrad« — gradbeno podjetje v Celju, Državna gozdna uprava v Celju, Državne gozdne uprave v Konjicah, Šmartnem pri Litiji, Rogaški Slatini, Sevnici in Kozjem, mladinska domova na Dobrni in Polzeli, dom onemoglih v Vojniku, Tischlerjeva kovinska industrija v Vitanju in Kudiševa tekstilna industrija v Celju.

LJUBLJANSKA OBLAST
(od 23. februarja 1949 do 13. januarja 1951)

Celjsko okrožje je obstajalo eno leto in dobrih sedem mesecev. Opravilo je veliko delo v upravno-organizacijskem pogledu in v politični vzgoji ljudstva in javnih delavcev. Okrožni odbor je bil kot tretja instanca neposredno pod vlado ljudske republike Slovenije. Ko je republiška vlada prišla do prepričanja, da je javno delo že toliko napredovalo, da zadostujeta samo dve podrejeni instanci, je s posebnim zakonom dne 25. januarja 1947 ukinila vsa okrožja, med njimi tudi celjsko. Vendar se je ščasoma pokazalo, da le ni bilo popolnoma nepotrebno. Z novim zakonom o upravni razdelitvi republike so v februarju 1949 vmesno tretjo instanco obnovili, toda v teritorialno razširjenem obsegu. Izšla sta o tem dva zakona. S prvim zakonom so 16. februarja 1949 ustanovili dva rajona, enega za mesto Ljubljano in drugega za mesto Maribor, razen tega pa tudi posebno oblast za upravo Primorske. Z drugim zakonom so 23. februarja 1949 ustanovili še ljubljansko in mariborsko oblast. Okraja Celje-mesto in Celje-okolico so dodelili ljubljanski oblasti. Toda že 13. januarja 1951 so oblasti sploh ukinili. Zadeve, ki so jih upravljali oblastni organi, so dodelili deloma republiki, deloma pa okrajem.

OKRAJ CELJE-MESTO
(do 26. marca 1954)

Teritorij

Teritorialno se je okraj Celje-mesto naslonil na predvojno mestno občino, samo postopoma so se izvršile neke korekture.

Zakon o upravni razdelitvi republike Slovenije z dne 6. septembra 1945 pravi, da obsega okraj Celje-mesto samo mesto in še naselja: Babno, Breg, Čret, Dobrovo, Gaberje, Spodnjo in Zgornjo Hudinjo, Košnico, Lavo, Lisce, Lopato, Ložnico, Lokrovec, Medlog, Miklavški hrib, Novo vas, Ostrožno, Pečovnik, Polule, Zagrad in Zavodno. To je točno predvojni obseg.

Ustrezni zakon z dne 14. septembra 1946 je že popolnejši. Okraju Celje-mesto dodeljuje naslednje katastrske občine z naselji (navedenimi tu v oklepaju): Celje-mesto (mesto Celje), Košnico (Košnico, Polule), Lisce (Breg, Lisce, Miklavški hrib), Medlog (Babno, Lavo, Lopato, Ložnico, Med-

log), Ostrožno (Dobrovo, Lokrovec, Ostrožno), Spodnjo Hudinjo (Gaberje, Spodnjo Hudinjo, Zgornjo Hudinjo), Teharje — del (Čret, Osenico, Zvodno), Zagrad (Pečovnik, Zagrad, Zavodno).

Priključen je torej del katastrske občine Teharje z naselji Čret, Osenica in Zvodno.

Ustrezni zakon z dne 25. oktobra 1949 dodaja tem sestavnim delom še Tremarje, ki ga odceplja od Laškemu pripadajočega kraja Debro, in del Levca, ki ga jemlje Petrovčam.

Ustrezni zakon z dne 19. aprila 1952 daje Celju del Trnovelj (tj. Spodnje Trnovlje — novo naselje na bivši gmajni onstran Majdičevega mlina), ki ga jemlje katastrski občini in kraju Trnovlje. V jeseni 1953 so priključili okraju Celje-mesto tri samostojne občine: Škofjo vas, Šmartno v Rožni dolini in Štore. Dne 26. marca 1954 je LRS sprejela zakon, s katerim jemlje Celju značaj okraja in ga kot navadno mestno občino podreju je okraju Celje, kakor se poslej imenuje prejšnji okraj Celje-okolica. Ob tej priliki so občine Štore, Škofja vas in Šmartno v Rožni dolini zopet postale samostojne.

Zakon z dne 28. junija 1955, ki ustvarja velike občine (komune), vrača Celju prejšnje občine Štore, Škofjo vas in Šmartno v Rožni dolini.

Velikost in število prebivalstva

Pred vojno in leta 1945 je imelo Celje v sedmih katastrskih občinah 3.934 ha površine in po štetju iz leta 1931 — 17.154 prebivalcev.

Septembra 1946 se je s priključitvijo dela katastrske občine Teharje površina povečala za 210 ha in je narasla na 4.144 ha. V tem obsegu so ob popisu leta 1948 našteli 21.701 prebivalca.

Oktobra 1949 je površina mestnega območja narasla za 53 nenaseljenih ha, pripadajočih katastrski občini Levec, in za 269 ha naselja Tremarje. Tako je Celje-mesto poslej merilo 4.466 ha in je imelo 21.850 prebivalcev.

S priključitvijo Spodnjih Trnovelj aprila 1952 je pridobilo še 126 ha, tako da je merilo 4.592 ha in imelo 22.398 prebivalcev. Priključitev občin Štore, Škofja vas in Šmartno v Rožni dolini je povečala mestno območje za 9.153 ha in mu je dala 10.424 novih prebivalcev. Ko se je Celje družbeno-politično iz okraja spremenilo v komuno, je torej merilo 13.745 ha ali 137,45 km² in štelo 32.822 prebivalcev.

Narodnoosvobodilni odbor OF

Čim je bilo mesto 9. maja 1945 osvobojeno, je prevzel v njem oblast narodnoosvobodilni odbor OF, ki je deloma prišel s partizanske bojne fronte, deloma pa se je dopolnil z ljudmi iz mesta, ki so bili v ta namen že v naprej določeni. Iz mesta so upravno organizirali tudi ožjo in širšo okolico, kar ni bilo težko, saj so v naseljih že obstajali krajevni narodnoosvobodilni odbori. Mestni narodnoosvobodilni odbor je takoj uredil svoje urade. Značilno je bilo, da so vsi člani odbora imeli v uradih določene

stalne vodilne funkcije. Narodnoosvobodilni odbor je posloval v smislu odloka SNOS o krajih, okrajih in okrožjih, ki ga je Predsedstvo izdalo po črnomeljskem zboru, ki je bil od 10. do 20. februarja 1944. Seveda je bilo treba določbe odloka prilagoditi potrebam obnove in socialistične izgradnje.

Pogajanja glede kapitulacije je kot predsednik mestnega ljudskega odbora na terenu začel Martin Klančišar, po preselitvi v mesto jih je pa kot sekretar partije in predsednik narodnoosvobodilnega odbora OF vodila *Emilija Gabrovec-Lenka.*

Kot šef administracije je izza 26. maja 1945 posloval Vladimir Močnik, imel je nalogo, da koordinira delo pri odboru OF in bil je pooblaščen, da sodeluje z vsemi oblastmi in komandami.

Drugi člani in njih funkcije: Hinko Kamnikar — organizacijski sekretar, Marjan Petrak — načelnik personalnega odseka, Jože Pogačnik — načelnik odseka za vodstvo matičnega oddelka, Mirko Presinger — načelnik odseka za lokalni promet, Ivan Agrež — komandant narodne milice, Jernej Košir — vodja kriminalnega oddelka, Ivan Veber — vodja pisarne, Danica Valenčič — vodja prijavnega urada, Drago Žnidaršič — namestnik načelnika za trgovino, obrt in industrijo, Peter Šprajc — načelnik vojaškega oddelka, Avgust Tratnik — načelnik odseka za socialno skrbstvo, Drago Komerički — načelnik odseka za trgovino in preskrbo, Ivan Urbašek — načelnik komisije za upravo narodne imovine — Kuni, Janko Vagner — načelnik odseka za finance, Jože Gaberšek — blagajnik, Rudi Cilenšek — načelnik Okrajne strokovne zveze, Marta Šparhakl — namestnica načelnika stanovanjskega odseka, Jože Pišek — načelnik kmetijskega gospodarskega odseka, Rudolf Čemažar, Vilko Gračner in Jakob Kresnik — načelnik in člana komisije za ugotovitev zločinov proti narodu, Milena Berglez — sekretarka odseka Antifašistične fronte žena, Stanko Gorišek — načelnik pogrebnega zavoda, Jožica Plešnik — sekretarka Zveze slovenske mladine, Valentin David — vodja mestnega vodovoda, Marica Presinger — šefinja vložišča in informatorka, inž. Franjo Grajn — načelnik odseka za gradnje, inž. Tone Ferlan, inž. Stanko Terček, Ernest Jungdorfer, Venčeslav Lang, Pavel Javornik in Hugo Hykel — strokovni člani odseka za gradnje, Risto Gajšek — načelnik propagandnega odseka, Josip Kotnik — načelnik prosvetnega oddelka.

Na ustrezen način so organizirali oziroma izpopolnili tudi štiri mestne četrti (kvarte) in nad dvajset krajev. Vsaka četrt odnosno vsak kraj je imel v odboru OF poleg sekretarja in poveljnika milice tudi nekoliko članov, ki so si med seboj razdelili naloge. Ti četrtni odnosno krajevni odbori so delali pod vodstvom mestnega okrajnega OF odbora, ki je dobival direktive za svoje delovanje najprej od okrožja, nato pa od vodstva republike. Po vaseh so bili vsi zanesljivi moški in ženske vključeni v narodno milico. V juniju je organizacija narodne milice dobila že trdnejšo obliko, službo v njej so smatrali kot obvezno vojaško službo in so v tem smislu tudi podpirali družinske člane miličnikov. V mestnem odboru so že v juniju ustanovili poseben odsek za notranje zadeve, ki ga je vodil

načelnik. Njegov izvršni organ je bila narodna milica s svojim komandantom. Višji organ je bil okrožni odbor za notranje zadeve.

Uličnе ali kvartne odbore so organizirali šele v juliju, ker so nekoliko počakali, da so se vrnili domov izgnanci.

Prve naloge

Najprej je bilo treba rešiti celo vrsto nalog, s katerimi so neposredno likvidirali vojno. Tako je bilo treba prevzeti skrb za veliko število vojnih ujetnikov, dajati so jim morali hrano, deloma so jih zaposlili posamezno, deloma so jih pa uporabili za skupno delo, npr. za čiščenje ulic. Pospraviti je bilo treba vojni plen, to delo je prevzela vojska, še dolgo so opozarjali na strelivo, najdeno ob cestah. Nemci so bili izkopali več jarkov, npr. od Savinje proti Ostrožnemu in na Zgornji Hudinji. Treba jih je bilo zasuti s skupnim delom, da je bilo mogoče orati.

Popisati je bilo treba Nemce (kulturbundovce) in tiste, ki so se omadeževali kot nemški sodelavci. Nekateri so prišli pred ljudsko sodišče, druge je oblast izselila, pri tem je notranja uprava sodelovala z Ozno.

Zelo važna je bila preskrba. Odsek za trgovino in preskrbo je pričel poslovati 15. maja 1945. Ena njegovih prvih nalog je bil popis zalog v trgovinah, ki je bil združen z zaporo blaga. Dne 17. julija so izdali prve nakaznice za stare zaloge v vsem okrožju. V začetku avgusta je prispel v Celje prvi kontingent blaga. Potrebnih je bilo mnogo: bivši interniranci, povratniki in drugi. V odseku, ki ga je vodila Marta Šparhakl, so delali samo štirje uslužbenci. Dne 18. oktobra 1945 so vključili v popis tudi krajevne odbore. Mnogo je pripomogla tudi komisija za upravo narodne imovine, ki je proti poznejšemu odplačevanju razdeljevala zaplenjeno pohištvo, perilo, obleko in dr.

Prehranjevali so se ljudje izprva, kakor so se mogli. Letina leta 1945 je bila v splošnem slaba. Krompir so si ljudje še nabavljali v svobodnem nakupu. Toda že takoj po koncu vojne je bilo ustanovljeno republiško preskrbovalno podjetje Navod. Uvedli so obvezno in svobodno prodajo. Racionirali so razdeljevanje in uvedli živilske nakaznice za domača in uvožena živila. Leta 1946 je bila ustanovljena pri mestnem ljudskem odboru posebna uprava za odkup.

Dr. Viktorja Tominška in za njim dr. Ivana Podpečana so namestili kot mestnega zdravnika. Vračajoče se izgnance in internirance so zaradi zdravstvenega pregleda po nekaj dni zadrževali v zbirni bazi v prejšnjem zavodu šolskih sester — Slomškovem domu. Dodeljevali so jim po možnosti stanovanja, v katerih so bili že pred vojno. Obleko so deloma zbirali s prostovoljnimi darovi.

Bilo pa je še mnogo drugega. Tako nikakor ni bilo mogoče pozabiti na vojne dobičkarje. Toda bilo jih je malo, saj so Nemci kulturbundovci in njihovi pomagači odšli deloma pred koncem vojne, deloma so pa bili izseljeni. Nekaterim, omadeževanim z najtežjimi zločini, so tudi sodili. Pripraviti in izvesti je bilo treba zameno denarja, pri čemer so za tri

okupatorske marke dajali en dinar. Popisali so vojno škodo. Odstranjevati so začeli ruševine, obnavljati poškodovana poslopja itd.

Odgovorna naloga je bilo tudi dajanje karakteristik. Izprva so jih izdajali odbori OF, pozneje pa odsek za notranjo upravo. Ljudje so želeli na pot, brez potnih dovoljenj ni šlo, ne samo, da je bilo treba čuvati obnavljajoča se prometna sredstva, zabranjevati so morali prepovedano prenašanje in preprodajanje živil in preprečevati z omejitvijo gibanja možno protinarodno delovanje posameznikov in morebiten pobeg preko meje. Še marsikaj drugega je prinašalo življenje v tako odločilni prehodni dobi.

Narodnoosvobodilni odbori in odbori OF

Sredi dogajanj, ki ga je bilo komaj mogoče pregledati, so se vršile priprave za volitve v krajevne narodnoosvobodilne odbore in posredno tudi v mestni okrajni narodnoosvobodilni odbor. Ti odbori so bili določeni za opravljanje oblastvenih funkcij. Razen njih so pa volili tudi posebne odbore OF, ki so jim bile pridržane politične funkcije, zlasti organizacija mladine, sestave karakteristik, ugotovitev narodnosti. Obojne volitve so bile v avgustu 1945.

Na celjskem mestnem teritoriju so izvolili 20 krajevnih narodnoosvobodilnih odborov, 4 v mestnih četrtih in 16 v okoliških naseljih. Pri tem so število krajev zmanjšali za štiri. Združili so namreč Breg, Polule in Košnico, Zagrad in Pečovnik, Dobrovo in Lokrovec, pač pa so od Ostrožnega ločili Lopato, ki si je sama tako želela, češ da se v družbi z Ostrožnim ne počuti dobro.

Izvoljeni so bili za predsednika in tajnika:

I. četrt: Gojmir Gala, Ana Vrečko; II. četrt: Franc Čuk, Franc Olip; III. četrt: Ivan Kogovšek, Anton Zorko; IV. četrt: Janko Vagner, Anton Špes; Jožefov hrib: Milan Četina, Viktorija Grum; Gaberje: Valentin Hrastnik, Katica Mihelak; Dolgo polje: Anton Veber, Ivan Pavlin; Babno, Medlog in Ložnica: Dane Mirnik, Avgust Ravnikar; Nova vas: Emil Bremec, Albin Frece; Lisce: Karel Peer, Žarko Presinger; Dobrova in Lokrovec: Franc Pogačar, Ivan Stermecki; Polule, Breg in Košnica: inž. Božidar Godec, Ferdinand Žerdoner; Zavodna: Ivan Veber, Milena Jovan; Ostrožno: Karel Vedenik, Edi Grah; Lopata: Franc Lešar, Rozalija Mirnik; Zagrad in Pečovnik: Avgust Tratnik, Drago Tratnik; Spodnja in Zgornja Hudinja: Olga Gobec, Ivan Puncer; Čret: Jakob Kresnik, Peter Faktor.

Vsak krajevni odbor je poslal v okrajni narodnoosvobodilni odbor Celje-mesto po dva odposlanca, samo Gaberje je poslalo tri. Tako je štel okrajni narodnoosvobodilni odbor (okrajna skupščina) 41 članov.

Dne 14. avgusta 1945 so se zbrali za mestni okrajni narodnoosvobodilni odbor izbrani kandidati, da bi se konstituirali. Domenili so se, da izberejo poseben izvršni odbor. V ta odbor so bili izvoljeni:

Vlado Močnik — kot *predsednik, Emilija Gabrovec* — kot *podpredsednica, Hinko Kamnikar* — kot *tajnik,* Rudi Cilenšek, Simon Lešek, Anton Dobrotinšek, inž. Janko Štrukelj in Melhior Jošt — kot člani. Nato

so še izvolili: štiri sodnike za okrajno narodno sodišče — dr. Ivana Stojana, dr. Joška Požarja, dr. Franca Zupančiča in dr. Vladimira Krauta; tri nestalne sodnike — Franca Žegna, Antona Kolarja in Silvo Turnškovo; poleg tega pa tudi 48 prisednikov — porotnikov.

Po izvršenih volitvah je imel Vlado Močnik referat o najnujnejših potrebah časa. Opozarjal je na obnovo in potrebo stanovanj, na uradniško delo, na zadruge, na verjetno centralizacijo industrije in veletrgovine, na potrebo ogromnega števila delavcev, na preprečevanje raznih bolezni in na nujnost socialnega skrbstva. Sejo so zaključili s pesmijo: »Hej Slovani!«

Že v januarju 1946 si je izvršni odbor dodal še dva člana: Adolfa Sadarja in Antona Božnika. Ker je bila Emilija Gabrovec poklicana na okrožje, so na drugi skupščini, 13. januarja 1946, poverili mesto podpredsednika *Jakobu Drakslerju,* ki je bil sicer tudi sekretar okrajnega odbora OF. Kot načelnik odseka za notranje zadeve se je sej izvršnega odbora udeleževal tudi Zdravko Štibric. Dne 19. januarja 1947 je okrajna skupščina kooptirala v izvršni odbor Rika Jermana in Toneta Bregarja.

V januarju 1946 so določili, naj ima vsak krajevni narodnoosvobodilni odbor 7 članov.

Urad mestnega narodnoosvobodilnega odbora je imel ob prvih volitvah že nad 100 nameščencev. Po lastni uvidevnosti in po odredbi republiške vlade so zmanjšali njihovo število na 60, vendar jih je bilo često premalo, kajti dela je bilo veliko, zlasti so naraščale gospodarske naloge. V februarju 1946 so urad mestnega okrajnega narodnoosvobodilnega odbora reorganizirali. Določili so: naj obsega tajništvo (sekretariat) in štiri glavne odseke. Ti odseki so bili: gospodarski, socialni, finančni in prosvetni. Vsak odsek je imel več referatov. Obnovili pa niso prejšnjega odseka za lokalni promet, kajti njegove naloge je prevzel notranji odsek. Stanovanjski odsek so pa skrčili. Vodstvo gospodarskega odseka je prevzel pravnik Adolf Reja, kot referent za pravne posle mu je bil dodeljen dr. Jože Bavdek; odsek za socialno skrbstvo so poverili Avgustu Jagriču; odsek za finance Janku Vagnerju; odsek za prosveto pa Ivani Žagarjevi. Na čelu tajništva sta bila poleg predsednika izvršnega odbora še tajnik in njegov pomočnik.

Iz članov okrajnega narodnoosvobodilnega odbora in nameščencev so se oblikovale stalne in začasne komisije za posebno pereče zadeve. Trenutno je bila gotovo najvažnejša že omenjena komisija za upravo narodne imovine, ki je skrbela za zaplenjeno imovino dotlej, dokler je ni prevzela redna mestna okrajna uprava. Prevzeta podjetja proizvajalnega in trgovskega značaja so prehodno vodili od vlade imenovani začasni upravniki (delegati).

V februarju 1946 so ukinili urade krajevnih narodnoosvobodilnih odborov, njihovo nalogo (predvsem izdajanje živilskih in oblačilnih nakaznic) so prevzele množične organizacije in odbori OF.

V septembru 1946 je tajništvo dobilo nalog, da organizira centralno vložišče in uredi strojepisje. Zajelo je vse odseke razen notranjega in uprave narodne imovine.

Splošni zakon o ljudskih odborih

Dne 24. maja 1946 je narodna skupščina sprejela splošni zakon o ljudskih odborih, ki natančneje določa, kako naj bodo sestavljeni in kako naj delujejo. Medtem se je že menjalo glavno vodstvo mestnega okraja. Močniku je namreč julija 1946 sledil *Andrej Svetek,* najprej kot vršilec dolžnosti, nato pa kot redni predsednik. Tudi tajnik Kamnikar je v začetku leta 1946 odšel v Trbovlje. Izprva so ga nadomeščali posamezni člani izvršnega odbora, nato pa so se kot tajniki zvrstili Vili Špat, Rafko Skomina in Florijan Pelko.

Splošnemu zakonu o ljudskih odborih so sledile volitve šele 18. januarja 1948. Po volitvah so izbrali za predsednika *Staneta Kokalja.* Ko je ta odšel, je nekaj časa vodil predsedniške posle *Drago Komerički* kot podpredsednik. V septembru 1950 je pa bil za predsednika izvoljen *Riko Jerman.*

Na osnovi splošnega zakona o ljudskih odborih je mestni okrajni narodnoosvobodilni odbor dobil ime mestnega ljudskega odbora. (MLO). Glavno delo je še vedno pripadalo izvršnemu odboru. V jeseni 1946 so člane izvršnega odbora kot vodje ali usmerjevalce dela v odsekih začeli označevati kot *poverjenike.*

Prve poverjenike je mestni ljudski odbor določil za gospodarstvo, socialno skrbstvo in ljudsko zdravstvo ter prosveto. Ker so gospodarske naloge rasle po širini in globini, so v februarju 1948 od poverjeništva za gospodarstvo odcepili poverjeništvo za trgovino in preskrbo ter delo, a 8. julija 1948 so preostali del poverejništva za gospodarstvo (ki so ga označevali kot lokalno), razdelili v dve poverjeništvi: za industrijo in obrt ter za komunalne zadeve. Poverjeništvo za komunalne zadeve je vodilo izprva tudi kmetijske posle, vendar so že v jeseni 1948 ustanovili posebno poverjeništvo za kmetijsko gospodarstvo.

Dne 22. marca 1949 so ustanovili posebno poverjeništvo za lokalni promet, poverjeništvo za socialno skrbstvo in ljudsko zdrastvo so razdelili v dve poverjeništvi: za socialno skrbstvo in ljudsko zdravstvo. Mislili so tudi na posebno poverjeništvo za turizem in gostinstvo, vendar so to misel opustili in so referat o teh panogah priključili poverjeništvu za komunalne zadeve. Sredi leta 1949 se pojavi tudi poverjeništvo za državne nabave.

Medtem je narodna skupščina FLRJ sprejela 28. maja 1949 nov splošni zakon o ljudskih odborih, ki pa prejšnji zakon samo podrobneje dopolnjuje, zlasti v pogledu ustanavljanja, vodenja in nadzorovanja gospodarskih podjetij, glede cen in delitve dobička.

Mestni ljudski odbor se je še nadalje v starem smislu izgrajeval. Dne 3. januarja 1950 so iz poverjeništva za komunalne zadeve izločili poverjeništvo za gradnje in poverjeništvo za turizem in gostinstvo. Dne 2. avgusta 1950 so zaradi znižanja števila nameščencev združili poverjeništvo za zdravstvo in socialno skrbstvo ter poverjeništvo za kmetijstvo in gospodarstvo ter nabave, pač pa so ločili obrt in lokalno industrijo ter za vsako izmed njiju ustanovili posebno poverjeništvo.

V tem času se navaja tudi posebno poverjeništvo za notranje zadeve, ki se je razvilo iz notranjega odseka in je imelo poseben položaj. Ker za tri poverjeništva ni bilo prostora v glavnem poslopju mestnega ljudskega odbora (bivšem magistratu — sedanjem muzeju revolucije) in so jih morali namestiti drugje, je mestni ljudski odbor določil, da se 1. januarja 1949 enotno vložišče razdeli: tajništvo naj ima svoje in vsako poverjeništvo prav tako. Akte so shranjevali kakor-koli, ako so jih imeli na razpolago, v trgovskih mapah.

Medtem se je izpremenila tudi krajevna uprava. V marcu 1947 se niso več posluževali organov Osvobodilne fronte, ampak so ustanovili *terenske pisarne* kot nekake ekspoziture mestnega ljudskega odbora: izprva jih je bilo deset, izza 22. marca 1948 sedem.

Mestni ljudski odbor in kmetijstvo

Premožnejši prebivalci starega mesta so imeli precej zemljišč na Dolgem polju in na Otoku. Ta zemljišča so bila ostanek nekdanje mestne gmajne, ki je obdajala naselje okrog in okrog. Ko se je leta 1934 bivša okoliška občina priključila mestu, je prišlo v sestav nove občine zelo veliko kmetov. Po osvoboditvi so tudi te kmete pritegnili k temu, da so s svojimi proizvodi pomagali prehranjati mestno nekmečko prebivalstvo. Bile so težave tu in tam. Vendar je mestni ljudski odbor skušal dvigniti stanje kmetijstva. Kolikor je mogel se je trudil, da bi kmetom preskrbel seme in gnojila, vplivati je skušal tudi na izboljšanje načina proizvodnje. Že kar v začetku je pomagal Košničanom zgraditi sušilnico za sadje.

Ljudska oblast si je tudi nadela nalogo reorganizirati kmetijstvo. Izhodišče je bila *agrarna reforma,* ki so jo začeli izvajati takoj po osvoboditvi na osnovi zakona o agrarni reformi in kolonizaciji z dne 23. avgusta 1945. Širšo osnovo je dala ustava FLRJ z dne 31. januarja 1946, ki v svojem 19. členu postavlja načela: zemlja pripada tistemu, ki jo obdeluje; zakon določa, koliko zemlje smejo imeti v rokah ustanove in osebe, ki niso kmetje; veleposestva ne morejo biti v zasebnih rokah; zakon določa maksimum privatne lastnine.

Dne 5. marca 1946 izdani zvezni zakon in ustrezni republiški zakon z dne 23. februarja 1948, ki sta določala maksimum posesti, ki ga smejo imeti kmetje in nekmetje, kmetov ni prizadel, kajti na področju Celja velikih kmetij niti ni bilo. Skoraj prav nič ni prizadel kmetov tudi dopolnilni zvezni zakon z dne 27. maja 1953, ki je znatno znižal zemljiški maksimum. Pač pa je bilo s temi zakoni odvzeto precej zemlje nekmečkim lastnikom.

To zemljo so dodelili deloma raznim podjetjem, ki jim je bila poverjena skrb za prehrano njihovih delavcev in uslužbencev. Večji del odvzetih zemljišč so pa dodelili državnemu kmetijskemu podjetju Lava, ki je nastalo z odvzemom veleposestva pri Zgornjem Lanovžu, dvorcu, segajočem s svojo osnovo še v dobo Celjskih grofov. Drug star dvorec, pri katerem je bilo tudi precej zemljišč, je bil Spodnji Lanovž. Ta je bil v mestni posesti že iz avstrijske dobe in je služil kot mestna

ekonomija. Ljudska oblast ga je določila kot oporišče za mestni promet. Pri dvorcu je uredila potrebne garaže in delavnice. Zemljišča so pa itak že bila v znatni meri zazidana. Tretji dvorec, Medlog, je bil ob Ljubljanski cesti blizu Savinje. Kupila ga je mestna občina stare Jugoslavije in je v njem namestila mestno ubožnico — dom onemoglih. Ljudska oblast je dvorec in posestvo določila za vrtnarsko šolo.

Leta 1946 je izšel *splošni zakon o zadrugah.* V zvezi z njim se je pojavila težnja, da se osnujejo obdelovalne zadruge. Opirale naj bi se na zadružne domove. Na področju mestnega celjskega okraja so leta 1948 zgradili samo zadružni dom na Babnem. Iz psiholoških in objektivnih vzrokov kmetijske obdelovalne zadruge niso uspele. Kmetje na Lavi in še nekateri drugi so pač pristopili k državnemu posestvu Lava, vendar so svoj pristop kmalu umaknili.

Mesto je imelo že izza srednjega veka velik gozd v Pečovniku. Precej gozdov je bilo tudi v kmetiški lasti. Ti so bili sestavni del kmetij. Že leta *1947 je izšel Splošni zakon o gozdovih.* Leta 1950 je sledil republiški zakon. Bilo je v mestnem okraju tudi nekaj gozdov, ki so postali družbena last. Ti gozdovi so prišli pod upravo Gozdnega podjetja, medtem ko so usmerjanje gospodarjenja v kmečkih gozdovih prevzeli okraji. To velja tudi za mestni okraj.

Mestni ljudski odbor kot operativni voditelj podjetij in ustanov

Prva družbena podjetja so izvirala iz zaplemb, ki so bile izvršene takoj po osvoboditvi. Njihovo število so povečale nacionalizacije v letih 1946, 1948 in 1949. Prvi dve zajemata industrijska, trgovska in slična podjetja, tretji se pa nanaša na gostinska podjetja. Pravno podlago za gospodarjenje s podjetji je dal splošni zakon o državnih gospodarskih podjetjih, ki ga je narodna skupščina sprejela 24. julija 1946. Glede na pomembnost njihove proizvodne dejavnosti deli zakon podjetja na zvezna, republiška, pokrajinska, okrožna (oblastna), okrajna in krajevna.

Mestni okrajni ljudski odbor je prevzel precejšnje število družbenih podjetij. Po potrebi je ustanavljal tudi nove. Često jih je razpuščal, jih spreminjal, povezoval in ločil. Zaplenjena podjetja je polagoma prevzemal od uprave narodne imovine oziroma od začasnih upravnikov — delegatov. Množil, ustanavljal in izpreminjal je tudi ustanove, socialne, zdravstvene in kulturne.

V jeseni 1946 je bila v smislu splošnega zakona o ljudskih odborih ustanovljena *načrtna (planska) komisija.* Njena naloga je bila v razvoju lokalnega gospodarstva izredno važna. Preko poverjeništev je dajala podjetjem navodila za sestavo letnih načrtov v okviru petletnega načrta, sama je sestavljala generalne načrte, kontrolirala je podjetja v pogledu izvedbe načrtov, dajala je nasvete glede organizacije dela, razdeljevala je surovine in material, potreben za proizvodnjo. Načrtni komisiji so pridružili biro za gospodarsko koordinacijo, kontrolno komisijo in inšpekcijo za delo.

Prvi predsednik načrtne komisije je bil *Riko Jerman*, podpredsednik pa *Fedor Gradišnik*. Ko je Jerman postal predsednik izvršnega odbora (1950), je za kratko dobo vodil načrtno komisijo Ivan Urbas, nato pa je prevzel njeno vodstvo Fedor Gradišnik.

Izprva so bila posamezna podjetja in ustanove neposredno pod izvršnim odborom. Januarja 1946 so ustanovili upravo mestnih podjetij, ki je poleg starih mestnih podjetij (pogrebni zavod, plinarna, vodovod) obsegala še na novo ustanovljena: gradbeno podjetje, cestno upravo, prevozništvo.

Ko je bila ustanovljena načrtna komisija, je septembra 1946 stavila predlog, naj se vsa mestna podjetja razdele v devet skupin, ki so obsegale: gradbene obrate, obrtne obrate gradbene dejavnosti, vodovod, plinarno in instalacijska podjetja, obrate negradbene dejavnosti, obrate oblačilne dejavnosti, trgovske dejavnosti, gostinske obrate, mesnice in pekarne, komunalne obrate, mestno hranilnico. Vse skupine so imele enotnega upravnika v osebi Adolfa Sadarja.

Za gospodarska podjetja je bil izdelan poseben statut. Posamezne skupine so prehajale pod nastajajoča poverjeništva, ki so usmerjala njihovo delo s sodelovanjem stalnih odborov. Skupinam obratov so bili na čelu upravniki, posameznim obratom pa poslovodje. Personalna služba je bila v početku pri poverjeništvih, kasneje pa pri obratih. Vodstvo je bilo torej komplicirano.

Dne 15. decembra 1947 je nastala važna izpremememba. Tedaj so namesto ene direkcije ustanovili tri: za proizvodna in uslužnostna podjetja (tj. za lokalno gospodarstvo in komunalno gospodarjenje), za trgovino in preskrbo ter za komunalna podjetja in upravo ustanov — prosvetnih, socialnih in zdravstvenih.

Dne 16. julija 1948 so zdravstvene, socialne in prosvetne ustanove ločili od komunalnih podjetij in jih dali tja, kamor so spadale, pod ustrezna poverjeništva, ki so že itak vodila njihovo strokovno delo. Vendar so še do 1. januarja 1949 kot celota bile neposredno pod mestnim ljudskim odborom; šele tedaj so zdravstvene in socialne ustanove dobile svojo in prosvetne tudi svojo upravo.

V začetku leta 1949 so skupne direkcije sploh ukinili ter posamezna podjetja neposredno podredili poverjeništvom. S tem se je končalo dvojno vodstvo.

Ustanovitev delavskih svetov in upravnih odborov

Leta 1950 je narodna skupščina izdala zakon o delavskih svetih in upravnih odborih. V Celju so se na volitve pridno pripravljali. Navodila so dajale sindikalne podružnice. V podjetjih so se vršili zbori delavcev in uslužbencev. Volitve same so bile proti koncu avgusta 1950. Za nekatera podjetja so datumi znani. V tovarni tehtnic so jih imeli 12., v tovarni perila 20. in v zlatarni 24. avgusta. Delavci in uslužbenci so neposredno izvolili delavske svete, ti pa so volili upravne odbore. Direkcije podjetij so izročile podjetja v upravo upravnim odborom deloma takoj po volitvah, deloma nekoliko pozneje, in sicer na slavnostni način. Direktor je pred-

sedniku upravnega odbora navadno izročil ključ podjetja. V Cinkarni je bila taka slavnost 6., v tovarni emajlirane posode (Emo) pa 10. septembra 1950. V obeh podjetjih so na proslavi proglasili udarnike in racionalizatorje. Kolektivoma so podelili tudi prehodni zastavi. Slična slavnost se je v Štorah vršila 6. septembra. Tudi tam so proglasili udarnike — bilo jih je 40.

Z uvedbo samouprave v podjetjih se je zbrisala razlika med podjetji raznih stopenj.

Sveti pri mestnem ljudskem odboru

Dne 6. decembra 1950 so na podlagi odločbe vlade LRS ukinili poverjeništva za zdravstvo in socialno skrbstvo ter za prosveto in kulturo ter mesto njiju ustanovili ustrezna sveta. V naslednjih dveh letih so pa tudi večino ostalih poverjeništev spremenili v svete. Predsedniki svetov so bili člani izvršnega odbora, njihovi člani pa niso bili nujno izvoljeni člani mestnega ljudskega odbora. Smisel in namena svetov je bila neposrednejša povezava z volilci samimi.

Prvi predsednik sveta za prosveto in kulturo je bil tedanji ravnatelj učiteljišča Anton Aškerc, sveta za zdravstvo in socialno skrbstvo pa Ivan Pavlin.

Leta 1951 so prenehale delati terenske pisarne, kajti preskrbo z nakaznicami so odpravili; prehajali so na ekonomske cene in so primerno uredili plače. V februarju 1951 so pri poverjeništvih in svetih ustanovili komisije za ureditev arhivov (registratur).

Izpremenjena sestava mestnega ljudskega odbora

Dne 12. aprila 1952 je narodna skupščina izdala *zakon o reorganizaciji ljudskih odborov*. Zaradi izvedbe tega zakona je republiška ljudska skupščina 30. junija 1952 izdala tri zakone: zakon o občinskih in okrajnih ljudskih odborih in zakon o delu ljudskih odborov mest in mestnih občin. Na osnovi teh zakonov se je mestni ljudski odbor po predpisanih izvršenih volitvah razdelil v *mestni zbor* in *zbor proizvajalcev*, prvi je imel 40, drugi pa 27 članov. Ta razdelitev je postala trajna. Predsednik mestnega ljudskega odbora je ostal *Riko Jerman*, podpredsednik je pa posotal *Fedor Gradišnik*.

Določenih je bilo tudi več svetov in izvoljenih nekaj stalnih komisij za določene zadeve. Prejšnja poverjeništva so preimenovali v tajništva, ki so bila upravni organi posameznih svetov. Splošnega značaja je bilo tajništvo mestnega ljudskega odbora, ki je skrbelo za koordinacijo dela celotnega skupa tajništev. Tajnik mestnega ljudskega odbora je postal Florjan Pelko.

Problem priključitve k okraju Celje-okolica

Dne 26. marca 1954 so bivši okraj Celje-mesto priključili okraju Celje-okolica. To so napravili tako, da so združili oba okrajna ljudska

odbora, mestnega in okoliškega. V okviru novega okraja je Celje postalo mestna občina s vsemi pravicami.

Ob tej priliki so tri pridružene občine — Štore, Škofjo vas in Šmartno v Rožni dolini — zopet ločili. Pred združitvijo je bila na seji mestnega ljudskega odbora zanimiva razprava. Nekateri člani so dvomili o tem, da bi bila združitev smotrna, in izražali so bojazen, da bo mesto oškodovano, menili so tudi, da je republiški izvršni svet izdal odločbo, ne da bi bili prebivalci mestne občine mogli poprej izraziti svoje mnenje. Predsednik Jerman je pa opozarjal na tesno naselitveno in gospodarsko povezanost mesta z okolico in dokazoval, da zaradi tega o kakem oškodovanju ne more biti govora; združitev je nujen izraz naglega razvoja.

Zanimivo je, da so ob tej priliki nekateri odborniki razpravljali tudi o šolstvu. Pri tem je prišla do izraza misel, da bi morali za tiste otroke, ki ne morejo obiskovati in dokončati nižje gimnazije, ustanovili posebne razrede in jim omogočiti, da po dokončanem obveznem šolskem pouku lahko stopijo v uk, saj obrt itak rabi podmladek. Na skupni seji obeh okrajnih ljudskih odborov so prejšnjega predsednika mestnega ljudskega odbora Rika Jermana izvolili za predsednika okrajnega ljudskega odbora Celje, prejšnjega predsednika okrajnega ljudskega odbora Celje-okolica Mirana Cvenka pa za njegovega podpredsednika.

Glede na to je ljudski odbor mestne občine (s posebnimi pravicami) izvolil za predsednika dotedanjega podpredsednika in predsednika sveta za gospodarstvo in komunalne zadeve Fedorja Gradišnika, za podpredsednika pa dr. Janeza Lovšina, višjega zdravstvenega svetnika in upravnika mestnega zdravstvenega doma.

Velika občina (komuna)

Leta 1955 je nastala pomembna izpremememba. Dne 16. julija je zvezna ljudska skupščina sprejela splošni zakon o ureditvi občin in okrajev. Na njega podlagi so se osnovale velike občine (komune). Celju so definitivno priključili *Šmartno v Rožni dolini, Škofjo vas* in *Štore*. Vodstvo občine je prevzel občinski ljudski odbor, ki si je na prvi seji 18. avgusta 1955 določil svoj statut. Po statutu je imel občinski ljudski odbor predsednika, podpredsednika in z njima 50 odbornikov. Občinskemu ljudskemu odboru in predsedstvu je bilo na pomoč 12 svetov, ki so jim bili člani deloma tudi neodborniki.

Sveti so bili naslednji: za gospodarstvo, gradnje in komunalne zadeve, splošno upravo, stanovanjske zadeve, šolstvo, prosveto in kulturo, zdravstvo, varstvo matere in otroka, socialno skrbstvo in delovna razmerja, telesno vzgojo, šport, turizem in gostinstvo. Prejšnje občine Štore, Škofja vas in Šmartno v Rožni dolini so po statutu dobile krajevne urade.

Spremenjena skrb za gospodarstvo

S tem, da so delavski sveti in upravni odbori prevzeli vodstvo podjetij v svoje roke, se mestni ljudski odbor ni rešil skrbi za gospodarstvo. Nasprotno, ta je postala njegova glavna naloga, dobila je samo drug

značaj: nadzorujoč, regulirajoč, usmerjajoč, pomagajoč študijsko in nasvetovalno, po potrebi tudi materialno. Šlo je za dobrobit občanov, med katere so seveda spadali tudi delavci in uslužbenci podjetij samih.

Razlika med zveznimi, republiškimi in mestnimi podjetji je prestala. Davke v starem smislu so ukinili in uvedli so akumulacijo, ki so si jo delili podjetja, mesto, republika in zveza. Določena vsota je šla tudi za amortizacijo, kar je ostalo, je bil čisti dobiček, ki so ga delili na sklade in plače.

Zavedajoč se svoje gospodarske naloge, je mestni odbor po svojem presodku reorganiziral nekatera podjetja, v trgovini je leta 1952 ustanovil nekaj grosističnih podjetij.

Dne 7. avgusta 1951 je izvršni svet LRS izdal odlok, s katerim je na mestni ljudski odbor prenesel ustanoviteljske pravice za vsa podjetja, velika in majhna, s tem pa tudi nadzorstvo in skrb za napredek.

Neprenesene so ostale ustanoviteljske pravice samo za tri podjetja: Koteks (prevzem in predelava kož), Odpad in Žito.

Pod pokroviteljstvom mestnega ljudskega odbora se je kemična tovarna združila s Cinkarno (1953), čeprav se je kolektiv tovarne izprva upiral, ker mu ni bila takoj jasna prednost združitve. Cinkarna je tedaj že delala priprave za zadržanje plinov in njihovo uporabo za proizvodnjo žveplene kisline.

Nekdanjo Kudiševo tkalnico na Spodnji Hudinji je mestni ljudski odbor ukinil in njene prostore določil za tovarno tehtnic, ki se je pozneje preselila vanje iz neposredne okolice notranjega mesta. Bivše prostore tovarne tehtnic je pa določil za majhno, toda uspevajoče podjetje Vrvica, kakor se je zdaj imenoval prejšnji Ami.

Mestni ljudski odbor je tudi združil podjetje Pohištvo z lesnim industrijskim podjetjem (Lip), ki je imelo svoj glavni sedež na Spodnji Hudinji. Kot samostojno podjetje je pa ustanovil Lesno predelovalno podjetje, ki je imelo nalogo, da les kupuje, ga na bivši Kukovčevi žagi na Lavi žaga in prodaja.

Z obrtjo je bilo mnogo skrbi. Samostojnih obrtnikov je bilo premalo in mestni ljudski odbor je sam vzdrževal nekaj prevzetih podjetij, več jih je ustanovil sam, nekatera je tudi naknadno prevzel od Združenja invalidov. Kot večje podjetje omenjam Združeno mizarstvo, kolarstvo in sodarstvo.

Nekatera obrtna podjetja so stremela za tem, da uslužnostni značaj spremene v proizvodni in si pridobe s tem značaj industrijskih podjetij, čeprav so se jim zaradi tega povečale družbene dajatve. Tako je iz bivšega Gradovega ključavničarstva nastalo Kovinsko podjetje (Klima), iz manjše nove delavnice se je pa razvila industrija finih mehaničnih aparatov (Ifa).

Tudi urejanje gostilničarstva je imel mestni ljudski odbor v svojih rokah. Bilo je še nekaj privatnih gostilničarjev. Mestni ljudski odbor jim je nudil položaj pavšalistov, vendar ga je večina odklonila. Mestni ljudski odbor je v gostilništvu težil za tem, da manjše gostilne združi. Izmed večjih novih gostilniških podjetij je v tem času nastal Koper (na osnovi

znane starejše gostilne) in obnovila se je Pošta, ki je pred tem začasno služila JNA in v družbene namene.

V glavnih prehrambenih podjetij je bilo mnogo težkoč. Vsekakor največ pri Tovarni sadnih sokov in marmelade, ki jo je ustanovil okupator v bivši Čatrovi milarni na Spodnji Hudinji in je naša oblast v njej delo nadaljevala. Podjetje je imelo podružnice v Ptuju, Ljutomeru in Murski Soboti. Vendar je bilo za uspešno delo premalo primernega sadja. Leta 1952 se je podjetje preimenovalo v Tovarno za predelavo sadja Celeia — Sad Celje. Leta 1957 je občina skušala tovarno pripojiti podjetju Fructal v Ajdovščini. Leta 1962 jo je pa morala likvidirati, Osnovna sredstva so poslali deloma v Ptuj, deloma pa (sadje) podjetju Slovenija-Vino.

Prav tako je ukinil podjetje Sadje — zelenjava. Težkoče so bile tudi pri »Mleku«, ki je s kamioni dovažalo v mesto mleko, da je izginilo pomanjkanje; k temu so pripomogli tudi kmetje iz okolice, ki so prinašali mleko na dom. Mestni ljudski odbor je pri mleku ponovno kril primanjkljaj, tudi potem, ko ga je leta 1953 prevzela okrajna Zadružna zveza, in je dovolil, da se mu cene dvignejo.

Higienski zavod je opozarjal na pomanjkljivost pri že 50 let stari mestni klavnici. Na njegovo zahtevo je mestni ljudski odbor ločil od nje predelovanje in prodajo mesa ter je v ta namen ustanovil dve podjetji: Mesnine in Planino, izmed katerih je vsaka imela nekaj delavnic in prodajalnic. Leta 1952 so dotlej prevzetim in še ločenim pekarnam dali skupno vodstvo, pač pa so na novo ustanovili Delavsko pekarno, ki je imela svoj sedež v Gaberju. Glede živilskih obrti je mestni ljudski odbor mislil, da bo konkurenca med podjetji ugodno vplivala na cene. Iz istega razloga je ukinil obstoječo veletrgovino Špecerija in omogočil, da so posamezne prodajalnice postale samostojne. Reorganiziral je tudi veletrgovino Potrošnik, medtem ko je pustil veletrgovino Koloniale — živila v prejšnji obliki.

Nastalo je tudi nekaj veletrgovin, ki so se deloma opirale na staro tradicijo: Tehnometal, Žitar, poznejši Veležitar, Avtomotor, Kristalija itd. Pomnožilo se je število trgovin z obutvijo in knjigarn.

Mesto samo je imelo nekaj važnih komunalnih podjetij, ki jim je dajalo samoupravno in finančno samostojnost: upravo pokopališča, upravo plinarne in vodovoda, upravo za ceste in kanalizacijo, podjetje za oskrbovanje raznih naprav in za snago ter upravo stanovanjskih zgradb in nepremičnin. Tem komunalnim podjetjem je obliko včasih tudi menjalo. V okviru uprave stanovanjskih zgradb je ustanovilo manjše remontno podjetje z raznimi oddelki, ki pa ni moglo prav zaživeti.

Važna je bila gradnja, saj se je vsako leto dvignilo število mestnega prebivalstva za okrog 1.000 oseb. Regulacijskega načrta pa ni bilo. Poizkus da ga izdelajo v Ljubljani, ni uspel, pomagati so si morali z dodelitvami lokacije od slučaja do slučaja, kot večja gradbena okoliša so že tedaj določili Otok in okolje Dečkove ceste. Največje gradbeno podjetje je bil Beton (poznejši Ingrad), manjši podjetji sta bila Stavbenik in Graditelj. Gradili so tudi posamezniki, združeni v zadrugi Dom, deloma pa tudi mesto, ki je k neposrednji gradnji pritegovalo tudi večja podjetja.

Veliko skrb je povzročala Savinja. Že izza osvoboditve je mestni ljudski odbor ponovno razpravljal o njeni regulaciji, stopil je tudi v zvezo z upravo železnice, kajti za uspešno izvedbo regulacije je bilo poprej treba prestaviti oba železniška mosta in deloma tudi železnico samo. Načrti so bili gotovi. Velika povodenj dne 4. junija 1954 je napravila škode za preko 2 milijardi in pol. Kmalu po povodnji so začeli delati. Mesto je podprla republika. To je samo bežna slika; dopolnjuje jo skrb za ureditev ulic in cest, za razširitev elektrike na okolico, za preskrbo vode itd.

Za razvijajoči se promet je bilo po vojni ustanovljeno Celjsko avtobusno podjetje, ki je v tem času obnovilo svoja vozila in garaže.

Znatna so bila prizadevanja na kulturnem področju. K njim spadajo: pričetek obnove poslopja za vajeniško šolo, pričetek šolske gradnje na Polulah, obnova gledališča, početki obnove stare grofije za potrebe muzeja in študijske knjižnice, gradnja novih bolniških objektov itd.

Leta 1953 je mestni ljudski odbor poskrbel za to, da so tudi v šolskih, kulturnih in zdravstvenih ustanovah pričeli uvajati samoupravni sistem.

Mestni ljudski odbor je s svojimi organi in kot celota večkrat posegel v notranjo upravo podjetij in ustanov: šlo je za tarifne pravilnike in z njimi zvezano delitev dohodkov, šlo je za pravi odnos med direktorji, samoupravnimi organi in poedinci, šlo je za varnost pri delu itd.

Mestni ljudski odbor je namestil inšpektorja za delo in strokovnjakom poverjal finančno inšpekcijo. Celo pri strokovno odličnih podjetjih (Beton) in ustanovah (bolnica) so se morale pojaviti komisije mestnega ljudskega odbora. Za reševanje trajnih nalog je v tem času mestni ljudski odbor že imel prve sklade: za stanovanjsko izgradnjo, za negospodarske investicije. Mestno hranilnico so leta 1946 prilagodili splošnemu zakonu o državnih gospodarskih podjetjih in zakonu o ureditvi kreditnega sistema. Nekoliko pozneje so jo spremenili v komunalno banko, vendar so jo kmalu zopet obnovili pod starim imenom, toda podredili so jo kot podružnico na novo ustanovljeni komunalni banki.

Mestni ljudski odbor je izdajal svoj bilten, izprva v ciklostilu, nato v tisku. Bilten je poleg službenih poročil objavil tudi nekaj pomembnih aktualni razprav.

OKRAJ CELJE

(do 26. marca 1954 označevan kot okraj Celje-okolica)

Okraj Celje-okolica je nastal na bojnem terenu leta 1943 in 1944. Njegovo ozemlje je obsegalo Celjsko kotlino z Vojniškim in Šentjurskim kotom ter zaledje, ki je bilo obsežno zlasti na severni strani: področje Dramelj, Frankolovega, Strmca in Dobrne. Po osvoboditvi so sedež okraja preko Šentjurja in Teharja prenesli v Celje. V naslednjih letih se je okraj tako povečal, da je zavzemal vso južno polovico nekdanjega Slovenskega Štajerja ter končno celo tudi Spodje Posavje. Povečevanje se je vršilo

s priključevanjem ukinjenih sosednih okrajev in njih delov. Pravna podlaga so bili ustrezni republiški zakoni o upravni razdelitvi.

Zakon z dne 6. septembra 1945 priključuje okraju Celje-okolica ukinjene okraje *Laško, Žalec* in *Vransko.* S to povečavo je imel okraj 93 krajev. Z upravno razdelitvijo z dne 14. septembra 1946 se je število krajev zmanjšalo na 64, kajti več manjših krajev se je združilo.

Z zakonom 23. februarja 1948 je dobil okraj Celje-okolica od ukinjenega okraja *Šmarje pri Jelšah* 8 krajev, od ukinjenega okraja *Slovenske Konjice* pa 3 kraje. Tako je štel okrog 76 krajev. Njegova površina je znašala 1.131 km² in po štetju z dne 15. marca 1948 je štel 88.663 prebivalcev. Po upravni reformi z dne 8. novembra 1949 se je število krajev skrčilo na 70, kajti nekatere manjše kraje so tudi tokrat priključili večjim.

Z zakonom z dne 19. aprila 1952 je dobil okraj Celje-okolica dobro polovico ukinjenega okraja *Poljčane* in dele okrajev *Krško* in *Trbovlje.* Nekaj manjših delov je pri tem odstopil *okrajem Celje-mesto, Šoštanj* in *Trbovlje.* Površina okraja se je dvignila na 1.508 km², zajetih katastrskih občin je bilo 260.

Leta 1953 so našteli v okraju 122.422 prebivalcev, 57.126 moških, 65.296 žensk. Po poklicu se je bavilo s kmetijstvom 59,25 % prebivalcev, nekmečkih delavcev je bilo 24,75 %, ostali prebivalci so bili uslužbenci, vajenci, upokojenci in vzdrževanci.

Navedeni zakon je kraje združil v občinah. Okraj Celje-okolica je imel *40 občin.* Po velikosti so si sledile: Slovenske Konjice (7.084 ha — 70,84 km²), Šmarje pri Jelšah, Vitanje, Planina pri Sevnici, Rogaška Slatina, Slivnica pri Celju, Vransko, Šentjur pri Celju, Rogatec, Laško, Jurklošter, Loče, Braslovče, Zreče, Žalec, Prebold, Rečica, Pristava, Lesično, Dobrna, Štore, Tabor, Polzela, Ponikva pri Grobelnem, Kozje, Petrovče, Podčetrtek, Šmartno v Rožni dolini, Dramlje, Škofja vas, Rimske Toplice, Žusem, Vojnik, Strmec, Breze, Frankolovo, Griže, Šempeter v Savinjski dolini, Polje, Gomilsko (1.090 ha — 10,90 km²).

Z zakonom z dne 26. marca 1954 je postal bivši okraj Celje-mesto kot mestna občina s posebnimi pravicami sestavni del okraja Celje-okolica, ki se je imenoval poslej *okraj Celje. Zakon z dne 28. junija 1955* je uvedel velike občine ali komune. Pri okraju Celje je prejšnjih *40 občin združil v 11 velikih občin,* ker mu je dodelil iz bivšega okraja *Šoštanj občini Šoštanj in Mozirje,* je poslej imel *13 velikih občin.* Celotna površina okraja je znašala 2.313,46 km², vseh prebivalcev pa je bilo v okraju 193.952. Potlej so se izvršile še manjše izpremembe. Leta 1957 so *občino Planino pri Sevnici* priključili *občini Šentjur,* leta 1958 občini *Kozje* in *Rogaško Slatino* občini *Šmarje pri Jelšah,* občino *Vojnik* občini *Celje,* občino *Vransko* pa občini *Žalec.* S tem se je število občin okraja Celje skrčilo na *8.*

Važno izpremembo je ustvaril *zakon z dne 17. decembrom 1962.* Ukinil je okraj *Novo mesto* in posavsko občino *Brežice, Sevnico* in *Videm-Krško* priključil okraju Celje. Zadnjo izpremembo je prinesel zakon z dne *18. marca 1963,* ki je občini *Hrastnik,* pripadajoči okraju Ljubljana, odvzel

katastrsko občino *Radeče* in še 7 sosednih katastrskih občin ter jih priključil občini Laško in okraju Celje.

Potlej je imel okraj Celje 11 občin ali komun: Celje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Velenje, Žalec, Brežice, Sevnico in Videm-Krško. Površina celotnega okraja je znašala 328.796 ha ali 3.287,96 km², prebivalcev je pa štel

Organizacija in njene izpremembe

V času borbe nastalo vodstvo okraja je preko Šentjurja prešlo v mesto v nekoliko razširjeni in spremenjeni obliki: na čelu vodstva so bili: *Marjan Žagar* kot sekretar, Janez Ravtar kot načelnik oddelka za prosveto, Hinko Brečko kot načelnik oddelka za izgradnjo narodne oblasti in organizacijski sekretar, Ivan Skale kot načelnik oddelka za trgovino in obrt. Marjanu Žagarju je kot sekretar sledil *Slavo Černelič*.

Okrajno vodstvo je imelo izprva svoj sedež v palači Mestne hranilnice pred postajo, po ukinitvi okrožnega odbora se je pa preselilo v Narodni dom, ki so ga tedaj začeli označevati tudi kot Dom ljudske prosvete. Ob osvoboditvi je štel upravni aparat okrog 60 ljudi in se je delil v oddelke, odseke in referate.

Dne 5. avgusta 1945 je dobil okraj izvoljeno predstavništvo, imenovano okrajni narodni odbor. Na prvi okrajni skupščini so izvolili za predsednika izvršnega odbora *Cenka Jenčiča*, za člane pa Vinka Poteka, Ivana Dobrška, Karla Vovka, Marka Martina, Antona Jenčiča, Janeza Ravtarja, Vero Suhar, Ivana Vodovnika.

Nato so izvolili še pripadajoče število sodnikov in sodnikov-prisednikov okrajnega sodišča, ustrezno število drugih je izvolil mestni narodni odbor.

Po splošnem zakonu o ljudskih odborih (1946) se je okrajni narodnoosvobodilni odbor preimenoval v *okrajni ljudski odbor*.

Do leta 1955, ko so se osnovale velike občine ali komune, so bile še dvakrat volitve, leta 1949 in 1952. Izza leta 1951 tajnika niso več volili pri rednih volitvah članov okrajnega ljudskega in izvršnega odbora. Iz političnega predstavnika ljudstva se je izpremenil v uslužbenca, sicer najvišjega vodjo okrajne uprave.

Alojzij Suša je ostal predsednik do 1. septembra 1946. Tedaj je na lastno željo odstopil, ker ni mogel hkrati kmetovati in opravljati dolžnosti predsednika. Izprva so se nasledniki hitro menjavali: Suši je sledil *Ivan Ocvirk* s Tabora, Ocvirku *Zoran Žagar*, Žagarju ponovno *Ivan Ocvirk*. Ko je Ocvirk oktobra 1950 odšel v partijsko šolo v Beograd, je postal predsednik *Mišo Bobovnik*.

Ivan Ocvirk je bil rojen v Ojstriški vasi kot sin srednjega kmeta. Kot nadarjen deček je obiskoval meščansko šolo v Celju. Po prihodu okupatorja se je priključil narodnoosvobodilnemu gibanju. V vojski je postal komisar in je dosegel čin kapetana. Decembra 1945 je bil demobiliziran. Do konca okrožja je bil predsednik okrožnega odbora OF. Junija 1946 je postal predsednik okrajnega ljudskega odbora. Septembra 1948 je bil izvoljen za sekretarja OLO Celje —

okolica. Leta 1951, ko je obiskoval partijsko visoko šolo v Beogradu, je zbolel in umrl 25. decembra. Mrtvega so prepeljali v Celje in Tabor, kjer so ga pokopali z velikimi častmi.

Za Mišom Bobovnikom je bil kratko dobo predsednik okrajnega ljudskega odbora *Andrej Petelin*. Konec leta 1951 je prevzel predsedništvo *Miran Cvenk*. Vodil ga je do leta 1954, ko je postal predsednik novega okraja Celje *Riko Jerman*, dotlej predsednik okraja Celje-mesto.

Podpredsednik *Stefan Trobiš* je bil kmalu premeščen iz Celja. Naslednik mu je postal *Zoran Žagar*.

Dne 17. junija 1950 je postal podpredsednik *Miran Cvenk*, dotlej predsednik načrtne komisije. Konec leta 1951 je postal Cvenk predsednik, ko je leta 1954 prevzel predsedništvo Riko Jerman, je Miran Cvenk bil zopet podpredsednik, po Jermanovem odhodu se je vrnil na položaj predsednika. Ko je bil tudi Cvenk leta 1962 premeščen v Ljubljano, je postal predsednik okraja *Peter Šprajc*, dotlej predsednik občine Šoštanj — Velenje.

Leta 1960 so zaradi obilice poslov ustanovili mesto še za drugega podpredsednika, podelili so ga *Florijanu Pelku*.

Ko je Cvenk po Jermanovem odhodu v Ljubljano iznova postal predsednik, so ostali pri enem podpredsedniškem mestu, ki ga je po volitvah leta 1963 prevzela Milena Vršnik-Štiftar.

Hitro so se menjavali tajniki. Cenko Jenčič je bil tajnik do prestanka okrožja leta 1947. Tedaj je prevzel tajništvo *Nestl Žgank*, dotlej tajnik okrožja. Ko je Žgank leta 1949 odšel v Ljubljano, je prevzel tajniške posle *Rudi Hrovat*, ki mu je sledil *Jože Pikl* (poleti 1950). Julija 1955 je postal tajnik *Ludovik Gorenjak*, v jeseni 1959 *Stane Šelih*, marca 1961 *Franjo Novak*, novembra 1961 *Franc Svetina*. Zadnji tajniki so bili po študiju diplomirani juristi.

Člani izvršnega odbora so že iz početka imeli nalogo, da nadzirajo delo dodeljenih resorjev. Kakor pri mestu so se izza leta 1946 imenovali poverjeniki, njihovi oddelki so bila *poverjeništva*, izza leta 1950 so začeli uvajati *svete*, ustrezni oddelki so bila *tajništva*.

Izza leta 1952 izvršnega odbora ni bilo več, pač pa sta okrajni ljudski odbor sestavljala dva zbora: *okrajni zbor* in *zbor proizvajalcev*. Tako je bilo tudi po letu 1955. Oba zbora sta imela ločene, v posebno važnih zadevah pa tudi skupne seje.

Sveti so bili pomembni sestavni člen okrajnega vodstva. Izza leta 1955 jih je bilo štirinajst. Vsaka važna panoga je imela svoj svet. Navaja jih tudi statut iz leta 1957. Leta 1959 so štirinajstim dodali še petnajsti svet. Člane svetov je okrajni ljudski odbor imenoval deloma iz vrst svojih članov, deloma pa jih je poiskal med predstavniki gospodarskega in kulturnega življenja. Da bi okrepil vezi s posameznimi občinami, je okrajni ljudski odbor leta 1961 sprejel sklep, da mora biti v vsakem svetu tudi po en predstavnik ustreznega sveta vsake občine. Sveti so bdeli nad tem, da so se izvrševali sklepi okrajnega ljudskega odbora, poleg tega so imeli nalogo, da študirajo vprašanja svojih področij in stavijo okrajnemu ljudskemu odboru primerne naloge.

Okrajni ljudski odbor si je za študij določenih vprašanj in za predpripravo posebno važnih sklepov volil tudi ustrezne komisije, stalne in začasne. Razen skupnih komisij sta imela lastne komisije tudi oba zbora.

Kot upravni organi okraja so tajništva fungirala do 31. decembra 1959. V smislu zakona o organizaciji ljudskih odborov je bila izvoljena posebna komisija, ki jo je vodil Bojan Volk in je imela nalogo, da zbere za reorganizacijo potrebne podatke ter jih analitično razčleni in preštudira. Komisija je izdelala zelo obsežen in izčrpen referat, na osnovi katerega je okrajni ljudski odbor dne *29. decembra 1959 sprejel odlok o notranji organizaciji upravnih organov* okrajnega ljudskega odbora in odlok o sistematizaciji njihovih delovnih mest. Odloka sta stopila v veljavo 1. januarja 1960. Na čelu upravne organizacije je bil *urad tajnika.* Ostali oddelki so bili namenjeni: notranjim zadevam, splošnim zadevam, financam, gospodarstvu, družbenim službam. Delili so se v odseke s posameznimi referati.

Samostojni organi so bili: oddelek za narodno obrambo, direkcija za ceste, zavod za planiranje, zavod za prosvetno-pedagoško službo, posredovalnica za delo, katastrski uradi za Celje I, Celje II, za Šoštanj in Šmarje pri Jelšah, sodnik za prekrške s senatom ter okrajno javno pravobranilstvo.

Vseh sistematiziranih mest je bilo 225. Za vsa mesta je bila predpisana izobrazba, za vodilna visoka ali vsaj višja.

Dne 27. decembra 1961 je sledila nova notranja reorganizacija okrajne uprave.

Temeljnim upravnim organom (oddelkom) za notranje zadeve, za splošne zadeve, za finance, za gospodarstvo in za družbene službe se pridružuje oddelek za narodno obrambo, med preostalimi posebnimi upravnimi organi (zavodom za planiranje in zavodom za statistiko, sodnikom za prekrške in senatom za prekrške ter okrajnim pravobranilstvom) pa ne najdemo več *zavoda za prosvetno-pedagoško službo,* ki je postal *medobčinski,* posredovalnice za delo, ki so jo kot okrajni zavod ukinili, direkcije za ceste, ki je dobila drug značaj, ker je kot uprava cest prevzela tudi ceste I. in II. reda (zvezne in republiške), in katastrskih uradov, ki so postali občinski.

Šolstvo in prosveto najdemo samo še med odseki in referati.

Ako odštejemo upravo cest in katastrske urade, ki so (brez cestnih delavcev) zaposlovali nad 20 % okrajnih uslužbencev, ugotovimo, da se število preostalih uslužbencev znižalo za 25 %. Znaten del poslov je že prešel na občino. Odlok je stopil v veljavo 1. januarja 1962.

Manjša upravna izpremememba je nastala *12. septembra 1962,* ko je okrajni ljudski odbor sprejel nov odlok o notranji organizaciji svojih upravnih organov, opirajoč se na zakon o organizaciji uprave ljudskih odborov iz leta 1959 in na zakon o okrajnih ljudskih odborih iz leta 1952. V smislu tega odloka sta se združila oddelka za občo upravo in družbene službe ter zavoda za planiranje in statistiko.

Te izpremembe v predstavništvu in v okrajni upravi so bile v zvezi z obsegom poslov, ki jih je vršil okrajni ljudski odbor. V prvih letih po

svoji ustanovitvi je okrajni ljudski odbor često neposredno posegal v pravo ljudsko življenje, njegove kompetence napram krajevnim ljudskim odborom često pravno niso bile strogo ločene in se tudi niso dale ločiti. Ko so ukinili okrožje 1947 in pozneje oblast 1949, je del njunih kompetenc prešel na okraj. Šele leta 1952 so z upravnim zakonom o občinskih in okrajnih ljudskih odborih točneje ločili kompetence. Okrajnim ljudskim odborom je pripadalo poleg nadzorstva nad delovanjem občinskih ljudskih odborov še vedno mnogo poslov, ki so jih neposredno reševali oni sami. Z ustanovitvijo komun leta 1955 so se njegove kompetence nekoliko zmanjšale. Toda zakon o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov v zadevah, ki so bile urejene z dotedanjimi republiškimi predpisi, še navaja celo vrsto zadev, ki jih je okrajni ljudski odbor reševal neposredno. Ta zakon je izšel 13. julija 1955. Toda že tedaj sta bila tendenca razvoja in program taka, da kompetence polagoma prehajajo na občino-komuno in se okrajne funkcije reducirajo na nadzorovalne, študijske, usmerjevalne in usklajevalne.

Aktivna skrb za gospodarstvo in kulturni napredek

V dobi do leta 1950 so morali okrajni organi često posegati na sam teren, krajevni ljudski odbori včasih dela niso zmogli, včasih so imeli tudi premalo avtoritete, ali jim je pa primanjkovalo volje. Treba je bilo izmeriti setvene površine, določiti, kaj naj se seje, kako naj se gnoji, kako naj se drevje čisti, kako naj se zatira koloradski hrošč, kaj in koliko naj se oddaja itd. Pri vsem tem je bilo treba pomagati krajevnim ljudskim odborom. Bilo je še mnogo drugega. Obnovitvene zadruge, zlasti okrog Planine, kjer je bilo tako mnogo porušenega, so rabile pomoč, klicale so ceste, ljudje so si želeli elektriko, vodo, šole, zdravstvene ustanove itd.

Tudi okraj je ustanavljal podjetja, manjša industrijska in obrtna, ter trgovine, že prva leta so mislili na težko delo ustanavljanja obdelovalnih zadrug, polagali so temelje splošni zadružni organizaciji itd. Okrog leta 1950 so prizadeli mnogo brige gozdovi, ki so bili na skrbi okrajev. Treba je bilo sekati les, da so se z izvozom dobila nujna sredstva za obnovo in napredek industrije. Skratka, okrajni organi so se morali brigati za vse: kot izvrševalec odredb višjih ljudskih oblasti, kot neposredno družbeno delujoč in kot vzpodbujajoč ljudski organ.

S prehodom na nov gospodarsko-družbeni organizacijski sistem se je tudi pri okraju mnogo spremenilo. Poseg v ljudsko življenje je postal drugačen. Skrb je bila neprestano. V kmetijstvu se je polagoma vršila reorganizacija. Poleg rednih vsakoletnih skrbi so bili nujni tudi večji organizacijski ukrepi.

Rezultat terenskih študij je bil odlok o *rajonizaciji kmetijske proizvodnje,* ki ga je okrajni ljudski odbor sprejel 8. julija 1958. Njegov smoter je bil urediti kmetijsko gospodarjenje skladno s prirodnimi pogoji posameznih okolišev. Na teritoriju celotnega okraja je določil naslednje oblike rajonizirane proizvodnje: alpsko živinorejsko, pohorsko živinorej-

sko, predalpsko živinorejsko, savinjsko hmeljarsko, konjiško—šentjursko sadjarsko, obsotelsko sadjarsko-vinogradniško. V vsakem rajonu je bilo po kako državno kmetijsko posestvo. Večinoma so bila posestva dolgo v organizacijskih in tehničnih težavah, treba jim je bilo pomagati z združevanjem, s tehnično opremo, z boljšo osebno politiko itd.

Do leta 1956 je okraj vodil celotno gozdno upravo in politiko. Tedaj so začela delati *gozdna gospodarstva,* ki so prevzela družbene gozdove, medtem ko so vodstvo gospodarjenja v privatnih gozdovih prevzele najprej Gozdarske poslovne zveze in za njimi ustrezne zadruge, dokler 1962 tudi teh gozdov niso prevzela gozdna gospodarstva in so občinam in okrajem ostale samo upravno-nadzorovalne funkcije kakor pri drugih podjetjih.

Po letu 1950 je prestalo razlikovanje med zveznimi, republiškimi, okrajnimi in krajevnimi podjetji, pač pa je okraj dobil pravice in dolžnosti ustanovitelja za mnoga važna podjetja: odločal je pri imenovanju direktorjev, nadziral je gospodarsko-tehnično poslovanje, sestavo statutov in tarifnih pravilnikov itd. Leta 1957 je ta nadzor neposredno prešel na občine, ki pa so okrajnim organom o vsem poročale.

Važna je bila gradnja, ki je postajala prva leta že kar anarhična. Šele uredba o uporabi zemljišč v gradbene namene, ki jo je republiški odbor izdal 15. decembra 1953, je bila temelj za bolj smotrno gradnjo. *Za izvršitev je moral poskrbeti okraj, ki se je preko svojega sveta za urbanizem in odseka za gradnje* (v sestavi oddelka za gospodarstvo) *brigal za to, da so občine določale gradbene okoliše, poleg tega je uvedel inšpekcijsko službo, ki je gledala na to, da se je gradilo na pravem mestu in na pravi način.* Ko so bili okoliši potrjeni, *je okraju ostala še nadzorovalna oblast.*

Važna je bila tudi skrb za šole. Izpočetka je okraj vzdrževal učno osebje na osnovnih šolah, ki so bile sicer načelno v oskrbi občin, srednje in strokovne šole je pa okraj oskrboval v celoti sam. Z *zakonom o financiranju šolstva* je s 1. januarjem 1962 celotno breme za vzdrževanje šol prešlo na občine. Glede osnovnih šol je bilo to razmeroma jasno, glede srednjih in strokovnih šol je pa bilo težje, saj so služile več občinam. Pod vodstvom okraja je prišlo do medobčinskih dogovorov, nekatere strokovne šole so pa delno ali v celoti prišle pod vodstvo gospodarske zbornice oziroma njenih odsekov. V šolstvu so že leta 1953 začeli uvajati samoupravo po vzorcu podjetij, leta 1962 pa vsaj delno nagrajevanje po učinku.

Slično je bilo pri zdravstvu in socialnem skrbstvu; leta 1962 so zdravstvene in skrbstvene ustanove prešle na občine, okraj je obdržal samo zdravstveno-varstveno nadzorstvo. Zdravstvene ustanove so že leta 1952 imele samoupravo in od leta 1962 delno nagrajevanje po učinku.

Sredstva so dobivali okraji iz davčne participacije (dodelitve), ki se je dodeljevala z republiško odločbo. V njih je bil obsežen tudi delež občin, ki jim je pripadal (poleg lastnih dohodkov). Občine od davčnih deležev niso dobivale enakih odstotkov, ozirati se je bilo treba na siromašne občine.

Zoževanje nalog in krčenje upravnega aparata

Čeprav so se naloge zoževale, je okraj v tem času še ustanovil nekaj zavodov in jih začasno obdržal pod svojim vodstvom: zavod za napredek gospodarstva (1957), ki se je pozneje združil z zavodom za urbanizem, zavod za razstave (1957), ki je pozneje postal zavod za prirejanje razstav in upravo nepremičnin, gasilski zavod s poklicno gasilsko četo, razširil je upravo cest na ceste I. in II. reda, sprejel je od občine v svojo upravo celjsko Ljudsko gledališče (1957), ustanovil je tudi dve vodni skupnosti, eno za porečje Savinje in drugo za porečje Sotle, medtem ko je porečje Dravinje ostalo pri dravski (mariborski) in porečje Save pri novomeški vodni skupnosti.

Ker so naloge odpadle, je okrajni ljudski odbor lahko opustil nekaj skladov ali jih prenesel na občine in na skupnost občin, več skladov je pa vendarle še na novo ustanovil.

Okrajni ljudski odbor je razpravljal o vseh zadevah na sejah, v nekaterih zadevah sta razpravljala okrajni zbor in zbor proizvajalcev ločeno, v posebno važnih zadevah pa skupno; to je bilo v zakonu določeno. Seje so bile redno zelo dobro pripravljene. Navadno je služilo kot osnova za razpravo poročilo strokovnega referenta ali predsednika določenega sveta. Nekatera poročila so prave študije s praktično noto.

Sklepi so glede na to, da se je spreminjala vloga okrajnega ljudskega odbora, bolj in bolj deklarativnega, spodbujevalnega značaja, vsako leto sprejemani družbeni načrti so pa program, ki zajema celotno gospodarsko in kulturno ter zdravstveno družbeno problematiko.

Za dobo 1957 do 1961 so izdelali petletni družbeni načrt. Tiskana dokumentacija, ki ga spremlja, je zbirka poučnih razprav, ki so jih izdelali strokovni vodje in delavci posameznih tajništev. Podoben družbeni načrt so izdelali tudi za naslednje petletje (1962—1967).

Leto 1963 je pomembno tudi za zgodovino okrajnih ustanov. V smislu nove ustave, zvezne in republiške, je okraj dobil novo predstavništvo, ki je kakor že prejšnje izšlo iz občinskih skupščin, vendar je imelo samo en zbor. Okrajno skupščino je tvorilo sedemdeset odbornikov. Posamezne občine so poslale vanjo: Brežice — 6, Celje — 13, Laško — 5, Mozirje — 4, Sevnica — 4, Slovenske Konjice — 5, Šentjur pri Celju — 4, Šmarje pri Jelšah — 8, Velenje — 6, Videm-Krško — 7, Žalec — 8 odbornikov.

Ker se je zožilo število nalog, je okrajna skupščina tudi zmanjšala število svojih svetov na sedem. Končno je preuredila tudi svojo upravo in zmanjšala število uslužbencev. Po tej preuredivti je uprava okrajne skupščine obsegala: urad tajnika, tajništvo za notranje zadeve, oddelek za upravnopravne zadeve, oddelek za analitične in organizacijske službe, oddelek za narodno obrambo, oddelek za skupne službe, zavod za planiranje, zavod za statistiko, okrajni senat in sodnika za prekrške ter javno pravobranilstvo.

Odlok o organizaciji okrajev z dne 28. decembra 1964 je zopet zmanjšal število oddelkov s tem, da je poleg tajništva okrajne skupščine obdržal še samo tajništvo za notranje zadeve, oddelek za narodno obram-

bo, okrajni senat s sodnikom za prekrške in okrajno javno pravobranilstvo. Tajništvu skupščine je neposredno podredil vse analitične in organizacijske, finančne in administrativno-tehnične službe.

Uprava: Splošni pregled

Kakor mestna se je tudi okrajna uprava razmeroma hitro spreminjala. Izpočetka so jo neposredno vodili člani okrajnega ljudskega odbora, ki so prišli z borbenega terena ali so izvirali iz OF odborov. Za izvršitev danih nalog je skrbelo tajništvo. Avgusta 1945 so bile prve volitve. Tudi tajnika so v prvih letih volili. Člani, ki so vodili posamezne odseke, so se od 2. maja 1946 imenovali poverjeniki, njihovi oddelki so bili poverjeništva. V času od 1950 do 1952 so dobili svete, katerih člani so bili samo delno iz sestave izvršnega sveta. Poverjeništva so imela svoja tajništva. Leta 1960 so poverjeništva odpravili. Vodje posameznih upravnih odsekov (oddelkov) so kot načelniki izvrševali dane naloge preko enotnega tajništva, katerega vodja ni bil več voljen, ampak nameščen od okrajnega ljudskega odbora, ki je po ustavi iz leta 1955 imel dva zbora, okrajni zbor in zbor proizvajalcev. Zbora sta imela ločene in skupne seje, najvažnejše zadeve so se obravnavale na skupnih sejah.

Med uslužbenci je bilo mnogo mladih ljudi, precej jih je prišlo iz vrst borcev. Okupacija je bila vzrok, da mnogi med njimi niso imeli rednih šol in so si morali izobrazbo razširiti v službi. Za to so skrbeli sami, pomagala jim je pa tudi ljudska oblast s tečaji, zlasti večernimi, ki so bili v uradih in v šolah, zlasti na gimnaziji in v obnovljeni predvojni trgovski šoli, ki je dobila začasno ime ekonomski tehnikum, iz katerega je nastala ekonomska srednja šola. Pozneje se je priključila ljudska (delavska) univerza, a tudi višje šole, celo univerza, so že dajale svoje absolvente.

Uslužbenci v upravi so bili pomožni in redni, zanje so uporabljali oznake, prevzete iz prejšnjih časov. Bili so pristavi (adjunkti), višji in nižji referenti (poročevalci), svetniki in višji svetniki, kontrolorji, inšpektorji in podobno. Poleg upravne (administrativne) stroke v ožjem pomenu so bili med njimi tudi zastopniki kmetijske, tehnične, zdravstvene, prosvetne, prometne stroke. Nekateri niso bili niti v sestavu okrajne uprave, ampak so delovali na posebnih ustanovah (zavodih).

Najmočneje je bila zastopana ožja upravna (pisarniška, administrativna) stroka. Za razdobje 1945—1950 je v matični knjigi vpisanih 359 oseb te stroke, vendar jih je bilo v posameznih letih v redni službi samo 20 do 30. Tako hitro so se menjavali. Upoštevati moramo, da je bilo redno stanje vseh uslužbencev okrog 150 oseb, za leto 1952 jih matična knjiga navaja 195. Po letu 1952 opažamo, da so pisarniški uslužbenci službovali že razmeroma dalje. Vzrok je pač v tem, da se je življenje počasi umirjalo, učinkovala je pa že tudi utrjena izobrazba, pridobljena na tečajih in v rednih šolah.

Navajam izrazitejše primere med administrativci: Marija Gradišnik-Poš (1955—1965), Jakob Novina (1955—1965), Marija Stadler-Ostaševski (1956—1965), Pavla Vanovšek-Zupanc (1953—1962), Marija Ambrož-Arčan (1952—1962), Marija

Hanžič (1950—1965), Ivana Šlavs (1948—1965), Marija Pečar (1956—1962), Ivan Rak (1948—1965), Ela Gajšek-Veselak (1953—1965), Anica Mirnik-Uranjek (1951—1965), Štefanija Verdel-Krašovec (1957—1965), Marija Rijavec (1946—1965), Lelja Dolničar (1952—1965), Mila Stamejčič-Borovšak (1955—1965), Milenka Pikl-Tušek (1956—1965), Janko Pečolar (1954—1961), Drago Bradač (1954—1963), Ljudmila Jug (1956—1965). Romana Lončar-Vuk (1956—1965), Franc Stres (1955—1961), Ignacij Senčar (1955—1961), Marjana Motaln-Vrusnik (1955—1965), Alojzij Forštnar (1953—1965), Jožef Planinc (1955—1965), Terezija Jagodič (1950—1961), Anica Poznič—Čater (1950—1965), Uršula Žirovnik (1953—1965), Olga Luncer-Šikovec (1953—1961), Leopold Obid (1955—1961).

Sorazmerno trajna je bila služba zastopnikov finančne stroke (davčna služba, računovodstvo), ki pa jih je bilo manj. Navajam tiste, ki so služili razmeroma dolgo: Zdenka Vreže-Vrščaj (1953—1965), Franja Mlakar-Škoberne (1945—1965), Ivanka Guček (1956—1966), Konrad Šrot (1956—1965), Viljem Vercegnasi (1954—1961), Anton Žličar (1956—1961), Stane Flander (1954—1965), Tilka Mastnak (1952—1965), Stanislava Bernard-Šuhel (—1965), Julka Šuligoj-Primožič (1955—1961), Stane Tratnik (1950—1965), Ferdinand Štiglic (1950—1962), Martin Marguč (1965—1965), Ela Gajšek-Veselak (1953—1965), Franc Cilenšek (1948—1956), Milan Lužar (1949—1959).

Razmeroma dobro so bili zastopani tudi pravniki, čeprav jih je sicer primanjkovalo. Tudi te navajam, sicer so večinoma odhajali v sodno službo, vendar so se sorazmerno dolgo držali okraja (vmes so posamezniki z drugačno višjo ali visoko izobrazbo). Slede si v redu vpisa: Joško Šlander (1951—1965), Mirko Maček (1951—1965), Janko Hočevar (1953 — upokojitev), Martin Lipovec (1953—1965), Alojzij Cukala, dipl. ekon. (1959—1963), Franc Svetina, tajnik, (1961—1965), pozneje predsednik obč. skupščine v Šentjurju, Anton Rojec (1963—1965), Henrik Schmidt, dipl. ekon. (1963—1965), Ludovik Gorenjak (tajnik, 1955—1959, pozneje sodnik okrožnega sodišča), dr. Ivo Ulrik (1953—1965), dr. Dragotin Vrečko (1952—1957), Maks Badiura, fil. (1946—1959), Nikola Šidlovski, vojni akademik (1955—1960), Janez Rihteršič, geolog (1954—1958), Martin Kocmur (1955—1956), dr. Jože Pezdirc (1957—1965), Silva Hočevar (1959—), Majda Rode, dipl. ekon. (1951—), Ladislav Čmer (1951—).

Mnogi uslužbenci so menjavali svoje delo — večinom v ožji stroki, tako so pedagogi od katedra prehajali k prosvetni upravi, nadzorništvu in svetovalstvu. Precej v matični knjigi vpisanih pa sploh ni delalo v ožji okrajni upravi, ampak v raznih ustanovah (zdravniki, farmacevti, inženirji, pedagogi).

Zlasti prva leta je okraj vršil neposredno ali posredno neka gospodarska dela, ki jih je pozneje dal iz rok. Od tod neka poverjeništva, ki so pozneje odpadla:

a) **za rudarstvo in obrt**

Franc Vidmajer (1948), Olga Oblak (1948), Franc Kolenc (1949), Franc Lisinger (1950), Ivanka Blatnik (1951), Leopold Ramšak, Ivan Vrečar (rud. ing., umrl 1954).

Leta 1951 dva nameščenca — upravna.

b) **za lokalni promet**

Jožef Pinter (1948), Valburga Guček (1948), Leopold Ramšak, Franc Rojnik (1947), Ivan Rozman (1950), Franc Pezdir, nadzornik (1947).

Leta 1951: trije nameščenci.

c) **za lesno gospodarstvo**

Franc Žolnir (1950), Cvetko Stropnik (1950), Štefan Novak (1950), Jožica Lebič (1950), Anton Ropas.

Leta 1951: trije nameščenci.

č) **za gozdarstvo**

Oton Šildenfeld, gozdarski tehnik (1950), Bojan Pogačar, gozdarski tehnik (1950), Jože Skočir, Anton Knez (1954), Ivan Rihtar (1954, 1964), Romana Lončar-Vuk (1956, 1965), Milan Dečko (1955—1964) — gozdarski inženirji, Amalija Koser (uprava).

Leta 1950: dva nameščenca.

Gozdarski inženirji so pozneje prešli h Gozdnemu gospodarstvu, kjer so deloma še danes.

d) **za kmetijstvo**

kmetijski tehniki: Jožef Fišer (1949), Ivan Zupan (1945), Rudi Urek (1949), Janko Šporin (1945), Metod Božnik (1945), Janko Leskošek (1950), Franc Kuder (1949), Karel Šribar (1949), Franc Marinko (1949), Maks Štern (1949), Franc Lenko (1950), Ivan Cvik (1950), Bogoljub Bešajevic (1950), Janko Rojšek (1949), Franc Umbreht (1947);

planerji: Ela Kovačič, Zlatko Jeriček (1949), Dragan Rojs (1949);

uprava: Marija Mlakar (1948), Franc Teržan (1949), Jurij Čater (1950), Ivan Robič, Anica Štajner (1946), Jože Samec (1949), Jože Deželak (1949), Marica Majcen (1949), Marija Novak (1949), Ela Kovač (1950), Marija Grad (1950), Mija Hanžič (1950), Jože Juhart (1950), Evgenja Zupančič (1949);

inženirji agronomije: Dolfe Cizej (1956—1960), Marica Vukovič-Senica (1957—1959), Ivo Velikanja (1959—).

e) **poverjeništvo za državne nabave**

komercialisti in gospodarski pomočniki: Ivan Potrata (1948), Hinko Brečko (1950), Ivan Zorko (1950), Karel Adrinek (1949), Franc Jager (1949), Mirko Dorn (1950), Karel Kroflič (1950), Ivan Leben (1950), Franc Orovič (dipl. ekon. 1949);

manipulanti: Marija Pirš (1948), Manica Majcen (1949), Franjo Stros (višji administrativni manipulant, 1950), Vida Žagar, Justi Remenik (1950), Jože Berdnik (1950), Anka Rizman (statistik, 1949), Ivan Palir (gospodarski poslovodja, 1950).

f) **za delo**

inšpektorja: Franc Kleč (vodja, 1946—1965), Janko Pečolar (1947), Roman Urbančič, planer (1950), Ignacij Dernovšek (1947), Martin Tovornik (1949), Matija Orehovec (1949), Viljem Kralj (1950). Pri poverjeništvu sta oddelek za zaposlovanje vodila Ivan Otavnik in Marica Rode.

Posebne stroke:

Inšpektorji: Janko Obrez (1949), Franc Prelovec (1953), Franc Kleč (1947) — vsi trije za delo, Ivan Mravlje — za trg (1953), Franc Pezdir in inž. Komel (1947—1958) — za gradnje.

Kontrolna komisija: Ivan Francelj (1949), Jože Poznič (1950), Franjo Mogu — kontrolorji; Ivan Kač, inšpektor (1950); Ema Mlakar (1948) in Marika Železnik (1950) — uprava; Vizovišek, manipulant (1950), Aleksander Čizmek (1951).

Lokalno gospodarstvo in komunalne zadeve: Karel Marinšek, gradbeni delovodja, Anton Černe, gradbeni tehnik, Franc Pezdir, gradbeni nadzornik, Albin Tofant, industrijski tehnik (1951); Viktor Knez (1950), Viktor Podlunšek (1948), Marinka Hofer (1948), Franc Rojnik, Ivan Rozman (1949), Slavica Tačar, Štefka Furka (1950), Frančiška Golob (1948), Jožica Perc (1948), Matilda Senica (1949), Avgust Korber (1949), Ludvik Kopriva (1947), Štefka Jurca, Fanika Bortič (1950), Franjo Cirkulan (1950), Milko Medvešek (1948).

Turizem in gostinstvo: Milko Medvešek, Ludvik Kopriva.

Vodno gospodarstvo: inž. Franc Lah (leta 1946 prešel k Vodni skupnosti).

Razne stroke:

Franc Kincl (upravitelj), inž. Jugovič, roj. Kenda (agr. fak.), Truda Cocej (prir. fak., 1965), Karel Lupinc (prir. fak., 1955), Ernest Žvar (višja kmetijska izobr., 1952—1956), inž. Franjo Pajenk (agr. fak.), inž. Anton Drevanšek (tehn. fak., 1954—1956), Ogorevc-Rotar (ekon. fak., 1953—1958), Stanislav Šelih (vojni ref., 1959), inž. Franc Javšovec (1959), dr. Ivan Umnik (1953), inž. Bojana Trobič (1954), Igor Ponikvar (višja upr. izobr., 1959).

Ob ukinitvi okraja (1965) je znašalo število uslužbencev 90, kajti mnoge pristojnosti so že bile prešle k občinam in k republiški upravi.

O tistih uslužbencih, ki po svojem delu niso spadali v ožji sestav uprave, govorim večinoma v poglavjih, kjer obravnavam njihovo stroko.

S tem v zvezi navajam, da je okraj v letih 1953—1955 zaposloval mnogo upokojencev, leta 1955 je pa delalo v njegovih pisarnah tudi 8 študentov (študentk).

Kakor rečeno, so celotni upravni sistem poenostavljali, saj so posredniške oddelke ukinjali in obstoječe referate podrejali neposredno tajništvu.

V smislu ustreznih zakonitih predpisov je sestav celotnega okrajnega predstavništva obsežen v statutih okraja Celje. Statuti spremljajo stvarno ves ustavni razvoj. Zadnja dva nosita datum: 19. april 1957, 9. april 1964.

Zakon z dne 15. marca 1965 je okraj ukinil.

OBČINA CELJE (1955—1965)

Teritorij

Občina Celje je naslednica bivšega okraja Celje-mesto. Preden se je leta 1955 izoblikovala, je bilo precej razgibanega razpravljanja. Iz težnje, da bi bila občina čim večja, je nastala misel, naj bi se ji priključila Šentjurska kotlina in Slivnica z okolico; tako bi občina štela okoli 70.000 prebivalcev. To misel so kmalu opustili. Bolj vztrajno so pa zahtevali, naj bi se Celju priključil Vojniški kot s frankolovskim ozadjem, glede Strmca (Nove cerkve) in Dobrne se je pa pojavilo mnenje, da bi se priključila Celju, ako ne bi prevladala težnja, da se dodelita Šaleški dolini. V resnici se pa tedaj ni Celju priključil niti Vojniški kot, ostalo je pri bivšem okraju Celje-mesto, povečanem z občinami *Štore, Škofja vas* in *Šmartno v Rožni dolini.* Šele 24. septembra 1958 so priključili tudi občino *Vojnik,* ki je leta 1955 nastala z združevanjem občin *Dobrna, Strmec, Frankolovo* in *Vojnik.* Navedene občine je bila ljudska oblast ustanovila 12. aprila 1952. Pri tem je večinoma združila več krajev.

Občina Dobrna je že pred tem obsegala samo en kraj. Občina Strmec je nastala z združitvijo krajev Nova cerkev in Socka. Ob združitvi so staro ime Nova cerkev zamenjali z novim imenom: Strmec pri Vojniku. Občina Frankolovo je nastala iz kraja Frankolovo, ki so ga leta 1949 povečali s priključitvijo delov kraja Črešnjice. Občina Vojnik je obsegala pred letom 1952 samo kraj Vojnik, ki so mu pa bili razen trga dodali tudi neke dele, ki so pripadali pred vojno občinam Škofja vas in Bezovica. Občina Štore je nastala iz krajev Sv. Lovrenc pri Prežinu (Kompole), Svetina, Teharje in Štore. Na območju občine Škofja vas so bili leta 1945 štirje kraji: Škofja vas, Trnovlje, Zadobrova in Ljubečna, ki so se združili že pred letom 1952. Občina Šmartno v Rožni dolini je bila že leta 1945 združena v enem samem kraju.

Ko je padla odločitev o definitivni združitvi s Škofjo vasjo, Šmartnim in Štorami, se je po predlogu Socialistične zveze osnoval iniciativni odbor, ki je sestavil predloge glede združitve in začasne ureditve zdru-

žene občine. Dne 3. junija se je vršila skupna seja vseh treh odborov. Na seji so se domenili, naj ima bivša občina razen centralne pisarne v Celju še tri terenske pisarne — v Štorah, Škofji vasi in Šmartnem — in enajst krajevnih odborov: v Štorah, na Teharju, na Svetini, na Rožnem vrhu, v Gorici, v Škofji vasi, v Ljubečni, v Trnovljah, na Ostrožnem in v Zagradu. Določili so tudi število odborovih komisij, predvidenih svetov in organizacijskih sestav občinskega urada.

Organizacija

Dne 4. avgusta 1955 se je vršila zaključna seja starega celjskega občinskega ljudskega odbora. Na njej so odborniki vzeli na znanje, da bo začasni ljudski odbor združene velike občine po sklepu okrajnega ljudskega odbora štel 50 odbornikov, izmed njih jih izvoli ljudski odbor mestne občine 36, štorski 7, škofjevaški 5 in šmartinski 2. Nato so na Pelkov predlog izvolili 36 odbornikov. Končno se je dotedanji predsednik občinskega mestnega ljudskega odbora Fedor Gradišnik poslovil od tovarišev, s katerimi je dolgo sodeloval, nazadnje kot predsednik.

Še avgusta se je vršila skupna seja začasnega združenega ljudskega odbora. Za predsednika so izvolili *Andreja Svetka,* direktorja železarne v Štorah, ki je s tem drugič prevzel vodstvo celjskega mesta. Za podpredsednika so izbrali zdravstvenega svetnika *dr. Janeza Lovšina,* upravnika zdravstvenega doma. Tajniške posle so poverili *Tonetu Uršiču.* Ko so na naslednji seji 18. avgusta 1955 izvolili še upravne odbore, komisije in svete, je imela občina pripravljeno predstavništvo za povečan obseg in razširjen delokrog.

Sveti so v novem vodstvu imeli čedalje večjo vlogo. Bilo jih je 10. Nekoliko pozneje so dodali še enega.

Dne 1. septembra 1955 je začela poslovati uprava velike celjske občine. Dne 15. decembra 1955 so določili število sistematiziranih delovnih mest pri centralnem uradu na 71 in pri krajevnih uradih na 7. Pomožnih uslužbencev pri tem niso šteli.

V začetku leta 1956 so razne odloke bivšega občinskega mestnega ljudskega odbora razširili na veliko občino.

V tej obliki je občinsko predstavništvo poslovalo dobri 2 leti. V oktobru 1957 so bile volitve v okrajne in občinske ljudske odbore. I za ene i za druge je zakon uvajal dva zbora: *okrajni* oziroma *občinski* zbor in *okrajni* oziroma občinski *zbor proizvajalcev.* Za celjski občinski zbor je bilo določenih 40, za občinski zbor proizvajalcev pa 36 odbornikov.

Za predsednika so izvolili *Andreja Svetka,* za prvega podpredsednika dr. Janeza Lovšina in drugega podpredsednika Frana Rupreta. Tajniške posle so zopet poverili Tonetu Uršiču.

Občinski statut so nekoliko spremenili. Občino so glede na uporabo urbanističnih vprašanj razdelili na mestni in okoliški del.

Nove *krajevne odbore* so dobili na Zgornji Hudinji, v Liscah, na Polulah in na Babnem. S tem se je njihovo število dvignilo na 15, število krajevnih uradov se pa ni spremenilo. Enajst prejšnjih svetov so pomno-

žili na 16, nekatere so namreč razdelili. Tudi komisije so se nekoliko menjale in pomnožile.

Predsedstvo zbora proizvajalcev so poverili Marjanu Učakarju.

Oktobra 1958 so priključili celjski občini *občino Vojnik* in so nanjo raztegnili celjske odloke. V decembru so v priključeni občini izvedli volitve v oba zbora. Število odbornikov v občinskem zboru se je dvignilo na 55, v zboru proizvajalcev pa na 41. Preosnovali so tudi svete in deloma izvolili novo vodstvo. Prav tako so izvolili nove člane v okrajni ljudski odbor.

V zvezi s priključitvijo Vojnika so morali v statutih spremeniti določbe o občinskem teritoriju, poleg tega so dodali krajevne urade v Vojniku, na Dobrni, v Frankolovem in v Strmcu ter krajevne odbore v Črešnjicah, na Dobrni, v Frankolovem, Lembergu, Pristavi, Socki, Strmcu, Višnji vasi pri Frankolovem. S tem se je število krajevnih uradov dvignilo na 7 in krajevnih odborov na 24. Leta 1961, s priključitvijo Vojnika, je štela občina 50,.308 prebivalcev, l. 1971 jih je bilo že 57.174, površina pa je znašala 22.946 ha. Samo mesto je imelo leta 1961 — 31.361, leta 1971 pa 38.174 prebivalcev.

Krajevne odbore so končno izpodrinile *krajevne skupnosti.* Po redakciji občinskega statuta z dne 5. maja 1964 so jih ustanovili: v Štorah, na Svetini, na Aljaževem hribu, v Škofji vasi, Pod gradom, na Otoku, na Dolgem polju, v Medlogu, v Celju-center, v Gaberju, Vojniku, na Ostrožnem, na Dobrni, na Frankolovem, v Črešnjicah, v Šmartnem v Rožni dolini, na Ljubečni, v Trnovljah in Strmcu.

Po priključitvi Vojnika je Andrej Svetek prosil, da ga razrešijo kot predsednika. Na njegovo mesto so izvolili *Frana Rupreta,* I. podpredsedniško mesto je še nadalje obdržal dr. Janez Lovšin, medtem ko so II. podpredsedniško mesto poverili Nuši Marušič. Leta 1959 je Marušičevi sledil Bernard Krivec.

Tajništvo je leta 1959 za Uršičem prevzel Vlado Bogataj, leta 1960 je prevzel tajniške posle Franjo Novak, njemu je kmalu sledil Slavko Grčar in temu februarja 1962 Stane Polajnar.

Dne 3. julija 1958 so sprejeli sklep, da se ustanove *poravnalni sveti,* in sicer v okolici povsod tam, kjer so bili krajevni odbori, v mestu pa tam, kjer so že bile stanovanjske skupnosti. Poravnalni sveti so bili v stiku z okrajnim sodiščem, imeli so nalogo, da poravnavajo spore in odvračajo ljudi od tožb. Volili so jih na zborih volilcev.

Medtem je na pristojnost občin prešlo od okraja še to in ono. Treba je bilo torej upravni organ občinskega ljudskega odbora reorganizirati in okrepiti v smislu zakona o organizaciji uprave ljudskih odborov. V ta namen je občinski ljudski odbor marca 1959 imenoval posebno komisijo za organizacijo dela in sistematizacijo delovnih mest. Predsednik komisije je bil Tone Skok, član sveta za splošne in notranje zadeve ObLO.

V aprilu je bil pri okrajnem ljudskem odboru poseben seminar. Maja je komisija začela delati. Zbrala je obsežen material o pomembnosti in napornosti posameznih delovnih mest in si je pri obdelavi poslužila navodil tajništva za občo upravo OLO Celje, objavljenega materiala Zveznega zavoda za javno upravo ter že izdelanih elaboratov ObLO

Šoštanj in Ajdovščina ter OLO Koper. Dne 30. aprila 1960 je občinski ljudski odbor sprejel elaborat kot osnovo za reorganizacijo. Na čelu uprave je bil še nadalje tajnik s svojim uradom. Ostale agende so pa združili v okviru oddelkov, ki jih je bilo sedem. Poseben položaj so imeli: sodnik za prekrške in krajevni uradi v Štorah, Šmartnem v Rožni dolini, Škofji vasi, Vojniku, na Dobrni, v Strmcu in na Frankolovem. Šolstvu in kulturi niso dali posebnega oddelka, ampak so ju priključili uradu tajnika. V sestavi oddelkov so bili referati, pri gospodarstvu, financah, gradbenih zadevah in v zdravstvu tudi inspektorati. Vseh sistematiziranih mest je bilo 142. Praktičnega značaja je bila uvedba sprejemne in glavne pisarne ter strojepisnice v sestavu oddelka za splošne zadeve. Poskusno so uvedli novi sistem nagrajevanja.

V začetku *leta 1961 so šolske, prosvetne in zdravstvene* zadeve združili v posebnem oddelku za družbene službe. Tedaj so kot III. podpredsednika izvolili Romana Bobna in mu poverili skrb zanje.

Dne 3. maja 1962 se je Fran Rupret odpovedal predsedništvu. V pismeni odpovedi je opozarjal na proračunske težave in na nujno izdelavo regulacijskega načrta. Ob tej priliki je odstopil tudi Roman Boben. Za novega predsednika so izvolili *Jožeta Jošta,* ki je bil pred priključitvijo predsednik vojniške občine in nato okrajnega sindikalnega sveta. Dr. Janez Lovšin in Bernard Krivec sta obdržala svoji mesti do volitev leta 1963.

Gospodarske, kulturne, socialne in zdravstvene zadeve

Razdobje od 1955 do 1963 je bilo izredno važno v zgodovini velike celjske občine. Pozornost občinskega predstavništva je bila v osnovi gospodarskega značaja tudi tedaj, kadar je imela opravka s šolskimi, kulturnimi in socialnimi zavodi. Gospodarska podjetja so bila sicer samostojna, toda po svojem zboru proizvajalcev in po organih svoje uprave je bilo občinsko predstavništvo tesno povezano z gospodarstvom.

Občinski ljudski odbor je sodeloval pri nastavitvi direktorjev in upravnikov, nadziral je vodenje gospodarstva in izza leta 1957 prejemal od podjetij ne samo letna, ampak tudi obdobna poročila in tarifne pravilnike, po uvidevnosti in potrebi je pošiljal v podjetja svoje inšpektorje, v skrajni potrebi je uvajal prisilno upravo in likvidacijo. Občinski ljudski odbor je podjetjem tudi jamčil za posojila. Kakor na okrajni so tudi na celjskih občinskih vsakomesečnih ločenih ali skupnih zborih do podrobnosti pretresali posamezna vprašanja. Vsaka seja je bila posvečena določenemu vprašanju. Za osnovo je vedno služilo poročilo kakega strokovnega referenta ali predsednika sveta.

Nekatera taka poročila so bila prava remek dela. Opozarjam na poročilo zdravstvenega svetnika dr. Janeza Lovšina o zdravstvu in Fedorja Pirkmajerja o kmetijstvu. Taki temeljiti referati so dajali pobudo za plodno razpravo. Rezultati razprav so bili razni odloki in resolucije, često so pa dajali samo program, ki je nalagal gospodarskim podjetjem, kulturnim in socialnim ustanovam določene naloge. Najobsežnejši taki programi so bili družbeni načrti za eno leto ali za daljše razdobje.

Glavne težnje so bile: povečanje proizvodnje, izboljšanje kvalitete izdelkov, prodaja brez zastoja, povečan izvoz, dvig življenjskega standarda, izboljšanje delovnih pogojev.

Veliko važnost so polagali na organizacijo, vsesplošno so prehajali k centralizaciji podjetij, temelječi na medsebojnem dopolnjevanju, ki jo je v tarifni politiki spremljala delitev na poslovne enote. Četudi je občina po svojem prebivalstvu pretežno mestna in industrijska, je v tem razdobju mestni ljudski odbor bolj ko poprej posvečal svojo pozornost tudi kmetijstvu.

V Celju je bilo kmetijsko gospodarstvo *Lava*, ki je imelo na Zgornjem Lanovžu posestvo, segajoče še v dobo Celjskih grofov. Okrog Lanovža je bila znatna posest, mnogo pridobljenih parcel je bilo raztresenih daleč naokrog, drug večji del posesti je bil na Žepini med Ljubečno in Teharjem. Leta 1954 so Lavi priključili tudi graščino *Prešnik* s posestvom, ki je ob cesti v Šmartno.

Gospodarstvo je bilo v splošnem pasivno. Na bivšem vojaškem vežbališču ali poligonu, ki je bil severno od Lanovža, so zasadili hmelj, ki mu tla niso prijala. Na Žepini so morali z drenažami osušiti velike zemljiške parcele z ilovnato in malo rodovitno zemljo, kupili so mnogo krav, ki so bile slabe molznice, največ razprav pa so povzročili odprti hlevi, katerih nesmotrnost je še povečeval učinek cinkarniških hlapov.

Leta 1960 je nova uprava napela vse sile, da stanje popravi. Prejšnje gospodarjenje po strokah je nadomestila z gospodarjenjem po rajonih. Zmanjšala je deficit, popolnoma pa ga ni mogla odpraviti.

Drugo družbeno posestvo je bilo v *Vojniku* in je imelo podružne okoliše v Jankovi, na Strmcu in Dobrni. Leta 1960 se je priključilo celjskemu. Ob istem času so celjskemu posestvu priključili tudi *posest vrtnarske šole*. Leta 1962 so vso to posest združili z družbenim posestvom v Žalcu. Tako je nastal kmetijski veleobrat »*Agrokombinat*«, ki je zavzel vso celjsko in žalsko občino. Priključil si je tudi celjske *Mesnine* z mesnico, podjetje *Mleko*, ki je že imelo podružnico v Velenju, ter celjsko prodajalno semen *Seme*, ki jo je bila ustanovila Gospodarska poslovna zveza. Nova klavnica je bila leta 1965 zgrajena na Spodnji Hudinji pri bivšem Majdičevem mlinu, nova mlekarna pa leta 1962 v Medlogu — ob cesti poleg bivše graščine.

Na področju celjske občine je bila živinorejska postaja v Žepini, ki je imela nalogo, da goji mlada goveda. Na področju občine je bilo več kmetijskih zadrug. Štorska zadruga je nastala iz štorske in teharske. Zadruge so bile tudi v Celju, Vojniku, Ljubečni, Škofji vasi, Strmcu. V začetku leta 1961 so se vse zadruge združile. Leta 1963 so se priključile žalskemu Agrokombinatu, ki je za upravo pridobljenih zemljišč organiziral krajevne postaje. Za sodelovanje s kmeti je pa ustanovil krajevne centre.

V industriji je bilo združevanja nekoliko manj, saj so podjetja itak bila večja.

Tovarno sadnih sokov so skušali spremeniti v obrtno podjetje, nato so jo pa likvidirali.

Tovarna organskih barvil, sicer novo podjetje, ni mogla sama izhajati in so jo leta 1961 priključili Cinkarni.

Vojniško Pohištvo se je priključilo celjski Opremi (na Lavi).

Tovarno Ifa so skušali približati tovarni tehtnic, vendar do združitve ni prišlo.

V gradbeništvu so podjetju *Ingrad* priključili vsa gradbena in sorodna podjetja, ker so želeli večjo tehnizacijo. Pač pa so od štorske železarne ločili pridobivanje bentonitov in tehničnih peskov ter osnovali posebno podjetje (1962), ki je imelo svoj sedež najprej v Šentjurju, nato pa v Žalcu. Dali so mu ime *Montana*. Temu podjetju so priključili nekaj manjših sorodnih podjetij.

Tudi obrtna podjetja so združevali: brivnice, električne in radijske delavnice.

V Gaberju so zgradili veliko električno pekarno, s katero so izprva imeli težave. Končno je pekarne prevzelo podjetje *Veležitar*, ki je prvotno skrbelo samo za nakup žita in ga mlelo v svojih mlinih. Trgovina z zelenjavo in sadjem se je združila v *Agroprometu* in v Agrokombinatu, ki je prevzel zelenjavni obrat na Lavi in pri vrtnarski šoli.

Trgovina s špecerijskim blagom je preko bivšega podjetja *Colonialeživila* in *Potrošnika* (ki je nastal iz trgovin bivše Gospodarske poslovne zveze) privedla do velikega podjetja *MERX*, ki je pritegnilo k sebi še več raznih trgovin. Drugo združujoče trgovsko podjetje je bilo *Center* in tretje *Rio*. V manufakturni stroki je združevanje rodilo Modo (*1962*) in grosistično podjetje *Tkanina-galanterija*, ki so mu priključili tudi *Ljudski magazin* (Na-Ma). Samostojnost so ohranile samo konfekcijske in obutvene trgovine kot prodajalne raznih podjetij. Isto velja za trgovsko podjetje Usnje, ki ga je ustanovil konjiški Konus.

Trgovine elektrotehničnih in sosednjih strok (Kristalija itd.) je združil *Tehnomercator*, železno pa Železninar. Tradicijo železne veletrgovine vzdržuje *Kovinotehna*.

Leta 1960 so se začele porajati samopostrežne trgovine.

Tudi v gostinstvu se je javljala tendenca po združevanju. Vendar imajo gostinska podjetja bolj individualistični značaj in se je združevanje vršilo le s težavo. Starejšim podjetjem se je pridružil hotel *Celeia* (1962), ki so mu določili mesto ob prehodu v Gaberje, računajoč na to, da bo tam nastalo novo središče velikega Celja.

Izredno veliko skrb je morala občina posvečati gradnjam, saj je vsakoletni prirast prebivalstva znašal blizu 1.000 oseb. Občina je ustanovila poseben *sklad za stanovanjsko izgradnjo* in je iz njega dajala kredit. Kot investitor oziroma soinvestitor je poslovala preko *Biroja za stanovanjsko in komunalno izgradnjo*. K sodelovanju je pritegnila tudi podjetja, večja so gradila sama, manjša so pa stanovanja kupovala. Privatniki so deloma gradili sami, deloma pa preko zadruge Dom.

Mesto je ustanovilo *Projektivni biro*, bolj okrajnega značaja je bil *Projektivni atelje*, ki je imel svoj sedež v Gaberju. Leta 1960 so oba biroja združili in ju vključili v *Zavod za napredek gospodarstva*, ki je sicer nastal kot okrajna ustanova, a je pozneje dobil najprej občinski in končno medobčinski značaj.

Neprijetno je bilo, da mesto še vedno ni imelo celotnega regulacijskega načrta. Tako so si morali pomagati *z gradbenimi okoliši, ki jih je vedno potrjeval okraj.*

To je rodilo mnoge črne gradnje. Zlasti so bodle v oči hišice, ki so na tak način nastale južno od pokopališča tik nad vznožjem slemena, ki se od grajskega hriba vleče proti vzhodu. Naselbini so dali ime »Abesinija«, kasneje so jo začeli označevati kot Podgorje. Občinski ljudski odbor je sklenil naselje podreti, toda sklep je vezal na pogoj, da podjetja preskrbe stanovanja njihovim lastnikom, delavcem. To se ni zgodilo, hišice so ostale in občinski ljudski odbor je sklenil, da naselje na nekak način komunalno uredi.

Končno je občinski ljudski odbor ustanovil Zavod za urbanizem, a ga je kmalu vključil v Zavod za napredek gospodarstva. V tem zavodu se je združila mestna študijska tehnična služba, pri občini je ostal samo inšpektorat, poleg sveta, ki je na predlog zavoda dajal gradbena dovoljenja.

Zlasti živahno je bilo gradbeno razpravljanje za predsednika Rupreta. Na dnevnem redu so bile poleg stanovanjskih zgradb: lokacija za Ingrad in Žično, lokacija za težko industrijo, lokacija in gradnja klavnice, mlekarne, hotela, obnova vodovoda.

Izza povodnji 1954 so pa regulacijska dela na Savinji zahtevala mnogo denarja in stroškov. Ko so se že bližala koncu, je bila leta 1957 ustanovljena *Vodna skupnost porečja Savinje* in njenih pritokov, ki je delala na medobčinski podlagi. Leta 1961 je bila razpisana in podeljena nagrada za idejni načrt novega mestnega centra ob Mariborski cesti, ki pa še ni prišel preko zametka.

Nov sistem v vodstvu gospodarskih podjetij je vplival tudi na šolske, kulturne in zdravstvene zavode. Leta 1953 so začeli v njih uvajati samoupravo, izza 1961 so delno začeli nagrajevati po učinku. Šolski in drugi zavodi so iz okrajne začeli prihajati v občinsko kompetenco. Pereče je bilo zlasti vprašanje srednjih šol. S posredovanjem okraja so jim dali medobčinski značaj. Neceljske občine so kot soustanoviteljice prevzele del stroškov, ki so jih plačevale celjski občini. Podobno je bilo pri strokovnih šolah. Ustanoviteljske pravice so večinoma prenesli na Gospodarsko zbornico, oziroma na njene oddelke.

Da bi olajšali upravo, ki je s finančno samostojnostjo postala precej zapletena, so manjše osnovne šole podredile večjim, večinoma osemletkam, nastalim v jeseni 1957 in pozneje.

Tudi kulturni zavodi so v celoti prišli v upravno in vzdrževalno kompetenco občine: Ljudsko gledališče, Pokrajinski muzej, ki so mu leta 1964 pridružili Muzej revolucije, Študijsko in Ljudsko knjižnico s podružnicami, Zgodovinski arhiv, Zavod za varstvo spomenikov, Likovni salon.

Zdravstveni zavodi so skoraj izključno postali občinski, Zavod za socialno zavarovanje je dobil medobčinski značaj.

Razen za nove je morala občinska oblast poskrbeti tudi za upravo in vzdrževanje starejših stavb. Prvotno jih je oskrbovala uprava narodne imovine. Nato je bil ustanovljen poseben upravni zavod, ki je leta 1964 v zavodu za prirejanje razstav in upravo nepremičnin dobil že četrto

obliko. Glavno breme v stanovanjskih stavbah so prevzeli hišni sveti, obstoječi izza leta 1953, ki so kot nadstavbo dobili stanovanjske skupnosti. Mnoge stavbe so pa vzdrževala podjetja oziroma zavodi sami.

Preureditev občinske uprave: občinska skupščina (1963—1965)

Znatne izpremembe v sestavu in vodstvu občinskega predstavništva je prineslo leto 1963. Na osnovi novega zakona o upravni razdelitvi ljudske republike Slovenije se je občinski ljudski odbor poslej imenoval *občinska skupščina*. Dobil je dva zbora, *občinski zbor* in *zbor proizvajalcev*. V vsakem izmed zborov je bilo po 40 odbornikov. Po izvršeni volitvi so vodstvo občine kot predsedniku občinske skupščine poverili *Marjanu Učakarju*, dotlej direktorju Kovinotehne, gospodarskemu strokovnjaku, podpredsedniško mesto so pa podelili *Slavi Faletičevi*, računski in finančni strokovnjakinji. Za tajnika so izbrali *Bojana Volka*.

V le malo spremenjeni obliki nastopajo sveti, ki vrše slej ko prej važno funkcijo. Celotna uprava sama se pa v bistvu ni spremenila.

Novo občinsko predstavništvo in vodstvo je hodilo po začrtani poti, vodeči k čim popolnejši demokratizaciji družbenega življenja in h gospodarskemu napredku; vidno je, da je posvečalo čim dalje večjo pozornost tudi kulturnemu in zdravstvenemu napredku, umevajoč, da je družba celota in da je gospodarski napredek tesno povezan s kulturnim, ki ne daje samo poglobitve v svet dejstev, ampak tudi blaži tiste človeške nagone, ki v svoji skrajni obliki nasprotujejo družbi in njenemu napredku. Celotna organizacija občine z vsemi njenimi nalogami je prikazana v občinskem statutu, ki je svojo najpopolnejšo obliko dobil s sklepom občinske skupščine z dne 5. maja 1964.

Občinsko vodstvo ne more gospodarsko živeti od danes do jutri. Da zmore pravočasno zastaviti svoje sile tam, kjer je treba, ima sklade, ki se financirajo iz proračuna in iz v odločbah in proračunu določenih virov.

Že občinski ljudski odbor je leta 1955 kot občinski praznik določil 20. julij, tj. dan, ko se je leta 1941 ustanovila Celjska četa.

Občina po ukinitvi okraja (1965—1971)

Z ukinitvijo okraja je izpadel važen vmesni člen v upravi republike. To je bilo izprva neugodno, kajti občina je morala prevzeti velika bremena. Na drugi strani je pa akt ukinitve okraja pomenil demokratizacijo naše družbe. V občini se je v večji meri kazal neposredni stik uprave z ljudstvom in preko občine se je tako ljudstvo približalo republiki in njenemu vodstvu. To je bilo tudi gotovo ugodno za družbeno izobraževanje ljudi, ki ga rodi življenje samo. Mogli bi tudi reči, da se je uprava sama pocenila.

V življenju celjske občine so poslej vidne tri poteze. Od okraja prevzete ustanove goji in razvija, kot vodilna občina v obširni regiji ustvarja in razvija nujne stike s sosednjimi občinami, poglablja pa tudi svoje sodelovanje z republiko.

V tem razdobju je še nadalje kot predsednik vodil občinsko skupščino *Marjan Učakar.* Podpredsednica je pa bila *Slava Faletič.* Svoji funkciji sta obdržala preko volitev, ki so se vršile 28. marca 1965. Po volitvah so 6. julija 1965 kot drugega podpredsednika izvolili *Zdravka Trogarja.* On je prevzel gospodarske agende, medtem ko si je Slava Faletič obdržala kulturne, socialne in zdravstvene.

Slava Faletičeva je odložila svoje mesto 14. decembra 1965, da bi se mogla intenzivneje posvetiti delu v svojem podjetju. Marjan Učakar je pa na seji 30. marca 1966 prosil za razrešitev. Kot razlog je navajal svoje slabo zdravstveno stanje. Bil je partizan prvoborec in je v dobi vojne obolel.

Učakarjev naslednik je postal *Zdravko Trogar.* Izprva je bil samo namestnik, dne 13. maja 1966 ga je pa skupščina izvolila za predsednika. Mesto Faletičeve je prevzel *Janez Kovačič.*

Bojan Volk je maja 1967 prosil za razrešitev. Kot naslednika mu je občinska skupščina izbrala dipl. pravnika *Oskarja Naglava,* ki je bil kot pravnik že dotlej v občinski službi.

V septembru 1967 so se vršile nove volitve v občinsko skupščino. Na osnovi novega zakona je imela nekoliko drugačen sestav. Njen občinski zbor se ni spremenil, pač pa je nastala delna sprememba v njenem zboru proizvajalcev. Ta se je poslej imenoval zbor *delovnih skupnosti,* in je sestajal iz štirih zborov: *gospodarskega, prosvetno-kulturnega, socialno-zdravstvenega* in *organizacijsko-političnega.* Tako občinski zbor kakor tudi zbor delovnih skupnosti sta imela vsak po 40 članov.

Ko se je občinska skupščina konstituirala, je izvolila za predsednico *Olgo Vrabičevo,* ki je bila dotlej sekretar za socialno politiko in zdravstvo pri zveznem izvršnem svetu in je kot družbena delavka Celje dobro poznala še izza časa, ko je bila v tem mestu okrajna sekretarka ZKJ. Mesto profesionalnega podpredsednika je bilo poverjeno *Zdravku Trogarju,* mesto neprofesionalnega podpredsednika pa *Jožetu Maroltu.* Trogar je prevzel gospodarske agende, Marolt pa kulturne in socialno-zdravstvene, poleg tega je kot profesor vršil na gimnaziji tudi poklicno delo.

Za predsednico občinskega zbora so izvolili *Magdo Kočarjevo,* za predsednika zbora delovne skupnosti pa *inž. Draga Čeha.*

V aprilu 1969 so bile na osnovi istega volilnega reda volitve za polovico odbornikov, ki jim je tedaj iztekel mandat. Po konstituiranju skupščine je bila Olga Vrabičeva znova izvoljena za predsednico. Zdravku Trogarju je potekel štiriletni mandat in je zato nehal biti član skupščine in njen predsednik. Na njegovo mesto je bil izvoljen *inž. Dušan Burnik,* ki je prav tako prevzel gospodarske agende. Mesto drugega podpredsednika je še nadalje obdržal profesor Jože Marolt, ki je bil medtem prevzel vodstvo muzeja revolucije.

Značilno je, da je bil 10. septembra 1967 ustanovljen klub odbornikov. V sekretariat kluba so bili izvoljeni: *Magda Kočar kot predsednica,* Slava Faletič, Ivan Hohnjec, Vlado Novak in Franc Petauer kot člani.

Sveti so še nadalje ohranili svojo pomembno vlogo, saj je nova situacija po ukinitvi okraja rodila nove in pereče vloge. Na novo je bil ustanovljen svet za narodno obrambo.

Kakor poprej so bile tudi poslej za razne naloge potrebne stalne ali začasne komisije. Važen pomen je imel štab za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Dne 13. junija 1967 je občinska skupščina sprejela odlok o reorganizaciji in delovnem področju upravnih organov, ki ga je zahtevala potreba po prilagojevanju novim razmeram. Odlok ukinja oddelek za upravnopravne zadeve in oddelek za družbenoekonomske zadeve, ustvarja pa tri nove oddelke: oddelek za gospodarstvo in družbene službe, oddelek za gradbene in komunalne zadeve in oddelek za splošne zadeve, pri tem vključuje v občinsko upravo bivši oddelek za notranje zadeve. Izza ukinitve okraja je bil v sestavu občinske uprave tudi poseben oddelek inšpektorjev, ki je imel medobčinski značaj. Temu oddelku so vzeli samostojnost in so posamezne inšpektorate priključili drugim ustreznim oddelkom.

Dne 19. novembra 1971 je bil na tajnih volitvah izvoljen za predsednika občine *inž. Dušan Burnik,* za profesionalnega podpredsednika pa dipl. pravnik *Marjan Ašič.*

To razdobje pripada pravzaprav že sedanjosti. Čeprav je izredno važno, podajam o njem samo nekaj karakterističnih potez.

V kmetijstvu vodi Agrokombinat. V celjski občini ima okrog 900 ha zemljišč. Pridobivanje novih zemljišč je treba smatrati za zaključeno. V Žepini še eksistira farma za mlado živino. Prva leta razdobja je bilo na njej živahno, potem se je pojavila znana neprijetna recesija, zdaj se pa življenje zopet obnavlja. Novi hmeljski nasadi nastanejo v Šmarjeti in Škofji vasi. Agrokombinat ima medobčinski značaj. S priključitvijo šmarske, konjiške in radeljske zadruge je v zadnjem času postal največje kmetijsko podjetje v vzhodni polovici republike in za naše razmere pravi velikan. Skrbi za neposredno proizvodnjo in za kooperacijo s kmeti.

V industriji se je morala občinska skupščina nekolikokrat odločno angažirati. Z izdatno finančno podporo je dala Metki novega življenja. Posredovala je med Libelo (tovarno tehtnic) in Ifo (izdelovalnico finih mehaničnih proizvodov). Do združitve ju ni mogla spraviti, pač pa je Ifo, ki je bila v krizi, rešila s tem, da ji je dala začasno prisilno upravo. Velika in starejša industrijska podjetja so rabila vsaj avtoriteto občine, da so mogla premagovati težave. Razen občine jim je prihajala na pomoč tudi republika. Železarna v Štorah se že več let širokopotezno pripravlja, da razširi svoj obrat. O tem pričajo velike moderne stavbe na bivših teharskih njivah. Cinkarna je zaradi neugodne cene cinkovih derivatov na svetovnem trgu zabredla v težave. Svoj položaj skuša rešiti s tem, da prenaša težišče svojega dela na kemično industrijo. Tovarna Emo omejuje izdelovanje posode, bolj in bolj se posveča izdelovanjem takih proizvodov, ki jih laže prodaja na domačem in tujem trgu, raznovrstne peči itd.

Skrb občinske skupščine je vzbujalo vprašanje naraščaja v obrti in terciarnih dejavnosti sploh. Večkrat je razpravljala o tem, kako bi se mogla usposobiti za produktivno delo mladina, ki ni dokončala osemletne šole. Nič manj pereče ni bilo vprašanje odhajanja delovnih ljudi na delo v tujino, saj so med njimi tudi taki, ki jih k temu ni prisilila

potreba po normalnem zaslužku. Občinska skupščina je čutila, da utegne v tem biti tudi nevarnost za narodni in socialni značaj naše družbe.

Slej ko prej je bilo na dnevnem redu vprašanje preskrbe potrebnih stanovanj, saj se je pojavil znaten zaostanek. Občinska skupščina se je neposredne skrbi rešila s tem, da je obstoječi stanovanjski sklad izročila Kreditni banki, ki je sama uvedla domiselni in koristni način stanovanjskega varčevanja. V znatni meri se kot investitorji pojavljajo privatniki. Često grade s posredovanjem zadruge *Dom* in *Biroja za stanovanjsko izgradnjo.* V zadnjem času nastopa kot iniciator in posrednik pri gradnjah na pobudo občinske skupščine tudi *Stanovanjsko podjetje.* Še vedno pomagajo svojim delavcem podjetja, da pridejo do lastnih ali družbenih stanovanj. Obe gradbeni podjetji, *Ingrad* in ljubljanski *Gradis,* gradita po naročilu in za prodajo. Čeprav razpolagata z znatno mehanizacijo, se pojavljajo tožbe, da so nova stanovanja predraga zato, ker njihova mehanizacija in organizacija dela znatno zaostajata za inozemsko. Družbeni stanovanjski fond in manjše poslovne lokale upravlja Stanovanjsko podjetje. Vendar oddaja stanovanja občina sama. Sedanje stanarine temelje na popisu in oceni, ki ga je Stanovanjsko podjetje izvedlo konec leta 1965. Za komunalno ureditev gradbenih zemljišč skrbi občinska skupščina sama, ki je v ta namen uvedla redni letni prispevek, ki ga plačujejo uporabniki stanovanj.

Važna je tudi skrb za vode, ki jo na mestnem področju upravlja *Vodna skupnost* porečja Savinje, razpolagajoča s skladom, ki je po nastanku in doprinosih republiško-občinski. V tem razdobju sta bili reguliran Voglajna in Hudinja. Razen tega se že več let gradi velik jez pri Ločah severno od Dobrove, s katerim so ob njunem sotočju zajezili Koprivnico in Brezovski potoček. Za jezom nastaja akumulacijsko jezero, ki bo dajalo potrebno vodo industrijskim podjetjem. Odtok iz jezera so nekoliko južneje usmerili proti zahodu, kjer se združuje z vodo potočka Sušnice in se skupno z njo izliva v večjo Ložnico, reguliran pritok Savinje.

V šolstvu so bile izprva znatne težave. To velja zlasti za srednje in strokovno šolstvo, ki je medobčinskega značaja. S pomočjo republike se je sedaj to vprašanje primerno uredilo. S tem v zvezi so ukinili *Zavod za pedagoško službo,* ki je bil medobčinski in ustanovili *Zavod za šolstvo SRS,* ki je podružnica republiškega zavoda. Za materialno vzdrževanje šol je občina takoj po ukinitvi okraja ustanovila poseben sklad, ki ima lastno upravo in je medobčinskega značaja. Omeniti bi bilo treba tudi dejstvo, da sta se Zavod za poučevanje tujih jezikov in delavska univerza združila, združeni zavod se v glavnem financira z lastnimi dohodki.

Že leta 1967 je občinska skupščina ustanovila poseben odbor za uvedbo Temeljne izobraževalne skupnosti, ki je šele z letošnjim letom pričela delovati. Pod njenim okriljem so vse izobraževalne in vzgojne ustanove občine.

V zdravstvu sta se združila Zdravstveni zavod in Zavod za zdravstveno varstvo, celjski bolnici se je priključilo zdravilišče Topolščica, kjer se zdravijo v glavnem pljučni bolniki. Iz Grmovja in Šeneka je občinska

skupščina premestila v Novo Celje starejše in onemogle občane, ki imajo tu lepši dom.

V splošnem lahko rečemo, da se je v tem razdobju pomnožilo število pomembnih občinskih zavodov, ki pa imajo tako rekoč vsi po vrsti ožji ali širši medobčinski značaj, občina si je pri njih obdržala samo usmerjevalno in nadzorovalno oblast, seveda pa skrbi za njihovo materialno podlago.

Leta pospešenega delovanja (1970—1974)

V tem razdobju je bila občinska skupščina zelo delavna na vseh področjih. Povsod je bilo obilo novih nalog.

Pereča je bila skrb za ceste in ulice in za stanovanjsko izgradnjo. Na te zadeve je javnost najčešče opozarjala.

Že od leta 1969 je bilo na dnevnem redu vprašanje hitre ceste Maribor—Levec. Cesta je bila gotova leta 1975. Preko celjskega področja teče od Žepine do Medloga. Med pripravami za gradnjo so mnogo razpravljali o tem, kod naj bi potekala ali blizu mesta ali preko najbližjega gričevja na severni strani, ali tik ob Žalcu ali ob Ložnici na severnem obrobju doline. Odločili so se za severno traso. Na celjskem področju poteka cesta skozi naselja: Žepina, Ljubečna, Zgornja Hudinja, Ostrožno, Medlog. Zaradi odvzema zemljišč je največ utrpela Zgornja Hudinja, njen sklenjeni kmetijski del je cesta presekala na dvoje. Nekaj stavb je bilo porušenih tudi drugod. Kmetje so bili prizadeti tudi zaradi izgube travnikov, polj in gozdov. Moderno življenje zahteva žrtve.

Celje se je tudi močno zavzemalo za asfaltirano cestno zvezo z Zagrebom, tako skozi Rogatec kakor skozi Krško. Onstran Rogatca je bil še makadamski cestni odsek. Tudi tega so asfaltirali. Za modernizacijo zveze med posavsko cesto in magistralo onstran Krškega je Celje samo prispevalo znatno vsoto. Končno je bilo tudi to delo opravljeno.

Razbremeniti je bilo treba notranje mestno prometno omrežje. V ta namen so uporabili Dečkovo cesto, ki so jo Slovenci nekoč zgradili, da se izognejo tedaj neprijaznega jim mesta. V času od 1969 do 1974 so to cesto močno razširili in popolnoma modernizirali, pri tem so na vzhodu premaknili traso pod pobočje Golovca.

Cesta veže Ljubljansko cesto z Mariborsko. Na Lavi se priključuje na podaljšek Čopove ulice, ki vodi preko mostu na Lisce, ob Mariborski cesti se pa nadaljuje proti vzhodu tako po Teharski cesti kakor po Kidričevi ulici. Ker se nekoliko južneje ob cinkarni gradi nova magistralna zveza proti Zagrebu — odsek do Teharja je že gotov — je združitev nove Dečkove ceste z magistralo že definitivno rešena.

Odločno je občinska skupščina posegla v prometno povezavo na južni strani mesta — v smeri proti Zidanemu mostu in Zagrebu, pri čemer je bilo treba misliti tudi na neposredne lokalne potrebe. Na južni strani Celja je bila do konca stare Jugoslavije pod bivšo gostilno Grenadir Grenadirjeva brv, Nemci so pa med okupacijo zgradili nekoliko južneje leseni most, ki je vezal naselje Pod gradom s Polulami oziroma s cesto proti Laškemu. Po daljšem pretresanju vprašanja se je občinska

skupščina odločila, da ob že popolnoma trhlem in nevarnem mostu zgradi betonski most. Načrt je izvedla leta 1973. To je bil že tretji betonski most, ki ga je preko Savinje v Celju zgradila nova Jugoslavija: prvi je bil Kapucinski (1956), drugi je povezal Lisce z Otokom (1972).

Onstran prvega mostu je stara cesta vodila skozi staro predmestno naselje Breg. Zaradi povečanega prometa so se tu pojavljale težave.

Čim je bil zgrajen most na Polulah, se je občinska skupščina lotila načrta, da zgradi ob Bregu nov cestni odsek tik nad regulirano strugo. Delo je bilo izvršeno leta 1974. Stara cesta skozi Breg služi zdaj samo krajevnim potrebam in za pešce. Večje delo je bilo asfaltiranje ceste v Šmartno v Rožni dolini, izvršeno leta 1973 za občinski praznik, ki so ga to leto praznovali v Šmartnem. Avtomobilski promet je nujno zahteval tudi boljšo cesto na Stari grad. En odsek so bili uredili že prej, ob ovinku pod gradom jih je ustavil plaz in je zadnji del ceste ohranil še prvotno obliko.

Velik občinski teritorij je zahteval izboljšavo še drugih prometnih zvez zunaj mesta. Tudi tod se je mnogo storilo, redno s sodelovanjem krajevnih skupnosti in prebivalstva samega. V starem mestu je bila obnovljena ulična povezava Ljubljanske ceste oziroma Šlandrovega trga po prometni Vodnikovi ulici in njenem premočrtnem nadaljevanju, Cankarjevi ulici, pod viaduktom in po novem mestu preko reegulirane Voglajne s Teharsko cesto. To je hkrati stara zveza s Hrvatskim Zagorjem in Zagrebom. Tudi kanalizacije se je bilo treba lotiti, zlasti potrebna pa je bila izgradnja zbirnih kanalov s čistilnimi napravami. To delo je bilo vsaj načeto. Tožbe o onečiščenju Savinje, Voglajne in Hudinje zaradi od blizu in bolj od daleč pritekajočih tovarniških odplak so pa ostale na dnevnem redu. Mnogo skrbi je povzročalo odlaganje smeti. Z mesta pod Dobrovo so odlagališče prenesli za Bukovžlak, kjer pa smrad tlečih smeti prav tako prebivalce vznemirja. Poleg tega jim delajo škodo tudi tovarniški in bencinski plini.*

Nenehno skrb je povzročala nadaljnja izgradnja mesta. Strokovna in upravna dela, ki so bila s tem v zvezi, je izvrševal oddelek za urbanizem.

Pietetnega značaja je bila ureditev poročne dvorane v dvorcu na Trgu svobode.

Tudi za veliko razstavno in družabno halo pod Golovcem je bil leta 1974 položen temelj. Nanjo se bodo naslomili razni športni objekti. Športno poslopje v parku je dobilo svoj krov.

Razen tega je v teh letih nastalo še več zelo pomembnih poslopij: veliko poslovno poslopje Kovinotehne v Gaberju in skladišče istega podjetja na vzhodni strani velike ceste na Spodnji Hudinji, veliko skladišče trgovskega podjetja Center (v Zavodnji ob mostu preko regulirane Voglajne), veliko skladišče Tehnomercatorja pri cinkarni pod Bežigradom, Merxov hotel poleg kopališča ob Ljubljanski cesti. Tik poprej so nastala pomembna gospodarska poslopja poleg nekdanjega Majdičevega mlina

* O tem razpravlja zelo nazorno gozd. inž. Dušan Košutnik v Celjskem zborniku 1973—1974.

na Spodnji Hudinji: Merxovi silosi za žito, mestna klavnica, hladilnica za sadje, veterinarski zavod, v bližini tudi depandansa tiskarne Aero.

V Čretu nasproti Cinkarni sta začela poslovati tovorni kolodvor in javno skladišče.

Skrb je povzročalo gospodarsko stanje dveh velikih industrijskih podjetij: Cinkarne in EMA. Obe sta zaradi valutnih izprememb na svetovnem trgu prišli v težave. V obeh je bil imenovan sanacijski odbor (1972). S skupnim prizadevanjem sta premagali težave.

V duhu poglobljene samouprave in ustave z dne 21. februarja 1974, ki jo je začel X. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, se je leta 1972, ko so izšli ustavni amandmaji, začela preobrazba družbe v gospodarstvu, kulturi in upravi. Kot zaključni rezultat je zvezna skupščina v soglasju s skupščinami republik in skupščinama avtonomnih pokrajin sprejela novo ustavo, ki jo je *Zbor narodov zvezne skupščine razglasil 21. februarja 1974.*

V skladu z zvezno ustavo je skupščina Socialistične republike Slovenije kot organ družbenega samoupravljanja in najvišji organ oblasti v Socialistični republiki Sloveniji sprejela *Ustavo Socialistične republike Slovenije in jo razglasila na skupni seji vseh zborov dne 28. februarja 1974.*

V duhu obeh ustav je skupščina občine Celje dne 23. marca 1974 v 11. številki Uradnega lista LRS objavila *svoj statut,* ki dosledno uvaja načela samoupravljanja v vseh panogah življenja in udejstvovanja svojih občanov.

V V. oddelku govori Statut o organizaciji občinske skupščine, o Zvezi komunistov v občini in o Socialistični zvezi delovnega ljudstva občine.

Občinska skupščina ima tri zbore: *zbor združenega dela, zbor krajevnih skupnosti in družbenopolitični zbor.*

Zbor združenega dela sodeluje pri odločanju o vprašanjih, ki imajo pomen za delavce in druge delovne ljudi v družbenem delu, zbor krajevnih skupnosti sodeluje pri odločanju v vprašanjih, ki imajo pomen za delovne ljudi in občane v krajevnih skupnostih, družbenopolitični zbor pa sodeluje pri odločanju o vprašanjih uresničevanja razvoja in varstva z ustavo določenega socialističnega samoupravnega sistema.

Kadar so na dnevnem redu občinske skupščine vprašanja, ki zadevajo samoupravne interesne skupnosti, sodelujejo skupščine teh skupnosti v delu občinske skupščine.

V občini se oblikuje *izvršni svet* kot izvršilni organ občinske skupščine. Izvršni svet je odgovoren občinski skupščini za stanje v občini, za izvrševanje politike in izvrševanje predpisov in drugih splošnih aktov občinske skupščine kot tudi za usmerjanje dela upravnih organov. V tej vlogi je tudi opredeljena njegova pravica, da poda ostavko, če meni, da ne more zagotoviti izvajanja in izvrševanja splošnih aktov skupščine ali da ne more opravljati svoje funkcije.

Zveza komunistov v občini kot del Zveze komunistov Jugoslavije in Slovenije je s svojim usmerjevalnim, idejnim in političnim delom v pogojih socialistične demokracije in družbenega samoupravljanja glavni

pobudnik in nosilec politike socialistične revolucije in socialističnih samoupravnih družbenih odnosov, posebno pa krepitve socialistične družbene in demokratične zavesti, in je za to odgovorna.

V Socialistični zvezi delovnega ljudstva občine delovni ljudje in občani, družbenopolitične organizacije in vse organizirane socialistične sile na čelu z Zvezo komunistov ustvarjajo politično in delovno enotnost socialističnih sil pri usmerjanju družbenega razvoja na temeljih oblasti in samoupravljanja delavskega razreda in vseh delovnih ljudi. V ta namen zlasti obravnavajo družbena vprašanja in dajejo pobudo na vseh področjih družbenega življenja, usklajujejo mnenja, zavzemajo politična stališča glede reševanja teh vprašanj in predlagajo možne rešitve; določajo program družbe za politično delo in merila za volitve delegacij in delegatov, zagotavljajo demokratično predlaganje in določanje kandidatov za člane delegacij in za opravljanje drugih javnih in družbenih funkcij; obravnavajo splošna vprašanja kadrovske politike in vzgoje kadrov; spremljajo delo organov oblasti in samoupravljanja ter nosilcev javnih in drugih družbenih funkcij ter izražajo o njihovem delu svoje mnenje in ocene; ustvarjajo pogoje za vsestransko udeležbo mladine in njenih organizacij v družbenem in političnem življenju.

Občina je dolžna zagotavljati materialne in druge pogoje, da lahko Socialistična zveza vrši z ustavo in statutom določene funkcije v korist delovnega ljudstva v občini.

Delavci, prostovoljno organizirani v *sindikatih,* se zavzemajo za tak družbenoekonomski položaj in za tako svojo vlogo v družbi in političnem sistemu, ki ustrezata interesom in težnjam delavskega razreda, prav posebno se pa zavzemajo za uresničevanje samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, samoupravnih in drugih pravic in interesov delavcev, za samoupravno usklajevanje posamičnih in skupnih interesov s splošnimi interesi za usposabljanje samoupravnih in drugih družbenih funkcij, za demokratično določanje kandidatov za člane delegacij pri izvrševanju funkcije oblasti in pri opravljanju družbenih zadev, za zagotavljanje socialne varnosti ter za razvijanje in krepitev njihove solidarnosti. Pri uresničevanju teh ciljev jim daje sindikat popolno podporo.

Zbor združenega dela sestavlja 80 delegatov. Izmed njih jih daje:

gospodarstvo	56
vzgoja in izobraževanje	6
kultura in telesna kultura	3
zdravstvo in zdravstveno varstvo	5
socialno varstvo	3
kmetijstvo	3
državne organizacije, družbenopolitične organizacije in društva, neorganizirani sodelavci v delovnih skupnostih	3
vojaki	1

V zbor krajevnih skupnosti pošiljajo skupaj 32 delegatov, in sicer: po 3 delegate Otok, Gaberje-Hudinja, Dolgo polje, Center, Štore; po 2 delegata Vojnik in Pod gradom; ostale skupnosti po enega: Svetina, Alja-

žev hrib, Škofja vas, Medlog, Ostrožno, Dobrna, Frankolovo, Črešnjice, Šmartno v Rožni dolini, Ljubečna, Trnovlje, Strmec.

Družbenopolitični zbor šteje 30 delegatov, ki jih dajejo SZDL, ZKS, Zveza sindikatov, ZZB NOV, ZMS.

Listo kandidatov za izvolitev delegatov določa Občinska konferenca Socialistične zveze.

Skupščina si izvoli predsednika in po njegovem predlogu in s soglasjem Socialistične zveze podpredsednika in člane predsedstva, ki so hkrati predstojniki občinskih upravnih organov (oddelkov).

Skupščina ima stalne in začasne komisije.

Skupščina voli predstavnike in sodnike občinskega sodišča in porotnike, člane samoupravnega sodišča, občinskega javnega tožilstva, občinskega javnega pravobranilca, sodnike za prekrške, vodjo postaje milice.

Sestava republiške skupščine je analogna.

Zbor združenega dela šteje 150 delegatov.

Izmed njih jih daje: gospodarstvo 90, prosveta in kultura 18, socialno skrbstvo in zdravstvo 13, kmetijstvo 18, obrt 3, državne in družbenopolitične organizacije 5, vojska 1.

V zbor občin pošilja vsaka občinska skupščina enega izmed svojih delegatov.

V družbenopolitični zbor pa pride k vsaki seji toliko delegatov, kolikor jih je treba za obravnavano zadevo. V splošnem velja predpis, da mora biti pri vsaki seji najmanj 1 delegat za vsak okoliš in za vsako predmetno panogo vsaj 10 delegatov.

Najštevilnejši je zbor združenega dela. Njegove delegate določajo po okoliših, ki obsegajo eno ali več občin.

Skupina za gospodarstvo šteje 33 okolišev. V prvem okolišu je samo občina Celje, ki sama ima 4 delegate.

Druge občine (delno) celjskega področja imajo v enem okolišu delegatov: Laško — 1, Šmarje, Šentjur in Slovenske Konjice — 2, Žalec — 1, Velenje in Mozirje — 3, Nova Gorica in Ajdovščina — 4, Idrija in Tolmin — 2, Kranj — 4, Jesenice — 2, skupaj 19 delegatov.

Prosveta in kultura imata 7 okolišev. V šestem okolišu so občine Celje, Laško, Šentjur, Šmarje, Slovenske Konjice, Žalec, Mozirje, Velenje, Zagorje, Trbovlje, Hrastnik, ki imajo skupaj 2 delegata.

Skupina socialno skrbstvo in zdravstvo obsega 7 okolišev: v šestem okolišu so občine: Celje, Laško, Šentjur, Šmarje, Sevnica, Brežice, Slovenske Konjice, Žalec, Mozirje, Velenje, Zagorje, Trbovlje, Hrastnik, ki imajo skupaj prav tako 2 delegata.

V skupini kmetijstvo je 7 okolišev. V sedmem okolišu so občine: Celje, Laško, Šentjur, Šmarje, Slovenske Konjice, Žalec, Mozirje, Velenje, Zagorje, Trbovlje, Hrastnik, ki imajo skupaj 3 delegate.

Obrt, družbenopolitične organizacije in vojska (3, 5, 1 delegat) zaradi majhnega števila niso zajete v okoliše.

Občine, ki niso tu navedene, so zajete v ostalih okoliših v obsegu, da je doseženo število 150 (z obrtjo, družbenopolitičnimi organizacijami in vojsko).

Izvolitev delegatov velja za štiri leta.

Temeljne volitve se vrše v okviru organizacij dela in skupnosti ter družbenopolitičnih organizacij ter krajevnih skupnosti. Volilno pravico imajo vsi člani organizacij in krajevnih skupnosti, ki so dopolnili šestnajsto leto, moški in ženske. Kandidatne liste za zbore v občinske skupščine pa sestavljao sindikati (za združeno delo, za državne in družbenopolitične organizacije in vojaške službe).

Zvezna skupščina ima dva zbora: zvezni zbor in zbor republik.

Zvezni zbor sestavljajo delegati samoupravnih organizacij in skupnosti in družbenopolitičnih organizacij v šestih republikah (Slovenija, Hrvatska, Bosna in Srbija, Črna gora in Makedonija) ter dveh pokrajinah (Vojvodina in Kosovo).

Zbor republik in pokrajin pa delegacije skupščin republik in skupščin avtonomnih pokrajin.

Zvezni zbor šteje po 30 delegatov samoupravnih organizacij in skupnosti in družbenopolitičnih organizacij iz vsake republike oziroma po 20 delegatov iz vsake avtonomne pokrajine.

Zbor republik in pokrajin sestavlja po 12 delegatov iz skupščine vsake republike in po 8 delegatov iz skupščine vsake avtonomne pokrajine.

Dne 29. aprila 1974 so se sestali delegati, voljeni v tri zbore občinske skupščine, da se konstituirajo in izvolijo zakonodajno in izvršilno oblast: novo občinsko skupščino.

V tajnih volitvah so najprej izvolili:
za predsednika skupščine: *profesorja Jožeta Marolta,*
za podpredsednika skupščine: *Toneta Zimška,*
za predsednika izvršnega sveta: *dipl. pravnika Marjana Ašiča.*

Za člane izvršnega sveta:

1. Draga Čučka, načelnika oddelka za gradbene in komunalne zadeve, 2. Rista Gajška, načelnika oddelka za gospodarstvo in družbene službe, 3. Avgusta Jakšeta, načelnika oddelka za narodno obrambo, 4. Eda Klovarja, načelnika oddelka za davčno upravo, 5. Janka Rota, načelnika oddelka za notranje zadeve, 6. Gojmirja Mlakarja, načelnika geodetske uprave, 7. Mirana Kršmanca, 8. Ivana Mravljeta, 9. Franca Petauerja, 10. Mitjo Pipana, 11. Vinka Preloga, 12. Zofko Stojanovićevo, 13. Zdravka Trogarja, 14. Lojzeta Žunterja.

Na predlog komisije za volitve in imenovanja so bili izvoljeni:

Boris Rosina, za tajnika.

V svet za ljudsko obrambo:

1. Jože Marolt, predsednik občinske skupščine, kot predsednik,
2. Tone Zimšek, podpredsednik občinske skupščine, kot podpredsednik.

Kot člani:

3. poveljnik štaba občinskih partizanskih enot,
4. poveljnik štaba za civilno zaščito,
5. načelnik oddelka za narodno obrambo,
6. načelnik oddelka za gospodarstvo in družbene službe,

7. Stane Mavrič,
8. Stane Seničar, sekretar občinskega komiteja ZKS,
9. Janko Ževart, sekretar konference SZDL,
10. Ivan Kramer, sekretar občinskega sindikalnega sveta,
11. Metod Trebičnik, sekretar občinske konference ZMS,
12. Franc Petauer, član izvršnega sveta,
13. Franc Rojšek, predsednik občinskega odbora Zveze borcev NOB,
14. dr. Jože Čakš, predsednik Zdravniškega društva,
15. predstavnik garnizona.

Za delegata pri prvem zasedanju zbora občin skupščine SR Slovenije je bil izvoljen predsednik Jože Marolt, za njegovega namestnika pa podpredsednik Tone Zimšek.

Nato so bile izvedene volitve za *člana predsedstva SR Slovenije* in *za delegate v zvezni zbor skupščine SFRJ.*

V ločenih sejah so bili izvoljeni:

a) *Leopold Slapnik* kot predsednik in Mila Stamejčič kot njegova namestnica v družbenopolitičnem zboru,

b) *Franc Zelič* kot predsednik in Anica Kolman kot njegova namestnica v zboru krajevnih skupnosti,

c) *Jože Turnšek* kot predsednik in Peter Grdina kot njegov namestnik v zboru združenega dela.

V posebnem samoupravnem sporazumu so se oblikovale skupine delegatov za področja: prosvete in kulture, socialnega skrbstva in zdravstva, obrti, državnih organov in kmetijstva.

Izvolili so še skupino delegatov, ki je imela nalogo, da delegira delegate v *zbor združenega dela skupščine SR Slovenije.* Ti delegati skupaj z delegati drugih občin oblikujejo predstavništva za področje prosvete in kulture, zdravstvenega in socialnega varstva, kmetijstva, obrti, državnih organov.

V republiški zbor občin je bil izvoljen en delegat.

V ustanovnem zasedanju so delegati izvolili še razne komisije in zastopnike v raznih organih.

Dne 30. marca 1976 je občinska skupščina nekoliko spremenila sestav svojega vodstva in občinskih upravnih organov.

Izvolila je:

Rista Gajška za podpredsednika izvršnega sveta in *predsednika sveta za pospeševanje gospodarskega razvoja in družbeno planiranje, Draga Čučka,* načelnika oddelka za komunalne in gradbene zadeve, za podpredsednika z isto agendo; Jožeta Kučerja za načelnika za notranje zadeve; Ivana Mravljeta za sekretarja skupščine. Dotedanji načelnik za notranje zadeve Janko Rot je šel v pokoj.

Dotedanji tajnik skupščine Boris Rosina je pa prevzel mesto v sestavu občinskega komiteja ZKS.

Organizirali so občinski inšpektorat, ki mu je postal načelnik upravni pravnik *Stanko Gaberšek* (1976).

V sestav občinske uprave sta prišla tudi *štab partizanskih enot* in *štab za civilno zaščito* (odloka o štabu civilne obrambe — leta 1970 in 1976). Isto velja za *zavod za požarno varnost.* V sestavu občinske skupščine je poseben svet za ljudsko obrambo.

Družbenopolitično vodstvo je pa presodilo, da je treba poskrbeti tudi za družbenopolitično izobrazbo delegatov, ki se često pri obravnavi raznih vprašanj niso mogli znajti. V ta namen so v okviru delavske univerze ustanovili *stalno šolo delegatov,* ki je prirejala zanje ustrezna predavanja. Že v prvem letu je šolo obiskovalo več ko 1.000 delegatov.

Poleg tega so poskrbeli za to, da so bili delegati in tudi javnost seznanjeni z vprašanji, obravnavanimi v občinski skupščini. V ta namen so ustanovili pri občinski upravi poseben oddelek za obveščanje, ki so ga imenovali *informacijsko-dokumentacijski center (Indok),* ki je začel delati 1. aprila 1976. Center je imel nalogo, da izdaja časopis s poročili o vsaki seji občinske skupščine. V njem se objavljajo vse pobude, izhajajoče s strani delegatov in s strani izvršnega sveta ter njene rešitve v sprejetih odlokih in ukrepih. Sporočila so po potrebi podana že v obliki krajših in lahko razumljivih razprav. Pri tem delu je bilo zaposleno tudi osebje občinske uprave, saj so bile za rešitev in izvedbo načrtov in predlogov često potrebne študije.

V smislu 193. člena ustave SR Slovenije so v januarju 1975 skupščine občin Celje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Velenje in Žalec sprejele sporazum o ustanovitvi *sveta občin celjskega območja.* Naloga sveta je dogovorno reševanje skupnih zadev. V ta namen je bilo v sestavu sveta ustanovljenih več stalnih komisij:

1. Komisija za družbenoekonomske odnose in razvoj.
2. Komisija za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito.
3. Kadrovska komisija.
4. Komisija za zdravstvo, socialno varstvo in zaposlovanje.
5. Komisija za vzgojo in izobraževanje ter za kulturo in telesno kulturo.
6. Komisija za varstvo okolja.
7. Komisija za usklajevanje družbenih dogovorov o osnovah in merilih za določanje nadomestil osebnih prejemkov voljenim in imenovanim funkcionarjem.
8. Komisija za usklajevanje dela upravnih organov.

Po potrebi si svet ustanovi tudi občasne komisije.

Svet vodi predsednik, nadomešča ga po potrebi podpredsednik. Zaradi smotrnega poslovanja morata biti oba iz iste občine.

Tudi nekateri delovni organi celjske občine so po dogovoru dobili medobčinski značaj, tako geodetska uprava (kataster), občinski inšpektorat, veterinarska služba.

Prav tako nekatere samoupravne interesne skupnosti: za zdravstvo, za socialno skrbstvo, za novatorstvo, za varstvo okolja.

Že prej, leta 1960, je občinska skupščina sklenila dogovor o pobratenju z občinama Čuprija in Doboj. Dogovor se nanaša na sodelovanje na področju kulture, družbene politike in gospodarstva. Podoben dogovor so sklenili z občino Sisak in z občino Titov Veles (1978).

O teh vprašanjih so natančneje razpravljali na sestanku, ki je bil 18. novembra 1975 v Celju.

Prejšnji sveti za posamezne stroke uprave so v novi ureditvi odpadli, pač pa se je pomnožil s člani izvršni svet.

Na skupni seji vseh treh zborov dne 12. aprila 1978 so delegati izvolili glavne predstavnike za novo poslovno razdobje v duhu ustave z dne 21. februarja 1974:

za predsednika občinske skupščine dotedanjega *predsednika profesorja Jožeta Marolta,*

za prvega profesionalnega podpredsednika občinske skupščine *dipl. pravnika Antona Jelenka,*

za drugega profesionalnega podpredsednika dotedanjega *tajnika Ingrada Ivana Bezlaja,*

za predsednika izvršnega sveta pa *dipl. pravnika Venčeslava Zalezino,* dotlej predsednika občinskega sveta Zveze sindikatov Slovenije, za podpredsednika pa *Rista Gajška,* dotedanjega podpredsednika izvršnega sveta — za področje gospodarstva in *dipl. psihologa Mitjo Pipana* — za področje družbene dejavnosti,

za sekretarja izvršnega sveta: dipl. pravnika Ivana Mravljeta,

za člane izvršnega sveta:

magistra ekonomije Jureta Toplaka, odgovornega za planiranje;

sociologa Janeza Kapuna, odgovornega za področje kadrovske politike;

tekstilnega tehnika Veljka Repiča, bivšega glavnega direktorja Metke, odgovornega za gospodarsko sodelovanje Celja v slovenskem, jugoslovanskem in širšem prostoru;

dipl. geod. kom. inženirja Janeza Kozmusa, dotlej tajnika občinske komunalne skupnosti, odgovornega za urbanizem in varstvo okolja;

višjega upravnega delavca Vikija Kranjca, komandanta občinskega štaba teritorialne obrambe, odgovornega za ljudsko obrambo;

dipl. pravnika Marka Brezigarja, vodjo pravne službe v združeni organizaciji dela Kovinotehna-Tehnomercator, odgovornega za družbeno samozaščito, varnost in notranje zadeve, Sonjo Ocvirk, odgovorno za krajevne skupnosti, dipl. ing. Jožeta Bučerja, odgovornega za kmetijstvo.

dipl. ekonomista Nika Zimška, v. d. direktorja finančnega sektorja DO Kovinotehna-Tehnomercator, odgovornega za finančno politiko, dotlej je bil neprofesionalen, s tem izborom je postal profesionalen.

Za neprofesionalne člane izvršnega sveta:

višjo medicinsko sestro Marijano Dolenc, glavno medicinsko sestro Zdravstvenega doma;

dipl. ekonomista Janeza Kuntariča, vodjo oddelka za pripravo novih proizvodov v Topru;

Leta 1979 so prejšnjih 17 krajevnih skupnosti pomnožili na 25.

S podrobnostmi jih navaja Indok, št. 4, 19. junija 1979:

	obseg ha	št. preb.	št. gospod.	kmeč. preb.	št. delegat.
1. Aljažev hrib	347	2.932	800	0	0
2. Center	48	4.326	1.400	0	0
3. Dečkovo naselje	40	1.961	680	1	3
4. Dobrna	3.168	1.985	515	1.230	4
5. Dolgo polje	88	4.058	1.500	—	29
6. Frankolovo	213	1.600	500	600	4
7. Gaberje	180	2.385	1.000	—	20
8. Hudinja	200	3.197	900	7	9
9. K. Destovnik-Kajuh	26	3.240	1.131	—	6
10. Lava	222	3.031	800	—	3
11. Ljubečna	947	1.588	424	80	4
12. Medlog	533	1.278	395	—	19
13. Nova vas	47	2.262	1.150	4	2
14. Ostrožno	600	2.437	2.000	250	4
15. Pod gradom	2.020	3.182	950	250	3
16. Savinja	334	2.103	717	12	2
17. Slavko Šlander	19	3.862	1.306	—	4
18. Strmec	2.330	2.175	700	300	2
19. Svetina	1.163	446	106	96	2
20. Škofja vas	771	2.107	613	17	6
21. Šmartno/R. d.	2.043	1.557	400	580	1
22. Štore	1.780	3.872	1.400	80	22
23. Teharje	590	1.160	400	80	1
24. Trnovlje	286	1.350	439	47	4
25. Vojnik	3.047	4.108	1.925	—	9

Sorazmerno so razdelili tudi število pripadajočih delegatov.

Davki

Svoje materialne potrebe krije občina z občinskimi davki, ki se pobirajo na osnovi Zakona o financiranju splošnih družbenih potreb v družbenopolitičnih skupnostih. Občinski davki so naslednji:

davek iz dohodka temeljnih organizacij združenega dela;
davek iz osebnega dohodka delavcev;
davek iz osebnega dohodka kmetijske dejavnosti;
davek iz samostojnega opravljanja obrtnih in drugih gospodarskih dejavnosti ter iz avtorskih pravic;
davek iz dohodka od premoženja;
davek od igranja na srečo;
davek od nepremičnin;
upravne in komunalne takse ter denarne kazni.

Ako je potreba, lahko skupščina izglasuje po določbah zakona še kak drug davek. V tem pogledu je precej samostojna.

Uslužbenci (delavci) pri mestnem ljudskem odboru (mestni občinski skupščini)

Takoj po osvoboditvi so borci in delavci OF izvrševali vse posle uprave, prave razlike med političnim vodstvom in izvedbo ukrepov še ni bilo.

Toda dela je bilo toliko, da je to trajalo le kratko dobo. Dajateljem odredb so se nujno morali pridružiti neposredni izvrševalci, uradniki — nameščeni uslužbenci. Mnogi med njimi niso imeli ustrezne izobrazbe. Morali so si jo hitro pridobiti s prakso in pridnostjo. To so dokazovali z izpiti. Izprva so jih delali kar v uradu. K izpraševanju so bili pozvani šolniki, profesorji, učitelji. Toda že po nekoliko mesecih je ljudska oblast začela prirejati redne in zlasti večerne tečaje na gimnaziji in ekonomski šoli, ki so dajali uslužbencem dopolnilno znanje, izpričati ga je bilo treba ne samo v praksi, ampak tudi na izpitih. S pospešeno naglico se je v smislu potreb uredilo tudi redno šolanje na srednji ekonomski šoli, naslednici predvojne dvorazredne trgovske šole, v dveletni upravni (administrativni) šoli, na višji pravni, upravni in ekonomski šoli in tako dalje. V šestdesetih letih srečamo v občinski službi tudi absolvente gimnazije, učiteljišča, višje pedagoške in kmetijske šole, a tudi lepo število ljudi s fakultetno izobrazbo, inženirjev in pravnikov, politologov, moških in žensk.

Zanimivo je dejstvo, da izvoljeni predsedniki in člani mestnega ljudskega odbora (občinske skupščine) često izhajajo iz vrst prejšnjih uslužbencev, kar ni brez pomena, saj je s tem dano določeno poroštvo za to, da umevajo nalogo, ki jo prevzemajo.

Za ustrezen pregled imam na razpolago dvoje matičnih knjig, prva sega do leta 1960 in je zdaj v zgodovinskem arhivu, druga je pa še v rabi in jo vodi referentka za personalne zadeve v oddelku za splošne zadeve. Delo, ki so ga uslužbenci opravljali, in položaj, ki so ga imeli, sta se po potrebi in sposobnosti menjavala, zato v knjigah nista vedno točno naznačena, ju tudi jaz navajam samo izjemoma. Sledim pa vrstnemu redu knjig. Da bi se videlo, do katere stopnje se je organizacija uprave razvila, navajam na koncu pregled za leto 1978. Opuščam v splošnem navedbo oseb, ki so bile v službi krajši čas.

Vinko Andolšek (1949—1955, 1958—1967), nato pri okraju sodnik za prekrške; **Rudolf Grosar** (1950—1951, nato pri »Volni« v Laškem); **Miroslava Bavdič-Petan** (1949— , personalni referent); **Avgust Sedej** (1950—1954); **Martin Lipovec** (1946—1953, prešel k okraju, se leta 1965 vrnil, a leta 1967 umrl, pravnik — upravni refrent);**Marica Šeligo** (1945, od 1968 sodnik za prekrške); **Jožica Osterc** (1950—1954); **Vinko Kordiš** (1945—1951, finančni knjigovodja); **Tine Štancer** (1946—1951, upravni referent poverjeništva za notranje zadeve); **Anton Mulej** (1946—1949); **Ljubivoj Tomažič** (1950—1952, uprava stanovanjskih zgradb); **Elza Vrečar** (1947—1952); **Alojzija Sihrovska** (1950—1952); **Štefka Pibrovc** (1948—1952); **Angela Kalan** (1950—1954); **Avgust Kuštrin** (1950—1952, poverjenik za trgovino); **Marija Koštomaj-Skamen** (1947—1953); **Ivan Šešlar** (1947—1952, 1960—); **Jože Koželj** (1945—1954, veterinar, upok.); **Neva Iršič** (1948— , načelnik); **Ivan Jeršič** (1946—1955); **Dušan Žagar** (1948—1951); **Rudolf Pogačar** (1949—1954); **Stanko Dojer** (1950—1952); **Stanka Mihelič-Jerin** (1947—1963, načelnica poverjeništva za prosveto, umrla); **Ignacij Blatnik** (1948—1952); **Albert Medvešek** (1948—1952);

Dragotin Herzog (1948—1951, pravni referent); **Karolina Polajner-Dobrajc** (1949—1952); **Viktor Veber** (1950— , referent za zdravstvo); **Viktor Klenovšek** (1950— , zdravstvo); **Irena Furlan** (1950— , socialno skrbstvo); **Fanika Vošnjak** (1950— , socialno skrbstvo); **Ivana Zajc** (1945—1951, socialno skrbstvo — pravna referentka); **Alojzij Kralj** (1949—1952, inšpektor); **Evgen Fon** (1949—1952); **Cvetko Pavlinc** (1949—1952); **Ivana Novak** (1948—1955); **Dragica Kovič** (1946—); **Marija Zapušek-Horvat** (1949—1952); **Albin Fidler** (1950—1954); **Risto Gajšek** (1951—1952, 1973— , načelnik oddelka za gospodarstvo, 1978 podpredsednik izvršnega sveta); **Zora Jelovšek-Rehar** (1947— , poverjeništvo za kmetijstvo); **Drago Bradač** (1950—1954); **Lea Novak** (1948—1951); **Marija Hercog** (1945—1952, statističarka); **Franc Javornik** (1949—1951); **Pavla Taler** (1948—1952); **Draga Kalister** (1949—1951); **Danilo Brečko** (1948— , pravnik); **Matija Hanc** (1948—1953, telesna vzgoja); **Anton Govedič** (1949—1951, trgovski planer); **Ivan Rojnik** (1949—1952, trgovski planer); **Peter Železnik** (1949—1951, obrtni planer); **Stanka Bučar** (1949—1952); **Zinka Šlaus** (1948—1951); **Viktor Cvahte** (1949—1952, davkar); **Janko Simonič** (1945—1952, davkar); **Franc Šlander** (1945—1947, davkar); **Anton Gašparič** (1945—1952, davkar); **Martin Podreberšek** (1947—1952, knjigovodja); **Pavlina Arzenšek** (1945—1952, davčna uprava); **Jože Vajdetič** (1948—1952, davkar); **Milka Grah-Košič** (1947— , davčna uprava); **Cecilija Klinc** (1945—1956, davčna uprava); **Anton Korošec** (1949—1953, davčni inšpektor); **Marica Šarlah** (1945—1951); **Franc Bauman** (1945—1953, davkar); Marija Košič (1945—1951, davčna uprava); **Marija Mak** (1949—1957, računska režiserka); **Valerija Rejc** (1949—1954, računska režiserka); **Stanka Dreu** (1949—1952); **Amalija Kresnik** (1945—); **Inž. Blaž Pristovšek** (—1957, gradbeni svetnik); **Inž. Stane Trček** (—1959, hidrotehnični referent); **Franc Hočevar** (1945—1952, davkar); **Franjo Štros** (1949—1956); **Adolf Presinger** (1949—1952, upravnik stanovanjskih zgradb); **Ana Čeh** (1949— , babica); **Mihael Udrih** (1951—1955); **Stane Šmid** (1951—1952, logar); **Pavel Blazuto** (1948— , davkar); **Ivana Hrastnik** (1951—1953, režiser, umrla); **Lovro Blažin** (1951—1955); **Anica Urbančič** (1948—1955); **Zoran Vudler** (1952—1957, pravnik, načelnik poverjeništva za gradbene in komunalne zadeve); **Ivo Svetličič** (1952—1958); **Mira Osterman** (1952—); **Nada Šumrada** (1952—1955, statističarka); **Jože Srabotnjak** (1952—1954, logar); **Dušan Žagar** (1952—1955); **Jože Kolar** (1952—1955); **Štefan Klopčič** (1952—1959, davkar); **Bogomir Manfreda** (1953—1956, davkar); **Rozalija Kočevar** (1952—1954, matičarka); **Angela Novak-Stergar** (1953—1957, matičarka); **Matilda Grilc** (1953— , uprava ljudske milice); **Vladimir Kuštrin** (1953—1955, statistik); **Jože Jakop** (1953—1955, davkar); **Ivana Einfalt** (1953— , davčna uprava); **Vida Tanko-Grafenauer** (1953—1956, pravnik, prešla v sodno službo); **Leopold Dojer** (1954—1964); **Milan Iršič** (1953—1955, pravnik, statistik); **Riko Rižnar** (1953—1956); **Vida Robič** (1953—1957, gradbena tehničarka); **Danica Klobučar** (1954— , matičarka); **Dragica Sedej-Lapornik** (1953— , matičarka); **inž. Franc Čuk** (1954—1957, gradbeni inženir); **Marica Dojer** (1954—1969, vodja pisarne); **Adolf Mljač** (1954—1958); **Ivan Melik** (1954—1956); **Jožica Tajnšek** (1954— , matičarka); **Franc Kolenc** (1954—); **Pavla Rovan** (1954—1959); **Ljuba Škrlj** (1955— , Gozdno gospodarstvo); **Fedor Gradišnik** (1946, postal predsednik mestnega ljudskega odbora); **Riko Jerman** (1950, postal predsednik mestnega in nato okrajnega ljudskega odbora); **Mirko Mejavšek** (1955—1959, računski referent); **Jože Žagar** (1955—1957, matičar v Šmartnem); **Konrad Turnšek** (1955—1958, administrator v Šmartnem); **Dragica Hriberšek** (1955—1959); **Miha Petan** (1955—1957); **Vinko Prelog** (1956—1959, ekonomist); **Ladislav Pleterski** (1956—1965, dipl. veterinar); **Albin Cocej** (1956—1959, prevzet od bivše vojniške občine); **Rafael Žgajner** (1952—1970, davkar); **Dana Kislinger-Rehar** (1953—1973); **Alojzij Ključevšek** (1957—1959); **Marijan Kopitar** (1957—1959, ekonomist); **Angela Kavtičnik** (1958—1959); **Vlado Bogataj** (1958—); **Franc Rupret** (1958—); **Inž. Ivan Mareš** (1959—1963); **Inž. Marta Francl-Zlajpah** (1958—1960); **Zofija Stojanović** (1958—1962); **Inž. Majda Pristovšek** (1959); **Vinko Arčan** (1958—1977, uprava za notranje zadeve); **Pavel Blasutto** (1958—1978, davkar, upok.); **Stanko Bohinc** (1958—1971, upokojen); **Alojzij Bračič** (1959—1978, upokojen); **Danilo Brečko** (1959—1978, upok. pravnik); **Marjana Cvahte**

(1959—1969); **Avgust Cokan** (1958—1965, upok.); **Terezija Einfalt** (1958—1970); **Franc Fidler** (1958—1965, davkar); **Stanko Gaberšek** (1958—); **Rado Gabrovec** (1958, leta 1967 sodnik za prekrške); **Martin Glas** (1958—1966); **Matilda Grilc** (1958—1966); **Olga Tratnik-Guček** (1958—1967, upok., režiserka); **Anica Jureš** (1960—1966); **Jelka Volf-Kolšek** (1957—1970); **Albin Kovač** (1958—1977, upok. tržni inšpektor); **Franc Križnik** (1958—1967); **Marija Kroflič** (1958—1967, upok.); **Anica Kukovič** (1959—1975, upok.); **Hilda Mirnik** (1955—1970, upok.); **Marica Mirnik** (1952—1967); **Rajko Mirtič** (1958—1963, upok.); **Franc Mauh** (1958—1978, inv. upok.); **Oskar Naglav** (1959—1973, pravnik, tajnik); **Štefanija Andjelković** (1959—); **Ivan Pavlin** (1958—1965); **Čedomir Pavlović** (1959—1970); **Ana Pintar** (1958—1970); **Alojzij Podjavoršek** (1958—1970); **Stanislav Polajner** (1958—1967, nato posredovalnica za delo); **Dorica Polovšek** (1958—1964, upok.); **Katarina Premšak** (1958—1964, upok.); **Leopoldina Puhfink** (1958—1970, upok.); **Jože Razgor** 1958—1966); **Anica Sentočnik** (1958—); **Slavko Sorč** (1958—); **Leopold Sovič** (1958—); **Lidija Stibrič** (1958—); **Marija Šlatau** (1958—); **Bogdan Šnabl** (1958—1960, matičar); **Jožica Tajnšek** (1958—1966); **Anton Terpin** (1960—1962, pravnik, prešel v sodno službo); **Ivana Udrih** (1958—1965); **Ciril Umek** (1958—1960, veterinar); **Anica Uzar** (1958—1965, upok.); **Angela Vajdič** (1958—); **Angela Videnšek** (1958—1966); **Dušan Žagar** (1958— , inšpektor dela); **Vinko Završnik** (1958—1977, upok.); **Darinka Zupanc** (1960— , davčni inšpektor); **Katarina Žerjav** (1961—1966, uprava za notranje zadeve); **Jože Modec** (1959— , ing. oec.); **Julijana Mravljak** (1956—1965); **Herma Džumhur** (1959—1971, upok.); **Franc Glušič** (1960—1966); **Marjan Kopitar** (1960, ing. oec.); **Herman Musec** (1960—1970, davčni inšpektor); **Simon Srdić** (1960—1972, vojaške zadeve); **Franc Novak** (1960—1969); **Inž. Majda Gaberšek-Stiplovšek** (1960— , gozdarstvo); **Karolina Zupančič-Škorjanc** (1960— , vodja pisarne in arhiva); **Ferdo Gologranc** (1949—1964, upok. gradbeni inšpektor); **Stanko Marčec** (1960—1969, zadeve borcev); **Bernard Krivec** (1959—1963, dipl. oec., prej direktor Kovinotehne); **Franc Rupret** (1958—1962, tehnik pri Ingradu kot občinski uslužbenec izvoljen za predsednika občine); **Bela Bukvič** (1961—1964, inž. gradb.); **Pavel Javornik** (— , načelnik oddelka za ceste in kanalizacijo); **Jožica Peternel** (1966—); **Zofija Gregorčič** (1961—); **Anton Čuk** (1960— , zadeve borcev); **Bernard Vltavsky** (honorarni do 1962); **Ivan Petauer** (1961—1973, dipl. oec.); **Anton Žličar** (1961—1971, tržni inšpektor); **Milena Mrevlje** (1962—1963, upok.); **Franc Knaflec** (1962—1964, urbanizem); **Angela Plajh** (1962—); **Pavla Vanovšek-Zupanc** (1962—); **Janko Rot** (1962—1966, načelnik notranje uprave); **Anton Erjavec** (1963—1965); **Franc Zajc** (1964).

ZARADI UKINITVE OKRAJA CELJE DODELJENI OBČINI:

Jože Zagoričnik (1964—1971); **inž. Aleksander Bukanovski** (pri okraju od 1956—1965, pri občini od 1965—1977, gradbeni inšpektor); **dr. Anton Kovač** (pri okraju 1957— , pri občini 1964—1977, veterinarski inšpektor); **Marjanca Kranjc** (1965— , ekon.); **Ivana Novak** (1965—1977, vodja statistike in dokumentacije); **Stane Preložnik** (1965— , sanitetni tehnik); **Magda Kočar** (1965, ob ukinitvi okraja izvoljena za poslanca zvezne skupščine); **Ivana Črnej-Šlavs** (pri okraju od 1950—1965, potlej pri občini); **Ivan Kenda** (pri okraju 1950 do 1965, potlej pri občini gradbeni inšpektor); **Ivan Mravlje** (pri okraju 1962—1965, potlej pri občini); **Franc Lipovec,** glej str.; **Albin Reberšek** (pri okraju 1953—1965, 1967 sodnik za prekrške); **Ana Pavlović** (pri okraju od 1958—1965, nato pri občini); **Marija Tratnik** (pri okraju od 1952—1965, pri občini od 1965—1966); **Jože Pangeršič** (pri okraju od 1962—1965, pri občini od 1965—1975, planer); **Ivan Pograjc** (od 1965 do 1971 pri občini, upok.); **Štefka Šmajdek** (pri okraju 1965, pri občini 1965—); **Mila Stamejčič** (kot ekonomist prešla od okraja k občini, kjer je vodila oddelek za družbene dejavnosti, leta 1971 upokojena); **Vojko Simončič** (pri okraju postal leta 1955 načelnik za šolstvo, kot tak prevzel leta 1966 sklad za šolstvo in nato načelstvo zavoda za prosvetno službo, leta 1977 upokojen); **Alojzij Gaberšek** (od 1964 pri okraju, od 1965 pri občini); **Amalija Ošlak** (pri okraju od 1960 do 1965, nato do 1971 pri občini); *Rado Novina* (pri okraju od

1955 do 1965, nato od 1966 pri občini); **Alojzij Pavšer** (1961—1971, civilna zaščita); **Lidija Naglav-Stibrič** (1955—1958, gozdarstvo); **Drago Čuček,** dipl. inž. gradb. in geod., od 1967 do 1971 predsednik sveta za urbanizem); **Jurij Sadar** (1966—1971, dipl. inž., samostojni svetnik); **Branko Rebek** (1966—1970, dipl. inž., mestni inženir); **Tatjana Meštrov-Jerše** (1967— , uprava za notranje zadeve); **Herta Pinter-Korošec** (1967— , vodja registra); **Jasminka Zalokar-Tavčar** (1967— , uprava za notranje zadeve, davčna uprava); **Silvija Les-Tridan** (1967— , volilni imeniki itd.); **Katarina Žerjav** (1967— , matičar); **Janko Rot** (1967—1976, upok. kot načelnik za notranje zadeve); **Dušan Šega** (1967— , odsek za notranjo upravo, vodja oddelka za promet); **Ivanka Senica-Blatnik** (1967— , notranja uprava, odd. za promet); **Jožica Peternel** (1967— , odd. za notranjo upravo, administracija); **Ivanka Kačičnik-Jelen** (1967— , sodnik za prekrške); **Rudolf Žugelj** (1967—1971, upok. načelnik odd. za gradbene zadeve); **Edvard Klovar** (1969— , načelnik davčne uprave); **Frančiška Agrež-Guček** (1969—1978, davčna uprava); **Metod Trebičnik** (1969—1973, upravni pravnik, nato predsednik Zveze mladine Slovenije); **Marija Hrastnik-Pintar** (1969— , vodja registra); **Olga Trebičnik-Lorger** (1969— , ekon. tehnik); **Terezija Dorn** (1969—1972, davčni inšpektor); **Silva Robič** (1970— , uprava javne varnosti); **Anica Žafran** (1970— , splošna bolnica); **Jurij Novak** (1970—1976, davčni inšpektor); **Cvetka Drozg-Mlakar** (1970— , pravnica); **Ivan Gaberšek** (1970— , davčni inšpektor); **Ivanka Lavbič** (1970— , vodja pisarne); **Jože Volfand** (1970—1971, referent za kadre); **Mirko Gradišnik** (1970— , odmera davkov); **Vikica Kavčič** (1970— , odmera davkov); **Boris Rosina** (1971—1977, pravnik); **Dimitrij Pipan** (1971— , analitik za telesno kulturo); **Vincenc Antončič** (leta 1971 upok. kot ekonomist); **Spominka Kramberger** (1971— ,odmera davkov); **Jože Ozbič** (1971 upok., odmera davkov); **Dušica Robič** (1971— , konter); **Elizabeta Rezak** (1971— , davčni inšpektor); **Radica Ozbič** (1971— , davčni knjigovodja in matičar); **Rudolf Erman** (1971— , programer); **Josip Zilinski** (1971— , referent za tehnične materialne zadeve in evakuacijo); **Ivan Verbič** (1971— , dipl. oec.); **Marjan Ašič** (1971—1978, dipl. pravnik, predsednik izvršnega sveta); **Slavica Iršič** (1972—); **Vincenc Dolžan** (1972— , tržni inšpektor); **Danijela Horvat** (1972— , odmera davkov); **Terezija Marković** (1972— , odjava motornih vozil); **Miroslava Reš** (1972— , urbanizem, tehnološka dokumentacija); **Antonija Zatler** (1972—1974, analitik za kadre); **Maks Leskovec** (1972— , referent za požarno varnost); **Mirko Rems** (1972—1974, šofer); **Ivan Poklič** (1972— , sanitarni inšpektor); **Slavica Korošec** (1972—); **Peter Okrožnik** (1972— , davčna izterjava); **Alojzij Papež** (1972— , civilna zaščita, davčni izterjevalec); **Martin Volk** (1972—1978, vodja civilne zaščite); **Ivan Ojsteršek** (1972— , davčni izterjevalec); **Boris Antončič** (1972—); **Janko Drofenik** (1972— , skrb za cestni promet); **Edvard Kranjc** (1972— , premoženjsko-pravne zadeve); **Zlatko Galoić** (1972—1973, vojaške zadeve); **Dragica Gorišek** (1973); **Anton Bukovec** (1973— , upravno-pravne zadeve); **Drago Horvat** (1972—); **Marija Storman** (1973—1974, zdravstvo); **Leopoldina Gradišnik** (1973— , kmetijske zadeve); **Jože Kačičnik** (1973—1978, vojaške zadeve); **Marija Morn** (1973—); **Tatjana Uršič** (1973— , registracija vozil); **Silva Zimšek** (1977— , odjave in prijave); **Terezija Prtenjak** (1973—); **Janez Pečolar** (1973— , davčni kontrolor); **Jitka Samec** (1973— , davčna izvedba); **Bojana Vozlič** (1973—); **Stanka Nadlučnik** (1973—); **Martina Žohar** (1973—); **Danica Plajhner** (1973—); **Jože Kučer** (1973— , predsednik komisije za vozniške izpite); **Viktor Kukec** (1973— , prometna šola, član izpitne komisije); **Marjana Prevolnik** (1973— , prijava za službe in registracija); **Zvonka Rozman** (1973— , računovodja skladov); **Milan Lazanski** (1973—1975, tajnik komisije za oceno premoženja); **Jože Turnšek** (1973—1975, član cestne izpitne komisije); **Danica Klovar** (1973— , kontorist cestnega podjetja); **Antonija Cizelj** (1973—); **Marjan Božič** (1973—1977, prispevki za uporabo mestnih zemljišč); **Darinka Hribar** (1973— , glavna pisarna); **Ljubo Mavrič** (1973— , davčni izterjalec); **Leo Goetz** 1973— , inž. arh., gradb. in geodezije, gradbene zadeve); **Stanislava Širca** (1973— , dipl. ekon., ocenitev skupnih dohodkov); **Cecilija Vivod** (1973—);

dipl. inž. Jože Smodila (1974—1976, investicije); **dipl. inž. Janez Kozmus** (1974— , predsednik sveta za urbanizem); **Tatjana Ozis** (1974—1977); **Milica Podergajs** (1974—); **Jože Košir** (1974— , mestni stražnik); **Tone Zimšek** (1974—1976, dipl. biotehnik, podpredsednik obč. skupščine); **Nada Hertiš** (1974—); **Sonja Vovk** (1974—); **Anton Firšt** (1974— , vojaške zadeve); **Rudolf Hramec** (1974— , prometna komisija); **Alenka Ajdnik** (1974— , upravni tehnik); **Milutin Bojović** (1974— , ljudska obramba); **Zdenka Povše** (1974—1978); **Biserka Erman** (1974— , odmera davkov); **Janez Hočevar** (1974— , davčni kontrolor); **Marjeta Paher** (1974—); **Ilija Radoševič** (1974— , referent za pozivno službo); **Majda Švajger** (1974— , davčni kontrolor); **Veronika Križnik** (1974); **Ana Špat** (1975— , samostojni svetnik za kadre); **dipl. inž. Janko Hartman** (1975—1977, mestni inženir); **Marija Hudej** (1975— , samostojni svetnik za družbeno dejavnost); **Erika Zalezina** (1975— , davčni izterjalec); **Boris Šket** (1975— , izpitna komisija za motorna vozila); **Desa Lesjak** (1975— , referent za promet); **Neža Zupan** (1975); **Leopold Ješenak** (1975— , tržni inšpektor); **Karel Kovačič** (1975— , občinski stražnik); **Zvonko Trnovšek** (1975— , davčni kontrolor); **Vlado Česnik** (1975— , sekretar sveta osmih občin); **Leja Fister** (1975— , referent za osebne dohodke); **Marija Deželak** (1975—); **Henrika Finc** (1975— , odmera davkov); **Melita Voh-Kršmanc** (1975—); **Jurij Toplak** (1975— , dipl. ekon., pomočnik načelnika za gospodarstvo); **Milan Turnšek** (1975— , vratar); **Adalbert Pere** (1975— , šofer); **Nada Tanšek** (1976—); **Ernest Cokan** (1976— , inšpektor za vodno gospodarstvo); **Milena Jarmšek** (1976—), **Štefka Škrabl** (1976—); **Ljubica Tanko** (1976—); **Irena Primc** (1976—); **Franc Romih** (1976— , organizacija dela); **Viktor Kranjc** (1976— , načelnik odd. za ljudsko obrambo); **Franc Dobnik** (1976— , varstvo okolja); **Zdenka Žohar** (1976—); **Breda Verdnik** (1977— , prijava službe); **Franc Rovere** (1977— , statistika in evidenca); **Terezija Bevc** (1977— , kontoristinja); **Štefanija Budja** (1977— , prijava služb); **Nika Rovšnik** (1977—); **dipl. inž. Igor Zupančič** (1977— , gradbena inšpekcija); **Matevž Majcen** (1977— , prometna izpitna komisija); **Stane Ocvirk** (1977— , vodja referata za civilno zaščito); **Zdenka Dobrajc** (1977—); **Marija Marinček** (1977— , tajnica izpitne komisije); **Cecilija Kragl** (1977—); **Franc Lamut** (1977— , veterinarski inšpektor); **Alojzij Primc** (1977— , samostojni svetnik za gospodarsko planiranje); **Zoran Lah** (1977— , civilna zaščita); **Jakob Kranjc** (1977— , obrtna izobrazba); **Gorazd Kočar** (1977— , vodja občinske straže); **Milan Lavbič** (1977— , prometna šola in izpiti); **Silva Jager** (1977—); **Irena Avguštin** (1978— , strokovni tajnik); **Jožef Pučko** (1978— , vodja odseka za pripravo obrambe); **Marija Faktor** (1978— , zakloni); **Franc Koprivc** (1978— , zakloni); **Zdenka Bratušek** (1978— , samostojni svetnik za gospodarstvo); **Veljko Repič** (1978— , član izvršnega sveta); **Ksenija Bibič** (1978—); **Adolf Mljač** (1975— , tajnik komisije za oceno premoženja); **Alojzija Knez** (1978—); **Breda Menart** (1978— , civilna zaščita); **Vlado Ramor** (1978— , samostojni svetnik); **Janez Kapun** (1978— , odd. za splošno zdravstvo); **Sonja Ocvirk** (1978— , član izvršnega sveta); **Emilija Šega** (1978—); **Milivoj Rožman** (1978— , referat za vzdrževanje); **Gabrijela Gračner** (1978—); **Lidija Krumpak** (1978—); **Edita Bole** (1978—); **Magda Kos** (1978—); **Anton Jelenko** (1978— , podpredsednik občinske skupščine); **Cvetka Debeljak** (1978—); **Venčeslav Zalezina** (1978— - predsednik izvršnega sveta); **Andrej Pavčič** (1978—); **Ivanka Dover** (1978— , referat za splošno zdravstvo); **Slavica Jeranko** (1978); **Alojzij Kranjc** (1978— , požarni inšpektor); **dipl. inž. Tomaž Jeglič** (1978— , samostojni svetnik za urbanizem); **Anica Stoklas** (1978— , knjigovodkinja); **Irena Pavlič** (1978— , referat za promet); **Ludvik Zvonar** (1978— , vodja odd. za splošno zdravje); **Janko Čakš** (1978— , vodja odd. za gospodarsko planiranje); **dr. Ivo Umnik**, (bivši sodnik v Ljubljani, pravni referent gospodarskih podjetij, zadnja leta pri občini, umrl leta 1956).

OBČINSKI INŠPEKTORAT: **Stane Gaberšek**, načelnik inšpektorata (1948); **Antonija Cizelj**, vodja pisarne (1973); **Edita Bole**, strojepiska (1978).

INŠPEKCIJA DELA: **Janko Obrez,** vodja službe (1961); **Marjan Dojer** (1958) in **Dušan Žagar** (1958), inšpektorja dela.

ELEKTROENERGETSKA INŠPEKCIJA: **Franc Žagar,** elektroenergetski inšpektor (1972).

GRADBENA INŠPEKCIJA: navedena pri Svetu za urbanizem.

GOZDARSKA INŠPEKCIJA: **Marija Gaberšek,** gozdarski inšpektor (1960).

POŽARNA INŠPEKCIJA: **Maks Leskovec,** požarni inšpektor (1972) in **Alojzij Kranjc** (1978).

SANITARNA INzPEKCIJA: **Ivan Urleb,** vodja službe (1963); **Bogoljub Konec** (1975) in **Stane Preložnik** (1965), sanitarna inšpektorja.

TRŽNA INŠPEKCIJA: **Vincenc Dolžan** (1972), **Leopold Jevšenak** (1975) in **Ivan Gabršek** (1978), tržni inšpektorji.

VETERINARSKA INŠPEKCIJA: **Franc Lemut,** veterinarski inšpektor (1977).

VODNOGOSPODARSKA INŠPEKCIJA: **Ernest Cokan,** vodnogospodarski in začasno tudi kmetijski inšpektor (1976).

OBČINSKA STRAŽA: **Gorazd Kočar,** vodja straže, **Jože Košir** in **Karel Kovačič,** občinska stražnika — komunalna nadzornika.

ODDELEK ZA SPLOŠNE ZADEVE: **Neva Iršič,** v. d. načelnik (1948); **Nika Rovšnik** (1977); **Jožica Cocej** (1958); **Mira Osterman** (1952); **Marija Hrastnik** (1969); **Metod Trebičnik** (1969); **Ana Špat** (1975); **Irena Avguštin** (1978); **Zdenka Žohar** (1976).

SPREJEMNA PISARNA IN GLAVNA PISARNA: **Dragica Zupančič,** vodja glavne pisarne in arhiva (1960); **Nada Hertiš** (1974); **Rozika Korošec** (1972); **Jožica Peternel** (1961); **Štefka Škrabl** (1976); **Bojana Vozlič** (1973); **Tilčka Gologranc** (1974); **Anton Špeglič** (1927); **Tone Kolar** (1976); **Milan Turnšek** (1975); **Rado Kolar Slavica Iršič** (1972).

TEHNIČNE SLUŽBE: **Vinko Antončič,** vodja in ekonom (1971); **Adi Škrinjar** (1964); **Berti Pere** (1975); **Fanika Gaberšek** (1964); **Justina Strelec** (1969); **Marija Škrinjar** (1968).

SLUŽBA EOP (električna obdelava podatkov): **Mirko Gradišnik,** vodja (1970); **Vikica Kavčič** (1970); **Rudi Erman** (1971); **Boris Antončič** (1972); **Jasmina Zalokar** (1973); **Viktorija Jeriček** (1976); **Marjana Karo** (1973).

ODDELEK ZA NOTRANJE ZADEVE: **Jože** , načelnik (1973); **Štefanija Budja** (1977); **Ivanka Laubič** (1970); **Slavica Mravlja** (1972); **Vera Križnik** (1974).

ODSEK ZA JAVNI RED IN MIR: **Dušan Šega,** vodja (1967); **Vinko Arčan** (1958); **Neda Zupan** (1975); **Breda Verdnik** (1977); **Silva Zimšek** (1973); **Silva Les-Fridau** (1967).

ODSEK ZA OSEBNA STANJA IN POTNE LISTE: **Petra Plevnik,** vodja (1964); **Ivanka Senica** (1967); **Zofka Gregorčič** (1961); **Jožica Grmovšek** (1969); **Nevenka Grilc** (1967); **Dragica Sedej** (1967); **Marija Deželak** (1972); **Tatjana Meštrov** (1967); **Radica Ozbič** (1971); **Angela Vajdič** (1955); **Katica Žerjav** (1967).

ODSEK ZA PROMET: **Boris Šket,** vodja (1975); **Herta Pinter** (1967); **Vinko Andolšek** (1975); **Danica Klovar** (1973); **Zinka Markovič** (1972); **Tatjana Uršič** (1973); **Branka Lotrič** (1976); **Leopold Sovič** (1958).

IZPITNA KOMISIJA ZA VOZNIKE MOTORNIH VOZIL: **Rudi Hramec** (1974); **Viktor Kukec** (1973); **Mirko Rems** (1972); **Milan Lavbič** (1977); **Matevž Majcen** (1977); **Sonja Vovk** (1974).

SVET ZA DRUŽBENE DEJAVNOSTI: **Mitja Pipan,** predsednik sveta in podpredsednik izvršnega sveta (1971).

STROKOVNE SLUŽBE: **Marija Hudej** (1975), **Janko Poklič** (1972), samostojna svetnika; **Štefka Šmajdek** (1961).

REFERAT ZA ZADEVE BORCEV NOB: **Zvone Čuk,** vodja referata (1960); **Pavla Vanovšek** (1962); **Slavka Sorč** (1958).

ODDELEK ZA LJUDSKO OBRAMBO: **Avgust Jakše,** načelnik in član izvršnega sveta (1963), do 1. maja 1968, potlej **Viktor Kranjc,** Jakše pa samostojni svetovalec za gospodarstvo in planiranje vojaških zadev; **Ludvik Zvonar** (1978);

Tilčka Bastič (1964); **Josip Zilinski** (1971); **Ema Medvešek** (1975); **Marina Morn** (1973); **Zdenka Povše** (1974—1978); **Ksenija Bibič** (1978).

ODSEK ZA PRIPRAVE DRUŽBENO-POLITIČNEGA IN EKONOMSKEGA SISTEMA: **Jože Pučko,** vodja odseka (1978); **Franc Romih** (1976).

ODSEK ZA CIVILNO ZAŠČITO: **Marija Faktor,** referent za zaklonišča (1978); **Branko Krajnc,** referent za obrambno izobraževanje (1977); **Stanislav Ocvirk** vodja odseka za civilno zaščito (1977); **Zoran Lah,** referent za civilno zaščito (1977).

ODSEK ZA VOJAŠKE ZADEVE: **Mile Bojović,** vodja odseka in referent za organizacijo mobilizacijskih zadev (1974); **Ante Firšt** (1974) in **Ilija Radošević** (1974), referenta za vojaške zadeve; **Anica Pavlović,** referent za kadrovske zadeve (1965); **Jože Kačičnik,** referent za naborne zadeve (1973—1978), naslednik **Peter Okrožnik; Cvetka Brečko,** referent za sprejem strank.

SVET ZA GOSPODARSTVO: **Risto Gajšek,** predsednik sveta in podpredsednik izvršnega sveta (1951—1952) in (1973—); **Zora Jelovšek** (1958); **Danijela Plajhner** (1973); **Angela Plajh** (1962).

STROKOVNE SLUŽBE: **Jure Toplak,** predsednik sveta za gospodarstvo in član izvršnega sveta (1975, oziroma 1978); **Zdenka Bratušek** (1978); **Marjan Kopitar** (1960); **Melita Voh-Kršmanc** (1975) in **Alojz Primc** (1977), samostojni svetniki za gospodarstvo in planiranje; **Lidija Naglav,** referent za pripravo analiz (1958).

STATISTIČNA IN DOKUMENTACIJSKA SLUŽBA: **Marjana Prelog** (1973); **Ljubica Rovere** (1977), referenta za statistiko in evidenco.

UPRAVNO-PRAVNA SLUŽBA: **Štefka Bornšek,** samostojni svetnik za upravno-pravne zadeve (1970); **Marjana Kranjc,** referent za registracijo delovnih in učnih pogodb (1965).

DAVČNA UPRAVA: **Edo Klovar,** načelnik in član izvršnega sveta; **Anica Zefran** (1970); **Zinka Prtenjak** (1973); **Silva Jager** (1977); **Alojzija Knez** (1978); **Gretica Paher** (1974); **Tanja Nadlučnik** (1973).

KNJIGOVODSTVO: **Olga Trebičnik,** vodja (1969); **Marija Tomažič** (1963); **Olga Pinosa** (1960); **Danica Robič** (1971); **Terezija Bevc** (1977); **Marija Šlatau** (1955); **Ivan Gabršek** (1978); **Irena Pavlič** (1978).

ODSEK ZA ODMERO DAVKOV: **Pavle Blasutto,** vodja in samostojni svetnik (1958—1978); **Vlasta Sterle-Vidmar, Milka Grah** (1946); **Anica Gregorin** (1959); **Spominka Kramberger** (1971); **Biserka Eman** (1974); **Henrika Finc** (1975); **Franc Zajc** (1964); **Darinka Kajžer** (1958); **Cvetka Drozg** (1970); **Dragica Gorišek** (1973); **Danijela Horvat** (1977); **Hedvika Pajk** (1975); **Francka Agrež** (1978); **Andrej Pavčič** (1978).

DAVČNA INŠPEKCIJA: **Stane Kralj,** vodja davčne inšpekcije (1970); **Jože Rezar** (1971), I., **Janez Pečolar** (1973) in **Ljubica Tanko** (1976) ter **Majda Tratnik** (1964) II. **Zvone Trnovšek** (1975), **Janez Hočevar** (1974) in **Majda Švajger** (1974).

DAVČNA IZTERJAVA: **Peter Okrožnik,** vodja referata (1972); **Milan Kejžar** (1985); **Ljubo Mavrič** (1973) in **Ivan Ojsteršek** (1972).

KOMISIJA ZA UGOTAVLJANJE IZVORA PREMOŽENJA: **Adolf Mljač,** tajnik komisije (1975).

PRORAČUN. **Darinka Zupanc,** vodja (1959); **Anica Gorišek** (1962); **Anica Sentočnik** (1962); **Cilka Kragl** (1977); **Frida Bandič** (1949); **Zvonka Rozman** (1973); **Leja Fister** (1975); **Zdenka Dobrajc** (1977); **Martina Žohar** (1973); **Lidija Krumpak** (1978).

Sodišča

V socialističnem duhu so se morala preurediti tudi sodišča. Liberalno pojmovanje, ki ga je na osnovi naukov prosvetljenstva uvedla v življenje francoska revolucija, je delila državno oblast v tri samostojne veje: zakonodajno, izvršno in sodno. Socialistično pojmovanje pa smatra ljudsko oblast kot enotno. Zato tudi naše sodstvo sledi splošnemu razvoju ljudske

oblasti, sodišča vključuje v celoto izvršnih ustanov in uvaja volilnost sodnikov.

Na celjskem območju je organizacija sodstva zakonodajo prehitevala. Saj so sodni organi takoj po osvoboditvi na predvojnih temeljih znova zaživeli, to je bilo nujno v interesu družbe same; seveda so jih prilagodili zahtevam novega časa in novih idej.

Za poslovanje sodišč je bil merodajen odlok, ki ga je predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) izdalo 3. septembra 1944.

Po osvoboditvi je 15. maja 1945 Narodna vlada ustavila poslovanje vseh sodišč, ki niso bila ustanovljena v smislu tega odloka, to se pravi, ki ne bi bila delovala v navedenem smislu.

V isti odredbi Narodna vlada odreja, da kazensko sodstvo še nadalje vrše vojna sodišča. Nepravdni oddelki okrajnih in okrožnih sodišč poslujejo še nadalje v njihovih zadevah na prvi stopnji.

Dne 18. maja 1945 sta bila za celjsko področje na osnovi uredbe Narodne vlade določena dva delegata: dr. Ivan Šketa, sodnik pri okrajnem sodišču v Ljubljani, za okrožno sodišče v Celju, in dr. Jože Juhart, posebni delegat ministrstva pravosodja Narodne vlade za območje okrožnih sodišč v Celju, Mariboru in Murski Soboti, z nalogo, da uredita ljudsko oblast pravosodne stroke.

Dne 5. junija 1945 je bilo ustanovljeno sodišče za zločine in prestopke zoper narodno čast, ki je poslovalo do 21. septembra 1945. V Celju so bili po odredbi ministrstva za pravosodje Narodne vlade določeni kot člani: Jakob Božič, sodnik okrožnega sodišča, Julija Godnik, delavka, Štefka Dečman, delavka, Helena Fuka, delavka, Viktor Šostar, zidar, Ivan Doberšek, kmet, Franc Šmon, župnik v Špitaliču, in Ivan Zupanc, mehanik na Teharju, in Vlasta Bele, odvetniška pripravnica v Celju. Ko je sodišče nehalo poslovati, je izročilo arhivalije vrhovnemu sodišču v Ljubljani.

Formalnega značaja je bil razpust upravnega sodišča v Celju (28. septembra 1945). Arhiv je prevzel vrhovno sodišče Ljudske republike Slovenije, knjige in inventar pa ministrstvo za pravosodje.

Dne 12. avgusta 1945 je bil v Celju okrožni zbor delegatov okrajnih narodnoosvobodilnih odborov Celje-mesto, Celje-okolica, Kozje, Mozirje, Šmarje pri Jelšah, Trbovlje (skupaj 20 članov) z nalogo, da izvoli stalne sodnike okrajnega sodišča v Celju. Izvoljeni so bili: Vladimir Kraut, sodnik okrajnega sodišča, predsednik dr. Franc Zupančič, sodni pripravnik okrožnega sodišča, dr. Ivan Stojan, bivši javni notar, dr. Josip Požar, državni tožilec, Ivan Lesjak, sreski podnačelnik v Gornjem gradu, Franc Sok, notarski pripravnik; vsi razen Ivana Lesjaka in Mirka Roša, so bili poprej v pravni službi v Celju.

Razen tega je bilo izvoljenih še večje število prisednikov-porotnikov. Dne 22. avgusta je bila seja okrožnega odbora OF, ki je imela nalogo, da izvoli sodnike okrožnega sodišča v Celju. Izvoljeni so bili: dr. Ivan Šketa, sodnik okrožnega sodišča v Novem mestu, Jakob Božič in Ludvik Lobe, sodnika okrožnega sodišča v Celju, Alojzij Šmid, sodnik okrajnega sodišča v Slovenjem Gradcu, Matevž Mohorič, sodnik okrajnega sodišča

v Ljubljani, in Marjan Bele, javni notar v Marenbergu (Radljah). Predviden je bil tudi dr. Leon Berlic (prej sodnik okrajnega sodišča v Celju), a je moral zaradi nujne službene potrebe za eno leto prevzeti vodstvo okrajnega sodišča v Slovenskih Konjicah, do septembra 1946, ko je bil izvoljen za sodnika okrajnega sodišča v Celju. V območju okrožnega sodišča v Celju je bilo v celoti imenovanih oziroma izvoljenih 33 sodnikov-pravnikov, 397 prisednikov, 7 tajnikov, 2 tajniška pripravnika, 79 pisarniških uradnikov, zvaničnikov in služiteljev. Ni več okrajnih sodišč: Laško, Radeče, Slovenj Gradec, Vransko, Kozje, Rogatec — tu se uvedejo uradni dnevi, prav tako v Vitanju, Mozirju, Loki pri Žusmu, kjer že pred vojno niso imeli sodišč.

Kmalu nato, 25. avgusta 1945, je zvezna skupščina izdala Zakon o ureditvi narodnih sodišč. Ta zakon so takoj začeli dopolnjevati in spreminjati. V prečiščenem besedilu je izšel 21. junija 1946.

Po teh ureditvah je 21. septembra 1945 izšla *uredba o likvidaciji dotedanjih in ustanovitvi narodnih sodišč.*

Uredba določa, da so v območju okrožnega sodišča v Celju okrajna sodišča v Celju, Gornjem gradu, Slovenskih Konjicah, Šoštanju in Trbovljah.

Vsako okrajno sodišče se po teritoriju sklada z ustreznim okrajem. Za Mozirje je 15. aprila 1946 izšla posebna uredba. V tem okraju sta do nadaljnjega dve sodišči: eno v Gornjem gradu — za območje Savinjske doline in eno v Šoštanju za območje Šaleške doline. Notranjega poslovanja sodišč se tiče temeljni zakon o skrbništvu iz leta 1947. Ta zakon jim jemlje skrbniške zadeve in jih daje ljudskim odborom.

Dne 25. marca 1948 je izšla posebna *uredba o ustanovitvi okrožnih in okrajnih sodišč LRS* in o njihovi krajevni pristojnosti.

Po njenih določbah je na območju ljudske republike 5 okrožnih sodišč: v Celju, Postojni, Ljubljani, Mariboru in Novem mestu.

Vseh okrajnih sodišč v ljudski republiki Sloveniji je 27.

Na območju celjskega okrožnega sodišča so tri okrajna sodišča.

Okrajno sodišče v Celju posluje za okraj Celje-mesto in za okraj Celje-okolica. Okrajno sodišče za okraj Mozirje ima svoj sedež v Šoštanju, okrajno sodišče za kratkotrajni okraj Poljčane pa prehodno v Slovenski Bistrici.

Leta 1948 je ljudska oblast občutno posegla v organizacijo sodišč.

Ker je ukinila okrožja, je skladno s tem 21. marca *odpravila* tudi *nekatera okrožna sodišča.* V naši republiki sta bili prizadeti okrožno sodišče v Celju in Novem mestu, ostali sta samo okrožno sodišče v Ljubljani in Mariboru.

Ljubljansko okrožno sodišče je dobilo od novomeškega okrožnega sodišča vsa okrajna sodišča, od celjskega okrožnega sodišča pa okrajna sodišča Mozirje (s sedežem v Šoštanju), Trbovlje in Celje, mariborsko okrožno sodišče je od celjskega dobilo okrajno sodišče Poljčane (s sedežem v Slovenski Bistrici).

Z ukinitvijo okrožnih sodišč je znaten del njihovih poslov prešel, na okrajna sodišča. Ko so podjetja prešla v upravo delovnih kolektivov

se je pojavila možnost, da med kolektivi nastanejo spori. Za vsak slučaj so uvedli *državno arbitražo* (1947), ki so ji sledila *gospodarska sodišča* na sedežih okrožnih sodišč, uvedel jih je *novi zakon o sodiščih (1954).* Taka zasnova je ostala.

Toda že 8. junija 1951 se obnovita *okrožni sodišči v Celju in Novem mestu,* in sicer na podlagi člena 52 zakona o ureditvi ljudskih sodišč z dne 21. junija 1946.

V območje okrožnega sodišča v Celju so prišla okrajna sodišča: v Slovenski Bistrici, ki se izloči iz območja okrožnega sodišča v Mariboru, v Celju, Šoštanju in Trbovljah, ki se izločijo iz območja okrožnega sodišča v Ljubljani.

Okrožnemu sodišču v Novem mestu pa so pripadla okrajna sodišča v Novem mestu, Brežicah, Kočevju, Metliki in Trebnjem, po svoji ustanovitvi (1959) tudi okrajno sodišče v Krškem.

Obe obnovljeni okrožni sodišči sta začeli poslovati 1. julija 1951.

Ljubljansko in mariborsko okrožno sodišče sta končali vse tekoče kazenske in civilne zadeve, nenačete in tiste, proti katerim je bila vložena pritožba in je višja instanca odredila ponovno obravnavo. Odlok z dne 5. decembra 1955 je nekoliko spremenil območja nekaterih okrožnih in okrajnih sodišč, prilagodil jih je istega leta izvršeni novi upravni izpremembi.

Celjsko okrožno sodišče je obsegalo poslej okraje: Celje, Sevnico, Šmarje pri Jelšah, Šoštanj in Trbovlje.

Okrajno sodišče v Celju je obsegalo občine: Celje, Kozje, Laško, Planino pri Sevnici, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Vojnik, Vransko in Žalec.

Okrajno sodišče v Trbovljah se je pa raztezalo na tri revirske občine: Hrastnik, Trbovlje in Zagorje.

Leta 1954 so bila ustanovljena *okrožna gospodarska sodišča* v Ljubljani, Mariboru, Celju in Kopru.

Okrožna gospodarska sodišča so se ob ustanovitvi ujemala z območji okrožnih sodišč. Leta 1956 so bila njihova območja na novo določena. Vendar večjih izprememb ni bilo.

Okrožnemu gospodarskemu sodišču v Celju so pripadla področja okrajnih sodišč v Celju, Šoštanju, Šmarju pri Jelšah in Sevnici.

Okrožnemu gospodarskemu sodišču v Kopru področji okrajnih sodišč Gorica in Koper, okrožnemu gospodarskemu sodišču v Ljubljani področja okrajnih sodišč v Ljubljani, Kočevju, Kranju, Novemu mestu.

Okrožnemu gospodarskemu sodišču v Mariboru pa področja okrajnih sodišč v Mariboru, Ptuju in Murski Soboti.

Dne 30. junija 1958 je sledila nova izpremememba območja: področje trboveljskega okrajnega sodišča so izločili iz območja celjskega okrožnega sodišča in ga dodelili ljubljanskemu.

Mesec dni poprej, 30. maja 1958, so Radeče odcepili od občine Sevnica in jih dodelili občini Hrastnik, s Hrastnikom so prišle v območje okrožnega sodišča v Ljubljani. Sevnica sama je prišla k okrožnemu sodišču v Novem mestu.

Celjsko okrožno sodišče je rešilo zadeve ki so bile v teku, ostale je pa izročilo Ljubljani. Pridržalo je tudi spise, nanašajoče se na rešene zadeve.

Leta 1962 so bili okoliši na novo določeni. Celjskemu okrožnemu sodišču so pripadla področja sodnih okrajev Celje, Šmarje, Šoštanj, Žalec in Mozirje. Ko so leta 1963 Radeče z okolico odcepili od občine Hrastnik in jih dodelili občini Laško, je bilo treba spremeniti tudi območja sodišč, prišle so k celjskemu okrajnemu in okrožnemu.

Okrožno gospodarsko sodišče v Celju je pa leta 1962 dobilo tudi območja okrajev (oziroma okrajnih sodišč) Sevnica, Videm-Krško, Brežice, ki so bili dotlej pri Ljubljani.

Za stare Jugoslavije je bilo okrajno sodišče nameščeno v vzhodni polovici prvega nadstropja magistrata, okrožno sodišče v stari grofiji, ustavno sodišče pa v mestni hranilnici.

Po uvedbi nove ustave so se prejšnja okrajna sodišča preimenovala v *občinska.*

Tipično ljudskega značaja so bili poravnalni sveti pri občinah, ki rešujejo manjše spore med občani. Kot pomožni organ sodišč je bilo ustanovljeno *javno tožilstvo* (okrajno oziroma občinsko).

Del kazenske pristojnosti je pripadal notranjim upravam.

Z uvedbo *sodnikov za prekrške* je upravno sodstvo pripadlo njim. Zvezni temeljni zakon o prekrških (1951 in 1955) je določil, kaj pripada občinskim in kaj okrajnim sodnikom za prekrške, ki so nasproti občinskim sodnikom bili tudi prizivna instanca.

Z ustanovo *javnega pravobranilstva* (zvezni zakon leta 1955) je bilo zagotovljeno pravno varstvo pravic občin in okrajev.

Leta 1976 je izšel nov odlok o organizaciji in financiranju javnega pravobranilstva. Celjski oddelek je imel pod svojim okriljem občine Brežice, Celje, Laško, Mozirje, Sevnico, Konjice, Šentjur, Šmarje, Velenje, Žalec. Sodnike imenuje občinska skupščina za dobo 8 let.

Poseben zvezni zakon daje *odvetništvu značaj javne družbene službe.* Uvaja pa tudi posebno službo za pravno pomoč državljanom (1957).

Okrožno sodišče je bilo v Savinjski ulici 3 (pred starim mostom). Tam je bilo tudi predsedstvo, prav tako zemljiška knjiga in kazenski oddelek okrajnega sodišča. Ostali oddelki okrajnega sodišča so bili v sosednji — Urhovi hiši: nesporni, sporni in izvršni oddelek (Nabrežje svobode 6).

Medtem ko je bilo okrožno sodišče ukinjeno, so okrajno sodišče preselili v poslopje sreskega načelstva (zdaj zgodovinski arhiv itd.). Po obnovitvi je prišlo tja tudi okrožno sodišče, zavzelo je II. nadstropje, okrajno sodišče je ostalo v I. nadstropju, Zemljiško knjigo so pa dali v pritličje.

Ko je bilo *leta 1959 dograjeno poslopje* v Gledališki ulici, se je tja preselilo okrožno sodišče. Gospodarsko sodišče je bilo kot naslednik arbitraže nastanjeno v novem stanovanju nasproti gimnaziji (Malgajeva ulica). Ko je bilo na mestu zaradi februarja 1945 porušenih treh hiš leta *1964 zgrajeno novo sodno poslopje,* so se vanje preselila vsa tri sodišča,

samo zemljiška knjiga je ostala v bivšem sreskem načelstvu, kjer je dobila na razpolago I. nadstropje.

Celjska sodišča so imela razmeroma veliko območja in zato tudi večje število sodnikov in sodno-upravnih uslužbencev.

Po odloku z dne 7. novembra 1958 je bilo pri okrajnem sodišču v Celju 16 sodnikov. Za primer še navajam nekatera druga okrajna sodišča: Ljubljansko jih je imelo 26, mariborsko 24, ptujsko 10. Samo po 2 sodnika so imela okrajna sodišča v Tolminu, Idriji in Ilirski Bistrici.

Pri okrožnem sodišču je pa bilo sodnikov: v Celju 12, Ljubljani 30, Mariboru 23, Novem mestu 9, Kopru 7, Novi Gorici 6, Murski Soboti 6.

Okrožno gospodarsko sodišče je pa imelo sodnikov: ljubljansko 9, mariborsko 8, celjsko 6, koprsko 6.

Okrajno občinsko javno tožilstvo v Celju je imelo ustrezno število tožilcev.

Njihova namestitev je bila začasna.

Nasledniki so pa bili voljeni na 8 let, okrajne sodnike je volil okrajni ljudski odbor (skupščina), pozneje občinska skupščina, okrožne in okrožne gospodarske sodnike je pa volila skupščina federativne (pozneje socialistične) ljudske republike. Navajam jih v naslednjih pregledih.

V avgustu 1945 nameščene sodnike navajamo na str. 98.

OKRAJNO (OBČINSKO) SODIŠČE

Predsedniki: Janko Karlovšek (do 1956), Ivan Mišič (1956—1961), Zdenko Pavlina (1961—1972), Marjan Bele ml. (1974—).

Sodniki: dr. Leon Berlic (1946—1951), Janko Cigoj (1956), Janko Karlovšek (1956), Bojan Škerl (1956), Bojan Zabel (1959), Benjamin Marušič (1954—1957), Mirko Roš (—1957), Stane Šelih (1955—1957), dr. Marjan Pavlič (1950—1954), Štefan Mikec (—1957), Jelka Fink (1957—), Borut Jereb (1956—1959), Damjan Mozetič (1958—1959), Ivan Mišič — preds. (1956—1961), dr. Jakob Mlinar (1946—1962), Zdenko Pavlina (1955—1974), Adolf Reya (1948—1965), Vekoslav Tanko (1953—1962), Judita Trebar (1957—1970), Branko Verstovšek (1956—1959), Vinko Žagar (1958—1960), Boris Bekeš (1958—1959), Zdenko Cegovnik (1958), Boštjan Markič (1958—1961), Ludvik Maroša (1958—1965), Mihaela Nečimar (1957—1961), Jože Jarh (1959—1960), Peter Klinar (1959—1961), Albert Mislej (1959—1962), Boris Strohsack (1960—1961), Jožica Šmid (1961—1962), Bruno Inkret (1961—1969), Vida Grafenauer (1962—1973), Boris Debič (1962), Franc Novačan (1962—1973), Sonja Moškon (1963—1971), Janez Stojkovič (1963—1970), Bojan Planinšek (1965), Miloš Blagotinšek (1965—1968), Vlasta Gorišek (1966—1972), Janez Hočevar (1966), Tomo Petrovič (1967—1974), Jelka Vertačnik (1967—1975), Marjan Bele (1969—1974), Zdravko Milič (1969—1973), Janez Novak (1970—1974), Matija Inkret (1970—1975), Marija Naraks (1970), Vladimir Klarič (1970-1973), Janez Borovnik (1971), Franja Jager (1972—1974), Franc Dušej (1973), Marija Juhart (1973), Vladka Petrič-Filipov (1974), Erika Kovačič-Germ (1974), Jožefa Razbornik (1974).

Dušej Franc od 1975, Narad-Šibila Majda od 1975 dalje, Perčič Tatjana od 1976 dalje, Kos Franc od 1975 dalje, Šinkar Drago od 1974 dalje, Mrvar Jože od 1976 dalje, mr. Janez Novak od 1974 do 1976, Vidic Alojz od 1976 do 1977.

Majda Narad (1974—1975), Ana Fidler (1975), Jože Mrvar (1975—1976), Tomaž Krašovic (1975), Avgust Ribič (1975), Irena Testen (1975—1977), Alojz Vidic (1975—1976), Alenka Soklič (1975), Vesna Bernard (1976), Jasna Podergajs (1977), Srečko Uršič (1977), Dragica Jureš (1977).

Borut Jereb, ki je umrl leta 1962 kot odvetnik v Slovenskih Konjicah, je bil kratko dobo okrajni sodnik v Celju.

OKROŽNO SODIŠČE

Predsedniki: Franc Sok (do 1951), Niko Pogačar (1956—1961), Drago Makarovič (1961—1973), Zdenko Pavlina (1973—).

Sodniki: dr. Leon Berlic (od 1951 dalje), Oskar Dobovišek (1951—1964), Ludvik Gorenjak (1951—1960), Vinko Žagar (do 1960), Lojze Šmid (1951—1956), dr. Franjo Vrbnjak (1951—), Janko Karlovšek (1955), Ciril Golouh (1954—1965), Janko Cigoj (1955—), Koloman Balažic (1956), Drago Makarovič (1956—1961), Drago Gregorin (do 1956), Bogomir Roš (1957—1963), Benjamin Marušič (1957—), Branko Verstovšek (1959—1964), Štefan Mikec (do 1959), Vladimir Majcen (do 1962), Mihaela Nečimer (1961—1973), Boris Strohsack (1961—1968), Ivan Mišič (1961—1963), Stanko Nemanič (1961—1968), Anton Terpin (1962—1968), Drago Hercog (1964), Franc Dušej od 1975, Majda Narad-Šibila od 1975 dalje, Tatjana Perčič od 1976 dalje, Franc Kos od 1975 dalje, Drago Šinkar od 1974 dalje, Jože Mrvar od 1976 dalje, mr. Janez Novak od 1974 do 1976, Alojz Vidic od 1976 do 1977, Ludvik Maroša (do 1964), Jure Lesjak (do 1965), Ludvik Gorenjak (1967—), Vekoslav Tanko (1962—1973), Miloš Blagotinšek (1968—1973), Edvard Centrih (1968—1969), Boris Debič (1969—), Ludvik Vidmar (1969—), Janez Stojkovič (1969—1975), Anton Metlika (1970—), Judita Trebar (1970—), Jelka Fink (1970—), Sonja Moškon (1971—), Zdravko Milič (1973—1975), Vladimir Klarič (1973—), Jelka Vrtačnik (1975—), dr. Alfonz Terseglav, visokokvalificirani pravni svetnik pri okrožnem sodišču (1951—1962).

OKROŽNO GOSPODARSKO SODIŠČE

Predsedniki: Ivan Dovgan (1954—), Ivan Sever (1954—1957), Anton Skobir (1957—1959), Marjan Bele st. (1959—1975), Franc Poderžaj (1975—).

Sodniki: Ivan Lesjak (1954—1973), dr. Peter Pavlič (1957—1961), Stanko Šelih (1959—1960), Franc Poderžaj (1959—1975), Bojan Grčar (1964—), Miloš Blagotinšek (1973—), Sonja Moškon (1971—).

JAVNI TOŽILCI OD LETA 1945 DALJE

Okrožni: dr. Jože Žabkar, Milan Zinauer, Jože Pernuš, Peter dr. Kobe, Viktor Lešnjak, Edo Grgič, Boris Kmet.

Namestniki: dr. Ivan Bele, Bogdan Jereb (umrl), Štefan Simončič, dr. Vlado Fajfar, Vlado Dolenc, Drago Dular (umrl), Milan Soklič (še sedaj), Marjan Fink, Sonja Zdešar (umrla), Jože Hebar (še sedaj), Tine Rožanc, dr. Antonij Korun, Ludvik Gorenjak, Stane Kanduč, dr. Vanek Štiftar, Vida Kosi.

Občinski: Jože Petrič, Slavo Černelič, Janez Stojkovič, Marko Prezelj, Jože Peterca, mr. Ivan Bele (še sedaj).

Namestniki: Mara Kuzmin, Igor Ponikvar, Franc Pristovšek, Jože Plahutnik, Milan Baškovič, Rudi Sotošek, Ivan Šelih, Miroslav Naglič, Tone Skubic, Anica Fidler (še sedaj), Otmar Jarh (še sedaj), Marjan Trbovšek (še sedaj), Milan Birsa (še sedaj).

Javno pravobranilstvo — Sodišče združenega dela

Leta 1976 je izšel nov zakon o javnem pravobranilstvu. Celjska enota ima pod seboj 10 enot kakor prej. Je samostojni organ družbenopolitične skupnosti, ki zastopa njo, njene organizacije in sklade pred sodišči in drugimi organi v zadevah premoženjskih pravic. Do konca leta 1981 ima pooblastilo, da v obsegu kadrovskih možnosti zastopa tudi samoupravne interesne skupnosti ter organizacije. Tako je bilo v tožbi regionalne zdravstvene skupnosti, ki je tožila nekatere občine, da dobi oskrbnino za zdravljenje, ki je samoplačniki niso plačali. Drugi primer je bila tožba proti občini, ki je pozabila preiskati teren, preden je izdala

gradbeno dovoljenje, a je pozneje zaradi tega nastala škoda. Večkrat nastopa tudi pri nakupu oziroma prodaji zemljišč.

Leta 1975 je bilo ustanovljeno še *sodišče združenega dela.*

Celjska enota je dobila 2 profesionalna sodnika (vključno s predsednikom) in 26 neprofesionalnih sodnikov. Glede na obsežnost poslovanja bi rabilo za sestavo senatov 40 do 45 profesionalnih sodnikov, razen tega pa tudi možnost, da se vrše razprave v prostorih podjetij, na katere se primer nanaša. Leta 1975 je sodišče rešilo 189 spornih zadev.

Družbeni pravobranilec samoupravljanja občine: Rudi Peperko.

Predsednik sodišča združenega dela: Jože Cerjak.

Leta 1978 je republiška skupščina sprejela *zakon o reorganizaciji sodne uprave.* Mesto občinskih, okrožnih in okrožnih gospodarskih sodišč so s 1. januarjem 1979 začela poslovati enotna temeljna in višja sodišča. *Celjsko temeljno sodišče* je dobilo 5 enot: *Celje, Velenje, Žalec, Slovenske Konjice* in *Šmarje.*

Posameznim enotam pripadajo občine: enoti v Celju: Celje, Laško in Šentjur; enoti v Velenju: Velenje in Mozirje; enoti v Žalcu: Žalec; enoti v Slovenskih Konjicah: Slovenske Konjice; enoti v Šmarju: Šmarje.

Za celotno temeljno sodišče je bilo določeno osebje: 1 predsednik, 55 sodnikov in 700 sodnikov porotnikov. Od sodnikov porotnikov jih odpade: na Celje — 250, na Velenje — 100, na Žalec — 80, na Mozirje — 30, na Šentjur — 40, na Šmarje — 100.

Javni tožilec je pri enoti Celje (za temeljna sodišča — Celje, Žalec, Slovenske Konjice, Šmarje) in pri enoti Velenje (za temeljno sodišče Velenje).

Celjski temeljni javni tožilec ima 11, velenjski pa 3 namestnike.

Sodnike in tožilce temeljnega sodišča volijo občinske skupščine po predpisih zakona.

Celje je dobilo tudi *višje sodišče.* Člane voli republiška skupščina. Dne 6. decembra 1978 je izvolila:

za predsednika *Zdenka Pavlino,* predsednika okrožnega sodišča v Celju;

za sodnike: *Borisa Debiča, Franca Dušeja, Franca Kosa, Antona Metliko, Judito Trebarjevo, mg. Ludvika Vidmarja* — sodnike okrožnega sodišča v Celju, *Bojana Grčarja* — sodnika okrožnega gospodarskega sodišča v Celju, *Jožeta Unverdorbena* — predsednika občinskega sodišča v Šmarju.

Rednih sodnikov je (poleg predsednika) 8, sodnikov porotnikov je pa 25.

Področji temeljnega in višjega sodišča se teritorialno skladata.

Zemljiška knjiga

Ko so zavezniki leta 1944 razen drugih važnih sovražnikovih središč začeli bombardirati tudi Celje, je okupatorska uprava iz Celja prepeljala novo zemljiško knjigo v Neumarkt na Gornjem Štajerskem, knjige temeljnih aktov in staro zemljiško knjigo je pa pustila v Celju.

Slovenske uradnike (vodjo Franca Blagotinška, Fortunata Stanovška in Ivana Mlakarja) je okupatorski vodja zemljiške knjige odslovil, vendar jih je v septembru 1941 zaradi nujne potrebe poklical nazaj na delo.

Po osvoboditvi je šel v Neumarkt po knjige sam republiški ravnatelj zemljiške knjige *Spende*. Posle so zopet prevzeli *Blagotinšek, Stanovšek, Mlakar*, pridružila sta se jim *Žmaharjeva* in *Guček*. Vendar so jih po potrebi tudi poslali drugam, da tam urede poslovanje. Tudi sosednji okraji so zemljiško knjigo ohranili. Kjer so nastala nova sodišča, jo je bilo treba urediti (npr. v Žalcu), če sodišče ni bilo več, jo je bilo treba prenesti k zdaj pristojnemu sodišču (npr. laško in deloma radeško v Celje, kozjansko in rogaško v Šmarje, vransko in gornjegrajsko v Mozirje). Mestoma so pa spisi propadli, to velja zlasti za Gornji grad, ohranil je samo zemljiško knjigo, ki je bila v kritičnem času v Celju, spisi so pa zgoreli.

Staro generacijo uradnikov je polagoma zamenjala mlajša ekipa. *Odon Vaš* tvori prehod k mlajši ekipi, ki ji pripadajo: *Jelka Goršič, Anton Volavčnik, Cirila Mlinar, Marija Požun, Janko Hebar, Jože Kranjec, Vinko Lah, Marija Drozg, Cilka Jeraj*. Navedeni so v vrstnem redu nastopa službe, ki jo večinoma še danes opravljajo.

Okrajni sodnik za prekrške in predsednik senata za prekrške

Okrajni sodnik za prekrške je delal na prvi stopnji do leta 1955, in sicer je reševal vse prekrške. Leta 1955 so bili ustanovljeni občinski sodniki za prekrške in je bil tedaj pri okrajnem sodniku ustanovljen senat za prekrške, kot drugostopni organ za reševanje pritožb na odločbe občinskih sodnikov za prekrške okraja Celje.

Pri okrajnem sodniku za prekrške in pozneje v senatu so delali: *dr. Josip Dolničar*, sodnik in predsednik senata do upokojitve, Dušan Hercog, Rado Novina, po upokojitvi dr. Dolničarja je bila predsednik senata Lelja Dolničar.

Občinski sodniki za prekrške: Vinko Andolšek (od 1955), Anton Trpin (1959—1961), Rado Gabrovec (1968—1971), Marica Šeligo (od 1963), Jože Tanko (1961—1964 in od 1971), Rudi Peperko (1971—1974), Anton Bukovec (od 1975).

Odvetništvo

V času okoli leta 1960 so se v Sloveniji pojavile tendence, da bi tudi v advokaturi prešli na formiranje takih pisarn, ki bi po svoji formi in na zunaj kazale na podružbljanje advokature, da bi na ta način bolj prišla do izraza njena družbeno pomembna vloga. Čeprav so se v jugoslovanskem merilu pojavljale močne nasprotne tendence z utemeljitvijo, da bi utegnila biti pri tem ogrožena odvetnikova neodvisnost in samostojnost, so politični forumi, vključno z nekaterimi člani ZK, vendarle predlagali ustanavljanje takih pisarn, ne glede na to, da zanje ni bilo formalne zakonite podlage.

Tako so se ustanovile pravne pisarne v večjih mestih, zlasti v Ljubljani, nato v Celju, pozneje tudi v Novem mestu, Mariboru in Novi Gorici.

V Celju je bila najprej pri občinski upravi ustanovljena *pravna pisarna,* in sicer v letu 1961, ki naj bi imela osnovno dolžnost, da prevzame zastopanje in pravno pomoč za gospodarske organizacije in občane ter družbenopolitične organizacije in društva v občini Celje. V tej pravni pisarni so sodelovali kot navidez zunanji sodelavci, dejansko pa kot notranji delavci odvetniki dr. Alojzij Pavlič, Jernej Goričan in Aleksej Vrečko, ki so se orientirali predvsem na pravno pomoč za gospodarske organizacije, tako da so občani, družbene organizacije in društva, ostali še naprej brez tiste pravne pomoči, ki jo je občinski statut zagotavljal posameznim kategorijam občanov, zlasti neplačevitim občanom. Zato se je vodstvo bivšega okraja Celje po svojem predsedniku zavzemalo za ustanovitev še enega takega zavoda, ki bi nudil v mejah bivšega okraja pravno pomoč občanom tudi v drugih občinah. Na ustanovitev takega zavoda so pristali in sklenili z bivšim okrajem Celje pogodbo odvetniki Jože Jarh, Rudi Markovič, Marijan Medved in Vitodrag Pukl, in se je na ta način ustanovil Zavod za pravno pomoč v Celju.

Ustanovitelj je bil bivši okrajni ljudski odbor Celje, ki je izdal odločbo 11.1963, po ukinitvi okraja pa je ustanoviteljske pravice z odločbo od 30. 1965 marca prevzela občina Celje. Zavod je bil vpisan tudi v register zavodov pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju in je pričel z delom 1. julija 1973. Njegov upravnik je bil odvetnik *Marijan Medved,* zunanji sodelavec, prav tako kot ostali trije odvetniki. Z Zavodom za pravno pomoč so sklenili pogodbo, da bodo vse svoje dohodke, ki jih pridobijo pri opravljanju pravne pomoči in zastopanju gospodarskih organizacij, družbenih organizacij in občanov, odstopili v celoti Zavodu za pravno pomoč, ta pa bo po kritju režijskih stroškov odvetnikom dajal mesečno nagrado v po pogodbi določeni višini.

Zavod je praktično deloval kot gospodarska organizacija, kolikor se tiče finančnega poslovanja, sicer pa so v njem odvetniki samostojno nastopali in zastopali stranke ter jim dajali pravno pomoč, pri čemer v nobenem pogledu ni prišlo do kakršnekoli okrnitve načel neodvisnosti in samostojnosti odvetnika. Seveda so se odvetniki izogibali možnih kolizij in so odklanjali zastopanje nasprotnih strank.

Pri ustanavljanju teh pravnih pisarn je bilo v vidu tudi izenačenje položaja odvetnika s položajem uslužbencev v javni upravi tako v pogledu obveznosti kakor v pogledu pravic (socialno zavarovanje, otroški dodatek, dopusti, davčne obveznosti ipd.).

Med poslovanjem in delovanjem pravnih pisarn se zakoniti predpisi, ki bi podpirali formiranje takih pisarn, niso spremenili, v ničemer se tudi ni spremenil statut odvetnika v teh pisarnah, ki je kot privatnik še naprej ostal okrnjen v prej omejenih pravicah, nasprotno, v zadnjem obdobju so celo politični, odnosno predvsem upravni organi, pričeli tretirati te odvetnike tako, da se je očitno videla tendenca po ukinitvi zavodov. Z januarjem 1973 sta Zavod za pravno pomoč in pravna pisarna z odločbo občine prešla v redni likvidacijski postopek, češ da za obstoj teh pisarn »ni več zakonite podlage«.

Ko je Marijan Medved leta 1953 odprl v Celju odvetniško pisarno, je bil šesti odvetnik. Razen njega je od povojnih odvetnikov imel tedaj

že pisarno odvetnik Miroslav Rosina, od predvojnih odvetnikov pa so imeli svoje pisarne dr. Milko Hrašovec, dr. Alojzij Goričan, dr. Ervin Mejak, dr. Rihard Pinter. V tistem letu pa so prenehali z delom dr. Ivan Stanonik, dr. Štefan Rajh in dr. Franjo Lovrec.

Leta 1975 je poslovalo v samem Celju šestnajst odvetnikov, od katerih sta imela v nekaterih primerih po dva skupno pisarno: Jernej Goričan, Jože Jarh, Otmar Jarh, Rudi Markovič, Ludvik Maroša, Franc Novačan, Tomo Petrovič, Konrad Plausteiner, Vitodrag Pukl, Janez Stojkovič, Branko Verstovšek, Aleksej Vrečko, Alenka Žumer, Drago Žuža, Zora Žuža (prevzela za dr. Lovrecem), Vekoslav Tanko, Marijan Medved.

Umrli so: dr. Franjo Lovrec (1951), Franc Novačan (1978), Drago Žuža (1975), Marijan Medved (1976), dr. Milko Hrašovec (1976).

Zveza borcev NOV

V začetku leta 1948 se je osnovala v Beogradu Zveza borcev NOV Jugoslavije. To je bila pobuda, da se ustanove borčevske organizacije tudi drugod po državi. V Celju so pohiteli in ustanovili iniciativni odbor. Vodstvo so poverili *Nestlu Žganku,* ki je bil tedaj tajnik okoliškega okrajnega ljudskega odbora. V juniju so ustanovili mestno organizacijo Zveze borcev NOV in izvolili za predsednika *Staneta Kokalja st.,* za organizacijskega sekretarja pa *Ivana Melika-Gojmirja.* Ustanovili. so 7 krajevnih odborov. Za mesto so določili dva (I. in II. center). Drugi odbori so pa zajeli okolico: Gaberje s Spodnjo in Zgornjo Hudinjo, Zavodno z Jožefovim hribom in Čretom, Breg z Liscami, Polulami, Košnico, Zagradom in Pečovnikom, Dolgo Polje z Novo vasjo, Spodnjo in Zgornjo Dobrovo in Lokrovcem, Medlog z Babnim, Ložnico, Lavo, Lopato in Ostrožnim.

Zaradi priključitve Štor in Vojnika ter osamosvojitve Ostrožnega in ostalih organizacijskih sprememb se je število organizacij borcev NOV v občini dvignilo na sedanjih sedemnajst: Aljažev hrib (»Janko Skvarča«), Center (»Dušan Kraigher«), Dolgo polje (»Franjo Vrunč«), Pod gradom (»Tone Grčar«), Otok, Gaberje-Hudinja, Medlog, Lokrovec-Dobrova, Ostrožno-Lopata, Škofja vas, Strmec pri Vojniku, Dobrna, Frankolovo, Vojnik, Trnovlje, Šmartno v Rožni dolini in Štore.

Dne 18. marca 1954 je bila v Celju skupščina mestnega in okoliškega odbora Zveze borcev NOV, ki so se je poleg ostalih udeležili tudi Marjan Bertoncelj, sekretar glavnega odbora Zveze borcev NOV Slovenije, narodni heroj Drago Maslo, predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Vinko Šumrada, sekretar Mestnega komiteja Zveze komunistov Olga Vrabič in zvezni poslanec Helena Borovšak. Dogovorili so se glede reorganizacije mestnega in okoliškega odbora Zveze borcev NOV. Tako je takratni *mestni odbor Zveze borcev NOV* bil preimenovan v *Občinski odbor Zveze borcev NOV Celje* (izgubil je status — rang okrajnega odbora), takratni Okrajni odbor za Celje-okolico pa se je preimenoval v *Okrajni odbor Zveze borcev NOV Celje.*

Leta 1955 se je celjskemu okrajnemu odboru Zveze borcev NOV priključil še šoštanjski odbor Zveze borcev NOV. Aprila meseca 1962

so se takratne organizacije: Zveza borcev narodnoosvobodilne vojne, Zveza vojaških vojnih invalidov in Združenje rezervnih oficirjev in podoficirjev okraja Celje združile v enotno organizacijo pod skupnim imenom: *Zveza združenj borcev NOV okraja Celje.*

Na občinski ravni se je ta ustanovitev izvedla na ustanovni skupščini 18. marca 1966, vendar se je organizacija rezervnih oficirjev in podoficirjev odcepila od organizacije Zveze združenj borcev NOV v občini in ustanovila samostojno organizacijo Zvezo rezervnih vojaških starešin, kakor je to bilo takrat izvršeno povsod v Jugoslaviji.

Predsedniki, podpredsedniki in sekretarji oziroma tajniki tako okrajnega in občinskega odbora Zveze borcev NOV so bili:

Okrajnega odbora Zveze borcev NOV Celje (do 18. marca 1954 za Celje-okolico)

Predsedniki: Nestl Žgank, Vili Reberšak, Vinko Šumrada, Borut Rajer, Slavko Verdel, Helena Borovšak, Ivan Kovačič, Jože Jošt.

Podpredsedniki: Helena Borovšak, Milan Loštrk, Ivan Divjak, Anton Grm.

Sekretarji oz. tajniki: Helena Borovšak, Slavko Verdel, Milan Loštrk.

Mestnega oz. občinskega odbora Zveze borcev NOV Celje

Predsedniki: Stane Kokalj st., Božo Logar, Olga Vrabič, Milan Loštrk, Franc Mavec, Cvetko Pelko, Jože Jošt, Franc Rojšek, Peter Šprajc.

Podpredsednika: Franc Rojšek, Peter Šprajc.

Sekretarji oz. tajniki: Ivan Melik, Vlado Bogataj, Riko Presinger, Avgust Vouk, Miha Petan, ki je bil prvotno sekretar pri okrajnem odboru ZB, zdaj ima položaj voljenega profesionalnega sekretarja.

Naloge organizacije so bile zelo številne: gojitev tradicij NOB, zlasti med mladino, skrb za bolne člane, skrb za stanovanja borcev, skrb za zaposlitev borcev in njihovo usposabljanje, vzgoja partizanske mladine, urejanje grobov padlih borcev NOV in žrtev fašističnega nasilja, postavljanje spomenikov in drugih spominskih obeležij.

Do leta 1952 je sestavil odbor *322 življenjepisov* padlih borcev NOV in žrtev fašističnega nasilja, ki so pomemben zgodovinski vir.

Leta 1956 je občinski odbor sklenil, da izda *dokumentarno knjigo* o osvobodilni borbi na svojem področju. Načrt se v celoti sicer ni realiziral, pač pa je ob raznih priložnostih izšla množica spisov, ki v celoti nudijo dobro sliko o borbah na celjskem področju in o trpljenju naših ljudi zaradi nasilnih dejanj okupatorja. Tudi sklep zbrati in izdati gradivo o vlogi žena v osvobodilni borbi se ni uresničil. Odbor je podpiral ustanovitev in razvoj Muzeja revolucije v Celju in mu je pomagal zbirati gradivo.

Izdatno se je trudil z *vzgojo odraščajoče partizanske mladine.* Izvedel je popis otrok padlih borcev. Leta 1962 je zadnji partizanski otrok (padlih borcev) dokončal osnovno šolo, nekaj jih je pa še bilo na višjih šolah.

Pri prireditvi obiskov *krajev borb in pohodov po poteh Celjske čete* in XIV. divizije ter ostalih enot je Zveza borcev NOV sodelovala zlasti s šolami in mladinsko organizacijo. Izleti, ki jih prireja, so hkrati po-

učnega, vzgojnega in zabavnega značaja. Na tem področju je dokajšnje sodelovanje tudi s taborniško organizacijo.

Tudi *skrb za spomenike in spominska obeležja NOB* deli občinski odbor Zveze borcev NOV s svojimi združenji borcev NOV na terenu. Že leta 1952 je mestni odbor Zveze borcev NOV razpisal tri nagrade za idejni osnutek spomenika, ki naj bi se postavil na Šlandrovem trgu poleg grobnice, v kateri so 11. decembra 1952 svečano položili k počitku narodnega heroja *Dušana Kraigherja in Vero Šlandrovo.* Prva nagrada je znašala 50.000, druga 30.000 in tretja 20.000 din. Sprejet je bil idejni osnutek akademskega kiparja Jakoba Savinjška, predstavljajoč idejo »vojne in miru«. *Spomenik je bil odkrit aprila 1958* tik ob grobnici in spada med najveličastnejše partizanske spomenike v Sloveniji. V grobnico poleg spomenika »vojne in miru« so pozneje položili še narodnega heroja *Ivana Kovačiča-Efenka* (1963), *Mico Šlandrovo* (1973) ter narodnega heroja *Franca Rojška-Jaka* (1975).

V občini so postavili še *8 spomenikov in spominskih plošč:*

— 92 poštarjem Slovenije, žrtvam za našo svobodo, pred palačo celjske pošte (1949),

— padlim borcem in talcem rudnika Pečovnik (1949), obnovljenim leta 1971, na dvorišču opuščenega rudnika,

— žrtvam za svobodo, padlim konec leta 1944, nad Vranskim,

— padlim članom TVD »Partizan« Gaberje na dvorišču doma »Partizan« Gaberje (1954),

— padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja s področja Vojnika, v parku ob cesti v Vojniku (1962),

— Bevče: Mihaelu in Jožefu Kolšku, Leopoldu Dolerju,

— Stanislavu Husu, 29. 10. 1975, obnovljena plošča,

— padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja s področja Škofje vasi, ob cesti pri igrišču v Škofji vasi, ki je bil obnovljen leta 1975,

— padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja s področja Dobrne v središču Dobrne (1956).

Razen teh spomenikov so bili postavljeni še štirje spominski kamni z napisi:

— na Javorniku pod Svetino, padlemu II. bataljonu Kozjanskega odreda (1955),

— v Prožinski vasi pri mostu, ki ga je XIV. divizija prešla februarja 1944 (1953),

— na Paškem Kozjaku, kjer si je XIV. divizija februarja 1944 izsilila preboj (1953),

— v Globoki med Kozjakom in Doličem lep spomenik z napisom: Tu je pokopanih 13 borcev 14. divizije in 24 borcev 17. in 51. divizije NOV Jugoslavije.

Spominskih plošč je v občini 50, posamezni grobovi padlih borcev NOV so 3, skupnih grobišč je 11. Razen na Šlandrovem trgu je grobnica tudi na Golovcu, ki je bila zgrajena leta 1961 po načrtu inž. arh. Janka Hartmana. V njej so telesni ostanki 114 borcev, ki so bili poprej pokopani na bolniškem in okoliškem pokopališču ter tu in tam v okolju, ter 4 žare,

prenesene iz Gradca, ki so bile prvotno shranjene na podstrešju stare grofije in jih svojci niso prevzeli.

V zaporih »stari pisker« v Celju je spomeniško urejen kraj streljanja talcev in urejena spominska soba, kjer so mučili zapornike.

Vseh spominskih obeležij iz NOB v občini je 77. Zanje skrbe krajevne skupnosti v sodelovanju z Združenji borcev NOV v občini.

Odbor skrbi tudi za to, da se bivšim borcem v redu priznavajo pravice, ki jim po zakonih pristojajo.

Razen tega pa gleda na to, da njegovi člani po možnosti sodelujejo v družbenih organizacijah in soodločajo v važnih družbenih zadevah.

Sindikalna organizacija

Važno mesto v naši družbi zavzema tudi sindikalna organizacija. V Celju je začasno kot nadaljevanje predvojne organizacije nastal Krajevni medvojni strokovni svet (KMS), ki mu je bil predsednik Andrej Svetek, tajnik je bil najprej Kunej, nato pa Jurač. Takoj po vojni nastala organizacija Enotnih sindikatov Jugoslavije se je leta 1951 preimenovala v *Zvezo sindikatov Jugoslavije.* V Ljubljani je bila republiška Zveza sindikatov Slovenije. Nižje organizacijske oblike so se ravnale po upravni organizacijski shemi. Temeljne organizacijske oblike so bili sindikati po podjetjih (zavodih) in ustanovah. Združujoči značaj so imeli krajevni sveti. Nad krajevnimi (pozneje občinskimi) sveti je bil okrajni sindikalni svet, v mestu Celju je pa bil mestni sindikalni svet nad sveti v podjetjih in ustanovah. Za prvega predsednika okrajnega sindikalnega sveta je bil junija leta 1948 izvoljen *Jože Mravlje,* njemu je sledil *Albin Medved,* prvi tajnik je bil *Janez Trofenik,* drugi pa *Rudi Peperko.* Administratorka je nekaj pozneje postala Ida Gregorčič. Posvetovalni dopolnilni organ je bilo predsedstvo sindikalnega sveta. Člani predsedstva so vršili določene funkcije. Že prva leta je bilo dela toliko, da so na občnih zborih volili tudi komisije za reševanje trajnih ali trenutno perečih zadev. Vodilni člani predsedstva so delali izprva brezplačno, nato so dobivali nagrade, končno pa stalne prejemke, saj je bilo dela toliko, da drugje niso mogli biti redno zaposleni.

Albin Medved je bil izvoljen za predsednika leto za letom. Ko je bil poleti 1948 določen za sprejem v višjo politično šolo v Beogradu, je začasno prevzel vodstvo Janez Trofenik, tajnik je postal tedaj Alojzij Culkar, a za blagajniške posle je bila nameščena Vida Gril.

Izvoljeni so bili tudi referenti za posamezne zadeve: za plačne tarife in tekmovanja Janez Trofenik, za kulturo in prosveto Mirko Zupančič, za preskrbo in stanovanja Franc Ferk, za fizkulturo in šport Rudi Peperko, za socialno zavarovanje in zdravstvo Franc Pipan, za iznajdbe in racionalizacijo Ferdo Zgomba, za zaščito pri delu Franc Gerl. Štirje člani so bili samo za priložnostne zadolžitve: Mirko Pušnik, Slavko Udrih, Ivan Lužar, Viktor Tratnik. V tem času je bilo v mestu 48 in v okolici 35 sindikalnih podružnic.

V dobi med obema vojnama je imel sindikat nalogo, da se briga za dobrobit in napredek delavcev, zdaj so pa naloge postale mnogo širše:

obsegale so celotno družbo in vse zadeve, ki so se je tikale. Pri tem je bilo izhodišče drugo: delavec je prestal biti mezdni uslužbenec, treba je bilo ubrati pot, da postane čimprej kot del celote pravi gospodar in upravljalec podjetja in ustanove, kjer mu je bilo dodeljeno delo. Treba je bilo podjetja ustanavljati in organizirati. Delavci in vsi ljudje so morali imeti kruh, stanovanje in obleko. Poskrbeti je bilo treba za upokojence in bolne. Na reden način to ni šlo. Sindikat je moral poskrbeti za prostovoljno delo. Posebno važno je bilo delo v gozdovih: premoga je bilo malo, treba je bilo pomoči z drvmi. Povsod je bila potrebna organizacijska skrb sindikata. Posegel je prav izdatno tudi v kulturna dogajanja: vodil je skrb za šolstvo, ustanovitev kulturnih in športnih društev ter dijaških domov in njihovo delovanje. Okupator je uničil vse, kar je bilo v zvezi z narodno kulturo, le kaj malega je bilo mogoče skriti. Leta 1950 je bilo na območju okrajnega sindikalnega sveta že 18 knjižnic, ki so imele primerno število knjig. Seveda je sindikat delal z roko v roki z Zvezo komunistov, z Osvobodilno fronto, ki se je leta 1953 preimenovala v Socialistično zvezo delovnega ljudstva, in z ljudsko-upravnimi oblastmi. Leta 1949 je bilo delo nekoliko olajšano s tem, da je skrb za prostovoljno delo prevzela OF, skrb za delo kulturno-prosvetnih društev Okrajna zveza kulturno-prosvetnih društev (naslednik Občinska zveza kulturno-prosvetnih društev), za šport Okrajna nato Občinska zveza za telesno kulturo. Ko je leta 1950 z ustanovitvijo delavskih svetov in upravnih odborov uvedena začetna stopnja delavskega samoupravljanja, se je delo celotne sindikalne organizacije močno povečalo. Z vsako nadaljnjo stopnjo v delavskem samoupravljanju je še naraslo. Pri volitvah se je bilo treba pobrigati za izbor pravih kandidatov in za pravilno izvedbo volitev, nato pa za stvarni prenos celotnega vodstva podjetij na delavske svete in upravne odbore. V zvezi s tem je bila stalno na dnevnem redu ureditev delavskih prejemkov. Prejšnjemu mezdnemu razmerju ustrezajoče nagrajevanje po času dela in akordu je bilo treba nadomestiti z bolj pravičnim in primernim nagrajevanjem. Prva leta so ga merili po premijskem in tarifnem pravilniku. Določbe premijskega pravilnika so stopile v veljavo ob ugotovitvi, da je ta ali oni zaslužen za večji uspeh pri delu. Med delavci je nastalo prepričanje, da dostikrat ni bilo mogoče pravilno ugotoviti, komu pripada zasluga. Več let so delali na novem tarifnem pravilniku, ki naj bi bil čim bolj pravičen. Prva težnja je bila, da se plačilo na uro čim bolj omeji. Na njegovo mesto naj bi prišlo plačilo po enoti proizvoda ali po učinku. Za meritev obojega (kar je v bistvu precej enako) so začeli uvajati točke. Pri tem so upoštevali razne činitelje: težino napora, večjo izobrazbo in trud, potreben, da se izobrazba pridobi. Drug problem je rodila ugotovitev, da je odločanje v delavskem svetu podjetja često rezultat mnenja in želja posameznikov. Zato so po obratih, ki so postali tarifne enote, začeli uvajati obratne svete. Preko njih je bilo laže doseči odločitve, ki so bile izraz volje in želje celokupnega delavstva.

V času uvedbe delavskih svetov se je začel uvajati tudi nov obračunski sistem na osnovi svobodnega formiranja cen. Poseganje uprave v vodenje poslov se je omejilo, ni pa se popolnoma odpravilo, ostale so

še možnosti za obravnavanje raznih vprašanj na temelju različnih osnov. V začetku šestdesetih let se je uvedlo enako postopanje za vse ustanove in dejstva.

Že od nekdaj je vladalo prepričanje, da je za večji uspeh pri delu pomembna izobrazba. Odtod v sindikatih in med delavstvom poleg prirodne težnje po izobrazbi tudi skrb za sredstva in ustanove, kjer se pridobi izobrazba: za šole (redne in izredne), za tečaje, predavanja, praktične vaje itd.

Končno so stalno dala opravka volitve zdaj te, zdaj one vrste.

Ko so bile z novo ustavo uvedene interesne skupnosti z delegatskim sistemom, je bila skrb za dobro in uvidevno ter socializmu predano vodstvo stalno na dnevnem redu. Skrb za kmetijska vprašanja so prvotno zanemarjali, zdaj pa so bolj in bolj postala pereča. Kakor rastlino je treba tudi družbo stalno negovati. To je glavna skrb sindikatov. Dela jim zmanjkati ne more. Čeprav zunanji učinki niso vedno vidni.

Že v prvih letih je bil celjski sindikat izredno močan. *Okrajni sindikalni svet* je imel v svojem okrilju *11 občinskih sindikalnih svetov* s 304 podružnicami in 34.559 člani (samo v Celju jih je bilo 16.020). Leta 1956 je bil ustanovljen poseben občinski sindikalni svet. Občinski sindikalni svet in podružnice so bili organi, preko katerih je okrajni sindikalni svet deloval. Vendar je često posegal tudi neposredno do temeljev organizacije, do posameznih članov — kot varuh pravice in ustavnosti.

Ko je Medved odšel, je plenum začasno izročil vodstvo sveta tajniku, ki je bil tedaj *Ivan Cokan,* nato pa je izvolil za predsednika *Ivana Žmaherja* iz štorske tovarne. Ostal je na tem mestu eno leto. Dne 21. februarja 1958 je postal predsednik sindikata *Jože Jošt,* ki je s svojim delom kot župan bivše vojniške občine dokazal, da ima razen vpogleda v vprašanja družbe in njenega vodstva tudi primeren takt. Za Jošta se je nekoliko spremenila sestava vodstva. Najvišjo oblast je dobil plenum, ki je volil predsednika in predsedstvo. Iz predsedstva so pa izločili tajništvo, ki sta mu pripadala tajnik in blagajnik. Tajnik je bil za Trofenikom krajšo dobo Hari Šentjurc. Po njegovi prezgodnji smrti je prevzel tajniško mesto že omenjeni Ivan Cokan. Tudi administratorka Gregorčičeva si je poiskala drugo mesto. Po daljši nezasedenosti ga je 1962 prevzela Majda Pritekelj.

Jože Jošt je vodil okrajni sindikalni svet do decembra 1962. Mesto pri sindikatu je odložil, ker je bil izvoljen za predsednika občinske skupščine. Predsednik občinskega sindikalnega sveta je nato Jože Bevc, tajnik pa Emil Pepelnjak.

Joštov naslednik je postal *Vlado Črešnik,* ki je imel sindikalne izkušnje iz Velenja, na politični šoli si je pa še poglobil politično izobrazbo.

Leta 1965, ko je že občina stopila na mesto ukinjenega okraja, je bilo v Celju bazensko posvetovanje predsednikov občinskih sindikalnih svetov, obravnavali so tekoče zadeve, ob preudarjanju, da je sindikat kolektivna politična organizacija delavcev, ki oblikuje svoja stališča na osnovi mnenja članov.

Črešniku je kot predsednik marca 1966 sledil *Berni Strmčnik,* rojak iz Luč, absolvent celjskega učiteljišča in nazadnje učitelj na Konjskem vrhu nad Lučami. Že v Mozirju je bil občinski sekretar ZK.

V Celju je leta 1961 postal poklicni sekretar ideološke komisije ZK, nato obiskoval visoko šolo za politične vede, na kateri je leta 1965 diplomiral. Po diplomi je postal sekretar za družbenoekonomska vprašanja.

V marcu 1966 je občni zbor izvolil novi plenum in izvršni odbor, v katerem je bil Ivan Cokan podpredsednik in *Vili Skrt* tajnik. Za Strmčnikom je postal predsednik *Ivan Kramer* (1. decembra 1967). Dne 30. septembra 1975 je *Venčeslav Zalezina,* ki je bil od 29. marca 1971 tajnik, prevzel predsedniško mesto, tajnik pa je postal *Vili Končan.*

V prvih letih so posamezne sindikalne organizacije pristopale k svetu neposredno. Pač pa je svet imel potrebno število komisij za posamezne dejavnosti.

Zaradi večje preglednosti so leta 1974 sklenili, da se uprava razdeli glede na posamezne dejavnosti v odbore, ki jih je bilo izprva 16, pozneje sta pa nastala še dva.

Odbore so pa po posebnosti dejavnosti združili v treh področjih, ki so jim na čelu sekretarji s potrebnim številom pisarniškega osebja, med katerimi je bila na prvem mestu tajnica.

I. področje združuje odbore: za trgovino, obrt, kmetijstvo, gostinstvo, gradbeništvo in komunalo. Sekretar je *Mirko Mustinski.*

II. področje združuje odbore za panoge industrije: kovinsko, lesno in kmetijsko. Sekretar je *Miro Medved.*

III. področje združuje odbore za družbene dejavnosti: socialne in kulturne, vzgojo in izobraževanje, zdravstvo, upravo, pravosodje, družbenopolitične dejavnosti, bančništvo, zavarovalništvo. Sekretar je *Igor Ponikvar.*

19. decembra 1975 so na pobudo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije ustanovili še Medobčinski svet Zveze sindikatov za celjsko regijo. Predsednik je *Ivan Kramer,* tajnik pa *Tone Erjavec.*

Socialistična zveza delovnega ljudstva Jugoslavije (SZDLJ)

Osvobodilna fronta, ki je med narodnoosvobodilno vojno bodrila narodno in družbeno zavest ter krepila med ljudstvom odpornost, je po končani vojni ohranila kot Ljudska fronta svoj pomen s tem, da je med ljudskimi množicami budila voljo za obnovo in smisel za pravičnejšo socialistično ureditev družbe. Na borbenem terenu zasnovano obliko so borci prenesli v mirnodopsko življenje. V sestavu okrožne organizacije je bil prvi predsednik OF *Ivan Ocvirk,* sekretar je pa bil *Jože Mravlje,* nato *Ivo Svetličič.* Pri mestnem ljudskem odboru je pa zavzemala to mesto *Emilija Gabrovec-Lenka.* Ob osvoboditvi je bil predsednik *Nande Klančišar.*

Po ukinitvi okrožja je bil okrajni odbor OF nadaljevatelj dela okrožnega odbora OF. Ko je Ivan Ocvirk prevzel vodstvo okrajnega ljudskega odbora, je postal predsednik okrajnega OF odbora Ivan Ošo. Organizacijski sekretar je bil Jože Pikl.

Leta 1950 je bil predsednik mestnega odbora OF in hkrati sekretar mestnega komiteja KPS Lojze Terpin, sekretar mestnega odbora OF je pa bil Rudolf Klarič (1949).

Leta 1951 je bil na tem mestu *Andrej Petelin.* Sekretarka mestnega odbora OF je bila leta 1950 Darinka Zupanc, leta 1951 pa Marica Počkaj.

Dne 1. februarja 1953 so v smislu resolucije VI. kongresa na konferenci *Ljudske fronte,* kakor se je OF imenovala v vzhodnih delih države, preimenovali organizacijo v *Socialistično zvezo delovnega ljudstva (SZDLJ).*

S tem so že opredelili njuno nalogo: Socialistična zveza je organizacija delovnega ljudstva. Zveza komunistov Jugoslavije je pa usmerjevalec na poti socializma in marksizma ter bditelj nad tem, da se ta pot ne zgreši.

Kmalu po preimenovanju, 27. junija 1953, je bil na okrajni konferenci plenuma izvoljen za predsednika *Vinko Šumrada.*

Na I. seji 7. julija 1953 je pa bilo izbrano celotno predsedstvo. Člani so postali: Helena Borovšek kot sekretar, Franc Lubej kot blagajnik, Alojzij Krivec kot predsednik OLO Celje-okolica, Rudi Peperko kot tajnik OSS (Okrajnega sindikalnega sveta), Hinko Drnovšek, Franc Cerjak in Vinko Ušen.

Šumrada je prevzel predsedstvo z vtisom, da člani Zveze komunistov kakor tudi člani Zveze sindikatov Jugoslavije Socialistično zvezo zapostavljajo in jo smatrajo kot nekak privesek njima obema.

Že kar ob nastopu svojega predsednikovanja je po očrtu zunanjepolitičnega položaja, ki ga je zelo dobro poznal in pravilno ocenil, dal temu izraz v obširnem govoru.

Njegova končna ugotovitev je bila: Socialistična zveza je stranka, temelječa na idejah socializma. Zveza komunistov ima nalogo, da njej in družbi kaže pravo pot in bdi nad tem, da je ne zgrešita, Zveza sindikatov je pa strokovna organizacija, kakor so taka organizacija tudi zadruge. Komunisti se morajo nujno udejstvovati v Socialistični zvezi, prav tako sindikalisti, toda s pravicami, ki jih imajo drugi člani. Pri tem je opozarjal na zaključek VI. kongresa ZKJ, da Zveza komunistov ostane zveza ljudi, ki nimajo nobenih predpravic, ampak imajo iste pravice kot ostali državljani, morajo pa po svoji razsodnosti delovati v vseh političnih organizacijah, paziti morajo, da bi politično življenje šlo naprej po progresivni poti, in skrbeti, da se bosta znanje in zavest naših ljudi bolj jačala v smislu, ki ga je že naznačil tovariš Tito, da komunisti zamenjajo »gajžlo s knjigo«.

Prisotni so mu dali prav. Tako je tovariš iz Zabukovice izjavil, da je med Socialistično zvezo in med sindikati premalo skupnega, kmet ne vidi delavca in delavec ne kmeta, to se posebno opaža v industrijskih centrih, vendar se je treba zavedati, da delavec brez kmeta in kmet brez delavca ne bi mogla živeti. Nujno je, da se brigata drug za drugega.

Tega se pa morata zavedati tudi Socialistična zveza in Zveza sindikatov, medsebojno se morata povezati.

Podobno je govoril delegat s Kozjega, opozarjal je na žrtve, ki jih je dalo Kozjansko in njega kmečko prebivalstvo bi zdaj zaslužilo večjo pozornost.

Sam Šumrada je bil komunist, prav tako tudi drugi člani predsedstva. Razprava je na vse delegate napravila globok vtis. V resnici so se razlike v mišljenjih zabrisale in so poslej vse tri organizacije složno hodile po začrtani poti — v javnosti, delovnih kolektivih, kulturnih in športnih ter v politično-upravnih organizacijah. Pojavljale so se pa tudi tožbe o lastni organizaciji. Ljudje se premalo brigajo zanjo, ne plačujejo redno članarine, ponekod neredno hodijo na sestanke, odborniki ne vrše svoje dolžnosti. Slišalo se je tudi, zakaj tako: med vojno so kmetje dajali, kar so mogli, zdaj pa mnogi ne razumejo, da je za obnovo treba žrtev, zlasti še, ko je po prvih uspelih korakih prišel udarec od vzhoda; poleg tega pa tudi nekateri aktivisti ne nastopajo, kakor bi morali.

Bili so začetki obnovljenega političnega življenja. V jeseni so bile volitve v razne ljudske odbore. Ponekod so ljudje razočarali, drugod je pa vse potekalo v redu.

Že leta 1954 so se razmere izboljšale. Socialistična zveza se je vidno okrepila v članstvu in v organizaciji. V tem letu je prišlo na dnevni red važno vprašanje združitve mestnega okraja z okoliškim, ki se je poslej imenoval samo okraj Celje. Dne 19. februarja je bila skupna seja mestnega in okrajnega odbora Socialistične zveze. Na čelu mestnega odbora je bila tedaj *Olga Vrabič*. Poročevalec je bil Igor Ponikvar. Sprejeli so sklep, da izvolijo skupni sekretariat, ki naj vodi posle do skupne konference Socialistične zveze.

V skupni sekretariat so bili izvoljeni: za mesto Olga Vrabič, Albin Medved in dr. Marijan Pavlič, za okolico pa Vinko Šumrada, Helena Borovšak, Franjo Lubej, Rudi Peperko in Ivan Grešak.

S tem v zvezi se je razvila obširna razprava o novih občinah, o čemer so govorili Franc Simonič, Riko Jerman, Viktor Avbelj in Olga Vrabičeva.

V tem letu se je okraju Celje priključil tudi okraj Šoštanj. Združili sta se tudi obe Socialistične zvezi. Skupni sestanek je bil 6. novembra 1954. Na njem so izvolili za predsednika Socialistične zveze *Franca Simoniča,* ki je bil hkrati sekretar okrajnega komiteja Zveze komunistov.

Tajnik novega odbora je bil *Jakob Žen,* prej predsednik v Šoštanju. Za člane odbora so pa bil izvoljeni Mišo Bobovnik, Helena Borovšak in Miran Cvenk.

V sekretariatu so še bili: Stane Sotlar, Zvone Dragan, ing. Fanika Jugovič, Ivan Kovač, Beno Krivec, Milan Loštrk, Ljubo Zelič, Janko Ževart (prej predsednik občinskega odbora v SZDL v Šoštanju, ki so ga pred tem kooptirali v plenum).

Celotni plenum je štel nad 80 članov.

Novi člani predsedstva so postali: Jože Marolt, Stane Sotlar, Franc Simonič, Cveto Pelko, Ljubo Zelič, Milan Loštrk, Zvone Dragan, dr. Anton

Kovač, Ivan Kovač, Janko Ževart, Branko Gombač, Francka Bogataj, ing. Fanika Jugovič, Vojko Simončič, Stane Šelih, Franc Zupanc.

Simonič je konec leta 1959 odložil predsedništvo v Socialistični zvezi, obdržal je pa funkcijo sekretarja okrajnega komiteja ZKJ. Za njegovega naslednika v Socialistični zvezi je bil izvoljen *Franjo Lubej.*

V začetku leta 1960 je bil novi predsednik *Jože Marolt.* Mesto sekretarja je 23. januarja 1962 prevzel *Božo Lukman.* Tedaj so kooptirali v odbor Andreja Marinca, dipl. inž. kmetijstva, dotlej sekretarja občinskega komiteja ZK v Šmarju, in Vlada Črešnika, dotlej predsednika okrajnega Sindikalnega sveta v Celju.

Ker je Lubej prevzel novo funkcijo v kmetijski organizaciji, so ga razrešili in za predsednika izvolili *inž. Marinca.* Podpredsedniško mesto so poverili *Sotlarju.* Ker je Lukman odšel v Žalec kot sekretar komiteja, je prevzel mesto sekretarja *Janko Ževart.* Predsednik občinskega odbora Socialistične zveze je bil leta 1959 *Srečko Pratnemer.*

Na seji 14. decembra 1962 so izvolili celotni izvršni odbor. V njem so bili razen inž. Marinca, predsednika, in Janka Ževarta, sekretarja, še naslednji člani: Franček Knafelc, predsednik idejnovzgojne komisije, Franjo Lubej, predsednik gospodarske zbornice, Peter Šprajc, podpredsednik OLO, Mila Stamejčič, uslužbenka OLO, Slavko Verdel, direktor Službe družbenega knjigovodstva, blagajnik, Srečko Pratnemer, novinar, in Dušan Brelih, predsednik obč. odbora SZDL v Sevnici.

Dne 1. julija 1963 se je od SZDL poslovil inž. Marinc, ker je postal sekretar komiteja ZK. Dne 19. septembra je bil izvoljen na njegovo mesto *Jože Marolt.*

Istočasno ko Simonič pri okraju je pri občini odložil vodilno mesto pri Socialistični zvezi (in občinski ZKJ) Cvetko Pelko.

Kot predsednik Socialistične zveze mu je okrog 1. julija 1960 sledil *Drago Špendl,* dotlej vodja šole na Teharju. Ko je Špendl leta 1963 prevzel mesto ravnatelja nove osemletke na Dečkovi cesti, je postal predsednik Socialistične zveze *Marjan Ravnikar.* Ko je bil Ravnikar določen za ravnatelja pokrajinskega muzeja, je dobil konec leta 1964 razrešnico in predsednik občinske Socialistične zveze je postal *Zdravko Trogar.* Bilo je v času, ko so se pripravljale splošne volitve in organizacija krajevnih skupnosti.

Predsednik izvršnega odbora je pa postal *Janko Ževart* (25. junija 1965), ki je v vodstvu še danes. Mesto podpredsednika je prevzel Jože Bevc, tajnik je pa postal Franček Knafelc.

Člani so pa bili: Karel Sagadin, Marica Frece, Edo Grgič, Anton Tofant, nato Marjan Učakar, Lovro Blažon, Slavo Cerjak, Janez Trofenik, Franc Sok, Ivau Žmaher.

Po ukinitvi okraja leta 1965 je v vodstvu zopet nastala izpremememba, ki pa je bila trajnejšega značaja. Jože Marolt je dve leti posvetil fakultetnemu študiju zgodovine in zemljepisa in je odložil predsedstvo okrajnega odbora SZDL. V šolskih letih 1967/68 in 1968/69 je pa predaval oba predmeta na gimnaziji. Dne 1. aprila 1969 je postal ravnatelj Muzeja revolucije, vendar je do konca šolskega leta vršil dvojno delo — v šoli in v muzeju.

Leta 1968 je občinska SZDL razširila svoj delokrog s tem, da je s sosednjimi občinskimi zvezami kot najvišji skupni vodstveni organ ustanovila medobčinski svet. Vodstvo je poverila Janku Ževartu.

Naloga medobčinskega sveta je širšega značaja: usklajuje dogovore o skupnih akcijah in daje pobude občinskim in medobčinskim svetom in njihovim skupščinam (konferencam), jih pa tudi zastopa, kjer koli je to potrebno.

Vsaka priključena občina ima v medobčinski konferénci tri člane svoje občinske konference, nadaljnja štiri mesta pa zavzemajo drugi člani.

V sekretariatu medobčinske konference ima pa vsaka občinska konferenca en mandat.

Organizacija Socialistične zveze za občino Celje se imenuje *občinska konferenca SZDL Celje*. Najvišji izvršilni organ je *izvršni odbor*. Prvi predsednik je še bil *Janko Ževart*, profesionalni podpredsednik je bil nekaj časa *Jože Bevc*, profesionalni sekretarji so pa bili *Janez Kovačič*, *Franček Knafelc* in *Bojan Volk*.

O številnih poedinih vprašanjih so razpravljali, sklepali ali predlagali rešitev *strokovni odbori* ali *komisije*. Taki odbori ali komisije so bili med drugimi: volilna komisija, odbor za organiziranje in kadre, odbor za spremljanje družbenoekonomskih odnosov, konferenca za družbeno aktivnost žensk (nadaljevanje prejšnje AFŽ), odbor za zdravstvo in socialno politiko, odbor za verska vprašanja, odbor za kmetijstvo, odbor za delo s krajevnimi skupnostmi, odbor za šolstvo in kulturo, odbor za sodelovanje z družbenimi organizacijami in društvi.

Spomladi leta 1975 je postal predsednik občinske konference SZDL Celje *Jože Volfand*, sekretar pa *Tone Rožman*. Volfandovo mesto je leta 1980 prevzel Tone Rožman. Sekretar je postal *Drago Stokavnik*. Mesto voljene sekretarke svetov in odborov je prevzela predmetna učiteljica *Sonja Ocvirk*, profesionalni sekretar v isti funkciji je postal *Viki Krajnc*, vendar je bil na tem mestu samo eno leto.

Sekretarja svetov in odborov sta za Sonjo Ocvirk in Vikijem Krajncem postala Leon Mokotar in Vika Nendl.

Tajnici sta Anica Krajnc (prej Irena Ratej) in Nada Pfajfer.

Pri predsedstvu, izvršnem odboru in konferenci je po letu 1975 že 35 svetov, odborov, komisij in ena žirija. Že prej obstoječim odborom so se pridružili še novi (ali deloma izpremenjeni): koordinacijski odbor za kadre, koordinacijski odbor za stabilizacijo, koordinacijski odbor za mednarodne odnose, koordinacijski odbor za varstvo okolja, koordinacijski odbor za sodelovanje z družbenimi organizacijami in društvi, koordinacijski odbor za kulturo in koordinacijski odbor za delo z mladino.

Sveti in koordinacijski odbori štejejo od 11 do 24 delegatov.

V okrilju Ljudske fronte je nastala *Antifašistična fronta žena (AFŽ)*, ki je že v naslovu izražala svojo nalogo. Leta 1948 je bila kot druga izvoljena za predsednico Anica Pirnat, za sekretarko pa Nada Krivec. Leta 1958 se kot naslednica že javlja *Žensko društvo*, ki mu je bila tedaj predsednica Ivanka Žagar-Milovanovićeva. Mestno žensko društvo se je povezalo z drugimi ženskimi društvi v okraju, s čimer je nastala okrajna Zveza ženskih društev. Iz Ženskega društva se je razvilo *Društvo za*

napredek gospodinjstva. Ženske so pač smatrale, da v smislu enakopravnosti zastopa itak njihove pravice z možnostjo javnega udejstvovanja Socialistična zveza.

Zveza komunistov Jugoslavije

Zveza komunistov se je prvotno imenovala Komunistična stranka (partija) Jugoslavije. To ime se je izpremenilo na osnovi velikega otvoritvenega govora, s katerim je predsednik Tito v novembru 1952 otvoril VI. kongres stranke. V tem govoru je Tito predlagal, naj se stranka preimenuje v *Zvezo komunistov Jugoslavije,* Ljudska (v Sloveniji Osvobodilna) fronta pa v *Socialistično zvezo Jugoslavije.* Pri tem je glede prvega predloga še posebej poudaril, da bo organizacija ohranila svoj komunistični program in značaj. Oba predloga je kongres sprejel v svojo resolucijo.

Preimenovanje Osvobodilne fronte v Socialistično zvezo Jugoslavije (oziroma Slovenije) je pa tudi potrdil IV. kongres Socialistične zveze, ki se je vršil maja 1953 v Ljubljani.

Temeljne organizacije Zveze komunistov Jugoslavije so komiteji. Na čelu so jim sekretarji.

Komunistična organizacija v celjskem okrožju

Celjsko okrožje je obstajalo do 23. januarja 1947. Prvo njegovo vodstvo je prišlo z borbenega terena. Sekretarji okrožnega komiteja so bili hkrati vodje uprave. Bili so drug za drugim naslednji: *Martin Greif, Maks Gašparič, Jože Lesar* in *Franc Popit.*

Komunistična organizacija do leta 1965

a) v okraju Celje-okolica (izza 26. marca 1954 označevana kot okraj Celje).

Tudi prvi okrajni sekretarji so prišli z borbenega terena. Bili so naslednji: *Marjan Žagar, Slavko Verdel, Slavko Černelč, Alojzij Suša, Zoran Žagar* in *Ivan Ocvirk.*

Med njimi je najbolj znan Ivan Ocvirk. Kot kmečki sin se je rodil leta 1909 v Ojstriški vasi pri Taboru. Leta 1941 je moral zbežati v Ljubljano, od koder je takoj odšel med partizane. Po končani vojni je postal *predsednik okrožnega odbora Osvobodilne fronte* in je že leta 1946 za Sušo prevzel vodstvo okraja Celje-okolica.

Leta 1948 je Zoran Žagar prikazal na partijski konferenci razvoj partije (isto je za mesto storil Klarič). Konec leta je bil premeščen na enako, a še bolj odgovorno mesto v Ptuj. O odhodu je tajnik napisal, da je tri leta vodil okraj — vsekakor kot sekretar ZKJ, v vmesnih razdobjih pa tudi kot vodja uprave.

Na konferenci januarja 1949 je vodil delo Nestl Žgank, pač kot vršilec dolžnosti sekretarja. Tedaj so bili izvoljeni v izvršni odbor Ivan Ocvirk, Rudi Resnik, Ivan Vrbnjak in Jože Pikl. Sekretar je postal Ivan Ocvirk. Organizacijski sekretar je bil najprej Ivan Kovač, nato pa Jože Pikl. Leta 1951 je Ocvirk odšel v politično šolo v Beogradu, kjer je

težko zbolel in umrl 23. decembra 1951. Pokopali so ga kot zelo zaslužnega voditelja v Taboru.

Člani komiteja v Ocvirkovi dobi so bili: Ivan Urbančič, Ivan Zdolšek, Nestl Žgank, Tone Peterca, Vili Reberšek, Jože Petrič, Alojzij Čulkar, Franc Mlakar, Jože Pikl, Mišo Bobovnik, Tone Dvojmoč, Dolfka Paulus, Miloš Gabriel, Drago Podreberšek, Ivan Pečnik, Jože Mastnak, Slavko Verdel, Franc Lajevec, Franc Ulaga, Adela Pauker, Nada Krivec.

Ocvirkovo mesto je prevzel *Andrej Petelin.* Temu je sledil *Vinko Šumrada.*

Organizacijski sekretarji so pa bili: Jože Mravlje, Zvone Teržan, Ivan Kovač, Jakob Žen.

Menjal se je tudi sestav komiteja. Pripadali so mu: Matevž Babič, Vlado Birsa, Helena Borovšak, Verner Breznik, Miran Cvenk, Rudi Grosar, Friderik Gradišnik, Jože Jošt, Ivan Kovač, Alojzij Kotar, Justi Kozinc, Lojze Lipnik, Franc Lubej, Janko Opršnik, Ivan Pečnik, Rudi Peperko, Nina Pokorn, Albin Rehar, Anica Solar, Ivan Starc, Viktor Šoster, Vinko Šumrada, Franc Teržan, Ivan Vodovnik, Ivan Zdolšek, Rajko Petrič, Janko Cvetko, Viktor Grabar.

Ko je *Šumrada* odšel v Ljubljano študirat, mu je sledil *Miran Cvenk,* ki je bil predsednik in sekretar do združitve obeh okrajev: Celje-okolica in Celje-mesto (1954).

Že pred združitvijo, 19. januarja 1954, sta se mestni in okoliški komite združila v okrajni komite. Sekretar združenega komiteja je postal *Franc Simonič,* po poklicu kmetijski tehnik, rojak iz okolice Ljutomera, ki je bil dotlej sekretar v okraju Maribor okolica. Tako je bilo do srede marca. Tedaj so na skupni seji izvolili dva nova komiteja: okrajnega in poleg njega še mestnega, ki je imel značaj občinskega komiteja. Začasno sta oba komiteja imela še skupni sekretariat.

Simoničeva organizacijska sekretarja sta bila Stane Divjak in Jože Marolt.

Člani okrajnega sekretariata so bili: Vinko Šumrada, Miran Cvenk, Helena Borovšak in Franc Lubej, za mesto pa: *Olga Vrabič kot sekretar,* Riko Jerman, Florjan Pelko in Ivan Golja.

Dobra dva meseca je oba komiteja še skupno vodil Franc Simonič. Dne 2. in 3. aprila sta komiteja še enkrat imela skupno konferenco. Na tej konferenci so se domenili, da obdrži Franc Simonič samo vodstvo okrajnega komiteja, njemu podrejen mestni občinski komite pa obdrži svoje vodstvo.

Člani okrajnega sekretariata so postali: Olga Vrabič, Vinko Šumrada, Riko Jerman in Miran Cvenk.

Celoten okrajni komite je imel širši sestav. Za njegove člane so bili izvoljeni: Anton Aškerc, Helena Borovšak, Miran Cvenk, Ivan Golja, Fedor Gradišnik, Ivan Grešak, Anton Germ, Riko Jerman, Jože Jošt, Alojzij Kotar, Ivan Kovač, Jožko Lojen, Franc Lubej, Albin Medved, Milica Omladič, Florjan Pelko, Nina Pokorn, Albin Rehar, Franc Simonič, Vinko Šumrada, Anton Tofant, Franc Tržan, Ivan Vičič, Olga Vrabič, Konrad Zaberl.

Ko je leta 1954 šaleški del okraja Šoštanj prišel k okraju Celje, je začasno vodil komite *Jakob Žen*, nato pa sta bila v celjski okrajni komite poleg Žena izvoljena člana iz bivšega šoštanjskega okraja še: Tone Ulrik-Kristl, Franc Podvratnik. Ob tej priliki je Simonič postal tudi predsednik Socialistične zveze povečanega okraja, Jaka Žen, bivši sekretar okrajnega komiteja v Šoštanju, pa njen sekretar.

Že pred zakonom, 14. decembra 1962, se je stari okrajni komite začasno na novo konstituiral. Ob tej priliki se je število njegovih članov zmanjšalo od 49 na 40. Od teh jih je bilo sedem iz priključenih treh občin. Sekretar komiteja je še nadalje ostal Franc Simonič. Organizacijski sekretar pa Jože Marolt, ki je bil na tem mestu že izza leta 1960. Ustanovile so se tri komisije: kontrolna, kadrovska in ideološka.

Franc Simonič je ostal na mestu sekretarja do junija 1963, ko je bil poklican k centralnemu komiteju v Ljubljano. Ob odhodu je zaradi svojih obilnih zaslug bil izvoljen za častnega občana celjske mestne občine.

Izvoljen je bil nov komite. Posle sekretarja je pa prevzel *Stane Divjak*. Po krajšem času mu je sledil *Tone Skok*, ki je po ukinitvi okraja (1965) postal občinski sekretar.

Mestna komunistična organizacija: (do ukinitve okraja 1965)

V okraju Celje-mesto je kot začasni predsednik narodnega odbora vršila dolžnost sekretarja partije in predsednika Osvobodilne fronte z borbenega terena došla *Emilija Gabrovec-Lenka*. Njen organizacijski sekretar je bil Trboveljčan *Hinko Kamnikar*.

Po volitvah 14. avgusta 1945 se je sekretariat ločil od uprave mestnega okraja. Kot sekretarji so si sledili: *Jakob Draksler, Lojze Trpin, Gojmir Melik, Rudolf Klarič, Vinko Šumrada, Olga Vrabič*, člani so pa tudi bili: Darinka Zupanc, Stanislav Ota, Ivan Vidmar, Vlado Mrak, Slavko Kočar. Najdalje (1952—1954) je ostala v tej funkciji Olga Vrabič, po poklicu magistra farmacije, ki je že pred vojno v Šoštanju vršila partijske funkcije in bila delavna tudi med celjskim dijaštvom. Med vojno je organizacijsko delovala na področju Srbije. Po končani vojni je bila v Celju leta 1945 in 1946 delavni član okrožnega komiteja, nato je bila eno leto sodelavka agitacijske in propagandne komisije pri republiškem centralnem komiteju v Ljubljani. Leta 1947 je kot instruktor prevzela mesto pri Zveznem centralnem komiteju v Beogradu. Iz Beograda je prišla v Celje, da prevzame mesto sekretarja pri mestnem okrajnem komiteju.

Člani komiteja v tem času so bili: Ivan Ošo, Slavko Kočar, Stane Kokalj, Vladimir Živković, Marica Počkaj, Ivan Golja, Franc Sotlar, Vladimir Mrak, Ivanka Vidic, Albin Medved, Martin Godler, Tone Gabrič, Rudi Sotošek, Vera Krušič, Milena Dobrina, Florjan Pelko, Gojmir Melik, Anton Aškerc, Lojze Terpin, Jože Pernus.

Organizacijski sekretar je bil Gojmir Melik (1950).

Leta 1954, ko se je pripravljala priključitev mestnega okraja k okoliškemu, je bila Olga Vrabičeva 18. maja 1954 na III. kongresu Zveze komunistov Slovenije v Ljubljani izvoljena v predsedstvo komisije za ideološka vprašanja. Leta 1955 je pa bila izvoljena za člana izvršnega sveta Slovenije. S tem je prestalo tudi njeno vodstvo (zdaj občinskega) sekre-

tariata v Celju. Občinski sekretar (a hkrati tudi predsednik občinskega odbora Socialistične zveze) je postal *Florjan Pelko.*

Ko je Pelko postal podpredsednik okraja, je pri občini razen predsedstva Socialistične zveze odložil tudi mesto sekretarja ZKJ. Njegovo mesto je za kratko dobo prevzel *Stane Divjak,* ki mu je sledil *Tone Skok.* Po Skokovem odhodu na visoko politično šolo v Ljubljani je za dve leti postal sekretar Stane Divjak. Ko je Divjak oktobra 1964 postal direktor Cestnega podjetja, se je Skok vrnil na mesto sekretarja občinskega komiteja, kar je ostal še nekaj časa po ukinitvi okraja. Organizacijski sekretar je bil v tem času Ivan Kramar, predsednik ideološke komisije pa Marjan Ravnikar (za Loštrkom).

Julija 1965 se je začela gospodarska reforma. V tem času je bil izvoljen za sekretarja komiteja *Tone Erjavec.* Za Erjavcem je 1. februarja 1966 prevzel mesto sekretarja inž. agr. *Andrej Marinc.* Njegov organizacijski sekretar je bil Božo Lukman.

V članku, ki ga je objavil v Celjskem tedniku, je novi sekretar pojasnil, v čem je bistvo reforme. Gre za to, tako je izvajal, da se prepreči oblastveno, etatistično in nameščensko (birokratsko-administrativno) poseganje v gospodarski razvoj, kajti ekonomske družbenopolitične zakonitosti veljajo tudi v socializmu. To ne pomenja, da je bila dotedanja pot, po kateri je šel naš razvoj, napačna. Razdejanje, ki ga je povzročila vojna, in revolucionarno uvajanje socialističnega gospodarskega in družbenega reda sta zahtevali hitro ukrepanje. Zdaj je ta stadij že prekoračen. Treba je pa poskrbeti za dvoje:

1. *dvigati gospodarsko izobrazbo kadra, ki dela v gospodarstvu,*
2. *programirati socialistično-ekonomsko in ne administrativno.*

To je bila osnova, na kateri so razpravljali na konferencah v izvršnem odboru in po podružnicah. Pri tem so se držali načela svobodnega izražanja misli, zavedajoč se, da smo na poti v samoupravno družbo. Ko je sklep na tej osnovi sprejet, je pa obvezen. Poskrbeti je treba, da se bo delo nagrajevalo po učinku. To bo prava delovna vzpodbuda — stimulacija.

Sredi leta 1966 je bil na Brionih plenum Zveze komunistov Jugoslavije, ki je pospešil reorganizacijo partije, katere delo naj bi postalo bolj učinkovito. V izvršnem odboru in po podjetjih se je povečala aktivnost.

Trajno se je že čutila potreba po tesnejši organizaciji dela partijskih komitejev osmih občin celjske regije (pokrajine). O tem so v marcu 1968 razpravljali na sestanku njihovih sekretarjev na Teharju. Imeli so že na razpolago teze, ki jih je o tem vprašanju vrsta študij, med katerimi so posebno obsežne in pomembne:

Perspektivni razvoj Kozjanskega ter Dosedanji regionalni-ekonomski razvoj ter model možnega in verjetnega razvoja celjske občine do leta 1986. Delo Fedorja Gradišnika ml., ki je izšlo v Celjskem zborniku leta 1972.

Perspektivni šolski in kulturni razvoj Celjske regije. Zelo obsežna študija Jožeta Volfanda, ki je na razpolago samo v netiskanem izvodu v Osrednji knjižnici.

Andrej Marinc je bil sekretar do 15. marca 1968. Njemu so sledili: Zvone Dragan (od 21. maja 1967 do 31. avgusta 1969), mag. ekon. Štefan Korošec (od 1. septembra 1969 do 2. decembra 1971), Stane Seničar (od 2. decembra 1971 do 1980) in Aleš Ilc (1980—).

V občinskem komiteju je bilo dela dovolj. Kot organizacijski sekretarji so ga v zadnjih dvajsetih letih opravljali: Ivan Kramer (od 1. maja 1960 do 30. junija 1967), Jože Gajšek (od 1. oktobra 1963 do 28. februarja 1968), Tone Erjavec (od 1. aprila 1965 do 30. junija 1967), prof. Emil Rojc (od 1. julija 1968 do 28. februarja 1971), inž. Tone Zimšek (od 16. decembra 1971 do 30. aprila 1974).

Namestniki sekretarjev (izvršni sekretarji) so bili: Ivan Andreaš, za negospodarska vprašanja (od 16. aprila 1974 do 15. julija 1977), za gospodarska vprašanja dipl. ekon. Franc Gazvoda. Andreašu je sledil Slavko Sotler (prej strokovni sodelavec) in Sotlerju Boris Rosina (do premestitve v Razvojni center). Tajnici sta bili Mara Radišek (do februarja 1963), nato pa Štefka Bitenc (do 1975). Statistično službo so opravljale: Vera Musec (od 1960—1975), nato pa Majda Cmok. Sedaj sta (pri političnem sekretarju Ilcu) profesionalna sekretarja Srečko Pratnemer in Franc Puser, neprofesionalni sekretar je pa prof. Jože Zupančič.

Zveza mladine Slovenije

Mladinska organizacija je delno nadaljevanje predvojnega SKOJ, delno je pa ob koncu vojne nastala kot vzporedna organizacija Osvobodilni fronti oziroma Socialistični zvezi delovnega ljudstva. Označevali so jo tudi kot Ujedinjeno zvezo antifašistične ljudske mladine Jugoslavije. Na kongresu v Zagrebu leta 1946 so sprejeli ime Ljudska mladina Jugoslavije. Leta 1948 sta se pa SKOJ in Ljudska mladina Jugoslavije združili v Ljudski mladini Jugoslavije. Na kongresu leta 1963 se je pa organizacija preimenovala v Zvezo socialistične mladine Jugoslavije. V sestavu okrožnega ljudskega odbora v Celju je zastopal LMS *Mirko Gorše-Iztok*.

V Sloveniji je bila leta 1948 prav tako skupna konferenca SKOJ in LMS. Za predsednika konference je bil izvoljen *Ciril Trček*, načelnik kmetijskega oddelka pri glavnem odboru Ljudske mladine Slovenije. Člani so postali Dolfka Paulus, Rudolf Lukman in Martin Kodrun. Celjsko mladino so neposredno zastopali Jože Grabner, sekretar okrajnega odbora LMS, Milan Strika, predsednik odbora v Emu, in Stane Kranjc, načelnik finančnega oddelka pri glavnem odboru LMS. Kot mladinski instruktor se leta 1948 navaja Jože Mravlje (preden je postal predsednik sindikalne organizacije).

Naloga mladinske organizacije je bila uvajanje mladine v spoznavanje osnov socializma, zlasti marksizma in družbenega samoupravljanja, vzbujati v njej težnjo po oživotvorjenju teh osnov in že tudi uvajati v sodelovanje z odraslimi pri organizaciji in uspešnem delu v socialističnem samoupravljanju.

Aktivisti organizacije so bili po podjetjih in šolah. Tam so se združevali v odborih, ki so se pa, kjer je bilo veliko članov, lahko delili tudi

v pododbore. Centralna organizacija v (občini) mestu je bil (občinski) mestni komite. V Celju so si v vodstvu sledili mladinci, ki so po sodbi tovarišev bili najbolj spretni, najbolj sposobni in najbolj vdani.

Leta 1948 je bil v Celju okrožni mladinski festival.

Že prva leta po vojni srečamo mladince v delovnih akcijah doma in drugod. Leta 1946 je delala naša brigada uspešno na progi Brčko—Banoviči.

Dne 4. marca 1950 je bil na letni konferenci Zveze mladine izvoljen za sekretarja *Niko Janković.*

Po letu 1950 so vodili celjsko mladinsko organizacijo: Niko Janković, Franc Rifelj, Franc Marovšek, Stanko Pavlič, Slavica Gozdnikar, Alojzij Borinc, Jožica Zorko, Ivan Zupanc, Stane Vengust, Franc Es, Andrej Drolé, Ivan Apat, Albert Šibli, Tončka Curk, Pavlica Taler, Biserka Lesjak, Pavle Blažič, Anica Medved, Edi Ščuka, Franc Novak.

Posebno mladinsko organizacijo je imel tudi okraj. Vodstvo: Rafko Kirn (1945—1946), Boris Debič, organizacijski sekretar in začasni predsednik, nato organizacijski sekretar mestnega komiteja, Slavko Brenše, predsednik (1947), Mirko Završnik, organizacijski sekretar (1947), Božo Lukman, organizacijski sekretar (1947), Mirko Mirnik, Dolfka Paulus (1948—1953), Stane Ravljen (1954).

Mestni in okrajni mladinski komite sta se združila na okrajni konferenci 20. februarja 1954. Predsednika sta bila tedaj: pri okrajnem komiteju *Ljuban Šega,* pri mestnem pa *Frido Gradišnik.*

Nadaljnje skupno vodstvo: Edo Grgič, sekretar (1955), Stane Ravljen (1956) ,Emil Rojc (1960), Janez Kovačič (1960), Franc Vidmar (1961), nato pa so imeli vodstvo Berni Strmčnik, Zvone Dragan in Jože Volfand, ki zavzemajo še danes vidno mesto v Zvezi komunistov in v družbi.

Leta 1960 je nastalo v organizaciji vznemirjenje. Študentje so osnovali samostojno študentovsko organizacijo Jugoslavije, vendar so se leta 1974 vrnili v Zvezo socialistične mladine Slovenije (na kongresu v Moravcih) in Jugoslavije (na kongresu v Beogradu).

Najvišji vodstveni organ je postala *konferenca,* katere najvišji organ je bilo predsedstvo s sekretariatom. Kot predsedniki in sekretarji oziroma oboje hkrati so si sledili: Franc Ribič, predsednik (1. X. 1962—1. VIII. 1965), Zvone Perlič, sekretar in predsednik (19. IX. 1963—31. VIII. 1966), Jožica Rode, tehnični sekretar (21. X. 1963—30. VI. 1967), Jože Volfand, sekretar (1. IX. 1964—19. XII. 1965).

Po ukinitvi okraja: Dagmar Šuster, predsednik in sekretar (1. IV. 1965—15. I. 1967), Stane Seničar, predsednik (1. IX. 1967—1. IV. 1970), Viktor Kranjc (1. IV. 1970—1973), Franc Ramšak, sekretar (1. X. 1972—10. XII. 1974), Metod Trebičnik, predsednik (1. IV. 1973—10. XII. 1975), Mirko Povalej, sekretar (11. X. 1974—16. IX. 1976), Franc Pusar, predsednik (10. XII. 1975—), Franc Sredovnik, sekretar (16. IX. 1976—).

V sestavu organizacije (komiteja, pozneje konference) so bile komisije. Za leto 1961 se navajajo: komisija za idejno-vzgojno dejavnost (Rado Jonak), komisija za delavsko samoupravo (Peter Videnšek), komisija za delovne akcije (Fredi Golavšek), komisija za informacijsko službo

(Janez Terček), komisija za društveno udejstvovanje (Peter Jovanović), komisija za šolsko izobrazbo (Tončka Jakše), komisija za organizacijsko-kadrovska vprašanja (vodi jo sekretar Marinković).

Odlično mesto v organizaciji je zavzemal *odbor v tovarni Emo.* Tu je bil za prvega predsednika izvoljen tov. Melina. Za tov. Melinom so sledili kot predsedniki Konrad Kos, Franc Mahne itd. Od vsega začetka so v posameznih obratih obstajali podaktivi mladinske organizacije, kateri so imeli svojega predsednika in tajnika. Organizacijske enote so bile delovne brigade. Akcijski program je baziral na izobraževanju — predavanja, kulturno-zabavnem in športnem programu. Za predavanja je skrbel primarij dr. Rudolf Čik. Posebno privlačni so bili veseli večeri in plesi, katere je organizacija solidno izvajala. Pri mladinski organizaciji je deloval poseben odsek »klub mladih proizvajalcev«, ki se je delil v tri skupine: samoupravno, tehnično in kemično-emajlirsko.

Mladina se je udeleževala *delovnih akcij,* doma je pomagala urediti Mariborsko cesto, okolje tovarne in športne prostore v Gaberju. Udeležila se je zvezne akcije na progi Brčko—Banoviči. 1963. leta je mladina s svojo delovno skupino sodelovala pri izgradnji pomožnih bivališč (barak) za meščane Skopja, ki jih je prizadel katastrofalni potres.

V sklopu mladinske organizacije se je ustanovila *Počitniška zveza.* Ta je prirejala cenejša letovanja in vožnje z javnim prometom svojim članom, katerim je popust znašal celo do 75 %. Za glavno letovišče si je izbrala Makarsko, kjer si je sama uredila taborišče.

Ko se je leta 1965 razšel okraj, si je 8 občin, ki so mu dotlej pripadale, izbralo *Medobčinski mladinski svet,* ki mu je bil predsednik *Metod Trebičnik.*

Članstvo mladincev v organizaciji traja do dovršenega 27. leta, po želji pa lahko še dalje. Mladinci se seveda udejstvujejo tudi v strokovnih organizacijah, npr. pri športu, telovadbi, planinstvu, taborništvu. Često čujemo, da so na pohodu po poteh XIV. divizije in drugih vojnih enot. V zadnjih letih se zlasti zaradi prirodnih nesreč (potres na Kozjanskem, Tolminskem) in potreb nerazvitih področij ponovo vključujejo v mladinske delovne akcije, organizirane v brigadah. Sicer so pa take akcije tudi v posameznih krajih za določene krajevne cilje.

Za poživitev društvenega življenja služi *mladinski klub.* Do leta 1965 je imel na razpolago dvorano v predvojnem Delavskem domu na Šlandrovem trgu, potlej pa uporablja prostore nekdanje Južnoštajerske hranilnice in posojilnice na vogalu Cankarjeve in Aškerčeve ulice.

Več let občasno izhaja mladinsko informativno in literarno glasilo *Obrazi,* ki se je v zadnjih letih, ko je izdajanje prevzela Kulturna skupnost občine Celje, razvilo v pravo revijo.

Bilo je še nekaj sorodnih mladinskih organizacij. Prva med njimi je bila *Ljudska tehnika.* Podpirala so jo podjetja sama. Zanje se je mnogo zavzemal sam Franc Leskošek. Znana in skrbna vodja — vzgojitelja sta bila Rudi Peperko in Skomba. Posebno znana je bila Ljudska tehnika v Emu. Poleg raznih drugih je imela celo poseben *oddelek za gospodinjstvo,*

ki ga je vodila ženska. Posamezne organizacije so imele glavno vodstvo v *Okrajni zvezi Ljudskih tehnik.*

Počitniška zveza je imela poverjenike v podjetjih in tudi po šolah.

Sorodnega značaja sta imeli *Društvo prijateljev mladine* in *Pionirska organizacija,* ki so jo pa vodili odrasli, primerno samoupravo je sicer imela pionirska organizacija. Seveda se je mladina udejstvovala tudi pri telovadnem Partizanu, pri Planinskem društvu in pri svojstvenih športnih organizacijah.

Kar številna je bila organizacija *Tabornikov.* Leta 1955 je imela 200 članov: Črni sokoli so bili na I. gimnaziji, Šumeči topoli na Tehniški šoli, Mušnice na osnovnih šolah, Pajki v Metki.

GOSPODARSKI, DRUŽBENO-SOCIALNI IN GOSPODARSKO-TEHNIČNI TEMELJI OBNOVE IN IZGRADNJE MESTA IN CELE OBČINE

Prva leta po osvoboditvi je bil pobudnik in tehnični usmerjevalec obnovitvene gradbene dejavnosti inž. Blaž Pristovšek. Čim se je vrnil iz Srbije, je na mestnem ljudskem odboru prevzel tehnično vodstvo in delo, kakršno je na bivšem magistratu opravljal pred vojno že dobro desetletje in pol.

Ena prvih nalog je bila ustanovitev *projektivnega biroja.* Vodstvo so poverili gradb. inž. *Francu Korentu.* Kot sodelavec se je pridružil gradb. inž. Savšek, ki je pred vojno že delal v Celju. Inž. Videc je pa prevzel izdelavo tehničnih predračunov za projekte.

Na vsa navedena in še druga z njimi povezana dejstva je morala paziti inšpekcijska služba, gradbena in urbanistična.

Mestni okraj oziroma njegova naslednica občina je imela izprva sama gradbeno inšpekcijo, ki jo je vršil gradbeni podjetnik iz prve Jugoslavije *Konrad Gologranc.* Leta 1961 se je v smislu zakona pri okraju osnoval inšpektorat, v katerega sestavu so bile inšpekcije z inšpektorji za razne panoge: ceste, delo, električno energijo, gozdarstvo, kmetijstvo, veterino, saniteto, trg, vodno gospodarstvo, požarno varnost. Za zadeve, ki so bile v zvezi z gradnjami, sta bili gradbena in urbanistična inšpekcija. Ko je bil okraj ukinjen (1965), sta kakor druge inšpekcije prišli k občini. Gradbeni inšpektor je pazil na pravilen in strokovni način dela ter na upoštevanje odobrenega načrta. Od okraja je leta 1964 prešel k občini gradbeni inženir *Aleksander Bukanovski,* strokovnjak z dolgo prakso: preden je leta 1957 kot uslužbenec Ingrada prišel k okraju, je že izza osvoboditve delal pri obnovi Trbovelj. Službo gradbenega inšpektorja je pri občini vršil do leta 1977, ko je bil upokojen. Sledil mu je dotedanji mlajši sodelavec inž. *Igor Zupančič,* ki je bil pred prihodom v Celju direktor Splošnega gradbenega podjetja v Rogaški Slatini.

Urbanistični inšpektor pa je moral prvenstveno gledati na to, da se vrši gradnja točno na odobrenem mestu in se tudi mesto določa v smislu zgoraj navedenih štirih zahtev. Mesto ima že od ukinitve okraja gradbeni strokovnjak *Franc Kenda,* sin rudarskega inž. v Velenju in Zabukovici ter vnuk višjega tehničnega uslužbenca v Idriji. Po osvoboditvi je bil

najprej kot tehnični strokovnjak v javni službi v Beogradu, leta 1957 je prišel v Žalec kot direktor Savinja-projekta, leta 1962 je pri okraju nastopil službo kot samostojni referent za urbanizem, gradbene in komunalne zadeve. Leta 1964 je prevzel okrajni cestni inšpektorat in leta 1965 je 1. aprila postal urbanistični inšpektor pri celjski občini.

Za statiko se je biro izprva posluževal zunanjega sodelavca gradb. inž. *Dušana Berceta.* Lastnega statika si je pridobil, ko se je priključil gradb. inž. *Maks Lipičnik.* Leta 1951 so se biroju priključili gradb. inž. *Ana Ocvirk* in gradbeni tehnik Bernard Žnuderl, Jože in Pavla Jeraša, statik Ivanka Velkavrh, arhitekt Ema Špeglič, gradbeni tehnik Stanislav Perčič in geometer Kostja Kuzmin.

Nekako konec leta 1953 je v biroju nastala secesija, približno dve tretjini sodelavcev sta odšli k okraju, ki je ustanovil lasten projektivni atelje. Vodstvo je okrajni ljudski odbor poveril Bernardu Žnuderlu.

V projektivnem biroju je ostala samo ena tretjina sodelavcev. Tudi vodja Korent je odšel, vendar ne k ateljeju. Sreča za biro je bila, da sta se mu v zadnjem času pridružila gradbena inženirja *Aleksander Janušič* in *Janko Hartman.* Nov sodelavec je bil tudi inž. arh. *Živorad Milovanović,* ki je kot direktor prevzel vodstvo. Na tem položaju so mu sledili: gradb. inž. *Aleksander Janušič,* ekonomist *Adolf Sadar* in kot vršilec dolžnosti inž. *Ivan Reya.* Projektivni atelje je izprva vodil Bernard Žnuderl. Po mučni nerednosti, ki jo je zakrivil, so mu vodstvo odvzeli. Direktor je postal gradb. inž. *Maks Lipičnik.* Ker v Narodnem domu, kjer je bil nastanjen okrajni ljudski odbor, ni bilo dovolj prostora, se je preselil v Gaberje.

V tem času je izšla odredba, ki je uvedla položaj odgovornih glavnih projektantov za vsa večja in položaj odgovornih projektantov za manjša dela. Odgovorna projektanta sta postala gradb. inž. Ana Lipičnik-Ocvirk in gradb. inž. Jožef Savšek.

Kot statik je bila razen inž. Lipičnika zaposlena inž. *Ema Špeglič.*

Atelje se je bavil tudi z vprašanji urbanizma. Teren je snemal geometer *Jože Ocvirk.*

Zunanja sodelavca sta bila med drugimi: za arhitekturo univ. prof. *Ivan Vurnik* in za statiko univ. prof. *Stojan Globočnik.*

V sporazumu z zunanjimi sodelavci (1. junija 1957) sta leta 1960 oba zavoda za projektiranje prešla v sestav Zavoda za napredek gospodarstva.

Izvajanje gradbenih del je imelo v prvih začetkih značaj improviziranosti. Dolgo tako ni moglo ostati. Bilo je toliko obsežnih del, da bi jih manjša predvojna podjetja ne bila mogla izvrševati. Največje podjetje, Gologrančevo, so itak razvlekli, ko so lastnika gradbenika Konrada Gologranca izselili. Mestni ljudski odbor je takoj po začetku dejavnosti ustanovil *Mestno gradbeno podjetje,* ki so mu dali ime S(plošno) G(radbeno) P(odjetje) *Graditelj.* Okraj Celje-okolica je ustanovil *Okrajno gradbeno podjetje (Ograd),* pozneje označevano kot *Savingrad.* Obe podjetji sta se umaknili dvema velikima gradbenima podjetjema, *Betonu (Ingradu)* in *Gradisu.* O obeh podjetjih govorim na prikladnem mestu v sestavu nadaljnjega razvoja gradbene dejavnosti.

Leta 1955 je prišlo do reorganizacije gradbene dejavnosti na širši osnovi.

Inž. Blaž Pristovšek se je pred svojo upokojitvijo umaknil iz operative in vodil še samo projektivni biro. Gradbene in komunalne zadeve so združili v samostojnem oddelku *za gradnje in komunalne zadeve,* ki ga je kot načelnik vodil dipl. pravnik *Zoran Vudler* s sodelavci: *inž. Emilom Marešem* kot referentom za gradnje, *inž. Stankom Trčekom* kot referentom za geodezijo ter uglednim strokovnjakom *Konradom Golograncem* kot gradbenim inšpektorjem. Ni pa še mesto imelo lastnega referenta za urbanizem.

Celotno gradbeno in komunalno dejavnost v celjski občini je vodil in usmerjal svet za gradnje in komunalne zadeve, načeloval mu je predsednik *Rado Jenko,* sicer direktor podjetja Aero in predsednik Turističnega in olepševalnega društva.

Konec leta 1955 so republiške oblasti izdale ostre predpise o smotrnejšem razvoju gradbene dejavnosti tako v korist zaščite kmetijskih zemljišč kakor pravilnejšega izoblikovanja mest in naselij.

Takoj so pristopili k določitvi gradbenih okolišev in izdelavi zazidalnih načrtov. Oddelek za gradnje in komunalne zadeve je s pomočjo zunanjih sodelavcev kot prvi v Sloveniji izdelal predlog odloka in *zazidalne načrte,* ki so bili javno razstavljeni in odobreni v *prvi polovici leta 1956.*

Na regulacijski načrt iz leta 1939 se je lahko naslonil samo po spominu, kajti med okupacijo je propadel. Imel pa je v vidu misli, ki jih je inž. Pristovšek, glavni pobudnik načrta iz leta 1939, razložil v časopisu »Na delo« leta 1946.

Vzporedno s tem so pristopili tudi k pospešenemu zbiranju dokumentacije za urbanistični načrt in zazidalni projekt, ki so ju naročili leta 1954 pri Projektivnem ateljeju v Ljubljani. Oba sta bila gotova jeseni 1957. Ta urbanistični načrt je izdelal *inž. arh. Viljem Stermecki,* dodatni investicijski program pa *dipl. ekonomist Meržek* s sodelavci. Načrt je bil dobra osnova za nadaljnje delo, v celoti ga pa občinski in okrajni ljudski odbor nista sprejela.

Za pregled lokacij je bila ustanovljena posebna lokacijska komisija, ki ji je bil načelnik *Slavko Kukovec.*

Lokacijske in revizijske odločbe je izdajal sam oddelek za gradnje in komunalne zadeve na osnovi lokalnih ugotovitev, in sicer v mejah gradbenih okolišev ob soglasju sveta za urbanizem okrajnega ljudskega odbora Celje. Projekte je revidirala *komisija za revizijo glavnih projektov pri okrajnem ljudskem odboru Celje.* To komisijo je vodil *inž. Srečko Cvahte.* Projekte za večje poslovne in javne zgradbe je pa odobravala republiška revizijska komisija v Ljubljani.

Seveda je vsak postopek začel in zaključil mestni (občinski) oddelek za gradnje in komunalne zadeve.

Poleg gradbene dejavnosti je bila v pristojnosti oddelka še celotna komunalna služba, ki so jo izvajale občinske komunalne organizacije — Uprava za ceste in kanalizacijo, Javne naprave, Plinarna—vodovod—raz-

svetljava, Stanovanjska uprava, Mestna vrtnarija in Biro za stanovanjsko izgradnjo.

V teku leta 1955 se je začela nova izmera mesta, ki se je končala v petih letih. Na osnovi te izmere je *Zavod za napredek gospodarstva* izdelal *elaborat o razvoju mesta v razdobju 1964 do 1995.* Elaborat je stvarno urbanistični načrt za celo mesto in okolico. Občinska skupščina ga je sprejela (1968), določila je pa tudi, da se mora vsaka štiri leta na novo pregledati in glede na možne spremembe razmer revidirati, tj., določiti je treba nove normative. Istočasno so proglasili Dobrno in Frankolovo za urbanistični naselji, tj., da veljajo zanje isti gradbeni predpisi kakor za Celje. Kot spalna ali satelitska so pa bila proglašena naselja: Vojnik, Ljubečna, Kompole, Medlog, Ostrožno in Šmarjeta. Zavarovanih je bilo nekaj prirodnih območij in naselij: okolica Svetine, Grmade in Celjske koče, Šmartinsko jezero in zbirališča vod pod Črešnjicami, pod Lindekom in okrog Frankolovega, Stari grad, Miklavški hrib in Golovec, zeleni pas v smeri proti Babnemu in Ostrožnemu — tod je do izida zazidalnega načrta prepovedana vsaka gradnja, izjemoma jo lahko dovoli samo občinska skupščina. Za Dobrno je izšel še poseben zaščitni odlok: v širšem območju zdravilišča je prepovedano vsako razstreljevanje in kakršnokoli delo, ki bi neugodno vplivalo na vrelce.

Oddelek za gradnje in komunalne zadeve je mestni občinski ljudski odbor leta 1957 razbremenil s tem, da je ustanovil *Investicijski biro.* Nadaljnjo razbremenitev je izvedel, ko je leta 1962 del poslov izročil *Zavodu za napredek gospodarstva* in leta 1965, ko je ustanovil *Sklad za komunalno urejanje zemljišč.*

Vseeno je bilo pri oddelku za komunalne in gradbene zadeve toliko dela, da je bilo treba namestiti večje število inženirjev in tehničnega ter upravnega osebja.

Ko je Zoran Vudler prevzel na ekonomski šoli mesto profesorja in se hkrati posvetil intenzivnemu delu na turističnem področju, je postal načelnik oddelka dipl. inž. *Franc Čuk.* Njemu so sledili: dipl. gradb. inž. *Emil Mareš,* dipl. gradb. inž. *Bela Bukvič,* dipl. pravnik *Marjan Ašič,* dipl. inž. kom. *Drago Čuček.*

V sestavu oddelka so bili tudi: dipl. inž. arh. *Valter Ernst,* dipl. inž. kom. *Janez Kozmus* in dipl. inž. arh. *Leon Goetz.*

Oddelku za gradnje in komunalne zadeve so sledili:

Oddelek za upravno-pravne zadeve. Vodil je postopek glede gradbenih zadev in je izdajal odločbe.

Kot načelnik ga je vodil dipl. pravnik *Marjan Ašič* (1965—1969).

Še za Ašičevega vodstva se je oddelek preimenoval v *Oddelek za gradbene in komunalne zadeve* (1966—1971).

Od 1969 do 1971 ga je kot načelnik vodil dipl. pravnik *Rudi Žugelj.*

Od leta 1971 do 1976 se je oddelek imenoval *Oddelek za gradbene, komunalne in stanovanjske zadeve.*

Kot načelnika sta ga vodila dipl. pravnik *Alojzij Pavlič* (1971—1973) ter dipl. komun. inž. *Drago Čuček* (1974—1978).

Od 1976—1978 se je oddelek imenoval *Oddelek za gradbene, gospodarske in splošne zadeve.* Vodil ga je inž. Drago Čuček — kot podpredsednik občinske skupščine.

Oddelku je bil dodeljen strokovni sosvet.

Od 1. januarja 1978 posluje oddelek kot *strokovni svet za gradnje,* ki je sestavljen iz delegatov gospodarskih, strokovnih in družbenih organizacij.

Izvrševalca posebnih urbanističnih strokovnih nalog: mestni inženir dipl. inž. arh. *Branko Rebek* (1966—1975), dipl. inž. arh. *Janko Hartman* (1975—1977), svetovalec za prostorsko planiranje.

Gradbeni referenti: dipl. inž. arh. Jure Sadar (1966—1971); dipl. inž. arh. Smilja Presinger (1970—1973); dipl. inž. arh. Ernest Valter (1971—1974) in dipl. inž. arh. Leo Götz (1974—).

Pravna služba: Jože Tanko (1966—1971); Jure Pleič (1971—1972); Tone Bukovec (1973—1975); Danica Milinkovič (1973—); Marijan Božič (1975—1977) in Cecilija Vivod (1977—).

Komunalni referenti: dipl. inž. kom. Drago Čuček (1967—1973), nato načelnik; dipl. inž. gradb. Iva Lobnik (1970—1973); dipl. inž. gradb. Jože Smodila (1974—1976) in dipl. inž. kom. Janez Kozmus (1974—1976).

Administracija: Ivica Črnej, vodja pisarne, Štefka Andjelković in Milica Podergajs, strojepiski.

Odsek za urbanistične, gradbene in komunalne zadeve: Leo Götz, vodja; Cilka Vivod in Danica Milinković, referentki za upravno-pravne gradbene zadeve. Ivan Šešler, referent za komunalne ceste in promet, Janko Drofenik, samostojni svetnik za promet, Franc Kolenc, referent za stanovanjske zadeve, Emil Ozbič, referent za odmero prispevka za uporabo mestnih zemljišč in hišnih številk.

Referat za premoženjskoo-pravne zadeve: Edi Kranjc, samostojni svetnik za premoženjsko-pravne zadeve in vodja referata; Irena Primc, referent za premoženjsko-pravne zadeve in družbeno lastnino.

Služba za varstvo okolja: Franc Dobnik, samostojni svetnik za varstvo okolja.

Občinska komunalna skupnost: Janez Kozmus, vodja strokovne službe, Jože Smodila, nadzorni inženir, Truda Koščak, vodja pisarne, Dare Popovič, nadzorni tehnik.

Kot izraz občinske komunalne skupnosti:

1. Svet za urbanizem in komunalne zadeve (1966—1974),
2. Urbanistična komisija (1972—1974),
3. Komisija za prostorsko planiranje (1974—1978),
4. Svet za urbanizem (1. 1. 1978—).

Izza leta 1955 je silno rasla gradbena dejavnost. Pripravljalna dela ji vedno niso mogla uspešno slediti. Delna posledica tega so črne gradnje, ki so se močno razrasle. Najbolj značilna je izgradnja tako imenovane Abesinije na spodnjem robu gozda nasproti pokopališču. Ker ni bilo mogoče drugje ljudi spraviti pod streho, je občinski ljudski odbor stanje priznal. Zanjo se je uvedlo ime Podgorje.

Pri pripravi za gradnje je bilo treba upoštevati mnogo dejstev:

a) možnost ustrezne izgraditve,
b) čuvanje kmetijskih površin,
c) obstoječa in bodoča prometna pota,
č) potrebe industrije,
d) interese trgovine,
e) kemično čistost okolja.

GEODETSKA IN KATASTRSKA SLUŽBA

Takoj po osvoboditvi sta bila za izvrševanje geodetsko-katastrskih poslov v Sloveniji osnovana dva urada: pri ministrstvu za gradnje geodetski odsek, pri ministrstvu za finance pa oddelek za kataster.

V zvezi s to ureditvijo sta bila v Celju ustanovljena dva katastrska oddelka: pri okrajnem mestnem ljudskem odboru leta 1945 in pri okrajnem ljudskem odboru Celje-okolica leta 1946.

Dne 29. marca 1947 je vlada LR Slovenije ustanovila posebno *Geodetsko upravo* z odseki pri mestnih in okrajnih ljudskih odborih. Kar je že bilo osebja geodetske stroke pri ustanovah in podjetjih, je z instrumenti prešlo k novi upravi.

Leta 1948 je bila pri Geodetski upravi LRS osnovana *Uprava za kataster*. Dotedanji katastrski referati pri okrajnih ljudskih odborih so se reorganizirali v *urade za kataster okrajnih ljudskih odborov*. Geodetskemu zavodu je pa bilo naročeno, da za izvrševanje geodetskih del ustanovi potrebno število svojih podružnic, in sicer za območje enega ali več okrajev. Osebje z instrumenti se porazdeli med katastrske referate in podružnice Geodetskega zavoda.

Geodetski zavod je ustanovil podružnice v Mariboru, Celju in Kopru. Te so se leta 1955 oblikovale v samostojne zavode.

Geodetski zavod v Celju je bil kot zavod s samostojnim finansiranjem ustanovljen z odločbo okrajnega ljudskega odbora Celje z dne 31. marca 1955. Ob ustanovitvi je prevzel zaposlene delavce in instrumentarij dotedanje podružnice (sekcije) Geodetskega zavoda Ljubljana. Naloge, ki so mu bile dane, so bile: izvrševanje izmer, geodetska dela pri agrarnih operacijah, izdelava načrtov (projektiranje, urbanizem) za različne tehnične posle. Sestav zaposlenih pri Geodetskem zavodu v Celju se je prva leta gibal okrog števila 20.

Prvi direktor zavoda je bil *Vinko Steiner*. Leta 1963 mu je sledil *Milan Naprudnik*. Od leta 1964 do 1966 mu je bil na čelu *Ladislav Zima*, a temu je do leta 1968 sledil *Vinko Klemen*. Leta 1968 je prevzel vodstvo *Srečko Naraks*, ki je bil na tem mestu do 1977, nakar mu je sledil kot v. d. direktor dipl. inž. *Franjo Vuk*. Leta 1979 pa je naloge in opravila direktorja zavoda prevzel dipl. inž. *Egon Koštomaj*.

Dne 1. marca 1951 je izšla uredba, s katero je bil ustanovljen strokovni svet kot posredovalni organ geodetske uprave.

Naloge katastrskih referatov so pa bile: a) *zbiranje katastrskih podatkov;* b) *ugotovitev sprememb na zemljiščih;* c) *vnašanje podatkov in sprememb v mape.*

Naloga je bila posebno težka. Ob koncu vojne je bil katastrski operat v velikem delu uničen. Po nalogu zadnjega okupatorskega šefa Jožefa Wittineja je bil večji del prenesen najprej v kletne prostore današnje pošte, nato pa odpeljan v Avstrijo. Po koncu vojne so del operata našli v Leobnu, vendar je bilo veliko uničenega ali neuporabnega. Obnova operata je zahtevala veliko truda, saj je bilo treba obnoviti katastrske načrte, parcelne sezname in posestne liste. V ta namen so se posluževali nepopolnih matric katastrskih načrtov, ki so jih našli v Mariboru, delilnih načrtov, ki so se ohranili v arhivu, ter listin iz zbirke pri zemljiški knjigi. Pri obnovi posestnih listov in seznamov parcel so med drugim koristili tudi posestni listi posestnikov, ki so jih na poziv dostavili katastrskemu uradu. Ker je katastrski urad zajemal območje takratnega celjskega okraja, je bila količina tega dela zelo velika.

Prej samostojni mestni katastrski urad se je po priključitvi mesta k okoliškemu okraju ukinil.

Od leta 1948 do 1951 je vodil katastrski urad *Blaž Kandušer.*

Od leta 1952 do svoje upokojitve leta 1969 pa *Alojzij Trobiš* kot direktor Zavoda za izmero in kataster.

Do leta 1954 je bilo sicer glavno delo opravljeno. Toda tedaj je imela katastrska uprava na razpolago samo enega geometra z dvema tehničnima pomočnikoma. Zopet se je bilo treba zateči h Geodetskemu zavodu.

Do konca leta so dokončali delo za sestavo katastra v 144 katastrskih občinah, tako da so lahko začeli odmerjati davek po katastru.

Območje, ki je bilo dano v upravo katastrskemu uradu v Celju, se je v povojnih letih spreminjalo. Leta 1950 je zajemalo območje današnjih občin Celje, Laško, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah in Žalec. Delo se je nekoliko olajšalo, ko je bil leta 1956 ustanovljen katastrski urad v Šmarju z obsežnim kmetijskim področjem.

Od 1958 do 1960 sta bila v Celju zopet dva katastrska urada: 1. *za območje občine Celje* in 2. za območje občin *Laško, Slovenske Konjice, Šentjur* in *Žalec.*

Prvi urad je vodil *Alojzij Trobiš,* drugega pa *Franc Mrzel.* Ko sta se leta 1960 ustanovila katastrska urada v Slovenskih Konjicah in Žalcu, je v Celju posloval *en sam katastrski urad* z današnjim območjem občin Celje, Laško in Šentjur pri Celju.

Katastrski urad v Celju se je 1. 1. 1962 na osnovi odloka okraja Celje preimenoval v *Zavod za izmero in kataster zemljišč.* V odloku je določeno, da je zavod skupni upravni organ občinskih ljudskih odborov Celje, Laško in Šentjur pri Celju. Razen katastrske službe vrši tudi nadzor nad vsemi geodetskimi deli v občinah, tako strokovno kot finančno, razen tega vrši razna geodetska tehnična dela: opazovanje premikov zgradb, zakoličbo objektov in obnavljanje mreže stalnih geodetskih točk, voditi

mora tudi evidenco nepremičnin v družbeni lastnini, zbirati mora podatke o nosilnosti tal in registrirati podatke o podzemnih napravah.

V slučaju potrebe lahko vrši svoje delo tudi v drugih občinah. Finančna sredstva mu dajejo občine ustanoviteljice.

Vodstvu zavoda je dodeljen koordinacijski odbor, ki obsega razen direktorja še po dva člana iz vsake občine.

Po osvoboditvi so bili na razpolago samo načrti v merilu 1:2880. Ti pa ne ustrezajo potrebam izgradnje mesta in niso dovolj natančni pri evidentiranju zemljiških parcel. Zavod je začel pripravljati načrte v merilu 1:1000. Znatni del tega dela je že opravil.

Leta 1964 je skupščina občine Celje v sporazumu s skupščinama Laško in Šentjur izdala novo odločbo o delovanju zavoda. Razen koordinacijskega odbora (iz leta 1962) so upravi dodelili še svet delovnega kolektiva.

Leta 1970 je izšel enoten republiški zakon o geodetski službi. Na osnovi tega zakona so vse tri občine Zavod za izmero in kataster zemljišč preimenovale v *Medobčinsko geodetsko upravo* Celje kot skupni upravni organ občin Celje, Laško in Šentjur, ki pa nima več svoje finančne in personalne službe, temveč se te zadeve vodijo skupno z ostalimi upravnimi organi občine Celje. Skupaj z delavci občine izvršujejo delavci zavoda svoje samoupravne pravice. Upravo vodi načelnik, ki ga imenujejo skupščina občine po razpisu.

Med novimi deli je zlasti pomembna izdelava katastra komunalnih naprav.

Z Geodetskim zavodom dela Medobčinska geodetska uprava lepo složno. Zavod dela na široko, kot podjetje na svoj račun tudi preko meja republike. Sprejema tudi naročila medobčinske geodetske uprave.

Zaposluje 45 delavcev, geodetska uprava jih pa ima trenutno le 21. Zelo pomembno delo zavoda je turistična karta Celja in okolice, ki je namenjena izdelavi novega urbanističnega načrta.

Še kot okrajni uslužbenci so delali v geodetski službi

Jožef Mrvar, Franc Cegnar, Vida Cegnar-Tomažin, Franc Polovšek, Silva Leban-Rotovnik, Jevšnik-Čebulova, Kristina Verdnik-Kosi, Maks Modic, Ignacij Fabjan, Alojzij Trobiš, Franjo Vrančič, Rafko Urekar, Franc Gajšek, Cvetka Bornšek-Salobirjeva, Danica Pevec, Magdalena Bežan, Leopold Salobir, Cizerle-Staretova, Leopold Obid, inž. Peter Dotti, inž. Anton Tiršek, Franc Merzel, Franc Verčkovnik, Drago Košič, Vera Zupančič, Anica Steinerjeva, Jožica Rozman, Vida Tomažin, Milena Piano, Marjan Nečimer, Irena Belak, Silvo Cegnar, Terezija Smeh, Ivan Klemenčič, Marija Veber, Milena Roš, Anton Završnik, Pavel Fidler, Franjo Huzel.

Občinski uslužbenci (geometri, geod. inženirji, dipl. geod. inženirji): *geodeti:* Alojzij Trobiš, Vinko Steiner, Viktor Stanič, Anton Perčič, Bogoljub Rabzelj, Franc Mrzel, Rafko Urekar, Franjo Vrančič, Ivo Gajšek, Jure Adam, Vlado Mlakar, Franc Završnik, Srečko Naraks, Peter Kavalar, Maks Modic, Emil Bremec, inž. geod. Leopold Salobir, inž. geod. Marija Veber-Skubic, Albin Martonoši, Alenka Goršak (gradb. tehnik).

Referenti za izvedbo (katastrski knjigovodje): Blaž Kantušar, Ferdo Deželak, Jožica Rozman, Olga Šikovec, Štefka Steblovnik, Anica Steiner, Žalec, Dušan Šega, Stane Vengust, Vera Zupančič, Drago Košič, Betka Cepuš, Marija Kač,

Jože Mrvar, Jože Oder, Janko Vovk, Fanika Starc, Anica Slakonja, Alenka Gorenjak, Nada Žagar, Marija Salobir, Danica Pevec, Leopold Obid, Cvetka Salobir, Magda Rehar, Lea Gradišnik, Jitka Samec, Alenka Božič, Helena Žlof, Marjan Marinček, Mile Rožman, Slavica Jeranko.

Risarji: Milena Roš, Boris Fabjan, Valika Pavlin, Vera Završnik, Rezika Tome, Andreja Pristovšek, Marija Radoševič, Anton Bitenc, Alenka Kavtičnik, inž. Marija Veber-Skubic.

Računovodja in administrator: Anica Zelič.

Agronom: inž. Peter Dotti.

Načelnik: dipl. inž. geod. *Gojmir Mlakar.*

Pred vojno in po njej (do upokojitve 1965) je občinska uprava za parcelacije in gradbene namene zaposlovala inž. geod. Stanka Trčeka.

Okrajni ljudski odbor je za gozdarstvo zaposloval geodeta Antona Perčiča, kot civilni geometer je pa od 1941 vršil meritve Rudolf Didek.

Sedanje vodstvo in delovno osebje Geodetskega zavoda

V. d. inž. Franjo Vuk (1977—1979), direktor dipl. inž. Egon Koštomaj (1979—), vodilni inženir: dipl. inž. Franjo Vuk.

Vodje oddelkov: Bernard Leskovar — zemljiški kataster, Vinko Klemen — fotogrametrija, Franc Bevc — kataster komunalnih naprav, inž. Marjan Štrozak — kartografija (—1979).

Skupne službe: Fanika Brinar — računovodja, Irena Demšar — knjigovodja, Majda Kiker — administracija, Nada Zupanc — tajnica.

Geometri: Maks Ašič, Lojzka Okrogar, Vlado Muhič, Marija Obu, Ivica Pintarič, Iva Grčar, Božo Razlag, Friderik Krajnc, Rajko Mojović, Anton Bevc, Igor Skrinjar, inž. Milan Tisel, Dejan Nečimer, dipl. inž. Tomaž Cink (trenutno v JLA), dipl. inž. Vili Golouh (trenutno v JLA).

Gradbeni tehniki: Mirjam Čonč, Karmen Leben, Marjan Lipuš, Zinka Puhan, Marjeta Prelesnik.

Geodetski pomočniki: Ivan Kamenšek, Matjaž Kodre, Herman Pepelnak, Jože Jehart, Jože Vrbek, Dušan Srše.

Risarji: Zdenko Vičič, Franc Simonič, Zdenka Rožman, Boris Fabjan, Barbara Faganeli, Vlasta Fabjan, Stevo Stojanović.

INVESTICIJSKI BIRO — ZAVOD ZA INVESTICIJE

Leta 1957 je občinski ljudski odbor Celje ustanovil *Biro za stanovanjsko in komunalno izgradnjo* kot finančno samostojni zavod.

Določil mu je obsežen delokrog:

a) izbiranje primernih načrtov za zgradbe, komunalne naprave in urbanistične rešitve;

b) načrtno izvajanje gradenj v vlogi investitorja;

c) evidenco in preskrbo zemljišč;

č) analiziranje projektov stanovanjske in komunalne izgradnje;

d) izdelavo investicijskih programov;

e) nadzorno službo pri gradnjah;

f) pripravo planov za bodoče izgradnje;

g) izvajanje nalog, ki jih zavodu poveri občinski ljudski odbor.

Te naloge je zavod lahko le delno izvrševal, bile so tudi preobsežne. Marsikaj so prevzele druge ustanove. Tako je 28. julija 1960 občinski ljudski odbor potrdil skrajšan delovni delokrog, ki obsega:

a) strokovno zastopstvo investitorja v vseh poslih investicijske izgradnje;

b) izdelavo investicijskih elaboratov za objekte, ki jih lahko gradi investitor brez vpisa v register;

c) sestavo investicijskih programov za objekte visokih in nizkih gradenj normalnega značaja;

č) nadzorno službo pri gradnjah v mejah strokovno pooblaščenega nadzornega organa.

Stvarno se je delovanje zavoda skrčilo na strokovno zastopstvo in nadzorno službo.

S tem v zvezi se je zmanjšalo tudi število uslužbencev od 23 na 7 oseb. Ti so pa močno zaposleni. Svoje delo izvršujejo ne samo v Celju, ampak v vseh občinah bivšega okraja.

Upravniki zavoda: *Anton Uršič* (1957—1958), dipl. tehniki: *Ivan Kovačič* (1958—1968), v. d. *Lavoslav Levstik* (1968—1970) dipl. arh. gradb. tehnik *Stanislav Perčič* (1970—). Šef komerciale je bil *Anton Uršič* (1958—1977).

Po nalogu zavoda za investicije je inž. Andrej Zakonjšek izdelal program, po katerem je zavod za ceste in kanalizacije začel graditi kanalizacijske zbiralnike.

SKLAD ZA GOSPODARSKE INVESTICIJE — SKLAD ZA KOMUNALNO UREJANJE ZEMLJIŠČ

Velike težkoče je vsa leta delalo vprašanje dobave ustreznih gradbenih parcel in njihova komunalna ureditev. Komunalna ureditev je obsegala vsa dela, ki so bila potrebna, da je kako zemljišče (njiva, travnik itd.) bilo sposobno, da se na njem začne v smislu urbanističnih gradbenih predpisov graditi. Taka dela so obsegala gradnjo dovoznih cest, kanalov, vodovodov, eventualna osušitev.

Ustrezne parcele je bilo mogoče dobiti po odkupu v smislu zakonov. Za izvedbo teh del je občinska skupščina 12. februarja 1965 ustanovila poseben zavod, imenovan *Sklad za negospodarske investicije,* ki ga je leta 1969 preimenovala v *Sklad za komunalno urejanje zemljišč.* Sklad nastopa kot investitor, ker gradbene operative nima. Deloma ima sam nadzor nad gradnjami, kar je večjih, jih pa pogodbeno prepušča investicijskemu biroju.

Po ustanovitvi je vodil sklad *Adolf Presinger.* Njemu je za kratko dobo sledil *Pavel Javornik.* Aprila 1967 je prevzel vodstvo dipl. inž. ekon. *Jože Jakop,* ki ga vodi še danes.

Kot vodja tehničnih del je pri skladu nameščen dipl. inž. gradb. *Darko Maligoj,* dodeljen mu je pa tudi inž. *Anatolij Sazonov.*

Drugi uslužbenci: Vida Baudek, pravnik, Franc Gabrijan, tehn. koordinator, Julijana Mravljak, računovodja, Vera Majhenič, vodja pisarne, Darja Svetičič, gradbeni referent.

ZAVOD ZA NAPREDEK GOSPODARSTVA

Zavod je ustanovil okrajni ljudski odbor z odločbo z dne 29. oktobra 1958. Določil mu je nalogo, da na okrajnem področju študira osnovne činitelje gospodarskega življenja in daje pobude za ukrepe, ki bi pospešili njegov razvoj. Za direktorja je okrajni ljudski odbor imenoval Fedorja Gradišnika ml., ki si je kot predsednik načrtne komisije pri MLO ter kot podpredsednik in predsednik MLO ter z marljivimi studijami in s smislom za organizacijo pridobil pogoje za uspešno vodstvo zavoda.

Prvi vpis v register pri gospodarskem sodišču nalogo zavoda natančneje precizira:

Glasi se tako: Predmet delovanja zavoda je pospeševanje in organiziranje dela in varnosti pri delu. V gospodarskih in drugih organizacijah pa zajema: izdelovanje raznih vrst *analiz,* investicijskih *programov, elaboratov* za organizacijo in rekonstrukcijo gospodarskih in drugih organizacij in njihovih enot, izdelovanje *pravil, pravilnikov* in *internih predpisov* za gospodarske in druge organizacije, organiziranje *izobraževalnih tečajev,* posebno računovodskih, evidenčnih, reklamnih in pravnih, izvrševanje *založniške dejavnosti* za strokovne reklame in propagandne publikacije ter biltene, ki se bavijo z dejavnostjo zavodov.

Vendar se je dejavnost zavoda kmalu razširila. Leta 1960 je namreč prevzel tudi naloge projektivnega biroja in z njim združenega projektivnega ateljeja. Leta 1962 mu je pa tudi občina prepustila tiste naloge, ki jih je dotlej tri leta vršil njen svet oziroma oddelek za gradnje.

Ko si je zavod v sporazumu z nekaterimi drugimi podjetji nabavil elektronski računalnik, se je bistveno spremenila tudi metoda dela.

Stopnje, ki jih je zavod pri svojem delu napravil, izražajo ponovni spisi v register (2. februarja in 12. julija 1962, 19. januarja 1966, 12. februarja 1969 in 14. septembra 1972). Zadnja dva vpisa povzemata razen novih tudi vse prejšnje naloge in veljata še danes.

Vpis 12. februarja 1969 se dopolni in obsega doslej:

1. projektiranje vseh vrst visokih, nizkih in industrijskih zgradb, instalacije in opremo za objekte normalnega in specifičnega značaja;
2. projektiranje električnih instalacij in vodov, centralne kurjave, šibkega toka, strelovodov in klima-naprav;
3. projektiranje dvigal, žičnic in vlečnic;
4. urbanistično in prostorsko planiranje, izdelovanje ekonomskih in tehničnih elaboratov ter elaboratov o organizaciji dela;
5. izvajanje inženiringa z nadzorom ob pogodbenem sodelovanju z izvajalci;
6. izvajanje strokovnega nadzora pri objektih normalnega in specifičnega značaja v mejah strokovnih pooblastil nadzornih organov;

7. opravljanje ekonomske propagande;

— 28. septembra 1970: razširitev predmeta na ekonomsko obdelavo podatkov;

— 14. septembra 1972: ponovna razširitev:

— organizacija in izvajanje izobraževalnih tečajev v podružnih organizacijah dela in organiziranje podjetij, elektronska obdelava podatkov;

— opravljanje založniške dejavnosti za strokovne, reklamne in propagandne publikacije in priročnike z gospodarskega področja in s področja elektronske obdelave podatkov.

Leta 1976 se je zavod reorganiziral. Združil je projektivno in nadzorno službo ter je skupno z drugimi oddelki lahko nudil kompletni (popolni) inženiring.

Direktor (1958—1978): *Fedor Gradišnik.* Ekonomske raziskave in organizacije dela.

TYR AOP: direktor, mgr. Aleksander Jezernik, mgr. Jurij Vuga, mgr. Vinko Prelog.

Glavni kreativni (ustvarjalni) delavci: dipl. inž. oec. Jože Jakop, dr. Dane Melavc, mgr. organizacije dela Svetomir Drofenik.

Projektiranje in urbanizem: dipl. inž. Janko Hartman, dipl. inž. Jure Sadar, dipl. inž. Jože Kopitar, dipl. inž. Danilo, dipl. inž. Jurij Plahutar, dipl. inž. Ivo Muršec, arh. Dane Jagrič.

RAZVOJNI CENTER

Razvojni center je prevzel naloge, ki so ga doslej vršili Geodetski zavod. Zavod za gospodarstvo, Investicijski biro in Sklad za urejanje zemljišč.

Njegovo delo temelji na dveh predpostavkah, ki izvirata iz dolgotrajne izkušnje: 1. človek je bitje, ki hrepeni po ohranitvi življenja in po napredku, 2. sredstva za oboje mu daje priroda, v pravem smislu zemlja.

Proizvodi prirode se v določenih razdobjih obnavljajo sami od sebe (rastlinstvo), pri čemer jim k rasti bolj in bolj pomaga človek, deloma pa rabijo geološke vekove, preden se razvijejo (rudnine, kovine). Na proizvodih prve vrste temelji v znatni meri kot osnova nadaljnjemu preobražanju kmetijstvo s svojimi panogami, na proizvodih druge vrste pa rudarstvo, katerega proizvodi se prav tako v znatni meri predelavajo v industriji.

Toda človek rabi tudi take proizvode prirode, ki se ne obnavljajo več, ali vsaj ne vidno. Rabi dele zemeljske površine, na katerih gradi hiše, delavnice, gospodarska poslopja, ceste, železnice, vodna pota itd. To se zlasti intenzivno dogaja v novejši dobi, ko hitro narašča človeštvo, ko postajamo čim dalje bolj zahtevni, ko se bolj in bolj kopičimo v večjih naseljih, ko hočemo v največji meri napredovati.

Pri tem nastaja nevarnost, da bi jemali osnovo kmetijstvu, njegovo zemljo, naše prizadevanje pri gradnjah mora biti usmerjeno tako, da se to ne bi delalo. V ta namen je rodilo teorijo in prakso: urbanizem. Urbani-

zem ima širok obseg in v največji meri uporablja izsledke vseh drugih znanosti: od geologije in geografije do raznovrstnih tehničnih strok, do matematike in duhovnih ved. Človek je kot celota univerzalen.

Naš Razvojni center ima za svoj predmet celjsko pokrajino in njegove razvojne potrebe, ki pa jih obravnava s širšega vidika. Njegovo miselno in praktično delo ima globlji, univerzalni značaj, čeprav je omejeno na določeno področje, njegove posebnosti in potrebe prebivalstva. Razvojni center je nastal 30. januarja 1976 z dogovorom 68 delovnih organizacij, ki so se obvezale, da strnejo svoje zmogljivosti v dosego skupnega smotra v obliki temeljnih organizacij združenega dela ali TOZD, ki jih na osnovi gospodarskih in sociooloških ugotovitev predpisuje naš sedanji samoupravno-socialistični red.

Družbeni dogovor

Dogovor so sklenile naslednje organizacije: občinske skupščine, organizacije SZDL, Gospodarska zbornica SR Slovenije, medobčinski odbor za območje Celje, krajevne interesne skupnosti, organizacije združenega dela, druge delovne skupnosti z območja skupnosti osmih občin.

Družbeni dogovor obsega 9 poglavij. Posebno važna so 3., 4. in 5. poglavje, ki navajajo bistvene delovne obveznosti, izhajajoče iz družbenega dogovora, in se glasijo tako:

S tem družbenim dogovorom se ustvarjajo potrebni pogoji za delovanje RC, ki bo deloval vsklajeno s potrebami družbeno-ekonomskih subjektov v regiji in občini ter zbiral in združeval strokovne in kadrovske potenciale ter deloval na vseh področjih kot iniciator pri uveljavljanju novih oziroma najustreznejših rešitev.

V tem okviru bo RC opravljal zlasti naslednje naloge:

— sodelovanje pri snovanju dolgo- in kratkoročnih ciljev ter potrebnih strategij družbeno-političnih, samoupravnih interesnih skupnosti in gospodarskih asociacij v določenem prostoru;

— predlaganje metodoloških pristopov za ugotavljanje vsakokratnih doseganj planskih ciljev, spremljanje in prikazovanje predvidenih dosežkov ter predlaganje potrebnih ukrepov;

— spremljanje opravljenih aktivnosti v gospodarski in socialni sferi in raziskovanje posledic, ki pogojujejo njun načrtovan in skladen razvoj;

— snovanje predlogov alternativnih rešitev, kot podlage za sprejemanje strateških in taktičnih odločitev na poslovnih in organizacijskih področjih;

— oblikovanje informacijskih sistemov družbeno-političnih skupnosti, gospodarskih asociacij in njihovo praktično uvajanje;

— permanentne iniciative glede oživljanja in spremljanja inovacij v tehnologiji, organizaciji dela in organizaciji podjetja;

— gradbeno projektiranje po načelih specializacije področij in programsko svetovanje ter usmerjanje;

— prostorsko planiranje in spremljanje sprememb v prostoru občine in regije ter predlaganje potrebnih ukrepov;

— prevzemanje kompleksnejših del v smislu izvajalnih inženiringov z vključevanjem možnosti uporabe proizvodov in proizvodnih zmogljivosti gospodarskih asociacij z območja podpisnikov dogovora;

— izdelovanje raziskovalnih nalog, predvsem za tista področja, ki so specifična za območje podpisnikov tega dogovora.

S podpisom tega družbenega dogovora prevzemajo podpisniki pravice in obveznosti, ki izhajajo iz družbenega dogovora zlasti pa:

— Občinske skupščine in krajevne skupnosti bodo skladno z dogovorom opredelile medsebojna razmerja s področja planiranja z gospodarskega, socialnega in prostorskega vidika, za kar bodo služili kot osnova srednjeročni razvojni načrti občin;

— Samoupravne interesne in krajevne skupnosti bodo na osnovi srednjeročnih planov opredelile medsebojna razmerja na področjih planiranja, sooblikovanja vsebine, konkretnih načrtov, vsklajevanja, priprave dokumentacije, izvedbe projektov;

— Organizacije združenega dela s področja komunale in gradbeništva, zavodi in biroji bodo sodelovali z RC in določali medsebojna razmerja na področju vsklajevanja programov, soizvajanja kompleksnejših nalog in medsebojne delitve dela;

— OZD s področja gospodarstva in družbenih služb bodo v skladu s svojimi načrti opredelile medsebojne odnose zaradi sodelovanja lastnih razvojnih načrtov, investicijskega programiranja, sodelovanja na področju njihove mikroekonomike, investicijske dokumentacije, inženiringa ter AOP in informacij;

— V okviru sodelovanja s centrom, ki je dogovorjeno s tem dogovorom, bodo podpisniki omogočili strokovnim sodelavcem delovanje v strokovnih svetih RC;

— Za izvajanje konkretnih nalog, ki izhajajo iz tega dogovora se podpisniki obvezujejo, da bodo na podlagi sporazumnega dogovora omogočali sodelovanje svojim delavcem v strokovnih teamih RC v skladu z določili 8. člena zakona o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu;

— Podpisnice družbenega dogovora se bodo zavzemale za optimalno izkoriščanje sposobnostnih potencialov in bodo po potrebi omogočale nemoteno prehajanje strokovnih kadrov v RC, skladno z družbenim dogovorom o kadrovski politiki in sporazumno;

— RC in podpisniki družbenega dogovora se zavezujejo zagotoviti ustrezno medsebojno obveščanje s področja dejavnosti, za katera so se s tem dogovorom sporazumeli. Za realizacijo te naloge bo RC izoblikoval konkreten predlog sistema informiranja, podpisnice pa bodo zagotovile redni dotok potrebnih informacij:

Podpisniki se zavezujejo sporočati RC svoje potrebe tudi v okviru drugih nalog, za katere ocenijo, da je sodelovanje RC koristno in racionalno.

RC bo svoje dolgoročno organizacijsko in kadrovsko razvojno politiko oblikoval tako, da bo v celoti usposobljen za kvalitetno in pravočasno izvrševanje nalog, ki jih bo prevzel od podpisnikov.

RC se zavezuje zagotoviti podpisnikom dogovora za izvrševanje prevzetih obveznosti prednostno pravico.

Nadzorstvo nad izvajanjem dogovora vrši skupščina podpisnikov. Vsak podpisnik pošilja vanjo po enega delegata. Skupščina ima naslednje pristojnosti:

1. Spremlja izvajanje dogovora;
2. Predlaga spremembe in dopolnitve dogovora;
3. Predstavlja globalno politiko izhajajočo iz tega dogovora in jo reprezentira v stalnem uvajanju v razvojne naloge podpisnikov;
4. Soustvarja in se aktivno vključuje v razvojno politiko RC v razmerju do podpisnikov dogovora;
5. Izmed članov skupščine voli predstavnike javnosti v svete TOZD RC;
6. Opravlja arbitražne funkcije v morebitnih sporih med podpisniki dogovora.

Podpisnice se obvezujejo, da bodo prispevale za skupne izdatke na osnovi letnega obsega nalog in po njihovem finančnem ovrednotenju.

Vpis v register gospodarskega sodišča

Podrobnejša in v register gospodarskega sodišča v Celju vpisana ureditev in delovna obveznost organizacije in njenih članov je naslednja:

Firma: RAZVOJNI CENTER CELJE, neomejena solidarna odgovornost, Celje, Trg V. kongresa 9;

Obveznost vodenja knjig: Za vse TOZD vodi knjigovodstvo delovna organizacija, ki sestavlja zaključne račune za posamezno TOZD in zbirni zaključni račun;

Poslovni predmet:

— izvajalski inženiring,
— založniška dejavnost iz lastnega področja dela,
— izdelava in spremljanje družbenih planov družbeno-političnih skupnosti občin in regije — socialno, gospodarsko in prostorsko načrtovanje,
— izdelava tehnične dokumentacije urbanističnega planiranja,
— izdelava zazidalnih načrtov,
— izdelava lokacijskih dokumentacij,
— izdelava investicijske dokumentacije (pripravljalna dela za investicije),
— izdelava kompletne tehnične dokumentacije za vse vrste nizkih in visokih gradenj ter komunalnih objektov,
— izdelava zazidalnih načrtov za naročnike, ki niso podpisniki družbenega dogovora o vlogi RC,
— izdelava tehnične dokumentacije za tehnološko opremo,
— izdelava tehnične dokumentacije za dvigala, žičnice in vlečnice,
— izdelava tehnične dokumentacije za alarmne in varnostne naprave,
— industrijsko in grafično oblikovanje,

— izdelava tehnične dokumentacije za oblikovanje enteriera (notranje opreme),

— ekonomsko in organizacijsko svetovanje,

— analiza, raziskava in obdelava tržišča,

— opravljanje notranjih pregledov poslovanja v TOZD in delovnih organizacijah,

— uporaba znanstvenih in izkustvenih dognanj s področja organizacije, ekonomike in tehnologije v TOZD in delovnih organizacijah,

— uporaba sodobnih dognanj organizacije dela v TOZD in delovnih organizacijah,

— izdelava razvojnih, investicijskih in sanacijskih programov,

— izdelava predlogov integracijskih posegov v gospodarski in negospodarski sferi,

— organiziranje in izvajanje dopolnilnega izobraževanja,

— opravljanje dejavnosti družbenega informacijskega sistema,

— opravljanje dejavnosti podjetniških informacijskih sistemov,

— avtomatska obdelava podatkov z zajemanjem in kontrolo podatkov, obdelava podatkov na sistemu, posredovanje rezultatov koristnikom, študij sistemskih softwarov, sistemsko programiranje ter sodelovanje,

— strokovno zastopanje investitorjev v vseh poslih investicijske izgradnje pred organi državne uprave in pravosodja, bankami ter nasproti delovnim in drugim organizacijam, skupnostim in fizičnim osebam,

— izvajanje strokovnega nadzora pri gradnjah objektov normalnega in specifičnega značaja — vse v mejah strokovnih pooblastil nadzornih organov.

Pooblastila OZD:

TOZD so s samoupravnim sporazumom prenesle na delovno organizacijo pooblastila za sklepanje poslov s tretjimi osebami v naslednjih zadevah:

— vodenje dejavnosti inženiringa,
— opravljanje splošno kadrovskih in pravnih poslov,
— opravljanje informacijske dejavnosti,
— opravljanje dejavnosti trženja in finančnega planiranja,
— opravljanje poslov s področja razvoja,
— opravljanje organizacijsko planskih poslov,
— opravljanje poslov investicijske dejavnosti,
— opravljanje službe varstva pri delu,
— opravljanje poslov družbenega standarda;

Odgovornost OZD:

Za obveznosti delovne organizacije odgovarjajo TOZD neomejeno solidarno.

Pooblaščene osebe za zastopanje:

Tone Zimšek, dipl. inž., začasni predsednik kolegijskega poslovodnega organa, zastopa delovno organizacijo neomejeno;

Pooblaščene osebe za podpisovanje:

Tone Zimšek, dipl. inž., začasni predsednik kolegijskega poslovodnega organa, brez omejitve,

Aleksander Jezernik, mag. oec., začasni vodja službe trženja in finančnega planiranja, podpisuje DO v tržnih in finančnih zadevah in žiro račune v odsotnosti začasnega predsednika KPO, brez omejitev,

Stane Dojer, planer-komercialist, podpisuje v okviru zadev, ki jih opravlja, in sopodpisuje finančne dokumente in žiro račun,

Janez Kovačič, vodja splošnih poslov, podpisuje v okviru zadev, ki jih opravlja, in sopodpisuje finančne dokumente in žiro račun.

Temeljne organizacije združenega dela (TOZD)

V delovno organizacijo so se združile naslednje temeljne organizacije združenega dela:

I. TOZD PLANIRANJE z neomejeno subsidiarno odgovornostjo Celje, Vodnikova ul. 3;

Obveznost vodenja knjig:

Za TOZD vodi poslovne knjige in sestavlja zaključni račun delovna organizacija;

Poslovni predmet:

— izdelava in spremljanje družbenih planov družbeno-političnih skupnosti občin in regije — socialno, gospodarsko in prostorsko načrtovanje,

— izdelava tehnične dokumentacije urbanističnega planiranja,

— izdelava zazidalnih načrtov,

— izdelava lokacijskih dokumentacij;

Pooblastila TOZD:

TOZD nastopa v pravnem prometu z drugimi samostojno v svojem imenu in za svoj račun razen v zadevah, ki jih je prenesla na delovno organizacijo in so naštete na RL 3 za DO;

Odgovornost TOZD:

Za svoje obveznosti odgovarja z vsemi sredstvi;

Za obveznosti drugih TOZD odgovarja neomejeno subsidiarno;

Pooblaščenci za zastopanje in podpisovanje TOZD:

Mirko Ulaga, dipl. inž. arh., začasni direktor, zastopa in podpisuje za TOZD v vseh zadevah, ki niso prenesene na delovno organizacijo.

II. TOZD PROJEKTIVA CELJE z neomejeno subsidiarno odgovornostjo, Celje, Vodnikova 3;

Obveznost vodenja knjig:

Za TOZD vodi poslovne knjige in sestavlja zaključni račun delovna organizacija;

Poslovni predmet:

— izdelava investicijske dokumentacije (pripravljalna dela za investicije),

— izdelava kompletne tehnične dokumentacije za vse vrste nizkih in visokih gradenj ter komunalnih objektov,

— izdelava zazidalnih načrtov za naročnike, ki niso podpisniki družbenega dogovora o vlogi RC,

— izdelava tehnične dokumentacije za tehnološko opremo,

— izdelava tehnične dokumentacije za dvigala, žičnice in vlečnice,

— izdelava tehnične dokumentacije za alarmne in varnostne naprave,

— industrijsko in grafično oblikovanje,

— izdelava tehnične dokumentacije za oblikovanje enteriera (notranje opreme);

Pooblastila TOZD:

TOZD nastopa v pravnem prometu z drugimi samostojno v svojem imenu in za svoj račun razen v zadevah, ki jih je prenesla na delovno organizacijo in so naštete na RL 3 za DO;

Odgovornost TOZD:

Za svoje obveznosti odgovarja z vsemi sredstvi;

Za obveznosti drugih TOZD odgovarja neomejeno subsidiarno;

Pooblaščenci za zastopanje in podpisovanje TOZD:

Peter Obersnel, dipl. inž. arh., začasni direktor, zastopa in podpisuje za TOZD v vseh zadevah, ki niso prenešenee na delovno organizacijo.

III. EKONOMSKO IN ORGANIZACIJSKO SVETOVANJE, INFORMATIKA IN AOP CELJE z neomejeno subsidiarno odgovornostjo, Celje, Mariborska 91;

Obveznost vodenja knjig:

Za TOZD vodi poslovne knjige in sestavlja zaključni račun delovna organizacija;

Poslovni predmet:

— ekonomsko in organizacijsko svetovanje,

— analiza, raziskava in obdelava tržišča,

— opravljanje notranjih pregledov poslovanja v TOZD in delovnih organizacijah,

— uporaba znanstvenih in izkustvenih dognanj s področja organizacije, ekonomike in tehnologije v TOZD in delovnih organizacijah,

— uporaba sodobnih dognanj organizacije dela v TOZD in delovnih organizacijah,

— izdelava razvojnih, investicijskih in sanacijskih programov,

— izdelava predlogov integracijskih posegov v gospodarski in negospodarski sferi,

— organiziranje in izvajanje dopolnilnega izobraževanja,

— opravljanje dejavnosti družbenega informacijskega sistema,

— opravljanje dejavnosti podjetniških informacijskih sistemov,

— avtomatska obdelava podatkov z zajemanjem in kontrolo podatkov, obdelava podatkov na sistemu, posredovanje rezultatov koristnikom, študij sistemskih softwarov, sistemsko programiranje ter sodelovanje;

Pooblastila TOZD:

TOZD nastopa v pravnem prometu z drugimi samostojno v svojem imenu in za svoj račun razen v zadevah, ki jih je prenesla na delovno organizacijo in so našteta na RL 3 za DO;

Odgovornost TOZD:

Za svoje obveznosti odgovarja z vsemi sredstvi;

Za obveznosti drugih TOZD odgovarja neomejeno subsidiarno;

Pooblaščenci za zastopanje in podpisovanje TOZD:

Aleksander Jezernik, začasni direktor, zastopa TOZD v vseh zadevah in podpisuje za TOZD neomejeno v zadevah, ki so ostale v pristojnosti TOZD.

IV. TOZD NADZOR CELJE z neomejeno subsidiarno odgovornostjo, Celje, Ljubljanska cesta 32;

Obveznost vodenja knjig:

Za TOZD vodi poslovne knjige in sestavlja zaključni račun delovna organizacija;

Poslovni predmet:

— strokovno zastopanje investitorjev v vseh poslih investicijske izgradnje pred organi državne uprave in pravosodja, bankami ter nasproti delovnim in drugim organizacijam, skupnostim in fizičnim osebam,

— izvajanje strokovnega nadzora pri gradnjah objektov normalnega in specifičnega značaja — vse v mejah strokovnih pooblastil nadzornih organov;

Pooblastila TOZD:

TOZD nastopa v pravnem prometu z drugimi samostojno v svojem imenu in za svoj račun razen v zadevah, ki jih je prenesla na delovno organizacijo in so našteta na RL 3 pri DO;

Odgovornost TOZD:

Za svoje obveznosti odgovarja z vsemi sredstvi;

Za obveznosti drugih TOZD odgovarja neomejeno subsidiarno;

Pooblaščenci za zastopanje in podpisovanje TOZD:

Drago Žlajpah, dipl. arh. tehn., začasni direktor, zastopa TOZD v vseh zadevah, ki niso prenesene na delovno organizacijo in podpisuje neomejeno v zadevah, ki so ostale v pristojnosti TOZD.

Po sklenjenem dogovoru so si združene organizacije izbrale kolegijski poslovodski organ in se razdelile v štiri temeljne organizacije združenega dela ali TOZD.

Poslovodski organ vodi predsednik. Predsednik je *Tone Zimšek,* dipl. inž. Koordinator svetovalnih aktivnosti je *Aleksander Jezernik,* mag. oec., direktor TOZD Planiranje je *Friderik Polutnik,* dipl. oec., direktor TOZD Nadzor je *Drago Žlajpah,* dipl. inž., v. d. direktorja TOZD Ekonomsko in organizacijsko svetovanje je *Aleksander Jezernik,* mag. oec.

Leta 1977 sta bili ustanovljeni še dve TOZD: Informacijsko-računalniški center, ki ga kot direktor vodi *Srečko Naraks*, dipl. inž., in TOZD Urejanje stavbnih zemljišč, ki ga je kot direktor vodil *Jože Jakop*, dipl. oec., sledil mu je Peter Drozg, dipl. oec.

Nekateri najpomembnejši dosežki Razvojnega centra in njihovi ustvarjalci v letih 1975—1978

Področje planiranja:

Jakhel-Dergan Olga, dipl. oec. — Pomemben strokovni prispevek pri oblikovanju celovitega prostorskega planiranja.

Področje ekonomskega in organizacijskega svetovanja:

Jezernik Aleksander, mag. oec. — Pomemben prispevek pri uvajanju informatike, računalništva in industrijskega inženiringa.

Bonajo Leopold, dipl. inž. — Pomemben strokovni doprinos na področju industrijskega inženiringa.

Felicijan Justin, dipl. oec. — Velik strokovni prispevek pri razvoju in uveljavljanju strateškega svetovanja.

Področje projektiranja:

Polutnik Friderik, dipl. inž. arh. — Strokovno in oblikovno dognano projektiranje šolskih objektov.

Kopitar Jože, dipl. inž. arh. — Funkcionalno in strokovno dognano projektiranje športnih objektov.

Plahutar Jure, dipl. inž. arh. — Oblikovno dognano in funkcionalno projektiranje hotelskih objektov.

Jagrič Daniel, gradb. tehnik — Pomembne ambientalne urbanistično-arhitektonske rešitve v Savinjski dolini.

Področje računalništva:

Naraks Srečko, dipl. inž. geodezije — Velik strokovni in organizacijski prispevek pri oblikovanju Družbenega računalniškega centra.

To so najvažnejši delavci. Njihovo število kakor sploh število osebja se je po ustanovitvi zelo pomnožilo, saj sega delovno področje široko preko celjske pokrajine, celo do Škofje Loke in preko Sotle (Kozjanskega in Posotlja, okolico, kjer je Tito preživel mlada leta, 1980).

Ob svoji ustanovitvi je ostala celotna združena delovna organizacija s svojimi TOZD še v prostorih delovnih skupnosti, iz katerih je nastala: v Vodnikovi ulici, na Trgu V. kongresa, v Miklošičevi ulici in Narodnem domu.

V začetku maja se je pa preselila v novo poslovno zgradbo v Ulici XIV. divizije pred dohodom na most preko Savinje.

SAMOUPRAVNE INTERESNE SKUPNOSTI

Razen na navedena deloma od okraja, deloma od nje ustanovljena podjetja je občina v smislu ustave iz leta 1974, ki je pospešila razvoj samoupravne družbe v smislu kolektivističnega (podružbljenega) socia-

lizma prenesla del svojih agend na takoimenovane samoupravne interesne skupnosti (ki vzbujajo v nas spomin na prve komunistične vsestranske delovne organizacije, ki so po Napoleonovem padcu nastale v Franciji, na Angleškem in v Ameriki).

Te skupnosti so bile deloma nastale na osnovi finančno samostojnih ustanov, ki sta jih okraj in občina ustanovila postopoma že prej in so morale gospodariti samo s sredstvi, ki sta jim jih okraj oziroma občina dodeljevala iz svojih proračunov. Deloma so pa te ustanove nastale na novo. Prvi upravni korak je bil, da so dobile skupščino izvajalcev in uporabnikov. V prvi skupščini so bili člani delovne skupnosti ustanove, v drugi pa delegati, izvoljeni v organizacijah združenega dela in v krajevnih skupnostih po delegatskem načelu. Oba zbora sta večinoma zborovala skupno. Celotna skupščina je dobila svojega predsednika in izvršni odbor s predsednikom. Vodja delovne organizacije, ki je imela položaj nameščencev, je postal sekretar. Prve tri take samoupravne skupnosti so nastale na osnovi formalno ločenih republiških zakonov, ki so bili sprejeti 11. decembra 1974. To so bili: zakon o izobraževalnih skupnostih, zakon o raziskovalni dejavnosti in o raziskovalnih skupnostih ter zakon o zdravstvenem varstvu. Druge samoupravne interesne skupnosti so nastale pozneje. Popolnoma so mogle zaživeti, ko so leta 1977 z zastopniki temeljnih organizacij združenega dela in drugih delovnih skupnosti sklenile sporazum, veljaven od leta 1976—1980, v katerem so poleg njihovih dolžnosti določena tudi sredstva, ki jih v dogovorjeni kvoti dajejo delovne organizacije za njihovo delo in vzdrževanje.

Te samoupravne interesne skupnosti so:

Občinska skupnost socialnega skrbstva Celje:

Majda Brenčič, sekretar (do 1977), Zofka Stojanović, predsednik skupščine, Fanika Jagodič, predsednik izvršnega odbora.

Skupnost otroškega varstva Celje:

Lučka Sotlar, sekretar (do 1977), nato Majda Brenčič, Slavko Verdev, predsednik skupščine, Slava Vučajnk, predsednik izvršnega odbora.

Občinska izobraževalna skupnost Celje:

Vojko Simončič, sekretar (do 1977), Anica Jureš, v. d. sekretarja, Marjan Turičnik, sekretar (od jeseni 1977), Jože Zupančič, predsednik izvršnega odbora.

Kulturna skupnost občine Celje:

Juro Kislinger, sekretar (do 1974), nato Dane Debič, Anton Aškerc, predsednik skupščine, Stane Mrvič, predsednik izvršnega odbora. Za Aškercem je prevzela predsedstvo skupščine Aleksa Gajšek-Kranjc.

Težnja po organizaciji kulturnih delavcev se je javljala že v petdesetih letih. Izrazila sta jo tudi pisatelja Vladimir Levstik in Jože Curk. Svet za znanost in kulturo v sestavu občinskega ljudskega odbora ni zadoščal. Leta 1969 je ta svet sestavil predlog o ustanovitvi kulturne skupnosti.

Telesnokulturna skupnost občine Celje:

Mirko Kolnik, sekretar (do 1977), nato Pavle Bukovac, Franci Gazvoda, predsednik skupščine, Toni Erjavec, predsednik izvršnega odbora.

Občinska zdravstvena skupnost Celje:

Vlado Kuštrin, sekretar, Franc Potočnik, predsednik skupščine, Franc Puncer, predsednik izvršnega odbora.

Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS:

Janez Goršič, vodja območne delovne enote SPIZ v Celju, Milan Loštrk, predsednik zbora delegatov, Franc Žmahar, predsednik izvršilnega odbora.

Skupnost starostnega zavarovanja kmetov SRS:

Celjska občina pošilja v republiško skupščino skupnosti starostnega zavarovanja kmetov samo enega delegata, ki ga izvoli delegacija kmetov.

Samoupravna stanovanjska skupnost Celje:

Vili Skrt, sekretar, Ervin Belak, predsednik skupščine, Franjo Novak, predsednik izvršnega odbora.

Skupnost za izgradnjo objektov posebnega pomena:

(rekreacijskega centra Golovec, tehniškega šolskega centra, telovadnice pri ekonomskem šolskem centru). Dogovor organizacij združenega dela in drugih delovnih skupnosti.

Nace Krumpak, sekretar (do 1977), Branko Verstovšek, predsednik skupščine, Drago Čeh, predsednik izvršnega odbora.

Občinska raziskovalna skupnost Celje:

Ustanovljena na skupščini 20. marca 1975.

Zvone Pelikan, generalni direktor Hmezada, predsednik skupščine (do 25. novembra 1976), Miro Jančigaj, namestnik (od 25. novembra 1976), Srečko Pukl, direktor Zlatarne, predsednik izvršnega odbora (do 15. julija 1976), Srečko Naraks, direktor Geodetskega zavoda (od 15. julija 1976), Peter Drofenik, neprofesionalni tajnik — iz Razvojnega centra (do 15. julija 1976), Zoran Tratnik, profesionalni tajnik in direktor (od 15. julija 1976).

Skupnost za varstvo pred požari, Celje:

Jože Godec, sekretar, Stane Ocvirk, predsednik skupščine, Janko Rebov, predsednik izvršnega odbora.

Skupnost za varstvo zraka, Celje:

Dr. Vlado Mayer, neprofesionalni sekretar, Roman Lončar, predsednik skupščine, Zdravko Smrkolj, predsednik izvršnega odbora.

Skupnost za zaposlovanje:

Božo Lukman, sekretar in direktor, Jože Jordan, predsednik skupščine.

Skupnost krajevnih skupnosti, Celje:

Janez Kozmus, sekretar, Vlado Črešnik, predsednik skupščine, Štefan Jager, predsednik izvršnega odbora.

Občinska komunalna skupnost Celje:

Janez Kozmus, predsednik, Jože Smodila, nadzorni inženir, Truda Košak, vodja pisarne, Daro Topović, nadzorni tehnik.

Ljudska obramba:

Viki Kranjc, načelnik, Ludovik Zvonar, vodja splošnega sektorja, namestnik.

Štab za civilno zaščito:

Dipl. inž. Drago Čuček, poveljnik, inž. Stane Ocvirk, načelnik.

Širokopoteznega značaja je *Skupnost o varstvu okolja.* Dne 28. februarja 1978 so delegati vseh treh zborov skupščine občine Celje sprejeli Družbeni dogovor o varstvu okolja. Poslali so ga v podpis 231 organizacijam združenega dela, krajevnim skupnostim, samoupravnim interesnim skupnostim, družbenopolitičnim organizacijam in drugim ustanovam ter družbenim telesom. Dogovor je podpisalo 205 udeležencev. Sprejet je bil za obdobje 1976 in je začel veljati 1. junija 1978.

Podpisniki so se obvezali, da bodo na svojem področju in z vsemi razpoložljivimi silami skrbeli za to, da se okolje očuva v svoji lepoti, da se ohrani koristno za zdravje in vsakršni napredek. Za vskladitev prizadevanj je bil pri okrajni konferenci Socialistične zveze delovnega ljudstva (OK SZDL) za razdobje september 1978 — september 1979 ustanovljen poseben koordinacijski odbor.

Že leta 1969 je imel ZK več razgovorov o regionalnem razvoju celjskega področja. Sredi leta je priredila o tem širši posvet v Narodnem domu. Zavod za napredek gospodarstva je pa o tem predmetu izdelal več izčrpnih študij: o Celju, Savinjski dolini, o Kozjanskem, o Konjiškem področju.

Novembra 1977 je *Raziskovalna skupnost* razpisala anketo, s katero je v glavnem ugotovila:

V občini ima:	
razvojne oddelke	20 delovnih organizacij, oziroma TOZD
investicijske oddelke	5 delovnih organizacij, oziroma TOZD
tehnološke oddelke	21 delovnih organizacij, oziroma TOZD
konstrukcijske oddelke	9 delovnih organizacij, oziroma TOZD
tržne raziskovalne oddelke	8 delovnih organizacij, oziroma TOZD
posebne kontrolne enote	14 delovnih organizacij, oziroma TOZD
razne laboratorije	18 delovnih organizacij, oziroma TOZD (brez zdravstvenih)
merilne laboratorije in preskuševališča	7 delovnih organizacij, oziroma TOZD
prototipne in vzorčne delavnice	5 delovnih organizacij, oziroma TOZD
strokovne knjižnice	12 delovnih organizacij, oziroma TOZD

V delovnih organizacijah, ki so se odzvale, je bilo 32.286 delavcev. Nekatere organizacije so najavile, da bodo ustanovile razvojne enote, laboratorije in uvedle naprave za poskusno proizvodnjo.

V razvojnih enotah je ob času ankete bilo zaposlenih v razvojni dejavnosti 245 delavcev, in sicer 1 doktor tehničnih znanosti, 3 magistri, 33 delavcev z visoko, 41 z višjo, 52 s srednjo izobrazbo.

ZAVOD ZA ZAPOSLOVANJE DELAVCEV IN POKLICNO USMERJANJE — SKUPNOST ZA ZAPOSLOVANJE

Zavod je naslednik borze dela, ki je nastala v zadnjih letih stare Jugoslavije in bila nastanjena na tedanjem Vrazovem, sedanjem Šlandrovem trgu v poslopju, zgrajenem za potrebe delavcev (prenočišča, prehrana, zaposlitev).

Tudi v novi Jugoslaviji se je ta potreba kmalu občutila. Ustanavljati so začeli okrajne biroje za zaposlovanje. Celjski okrajni biro je nastal v septembru 1955. Vodil ga je Ivan Melik-Gojmir. Za njim je prevzel vodstvo Franjo Romih. Posloval je za območje občin: Celje, Laško, Šentjur, Šmarje. Drug tak biro je nastal v Velenju, vodil ga je Franjo Čepin. Sledili so zavodi: v Žalcu, Slovenskih Konjicah, Sevnici, Brežicah (1. januarja 1961).

Po matični knjigi bivšega okraja so bili zaposleni v birojih: Ivan Melik, Ivan Antolovič, Jože Kompare, Alojzij Gajšek, Janez Štrigl, Cecilija Gogala, Milan Zabavnik, Milica Hočevar, Marija Žuželj, Franc Jovan, Janez Jezernik, Marija Poležin-Došlar, Draga Vanda, Stana Šprajc, Irma Mojsilovič, Cvetka Preložnik, Stane Flander, Ciril Zavolovšek.

Po ukinitvi okrajev je 5. aprila 1965 izšel temeljni zakon o organizaciji in financiranju zavodov za zaposlovanje. Dne 29. decembra 1965 je sledil republiški zakon. V smislu obeh zakonov, so se občine, ki so prej pripadale okraju Celje, začele razgovarjati o tem, da se osnuje komunalna skupnost za zaposlovanje s sedežem v Celju. Razgovori so se začeli februarja 1966, dne 15. marca je osem občin pooblastilo občino Celje, da izda odredbo o ustanovitvi komunalne skupnosti za območje občin Celje, Brežice, Laško, Sevnica, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje pri Jelšah, Žalec (med njimi ni Velenja, ki je imelo lastni zavod za zaposlovanje). Skupščina komunalne skupnosti naj bi imela razen direktorja 23 članov.

V zvezi z Zavodom za zaposlovanje so obravnavali tudi problem poklicnega usmerjanja, ki je zelo važen za gospodarstvo, a je bil hkrati pedagoškega značaja, saj je bilo njegovo bistvo v tem, da se mladini pokaže pravo pot — glede na sposobnosti in nagnjenja posameznikov in na potrebe gospodarstva in družbene organizacije. V stari Jugoslaviji je bila edina poklicna svetovalnica ustanovljena v Ljubljani leta 1938, a je okupacija njeno delo prekinila. Po vojni je leta 1952 v okviru Centralnega higienskega zavoda nastal Institut za psihologijo dela. Ko je bil kmalu nato ustanovljen Zavod za organizacijo dela in varnost pri delu, je prišel v njegov sestav tudi Institut za psihologijo dela z ustreznejšim

imenom Centralna poklicna svetovalnica za Slovenijo in z nalogo, da organizira poklicne svetovalnice po okrajnih središčih.

Pod vodstvom Sveta za zdravstvo in socialno politiko so se vršile priprave za načrtno ustanavljanje takih posvetovalnic. Odločili so se, da jih dodele pravkar ustanovljenim zavodom za zaposlovanje delavcev. Odločba o tem je prišla v Zakon o službi za zaposlovanje delavcev, in sicer kot njegov 29. člen. Leta 1961 je sledil republiški predpis.

Medtem je leta 1956 nastalo Jugoslovansko udruženje za poklicno usmerjanje. Leta 1958 je bila ustanovljena sekcija za SRS. Predsedstvo sekcije je bilo poverjeno profesorju *Albinu Podjavoršku,* ki je kot poklicni usmerjevalec že deloval v sestavu Združenja za varstvo mladine. Septembra 1956 je bila ustanovljena Okrajna poklicna posvetovalnica, ki jo je prav tako vodil prof. Podjavoršek. Nehala je delati 31. decembra 1961. Tedaj nastalim štirim samostojnim zavodom za zaposlovanje delavcev so bili dodeljeni referati za poklicno usmerjanje. Glede potrebe obširnega področja je bilo treba pomnožiti število sodelavcev.

Delovna organizacija ima obsežno področje tako v teritorialnem kakor v poslovnem pogledu. Zato so jo razdelili v tri sektorje:

Uprava (skupne službe):

direktor Stane Polajnar (1963). Dne 15. marca 1973 mu je sledil Božo Lukman;

analitik: Franc Omladič — z Vero Marolt;

računovodja: Mojca Omerzu — z Miro Gradišnik in Ido Korošec;

tajnica: Justina Arčan;

honorarni uslužbenec: Vlado Bogataj.

Zaposlovanje (s posebnimi enotami):

vodja: Milan Krašovec; Metoda Doležalek, Danica Zimšek, Roman Urbančič (tujina), Fani Robič (Žalec), Zdenka Kovač (Slovenske Konjice), Koloman Šmilec (Šentjur, Šmarje), Jožica Fuks (Brežice), Boris Slapšak (Sevnica), Slavica Žnidarec, Suzana Žagar, Margareta Kranjc (operativni evidentičarji).

Poklicno usmerjanje:

V tem sektorju so za prof. Albinom Podjavoršom delovali: Mitja Umnik, Peter Šalej, Breda Vuk-Pilih, Roman Boben, Marinka Hazenbihl, Jožica Cokan, Bojana Korent, Ivana Veršnak (kot analitik); zdaj še delujejo: Marija Kos (vodja), Mojca Ceglar, Janko Pečolar, Sonja Ževart, Rudi Pasarič (Laško), Karli Štante (Žalec in Konjice), Anka Jurjevec (Šentjur in Šmarje), Toni Koren (Brežice); Elica Vrečko in Stanka Trdin (administracija).

Kot posebna sekcija se je še priključil sklad za socialne štipendije.

Celotna organizacija predstavlja skupnost za zaposlovanje. Sekretar, a hkrati tudi direktor je Božo Lukman. Predsedstvo skupščine je pa prevzel Jože Jordan.

GRADIS

Prvi korak na poti k organizirani gradbeni dejavnosti je napravila vlada LRS, ko je 4. oktobra 1945 izdala uredbo o ustanovitvi gradbenega podjetja *Gradis*. Mladi kolektiv se je spoprijel z odgovornimi nalogami: obstoječa sredstva in različne delovne metode je moral organsko povezati, da bi ustvaril podjetje, ki bi bilo kos potrebam času in sposobno za razvoj. Glavno področje dela je bila seveda Ljubljana, toda že po enem letu je imelo podjetje gradbišča tudi v Mariboru, Celju, Kranju, Kamniku, na Jesenicah, v Novem mestu in na Reki.

Celjska gradbena enota se je izprva imenovala *Pionir*. Ustanovil jo je *Bogdan Vivod*, pred vojno tehnični vodja Neradovega gradbenega podjetja. Vivod je enoto priključil Gradisu in ostal njen vodja, dokler je bila v Celju. Leta 1947 je podjetje prevzelo dela pri elektrarni in vodovodu v Šoštanju. Tja se je preselila celjska operativa. Tu je imel vodstvo najprej inž. *Vladimir Čadež*. Kmalu mu je pa sledil inž. *Srečko Cvahte*, dotlej direktor ptujskega podjetja za melioracije in regulacije. Inž. Cvahte je postal direktor Splošne vodne skupnosti Savinje. Obrat Gradisa, ki se je medtem vrnil v Celje, je prevzel inž. Drago Sever: sedanji direktor je *Albert Praprotnik* ki kot uslužbenec podjetja dela v Celju že od leta 1955. Tehnični vodje so bili drug za drugim inženirji: Vasilij Kajni, Janez Žirovnik in Ferdo Cvikl.

Pomembne gradnje in projektanti

V času od 1955 do 1971 je podjetje v Celju izvršilo 38 velikih gradenj — 2 stolpnici in 6 blokov na Otoku, 1 blok in upravno zgradbo DOZ v Ulici XIV. divizije, 2 bloka v Vrunčevi ulici, Samski dom Cinkarne v Vrunčevi ulici, samski dom Gradisa na Hudinji, poslopje Zlatarne v Kersnikovi ulici, Kovinotehne — na Mariborski cesti, Slovenija lesa — v Zidanškovi ulici, Tehnomerkatorja — v Gubčevi ulici, kirurški blok bolnice, Skladišče Merx in Veležitarja na Hudinji, mlin Merx in silos za žito na Hudinji, grobnico NOB na Golovcu, obratno halo Libele, pražarno Cinkarne, obratne prostore AERO v Ipavčevi ulici, delavnice Elektra v Selcah in RTP Lava, Elektra na Lavi, brv čez Savinjo v parku, most čez Voglajno na Teharski cesti, 2 kanalska kolektorja na Otoku.

V naslednjih štirih letih se je število velikih gradenj dvignilo na 58. Med njimi so: skladišče za polfinale podjetja Slovenija les v Medlogu, hotel zdravilišča v Laškem, 167 stanovanjskih blokov v Velenju, novi šolski center za blagovni promet v Celju, skladišče papirja AERO, livarna barvnih kovin Ferralit v Žalcu, proizvodna hala in pocinkovalnico EMO, proizvodna hala Toper, župnišče in cerkev v Šoštanju, TFF Etol-obrat za predelavo sadja. Osnovna šola Slavka Šlandra na Otoku, podaljšek šedhale Libele v Celju, skladišče Kovinotehne na Zgornji Hudinji, bolnica — prosektura z otroškim oddelkom, dom kulture Šoštanj, delavnice, skladišča in garaže Šoštanj, samski dom Nivo na Lavi, javna skladišča Čret v Celju — carina in Interevropa, telovadnica šole Biba Röck v Šoštanju.

Največ projektov je izdelala lastna projektivna organizacija v Ljubljani — *inž. Drago Umek, inž. Boris Vede, inž. Niko Reja, inž. Ljudevit Skaberne, inž. S. Skulj, inž. Cerkovnik, inž. Milan Arnež.* Druge projekte so pa izdelali: Projektivni biro Celje, Slovenija-projekt — SGP Beton Celje, Savinja projekt — Žalec, Železniško proj. podjetje Ljubljana — Konstrukta Ljubljana, Zavod za napredek gospodarstva Celje — Tehnika Zagreb, Komuna projekt — Maribor, Nizke gradnje Ljubljana — G. P. Dravograd, IBT — Trbovlje, Projmetal Beograd, Elektroprojekt Ljubljana, SGP Rogaška Slatina.

Dodatek (1975—1977)

Velike gradnje: proizvodna hala Aurea, Celje (1954), obrat EFE rudnika Velenje (1954), stolpnica S1 in S2 na Otoku (1954), pekarna Velenje (1954), Družbena prehrana Velenje (1975), garažni objekt Uprave javne varnosti v Celju (1977), dimnik, visok 360 m, pri Elektrarni Trbovlje — projektant Karrena v Düsseldorfu (1975), regalno skladišče Aera v Celju (1975), obrat Eso rudnika Velenje (1975), pražarna Merx pri bivšem Majdičevem mlinu (1975), mehanična delavnica Gozdnega gospodarstva v Celju (1975), Elektrarna v Šoštanju, največji objekt, zgrajen v letih 1975—1977, Rdeča dvorana v Velenju (1976), Zlatarna v Celju (1976), skladišče elektrarne v Trbovljah (1976), delavnica podjetja Nivo v Celju (1976), delavnica Elektrosignala na Lavi (1977), Gradisov (lastni) samski dom v Velenju (1977), trgovinsko poslopje Hmezada v Žalcu (1977), bencinski servis magistrale Vzhod v Celju (1977), centralna kotlarna bolnice v Celju (1977), zdravstvena postaja v Preboldu (1977), poslopje »Ključavničarja« v Celju (1978), hotel Atomske toplice v Podčetrtku.

Kot projektante je še treba dodati inženirje:

Jurija Plahutarja in *Milana Polutnika* (od Zavoda za napredek gospodarstva v Celju), *Pavla Šiferja, Andreja Šmita, Matija Suhadolca* in *Kristo Košić* (od projektivnega biroja »Vegrad« v Velenju), *Franca Korenta* (od Projektivnega biroja v Dravogradu), *Metko Gabrijelčič* (od Industrijskega biroja v Ljubljani), *Janeza Grošlja* (od Industrijskega biroja v Trbovljah), *Stojana Ribnikarja* (od Projektivnega biroja v Ljubljani), *Mitjo Kilerja* (od lastnega biroja v Ljubljani), *Vladimirja Ačanskega* (od lastnega biroja v Mariboru).

Podjetje je organizirano tako, da ima centralo v Ljubljani in sedem stalnih gradbenih operativnih enot z velikim številom gradbišč, lesno industrijski obrat, strojno-prometni obrat, dva kovinska obrata, industrijski obrat gradbenih polfabrikatov in prednapetih elementov ter lasten projektivni biro.

Lesno industrijski obrat izdeluje stavbno pohištvo, ostrešja in vse vrste opažev za potrebe podjetja.

Letno predela preko 10.000 kubičnih metrov. Strojno-prometni obrat razpolaga s skupno močjo vseh strojev ca. 20.000 KM. Kovinski obrati imajo v svoji sestavi številne delavnice; obrat gradbenih polizdelkov pa proizvaja letno 50.000 ton raznih betonskih proizvodov. Projektivni biro projektira predvsem objekte, ki jih gradi podjetje samo. V času 16 let-

nega obstoja je biro sprojektiral preko 900 različnih objektov, kot so: mostovi, industrijski objekti, skladišča, kmetijski in prehrambeni objekti, silosi, stanovanjski objekti, hotelski in turistični objekti itd.

V celotnem podjetju je zaposlenih 5.000 delavcev, od tega 200 inženirjev in tehnikov, 170 gradbenih delovodij ter preko 2.000 kvalificiranih in visokokvalificiranih delavcev. Po sestavu in specializaciji delovne sile ter izbora gradbenih strojev je podjetje sposobno, da prevzame in kvalitetno izvrši vse objekte iz visokih gradenj, nizkih gradenj, industrijskih gradenj in razne pomorske gradnje.

Organiziran imajo poseben center za izobraževanje, skozi katerega gre vsako leto preko 600 delavcev.

V celjskem obratu je 492 (33) zaposlenih.

INGRAD

Skoraj istočasno so začela nastajati neposredno celjska gradbena podjetja. Mesto je ustanovilo mestno gradbeno podjetje, imenovano pozneje S(plošno) G(radbeno) P(odjetje) *Graditelj*.

Okraj Celje okolica je ustanovil Okrajno gradbeno podjetje (Ograd), imenovano pozneje G(radbeno) P(odjetje) Savingrad.

Ko je podjetje Gradis preneslo svoj celjski obrat v Velenje, je prepustila celjska tehnična sredstva novemu Celjskemu gradbenemu podjetju *Celjgrad,* ki ga je ustanovilo okrožje. Ko je bilo okrožje leta 1947 ukinjeno, se je podjetje preimenovalo v S(plošno) G(radbeno) P(odjetje) *Beton.* Podjetje je delalo na široko, do leta 1967 tudi v trboveljskem bazenu.

Dela je bilo toliko, da je pozneje nastalo še G(radbeno) P(odjetje) *Stavbenik,* ki ga je prevzela Zadružna zveza. Zanjo je gradil predvsem zadružne domove in druge zgradbe, potrebne za zadružno kmetijsko gospodarjenje. Pisarna je bila v Narodnem domu.

Dne 1. januarja 1959 so se podjetja Graditelj, Stavbenik, Savinjgrad in Cementnine in Beton razpustila in združila v novem GJP. Tako je nastalo močno podjetje Ingrad (= industrijske gradnje).

Strokovni ljudje in javnost so se za združitev močno potegovali, ker so od tega pričakovali korist.

V knjižici Ingrad je vodstvo podjetja navedlo, da so k integraciji silila razen želje po osvajanju modernih principov gradbene tipizacije, standardizacije in uvajanja novih materialov tudi težnja: preiti v glavnem na gradnjo po industrijskem načinu; uvesti specializacijo povsod tam, kjer je to mogoče; z izpopolnjeno mehanizacijo graditi hitreje; z isto ali celo manjšo delovno silo doseči večji delovni učinek; v stalnih obratih uvesti serijsko proizvodnjo; postopoma preiti na zniževanje cen; ustvariti boljše delovne pogoje in skrbeti za boljši standard kolektiva.

Ob nastanku je podjetje imelo le 2 bagra, 4 buldožerje, 27 kamionov, 3 stolpne žerjave, 3.200 m² odrov in 400 m² opažev.

V prvem letu je zgradil 4 industrijske objekte, 8 stanovanjskih objektov s 187 stanovanji in 4 druge objekte, kot so upravne stavbe in kmetijski objekti. Vrednost osnovnih sredstev je znašala 7,474.831 din, vrednost delovnih priprav pa 5,113.387 din ali 2.225 din na zaposlenega. Celotni prihodek v prvem letu poslovanja je znašal 22,966.636 din.

Skupno je bilo zaposlenih 2.125 delavcev. Od tega 141 učencev. Po kvalifikacijski in strokovni izobrazbi pa je bilo: 7 gradbenih inženirjev, 1 ekonomist, 42 gradbenih tehnikov, 55 gradbenih delovodij, 626 VK in KV delavcev, 325 PU in PK delavcev ter kar 788 NK delavcev. Ostalo odpade na upravno-administrativni kader.

Že iz opremljenosti in kvalifikacijskega sestava delavcev je mogoče zaključiti, da je bilo podjetje ob svojem nastanku leta 1959 bolj obrtno kakor industrijsko podjetje.

Že v prvem letu se je podjetje primerno organiziralo, uvedlo nov enoten sistem poslovanja, sodobnejšo organizacijo zastarelih in različnih tehnologij ter pripravilo kadre za delo v novih okolnostih.

V tem letu je dogradilo tudi prvi samski dom in odprlo lastno obratno ambulanto.

Tako organizirano je v naslednjem letu 1960 že doseglo prve rezultate, saj je povečalo proizvodnjo kar za 35 % ob minimalnem povečanju zaposlenih delavcev (4 %). Iz ostanka dohodka (dobička) je pa opravilo prve nabave mehanizacije.

Tako uspešen začetek in razvoj podjetja pa je zavrla leta 1961 in 1962 gospodarska kriza. Z upravnimi ukrepi smo stabilizirali naše gospodarstvo in močno zmanjšali obseg investicij. Takih ukrepov je bilo v kasnejših letih še več, vendar so bili ti za podjetje najhujši. To se vidi tudi iz tega, da je bilo treba odpustiti kar 25 % vseh delavcev. Na trgu je bila izredno huda konkurenca, licitiralo se je brez vsake akumulacije in na škodo standarda in osebnih dohodkov delavcev.

V letu 1963 je gradbena dejavnost nanovo oživela. Ob polni zaposlenosti je podjetje pričelo uvajati montažni sistem Jugomont v stanovanjsko gradnjo. S tem je povečalo udeležbo mehanizacije v proizvodnji, skrajšalo čas gradnje in povečalo produktivnost. V letu 1965 je bila gospodarska reforma in uvedeni so bili novi dinarji. Kolektiv se je z vsemi silami vključil v gospodarsko reformo, iskal notranje rezerve, zvišal produktivnost dela in povečal lastno proizvodnjo kar za 50 %.

V letu 1973 je podjetje v smislu ustavnih amandmajev ustanovilo tri temeljne organizacije združenega dela. To leto je tudi leto združitve in ustanovitve ZGP GIPOSS. Pred tem je bilo Poslovno združenje GIPOSS.

V letu 1975 so se pričeli delavci organizirati v smislu osnutka Zakona o združenem delu in nastalo je šest temeljnih organizacij gradbene operative in pet temeljnih organizacij drugih dejavnosti: IGM, Zaključna dela, Projektiva, Mehanizacija in Družbeni standard.

V naslednjih letih 1976 in 1977 je na območju celjske regije široka družbenopolitična aktivnost v smeri povezovanja in združevanja dela. Manjši gradbeni kolektivi vidijo svojo prihodnost in uresničitev pridobitve pravic Zakona o združenem delu v povezovanju in združevanju.

Opravljene so uspešne integracije. V delovno organizacijo »Ingrad« se združijo v letu 1976 obrat kamnolom Liboje iz Montane Žalec, v letu 1977 pa SGP Rogaška Slatina in TOZD Gradbeništvo Hmezad Žalec.

V letu 1976 je podjetje uvedlo v proizvodnjo lastni »montažni sistem Ingrad«, ki je rezultat dela in izkušenj strokovnih delavcev Ingrada. Moderniziralo in opremilo je vrsto obratov, povečalo in razširilo proizvodnjo na nove proizvode. Uspešnost lastnega montažnega sistema na trgu dokazuje tudi dejstvo, da je podjetje že v prvem letu uvedbe tega sistema zgradilo štiri objekte z 9.780 m² površine, v letu 1977 je bilo zgrajenih 20 objektov s 35.734 m², v letu 1978 pa zgradili 27 objektov z 41.328 m² površine.

Ker je Ingrad v proizvodnji pretežno usmerjen v stanovanjsko gradnjo, je pomembno, da so v letu 1974 vpeljali v proizvodnjo najmodernejšo tehnologijo gradnje stanovanj Outinord.

Na splošno lahko ugotovimo, da je delovna organizacija naredila največji razvoj in vzpon v zadnjih petih letih in s tem dejansko tudi uresničila cilje združitve pred dvajsetimi leti.

Nabavljena je bila oprema za novo tehnologijo, zgrajeni novi proizvodni prostori, izboljšani pogoji dela, povečani osebni dohodki in družbeni standard, izvršena reorganizacija poslovanja, organizirane temeljne organizacije in sprejeti vsi samoupravni akti v smislu Zakona o združenem delu ter povečana gospodarska osnova poslovanja. Delovna organizacija Ingrad se dejansko lahko uvršča z nad 3.000 zaposlenimi, z realizacijo nad 200 milijard starih dinarjev in z vrednostjo nad 30 milijard starih dinarjev poslovnih sredstev med največje in najuspešnejše gradbene kolektive v Sloveniji.

Na grobo je bilanca zgrajenih objektov po delavcih Ingrada v dvajsetih letih naslednja:

— 199 industrijskih objektov,
— 101 šol, vrtcev in upravnih stavb,
— 72 trgovskih, gostinskih in objektov za kmetijstvo,
— 74 objektov nizke gradnje,
— 241 stanovanjskih stavb s 7.141 stanovanji.

V delovno organizacijo »Ingrad« je danes združeno 12 temeljnih organizacij združenega dela. Za opravljanje skupnih nalog in funkcij pa so temeljne organizacije ustanovile delovno skupnost skupnih služb.

Sedem temeljnih organizacij gradbene operative opravlja svojo glavno dejavnost, izvajanje visokih gradenj. Svoje sedeže imajo v Celju, Slovenskih Konjicah, v Šentjurju pri Celju, Rogaški Slatini, Laškem, Žalcu in v Ljubljani.

Proizvodnja temeljnih organizacij gradbene operative je usmerjena v tri osnovne specializacije:

a) stanovanjska gradnja — predstavlja nad 50 % vrednosti vse proizvodnje. Približujemo se letni zmogljivosti 1.200 stanovanj. Stanovanjska gradnja se izvaja pretežno po sistemu litega betona Outinord, katerega je podjetje razvilo in izpopolnilo z lastnimi projekti in elementi.

b) gradnja industrijskih in drugih objektov visoke gradnje. Razvilo je lastni odprt montažni sistem, uporaben za industrijske objekte, šole, vrtce, trgovine, upravno poslovne stavbe, kmetijske objekte ipd. Sledi potrebam trga in ta lastni sistem nenehno dopolnjuje. V letu 1979 bomo po montažnem sistemu Ingrad zgradili raznih objektov ca. 70.000 m².

c) gradnja mostov. Zgrajenih je bila vrsta mostov in viaduktov po sistemu Hünnebeck. Začeli so tudi uvajati najnovejšo nemško tehnologijo, gradnjo betonskih mostov brez podpiranja. Z obema tehnologijama bo mogoče zadovoljiti najzahtevnejše tovrstne gradnje. Letna zmogljivost gradnje mostov je do 3.000 tekočih metrov.

V izvajanje gradbenih del je podjetje s svojimi dejavnostmi in zmogljivostmi vključilo tudi ostale temeljne organizacije, združene v GIP »Ingrad«. S povezanostjo in združevanjem dela vseh temeljnih organizacij je šele delokrog sklenjen. Glavne dejavnosti ostalih temeljnih organizacij so:

TO Mehanizacija Celje, v kateri je združena vsa mehanizacija za potrebe gradbene operative. Le na ta način je mogoče mehanizacijo racionalno koristiti, vzdrževati in obnavljati.

TO IGM Medlog je ena največjih temeljnih organizacij z najbolj pestro dejavnostjo. V njej so združeni kamnolomi, peskokopi, centralna betonarna, železokrivnica, tovarna elementov montažnega sistema Ingrad, tovarna betonskih montažnih elementov za trafo postaje, obrat betonskih INAS oken, obrat za izdelavo betonskih votlakov, betonskih cevi, robnikov, plošč in drugih izdelkov iz betonarne za potrebe proizvodnje v delovni organizaciji, kakor tudi za široko potrošnjo.

TO Proizvodni obrati Celje opravlja naslednja zaključna dela: elektroinstalacije, kleparstvo, krovstvo, vodovodne instalacije, stavbno ključavničarstvo, centralno kurjavo, instalacije plina, prezračevanje in slikopleskarstvo. Vse proizvodne kapacitete so vključene v lastno proizvodnjo in zadovoljujejo le okrog 30 % potreb.

Ker so te dejavnosti na območju Celja in tudi v širšem slovenskem prostoru zelo deficitarne, jih bomo v prihodnje pospešeno razvijali.

TO Lesni obrati Gomilsko opravljajo dejavnosti mizarstvo, tesarstvo in žaganje okroglega lesa. Tudi zmogljivost te temeljne organizacije pokriva le okrog 25 % lastnih potreb.

TO Projektivni biro je z vsemi kapacitetami projektiranja vključena v gradnje, ki jih izvajajo TO Ingrad. Izvajajo veliko stanovanjskih, industrijskih in objektov družbenega standarda po tipskih projektih in rešitvah strokovnjakov te temeljne organizacije.

Podjetje pridobiva gramoz iz lastnih gramoznic. Rabi ga zelo mnogo. Gramoznica ob Savinji ji ga daje zdajle bolj malo. Močno je že izčrpana gramoznica na Frankolovem, odprta je pa na novo velika gramoznica v Stranicah.

Nadalje ima podjetje obrat za proizvodnjo montažnih elementov, centralno betonarno in maltarno, izdelovalnico betonskih votlakov, cementnih, betonskih cevi in oken, lastno žago, instalacijske in zaključne obrate ter lasten projektivni biro. Uvedba mehanizacije in modernizacije

dela se močno pozna, zdaj dela podjetje več, a z manjšim številom ljudi — ne preko 2.000, nekdaj jih je imelo tudi 4.000.

Izpočetka je več let vodil podjetje Venčeslav Jeras. Ob nastanku Ingrada je bil tehnični direktor ing. Franc Čuk. Druga važna mesta so zavzemali inženirji Edvard Božnik, Ivan Cijan, Drago Žlajpah. Leta 1962 je kot glavni direktor prevzel vodstvo podjetja inž. Vital Mlejnik, njegov tehnični direktor je bil inž. Henrik Čmak.

Po Mlejnikovi smrti je leta 1969 postal direktor podjetja inž. Čmak, za šefa tehnične službe so pa imenovali inž. Staneta Zagodeta.

Mesto glavnega direktorja je 1. aprila 1974 prevzel dipl. inž. Marjan Prelec. Dipl. gradb. inž. Čmak je prevzel vodstvo obnovitve Kozjanskega in ima službeno mesto v Šmarju. Namestnik glavnega direktorja je Franjo Čevnik, dipl. pravnik.

Med prvimi večjimi deli je bila obnova mestnega gledališča (1952). Izmed velikih del v Celju je podjetje zgradilo: plavalni bazen na Otoku II., hotel Merx, hotel Celejo, vse stavbe v Štorah in na Lipi, stolpnice na Otoku, stolpnico ob Malgajevi ulici, poslovno zgradbo Tehnomerkatorja, skladišče Tkanine, skladišče Tehnomerkatorja, most preko Voglajne na Teharski cesti, most preko Savinje, posebno šolo, del velikih stavb pri Zelenici itd., delno Toper, stolpnico in plato Slovenija-Avto v Kocbekovi ulici in Miklošičevi ulici, sodno palačo in palačo Družbenega knjigovodstva (SDK).

V duhu ustave in samoupravnih zakonov se je podjetje organizacijsko razdelilo v tri TOZD:

1. TOZD gradbena operativa — direktor dipl. gradb. inž. Leon Črepinšek,
2. TOZD proizvodni obrati — direktor Ratko Funkel,
3. TOZD industrija gradbenega materiala — direktor Bojan Okrogar.

TOZD so se združile v podjetju Ingrad — enotni organizaciji združenega dela — glavni direktor dipl. gradb. inž. Marjan Prelec. On je hkrati glavni direktor skupnih služb.

Te so naslednje:

1. tehnološka projektiva — direktor dipl. inž. arh. Atonasije Bresjanec,
2. komerciala — direktor Ivan Cijan, dipl. gradb. ing.,
3. kadrovsko-pravna služba — direktor dipl. psih. Franc Berginc,
4. finančna služba — direktor Janko Golob, dipl. eoc., pred njim Franc Gazvoda, dipl. oec.,
5. plansko-analitski sektor — direktor Ludvik Arnoš, dipl. oec.

Z razširitvijo podjetja po novih pridobitvah se je število TOZD dvignilo na 12, to je razvidno iz naslednjega pregleda. Nekateri vodje so medtem že menjali svoje mesto. Tako je Anton Aškerc Gradbeno operativo Šentjur zamenjal z Gradbeništvom Rogaška Slatina.

GLAVNI DIREKTOR: MARJAN PRELEC, diplomirani inženir gradbeništva,

TOZD Gradbena operativa Celje: AJSTER ROMAN, inženir organizacije dela,

TOZD Gradbena operativa Laško: FIFER EGIDIJ, gradbeni tehnik,

TOZD Gradbena operativa Ljubljana: BRODNIK JOŽE, diplomirani inženir gradbeništva,

TOZD Gradbena operativa Slovenske Konjice: RIHTARŠIČ LEOPOLD, diplomirani inženir gradbeništva,

TOZD Gradbena operativa Šentjur: AŠKERC ANTON, gradbeni tehnik,

TOZD Gradbena operativa Žalec: GAJŠEK ANTON, gradbeni tehnik,

TOZD Gradbeništvo Rogaška Slatina: v. d. TESKERA TOMO, diplominari inženir gradbeništva,

TOZD Projektivni biro: PELKO JERNEJ, diplomirani inženir arhitekture,

TOZD Mehanizacije: COLARIČ MILAN, inženir organizacije dela,

TOZD Proizvodni obrati: PINTAR JOŽE, inženir organizacije dela,

TOZD Lesni obrati Gomilsko: FUNKL RAFKO, lesarski tehnik,

TOZD IGM Medlog: STERGAR FRANC, diplomirani inženir strojništva; OKROGAR BOJAN, diplomirani inženir gradbeništva; ZAGODE STANE, diplomirani inženir gradbeništva,

TOZD DRUŽBENI STANDARD: BORINC ALOJZ,

DIREKTORJI STROKOVNIH SLUŽB:

— pomočnik glavnega direktorja: ČEVNIK FRANJO, dipl. pravnik,

— direktor tehničnega sektorja: ČREPINŠEK LEON, diplomirani inženir gradbeništva,

— direktor komercialnega sektorja: CIJAN IVAN, diplomirani inženir gradbeništva; STUDNIČKA TOMO, gradbeni inženir,

— direktor finančno-računovodskega sektorja: GOLOB JANKO, diplomirani ekonomist,

— direktor plansko-analitskega sektorja: ARNUŠ LUDVIK, diplomirani ekonomist,

— direktor kadrovsko-pravnega sektorja: BERGINC FRANC, diplomirani psiholog.

Podjetje zaposluje okrog 50 uslužbencev z visoko, večinoma tehnično izobrazbo, okrog 300 uslužbencev s srednjo tehnično ali ekonomsko izobrazbo ter okrog 2.500 drugih delavcev s strokovno izobrazbo, nekvalificiranih delavcev je sorazmerno malo.

Velika večina delovnega osebja se je pod vodstvom mojstrov in v tečajih izučila v samem podjetju, za izobrazbo višjega kadra je pa podjetje štipendiralo več kot 200 študentov in dijakov.

Poleg sredstev za strokovno izpopolnjevanje vlaga Ingrad velika sredstva za nastanitev, prehrano in oddih svojih članov. Ingradovi učenci so nastanjeni v mladinskem domu s 150 ležišči, v samskih domovih je pa nastanjeno preko 700 delavcev. Naselja s samskimi stanovanji so opremljena s kuhinjami in jedilnicami. V naselju Celje ima podjetje splošno in zobno ambulanto, v Piranu, Umagu in Puli pa počitniške domove.

Podjetje skrbi tudi za šport svojih ljudi. V njegovem kolektivu se je rodila ideja tradicionalnih športnih iger gradbenih delavcev.

Najbolj reprezentativni gradbeni objekti

Industrijski objekti

»AERO«, Celje
»Alpos«, Šentjur
»Avto Celje« servisna delavnica, Celje
»Comet«, Zreče (1973—1974)
»Emo« Celje, tovarna radiatorjev
»Glin« Nazarje, gozdarstvo in lesna industrija (1976)
»Konus« Slovenske Konjice (1975)
Opekarna Ljubečna (1975)
Pivovarna Laško (1976)
»Sinalco«, polnilnica brezalkoholnih pijač, Žalec
»Tehnomercator« Celje
Termoelektrarna II. Trbovlje
Tovarna izolacijskega materiala »Tim«, Laško (1973)
Železarna Štore, hala traktorjev
Tovarna dokumentarnega in kartnega papirja, Radeče (197)
»Sip«, Šempeter v Savinjski dolini (1975)
Proizvodna hala Medlog — GIP Ingrad Celje
Rudnik rjavega premoga Senovo

Stanovanjski objekti

Stolpnica ST 13-7, Celje
Stanovanjska soseska Lava v Celju
Stanovanjska-poslovna stolpnica, Kocbekova ulica, Celje
Terasasti bloki Koseze, Ljubljana
Stanovanjski blok Šempeter v Savinjski dolini
Stanovanjski stolpič v Slovenskih Konjicah
Dom upokojencev v Celju
Dom starejših občanov v Ljubljani
Soseska ŠS-7/1 v Ljubljani (1977)

Upravne in poslovne zgradbe

SDK v Celju
Tovarna nogavic »Polzela«, upravna zgradba (1976)
»Agrotehnika« v Celju (1973)
Samopostrežna trgovina »Merx«, Celje
Študijska knjižnica v Celju
Blagovna hiša, Žalec (1976)

Turistični in športni objekti

Atletski stadion »Kladivar« Celje, tribuna s telovadnico
Rekreacijski center »Golovec« v Celju, prireditvena dvorana (1977)
Hoteli »Uvala Scott«, Kraljevica
Hotel »Merx« v Celju
Hotel »Celeia« v Celju
Drsališče v Celju

Šole in varstveni objekti

Posebna šola v Celju
Otroški vrtec na Otoku III v Celju
Otroški vrtec na Lavi v Celju (1975)
Otroški vrtec v Lipi, Štore (1974)
Osnovna šola Šempeter (1974)
Tehniški šolski center, Celje (1976)
Osnovna šola Horjul

Nizke in prometne gradnje

Most čez Savo v Sevnici
Most čez Savinjo v Celju
Viadukt Verd na avtocesti Vrhnika—Postojna
Odsek avtomobilske ceste Ljubljana—Zagreb
Bencinska črpalka »Petrol« Celje
Garažna hiša Triplex v Ljubljani

Podjetje Ingrad je v poslovni povezavi z drugimi gradbenimi podjetji: GIPOSS v Ljubljani, TEHNO-IMPEX v Ljubljani, RUDIS v Trbovljah, IMOS v Ljubljani, STAVBAR v Mariboru, PIONIR v Novem mestu, SGP Gorica v Novi Gorici.

Podjetje je vpisano pri gospodarski komori za dela in projektiranja v inozemstvu in za uvoz potrebnih materialov. Ima podružnico v Monakovem (München) in na Dunaju. Gradi tudi v inozemstvu mostove, v Münchenu je zgradilo samopostrežnico in na Dunaju kavarniško stavbo.

APNENIK

Apnenik v Pečovniku sega v zadnja leta Avstrije, a je v stari Jugoslaviji bil last ruške tovarne dušika. Mestni ljudski odbor ga je pravno obnovil leta 1954 s pravico proizvajati apno, gramoz in pesek. Prvi direktor mu je bil Valter Dvoršak. Izza leta 1956 ga nepretrgoma vodi Adolf Sedlar. V podjetju je 51 (11) zaposlenih.

Leta 1973 je prišel v sestav podjetja Ceste in kanalizacija, ki je pa zaradi nerentabilnosti ustavilo delo in se omejilo na izdelavo posipnega materiala.

OBNOVA

Ingradu se je obremenitev delno zmanjšala z nastankom »*Obnove*«. Kot komunalno podjetje jo je ustanovil OBLO z odločbo z dne 25. aprila 1960 s tem, da je osamosvojil gradbeno skupino stanovanjske uprave. S priključevanjem manjših obrtnih obratov je podjetje hitro raslo.

Prvi v. d. direktorja je bil *Dolfe Presinger*, sicer vodja stanovanjske uprave. Računovodja je bil *Mirko Razlag*.

Dne 16. decembra 1960 je kot direktor postal Presingerjev naslednik *Anton Mavrič*. Prvotna naloga podjetja je bilo vzdrževanje in popravilo stanovanjskih zgradb. Dne 2. marca 1962 je pa OBLO odločil, da je treba podjetje smatrati za gospodarsko organizacijo storitvene obrti (gradbene stroke), ki se ukvarja pretežno s storitvami (z zidarstvom, fasadarstvom, mizarstvom, polaganjem parketa itd.). Že 12. februarja 1962 je OBLO pristal na to, da se podjetje imenuje Splošno obrtno podjetje Obnova in da so mu predmet poslovanja: izvajanje zidarskih, tesarskih, slikarskih, pleskarskih, ključavničarskih, teracerskih in notranjih instalaterskih, steklarskih, parketarskih in mizarskih del, adaptacije, vzdrževanje in gradnja manjših objektov.

Dne 1. maja 1965 je Ingrad prepustil Obnovi kamnoseštvo, 1. januarja 1964 se je priključilo Lesno podjetje Celje-Lava (pred vojno Kukovčevo podjetje z žago), 1. januarja 1965 slikarstvo Dom — servis Stanovanjskega podjetja Dolgo polje in obrtno gradbeno podjetje Dolomit Frankolovo.

Leta 1973 je kolektiv sklenil da se razdeli podjetje v tri TOZD:

1. *Gradbeni sektor* — direktor Martin Gorišek.

Gradbena operativa, Cementnine, Peskolom (na Frankolovem), Betonarna, Avtopark, Strojni park, Žaga.

2. *Obrtni sektor I.* — direktor Jože Herman.

Slikopleskarstvo, Črkoslikarstvo, Parketarstvo, Pečarstvo, Kamnoseštvo.

3. *Obrtni sektor II.* — vodja Stane Čehovin, Bogomil Drač (1978).

Ključavničarstvo, Kleparstvo, Inštalacije (vodovod, centralna kurjava), Mizarstvo.

Skupne službe:

1. *Tehniško-komercialna služba* — vodi gradb. inž. Zoran Bošnak,
2. *Računovodska služba* — vodi Jože Lubej,
3. *Splošna služba* — vodja Koloman Šušlec, pravnik.

Za Mavričem je kot v. d. 23. novembra 1966 prevzel vodstvo podjetja Jože Cimerman, a za njim 17. decembra 1967 kot glavni direktor dipl. inž. Drago Žlajpah. Leta 1977 je inž. Žlajpah prešel k Razvojnemu centru in v. d. glavnega direktorja je postal Franc Kragl.

Leta 1974 si je na Lavi II (ob stranskem podaljšku Dečkove ceste) zgradilo veliko zgradbo, ki obsega veliko halo in shrambe, upravno poslopje in samski dom. Gradnje bo še nadaljevalo. Zdaj so obrati še na raznih mestih. Gradbena operativa I jih ima v Zgornjem Lanovžu: Cementnine, betonarno, strojni park in v bližini (žaga).

Obrtni sektor I. v Zidanškovi ulici in poleg tovarne EMO (kamnoseštvo).

Obrtni sektor II. na Ostrožnem (Cesta na Ostrožno).

Leta 1974 je imelo podjetje 434 zaposlenih in 44 vajencev. Leta 1966 je ustvaril kolektiv 13,8 milijonov dinarjev prihodka, leta 1977 je pa narasel prihodek na 132 milijonov.

OBRTNO GRADBENO PODJETJE REMONT CELJE

Podjetje Remont je nastalo leta 1957 kot zidarska delavnica iz ekipe šestih članov, ki je v službi Turističnega in Olepševalnega društva opravljalo obnovitvena dela na Starem gradu. Delavnico je ustanovil Franc Bincl, vodja ekipe, in bil je njen prvi poslovodja.

Predmet delavnice je bila izprva: poprava in obnova zidarskih objektov. Leta 1961 so še dodali: popravo in gradnjo montažnih hišic, leta 1962 še gradnjo vrstnih hišic, in leta 1966 tudi prevoz z motornimi vozili ter gradnjo pritličnih in enonadstropnih objektov.

Podjetje je začelo z malim. Za pisarno si je pridobilo sobo v dvoriščni stavbi na Šlandrovem trgu, šele leta 1965 se je lahko preselilo na Cesto na Ostrožno, v hišo, kjer so med obema vojnama imeli stanovanje in trgovino.

Prvi kamion si je podjetje nabavilo leta 1963, leta 1967 je imelo že štiri kamione. Do leta 1967 si je oskrbelo že tudi 2.500 m gradbenih cevi za odre.

Tedaj je štel kolektiv 140 članov, med njimi je bilo 6 tehnikov. Leta 1965 je postal direktor Franc Bebar, tehnički vodja je Franjo Klemše, računovodja je Ivan Štor, vodja komerciale je Vlado Tomšič, vodja splošne službe je pa Majda Dobriha.

Danes (1975) je v podjetju poprečno zaposlenih 165 delavcev; med njimi je tudi še vseh pet ustanoviteljev, ki so v podjetju od ustanovitve do danes.

Podjetje je tedaj razen zidarskih izvrševalo tudi mizarska, pečarska in teracarska dela ter izdelovalo mavčne obloge na strope. Izvedlo je tudi nekaj važnih del: obnovilo je Sočo, železniško postajo, drogerijo, sodelovalo je pri obnovi opatijske cerkve, uredilo nosilne elemente za tribuno pri stadionu Borisa Kidriča, adaptiralo in uredilo je Ljudski magazin, Volno, Varteks, Evropo itd.

Dne 30. 9. 1971 je podjetje kupilo od LIK Savinja Celje obrat Žaga in papirnico Višnja vas. Ker je bila sama papirnica nerentabilna, je podjetje v letu 1972 demontiralo vse strojne naprave papirnice in prostore preuredilo v skladiščne prostore. Žaga — polnojarmenik — je takoj po prevzemu nadaljevala z žaganjem hlodovine. Podjetje je v letu 1973 kupilo novo horizontalno tračno žago za rezanje hlodovine in jo montiralo v adaptirani bivši sušilnici papirja. Danes obratujeta obe žagi (polnojarmenik in tračna horizontalna žaga) za potrebe podjetja, vršita pa tudi žagarske usluge za zasebnike in ostala celjska podjetja, saj je danes edina žaga v družbeni lasti v celjski občini, ki se ukvarja s storitvenim žaganjem hlodovine.

STANOVANJSKA ZADRUGA DOM

Tem podjetjem se je pridružila Zadruga Dom, ki že s svojim imenom spominja na Lastni dom, ki ga je leta 1900 ustanovil dr. Ivan Dečko in pa na Uradniško stanovanjsko zadrugo, ki je pred prvo vojno in pozneje zgradila nekaj štiristanovanjskih hiš ob Savinjski železnici.

Zadruga je ustanovljena 20. avgusta 1946. Njena naloga je bila: zbiranje sredstev po načelu vzajemnosti, gradnja stanovanj in stanovanjskih hiš, ustanavljanja obrti, obratov in servisov, ki so v zvezi z njeno dejavnostjo.

Predsednik upravnega odbora je bil *Melhijor Jošt*, direktor pa *Tone Uršič*, kot tehnični strokovnjak je delal pri zadrugi *inž. Maks Lipičnik*. Leta 1967 je bila razširjena in točneje naloga zadruge: gradnja in popravilo stanovanjskih hiš ter podobnih objektov, opravljanje inštalacijskih del v stanovanjskih hišah in podobnih objektov, nakup gradbenega materiala in drugega materiala.

Stanovanjska zadruga Dom je bila v registru gospodarskega sodišča ustanovljena 20. avgusta 1946. Vendar pa tedaj še ni začela delovati. Leta 1955 je bil po zapisku v Celjskem tedniku nov ustanovni občni zbor. V načrtu so imeli 60 stanovanj. Mislili so na Otok, Jožefov (Aljažev) hrib, severozapadno stran Golovca, Dečkovo cesto. Leta 1956 so nekateri člani že gradili, prijavljali so se pa novi. Zadruga si je določila kot predmet privatne zgradbe, večjih zgradb ne bi zmogla, te naj bi prevzeli občina oziroma podjetja. Za leto 1956 je zadruga pričakovala do 60 milijonov din kredita iz stanovanjskega fonda. Vpisnina je znašala 50 in članski delež 5.000 din. Gradbeni delež člana je bil 25 %. Odbor je računal, da bi trisobno stanovanje stalo 1,800.000 do 2,000.000 din. Gradbena podjetja so tedaj računala 2 milijona 500.000 din. Ob vselitvi je moral član vplačati 400.000 din, ostalo vsoto 1,500.000 je pa odplačeval z 2.800 din mesečno. Leta 1956 je zadruga začela graditi vrstne hišice ob Trubarjevi ulici, hišica je prišla na 2,500.000 din, saj je obsegala samo tri sobi. Pri gradnji je Zadruga sama na licu mesta izdelovala opeko. V času od 1956—1958 je zgradilo 28 enot hišic v vrsti. Razen tistih ob Trubarjevi ulici, tudi one od križišča Trubarjeve in Čopove ulice do mosta na Lisce. V tem času je pa prevzela v izgradnjo tudi tri 32-stanovanjske bloke. Število njenih članov se je dvignilo na 225. Večinoma so bili državni uslužbenci in nameščenci. Predsednik zadruge je bil *Melhijor Jošt*, upravnik pa *Tone Uršič*.

Leta 1959 je izšel nov zakon o stanovanjskih zadrugah. Vršiti se je moral nov občni zbor. Na njem so določili, naj se zadruga imenuje *Stanovanjska zadruga Dom Celje* in naj se smatra kot trajno gospodarska, kakor določa navedeni zakon. Sledil je močan porast članov. Leta 1967 jih je bilo že preko 800. Spremenila se je tudi njihova struktura, število članov iz vrst uslužbencev je padlo na 35 %, število članov delavcev se je pa dvignilo na 65 %. Zlasti so gradili preko zadruge tisti, ki pri podjetju nikakor niso prišli do stanovanja, preko zadruge so pa iz sklada skupne porabe dobili dolgoročna posojila. V zvezi s tem, se je dvignila individualna gradnja, v škodo blokovske.

Tudi zemljišča so bila razmeroma poceni, niti komunalni prispevek ni bil previsok. Tako je bilo zlasti v početku. Kasneje (do leta 1963) so se za individualno gradnjo dodeljevale zlasti škrbine v mestnem območju. To je povzročalo znatne težave pri izvajanju gradbenih del.

Sredi leta 1963 je pa zadruga kupila večji kompleks na Spodnji Hudinji za 50 individualnih stanovanjskih enot (vrstne hiše in enojčki), leta 1965 istotam za 100 in na zapadni strani mesta (v Medlogu) za 130 enakih stanovanjskih enot. Gradnja se je začela takoj, komunalna ureditev je pa sledila 2 leti pozneje. To je povzročilo znatne težave.

Do leta 1963 je plačevala zadruga manjše komplekse za 5 do 20 stanovanjskih objektov po uradni ceni za 1 m², po letu 1963 je pa kupovala večje komplekse neposredno od lastnikov po ceni od 300 do 2.000 din za m². Po letu 1966 pridobiva zadruga zemljišča po natečajih in plačuje za posamezno parcelo 20 do 40 tisoč N din. Vendar je v ceni zaračunana tudi komunalna taksa.

To je postalo splošno leta 1968.

V obdobju 1956 do 1960 prevladuje blokovna gradnja napram individualni v odnosu 96:74. Pri blokovni gradnji znaša udeležba kupca in njegove gospodarske organizacije 50 %, drugih 50 % je pa posojilo iz stanovanjskega sklada. V drugem razdobju, 1960 do 1967, ko prevladuje individualna gradnja, močno sodelujejo člani sami, zadruga jim pa daje pomoč pri pridobitvi zemljišč, nakupu materiala pri gradnji in ureditvi pravnih odnosov. V razdobju 1967 do 1970 gradi zadruga stanovanjski objekt do dogovorjene faze. Letno je najmanj pri 40 stanovanjskih objektih izvršila vsa zidarska in obrtniška instalacijska dela, v nekaterih primerih prav do ključa.

V času od 1956 do 1966 je zadruga zgradila 232 stanovanj v blokovni gradnji z vrednostjo 11,520.000 din, v času od 1961 do 1970 pa 884 stanovanj v individualni gradnji v skupni vrednosti 80,731.000 din.

Izza leta 1966 zadruga blokovne gradnje ni vršila. V splošnem lahko rečemo, da je izza leta 1961 zgradila letno blizu 90 stanovanj, največ leta 1964 (136 stanovanj) in leta 1967 (141 stanovanj), najmanj leta 1969 (58 stanovanj) in leta 1970 (48 stanovanj). Potem je število naraščalo. V navedeni vrednosti pa ni navedena vrednost dela, ki so ga opravili investitorji sami.

Do leta 1967 je zadruga nastopala predvsem kot organizator, najsibo blokovne izgradnje ali individualne. Blokovno izgradnjo so izvajale gradbene firme, individualne pa kooperanti — obrtniki. V letu 1967 je zadruga ustanovila gradbeni obrat. Število zaposlenih je bilo majhno, večalo pa se je iz leta v leto. V letu 1973 je bilo zaposlenih v zadrugi od 30 do 40 delavcev, v letu 1974 pa že od 60 do 70 delavcev.

Od leta 1970 dalje je zadruga gradila predvsem za individualne investitorje — člane zadruge. Opuščati je pričela kooperante in to predvsem zidarske stroke.

V letu 1970 je bilo sklenjenih 51 pogodb za različna dela pri gradnjah. V letu 1971 je bilo sklenjenih 65 pogodb, v letu 1972 67 pogodb, v letu 1973 62 pogodb in v letu 1974 51 pogodb.

Zadruga je v letih 1973 in 1974 pričela opuščati obrtniška dela in izvajati pretežno gradbena dela do III. in IV. gradbene faze pri individualnih gradnjah. V letu 1973 je bila dosežena realizacija 5,200.000,— v letu 1974 pa že 7,900.000,—.

V letu 1973 je zadruga pričela z gradnjo tudi v Velenju in to s skupino 10—15 ljudi. Do leta 1973, v času zelo močne dejavnosti, je vodil podjetje Emil Pepelnjak.

V letih 1973 in 1974 so nastale personalne spremembe v zadrugi in sicer je 1973 prišel za tehničnega vodjo tov. *Anton Hribar,* leta 1974 pa direktor *Miha Cvetrežnik.*

21. junija 1977 je občinska skupščina zadrugo likvidirala.

STANOVANJSKO PODJETJE

Že za stare Jugoslavije je morala mestna občina skrbeti za nekoliko stavb, za tiste, ki so bile v neposredni zvezi z občinsko upravo in občinskimi gospodarstvi in za šole. Za nove Jugoslavije so v celoti prišli v upravno in vzdrževalno kompetenco občine: ljudsko gledališče, pokrajinski muzej, ki se mu je leta 1964 pridružil muzej revolucije, študijska in ljudska knjižnica, zgodovinski arhiv, zavod za varstvo spomenikov, likovni salon.

Zdravstveni zavodi so skoraj izključno postali občinski, zavod za socialno zavarovanje je postal medobčinski.

Mnogo stavb je dobila občina v upravo delno z zaplembo in deloma z zakonom. Prvotno jih je oskrbovala Uprava narodne imovine, nato je bil ustanovljen poseben upravni zavod, ki je leta 1964 v Zavodu za prirejanje razstav in upravo nepremičnin dobil določnejšo obliko. Glavno breme v stanovanjskih stavbah so pa imeli hišni sveti (izza 1953), ki so kot nadstavbo dobili stanovanjske skupnosti. Mnoge stavbe so pa vzdrževala podjetja oziroma zavodi.

Dne 14. decembra 1965 je občinska skupščina sprejela odločbo o ustanovitvi Stanovanjskega podjetja, ki je hišnim svetom, ki so dobili značaj prostovoljnih organizacij, prepustil samo pomožno vlogo: pobiranje stanarine, obveščanje o potrebnih popravilih.

Upravni zavod je vodil *Mirko Presinger,* Zavod za prirejanje razstav in upravo nepremičnin (brez stanovanjskih podjetij) *Janez Zakrajšek,* Stanovanjsko podjetje v začetku še Janez Zakrajšek, nato pa *Vlado Česnik,* ki je odšel 31. januarja 1975, ko je postal medobčinski sekretar sveta celjskih občin. Njegov naslednik je postal *Vili Škrt,* ki vodi Stanovanjsko podjetje še danes.

Računovodja je bil izprva *Mirko Vovk,* leta 1967 je kot šef gospodarsko-tehničnega oddelka prevzel to mesto dipl. ekon. *Jožef Jelenc.* Njega je 1. januarja 1975 zamenjal *Zvone Novak.*

Podjetje je imelo tudi pravnika. Do 31. decembra 1977 je zavzemal to mesto dipl. pravnik *Bojan Tajnšek.* Ko je stopil v pokoj, mu je sledila dipl. pravnica *Dragica Gruškovnjak.*

Konec leta 1974 je Stanovanjsko podjetje dobilo družbeno-pravni značaj samoupravne stanovanjske skupnosti, razdeljene v tri enote — prva je za gospodarstvo, druga za gradnje in tretja za družbeno pomoč.

Vsaka enota ima svoj izvoljeni zbor delegatov. Zbori volijo po 10 delegatov, ki tvorijo skupščino samoupravne stanovanjske skupnosti.

Med skupščino in bivšim Stanovanjskim podjetjem je bil že v začetku sklenjen dogovor, po katerem je stanovannjsko podjetje postalo strokovna služba samoupravne stanovanjske skupnosti.

K prejšnjim nalogam uprave in vzdrževanja stanovanjskih zgradb je Stanovanjsko podjetje (v imenu skupnosti) leta 1977 prevzelo še nadzor nad novimi gradnjami in prodajo novih stanovanj usmerjene družbene gradnje.

Kakor prej vodi tudi poslej delo prejšnje vodstvo: direktor *Vili Šket* s centralno upravno pisarno; gospodarsko-finančni sektor: *Zvone Novak;* tehnični sektor: zdaj ima samo koordinatorje — tajnike; splošni sektor: *Dragica Gruškovnjak* s tajnico *Marto Vidmar.*

Samoupravna stanovanjska skupnost je dobila v gospodarjenje: 8.613 stanovanj na stanovanjski površini 414.311,20 m² in 503 poslovne prostore na površini 51.931 m².

Nabavna vrednost stanovanjskega fonda je znašala 691 milijonov, revalorizacijska pa 433 milijonov.

71 % hiš je bilo starih do 40, 29 % pa nad 40 let.

Na dohodek je odpadlo: od stanarine 71 %, od najamnine 26 %, od etažne lastnine 2 %, od ostalega 1 %.

Leta 1976 je šlo na izdatke 98 %, na prenos za naslednje leto sta ostala 2 %, v denarju 334 tisoč dinarjev.

Od uporabljenih sredstev je odpadlo na investicijsko vzdrževanje 12,281.494, kar znaša 45 %, na amortizacijo 17 %, na strokovno vzdrževalno službo 15 %, na upravo skupnih delov hiše 5 %, v tekoče vzdrževanje hišnih delov in naprave 9 %, s katerimi razpolagajo hišni sveti, na revitalizacijo 3 %, vendar je bilo od tega treba plačati kredit 605.132 din, na investicijska sredstva za obnovo fasad 2 %.

Investicijsko zdrževanje v posameznih odsekih (krajevnih skupnostih): Center — 37,18 %, Dolgo polje — 9,24 %, Nova vas — 4,96 %, Savinja — 9,38 %, Karel D. Kajuh — 2,34 %, Gaberje Hudinja — 13,09 %, Štore — 5,17 %, Aljažev hrib 3,29 %, Ostrožno Lopata — 0,28 %, Škofja vas — 0,04 %, Trnovlje — , Vojnik — 0,98 %, Medlog — 0,71 %, Dobrna — 13,3 %, Pod gradom — 3,14 %, Strmec — 0,71 %, Frankolovo — 0,27 %.

GRADBENA DEJAVNOST*

Obnovitvena gradbena dejavnost

Takoj po osvoboditvi so razen drugih odsekov ustanovili tudi odsek za gradnjo. Vodstvo je kot načelnik prevzel inž. Franjo Grajn, kot stro kovni člani so bili pridruženi inž. Tomo Ferlan, inž. Stanko Terček, Ernest

* Kot pripomoček pri poglavjih o gradnji lahko čitatelj s pridom uporablja načrt mesta, ki je dodan Krajevnemu leksikonu

Jungdorfer, Venčeslav Lang, Pavel Javornik in Hugo Hykel. Ko se je inž. Blaž Pristovšek, predvojni dolgoletni mestni inženir, vrnil iz izgnanstva, je pripadla glavna iniciativa njemu. Prvi dve leti so bili v glavnem zaposleni s tem, da so s pomočjo prostovoljnega dela odstranjevali ruševine in popravljali največje poškodbe pri stavbah, kar je bilo težko, kajti gradbenega materiala je primanjkovalo. Oddelek ga je nakazoval, kolikor ga je mogel dobiti. Nekaj gradiva, zlasti opeke, je bilo mogoče najti tudi v ruševinah.

Dokler je bilo mesto okraj, so njeni organi v gradbenih zadevah odločali sami, po združitvi mesta z okoliškim okrajem je pa predloge za gradnjo potrjeval okrajni ljudski odbor s svojimi organi. Sistematična izgradnja se je začela, ko je Zavod za napredek gospodarstva izdelal velik elaborat o razvoju mesta v razdobju 1964 do 1994. Elaborat obsega 8 knjig in mnogo načrtov ter zajema tudi zunanje področje občine.

Kaj kmalu se je začelo tudi v gradnji ustvarjalno delo. Nekateri privatniki so se poslužili ugodnosti nakupa po znižanih garantiranih cenah in si zgradili hišice ali vile. Zatekali so se k obnovitveni zadrugi, ki je bila ustanovljena tudi v Celju. Zidali so tudi potem, ko te ugodnosti ni bilo več; ker večinoma niso imeli dovolj sredstev na razpolago, so gradili po več let in se pri gradnji trudili tudi sami s svojci. Posluževali so se tudi javnega kredita in ljudska oblast jim je dovoljevala gradnje v lastni režiji, toda pod strokovnim vodstvom, tako da so privatne hiše in vile nastajale v popoldanskih urah, ob nedeljah in praznikih.

Mnogo več je zaleglo prizadevanje Mestnega (občinskega) ljudskega odbora in večjih podjetij. Med prvimi večjimi izvršenimi deli je bila obnovitev severnega trakta Narodnega doma, ki je bila zaradi nuje in naglice izvršena tako, da bo v bodočnosti celotni stavbi le z velikimi žrtvami mogoče dati lep izgled, ki ga je imela, preden so jo okupatorjevi ljudje okresali. V nekaterih večjih stavbah so zgradili majhna podstrešna stanovanja, enonadstropni hiši na voglu Stanetove in Vodnikove ulice, v kateri je zdaj Centralna lekarna, so nadzidali drugo nadstropje.

Do jeseni 1952 je bilo obnovljeno tudi gledališko poslopje.

Na mestu dveh porušenih hiš v Zidanškovi ulici, Martinijeve in Motoh-Rakuscheve, so že leta 1949 zgradili enojno hišo.

Do leta 1955 je pa nastalo nekaj večjih novih vil v že obstoječih, vendar novejših mestnih delih ali tik ob njih.

Tovarna Emo je v Kersnikovi ulici zgradila blok petih velikih hiš (1947 do 1953). Na drugi strani se je širila bolnica.

Na vogalu med Levstikovo in Vrunčevo ulico je leta 1953 Cinkarna začela zidati blok, ki ga je mestna občina leta 1955 dokončala. Projekt je v okviru Projektivnega biroja napravil inž. Franc Korent. Stavba ima obliko kvadrata. Zamišljena je bila kot stolpnica, vendar je glede na slabo trdnost terena ostalo pri petem nadstropju. Zdaj je v pritličju podružnica Ljubljanske banke. Na voglu Miklošičeve in Kocbekove ulice je Beton po načrtu inž. Franca Korenta začel zidati velik blok. Pred zaključkom gradnje ga je prevzel občinski ljudski odbor. Poslopje je bilo gotovo

leta 1955. V pritličju so po načrtu inž. Aleksija Janušiča uredili poslovne in družbene prostore Zbornice za trgovino.

V bližini, v *Gregorčičevi ulici,* so leta 1948 začeli graditi veliko poslopje za *Zavod za socialno zavarovanje.* Ulični trakt je bil gotov leta 1953 in se je v njem nastanil mestni ljudski odbor. Vsi deli poslopja, ki ima obliko dvojnega križa, so bili gotovi šele leta 1958.

Projekt za stavbo je napravil *inž. Drago Umek,* gradil ga je Beton. Razen prednjega trakta uporablja zdaj poslopje Zdravstveni dom.

Blok na mestu bivše Ključavničarske ulice pred sedanjim Trgom oktobrske revolucije je mestna občina po projektu inž. H. Drofenika iz mariborskega projektivnega biroja v letih 1954—1955 zgradila mestna občina. Delno je poslopje prevzela vojna uprava.

Poleg gledališča na *Šlandrovem trgu* je prav tedaj (1953) nastalo poslopje, v katerem je zdaj *Ljudska knjižnica.* Načrt za obe stavbi je napravil *inž. Korent.*

Inž. Janko Hartman je pa napravil projekt za velik blok, ki leži nasproti gledališču in sega počez od *Vodnikove* do *Gregorčičeve ulice.* Blok je zgradil Beton leta 1956.

Severno od mesta, za Dečkovo cesto, je nastalo že tedaj kar celo naselje: na vzhodu *(v sklopu Nove vasi)* privatnih hiš, na zahodu pa blokov.

Še bolj oddaljeno od mesta je *naselje Selce* (za Aljaževim hribom). Njega spodnji del so zaradi omejitve stanovanjske stiske na priporočilo inž. Pristovška zgradili že leta 1945. Hišice so bile prav skromne, vendar so jih doslej pridni ljudje tako razširili in uredili, da nudijo prav primerna bivališča. Projektiranih je bilo 50 hišic, vendar vseh tedaj niso zgradili.

Lotili so se tudi *Otoka,* to je obsežnega področja med Savinjo in Ljubljansko cesto, med starim mestom in spodnjo Ložnico. Tu so svet delno zazidali do sedanje Kajuhove ulice, kjer so razen gimnazije zgradili tudi tri vile, že pred prvo vojno. Za stare Jugoslavije so pa južno od gimnazije, ob tedanji Trubarjevi ulici, dodali še tri.

Po obnovitvi svobode je v *Kajuhovi ulici* Cinkarna leta 1948 zgradila večji *stanovanjski* blok. Nasproti so pa v istem času po zamisli in po pomoči dr. Josipa Tominška napravili *otroško igrišče.*

Na severni strani gimnazije poteka zdaj *Malgajeva ulica.* Tu so leta 1952 nasproti parku, ki obdaja zdaj Dom igre in dela zgradili en blok, dva druga nasproti gimnaziji pa leta 1954. Delali so po načrtu *inž. Franca Korenta.* Oba skrajna bloka je zgradila občina, srednjega pa cinkarna.

Ta vrsta stavb je nastala do leta 1955. Tedaj mesto še ni imelo novim potrebam ustreznega regulacijskega načrta, tudi pred vojno izdelan načrt je med okupacijo propadel. Kar na slepo pa le niso gradili. Inž. Blaž Pristovšek je bil dober svetovalec. Vedel je, kje je treba najprej začeti, pri tem se je pa ravnal po zdravem načelu, da je že v početku treba šteditі s prostorom. Brez načrta, narejenega za daljše razdoblje, pa le ni moglo ostati. Kljub početnim težavam je bilo jasno, da čaka mesto nagel razvoj.

Gradnja na osnovi rednega regulacijskega načrta; gradbeni okoliši

Leta 1954 so okraj Celje-mesto združili z okrajem Celje-okolica. To je zahtevalo delno reorganizacijo uprave MLO. Pri tem so gradbene posle združili z drugimi komunalnimi posli in ustvarili oddelek za gradnje in komunalne zadeve. Vodstvo so kot načelniku poverili dipl. pravniku Zoranu Vudlerju. To je bilo v času, ko so republiške oblasti izdale ostre predpise o smotrnejšem razvoju gradbene dejavnosti tako v korist zaščite kmetijskih zemljišč kakor pravilnejšega izoblikovanja mest in naselij.

Otok

Ena izmed prvih nalog, ki se je je lotil oddelek za gradnje in komunalne zadeve, je bila pospešitev gradnje na Otoku.

Ob starem delu mesta ležeči del Otoka je bil načet že pred prvo svetovno vojno. Tedaj je med drugimi zgradbami nastalo tu gimnazijsko poslopje. Nekaj zgradb je bilo dodanih za stare Jugoslavije. Do leta 1955 se jim je pridružilo nekaj velikih zgradb v soseščini gimnazije.

Od prej so že stale naslednje stavbe ob severnem robu Otoka — ob Ljubljanski cesti· hišice med bivšim mostičkom, ki je vodil na Otok in bivšim mostičkom pred vhodom na Glazijo, nastale okrog 1870, Avtomotor (1938), Gozdno gospodarstvo (1955, načrt inž. Ivan Štrukelj pri Slovenijaprojektu), Šolski center Borisa Kidriča (nekdanje vojaško skladišče, 1900 prenovljeno za šolske namene — inž. Živorad Milovanović) mestna plinarna (1873), hiša s kovačnico (1904), dve večji hiši (1905, 1904). Te stavbe še stoje. Porušene so vrtnarija Alojzija Zelenka s hišo (1900), Rakunova hiša (bivši Bavarski dvor — 1886), Bajdetova hišica (1891).

Na severni strani ceste je bilo več stavb; stoje še: veliko nizko poslopje, ki ga je Ingrad še razširil in priredil za začasno upravo; nekakšen dvor, ki ga je v nemškem kmečkem stilu zgradil okupator. Porušili so pa: Siršetovo gostilniško hišo, bivšo veliko Stigerjevo vilo in Žumrovo pristavo, kjer je bil po osvoboditvi veterinarski zavod. Stojita pa: nova hiša dr. Maksa Sevška in starejša Jošt-Berglezova, kjer se je naselila uprava Vodne skupnosti porečja Savinje, oz. vodnogospodarsko podjetje Nivo.

Vsa notranjost Otoka je bila prvotno gmajna. Šele leta 1873 so na sredi ob križišču sedanje Trubarjeve in Čopove ulice zgradili Savinjski dvorec, ki ga je sedanji lastnnik Rajer smiselno prilagodil novim stavbam. Rajer je bil tudi lastnik precej obsežne zemljiške posesti okrog hiše — dvorca.

Po letu 1955 je bila na Otoku zelo živahna gradbena dejavnost. Na severni strani Malgajeve ulice so nadalje gradili bloke in stolpiče, kjer so se morali izogniti plinarni, so postavili vrsto garaž.

Na zahodni strani gimnazije so uredili velik športni prostor za dijaštvo, pred vojno je bil ta svet določen za II. gimnazijo. Na zahodni strani športnega prostora so dva bloka postavili počez. Onostran gimnazije je dolga Trubarjeva ulica, ki posredi med Ljubljansko cesto in Savinjo vodi proti zahodu.

Na južni strani ulice je leta 1957 nastala dolga vrsta vrstnih hišic. Med to vrsto in Savinjo so v naslednjem letu sledile tri krajše vrste. V podaljšanju prve vrste je nastala nizka samopostrežnica s točilnico in pralnico.

Vrstne hišice je zgradil *Dom*. Ker so vrste na strani proti Savinji krajše od vrste ob Trubarjevi ulici, je na njuni zahodni strani ostal večji nezazidani prostor, kjer je *Ingrad* leta 1958 zgradil dve stolpnici, Gradis pa leta 1964 še eno. Ostalo je še precej prostora, kjer je zdaj trata z drevjem.

Kot zaključek proti novi Čopovi ulici je Dom zgradil še tretjo vrsto hišic, ki pa imajo isto smer ko Čopova ulica; ulica poteka namreč od Ljubljanske ceste proti novemu mostu, ki vodi na Lisce, točno v smeri sever-jug.

Pred začetkom četrte vrste hišic stoji ob križišču Čopove in Trubarjeve ulice že omenjeni Savinjski dvorec.

Ob Čopovi ulici se konča soseska, ki jo zdaj označujemo kot *Otok I.* Onstran ulice, na njeni zahodni strani, so zgradili sosesko *Otok II.* Trubarjeva ulica jo deli v južni in severni del. Oba sta že zazidana. Južni del se začenja ob Čopovi ulici z večjo, že pred vojno nastalo vilo. Nato slede manjše novejše vile, ena vrsta spremlja Trubarjevo ulico, ena pa Savinjo.

Del soseske na severni strani Trubarjeve ulice je podjetje Ingrad zazidalo po licenci zagrebačkega Jugomonta po montažni metodi z bloki in stolpnicami, katerih severna stran spremlja Ljubljansko cesto. Vrsto stolpnic zaključuje nižje, toda zelo moderno poslopje, v katerem je na vzhodni strani Avto-Moto društvo, na zahodni strani pa Merxov hotel, ki ga bodo še povečali. Pred hotelom je južnostranska bencinska črpalka. Na voglu med Ljubljansko in Čopovo ulico je na tratici pred bloki skulptura kiparja Ščetkovića, ki simbolično prikazuje življenje.

Del Otoka II. ob Savinji je krajši od dela ob Ljubljanski cesti. Zato je tam v ozadju hotela na nekdanji gmajni v bližini izliva Ložnice v Savinjo dovolj prostora za odprto kopališče s stalno se menjajočo in čisto modro vodo, zgrajeno po načrtu ing. Bloudeka.

Pripominjem, da sta v sestavu blokov in stolpnic med Trubarjevo ulico in Ljubljansko cesto peč in dimnik za centralno kurjavo večjega dela Otoka.

Otok II. je bil zazidan do okrog leta 1970.

Pač pa je v sestavu pred vojno zazidanega Otoka v Jurčičevi ulici ob Savinji mesto leta 1972 na prostoru večje predvojne meščanske vile zgradili svojevrsten visok dom upokojencev z mnogimi vogli, ki love sonce in je za stare ljudi primerno bivališče.

Stara mestna plinarna ob vzhodnem delu Ljubljanske ceste se je pa letos (1978) začela umikati nastajajočemu velikemu dijaškemu domu.

Imamo pa že tudi Otok III. Leta 1970 so ga začeli graditi in sicer tako, da so šli od zapada proti vzhodu — od bivšega Joštovega-Brglezovega doma (nasproti Merx-ovemu hotelu) pa do Glazije in njenega športnega prostora ob začetku starejšega mesta.

Zahodna nasproti Merxovemu hotelu začenjajoča se skupina obsega severno-stransko bencinsko črpalko, kavarno, samopostrežno trgovino, pošto, lekarno, banko in stanovanjske stolpnice in sega do podaljška Čopove ulice. Vse lepo moderno. Vzhodna skupina sega do Glazije. Začenja se v skupini blokov, ki je izpodrinila bivšo večjo Stigerjevo vilo, nekoliko odmaknjeno od ceste, in Siršetovo gostilniško hišo ob cesti. Med v kvadratasti obliki zgrajenimi bloki je travnata ploščad, ki ima na sredi kopec, posejan s travo. V nadaljevanju proti vzhodu sta dve različni skupini. Za cesto še stojita velika, nizka hiša, v nekakšnem v nemškem kmečkem slogu zgrajen dvor, ter veliko, še nižje poslopje, ki ga je Ingrad smotrno priredil za začasno upravo, poleg njega pa še v istem stilu zgradil drugo poslopje, ki služi družbenim namenam.

Ta skupina sega na severni strani do preproste ceste, ob kateri še stoji nekdaj dr. Sernečevo poslopje, nekdaj večja pristava, medtem ko je na obeh straneh ceste še nekaj lesenih od okupatorja v obliki vil zgrajenih lesenih enodružinskih hiš. Sicer je pa onostran ceste na vzhodni strani že nekaj modernih delavnic tehniške srednje šole. Njim ob strani se na vzhodni strani letos (1975) gradi moderno poslopje tehniške srednje šole. Njena soseda je do Glazije segajoče v paviljonskem slogu zgrajeno poslopje posebne šole. Otok III. sega na severni strani do Savinjske železnice, na severovzhodni strani pa do zasute bivše struge Sušnice. Tu sta še dve starejši hiši, tista, ki je nekoliko odmaknjena od bivše struge in izgleda kot skromna kmečka domačija, spominja na nekdanjega lastnika teh zemljišč, dr. Alojzija Brenčiča.

Ves svet, kjer je zdaj Otok III. je poprej pripadal kmetom naselja Lava, ki je na drugi strani železnice.

Spodnja Ložnica in Medlog

Na zahodni strani je pa Otok III. posegel tudi na zemljišča kmetov s Spodnje Ložnice. Že v drugi polovici medvojne dobe je onostran Jošt-Berglezove vile nastala ob cesti, ki od Spodnje Ložnice navpično poteka k železnici in Ljubljanski cesti vrsta v glavnem enodružinskih hiš. Na njihovi zahodni strani so leta 1974 zgradili izredno *moderno osemletko,* imenovano po *Slavku Šlandru,* čigar spomenik, delo kiparja *Maksa Pirnata* krasi ploščad pred šolo. Tu se je umaknila bivša Krušičeva hiša. Nekaj modernih dvostanovanjskih in enostanovanjskih novih hiš je tudi med Ljubljansko cesto in Savinjo.

Na obeh straneh Ložnice so že tla, ki so pripadala Spodnjemu Medlogu. Tri hiše so še stare, toda obnovljene. Onostran mosta preko Ložnice, ki nosi že precej pozabljeno ime po inženirju Butju, vodji prve sistematične regulacije Savinje, in je znan po mnogih avtomobilskih žrtvah v času, ko je bil še ožji, je modernizirana hiša, nekdanja *Samčeva gostilna.* Malo bolj proti zahodu sta na severni strani lepa okrog 80 let stara hiša, kjer se je mojster Ropas bavil z uglaševanjem klavirjev, in delavnica, kjer je kot prvi veščak v Celju popravljal avtomobile. Druščino dela nekaj dvodružinskih modernih hiš. Tudi v priličnih razmakih sledeče

starejše hiše že dobivajo v ozadju nove domove. Na južni strani ceste so pa razen stanovanjskih hiš leta 1962 zgradili moderno mlekarno, ki razen Celja zalaga z mlekom tudi Trbovlje.

Pozornost vzbuja tudi dvorec Medlog, naslednik propadlega Freienberga na drugi strani Savinje, ki ga izkorišča podjetje Vrtnarstvo, priključeno žalskemu kmetijskemu kombinatu Hmezad. Zahodno od dvorca so od 1960 do 1964 zgradili dve večji poslopji, v katerih se je naselila *vrtnarska šola z internatom*. Tudi vrtnarska šola ima v okolju za svoje šolsko delo potreben svet. Tu je tudi sedež *Kmetijskega šolskega centra*, kajti šoli so priključili nižje kmetijske šole (v Vrbju pri Žalcu, Šentjurju in Radljah). Tudi ob cesti je nekaj novih hiš. Na severni strani je pa ob potoku Ložnica znani Joštov mlin (o njem na str. 9). Nekoliko za mlinom stoji dvorec, ki je bil do okrog 1750 sedež gozdnega gospodarstva habsburških vladarjev. Gozd je segal na eni strani do cerkve sv. Duha, na drugi strani do Ložnice in preko nje, ter je zajemal v celoti ali skoraj v celoti: Ostrožno in Babno, deloma pa tudi Lopato.

Deloma so bile v gozdu travnate jase, pašniki. V pojačani meri je delal vtis, ki ga še sedaj nudi pokrajina med Šmartinsko cesto in Arclinom, samo da je bilo gozdov še več, domačij in za kmetijstvo izrabljenih površin pa manj.

Babno

Pred Samčevim mostom se na levem bregu Ložnice odcepi cesta, ki vodi na Babno, ki se danes smatra za sosesko mesta. Velika v starejšem slogu zidana hiša z vrtom, ki mu delajo senco košati kostanji, kjer je dekdaj *Babšek* in za njim *Janič* postregel gostom, danes sameva. Pač pa je živahneje v veliki stavbi, ki je na nekdaj Janičevem svetu nastala na drugi strani ceste. Stavba je bila zgrajena leta 1949 kot zadružni dom. Danes zavzema glavni del poslopja in večji poznejši prizidek velika mizarska delavnica podjetja »*Oprema*«. Poslopje vsaj po svojem postanku govori o tem, da so tu želeli imeti sedež razvitega kmetijstva za širši okoliš. Naselje ima še mnogo kmetiškega. Široko naokrog je pa itak še mnogo lepega kmetiškega sveta. Do dobe Marije Terezije je bil po svetu velik gozd. Razen Babšekove je bila tu dotlej samo še Jeretinova kmetija, s katere so izhajali Jeretini, ki jih dobro pozna polpretekla zgodovina Celja.

Babnega se na vzhodu drži kmetiška *Spodnja Ložnica*. O zazidavi njenih polj ob železnici sem že govoril v zvezi z Otokom III.

Lava

Otok III. je pravzaprav zavzel tisti *del Lave*, ki je bil med železnico in Ljubljansko cesto. Vaški del Lave je pa sicer na drugi strani železnice in je ohranil že precej vaškega značaja. Na vzhodu je lavski svet segal do bivše struge Sušnice. Odkar tu potoka ni več so pojem naselja Lava razširili proti vzhodu do ceste, ki vodi skozi Ostrožno, na Lopato in Šmartno v Rožni dolini. Ob tej cesti ležeči svet je bil prej *Spodnje Ostrož-*

no. Svet je bil nekdaj precej moker, odtod ime. Na tleh celotne današnje Lave je tudi precej novih vil, vsaj v stari Jugoslaviji nastalih hiš. Prostor, ki ga je naselje odvzelo Spodnjemu Ostrožnemu, je urbanistični načrt določil v glavnem za industrijske namene. Na mestu, kjer skozi naselje vodeča stara trasa Dečkove ceste seka cesto na Ostrožno, nekdaj imenovano Šmartinsko cesto, je *Nivo* (podjetje za nizko in vodne gradnje) leta 1973 zgradilo zelo učinkovit stanovanjski blok. V severni smeri mu slede upravne in poslovne zgradbe *komunalnega podjetja* Ceste in kanalizacija, za njimi so se že prej na široko razmahnile poslovne zgradbe *Ingrada.* V njegovem ozadju je velik prostor, ki ga namerava Ingrad za svoje namene zazidati sam, za njim vzbuja pozornost lepa leta 1975 zgrajena zgradba podjetja *Obnova,* ki združuje pod enotno streho upravne in poslovne prostore ter *Samski dom.* V severni smeri sledi najprej od zapada proti vzhodu razmeščena vrsta enodružinskih hiš. Za njimi je nova moderna šola Veljka Vlahovića.

Ostrožno

Novo *Ostrožno* je precej severneje. Tudi staro jedro ni staro. Do Marije Terezije je bil tam Ostroženski gozd. Šele tedaj se je jel umikati kmetijam in kočarijam. Opazimo ga še danes v ozadju na valoviti planoti, kjer se širi na vzhod proti Lokrovcu in na sever proti Šmartnemu.

Na sedanje Ostrožno nas pripelje Šmartinska cesta. Nekdaj je imela izhodišče na sedanjem Šlandrovem trgu, nove gradnje so jo pa prisilile, da so jo priključili na Dečkovo cesto, ki je zdaj nadaljevanje Čopove ulice, vodeče skozi Otok na gornji most preko Savinje. Cesta je že ob nastanku široka, kar ni čudno, kajti Ostrožno se je v zadnjem desetletju spremenilo v pravo mestno sosesko. Med njenimi novimi stavbami že od daleč vzbujajo pozornost visoki bloki, zgrajeni leta 1975 iz solidarnostnega sklada. Nekaj starejših stavb se je moralo umakniti, med njimi tudi domačija bivšega znanega in uglednega župana okoliške občine *Franca Fazarinca.*

Skozi naselje teče povprek nova struga Koprivnice, ki se kmalu združi s Sušnico, nato pa izliva v Ložnico.

Dolgo polje

Prvotno Dolgo polje je zavzemalo področje severno od drugega mestnega okolnega pasu in je segalo nekako do črte Zgornji in Spodnji Lanovž. Do konca stare Jugoslavije niti še ni bilo popolnoma zazidano. Bile so pač že skoraj v celoti nakazane ulice: Ipavčeva, Kersnikova, Cesta 29. novembra in v eno traso povezane Vrunčeva in Drapšinova ulica ter Cesta na Dobrovo.

Ob Ipavčevi ulici sta novi stavbi: *Invalidski dom* in garažno *poslopje narodne milice;* med Ipavčevo in Kersnikovo ulico se širijo *zgradbe splošne bolnice,* ob vzhodnem kraku Ipavčeve ulice so se obnovile in razširile tovarne: *Etol, Žična* in *Metka.* Na zahodni strani tega kraka je velika delavnica z garažami in skladišči podjetja *Avto-Celja* zasedla velike njivske parcele Zgornjega Lanovža, na zaključku pred Dečkovo cesto —

so pa obe strani glavnega kraja Ipavčeve ulice zavzela delovne hale in skladišča *tovarne Aero.* Ob stranskem kraku Ipavčeve ulice je bilo doslej manj sprememb· bivša Kukovčeva žaga je dobila neke dodatke, pred njim so zgradili invalidsko delavnico; na dvorišču med zgradbami Zgornjega Lanovža so se razmestila delovišča podjetja Obnova. Ker je struga Sušnice zasuta, se bo lahko gradilo tudi preko nje in ob njej.

Ob Kersnikovi ulici je v prvih letih nastalo pet blokov tovarne emajlirane posode, v zgornjem delu je *Zlatarna* zgradila svoj dom, še severneje si je AD Kladivar, vzhodni sosed Aera, uredilo svoj *stadion* s potrebnimi zgradbami.

Ob Ulici 29. novembra so se naselili šolski in vzgojni zavodi: *Šola za blagovni promet* (1974), *Gostinska šola* (leta 1974 prevzela od Šolskega centra za blagovni promet leta 1958 zgrajeno poslopje), *dom Cvetke Jerinove,* vajeniški dom *Ivanke Uranjekove.*

Ipavčeva in Kersnikova ulica, Ulica 29. novembra ter Vrunčeva ulica, ki se zdaj še štejejo k Dolgemu polju, segajo na severu do nove trase Dečkove ceste. Tu je ob cesti na levi nastala nova osnovna šola, na desni pa dom poklicnih gasilcev, ki so ga zgradili leta 1961. Sicer so pa na obeh straneh ceste svet že do dobrega zazidali.

Nova vas

Nekoliko severneje odtod, pod Golovcem, kjer je opuščeno okoliško pokopališče, je bila za stare Jugoslavije na bivši gmajni z manjšimi stavbami pozidana *Nova vas.* V zadnjih letih so pa med njimi nastala mogočna poslopja. Med njimi najdemo samopostrežnico in otroški vrtec v paviljonski zgradbi.

Stavbe se vzpenjajo tudi po pobočju Golovca, ustavile se niti niso pod Črnim lesom, kjer je bilo poprej bolniško pokopališče. Na severu je vrh slemena in preko njega nastala vrsta zelo moderno zgrajenih vil. Čisto na vznožju severnega pobočja, ki nosi ledinsko ime Breznica, je začela letos (1980) delovati osnovna šola Frana Roša v velikem modernem paviljonskem poslopju. Tu v bližini se stika svet treh naselij Nove vasi, Zgornje Hudinje in Dobrove.

Gaberje

Gaberje je zdaj popolnoma poslovni in mestni okoliš. Kjer ga seka železniška proga, je na mestu nekdanjega Rakuševega mlina in Lesnega podjetja nastalo veliko podjetje Kovinotehna z upravno stavbo, skladišči in poslovnimi prostori. V soseščini je hotel »Celeia«. Na mestni strani je tam, kjer je stala nekoč cerkev sv. Duha, in kjer je požar uničil več stavbišč, nastalo veliko stavbišče. Na nasprotni strani je upravno poslopje elektrarne (nekdanje usnjarne, dijaškega doma in rudarske šole) s cerkvijo sv. Maksimilijana, med njimi in železnico pa je novo poslopje Izletnika.

Na severni strani Gaberja, tik ob meji Spodnje Hudinje, je velika tovarna Emo, ki je po vojni z modernizacijo spremenila svojo zunanjost in v znatni meri tudi notranjost.

Njena soseda Cinkarna, se je po vojni umaknila preko Hudinje na svet teharskega Čreta in pod Bukovžlak.

Hudinja

Preteklost pozna Spodnjo in Zgornjo Hudinjo. Danes so meje med njima le deloma spoznavne. Gospodarsko središče Spodnje Hudinje je bivši *Majdičev* mlin. Tu so zdaj podjetja in ustanove: *Merxov motorni mlin* in *Silos* za žito in moko, *skladišče za plin* in *poslovni prostori podjetja Plinarna* in vodovod, shranjevalnica za *konserviranje sadja, veterinarski zavod* in *klavnica* ter *stranska delavnica tiskarne Aero.*

Na zahodni strani — med Mariborsko cesto in Golovcem se je razrasla zelo moderna tovarna *Libela.* Njen najmlajši del, upravno poslopje (1974), loči od Golovca široka in lepo urejena ploščad. Prej je bil tu stadion tovarne Emo, ki je nosil *Kidričevo* ime. Zametek celotne tovarne je bila predvojna Kudiševa tekstilna tovarna.

Nova Hudinja je zajela ravnino, nekdaj gmajno, med bivšo Spodnjo in Zgornjo Hudinjo. Prva zgradba je bila tu *hudinjska šola.* Zgradili so jo leta 1959 in je obdana z lepim parkom. Pred vhodom so postavili spomenik *Francu Vrunču.* V bližini šole so stolpnice, ki jih je zgradilo podjetje Emo. V smeri proti Zgornji Hudinji pa so bloki, vrstne in enodružinske hiše. V sredi je ob široki povprečni cesti, ki prehaja v podolžno, *samopostrežna trgovina.* Njej nasproti je na severni strani *otroški vrtec,* zgrajen v paviljonskem sistemu. Še prej ko na ravnem so enodružinske hiše nastale na pobočju nizkega slemena na obeh straneh opekarne, na zahodni strani ravnine, na Gavžeku (nadaljevanje Golovca) in zlasti na Cigoncah, tu so domovi nastali celo prej ko na ravnem. Opekarno so letos (1975) opustili, ker so ležišča gline na dostopnih mestih izčrpana (na slemenu so hiše). Na njeno mesto bo predvidoma prišel z Glazije športni prostor. Nove stavbe so deloma zajele tudi staro kmetiško naselje na rahlo se dvigajočem svetu.

Velika magistrala bo v smeri vzhod—zahod ta del naselja presekala.

Šmarjeta — Prekorje

Med Zgornjo Hudinjo in Šmarjeto je nastalo nekaj vilskih domačij pod gozdom na pobočju Vrha zahodno od velike ceste. Med Šmarjeto in Škofjo vasjo se od glavne ceste odcepi stranska, ki po polagoma se dvigajočem klancu vodi na *Prekorje.* Tudi tu je okrog leta 1970 začelo nastajati zelo lepo naselje modernih hiš z vrtovi. Sleme je toliko dvignjeno, da je z njega lep razgled sorazmerno daleč naokrog. Občinska cesta vodi skozi naselje, kjer je še tudi nekaj kmetij, k *Šmartinskemu jezeru* in skozi *Lešje* do ceste *Vojnik—Šmartno.*

Aljažev hrib

Razgibana bližnja okolica, ločena od pravega mesta po strugi Voglajne in Savinje. Most preko Voglajne in most preko Savinje nas popeljeta iz mesta v ta svet. Že v novi Jugoslaviji se je pri Voglajni in Savinji marsikaj spremenilo. Voglajno so ob zadnji regulaciji leta 1968 premestili

z zahodne strani hiše, v kateri je danes pogrebni zavod, na njeno drugo stran. Ob tej priliki so porušili znano gostilno Zeleni travnik in leta 1899 zgrajeno mestno klavnico in napravili večjo zelenico. Prej je bilo med gostilno in starim mestom celo prostora za svinjske sejme. Smo tu v osrčju Zavodne, ki se vleče od ceste na Stari grad proti jugu, k izlivu Voglajne v Savinjo, in ob Teharski cesti proti severovzhodu do mesta, kjer se po pobočju vije odcepljena cesta k mestnemu pokopališču na Sevcih. Ob odcepku se začenja *Čret*. Nad cesto *Zgornji*, pod cesto *Spodnji* Čret. Začetek Čreta označuje zdaj predelani bivši veliki *Cypplov maroi*, ki je zagospodaril nad nekdanjimi štirimi zavodenskimi in dvema čretskima kmetijama, za marofom sta se po požaru prejšnjega sedeža ob začetku Mariborske ceste naselili podjetji Tapetništvo in Vrvica v novih in lepih delavnicah.

Nadaljnji del Spodnjega Čreta je bil na obeh straneh Voglajne. V sedanji dobi je spremenil svojo sliko. Ostalo je ob početku še nekaj skromnih domačij, ostale, večje, še v precejšnji meri kmetiške, so se umaknile zgradbam Cinkarne, novemu tovornemu kolodvoru in glavnemu skladišču s carinarnico.

Sam *Aljažev* hrib je ohranil podobo iz stare Jugoslavije, zato pa je v dolu med njim in Sevcami že takoj po letu 1945 nastal delavski zaselek *Sevce*. Ta se je v šestdesetih letih razširil po dolu navzgor, kjer so si delavci Cinkarne zgradili večje domove, do danes so se pa tudi spodnje hišice s prizidki povečale in olepšale. Nad Selcami ne samuje več sam kmetiški *Marovšek*, ki mu že ime označuje zgodovino, bil je nekdaj tu marof minoritov. Na dnu dola stoji izza leta 1954 velik transformator. Mimo njega nas pripelje pot na pobočje podaljška Grajskega hriba, kjer so si ljudje s skromnimi sredstvi zgradili naselje, ki so ga zaradi njegove lege in njegovega značaja začeli označevati kot *Abesinijo*, ko mu je občinska skupščina priznala zakoniti obstoj, je pa dobilo ime *Podgorje*. Večina prvotnih hišic so medtem lastniki razširili in olepšali. Naselju nasproti je na področju Sevc zdaj že veliko mestno pokopališče.

Lisce

Iz Čopove ulice vodi leta 1972 zgrajeni betonski most v Lisce. Naselje Lisce so zgradili po letu 1892 in za stare Jugoslavije na ravnici pod hribom Lisce. Nova vrsta domačij je nastala tik ob Savinji po uspešni regulaciji. Betonski most je nadomestil strohnelega, lesenega, ki je prišel sem leta 1956, ko so niže zgradili preko Savinje betonski most in je bilo tako leseno gradivo na razpolago.

Prej je ta leseni most vezal Slomškov trg (ob župni cerkvi) s kapucinskimi stopnicami. Poleg Kapucinske cerkve je tovarna EMO že leta 1961 zgradilo veliko poslopje, ki naj bi kot sindikalni dom služilo tudi za namestitev samcev. Iz tega ni bilo nič. Poslopje so spremenili v hotel z restavracijo. Tudi to so opustili. Poslopje je zdaj dijaški dom.

Pod Miklavškim hribom s kapucinsko cerkvijo je staro predmestno naselje *Breg*. Ko so gradili nov most, so tri hiše ob bregu porušili. Eno hišo sredi naselja je pa porušila bomba 15. februarja 1945. Sicer je pa

naselje kakor je bilo, samo da je zaradi prejšnjih Savinjinih poplav in poznejše regulacije zgubilo precej sveta.

Pač pa so *Polule,* sosedno naselje nad cesto proti Laškemu, postalo prava soseska (satelitsko naselje) mesta. Nekatere domačije res segajo še v prejšnja stoletja, druge so nastale za stare Jugoslavije, večina pa pripada po nastanku novi Jugoslaviji. V soseski ima viden položaj leta 1955 v paviljonski obliki *zgrajena osemletka.*

Grad in Zagrad

je pa razgibano naselje na nasprotni strani Polul. Letos (1972) so ju povezali z betonskim mostom, ki ga je zgradil Ingrad. Prejšnji leseni most, ki ga je zgradil okupator, je namreč propadel. Voda je pa leta 1954 odnesla leseno brv, ki je vodila na drugo stran tik pod Grenadirjem (Grenadirjeva brv) oziroma nasproti Korošču — Belaju.

Nad širokim okoljem dominira *Stari grad.* Turistično in Olepševalno društvo se je takoj po vojni lotilo naloge, da ga s pripravnimi gradbenimi posegi očuva. V glavnem grajskem poslopju je uredilo tudi gostilno. Po nalogu Zavoda za varstvo spomenikov in Slovenske akademije znanosti in umetnosti je dvakrat kopala na gradu ekipa pod vodstvom arheologinje dr. Tatjane Bregant.

Odkrila je plasti, ki izpričujejo, da je pred sedanjim gradom katerega početki so listinsko precej izpričani za prvo četrtino XI. stoletja, moralo biti na hribu že starejša lesena stavba. Bodoča izkopavanja bodo pokazala, kako daleč nazaj smemo iti. Verjetno je, da so Rimljani imeli na Starem gradu svojo postojanko, vsaj ena najdba govori za to, drugovala je pač naselju na Miklavškem hribu.

Stari grad je zavzemal dva kopca, ki sta bila oba utrjena. Vzhodno od njiju je bil še tretji kopec, ki ima na južni strani še danes vinograde, medtem ko je na severni strani večinoma gozd, ki usiha pod vplivom škodljivih tovarniških plinov. Na slemenu je pa nekaj hišic, deloma bivših zidanic. Drugi kopec se nadaljuje v slemenu, ki se polagoma znižuje, pri tem se širi in doseže Voglajno med teharskim in štorskim mostom.

S te strani je vodila prvotna pot na Stari grad. Začela se je vzpenjati pri Teharju, kjer so imeli grofje svoje najboljše podložnike, koseze — kmečke plemiče. Današnja pot se pa vije navzgor med Grajskim in Jožefovim hribom ter po ovinku privede do hiše, kjer je bila poprej znana gostilna.

Pravi sedanji *Zagrad* je v udolju med Grajskim hribom in Grmado. Ob vhodu v dolino stoji zdaj opuščena, a še v avstrijsko dobo segajoča apnenica. Tudi stare kmetije še niso popolnoma zatajile. Celo vinogradi na pobočju Grajskega hriba še oživljajo okolje in spominjajo na čase, ko so premožnejši sloji iskali oddiha v bližini mesta. Manjši rudnik, ki je sicer skromno deloval okrog 150 let, je zalila voda. Globlje v notranjosti je še strelišče, ki ga uporablja vojska. Sledeči zaselek, *Pristava,* ki že po imenu spominja na službo, ki jo je imel za celjskih grofov, s svojo zunanjo skromnostjo še spominja na stare čase. Tu se

po uredbi občinske skupščine zaključuje mestni teritorij. Odtod pridemo skozi *Zgornje Zvodno* k *Hudičevemu grabnu,* ki je eden izmed sicer malo obiskovanih dostopov k Celjski koči.

Zagrad ima poleg svojih prirodnih in zgodovinskih slikovitosti še drugo posebnost. V znatni meri je zavarovan pred škodljivim ozračjem, ki ga ustvarjajo izpuhi iz tovarniških dimnikov. To so izkoristili že čebelarji, ki so si po svojem Čebelarskem društvu nad Apnenikom nad pešpotjo zgradili *čebelnjak,* v katerem je okrog 3.000 panjev. A tudi ljudi same so svojstvene posebnosti tega okoliša začeli v večji meri privlačiti. Kjer se zgornji del doline ob severnem pobočju začne dvigati proti zaselku Osenici, tam raste mična nova mestna soseska vil.

Celjski stari grad kraljuje še danes nad široko okolico in napravi na gledalca, ki si ga ogleduje bodisi iz notranjosti razvalin samih, bodisi od zunaj, mogočen vtis, ki jim je tem večji, če ga poveže z davno preteklostjo.

Grad je nastal v času, ko je bila celjska pokrajina še v sestavu Koroške in je v življenju našega ljudstva še živel odsev dobe, ko je na širokem področju še živelo v sestavu Karantanskega vojvodstva. Grad se v svoji prvotni obliki prvič javlja okrog leta 1125, ko so mu bili gospodarji koroški grofje Vovbrški, ki so imeli staro pomembno ime. O njihovih dedičih in naslednikih gospodih Žovneških (grofih Celjskih) se pa upravičeno trdi, da so bili potomci tistega Preslava, ki je bil okrog leta 1025 odvetnik mogočne in plemenite grofice Heme, ženske slovenskega rodu.

Grofje Celjani so preko habsburške oblasti s svojim vplivom in svojo močjo segali v severni smeri na Češko in Poljsko, na južni strani pa do morja, Bosne in Srbije. Zahrbtni uboj, ki so ga nad Ulrikom II. izvršili ogrski velikaši, je sicer razvoj v označeni smeri zaključil, toda spomin je ostal. Grad je kljuboval stoletjem. Habsburžani so konec XVI. stoletja popravili okvare, ki so se pojavile v njegovi zgradbi, tudi pozneje so kaj malega žrtvovali za ohranitev, sicer so pa na splošno prepuščali njegovo usodo zobu časa. Do konca XVIII. stoletja so še bivali v njem skromni ljudje, potem pa je hitro šlo navzdol. V sedanjost zaverovani ljudje preteklosti niso bili naklonjeni. Proti koncu XIX. stoletja se je spomnilo na razvaline Muzejsko društvo. Za stare Jugoslavije je začela zanj skrbeti občina, nato pa so prišla leta zapuščenosti. Bombe med okupacijo so padale tudi na razvaline.

Šele v novi Jugoslaviji je prevzelo zanje skrb Olepševalno in turistično društvo. Vključilo jih je kot dragoceno starino v življenjski ritem in jih odprlo turističnemu svetu, ki zna preteklost povezovati s sedanjostjo in jo zna ceniti kot del lastne realnosti. (O tem v tej knjigi v poglavju, ki govori o Olepševalnem in turističnem društvu.)

POVODNJI

Prirodna lega Celja je ugodna in neugodna. Ugodnosti ji daje križanje raznih poti, neugodnosti pa sotočje vod. Dolgo stoletja se je moralo Celje boriti z nemirnimi vodami in šele v sedanji dobi jih je, tako izgleda,

ukrotilo. Razen mesta je od njih trpela tudi ožja in širša okolica. Gorski značaj voda je še krepil njihovo pogubnost.

Povodnji so spodbujale k obrambi. V novejši dobi je bilo prvič tako po povodnji leta 1873. Sledila so ji regulacijska dela od izliva Ložnice do Prihove pri Nazarju. Za Savinjsko dolino so bila učinkovita, samo Celju so pa zaradi izravnane struge še hitreje kakor prej dovajala vodne valove. Drugo veliko pobudo je dala katastrofalna povodenj leta 1933. Dala je pobudo za regulacijska dela, ki jih je stara Jugoslavija začela pod Tremarjem. Regulirala je reko do bivše Grenadirjeve brvi, ki je bila nasproti sedanji Koštomajevi (Korošec-Belajevi) gostilni. Okupator je delo bolj površno nadaljeval in je prišel samo do Savinjinega ovinka.

Novi Jugoslaviji je dala pobudo za nadaljevanje del katastrofalna povodenj v noči med 4. in 5. junijem 1954. Predtem je pet tednov deževalo.

Zvečer 5. junija je pa nastalo silno neurje, ki je zajela področje od zapadnega Pohorja preko Paškega Kozjaka in Celjske kotline do Krškega, Brežic in Sotle ter vzhodnih Gorjancev v okrog 15 km širokem pasu. Po mnenju prof. Antona Melika so nalivi nastali zaradi mešanja dvigajočega se toplega zraka s hladnim, ki je bil v višini. Najhuje je divjala Hudinja s pritokoma Dobrnico — Topličico, svoj bes je prenašala na Voglajno, v katero se izliva tik pred Celjem. Silovita je bila tudi manjša Pirešica. Južno od Celja, na laškem področju, se je najbolje razvnela od Jurkloštra prihajajoča Gračnica.

Valovi Hudinje, Dobrnice in Topličice so si ob ovinkih kopali novo strugo, izpodjedali so bregove preozkih strug, odnašali mline, žage, preplavljali in zasipali travnike in polja, preplavljali pa tudi naselja: Celje, Gaberje, Sp. Hudinjo, Šmarjeto, Škofjo vas, Vojnik, Hudinjo Polže in Razdelj pri Strmcu itd. Voda je odnašala tudi brvi in mostove, v Celju je vzela brv preko Voglajne in Grenadirjevo brv. Samo v Celju in okolici so cenili škodo na 3 milijarde in 192 milijonov dinarjev tedanje veljave, vsa potrebna regulacija bi pa bila stala približno 1 milijardo 84 milijonov dinarjev.

Bile so tudi človeške žrtve: v Celju je v baraki ob Kersnikovi ulici v spanju presenetila petčlansko družino, v Škofji vasi so v stanovanju, kjer so spali, utonili trije Špekovi, v Višnji vasi je utonila 10 let stara deklica. Ako upoštevamo še širše območje, lahko navedemo, da je pri Kotniku v Globoki na severni strani Paškega Kozjaka hiša, ki se je podrla, pokopala pod seboj pet ljudi, ena oseba je utonila v Pesjem in ena v Šoštanju. Vseh smrtnih žrtev te katastrofe je bilo torej šestnajst.

REGULACIJA SAVINJE IN PRITOKOV

Velike povodnji so bile redno povod za večje regulacije. Povodnji leta 1873 je sledila regulacija, ki je od Prihove pri Nazarju do izliva Ložnice pri Levcu v letih 1876—1893 uredila tek nemirne reke, s tem pa hkrati tudi pripomogla, da so ob velikih nalivih vodni valovi hitreje do-

segli mesto. Pogubni povodnji leta 1933 je sledila regulacija, ki se je začela pod Tremarjem in je do začetka vojne dospela do Grenadirjeve brvi na spodnjem koncu Brega. Okupator je delo nadaljeval z majhno vnemo in površno ter je prišel samo do gornjega konca Brega.

Nova Jugoslavija zaradi številnih nalog izprva ni mogla misliti na regulacijo. Toda velika povodenj leta 1954 je bila hud opomin. Naloga je pa bila zdaj najbolj zahtevna. Nasproti Bregu je bilo treba zmanjšati ovinek in napraviti za Savinjo novo strugo, medtem ko je Voglajna pred izlivom lahko uporabila del stare Savinjine struge. Težave so bile tudi z železnico, saj je v območju Celja imela kar dva mosta, ki sta zelo ovirala odtok vode. Treba se je bilo dogovoriti z upravo železnice, ki se je branila stroškov. Končno so se le dogovorili. Podreti so morali oba železniška mostova in na sredi med obema bivšima mostoma zgraditi zasilni most za železnico. S prvo etapo so regulacijo nadaljevali do bivšega kapucinskega mosta, ki je s Slomškovega trga vodil naravnost do kapucinskih stopnic. Načrt za regulacijo je napravil *inž. Viržikovski* iz projektantskega podjetja *Projekt nizke gradnje*. Regulacijski odbor občine Celje, ki ga je vodil predsednik občine, je nastopal kot investitor. Izvajalec je pa bilo podjetje *Beton*, ki je že leta 1956 zgradil nov betonski most preko Savinje, ki veže Titov trg pred železniško postajo v ravni črti z Bregom, medtem ko je prejšnjemu mostu na drugi strani reke sledil neprijeten ovinek. Gradivo starega lesenega mostu so prenesli na Otok in so ga, čim je regulacija dospela do tja, postavili tako, da je vezal Čopovo ulico med Otokom I in Otokom II z Liscami. Leta 1972 so ga že morali nadomestiti z betonskim mostom. Dela do starega mosta so trajala od 1954 do 1957. Obračunski stroški za v tem času izvršena dela so znašala 239 milijonov dinarjev. Sam cestni most je stal 91 milijonov. Dela, ki so se tikale železnice, je pa plačala Direkcija jugoslovanskih železnic. Stroški so znašali blizu 219 milijonov dinarjev, pri čemer ni bil računan stalni most preko Voglajne, ki ga je še bilo treba napraviti.

Zadnja etapa, od ovinka nad cestnim mostom do izliva Ložnice, dolgo 1730 m, je pa gradilo podjetje *Hidromontaža. Tehnični vodja* je bil *inž. Vrčković*, poslovodja pa *France Blaževič*. Delavci, Ličani, so delali zelo pridno in dobro. Dela so se vršila od maja 1958 do decembra 1960. Stroški so znašali 455 milijonov, na tekoči meter 251.000 dinarjev. Lomljenec za tlak so morali dobavljati iz kamnoloma v Pirešici, ker iz celjskih kamnolomov ni bil dovolj obstojen. Naknadno je bilo na desnem bregu še treba izvršiti nekaj del, da se je preprečilo zajedanje vode v breg.

(SPLOŠNA) VODNA SKUPNOST SAVINJE PODJETJE ZA UREJANJE VODA (NIVO)

Ustanovni občni zbor Vodne skupnosti Savinja je bil 10. julija 1957. Pred njo je že bila ustanovljena vodna skupnost Primorske, Savinjski so pa sledile Murska, Obsotelska in še druge vodne skupnosti, tako da je bila konec leta v tem pogledu organizirana že vsa Slovenija.

Na občnem zboru Savinjske vodne skupnosti je po svojih delegatih sodelovalo 317 članov, ki so predstavljali okraj Celje, 9 občin, 43 industrijskih podjetij, 18 kmetijskih zadrug, 115 vodnih mlinov, 75 žag in ribiško društvo.

Dne 26. julija 1957 je takratno upravni organ Uprava za vodno gospodarstvo Slovenije izdal odločbo, s katero je potrdil pravila vodne skupnosti in jo vpisal v register. Kot predmet udejstvovanja je registracija obsegala: obrambo pred poplavami, uporabo, vzdrževanje in urejanje voda, preprečevanje erozije zemljišč, varstvo kakovosti voda, urejanje hudournikov, izvajanje melioracij.

Za območje udejstvovanja je bil določen takratni celjski okraj, za sedež je pa bilo izbrano Celje. V novo vodno skupnost, sta se takoj vključili *Podvinska* in *Ložniška skupnost,* ki sta na svojem področju v sporazumu s Hmezadom že opravljala regulacijska dela, Obsoteljska vodna skupnost se je po odločitvah obeh zborov pridružila 15. maja 1964.

Vodstvo Vodne skupnosti je bilo poverjeno *inž. Srečku Cvahtetu,* ki je imel za seboj že dolgo prakso, ko je delal na regulacijskih in melioracijskih delih na ptujskem področju.

Neposredno pred tem je inž. Cvahte delal v Ložniški skupnosti. Ta mu je dala začetni kader, ki ga pa je bilo treba razširiti in poskrbeti za nabavo potrebne mehanizacije. Istočasno so se vršila pripravljalna dela za regulacijo Dobrnice v lastni režiji. Zbrala se je potrebna dokumentacija za oddajo regulacije Savinje od starega kapucinskega mostu navzgor. Inž. Cvahte v svojih spominih kot svoje prve sodelavce izrecno navaja *Marjana Korošca,* ki je kot direktor Ložniške vodne skupnosti s svojim štabom in okrog 200 zaposlenimi reguliral Ložnico, *Franca Solina,* ki je z malo skupino delavcev zastavil prve lopate na povsem podivjani Dobrnici, in *Aleksandra Majcena,* ki je organiziral licitacijo in oddajo del zagrebški Hidromontaži.

Čim je bila izvršena regulacija Savinje, je vodna skupnost v ožjem celjskem področju opravila nekaj izredno pomembnih del. Tako je regulirala Voglajno od Celja do Štor, počasno tekoči veliki potok se je javil s poplavo leta 1964. Njegovo strugo so izravnali, poglobili in obzidali. Prav ob starem Celju so jo celo premestili proti vzhodu, pri čemer so morali podreti gostilno Zeleni travnik in bivšo mestno klavnico ter zgraditi nov most. Delno so tudi regulirali pritok Voglajne Hudinjo.

Posebno pozornost pa zasluži dejstvo, da so pri Ločah pod Šmartnim v Rožni dolini zajezili Koprivnico ter ustvarili tako slikovito Šmartinsko jezero. Odtok jezera pa usmerili proti zahodu preko sredine Ostrožnega, ga združili s Sušnico in nato njuno skupno strugo speljali v poglobljeno Ložnico. Tako so odvrnili od Celja sicer majhna potoka, ki sta pa ob nalivih često poplavljala.

Dela, ki jih je doslej izvršila splošna vodna skupnost Savinja, so zelo številna. Nanašajo se na: pregrade, jezove, ceste, parkirišča, okolja večjih stavb, mostove, rezervoarje, komunalne in industrijske vodovode, vodna zajetja in črpališča, kanalizacije, čistilne naprave, osuševanje, namakanje in biološke melioracije zemljišč, kamnolome, separacije in in-

dustrijske objekte, v prvi vrsti pa seveda regulacije: Savinje (pri Laškem, Celju, Mozirju), Voglajne (pri Celju, Štorah), Pake (v Penku, pri Šoštanju, Velenju), Bolske (pri Preboldu), Ložnice (pri Celju, Podlogu). Podjetje je pa razen za Celje delalo tudi za Ljubljano, Maribor, Mursko Soboto in Trbovlje, Slovenske Konjice in Rogaško Slatino.

Dipl. inž. Srečko Cvahte je vodil podjetje do konca leta 1970.

Druga vodilna mesta so zavzemali: *Stevo Rožanski,* vodja splošnega oddelka, *Zdravko Deržek,* vodja finančnega oddelka, *Aleksander Majcen,* vodja tehničnega oddelka.

V začetku leta 1971 je postal direktor podjetja *dipl. inž. geodezije Niko Rožič,* finančni sektor je leta 1971 prevzel *dipl. oec. Mirko Ulaga,* splošni sektor *Ivan Andrejaš,* za njim pa leta 1974 *dipl. inž. Janez Lampret.*

Dne 29. oktobra 1974 sta bila pri gospodarskem sodišču registrirana dva TOZD, ki hkrati ponazorujeta, da je podjetje v tem času specifiralo svoje naloge v vodno gospodarstvo in v vodne in nizke gradnje (odtod skrajšan naziv: NIVO).

Prvi TOZD: *Vodno gospodarstvo* — direktor *dipl. inž. Bela Bukvič.*

Drugi TOZD: *Nizke gradnje* — direktor *dipl. inž. Aleksander Majcen.*

Ker ima podjetje tudi nizke gradnje, je umljivo, da je lahko prevzelo v izdelavo vzhodno magistralo — cesto iz Celja proti Zagrebu.

V podjetju leta 1970 — 436 (37) zaposlenih.

KOMUNALNA PODJETJA

Komunalna podjetja so tista, ki jih je ustanovila občina za naloge, ki imajo izrazit socialni značaj in jih v početku ni bilo mogoče zaupati privatnikom. Ta podjetja so naslednja:

Plinarna in vodovod, Ceste in kanalizacija, Snaga — Javne naprave, Pogrebni zavod.

Pred vojno je vsakega izmed teh podjetij (razen njih tudi elektrarno) posredno upravljal poseben odsek ali poverjenik občinskega odbora, neposredno pa njemu podrejen mestni uslužbenec, ki je imel na razpolago potrebno število nižjih uslužbencev (kvalificiranih ali nekvalificiranih delavcev).

Po osvoboditvi je v bistvu še veljal stari sistem, saj so pod operativno (delovno) vodstvo mestnega ljudskega odbora spadala tudi druga podjetja, dokler ni bilo leta 1950 uvedeno delavsko samoupravljanje, ki je obveljalo tudi za prvotna komunalna podjetja.

Komunalna podjetja označujemo zdaj kot infrastrukturo. K njim prištevamo tudi električno napeljavo, pošto in prometne naprave.

Plinarna in vodovod

Poprej ločeni podjetji Plinarna in vodovod sta dobili po osvoboditvi skupno upravo, ki je bila v poslopju plinarne na Ljubljanski cesti.

Izredno veliko skrb je bilo treba posvečati vodovodu, kajti vprašanje preskrbe mesta z vodo je bilo že dolgo pereče. Tedaj še malo mesto z okrog 7.000 prebivalci je leta 1908 dobilo vodo po vodovodu iz Pokličevega studenca pod Stenico, ki je nasproti tovarni v Fužini. Domnevali so, da bo vode dovolj do leta 1958, toda primanjkovati jo je začelo že tik pred drugo vojno. Prvotno zgrajeni vodovod je dajal 16 l/sek in je imel 27 km cevovodov, med obema vojnama so jih dogradili še 19 km. Že leta 1926 je nameravala mestna občina zgraditi vodnjak v mestnem parku, vendar tedaj načrta niso izvedli. Pač pa so zaradi prevelike porabe vode prepovedali pranje v domačih pralnicah in leta 1930 in 1931 so nabavili vodomere in preiskovali talnico med Aškerčevo ulico in Savinjo.

Po osvoboditvi je vodstvo združenega podjetja Plinarna vodovod prevzel dipl. inž. Boris Lavrenčič, ki ga je že vodil konec stare jugoslovanske dobe. Ko je Lavrenčič leta 1946 odšel v Velenje, mu je sledil Anton Macuh. Leta 1950 je pa prevzel vodstvo Melhijor Jošt, ki ga je obdržal do svoje upokojitve leta 1959. Sledil mu je Drago Černetič, ki je vodil podjetje v zelo kritičnem času. Leta 1974 je prevzel vodstvo Drago Polajnar, ki ga je obdržal do 1. septembra 1978, ko je stopila v veljavo nova in razširjena uprava.

Ob koncu stare Jugoslavije in še pozneje je vodil plinarno kot obratovodja Ludvik Kompan, sledila sta mu drug za drugim Franc Kovač in inž. Silvo Reya. Nato je prevzel vodstvo Jurij Černetič.

Izmed monterjev navajam Franca Oblaka, Miho Leskoška in Danijela Rojca. Vodovod je še vedno vodil mojster Valentin David. Njegov pomočnik je bil Ivan Borštner. Davidu sta kot obratovodji sledila drug za drugim Stane Tratnik in Franc Kumar. Njima je sledil inž. Niko Krivec, a temu Erih Poljanec.

Leta 1950 je bil obratovodja Franc Kumer izvoljen za predsednika delavskega sveta. Bil je prvi v Celju.

Od 23. decembra 1969 je bilo tehnično vodstvo združenega obrata v rokah inž. Alberta Jarha. Preden je leta 1962 odšel za profesorja na tehniško šolo, je bil dipl. inž. Leander Litera nekaj let vodja izgradnje vodovoda Vitanje Celje. Ferdo Koštomaj je leta 1961 prevzel mesto vodje priprave dela za skupno podjetje in je v službi še danes.

Starejši mojstri pri vodovodu so: Jože Guček, Franc Rednak, Franc Čebular.

Pri združenem podjetju je bila tudi štiričlanska ekipa za električno razsvetljavo, ki jo je vodil Ivan Umek. Leta 1960 se je priključila podjetju Elektrarna.

Elvira Lenassi, roj. Fazarinc, je leta 1961 postala vodja komerciale in pisarne, kar je še danes, Peter Vindiš (1963) in Miro Gradič sta bila drug za drugim sekretarja. Beatrica Segala (1969) in Stanko Zupanc (1970) sta bila drug za drugim računovodji, leta 1972 je prevzel to mesto Ivan Čendak.

V podjetju je bilo zaposlenih 112 oseb, med njimi 28 žensk.

Ceste in kanalizacije

Podjetje je nastalo iz skupine okrog 10 delavcev, ki jo je pred vojno kot vodja prevzel Pavel Javornik. Skupina je skrbela za čistočo mesta, posipanje cest, odvoz fekalij itd.

Po vojni se je delo nadaljevalo v razširjenem obsegu. Inž. Blaž Pristovšek in Pavel Javornik sta se za to vneto zavzemala. MLO je ustanovil posebno podjetje »Uprava za ceste MLO«, ki je dobilo za sedež prostore, ki jih je ob začetku Ulice 29. novembra pivovarna uporabljala za skladišče. Prostore so povečali in izpopolnili. Za začetek je zadostovalo. Ob koncu vojne je bil asfaltiran samo Titov trg pred postajo. Večje ceste so bile tlakovane. Ko je bil na razpolago potreben material, se je podjetje intenzivno lotilo asfaltiranja. Do leta 1960 so bile skoraj vse ulice v mestu asfaltirane. Potlej so postopoma asfaltirali tudi ceste v nastajajočih novih mestnih delih. Okrog 1970 je bila letna norma okrog 10 km na novo asfaltiranih cest.

Tudi kanalizacija je bila stalno na dnevnem redu. Leta 1960 je nastala prva popolna studija o ureditvi mestne kanalizacije, S širenjem mesta je postalo vprašanje čedalje bolj pereče. Leta 1966 je izšel zakon o ureditvi gradbenih zemljišč, ki določa, da je treba pred zidavo poskrbeti za osnovo kanalizacije. Leta 1965 so začeli graditi prvi kanalski zbiralnik. Ko so Sušnico in Koprivnico speljali v Ložnico, so prejšnji stari strugi na mestnem področju uredili v kanalska zbiralnika. Nanje je priključenih okrog 7.300 zbiralnih kanalov in več deset kilometrov lokalne kanalske mreže.

Podjetje vzdržuje 122,61 km makadamskih in 22 km asfaltiranih cest ter 81 km mestnih ulic, v celoti 225,63 km.

Kanalov ima na skrbi 80.640 km, pri čemer sta vključeni satelitski naselji Vojnik in Štore.

Rajonskih zbiralnikov je 8,6 km, predvideni so še *novi, tako da jih bo po programu 10.* Tudi glavni zbiralnik je še v načrtu, potekal bo vzdolž Savinje in bo imel čistilno napravo.

Podjetje skrbi tudi za komunalno ureditev okolij okrog blokov. Leta 1956 je uprava za ceste in kanalizacijo izdelala predlog za preselitev obratnih prostorov na Lavo (Spodnje Ostrožno). Leta 1972 je bilo poslopje za upravo in skladišča gotovo. Nabavljal se je tudi nov strojni park.

Leta 1963 je imelo podjetje 165, leta 1972 pa 286 zaposlenih. Delovni učinek je pa bil mnogo večji, saj se je realizacija povečala osemkratno ob samo za dobro tretjino povečani vrednosti osnovnih sredstev.

Podjetje je do leta 1960 vodil *Pavel Javornik* (ki je umrl — že kot upokojenec — leta 1966). Kot direktorja sta mu sledila *Rafko Skomina* (1960—1972), *Anton Kamenšek* (1972—1974). Za Kamenškom je prevzel vodstvo kot v. d. *dipl. inž. Oton Centrih.*

Snaga — Javne naprave

Po osvoboditvi je po odcepitvi od podjetja Ceste in kanalizacije nastalo posebno podjetje, imenovano »*Snaga*«.

Leta 1953, 17. julija, je na osnovi temeljne uredbe o ustanovah s samostojnim finansiranjem oddelek za gospodarstvo in komunalo pri MLO Celje na prijavo ravnatelja gospodarske ustanove Snage Ručigaj Ivana izdal sledečo odločbo:

V register gospodarskih ustanov, ki ga vodi oddelek za gospodarstvo in komunalo, se vpiše pri že registrirani gospodarski ustanovi Snaga sledeča izpremememba:

naziv ustanove odslej: Mestna gospodarska ustanova »Javne naprave«, Celje.

Poslovni predmet odslej: čiščenje in škropljenje ulic, trgov in cest, odvoz fekalij, odvoz smeti in urejevanje smetišč, vzdrževanje čistoče v javnih stranišč, desinfekcija in deratizacija ter predelava in prodaja vseh predmetov, ki so potrebni za vzdrževanje čistoče, eksploatacija toplovodnega kopališča, Šlandrov trg 6, letnega kopališča v mestnem parku, pralnice na Šlandrovem trgu, tržnice na Trgu V. kongresa in sejmišča, shranjevalnice koles, javne tehtnice, kemične čistilnice, prijavljanje prekrškov o odloku o vzdrževanju reda in čistoče na javnih cestah, ulicah in trgih.

Pri podpisnikih se še vpiše: v odsotnosti ravnatelja podpisuje Gorišek Stanko v istem obsegu, v odsotnosti računovodje pa podpisuje vse finančne listine Lah Zlata.

Dne 18. januarja 1955 je MLO izdal odločbo z bistveno isto vsebino.

Leta 1962 je bila iz obveznosti brisana skrb za letno in leta 1963 tudi za toplovodno kopališče.

Dne 28. septembra 1971 je mestna skupščina na seji enotnega zbora sprejela sklep o soglasju k razširitvi dejavnosti komunalnega podjetja Javne naprave Celje, ki se glasi tako:

Daje se soglasje k razširitvi poslovnega predmeta podjetja Javne naprave Celje za opravljanje naslednjih dejavnosti:

a) čiščenje izložbenih oken in reklamnih napisov,

b) stanovanjskih površin v skupni uporabi meščanov,

c) čiščenje in pranje pločnikov in poslovnih površin pred poslovnimi prostori,

d) čiščenje hišnih odtokov do skupne kanalizacijske mreže,

e) popravila, kemična zaščita in desinfekcija posod ter prevoznih sredstev za javno uporabo,

f) dostava materiala in blaga po naročilu,

g) storitve občanom in delovnim organizacijam v zvezi z odpadnim materialom, ki ne spada v kategorijo rednega odvoza smeti,

h) varnostni nadzor v nočnem času.

Sklep je podpisala predsednica občinske skupščine Olga Vrabič.

Ivan Ručigaj je kot direktor vodil podjetje do 21. novembra 1953, tedaj je postal direktor Viktor Gorinšek, a Ručigaj je ostal v podjetju kot njegov pomočnik. Gorinšek je stopil v pokoj 14. decembra 1970. Vodstvo je kot direktor prevzel dipl. oec. in inž. strojništva Drago Dolžan. Dne 1. septembra 1973 mu je sledil kot vršilec dolžnosti dipl. inž. Bojan

Koleša, ki je vodil podjetje do 15. maja 1975. Od 1. avgusta 1975 je na čelu podjetja *Franc Bervar.*

Obratovodja podjetja je bil od 1954 do 1974 Franc Es.

Komercialno-tehniško službo je opravljal Branko Šlander. Jožica Čater je bila od 1953 do 1971 računovodja, sledila ji je Janja Naraks.

Po izvedeni organizaciji komunalnega podjetja Celje n. sol. o. je bilo podjetje kot TOZD Javne naprave Celje n. sub. o. Celje, Teharska cesta 49, vpisano v sodni register organizacij združenega dela s sledečo dejavnostjo:

čiščenje in škropljenje javnih površin — ulic in trgov, odvoz fekalij in industrijskih odplak, odvoz smeti in industrijskih odpadkov, vzdrževanje javnih sanitarij, desinfekcija in deratizacija, upravljanje tržnic in sejmišč, upravljanje shranjevalnic koles, upravljanje javnih tehtnic, čuvanje motornih vozil na parkirnih prostorih, izdelava in prodaja vseh vrst predmetov, ki so potrebni za vzdrževanje čistoče, čiščenje izložbenih oken in reklamnih napisov, čiščenje stanovanjskih površin v skupni uporabi občanov, čiščenje in pranje pločnikov ter poslovnih površin pred poslovnimi prostori, čiščenje hišnih odtokov do skupne kanalizacijske mreže, popravila, kemična zaščita in desinfekcija posod za smeti in prevoznih sredstev za javno uporabo, dostava materiala in blaga po naročilu, prevozne storitve občanov in organizacij združenega dela v zvezi z odpadnim materialom, ki ne spada v kategorijo rednega odvoza smeti, zimska služba za odstranjevanje snega, varnostni nadzor v nočnem času, vzdrževanje vseh vrst komunalnih in drugih vozil ter popravila teh vozil, upravljanje javnih kopališč.

Čiščenje javnih površin mesta Celja je do konca leta 1977 opravljalo 21 ali 22 ljudi, ker je bilo mnogo boleznin, jih je stvarno delalo še manj, potrebno bi jih bilo 30. S 1. januarjem 1978 so pa začeli uporabljati na novo nabavljen čistilni stroj za pometanje, s tem se je število čistilcev zmanjšalo na 15.

Vseh uslužbencev v podjetju je pa zdaj 105 do 110, med njimi je 14 žensk.

Leta 1974 je stopil v veljavo dogovor med občinskimi skupščinami občin Celje, Žalec in Šentjur glede organiziranja službe po skupnem programu. Dogovor se uvaja v življenje postopoma glede na možnosti in potrebe v posameznih naseljih, o samem izvajanju izdajajo odloke posamezne občinske skupnosti. Občina Mozirje je pa izstopila iz družbe, ker si je uredila lastno komunalno službo.

Staro odlagališče smeti je bilo od prehoda Dolgega polja (za Novo vasjo) v Dobrovo. Novo odlagališče je na področju Bukovžlaka — Žepine v soseščini odlagališča Cinkarne. Tam se smeti odlagajo in buldožirajo. Sestavlja se elaborat, ki bo veljal za 10 let.

Uvedel se je tudi odvoz kosovnih odpadkov po programu, ki zajema vse krajevne skupnosti. Izmenoma se po njih na določenih točkah razmeščajo kontejnerji, v katere občani odlagajo kosovne odpadke.

Postopoma se vrši tudi zamenjava, popravljanje in čiščenje smetiščnih kant in kontejnerjev, kar je zvezano z znatnimi stroški.

Podjetje ima od leta 1964 nov dom na Teharski cesti 49. Poleg doma je tudi mehanična delavnica.

Od marca 1975 je direktor TOZD Javne naprave Franc Bervar, tajnica je Ivanka Plešnik (od januarja 1976), vodja samoupravne in kadrovske službe pa Anica Močenik (od), referent za parkirne prostore je Anton Jazbinšek.

V dobi med obema vojnama je predhodnica podjetja poleg Olepševalnega društva skrbela tudi za red in čistočo v parku, po vojni je vso skrb za nasade v parku in drugod prevzelo Vrtnarstvo v Medlogu.

Pogrebni zavod

Ko je posloval še v starem okviru, ga je vodil *Stanko Gorišek*. Njemu so sledili kot upravniki: *Anton Brglez, Vinko Korenčič, Franc Tržan* (1963—1967), *Ivan Mirt* (1967), *Franc Bevc* (1967—1968).

Leta 1955 je občinski ljudski odbor priznal zavod kot pomembno poslovno enoto. Leta 1968 pa kot gospodarsko organizacijo. Tedaj mu je tudi natančneje določil obseg dejavnosti: vzdrževanje pokopališča v primernem redu, pogrebe in ekshumacije, mizarske storitve, prodajanje krst, vencev in drugih pogrebnih potrebščin, kamnoseška dela.

Leta 1968 je bil za direktorja zavoda imenovan *inž. Janez Ogner*, ki vodi zavod še danes. Upravnik pokopališča je bil poprej Alojzij Pisanec. Leta 1958 mu je sledil Anton Stopinšek. Prejšnji referenti sprejemne pisarne Jožici Stopinšek je leta 1964 sledila Marija Ramšak.

Računovodkinja je bila od 1963 do 1970 Erika Selčan, sledila ji je Nada Ivančič.

Mrliška veža je bila obnovljena od 1950—1952 (za direktorja Brgleza). Krste izdeluje deloma zavod sam (vodja mizarskih del izza leta 1969 Franc Kelhar), deloma mu jih pa dobavlja tovarna pogrebnih potrebščin Menina v Kamniku. Uprava je bila poprej v Ipavčevi ulici, zdaj je na Teharski cesti.

Pokopališče ima sedem oddelkov. Krilni oddelek na vzhodni strani se je začel uporabljati posamezno okoli leta 1930, številneje leta 1940, večji oddelek na zahodni strani pa leta 1950, številneje leta 1960. Pod mednarodno zaščito je vojaški oddelek, ki je deloma pod glavnim pokopališčem, deloma ob vzhodnem krilu. Ker ga je okupator popolnoma zanemaril, je v njem samo še nekaj skromno oskrbovanih grobov.

Letos (1975) se delajo priprave, da se pokopališče razširi nasproti zahodnemu krilu na severni strani ceste Mirne poti. Razširitev bo zadoščala za kako desetletje. Pojavlja se vprašanje, kaj potem, ko se pokopališče na Sevcih ne bo imelo kam širiti. Okoliško pokopališče na Golovcu je določeno za zeleno površino ali park velikega Celja. Tu se za pokop lahko uporabljajo samo še grobnice. Sosednje bolniško pokopališče v Črnem lesu je izjemoma še uporabljal okupator za žrtve svoje divjosti. Inž. Blaž Pristovšek je v letih pred drugo vojno mislil na Zagorje v gozdnem kotu med Zgornjo Hudinjo in Dobrovo.

Reorganizacija

V podjetju je 13 (4) zaposlenih.

Od leta 1974 do 1978 je bilo vseh pet podjetij združenih pod imenom *Komunalno podjetje*. Leta 1978 se je začelo uporabljati ime *Komunala Celje*.

Podjetje je od leta 1974 kot direktor vodil Stane Polajner, dne 1. septembra 1978 mu je kot generalni direktor sledil Jože Gaberšek, inž. org. dela.

Leta 1974 so se v Komunalnem podjetju združena bivša podjetja preuredila v samoupravne TOZD. Vodje so jim direktorji:

Ceste in kanalizacije: inž. Oto Antauer — do upokojitve konec leta 1979, nato v. d. Stane Antauer. Javne naprave: Franc Bervar. Plinarna: Jure Černetič. Pokopališka služba: inž. Janez Ogner — do 1980, ko je prevzel študijski referat o razvoju pokopališča, sledil mu je inž. varstva dela Karel Lorenčak. Vodovod: Erik Poljanec.

Skupnost skupnih služb

Ima tri sektorje:

1. Razvojno-tehnični sektor. Vodja inž. Niko Krivec. Med uslužbenci se je do leta 1980 inž. Ivan Pfajfer pretežno bavil s kanalizacijo. Tedaj je postal vodja strokovne službe samoupravne stanovanjske skupnosti. Sledila mu je dipl. inž. Milka Leskovšek, ki je razvojni inženir za področje oskrbe z vodo. Dipl. inž. Ivan Jurak ima razvojni referat za preskrbo s plinom.

2. Splošni sektor. Vodja Miro Gradič.

3. Računsko-finančni sektor. Vodja Ivan Čendak. Finančno knjigovodstvo opravlja Anica Pungeršek.

4. Organizator zahtevnejših investicijskih del je gradbeni tehnik Anica Kolenc, manj zahtevnejših del pa Avgust Umek.

Ekonomsko-finančna komunalna dejavnost je poverjena ekonomistu Andreju Marinčku.

Leta 1976 je bila ustanovljena skupnost občinskih samoupravnih podjetij, ki ji pripada tudi komunalno podjetje.

Njeni skupščini je na čelu predsednik Vlado Črešnik, tajnik je bil do 1978 inž. Janez Kozmus, potlej je pa Stane Polajnar.

Skupščina se deli v zbor izvajalcev komunalnih storitev in v zbor uporabnikov komunalnih storitev. Prvi zbor šteje 20 delegatov; izmed njih jih je 16 iz komunalnih podjetij, po eden pa iz TOZD Vrtnarstvo, iz TOZD Elektro, iz TOZD Izletnik, iz TOZD Veterinarski zavod in Dimnikarstvo.

Drugi zbor šteje 40 delegatov, izmed njih jih je 30 iz krajevnih skupnosti (KS) in 10 iz združenega dela (ZD).

PROMET IN TURIZEM

AVTOTURISTIČNO PODJETJE (IZLETNIK)

Podjetje se je prvotno imenovalo *Avtobus-promet,* ki je bil naslednik enakega medvojnega podjetja, nastanjenega prav tako v Spodnjem Lanovžu, majhni graščini iz početka novega veka.

Avtobus-promet je kot obnovljeno podjetje ustanovila vlada republike Slovenije z odločbo z dne 26. julija 1951 in je bilo vpisano v sodni register dne 22. januarja 1955.

Vpis na kratko označuje predmet poslovanja: prevoz potnikov z avtobusi in osebnimi avtomobili.

Z odločbo občinskega ljudskega odbora z dne 19. septembra 1961 je podjetje dobilo status komunalnega podjetja. Dne 14. oktobra 1964 je z odločbo skupščine podjetje dobilo ime Avtoturistično podjetje »Izletnik« Celje, kratko »Izletnik«.

Dne 9. januarja 1965 je menjalo svoj status: iz komunalnega podjetja se je spremenilo v gospodarsko podjetje.

Dve leti poprej, 10. junija 1963, se je z odločbo občinskega ljudskega odbora razširil predmet poslovanja. V sodnem reegistru je označen s petimi točkami:

1. Organiziranje izletov in prevozov v tuzemstvu.
2. Posredovanje pri dobivanju potnih listov, vizumov in valut.
3. Prodaja vozovnic, železniških, ladijskih in avionskih, domačih in mednarodnih, tudi spalniških.
4. Menjava tujih valut.
5. Rezervacije sob in penzionov, dajanje informacij.

Promet je hitro rasel. Podjetje je otvarjalo nove poslovalnice: v Kopru in Piranu (1959, v Kopru 1962 izbrisana), v Hrastniku (1963, sedež v Studencih — gornji Hrastnik, leta 1967 premeščen na Cesto 1. maja — v križišče, kjer je odcepek proti Dolu), v Krškem (1962), v Velenju (1964), v Mozirju (1965), v Krapini (1966), v Šoštanju (1967), na Viču pri Dravogradu (1968, menjalnica valute in dajanje turističnih uslug, leta 1973 ukinjena).

Dne 15. novembra 1967 je podjetje dalo vpisati v sodni register razširjen predmet poslovanja: opravljanje prevoza potnikov v mednarodnem

cestnem prometu, turistične storitve v inozemskem turizmu za tuje in domače turiste, gostinske storitve za inozemske goste ali turiste.

Podjetje se je medtem začelo baviti tudi z gostinstvom: leta 1967 je na osnovi dvostranskega referenduma prevzelo novi celjski hotel »Celeio«, še istega leta je v Hrastniku poleg postajališča na križišču otvorilo bife, leta 1968 je prevzelo Celjsko kočo pod Tovstom in restavracijo pri celjskem stadionu, otvorilo je pa tudi bife v Ipavčevi ulici pri avtohali, kjer so začeli pripravljati tople malice, dne 17. januarja 1974 je od Planinskega društva prevzelo Mozirsko kočo na Golteh, leta 1976 pa Planinski dom v Logarski dolini.

Ob ustanovitvi je kot direktor prevzel vodstvo podjetja izkušeni strokovnjak *Slavko Prelovec,* njemu je 4. februarja 1961 sledil *Franc Bajc,* a Bajcu kot generalni direktor 10. decembra 1970 dipl. phil. *Leopold Perc,* ki vodi podjetje še danes (1980).

Jože Zupanc in Ludvik Račič sta bila pravnika-sekretarja. Jožica Samec je računovodkinja še danes. Zlata Voh je bila mezdni in materialni knjigovodja, sledil ji je Arnolf Goršek.

Ko je podjetje sprejelo v program turizem, je prevzel vodstvo ustreznega oddelka Jože Zupančič (1967—1971). Sledila sta mu Edo Gaberšek in Dragica Soršak.

Šefa prometne sekcije sta bila Stanislav Pristovšek in Viktor Cvahte.

Poslovalnice so vodili: Dragica Kosančič (Piran), Ernest Bočko in Karmen Rak (Hrastnik), Ernest Stoklas, Blaž Držanič, Mijo Tot in Ernest Petrišič (Krško), Ernest Stoklas (Velenje), Gregor Verbač in Franc Pogelšek (Mozirje), Verica Sertič (Krapina), Angela Lubarda (Šoštanj).

Hotel Celeio in ostala gostinska podjetja vodi vso dobo direktor Jože Bevc. Računovodkinja je pa Dora Jager.

Dne 31. decembra 1974 je bila izvedena reorganizacija podjetja z razdelitvijo v temeljne organizacije združenega dela (TOZD).

Vodstvo skupnih služb je kot glavni direktor prevzel *prof. Leopold Perc,* finančni sektor je prevzela *Ana Jovanović, dipl. ekon.,* direktor, splošni kadrovski sektor *Ludovik Račič, dipl. iur.,* direktor, vodstvo centralnega knjigovodstva *Jožica Samec.*

TOZD, vodje, direktorji: *Promet* — inž. prometa *Ivan Cesar, Delavnice* — inž. *Slavko Tripić, Hotel Celeia* — politolog *Zdravko Turinšek, Golte — Ivan Drolc, Turistična agencija* — dipl. oec. *Edvard Gaberšek,* nato *Dragica Soršak.*

Po letu 1970 je podjetje zelo napredovalo.

Leta 1970 je imelo 127 avtobusov, zdaj jih ima 250. Poprečna starost avtobusov je 3,2 leta.

Poleg Spodnjega Lanovža je lani dokončalo zelo *moderno delavnico.* Za avtobusni promet skrbi v 28 občinah. Poleg Celja so zlasti močne postojanke: Velenje, Posavje (Krško, Sevnica), Krapina, Konjice, Šmarje, Žalec, Mozirje.

V *Trebčah* (delu spominskega parka Kumrovec—Kozjansko) je zgradilo *gostišče,* pripravlja se na razširitev Celeie.

Golte delajo težkoče, a so skupna zadeva vseh činiteljev, ki jim je mar turizem in zimski šport.

Avtobusna postaja je bila do pomladi 1980 pred železniško postajo. Tedaj se je preselila v novo zelo moderno zgradbo v ozadnju cerkve sv. Maksimilijana pri prehodu Aškerčeve ulice v Mariborsko cesto. Samo za mestni lokalni promet je ostalo postajališče na starem mestu.

Glavna uprava je bila poprej v Gregorčičevi ulici 7 (v bivši Kalanovi hiši — vzhodni sosedi zdravstvenega doma). Turistična agencija pa v Stanetovi ulici 2. Po preselitvi avtobusne postaje se je glavna uprava z oddelkom agencije preselila v novo moderno poslopje, ki je gradbeno povezano s postajo. Poleg garaž na Spodnjem Lanovžu je podjetje leta 1971 zgradilo veliko moderno delavnico.

Leta 1945 je imelo 2 vozili, ki jih je prevzelo od Nemcev, leta 1978 pa je njihovo število že naraslo na 271 enot.

Zimsko-športni sektor na Golteh je podjetje zgradilo leta 1967 in dopolnilo leta 1969. Leta 1974 ga je vključilo v TOZD Hotel, pozneje ga je pa pod vtisom krize izločilo in priključilo velenjski »Rdeči dvorani«.

DELOVNA ORGANIZACIJA KOMPAS

V stari Jugoslaviji je bila najvažnejša organizacija za pospeševanje tujskega prometa delniška družba za tujski promet — *Putnik*. Njena ljubljanska podružnica je bila ustanovljena leta 1923. Podjetje je bilo poldržavno.

Po drugi svetovni vojni je bilo že leta 1945 ustanovljeno zvezno podjetje za promet potnikov in turistov *Putnik*, ki je imelo svoj sedež v Beogradu. Leta 1951 se je zvezno podjetje decentraliziralo, iz njega je nastalo deset turističnih podjetij. Odločbo o decentralizaciji je izdala centralna vlada. Ljubljansko je dobilo ime Putnik Slovenija.

Dne 1. 10. 1959 je v programu za leto 1960 sprejelo ime *Kompas*. Pod tem imenom posluje od 14. oktobra 1971.

V začetku je imelo podjetje 10 poslovalnic na teritoriju Socialistične republike Slovenije. Razpolagalo je z osmimi avtobusi in imelo zaposlenih 80 delavcev. Njegova pospešena rast se je začela leta 1957, ko se je mreža poslovalnic razširila na sosednjo Hrvatsko. Leta 1965 so sledile poslovalnice v Srbiji, leta 1966 v Makedoniji in leta 1970 v Bosni in Hercegovini.

Izprva je poslovalo podjetje v najetih poslovnih prostorih, garaže za svoje avtobuse je zgradilo z udarniškim delom in lastnimi sredstvi. Leta 1961 je zrasla poslovna hiša v ljubljanski Dvoržakovi ulici, v razdobju 1963—1976 pa je zgradilo nove turistične poslovalnice ob državnih mejah od Korenskega sedla do Dimitrovgrada in hotele na Ljubelju, Bledu, v Dubrovniku, Kranjski gori in Ljubljani, kjer je zgradilo tudi drugo, moderno poslovno hišo. Da bi se učinkoviteje uveljavil na inozemskem trgu, je Kompas leta 1964 osnoval Rent-a-car službo za izposojanje motornih vozil. V naslednjih letih so se Kompasu pridružili: motel v Kranjski gori

(1966), hotel »Stane Žagar« v Bohinju (1970), motel v Mednem (1974), gostinsko podjetje »Pohorje« v Slovenjem Gradcu (1974).

V razdobju 1951 do 1962 je dobilo podjetje delavsko samoupravo: delavski svet in upravni odbor. Leta 1962 je pri svojih poslovnih enotah začelo ustanavljati svete.

Ustavne amandmaje so pri podjetju začeli uveljavljati leta 1972.

Čim je izšel Zakon o konstituiranju organizacije združenega dela, so izdelali ekonomske analize, na osnovi katerih so bili dani pogoji, da se v skladu z določili zakona lahko organizirajo temeljne organizacije združenega dela. Ugotovili so, da imajo pogoje za to vsi hoteli, domači turizem, inozemski turizem, avtobusni promet, mejni turistični promet in rent-a-car. Po vsestranskem razpravljanju so se delovni ljudje Kompasa odločili, da se organizirajo v TOZD. Samoupravni sporazum so podpisali 18. decembra 1973. S tem se je v turističnem in gostinskem podjetju Kompas Jugoslavija združilo dvanajst temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti skupnih služb.

Centralni delavski svet podjetja sestavljajo po trije delegati vsake TOZD in DSSS (temeljne organizacije združenega dela in delavskega sveta skupnih služb). Določene skupne izvršilne funkcije se poverjajo enemu izmed sedmih kolegijskih organov, v katerem ima vsaka TOZD in DSSS po enega zastopnika.

Leta 1976 je bilo že štirinajst TOZD.

Prvi generalni direktor Kompasa Jugoslavije je bil *Zvone Tanko*, drugi je bil *Cene Iskra*.

Turistično in gostinsko podjetje Kompas Jugoslavija je največje in najmočnejše podjetje turistične stroke v Jugoslaviji. Leta 1976 je imelo 1.680 zaposlenih.

Njegov sestav je bil tedaj naslednji:

I. *Vodstvo delovne organizacije:* predsednik DS DO: dipl. geogr. *Vlado Plantarič*, generalni direktor: *dr. Miha Hlade*, pomočnik in namestnik generalnega direktorja: *Jože Vidic*, pomočnik generalnega direktorja: *dipl. iur. Viktor Roš.*

II. *Samoupravni in poslovodni organi TOZD in v DSSS delovne organizacije:*

TOZD Domači turizem: predsednik DS Mladen Petrač, direktor Zore Roter.

TOZD Inozemski turizem: predsednik DS Janez Bakarčič, direktor Branko Čelan.

TOZD Avtobusni promet: predsednik DS Janez Trnovec, direktor Ivan Gorenc.

TOZD Rent-a-car: predsednik DS Milan Virant, direktor inž. Peter Podkrajšek.

TOZD Mejni turistični servis: predsednik DS Jordan Dimitrov, direktor prof. Veronika Sketa.

TOZD Hotel Bled: predsednik DS Franc Jazbec, direktor Jožica Zlatnar.

TOZD Hotel »Stane Žagar« Bohinj: predsednik DS Franc Malej, direktor Štefka Malej.

TOZD Hotel Dubrovnik: predsednik DS Željko Žuvela, direktor Ferdo Živković.

TOZD Hotel Kranjska gora: predsednik DS Andreja Malenšek, direktor Bojan Plahuta.

TOZD Hotel Ljubelj: predsednik DS Janez Dolžan, direktor Darko Hribar.

TOZD GO Avtocesta Postojna: predsednik DS Damjana Furlan, direktor Zlatko Zorč.

TOZD Motel Medno: predsednik DS Vlado Fijavž, direktor Franc Matko.

TOZD Hotel Ljubljana: predsednik DS Zvone Jeras, direktor Alfred Polak.

TOZD GO Slovenj Gradec: predsednik DS Elza Savinek, direktor Ivan Merzdovnik.

DSSS: predsednik DS Franc Zajc, v. d. direktor dipl. oec. Vinko Marlot.

Poslovne enote TOZD Domači turizem: Beograd, Celje, Jesenice, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Niš, Novi Sad, Novo mesto, Sarajevo, Skopje, Slovenj Gradec, Subotica, Zagreb.

Stalne poslovne enote TOZD inozemski turizem: Bled, Budva, Crikvenica, Dubrovnik, Hercegnovi, Koper, Makarska, Opatija, Petrovci v Prekmurju (Gojitveno lovišče), Poreč, Portorož, Postojna, Pula, Rabac, Rovinj, Split, Zadar.

Poslovne enote TOZD Rent-a-car: Beograd — hotel Jugoslavija, Bled — hotel Kompas, Brnik — letališče Ljubljana, Budva — poslovnica Kompas, Čilipi — hotel Croatia, Cavtat — letališče Dubrovnik, Dubrovnik —hotel Kompas, Ljubljana — Miklošičeva, Maribor — aerodrom Slivnica, Ohrid — hotel Palace, Opatija — poslovnica Kompas, Osijek — Veljka Vlahovića, Pleso Zagreb — letališče Zagreb, Poreč — poslovalnica Kompas, Portorož — poslovalnica Kompas, Pula — letališče Pula, Rabac — Turistično društvo, Rijeka — letališče Krk, Sarajevo — letališče Butmir, Skopje — letališče Skopje, Split — letališče Kaštel, Surčin Beograd — letališče Beograd, Šibenik — poslovalnica Atlas, Zadar — letališče Zadar, Zagreb — hotel Laguna.

Poslovne enote TOZD Mejni turistični servisi: Fernetiči, Gradina, Korensko sedlo, Kozina, Lazaret, Rateče, Sežana, Šentilj, Škofije, Vatin, Vršac.

Poslovalnica za blagovni promet — Ljubljana: Pražakova 4.

TOZD Avtobusni promet Ljubljana: Celovška 206.

Hoteli in moteli: TOZD Hotel Kranjska gora, motel Kranjska gora, hotel Alpina Kranjska gora, TOZD hotel Bled, Izletniški dom Ribno — Bled, TOZD hotel Stane Žagar, Bohinj, TOZD Turistično gostinski objekti Ljubelj, restavracija »Deteljica« Tržič, Žičnica Zelenica Ljubelj, TOZD hotel Ljubljana, TOZD motel Medno, TOZD hotel Dubrovnik, TOZD gostinski objekti Avto cesta Postojna, TOZD gostinski objekti Slovenj Gra-

dec (hotel Pohorje, hotel Korotan, restavracija Letališče, Turiška vas, restavracija Turist, gostišče Dom, gostilna »Šmartno« — Šmartno, gostilna Lovec — Dolič).

Združenje avstralskih turističnih agencij.

Asta — Združenje ameriških turističnih agencij.

Poslovno združenje turističnih gospodarskih organizacij Jugoslavije.

Cotal — Združenje turističnih agencij Latinske Amerike.

Svetovna zveza turističnih agencij.

DRV — Združenje nemških turističnih agencij.

Jata — Mednarodna zveza avionskih prevoznikov.

Ista — Mednarodno združenje agencij za organizacijo ogledov in izletov.

Jugo-banka — Beograd.

Jugohoteli — Združenje jugoslovanskih hotelov.

Jugoslovanska kmetijska banka — Beograd.

Turistična zveza Hrvatske.

Turistična zveza Slovenije.

WAFA — Svetovno združenje turističnih agencij.

Centralna poslovalnica: Ljubljana, Pražakova 4.

Poslovalnica v Celju: Tomšičev trg 1.

PREVOZNIŠTVO

Podjetje je nastalo takoj po osvoboditvi, kot naslednik medvojnega podjetja, ki je opravljalo tovorni in avtomobilski promet.

Stvarna podlaga za nastanek je bila skromna. Bilo je nekaj propadajočih avtomobilov in nekaj avtomobilskih delov, ki jih je zapustil okupator. Kakor pred vojno je bilo nastanjeno na Spodnjem Lanovžu, kjer je bila na razpolago tudi skromna delavnica. S hitrim delom se je postavilo na noge. Obnova gospodarstva je to terjala.

Dne 25. novembra 1947 je mestni ljudski odbor izdal formalno odločbo o ustanovitvi, podpisala sta jo Andrej Svetek kot predsednik in Janko Vagner kot tajnik.

Odločba se opira na Splošni zakon o državnih gospodarskih podjetjih ter Splošni zakon o ljudskih odborih in se glasi tako:

Odločba o ustanovitvi državnega gospodarskega podjetja lokalnega pomena za prevoz tovorov in oseb.

1.

Ustanovi se državno prevozniško podjetje, ki bo poslovalo pod firmo *»Prevozništvo MLO Celje« s sedežem v Celju.*

Podjetje mora ustanavljati svoje poslovalnice na sedežu podjetja.

2.

Podjetje ima ob ustanovitvi v upravljanju:

a) osnovna sredstva, obstoječa iz prevozniškega parka, orodja, inventarja v vrednosti din 1,084.180,87,

b) obratna sredstva, obstoječa in denarja v vrednosti 61.350,97 din.

3.

Predmet poslovanja podjetja je prevoz tovorov in oseb z motornimi vozili.

4.

»Prevozništvo MLO Celje« je samostojno prevozniško podjetje pod operativnim upravnim vodstvom Direkcije gospodarskih podjetij MLO Celje, ki predpiše pravila o organizaciji in poslovanju podjetja.

Na osnovi tega akta je odsek za finance Mestnega ljudskega odbora dne 10. novembra 1947 izdal dopolnilno odločbo, ki jo je podpisal Janko Vagner kot poverjenik odseka za finance. Iz odločbe vidimo, da je bil ravnatelj podjetja *Janko Mirnik,* računovodkinja je pa bila *Magda Kočar.*

Tedaj je imelo podjetje razen nekaj avtobusov samo 4 tovorne avtomobile. Leta 1950 je dobilo podjetje delavski odbor in upravni svet. S tem se je začelo zelo hitro napredovanje. Pri tem se je podjetje leta 1951 omejilo na tovorni promet, kajti 26. julija 1951 je vlada republike Slovenije s svojo odločbo ločila od njega avtobusni promet, za katerega je ustanovila podjetje »Avtobus promet«, ki je leta 1964 dobil ime *»Avtoturistično podjetje Celje«.*

Leta 1950 je znašal promet podjetja 10,612.024 ton, zaposlenih je imelo 43 oseb, vrednost osnovnih sredstev je znašala 4,116.328 din. Leta 1951 je zaradi odcepitve Avtobus prometa promet padel za 2 milijona ton, število zaposlenih se je dvignilo na 54 oseb, vrednost osnovnih sredstev pa na 9,659.992 din.

Leta 1960 je bil promet že dvajsetkraten, zaposlenih je bilo 65 oseb, osnovna sredstva so pa dosegla vrednost 203,304.000 milijonov.

Do danes se je prevozna kapaciteta dvignila od 14 na 1.400 ton, to je stokratno.

Leta 1966 se je podjetje preselilo v *Spodnje Trnovlje* tik na levo stran Hudinje, kjer si je v nadaljevanju zelo lepega upravnega poslopja s pisarnami, jedilnico in veliko dvorano zgradilo garaže in delavnice. Obširen okolni svet lahko sprejme zelo veliko število vozil, ki jih pregledujejo pred vsakodnevno vožnjo, znaten del zemljišča pa obdelujejo uslužbenci, ki jih je že okrog 250.

Leta 1974 je podjetje razširilo predmet svojega poslovanja in se je na novo konstituiralo z naslednjim vpisom v sodni register: Podjetje opravlja vse transportne storitve z motornimi vozili v državi in v zamejstvu. Vsa motorna in servisna dela za lastne in tuje potrebe izvršuje v lastnih delavnicah.

Podjetje sme brez posebnega vpisa v register opravljati poleg svoje dejavnosti v manjšem obsegu tudi druge dejavnosti, ki neposredno služijo registrirani dejavnosti in pripomorejo k popolnemu izkoriščanju zmogljivosti opreme in pomožnega materiala, ki se uporabljajo pri opravljanju registrirane dejavnosti.

Dne 16. februarja 1963 je bilo Prevozništvu pripojeno podjetje *Avtousluge* Celje.

Dne 29. maja 1958 je podjetje ustanovilo poslovalnico v *Zagrebu* in 20. novembra 1972 poslovalnico v *Osijeku.*

Podjetje sodeluje z Avtomotodruštvom Celje, Slomškov trg, tako v pogledu šolanja in vežbanja kakor tudi v pogledu namestitve strokovnega osebja.

Računovodstvo je za Magdo Kočarjevo leta 1955 prevzela Franka Stros, Magda Kočar je postala njena sopodpisnica, a leta 1956 ji je sledila Silva Germ.

Jože Bevc je leta 1974 za Jakšetom vpisan kot komercialni direktor in Silva Germ kot vodja socialno-kadrovskega sektorja.

Vodstvo poslovalnice v Zagrebu je leta 1958 prevzel Dobrila Protić, poslovalnice v Osijeku pa leta 1972 Mirjana Mikulić.

Janko Mirnik je vodil podjetje do leta 1955. Tedaj mu je sledil *Franc Pipan.* Dne 7. aprila 1966 je vodstvo podjetja kot vršilec dolžnosti prevzel komercialni direktor *Jože Jakše.* Dne 10. novembra 1966 je bil *Ivo Resnik* potrjen kot direktor, 19. septembra 1971 je bil po ponovni izvolitvi zopet potrjen. Dne 25. septembra 1974 je postal direktor *Ivo Belle,* dotlej vodja splošnega sektorja, ki je na čelu podjetja še danes.

Leta 1973 je bilo podjetje vpisano v novi sodni register pod št. 32,00.

ELEKTRIKA

Mesto je od leta 1912 dobivalo elektriko iz Westnove tovarne, od leta 1926 od Fale (razdelilna transformatorska postaja Laško), od leta 1935 od Kranjskih deželnih elektrarn (razdelilna transformatorska postaja Podlog).

Okupator je leta 1942 zgradil za mesto manjšo razdelilno postajo na Ostrožnem: napetost je dvignil od 20 na 5.000 voltov, jakost pa na 800 KVA.

Po osvoboditvi so mestno elektrarno vključili v sestav Državnih elektrarn Slovenije (DES). Delokrog podružnice je segal prvotno na jugu do Radeč in na severu do Strmca (Nove cerkve), ob osvoboditvi je bilo omrežje do polovice poškodovano. Vodstvo podružnice se je nastanilo v predvojni rudarski šoli. Tam si je tudi uredilo delavnico. V kleti je začasno namestilo transformator in razdelilno postajo na napetost 380—220 voltov.

Toda leta 1954 je že zgradilo veliko transformatorsko postajo v Selcih. Bilo je nujno, kajti brez nje prav tedaj zgrajeni štorski elektroplavž ne bi bil delal. Prejšnje naprave s pet in dvajset kilovatno napetostjo so dotrajale. Obnoviti so morali visokonapetnostno prostozračno in kabelsko mrežo z napetostjo 35 in 10 KV. Novi napajalni transformatorski postaji so dali napetost 110/35/10 KV. Postaja ima montažni stolp, stikališče in komandni oddelek, leži ob daljnovodu 110 KV, ki ji omogoča priključek v mariborski kakor laški smeri.

V času od 1950 do 1960 so postopoma dvignili napetost od 5.000 na 10.000 voltov in jakost od 125/210 na 380/220 KVA.

Leta 1967 so zgradili še manjšo razdelilno transformatorsko postajo RTP Lava z jakostjo 110/10 KV, leta 1972 pa drugo RTP Trnovlje z isto jakostjo.

Leta 1965 se je podjetje organiziralo kot Elektro Celje. Vendar se je leta 1971 upravno in finančno priključilo Združenemu podjetju Elektro Slovenija. Celjsko podjetje se deli v tri poslovne enote: Celje, Slovenj Gradec, Brežice.

Ob združitvi je bil direktor podjetja Mirko Zupanc, njegov pomočnik pa Stanko Lavrenčič, posamezne sektorje so vodili: dipl. elektroinženirji: Leopold Blaznik, Franc Strniša, Milan Fišer.

Po novi samoupravni ureditvi obsega TOZD Elektro Celje področje sedmih občin: Celje, Žalec, Mozirje, Laško, Šentjur, Šmarje.

Direktor TOZD je dipl. elektroinž. Jože Bertalanič; pomočnik Franc Raspret.

Posamezne oddelke pa vodijo: oddelek za obratovanje: Vladimir Prezelj; oddelek za gradnje: Franc Čujež; oddelek za servisne službe v Selcih: Franc Plevčak; oddelek za projektiranje: inž. Ivan Bratanič; oddelek za razvoj: inž. Marjan Žumer; konzumni oddelek: Milan Petrovič; splošni oddelek. Slavko Trobiš; gospodarski oddelek: načelnik Ivan Jug; oddelek za avtotransport: Ivan Končan; strokovni svetovalec: inž. Milan Fišer.

Za celotno skupnost je poseben TOZD, ki mu je na čelu direktor Boris Božič.

CESTE

V stari Jugoslaviji so za ceste skrbeli, kolikor je dopuščala možnost. Nekatere ceste, npr. Celje—Zidani most, so modernizirali, druge so šele začeli graditi, pri čemer so prišli tu manj, tam bolj daleč (npr. cesti Frankolovo—Črešnjice, Vojnik—Šmartno v Rožni dolini).

Okupator je skrbel samo za tiste ceste, ki jih je rabil za prevoz vojske in vojnih potrebščin.

Po osvoboditvi je izpočetka primanjkovalo sredstev, bile so pač bolj nujne gradbene potrebe.

Izprva je skrbelo za ceste ministrstvo za gradnje, ki je imelo v svojem sestavu *Direkcijo cest.* Pod to direkcijo sta bila odseka za ceste pri oddelku za gradnje okrožnega odbora Osvobodilne fronte v Ljubljani in Mariboru. V sestavu mariborskega odseka so bile izpostave cest v Celju, Mariboru, Ptuju in Ljutomeru. Pri izpostavah so bila cestna nadzorstva.

Direkcija za ceste je upravljala ceste I. in II. ter važne ceste III. reda.

Stroške je financiral OOF gradbeni odbor.

V decembru 1946 so Direkcijo za ceste preosnovali v *Glavno upravo za ceste,* ki je bila še vedno pod ministrstvom za gradnje. Glavna uprava je imela na terenu uprave za ceste: v Ljubljani, Mariboru, Celju in Novem mestu. Pod upravami so pa bile baze s še ožjim področjem. Že leta 1946

je začela vlada izdajati ukrepe za izboljšanje cest in gradnjo mostov. Tako sta bila leta 1946 zgrajena v Savinjski dolini dva nova mostova: prvi v Nazarju in drugi v Letušu. Načrt za oba mostova je napravil inž. Lavoslav Viher, gradil ju je Gradis, delo sta vodila inž. Milan Gjud (v Nazarju) in Janez Žagar (v Letušu) s pomočjo delovodje Viktorja Mastnaka. Leta 1947 je bil definitivno zgrajen Grobeljski most, ki ga je leta 1973 vzela voda, a je bil naslednje leto obnovljen in okrepljen. Za Grobeljskim je nastal most na Polzeli.

Službo so financirali iz republiškega, za manj pomembne ceste pa iz okrožnega in okrajnega proračuna.

Glavno upravo za ceste so v začetku leta 1947 ukinili, posle je za kratko dobo prevzel poseben odsek pri ministrstvu za gradnje, v marcu 1947 je pa že bilo ustanovljeno posebno *Gradbeno podjetje za LRS,* ki je imelo direkcijo v Ljubljani. To podjetje je ukinilo manjše baze cest in jih priključilo večjim v Ljubljani, Mariboru, Celju in Novem mestu, ki so neposredno skrbele zanje. Po priključitvi Primorja je septembra 1947 sledila še baza v Ajdovščini.

Pri celjskem okrožju je bila skrb za ceste ena izmed perečih nalog. Čim je bilo ustanovljeno, je načelnik okrožnega gradbenega oddelka Matko Pečar poveril skrb za ceste cestnemu mojstru Antonu Senici, ki je bil pod Tonetom Černetom, dipl. tehnikom in vodjem tehnične cestne službe, zaposlen pri cestnih delih že za stare Jugoslavije. Leta 1946 je pa postal upravnik okrožne cestne uprave *dipl. gradb. tehnik Lavoslav Levstik.* Senica je postal nadzornik določenega cestnega rajona. Gradbeno podjetje s cestnimi bazami je poslovalo kot podjetje. Pogodbe je sklepalo z ministrstvom za lokalni promet, ki je skrbelo za denarna sredstva.

V začetku leta 1948 je bilo pri ministrstvu za lokalni promet ustanovljena *Glavna uprava za ceste,* ki je imelo na terenu uprave za ceste v Ljubljani, Celju, Mariboru in Ajdovščini. Upravam so bila podrejena cestna nadzorstva. Poslovala so prav tako na podjetniški način.

Spomladi 1949 so pri ministrstvu za lokalni promet odpravili Glavno upravo za ceste. Na njegovo mesto je stopila Uprava za ceste ministrstva za lokalni promet, ki je vse ceste I., II. in III. reda vzdrževala po okrajnih ljudskih odborih. Ti so pogodbeno izročali delo cestnemu gradbenemu podjetju.

Maja 1949 so bila ukinjena okrožja in ustanovljeni oblastni odbori v Ljubljani, Mariboru in Postojni. Ti odbori so imeli predstavništva ali uprave za ceste.

Po ukinitvi oblasti je vrhovno skrb za ceste zopet prevzelo ministrstvo za lokalni promet po *svoji Upravi za ceste* (1950) *in po okrajnih ljudskih odborih.* Marca 1949 je v sestavu Uprave za ceste nastalo cestno gradbeno podjetje *Cegrad,* ki je imelo središče v Ljubljani, odseke pa v Ljubljani, Mariboru in Ajdovščini.

Aprila 1951 ze bilo ukinjeno ministrstvo za lokalni promet in njegove posle je prevzel Svet za gradbene in lokalne zadeve po svoji Upravi za ceste.

Dne 27. marca 1952 je vlada ukinila Cegrad in Uprave za ceste je na mestih, kjer so bili poprej sedeži Cegrada, ustanovila tehnične sekcije, tako je uprava lahko izvrševala cestna dela neposredno.

Julija 1952 je bil ukinjen Svet za gradbene in komunalne zadeve. Uprava za ceste je prišla v sklop Gospodarskega sveta LRS, v začetku leta 1953 pa v sestav Državnega sekretariata za gospodarstvo.

Dne 20. novembra 1953 je bila zopet ustanovljena *Uprava za ceste* kot samostojen republiški organ, podvržen izvršnemu Svetu LRS, pri katerem je bil poseben cestni svet kot posvetovalni organ. Leta 1961 so Upravo za ceste in njene tehnične sekcije prešle v samostojna cestna podjetja. Teh je bilo 7: v Celju, Gorici, Kopru, Kranju, Ljubljani in Novem mestu.

Centralni cestni upravi je bila prilagojena tudi okrajna. Z uredbo z dne *12. decembra 1951 o kategorizaciji cest II. reda,* ki pripadajo republiki, je bilo tudi trajno določeno, da pripadajo *okraju ceste III. reda,* okrajni ljudski odbori morajo po preteku enega meseca po sprejetju te uredbe določiti, katere so ceste III. reda, *krajevni ljudski odbori pa morajo za ceste IV. reda* izvršiti to nalogo v nadaljnjem mesecu.

Za ceste IV. reda še nadalje skrbe krajevni ljudski odbori.

V ožjem celjskem področju so bile kot ceste II. reda kategorizirane ceste Celje—Laško—Zidani most—Radeče—Boštanj—Krško—Videm—Brežice; Celje—Šmarje—Rogatec—Sv. Rok in Letuš—Šmartno ob Paki—Šoštanj—Velenje—Slovenjgradec—Dravograd.

Okraji so prevzeli svojo nalogo 1. januarja 1952. Pripadle so jim ceste I. do III. reda, ceste IV. reda so preostale občinam.

Poseben *okrajni cestni odbor* je v Celju na osnovi naredbe z dne 20. novembra 1953 o Upravi za ceste nastal že leta 1953 kot posvetovalni organ cestne uprave.

Oskrboval je ceste III. reda na pretežno hribovitem svetu. Na teh cestah je bilo 62 lesenih, 28 železobetonskih, 10 kamenito-betonskih in obokanih ter 2 železna mostova.

V službi je imel 98 cestarjev in 328 pomožnih delavcev, ki so bili zaposleni deloma na cestah, deloma v kamnolomih. Mlajše so pošiljali v cestarsko šolo, ustanovljeno leta 1953 pri gradbenem tehnikumu v Ljubljani.

Tehnično vodstvo je imel vso to dobo *višji gradbeni tehnik Lavoslav Levstik,* ki je imel za izvrševanje svoje službe na razpolago področne cestne nadzornike: v Šoštanju, Radmirju, na Vranskem, v Celju, v Radečah, Šmarju in Brežicah.

Vsak cestar je moral skrbeti za cesto v dolžini 4 km. V suhem letnem času so cestarji delali v kamnolomih.

Okrajni cestni odbor je imel na razpolago: 2 tovorna avtomobila, 1 osebni avtomobil in eno motorno kolo ter 6 koles.

Nadalje: 4 drobilce, 2 stabilna dieselmotorja za pogon drobilcev, 2 kompresorja za vrtanje (eden je bil neuporaben) in še 6 koles.

Okrajni cestni odbor ni imel samostojne finančne uprave, vse denarne posle je opravljal odsek za proračun; v pisarni je imel 4 admini-

stratorke, 2 tehnična uslužbenca in štiri nadzornike. Cestno upravo je vodil šef uprave za ceste.

Leta 1954 je znašal proračun okrajnega cestnega odbora (oziroma njegove uprave) okrog 85 milijonov din, razen tega je to leto porabil za popravo poškodb, ki jih je na cestah povzročila povodenj, 35 milijonov din. To so bile za tedaj znatne, vendar premajhne vsote.

Za proračun je bilo ugodno, da je cestna uprava 70 % gramoza pripravila s svojimi delavci, 30 % ga je dobavila od drugih podjetnikov, vendar na osnovi licitacije.

V Celju je bila poslej poleg okrajnega cestnega odbora tudi *sekcija republiške uprave za ceste.* Prva je imela svoj sedež v Narodnem domu pri okrajnem izvršnem svetu, druga pa na Lavi, kjer so bila skladišča za tehnične priprave in material.

Dne 9. julija 1954 je izšla odločba, ki uvaja republiške, a ustrezno tudi okrajne cestne sklade.

Dne 20. julija 1956 je okrajni ljudski odbor izdal uredbo o novi kategorizaciji ceste III. reda, ki nekoliko dopolnjuje prejšnje uredbe (iz leta 1951, 1952).

Dne 6. julija 1957 je izšla nova uredba o organizaciji in delu Uprave za ceste LRS. Pripada ji skrb za ceste I. in II. reda.

Decembra 1962 je izšel *zakon o javnih cestah,* ki je bil za Slovenijo objavljen v Uradnem listu št. 39/275 z dne 20. decembra.

Po tem zakonu upravljajo in vzdržujejo javne ceste (ki jih kot take mora proglasiti ustrezna oblast), naslednji organi za promet: sekretariat izvršnega sveta za promet — za ceste I. in II. reda; okrajni upravni organ za promet — za ceste III. reda, občinski upravni organ za ceste IV. reda.

Ti upravni organi zaposlujejo cestna podjetja, ki so po posebnem zakonu povezana v Skupnosti cestnih podjetij. Zakon iz decembra 1962 ima tudi predpise o tem, kakšne morajo biti ceste določene kategorije, kako se grade in kako se uporabljajo.

Uvaja tudi nove označbe. Javne ceste I. reda so *magistralne,* javne ceste II. reda (v katerega je prešel tudi prejšnji III. red) so *regionalne,* javne ceste IV. reda so pa *občinske.* Da je kaka cesta javna, mora to proglasiti ustrezni upravni organ.

Navedeni posebni zakon o cestnih podjetjih in o Skupnosti cestnih podjetij je izšel že prej, *28. junija 1961. Na dan 28. junija imajo cestni uslužbenci svoj praznik.*

Nato sta leta 1972 izšla še temeljni zakon o javnih cestah in zakon o javnih cestah.

Republiška skupnost za ceste je dobila skupščino in izvršni odbor. V njej so predstavniki skupščine SR Slovenije, predstavniki občin, regionalnih cestnih skupnosti in občanov, ki imajo prevozna sredstva.

Republiška skupnost dobiva sredstva za upravo in vzdrževanje cest iz dajatev od nadrobne prodaje bencina in plinskega olja ter od tujih motornih uporabnikov cest.

Leta 1959 je bila v sklopu reorganizacije okrajne uprave ustanovljena *okrajna direkcija za ceste*. Leta 1961 je ta direkcija prevzela tudi ceste I. in II. razreda, ko je bila republiška tehnična sekcija razformirana.

Vodstvo okrajne cestne uprave je za Levstikom prevzel Franc Pezdir, ki mu je kmalu sledil višji gradbeni tehnik Bogdan Vivod. Pezdir pa je postal njegov pomočnik.

Vivod je bil direktor celjskega cestnega podjetja od 1. januarja 1962 do 31. oktobra 1964. Od Vivoda je prevzel vodstvo gradbeni tehnik Stane Divjak ki je 24. oktobra 1972 izročil podjetje gradb. inženirju Francu Radišku. Dne 1. decembra 1975 je pa postal direktor gradbeni inženir Andrej Kamenšek.

Dne 17. julija 1975 je bila pri gospodarskem sodišču v Celju vpisana nova registracija pod imenom

Organizacija združenih cestnih podjetij s štirimi temeljnimi organizacijami (TOZD):

1. TOZD — vzdrževanje cest, vodja *inž. Franc Radišek,*
2. TOZD — mehanizacija, vodja *Vili Vengust,*
3. TOZD — gradnje, vodja *inž. Bogomir Mesner,*
4. TOZD — kamnolom v Veliki Pirešici in proizvodnja asfalta, vodja *Aleksander Kerstein.*

Skupne službe: *inž. Andrej Kamenšek,* direktor; *dipl. inž. Ivan Gabrijan,* vodja splošnega sektorja; *dipl. oec. Franjo Tratar,* vodja gospodarskega sektorja.

Leta 1976 je republiška cestna uprava razpisala posojilo za ceste. Podpisana je bila vsota 50,226.640 din.

POŠTA

Celje je imelo že izza srednjega veka svojo pošto. Bila je deželnoknežja ustanova, toda do srede 2. polovice 19. stoletja je imela značaj donosnega najemnega gospodarskega podjetja. Kolikor je znano, je imela nazadnje sedež v poslopju, kjer je zdaj tiskarna AERO, pred tem v njegovih dveh predhodnicah. Kot državno podjetje se je leta 1881 preselila na postajo. Tu je ostala, dokler leta 1898 ni dobila novega mogočnega doma na vogalu sedanjega Titovega trga in Cankarjeve ulice, kjer je bila proti koncu rimske dobe krščanska cerkev, v fevdalni dobi in še nekaj desetletij pozneje pa močna kmečka domačija.

Za stare Avstrije je bila pošta ena izmed nemških postojank, v prvi Jugoslaviji jo je vodil zaveden narodnjak Mirnik.

Okupator je iz nje pregnal slovenske uslužbence in uslužbenke. Da so mnogi izmed njih v narodnoosvobodilni borbi dali svoje življenje za domovino, o tem priča spomenik, ki ga je napravil kipar Napotnik iz Zavodnjega pri Šoštanju, in so ga leta 1949 postavili tik ob vzhodni fronti poštnega poslopja. Na spomeniku je besedilo, ki priča, da velja 92 žrtvam — poštarjem.

Čim je okupator odšel, so zavzeli pošto naši ljudje in jo usposobili za delo.

Uredba o ustanovitvi in organizaciji generalne poštne direkcije, poštnih direkcij in okrajnih pošt vključuje celjsko pošto v sistem pošt federalne ljudske republike Jugoslavije, uredbo je na predlog ministra za pošto izdala vlada 23. novembra 1947.

Uredba ustanavlja za vršitev (eksploatacijo) poštne službe generalno poštno direkcijo, poštne direkcije in okrajne pošte. Vse pošte so pod upravnim vodstvom ministrstva za pošte. Generalna poštna direkcija ima svoj sedež v Beogradu.

Poštne direkcije so v glavnih mestih republik: v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Cetinju, Skoplju, Novem Sadu, Splitu in na Reki.

Okrajne pošte so na sedežih okrajev. Pod njihovim vodstvom so kot pomožne enote ali podružnice pošte in pomožne pošte v posameznih krajih okraja.

Okrajna je postala tudi pošta v Celju. Njeno vodstvo je bilo neposredno podrejeno poštni direkciji v Ljubljani. Vodja je imel naslov upravnika. Naloga upravnika in njihovih sodelavcev je bila zlasti:

— da predlagajo plan eksploatacije in obdelujejo potrjen plan;
— da skrbijo za izvedbo plana;
— da predlagajo svoj predračun dohodkov in izdatkov;
— da v mejah predračuna vodijo finančno poslovanje;
— da skrbijo za racionalno uporabo sredstev, ki so jim dana v upravo, pri čemer se morajo ravnati po smernicah in nalogah poštne direkcije;
— da organizirajo in vodijo popolno evidenco in kontrolo nad celotnim poslovanjem;
— da skrbijo za organizacijo in poslovanje svojih filialk (podružnic). Poštam (filialkam okrajnih pošt) načelujejo starešine pošt, zadeve pomožnih pošt pa opravljajo uslužbenci krajevnih odborov po predpisih o pomožnih poštah.

Istega dne (23. novembra 1947) je vlada FLRJ na predlog ministra za pošto izdala tudi uredbo o ustanovitvi in organizaciji generalne telegrafsko-telefonske direkcije, telegrafsko-telefonskih direkcij ter telegrafsko-telefonskih centrov.

Predpisi so v celoti paralelni s predpisi o poštah. Čeprav se o tem v uredbi ne govori, se je vendar uprava telegrafsko-telefonske službe priključila in spojila z upravo poštne službe. V oznaki je na nižji stopnji razlika; okrajnim poštam ustrezajo telegrafsko-telefonski centri, poštam-podružnicam pa telegrafi-telefoni.

Poslovanje pošt s telegrafsko-telefonskimi oddelki je imelo dvojni značaj: upravno-uradni in tehnični. Od drugih upravnih uradov se je pa ločilo tudi v tem, da poverjena dela niso bila normalno izvršena na istem mestu, ampak so bila podeljena na več točk, tako je bilo naprimer delo s pošiljkami podeljeno na prevzem, odpošiljatev in prevoz ter na vročitev.

Celjska pošta je bila z navedenim odlokom priznana kot okrajna. Že leta 1947 ji je poštna direkcija v Ljubljani kot nadzorni pošti podredila 29 krajevnih pošt. Te so bile:

Dobrna, Dramlje, Frankolovo, Grobelno, Jurklošter, Laško, Loče pri Poljčanah, Loka pri Žusmu, Makole, Nova cerkev, Oplotnica, Podčetrtek, Podplat, Poljčane, Ponikva, Pristava, Rimske Toplice, Rogaška Slatina, Rogatec, Slivnica pri Celju, Slovenske Konjice, Studenice pri Poljčanah, Sv. Jurij (Šentjur) pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Štore, Teharje, Vitanje, Vojnik, Zreče.

Leta 1959 je pa bilo takih pošt 56, okraj Celje se je namreč medtem povečal s priključitvijo okraja Šoštanj (1955).

Ta upravni sistem je veljal do reorganizacije leta 1960.

Kot prvi upravnik celjske okrajne pošte se navaja *Vladislav Mrak*, spomladi leta 1949 mu je sledil *Edi Šepec*, ki je prišel iz Tržiča. Šepec je kot demobiliziran kapetan jugoslovanske ljudske armije prišel v Tržič, kjer je uredil pošto. Bil je strokovnjak, vesten in zelo pravičen upravnik. Ko je prišel v Celje, je našel v poštni službi vrsto starejših tovarišev, ki jim je potekala službena doba. Pripadla mu je naloga, da uvede v delo mlajše tovariše in tovarišice. To delo je uspešno vršil po vsem okraju. Bil je pa tudi močno družbeno delaven. Že pred prihodom v Celje je vršil več važnih funkcij, v Celju je pa bil odbornik občinskega ljudskega odbora. Predsednik Republike ga je odlikoval z Redom dela III stopnje in z Ordenom za zasluge III. stopnje. Njegov pomočnik je bil nekaj let Jožef Dobnik, ki je kot bivši upravnik v Šoštanju po ukinitvi okraja prišel v Celje. Dolgoletni sodelavec mu je bil sekretar Matjaž. Ne samo do reorganizacije leta 1960, ampak še dalje.

Tega leta je Celje dobilo lastno pošto, telegrafsko in telefonsko direkcijo. Nastala je postopoma. Julija 1960 jo je ustanovil delavski svet poštnega, telegrafskega in telefonskega podjetja pri ljubljanski direkciji (PTT) na svojem XIII. rednem zasedanju 1960 pod nazivom Podjetje za PTT promet v Celju.

Medtem je bil 2. decembra 1960 sprejet zakon o organizaciji jugoslovanske pošte, telegrafa in telefona (JPTT). Zdaj je delavski svet bivšega podjetja v Ljubljani ponovno razpravljal o svojem predhodnem sklepu in je nato na svojem II. izrednem zasedanju dne 30. decembra 1960 sprejel definitivni sklep, da se ustanovi posebno poštno, telegrafsko in telefonsko podjetje v Celju, z nazivom Podjetje za PTT promet v Celju. Registracija je bila izvedena pri okrožnem sodišču pod št. Rg. IV. 25. z dne 11. januarja 1961. Nato sta bila izvoljena nov delavski svet in upravni odbor. Delavski svet je sprejel nova pravila dne 10. maja 1961.

Področje in obseg poštne, telegrafske in telefonske dejavnosti sta bili določeni v smislu zakona o organizaciji jugoslovanskih pošt, telegrafov in telefonov. Promet v Celju obsega torej sledeča opravila:

— prenos poštnih pošiljk ter telegrafskih in telefonskih sporočil v notranjem in mednarodnem prometu,

— izvrševanje vplačil in izplačil po tekočih računih,

— vplačil in izplačil hranilnih vlog, izterjavanje časopisnih naročil,

— prodaja in izplačilo srečk Jugoslovanske loterije,

— opravljanje javnega prevoza potnikov in prtljage s poštnimi prevoznimi sredstvi,

— vzdrževanje sredstev poštnega, telegrafskega in telefonskega prenosa ter postavljanje, rekonstrukcija in investicijsko vzdrževanje telegrafskih in telefonskih sredstev.

Poleg navedenih opravil lahko Podjetje za PTT promet opravlja tudi druge naloge, za katere dobi pooblastilo s posebnimi predpisi.

Med navedenimi nalogami je tudi ena, ki je bila nekdaj, ko še ni bilo avtomobilov in ne železnic, osebno pomembna — prevoz potnikov, zdaj je pa popolnoma zamrla.

Nadaljnji korak v organizaciji je bil izvršen meseca marca 1961, ko je bilo celjsko podjetje razdeljeno na osnovne enote in te na izvršne enote (posamezne pošte).

Osnovne enote so bile prilagojene teritorialni razdelitvi okraja v občine. Izjema sta bili edino Celje in Rogaška Slatina. Osnovna enota Celje je dobila območje treh občin, osnovna enota Rogaška Slatina pa ni bila na sedežu občine. Pri ustanovitvi osnovnih enot so težili k temu, da bi se teritorialno skladale z občinami, a da bi poleg tega ustrezale posebnim potrebam stroke, boljšemu poslovanju in samoupravljanju. Vzdrževalna služba se je združila z že poprej obstoječo eksploatacijsko (poslovalno) službo kot sestavni del novih osnovnih enot. Glavno vodstvo je seveda ostalo pri podjetju oziroma direkciji v Celju.

Temeljna slika je bila naslednja:

Osnovne enote: Celje — 18, Mozirje — 8, Rogaška Slatina — 12, Slovenske Konjice — 4, Šoštanj — 4 in Žalec — 10 izvršnih enot.

Leta 1963 sta bili ukinjeni osnovni enoti Slovenske Konjice in Mozirje. Konjiške izvršne enote so prišle k Celju, mozirske pa k Šoštanju. Osnovna enota Celje je imela potlej 22, osnovna enota Šoštanj pa 12 enot. Ostali sta še tudi enoti Rogaška Slatina in Žalec.

Leta 1964 sta bili ukinjeni osnovni enoti Rogaška Slatina in Žalec, obe sta prišli k Celju.

Trajno sta ostali poslovni enoti Celje in Velenje (ki je prišlo na mesto Šoštanja). Celje je imelo poslej 44 izvršnih enot, Velenje pa 12.

Razen stalnih izvršnih enot je bilo tudi nekaj pomožnih (leta 1961: 5). Mislili so jih ukiniti, a se ni izvedlo.

Na osnovno enoto Celje je prišlo leta 1961 — 79.967, na osnovno enoto Žalec — 31.180, na osnovno enoto Rogaška Slatina — 31.166 prebivalcev.

Na eno izvršno enoto je prišlo 3.663 prebivalcev, kar je bilo po mednarodnem merilu preveč.

Nekaj izvršnih enot so spremenili v pomožne: Podsreda, Šmartno v Rožni dolini, Jurklošter.

Stalno je bilo treba misliti na tehnično izboljšavo. V poštnem poslovanju je bila posebno važna nabava furgonov — za dostavo poštam, ki niso imele javne prometne zveze, vozičkov itd.

Zlasti je pa bilo treba stalno izpopolnjevati telegrafsko in telefonsko službo: nabavljati novo aparaturo, popravljati linije, zračne in podzemeljske (kable). Seveda je bilo treba ustrezno vežbati tudi osebje, kar je zahtevalo znaten dvostranski napor.

Pri telefonu in telegrafu so neutrudno uvajali mehanizacijo v zvezi s širenjem mreže.

Dne 15. marca 1968 je bila omrežna skupina Celje vključena v *avtomatski medkrajevni promet.* Med glavno avtomatsko telefonsko centralo Celje (ATC Celje) in tranzitno (prehodno) centralo Ljubljana imamo zaenkrat 60 spojnih zvez, razen tega pa tudi dodatnih 20 zvez za Maribor, ki služijo za avtomatski promet med omrežnima skupinama Celje in Maribor.

V omrežno skupino Celje je vključenih 13 avtomatskih central in 18 pošt. Tudi te pošte si lahko neposredno same vzpostavijo medkrajevne zveze z vsemi centralami, ki so vključene v avtomatski medkrajevni promet.

Na novo so bile v letošnjem letu vključene avtomatske telefonske centrale Laško, Rogaška Slatina in Vransko. V te centrale pa so polavtomatsko vključili naslednje pošte: Rimske Toplice, Podplat, Rogatec in Šmarje pri Jelšah.

Za nemoteno odvijanje telefonskega prometa, in sicer tedaj, kadar ni mogoče telefonskega pogovora vzpostaviti po avtomatskih zvezah, pa imamo v medkrajevno telefonsko centralo vključeno naslednje število ročnih zvez: Celje—Ljubljana 6 zvez, Celje—Maribor 3 zveze, Celje—Zagreb 3 zveze, Celje—Beograd 1 zvezo in Celje—Murska Sobota 1 zvezo.

Te zveze nam služijo za ročno vzpostavljanje telefonskih pogovorov.

Velike težave pri odvijanju telefonskega prometa pa povzroča še vedno nezadostno število spojnih zvez na področju celotne Jugoslavije (SFRJ).

Na našem področju imamo največ težav z avtomatsko telefonsko centralo Žalec, ki je preobremenjena in popolnoma izkoriščena. Težave se pojavljajo pri klicanju odnosno vzpostavljanju zvez. To stanje je možno izboljšati samo s povečanjem kapacitete odnosno tehnično preureditvijo.

Ostali predeli, kot sta Kozjansko in Gornja Savinjska dolina, zaenkrat še niso avtomatizirani ter se promet odvija z ročnim vzpostavljanjem zvez. Teh je še zadosti in se promet odvija normalno in brez zastojev.

Telegrafske centrale in priključki

Avtomatska centrala	1
Kapaciteta ATgC priključkov	60
Službeni priključki	16
Naročniški priključki	36
Teleprinterji v prometu	19
Teleprinterji v lasti naročnikov	35

Stanje telegrafskih zvez

ATgC Celje — TAT Ljubljana	12 zvez
ATgC Celje — TGF Dobrna	1 zveza
ATgC Celje — TGF Laško	1 zveza
ATgC Celje — TGF Mozirje	1 zveza

ATgC Celje — TGF Rogaška Slatina	1 zveza
ATgC Celje — TGF Slovenske Konjice	1 zveza
ATgC Celje — TGF Šoštanj	1 zveza
ATgC Celje — TGF Velenje	1 zveza
ATgC Celje — TGF Šentjur pri Celju	1 zveza
ATgC Celje — TGF Žalec	1 zveza

Pri zbirnih telegrafih je vključen samo 1 teleprinter, ki služi za odpravo in prevzem telegramov, kar zadostuje pri normativu za vključevanje teleprinterjev.

V telegrafu Celje pa imamo vključenih 8 teleprinterjev z 8 delovnimi mesti, od tega sta dva za odpravo, 4 za prevzem telegramov in 2 za teleks promet. Vseh službenih priključkov na ATgC Celje je 19.

Mrežna telegrafsko skupina Celje obsega telegrafske centrale — vozelne: Celje, Slovenske Konjice, Velenje, Žalec in Rogaška Slatina; končne: Laško, Polzela, Prebold, Šentjur pri Celju, Šoštanj, Štore, Vojnik in Vransko.

Ročno se telefonski promet odvija s 87 vodi, od tega je vključenih v centralo Celje 41 vodov.

Telegrafsko je Celje povezano z zbirnimi telegrafi z 21 spojnimi vodi (in še s tranzitno povezavo ATgC — Ljubljana).

Leta 1968 je bilo na področju celjskega podjetja 360 km nadzemnih telegrafsko-telefonskih (tt) linij oziroma 889.398 km vodov.

Kabelska ekipa je vzdrževala 68,6 km parov krajevnih tt kablov.

Samo mesto Celje je imelo 1.800 telefonskih priključkov. Leta 1976 je pa imelo Celje o. 2.000 priključkov in Velenje 1.600.

Vodstvo in drugo osebje

Vodstvo podjetja se vso to dobo ni izpreminjalo.

Edi Šepec je bil direktor od 1949 do 1975, ko je stopil v pokoj. Sledil mu je *Dane Rinc*, ki je na čelu podjetja še danes.

Sekretarju *Antonu Matjažu*, ki se je leta 1960 smrtno ponesrečil pri vožnji z motorjem, je leta 1960 sledil *Alojzij Presekar*. Leta 1980 je kot direktor splošne kadrovske službe prevzel posle sekretarja *Vojko Starovič*, Presekar je pa postal svetovalec uprave.

Drugi vodilni uslužbenci, ki jih navaja Poslovno poročilo, so naslednji: *Leopold Lipovšek*, šef ptt eksploatacije (1963); *Franc Horvat*, šef gospodarske službe (1963); *inž. Djordje Kapor*, šef tehnične službe (1963); *Stanko Hvala*, v. d. načelnik tehničnega sektorja (1964); *Karel Čulk*, pravni referent.

Predstavniki delavske smouprave so bili:

Predsedniki upravnega odbora: Anton Kriter (1961, 1962), Draga Šoba (1963, 1964), Stane Vengust (1965, 1966), Janko Franolič (1967), Zdenka Cijan (1968), Janko Buh (1969 in 1970), Izidor Sodja (1971, 1972), Franc Potočnik (1973, 1974).

Predsedniki delavskega sveta: Stane Hvala (1961), Franc Lenko (1962, 1963), Izidor Sodja (1964), Stane Vengust (1965), Anton Kuhar

(1966), Danica Hanko (1967), Stane Vengust (1968), Draga Šoba (1969, 1970), Ivan Slamnik (1971, 1972), Draga Šoba (1973), Venčeslav Žagar (1974), Maksimiljan Šoba (1975, 1976).

Predsedniki izvršnega odbora delavskega sveta: Leopoldina Zagorc (1975).

Število uslužbencev (uslužbenk) je polagoma raslo. Leta 1961 jih je bilo (na celotnem področju): 434, med njimi jih je pripadalo 342 osebju v PTT eksploataciji, 48 osebju v tehnični službi, 39 osebju v upravi, 4 so bili šoferji.

Zaradi decentralizacije (osamosvojitve v posebnem podjetju) se je število napram prejšnjemu razdobju nekoliko dvignilo.

Leta 1973 je pa bilo vseh uslužbencev (v celjski in velenjski skupini) 506.

V letnih poročilih se navadno navaja, da pri mnogih uslužbencih njihova šolska izobrazba ne ustreza docela predpisom, dostavlja pa se, da so si ustrezno sposobnost večinoma pridobili s prakso in tečaji, splošnimi in specialnimi. Mnogi so se že tudi posvetili študiju ob delu. Nekaterim je delavski svet odobril študijske štipendije. Za posebno strokovno izobrazbo je bila srednja poklicna šola v Ljubljani, za višjo pa v Zagrebu. Za vodilna mesta je bila potrebna fakultetna izobrazba — potrjena z diplomo ali pa priznana na osnovi z delom prikazane sposobnosti.

Nekaj let so vsaj v Celju pripravljali malico za tiste uslužbence, ki so si jo želeli. Ker pa je bilo to zaradi različnega delovnega časa neprak-tično, je delavski svet sklenil, da se preide na denarno nadomestilo.

Za dopust je podjetje uvedlo poseben dodatek. Sicer so pa dopust uslužbenci sorazmerno redko uporabili za letovanje. Navadno so letovali na tem ali onem poštarskem domu (najbližji pod Uršljo goro ali Plešivcem) ali v kakem drugem počitniškem domu.

Poštna služba ima izrazit značaj vzajemnega dela, zato so se tudi obračuni dohodka in razhodka — s plačami vred — še po ustanovitvi posebnega podjetja — obračunavali trimesečno v Ljubljani. Tako se je kmalu pojavila misel o poslovni združitvi celjskega in ljubljanskega podjetja — ob ohranitvi avtonomije.

Delavska sveta obeh podjetij sta razpisala referendum za združeno podjetje. Bil je tu in tam 14. julija 1965. Na obeh straneh je bilo nad 90 % glasov za združitev. Istega dne je bil referendum tudi drugod po Sloveniji (SRS). Povsod je bilo glasovanje pozitivno.

Bistveno izpremembo v poglobitvi in razširitvi delavske samouprave je rodil nov ustavni zakon iz leta 1971, ki je uvedel pojmovanje podjetij kot organizacije združenega dela z njihovo delitvijo v temeljne organizacije združenega dela (TOZD) ob potrditvi obveznosti medsebojne solidarnosti vseh TOZD kot sestavnih delov organizacij združenega dela. Celjsko PTT podjetje je uvedlo novo organizacijo z upoštevanjem svojega specifičnega značaja.

Celotno podjetje je kot temeljni organ dobilo zbor delovnih ljudi, ki je volil: delavski svet, direktorja in samoupravno delavsko kontrolo. Prejšnjega upravnega odbora ni bilo več. Na njegovo mesto je stopil

izvršni odbor delavskega sveta, ki je bil odločujoči organ in si je po potrebi volil tudi komisije. Samoupravno je sodeloval pri izvršitvi sklepov tudi direktor z določenim kolegijem strokovnjakov.

Organizacija združenega dela

Sicer se je pa celotno podjetje kot organizacija združenega dela delilo v tri TOZD, ki so bili:

TOZD za PTT promet Celje, TOZD za PTT promet Velenje in TOZD za tehnično izvršno službo Celje.

Delovni ljudje TOZD so si volili svoje organe — kakor celotno podjetje.

Upravo je za celotno podjetje vršila delovna skupnost skupnih služb, ki se je delila v sektorje. Ti so bili:

— sektor PTT prometa,
— tehnični sektor,
— gospodarski sektor,
— splošni kadrovski sektor z referati: delovna razmerja, kadrovsko-socialna služba, izobraževanje, samoupravljanje, informiranje, administracija, inšpektorska notranja kontrola.

Vrhovno vodstvo je imel direktor, kolegij so pa tvorili sekretar in načelniki sektorjev.

Podjetje je po TOZD izbiralo določeno število članov delegatov za občinsko skupščino: v Celju — 23, v Žalcu — 5, v Šmarju — 5, v Velenju — 5.

Poleg tega je dajalo tudi delegate za solidarnostne interesne skupnosti.

Nova uprava je na temelju samoupravnega sporazuma sklenjena za območje občine Celje, Laško, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Slovenske Konjice, Žalec 17. junija 1973 in občini *Velenje* in *Mozirje* 16. junija 1973 ter delavcev tehnične službe 21. junija 1973 stopila v veljavo 17. maja 1974. Po najnovejši organizaciji je podjetje postalo SIS PTT prometa in ima dva zbora, zbor izvajalcev in zbor uporabnikov, ki tvorita skupščino.

RAZVOJ ŽELEZNIŠKE POSTAJE CELJE OD LETA 1945 DALJE

Stanje leta 1945

Proga Zidani most—Maribor je potekala pred uvozom v celjsko železniško postajo preko dveh mostov čez Savinjo.

— Na železniški postaji Celje je bilo devet tirov, od katerih so služili za uvoze in izvoze vlakov tiri od številke 1 do številke 7, tira 8 in 9 sta bila slepa tira.

— Pred tovornim skladiščem (na cestni strani) so bili trije tiri za carinjenje vozovnih pošiljk.

— Na nasprotni strani živinskega sejma v Čretu je bila nakladalna klančina (rampa), za razkladanje in nakladanje vojnih pošiljk, kasneje pa tudi ostalih.

— Industrijskih tirov je bilo ca. 8 km, vključno z matičnim industrijskim tirom (na njega se navezujejo ostali tiri).

— Vleka vlakov je bila izključno parna. Na progi Zidani most—Maribor so vozile vlake lokomotive serije 06, 03, 29 in 25. Na progi Celje—Velenje—Dravograd serije 53 in 24. Na progi Celje—Rogatec—Zabok pa serije 151, 152, 116 in 131. Postajni premik se je vršil z lokomotivami serije 62 (UNRA).

— Signalno varnostne naprave so bile elektro-mehanične (samo likovni-mehanični signali).

Modernizacija železniškega prometnega vozlišča Celje

Zaradi regulacije Savinje je bilo nujno potrebno *rekonstruirati postajne tire.* Z temi deli so *pričeli leta 1952.*

— Na južni strani postaje (v smeri postaje Laško) je bil zgrajen lesen most, katerega so kasneje zasuli, po nasipu pa pelje sedanja trasa železniške proge.

— Po končani regulaciji Savinje je bil preko Voglajne zgrajen leseni most, promet pa je bil preko mostu enotiren vse do leta 1960, ko je bil poleg njega zgrajen obstoječi železobetonski most.

— Na južni strani železniške postaje so bili ukinjeni carinski tiri, tira 8 in 9 pa sta bila podaljšana do glavnega uvoznega tira (leta 1956). Za nadomestilo ukinjenih tirov so pričeli že leta 1952 z gradnjo T-tirov v smeri Štore. V prvi fazi niso bili vezani na severni strani z uvoznim tirom, ampak so služili samo za ranžiranje tovora predvsem za smer Celje—Dravograd.

— V tem času je industrija na celjskem področju potrebovala veliko voz (rudnik lignita Velenje do 500 voz dnevno, Cinkarna Celje do 60, Železarna Štore 100 voz).

— Za dokončno rekonstrukcijo železniške postaje Celje je bilo izdelanih kar 5 idejnih projektov, od katerih je bil osvojen ta, ki je sedaj v teku (na predlog ministra za industrijo tov. Franca Leskošek-Luke).

— Leta 1962 je bil zgrajen prvi tir na sedanji *tovorni postaji Celje-Čret.* Gradnja tirov je potekala postopoma. Danes je na tovorni postaji Celje-Čret 29 tirov, vključno z nakladalno razkladalnimi.

— Leta 1960 je bila končana prva *faza izgradnje elektro-relejne varnostne naprave. Svetlobni signali* (električni) so bili postavljeni za uvoz in izvoz vlakov v smeri Laško in Štore. Istega leta so bile aktivirane *prve 4 kretnice na električno prestavo.*

— Leta 1961 so se pojavile na progi Zidani most—Maribor prve diesel lokomotive 642 in 643.

— Pričetek elektrifikacijskih del na postaji Celje je bil leta 1970 (Rimske Toplice že 1969). Elektrifikacija je potekala postopoma vse do leta 1976, ko so bili elektrificirani vsi uvozno-izvozni tiri.

— Zadnja parna lokomotiva je vozila tovorne vlake na progi Celje—Grobelno—Rogatec do leta 1977. Istega leta je bil na postaji Celje ukinjen zadnji parni premikalni stroj (na postaji Rogatec je parna lokomotiva razstavljena kot muzejski eksponat).

— Leta 1959 so pričeli z vožnjo prvi motorni potniški vlaki (Fiat in Goša), leta 1970 pa že elektromotorni potniški vlaki, kateri so od leta 1976 dalje dokončno izpodrinili dvo in štiriosne klasične potniške vozove (uvrščeni so samo še v brze in ekspresne mednarodne vlake).

Organizacija

— Od leta 1945 do leta 1955 so bile železniške postaje vdružene v železniško direkcijo, ki je bila v Ljubljani. Železniške postaje so bile samostojne organizacijske enote.

— Leta 1955 se je železniška direkcija preimenovala v Železniško transportno podjetje Ljubljana.

— Leta 1960 so bila na področju Slovenije in Istre ustanovljena 3 transportna podjetja (Maribor, Ljubljana in Postojna). Železniška postaja Celje je bila v transportnem podjetju Maribor.

— Že leta 1954 so bile ustanovljene prometne sekcije, vendar samo zaradi nadzora nad prometno-transportno službo.

Prometne sekcije so postale organizacijska oblika z ustanovitvijo transportnih podjetij.

— Prvi šef železniške postaje Celje (po letu 1945) je bil *Gojmir Gala*, za njim so se izmenjali še *Franc Medic, Janez Vovk, Milan Ofentavšek, Leopold Lešnik, Marij Gabrovšek* in *Miroslav Klampfer.*

— Šefi prometnih sekcij so bili *Janez Vovk, Ivan Javoršek* in *Jože Rajtmajer.*

— Od leta 1945 je v Celju *kurilniška izpostava,* ki je podružnica matične kurilnice v Mariboru.

— Progovzdrževalna dela vrši od osvoboditve dalje *Sekcija za vzdrževanje prog,* ki se je ob ustanovitvi imenovala Podjetje za popravilo prog.

— Za vzdrževanje signalno-varnostnih in telekomunikacijskih naprav na postaji Celje se danes ukvarja *Sekcija za SV in TK* naprave. Po osvoboditvi je bila v Celju samo podsekcija, vzdrževanje pa so opravljali nadzorniki (do leta 1960).

— Za medsebojno sporazumevanje pri opravljanju prometne službe se je poleg telefona uporabljal do leta 1959 še morzijev telegrafski aparat, od leta *1964 dalje pa je železniška postaja Celje vključena v teleprintersko linijo.*

Samo postajno poslopje je bilo okoli 1960 obnovljeno po prizadevanju Karla Šmavca, vodje gospodarskih in prometnih poslov na glavni progi Zidani most—Pragersko in na odcepkih proti Dravogradu in Rogatcu ter Imenu. V zvezi s tem je bil uveden tudi dopolnilni avtobusni promet.

Razvoj samoupravljanja

— Prvi delavski sveti so bili ustanovljeni šele leta 1954. Vloga članov se je postopoma krepila vse do leta 1960, ko je bil za področje TP Maribor izvoljen centralni delavski svet. Pomembnejšo vlogo je imel upravni odbor, saj so člani razpravljali tudi o tistih problemih, kateri so danes domena delegatov v delavskem svetu.

— S sprejetjem ustave je bila na področju prometne sekcije formirana *temeljna organizacija. Železniška posotaja Celje je od tega dne dalje organizacijska enota, ki ima poleg prometne enote še transportno komercialno službo in železniški avto promet.*

Ostalo

Leta 1960 je bil ustanovljen na postaji Celje *železniški avto promet,* ki je bil kot dopolnilna dejavnost železniškemu prometu (prevoz pošiljk od komitentov do železniške postaje in obratno).

— Leta *1972 je bilo odprto tovorno skladišče* v Čretu. Celotna transportno-komercialna služba (tudi železniški avto promet) je bil prestavljen v Čret.

— *Obrat družbene prehrane* na postaji Celje je bil ustanovljen leta 1958.

— *Zobna ambulanta* je pričela obratovati leta 1957 (dr. Brenčič), splošna ambulanta pa obratuje neprekinjeno od leta 1945.

— *Prva družbena stanovanja* so bila zgrajena leta 1956.

Informacije o razvoju železniške postaje Celje je sestavil tov. Leopold Lešnik.

KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO

Kmetijska politika (1945—1976)

Vojna je spravila v nered vse gospodarstvo, tudi kmetijsko. Treba je bilo smotrnega dela, da se obnovi in postavi na novo podlago, ustrezajočo socialistični družbi in naglim izpremembam v svetovnem merilu.

Prva skrb je bila začasna. *Iz kmetijstva je bilo treba pridobiti živila,* ki so bila nujno potrebna. Prve mesece se je vršil *nakup na prostovoljni podlagi.* Nato je bilo treba preiti k *obvezni oddaji.* To je zahtevalo posege v proizvodnjo in prodajo. Obvezna oddaja se je končala leta 1952. Vendar se je zakonito urejevanje vršilo pozneje. Pri tem kmetijstvo ni bilo izjema, čeprav je bilo posebno prizadeto.

Ti posegi so bili bolj začasni. Sledili so jim ukrepi, ki so imeli trajnejši organizacijski značaj. Izhodišče je bila agrarna reforma, ki so jo začeli izvajati takoj po osvoboditvi na osnovi zakona o agrarni reformi in kolonizaciji z dne 23. avgusta 1945. Širšo osnovo ji je dala ustava FLRJ z dne 31. januarja 1946, ki v svojem členu postavlja načela: Zemlja pripada tistemu, ki jo obdeluje; zakon določa, koliko zemlje smejo imeti v rokah ustanove in osebe, ki niso kmetje; veleposestva ne smejo biti v zasebnih rokah; zakon določa maksimum privatne lastnine. Prvo izmed teh načel je bilo že v programu stare Jugoslavije, vendar so ga zelo nepopolno izvedli.

Na osnovi člena 136 ustave so zakon o agrarni reformi na novo pregledali in ga 5. marca 1946 izdali kot zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o agrarni reformi in kolonizaciji. Na osnovi pooblastila v 29. členu tega zakona so republike izdale svoje zakone o agrarni reformi. *V Sloveniji je ljudska skupščina sprejela ustrezen zakon dne 23. februarja 1948.* Po tem zakonu smejo kmečka posestva imeti 20 do 35 ha obdelovalne zemlje in 10 do 25 ha gozda, tako da skupna površina obdelovalne zemlje in gozda ne sme presegati 45 ha. Vendar zakon dopušča izjeme glede posestev z izredno slabo donosnostjo. Nekmetje (razen delavcev in izseljencev) smejo imeti 3 ha obdelovalne zemlje oziroma 5 ha gozda, verske ustanove do 10 ha v celoti, če so pomembnejše, do 30 ha obdelovalne zemlje in do 30 ha gozda. Iz razlaščene zemlje in viškov se osnuje agrarni sklad, iz njega se daje zemlja potrebnim in za osvoboditev za-

služnim poedincem in ustanovam, višek se pa uporabi za ustanovitev državnih posestev.

Dopolnilni zakon je zvezni zakon o *kmetijskem zemljiškem skladu* splošnega ljudskega premoženja in o dodeljevanju zemlje kmetijskim organizacijam z dne 27. maja 1953, ki odvzema kmetom višek obdelovalne zemlje nad 10 ha. Vodilno je bilo načelo, da dobi zemljo obdelovalec. Za socialistično obdelavo primerne komplekse, zlasti gozdove, je prevzela ljudska oblast kot celota, kajti podpreti je bilo treba družbena gospodarstva, izprva še urejena po načelih državnega socializma. Toda že leta 1946 je izšel splošni zakon o zadrugah. Oprl se je lahko na zadružno misel, ki je že pred vojno rodila mnogo zadrug, tako v kmetijstvu kakor v obrti, trgovini in denarništvu.

Ljudska oblast je polagala izredno važnost *na gozdove*. Kar jih je poprej pripadalo veleposesti in tisti, ki so presegli posestni maksimum, so postali državna lastnina in so prišli po svoji pomembnosti v zvezno, republiško, oblastno, okrajno ali občinsko upravo. Mnogo gozdov je pa bilo v kmečki lasti. Ti so bili sestavni deli v gospodarjenju kmetij. *Že leta 1947 je izšel splošni zakon o gozdovih.* Leta *1950 je sledil republiški zakon o gozdovih.* Za državne gozdove so ustanovili posebna gozdna podjetja. Usmerjanje gospodarjenja v kmečkih gozdovih so pa prevzeli okraji, ki so se pri tem delu opirali na krajevne (občinske) ljudske odbore. Pozneje (1957) so prevzele vodstvo gospodarjenja v kmečkih gozdovih zadružne gozdne poslovne zveze. *Gozdni zakon iz leta 1961* pa tudi urejanje privatnih gozdov izroča Gozdnim gospodarstvom. Gozdni zakon iz leta 1965 poslovanje še natančneje določa.

Uporaba gozdov se je vršila z dajanjem sečnih dovoljenj in s pogodbami. Gozdna gospodarstva so zgradila mnogo gozdnih cest, ki so koristne tudi za turizem.

Z gozdovi je bil tesno povezan lov. Že leta 1946 je izšel začasni *republiški zakon o lovu.* Zvezni splošni zakon o gozdovih (1947) tudi govori o lovu.

To so bili prvi zakonodajni temelji. Nadaljnji razvoj se vrši v smislu, da se kmetijstvo v svoji organizaciji čim bolj približa idealom socialistične družbe. Obšel je individualnega kmeta. Kmalu se je pa povrnil k njemu z namenom, da ga kot takega smotrno vključi v socialistični družbeni sestav. Plodna je bila že omenjena z realnostjo vsklajena ideja o zadrugah.

Kjer je bilo še kaj življenja v predvojnih organizacijah, jih je ljudska oblast zaščitila in jim omogočila okrepitev, kjer ni bilo več vodstva, a so bile sposobne življenja, jim ga je začasno dala. Preprečiti je bilo treba zlorabo.

Na celjskem področju je bila najvažnejša zadruga *Hmeljarna v Žalcu,* ki so jo na na pobudo Josipa Širce in Franca Robleka ustanovili Savinjčani leta 1902. Po ustanovitvi Jugoslavije se je Hmeljarna preimenovala v *Hmeljarsko društvo za Slovenijo.* Tajnik mu je bil 51 let nadučitelj Anton Petriček. Društvo se je bavilo z navajanjem hmeljarjev na smotrno hmeljarjenje in na predprodajno prepariranje hmelja.

Okupator je savinjskemu hmeljarstvu zasekal boleče rane, treba jih je bilo zaceliti in hkrati misliti na napredek v duhu socialističnega reda. Hmeljarsko društvo ni bilo več zadovoljiva baza, kajti treba je bilo misliti tudi na organizacijo prodaje, ki je bila možna samo na socialistični osnovi. Že v juliju 1946 se je vršil ustanovni občni zbor Hmeljarske zadruge. Morala je nujno poskrbeti za kredit, potreben za obiranje, sušenje in prodajo hmelja, in najti tudi pot na trg. Ljudska oblast je preko zavezniške vojne uprave poskrbela za prevoz 1.500 q hmelja iz Trsta v Ameriko in za deblokiranje dolarjev po ceni 96 din. Kar je bilo pridelka preko 1.500 q, ga je po ceni 77 din prevzelo Centralno prometno društvo, ki ga je skupaj s hmeljem, izvirajočim iz narodne imovine, večinoma prodalo v SSSR. Po isti ceni so nekaj hmelja prevzele tudi domače pivovarne.

Kmetje so imeli tudi nekaj hmelja, ki bi ga bili morali oddati okupatorju, a so ga rešili. Minister Franc Leskošek je izposloval, da so ta hmelj lahko prodali po 15 din kg.

Oblastveno kontrolo pri odpremi hmelja je vršila Hmeljska komisija, ustanovljena leta 1940 in zdaj obnovljena; v njej so bili zadružniki poleg ministrskega delegata. Leta 1946 so na občnem zboru sklenili, da se Hmeljarsko društvo, Hmeljarska zveza in Hmeljarska zadruga povežejo v enotno organizacijo: *Hmeljarsko zadrugo — Hmezad.* Predsednik zadruge je postal Martin Jošt. Hmeljarska zadruga je prevzela celotno skrb za hmeljarstvo. Posamezni hmeljarji so bili njeni člani.

Vodstvo Hmezada je začelo misliti tudi na znanstveno obravnavo hmeljarstva. Že leta 1946 je kupilo zemljišče, na katerem je pisatelj Janko Kač uredil selekcijske nasade.

Leta 1948 sta ing. Lojze Kač in ing. Janko Petriček začela delati preiskave v Žalcu, prvi kot genetik, drugi kot kemik. V letih 1948 do 1953 je bil zgrajen in opremljen hmeljarski institut.

Potrebna je bila tudi zadružna povezava kmetov po naseljih, na samem terenu. Že leta 1944 je bil ustanovljen Iniciativni zadružni odbor za Slovenijo. Dne 20. januarja 1946 ga je SNOS (Slovenski narodni osvobodilni svet) potrdil in mu znova določil pristojnost. Že leta 1945 so bili ustanovljeni okrožni iniciativni zadružni odbori v Ljubljani, Celju, Mariboru in Novem mestu ter okrajni po vseh okrajih.

Leta 1945 in 1946 so začeli ustanavljati *nabavno-prodajne zadruge* (naproze) za preskrbo kmetov in drugih ter za preprečitev špekulacij državnih in zasebnih trgovin, ki so tedaj še obstajale. V Celju je 12. februarja 1946 nastala okrožna centrala nabavno-prodajnih zadrug.

Leta 1947 so naproze likvidirali. Po mestih in industrijskih središčih so iz njih nastale potrošniške zadruge (splošne, obrtne, delavske), na vasi pa kmetijske nabavno-prodajne zadruge.

Okrožne centrale nabavno-prodajnih zadrug so likvidirali ter julija in avgusta 1947 v vseh okrajih ustanovili okrajne poslovne zveze.

Tudi v Celju za okolico. Te zveze so na občnem zboru 3. septembra 1947 združili v *Republiški poslovni zvezi.* Njena naloga je bila, da preko okrajnih poslovnih zvez oskrbuje kmetijske nabavno-prodajne zadruge. Pod iniciativnim zadružnim odborom Slovenije so ostale samo obrtne

zadruge — do zakona o obrtništvu in ustanovitve Republiške zveze obrtnih zadrug.

Bile so pa tudi *specialne zadruge,* deloma že od prej, deloma na novo ustanovljene: živinorejske, vinogradniške, elektrofikacijske, vodovodne, lesno-produktivne, kmetijske pospeševalne.

Važna izprememba je nastala februarja in v prvi polovici leta 1948 na osnovi spisa, ki ga je Edvard Kardelj leta 1947 objavil v 3. številki Komunista. Skoraj v vseh krajevnih ljudskih odborih so ustanovili splošne kmetijske zadruge ali pa so v nje spremenili kmetijske naproze.

Splošne kmetijske zadruge so imele obsežen delokrog: odkup kmetijskih pridelkov, pospeševanje kmetijstva z urejanjem novih metod, ustanavljanjem oplemenitvenih postaj, gradnjo silosov, strokovnim dvigom kmečkega prebivalstva, ustanavljanje delavnic; nakup in prodaja za kmetijstvo potrebnih proizvodov in splošnih potrebščin.

V aprilu in v začetku maja so iz okrajnih poslovnih zvez napravili okrajne zveze kmetijskih zadrug, le nekatere so ustanovili na novo. Njihova naloga je bila, da dajejo kmetijskim zadrugam navodila, da organizirajo in pospešujejo gradnjo zadružnih domov. Članice okrajne zadružne zveze so lahko postale vse zadruge kmetijskega značaja (ne samo splošne), izvzete so bile samo kmetijsko obdelovalne zadruge.

V jeseni 1948 so začele nastajati *zadružne ekonomije.* Iz splošnega ljudskega premoženja so jim dovoljevali zemljo, lahko so jo pa v njihov sestav vlagali tudi privatniki.

Dne 7. maja 1950 je pa nastala tudi republiška Zveza kmetijskih zadrug.

Socialistična misel, okrepljena z mislijo, da mala posestva niso rentabilna, je rodila idejo o vključitvi kmetov v *delovne zadruge.* Tudi v Savinjski dolini so nastale nekatere: v Vrbju, Arji vasi, Šempetru. Višek je ustanavljanje doseglo leta 1951. Kmetje se v splošnem s tem niso strinjali. Neugodno so že občutili obvezno oddajo živil in živine ter delno delovno obveznost, ki ju je ljudska oblast po sili razmer uvedla, da prehrani nekmečko prebivalstvo in omogoči uspeh obnove. Delovne zadruge se niso mogle uvesti oziroma ohraniti. Obvezna oddaja je pa, ko se je proizvodnja dovolj dvignila, postala nepotrebna. Spomin na to prvo dobo so zadružni ali hmeljarski domovi, poleg hmeljskih sušilnic nova, čeprav bolj redka posebnost doline. Ti domovi niso samo koristni, ampak so naseljem v okras, skoraj vsi imajo na pročelni strani slike, v katerih so upodobljeni hmeljski motivi, delo slikarjev Ščuke, Lavrenčiča in Salezine.

Dne 10. maja 1952 je republiška *Zveza kmetijskih zadrug* naročila vsem okrajnim zvezam, naj kmetijske delovne zadruge reorganizirajo tako, da jih bodisi kot zadružna posestva priključijo kmetijskim zadrugam, bodisi da jih razpuste in kmetom vrnejo posest.

V maju in juniju 1952 so se okrajne zveze kmetijskih zadrug preimenovale v okrajne zadružne zveze, ki so samo revizijsko-instrukcijski organ in se same ne bavijo z gospodarstvom. S tem se bavijo posamezne zadruge, ki so v tem letu začele graditi mlekarne, vinske kleti, klavnice, zasajati trsnice, drevesnice itd.; imele so lahko proizvodna, trgovska in

uslužnostna podjetja. Zlasti v letu 1952 so kmetijske zadruge močno zaživele. Kmetom so ustrezale in jih niso odklanjali. Leta 1954 so se njihova pravila spremenila, tudi kmetijski delavci so lahko postali člani tako zadruge kakor upravnih odborov, pač pa so se začeli osamosvojevati njihovi nekmetijski obrati: gostilne, obrti, trgovine splošnega značaja. To se je vršilo zlasti v letih 1957 do 1959. Zadruge so obdržale tiste trgovske dejavnosti, ki so se bavile samo s prodajo predmetov, vezanih s kmetijsko dejavnostjo. Zato se je pa množila njihova zemljiška posest: z melioriranjem, jemanjem v zakup, zamenjavo. Nastajali so pitališča, pašniški obrati, drevesni nasadi. Z uredbo z dne 14. aprila 1958 so bile izjemoma dovoljene dejavnosti, ki niso kmetijsko-proizvodne. Zadruge so imele razne odseke: za živinorejo, poljedelstvo, sadjarstvo, čebelarstvo, hranilništvo in posojilništvo.

Hranilno in posojilno službo je od njih prevzela Zadružna hranilnica in posojilnica, ustanovljena v Celju leta 1954. V Savinjski dolini je bil posebno važni odsek za hmeljarstvo.

Septembra 1952 sta okrajna ljudska odbora v Celju in Šoštanju izvršila reorganizacijo v vodstvu hmeljarstva. Hmezad je prestal biti enojno hmeljarsko podjetje in se je pretvoril v zadružno trgovsko podjetje za nabavo potrebnih hmeljarskih predmetov ter za prodajo hmelja. Celotno vodstvo sta prevzeli okrajni zadružni zvezi — celjska in šoštanjska — ki sta imeli poseben hmeljarski odbor. Hmeljarji so poslej člani odseka svoje zadruge in so preko njega povezani z okrajno zadružno zvezo. Hmeljarski institut je postal samostojna ustanova. Hmeljarski odbor in Hmeljarska komisija sta sestavljala komisije, ki so ugotavljale kakovostno stopnjo hmelja, namenjenega prodaji.

Leta 1956 je zopet prišlo do večje organizacijske izpremembe. V juniju sta bila dva občna zbora, na prvem (29. junija) so ustanovili *Gospodarsko poslovno zvezo* (za nakup in prodajo, na drugem pa *Kmetijsko proizvajalno poslovno zvezo*. Gospodarska poslovna zveza je imela svoj sedež v Celju, Kmetijska proizvajalna pa v Žalcu. Začeli sta poslovati 1. septembra 1956. V Kmetijski proizvajalni poslovni zvezi je bilo včlanjenih 33 kmetijskih zadrug in 8 državnih, oziroma zadružnih obratov. Kot finančno samostojni ustanovi sta ji bili podrejeni Hmeljarski institut in Hmezad. Dne 1. januarja 1958 se je kot finančno samostojno podjetje priključil šempeterski Agroservis.

Leta 1957 je izšel zakon o komasaciji zemljišč. Izdan je bil z namenom, da bi se omogočila uporaba strojev, boljša in ekonomičnejša obdelava in povečal donos.

Ta zakon so začeli smotrno izvajati, ko se je leta 1961 znova uvedla reorganizacija. Proizvajalno poslovno zvezo so ukinili in ustanovili *Poslovno združenje*. To združenje je veljalo za vso Slovenijo, v njem so bili včlanjeni vsi proizvajalci hmelja. Naloga združenja je bila praktično — koordinacijska.

Samo proizvodnjo so pa regulirale kmetijske zadruge. Ker so se nekatere med njimi združile, jih je bilo konec leta 1960 štirinajst. Po njihovi skupni združitvi je 1. januarja 1961 nastala *Kmetijska zadruga Sa-*

vinjska dolina — Žalec, ki je zajemala vse področje občine Žalec in je štela 12 ekonomskih enot (proizvajalni okolišev): Braslovče, Gomilsko, Gotovlje, Griže, Petrovče, Polzela, Prebold, Šempeter, Tabor, Trnavo, Vinsko goro in Vransko. Prva naloga zadruge je bila lastna proizvodnja, ki je obsegala skoraj izključno pitanje goveje živine in sicer v štirih pitališčih — na Ponikvi, Vranskem, Šempetru, Braslovčah in obeh Trnavcih. Druga naloga je bila hmeljska kooperacija. Kmetje so se obvezali, da preko zadruge oddajo hmelj Hmezadu. Leta 1961 jih je bilo 4.572, takorekoč vsi.

Leta 1962 so se združile zadruge Savinjska dolina in vsa kmetijska gospodarstva na območju občin Žalec in Celja. Tako je nastal *Kmetijski kombinat Žalec.*

V žalski občini so bila naslednja kmetijska gospodarstva:

Arja vas pri Petrovčah, Mirosan v Kasazah pri Petrovčah, Vrbje, Založe-Šempeter, Latkova vas, Žovnek in Vransko.

V celjski občini sta pa bila: Lava in Vrtnarstvo v Medlogu. Kot samostojni obrat so se v kombinat vključila tudi podjetja: Kmetijska strojna postaja v Žalcu ter Mesnina, Mleko in Seme v Celju, pozneje (1972) tudi lekarna.

Mesto Celje je bilo do leta 1954 poseben okraj. Šele tedaj se je priključilo okraju Celje (dotlej Celje okolici). Že prvotno je bilo pri mestu znatno število kmetov, pridobilo jih je s priključitvijo okoliške občine leta 1935. Po združitvi z občinami Štore, Škofja vas in Šmartno v Rožni dolini (1955) in Vojnika (1958) se je teritorij razširil do meje med Svetino in Brezami ter do slemena Konjiške gore, Stenice in Paškega Kozjaka. S tem se je število kmetov še povečalo. Leta 1971 je bilo v občini 5.300 kmečkih prebivalcev. Čistih kmetij je bilo 1.350, mešanih 2.000. Kmetijskih zemljišč je bilo 10.224 ha, od tega jih je imel agrokombinat 900 ha, v kmečki posesti okoli 9.324 ha, gozdov je bilo 8.777 ha.

Tudi v celjskem mestnem okraju se je ob izidu splošnega zakona o zadrugah pojavila težnja, da se osnujejo obdelovalne zadruge. Opirale naj bi se na zadružne domove. Na področju mestnega celjskega okraja so leta 1948 zgradili samo zadružni dom na Babnem. Iz psiholoških in objektivnih vzrokov ni prišlo do obdelovalnih zadrug. Kmetje na Lavi in še nekateri drugi so rajši pristopili k državnemu posestvu Lava, a so svoj pristop kmalu umaknili.

Zakon o agrarni reformi iz leta 1946 in ustrezni republiški zakon ter zvezni zakon iz leta 1953, ki je znatno znižal posestni maksimum, kmetov na celjskem okrajnem oziroma občinskem področju nista prizadela, pač pa precejšnje število nekmečkih lastnikov. Odvzeto zemljo so dali raznim podjetjem, ki so skrbela za prehrano svojih delavcev in uslužbencev. Večji del odvzetih zemljišč so pa dodelili državnemu kmetijskemu posestvu Lava, ki je nastalo z odvzemom posestva pri Zgornjem Lanovžu, dvorca, segajočem s svojo osnovo še v dobo Celjskih grofov. Drug star dvorec, pri katerem je bilo tudi precej zemljišč, je bil Spodnji Lanovž. Ljudska oblast ga je pridržala kot oporišče za mestni promet. Pri dvorcu je uredila potrebne garaže in delavnice. Zemljišča so pa itak že bila v

znatni meri zazidana. Tretji dvorec Medlog, je bil ob Ljubljanski cesti blizu Savinje. Kupila ga je mestna občina stare Jugoslavije in je v njem namestila mestno ubožnico — dom onemoglih. Ljudska oblast je dvorec in posestvo določila za vrtnarsko šolo (1946). Večji zemljiški kompleks je bil na Žepini med Ljubečno in Teharjem, pridobljen deloma z arondacijskim odkupom, medtem ko je dvorec Bežigrad v bližnjem Bukovem žlaku dobila narodna armija. Pač pa so leta 1954 priključili k posestvu Prešnik, ki je ob cesti v Šmartno.

Gospodarstvo je bilo pasivno. Na bivšem vojaškem vežbališču (poligonu) pri Zgornjem Lanovžu so zasadili hmelj, a mu tla niso prijala. Na Žepini so morali z drenažami osušiti velike zemljiške površine z ilovnato in malo rodovitno zemljo, kupili so mnogo krav, ki so bile slabe molznice, a največ razprav so povzročili odprti hlevi, njihovo nesmotrnost je še povečal učinek cinkarniških hlapov.

Leta 1960 je nova uprava napela vse sile, da stanje popravi. Prejšnje gospodarjenje po strokah je nadomestila z gospodarjenjem po rajonih. Zmanjšala je deficit, popolnoma ga ni mogla odpraviti.

Drugo družbeno posestvo je bilo v Vojniku. Imelo je podružne okoliše v Jankovi, na Strmcu in Dobrni. Leta 1960 so ga priključili celjskemu. Ob istem času so mu priključili tudi posest vrtnarske šole. Leta 1962 so vso to posest združili z družbenim posestvom v Žalcu.

Na področju občine je bilo več splošnih zadrug, ki so imele tudi zemljiško posest. Štorska zadruga je nastala iz štorske in teharske. Zadruge so bile tudi v Celju, Vojniku, Ljubečni, Škofji vasi, Strmcu in Dobrni. Leta 1961 so se te zadruge združile in priključile kmetijskemu gospodarstvu.

Ob ustanovitvi Kombinata je znašala površina njegovih obdelovalnih površin 2.556 ha, nato se je nekaj let z nakupom od kmetov, ki niso več mogli zemlje sami obdelovati, površina večala, mestoma so jo tudi arondirali, zadnja leta se je pa ustalila. Živinoreja je prva obetala uspeh, še leta 1965 je kombinat zgradil v Podlogu in Zalogu mlečni farmi za 850 krav. Tudi plemenska živina je kazala dobro.

Leta 1965 je zaradi gospodarske krize razvoj začasno zastal. Bilo je izdanih nekaj pravnih ukrepov, ki so učinkovali zadržujoče. Ko so se ukrepi ublažili, se je pač še čutil zastoj v zunanji trgovini, manj pri hmeljarstvu, bolj pri živinoreji, ker so se zahodne države proti uvozu živine začele ščititi z višjimi carinskimi postavkami. Kombinat je leto za letom v sicer skromnem obsegu krčil število zaposlenih: leta 1965 jih je imel 1.829, leta 1970 pa 1.270. Količina proizvodnje je sicer skromno naraščala. Pri živinoreji je kolebala, vendar je izpadek nadomeščalo perutninarstvo. Leta 1970 je bil kombinat na robu rentabilnosti. Vzrok je bila hladilnica na Spodnji Hudinji, blizu nekdanjega Majdičevega mlina, ki jo je prejšnje leto zgradil skupaj s kmetijskimi zadrugami: Slovenske Konjice, Šmarje in Šentjur. Uskladiščena jabolka so namreč prehitro prodali, kar je povzročilo večmilijonsko izgubo, ki jo je izprva vpisal v svoje račune Kombinat — ko so mu soudeležene zadruge povrnile svoj delež, se je izguba poravnala.

Na celjskem področju je imel Kombinat nekaj hmeljišč: v Škofji vasi, Vojniku — Arclinu in na Dobrni. *Važna je bila živinoreja.* V živinorejskemu pogledu je prej prevladovala pomurska pasma pšeničnega goveda, ki je imela pri nas svoje središče v Šentjurju in njegovi širši okolici. V Savinjski dolini so že kmalu po osvoboditvi začeli oživljati živinorejo z uvajanjem rjavega goveda, katerega krave so dajale več mleka. Krave in telice te pasme so leta 1954 začeli nakupovati na Dolenjskem in Primorskem. Ta pasma je nastala s križanjem domačega dolenjskega goveda z živalmi montafonske pasme, ki so jih dobivali iz Švice in Tirolske. Leta 1958 so pa začeli uvažati tudi plemenice črno-bele barve, pripadajoče vzhodnofrizijski pasmi, ki so jih uvažali iz Danske. Imele so še več mleka. Končno so deloma šli še dalje. Začeli so uvažati živali holstein-frizijske pasme, ki so jih iz vzhodnofrizijske pasme vzgojili v Kanadi in Združenih državah Amerike. Krave te pasme dajejo do 7.000 l mleka na leto.

Družbena kmetijska posestva v celjski občini so imela hleve z živino na Lavi, v Višnji vasi pri Vojniku, na Dobrni. Nov odprti hlev so zgradili v Žepini pri Ljubečni, kjer je gospodarstvo deloma prevzelo več travnikov, ki so bili ob Vzhodni Ložnici in deloma zamočvirjeni. Odprti hlevi se kakor v Savinjski dolini tudi tu niso obnesli. Kombinat jih je pozneje spremenil v zaprte in jih uporabil za rejo plemenske živine. V Žepini je uredil zanjo 104 stojišča. Drugo vzgajališče za plemensko živino na celjskem področju je uredil na Dobrni, v hlevih ki so bili zgrajeni že pred vojno. Tu je pripravil 120 stojišč.

Kombinat je poskrbel tudi za razvoj zasebnega kmetijstva. V obliki kooperacije (gospodarskega sodelovanja) ga je pritegnil v svoj krog. Izprva posameznike. Leta 1969 je pa v sporazumu z njimi osnoval samostojno operacijsko delovno enoto, ki se je delila v enajst poslovnih enot. Tako je še danes. Na celjskem področju sta dve poslovni enoti, ena ima svoj sedež v Celju in druga v Višnji vasi. Obe skupaj sta imeli 600 kooperantov. Velika večina zasebnih kmetov je pristopila k kooperaciji. Pri vodstvu kombinata je svet kooperantov celotne delovne enote, pri poslovnih enotah so pa sveti poslovnih enot. Svet celotne delovne enote sestoji iz zastopnikov svetov poslovnih enot in iz nameščencev.

Pri celotni delovni enoti so tudi štirje odbori: hmeljarski, živinorejski, perutninarski in odbor za mehanizacijo. Pri poslovnih enotah sta navadno samo hmeljarski in živinorejski odbor. Odbori se bavijo predvsem s strokovnimi vprašanji in sodelujejo pri vseh važnejših strokovnih odločitvah. Kooperacija je imela tudi hranilno in posojilno službo.

V obrobnih delih celjske občine je bilo še precej hribovskih kmetov. Njim v korist je bila *odločba bivšega okraja iz leta 1964, ki je razdelila občinsko področje v štiri kmetijske okoliše.* Hribovski kmetje IV. okoliša so bili davka prosti. V celjski občini je to veljalo dve leti, potem pa ne več. Sicer so pa kmetje kot težko breme občutili tudi prispevek za socialno zavarovanje. Pokojnina ostarelim kmetom pa zaradi padanja vrednosti dinarja le malo zaleže. V splošnem si tudi večji kmetje iščejo postranske dohodke, če ne gre drugače, z delom v tovarni; saj se žele

vključiti v tempo in navade sedanjega življenja. Kmetijski proizvodi vsekakor ne dosegajo relativno predvojne cene.

Dne 1. januarja 1962 se je Kmetijskemu kombinatu v Žalcu priključila celjska mlekarna ki se je v juniju iz skromnih prostorov v Kocbekovi ulici preselila v novo zgradbo poleg vrtnarstva v Medlogu. Tedaj je znašala kapaciteta 20.000 l na dan. Leta 1968 so mlekarno povečali in modernizirali, s tem so kapaciteto dvignili na okrog 40.000 l. Hkrati so začeli v smislu higienskih načel preurejati tudi sprejemne postaje.

Zdaj (1978) je mlekarna že močno premajhna. Mislijo na novo gradnjo na Spodnji Hudinji poleg bivšega Majdičevega mlina v soseščini drugih podobnih ustanov.

Dne 1. marca 1962 se je podjetju priključil celjski obrat Mesnine. Leta 1965 je Kmetijski kombinat ob cesti blizu Majdičevega mlina zgradil novo klavnico.

Do leta 1964 je hmeljsko trgovino opravljalo trgovsko podjetje Hmezad, tedaj se je pa priključilo Kmetijskemu kombinatu, ki je leta 1975 sam prevzel ime Hmezad. Trgovski obrat je pa vršil tudi nabavo vseh sredstev, potrebnih za uspešno pridelovanje hmelja in njega preobrazbo za prodajo.

Leta 1962 je kombinat ustanovil v Vrbju mešalnico močnih krmil, v Celju pa nekaj pozneje prodajalno semen.

Leta 1972 je kombinat prevzel strojno postajo Žalec in leta 1974 gradbeno in obrtno podjetje Usluge, ki ga je s Polzele premestil v Žalec.

Prvotno število gospodarskih enot v žalskem kmetijskem kombinatu se je deloma spremenilo, ker so se nekatere enote združile. Nasprotno se je pa Vrtnarska šola v Zalogu osamosvojila, ker se je odcepila od celjske gospodarske enote.

Hmeljarstvo je dalo pobudo, da se je Kmetijskemu kombinatu v Žalcu pridružilo kmetijstvo Radlje, ki je bilo takrat v sklopu semenarskega kombinata Semenarne Ljubljana (1. januarja 1970). Istega dne se je priključil tudi Kmetijski kombinat Šmarje pri Jelšah ki se je bavil predvsem z živinorejo, vinarstvom in predelavo sadja v sokove in delno žgane pijače (obrat Vital v Mestinju).

Dne 1. januarja 1975 je sledilo še Kmetijsko gospodarstvo v Ilirski Bistrici.

Leta 1964 je kombinat največ pripomogel, da se je ustanovila Zadružna hladilnica Celje poleg Majdičevega mlina. Med člani konzorcija pa je bil med drugimi Kmetijski kombinat Šmarje pri Jelšah (naziv Kmetijstvo Šmarje je dobilo šele v sestavu KK Žalec).

Leta 1969 je Kombinat prevzel gostinsko podjetje v Gaberju, ki je leta 1976 dnevno pripravljalo 5.500 obrokov za delavce 15 podjetij v Celju, 6 v Žalcu in tovarno v Libojah. V Preboldu je Kombinat zgradil hotel skupaj s tekstilno tovarno.

V Žalcu je njegovo delo tržnica in še to in ono.

Od ustanovitve tj. od združitve savinjskih zadrug leta 1961 je vodil kombinat kot glavni direktor Milovan Zidar. Ko je prevzel vodstvo republiškega sekretariata za kmetijstvo, je prevzel njegovo mesto Veljko

Križnik, ki je vodil podjetje do 31. marca 1976, ko je postal direktor Zvezne direkcije živil. Za njim je 15. julija 1976 postal glavni direktor Zvone Pelikan.

Leta 1976 je podjetje imelo 2.506 delavcev in 3.200 kooperantov — sodelujočih kmetov.

Na osnovi samoupravnega sporazuma se je podjetje kot družbena organizacija leta 1974 razdelilo v 16 temeljnih organizacij združenega dela (TOZD) in v delovno skupnost skupnih služb in ima tako danes naslednji sestav:

1. Kmetijstvo Žalec, Šempeter v Savinjski dolini
2. Kmetijstvo Šmarje, Šmarje pri Jelšah
3. Kmetijstvo Radlje, Radlje ob Dravi
4. Kmetijstvo Ilirska Bistrica, Ilirska Bistrica
5. Kooperacija Žalec
6. Sadjarstvo Mirosan, Petrovče
7. Vrtnarstvo Celje
8. Mesnine Celje
9. Mlekarna Celje
10. Mešalnica krmil Žalec
11. Hmezad, export-import Žalec
12. Strojna Žalec
13. Gostinstvo Žalec
14. Gradbeništvo Žalec
15. Združena hladilnica Celje
16. Notranja trgovina Žalec
17. Delovna skupnost skupnih služb Žalec

Ob razdelitvi v TOZD je celotna organizacija prevzela ime Hmezad.

Leta 1974 se je pokazalo, da celjska in sosedna trgovska podjetja ne morejo kriti vseh potreb prebivalstva. Zato so se dogovorila s Hmezadom in drugimi kmetijskimi podjetji, da osnujejo veliko kombinirano trgovsko podjetje *Dobrina,* ki bi dogovorno nudila ljudem, česar, potrebujejo. Vendar se dogovor v zamišljeni obliki ni izvedel.

POSLOVNO ZDRUŽENJE ZA PROIZVODNJO HMELJA, SADJA IN ŽIVINE — STYRIA CELJE-MARIBOR

V okviru okraja so na osnovi zakona iz leta 1951 začele nastajati zbornice za posamezne panoge gospodarstva kot njihov združujoč in pospešujoč samoupravni organ. Med njimi je bilo tudi kmetijstvo. Leta 1962 so te zbornice združili v enotni Okrajni gospodarski zbornici, ki pa so jo leta 1965 ob ukinitvi okraja razpustili.

Kmetijstvo je tako združenje potrebovalo. Pobuda za ustanovitev je prišla iz vrst pridelovalcev hmelja. Ti so že leta 1960 ustanovili prvi iniciativni odbor. Njemu je leta 1961 sledilo Hmeljarsko poslovno združenje, zametek organizacije, ki je deloma združila tri glavne organizacije, ki so

se bavile s hmeljarstvom: Institut za hmeljarstvo, Hmeljno komisijo in Zadružno trgovsko podjetje Hmezad. Združenje je imelo svoj sedež v Žalcu.

Že v letu ukinitve okraja in skupne okrajne gospodarske zbornice je prišlo do dogovora med Hmeljarskim poslovnim združenjem, Kmetijskim združenjem v Mariboru in živinorejskimi združenji, da se osnuje skupno združenje za pospeševanje hmeljarstva, sadjarstva in živinoreje, imenovano *Poslovno združenje za hmeljarstvo, živinorejo in sadjarstvo, Styria Celje-Maribor.*

Leta 1965 so pa naslov skrajšali v *Poslovno združenje Styria* Celje-Maribor.

Za sedež uprave so si zbrali Celje (Cankarjeva 1) in Maribor.

Delo združenja je temeljilo na znanstveno-praktičnem proučevanju, bilo je smotrno zasnovano in je rodilo vidne uspehe zlasti v hmeljarstvu in sadjarstvu, težje je bilo v živinoreji, kjer so bile prilike manj ugodne.

Že leta 1968 je svoje delovanje razširilo tudi na vinogradništvo, vinarstvo in jagodičarstvo. Meseca marca 1967 so se v Ljutomeru zbrali vinogradniki in vinarji. Izbrali so iniciativni odbor za ustanovitev vinogradniškega in vinarskega združenja, ki je predlagalo priključitev k Styriji. Po izvršenih formalnostih se je *priključitev izvedla leta 1968.*

Predsedstvo je pospešilo tudi navezavo stikov s privatnimi kmeti ter s tem olajšalo delo kmalu nato ustanovljeni Zadružni zvezi Slovenije oziroma njenim medzadružnim odborom.

Poslovno združenje je pospeševalo koncentracijo obratov in delo, pomagalo je navezovati stike glede nabave obratnih pripomočkov in prodaje proizvodov, nudilo je pravno pomoč, priredilo je mnogo tečajev in vzdrževalo bodrilne stike s proizvodnimi kolektivi.

Združenje je omogočilo tudi ogled vzornih inozemskih kmetijskih obratov in ustanov ter stike z njihovimi strokovnjaki in posamezniki.

Že v začetku je bilo organizirano na način, ki je bil v bistvu delegatski.

Združenje je imelo izprva *upravni* in *izvršni odbor* ter *upravo* (biro).

Prvi predsednik upravnega in sočasno tudi izvršnega odbora je bil takratni ravnatelj Instituta za hmeljarstvo *dipl. inž. Zvone Pelikan,* za šefa biroja je pa bil imenovan *dipl. inž. Alojz Četina,* za računovodjo pa *Olga Sotler.* Hmeljarsko poslovno združenje je bilo nastanjeno v poslovnih prostorih Instituta za hmeljarstvo v Žalcu.

Kot Styria se je vodstvo združenja delilo v panožne izvršne odbore (sekcije), ki so imeli svoje zastopnike v centralnem upravnem odboru. Centralni upravni odbor je imel svoje predsedstvo z 9 do 15 člani, po potrebi so si izvolili predsedstva tudi panožni izvršni odbori.

Leta 1967 je bil ponovno izvoljen za predsednika upravnega odbora dipl. inž. Zvone Pelikan, predsednik izvršnega odbora za hmeljarstvo je bil Karel Kač, predstavnik Kmetijskega kombinata Žalec, predsednik izvršnega odbora za živinorejo Stane Rebernik, predstavnik Kmetijske zadruge Brežice, predsednik izvršnega odbora za sadjarstvo pa dipl. inž. Janko Živko, predsednik Agrokombinata Maribor.

Za direktorja biroja je bil imenovan *Božo Jurak*, dotedanji predsednik okrajne gospodarske zbornice v Celju, za organizacijskega tajnika in pravnega svetovalca *dipl. iur. Fedor Pirkmajer*, za strokovnega tajnika za hmeljarstvo *inž. Vinko Molan*, za strokovnega tajnika za živinorejo *inž. Ernest Ermenc*, za strokovnega tajnika za sadjarstvo *dipl. inž. France Sitar*, za računovodjo pa *Vida Sevšek*.

Leta 1970 je postal predsednik upravnega odbora *mg. Cveto Doplihar*, direktor kmetijskega kombinata Ptuj, podpredsednik upravnega odbora *dipl. inž. Ivan Uršič*, direktor Kmetijske zadruge Slovenj Gradec, predsedniki panožnih izvršnih odborov so pa postali: za živinorejo in urejanje kmetij *Peter Hlastec*, direktor Kmetijskega kombinata Šentjur pri Celju, za hmeljarstvo *inž. Vinko Kolenc*, pomočnik glavnega direktorja Hmezada v Žalcu, za vinogradništvo in vinarstvo *Matija Ratek*, direktor »Slovina« Jeruzalem in za njim (leta 1972) *Jani Gönc*, direktor obrata »Slovenske gorice« Kmetijskega kombinata Ptuj, za proizvodno sodelovanje s kmeti *Peter Jež*, kmet, delegat Kmetijske zadruge Mozirje.

Leta 1974 za prilagoditev delegatskemu sistemu ni bila potrebna nobena bistvena izpremememba.

Leta 1971 je bilo zaradi razširitve dejavnosti treba pomnožiti število delovnih mest tako v Celju kakor v Mariboru, a še tako so delo zmagovali samo z velikim naporom.

Zaposlitev v biroju:

(1974)

1. *Direktor v. d. Fedor Pirkmajer, dipl. iur.*
2. Organizacijski tajnik in svetovalec za pravne zadeve: *Fedor Pirkmajer*
3. Strokovni tajnik hmeljarstva· *Vinko Molan, inž. agr.*, Kmetijski zavod Maribor
4. Strokovni tajnik za sadjarstvo: *Aleksander Kravos, dipl. inž. agr.*
5. Strokovni tajnik za vinogradništvo: *Boris Beloglavec, dipl. inž. agr.*
6. Strokovni tajnik za živinorejo in urejanje kmetij: *Marko Amon, dipl. vet.*
7. Strokovni tajnik za jagodičevje: *Janez Lešnik, inž. agr.* (1974)
8. Vodja preskrbe: *Ivan Verboten*
9. Svetovalec za finančne zadeve in računovodja: do maja *Vida Sevšek*, dalje *Silva Palčnik*
10. Administrator-blagajnik Celje: do novembra *Lucija Sotlar*, dalje *Marika Vodovnik*
11. Administrator Maribor: *Milena Suhadolnik*
12. Kurir: *Jurij Zabav*
13. Snažilka: *Marija Čorko*

1976

1. Direktor: *Fedor Pirkmajer, dipl. iur.*, poslovna enota skupnih služb Celje — Maribor

2. Organizacijski tajnik in svetovalec: *Fedor Pirkmajer*

3. Strokovni tajnik za hmeljarstvo: *Vinko Molan, inž. agr.*, Kmetijski zavod Maribor

4. Strokovni tajnik za sadjarstvo Maribor: *Aleksander Kravos, dipl. inž. agr.*, Kmetijski zavod Maribor

5. Strokovni tajnik za sadjarstvo in vinogradništvo Nova Gorica: *Hilarij Kosta, dipl. inž. agr.*, Kmetijsko veterinarski zavod Nova Gorica

6. Strokovni tajnik za vinogradništvo in vinarstvo Maribor: *Boris Beloglavec, dipl. inž. agr.*, Kmetijski zavod Maribor

7. Poslovni tajnik: *Anatolij Goričan, dipl. inž. agr.*, Poslovna enota skupnih služb Celje—Maribor

8. Poslovni tajnik Nova Gorica: *Aldo Vouk, dipl. inž. agr.*, Kmetijsko veterinarski zavod Nova Gorica

9. Poslovni tajnik za promet s sadjem in z vinom: *Mirko Peternelj, dipl. inž. agr.*, Poslovna enota skupnih služb, Ljubljana

10. Vodja preskrbe in propagande: *Ivan Verboten*, Celje—Maribor

11. Vodja gospodarsko-računske službe: *Silva Palčnik*, Celje—Maribor

12. Finančni knjigovodja: *Danica Rozman*, Celje—Maribor

13. Tajnica — blagajničarka, Celje: *Marika Vodovnik*, Celje—Maribor

14. Tajnica — Maribor: *Milena Suhadolnik*, Celje—Maribor

RAZVOJ KMETIJSKE ZADRUGE CELJE

Konec leta 1947 in v začetku leta 1948 so se iz bivših NAPROZ (Nabavno prodajnih zadrug) ustanavljale Kmetijske zadruge domala v vsaki večji vasi. V celjski občini so bile v Celju, Teharju, Štorah, Ostrožnem, Hudinji, Šmartnem, Škofji vasi, Ljubečni, Vojniku, Strmcu, Frankolovem, Dobrni.

Manjše zadruge so se počasi priključevale večjim, tako je leta 1959 bilo v celjski občini še 6 zadrug, in sicer: Celje, Ljubečna, Štore, Vojnik, Strmec in Dobrna. Teh šest zadrug se je leta 1961 združilo v Kmetijsko zadrugo Celje, pri čemer je vsaka kmetijska zadruga ostala ekonomska enota.

V času od 1948 do 1960 so pa bile vse te zadruge združene v okrajni *Zadružni zvezi*, ki je obsegala celotno celjsko regijo, Krško, Gornje Savinjsko in Mislinjsko dolino ter Slovenske Konjice.

Dolgoletni predsednik okrajne Zadružne zveze je bil *Franc Lubej*. Za organizacijo in vzgojo kadrov so se pa tudi uspešno trudili: *Ernest Žvar, dr. Peter Pavlič* in *Lev Tičar*.

Najvišji organi zadruge so bili občni zbori. Vsaka zadruga je pa imela svoj upravni in nadzorni odbor, katerih člani so bili kmetje. Posebno zaslužni predsedniki upravnih odborov so bili: v Celju — Melhijor Jošt, v Štorah — Martin Rozman, v Škofji vasi — Anton Prekoršek, v

Ljubečni — Ivan Mahen, v Vojniku — Anton Gmajner, na Dobrni — Franc Verdelj.

Leta 1964 se je navedena Kmetijska zadruga Celje priključila Hmezadu.

Tudi v sestavu Hmezada je pa s svojimi ekonomskimi enotami ohranila samostojni obračun. Medtem se je razdelila v dve poslovni enoti: *Kmetijstvo Celje* z enotami Celje, Štore, Ljubečna in *Kmetijstvo Vojnik* z enotami Vojnik, Strmec in Dobrna.

Leta 1969 sta se obe Kmetijstvi pridružili Kmetijskemu kombinatu Žalec.

Dne 1. januarja 1979 se je na pobudo družbenopolitičnih organizacij in kmetov kooperantov organizirala samostojna Kmetijska zadruga Celje z dvema temeljnima organizacijama združenega dela — Celjem in Vojnikom.

Zadruga stremi za tem, da poveča kmetijsko proizvodnjo, ki naj ne bi delala samo za domače kmečke potrebe, ampak tudi za trg. Ustanavljati je začela kreditne oddelke, ki sprejemajo vloge, a dajejo tudi kredite za nabavo semen, strojev itd. V Žepini je za izboljšanje krmne baze meliorirala okrog 100 ha zemljišč.

Plan združene Kmetijske zadruge Celje oziroma zasebnega kmetijstva na področju občine Celje za leto 1979

Kmetijska zadruga Celje se je v skladu z zakonom o združenem delu konstituirala v letošnjem letu v mesecu marcu in zajema kooperacijsko kmetijsko proizvodnjo v celjski občini z vsemi oblikami sodelovanja s kmeti.

V sodelovanju s kmeti prideluje kmetijska zadruga vse vrste kmetijskih pridelkov, proizvodnjo mleka in vzrejo živine v kooperacijski proizvodnji. Izvaja vse vrste kmetijsko-strojnih storitev in prevoznih storitev za kooperante in druge naročnike. Odkupuje in prodaja kmetijske pridelke in gozdne sadeže ter preko svojih »kmetijskih preskrb« oskrbuje kmete-kooperante z reprodukcijskim materialom in zaščitnimi sredstvi, gradbenim materialom, kmetijskimi stroji in orodjem itd.

Glavna in osnovna proizvodna usmeritev je živinoreja (goveji pitanci in mleko, brojlerji, bekoni in deloma tudi ribe). Druga panoga je hmeljarstvo, pridružujejo se še rastlinski tržni proizvodi: fižol v zrnju, rdeča pesa, kumare, sadje in jagodičje (ribez, maline, jagode).

V občini je v zasebni lasti 10.786 ha kmetijskih zemljišč, od tega jih je še v privatni lasti okrog 9.640 ha, tj. 80 %.

Čistih kmetij, ki se izrecno bavijo s kmetijstvom, je okrog 430, manjših pa okrog 1.150. Čisto kmečkega življa je v občini samo še 7 %.

Poprečna velikost kmetije znaša 4 ha kmetijskih zemljišč. V občini je 393 zaščitenih kmetij.

Ker odpade okrog 2/3 zemljiških površin na hribovit svet, je uporaba kmetijskih strojev sorazmerno skromna, zato je živinoreja najbolj donosna kmetijska panoga.

Najtesneje povezani so z zadrugo združeni kmetje. Prirodnim okolnostim ustrezno se jih več tako tesno združi, da svojo zemljo skupno obdelujejo in izrabljajo ter donos delijo glede na količino vloge in glede na delovni prispevek.

Drugi se pa povežejo z zadrugo tako, da po dogovoru z njo ustvarjajo določene rastlinske ali živalske proizvode ter jih preko nje prodajajo. Osnovo za gospodarjenje lahko tudi od zadruge prevzamejo (živali v vzrejo, seme, gnojila itd.). V tem času je v celoti vezanih na zadrugo v okolišu Celja 126 in v okolišu Vojnika 180 članov, delno pa 1.051 kmetov-kooperantov (to pomeni: sodelujočih). Sama zadruga ima 30 nameščencev, med njimi ima eden visoko izobrazbo, 4 imajo višjo in 14 srednjo kmetijsko izobrazbo. Med nameščenci je 14 žensk.

Ožji upravni organ je zadružni svet, nadzorni odbor vrši nadzorstvo nad poslovanjem, temeljne smernice daje občni zbor. Obnova se vrši z volitvami.

Ker so člani raztreseni na široko, so združeni v dveh temeljnih organizacijah, katerih vsaka ima svoje družbene organizacije, tudi aktiv mladih zadružnikov. V zimskem času se vrše strokovna predavanja za kmetovalce.

Leta 1978 je štela zadruga

3.359 krav in brejih telic
2.430 telet za pitanje
980 telet za pleme
211 volov

Skupaj 7.031 glav goveje živine (število juncev in telic — junic) ni navedeno.

Leta 1978 je znašala proizvodnja mleka okoli 1,700.000 l. Tedaj je bilo v občini 14 zbiralnic mleka.

Traktorjev je bilo 598, kosilnic 692, obračalnikov za seno 502, ustrezno število tudi drugih strojev.

Uprava: Franc Derča, direktor, inž. Zvonko Tanc, tehnični vodja, Irena Dover, tajnica, Anica Jurkovič, roj. Gmajner, računovodja, Katica Vidmajer, knjigovodja; Julko Kožuh, upravnik TZO Celje; Karel Žibret, upravnik TZO Vojnik.

Samouprava: Skupni zadružni svet — predsednik Jože Dimec, Rožni vrh; zbor delavcev — predsednik Jože Pekošak, Strmec; konferenca sindikalne organizacije pri KZ Celje — predsednik Miro Čmer.

VETERINARSTVO

Človek je že imel od prapočetka stike z živalmi in užival je od njih korist. Zato je umevno, da se je zanimal za njihovo zdravstvo in zdravljenje. To je dolgo delal na preprost in izkustveni način. Spretnejše je pri tem postalo srednjeveško viteštvo,, ki je bilo zelo navezano na konje, pozneje je naravno to skrb prevzela vojska.

V srednjem veku so začele nastajati univerze, na katerih je bila ena izmed glavnih panog medicina. Njena skrb je veljala človeku, toda polagoma so začeli misliti tudi na zdravljenje živali. O tem se lahko nazorno poučimo tudi pri našem zaslužnem zdravniku in narodnem buditelju dr. Janezu Bleiweissu. Od leta 1826 do 1832 je študiral na dunajskem vseučilišču, kjer je na podlagi disertacije postal doktor medicine in leta 1833 diplomiral kot porodniški magister, leta 1834 je kot penzijoner (praktikant) vstopil v živinozdravniški zavod na Dunaju, postal leta 1835 diplomirani živinozdravnik ter suplent, leta 1836 pa korepititor na dunajskem živinozdravniškem zavodu, prišel kot prof. živinozdravništva in sodne medicine na medicinsko in kirurgično učilišče v Ljubljani, leta 1849 pa za ravnatelja podkovske in živinozdravniške šole, ki jo je vodil do svoje smrti (1881). Po razpustu medicinskega in kirurgičnega učilišča v Ljubljani (1850) je obdržal naslov profesorja in bil leta 1851 imenovan za člana stalne zdravstvene komisije za Kranjsko, leta 1856 je pa postal c. kr. živinozdravnik in je opravljal ta posel do svoje upokojitve leta 1874.

Redno veterinarsko visoko šolo so ustanovili na Dunaju leta 1767, toda bila je pod okriljem vojnega ministrstva. Pravi veterinarji so lahko postali samo tisti, ki so redno končali študij medicine in nato še dve leti študirali na tej šoli.

Dunajska univerza je dobila *veterinarsko fakulteto leta 1908.* Prva slovenska generacija naših veterinarjev je diplomirala na Dunaju. Nekoliko mlajša se je pa morala zateči po končani vojni v Prago, Brno, Lvov. *V Zagrebu je bila veterinarska fakulteta ustanovljena leta 1919.* Pridružila se ji je beograjska, na ljubljanski univerzi je pa bil veterinarski študij (v sestavu biotehnične fakultete) uveden po drugi svetovni vojni.

Že med narodnoosvobodilno vojno so vodilni predstavniki porajajoče socialistične družbe mislili na obnovo veterinarske službe in na njeno preureditev v smislu socializma. Zavedali so se njene važnosti za ljudsko življenje in zdravje.

V Celju je takoj po osvoboditvi začel organizirati veterinarsko službo *dr. Anton Kovač.* Okrožni ljudski odbor mu je v jeseni 1945 dal na razpolago bivšo Žumerjevo posest na Lavi med cesto in železnico: večje ograjeno zemljišče s hišo in gospodarskim poslopjem. Denar je dal na razpolago okrožni ljudski odbor. Že naslednje leto (1946) je bila urejena veterinarska bolnica z delovnimi in stranskimi prostori ter hlev za stacionarno zdravljenje živali. Bila je ena izmed prvih veterinarskih ustanov v Sloveniji. Leta 1947 so na zavodu osemenili prvo kravo. Poizkus, prvi pri nas, je uspel. Kmetje so kmalu začeli izgubljati nezaupanje. To je bila pomembna stvar. Zdravstveno stanje živine je bilo zelo neugodno. Pri močno zdecimiranem številčnem stanju živine so razsajale živalske kužne bolezni, kot svinjska kuga, svinjska rdečica, kokošja kuga, kužna slabokrvnost konj, kužna ohromelost svinj pa se je pojavljala v enzootični obliki in grozila uničiti svinjerejo. Razsajale so tudi živalske spolne bolezni, ki so povzročale velik padec brejosti in so bile zelo resna ovira za nadaljnje normalno razmnoževanje goveje črede.

Veterinarska bolnica je skrbela od začetka za zdravstveno varstvo živali na širokem področju od Vranskega do Sotle. Često je posegala še dalje, v Gornjo Savinjsko dolino, do Slovenjega Gradca in Raven ter do Maribora. Ker je bilo premalo veterinarjev, je skušala pomagati s koncentracijo zdravljenja v sami bolnici in z nepretrgano službo. Ker je bila veterinarska bolnica na mestnem območju, mestni ljudski odbor ni organiziral lastne veterinarske zdravstvene (kurativne) službe, imel je samo upravnega veterinarja, ki je hkrati vršil veterinarski nadzor v mestni klavnici. Poleg preventivne in kurativne zdravstvene službe je veterinarska bolnica leta 1947 začela osemenjevati krave na območju tedanjega okraja Celje-okolica. Priskrbela si je že v prvih letih 16 prvovrstnih bikov-plemenjakov sivorjave in pšenične pasme. Veterinarji so dnevno opravljali osemenjevalno in sploh veterinarsko delo na dveh progah. Prva je imela postaje: Žalec, Griže, Šešče, Groblje, Gomilsko, Tabor, Vransko, Braslovče, Polzelo, Šempeter; druga pa Štore Ljubečno, Škofjo vas, Ponikvo.

Nato je bolnica prevzela še Gornjo Savinjsko in Šaleško dolino. Po potrebi je pošiljala svoje člane še dalje: do Maribora, Slovenjega Gradca, Prevalj.

Januarja 1948 je dr. Kovač odšel v Ljubljano da tam organizira veterinarsko službo. Vodstvo celjskega zavoda je prevzel *dr. Ivo Vomer.* Pomnožilo se je število veterinarskih sodelavcev, ki so visoko dvignili strokovno raven ustanove. Bolnica je bila tudi središče, kjer so se usposabljali mladi kadri, ki so prišli s fakultete. Pokazalo se je pa tudi, da sama skrb za zdravljenje ne jamči za primeren napredek živinoreje. Dr. Vomer je zato okrog leta 1960 uvedel na zavodu tudi pospeševalno službo, ki ji je bila poverjena skrb za izbor rase, rastlinsko proizvodnjo in svetovalska služba za preusmerjanje kmetij. Zavod je postal živinorejsko-veterinarski. Pridobil si je velik ugled ne le doma, ampak tudi onostran republiških in državnih meja. Prvi vodja pospeševalne službe je bil kmet. inž. Anatolij Goričan.

Celjski živinorejsko-veterinarski zavod si je pridržal vlogo višje strokovne ustanove, ki je skrbela za napredek stroke in je pospeševala živinorejsko proizvodnjo. Pri bolnici je medtem ustanovila klinični laboratorij, ki je preiskoval kri, blato in seč. Mnogo tisoč govedi so v bolnici operirali zaradi tujkov v predželodcih. Izvršili so nešteto carskih rezov, najprej pri svinjah, pozneje tudi pri kravah. V podkovski delavnici so se pod nadzorstvom veterinarja pribijale podkve na bolna kopita itd.

Dr. Kovač je imel več sposobnih in požrtvovalnih sodelavcev. Med njimi je bil *dipl. vet. Maks Šribar,* ki se je po upokojitvi preselil v Orešje na Bizeljskem. Ko je dr. Kovač leta 1948 odšel v Ljubljano kot republiški načelnik veterinarske službe, je njegovo mesto v Celju prevzel *dr. Fedor Jerina.* Že kot okrajni veterinar je služboval v Celju *dr. Viktor Šmigovc.* Ko se je dr. Kovač vrnil v Celje, je postal okrajni in po ukinitvi okraja leta 1965 občinski veterinarski inšpektor.

V Celju so še daljši ali krajši čas delovali dr. Gošler in za njim po letu 1963 dr. Ivo Vomer, kot vodji bolnice (dr. Vomer je leta 1965 postal

profesor veterinarstva na biotehnični fakulteti v Ljubljani), diplomirani veterinarji dr. Franc Kovač, Slavko Lukanc, Marko Cerar, Milan Uršič, Anton Sok, Milan Veber, dr. Štefan Sedmak, Karel Andrenšek, dr. Janez Brglez, dr. Ciril Mastnak, Jože Prevorčnik, France Vilar, Alojzij Marič; veterinarski tehniki: Dušan Kavčič, Anton Šumej, Janko Knapič, Janez Vrhunc, Jože Založnik, Pavel Čolnar in Oton Lasbaher; veterinarski bolničarji: Alojzij Anžič, Pavle Podjed, Alojzij Krajnc, Jože Potočnik, Jože Jevšnik, Franc Perc, Franc Petrič, Jurij Florjanc; laborantke: Vida Likar, Alenka Kovačič, Pepca Žlavs in Pavla Orešnik.

Dipl. vet. Jožef Koželj je bil že pred vojno mestni veterinar in nadzornik klavnice, okupator ga je izselil, po vojni je bil na tem mestu do upokojitve. V kmetijski zadrugi je delal dipl. vet. Boris Gerl, v zavarovalnici DOZ pa dipl. vet. Miro Križaj.

Direktor Zavarovalnice Sava je bil vet. tehnik Janez Tomšič, v mlekarni je kot tehnolog delal dipl. vet. Armin Tomažič, v klavnici in pri predelavi mesa pa dipl. vet. Jože Urbajs.

Medtem so se z reorganizacijo uprave leta 1952 in 1955 ter s poznejšimi združitvami v enoten okraj Celje razvile močne občine, ki so si v skrbi za zdravje živine ustanavljale lastne veterinarske postaje in lastno veterinarsko službo. Tudi mladi veterinarji so že bili na razpolago. S tem se je delo celjskega zavoda olajšalo, zlasti glede dela na terenu. Preostala mu je pa poleg lastnega dela še nadzorna služba. Do ukinitve okraja je bil zavod podrejen okrajnemu upravnemu vodstvu, potlej pa občinskemu.

Nove postaje ali ambulante so nastale ali so se obnovile deloma takoj po osvoboditvi, deloma pa pozneje. Najdemo jih v naslednjih krajih: Brestanica, Brežice, Bizeljsko, Dobova, Ljubno, Radmirje, Žalec. Vransko, Gornji grad, Braslovče, Šoštanj—Velenje, Šmarje, Laško, Hrastnik—Radeče, Slovenske Konjice—Prevrat, Šentjur.

Ob priključitvi so bili vpisani v okrajni register, vendar so ostali na svojih službenih mestih: dr. Slavko Malenšek (Laško), dipl. vet. Ignacij Baša in dr. Viktor Šmigovc ter Mihael Gajser (Poljčane), dipl. vet. Franc Pešec, dipl. vet. Jože Mermol, dipl. vet. Anton Vrabič in dipl. vet. Ivan Naglič (Šoštanj), vet. tehnik Ivan Mulej in vet. tehnik Janez Kober (Šoštanj), dipl. vet. Valentin Sočavec (Braslovče).

Ker je bilo po urbanističnem načrtu mesto, kjer je veterinarska postaja, namenjena za stanovanjsko gradnjo, je bilo treba misliti na zgraditev novega poslopja za veterinarski zavod. Mesto zanj so določili v bližini nekdanjega Majdičevega mlina na Spodnji Hudinji, in sicer onostran Hudinje, že na tleh Spodnjih Trnovelj. *Preselitev 1. junija 1968.* Odločilna za izbor je bila bližina nove mestne klavnice, zgrajene leta 1965. V poslopju sta dve ustanovi: *živinorejsko-veterinarski zavod in veterinarska postaja.*

Ko je dr. Ivo Vomer leta 1965 prevzel profesorsko mesto na biotehnični fakulteti v Ljubljani, je prevzel vodstvo pospeševalne službe kmetijski *inž. Bojan Nendl,* vodstvo veterinarske službe pa veterinar *Ivan Pleterski kot direktor.*

Drugi strokovni delavci: mag. vet. Ciril Umek, dipl. vet. Srečko Sluga, mag. vet. Marjan Tiselj, dipl. vet. Milan Knez, dipl. vet. Viktor Štokojnik, dipl. vet. Janez Črnej, dipl. vet. Jože Pajtler, dipl. vet. Marko Amon, vet. tehnik Dušan Kavčič, vet. tehnik Anton Trunkl.

Kot veterinarski inšpektor: dipl. vet. Franc Lamut, mag. vet. Marjan Tiselj.

Mnogo pobud in koristnih nasvetov za dvig veterinarske službe je dalo Veterinarsko društvo, ki s svojimi temelji sega nazaj do leta 1853, kot društvo veterinarjev in tehnikov pa do leta 1923.

Med okupacijo je zamrlo, leta 1948 je pa bilo obnovljeno s sedežem v Mariboru. Celjska podružnica je leta 1962 postala samostojno društvo. Njeni predsedniki so bili: Ignacij Baša, dr. Ivo Vomer, dr. Anton Vrabič, Edi Bezenšek, Milan Knez, Karel Andrenšek, Mirko Mikeln, Franc Kovač. Tajniki so pa bili: dr. Štefan Sedmak, dr. Janez Brglez, mag. Marjan Tiselj in Fran Lamut.

Dr. Vomer je častni, dr. Kovač pa zaslužni član društva.

ČEBELARSTVO

Celjsko kmečko gospodarstvo se je začelo dvigati konec sedemdesetih let. Na celjskem področju se je močno brigal zanj zaslužni slovenski poslanec vitez Berks, tedaj predsednik podružnice Kmetijske družbe.

Leta 1878 je priredil v Celju v Laznikovi usnjarni (sedanjem sedežu uprave TOZD Elektro Celje) razstavo, ki je imela v svoji osnovi kmetijski značaj. Dobro zastopano je bilo tudi čebelarstvo.

Nekoliko mesecev poprej je bila v Celju lepa čebelarska razstava, ki jo je priredilo mlado Čebelarsko društvo, katerega predsednik je bil nadučitelj okoliške šole Jakob Lopan.

Za najboljšega čebelarja celjske okolice je veljal Miha Kresnik. Ko so si celjski Nemci pri Kmetijski družbi pridobili prevladujoč vpliv in ko je nadučitelj *Lopan* umrl (1897), je opešala vnema tako za napredek kmetijstva kakor čebelarstva.

Vendar ne za dolgo. Pri kmetijstvu se je kmalu občutil vpliv delavnih potovalnih kmetijskih učiteljev. Čebelarstvo se je pa dvignilo na društveni podlagi. Iz glasila Slovenskega čebelarja, ki je začel izhajati leta 1898 v uredništvu učitelja Frančiška Rojine, vidimo, da se je na slovenskem vzhodu prebudilo veselje do čebelarjenja. Že v prvih letnikih srečamo članke dveh učiteljev-praktikov, Tomislava Kurbusa in Jana Jurančiča. Kurbus je bil nadučitelj v Slivnici pri Celju, Ivan Jurančič pa posestnik in čebelar v Andrejevcih pri Andražu v Slovenskih goricah. Kurbus je že leta 1901 absolviral 14-dnevni čebelarski tečaj na dunajski čebelarski šoli. Bil je edini Slovenec oziroma Slovan med dvajsetimi tečajniki. Jurančič je tak tečaj opravil leta 1902. Znanje, ki sta si ga pridobila na tečaju, sta nesebično prenašala na sočebelarje, s predavanji, članki in tečaji. Že leta 1902 je Kurbus s pomočjo Jurančiča organiziral tak tečaj v Šmarju pri Jelšah. Vršil se je 6. in 7. oktobra in je bil prvi

na Slovenskem. Med 18 udeleženci je bilo 12 učiteljev. Naslednjega leta je Jurančič organiziral dvodnevni čebelarski tečaj pri Sv. Andražu v Slovenskih goricah. Udeležencev je bilo preko 200. Na dnevnem redu je bila tudi ustanovitev čebelarske organizacije za Štajersko. Centralno čebelarsko društvo za Avstrijo je želelo, da se ustanovi podružnica v Ptuju, ki bi seveda dobila nemški značaj. Slovensko čebelarsko društvo v Ljubljani je pa pozvalo tovariše na Štajerskem, naj ustanove slovensko čebelarsko društvo. Poslalo je hkrati pravila, ki jih je bil pomagal sestaviti tudi Jurančič. Poziv je imel uspeh. Leta 1903 so domoljubi v *Ptuju* ustanovili Slovensko čebelarsko društvo za Spodnje Štajersko. Predsednik mu je bil ptujski profesor Josip Zelenik. V prvem letu je že imelo 21 podružnic in 900 članov. Leta 1906 se je pa sedež društva prenesel v *Celje.* Medtem je leta 1902 sodnik Anton Zdolšek v *Laškem* zbral čebelarsko družino, pozneje se je pa zlasti brigal za Čebelarsko društvo v Celju. Na svojem posestvu v Teharju si je postavil čebelnjak, ki stoji še danes.

Tudi to društvo je imelo obsežno področje. V njegovem sestavu je bila vrsta družin.

Taka družina je bila tudi v Celju. Nastala je že leta 1902 na občnem zboru pri Samcu na Ložnici (onostran Butjevega mosta) in jo moramo ločiti od društva. Za predsednika je bil izvoljen Anton Zdolšek, za namestnika Miloš Levstik.

Leta 1912 je celjsko Čebelarsko društvo priredilo v Celju drugo čebelarsko razstavo v Gornjem Lanovžu, ki mu je bil tedaj lastnik zaveden narodnjak Sušnik. Razstave se je udeležilo 110 čebelarjev, razstavili so 55 čebelnih družin v različnih panjih, 1.500 kg medu v kozarcih, 100 kg medu v deviškem satovju, 100 kg voska itd. Podeljenih je bilo 112 kolajn, državnih, deželnih, Štajerske kmetijske družbe in društvenih. Med nagrajenci so bili Anton Zdolšek, Anton Ungar, šolska voditelja Miloš Levstik in Ljudevit Černej, Peter Majdič itd. V Slovenskem čebelarju je poročal o razstavi kmetijski potovalni učitelj Franc Goričan, posestnik v Višnji vasi in znan strokovnjak. V čebelarskem muzeju v Radovljici so pa tri slike z razstave, ki jih je muzeju zapustil Anton Zdolšek. Na eni izmed njih so razen dr. Rajiča, gosta iz Hrvatske, predstavljeni člani razstavnega odbora: Ivan Jurančič, Anton Zdolšek, Tomaž Kurbas, Anton Kosi, Anton Žnidaršič, nadučitelj v Šentjurju Anton Sivka, Jakob Prenidl, učitelj Miloš Levstik, posojilnični uradnik Anton Jošt, poštni uradnik Anton Mirnik, nadučitelj Ludovik Černej, tapetnik Ivan Strelec in uradnik Andrej Pikl.

Prva svetovna vojna je delo zavrla. Po vojni se je začelo znova. Leta 1919 se je sestal občni zbor Čebelarskega društva za Spodnje Štajersko, na njem so za predsednika izvolili okrajnega šolskega nadzornika *Ljudevita Černeja,* bivšega nadučitelja v Grižah in pisatelja. Njemu je sledil *prof. Slavko Raić.*

Leta 1926, po razdelitvi Slovenije v ljubljansko in mariborsko oblast, se je društvo reorganiziralo. Dobilo je nova pravila in se je preimenovalo v Zvezo čebelarskih podružnic za mariborsko oblast. Zveza je imela sedež

v Celju. Predsedoval ji je *Henrik Peternel,* župnik, primorski begunec, ki si je v Bukovem žlaku kupil majhno posestvo, kjer si je uredil vzorno čebelarstvo. Leta 19 ga je okupator izselil na Hrvatsko in postavil za vodjo vseh čebelarskih organizacij na bivšem Spodnjem Štajerskem nekega Otona Tschrepinka. Po vojni se je Čebelarsko društvo za Slovenijo reorganiziralo v Čebelarsko zadrugo. Tudi v Celju se je prejšnja podružnica društva spremenila v *Čebelarsko zadrugo.* Ustanovni občni zbor je bil 25. novembra 1945 v Obrtnem domu nasproti gledališču. Za predsednika je bil izvoljen *Peternel,* ki se je vrnil iz pregnanstva, za tajnika *Jože Gaberšek,* tajnik okoliške občine, za blagajnika gradbeni tehnik pri bivši mestni občini *Venčeslav Lang,* za odbornika pa *Ivan Rak* in *inž. Jože Rehar.*

Ljudska oblast s poslovanjem zadruge ni bila popolnoma zadovoljna in izrazila je željo, da se ustanovi *Čebelarsko društvo.* Občni zbor je bil v nedeljo, 18. februarja 1951 ob 9. uri v dvorani OLO Celje-okolica (v Narodnem domu).

Navzoči so bili zastopniki čebelarskih družin:

Vojnik: Franc Novak, Stanko Jurak, Oton Samec,
Šempeter v Savinjski dolini: Filip Udrih,
Celje: Franc Šlander, Jakob Kresnik, Blaž Kandušer, Venčeslav Lang, Ivan Fegeš, Martin Perc,
Laško: Anton Škorja, Helebrand, Valent, Krašovec,
Šmartno v Rožni dolini: Vinko Požar, šolski upravitelj,
Galicija: Alojz Osetič,
Planina pri Sevnici: Franc Romih,
Vransko: Avgust Pikl,
Žalec: Ivan Rak,
Šentjur pri Celju: Rudolf Ferlež, Franc Kavčič, Franc Žmahar, Jože Jančič, Karel Ferlež, Avgust Vovk.

Kot udeleženci se še navajajo: Ladislav Čmer iz Škofje vasi, inž. Dolfe Cizej, profesor Kmetijske šole v Šentjurju, Franc Kačičnik iz Šentjurja.

Občni zbor je otvoril Ivan Zupan, okrajni kmetijski referent, zastopnik ministrstva za kmetijstvo. Mlakar je pa pojasnil, zakaj je ministrstvo želelo, da se zadruga nadomesti z društvom.

Po daljši razpravi so bili izvoljeni:

Upravni odbor: Ladislav Čmer, Škofja vas, predsednik; Rudolf Ferlež, Šentjur pri Celju, podpredsednik; Jakob Kresnik, Celje, tajnik; Venčeslav Lang, Celje, blagajnik; Blaž Kandušer, Celje, inž. Dolfe Cizej, Šentjur pri Celju, Jože Jančič, Šentjur pri Celju, Stanko Jurak, Vojnik, Anton Škorja, Debro pri Laškem, Oto Samec, Polže-Strmec, Helebrand, Celje, odborniki.

Nadzorni odbor: Franc Šlander, Celje, Franc Kačičnik, Šentjur, Franc Romih, Prevorje.

Delegati za Zvezo društev: Ladislav Čmer kot predsednik, Jakob Kresnik in Blaž Kandušer.

Določila se je *članarina* (za list in članstvo):

do 10 panjev	50 din
od 11—20 panjev	100 din
od 21—50 panjev	150 din
preko 50 panjev	300 din

3 kranjiči se računajo za 1 Žnidaršičev panj. Vpisnina se določi na 50 din.

Dogovorili so se, da bo društvo ustanovilo lastno prodajalno. Martin Perc bo dal na razpolago potreben prostor. Kvote, ki so predvidene za prehrano čebel, so prenizke. Dajatve so previsoke. Treba je uvajati v čebelarstvo tudi mladino.

Ladislav Čmer, rojak iz Škofje vasi, diplomiran pravnik, je bil predsednik od 1951 do 1953. Za njim je prevzel predsedstvo *Joško Šlander,* prav tako diplomiran pravnik, ki je vodil društvo neprekinjeno od 1953 do 1976, torej polnih 23 let. Rodil se je 22. februarja 1906 kot sin kmečkih staršev v Sedražu (Jederti) nad Laškim. Že v otroških letih se je pa s starši preselil na kmetijo v Košnici pri Celju. Služboval je v upravni službi v več krajih.

Iz Kranja ga je okupator poslal najprej v taborišče, a že leta 1941 ga je izselil v Srbijo. Posrečilo se mu je, da je prišel v Ljubljano, kjer je ostal do osvoboditve.

Od leta 1945 živi stalno v Celju. Kot pravnik je bil uslužben pri okraju do njegove ukinitve leta 1965, nato pa pri občini. Leta 1973 se je upokojil.

Njegovo življenje je bilo tesno povezano s čebelarjenjem. na domu svojih staršev se je najprej seznanil z njim. V skrivnosti umnega čebelarjenja ga je pa uvedel sosed — čebelar Martin Rebov. Njemu je z veseljem pomagal. Zdaj ima čebele na domači kmetiji pri bratu Francu, ki mu je skrbel zanje že med okupacijo.

Joško Šlander se je že leta 1923 včlanil v čebelarsko organizacijo in postal naročnik glasila. Za časa njegovega vodstva je Čebelarsko društvo Celje lepo napredovalo, Vsaki čebelarski družini na svojem območju je nudil letno brezplačno dve predavanji. Imel je zelo skrbne in vešče pomočnike. Razen njega samega so kot predavatelji nastopali: tajnik *Jaka Kresnik* in odborniki *Ivan Fegeš,* brat *Franc Šlander, Rudolf Ferlež* iz Šentjurja, *inž. Ludovik Krese* iz Laškega, *Anton Kolenc* in še drugi — razen s poučevanjem tudi z vzgledom.

Na podeželju so nastajale nove družine, ki so pristopale k Čebelarskemu društvu v Celju. Njihovo število je od 11 naraslo na 36. Srečamo jih od Sotle do Logarske doline. Zveza čebelarskih društev Slovenije je to ocenila in društvo in njegovega predsednika odlikovala s I. stopnjo reda Antona Janše, ki ga do leta 1976 še ni dobilo nobeno društvo.

Joško Šlander je deloval tudi pri republiški Zvezi čebelarskih društev od leta 1956 do 1974. Ves ta čas je bil član upravnega ali izvršnega odbora, 6 let podpredsednik, več let predsednik komisije za podelitev odlikovanj, komisije za vzrejo in odbiro in 12 let član uredniškega odbora

Slovenskega čebelarja. Leta 1974 mu je podelil Savez Pčelara Jugoslavije diplomo za uspešno delovanje na področju čebelarstva. Enako diplomo je prejel tudi Ivan Fegeš.

Leta 1980 je Čebelarsko društvo Celje v povezavi s Hortikulturnim društvom v sestavu njegove razstave priredilo zelo uspelo čebelarsko razstavo v parku. Znatno pozornost je društvo posvečalo tudi skrbi za naraščaj. Čebelarske družine so ustanavljale na šolah krožke, ki so jih starejši čebelarji vodili kot mentorji. Leta 1974 je predsednik lahko poročal na občnem zboru, da delujejo čebelarski krožki na gimnaziji in učiteljišču ter na osnovnih šolah Hudinja, Vojnik, Šentjur, Rečica pri Laškem, Podčetrtek, Šempeter, Polzela, Tabor, Strmec, Rogaška Slatina in Jedert nad Laškim. Pozneje se je pridružila še Slivnica. Na gimnaziji in učiteljišču je kot mentor predaval in usmerjal delo Ivan Fegeš, na hudinjski in vojniški šoli pa Anton Kolenc. Krožki v Podčetrtku, Taboru, Polzeli in Slivnici imajo svoje čebelnjake, ki jih upravljajo krožkarji. Krožki na gimnaziji in učiteljišču, v Šentjurju in Rečici so prenehali z delom.

Pač pa se je 10 čebelarskih družin s področja občine Žalec na pobudo čebelarstva Mirosan odcepilo od Čebelarskega društva Celje in ustanovilo Čebelarsko društvo za občino Žalec.

V letu 1976 je izšel nov zakon o društvih. Prilagodila se mu je tudi čebelarska organizacija na celjskem področju. Družine so se registrirale kot samostojne organizacije in se povezale v občinske zveze, te pa v medobčinske. Celjska medobčinska zveza zajema 8 občin celjskega bazena ter vodi tudi čebelarno, tj. bivšo čebelarsko trgovino, ki oskrbuje čebelarje s čebelarskimi potrebščinami.

Prvi predsednik Medobčinske zveze je bil *Slavko Verdel,* direktor Službe družbenega knjigovodstva. Leta 1978 je pa prevzel njegovo mesto Joško Šlander, ki je bil dotlej podpredsednik.

Neki zelo zaslužni vodilni celjski čebelarji ne delajo več, deloma jih je k temu prisilila starost, deloma jih je pobrala smrt.

Prvi med njimi je *Henrik Peternel.* Mož idealist je imel težko življenjsko pot. Rodil se je leta 1876 v Gorici. Oče je bil logar, mati pa Čehinja. Po gimnazijski maturi je dve leti študiral pravo, nato pa bogoslovje v Gorici. Kot zavednega narodnjaka so ga poslali v goriške hribe. Tu je postal čebelar. Konec leta 1917 je kot vojni begunec prišel v Celje. Seboj je pripeljal nekaj panjev. Najprej je bil zaposlen na prehranjevalnem uradu na magistratu, nato je bil najprej kaplan na Teharju in zatem župnik v Črešnjicah. Ko je stopil v pokoj, se je naselil v Bukovem žlaku in se bavil s čebelarstvom. Nabavil si je tujo literaturo in postal pravi strokovnjak. Delal je v čebelnjaku poizkuse in objavljal spise v Slovenskem čebelarju in v dunajskem listu »Bienenvater«.

Ko je bila ustanovljena *Zveza čebelarskih društev v Celju* (1927), je postal Peternel njen predsednik, pri Zvezi v Ljubljani je pa bil več let podpredsednik. Ljubljanska zveza ga je imenovala za čebelarskega učitelja v mariborski oblasti. Pridno je pisal v Slovenskega čebelarja in prepotoval vso oblast od Prekmurja do Koroškega, Savinjskih Alp in Sotle.

Zanimivi in družbeni so bili tečaji pri njegovem čebelnjaku, kjer je svojim slušateljem postregel z medico.

Okupator ga je pregnal na Hrvatsko. Po povratku je s težavo našel nekaj svojih panjev. Izvolili so ga za predsednika Čebelarske zadruge. Toda leta 1948 je moral izpreči.

Med okupacijo si je pridobil kal bolezni. Pisal je do konca. Še v zadnjem mesecu življenja je Slovenski čebelar objavil njegov članek. Bolelo ga je, da mu je ljudska oblast, ki ji je bil s srcem vdan, ni priznala nikake pokojnine. Na mrtvaškem odru je ležal doma. V sprevodu so ga spremili na mestno pokopališče. Na grobu sta se poslovila od njega dr. Peter Kovačič in Jože Gaberšek, ki mu je pri Čebelarskem društvu in zadrugi dolga leta bil kot tajnik desna roka.

Peternel je v oporoki volil društvu hišico v Gaberju, del pohištva in čebelarskih potrebščin, za drugega dediča je določil slepe. V oporoki je izrekel svojo željo, naj bi mu društvo postavilo skromen spomenik. To je storilo.

V spomenik na pokopališču je dalo vklesati značilne verze Cvetka Golarja:

Za čebele drobne
je skrbela moja roka.
Nadaljujte moje delo,
to je moja oporoka.

Celjski čebelarji so pa v okviru Čebelarske družine napravili še drugo, prisrčno dejanje.

Leta 1958 so v spomin postavili za gradom na lepi točki nad stransko dolinico, ki nad Dornom in bivšo apnenico vodi navzgor proti Kolencu, *spominski čebelnjak*. Nad vhodom v čebelnjak so namestili ploščo z napisom:

Drevesa, travniki in njive ne rodile bi sadu,
če cvetja ne bi oprašile čebele
pri nabiranju medu.

V samo zgradbo so pa vzidali tudi spominsko ploščo s tu že navedenim napisom z nagrobnega spomenika.

Čebelnjaku so dodali večji opremljeni prostor, kjer so se vršila predavanja za odrasle in za mladino. Za postavitev spominskega čebelnjaka so se trudili: predsednik družine *Franc Šlander*, tajnik družine *Jože Gaberšek*, upravljalec čebelnjaka neutrudni *Ivan Fegeš*, tajnik *Venčeslav Lang*, ki je brezplačno napravil načrt, in skrbni *Blaž Kandušer*.

Dolgoletni sodelavec Peternelov je bil *Jože Gaberšek*. Od leta 1926 do 1939, ko se je podružnica preselila v Maribor, je bil njen tajnik, sicer je od leta 1924 redno bil odbornik, tajnik ali predsednik bodisi podružnice bodisi družine.

Leta 1962 je pa zaradi bolezni moral odložiti svoje dolžnosti. Tedaj ga je Čebelarska podružnica izvolila za svojega častnega predsednika in

mu izročila lepo diplomo. Leta 1967 je umrl tudi on. Bil je star 77 let. Pogreba so se udeležili vsi člani družine. Pred odprtim grobom mu je tedanji predsednik podružnic Ivan Fegeš izrekel besede, polne prisrčnega priznanja:

»Kdo bi mogel popisati tvoje delo, ki si ga opravil za strokovno vzgojo našega članstva, posebno za šolsko mladino, saj se je v 50-letni dobi tvojega čebelarjenja zvrstilo nešteto šolskih otrok pri tvojem čebelnjaku, kjer si jim s strokovno in poljudno besedo razodeval tajne čebeljega življenja in jim vcepljal v srce ljubezen do čebelic.«

Odšel je že tudi v večnost *Blaž Kandušer*. Rodil se je pod Tovstom v hribovski hiši blizu Celjske koče. Po vojaškem roku je postal katastrski uradnik. S čebelarstvom se je začel baviti v Ljutomeru, kjer je imel prvo službo. Bil je ustanovitelj tamkajšnje čebelarske družine. Ko je pozneje prišel v Celje, je delal ali v podružnici ali v družini. Večkrat je podružnico zastopal na občnih zborih v Ljubljani. Večkrat ga srečamo v Slovenskem čebelarju, misel mu je lepo tekla in pero mu je bilo pokorno.

Živi pa še *Jaka Kresnik*, ki je že prekoračil 80. leto. Svoj dom je prvotno imel v Čretu. Pred vojno se je bavil s sadjarstvom in vrtnarstvom. Njegova sinova Rajko in Miha sta pa bila vestna čebelarja.

Okupator mu je ustrelil oba sinova, njega in ženo je pa poslal ločeno v taborišče, žena mu je umrla v Oswięcimu, on se je vrnil.

Blaž Kandušer, boter njegovih sinov, mu je od Nemcev odkupil nekaj panjev, sinovskih čebel, zvesto jih je negoval in jih izročil Kresniku, ko se je ta vrnil domov.

Iz pietete do sinov je Jaka Kresnik postal čebelar. Tovariši so ga izvolili v ožji društveni odbor, ki mu je bil leta 1970 že 19 let tajnik, nato je pa postal predsednik nadzornega odbora. Udejstvoval se je tudi kot predavatelj. Ulico ob njegovi hiši v Čretu je mestni ljudski odbor preimenoval v Ulico bratov Kresnikov.

Ne smemo pozabiti vsaj še enega moža, ki je bil čebelar z dušo in srcem. Mislim na profesorja *Slavka Raića*, ki se je rodil kot učiteljski sin na Gomilskem. Učitelj Lukman mu je dal dva roja in ga s tem za trajno napravil za čebelarja. Kot profesor je Raić najprej služboval v Mostarju, kjer je že gojil čebelice. Leta 1921 je bil premeščen v Celje. Za Černejem so ga še istega leta izvolili za predsednika podružnice. Leta 1927 se je profesor preselil v Ljubljano.

V Celju mu je sledil Peternel. Tudi v Ljubljani so ga izvolili v odbor, leta 1928 so ga pa napravili za častnega predsednika. Često je pisal v Slovenskega čebelarja. Njegovi spisi se odlikujejo po biološkem poznavanju čebel in njihovega življenja ter po lepem in dovršenem podajanju misli.

Nekoliko mlajši generaciji pripada *Ivan Lipičnik*, gradbeni tehnik, nekdaj zaposlen pri Cestnem podjetju. Umrl je 22. marca 1977. Pri novem domu na Lopati si je zgradil čebelnjak in vzorno čebelaril. Bil je tudi odbornik društva. Za njim je prevzel skrb za čebele zet *Jože Kolar*. Ivan se je naučil čebelarjenja pri svojem očetu v Šmartnem v Rožni dolini. Tam

je tudi pridno čebelaril šolski upravitelj *Vinko Požar*. Mladino s podeželja vzgaja za čebelarjenje z vso vnemo tudi celjski občinski uslužbenec Anton Kolenc.

GOZDARSTVO

Prvi dan po osvoboditvi, 10. maja 1945, je bil kot oddelek okrožnega odbora Osvobodilne fronte ustanovljen odsek za gozdarstvo, ki je poleg okoliša MLO zajemal tudi področje sosednih krajevnih ljudskih odborov. Njegova naloga je bila, preskrbeti gorivo za prebivalstvo, tehnični les za obnovo poslopij in lesnih surovin za industrijo. Odsek je izprva vodil Ivan Mogu, bivši uslužbenec pri upravi škofijskih gozdov v Nazarju in pozneje, leta 1948, direktor gozdnega gospodarstva Nazarje.

Kmalu nato so bili za vodstvo gozdarske službe v posameznih okrajih imenovani okrajni gozdarji, ki so bili po politični liniji podrejeni poverjeniku za gozdarstvo.

Mesto Celje je imelo sicer svoj okraj, vendar je gozdarsko službo na njegovem področju vodil gozdar okraja Celje-okolica. Področje le tega se je razširilo s priključitvijo sosednih okrajev k okraju Celje-okolica. Zaradi tega je bilo treba pomnožiti število gozdarskih uslužbencev. Za Celje-mesto je vodil gozdarske posle *Jože Srebotnik*. Okrajni gozdarji so imeli tudi inšpekcijo nad državnimi gozdovi. Drug za drugim so opravljali to funkcijo: gozd. inž. Dominik Oberstar, višji gozd. tehnik Alojzij Mušič in višji gozd. inž. Jože Skočir.

Dne 1. junija 1954 je bila ustanovljena *okrajna gozdna uprava*, ki je v nedržavnem sektorju vršila tako logarske kakor tehnične posle. Šef je bil *gozd. inž. Anton Knez*. Leta 1957 je posle okrajne gozdne uprave prevzela *Poslovna zveza za gozdno in lesno gospodarstvo*. Za upravnika, pozneje direktorja, je bil imenovan *gozd. inž. Franjo Urlep*.

Pri posameznih občinah so vršili gozdarske posle občinski gozdarji, pri celjski občini najprej tehnik *Drago Kalister* in za njim *gozd. inž. Marija Stiplovšek*.

Leta 1960 so pa upravo (operativno) nad privatnimi (nedržavnimi — nedružbenimi) gozdovi prevzele zadruge, oziroma njihove gozdne poslovne enote. Poslovno gozdno enoto celjske Kmetijske zadruge je vodil *gozd. inž. Jože Skočir*.

Drugo pot je izprva imela uprava državnih gozdov, ki so nastali na osnovi zaplembe in zakona o nacionalizaciji. Izprva jih je upravljala Krajevna uprava narodne imovine (KUNI), ki je bila podrejena načelniku gozdarstva pri okrožju. Že marca 1946 sta pa bila za celjsko regijo ustanovljeni dve upravi državnih gozdov, ena s sedežem v Celju in druga s sedežem v Rogaški Slatini. Gozdni gospodarstvi sta razen zaplenjenih in nacionaliziranih gozdov prevzeli v svojo upravo tudi bivše državne, banovinske, okrajne (sreske), občinske in vaške gozdove. Posamezne večje gozdne površine so upravljala podrejena oskrbništva.

Toda že v drugi polovici leta 1946 so obe upravi državnih gozdov ukinili in ustanovili *Gozdno gospodarstvo Celje*, prejšnja gozdna oskrbni-

štva so pa preimenovali v gozdne uprave. Celjsko gozdno gospodarstvo je sprejelo v svoj sestav tudi območje Gornje Savinjske doline in se je zato imenovalo Savinjsko gozdno gospodarstvo.

Leta 1947 je bilo za področje Gornje Savinjske doline osnovano *Gozdno gospodarstvo Nazarje.*

Leta 1948 je bilo osnovano *Gozdno gospodarstvo Brežice.*

Ko je bil leta 1952 ukinjen okraj Poljčane sta prišla k celjskemu gozdnemu gospodarstvu konjiška in (nova) vitanjska gozdna uprava.

Celjska gozdna uprava se ni omejevala na samo celjsko občino, ampak je obsegala tudi obsežne družbene gozdove v sosednih občinah.

Leta 1966 so gozdna gospodarstva prevzela tudi *upravo zasebnega gozdnega sektorja.* Poleg tega so upravljala tudi lovišča.

Do leta 1950 so se bavila tudi z izkoriščanjem gozdov. Tedaj so to dejavnost prevzela *lesna industrijska podjetja.* Ob koncu prve petletke je pa bilo izkoriščanje gozdov vrnjena gozdnim gospodarstvom kot njihova osnovna dejavnost.

V dobi petletke, ko je še bila obvezna oddaja, so zaporedoma vodili celjsko Gozdno gospodarstvo: *gozd. inž. Anton Knez, gozd. inž. Jože Miklavčič, gozd. tehnik Robert Koren, gozd. tehnik Franc Malavašič.* Postavljalo jih je ministrstvo za gozdarstvo. Izza leta 1952 se pa volijo in imenujejo v smislu družbene samouprave. Do danes so poslovali kot direktorji: *gozd. inž. Marjan Prešečnik* (1952—1957), *gozd. inž. Rudo Strohmajer* (1958—1972), *gozd. inž. Milan Kolar.*

Prvo merjenje gozdov, združeno z inventarizacijo in ugotovitvijo lesnih zalog, se je vršilo leta 1947—1948, drugo, kontrolno, pa leta 1952.

Gozdno gospodarstvo skrbi za izkoriščanje gozdov, njihovo čiščenje in pomlajevanje, a tudi za gozdna pota. Bdi tudi nad pravilnim gospodarjenjem privatnih gozdov. Lov so pa po lovskem zakonu iz leta 1954 prevzele lovske družine.

Za obnovo gozdov si je na področju občine celjsko gozdno gospodarstvo uredilo drevesnice: v *Polulah,* na *Prešniku,* na *Starem placu* v Pečovniku.

Posek lesa izvajajo skoraj v celoti neposredno gozdni posestniki sami. Le del stoječega lesa, ki ga gozdni posestniki prodajo gozdnogospodarski organizaciji na panju, poseka, spravi in proda gozdnogospodarska organizacija s svojimi delavci. V kooperantskih odnosih z gozdnimi posestniki pa del stoječega lesa posekajo uslužnostno delavci obrata za kooperacijo.

Spravilo posekanega lesa opravijo do kamionske ceste skoraj izključno gozdni posestniki sami. Transport gozdnih sortimentov za blagovno proizvodnjo opravi v celoti gozdnogospodarska organizacija s svojimi kamioni.

Gozdnogojitvena in varstvena dela opravljajo v zasebnih gozdovih gozdni posestniki sami ali pa ta dela opravijo v njihovih gozdovih delavci obrata. Za neposredno opravljena gojitvena dela prejmejo gozdni posestniki ustrezno plačilo.

Gradnjo in vzdrževanje gozdnih prometnic izvaja v zasebnih gozdovih TOZD Gradnje in mehanizacija pri gozdnogospodarski organizaciji. Gozdne sortimente daje v promet obrat za kooperacijo.

Z vsemi gozdovi, družbenimi in zasebnimi se gospodari po gozdnogospodarskih načrtih, ki se sestavljajo za obdobje 10 let. Načrte sprejemajo samoupravni organi kmetov-lastnikov gozdov pri obratih za kooperacijo, potrjuje jih pa republiški sekretariat za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. K načrtu daje svoje mnenje območna samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo ter za gozdarske zadeve pristojen občinski upravni organ.

Skupščino samoupravne interesne skupnosti sestavlja 48 delegatov, 24 iz vrste upravnikov in 24 iz vrste proizvajalcev, predsednik je dipl. inž. Dušan Hus.

Računovodske zadeve opravljajo delavci obrata za kooperacijo in delavci Delovne skupnosti skupnih služb pri gozdnogospodarski organizaciji združenega dela.

Za izvajanje dejavnosti posebnega družbenega pomena, kamor prištevamo varstvo in gojenje gozdov, gozdno semenarstvo in drevesničarstvo, urejanje gozdov in odkazovanje gozdnega drevja za posek se od posekanega lesa plačuje prispevek za biološka vlaganja. Ta znaša najmanj 10 % od prodajne vrednosti gozdnih sortimentov blagovne proizvodnje in tistega tehničnega lesa za neposredno uporabo, od katerega se plača prispevek za biološka vlaganja.

Gozdno gospodarstvo Celje in njegova organizacija

Z dne 31. 12. 1965 so bili pri Okrožnem sodišču v Celju vpisani v register gospodarskih organizacij navedeni gozdni obrati: Celje, Laško, Rogaška Slatina, Slovenske Konjice, Šempeter, Šentjur, Vitanje, Podčetrtek, Vransko ter obrat za gradnje in obrat za transport, oba s sedežem v Celju.

Uprava podjetja pa je imela naslednje sektorje: tehnični sektor, gospodarsko-planski sektor, računovodski sektor, splošno kadrovski sektor.

Leta 1966 se je registrirala kot posebna enota Enota za gospodarjenje s stanovanji in sicer kot obrat s samostojnim obračunom. Enako se je registriral počitniški dom kot posebna organizacijska enota za nudenje storitev za rekreacijo članov kolektiva. Počitniški dom je bil registriran s statusom obrata z samostojnim obračunom.

Konec leta 1966 so v okviru uprave podjetja poslovale naslednje samostojne obračunske enote: izobraževalni center, Enota za gospodarjenje s stanovanji, drevesnice, počitniški dom. Nadalje je podjetje sodelovalo v kooperaciji z GG Brežice pri izobraževanju kadra.

V letu 1967 je pričela poslovati Trgovina z lesom na drobno. V registru gospodarskih organizacij je bila vpisana na podlagi sklepa Okrožnega gospodarskega sodišča z dne 9. 6. 1967. Predmet poslovanja: bla-

govni promet z gozdnimi sortimenti in z rezanim lesom. Akt o ustanovitvi te enote je potrdil DS podjetja dne 11. 4. 1967.

Konec leta 1969 je organizacija združenega dela Gozdno gospodarstvo Celje imela 9 gozdnih obratov: Celje, Laško, Rogaška Slatina, Slovenske Konjice, Žalec, Šentjur, Vitanje, Vransko ter obrat za gradnje. Uprava podjetja je bila razdeljena na 6 sektorjev: razvojno-tehnični sektor, planski sektor, sektor za urejanje, komercialni sektor, računovodski sektor in splošno-kadrovski sektor. V okviru uprave pa so poslovale naslednje samostojne obračunske enote: Enota za gospodarjenje s stanovanji, Trgovina z lesom in gradbenim materialom, Hranilno kreditna služba, služba varstva pri delu in izobraževanje, počitniški dom, drevesnice.

Konec leta 1970 je bilo Gozdno gospodarstvo Celje vpisano v register gospodarskih organizacij in obratov pri Okrožnem gospodarskem sodišču v Celju z naslednjimi organizacijami združenega dela:

1. *Gozdni obrati:* Celje, Laško, Rogaška Slatina, Slovenske Konjice, Vitanje, Žalec, Šentjur, Vransko, Podčetrtek;
2. *Gradbeni obrat;*
3. *Trgovina z lesom na debelo in drobno ter gradbenim materialom;*
4. *Enota za gospodarjenje s stanovanji;*
5. *Hranilno kreditna služba.*

Uprava podjetja je imela sledeče sektorje:

— razvojno tehnični sektor, vodja dipl. inž. Dušan Jug,
— sektor za urejanje in gojenje gozdov, vodja dipl. inž. Janez Rihtar,
— komercialni sektor,
— plansko računovodski sektor, vodja dipl. ekon. Stane Kožel,
— splošno kadrovski sektor, dipl. inž. Romana Lončar.

V okviru splošnega kadrovskega sektorja posluje še:

— kataster, upravlja dipl. inž. Jože Skočir,
— enota za gospodarjenje s stanovanji,
— hranilno-kreditna služba,
— služba varstva pri delu in izobraževanju, upravlja dipl. inž. Pavle Komar,
— počitniški dom,
— drevesnice.

Gozdne proizvodne enote so gozdni obrati, ki so razdeljeni na gozdarske okoliše, ti pa se nadalje delijo na delovodske okoliše. Na nekaterih obratih zajemajo logarski okoliši samo družbene gozdove, drugje pa skupno gozdove obeh lastništev ali pa samo zasebne gozdove.

Od 1. 3. 1972 dalje je direktor delovne organizacije Milan Kolar, dipl. inž. gozd.

S 30. 6. 1975 pa je bila delovna organizacija GG Celje registrirana pri Okrožnem gospodarskem sodišču v Celju z naslednjimi organizacijskimi enotami:

1. TOZD »BOČ« Podčetrtek 31/a
   vodja Mitja Cimperšek, dipl. inž. gozd.
2. TOZD »GOZDNIK« Žalec, Savinjska cesta 134/a
   vodja Edo Pulko, dipl. inž. gozd.
3. TOZD »POHORJE« Vitanje 106
   vodja Jože Zupanc, dipl. inž. gozd.
4. TOZD »PRESKE« Laško, Titova 35
   vodja Marko Kmecl, dipl. inž. gozd.
5. TOZD Gradnje-mehanizacija, Celje, Lava 6
   vodja Ivan Zabukovec, dipl. inž. gozd.
6. TOZD »TRGOVINA« Celje, Ljubljanska cesta 13
   vodja Heri Kopše
7. Obrat za kooperacijo Celje, Celje, Lava 6
   vodja Dušan Košutnik, dipl. inž. gozd.
8. Obrat za kooperacijo Laško, Titova 35
   vodja Bela Car
9. Obrat za kooperacijo Kozjansko Rog. Slatina, Ul. XIV. divizije 17
   vodja Viktor Valant
10. Obrat za kooperacijo Vitanje—Slovenske Konjice, Slovenske Konjice, Šolska ulica 19
    vodja Branko Korber, dipl. inž. gozd.
11. Obrat za kooperacijo Šentjur, Šentjur n. h.
    vodja Milan Dečko, dipl. inž. gozd.
12. Obrat za kooperacijo Vransko—Žalec, Vransko 16/a
    vodja Vlado Vrtačnik, dipl. inž. gozd.

Delovna skupnost skupnih služb pa je imela naslednje sektorje:

1. Proizvodni sektor, dipl. inž. Dušan Jug,
2. Komercialni sektor, vodja dipl. inž. Milan, Kolar, direktor,
3. Računovodski sektor, dipl. ekon. Stane Kožel,
4. Planski sektor, vodja inž. Dani Šoster,
5. Sektor za urejanje gozdov, vodja dipl. inž. Janez Rihtar,
6. Splošno-kadrovski sektor, vodja dipl. inž. Roman Lončar.

V okviru uprave še poslujejo:

Alenka Založnik vodja pisarne splošnega sektorja,
dipl. inž. Marjan Pulko, AOP (je avtomatična obdelava podatkov),
dipl. inž. Pavel Kumer, varnostni inženir,
dipl. inž. Zdravko Cerovečki, referent za gojenje gozdov.

Skupno gospodarjenje z družbenimi in zasebnimi gozdovi se uresničuje v gozdnogospodarski organizaciji združenega dela tako, da odločajo o zadevah, ki se nanašajo na vse gozdove, skupaj in enakopravno delavci in kmetje lastniki gozdov.

O zadevah gospodarjenja, ki se nanašajo samo na zasebne gozdove, odločajo kmetje — lastniki gozdov v obratih za kooperacijo. Obrat za kooperacijo ima položaj temeljne organizacije združenega dela.

Gospodarjenje z zasebnimi gozdovi vsebuje odkazovanje gozdnega drevja za posek, sečnjo, spravilo, transport, gojenje in varstvo gozdov,

gradnjo in vzdrževanje gozdnih prometnic ter dajanje gozdnih sortimentov v promet.

Odkazovanje gozdnega drevja za posek opravljajo delavci obrata za kooperacijo — revirni gozdarji in delovodje.

LOV

Med obema vojnama je bil lov na celjskem področju v slovenskih rokah. Samo lovišče Hum si je nemški trgovec Rakusch delil s Slovenci, na južni strani Savinjske doline je pa imel v zakupu pobočje Gozdnika, tako na Humu kakor pod Gozdnikom je imel lovsko kočo. Celjski lovci so bili večinoma člani leta 1907 ustanovljenega Slovenskega lovskega društva. Za posamezna lovišča, ki so jih jemali od občin v zakup, so bili organizirani v lovskih družinah.

Po končani vojni je bilo takoj treba prijeti za delo. Dne 24. julija 1946 je bil sprejet začasni lovski zakon. V smislu tega zakona je bil 16. marca 1947 ustanovljen Lovski svet LRS. Celjski lovci so v tem pogledu republiko prehiteli in so 30. novembra 1946 ustanovili okrožni lovski svet, ki je po ukinitvi okrožja postal okrajni. Za predsednika so izvolili prof. Frana Mravljaka, predvojnega gimnazijskega ravnatelja in vodilnega celjskega lovca.

Dodali so mu 11 odbornikov, 2 člana nadzornega odbora, delegata za Lovski svet LRS in njegovega namestnika.

Leta 1951 je občni zbor izvolil za predsednika *Staneta Kokolja,* leta 1952 *Franka Soka* iz Braslovč.

Leta 1954 je izšel definitivni zakon o lovu, v Uradnem listu LRS so ga objavili 8. julija. Zakon navaja lovske družine, okrajne lovske zveze in republiško lovsko zvezo. Osnutek zakona je izdelala Lovska zveza LRS. V tem času se je izpremenila. Mesto enotnega društva so se ustanovila društva v posameznih okoliših, ki so bila povezana v Zvezi lovskih društev. Zveza je imela svoje središče v Ljubljani. To je bil izraz večje demokracije.

Na celjskem področju so bile družine: Hum (1956), Grmada (1956), Štore (1950), Vojnik (1950), Škofja vas — Kajuh (1967), Dobrna (1946), izpočetka tudi Strmec in Šmartno v Rožni dolini (Kajuh, 1950). Vsaka družina je imela svoje dogovorjeno lovišče.

Žalec: Žalec (lovski klub, 1918, družina, 1946), Griže (1947), Polzela (1952), Prebold (lovsko društvo, 1924, družina, 1946), Vransko (1946), Marija Reka, Tabor (1947).

Mozirje: Mozirje (1935, 1945), Dreta-Nazarje (1946), Gornji grad (1946), Ljubno (1946), Luče (1946), Rečica ob Savinji (1946), Solčava (1946).

Velenje: Velenje (1947), Smrekovec (1945), Škale pri Velenju (1947), Šmartno ob Paki (»Oljka«, 1946), Šoštanj (»Velunja«, 1955 — nastala iz dveh manjših družin).

Laško: Laško (1948, priključen tudi Sv. Lenart-Vrh), Jurklošter (1949, prej Gozdna uprava), Rečica pri Laškem (1946).

Slovenske Konjice: Slovenske Konjice (1945), Dramlje (1954, prej 4 lovske družine), Loče (1946, prvotno ime Žiče), Vitanje (1950), Zreče (1948).

Šentjur: (1924, 1945), »Bohor« (sedež Šentvid, 1954), Dobje pri Planini (»Handil«, 1946, leta 1941 pristopili še družini Kalobje in Slivnica), Loka pri Žusmu (1946), Ponikva (1945).

Šmarje: Šmarje (1947), Bistrica ob Sotli (1945), Podplat (leta 1953 — Lemberg, za njim »Boč« v Podplatu, 1964), Kozje (1947, o. 1950 se je pridružila družina Polje ob Sotli, o. 1966 še Zagorje), Log-Grobelno (1946, sedež Šentvid, 1949 dodeljena še okoliša Vinski vrh in Tratna v občini Šentjur), Podsreda (1946), Podčetrtek (1946), Pristava (1945, prvotno Zibika), Rogatec (1946), Rogaška Slatina (1946).

V loviščih je bila običajna divjad (zajci, srne, lisice, divji petelini). Drago Predan v Lovcu upravičeno opozarja na to, da so se po vojni razmnožili divji prašiči, preko Čemšeniške planine, Gozdnika in Maliča so se pomaknili od Tolstega vrha in do jurkloštrskih hribov. Srečali so jih že tudi na Paškem Kozjaku. Na južnih pobočjih hribov prevladujejo bukve, v njihovi soseščini so hrasti, žir in želod privlačili svinje, v mlakužah, ki jih je na tratah obilo, se pa valjajo. Nova perjad so fazani, ki jih je kot prvi začel uvajati *dr. Fran Roš* v svojem lovišču v Rečici. Muflone je na opuščene šmohorske kmetije med Gozdnikom in Maličem uvedla laška lovska družina. Nekaterih lovskih živali preteklih časov sicer v naših loviščih ni več. Okrog Svetine pa še niso izginili polhi, ki so bili tudi in v jurkloštrskih gozdovih tako številni. Tudi o jerebih se čuje manj. Mestoma se sreča še kak jelen ali medved, v solčavskih planinah tudi kak plašen gams. Nedavno umrli meščanskošolski *ravnatelj Ivan Črnej* se je ob spominu na predvojne lovske čase takoj po končani vojni podal v Dobravo (med Frankolovim in Strmcem), da v tem predvojnem kraljevstvu jerebov privabi k sebi predstavnika tega ptičjega rodu.

Lovske vrste so se zdaj pomnožile in demokratizirale. V njih najdemo tudi zastopnike delavcev. Celjski lovci so si uredili predvojni lovski koči na *Humu* in na *Vipoti,* griški sosedje pa pod vrhom *Gozdnika.* Vsekakor so imeli v bližini planinske domove. Poleg običajnih zabav po končanih lovskih pohodih so začeli prirejati tudi druge prireditve. Leta 1955 so na Gričku proslavili desetletnico svoje povojne organizacije, leta 1963 so se zbrali v domu OF v Celju, 15. avgusta 1965 je bil lovski in turistični dan na Dobrni. Razstavo lovskih fotografij, ki so jo maloprej imeli v Celju, so priredili tudi na Dobrni. Naslednje leto so se 17. in 18. avgusta udeležili praznika piva v Laškem. Ob tej priliki so pokazali občinstvu II. razstavo lovskih umetniških fotografij. Leta 1952 so za mlajše lovce uvedli lovske izpite, ki so jih opravljali pri *Okrajni lovski zvezi.* Leta 1957 so na občnem zboru zvezo preimenovali v *Lovsko zvezo Celje.* Tedaj je bil za predsednika izvoljen *Jože Ančik.* Zveza si je zadala nalogo, da izdela lovski kataster z oceno lovišč.

Težava je bila z nakupom lovskih potrebščin. Da se to uredi, je zveza dosegla, da se je trgovina »Jelen« pripojila lovski zadrugi v Ljub-

ljani. Hkrati je zveza organizirala odkup divjačine v Celju. Nabirali so tudi sredstva za odkup »Zlatoroga« v Ljubljani.

Leta 1964 so na občnem zboru podprli lovsko družino v okolici Ptuja, ki ji je lovišča hotelo prevzeti podjetje »Perutnina« v Ptuju.

Tedaj so funkcijo predsednika še nadalje poverili *Jožefu Kuntariču,* ki je bil za to dolžnost izvoljen že na prejšnjem občnem zboru.

Leta 1971 je bil pripravljen prvi samoupravni sporazum o lovstvu, ki je bil dan na javno razpravo lovskim družinam in nato na občnem zboru leta 1972 svečano podpisan. Leta 1974 je bil na občnem zboru zveze 2. maja izvoljen za novega predsednika *Zvone Vidic* iz Šoštanja, ki je po reorganizaciji zveze leta 1976 postal prvi predsednik skupščine *Zveze lovskih družin v Celju.*

Od vsega početka skrbi zveza za vzgojo naraščaja. Prireja predavanja in skrbi za to, da se izpiti redno polagajo. Posamezni lovci so obiskovali tudi tečaje za lovske čuvaje in so jih zaključevali z izpiti. Nekaj lovcev se je v dopisni šoli izobrazilo za lovske tehnike.

Lovce je pretresel odhod mož, ki so bili desetletja duša njihove družbe. Umrli so: *Anton Zorko* (1955), *Fric Konfidenti* (1956), *Karel Pajk* (1960), *dr. Božidar Lavrič* (1961), *Rihard Kraupner* (1966), *prof. Franc Mravljak* (1970), *upok. ravnatelj Ivan Črnej* (1971), *Anton Zupan* iz Mozirja, *Štefan Avgustin* iz Rogatca, *Kristl Vezočnik* iz Ljubnega, *Tone Valenčak* iz Prebolda, *Marko Marinkovič* iz Rogaške Slatine, *Karel Stagoj* iz Velenja, *Tone Štepinc* iz Šoštanja, *Hinko Friškovec* iz Vitanja.

Več let je imela zveza svojo pisarno v Domu družbenih organizacij na Gledališkem trgu. Leta 197? se je preselila na Tomšičev trg, poleg hiše z restavracijo Pod obokom.

RIBIŠTVO

Tudi pri ribištvu je bilo treba začeti znova. Med vojno je vse opustelo. Že leta *1946 je izšel ribiški* zakon. Ta uvaja ribiške zadruge. Okrajne ribiške zadruge so bile povezane v Ribiški zadrugi LRS. Na čelu celjske ribiške zadruge je bil *Anton Zorko.* Na ustanovni skupščini republiške ribiške zadruge so ga izvolili za njenega prvega podpredsednika.

Leta 1954 je izšel nov republiški zakon. Ta uvaja Ribiško zvezo Slovenije. Zveza združuje društva, društva pa družine. Predsednik celjskega Ribiškega društva je bil Anton Zorko, podpredsednik pa *inž. Vladimir Mikuš.*

Prva skrb društva je bila ribogojnica. Medvojna ribogojnica v *Pečovniku* je bila zaradi zapuščenosti in dotoka fekalij popolnoma uničena. Do februarja so zgradili novo ribogojnico v *Zvodnem,* ki so jo napajali trije izviri. Imenovali so jo Zorkovo ribogojnico. Določena je bila, da vzgoji letno v 80 valilnih koritih 320.000 iker potočne postrvi, lipanov in sulčkov. Toda že leta 1959 so se pojavile težave. Zaradi rudarskega dela v notranjosti, je najmočnejši vir usahnil.

Leta 1946 je celjsko Ribiško društvo v *Žlaborju* pri Nazarju zgradilo posebno ribogojnico za lipane s kapaciteto 450.000 iker.

Leta 1957 je sledila ribogojnica ob *Lučnici* v Podvolovljeku.

Leta 1960 in 1961 so zgradili *dva ribnika v Preboldu* za šarenke (amerinkanske postrvi). V njih so gojili porcijske (namizne) ribe.

Štirje športni ribniki so bili pri *Blagovni*. Bili so nekdaj graščinski in stari več stoletij. Vsako leto so pred zimo izpustili vodo. Tedaj so nabrali krapov do pol tone ali celo do tone. Takoj so jih spravili v kamion in odpravili v ribogojnico. Kupovalo jih je tudi Turistično društvo Braslovče. Zanimala se je pa zanje tudi Mariborska zveza ribiških družin, ki jih je vlagala, tako imenovani ribiški plevel je pa šel v ribogojnico Bukovlje.

Drug športni ribnik je bil v Prešniku, pri podružbljeni graščini.

Največja ribogojnica je pa nastala v *Bukovlju pri Stranicah*, že v konjiški občini v neposredni bližini celjske občine, z zajetjem izvira potočka, ki se okrog 700 m niže v Grabnu (blizu grobov straniških — frankolskih žrtev) izlival v Tesnico ali Frankolski potok. Tam voda vre na dan in je prvotno ustvarjalo močvirje, iz katerega je odtekal potoček, tako močan, da je ob izlivu v Tesnico gonil žago. Ko je celjski trgovec *Zangger* valilnico v Pečovniku odstopil slovenskemu Ribarskemu društvu, je leta 1931 kupil ob izvirih 3 3/4 ha zemlje s propadajočim poslopjem. V tem poslopju s slamnato streho, ki ga je sčasoma spremenil v enonadstropno hišo, je napravil zasilno vališče. Prvotno je ikre dobival iz drugih ribogojnic. Kasneje je prešel na lastne plemenke potoških postrvi, ki so jih gojili v Tesnici in Hudinji. Postrvi so v jeseni odlovili, osmukali in zopet spustili v vodo. Vzgojene postrvce so služile za poribljavanje okoliških voda. Izprva so bile težave. Polagoma je začel graditi ribnike, izprva manjše, pozneje večje, ob začetku okupacije jih je bilo 16. Leta 1937 je gojitev potočnih postrvi zelo omejil in mesto njih začel gojiti šarenke (amerikanske postrvi). Te hitreje rasto in se dobro prodajo kot namizne ribe. Polagoma je Zangger zgradil tudi razna poslovna poslopja, hladilnico, strojnico, klavnico, lastno elektrarno, stanovanjsko zgradbo in valilnico, ter jih opremil s potrebnimi napravami. Ob okupaciji je bilo vse to že zgrajeno, celotni načrt pa še ni bil izveden.

Podjetje je dnevno porabilo za krmo konja in pol, to je bila hrana za okrog 8.500 rib. Razen že navedenih 16 ribnikov za ribe (namizne in plemenske) so bili še 4 ribniki za zarod, in 1 za led, ki ga je potrebovala hladilnica. Od izvira so vodile betonske cevi v ribnike. Nad zbirnim kanalom je bila valilnica. Po srednjem nasipu so bile položene tračnice za prevoz hrane. Odtok iz zbirnega kanala je gnal turbino.

Zangger je bil žrtev vojne. Po njegovi smrti je vse propadlo. Leta 1946 so odnesli iz ribnikov zadnje postrvi, plemenite in namizne. V tem času se je Ribarsko gospodarstvo v Ljubljani zanimalo za podjetje. Toda tedanja občina Stranice je izjavila, da se ga bo sama lotila. Ni pa ničesar storila.

Dne 11. julija 1954 je od vdove pok. Zanggerja kupilo podjetje *Ribiško društvo v Mariboru*. Ker se je ribarjenje na Dravi zaradi nastajajočih novih elektrarn bolj in bolj ožilo, je iskalo nadomestilo drugje. Poslalo je na delo brigado vajencev industrijsko-kovinarske šole, ki je očistila kanale in posekala grmovje. Od bivšega podjetja so našli samo

temelje. Ugotovili so, da je jakost izvira 90—100 l na sekundo. Od izvira do prvega ribnika je bilo 150 m. Voda je imela stalno temperaturo 10—11° C. Društvo je dalo skopati gnojne jame, da je hitro rastel plankton za prehrano, prav tako bazen za segrevanje vode, ki je bila sicer v poletnem času za plemenske potočne postrvi prehladna. Zgradilo je tudi hladilnico, delavnico, stanovanje in valilnico. Že v prvem letu je obnovilo 4 ribnike in vložilo vanje 250 mladic šarenke iz ribogojstva v Dragomljah. Odločilo se je, da goji predvsem šarenke (amerikanske postrvi). Podjetje je hitro raslo, leta 1957 je imelo usposobljenih že 16 ribnikov, zdaj jih ima okrog 20.

Poleg podjetja je Zveza mariborskih ribiških družin (kot naslednica društva) zgradila tudi stanovanje za oskrbnika. Danes izgleda podjetje kot majhno naselje. Pošta ima zanj ime Ribnik pri Stranicah. Mladice potočnih postrvi vzgaja za dravske izvire in druge odjemalce, šarenke pa kot namizno blago.

Delo je vodil gospodar Zveze *Oton Vokač*. Stroški so znašali 27,546.000 din. Okrog 19 milijonov je znašala odškodnina od hidrocentral, ostalo je pa morala Zveza pripraviti sama.

Celjska zveza ribiških družin je pa imela še posebne skrbi. Zaradi onesnaženja Savinje in pritokov po industrijskih podjetjih in odplakah iz naselij. Potrebna je bila trda borba, vsaj gornji tok Savinje in pritokov je bilo mogoče ohraniti relativno čist. Najtežje je bilo tik pod Celjem, kjer se Voglajna izliva v Savinjo. V Voglajni od Štor do Celja je življenje popolnoma zamrlo, le kdaj pa kdaj so ulovili kakega neužitnega krapa. Nekoliko bolje je bilo v smeri proti Šentjurju. V pritoku Kozarici je bilo precej rakov jelševcev. Močno je bila prizadeta tudi Savinja v smeri proti Laškemu. Sulci velikani, kakršnih je bilo nekoč mnogo na področju Laškega in Rimskih Toplic, so živeli samo še v kroniki. Od izliva Voglajne navzgor je ostal še podust, razbohotil se je samo še roparski klen, postrvi in sulci so postali redki, lipan ljubi mir, z regulacijo Savinje je izgubil zatoke in se umaknil navzgor, isto pot je tudi šla mrena. Področje celjske družine se konča pri petrovškem mostu. Tam se začenja področje šempetrske družine. V njem se zadržujejo mrene, lipani, sulci, tudi postrvi; zlasti mogočni so sulci pod Podvinskim jezom, so pa neprijetni, ker uničujejo druge ribe, tudi lipane in postrvi. Na področju Gornje Savinjske doline je v Savinji in pritokih mnogo postrvi. Manj lagodno jim je postalo, ko je propadlo mnogo jezov, kjer so se najrajši zadrževali.

OBRT, GOSTINSTVO, TRGOVINA

SODOBNA OBRT (1945—1971)

Po osvoboditvi je bilo treba obrt obnoviti v smislu socialistične preuredbe družbe. Praktična izvedba ni bila čisto nova. Že v kapitalistični družbi so bile nekatere dejavnosti družbene, to velja zlasti za kulturne dejavnosti (šolstvo itd.), deloma pa tudi za tehnično-gospodarska dela, ki jim posameznik ni bil kos.

Vse to je nekako nosilo značaj državnega (deželnega, občinskega) socializma.

Tendenca podružbljanja je prevladovala tudi v obrti, ne da bi bila zanikala temeljni element — posameznika. Že prva leta se je razvoj vršil v duhu socializma, vsesplošno pravno osnovo je pa dobil šele leta 1949 z *zveznim splošnim zakonom o obrtništvu,* ki mu je 13. junija 1950 sledil *republiški zakon o obrtništvu.*

Ta zakon v I. členu splošnih določb ugotavlja, kakšen je pomen obrti in čemu ji je treba posvetiti posebno skrb:

Da bi se zaradi vsestranskega zadovoljevanja ljudskih potreb in dviga življenjskega standarda prebivalstva ob socialistični graditvi države obrt pravilno razvijala in pospeševala, država organizira in podpira obrtništvo ter skrbi za usposabljanje obrtniškega naraščaja in za to, da se ohranita ter razvijata strokovno obrtniško znanje in spretnost, ki sta odvisna od osebnih izkušenj in strokovnih sposobnosti obrtnikov.

Skrb za obrt izroča zakon komiteju vlade LRS (Ljudske republike Slovenije), za lokalno industrijo, ki jo vrši preko okrajnih ljudskih odborov oziroma preko ustreznih okrajnih poverjeništev.

Glede na organizacijsko osnovo se dele obrtna podjetja v državna, zadružna in zasebna. V tem smislu se morajo tudi registrirati.

Obrtno osebje raste iz vajencev. Učna doba vajencev, združena z obiskom vajeniških šol, traja normalno tri leta, je pa pri določenih obrtih lahko daljša ali krajša. Po končani učni dobi polaga vajenec pomočniški izpit. Izpitne komisije se normalno oblikujejo po okrajih. Predsednika določi OLO (okrajni ljudski odbor), prav tako tudi člane — prisednike komisije, ki jih v soglasju z okrajno obrtno zbornico izbere iz vrst obrtnih mojstrov. Manjši okraji imajo lahko skupno komisijo. Pomočnik lahko po štirih letih polaga mojstrski izpit. Za mojstrsko izpitno komisijo določi

predsednika vladni komite za lokalno industrijo, člane — prisednike pa izbere iz vrst mojstrov v soglasju z republiško obrtno zbornico. Ako je kandidat dovršil ustrezno srednjo obrtno šolo, ne polaga ne pomočniškega ne mojstrskega izpita.

Državni obrtni obrati se vodijo po splošnem zakonu o državnih gospodarskih podjetjih, ki ga je Ljudska skupščina sprejela že 24. julija 1946 in je veljal do uvedbe delavskega samoupravljanja leta 1950.

Državni obrtni obrati so zaprti, če delajo samo za notranje potrebe gospodarstva, in odprti, če delajo tudi za širšo, zasebno javnost. Kot obratovodje so jim na čelu obrtni mojstri. Posebno sposobni med njimi dobe naslov državnih obrtnih mojstrov. Zasebni mojster, ki hoče postati državni obrtni mojster, izroči državi obrat in dobiva zanj odškodnino v mesečnih obrokih. Ako ostane vsaj pet let v državni službi, se mu štejejo v pokojnino vsa prejšnja pomočniška in mojstrska leta. Ako umre prej, pripada rodbini ista skrb, ki velja splošno za državne nameščence.

Zadružni obrtni obrati nastajajo s tem, da se združi več mojstrov v svrho skupnega dela, ob vstopu vplačajo delež, ki se jim ob možnem izstopu ne vrne. V obrtnih delovnih zadrugah delajo praviloma samo zadružniki, s posebno odobritvijo pa lahko sprejmejo na delo tudi pomočnike.

Zadruge se pri svojem delu lahko poslužujejo tudi splošnega ljudskega premoženja. Razen zadružnih obrti pozna zakon tudi obrtne nabavne in prodajne zadruge, kakršno smo srečali že v dobi kapitalizma. Tudi pri zasebnih obrtnih obratih je možna združitev, toda samo dveh mojstrov.

Ako mojster umre, lahko vdova ali mladoletni otroci nadaljujejo obrt s pomočjo poslovodje še eno leto, ako pa vdova in mladoletnik ne morejo drugače živeti, dokler je treba.

Obrt mora praviloma imeti delavnico, toda zakon pozna tudi obrti, ki delavnice ne potrebujejo (npr. zidarstvo). Za kmečke obrti veljajo olajšave glede formalne usposobljenosti in opreme obratov, vendar kmečki obrtniki ne smejo imeti vajencev in pomočnikov.

Prejšnja obrtna združenja pridejo mesec dni po objavi zakona pod likvidacijo. Premoženje okrajnih obrtnih združenj prevzamejo okrajne obrtne zbornice, premoženje obrtniške zveze pa republiška obrtna zbornica.

Okrajne obrtne zbornice delajo pod nadzorstvom izvršnih okrajnih ljudskih odborov, republiška obrtna zbornica je pa podrejena republiškemu komitetu za lokalno industrijo.

Pridobljene pravice ostanejo vsem tistim obrtnikom, ki imajo ustrezne pogoje. Kdor pa je 9. julija 1949 vršil obrt brez pogojev, ki jih določa novi zakon, si mora v določenem roku pridobiti ustrezno usposobljenost ali pa obrt opustiti.

Leta 1954 je izšlo več dopolnilnih in pojasnjevalnih republiških uredb, ki zakon dopolnjujejo. V prvi izmed njih se govori o sorodnih strokah in o takih, ki se medsebojno dopolnjujejo. Ako ima obrtnik usposobljenost za več takih strok, lahko dobi odobritev za izvrševanje vseh, vendar morajo biti v odobritveni listini posebej navedene. Druga uredba navaja take obrti, za katere se daje obrtno dovoljenje — po pro-

stem preudarku: puškarstvo, kozmetika, žganjekuha, dimnikarstvo, svečarstvo, mlinarstvo in podobno.

Nadaljnja uredba govori o obrtih brez poslovnega mesta: brusaštvo, krpanje posod, dežnikarstvo.

Posebna uredba še govori o spregledu obrtniške izobrazbe za delo v naseljih, ki imajo manj ko 300 prebivalcev, izjemoma tudi v takih, ki jih imajo od 300 do 1.000.

Pomemben je še republiški *zakon o obrtnih delavnicah,* ki je bil objavljen leta 1964 v 5. številki Uradnega lista LRS.

Zakon določa:

Kdor ima pogoje za obrtnika, lahko ustanovi higienskim in tehničnim predpisom ustrezajočo delavnico. Okrajna gospodarska zbornica izjavi, ali je obrt storitvena ali proizvodna. Mojstru lahko pomaga pri delu največ 5 delavcev. Število vajencev določi posebna uredba. Mojstri imajo lahko skupno delavnico, vendar sme v njej delati samo 6 oseb. Obrtniki lahko prodajajo ne samo svoje izdelke, ampak tudi take tuje predmete, ki so potrebni za uporabo teh izdelkov, poleg tega še predmete, ki se v kakem kraju običajno prodajajo v obrtni delavnici, o teh pa obvezno odloča pristojna gospodarska zbornica.

Republiški sekretariat za industrijo odloča o tem, katere obrti ne potrebujejo delavnice. Mojster take obrti ne sme imeti vajencev.

Ako obrtnik zboli, lahko ima eno leto poslovodjo ali pa obrt ustavi za eno leto. Ako obrtnik umre, lahko vdova oziroma nedoletni otroci nadaljujejo obrt, če dohodki katerega izmed njih ne dosegajo dohodkov obrtne panoge vključno z dodatki za otroke. Ako je preživeli zakonec usposobljen, ne potrebuje poslovodje.

Samostojni obrtnik se lahko pogodi z državnim podjetjem za priložnostno ali dolgoročno opravljanje določenih storitev. Lahko se pa tudi v podjetje popolnoma vključi, pri tem si pridobi pravico na odškodnino za vložena sredstva ter na bolniško in starostno zavarovanje.

Ta zakon uvaja tudi obrtne storitve kot postransko opravilo, ki ga lahko opravlja oseba v delovnem razmerju, vojni invalid, gospodinja in kdo drug, vendar se zahteva strokovna usposobljenost in delo je treba opravljati brez pomožne osebe.

Nadalje govori zakon o gospodarski dejavnosti, ki je podobna obrtni dejavnosti, a zanjo ni potrebna strokovna izobrazba ali usposobljenost in se mora vršiti brez pomožnih delavcev.

Republiški sekretariat za industrijo določi take dejavnosti. To je storil kmalu nato s posebno uredbo. V njej navaja 83 takih dejavnosti.

V isti uredbi navaja tudi obrti, ki ne potrebujejo delavnice (npr. zidarska). Potem navaja v 29 točkah dejavnosti postranskega poklica, za katere je potrebna strokovna usposobljenost.

Uredba govori tudi o umetniški dejavnosti. Republiška gospodarska zbornica določi, katero dejavnost je treba smatrati za umetniško.

Značilnosti zanjo so: posebna spretnost oblikovanja, tvorba po zgodovinskih modelih, izbor pristnih narodnih motivov. Republiški sekretariat lahko za umetniško dejavnost predpiše olajšave.

Še v istem letu je izšel tudi zakon o opravljanju javnega prevoza z motornimi vozili zasebnikov. Tak prevoz mora biti glavni poklic. Prevoznik ima lahko dve vozili: kamion in avtotaksi. Zaposli lahko samo enega človeka. Vozi lahko samo v svoji, oziroma v eni občini. Ako pa vozi po dogovoru za državno gospodarsko organizacijo, omejitev na eno občino odpade.

Medtem je sicer izšlo še nekaj značilnih uredb. Ena izmed njih, ki je bila objavljena leta 1961, govori o pavšaliranju davka. Po tej naredbi ga lahko pavšalirajo samo tistim obrtim, katerih dejavnost je za več ko 50 % storitvenega značaja.

Dela, izvršena za industrijske, gradbene, prometne ali druge trgovske organizacije, se štejejo med proizvodne in ne med storitvene dejavnosti. To pa ne velja za dela, izvršena za državne organe, šole in druge družbene negospodarske organizacije.

Nasprotja med čevljarji in krojači na eni in trgovinami s čevlji in konfekcijo na drugi strani je popustilo, čevljarji in krojači so še našli delo, čeprav so se pri izdelavi nove obutve in obleke morali nekoliko omejiti. Pesimizma niso izgubili. Sicer itak maloštevilni klobučarji in dežnikarji so prišli v še večjo stisko.

Tehnični obrtni poklici so se pomnožili, čeprav so njihove izvajalce privabljala tudi industrijska podjetja. A tudi samostojni obrtniki so morali bolj in bolj uporabljati stroje. Ni bilo opaziti, da bi jih vznemirila uredba iz leta 1963, ki dovoljuje specialnim trgovskim podjetjem, da s svojim strokovnim kadrom popravljajo predmete, ki jih prodajajo: vozila, gumijaste instrumente in podobne proizvode.

Samoupravna organizacija obrti je dobila drugo obliko. Prejšnja združenja so v smislu zakona o obrništvu leta 1950 nadomestile obvezne okrajne zbornice, ki so bile obvezno včlanjene v republiški obrtni zbornici.

Leta 1962 so se obrtniki vključili v *Okrajno gospodarsko zbornico,* ki je združila prejšnje trgovske, obrtne in gostinske zbornice in zvezo kmetijskih zadrug v enotno organizacijo. Njen značaj in pomen navaja 2. točka zakona o ustanovitvi gospodarskih zbornic:

Gospodarska zbornica je samoupravna organizacija, ki združuje gospodarske organizacije, samostojne obrtnike in imetnike zasebnih gostišč in deluje na območju okraja Celje zaradi skupnega pospeševanja proizvodnje in drugih gospodarskih dejavnosti.

Okrajne gospodarske zbornice so poslovale do ukinitve okrajev leta 1965. Potlej je obstajala samo republiška gospodarska zbornica. Še preden je bila okrajna gospodarska zbornica ukinjena, je 27. marca 1965 po sklepu delavskih svetov 118 obrtnih, gostinskih in komunalnih podjetij in celjskega in mariborskega področja sklenilo, da osnujejo *Poslovno združenje za obrt, gostinstvo in komunalo* z nalogo, da skrbi za napredek vseh treh strok na celotnem področju severovzhodne Slovenije. Ko je bila okrajna gospodarska zbornica ukinjena, je Poslovno združenje prevzelo tudi agende strokovnega odbora Gospodarske zbornice SR Slovenije v občinah Celje, Žalec, Mozirje, Velenje, Konjice, Šentjur, Šmarje in Laško.

Občine Sevnica, Krško in Brežice, ki so poprej tudi pripadale celjskemu okraju, so dobile strokovni odbor s sedežem v Krškem.

V Mariboru so ustanovili strokovni odbor za mariborsko in pet sosednjih občin, pri tem so podravsko-mežiško področje ločili in za štiri tamkajšnje občine ustanovili strokovni odbor v Dravogradu. Lasten strokovni odbor so dali tudi štirim pomurskim občinam. Poslovno združenje v Celju vzdržuje stike s posameznimi obrtnimi podjetji (oziroma obrtniki) ter z Gospodarsko zbornico SR Slovenije in njenimi strokovnimi odbori.

Direktor združenja je bil od njegove ustanovitve *Ivan Uranjek*, predsednik UO pa *Fedor Gradišnik*, sicer direktor Zavoda za napredek gospodarstva.

Leta 1969 je sprejelo združenje še dodatno ime »*Agens*« kot simbolično oznako za napredek truda in prizadevnosti.

Leta 1972 je ime Agens zamenjalo z imenom »*Formator*«, kar pomeni »oblikovalec«.

Agens je leta 1972 izdal v ciklostilu obsežno delo »Zgodovina obrti v Celju in severovzhodni Sloveniji«, ki ga je napisal pisec te knjige.

Ko je Ivan Uranjek leta 1973 postal direktor zdravilišča v Dobrni, je njegovo mesto pri »Formatorju« prevzela Majda Trogarjeva.

Združenje samostojnih obrtnikov občine Celje

Nastalo je na občnem zboru 22. junija 1969. Pripravljalni odbor je vodil *Albert Leskošek*. Njega so zbrani obrtniki tudi izvolili za predsednika prvega upravnega odbora, ki je štel 15 članov. Njemu je kot predsednik sledil *Leopold Drame*, ki vodi društvo še danes. Celjsko obrtno združenje šteje 1.226 zaposlenih članov, med njimi je 401 član nosilec obrtne dejavnosti. Združenje ima svoj sedež v Gregorčičevi ulici, nekdanji vojašnici, poznejšem invalidskem in še kasnejšem zdravstvenem domu.

Obrtna zadruga »Obrt Celeia«, Gregorčičeva 6

Na podlagi ekonomskih potreb v občini Celje in potreb obrtništva se je v letu 1977 rodila težnja da se ustanovi Obrtna zadruga v Celju.

Dne 16. 6. 1977 je bila sklicana ustanovitvena skupščina, na katero je prišlo 20 obrtnikov, ki so podpisali ustanovitveno pogodbo. Na tej ustanovitveni skupščini je bil sprejet začasen Statut zadruge in izvoljen 15-članski zadružni svet in 5-članski poslovni odbor ter imenovan v. d. direktor in v. d. računovodja.

Približno dva meseca po ustanovitvi so bile urejene vse formalnosti in zadruga je pričela uradno poslovati.

Po enoinpolletnem poslovanju je bilo včlanjenih že preko 80 obrtnikov, kar zgovorno dokazuje, da je bila ustanovitev potrebna in upravičena.

Predsednik zadružnega sveta je *Franc Kravanja*, predsednik poslovnega odbora *Herman Malgaj*, računovodja *Janko Klinc*, direktor *Mihael Cvetrežnik*.

Še preden je izšel zakon o obrtih, so krajevni in okrajni ljudski odbori vzeli v roke urejevanje obrti. V prvi vrsti so mislili na državne obrate. Ustrezali so socialistični zamisli, bili so večji in laže jih je bilo oskrbeti z obratnimi sredstvi in pridobiti zanje potrebne ljudi. Nekaj delavcev so že imeli kar na razpolago na osnovi zaplemb sicer razmeroma maloštevilnih obrtnih delavnic, katerih lastniki so se bili vdinjali okupatorju. Nekaj obratov, ki so po svoji razsežnosti že merili na industrijska podjetja, je bilo podržavljenih na osnovi zakona o nacionalizaciji z dne 5. decembra 1946 in zakona o izpremembah in dopolnitvah zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij z dne 28. aprila 1948.

Pravno podlago za gospodarjenje je dal splošni zakon o državnih gospodarskih podjetjih z dne 24. julija 1946. Nekateri obrtniki so pa iz svoje volje odstopili svoje delavnice in sami stopili v državno službo.

V okraju Celje mesto je že v početku nastalo več državnih obrtnih podjetij. Usmerjevalno vodstvo podjetij in nadzorstvo nad njimi je imel izvršni odbor okrajnega ljudskega odbora s svojim odsekom za gospodarstvo, ki so ga v jeseni 1946 začeli označevati kot poverjeništvo, njegovega voljenega vodjo pa kot poverjenika. Iz poverjeništva za gospodarstvo se je do leta 1950 izločilo več posebnih poverjeništev. Tako je že 8. julija 1948 nastalo poverjeništvo za lokalno industrijo in obrt, a 2. avgusta 1950 so za vsako izmed teh panog osnovali posebno poverjeništvo.

Neposredno so izprva vodili prevzeta podjetja od odseka za gospodarstvo imenovani upravniki. V januarju 1946, so ustanovili skupno upravo za stara mestna podjetja (pogrebni zavod, plinarno, vodovod), ki so jim dodali še nanovo ustanovljena podjetja izrazito komunalnega značaja: gradbeno podjetje, cestno upravo, prevozništvo.

Medtem se je v območju poverjeništva za gospodarstvo nabralo precej obrtnih obratov in pravkar ustanovljena načrtna komisija je predlagala, daj bi se vsa mestna podjetja razdelila v devet skupin.

Izvršni svet je ta predlog sprejel. Te skupine so bile: gradbeni obrati, obrtni obrati gradbene dejavnosti, vodovod, plinarna, inštalacijska podjetja, obrati negradbene dejavnosti, obrati oblačilne dejavnosti, obrati trgovske dejavnosti, gostinski obrati, mesnice in pekarne, komunalni obrati, mestna hranilnica.

V širšem smislu so bili skoraj vsi obrati obrtnega značaja. Vse skupine so imele skupnega upravnika v osebi Adolfa Sadarja.

Dne 15. decembra 1947 je nastala v upravi podjetij važna izpremenba. Tedaj so mesto ene direkcije ustanovili tri: za proizvodna in uslužnostna podjetja (za lokalno gospodarstvo in komunalno gospodarjenje); za trgovino in preskrbo; za komunalna podjetja in upravo ustanov (prosvetnih, socialnih in zdravstvenih).

Končno, 16. julija 1948, so zdravstvene, socialne in prosvetne ustanove ločili od uprave komunalnih podjetij in jih dali pod ustrezna poverjeništva, ki so že itak vodila njihovo strokovno delo. V začetku leta 1949 so ukinili tudi tri skupne direkcije in podjetja neposredno podredili po-

verjeništvom. V letih 1950—1952 so poverjeništva spremenili v svete, njihove upravne organe pa v tajništva.

Medtem so leta 1950 prevzeli podjetja upravni odbori in delavski sveti. Vodstvo mestnega ljudskega odbora (oziroma izvršnega odbora, poverjeništev in svetov) je postalo bolj študijskega, usmerjevalnega in nadzorovalnega značaja. Dobršen del teh nalog so prevzele obrtne zbornice, ki so posamezne obrtne stroke notranje povezovale in vplivale na njihov razvoj.

Po splošnem zakonu o gospodarskih podjetjih (1946) so bila največja in najvažnejša gospodarska podjetja zvezna, nekoliko manj pomembna so bila republiška, okrajna, oziroma krajevna so pa bila tista z nižjo stopnjo pomembnosti.

V celjskem mestnem okraju je bilo pod operativnim vodstvom poverjeništva oziroma sveta za lokalno industrijo (1950) osem industrijskih podjetij, in sicer Zlatarna, Instalacije, Cementnine, Lesno-predelovalno podjetje, Tekstilna tovarna, Tovarna perila, Oblačila in Tovarna pohištva. Poverjeništvo (svet) za obrt je opravljalo operativno-upravne posle nad lokalnimi obrtnimi podjetji z 18 obrati in še nad 341 obrati družbenega, zadružnega ali privatnega sektorja. Medtem ko je v industriji ostal samo družbeni, je v obrti v smislu zakona o obrtih poleg družbene (in zadružniške) ostala in se razvijala tudi zasebna (privatna) obrt. Na drugi strani je z uvedbo samoupravljanja prestalo Kovinsko podjetje in se kot Ifa spremenilo v podjetje za finomehaniko. Mestne pekarne so se združile z Veležitarjem (1961) in preko njega z Merxom. Mesnine so se pridružile Agrokombinatu v Žalcu. Moško in žensko krojaštvo se je preosnovalo v novo podjetje Elegant (1960), Vezenine so se priključile Kreatorju (1971), Čevljarstvu se je pridružilo podjetje Obutev in ohranili so se Fotolik, dva frizerska obrata in Urarstvo in optika.

Na novo je nastalo kombinirano podjetje Elektrosignal. Leta 1968 so bile ustanovljene obrtne delavnice »Rinka« z obrati.

Obrtna ključavničarska delavnica v Aškerčevi ulici

Podjetje je nastalo na pobudo Klime leta 1954 kot splošno ključavničarstvo, ki pa mu je že kmalu po ustanovitvi dodalo tudi instalaterstvo in kleparstvo.

Ko si je izgradilo novo delavnico, so se delovni pogoji izboljšali.

Prvi poslovodja je bil Franjo Lesar. Leta 1955 je postal upravnik Ivan Novak.

Leta 1962 je postal direktor Štefan Ilc, leta 1964 kot v. d. in leta 1965 direktor Jože Arbeiter.

Leta 1962 je prevzel tehnično vodstvo Milan Kralj. Računovodkinji Zinka Dobnik (1960—1972), Hartviga Simončič (1972—), finančna knjigovodkinja Marica Mazilj-Jager (1962—).

Steklarsko podjetje »Steklar«

Že pred vojno je bilo steklarstvo v Celju precej močno. V Celju je bil sedež zadruge steklarjev za Slovenijo. Načeloval ji je ugledni narodni mojster Franc Strupi. Med vojno je delo zastalo. Po vojni se je obnovilo v okviru družbenega obrtnega podjetja v skromni obliki. Leta 1959 je bilo ustanovljeno podjetje »Steklar«. Nastanjeno je bilo v Ozki ulici. Oddelek, ki dela za ožje potrebe, je tam še sedaj. Čeprav so bili prostori tesni, je delo napredovalo.

Leta 1962 je kolektiv ustanovil svojo enoto v Trbovljah, leta 1966 v Žalcu in leta 1972 v Velenju. Za širše potrebe si je leta 1968 zgradil v Čretu ob Teharski cesti veliko proizvodno halo, v kateri opravlja vsa dela, ki jih zahteva razvita gradbena dejavnost: velika dvojna okenska stekla, steklena vrata, steklene stene. V obeh delavnicah izdeluje tudi steklene okrasne predmete iz barvnega stekla, izolacijske proizvode itd.

Hala je že postala pretesna in nova je tik pred otvoritvijo.

Podjetje zaposluje zdaj 85 delavcev, njihovo število še raste. Ob ustanovitvi je vodil podjetje Martin Javornik. Kmalu mu je sledil Otmar Riva, ki mu je bil na čelu do svoje upokojitve leta 1970. Tedaj je prevzel vodstvo Stane Jurko.

Poedine obrti

Pekovstvo:

1918—1941: Leta 1939: v mestu: 8, v okolici: 10 obratov; leta 1952 so privatni peki odstopili svoje obrate mestu.

Mestni ljudski odbor jih ni združil, ampak je na novo ustanovil Mestno pekarno, ki jo je zgradil v Gaberju. Poleg nje je ostala samo podružbljena pekarna v Štorah. Še nadalje je pekel kruh tudi Rudolf Mlakar v Komenskega ulici, ki je z občino sklenil pavšalno pogodbo. Leta 1961 so Mestne pekarne priključili Veležitarju in nato preko njega k Merxu. V Trnovljah je obdržal privatno pekarstvo Franc Geršak.

Slaščičarstvo:

Leta 1939: 5 obratov v starem mestu. Med njimi 3 prave in 2 orientalski slaščičarni. Leta 1970: v Prešernovi ulici družbeno podjetje Zvezda.

Razen tega v mestu ena navadna in ena orientalska slaščičarna: Kosta Mihajlović (Ljubljanska cesta), Hasan Bakijević (Tomšičev trg), v Gaberju ena navadna in ena orientalska slaščičarna (Anton Zimšek, Ibrahim Rizvan), v Štorah in na Dobrni po ena orientalska slaščičarna (Nasim Bedjetović in Hazbij Čazimi).

Vseh obratov: 7.

Mesarstvo:

Leta 1939: v mestu 26, v ožji okolici 13 obratov.

Takoj po vojni je okrajni mestni ljudski odbor preskrbo z mesom prevzel v svoje roke. Pri tem je Higienski zavod redno opozarjal na pomanjkljivosti pri že 50 let stari mestni klavnici v Zavodni.

Na njegovo zahtevo je Mestni ljudski odbor ločil od nje prodajo in predelavo mesa ter je v ta namen ustanovil dve podjetji Mesnine in Planino, izmed katerih je vsako imelo nekaj delavnic in prodajalnic.

Pozneje so Planino ukinili in Mesnine leta 1962 priključili Agrokombinatu v Žalcu, ki je nastal z združitvijo družbenih posestev in zadrug v Spodnji Savinjski dolini. Končno sta se Agrokombinatu priključila tudi kombinat v Šentjurju in kombinat v Šmarju.

V Vojniku je leta 1970 obnovil privatni obrt Ludvik Prekoršek.

Čevljarstvo:

Leta 1939: 40 delavnic v starem mestu, 23 v stari okolici (bivša okoliška občina).

Leta 1970: družbeni obrat Čevljarstvo na Trgu svobode.

Leta 1972: družbeni obrat Obutev v Zavodni (stara okolica).

Privatni obrati: v starem mestu: Minka Berglez (Trg svobode), Viktor Bevc (Zidanškova ul.), Vilko Cestnik (Zidanškova ul.), Jakob Kranjc (Zidanškova ul.), Jože Perko (Zidanškova ul.), Jože Teodorović (Aškerčeva ul.);

— v okolici: (stari): Franc Kladnik, Mariborska c., Rudolf Kolar (Mariborska c.), Rudolf Travner (Teharska c.);

— v novi okolici: Franc Černec (Dobrna), Jože Fluks (Gorica — Šmartno v Rožni dolini), Ivan Hrvatič (Teharje), Anton Jošt (Vojnik), Ivan Kamenšek (Bukovžlak), Alojz Kerner (Lokovina — Dobrna), Viktor Šibanc (Škofja vas), Mihael Višnar (Dobrna), Ivan Apat (Štore).

Vseh obratov v starem mestu: 6, v stari okolici: 3, v novi okolici: 9, skupaj 18.

Sedlarstvo in jermenarstvo:

Leta 1939: v starem mestu 2, v stari okolici 2.

Leta 1970: 1 privatni obrat na Teharju: Martin Rakef.

Tapetništvo in dekoraterstvo:

Leta 1938 v starem mestu: 7, v stari okolici: 5.

Leta 1970: *družbeni obrat* — tovarniške razsežnosti na Teharski cesti.

— *Privatni obrati:* v mestu: Ivan Čretnik (Zidanškova ul.), Franc Zorko (Zidanškova ul.), Ivan Cizej (Na okopih), v novi okolici: Edvard Fidler (Ivenca — Vojnik), skupaj 4 obrati.

Izdelovanje usnjene galanterije:

Leta 1970 *privatna obrata:* Franc Jaklič (Tomšičev trg), Adolf Oblak (Miklošičeva ul.).

Izdelovanje predmetov iz usnjenih odpadkov:

Leta 1970: privatna obrata: Mojca Mavrič (Kocenova), Marolina Truglas (Stanetova ul.).

Krojaštvo:

Leta 1939: v starem mestu: 36, v stari okolici: 16; trgovina s krojaško delavnico: Stermecki.

Leta 1970: družbena obrata: Elegant na Šlandrovem trgu in Elita-Kreator v Stanetovi ul.

— *Privatni obrati* v starem mestu: Maks Anderlič (Zidanškova ul.), Anton Andrešek (Linhartova), Viljem Belina (Teharska ul.), Bernard Boršič (Trg svobode), Hinko Čuvan (Mariborska c.), Ivan Gerjevič (Ljubljanska c.), Justin Grilanc (Trg svobode), Mirko Hajdinjak (Mariborska c.), Jakob Hrovat (Trg svobode), Jernej Jurkošek (Cankarjeva ul.), Franc Meško (Prešernova ul.), Milena Oražem (Gledališka ul.), Franjo Ozvald (Tomšičev trg), Rafael Pesjak (Zidanškova ul.), Jovan Popov (Stanetova ul.), Josip Skrubej (Trg svobode), Anica Klokočovnik (Kersnikova ul.), Alojzij Lednik (Lilekova ul.), Mirko Marovšek (Zagata).

— V stari okolici: Viljem Belina (Teharska c.), Ivan Cerovšek (Japljeva), Hinko Čuvan (Mariborska ul.), Bogomir Keblič (Hribarjeva ul.), Ivan Kmecl (Bernekarjeva), Anton Kramar (Ostrožno), Ivan Kuder (Zgornja Hudinja), Alojzij Leben (Mariborska c.), Karel Mlakar (Teharska c.), Karel Pajk (Grčarjeva ul.), Jože Petek (Partizanska c.), Josip Pešak (Mariborska c.).

— V novi okolici: Jože Klarič (Štore), Franc Muha (Vojnik), Štefan Zagrušovcem (Čreskova).

Vseh obratov: v starem mestu: 19, v stari okolici: 13, v novi okolici: 3, skupaj 35.

Šiviljstvo:

Leta 1939: v starem mestu 43, v stari okolici 19, skupaj 62 obratov.

Leta 1970: *družbeni obrat* Elita-kreator.

— *Privatni obrati:* v starem mestu: Nada Dvoršak (Čuprijska ul.), Ivan Lamut (Tomšičev trg), Milena Stožir (Trg svobode), Sonja Dotti (Trubarjeva ul.), Jožica Faktor (Malgajeva), Stanka Pipan (Cankarjeva ul.), Marija Bukšek (Kocenova).

— V stari okolici: Lidija Kačičnik (Mariborska ul.), Terezija Dečman (Grčarjeva), Amalija Fajgelj (Mariborska ul.), Cecilija Križanc (Teharska c.), Slava Lang (Cesta na Ostrožno), Jožica Podlešek (Bezenškova).

Vseh obratov: v starem mestu: 7, v stari okolici: 6, skupaj 13.

Splošno krojaštvo: v starem mestu: Ivan Baumkircher (Čuprijska ul.), Milan Podlunšek (Šlandrov trg), Vinko Aristovnik (Zidanškova ul.); v stari okolici: Franc Prezelj (Opekarniška ul.).

Vseh obratov: v starem mestu: 4, v stari okolici: 1.

Izdelovanje drobnih predmetov iz tekstila:

Leta 1970: v starem mestu: Ivica Klančnik (Drapšinova ul.), Nuša Poznik (Zidanškova ul.), Milena Pušnik (Čopova), Pavla Jurčak (Zoisova); v stari okolici: Amalija Grobelnik (Božičeva ul.), Vida Stepinšek (Primorska ul.).

Vseh obratov: v starem mestu: 3, v stari okolici: 3, skupaj 6.

Modistinje:

Leta 1939: v mestu: 11 obratov.

Leta 1970: v starem mestu: Mara Premšak (Stanetova ul.), Sonja Vrečko (Tomšičev trg).

Krznarstvo:

Leta 1939: v mestu: 3 obrati.
Leta 1970: v mestu 1 obrat: Stevo Pavić (Zidanškova).

Klobučarstvo:

Leta 1939: v mestu: 2 obrata.
Leta 1970: v mestu: Dominik in Živko Tomažin (Tomšičev trg).

Ščetkarstvo:

Leta 1939: v mestu: 2 obrata.
Leta 1970: v mestu: Ignacij Šimenc (Levstikova ul.).

Pletilstvo — vezninarstvo:

Leta 1939: v mestu: 9 obratov, v stari okolici: 1 obrat.
Leta 1970: v mestu: Marija Kos (Ulica 29. novembra), Angela Čatež (Miklošičeva ul.).
— V stari okolici: Marija Jančič (Partizanska c.), Marija Koželj (Plečnikova ul.), Marija Strašek (Mariborska — Gaberje), Stanka Sluga (Partizanska c.).
— V novi okolici: Marija Logar (Bukovžlak).
Vseh obratov: v starem mestu: 2, v stari okolici: 3, v novi okolici: 1, skupaj: 6.

Dežnikarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 4, v stari okolici: 1 obrat.
Leta 1970: nobenega obrata.

Vrvarstvo in sorodne stroke:

Leta 1939: v mestu: 2, v stari okolici: 2 obrata.
Leta 1970: nobenega obrata.

Lončarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 1, v stari okolici: 2 obrata.
Leta 1970: v starem mestu: Vinko Jakob (Savinjsko nabrežje — pečarstvo), Viktor Verk (Aškerčeva — pečarstvo); v stari okolici: Franc Cmerešek (Medlog), Štefan Kroflič (Ulica bratov Kresnikov).
Vseh obratov: 4.

Kovaštvo:

Leta 1939: v starem mestu: 4, v stari okolici: 4.
Leta 1970: 2 obrata, v stari okolici: Jože Šeško (Delavska — Gaberje), Anton Zabret (Mariborska — Zgornja Hudinja).

Kolarstvo:

Leta 1939: v mestu: 2, v stari okolici: 3 obrati.
Leta 1970: nobenega obrata.

Tesarstvo:

Leta 1939: v stari okolici: 2 obrata.

Leta 1970: nobenega obrtniškega obrata, ker tesarske posle opravljajo gradbena in gradbena obrtna podjetja sama.

Mizarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 13, v stari okolici: 23 obratov.

Leta 1970: večja družbena podjetja: Mizarsko obrtno podjetje v Aškerčevi ul., Pohištvo v Kersnikovi ul., Oprema na Babnem.

— Privatni obrati: v starem mestu: Jože Ramšak (Zidanškova), Ivan Udovič (Ulica 29. novembra), Mihael Vrenko (Muzejski trg).

— V stari okolici: Pavel Delčnjak (Mariborska c.), Franc Kerin (Delavska — Gaberje), Ivan Klokočovnik (Mariborska c.), Zdravko Kolar (Ljubljanska), Ivan Krivec (Mariborska c.), Štefan Mlakar (Kosovelova — Aljažev hrib), Jože Planinčec (Hudinja), Karel Štuklek (Kolmanova), Jože Čerčnik (Lokrovec), Milan Jezernik (Ostrožno).

— V novi okolici: Anton Čepin (Dobrova), Avgust Avberšek (Lokovina — Dobrna), Bernard Čretnik (Lindek — Frankolovo), Evgen Gleščič (Zadobrova), Stanko Klinc (Razdelj), Jože Kraljič (Arclin), Ivan Kregar (Trnovlje), Jože Selčan (Vojnik), Martin Stojan (Teharje), Ivan Tomšič (Čret — Teharje).

Vseh obratov: v starem mestu: 3, v stari okolici: 11, v novi okolici: 9, skupaj: 22.

Zidarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 4, v stari okolici: 4 obrati.

Leta 1970: v starem mestu: Alojzij Pilih (Aškerčeva), Matija Trstenjak (Linhartova), Danica Berghaus (Vrunčeva).

— V stari okolici: Jurij Pilih (Ostrožno), Ivan Stiplovšek (Ribarjeva), Franc Planko (Ostrožno), Mirko Arhanič (Zoisova), Matija Harinski (Ribarjeva), Friderik Hribernik (Lesničarjeva).

— V novi okolici: Viktor Drame (Trnovlje), Stanko Hrastnik (Ljubečna), Karel Mirnik (Leskovec), Boris Platovšek (Zadobrova), Anton Šket (Vrhe), Jože Vranc (Vojnik).

Vseh obratov: v starem mestu: 3, v stari okolici: 7, v novi okolici: 6, skupaj: 16.

Kamnoseštvo in cementninarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 3, v stari okolici: 2 obrata.

Leta 1970: v stari okolici: 2 obrata: Edvard Vrečko (Cesta na grad), Franc Gregorič (Tržaška).

— V novi okolici: Maks Lipičnik.

Večja gradbena podjetja imajo svoje cementninarske obrate.

Ključavničarstvo in strojno ključavničarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 9, v stari okolici: 4 obrati.

Leta 1970: v starem mestu: Miloš Klinar (Vrunčeva ul.), Ivan Kolenc (Aškerčeva ul.), Franc Kumer (Linhartova), Lovro Ožek (Stanetova), Anto-

nija Škoflek (Kersnikova), Mihael Knez (Zidanškova), Bernard Globočnik (Zidanškova), Stane First (Zidanškova).

— V stari okolici: Anton Hladin (Partizanska), Matija Intihar (Mariborska), Ivan Rožencvet (Mariborska), Jože Pevec (Veselova), Slavko Domšek (Mariborska), Aleksander Erjavec (Babno), Franc Krajnc — Štefan Grajžl (Ostrožno), Franc Kravanja — dipl. inž. Oskar Hudales (Lava), Leopold Drame (Medlog), Ivan Habjan (Mariborska — Gaberje), Anton Planinšek (Mariborska).

— V novi okolici: Marjan Dobovičnik (Teharje), Ivan Pušnik (Arclin), Horst Sikošek (Slance — Teharje), Vlado Zupanc (Levec — Petrovče, občina Žalec).

Vseh obratov: v starem mestu: 8, v stari okolici: 11, v novi okolici: 4, skupaj: 23.

Kleparstvo, vodovodno inštalaterstvo, centralna kurjava:

Leta 1939: v starem mestu: 5, v stari okolici: 3 obrati.

Leta 1970: v starem mestu: Franjo Dolžan (Linhartova), Jožef Štok (Ulica 29. novembra), Stane Mirnik (Muzejski trg), Drago Klukej (Šlandrov trg), Stane Prevolnik (Stanetova), Rado Lukanc (Vodnikova), Franc Potočnik (Aškerčeva), Alojzij Jauh (Tomšičev trg), Vlado Slemenšek (Jenkova).

— V stari okolici: Jože Šinkovič (Mariborska), Karel Rudnik (Mariborska), Jože Brežnik (Ostrožno), Stane Ačko (Teharska), Štefan Banovšek (Skaletova — Zgornja Hudinja), Marjan Butinar (Dobojska), Jože Kukovič (Dečkova), Anton Planinšek (Mariborska), Adolf Okrožnik (Veselova),

Krovstvo:

Karel Gaberšek (Ostrožno), Marjan Blazinšek (Mariborska).

Obratov v starem mestu: 9, v stari okolici: 11, skupaj: 20.

Leta 1939: v starem mestu: 1 obrat.

Leta 1970: brez specialnega obrata, posebni obrati pri gradbenih podjetjih.

Mehanika:

Leta 1939: v starem mestu: 19, v stari okolici: 5 obratov.

Leta 1970: (precizna mehanika): Jožko Aman (Trg svobode), Dominik Grobelnik (Šlandrov trg), Berta Javoršek (Ipavčeva).

— V stari okolici: Janko Vehovar (Veselova).

Vseh obratov: v starem mestu: 3, v stari okolici: 1, skupaj: 4.

Avtomehanika:

Leta 1970: v starem mestu nobenega.

— V stari okolici: Anton Dobnik (Veselova), Anton Gajšek (Ostrožno).

— V novi okolici: Hinko Hotko (Vojnik), Anton Lesjak (Strmec pri Vojniku), Marjan Cerar (Trnovlje), Stanko Bombek (Šmarjeta — Škofja vas).

Vseh obratov: v stari okolici: 2, v novi okolici: 4.

Večja servisna obrata: Avto-Renault Celje (v Ipavčevi ulici) in Ljubljanski cesti), Slovenija-Avto (v Miklošičevi).

Avtokleparstvo:

Leta 1970: v stari okolici: Franc Ocvirk (Babno), Ivan Štefančič (Tovarniška — Gaberje), Rudolf Ravnak (Mariborska).
— V novi okolici: Franc Gorjak (Trnovlje).
Vseh obratov: v stari okolici: 3, v novi okolici: 1, skupaj: 4.

Radijska tehnika:

Leta 1939: v mestu: 3 obrati.
Leta 1970: družbeno podjetje Elektrosignal, delavnica Tehnomerkatorja.

Finomehanika:

Leta 1939: v starem mestu: 1 in v stari okolici: 1 obrat.
Leta 1970: družbeno podjetje »Finomehanika« v Kocbekovi ulici.
Privatne delavnice: v starem mestu: Franc Ozimek (Stanetova), Albin Veber (Zidanškova).
— V stari okolici: Pavle Božič (Mariborska — Spodnja Hudinja), Rudolf Perdan (Mariborska — Gaberje).

Puškarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 1.
Leta 1970: v starem mestu: Milan Žepič (Tomšičev trg).

Lesno strugarstvo:

Leta 1939: 0 obratov.
Leta 1970: v starem mestu: Anton Lovšin (Zidanškova), Alojz Počivašek (Čuprijska).

Kovinsko strugarstvo:

Leta 1939: 0 obratov.
Leta 1970: v stari okolici: Stanko Hajsinger (Cesta v Trnovlje), Marjan Brance (Trnovlje).

Sodarstvo:

Leta 1939: v mestu 1 in v stari okolici 1 obrat.
Leta 1970: v stari okolici: Ludovik Lončar (Ložnica).
— V novi okolici: Ivan Jazbec (Šmarjeta).

Vulkanizatorstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 2 obrata.
Leta 1970: družbeno podjetje Vulkanizacija na Ljubljanski cesti.

Sobno slikarstvo in pleskarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 8, v stari okolici: 2 obrata.
Leta 1970: v starem mestu: Jurij Belina (Jenkova), Branko Dobravc

(Tomšičev trg), Silvester Jurjevec (Stanetova), Štefan Zdolšek (Linhartova).

— V stari okolici: Ivan Kločič (Partizanska — Lisce), Franc Štumberger (Breg), Vlado Zdolšek (Teharska).

Vseh obratov: v starem mestu: 4, v stari okolici: 3, skupaj: 7.

Dimnikarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 2 obrata, na Bregu, v Gaberju, Vojniku in Laškem po eden.

Leta 1970: družbeno podjetje Dimnikarstvo v Zidanškovi ulici.

Nagačevalci, preparatorji:

Leta 1939: v starem mestu: 1.

Leta 1970: v starem mestu: 1.

Zlatarji — urarji:

Leta 1939: vsi v starem mestu: 22, med njimi tovarna Knez & Pacchiaffo.

Leta 1970: vsi v starem mestu: Ana Dvoršak (Kocenova), Dušan Godnik (Stanetova), Henrik Grobelnik (Tomšičev trg), Štefka Kilšek (Zidanškova), Anton Lečnik (Zidanškova), Ivan Oder (Stanetova), Ivo Terglavčnik (Stanetova), Alojz Weissenbach (Zidanškova), Viktor Lečnik (Aškerčeva), Ivan Terbovc (Prešernova) — urarji; Robert Končan (Zidanškova), Milan Koren (Stanetova), Vili Kragolnik (Zidanškova), Edvard Tajnšek (Zidanškova) — zlatarji.

Vseh obratov 14. Razen tega Zlatarna v Kersnikovi ulici.

Medičarstvo — svečarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 2 obrata.

Leta 1970: v starem mestu: Jože Preskar (Savinjska), Nikola Miškovski (Zidanškova) — izdeluje oblate.

Steklarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 3.

Leta 1970: v starem mestu: družbeno.

Kozmetika:

Leta 1970: Radojka Aleksić (Vodnikova), Vera Menhart-Hohnjec (Zvezna).

Fotografi:

Leta 1939: v starem mestu: 12 (všteti 2 drogeriji).

Leta 1970: v starem mestu: večji družbeni obrat Fotolik.

Privatni obrati: Krista Domanjko (Vodnikova), Božena Pelikan (Čuprijska), Jože Zorko (Zidanškova).

— V stari okolici: Branko Spindler (Mariborska — Gaberje), Bato Batalaki (Cesta na grad — Zavodna), Emil Toman (Teharska — Zavodna).

Vseh ateljejev: v starem mestu: 4, v stari okolici: 3. Razen tega ima (izza 1971) poseben interni atelje tudi Pokrajinski muzej; v njem dela Viktor Berk. (Od 1963 do 1971 je enak atelje delal pri Zavodu za spomeniško varstvo.)

Podobarstvo, pozlatarstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 2 obrata.
Leta 1970: v starem mestu: Alojzij Lešnik (Zidanškova).

Knjigoveštvo:

Leta 1939: v starem mestu: 6 obratov (med njimi Mohorjeva tiskarna), v stari okolici: 1 obrat.

Leta 1970: interna knjigoveznica Študijske knjižnice (v njej dela Cveto Šunko), Cetisa oziroma Aera, Fotolik in privatni obrat Branko Bogataj v Zidanškovi ulici.

Elektromehanika in elektroinstalaterstvo:

Leta 1939: v starem mestu: 5, v stari okolici: 2 obrata.
Leta 1970: družbeno podjetje Elektrosignal.

Privatni obrati: v starem mestu: Jože Dolinar (Miklošičeva), Herbert Kuzma (Linhartova), Stanko Oprešnik (Miklošičeva), Emanuel Dolinšek (Trg svobode), Ivan Šinkovec (Aškerčeva), Janez Novak (Jenkova), Josip in Sever (Vodnikova).

— V stari okolici: Ludvik Grajžl (Teharska — Zavodna), Mihael Velenšek (Mariborska), inž. Velislav Janić (Mariborska), Tone Janc (Nazorjeva), Anton Gričar (Mariborska), Zdenko Golavšek (Ostrožno), Franc Košič (Mariborska — Gaberje), Ludovik Regoršek (Mariborska), Ivan Arlič (Mariborska).

— V novi okolici: Zvonko Juteršek (Arclin — Vojnik), inž. Vilko Koštomaj (Vojnik), Maks Peterc (Trnovlje).

Vseh obratov: v starem mestu: 7, v stari okolici: 9, v novi okolici: 3, skupaj: 19.

Frizerstvo, moško in žensko:

Leta 1939: v starem mestu: 17, v stari okolici: 12 obratov.

Leta 1970: v starem mestu: Hedvika in Vladimir Barišić (Drapšinova), Magda Sadik-Brkić (Tomšičev trg), Avgust Čatovič (Tkalska), Stanislava Farčnik (Ulica bratov Vošnjakov), Franjo Frajle (Stanetova), Anica Kogovšek (Ljubljanska), Vida Krajnc (Čuprijska), Milica Lorbek (Tomšičev trg), Kiro Nušev (Ljubljanska), Franjo Peršič (Lilekova), Ivan Plas (Lilekova), Jana Rebevšek (Trg svobode), Milan Šter (Stanetova), Karel Šunko (Zidanškova), Ivan Vozlič (Cankarjeva).

— V stari okolici: Jože Satler (Mariborska), Rihard Simonišek (Mariborska), Julijana Solina (Partizanska — Lisce), Franjo Šnajder (Cesta na Otrožno), Anica Štraus (Mariborska), Dragica Štuklek (Cesta na grad), Marija Tovornik (Ostrožno), Vera Kalapati (Teharska), Silva Zadravec (Mariborska), Terezija Zakošek (Mariborska), Marjan Žgajner (Mariborska), Erna Esterer (Mariborska).

— V novi okolici: Marjan Božnik (Dobrna), Cita Dupelnik (Vojnik), Stane Jakše (Štore), Franc Kozamurnik (Teharje), Anton Lovasič (Dobrna), Dragica Ostrožnik (Teharje), Milica Novak (Strmec pri Vojniku).

Vseh obratov: v starem mestu: 15, v stari okolici: 12, v novi okolici: 7; skupaj v vsej občini: 34.

Avtoprevozništvo:

Leta 1939: 23 avtoizvoščkov.
Leta 1970: 9 avtotaksijev in 105 avtoprevoznikov.

GOSTINSTVO

Po osvoboditvi je v mestu več gostinskih obratov postalo družbenih, le nekateri gostilničarji so krajšo dobo kot pavšalisti poslovali privatno. V kmečkih naseljih se je število gostiln močno zmanjšalo. Kar jih je ostalo, so bile še nadalje privatne.

Mestni ljudski odbor se je trudil, da posamezne gostinske obrate združi. Tako so nastala združena gostinska podjetja: *Branibor, Na-Na, Kolodvorska restavracija, Pošta* in *Majolka.*

V gostinsko podjetje *Branibor* so se leta 1962 združile poslovne enote:

Branibor, Stanetova ulica 27,
gostilna Gaberje-*Amerika,* Mariborska cesta 79,
gostilna *Pod Golovcem,* Vrunčeva ulica 39.

Leta 1963 se je pridružilo še gostinsko podjetje *Lovec* v Vojniku.

Podjetje Branibor so vodili:
Drago Komerički kot v. d. direktor (do 1957),
Leopold Hrastnik (do 1959),
Cvetko Krpan (do 1967) kot direktorja
in *Fanika Žemlja* (po 1967) kot v. d. direktor.

Računovodje so bili: Ivanka Cankar, Marjana Kozole, Anica Božič, Franc Skala.

Leta 1956 je vpisan Janez Jurko kot predsednik delavskega sveta.

Leta 1958 je podpisnica tudi Lidija Komerički.

V Ameriki je bil leta 1962 poslovodja *Ivan Jurko,* sledila mu je *Fanika Žemlja,* gostilno pod Golovcem je upravljal *Cvetko Doplihar* (bivši lastnik).

Na Mariborski cesti je bil bife, ki so ga leta 1965 ukinili.

Podjetje Branibor so leta 1967 pripojili k podjetju *Ojstrica.*

Gostinsko podjetje Na-Na je imelo leta 1956 priključene enote:
bife *Dalmacijo,* Trg mučenikov,
gostišče *Pri turški mački,* Gledališka ulica 5,
gostišče *Volk,* Mariborska cesta, ki je prenehalo leta 1963.

Leta 1959 si je pridobilo slaščičarno *Mignon,* Titov trg, ki jo je ustanovil delavski svet, leta 1962 se je pa priključila restavracija *Koper* v Prešernovi ulici.

Direktor gostinskega podjetja je bil že leta 1954 *Mirko Meštrov*, računovodkinja je bila Sonja Pasarič.

Enote so vodili:

Na-Na: Vinko Šeligo, Tone Kmecl, Sonja Gregorin;

Dalmacijo: Rok Meštrov (prejšnji lastnik), Vinko Šeligo, Tone Kmecl, Sonja Gregorin;

Gostišče Pri turški mački: Franjo Štolfa (prejšnji lastnik), Erika Grabar, Danica Valent;

Mignon: Franc Markovič, Peter Meštrov, Karel Pintar;

Restavracijo Koper: Mirko Meštrov, Erika Grabar, Ana Cverlin.

Gostinsko podjetje Na-Na je leta 1965 ustanovilo v Tijesnem pri Šibeniku počitniški dom. Poslovodje: Franc Markovič, Slavko , knjigovodja: Nanda Vogelsang.

Gostinsko podjetje Kolodvorska restavracija. Leta 1956 je vpisan kot direktor *Jože Dobovičnik* in kot računovodja Milena Borovič. Pozneje (1958) je bila računovodja Dora Kandorfer, por. Jager.

Leta 1956 je bila pripisana restavracija s hotelom Savinja (poleg cerkve na Bregu). Tu je bila poslovodja Pavla Brišnik in za njo Marija Les. Leta 1957 so hotel Savinjo izbrisali. Razen tega tudi »Bife pri mostu«.

Leta 1962 so pripisali hotel Celeio v izgradnji.

Leta 1963 so obrat »Kolodvorska restavracija« izbrisali iz sodnega registra, vodstvo je prešlo na hotel Celeio, ki ga je kot v. d. direktorja vodil Jože Dobovičnik, računovodstvo so upravljali: Maks Samec, Katica Bataljaka in Majda Olfacius.

Leta 1967 so na *osnovi referenduma hotel Celeio* priključili k avtoturističnemu podjetju *Izletnik*, Kolodvorsko restavracijo so pa prepisali k Združenemu železničarskemu transportnemu podjetju Ljubljana-Maribor.

Prejšnji hotel in restavracijo *Pošta* so leta 1955 registrirali kot Gostinsko podjetje *»Restavracija Pošta«*. Ravnatelj je bil Miloš Planinšek. Sledila sta mu: Justina Rigler (1959) in Vošinek (1972). Računovodsko službo so opravljali: Janez Frelih, Mira Furlan, Anica Božnik.

Leta 1955 so pripisali gostilno *Svetel* v Gaberju; poslovodja je bila Justi Berglez. Enoto so leta 1965 izbrisali. Tedaj pa so pripisali *Gostilno ob Savinji* (nekdanji Berger), s poslovodjem Marjanom Kunstljem.

Gostinsko podjetje *Majolka.* Na osnovi obnovljenega predvojnega podjetja ga je mestni ljudski odbor ustanovil leta 1951. Ravnateljica je bila Ana Vučer, leta 1973 je pa bil vpisan Jože Demšar. Računovodkinja je bila najprej Marija Otorepec, por. Macarol.

Leta 1955 je bila pripisana gostilna *Zagrad,* ki so jo še istega leta pripisali h gostinskemu podjetju Polule.

Leta 1952 je bilo ustanovljeno gostinsko podjetje *Vino Koper.* Nekdaj je bila tu (kakor tudi pri Majolki) delikatesna trgovina in točilnica Italijanke Roze Zamparutti, nato gostilna Savinja. Prostore so obnovili po načrtu arhitekta Korenta, za slike in freske sta poskrbela podobar in slikar Miloš Hohnjec ter akad. slikar Avgust Lavrenčič, za opremo pa mojster Kerin in polzelsko podjetje Garant. Prvi upravnik »Kopra« je bil Aco Korenc.

Gostinsko podjetje hotel Evropa

Leta 1951 je bil legaliziran kot kavarna, restavracija, bar in hotel. Direktor Oskar Naglav, računovodkinja Milica Golob. Leta 1959 je postal direktor Miloš Planinšek, ki je bil leta 1968 ponovno izvoljen.

Dne 8. maja 1974 so Evropo pripojili k ljubljanski Emoni, podjetju za proizvodnjo, trgovino, turizem in engineering.

Preobrazba l. 1974—1976

Leta 1974, v mesecu septembru, so bili v gostinskih podjetjih Na-na, Ojstrica, Ljudska restavracija, Majolka, Pošta, v bifeju in slaščičarni Zvezda zbori delovnih ljudi, ki so sklenili, da kot temeljne delovne organizacije (TOZD-i) pristopijo k skupni delovni organizaciji *Gostinsko podjetje Celje, n. sol. o.* To podjetje je bilo vpisano v register gospodarskega sodišča v Celju dne 30. maja 1975 in nato 15. julija 1976. Dne 9. oktobra 1977 je bila kot temeljna organizacija vpisano še gostinsko podjetje Savinja Laško.

Direktor delovne organizacije je postal Tone Ocvirk, dipl. oec., njegov namestnik je bil Vinko Medvešek, vodja komerciale in razvojnega sektorja, vodja finančnega sektorja je bila Ivanka Cankar, namestnica pa Malčka Pasarič.

TOZD Majolka. Direktor Emil Šantl, vodja knjigovodstva in finančne dokumentacije Franka Kiš.

Enote: Pošta (Aškerčeva ulica), Ob Savinji, bife in slaščičarna Zvezda (Prešernova ulica), restavracija Majolka (Prešernova ulica), bife Hokej (Partizanska cesta), Ljudska restavracija (Zidanškova ulica).

TOZD Na-Na. Direktor Erika Grabar, finančni knjigovodja Malčka Pasarič. Enote: restavracija Na-Na (Stanetova ulica), bife Dalmacija (Linhartova ulica), gostilna Turška mačka (Gledališka ulica), slaščičarna Mignon (Titov trg), restavracija in pivnica Koper (Prešernova ulica), bistro in bomboniera »Pri vrtnici« (Malgajeva ulica), počitniški dom TOZD Na-Na, Tijesno pri Šibeniku.

TOZD Ojstrica. Direktor Maks Samec (pri Ribiču), knjigovodja Anica Božnik.

Enote: restavracija in prenočišča Ojstrica (Šlandrov trg) direktor Ivan Lebič, gostilna Ribič (Zidanškova ulica), gostilna Bizeljčan (Štore), gostišče »Turist« (Frankolovo), gostilna Branibor (Stanetova ulica), gostilna Amerika (Mariborska cesta), gostilna Lovec (Vojnik).

TOZD Savinja, Laško. Direktor Peter Meštrov.

Enote: hotel Savinja (Valvazorjev trg), restavracija Hum (Trg 2. julija), restavracija »Stara pošta« (Rimske Toplice, pri zdravilišču), restavracija »Nova pošta« (Rimske Toplice, Globoko, pri žel. postaji), pivnica »Rotovž«, Laško, Valvazorjev trg), bife v turističnem paviljonu Laško (Trg 2. julija), bife Nabrežje, Laško (Trubarjevo nabrežje).

Vključeni niso hoteli: *Evropa* (pri ljubljanski Emoni), *Celeia* (pri celjskem Izletniku) in *Merxov hotel na Otoku.*

Privatni gostilničarji v občini Celje:

a) V ožji okolici: Marija Čulk, Lava 20, Terezija Košec, Lisce 59, Marija Irmančnik, Ostrožno 91, Irma Koštomaj, Breg (Kukovčeva 2), Rudolf Krašovec, Zagrad 79, Franc Loger, Polule (Cesta v Laško 8), Ivan Miklavžin, Vrunčeva 39, Anton Poženel, Maistrova 2, Matilda Šeligo, Zavodna) Teharska 51, Marija Vedenik, Ostrožno 19, Karolina Zupanc, Skaletova 9, Angela Jager, Cesta na grad 41.

b) V širši okolici (zunanje krajevne skupnosti): Uršula Cilenšek, Bukovžlak 39 — Teharje, Ana Draksler, Tremarje 13, Terezija Gajšek, Kompole 28 — Štore, Valerija Gajšek, Šmartno v Rožni dolini 31, Ladislav Gobec, Šentjanž 26 — Štore, Ana Hrastnik, Vrhe 3 — Teharje, Josip Hren, Lemberg 15 — Strmec pri Vojniku, Marija Jevševar, Škofja vas 35, Justina Kaš, Arclin 72 — Škofja vas.

TRGOVINA IN NJEN RAZVOJ (1945—1970)

Predhodne oblike

Sedanjost nam je doba po drugi svetovni vojni. To je doba hitrih izprememb, ki imajo revolucionarni značaj. V trgovini so bile te izpremembe dobro vidne, čeprav so imele jasen cilj, kakor vse naše prizadevanje: premagati stisko, v katero nas je zavedla kruta okupacija in po poti napredka doseči obliko, ustrezajočo potrebam in načelom socialistične preobrazbe družbe.

Prva leta po vojni so bila odločilna. Takoj je bilo treba zavzeti socialistično smer. Prva oblika našega socializma je bila nujno državno dirigirana. Delovni ljudje v splošni zbeganosti in pomanjkanju ne bi bili mogli sami izvesti potrebne reorganizacije. To je storila sicer na ljudski volji sloneča ljudska oblast, ki je dobila osnovne oblike že med narodnoosvobodilno borbo in se je nato po potrebi preobražala in dopolnjevala.

V Celju je — kakor tudi drugod — nastalo nekaj državnih trgovin na osnovi zaplenjenih trgovskih podjetij.

Blago se je prodajalo *na nakaznice*. V letu 1945 so bile osnovne nakaznice za hrano za vse potrošnike enake. Leta 1946 so kategorizirali potrošnike. Ta sistem so postopoma dopolnjevali. Poleg osnovnih nakaznic so obstajale dodatne nakaznice za bolnike, noseče žene, udarnike in kasneje še nakaznice za nakup industrijskega blaga.

Poleg osnovne preskrbe z živili je važno vlogo odigrala republiška *dopolnilna preskrba*. Slonela je predvsem na blagovnih skladih, katerih ni zajel obvezni odkup ali jih ni zajel v celoti. Ti predmeti so bili mleko, sir, fižol, ješprenj, krompir, marmelada itd. Ta preskrba je zlasti koristila delavstvu.

Ta način preskrbe je bil nujen. Drugače sploh ni šlo. Izpočetka je življenjska raven kljub temu zaostajala za predvojno, vendar se je postopoma boljšala.

Leta 1948 so že lahko uvedli tako imenovano *zagotovljeno preskrbo.* Potrošnike, ki so se lahko preskrbovali iz lastnih virov, so izločili iz zagotovljene preskrbe. Kmetje so morali oddajati živilske proizvode po obveznih cenah. Ako so mogli utrpeti še večjo količino, so jo lahko kot prosti višek prodali po tako imenovanem sistemu vezanih cen. Dobivali so bone, ki so jim služili za nabavo industrijskih proizvodov po nižjih vezanih cenah.

Z nakupom prostih viškov je trgovina večala svoje sklade, s katerimi je lahko izboljševala prehrano delovnih ljudi. Iz teh skladov je pa tudi prihajalo blago za prosto prodajo, ki so ga nakupovali tisti, ki so bili izločeni iz zagotovljene preskrbe. Prav so prišli tudi pri zalaganju menz in delavsko-uslužbenskih restavracij in pri preskrbovanju delavcev, ki jim je zaradi težkega dela pripadal dodatni (tako imenovani) IV. obrok.

Za nakup industrijskih izdelkov so leta 1948 uvedli *bone,* s katerimi je bilo treba varčevati, vendar so pa bili dovoljna pomoč v sili.

Leta 1951 so postopoma prehajali k prosti prodaji. Tedaj so tudi ukinili obvezni odkup. Seveda so se cene sorazmerno dvignile, a dvigniti se je moral tudi osebni dohodek.

Tak način je bilo mogoče izvesti in postopoma izpopolnjevati, ker je trgovina prehajala v državne (družbene) roke.

Prvi fond za državne trgovine je bil dan z zaplembami sovražnim tujcem in narodnim izdajalcem. Drugi fond je pa dal *zakon o nacionalizaciji, ki je izšel 5. decembra 1946* in je poleg industrije in prometa zajel tudi veletrgovino. Vsa trgovska podjetja so poleg množice drugih postala državna na osnovi zakona o izpremembah in dopolnitvah zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij (1948).

Zaplenjenim trgovinam je kakor ostalim podjetjem ljudska oblast določila upravnike. Sicer so se prav tako delile na zvezne, republiške, okrajne in krajevne, dokler po letu 1950 niso dobile položaja, sličnega tistim, ki so ga dali industrijskim in večjim obrtnim podjetjem.

Nekatere prevzete, obnovljene in na novo ustanovljene trgovine so pa dobile zadružni značaj, približale naj bi se delovnim ljudem in izgubile značaj prisilnosti. Imenovale so se *nabavno-prodajne zadruge (Naproze).* Pobudo za ustanovitev celjske nabavno-prodajne zadruge je dala kovinarska strokovna organizacija.

Pripravljalni odbor so določili 24. junija 1945. Ustanovni občni zbor je pa bil 1. julija 1945. Udeležili so se ga najpomembnejši člani okrožnega narodnega odbora. Že kar v početku je štela 275 članov, ki so vplačali delnice po 50 din. Število članov je hitro raslo. Poslovalnice so bile v mestu in okolici. *Splošni zakon o zadrugah, ki je izšel 23. julija 1964,* je prinesel izpremembe.

Podjetje v mestu se je spremenilo v delavsko-nameščensko potrošniško zadrugo, poslovalnice v okolici so pa postale kmečko nabavno-prodajne zadruge (o nadaljnjem razvoju teh na strani 275). Poslovalnice potrošniške zadruge so 15. marca 1948 postale samostojne. Dne 30. novembra 1948 so se pa zopet povezale v Zvezi potrošniških zadrug v Celju. Razen sedmih špecerijskih in ene manufakturno-galanterijske trgovine je obsegala še 3 gostilne (Branibor, Beli vol, Savinja) 6 pekarn, 1 medičarno

in 1 slaščičarno. Vodstvo je bilo na Tomšičevem trgu, kjer je zdaj Center Dne 30. aprila 1952 je bila potrošniška zadruga ukinjena. Trgovske poslovalnice so vključili v splošno trgovsko mrežo, gostilne gostinstvu, pekarne pa podjetju Mestne pekarne.

Izprva je bilo še nekaj privatnih trgovin, a te so bile leta 1951 ukinjene, samo drobno prodajo živil na trgu in doma so še lahko izvrševali neposredni proizvajalci in privatniki. Da bi bilo poslovanje uspešnejše, so mala podjetja združevali in ustvarjali večja podjetja s centralami in prodajnimi poslovalnicami.

V Celju mestu so bile trgovine kakor ostala podjetja izprva posamezne neposredno pod izvršnim odborom. Januarja 1946 so ustanovili *Upravo mestnih podjetij*. Ko so po ustanovitvi *načrtne komisije septembra 1946* mestna podjetja razdelili v devet skupin (s skupnim enotnim vodstvom), so podjetja trgovske dejavnosti prišla v šesto skupino. Dne 15. decembra 1947, ko so ustanovili *tri direkcije*, so trgovska in preskrbovalna podjetja združili v drugi direkciji.

Vrhovno vodstvo je pa ostalo še vedno pri izvršnem odboru. V jeseni 1946 so v smislu splošnega zakona o ljudskih odborih v njihovem sestavu začeli določati *poverjeništva*. Trgovina je prišla v sestav poverjeništva za gospodarstvo. V februarju 1948 so od njega odločili posebno poverjeništvo za trgovino, preskrbo in delo. Dne 28. maja so od njega odcepili turizem in gostinstvo, ter ju priključili poverjeništvu za komunalne zadeve.

Poverjeništvom so izza 6. decembra 1950 sledili *sveti*. Vendar so imeli izpremenjeno vlogo, kajti leta 1950 so podjetja prevzeli upravni odbori oziroma delavski sveti.

Zbornice

Po prestanku direkcij in ministrstva za lokalno gospodarstvo ni bilo združujočega organa, ki bi usmerjal posamezne panoge gospodarstva in bi skrbel za njihovo skladno sodelovanje.

Za to je bilo treba poskrbeti v duhu, ki bi ustrezal že uvedeni samoupravi. V aprilu 1952 je izšla zvezna uredba, ki določa, naj se za posamezne panoge ustanove *zbornice*. V smislu zvezne uredbe je MLO imenoval poseben iniciativni odbor z *Ivanom Uranjekom* kot predsednikom. V okviru tega odbora so se osnovali pododbori za posamezne panoge.

Predsednik pododbora za trgovino je bil *Stane Zagoričnik*, za gostinstvo pa *Mirko Žic*. Že v iniciativnem odboru se je razvila razprava o tem, ali naj se mestne okrajne zbornice združijo z okoliškimi ali ne. Odločili so se za samostojne zbornice. Ker pa je bilo gostinstvo prešibko, da bi vzdrževalo lastno zbornico, se je priključilo trgovini. Tako je nastala *Trgovsko-gostinska zbornica*.

Dne 28. avgusta 1952 se je vršil ustanovni občni zbor. Predsednik Uranjek je v uvodu poudaril, da se zbornica ustanavlja kot organ družbe, ne pa v starem smislu kot zastopnik trgovskega sloja. Temeljila bo na prostovoljnem pristopu, ne bo torej ukazujoč oblastveni organ. Do ustanovitve je javilo svoj pristop 7 industrijskih, 24 trgovskih in 38 gostin-

skih podjetij. Industrijska podjetja so se vključila, ker je pri njih razen proizvodne zelo pomembna tudi trgovinska funkcija.

Že na občnem zboru so se domenili, naj ima zbornica dve sekciji (odseka), trgovinsko-proizvodno in gostinsko.

Na poznejši seji so se domenili, da se trgovinsko-proizvodni odsek deli na šest pododsekov: živilskega, manufakturno-galanterijskega, lesnega, kemičnega, kovinskega in industrijskega.

Na občnem zboru so tudi ustanovili odbor za šolstvo, odbor za kulturni dvig uslužbencev in odbor za reklamo, poleg tega še komisijo za ureditev notranje organizacije podjetij in komisijo za ekonomsko finančna vprašanja.

K temu so pozneje dodali še ekonomsko-pravno komisijo.

V prvi *upravni odbor* so bili izvoljeni: Ivan Šepec, Franjo Štolfa, Stane Zagoričnik, Ivan Uranjek, Vinko Šeligo, Otmar Riva in Ivan Miklavžin.

Vodstvo odseka za trgovino in proizvodnjo so poverili Stanetu Zagoričniku, za gostinstvo pa Dragu Komeričkemu. V šolskem odseku je prevzel vodstvo Ludvik Rebeušek. V šolski odbor so nekoliko pozneje kooptirali tudi tri tovariše iz okoliške zbornice.

Na čelu odbora za kulturni dvig so imenovali Ivana Šepca, za reklamo Ivana Laha, vodstvo komisije za ekonomsko-finančna vprašanja je prevzel Ivan Uranjek.

Izbrati je bilo treba tudi osebje za upravo. Tajniške posle je prve mesece prostovoljno vršil Zoran Vudler, diplomirani pravnik in načelnik oddelka MLO za komunalo, turizem in gostinstvo. Dne 1. marca 1954 jih je pa na osnovi razpisa prevzel *Risto Gajšek,* ki je pozneje postal direktor.

Referat za trgovino je v upravi začasno vodil Gajšek, pozneje ga je pa prevzel *Franc Petauer,* referent za gostinstvo je bil začasno *Avgust Kuštrin,* pozneje pa administracijo in knjigovodstvo pa so poverili *Zlatki Koželj.*

Zbornica je izprva poslovala v prostorih bivšega gostinskega združenja, ki je bilo po vojni na novo ustanovljeno, a so ga zdaj postopoma likvidirali. V predvojnih prostorih v Razlagovi (Čuprijski) ulici sta bili dve stranki in jih niso hoteli izseliti. Po ureditvi poslovanja je zbornica gostovala v prostorih mestne občine.

Obstajala je do leta 1955, po združitvi mestnega okraja z okoliškim se je morala mestna zbornica združiti z okoliško. Pri tem sta se ločila *trgovinsko-industrijski* in *gostinski odsek,* kajti v večjem okoliškem okraju sta se lahko ustanovili ločeni zbornici za oba odseka.

V tem času so se že pripravljali, da zgrade posebno zgradbo za vodstvene gospodarske organizacije na voglu Kocbekove in Miklošičeve ulice.

Zbornica se je morala baviti prav z vsemi vprašanji, ki so se tikala trgovine in gostinstva — posredno pa tudi turizma.

Prva njena naloga je bila študijskega značaja. Treba je bilo ugotoviti potrebe trga doma in že tudi v tujini, potrebe izobrazbe v šoli in tudi v podjetjih.

Odločili so se, da že leta 1953 prirede potrebne tečaje, do konca leta pa izpite. V okviru zbornice so ustanovili poseben aranžerski zbor — zahtevala ga je težnja po estetskem dvigu uslužbenstva in občinstva. Glede šole se je zbornica postavila na stališče, da ne sprejme predloga republiške zbornice o centralizaciji prispevkov in vodstva. Dotlej sta vzdrževala šolo mestni okrajni in okoliški okrajni ljudski odbor. Zdaj je prevzela pokroviteljstvo in skrb zanjo zbornica. Živela je od prispevkov članov, ki so razumeli njeno potrebo.

Ko se je leta 1954 mesto priključilo bivšemu okraju Celje okolica, so se združile tudi ustrezne zbornice.

Leta 1962 je bila ustanovljena *enotna okrajna gospodarska zbornica* za vse panoge gospodarstva. Njen upravni odbor je štel 35 članov. Predsedstvi upravnega odbora pa 13. Bili so naslednji: Franjo Lubej, Fedor Gradišnik, inž. Veljko Križnik, Karel Vitez, Risto Gajšek, Stane Selšek, Albin Rehar, Mirko Meštrov, dr. Anton Kovač, Jakob Razpotnik, inž. Lojze Diacci, Janez Videnič, Tone Avšec.

Prva petorica so bili vodstveni člani celotnega upravnega odbora: Franjo Lubej, predsednik, Fedor Gradišnik, podpredsednik, Karel Vitez, podpredsednik, inž. Veljko Križnik, podpredsednik, Risto Gajšek, glavni tajnik, ostali člani predsedstva so bili iz vrst upravnega odbora.

Kot vodstveni strokovni organ je fungiral tudi kolegij, ki so mu pripadali vodilni člani upravnega odbora in še tajniki za posamezne oddelke.

Svetov za posamezne panoge gospodarstva je bilo 12.

Odbori so bili 3. Komisij je bilo 6.

Razčlemba vodstvenih organov kaže, da je bilo mnogo ljudi pritegnjenih na delo v zbornici in da so bile vse panoge zelo dobro in temeljito zastopanje. Organizacija se skoraj ni menjavala. Vodstvo je v zadnjem letu prevzel Stane Selšek. Sicer pa ni bilo večjih osebnih izprememb, tudi v nameščencih ne.

Še pred ukinitvijo okrajne gospodarske zbornice se je 22. marca 1965 sestalo 17 zastopnikov večjih trgovskih podjetij, ki so podpisali pogodbo o ustanovitvi posebnega *Poslovnega združenja za trgovino.*

Dne 9. aprila 1965 so se sestali predstavniki organizacij, ki so bile podpisale pogodbo, da se konstituirajo. Sejo je vodil *Stanko Selšek,* ki je bil že dotlej predsednik iniciativnega odbora. Potrdili so statut, ki sta tolmačila v. d. direktorja Risto Gajšek in pravnik Fedor Pirkmajer. Za predsednika upravnega odbora, ki so ga sestavljali zastopniki vseh včlanjenih organizacij, so izvolili Stanka Selška, za podpredsednika pa Jožefa Hrešćaka. V izvršilni odbor upravnega odbora so razen njiju dveh izvolili še pet članov: Mihaela Krofla, Franca Petaverja, Miloša Klanjščka in Karla Podsedenška, Risto Gajšek je odboru pripadal po službeni dolžnosti.

Nato so izvolili še strokovne odbore: za tehnično blago in železnino, za tekstil in usnje, za živila in mešano blago, poleg tega še komisijo za pregled projektov.

Kot uslužbence so potrdili Staneta Bizjaka, Mirka Lipnika in Slavo Jezernikovo, ki so jih prevzeli od bivše okrajne gospodarske zbornice.

Risto Gajšek je vodil upravo kot vršilec dolžnosti, dokler ni bil po redni poti izvoljen za direktorja.

Direktor in uslužbenci so tvorili biro združenja. Izmed njih je bil Stane Bizjak finančni, Mirko Lipnik strokovni sodelavec za trgovino, Slava Jezernik pa administratorka.

Naknadno je bila sprejeta v biro Anica Maček, ki je prevzela posle računovodje. Mirka Lipnika je drugo leto zamenjala Vida Sevšek.

V taki sestavi posluje biro do danes. Vsi člani imajo ustrezno strokovno izobrazbo.

Večkrat je biro potreboval pravniško pomoč. Da bi pravnega zastopnika ne menjavali, so se dogovorili z odvetnikom Brankom Verstovškom, da bo za biro in preko njega za člane združenja po potrebi opravljal pravne posle.

Vprašanje tehnične ureditve trgovskih lokalov je postajalo bolj in bolj pereče. Najprej so se dogovorili z ravnateljem Zavoda za napredek gospodarstva v tem smislu, da bodo trije arhitekti zavoda na razpolago združenju in njegovim članom.

Dne 15. aprila 1969 je pa združenje za dobo enega leta sprejela v službo arhitekta diplomiranega inženirja Rudolfa Jakhla.

Statut so sprejeli na seji dne 9. aprila 1965 na osnovi pogodbe z dne 22. marca 1965 in ob smiselni uporabi določb zakona o združevanju in poslovnem sodelovanju v gospodarstvu iz leta 1960 ter dopolnilnega zakona iz leta 1965.

Posebno važne so tiste določbe statuta, ki govore o poslih, ki naj jih združenje opravlja za svoje člane. Te določbe obsegajo 39 točk in so bile predložene v registracijo pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju kot predmet poslovanja.

Predmet je bil v marsičem prevzet iz registracije bivših okrajnih zbornic, zato govori obširneje tudi o zadevah, ki so izgubljale aktualnost. Manjkale so pa neke karakterističnosti delovanja združenja. Zaradi tega je upravni odbor na svoji seji dne 26. septembra 1968 te določbe predelal in izrazil njihovo stvarnosti bolj odgovarjajočo vsebino v 17 točkah.

Na 18. razširjeni seji upravnega odbora, ki je bila 14. 4. 1970, je direktor Gajšek navedel predmet poslovanja v celo še bolj skrajšani obliki. Izrazil ga je s točkami:

— skupna ali individualna nabava investicijske in tehnične opreme;
— izdelava zasnovnih programov, elaboratov in tehnološke dokumentacije;
— pomoč pri notranje-organizacijskih vprašanjih;
— pomoč pri normativni dejavnosti;
— razreševanje problemov, ki imajo pomen za lojalnost v konkurenci;
— organizacija ekonomske propagande;
— zastopanje interesov članstva pri družbeno-političnih organizacijah;
— seminarji za izobraževanje kadrov;
— izdelava primerjalnih ekonomsko-finančnih in drugih analiz za potrebe članstva;

— sodelovanje pri izdelavi perspektivnih razvojnih načrtov za trgovino;

— posredovanje komercialnih, finančnih in drugih informacij in podobno.

Združenje je končno imelo 28 članov. Število ni veliko, toda to so bile skoraj izključno združitve večjega, često celo velikega števila podjetij.

Navajati vse akcije, ki jih je započelo in izvedlo poslovno združenje v šestih letih svojega obstoja, je nemogoče, rečemo lahko, da so vključene v razvojno pot, ki jo je v tem času napravila trgovina na njegovem vplivnem področju. Navajam samo najbolj izrazite momente.

V letu, ko je nastalo združenje, so zvezni organi zaradi inflacijske krize, v kateri smo se znašli, začeli izvajati gospodarsko reformo.

Zakon o zamrzitvi cen je bil napoti razvoju trgovine. Izšla je množica dopolnilnih uredb, v katerih so se ljudje, ki so bili sredi poslovnega življenja, le težko spoznali. Tako je bilo tudi ob postopni zamrznitvi. Nejasnosti so bile tudi v odločbah glede prometnega davka. Združenje je neštetokrat iskalo pojasnil pri zavodu za cene in pri finančnih oblasteh.

Zelo važno je bilo vprašanje kreditov. Nagel razvoj trgovine je bil od njih odvisen v veliki meri. Prav v letu 1965 se je vršila preobrazba Komunalne banke v Kreditno. V združenju so v početku govorili celo o Komercialni banki. Porazgovorili so se na skupnem sestanku med vodji snujoče se banke in poslovnim združenjem. Kreditni sklad banke naj bi znašal 1 milijardo dinarjev. Upravni odbor poslovnega združenja se je obvezal, da v treh letnih obrokih prispeva po 1 milijon. V upravni odbor banke je združenje poslalo dva zastopnika.

Leta 1966 je bila med člani združenja velika investicijska vnema. Upravni odbor je zbiral podatke o potrebnih sredstvih. Skupna vsota je znašala okrog 752 milijonov. Približno polovico so imela podjetja sama, za drugo polovico je bil potreben kredit. Banka je ustregla skoraj v celoti. Združenje je poslovalo kot posrednik in razdeljevalec. Podjetja so potrebovala tudi kratkoročne kredite. Banka je šla do skrajnosti razpoložljivih sredstev. Vendar jih je bilo za trgovino često premalo.

V veliki meri je imela trgovina interes za potrošniška posojila. Izprva jih je banka podeljevala neposredno. V oktobru 1966 sta se pa banka in uprava biroja sporazumela v tem smislu, da se podeljevanje teh posojil prenese na podjetja, v katerih se opravlja prodaja. V ta namen je banka dala leta 1966 na razpolago 200 milijonov starih dinarjev kredita. Pozneje je ta vsota narasla na 350 milijonov. Poleg tega si je banka rezervirala znatno vsoto za neposredno podeljevanje.

Leta 1968 je šlo za investicije v regiji (na področju Kreditne banke v Celju) 22,630.000 din, od tega je bilo uporabljenih lastnih sredstev 11,500.000 in bančnih 14,130.000 milijonov. Za stalna obratna sredstva je banka posodila v tem letu 2,700.000 in za kratkoročna 145,000.000 din.

Pereče je bilo tudi vprašanje izobraževanja trgovskih uslužbencev, zlasti vodstvenega kadra, direktorjev in poslovodij. Razvoj se je vršil tako naglo, da redna šola in neposredna praksa nista zadoščali.

Na šoli za blagovni promet so začeli prirejati poučna predavanja, ki jih je zahteval napredek v trgovini. Dober obisk je potrjeval potrebo. Združenje je stopilo tudi v zvezo z Višjo šolo za organizacijo dela v Kranju iz želje, da bi v Celju otvorila svoj oddelek. Ker ni bilo dovolj prijavljenih, se načrt ni izvedel.

Stalno se je pa združenje zavedalo, da mora trgovina v regiji iti v korak s časom. Da bi se to vršilo smotrno, je združevanje leta 1966 ob sodelovanju Zavoda za napredek gospodarstva izdelalo smernice za bodoči razvoj trgovine na svojem območju.

Razprava temelji na ugotovitvi, koliko m² poslovne površine je na razpolago glede na število prebivalcev. Pri tem pride do ugotovitve, da je sama občina Celje na slabšem ko bivši okraj brez mesta. Za tako imenovano osnovno preskrbo, ki obsega živilsko trgovino z gospodinjskimi potrebščinami, razen tega še npr. tobak, papir, šolske potrebščine, bi samo občina Celje potrebovala okrog 1.829 m², za preskrbo s predmeti oblačilne stroke, gospodinjsko in ostalo opremo pa 1.800 m², torej v celoti 4.285 m² poslovnih površin.

V bivšem okraju Celje je pa poslovnih površin celo 4.389 m² več, kakor bi jih bilo treba glede na število prebivalstva, toda glede na smotrnost so nepravilno porazdeljene, ponekod jih je bilo preveč, ponekod premalo. Upoštevati je pa tudi treba, da prebivalci bivšega okraja zlasti predmete oblačilne stroke in opreme kupujejo v mestu, i eni i drugi gredo še tudi dalje. Take in podobne ugotovitve so bile osnove za trgovinsko politiko združenja. Ugotavljala je tudi potrebo po skladnosti med veletrgovskimi podjetji samimi, med trgovino na veliko in trgovino na malo. Ugotovila je, da bi bilo treba organizirati skupen izvozniški center s široko registracijo.

Združenje je v stiku z Gospodarsko zbornico glede vprašanj trgovine. Prav tako s Centrom za napredek trgovine in embalaže. Leta 1968 je skupaj z njimi priredilo na Bledu razstavo trgovske opreme, leta 1969 pa v Celju v dograjenem trgovskem domu Tehnomerkatorja. V tem letu je sprejel upravni odbor za združenje naslov *»Koneks«* = vez, zveza, soodvisnost. Dozorelo je tudi zanimanje za mehanografsko tehnično opremo trgovin, ki jo je začel pri nas propagirati »Birostroj« v Mariboru.

Za leto 1970 si je pa zamišljalo veliko industrijsko razstavo v novem domu Kovinotehne, ki je v tem času razširil svoje poslovanje na inženiring = dobavo celotne opreme za tovarne.

Leta 1970 je dal medobčinski komite KPS pobudo, da se obdela gospodarski razvoj vseh občin Slovenije. Združenje je pobudo podprlo.

Večkrat se je tudi bavilo z vprašanjem najemnine, ki so jo morala podjetja plačevati stanovanjskim podjetjem, in se potegovalo za to, da se jim dado prostori v popolno upravo. Saj bi to bilo v skladu s socialističnimi načeli. Lastne gradnje niso bile vedno možne, ker bi bilo že za sama zemljišča treba velikih vsot. — Združenje je bilo organ, preko katerega je trgovina izražala svoje težnje. Izdajalo je tudi informacije in je z njimi merodajne činitelje seznanjalo s stanjem trgovine v lastnem področju, v Sloveniji in v vsej državi.

MESTNI IN OKRAJNI MAGAZIN

Prvi centri trgovine, ki so v Celju nastali na prevzetih temeljih, so bili *Mestni magazin, Okrajni magazin* in zadružno-potrošniško trgovsko podjetje na Tomšičevem trgu, imenovano *Potrošnik.*

Mestni magazin je nastal na osnovi trgovine Stermeckega. Okrajni magazin na osnovi Werenove in Zadružno-potrošniško podjetje na osnovi Stigerjeve trgovine.

Vsaka izmed teh centralnih trgovin je imela več poslovalnic.

Kot prehodno podjetje je nastal Navod, ki je v prvih letih zalagal trgovine s proizvodi domačega kmetijstva.

V okviru Mestnega magazina, v domu Stermeckega, so sodelavci magazina, ustanovili poslovalnico *Nama* (Narodni magazin). Ker je bilo poslopje močno poškodovano, so se sotrudniki magazina potrudili in so ga, z lastnim delom do leta 1952 toliko obnovili, da je trgovina postala veleblagovnica.

Stermecki je imel tudi veliko trgovino z manufakturnim blagom na debelo, ki je bila na severni strani prvotne stavbe.

Sotrudniki magazina so se lotili tudi obnove te stavbe. Za to delo jim je zmanjkalo sredstev. Prišli so jim na pomoč tovariši iz sosednega Okrajnega magazina. Skupaj so poslopje obnovili in namestili v njem trgovino za tkanine in galanterijo, ki je trgovala na debelo in kmalu prestopila meje Slovenije.

Obe poslopji so še nadalje urejali in modernizirali. Nama je leta 1961 sprejelo ime *Ljudski magazin.* Konec leta sta se obe podjetji pravno združili. Leta 1964 so v Stanetovi ulici ustanovili poslovalnico *Dekor* (za opremo stanovanj).

Leta 1966 so se lotili adaptacije celotnega dvojnega poslopja. S tem so pridobili toliko prodajne površine, da je veleblagovnica lahko zamenjala klasično prodajo s samoizbiro. Leta 1970 so v veleblagovnici zgradili pomične stopnice.

Za grosistično dejavnost so pa leta 1968 v Zavodni ob novi strugi Voglajne zgradili veliko in lepo poslovno stavbo, ki so jo leta 1976 še povečali. Leta 1969 so podjetje preimenovali v *Tkanino.*

Leta 1971 so v Zidanškovi ulici obnovili prodajalno za žensko perilo na drobno, imenovano *Veronika.*

Veleblagovnico je kot prvi direktor vodil Ivan Šepec. Tkanini in galanteriji je bil prvi v. d. direktor Franjo Stojan, nekaj časa je bila v. d. Lea Ljubišič, leta 1953 je postal direktor Jože Grobler, leta 1958 v. d. Rudi Šimenc, še istega leta mu je sledil dipl. oec. Leon Mlinarič, ki vodi podjetje še danes. Leta 1970 je bila vodja splošnega sektorja Lelja Dolničar, glavni računovodja Matilda Mihelič, vodja komerciale pa Jože Vrtačnik.

Tudi Okrajni magazin se je razšel v razne prodajalne v velikem okraju (1952). Na prvotnem mestu je ostala samo prodajalna *Volna.* Leta 1962 sta se ji pridružili dve večji trgovini *Vesna* in *Manufaktura.* Vesna je nastala iz bivše Kramar & Mislejeve, Manufaktura iz bivše Hladinove. Manufaktura se je leta 1958 preselila na vogel med Cankarjevo in Stane-

tovo ulico, kjer je še danes. Združeno podjetje je dobilo ime *Moda*. Sedež je na mestu osnovnega podjetja Volne.

Direktor Okrajnega magazina Franc Cokan, direktor Volne in pozneje Mode Ivan Podsedenšek, leta 1972 mu je sledil Milan Medvešek.

ŠPECERIJA CENTER

Špecerija, je bilo podjetje, ki se je odcepilo od Mestnega magazina. Sedež je imelo v bivši Zanggerjevi trgovini. Imelo je več poslovalnic.

Ker je podjetje slabo uspevalo, so ga leta 1945 razpustili. Izmed osamosvojenih trgovin je bil najmočnejši *RIO* v Prešernovi ulici, ki je bil 8 let samostojen in se je leta 1958 spremenil v samopostrežnico (ravnateljica Anica Herman).

Iz bivše zadružne potrošniške trgovine (na bivšem Stigerjevem) na Tomšičevem trgu je leta 1952 nastala večja trgovina *Potrošnik*. Imela je več poslovalnic. Leta 1954 je bila na istem mestu ustanovljena trgovina *Center*.

Že leta 1951 je iz špecerijskega dela Okrajnega magazina nastala veletrgovina *Koloniale-živila*, ki sta jo izmenovalno vodila Ivan Uranjek in Anton Fazarinc. Mestni občinski ljudski odbor je leta 1954 združil Koloniale-živila in Potrošnika v veletrgovsko podjetje *Merx*.

Tako so mesto treh bile zdaj dve veliki špecerijski trgovini: *Center* in *Merx*. Center je občinski ljudski odbor določil za trgovino na drobno, Merx pa za trgovino na debelo.

Center je dobil kot centralo glavno poslopje na Tomšičevem trgu 3. Merx pa dvoriščni del, ležeč med Tomšičevim trgom in Kocenovo ulico. Obe podjetji sta si pridobili trgovine, nastale po razpustu Špecerije, in še druge.

Dne 21. novembra 1959 je Center v bivšem Železnem dvoru poleg Manufakture otvoril svojo prvo veliko samopostrežnico. Dne 1. januarja 1960 si je priključil *Logarsko*, leta 1962 pa samopostrežnico *Rio* s poslovalnicami.

Dne 1. marca 1961 je Center v novem trgovskem paviljonu na Otoku otvoril svojo *drugo samopostrežnico* in 29. aprila 1968 *tretjo* v novi stavbi v Kersnikovi ulici, kamor je premestil tudi upravo.

Prvotna trgovina na Tomšičevem trgu je tudi postala samopostrežnica.

Podjetje vodi od početka do danes *Ivan Juhart*. Računovodkinja je izza leta 1956 *Ivanka Skale*.

TRGOVSKO PODJETJE MERX

Že leta 1951 je bila ustanovljena veletrgovina Koloniale-živila, ki se je bavila z uvozom naslovu ustreznega blaga.

V. d. direktorja je bil *Anton Fazarinc*. Leta 1955 je kot direktor prevzel vodstvo podjetja *Ivan Uranjek*, medtem ko je Fazarinc postal komercialni direktor.

Leta 1954 je bil ustanovljen *Potrošnik*, ki je trgoval z živili, kolonialnim blagom in gospodinjskimi potrebščinami. Direktor Potrošnika je bil od začetka *Stane Zagoričnik*.

Leta 1958 sta se obe podjetji združili. Tako je nastal Merx. Za direktorja je bil imenovan Stane Zagoričnik. Leta 1959 je postal generalni direktor *Franc Petauer*. Sedanji generalni direktor je Franc Ban. Sodelavci: Branko Vrstovšek, šef splošnega sektorja (1960), Rupert Pirker, šef komerciale (1961), Marta Ulipi in Ivan Zore, računovodje (1958), Milan Ošo, šef grosističnega sektorja (1963), Vitomir Dolinšek, šef računovodsko-gospodarskega sektorja (1963), Terezija Kornik, namestnica računovodje (1963), Ludovik Zupanc, šef splošnega sektorja (1967), dipl. pravnik Marjan Bele, šef pravnega sektorja (1967), dipl. pravnik Ladislav Čmer, sodelavka Vilma Thaler, dipl. pravnik.

Leta 1962 sta se Merxu priključili dve večji trgovini, *Postrežba* in *Enotnost*.

Postrežba je nastala leta 1954 kot kmetijska zadruga in je poslovala kot trgovina z mešanim blagom in kmetijskimi pridelki. Imela je poslovalnice v okolici. Leta 1958 se je priključila bivša Fazarinčeva trgovina Soča v Stanetovi ulici (izza 1967 samopostrežnica). Enotnost je bila kot trgovina z mešanim blagom na drobno in debelo ustanovljena leta 1954. Pridružilo se ji je več poslovalnic, med njimi leta 1959 Rimski dvor, stara Zanggerjeva trgovina.

Leta 1962 se je Merxu priključil leta 1959 v Štorah ustanovljeni *Plamen* s poslovalnicami. Leta 1962 se je pridružila tudi *Kozmetika*, bivša Kramerjeva drogerija. Tedaj je prišla v Merxov sestav v novi stavbi na Mariborski cesti ustanovljena velika samopostrežna trgovina.

Leta 1963 je v mestu sledilo več obratov, trgovskih in pomožnih.

Leta 1966 je bil Rimski dvor spremenjen v samopostrežnico.

Leta 1967 je podjetje ustanovilo samopostrežni *Merx-market* ob Ljubljanski cesti v novi soseski Otok III. in samopostrežnico *na Dolgem polju* sredi prav tako novega naselja. Leta 1968 sta sledila *Merx-market na Lipi* in *Merx-market na Zgornji Hudinji*.

Leta 1968 je nastal Merx-market v *Vojniku*, kjer je Merx že imel *Izbiro*. V krajih okrog Vojnika je Merx prevzel še več poslovalnic, *Gozdarja* in *Fužinarja* tudi v Velenju. Z nekaterimi obrati se je pojavil tudi v Savinjski dolini.

Zaradi pregleda je moralo podjetje obstoječe in nastajajoče poslovalnice razdeliti v sektorje. Celje in ožjo okolico sta zajela *sektor I.* in *sektor II.*

Nadalje so nastali sektorji: *Laško, Šentjur, Šoštanj, Ravne* (z vso našo Koroško — od Spodnjega Doliča do Črne).

Leta 1968 je Merx prevzel podjetje *Veležitar* z žitnim skladiščem poleg nekdanjega Majdičevega mlina, z mlini in pekarnami (novo celjsko in druge).

Leta 1968 je Merx sprejel v svoje okrilje *Agroprom* in s tem obveznost, da pomaga preskrbovati prebivalstvo tudi s sadjem, zelenjavo, krompirjem in kmetijskimi pridelki sploh.

Leta 1969 je Merx posegel tudi na gostinsko področje. Ustanovil je *turistično gostinske centre:* Ravne, Prevalje, Radlje, s gostinskimi podjetji od Črne do Radelj, Mute, Vuhreda in Ribnice na Pohorju. Največje tako podjetje je vsekakor leta 1971 na Ljubljanski cesti poleg bencinske črpalke in kopališče ustanovljen *Merx-hotel* II. kategorije z garažo.

Z okrog 230 poslovalnicami in obrati spada Merx med največja slovenska trgovska podjetja.

Leta 1974 se je na osnovi samoupravnega sporazuma podjetje preoblikovalo v samoupravno organizacijo združenega dela, sestoječo iz dvanajstih temeljnih organizacij združenega dela, TOZD.

Naknadno sta se priključili še dve podjetji: enovita delovna organizacija trgovsko podjetje *Zarja* v Šoštanju dne 14. avgusta 1975 in enovita delovna organizacija Pekarna in slaščičarna v *Rogaški Slatini* dne 30. januarja 1976.

Temeljne organizacije združenega dela
in vpis v register gospodarskega sodišča

Vpis v sodni register je bil prvotno izvršen 3. oktobra 1974.

Združena organizacija si pridrži celotno knjigovodstvo in zaključne račune, od TOZD Ruše, Šoštanj, Šentjur in Ravne pa samo zbirne.

TOZD Prodaja Celje, n. sub. o., Bežigrajska 13.
Direktor Stanko Godec, dne 26. maja 1977 za njim Stanko Golavšek.
Poslovalnic: 58

1. MERX MARKET LJUBLJANSKA, Ljubljanska cesta 31/a; 2. MERX MARKET DOLGO POLJE, Šaranovičeva 13, Celje; 3. MERX MARKET ZGORNJA HUDINJA, Zgornja Hudinja n. h.; 4. MERX MARKET LIPA, Štore; 5. SAMOPOSTREŽBA SOČA, Stanetova ul. 14, Celje; 6. SAMOPOSTREŽBA DELAVSKA, Delavska št. 6, Celje; 7. SAMOPOSTREŽBA TRNOVLJE, Trnovlje; 8. SAMOPOSTREŽBA TEHARJE, Teharje 12; 9. SAMOPOSTREŽBA OSTROŽNO, Ostrožno 24; 10 .SAMOPOSTREŽBA POD GRADOM, Cesta na grad 9, Celje; 11. SAMOPOSTREŽBA RIMSKI DVOR, Zidanškova 1, Celje; 12. PRODAJALNA KRUHA ADA, Stanetova 21, Celje; 13. PRODAJALNA KRUHA PRESTA, Tomšičev trg 3/a, Celje; 14. PRODAJALNA KRUHA TRŽNICA, Celjska tržnica, Celje; 15. PRODAJALNA KRUHA ŽALEC, Žalec 89; 16. POSLOVALNICA GABERJE, Mariborska 10, Celje; 17. POSLOVALNICA HUDINJA, Mariborska 119, Celje; 18. PRI CINKARNI, Celje, Mariborska 31; 19. LIVAR ŠTORE, Štore 21; 20. PLAVŽ ŠTORE, Štore 19; 21. POSLOVALNICA SVETINA, Svetina nad Štorami 13; 22. BONBONIERA CELJE, Prešernova 3, Celje; 23. PRESKRBA CELJE, Cesta na Dobrovo 1, Celje; 24. BREG CELJE, Breg 46; 25. PEČOVNIK CELJE, Zagrad 43; 26. EXPRESSO CELJE, Stanetova 21, Celje; 27. TEKSTIL OTOK CELJE, Ul. V. prekomorske brigade 4, Celje; 28. HRUŠKA CELJE, Tomšičev trg 18; 29. JABOLKA CELJE, Mariborska 61, Celje; 30. LAVA CELJE, Stanetova 13, Celje; 31. KIOSK I Celje, Kersnikova ul., Celje; 32. ČEŠNJA CELJE, Savinova 7—9; 33. ZELENJAVA CELJE, Cankarjeva 1, Celje; 34. STOJNICA TRG CELJE, Celjska tržnica; 35. POVRTNINA S KIOSKOM ŽALEC, Šlandrov trg 20; 36. LOŽNICA CELJE, Ljubljanska c. 67; 37. MARELICA PREBOLD, Dolenja vas 29, Prebold; 38. PRI RIMLJANU ŠEMPETER, Šempeter v Savinjski dolini 17; 39. KIOSK POLZELA, Polzela; 40. MALINA LJUBNO, Ljubno 29; 41. MARKET VOJNIK, Vojnik; 42. IZBIRA VOJNIK, Vojnik; 43. PRI VRELCU, Dobrna 11/a; 44. SAMOPOSTREŽBA TOPLICE, Dobrna 18; 45. SAMOPOSTREŽBA LINDEK, Frankolovo 10; 46. GRADIŠČE ARCLIN, Arclin 72; 47. OPEKA LJUBEČNA, Ljubečna 56/a; 48. PRESKRBA STRMEC, Strmec 27; 49. POTROŠNJA SOCKA, Socka 19; 50. SLOGA, Škofja vas 17; 51.

PREHRANA ŠMARJETA, Mariborska 218; 52. SAMOPOSTREŽBA GABERJE, Mariborska 68; 53. GORICA, Šmartno v Rožni dolini 32; 54. FUŽINAR Vitanje; 55. GOZDAR VITANJE, Vitanje 82; 56. SAMOPOSTREŽBA VITANJE S PRODAJALNO ROGLJA, Vitanje; 57. PRODAJALNA ZELENJAVE VIŠNJA, Dobrna 23; 58. PRODAJALNA KRUHA DOBRNA, Dobrna.

TOZD Prodaja Šentjur, n. sub. o., Šentjur.

Direktor Martin Arlič, za njim (14. julija 1976) Jože Plemenitaš, računovodkinja Jožica Rečnik, referentki Vida Zabukošek in Betka Nova.

Poslovalnic: 17

1. MERX MARKET PLANINA, Planina pri Sevnici; 2. MERX MARKET PONIKVA, Ponikva n. h.; 3. SAMOPOSTREŽBA GLINICA, Gorica pri Slivnici 29; 4. SAMOPOSTREŽBA ŠENTJUR, Šentjur 59; 5. RESEVNA, Šentjur 45; 6. TEKSTILNI ODDELEK, Šentjur 59; 7. JAKOP, Šentjur 20; 8. PAPIRNICA, Šentjur 83; 9. NOVA VAS, Nova vas pri Šentjurju 15; 10. DOBJE, Dobje pri Planini n. h.; 11. KAMENO, Gornji trg 183, Šentjur; 12. LIPOGLAV, Lipoglav 1; 13. DRAMLJE, Dramlje 13; 14. ŠENTVID, Šentvid pri Planini 5; 15. BLAGOVNA, Blagovna 2; 16. PREVORJE, Lopaca 32; 17. LOKA, Loka pri Žusmu 4.

TOZD Prodaja Laško, n. sub. o., Titova cesta 31.

Direktor (od 3. oktobra 1975) Maks. Vodopivec.

Poslovalnic: 18

1. MERX MARKET LAŠKO, Laško; 2. MERX MARKET SEVNICA, Sevnica; 3. MERX MARKET RIMSKE TOPLICE, Rimske Toplice n. h.; 4. SAMOPOSTREŽBA IZBIRA LAŠKO, Laško 310; 5. TEKSTIL, Laško 5; 6. ŽELEZNINA LAŠKO, Laško 2 in 4; 7. KONFEKCIJA LAŠKO, Laško 7; 8. MARIJA GRADEC, Marija Gradec 2; 9. TEVČE, Tevče pri Laškem 2; 10. VRH, Vrh nad Laškim; 11. BREZE, Breze nad Laškim 94/a; 12. ŠMOHOR, Rečica pri Laškem; 13. REČICA, Rečica pri Laškem 18; 14. SEDRAŽ, Sedraž nad Laškim 22; 15. GRAČNICA, Lože 6; 16. PAPIRNICA LAŠKO, Laško 20; 17. PRODAJALNA ZELENJAVE JAGODA, Laško 185; 18. SAMOPOSTREŽBA TRBOVLJE, Trbovlje.

TOZD Prodaja Ravne na Koroškem, n. sub. o., Čečevje 6.

Direktor Avgust Hric, poslovodja Dušan Jukić, računovodkinja Helena Kotnik, pomočnik direktorja Drago Pestotnik.

Poslovalnic: 26

1. SADJE-ŠPECERIJA, Ravne Čečevje; 2. PAPIRNICA-TRAFIKA, Ravne Čečevje 6; 3. TRIKOTAŽA-ČEČEVJE, Ravne Čečevje 58; 4. ŠPECERIJA LEŠE, Leše pri Prevaljih; 5. MANUFAKTURA RAVNE, Čečevje; 6. ŠPECERIJA NA VASI, Prevalje; 7. TOČILNICA-PRODAJALNA PIJAČ, Dravograd; 8. KNJIGARNA, Prevalje 67; 9. MANUFAKTURA, Prevalje 99; 10. JAMNICA, Sveti Daniel; 11. ŽELEZO, Ravne na Koroškem, Partizanska 9; 12. KOVINA, Prevalje; 13. SAMOPOSTREŽBA PREVALJE, Prevalje; 14. KEMOELEKTRO, Prevalje 120; 15. ŽELEZNINA, Črna na Koroškem; 16. OPREMA, Ravne na Koroškem, Prežihova ulica; 17. ŠPECERIJA, Prevalje; 18. TEKSTIL, Mežica; 19. SAMOPOSTREŽBA MEŽICA, Mežica; 20. MARKET RAVNE, Ravne Čečevje; 21. MOJCA, Ravne na Koroškem; 22. SAMOPOSTREŽBA TRG RAVNE, Ravne na Koroškem; 23. SPECERIJA Holmec; 24. ŠPECERIJA JELKA, Črna na Koroškem; 25. PRESKRBA, Črna na Koroškem; 26. GRADBENI MATERIAL, Prevalje.

TOZD Prodaja Slovenj Gradec, n. sub. o.

Direktor Primož Krempuž, poslovodja Albin Naglič, računovodkinja Helena Kosnik, pomočnica računovodkinji Anica Strmčnik, pomočnik direktorja Drago Pistotnik.

Poslovalnic: 17

1. BISERKA, Slovenj Gradec, Trg svobode 2; 2. KOLONIALE, Slovenj Gradec, Trg svobode 7; 3. ELEGANCA, Slovenj Gradec, Glavni trg 27; 4. VESNA, Slovenj Gradec, Glavni trg 29; 5. OBRTNI SERVIS Slovenj Gradec, Glavni trg 31; 6. Slovenj Gradec, Glavni trg 29; 7. KONFEKCIJA-ČEVLJI, Slovenj Gradec, Glavni trg 29; 8. TEHNIČNI PREDMETI, Slovenj Gradec, Glavni trg 26; 9. SAMOPOSTREŽBA Slovenj Gradec, Glavni trg 22; 10. PRESKRBA, Dovže 27; 11. ŽELEZNINAR, Mislinja; 12. GOZDAR MISLINJA, Mislinja 27; 13. PRI POHORCU, Mislinja; 14. PRI ŠOLI, Mislinja; 15. PLANINKA, Mislinja; 16. DOM SPODNJI DOLIČ; 17. PRI RIMSKI CESTI, Slovenj Gradec, Stari trg.

TOZD Prodaja Šoštanj, n. sub. o., Šoštanj n. h.

Direktor Cvetka Berložnik, za njo Jože Brinovšek, računovodkinja Fani Grazer, poslovodja trgovine Ivan Donko, referent Olga Stelzer.

Poslovalnic: 14

1. DELIKATESA, Šoštanj; 2. ŽIVILA Šoštanj, Trg svobode 10; TOPOLŠICA, Topolšica; 4. DRUŽMIRJE, Šoštanj, Dom svobode; 5. POSLOVALNICA VELENJE, Velenje; 6. GRUDA, Šmartno ob Paki; 7. OLJKA, Šmartno ob Paki; 8. STARI TRG, Velenje, Celjska cesta 40; 9. SAMOPOSTREŽBA ŠMARTNO pri Velenju; 10. MARKET, Šmartno ob Paki; 11. MARKET BIFE, Šmartno ob Paki; 12. BLAGOVNICA Šoštanj; 13. BLAGOVNICA BIFE Šoštanj; 14. GALANTERIJA Šoštanj.

TOZD Prodaja Ruše, n. sub. o., Ruše.

Direktor Vojnimir Nussdorfer, računovodkinja Marjana Rola, nato Cvetka Šerc, poslovodja trgovine Štefka Harnik.

Poslovalnic: 6

1. RUŠE, Ruše 25; 2. Posl. BISTRICA, Bistrica; 3. SAMOPOSTREŽBA LIMBUŠ, Limbuš; 4. KNJIGARNA, Ruše 25; SELNICA, Selnica 31; 6. POSLOVALNICA GAJ, Gaj.

TOZD Grosist, n. sub. o., Celje, Bežigrajska 13.

Direktor Larislav Zagoričnik.

Skladišča: 1—14

1. SKLADIŠČE I, Celje, Sernečeva 1; 2. SKLADIŠČE SLOVENJ GRADEC, Trg svobode 7; 3. SKLADIŠČE KRŠKO, Krško; 4. SKLADIŠČE DELIKATESA CELJE, Zidanškova 1; 5. SKLADIŠČE ŽITARIC CELJE, Celje, Resljeva cesta; 6. SKLADIŠČE ŠMARTNO OB PAKI, Šmartno ob Paki; 7. SKLADIŠČE TRBOVLJE-ZAGORJE, Trbovlje; 8. SKLADIŠČE SEVNICA, Sevnica; 9. MLIN CELJE, Celje, Resljeva cesta; 10. MLIN SLOVENSKE KONJICE, Slovenske Konjice; 11. SILOS CELJE, Celje, Resljeva cesta; 12. SKLADIŠČE SADJA, VRTNIN IN PIJAČ CELJE, Celje, Bežigrajska 13; 13. SKLADIŠČE IN KISARNA ŠEMPETER V SAVINJSKI DOLINI, Šempeter; 14. EMBALIRNICA KAVE, DIŠAV, SLADKORJA IN MLEVSKIH IZDELKOV S PRAŽARNO KAVE IN IZDELOVALNICO BONBONOV, Sernečeva 1.

TOZD Gostinstva in turizma, n. sub. o., Ljubljanska cesta.

V. d. Edi Podpečan.

Obratov: 5

1. HOTEL MERX, Celje, Ljubljanska cesta; 2. SLAŠČIČARNA-ESPRESSO, Celje, Ljubljanska cesta; 3. GOSTIŠČE STARI GRAD Celje, Stari grad; 4. GOSTIŠČE ZARJA, Gorica pri Slivnici; 5. KAVARNA-ESPRESSO, Šentjur.

TOZD Gostinstva in turizma, n. sub. o., Ravne na Koroškem.

Direktor Jože Rutnik, računovodkinja Helena Kotnik, pomočnica računovodkinje Anica Strmčnik, pomočnik direktorja Drago Pistotnik.

1. BIFE RIBNICA NA POHORJU, Ribnica na Pohorju; 2. Hotel KOZJAK, Radlje ob Dravi 83; 3. Gostilna NAD KLANCEM, Muta; 4. Gostilna PRI KOLODVORU, Vuzenica; 5. SMUČARSKA KOČA, Podgora; 6. KOROŠKI DOM Prevalje, Trg št. 25; 7. BIFE ESPRESSO Z BIFE KINO NA AVTOBUSNI POSTAJI, Ravne na Koroškem; 8. Gostilna MARČIČ, Slovenj Gradec; 9. BIFE ESPRESSO, avtobusna p., Črna na Koroškem; 10. POD GRADOM, Slovenj Gradec, Stari trg; 11. Gostilna VESNA, Ribnica na Pohorju; 12. KARAVANING MUŠKA, Dobrova pri Vuzenici; 13. ESPRESSO-BIFE, Prevalje; 14. Gostišče STARA POŠTA, Prevalje; 15. Gostinski obrat PRI KOLODVORU, Prevalje 94; 16. PRI MLINEH, Brezno 25, Radlje ob Dravi; 17. Gostinski obrat KOLODVORSKA, Podvelka; 18. Obrat DALMATINKA, Vuhred; 19. Gostinski obrat PREVALJE, Prevalje, Trg št. 25; 20. Gostilna JEKL, Radlje ob Dravi.

TOZD Pekarn in slaščičarn, n. sub. o., Celje, Trg oktobrske revolucije 2.

Direktor Ladislav Pleterski.

Obratov: 15

1. PEKARNA GABERJE, Celje; 2. PEKARNA CENTER, Celje; 3. PEKARNA DOLGO POLJE, Celje, Vrunčeva 22; 4. PEKARNA ŠTORE, Štore; 5. PEKARNA VOJNIK, Vojnik; 6. PEKARNA DOBRNA, Dobrna; 7. PEKARNA ŽALEC, Žalec; 8. PEKARNA VELENJE, Velenje; 9. PEKARNA HRASTNIK, Hrastnik; 10. PEKARNA ZAGORJE, Zagorje; 11. PEKARNA SEVNICA, Sevnica; 12. PEKARNA BREŽICE, Brežice; 13. PEKARNA CERKLJE, Cerklje; 14. SLAŠČIČARNA ADA, Celje, Stanetova ul. 21; 15. PEKARNA MOZIRJE, Mozirje.

TOZD Transport in pomožni obrati, n. sub. o., Celje.

TOZD Pekarna in slaščičarna Rogaška Slatina.

Direktor Oton Drobne, izza 20. oktobra 1976 Slavko Eisinger, računovodkinji Josipina Žumer in Erika Bosnak.

1. TRANSPORT CELJE, Sernečeva 1; 2. POMOŽNI OBRATI, Celje, Mariborska 10.

ZDRUŽEVANJE V SOZD DOBRINA

Sčasoma se je pokazalo, da kljub velikim uspehom trgovina ne more kriti vseh potreb naraščajočega prebivalstva, zlasti v prehrani. V okviru Trgovskega združenja so ugotovili, kaj Celje potrebuje za prehrano svojih ljudi. Doma lahko zanje nabavi le 25 % potrebne količine. Letno je treba: hrušk 2.000 ton, jabolk 1.100 ton, fižola 1.350 ton, zelja 1.600 ton, čebule 1.200 ton, solate 250 ton, česna 100 ton, pšenice 25.000 ton, koruze 30.000 ton, govedine 3.000 ton, svinjine 1.800 ton, teletine 400 ton, mesnih izdelkov 3.000 ton, mleka 15.000 litrov in sira vseh vrst 1.000 ton.

Dovolj je samo jabolk, zelja, mleka in delno govedine. Merx ima 7.000 m² skladišč za sadje in zelenjavo, kar je premalo. Druga skladišča so precej dobra, a že premajhna. Hladilnica je dobra. Tudi mlin, pražarna kave in embalirnica prehrambenega blaga ustrezajo. Klavnica in mlekarna sta sicer precej novi, a že premajhni; prodajnega prostora je premalo in je že močno zastarel, nova je samo samopostrežnica na Lavi. Za izvedbo vseh načrtov, tako so računali leta 1976, bi bilo v srednjeročnem razdobju treba okoli 300 milijonov dinarjev.

V občini je 63 prodajnih enot s prodajno površino 4.142 m² in 480 delavci. Po pravilu bi bilo treba za 62.000 prebivalcev okrog 6.200 m² prodajne površine in okrog 600 delavcev.

Da bi se pomoglo tem stiskam, so leta 1975 ustanovile živilske trgovine, Hmezad in živilska industrija SOZD Dobrino, ki naj bi bila podlaga za izvedbo velikega načrta, ki bi dvignil celjsko prehrambeno industrijo in trgovino na ustrezno sodobno višino. Leta 1977 so se pričele priprave za gradnjo velikega trgovskega doma na Stanetovi ulici. Večje in številne načrte imajo tudi posamezna podjetja, zlasti Merx. Pri tem je razen mesta zajeta tudi ožja in širša okolica.

Članice združene gospodarske organizacije SOZD Dobrina so:

1. Center, trgovska delovna organizacija Celje, p. o.
2. Dravinjski dom, trgovsko-gostinska delovna organizacija Slovenske Konjice, n. sol. o.
3. Hmezad, kmetijstvo, industrija, trgovina in gostinstvo, Žalec n. sol. o.
4. Jelša, trgovska delovna organizacija, Šmarje pri Jelšah, p. o.
5. Kmetijski kombinat Šentjur, trgovsko-proizvajalno podjetje, Šentjur pri Celju, n. sol. o.
6. Kmetijska zadruga Laško, p. o.
7. Kmetijska zadruga Slovenske Konjice, p. o.
8. MERX, veletrgovsko, gostinsko-turistično in proizvodno podjetje, Celje, n. sol. o.
9. Moda, trgovsko podjetje Celje, p. o.
10. Radeče, splošno trgovsko podjetje, Radeče, p. o.
11. Savinja, trgovsko podjetje, Mozirje, p. o.
12. Savinjski magazin, trgovsko podjetje, Žalec, p. o.
13. Sevnica, trgovsko podjetje, Sevnica, p. o.
14. Tehno-mercator, export-import, Celje, n. sol. o.
15. Tkanina, trgovsko podjetje na debelo in drobno, Celje, n. sol. o.

Samoupravni sporazum je bil sklenjen 30. decembra 1974 in dopolnjen 15. januarja 1976.

Reorganizacija, ki se izvede oktobra 1980

SOZD Dobrina se razpusti. Sedanji TOZD grosist Celje se preoblikuje v tri TOZD, in sicer:

1. TOZD za prehrambeno blago Celje,
2. TOZD agropromet Celje,
3. TOZD pražarna in embalirnica Celje,

ki se skupno s TOZD transport Celje združuje v delovno organizacijo *»Blagovni center«* Celje.

TOZD, ki so združeni v sedanji delovni organizaciji *»Trgovina na drobno Celje«* sestavljajo poslej delovno organizacijo *Potrošnik Celje.*

TOZD mlin Celje, pekarne in slaščičarne se združuje v DO *Mlinsko predelovalna industrija Celje.*

TOZD gostinstva in turizma se združijo v DO *Gostinstvo in turizem Celje*, ostale delovne organizacije se združujejo v SOZD *Merx Celje* v neizpremenjeni obliki. To so: Dravinjski dom v Slovenskih Konjicah, Kmetijska zadruga Celje, Laško in Slovenske Konjice, Kmetijski kombinat Šentjur, DO Moda Celje, DO Savinja Mozirje, DO TP Sevnica, DO Teko Celje, DO Tkanina Celje.

Skupne službe obsegajo: 1. *Interno banko*, 2. *Marketing* — združitev delov SOZD glede na skupne zadeve, *službo za razvoj in investicije, službo za plan in analize, službo AOP* (avtomatska obdelava podatkov), *splošne službe* (pravo, registracije, pripravo aktov itd.).

Skupni SOZD Merx vodi *kolegijski poslovni organ.*

KOVINOTEHNA

Kovinotehna je eno izmed največjih podjetij v državi. Nastalo je na osnovi bivšega Rakuschevega železarskega veletrgovskega podjetja, je pa predmet svojega poslovanja postopoma razširila na vse z železarstvom kolikor toliko povezane panoge, tako rekoč na vse.

Kmalu po svojem nastanku se je namestilo v bivšem Rakuševem mestnem mlinu, kjer je imelo poleg manjših pisarniških na razpolago velike skladiščne prostore. Izprva se je podjetje imenovalo *Industrijski servis.* Kmalu se je preimenovalo v *Kovinski servis.*

Že leta 1948 je imelo 80 delavcev in nameščencev ter je posredovalo nabavo blaga za 3.544 vagonov. Oskrbovalo je v celoti zvezno, republiško in lokalno industrijo bazena, pozneje tudi obrt.

Dne 1. julija 1952 je prevzelo ime Tehnometal, a dne 31. decembra 1953 se je začelo označevati z imenom *»Kovino-tehna«.* Tedaj se je priključil še *Metalurški servis,* ki je trgoval s kovinskimi odpadki.

Podjetje je leta 1952 mestni ljudski odbor potrdil kot uvozno in izvozno podjetje. Za izvrševanje izvoza in uvoza se je podjetje izprva poslu-ževalo podjetja *Slovenija-Impex.* Na seji trgovinsko-gostinske zbornice dne 10. decembra 1953 je *Marijan Učakar,* direktor izza leta 1952, ugotovil, da Slovenija-Impex vsega dela ne zmore in je predlagal, naj se ustanovi potrebno podjetje tudi v Celju. Predlog je bil uradno potrjen, in Kovinotehna se je glede zunanje trgovine postavila na lastne noge.

V letih 1957—1959 je med bivšim mlinom in železnico zgradilo zelo moderno *skladišče.* Ob cesti je pa v paviljonski zgradbi otvorilo trgovino *Kovinar* (1966).

Leta 1965 je preciziralo svoje ime: *Kovinotehna, veletrgovina s tehničnim blagom.*

Leta 1968 je Kovinotehna prevzela podjetje *Kurivo.* Pridobila si je tudi koncesijo za izdelavo cementnin.

Leta 1970 je na vogalu Stanetove in Levstikove ulice ustanovilo prodajalnico *Galeb.*

Leta 1971 si je dogradilo veliko moderno poslovno in upravno poslopje. V njem je v pritličju dobila svoje prostore prodajalna *Ideal.*

V Celju je podjetje še ustanovilo prodajalne *Železninar, Labod* in *Merkur.*

Že leta 1965 je prevzelo in prenovilo prodajalno *Mavrico* (barve itd.) prav tako prodajalno *Radio* (glasbila).

Leta 1966 je v Celju otvorilo prodajalni *Plastiko* in *Elektro.*

Leta 1969 je ustanovilo celotni *inženiring* za klimatske, električne in vodovodne naprave.

V Žalcu, Preboldu in na Vranskem je ustanovilo *Železninarja,* v Mengešu pa *Tehniko.*

V večjih mestih je najprej ustanovilo predstavništva (ki so jim pozneje večinoma sledile trgovine in skladišča): Maribor (1959), Ljubljana (1961), Zagreb (1961), Sarajevo (1965). V *Mariboru* je zgradila centralno skladišče leta 1962. Nato sta sledili dve prodajalni, Maribor in Kovina (1964), končno je nastal *Market* (1972).

V *Ljubljani* je podjetje razen skladišča ustanovilo veliko podružnico *Opremotehno* (1963), ki se je delila v *detajlno prodajalno* in v *Opex.* Začasno je bila v Ljubljani celo posebna direkcija za zunanjo trgovino. Založba je bila enako bogata kot v Celju.

Dne 1. julija 1965 si je Kovinotehna pripojila trgovsko podjetje na veliko in malo *Univerzal* na Jesenicah, ki je imelo prodajalni *Železnino* in *Optiko* ter prodajno skladišče. Združeni podjetji sta na Jesenicah ustanovili blagovnico Fužinar (1971).

V *Zagrebu* je nastal Elektroproizvod (1966).

V *Požarevcu* je skladišču (iz leta 1970) sledila leta 1972 *Robna kuća.*

Direktor *Marjan Učakar* je vodil podjetje do leta 1963. Dne 10. septembra 1963 mu je kot glavni direktor sledil *Bernard Krivec,* ki je bil 11. maja 1972 ponovno izvoljen.

Direktorja Učakarja in generalnega direktorja Bernarda Krivca *sotrudniki* so bili.

Franjo Stros, računovodja in pomočnik direktorja, Justin Felicijan in Ivan Jakob, pomočnika direktorja, Stanko Blagotinšek, direktor direkcije za zunanjo trgovino, Ciril Ilovar, Ivan Pfajfer in Branko Korbar, šefi komerciale, Drago Čater, sekretar, Bogomir Manfreda in Fortunat Kautičnik, knjigovodji, Eva Likovec, pomočnica knjigovodje, Majda Lavrenčič, najprej pomočnica knjigovodje, nato šef računovodstva, Albina Lamper, računovodja.

Leta 1974 je imelo podjetje 874 zaposlenih in je ustvarilo 3 milijarde din skupnega dohodka.

Notranji trgovinski promet: Štefan Korošec, Adolf Lipnik, Klementina Skale, Vojko Faletič, Milan Graselli.

Zunanji trgovinski promet: Adolf Hrastnik, Vinko Kremžar, Marica Kremžar, Vili Belcer, Mirko Manfreda, Vinko Herman, Ivan Bezjak, Franjo Planinc (uvozna carina), inž. Franc Januš (povezava s tujimi firmami), Eva Belle, Danica Gornik, Olga Jerič, Bogomir Arzenšek.

Kovinar: Vili Vidali, Anton Jelenko, Milan Lončarevič.

Galeb: Rado Markič.

Blagovnica Ideal: Anton Jelenko, Zdenko Matijaš.

Kurivo: Milan Štruc.

Poslovni obrati v Ljubljani: Stane Janežič, Miroslav Amon.

Poslovni obrati na Jesenicah: Jože Rezek, Peter Bergant, Ivan Kopriva, Ivan Klanjšek, Marija Novšak, Andrej Sajevič, Janez Egart, Janko Bogataj, Vida Vrhovšek, Vinko Mesec, Matevž Kolar, Miha

Poslovni obrati v Mariboru: Milan Jelenko, Slavko Sternad, Albert Žohar, Aleksander Vogrič.

Mengeš: Ivan Čas, Rafael Urbancl.

Požarevac: Risto Marković, Dragoslav Jerenić.

Zagreb: Ivan Bakotić.

Rijeka: Rudolf Jugo.

Sarajevo: Radoš Šarančič.

Temeljne organizacije združenega dela (TOZD)

Leta 1973 so bili ustanovljeni TOZD. V februarju in marcu 1974 so bili v TOZD sprejeti sklepi o združitvi. Vpis v sodni register 2. aprila 1974.

TOZD Maloprodaja. Direktor Emil Hedžet, za njim 12. julija 1976 Ivo Potočnik. Pomočnik direktorja Leopold Jevšenak, za njim 12. julija 1976 Ludovik Aškerc.

Obrati: Tehnika — Mengeš, Optika — Jesenice, Opex — Ljubljana, Market, Kovina in Skladišče — Maribor, Galeb in Kovinar — Celje, Univerzal — Jesenice, Robna kuća — Požarevac.

TOZD Veleprodaja. Direktor Adolf Lipnik, pomočnik direktorja dipl. oec. Franjo Žolnir, komercialni svetovalec Emerik Bernard.

Izpremembe 10. decembra 1975.

Direktor Vinko Kremžar, pomočnik direktorja Bogomir Arzenšek in Bogdan Kenda; Čedo Vasić (Požarevac), šefi poslovalnic: Olga Jerić, Otmar Cvikl, Vili Belcer, Igor Vovk, Oskar Kuzman, Jakob Studen, inž. Stane Zahradnik, Danica Gorišek; šef carinske službe Franjo Planinc. Glavni inženir Marjan Divjak.

Dne 14. junija 1975 izstopijo pomočnik direktorja Jurij Godec ter inženirja Viljem Šulgaj in Marjan Divjak. Na novo vstopi dipl. oec. Danica Gornik.

TOZD Opremotehna. Direktor dipl. pravn. Avgust Metlika, Šef splošnega sektorja dipl. pravn. Ratomir Andrić, računovodja dipl. oec. Uroš Jeklič, vodja glavne knjige Karmen Bučak.

Sprememba 6. avgusta 1975.

Uroš Jaklič izstopa, Karmen Bučak postane šef gospodarsko-računskega sektorja, Olga Božič in Boris Debevc pa dobita mesti samostojnih referentov.

TOZD Inženiring. Direktor inž. Marjan Divjak.

Dne 2. aprila 1974 je podjetje sklenilo z raznimi podjetji dogovor o ustanovitvi združene organizacije, ki se je imenovala ITC (industrija, trgovina — Celje). Ta podjetja so: Libela, Klima, Feralit Žalec, Kovinska industrija IB v Igu pri Ljubljani.

SESTAVLJENA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA ITC
(industrija, trgovina — Celje)

Sestavljena proizvodno-trgovska organizacija združenega dela *ITC (industrija-trgovina — Celje)* Celje je bila ustanovljena s samoupravnim sporazumom o združevanju delovnih organizacij dne 2. aprila 1974.

Organizacije: Elektrosignal Celje, Ferralit Žalec, Kovinska industrija Ig pri Ljubljani, Klima Celje, Kovinotehna Celje, Libela Celje se sporazumejo ter predstavljajo povezovanje dobršnega dela celjskih proizvodnih organizacij in trgovinske organizacije Kovinotehne.

Dolžnost v. d. generalnega direktorja SOZD opravlja *Ljubomir Ećimović,* dipl. inž.

Bivši generalni direktor Kovinotehne Bernard Krivec je bil poklican v Ljubljano k Trgovski zbornici. Njegov naslednik *Janez Lenasi* je izprva vodil celotno podjetje ITC, nato pa je obdržal samo Kovinotehno.

Dejavnost SOZD ITC:

SOZD ITC združuje proizvodne, prodajne, montažne in servisne dejavnosti svojih članic; nudi kompleksne usluge pri prodaji, projektiranju in izvajanju investicijskih objektov, predvsem s področja toplotne in hladilne tehnike, kmetijske proizvodnje, tehtalno-dozirne tehnike, varstva okolja in inženiring pri izgradnji trgovskih, poslovnih in proizvodnih objektov.

TEHNOMERCATOR

Veliko trgovsko podjetje, ki ima za seboj kratko, toda pestro predzgodovino.

Nastalo je iz več manjših podjetij elektrotehnične stroke. Prvo podjetje je bil *Elektroradio center,* ki je bil ustanovljen leta 1952 in ga je vodil Franjo Kopitar.

Drugo podjetje je bila *Jugotehnika.* Nastala je leta 1953 in jo je vodil Milan Testen.

Leta 1958 sta se obe podjetji zedinili v podjetju *Elektroradiotehnika,* a je imela sedež na Ljubljanski cesti, kjer je zdaj poslovalnica Tehnomercatorja.

V. d. direktor Elektroradiotehnike je bil izprva Hinko Brečko. Kmalu je pa kot direktor prevzel to mesto Stanko Selšek.

Predmet poslovanja je bil raznovrsten tehnični in elektrotehnični material.

V letu 1958 se je podjetje preimenovalo v trgovsko podjetje *Elektromerkator.*

Leta 1961—1962 sta se Elektromerkatorju pridružili dve drugi trgovski podjetji: *Kristalija* (za steklo in porcelan) in *Jadran* (za barve in kemikalije).

Podjetje Jadran, trgovina z barvami in kemikalijami, pa je bilo ustanovljeno z odločbo mestnega ljudskega odbora leta 1952.

Predmet poslovanja: trgovanje z naftnimi derivati, mazivi, oljem, barvami, laki, milom, pralnimi in čistilnimi praški ter ostalimi kemičnimi proizvodi na debelo in drobno; z drogerijskim blagom, z zdravilnimi zelišči, parfumerijskim blagom, fotografskimi in optičnimi aparati ter ostalimi v stroko spadajočimi potrebščinami na drobno. V podjetju je bilo 30 zaposlenih, direktor je bil Jože Bratina.

Podjetje se je hitro dvignilo in je prišlo v vrsto največjih podjetij v državi.

Dne 1. marca 1962 se je podjetju priključil tisti del Agroprometa, ki je trgoval z gradbenim materialom, meseca aprila sta sledili prodajalni Reprodukt Šmartno ob Paki in Železnina Šoštanj.

Dne 1. januarja se je priključilo podjetje Železninar s šestimi prodajalnami: Železninar, Labod in Merkur v Celju, Železninar v Žalcu, Preboldu in na Vranskem. Leta 1965 je podjetje prevzelo in prenovilo prodajalno Mavrico (barve itd.), prav tako prodajalno Radio (glasbila).

Leta 1966 je otvorilo prodajalni Plastiko in Elektro v Celju ter Elektroproizvod v Zagrebu.

Leta 1969 je v Šmartnem ob Paki odprlo prodajalno gradbenega materiala na veliko in malo. Leta 1970 je ustanovilo skladišče Elektromaterial v Mariboru.

Zaradi preutesnjenosti je podjetje spremenilo sedež in najelo prostore v Gubčevi ulici 2. Dne 1. januarja 1964 se je matičnemu podjetju Tehnomercator pripojilo trgovsko podjetje Železninar s prodajalnami: Železninar, Merkur, Labod v Celju, Železninar Žalec, Železninar Prebold, Železninar Vransko. Leta 1965 je bila odprta prenovljena prodajalna Mavrica — trgovina z barvami, čistili itd. V tem letu je podjetje razširilo predmet poslovanja tudi na glasbila, s katerimi je opremilo na novo ustanovljeno prodajalno Radio.

Leto 1966 je bilo prav tako uspešno, saj sta bili odprti na novo urejeni prodajalni Plastika v Stanetovi ulici in Elektro na Titovem trgu. Prav na zaključku istega leta pa je bila pripojena še prodajalna Elektroproizvod v Zagrebu, ki je do tedaj poslovala v sklopu istoimenskega podjetja v Donji Zelini.

Najpomembnejši dogodek v letu 1967 je pa bil prav gotovo sklep o odkupu zemljišča za gradnjo velike moderne veleblagovnice, ki naj bi predstavljala največji nakupovalni center v Celju.

V letu 1969 je podjetje razširilo predmet poslovanja v prodajalni Merkur na gumijaste izdelke, vodovodnoinštalacijski material, sanitarno keramiko itd. Razen tega je v tem letu odprlo tudi prodajo gradbenega materiala na veliko in malo v Šmartnem ob Paki. Z željo, da se poveča prodajno področje in da se blago čim bolj približa kupcu, je podjetje Tehnomercator odprlo v letu 1970 skladišče Elektromaterial v Mariboru.

Leto 1971 predstavlja za podjetje veliko prelomnico. 27. marca na Dan »T« je odprlo novo sodobno veleblagovnico T in z njo pridobilo okrog tri tisoč m^2 prodajne površine. Za šefa Veleblagovnice je bil imenovan Vinko Pečnik.

Na osnovi vsesplošne težnje v jugoslovanskem gospodarstvu, da naj bi se trgovina čim bolj približala industriji, je podjetje v letu 1973 sklenilo dolgoročno pogodbo o poslovno-tehničnem sodelovanju s Cinkarno Celje. Istega leta je začelo graditi lastna sodobna centralna skladišča v Bukovžlaku, v katerih naj bi imela prostore vsa skladišča engro enot, avto park in prodajni oddelki.

Na osnovi sprejetih ustavnih dopolnil je podjetje 22. decembra 1973 ustanovilo tri temeljne organizacije združenega dela. Prav tako pa se je v tem letu delavski svet podjetja odločil na razširitev dejavnosti na področje zunanje trgovine.

Ves ta razvoj od začetka do danes je terjal od kolektiva mnogo truda, zavestnega samoodrekanja in trdne volje za uresničitev zadanih ciljev. Edina želja kolektiva TMC pa je ustvariti čim večjo, močnejšo in sodobno delovno organizacijo, ki bo nudila potrošnikom pa tudi njim samim boljšo prihodnost.

Temeljna organizacija združenega dela
in vpis v register gospodarskega sodišča

Dne 24. septembra 1974 se je podjetje pri okrožnem gospodarskem sodišču registriralo kot združeno podjetje dveh velikih temeljnih organizacij: TOZD Maloprodaja in TOZD Veleprodaja.

Glavni direktor celotnega podjetja je Stanko Selšek.

Skupne službe (Gubčeva ulica 1). Direktor in šef splošnega sektorja Venčeslav Zalezina.

Finančno-računovodski sektor — direktor Karla Kajba, šef finančne službe Roman Perlič, šef knjigovodske službe Andrijana Mravlje.

Trgovski sektor — direktor Emil Kolenc, Bruno Medvešek, šef službe za zunanjo trgovino.

TOZD Maloprodaja (Gubčeva ulica 1) — direktor Vinko Pečnik, *sektor za tekstilno blago* — šef Pavel Colner, *sektor za tehnično blago* — šef Franc Kovačič, *sektor za mešano blago* — šef Milan Zajc, *sektor za živila* — šef Ivan Filipič.

Podjetje ima za maloprodajo 17 poslovalnic. Med njimi je največja Veleblagovnica, ki ima sama 20 oddelkov. Poslovodja je Vinko Pečnik, namestnika sta Milan Zajc in Pavel Colner.

TOZD Veleprodaja — direktor Zvonko Perlič. Šef sektorja Nemetali — Jože Bratina.

Eksport — import na debelo v Gubčevi ulici 1. Poslovna enota: Elektromaterial, Mariborska cesta 17. Šef Stane Rupnik.

Ta poslovna enota ima 4 poslovalnice.

Bukovžlak. Poslovne enote: Steklo — šef Anton Tevž, Barve — šef Marjan Planinšek. Gradbeni material — šef Avgust Cverlin.

Železninar, Stanetova ulica.

Na mestu bivše Rakuscheve trgovine v Stanetovi ulici je Kovinotehna leta 1953 ustanovila trgovino Železninar, ki trguje na drobno z železnino in z njo povezanimi predmeti in materiali.

Leta 1960 je bila pripojena tergovina Merkur (bivši Jagodič) v Gubčevi ulici. Prvi direktor je bil Viktor Sinković, leta 1960 mu je sledil Rudolf Grivic.

Poslovalnici v Preboldu in na Vranskem sta bili ustanovljeni leta 1963. Leta 1965 so celotno podjetje priključili k Tehnomercatorju.

SLOVENIJA MERKUR CELJE

Trgovsko podjetje na veliko in malo, podjetje združenega dela s sedežem v Celju, Stanetova 20.

Njen pravni predhodnik *Posrednik* Celje, ustanovljen po odločbi MLO Celje leta 1946. Pod tem naslovom je podjetje poslovalo do 1963, ko se je preimenovalo v Slovenija Merkur.

V času 1946—1971 je bilo podjetje organizacijska celota. Leta 1971 se je na podlagi 21. ustavnega dopolnila reorganiziralo tako, da ima sedaj 6 temeljnih organizacij združenega dela. Od takrat naprej posluje kot podjetje združenega dela Slovenija Merkur Celje s svojimi filijalami: Celje, Maribor, Zagreb, Beograd, Skopje in Sarajevo.

Samostojne enote (TOZD) poslujejo kot pravne osebe s samostojno pravico delitve dohodka in razpolaganje s sredstvi na svojih žiro računih. Podjetje zastopajo predstavniki individualnih izvršilnih organov — direktorji enot. Celjsko filialo vodita Emil Koprivc in računovodja Marjetka Dorn.

Predmet poslovanja je bil konec leta 1972 dopolnjen tako, da ima podjetje združenega dela registriran še uvoz in izvoz. Temeljne enote to pravico pridobivajo po odobritvi centralnega delavskega sveta s tem, da izpolnjujejo materialne pogoje in druga zakonita določila. Zaenkrat temeljne enote izvozno-uvozne pravice nimajo. V sestavu celjske enote je skladiščno poslovanje — prodaja na veliko in na drobno. Trgovska organizacija posluje od leta 1972 dalje le v rednem trgovskem prometu, dočim je posredovanje v celoti opuščeno. Izjema je komisijska prodajalna na Tomšičevem trgu. Tu pa velja prodaja za tuj račun le s prinesenim blagom.

Direktor podjetja združenega dela: Milan Grasselli, vodja oddelka uvoz-izvoz Mihael Vutković, dipl. eoc.

Podjetje je v Celju leta 1975 nehalo poslovati in leta 1978 je bilo izbrisano iz registra.

USNJARSKA STROKA

Usnje

Trgovsko podjetje Johann Jellenz, Celje, Prešernova ul. 19, je bilo leta 1945 podržavljeno. Trgovina lastnika Jelenca se je bavila s prodajo vseh vrst zgornjega usnja, spodnjega usnja, usnja za sedlarje in tapetnike, vseh vrst potrebščin za obrt čevljarjev, sedlarjev, tapetnikov in torbarjev. Imela je tudi prevzem surovih kož vseh vrst. Leta 1945 je odkup

prevzelo podjetje Koteks. Trgovina se je formirala kot samostojno državno trgovsko podjetje, vodja podjetja je bil upravnik Ivan Kogovšek. Leta 1946 se je podjetje združilo s takratnim Mestnim magazinom in poslovalo kot poslovalnica Usnje, njen poslovodja je bil Franjo Šegula. Poslovalnica je poslovala v okviru Mestnega magazina do 1. 10. 1952. Tedaj se je poslovalnica odcepila od Mestnega magazina ter formirala v novem trgovskem podjetju *Kemični proizvodi-usnje*. To podjetje je združevalo več dejavnosti, in sicer: prodajo usnja in potrebščin na veliko in malo, barv, lakov, stekla, kristala in drugega. Vodja je bil direktor Stane Stupica. To podjetje je poslovalo do konca leta 1953. V začetku leta 1954 se je trgovina formirala kot samostojno trgovsko podjetje Usnje na veliko in malo, temu podjetju se je leta 1960 pridružilo še trg. podjetje *Podplat* Celje, Stanetova ul., ki se je bavilo s prodajo istih izdelkov. Vodja združenega podjetja je bil do leta 1964 Stane Stupica.

1. 4. 1964 se je trgovsko podjetje Usnje združilo z usnjarskim kombinatom *Konus* Slovenske Konjice. Od tega časa dalje posluje kot poslovna enota industrijskega kombinata Konus Slovenske Konjice kot blagovna hiša *Konus Celje*. Dejavnost je ostala ista, podjetje prodaja na veliko in malo vse izdelke svojega kombinata in drugih proizvajalcev. Leta 1956 je začelo prodajati tudi asortiment blaga za osebno zaščito, ki je določeno z zakonom za varstvo pri delu. Blagovno hišo je od leta 1964 do upokojitve leta 1970 vodil Marjan Peer, od njega je prevzel vodstvo Leon Budna.

Podjetje se je razvijalo v okviru svoje dejavnosti, ki je spričo naraščanja industrijske proizvodnje gotovih izdelkov (povečanje prodajaln čevljev in pohištva — posteljnih vložkov) kljub vsemu obdržalo postrežbo polizdelkov za obrtnike (čevljarje, tapetnike, sedlarje in torbarje). Tovrstna dejavnost je kljub razviti industrijski proizvodnji, ki iz leta v leto narašča, nujna na širšem celjskem območju. Sicer je močno upadla trgovska dejavnost na drobno na podeželju, katera se je zalagala preko našega skladišča.

Leta 1974 se je celotno podjetje (usnjarna v Konjicah z blagovnimi hišami) reorganiziralo v 21 TOZD. Celjsko blagovno hišo je še nadalje vodil Leon Budna. Dne 6. 10. 1975 je bil kot njegov namestnik registriran Janez Klanjšek. Tedaj sta še bila registrirana Greta Gmajner kot poslovodja in Jože Žohar kot nabavni referent.

Nevezane trgovine

Varteks, poslovalnica tekstilne tovarne v Varaždinu (1952), najprej Trg V. kongresa, nato na vzhodnem voglu Prešernove in Stanetove ulice.

Trgovsko podjetje Slovenija-Šport (1952). Stanetova ulica.

Universale, tovarna klobukov, slamnikov in konfekcije v Domžalah in konfekcija v Domžalah (1957), Stanetova ulica 12. Poslovodja: Jože Tabor.

Modna konfekcija Kluz Beograd (1960).

Ivančica, podjetje za izdelovanje konfekcije in dežnikov (1961—1965) Prešernova ul. 6.

Oblačila Ideal, Nova Gorica (1961—1964). Prešernova ul. 6.

Vesna, trgovina modnih in otroških oblačilnih predmetov in perila. Zagreb (1959), Stanetova ul. 11.

Prodajalna konfekcije *Naprijed*, tvornice odijeća, Zagreb (1954), Tomšičev trg 2.

Leta 1966 pripojena k Poslovnemu združenju *Standard* konfekcija Zagreb.

SLOVENIJA AVTO LJUBLJANA — TOZD AVTOMOTOR CELJE

Trgovska avtotehnična stroka je dokaj mlada veja trgovine, ki je zavzela svoj razmah po končani drugi svetovni vojni. V letu 1948 je bila v Ljubljani ustanovljena trgovina za prodajo nadomestnih delov in splošnega avtomateriala razen osebnih avtomobilov, ki jih tisti čas še nismo proizvajali. Ta ljubljanska trgovina, imenovana *Slovenija Avto*, je ustanovila svojo podružnico v Celju na Mariborski cesti št. 21 pri takratnem lastniku hiše Ivanu Martinčiču (1952). V letu 1954 je trgovina Slovenija Avto odstopila celjskemu gospodarstvu trgovino na Mariborski cesti in register jo vodi v nadalje kot *Avtomotor Celje*, trgovsko podjetje na veliko in malo. Avtomotor se je hitro razvijal. Od prometa v letu 1954, ki je znašal okrog 83 milijonov, se je povzpel v letu 1962 na 1 milijardo 681 milijonov, v letu 1970 na 9 milijard 255 milijonov in v letu 1973 na 23 milijard 256 milijonov dinarjev.

Od leta 1954 do leta 1958 je trgovsko podjetje kot direktor vodil *Dominik Uršič*, od leta 1959 do leta 1960 *Rajko Petrič*, krajši čas kot v. d. direktor *Drago Vizovišek*, od leta 1961 dalje do danes pa *Jure Klajnšek*.

V letu 1962 je bilo uvedeno poslovno tehnično sodelovanje z obrtnim podjetjem za service in remont avtomobilov Avtoobnova Celje, naslednjega leta 1963 pa je bila izvršena integracija Avtomotorja in Avtoobnove v trgovsko in obrtno podjetje AVTO Celje. Ustavno sodišče je potrdilo referendum o razdružitvi in ponovno se je v letu 1967 ustanovilo samostojno trgovsko podjetje na veliko in malo Avtomotor Celje.

Leta 1968 se je Avtomotor pripojil k trgovskemu podjetju s servisi Slovenija Avto — Ljubljana. V sklopu tega podjetja posluje Avtomotor kot samostojna organizacija združenega dela. Medsebojna razmerja urejuje integracijska pogodba. Kolektiv, ki šteje 165 članov in posluje na področju 9 občin, se je organiziral in registriral kot Slovenija Avto, temeljna organizacija združenega dela Avtomotor Celje s specializirano grosistično dejavnostjo v Celju, servisom v Mozirju in maloprodajnimi trgovinami v Celju (5), Šempetru, Mozirju, Velenju, Slovenj Gradcu, Ravnah na Koroškem, Ptuju, Rogaški Slatini in Brestanici po eno.

Dne 1. julija 1974 sta bila za poslovanje v Celju registrirana dva TOZD:

1. *TOZD Prodaja motornih vozil ter kmetijske mehanizacije*, direktor inž. Jurij Klanjšek. Nadomestna (subsidiarna) podpisnika Jožica Ko-

želj in Marija Četina. Dne 26. novembra 1975 je bil Koželj izbrisan in na novo vpisan Ignacij Deržek.

2. *TOZD Avtomotor*, prodaja na drobno in na debelo. Direktor *Adolf Cehner*. Namestnik Bogomir Kolenc. Dne 2. julija 1976 je bil Bogomir Kolenc izbrisan, vpisana je pa bila Božena Kolenc. Dne 1. julija 1974 sta bila kot nadomestna podpisnika vpisana tudi Jože Horvatič in Danilo Kojnik.

AVTO CELJE — CELJE

Trgovsko podjetje na malo in veliko s servisi

Prvi, skromni zametki današnjega sodobnega podjetja, ki opravlja servisno remontno in trgovsko dejavnost v avto stroki, segajo v prva povojna leta. Podjetje Avto Celje je nastalo iz podjetja *Avtoobnova* Celje. Ustanovljeno je bilo 23. junija 1948, iz delavnic *Direkcije za avto-delavnice* pri glavni upravi vlade SRS s poslovnimi prostori na Hudinji.

V prvih povojnih letih so se popravljala razna cestno-motorna vozila — tako imenovani vojni plen. Leta 1952 je podjetje Avtoobnova med prvimi v Sloveniji pričelo s servisiranjem in vzdrževanjem tovornih vozil tovarne avtomobilov v Mariboru. Takratne zmogljivosti so dovoljevale sprejem vsega 8—14 vozil dnevno. Z naraščanjem števila avtomobilov — tovornih in osebnih, pa so se že pojavile prve težave s prostori, opremljenostjo in kadri, za kvalitetno opravljanje servisne in remontne dejavnosti.

Leta 1954 so bili za potrebe podjetja adaptirani in na novo jgrajeni prostori v Medlogu 16. V teh prostorih je podjetje že leta 1958 med prvimi v Jugoslaviji začelo vršiti servisno službo za osebna vozila zavoda Crvena zastava v Kragujevcu. Skokovit razvoj domače industrije in cestnega prometa je vplival na podjetje, da se je odločilo za razširitev in modernizacijo dejavnosti. Odločilo se je, da bo skrbelo predvsem za vozila domačih proizvajalcev. Ta program je v prvi fazi začelo izvrševati leta 1968, ko se je že imenovalo *Avto Celje*. Za vzdrževanje osebnih vozil je v Ipavčevi 21 zgradilo prvo halo na površini 5.400 m². Zavod za napredek gospodarstva je za podjetje izdelal dolgoročni razvojni program do leta 1980. Kmalu se je izkazalo, da je ta program pravilen. Podjetje je zato še pospešilo svojo dejavnost. Že leta 1973 je končalo II. fazo na Ipavčevi 21 s površino 5.400 m², namenjena je bila za vzdrževanje tovornih vozil in prodajo avtomobilov in rezervnih delov.

V času investicijske aktivnosti, do leta 1973, so zgradili še moderno trgovino za prodajo rezervnih delov v Velenju, Partizanska 3. V Ljubljani so odkupili in adaptirali prostore za prodajo rezervnih delov na Frankopanski 5. Leta 1974 so adaptirali bivše delavniške prostore v Medlogu 16 in formirali oddelek za prodajo, zamenjavo, montažo in uravnovešenje koles za osebna, tovorna vozila in avtobuse.

V to razvojno obdobje spada tudi adaptacija prostorov na *Ljubljanski 11* za potrebe skupnih služb, prodaje rezervnih delov in prodaje avtomobilov.

Vsi dosedanji ukrepi poslovne politike so težili k dolgoročnosti, katere osnova je bila nenehna skrb za kupca uslug ali proizvodov kot najpomembnejšega dejavnika v poslovanju.

Od skromne osnove, ki je v prvih letih razvoja znašala 2.800 m² zemljišča, 1.800 m² pokritih površin, 35 zaposlenih in dosežene realizacije 162.000 din, se je delovna organizacija *Avto Celje* razvila v eno najmočnejših delovnih organizacij avtoremontne stroke, ki je leta 1975 imela: 52.071 m² zemljišč, 14.015 m² pokritih površin, 33.340 m² površin, ki so predvidene za III. fazo izgradnje, 270 zaposlenih, 120 učencev in dosežene realizacije 204,800.000 din.

S svojo dejavnostjo pokriva potrebe celjske regije in z lastnim kadrom, kateremu posveča največjo skrb, predstavlja kot nosilec razvoja vzdrževanja motornih vozil solidnega garanta za to dejavnost.

Organizacija štipendira v tem času 83 rednih dijakov na raznih šolah; za izredni študij jih pa štipendira 28.

Leta 1975 je kolektiv proslavil 25-obletnico obstoja podjetja. Ob tej priliki se je poslovil od kolektiva direktor *Stanko Klemenc*, ki je vodil delovno organizacijo 22 let.

Delavski svet je hkrati imenoval za novega direktorja *Ivana Požlepa*, dipl. oec. in inž., dotlej tehničnega direktorja, ki je v podjetju že od leta 1952.

Vodilni uslužbenci so še: Slavko Podplatan, vodja splošnega sektorja, ki spada med najstarejše člane kolektiva; inž. Vili Kregar, vodja komercialnega sektorja; oec. Marija Plausteiner, vodja gospodarsko-računskega sektorja.

SODOBNA INDUSTRIJA

Njen napredek kažeta temeljni številki: pred vojni je bilo v celjski industriji zaposlenih okrog 3.000, leta 1974 pa okrog 15.000 aktivnih delavcev.Vendar se je povojna industrija skoraj stalno borila z velikimi težkočami: na svetovnem trgu so nihale cene surovin in gotovih izdelkov, proizvodna sredstva so bila zastarela, ne samo pri treh starih in največjih podjetjih, ki so nastala za stare Jugoslavije, ampak tudi pri tekstilnih tovarnah in manjših obratih. Največ škode je pa povzročila vojna. Potrebni sta bili iznajdljivost in pridnost, da se je industrija ohranila in opomogla.

ŽELEZARNA V ŠTORAH

Okupator je v štorski železarni našel močno petokolonaško postojanko. Sam ravnatelj Hruschka, sicer zagrizen Nemec, je trdil, da ni nacist, toda njegov sin je postal član stranke in vodja krajevne skupine Štajerske domovinske zveze. Član direkcijskega sveta Deziderij v. Bitzy je kot major nemške vojske pogosto prihajal v Štore in s tem dajal nemškemu značaju tovarne poseben poudarek. Dr. Filip v. Neufeld — Schoeller, sin Gustava, ki je še nadalje bival v Švici, je bil vsak dan v tovarni in je nadziral poslovanje.

Martinarna med okupacijo ni delala. Valjarno so leta 1941 ustavili, valjano železo, kar ga je bilo na zalogi, takoj razprodali, stroje srednje proge so pa izročili neki tovarni v Nemčiji. V pogonu je bila samo livarna. Izdelovala je strojne litine in kokile za Bohlerjevo tvrdko v Kapfenbergu ter odlitke za manjše bombe, s katerimi je dopolnjevala izdelke raznih tovarn v Nemčiji.

Okupator je Štore preimenoval v Stockenhammer.

Ko je že bil blizu konec, se je od nemških vodij 90 letni Anton Hruschka odpeljal sredi februarja v Gradec.

Ostali so odšli pozneje. Pred odhodom so Emil Hruschka, Handl Helmut Gutschreiber in Vili Pukmeister imeli posvetovanje, nato so celo noč v kotlarni zažigali dokumente. Odpeljali so se s kolesi. Hruschka je zbežal preko meje, Gutschreiber se je zatekel k sorodnikom v Tuhinj (žena je bila Slovenka), Handla in Pukmeistra so zajeli.

Sterman in Rakuschev prokurist Sima so se z drugimi odpeljali skozi Maribor v Labot k delničarju majorju Bitziju. Handla je sodišče oprostilo. Kot svetovalca (bil je Korošec) so ga namestili pri Litostroju, je pa čez hribe ušel. Pukmeister, ki je zakrivil izselitev in usmrtitev mnogih Šentjurčanov, je v bolnici skočil skozi okno.

Okrajno sodišče v Celju je 29. decembra 1945 odločilo, da se tovarna zapleni. Ljudska oblast je pooblastila dr. Maksa Obersnela, da preštudira gradivo in poda sliko nelegalnega in protidržavnega poslovanja zadnjih lastnikov in njihovih pomočnikov.

V začetku junija 1945 je prišla v Štore vladna komisija z nalogo, naj prouči, kako je stanje in ali se sploh še splača delati. V komisiji so bili dr. Kersnič in profesorja Feliks Lobe in Matija Žumer. Komisija je bila mnenja, da se delo ne izplača. Toda v tovarni je že delalo 90 delavcev, ki niso hoteli nehati. Delali so za vojsko: v Mariboru in Celju je bilo veliko vojaških avtomobilov brez obročkov. Sredi maja se je v tovarni oglasila vojaška komisija, v kateri je bil tudi sovjetski zastopnik, ki je zahteval, da začno izdelovati puščice in obročke.

Prvi delegat, ki ga je narodna vlada poslala v Štore, je bil odvetnik dr. Boris Menart. Ni se obnesel. Sledil mu je *Ivan Drev,* ekonomist z visokošolsko strokovno izobrazbo, ki je podjetje dobro vodil. Kot tehnični vodja je prišel *Sergij Černivec,* ki je ostal v podjetju tri ali štiri leta in si pridobil lepih zaslug.

Leta 1951 je postal direktor tovarne *Andrej Svetek,* njegov pomočnik je bil *inž. Alojzij Herič.* Leta 1957 je Heriča kot pomočnika zamenjal *Tugomer Vuga,* ki je leta 1961 Sveteku sledil kot direktor. Vuga je vodil tovarno do 1976. Od tedaj pa jo vodi dipl. inž. Dušan Burnik.

Tovarna je bila po osvoboditvi v slabem stanju. Najprej so usposobili za delo *martinarno,* srce livarne. Ves material za obnovo so imeli doma. Generatorje so uredili na premogovni plin. Dne 12. junija so prebili steno. Curek raztopljenega železa se je vlil v kotel. Pri tem so bili navzoči Tomo Brejc, Franc Leskošek in Dolinšek. Ob tej priliki so odlikovali 57 delavcev. Pri tem se niso ustavili. Leta 1950 so začeli ulivati valje. že leta 1947 so tovarno priključili na omrežje celjskega elektrogospodarstva, zgradili so 3 km normalne in 11 km ozkotirne proge. Pri martinarni so ročno nakladanje zamenjali z električnim.

Začasno so rekonstruirali tudi staro valjarno. Opremili so jo z moderno premično Custodis pečjo in postopoma elektrificirali vse proge; s tem so jo usposobili za predelavo jekla višjih kakovosti.

Leta 1952 so se lotili modernizacije topilništva. V stari visoki peči je bilo mogoče topiti samo železno rudo. Tovarna je dobivala magnelit iz Rudne glave in siderit iz Ljubije, kot dodatek pa apnenec iz Pečovnika. V visoki peči pa ni bilo mogoče topiti železo vsebujočih odpadkov lastne tovarne, tovarne v Kidričevem in kemičnih tovarn. To je pa omogočal *elektroplavž.* Že pred vojno so v Jesenicah pripravili potreben material, da bi elektroplavž zgradili. Preden so se lotili dela, je prišel okupator, ki je material razvlekel. V začetku obnove je Franc Leskošek, zvezni minister za industrijo in rudarstvo, presodil, da bi bilo najbolj smotrno,

zgraditi elektroplavž v Štorah. Gradbena dela so poverili Betonu, ki se je ravnal po načrtih, izdelanih v Slovenija-projektu. Glavno konstrukcijo plavža so pa izvedli po načrtih firme Siemens Demag. Potreben obdelani material so dobavila večinoma jugoslovanska podjetja, uvozili so ga samo za 18 %. Gradnjo sta vodila inženirja *Alojzij Herič* in *Stanislav Turk* ob sodelovanju *inž. Milka Starca*, ki je bil določen za bodočega obratovodjo plavža, in strokovnjaka *Draga Cerarja* iz Jesenic. Gradnja je trajala dve leti, dne 7. avgusta 1954 je plavž začel obratovati. Potrebno električno energijo je dobil iz transformatorja, ki so ga prav v ta namen zgradili v Selcih, dolu, med celjskim pokopališčem in Aljaževim (Jožefovim) hribom. V tovarno so napeljali tri daljnovode, dva izmed njih v plavž. Z veliko vročino, ki jo je dala elektrika, so topili rudo oziroma železo vsebujoče odpadke in koks (iz Zenice), ki je imel nalogo, da rudo reducira, tj. da ji odvzame kisik. Iz plavža je prihajal čisti beli in sivi grodelj, čistejši, kakor ga je dajala visoka peč, in zato pripravnejši za proizvodnjo finega jekla v martinarni. Beli grodelj je prihajal v martinarno še v tekočem stanju. Postopek je bil tudi ekonomičnejši, potrošnja premoga se je zelo zmanjšala, proizvodnja grodlja se je pa povečala. Poleg tega je bilo segrevanje enakomernejše in delo se je lahko vršilo, četudi je bil morda tok reduciran. Prosti plin, ki je v plavžu nastajal, so pa speljali v martinarno za pospešek taljenja.

Dve leti pozneje, 1956, so elektroplavžu v pomoč zgradili še *aglomeracijo.*

V njej so rudo drobili in predelali ter s tem omogočili plavžu lažje in še popolnejše delo. Aglomeracija je bila posebno koristna za obdelavo odpadkov.

Leta 1956 so poleg *stare livarne — valjarne* (za valjarno) *zgradili novo.* Stara livarna — valjarna je imela 42, nova pa 120 m dolgo halo.

V novi livarni — valjarni so namestili tri nove kupolne peči, dve plamenici in štiri sušilne peči. V velikih jamah so ulivali valje iz kokil. Za prenašanje težkih ponev tekočega železa in gotovih izdelkov so namestili 7 žerjavov. Dvojna žerjavovodna proga ob livarni je bila zgrajena za nakladanje, prevoz in razkladanje surovin in gotovih izdelkov. Iz livarne — valjarne so prihajali do 25 ton težki valji in kokile za vso jugoslovansko industrijo, raznovrstni drugi valjani proizvodi, odlitki sive litine.

Iz livarne — valjarne so prihajali dokončni proizvodi. Mislili so že tudi, da jo dokončno rekonstruirajo. Ostala naj bi na starem mestu, toda povečala naj bi se tako, da bi segala od sedanje kovačnice nad potokom do železniške proge na drugi strani potoka. Ta načrt bi bil zahteval dolgotrajni izpad proizvodnje valjanega jekla, ki je bil glavni vir dohodkov. Ker se je pokazalo, da bi bilo treba popolnoma rekonstruirati tudi druge obrate, se je rodila ideja, da bi zgradili novo valjarno na teharskih Prepasteh med železniško progo in Voglajno, ki so jo v tem času začeli regulirati. Po dolgem študiju so leta 1961 izdelali dokončni investicijski program in ga predložili revizijski komisiji zveznega izvršnega sveta, ki ga je potrdila.

Jugoslovanska investicijska banka je pa odobrila kredit. Tretjino sredstev bi prispevalo podjetje samo. Vendar se je stvar zavlekla. Največ težkoč so delale finance.

Šele leta 1964 so začeli urejevati teren in pripravljati gradbeno zasnovo. Načrt za valjarno je napravil *dipl. inž. Josip Didek* pri *Slovenijaprojektu*, statiko in projekt jeklene konstrukcije je pa obdelal *dipl. inž. Karel Dolenc* pri *Metalni v Mariboru*. Gradbena dela je prevzel *celjski Ingrad*. Ker je bil teren netrden, so morali vso stavbo pilotirati po belgijski metodi franki-pilotiranja. Jekleno konstrukcijo je izdelala in montirala *mariborska Metalna*. Oblogo fasad in strehe z Durisol ploščami je izvedlo podjetje *Kongrap* iz Beograda, hidroizolacijo pa *Izolater* iz Zagreba.

Osnovni tehnološki projekt so izdelali v tovarni sami, pri tem so se posluževali različnih inozemskih ponudb. Leta 1962 so se povezali s poljskimi dobavitelji. Inženirji biroja za *Metalurgijo Biprohut iz Glivic* so izdelali definitivni koncept. Po tem konceptu je podjetje Centrozap v Katowicah naročilo podjetju *Huta Zygmund*, da napravi mehanski del opreme. Električni del opreme sta dobavila *Dolmel* (Poljska) in *Rade Končar* (Zagreb). Montažo celotne mehanske opreme je izvedla *Hidromontaža* iz Maribora. Opreme peči je po poljski dokumentaciji izdelala *Strojna tovarna v Trbovljah*, montažo je pa izvršila *lastna mehanična delavnica*. Žerjave sta izdelala *Litostroj* in *Metalna*. Pri marsičem so bila udeležena manjša domača podjetja. Celotni nadzor nad izvrševanjem del je opravljala uprava osnovnih sredstev s svojimi strokovnimi službami.

Dolžina hale znaša 410, širina pa 75 m, površina zgrajenega objekta je 28.260 m², teža same jeklene konstrukcije je 2.703 tone. Teža opreme znaša 3.265 ton. Poljaki (deloma tudi Švedi) so je dobavili za 2.715 ton, doma so je izdelali za 550 ton.

Celotna kapaciteta valjarne je ob triizmenskem 24 urnem delavniku 100.000 ton. Kapaciteta je prilagojena potrebam: Slovenija je dobila 60, ostale republike države po 30 % izdelkov, 10 % bi bilo odločenih za izvoz. Investicijski stroški so znašali 108,225.736 din, računa se na realizacijo 320 milijonov dinarjev, tako da bi vsak vložen dinar proizvedel na leto 2,5 din. Na mesec bi 127 ljudi proizvedlo 60 ton valjanih izdelkov.

Pod vodstvom obratovodje *Ferda Halerja* se je 24. novembra 1970 začelo poizkusno obratovanje. Dne 20. julija 1972, na občinski praznik, so valjarno svečano otvorili in jo izročili v upravo predsedniku delavskega sveta metalurškega oddelka in obratovodji Halerju. Direktor tovarne Tugomer Voga, predsednik občinske skupščine Dušan Burnik, dipl. inž. metalurgije, generalni direktor Zveze podjetij slovenskih železarn (ZPSZ) Gregor Klančnik, obratovodja Ferdo Haler in inž. Zygmunt Fraszak iz Katowic, predstavnik Združenja rudnikov in železarn, so zbranim predstavnikom ljudske oblasti in gostom predočili pomen novega obrata.

Delo še ni zaključeno, sledijo še livarna I., obdelovalnica valjev in odlitkov ter elektrotopilnica za gredice Bentonit.

Železarna je pa sicer tudi celotnim Štoram dala novo podobo. S povečanjem livarne in z zgraditvijo elektroplavža in aglomeracije so raz-

širili tovarno do šamotnice. V ozadju šamotnice so povezali nastajajočo cesto proti Svetini (po ozki dolini Toplice) s cesto, ki so jo čez sleme in planoto Lipe usmerili proti Godcu, kjer so preko Voglajne zgradili most in nadaljevali cesto proti Teharju.

Na Lipi, kjer so izginjale kmečke hiše so začeli graditi na široko razloženo tovarniško naselje kot nadaljevanje manjših hišic, nastalih na robu slemena v prejšnjih časih. Štiri stanovanjske bloke so zgradili leta 1950, dva leta 1952, enega leta 1957, dva leta 1958, leta 1959 dva, leta 1961 enega. Leta 1968 je blokom sledila stolpnica na Lipi. Tej je sledila samopostrežnica s točilnico.

Železarna je pa s kreditom podprla mnogo delavcev, da so si zgradili družinske stanovanjske hišice deloma na Lipi in deloma v Kompolah, zlasti na vznožju Gorice.

Za sebe je Železarna na robu slemena leta 1962 zgradila večje poslopje, kjer je nastanila *laboratorije in knjižnico.* Tu je tudi dala mesto raznim organizacijam, npr. Ljudski tehniki.

Leta 1950 je železarna dogradila *metalurško šolo.* Leta 1959 je zgradila internat za vajence, poleg internata tudi telovadnico. Igrišče pri metalurški šoli je pa bilo urejeno že leta 1952.

Postopoma je na Lipi nastajal *športni stadion.* Urejevati ga je leta 1950 začel nogometni *klub Kovinar.* Bivši Sokolski dom so pa preuredili v stanovanja. Za prireditve so izprva uporabljali dvorano v železarni, nato manjšo dvorano v domu gradbenega podjetja Beton. Leta 1954 so poleg osnovne šole v kotlinici na desni strani Voglajne zgradili *Kulturni dom,* v tem letu so v bližini že tudi gradili Gasilski dom. Leta 1960 je poleg železniške postaje nastalo avtobusno postajališče. Težko je bilo s šolskim poslopjem. Postajalo je premajhno. Novo in veliko šolsko poslopje so leta 1968 dogradili na lepi planoti na zahodni strani Lipe.

Že v petdesetih letih so ceste skozi naselje asfaltirali. Cesto do Celja so asfaltirali leta 1957.

Leta 1964 je Voglajna poplavila del Štor in Šentjurja ter svet med obema krajema. Prodrla je v nizko ležeče kleti in tudi stanovanja, mestoma so gasilci reševali ljudi. Regulacija, ki so jo v zvezi s Štorami II (novo valjarno) izvajali v smeri proti Teharju in Celju, bo vsekakor onemogočila večje bodoče poplave.

Težave so bile s pitno vodo. Železarna je popravila zajetje v Kresnicah. To ni zadoščalo. Poleti 1968 so s cisternami vozili vodo iz Celja. Nato so pa z zajetjem v ozadju Bojanskega grabna (v Pečovju) znatno izboljšali preskrbo s pitno vodo. Za elektroplavž so jo pa že prej dobivali iz Voglajne.

V železarni 2.421 (201) zaposlenih.

Kakor v vseh podjetjih je bil tudi v štorski železarni leta 1950 napravljen prvi odločilni korak k samoupravljanju. Tovarna je dobila delavski svet in upravni odbor, za pravo usmerjanje v socialističnem samoupravnem smislu so pa skrbele družbeno-politične organizacije, ki so se v delovni skupnosti krepko zasidrale.

Leta 1973 in 1974 je bil izveden odločilni organizacijski ukrep za uvedbo še popolnejšega samoupravljanja. Dne 26. decembra 1973 je bil podpisan samoupravni sporazum o združitvi vseh oddelkov Železarne v organizacijo združenega dela z dvema temeljnima organizacijama (TOZD) in z organizacijo skupnih služb. Prva temeljna organizacija naj bi obsegala proizvodne panoge skupine 114, druga pa proizvodne panoge skupine 117. Podpisnike sporazuma so pozdravili predsednik delavskega sveta dipl. inž. Feliks Černak, predsednik osnovne sindikalne organizacije Frido Gradišnik in glavni direktor Tugomer Vuga.

Ta organizacijska struktura je pa bila samo začasna. Dopolnjena je bila 17. in 19. aprila 1974, ko so se zbrali delavci vseh obratov in skupnih služb ter sprejeli definitivni sklep o samoupravni organizaciji. S tem je železarna dobila 6 temeljnih organizacij združenega dela (TOZD):

Prvi TOZD obsega naslednje proizvodne obrate panoge 114: elektroplavž, jeklarno I, jeklarno II, valjarno I, valjarno II, jeklovlek, kalibrirnico ter pripravo proizvodnje in vodstvo.

Drugi TOZD obsega proizvodne obrate panoge 117: livarno valjev, livarno sive litine, modelno obdelovalnico valjev, orodjarno, obdelovalnico litine, vodstvo in pripravo proizvodnje.

Tretji TOZD obsega energetiko z energetskim obratom in merilno službo.

Četrti TOZD obsega vzdrževanje in transport, ki jima pripadajo obrati: mehanična delavnica, elektroobrat, promet, eksport, oddelek vzdrževanja transportnih naprav s pripadajočimi strokovnimi službami in pripravo vzdrževanja.

Peti TOZD obsega gradbeno, komunalno in stanovanjsko gospodarstvo z gradbenim in tesarsko-mizarskim oddelkom, s komunalnim oddelkom in z vzdrževanjem stanovanjskih hiš, ki so pod upravo delovne organizacije.

Šesti TOZD združuje družbeno prehrano in gostinstvo z obratom družbene prehrane (kuhinje, jedilnice in bifeje), z obratnim gostinstvom, s počitniškimi domovi in domom železarjev na Teharju.

Na sedmem mestu je organizacija skupnih služb (OSS), ki obsega vodstvo delovne organizacije, sekretariat (dotlej splošni sektor), ekonomsko organizacijski sektor, sektor za novogradnje (dotedanjo UOS), sektor za kakovost in razvoj proizvodov (ZOTK), laboratorije, oddelek za varstvo pri delu (dotlej tehnični sektor), komercialni, skladiščni, finančni in kadrovsko-splošni sektor.

TOZD in OSS sestavljajo delovno organizacijo Železarne Štore. Na čelu TOZD in sektorjev so vodje. Celotno organizacijo vodi direktor, uvede se mesto pomočnika direktorja.

Vodstvo posameznih organizacijskih enot je bilo prve mesece samo začasno. Na sejah od 14. junija do 10. julija 1974 so pa organi upravljanja vseh enot na skupnih sejah imenovali definitivno vodstvo:

Direktor celotne organizacije Združenega dela je ostal *Tugomer Vuga*, njegov pomočnik je bil dipl. inž. Dušan Burnik, dotlej predsednik občinske skupščine. Leta 1976 je *Dušan Burnik* postal generalni direktor.

Vodstvo TOZD in sektorjev so pa prevzeli:
TOZD panoge 114 *dipl. inž. Srečko Senčič,*
TOZD panoge 117 *dipl. inž. Ciril Gorišek,*
TOZD energetike *dipl. inž. Niko Zakonjšek,*
TOZD vzdrževanje in transport *dipl. oec. Stane Gajser,*
TOZD gradbenega in stanovanjskega gospodarstva mojster strojnega ključavničarstva *Štefan Arzenšek,*
TOZD za gostinstvo in prehrano je prevzel strokovnjak *Anton Kajbam,*
sektor za kakovost in razvoj *dipl. inž. Milko Starc,*
sektor za novogradnje *dipl. inž. Vekoslav Plamik,*
za komercialo *oec. Marjan Belej,*
sektor za finance *Olga Čuvan.*

Med oddelki pa ne najdemo šamotarne, konec maja 1974 je bilo njeno obratovanje ukinjeno.

Od leta 1969 je Železarna član skupnosti Združeno podjetje slovenskih železarn (ZPSŽ).

Zastopniki združenega podjetja so izbrali za generalnega direktorja *Gregorja Klančnika,* direktorja Železarne v Ravnah. Vodstvo upravnega sveta so pa poverili *dipl. inž. Borisu Bregantu.* Za sedež delovnega vodstva je bil začasno določen Metalurški institut v Ljubljani.

CINKARNA

Prva leta po vojni je bila cinkarna v stalnem porastu. Proizvodnja cinka je leto za letom rasla, saj je bilo celjsko podjetje edina cinkarna v Jugoslaviji. Tudi svetovni trg je bil dober prevzemnik. Pred vojno je cinkarna proizvedla letno okrog 4.000 ton surovega cinka, leta 1967—1968 pa okrog 8.000 ton. Leta 1962 so zgradili novo *pražarno.*

Tudi sicer se je podjetje širilo.

Leta 1953 so obrat *bivše Metalne* (Kemične tovarne) združili s cinkarno. Leta 1961 so priključili leta 1949 nastalo *tovarno organskih barvil,* istega leta so pa tudi kupili kemično tovarno v *Ljubiji pri Mozirju* (nekdanjo tovarno barv in lesnih izdelkov, last Alojzija Goričarja in dr.), ki so jo modernizirali.

Ker je potreba po žvepleni kislini stalno rasla, so opustili stare obrate za njeno proizvodnjo in leta 1959 zgradili nov obrat po licenci firme Peterson v Wiesbadenu. Mesto prejšnjih 12 ton Be na 24 ur so jih proizvodili zdaj 60 ton Be. V zvezi s tem so zgradili 50 m visok dimnik, ki naj bi žveplene pline spravljal v večje višine.

Staro napravo litopona iz leta 1939, ki je praktično že popolnoma razpadla, so nadomestili z veliko napravo (novo) v območju tovarne organskih barvil (1963). Poleg starejše naprave za cinkovo belilo so leta 1956 zgradili dvojček. Na novo so leta 1965 začeli izdelovati antikorozijske (rja preprečujoče) premaze na osnovi cinkovega praha in svinčenega minija. Leta 1967 je sledil obrat za *rektifikacijo cinka.*

Tedaj so tudi nastali obrati za rondel in cinkove čašice; za *žlebe* in *cevi* ter za cinkovo žico.

Poleg starejše peči za cinkovo belilo so leta 1956 zgradili dvojček. Proti koncu šestdesetih let je na svetovnem trgu nastal preobrat v trgovini s cinkom in cinkovimi proizvodi. Z njimi se je na trgu pojavila Poljska. Doma ima ogromno količino cinkovih surovin. Začela jih je izvažati tudi v Zapadno Nemčijo, ki je bila glavni odjemalec celjske cinkarne. Cene surovega cinka in cinkovih proizvodov so začele padati, cinkova ruda je pa ohranila staro ceno. Proizvodnja je postala nerentabilna.

Ustavili so proizvodnjo surovega cinka. Še nadalje so pa izdelovali nekatere manj obteževalne cinkove derivate.

Krizo so v podjetju začeli čutiti leta 1966 in je dosegla svoj višek leta 1970. Na kocki je bila bodočnost kakih 2.000 ljudi. Tovarna je dobila sanacijski odbor (1969).

Rešilna bilka je bil *titanov dioksid*, najfinejša izmed treh belih barv (litopon, cinkovo belilo, titanov dioksid), ki jih uporabljajo zlasti v tekstilni, usnjarski in tiskarniški industriji. Za proizvodnjo titanovega dioksida je potrebna ogromna količina žveplene kisline. Za razkroj 1 tone limonita, surovine za proizvodnjo titanovega dioksida so potrebne 3 tone monohidrata žveplene kisline. Pri proizvodnji 25.000 ton titanovega dioksida je treba letnih 75 ton žveplene kisline. Ko so zgradili nov obrat za žvepleno kislino, so že bili na pravi poti. Leta 1963 so zgradili obrat za predelavo modrega bakra, leta 1966/67 dve novi pražarni. S tem so še povečali proizvodnjo žveplene kisline.

Začeli so graditi veliko stavbo za proizvodnjo titanovega dioksida. Podjetje je napravilo pogodbo z vzhodno-nemškim podjetjem Lacke und Farben Berlin, ki je prevzelo 49 % stroškov, proti obvezi, da dobi ustrezni del dobička, zagotovilo je tudi, da po potrebi prevzame vso proizvodnjo, tedaj je bilo podjetje že iz največje krize, leta 1971 in 1972 je že zaključilo z majhno pozitivno bilanco. Leta 1973 je nastal v obratu požar, zgoreli so filtri, to je zmanjšalo proizvodnjo na 25 %. Izguba pri obratu je bila precejšnja. Domače in nemško podjetje sta jo po dogovoru krili v treh letih. Na domače je odpadla vsota 11,724.669 din.

Celotno podjetje je pa vendarle bilo aktivno in je v sklade vložilo 20,603.198 din.

Za leto 1974 so si obetali že velik dobiček.

Nov obrat je bila uvedba *sodobne grafike*, ki proizvaja proizvode visoke kvalitete (začetek 1968, zaključek 1972).

Niti pred preobnovo niti potlej niso mogli popolnoma ustaviti žveplenega dioksida, da ne bi uhajal v zrak. Tudi Voglajna je sprejemala neprečiščene odplake. Trpeli so zlasti kraji okrog Teharja in Štor, a tudi ribiči so bili polni pritožb.

Danes ima podjetje oddelke: metalurgija, kemija, grafika, titanov dioksid in vzdrževalne skupne službe.

Ustreza jim delitev v TOZD.

V tem času so vodili tovarno direktorji: *inž. Vladimir Mikuž* (1945—1946, ki je prosil za razrešitev), *Franjo Vrečko*, ekonomist, absolvent du-

najske eksportne akademije (1946—1950), *Stane Kokalj* (1950—1953), *Kamilo Hilbert* (1953—1961), *inž. Drago Čeh* (1961—1968), *inž. Franjo Klinger* (1968—1976), *Bernard Krivec* (1976—1979).

Iz starejše jugoslovanske dobe so bili samo še posamezni strokovnjaki: *inž. Iskren Pipuš* (do 1958, direktor metalurškega obrata), Vladimir Mikuš, (glavni inženir investicijskega obrata), *inž. Klemen Stegenšek* (pomočnik glavnega direktorja Čeha, nato glavni inženir varnostnega sektorja).

Imena nekaterih drugih vodilnih inženirjev: Aleksander Rojnik, Zoran Horvat, Bogdan Zalar, Jakob Razpotnik, Vili Lipuš, Slavko Vrhovec, Bernard Kostevc, Jože Stumberger, Alojzij Rupnik, Feliks Zdravko, Božo Lukman, Alojzij Pelan, Milan Zupančič, ranjo Tovornik, Franjo Kapus.

Ekonomske zadeve je v prvih letih nove Jugoslavije vodil dipl. ek. Justin Felicijan, za njim pa Boris Makarović.

Tovarna ima laboratorij in strokovno znanstveno knjižnico.

V tovarni 1.499 (332) zaposlenih.

Po zakonu je bilo podjetje pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju 25. marca 1975 (naknadno 13. aprila 1976) na novo vpisano kot organizacija združenega dela z naslednjimi temeljnimi organizacijami (TOZD):

1. Metalurgija, 2. Kemija, 3. Grafika, 4. Titanov dioksid, 5. Vzdrževanje in energetika, 6. Transport.

Naknadno je bila 4. aprila 1978 vpisana še Kemija — Mozirje, Ljubija 16.

1. Metalurgija

Poslovna dejavnost: proizvodnja in prodaja Zn, valjanih, vlečenih in drugih proizvodov na bazi cinka; proizvodnja in prodaja žveplene kisline; proizvodnja in prodaja kovinskih gradbenih elementov; proizvodnja in prodaja šamotnega gradbenega materiala; proizvodnja in prodaja stranskih proizvodov, ki izhajajo iz glavne proizvodnje; prodaja in nabava uslug; nabava surovin, repro-materiala in opreme.

Direktor: *dipl. inž. Anton Benčina.*

2. Kemija

Poslovna dejavnost: proizvodnja in prodaja soli in pigmentov; proizvodnja in prodaja barv in zaščitnih sredstev; proizvodnja in prodaja rastlinskih zaščitnih sredstev; proizvodnja in prodaja rastnih substratov; proizvodnja in prodaja umetnih gnojil; proizvodnja in prodaja organskih barvil; proizvodnja in prodaja stranskih proizvodov, ki izhajajo iz glavne proizvodnje; nabava in prodaja uslug; nabava surovin, repro-materiala in opreme; proizvodnja in prodaja gradbenih lepil in izravnalnih mas.

Direktor: *dipl. inž. Franjo Kapus, dipl. inž. Dimitrij Veber, dipl. inž. Karel Cmok.*

3. Grafika

Poslovna dejavnost: proizvodnja in prodaja tiskarskih plošč; proizvodnja in prodaja tiskarskih barv; proizvodnja in prodaja tiskarskih

valjev; proizvodnja in prodaja preparatov ter pomožnih materialov za grafično dejavnost; proizvodnja in prodaja stranskih proizvodov, ki izhajajo iz glavne proizvodnje; prodaja uslug tiskarne; nabava in prodaja uslug; nabava surovin, repromateriala in opreme.

Direktor: *dipl. inž. Nenad Novaković; dipl. inž. Daniel Podpečan,* vodja servisnega in kontrolnega oddelka; *dipl. inž. Boris Kramberger,* vodja oddelka za razvoj in investicije; *dipl. inž. Vlado Simonič,* vodja komercialnega oddelka.

4. Titanov dioksid

Poslovna dejavnost: proizvodnja in prodaja titanovega dioksida; proizvodnja in prodaja stranskih proizvodov, ki izhajajo iz glavne dejavnosti; prodaja in nabava uslug; nabava surovin, repromateriala in opreme.

Direktor: *dipl. inž. Jakob Razpotnik; dipl. inž. Vili Raznožnik,* vodja proizvodnje; *dipl. inž. Jože Štumberger,* vodja oddelka za razvoj in investicije; *dipl. inž. Avgust Berk,* vodja komercialnega oddelka.

5. Vzdrževanje in energetika

Poslovna dejavnost: nabava in prodaja uslug vzdrževanja v okviru podjetja in izven njega; proizvodnja in prodaja energetskih virov; galvaniziranje kovinskih proizvodov; nabava in prodaja repromateriala in opreme.

Direktor: *dipl. inž. Anton Žerjav; dipl. inž. Mihael Burnik,* vodja oddelka za energetiko, *Milan Nikolič.*

6. Transport

Poslovna dejavnost: prodaja transportnih uslug železniškega in motornega prometa; nabava ustreznih transportnih potreb.

Direktor: *Viktor Skale, Rudi Malinovski.*

7. Kemija — Mozirje

V. d. direktorja *Ferdinand Erjavec.*

Skupne službe podjetja

Cinkarna, metalurško-kemična industrija, Celje, Kidričeva 19, n. sol. o.

Vpis v register okrožnega gospodarskega sodišča v Celju: 25. marca 1975, naknadno: 13. aprila 1976.

1. Glavni direktor: dipl. inž. ranjo Klinger (do 1976), za njim Bernard Krivec,
2. dipl. oec. Rudi Šibli, direktor zunanje trgovine,
3. Aleksander Rojnik, direktor finančno-računovodskega sektorja,
4. Franjo Tovornik, pravnik, direktor kadrovskega sektorja,
5. dipl. pol. Leopold Slapnik, direktor splošnega sektorja,
6. Hinko Haas, vodja plansko-analitske službe,
7. Avgust Praznik, pravnik, vodja pravne službe,
8. Marija Bernjak, vodja računovodstva,

9. Jožica Dimec, vodja finančne operative,
10. Bojan Horvat, pomočnik direktorja zunanje trgovine,
11. Jožica Zajc, računovodja,
12. Marija Vrečar, vodja oddelka dolgoročnih poslov in zavarovanja,
13. Marija Kolarič, vodja interne banke.

V tem razdobju se je središče tovarne premaknilo preko Hudinje pod Bukovžlak in proti teharskemu mostu.

Težave, ki so nastale pri proizvodnji titanovega dioksida, delavci solidarno polagoma premagujejo in obeta se večja uspešnost dela.

Že desetletja delajo skrbi tudi izpušni plini, ki spremljajo proizvodnjo žveplene kisline in jih javnost smatra za glavnega povzročitelja slabega zraka v kotlini. Tudi pri tem se obeta izboljšanje.

EMO (tovarna emajlirane posode)

Med vojno so v tovarni delali samo za vojno: stabilizatorje za bombe, oklopne plošče, morske mine, čutare in porcije iz aluminija, popravljali so pa tudi trupe in krila za avione.

Pritisk na delavce je bil velik, kljub temu je proizvodnja padala. Leta 1940 je dala tovarna 5.629, leta 1942 — 5.937 in leta 1944 samo 1.784 ton proizvodov.

Zaposlenih je bilo leta 1940 — 2.370, leta 1945 pa 1.079 delavcev. Okrog 100 delavcev je bilo v enotah narodnoosvobodilne vojske, 46 jih je padlo oziroma jih je okupator uničil, 17 družin je bilo v internaciji, mnogo pa izseljenih.

Ob koncu vojne je bila tovarna v razmeroma dobrem stanju, tehnično je pa vendarle bila že močno zastarela. Naše vodstvo je v glavnem angažiralo že obstoječe kapacitete ter je s tem razmeroma hitro dvignilo proizvodnjo emajlirane in pocinkane posode na predvojno stanje. Istočasno je začela izdelovati vrsto novih predmetov: kotle za centralno kurjavo, odpreske za kamione in traktorje, predmete za Iskro v Kranju in Elmo v Črnučah, za štedilnike tovarne v Bistrici pri Limbušu, delala je tudi za vojsko in proizvedla pločevinaste konstrukcije za novo tovarno organskih barvil, nato je v velikem obsegu začela izdelovati peči na olje in trdo gorivo, razne tipe radiatorjev, sanitarne naprave in posodje, ustrezajoče sodobnim zahtevam.

Delavci so se zavedali, da je v veliki meri od njih odvisen uspeh podjetja. Zato so zelo pridno delali. Prva leta po vojni so bila leta udarništva. Leta 1950 je tovarna dobila delavski svet in upravni odbor, kot prva činitelja samouprave. Skrbela sta za tehnični napredek, a tudi za potrebe delavstva. Že v početku so sestavili tarifni pravilnik, ki so ga po potrebah in izkustvih izpopolnjevali. Lotili so se tudi obnove tovarne, zgradbe niso več ustrezale ne tehniki ne zdravju ljudi. *Že leta 1953 so izdelali investicijski program za temeljito rekonstrukcijo.* Najprej so se lotili *upravnega poslopja.* Leta 1957 je bilo že delno in leta 1958 popolnoma uporabno. Nato so se lotili obnove tovarne same. Zaradi stroškov so delo izvrševali v etapah. V letih 1959 do 1962 je bila zaključena I. eta-

pa rekonstrukcije; zajela je posebno važne in obnove potrebne objekte: oblikovalnico posode, prirezovalnico, skladišče pločevine, pocinkovalnico in radiatorski oddelek, trafopostajo, kolesarnico.

Izenačili so tudi nivo tovarne in načrtno uredili potrebne instalacije. Celotna površina obnovljenih objektov je znašala 5.645 m², ureditev tal celo 15.445 m².

Potem so obnovo nadaljevali korak za korakom. Treba je bilo tudi na novo graditi.

Dne 25. decembra 1965 je delavski svet preimenoval podjetje v *EMO — emajlirnica, metalna tovarna, orodjarna.* V naslovu je bil že izražen program dela.

Leta 1971 je podjetje po sklepu delavskega sveta ustanovilo posebno tovarno, imenovano Emokontejner Celje z nalogo, da na industrijski način proizvaja kontejnerje in druge transportne naprave. Zgradili so tudi novo, veliko halo za proizvodnjo radiatorjev. Tovarna je ustanovila poseben študijski institut EMAJL, ki je bil izprva samostojen, nato ga je pa kot poseben obrat priključila podjetju (1967), poleg tega pa še mehanografski center.

Leta 1968 je sprejela tovarna v svoje okrilje emajlirnico kopalnih kadi (peči itd.) v Kruševcu in nato tovarno Tobi v Bistrici pri Limbušu.

Leta 1970 je imela tovarna povprečno 3.841 zaposlenih, od tega 53 % moških in 47 % žensk, vstopilo jih je v tem letu 580, izstopilo pa 617, 52,4 % uslužbenih je bilo mlajših od 30 let. Leta 1970 je uvedla 42 urni delavnik.

Do leta 1964 je kot glavni direktor vodil podjetje *Vladimir Veber.* Nato so si sledili: *inž. oec. Lojze Ilgo* (1963—1967), *dipl. oec. Ernest Vršeč,* v. d. (1967—1968), *dipl. oec. Rado Bremec* (1968—1972), *dipl. inž. strojn. Miro Jančigaj* (1972—1976), *Franc Gazvoda* (od 1976). Pomočnik direktorja Vebra je bil *Milan Zupanek.* Tehnični direktor celokupnega podjetja je bil v dobi obnove *dipl. inž. elektr. Rihard Pompe.*

Vodstvo Emokontejnerja je prevzel *dipl. inž. Jože Jonke.* Ko se je Jonke leta 1974 smrtno ponesrečil, mu je sledil *dipl. inž. Zoran Tratnik* (1974). Leta 1976 je dobil pooblastilo Edvard Markež, leta 1978 pa Anton Krebs, inž. org. dela.

Konec leta 1973 se je podjetje kot organizacija združenega dela (OZD) po samoupravnem sporazumu organiziralo v 8 temeljnih organizacij združenega dela (TOZD).

V register pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju je pa bilo 30. decembra 1974 vpisano kot organizacija združenega dela z 9 temeljnimi organizacijami. Te so:

1. *Tovarna frit.* Direktor: *dipl. inž. Jože Jošt.*
2. *Tovarna radiatorjev.* Vodja: *Drago Hempt.*
3. *Tovarna kotlov.* Vodja: *Ivan Gostečnik.*
4. *Tovarna orodja.* Vodja: *Ludvik Krese.*
5. *Tovarna odpreskov in avto-koles.* Vodja: *Albin Lesjak.*
6. *Elektronsko-računski sektor.* Vodja: *Anton Krebs.*
7. *Tvornica kupačih kada v Kruševcu.* Vodja: *Dragoslav Vučić.*

8. *Tovarna Tobi v Bistrici pri Mariboru.* Vodja: *Rudi Kreuh.*
9. *Tovarna posode.* Direktor: *dipl. inž. Dimitrij Černe.*
10. *Tovarna Emokontejner* (vključena kot TOZD leta 1976).

Obrat v *Kruševcu* je vodil Dragoslav Vučić, obrat v *Bistrici* najprej Rudi Krevh, nato pa Franc Kuhta.

Skupne službe:

Glavni direktor: dipl. inž. Miro Jančigaj, (za njim Franc Gazvoda, 1976), Zoran Tratnik, dipl. inž., pomočnik glavnega direktorja do 1976, za njim Miro Jančigaj; Jože Turnšek, pomočnik glavnega direktorja za marketing; Anton Rojec, dipl. iur., vodja pravne službe; Drago Mravljak, direktor gospodarsko-analitskega sektorja; Angelca Mihelin, vodja finančne službe; Marjan Pilih, dipl. oec., vodja zunanje-trgovinskih poslov; Rafael Čelik, dipl. oec., vodja zunanje trgovine; Jože Vajdetič, dipl. inž., vodja službe uvoza; Vera Tržan, vodja oddelka izvoza; Marija Vovk, samostojni referent izvoza; Angelca Geršak, samostojni referent izvoza; Olga Cokan, samostojni referent uvoza; Teodor Beltram, samostojni referent izvoza; Jaroslava Kolarič, samostojni referent izvoza; Justina Vengust, samostojni referent izvoza; Stojan Predič, samostojni tehnični delavec v nabavi; Marjana Lorber, dipl. agr., samostojni referent uvoza.

Dne 1. 7. 1975 je bil pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju vpisan razširjen predmet poslovanja, ki se glasi v celoti tako:

Izdelovanje na industrijski način: kremenčeve in živčeve moke, emajlov, frit in drugih surovin za emajliranje, pocinkanje in pokositranje; emajlirane, pocinkane, pokositrene, brušene, aluminijaste in druge posode; gospodinjskih in kuhinjskih aparatov in opreme kovinske in druge stroke, ki jo proizvaja na osnovi pogodb o posebnem poslovnotehničnem sodelovanju; raznovrstnih orodij in investicijske opreme za emajlirnice in pocinkovalnice ter za drugo kovinsko in predelovalno industrijo; higienskih in sanitarnih artiklov, kopalnih kadi, senčnikov za električno razsvetljavo, kovinske transportne embalaže, vključno butanke, cestnoprometnih znakov, uličnih in napisnih tablic, garderobnih omaric ter drugih drobnih predmetov za investicijsko vzdrževanje, kotlov za centralno ogrevanje in raznih klimatskih naprav in aparatov; radiatorjev in drugih grelnih teles; avtomobilskih koles; sestavnih delov strojev in naprav, odpreskov in odkovkov, delov za proizvodnjo motornih vozil, strojegradnjo, elektro in ostalo kovinsko industrijo; raznih kuhinjskih in gospodinjskih aparatov, naprav za ogrevanje stanovanj in drugih prostorov; raznih sanitarnih in električno-toplotnih naprav; kopalnih kadi; raznovrstnih orodij za kovinsko in drugo predelovalno industrijo; opravljanje storitev: na emajliranju, pocinkanju, strojni obdelavi raznih kovinskih predmetov, obdelavi podatkov na elektronskih strojih, usposabljanje kadrov za elektronsko obdelavo podatkov; organizacija in študij elektronske obdelave podatkov; prodaja izdelkov na drobno, ki jih proizvaja podjetje; opravljanje servisnih storitev za proizvode podjetja, izvrševanje preiskav materiala in konstrukcij v kovinski in emajlirski stroki, opravljanje uslug in storitev

članom podjetja ter gospodarjenje s stanovanjskimi hišami pod upravo podjetja, opravljanje prometa blaga na debelo in drobno nadomestnih delov lastnih proizvodov, projektiranje investicijskih objektov in naprav ter izvajanje inženiringa, vse za področje centralnega ogrevanja in klimatizacije.

Medtem je podjetje sklenilo pogodbo za medsebojno sodelovanje in pomoč s kranjsko tovarno Iskra. Pogodba je začela veljati 1. januarja 1973. Kot član v sestavi združenja je EMO dobil ime: *Iskra tovarna emajlirane posode in metalne opreme Celje v združenem podjetju ISKRA Kranj*, v skrajšanem besedilu pa: *»ISKRA-EMO« Celje — ISKRA Kranj.*

Ker je nato ISKRA stopila v sodelovanje z velenjskim Gorenjem, je EMO postalo član še širšega združenja.

Podjetje zavzema preko 43.000 m² skupnega tovarniškega zemljišča, ki meri 177.200 m². V podjetju je preko 6.032 raznih strojev in naprav ter ogrodij, v čemer so zapopadeni tudi stroji in naprave ter drugi inventar industrijske šole, tovarniške ambulante in počitniške kolonije. Podjetje ima 48 hiš s 715 stonovanji. Novo naselje na Hudinji ima več stolpičev, ki so last tovarne EMO, a tudi več enodružinskih in vrstnih hišic, ki so nastale z njeno pomočjo.

Velik je tudi prispevek podjetja v solidarnostni sklad za gradnjo stanovanj.

ZLATARNA

Zlatarstvo v Celju ima izmed vseh proizvodnih panog razen kmetijstva najdaljšo, petstoletno tradicijo. Gojilo se je stoletja na obrtni način. Šele leta 1894 je Franc Pacchiaffo dal svoje podjetje registrirati kot »Prvo štajersko draguljarsko tovarno«. Zaposloval je tedaj okrog 100 oseb.

Po prvi svetovni vojni je Frančev sin Avgust dal podjetje izbrisati iz registra. Nastalo je novo podjetje Zlatarka, in sicer kot podružnica zagrebškega podjetja. Ni pa uspevalo. Leta 1921 sta brata Alojzij in Ivan Knez osnovala novo podjetje v Zidanškovi ulici, odkoder sta se naslednje leto preselila v Gaberje. Leta 1924 se jima je pridružil Avgust Pacchiaffo. Podjetje je zopet vzcvetelo. Na leto je predelalo okrog 60 kg zlata in okrog 500 kg srebra. Med drugo svetovno vojno je okupator vzel podjetju moške delavce in Ivan Knez (brat Anton in August Pacchiaffo sta umrla v avtomobilski nesreči v Trstu leta 1934), ga je komaj rešil in vzdrževal z nekaterimi delavkami.

Po osvoboditvi je podjetje začelo znova delati. V smislu zakona je bilo podružabljeno in je dobilo ime Zlatarna. Do leta 1956 ga je kot direktor vodil *Viktor Kodre*. Sledil mu je *Ludovik Leskošek*. Leta 1964 so pa vodstvo poverili *Vladimirju Vebru*, ki mu je kot glavni direktor 7. junija 1979 sledil Stane Seničar.

Leta 1969 se je podjetje iz Gaberja (Cinkarniška ulica) preselilo v svetle in zračne prostore nove zgradbe v Kersnikovi ulici. Izza leta 1950 je imelo samoupavo z delavskim svetom in upravnim odborom. Delavski

svet se je v svojem vodstvu menjaval. Nekoliko manj upravni (poslovni odbor). Leta 1969 mu je bil na čelu *Franc Rak*, potlej pa *dipl. inž. Srečko Pukl*.

Po poslovno-tehničnem sodelovanju z *Zlatarstvom Trbovlje* in *Ateljejem za zlatastvo Ljubljana* je prišlo leta 1970 do združitve vseh treh podjetij v organizacijo združenega dela »Zlatarna Celje«. Konec leta 1970 se je organizaciji združenega dela pridružilo še podjetje *Aurodent Ljubljana*.

Združeno podjetje si je izbralo skupen delavski svet in skupen poslovni odbor (voljen na 4 leta).

Konec leta 1971 je bil sklenjen sporazum o poslovno-tehničnem sodelovanju tudi s podjetji Zlatar Sarajevo, Rubin Zagreb, Tehničar Split in Filigran Prizren. Za koordiniranje dela so izvolili koordinacijski odbor. Nekaj let je podjetje sodelovalo tudi s steklarno v Rogaški Slatini.

Podpisniki združenega podjetja, vpisani v registru pri gospodarskem sodišču, so bili naslednji:

a) Zlatarna Celje — direktor Vladimir Veber, njegov namestnik Ivan Meke, računovodja Ljudmila Cizej, vodja skupnih strokovnih služb Anica Berglez in Ljubica Kranjc (za počitniški dom),

b) za Zlatarstvo Trbovlje — direktor Janez Zavolovšek, namestnik Oton Rančigaj, računovodja Zlata Ikica,

c) za Zlatarstvo Ljubljana — direktor dipl. inž. Boris Rahovski, računovodja Zdenka Lombar,

č) za Aurodent Ljubljana — direktor Zdenko Jerala, računovodja Majda Favai.

Celjsko podjetje se je delilo v tri delovne enote: proizvodno I, proizvodno II in delovno enoto prodaje na drobno in veliko.

Do leta 1974 se je število njegovih prodajaln dvignilo na 24, bile so v različnih mestih Jugoslavije.

Število zaposlenih na matičnem podjetju se je dvignilo na blizu 300, v vseh podjetjih skupaj na okrog 450.

Zlata so predelali v matičnem podjetju leta 1972 — 1.243 kg, srebra pa 3.141 kg, v ostalih podjetjih zlata okrog 300 kg, srebra pa v Trbovljah 300 kg.

Leta 1974 je znašal promet v vseh podjetjih okrog 450 milijonov din. Čisti dobiček pa okrog 56 milijonov din.

Všteto je že v tem letu priključeno podjetje *Aurea*, ki je bilo prvič vpisano v sodni register 8. julija 1954 kot Aurea — predelovalnica vseh vrst kovin, dne 3. julija 1962 je bilo vpisano ime v spremenjeni obliki: Gospodarsko podjetje Aurea, obrtno-kovinska predelovalnica kovin Celje.

Leta 1974 je imelo podjetje 102 zaposlena in okrog 25 milijonov din prometa. Po preselitvi v novo zgradbo, ki bo poleg matičnega podjetja, se bo število zaposlenih dvignilo na 180, promet pa na 40 milijonov din.

Leta 1978 se je Aurea zopet osamosvojila.

V smislu novega zakona se je podjetje 10. julija 1974 vpisalo pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju kot organizacija združenega dela, obsegajoča 5 temeljnih organizacij združenega dela:

1. *TOZD Zlatarna Celje*

Direktor: *dipl. inž. Srečko Pukl, Ivan Vok,* vodja proizvodnje, *Ljudmila Cizej,* računovodja, *Ljubica Krajnc,* vodja financ.

2. *TOZD Atelje za zlatarstvo, Ljubljana*

Direktor: *dipl. inž. Vladimir Rahovsky, Dušan Kobler,* tehnični vodja, *Marjeta Babič,* računovodja.

3. *TOZD Zlatarstvo Trbovlje*

Direktor: *Janez Zavolovšek, Oton Rančigaj,* tehnični vodja, *Zlata Ikica,* računovodja.

4. *TOZD Aurodent, Ljubljana,* rafinerija dragih kovin

Direktor: *Zdenko Jerala, Franc Trtnik,* tehnični vodja, *Majda Favai,* računovodja.

5. *TOZD Aurea, Celje*

Direktor: *Drago Kosaber,* računovodkinja prej *Angelca Majcen,* za njo *Albin Pučnik.*

6. *TOZD Trgovina Zlatarne Celje*

Direktor: *Anica Berglez, Slavko Jerič,* vodja komerciale, *Berta Lednik,* finančni računovodja.

Skupne službe

Vladimir Veber, direktor.

Predmet dejavnosti:

Zlatarna Celje

a) proizvodna dejavnost: rafiniranje, legiranje in predelava plemenitih in neplemenitih kovin, proizvodnja polizdelkov in finalnih izdelkov iz plemenitih in neplemenitih kovin ter okrasnega kamenja (vseh vrst nakita, bižuterije, jedilnega pribora in okrasnega posodja, anod, spajk, elektrod, kontaktov itd.), predelava in proizvodnja vseh vrst zobnega zlata in nadomestil, opravljanje uslužnostne dejavnosti iz gornjega proizvodnega področja (zlatenje, srebrenje, platiniranje, rodiniranje itd.), montaža stenskih ur in popravilo vseh vrst ur;

b) iz postranske dejavnosti: opravljanje gostinskih, penzionskih storitev za domače in tuje goste (za člane kolektiva in nečlane) v lastnem počitniškem domu, nakup in prodaja kontaktov itd. iz čistih plemenitih in neplemenitih kovin, nakup in prodaja značk, plaket, spominkov ter darilnih predmetov vseh vrst, izdelanih iz kovin, jedilnega pribora in namiznega posodja, opreme orodij in reprodukcijskega materiala za proizvodnjo nakita, bižuterije itd.

Trgovina Zlatarne Celje

Blagovni promet na veliko — nakup in prodaja:

— medicinski in farmacevtski izdelki in medicinski instrumenti, in sicer: zobno zlato in njegovih nadomestkov, odkup lomljenega zlata in zamenjava zobnega zlata za lomljeno zlato, nakup in prodaja paladija in auropala in njih odpadkov, nakup in prodaja vseh vrst dentalnih pripomočkov, instrumentov in aparatov;

— valjani in vlečeni izdelki neželezne metalurgije, in sicer: nakup in prodaja plemenitih in neplemenitih kovin, njih polizdelkov, nakup in prodaja spojk, anod, talil itd. iz čistih ali legiranih plemenitih in neplemenitih kovin;

— kovinsko-predelovalno in tehnično blago, in sicer: nakup in prodaja izdelkov, končnih izdelkov iz plemenitih in neplemenitih kovin.

— steklo, porcelan in keramično blago, in sicer izdelki iz navadnega in kristalnega stekla.

a) blago široke potrošnje — galanterijsko in bazarno blago in igrače, in sicer: okrasno kamenje, briljanti, biseri itd. ter njihovi izdelki, polizdelki, prodaja bižuterije vseh vrst, prodaja značk, plaket, spominkov ter darilnih predmetov vseh vrst iz nekovin, lesa, jantarja, slonove kosti itd., prodaja izdelkov domače obrti, prodaja vseh vrst embalaže za nakit, bižuterije, stekla, ur itd.

b) blago široke potrošnje — ure in izdelki iz plemenitih kovin, in sicer: prodaja vseh vrst ur in njihovih delov, vključno pasove, etuie, prodaja nakita vseh vrst.

Blagovni promet na drobno:

— medicinski in farmacevtski izdelki in medicinski instrumenti, in sicer: prodaja zobnega zlata in njegovih nadomestkov.

Atelje za zlatarstvo, Ljubljana

V proizvodni dejavnosti: izdelovanje nakita iz plemenitih kovin.

Zlatarstvo Trbovlje

V proizvodni dejavnosti: izdelovanje nakita iz plemenitih kovin, opravljanje juvelirskih, umetno-kovaških in filigranskih storitev, popravilo ur, izdelava in popravilo očal (optika).

Aurodent, Ljubljana

V proizvodni dejavnosti: rafinerije, legiranje in predelava plemenitih in neplemenitih kovin, proizvodnja polizdelkov in finalnih izdelkov iz plemenitih kovin (žica, spojke, anode, pločevina, trakovi itd.), proizvodnja in predelava vseh vrst zobnega zlata, njih nadomestkov in pripomočkov, opravljanje uslužnostnih dejavnosti iz gornjega področja, zamenjava zobnega zlata za lomljeno zlato, odkup lomljenega zlata.

Aurea Celje

V proizvodni dejavnosti: proizvodnja bižuterije vseh vrst, značk, plaket, emblemov, proizvodnja vseh vrst kontaktov, izdelava raznih kovinskih predmetov široke potrošnje, galvanizacija, montaža stenskih ur.

INDUSTRIJA TEHTNIC IN FINOMEHANIKE — LIBELA

Kot začetek Libele se smatra leto 1894 ko je mlad ključavničarski mojster Ivan Rebek ustanovil na Bregu majhno delavnico. Kljub nasprotovanju Nemcev se mu je posrečilo, da je naslednje leto prenesel obrat v mesto, v Poljsko ulico (ki je bila tik za Braniborom, in so jo pozneje po Rebeku označevali kot Ključavničarsko), leta 1923 se je pa preselil v prvo hišo Mariborske ceste, v soseščino tedanje cerkve sv. Duha. Poleg ključavničarskih del je začel tudi popravljati tehtnice. Okrog leta 1907 je izdelal prvo mostno tehtnico z nosilnostjo 3.000 kg. Tik pred prvo svetovno vojno je imel že okrog 20 pomočnikov. Med vojno so skoraj vse pomočnike poklicali k vojakom in mu delavnico zasegli, S preostalimi delavci in vajenci se je preselil v zasilne prostore.

Po vojni se je podjetje opomoglo, izza leta 1923 je delalo v novih prostorih št. 1 ob začetku Mariborske ceste v soseščini tedanje cerkve sv. Duha.

Že leta 1923 je Rebek izdeloval mostne tehtnice večjih nosilnosti. Proti koncu desetletja ga je svetovna gospodarska kriza močno prizadela. Tedaj je prevzel vodstvo podjetja Ivanov sin Anton, ki ga ni samo rešil, ampak ga je tudi dvignil. Izreden uspeh je dosegel leta 1928, ko mu je uspelo, da je kljub hudi konkurenci zmagal s prvo vagonsko tehtnico. Bil je varčen in je vsa sredstva vlagal v podjetje. Tako si je nabavil več novih in sodobnih strojev. Leta 1939 je izdelal prvo lokomotivsko tehtnico.

Okupator je podjetje zaplenil in izročil vodstvo komisarju. Antona Rebeka je zaprl, on se je sicer še rešil, *brata Bratomila in sestro mu je pa ustrelil.* Še nekaj drugih delavcev je padlo v vrsti talcev. Iz Rebekove delavnice je bil narodni heroj *Janko Skvarča* — ki je decembra 1943 padel v Bistrici ob Sotli kot komandant Kozjanske čete v boju s kočevskimi vermani.

Po osvoboditvi je *Anton Rebek* obnovil obrat, delavci so se vračali in pridno delali. Decembra 1946 je bilo podjetje v smislu zakona nacionalizirano. Vodstvo je prevzel *Albin Zupanc.* Anton Rebek je dobil službeno mesto v tovarni emajlirane posode. Ob nacionalizaciji je podjetje dobilo ime *Tovarna tehtnic Celje.*

Leta 1947 so priključili k njej podjetji *Žično* in *Perforacijo.* Podjetje se je preimenovalo v *Tovarno tehtnic in sit.* Leta 1952 se je Žična osamosvojila in tovarna si je vrnila prejšnje ime, *Perforacija* je pa še danes v sklopu Libele kot samostojen storitveni obrat. V razdobju 1947 do 1952 je nastalo v tovarni marsikaj novega, najpomembnejša je pa bila konstrukcija plavajočih vagonskih tehtnic, ki so se razlikovale od prejšnjih razbremenilnih. S tem je bila premagana meja 100 ton, poslej je lahko tovarna izdelovala tudi največje tehtnice za tirna vozila. Drug pomemben proizvod so bile avtomatske silosne tehtnice, kakršne rabi zlasti mlinska industrija. Novost so bili registrirni aparati za vagonske in cestne tehtnice, ki so jim sledili registrirni aparati za tehtnice do 30 ton.

Oktobra 1950 so v tovarni izvolili prvi delavski svet in upravni odbor. Predsednik delavskega sveta je bil *Stanko Avdič,* upravnega odbora

pa *Janko Krašovec*. Leta 1952 se je poslovil od podjetja Albin Zupanc, na njegovo mesto je občinski odbor imenoval *Janeza Trofenika*.

Leta 1952 se je del tovarne preselil na Spodnjo Hudinjo v bivšo *Kudiševo tekstilno tovarno*. V letih 1952 do 1954 je podjetje osvojilo izdelovanje merilnih krožnih glav KG I in KG II, avtomatskih tehtnic za transportne trakove, model ATT, in polavtomatskih tehtnic za vrečavanje.

Leta 1954 je kolektiv zgradil na Spodnji Hudinji *prvi del montažne hale*, vanj se je preselila proizvodnja težkih tehtnic, ki so jo dotlej opravljali na prostem. Zdaj so lahko število zaposlenih dvignili na 200. Leta 1957 si je podjetje nadelo nalogo, da delovni postopek bolj in bolj racionalizira. V zvezi s tem je leta 1958 začel delati *tehnološki oddelek*. Uspeh se je kmalu pokazal, saj so pri posameznih proizvodih znižali delovni čas za 50 ali celo več %. Začeli so tudi izdelovati razne kuhinjske in industrijske, zlasti dozirne tehtnice. Prvo električno upravljano dozirno tehtnico so izdelali leta 1960 za tovarno živilske krme v Futogu. Leta 1968 so že večje število elektromehanskih šaržno-dozirnih tehtnic prodali v Sovjetsko zvezo. Leta 1961 so zgradili *drugi del velike montažne hale* in še več pomožnih objektov.

V naslednjih letih so proizvodnjo izpopolnjevali. Leta 1964 so pridelali prvo elektro-mehansko tračno tehtnico za rudnik pri Gornjem Milanovcu.

Leta 1964 so tehnični sektor razdelili v dva: v *proizvodnega* in *tehničnega*. Tehnični sektor je prevzel vlogo priprave. Komercialni sektor se je pa razdelil na *prodajni* in *nabavni sektor*.

Tovarna je toliko napredovala, da je sama krila 80 % jugoslovanskih potreb.

Leta 1964 si je podjetje po javnem natečaju nadelo ime *LIBELA*.

Trde predpise glede cene so leta 1965 nekoliko sprostili, kar je omogočalo večjo akumulacijo. To je tovarni omogočilo, da si je zgradila še *južno halo*. V tem času je tovarna kot novost dodala dozirne elektromehanične *tračne tehtnice DTT*. Leta 1968 je prišla na vrsto serijska proizvodnja kopalniških tehtnic.

Leta 1968 se je Libeli priključilo podjetje *finomehanike IFA*, ki je prišlo v težkoče. Tudi to podjetje je nastalo iz obrtne delavnice, ki jo je pred vojno v Vrunčevi ulici za izdelavo fotografskih potrebščin ustanovil *Ivan Drofenik*. Po vojni se je podjetje nekoliko povečalo. Leta 1948 je bilo nacionalizirano in je prišlo v sestav celjskih mehaničnih delavnic. Njeni izdelki so bili kvalitetni in znani po vsej Jugoslaviji pod imenom *IDRO*. Septembra 1950 se je Idro priključil k Instalacijam Celje, *današnji Klimi*. Leta 1953 se je obrat osamosvojil. Direktor je bil Ivan Drofenik. Začel je izdelovati še druge izdelke, med njimi risalne mize tipa AO. Leta 1950 se je podjetje preselilo v nove prostore v Kidričevi ulici, kjer je še danes. Število zaposlenih se je dvignilo na 200.

Začeli so izdelovati raznovrstne aparate, fotografske potrebščine so opustili. Leta 1960 so sprejeli novo ime *IFA* (industrija finomehaničnih aparatov). Leta 1966 je prišlo podjetje pod prisilno upravo.

Dne 1. januarja 1968 se je pridružilo Libeli, ki mu je odstopila nekaj svojih izdelkov in mu pomagala, da se je opomoglo.

Oktobra 1971 je Libelo zadela nesreča. Stara delavnica na Mariborski cesti je zgorela. Podjetje je pa istočasno mislilo na izpolnitev svoje proizvodnje.

Leta 1972 je v sestavu tovarne na Spodnji Hudinji zgradilo *novo proizvodno halo,* v kateri je namestila predmontažo, lakirnico in finalno montažo. Tu je proizvodnja stekla 1. maja 1973. Nato so zgradili še mehanično delavnico in podaljšali montažno halo.

Poleti 1973 je direktor Janez Drofenik prosil za razrešitev. Sledil mu je *Jože Bobnar,* ki je dotlej 9 let vodil tehnični sektor.

Na zagrebškem velesejmu 1974 je poleg drugih izdelkov vzbujala posebno pozornost elektronska računska tehtnica 5 kg. Med novimi izdelki je bil tudi nov registrirni aparat za težke tehtnice.

To leto je bilo zgrajeno izredno lepo novo poslopje za upravo in strokovne službe. Gradilo ga je podjetje Gradis.

Podjetje zaposluje okrog 700 uslužbencev. Dnevna proizvodnja je že leta 1970 znašala okrog 10 ton raznih tehtnic in finomehaničnih proizvodov. Proizvaja naslednje vrste tehtnic in drugih izdelkov: tehtnice za osebno uporabo v gospodinjstvu, za trgovino in gostinstvo, za kmetijstvo, za transport, za industrijo in rudarstvo, birotehnično opremo (risalni aparati itd.), opremo za gostinstvo, etiketirne aparate, oljne in plinske gorilce, fotografsko opremo, varilno-tehnične aparate.

V sestavu ima delovno društvo Ljudske tehnike. Predstavništva in servise ima: v Beogradu, Čupriji, Nišu, Novem Sadu, Sarajevu, Skopju, Subotici, Zrenjaninu in Trebinju.

Nazadnje je bilo podjetje registrirano pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju 23. maja 1975.

Dotedanji *v. d. Jože Bobnar* je bil vpisan kot direktor z neomejenim pooblastilom za podpisovanje;

dipl. oec. Dominiku Bovhi je kot v. d. vodja finančnega sektorja sledila *Tonika Mernik, oec. tehnik.*

Kot vodja prodajnega sektorja je pa vpisan *Vinko Rehar, oec.*

Podjetje proizvaja in prodaja sledeče proizvode: vse vrste tehtnic za industrijo, kmetijstvo, trgovino in široko potrošnjo, naprave in opreme za pisarne ter projektivne biroje, foto potrebščine, aparate in strojčke za gostinstvo in trgovino (aparate za ekspres kavo, kavne mline, stroje za pomivanje posode, risarske deske itd., gorilce na olje in plin (razne velikosti), pnevmatske elemente, pnevmatske stroje in pnevmatsko opremo, izdelke za otroške igre.

Opravlja razne vrste strojnih in drugih storitev (pletenje žičnih trakov, perforiranje pločevine, razne vrste strojnih obdelav, kovinolakiranje, galvanske in termične obdelave), opravlja servisiranje za celotni proizvodni program s servisno mrežo na področju Jugoslavije.

Na razstavi v Zagrebu (1967) in nato v Moskvi je podjetje doživelo veliko priznanje. Doma je ustanavljalo zastopstva (Beograd, Zagreb) in

servisne delavnice. Začelo je tudi izvažati ne samo na Vzhod, ampak tudi na Zahod.

Leta 1971 je imelo podjetje 678 zaposlenih. Libela je izdelala v tem letu proizvodov za 2.273,3, IFA pa za 202,1 ton. Libelina proizvodnja je bila vredna 47,600.000, Ifina pa 15,264.000 din.

Avgusta 1972 je imelo podjetje 705 (164) zaposlenih.

TOVARNA ŽIČNA CELJE

Nastala je iz dveh predvojnih podjetij za žične izdelke: Fuchsovega in Vrabičevega. Fuchsovo (Prva jugoslovanska industrija) je bilo v Gaberju in Vrabičevo na Dolgem polju ob Ipavčevi ulici. Po vojni sta se združili pod imenom *Tovarna pločevinastih in žičnih sit* in se leta 1949 fuzionirali s *Tovarno tehtnic*. Leta 1952 sta se kot Tovarna žičnih izdelkov osamosvojili.

Leta 1969 je podjetje svoj proizvodni program razširilo, tako da proizvaja: vibracijska sita, transportne trakove, vzmetnice za pohištvene izdelke in avtomobilsko industrijo, žična pletiva in vrvične mreže za gradbeništvo.

Proizvodni sektor — direktor dipl. oec. Livio Rajko. *Komercialni sektor* — direktor dipl. inž. Strahimir Vuković. *Računovodsko-finančni sektor* — direktor ekonomist Ivan Špes. *Splošni (kadrovski) sektor* — direktor dipl. pravnik Aleš Germ. *Vodja razvojno analitičnega oddelka* — dipl. inž. Ervin Zeme. *Vodja plansko-analitičnega oddelka* — dipl. oec. Marija Rotar. *Predsednik delavskega sveta* — Vita Kuzman. *Sekretar osnovne organizacije ZK* — Franjo Zamosko. *Predsednik sindikata* — inž. Ivan Hrastnik.

Prvi direktor je bil *Konrad Kos*. Leta 1956 mu je sledil *Stanko Kokol*. Leta 1972 je krajšo dobo bil v. d. direktor *dipl. inž. Franc Razpotnik*, novembra 1972 je kot generalni direktor prevzel vodstvo *dipl. inž. Franc Dragan*, dipl. inž. Razpotnik je postal njegov pomočnik.

KLIMA, INDUSTRIJA AEROTERMIČNIH NAPRAV CELJE

Izza 1966 industrija aerotermičnih naprav. Naslednica predvojnega Gradovega ključavničarskega in vodovodnega podjetja ter še nekaterih manjših delavnic. Po osvoboditvi se je najprej imenovalo *Kovinsko podjetje*. Proizvajalo je: štedilnike, straniščne školjke, čučavce.

Leta 1966 so bili vpisani v sodni register naslednji predmeti: proizvodnja in montaža termičnih aparatov in naprav, ventilacijskih aparatov in naprav, klimatskih aparatov in ogrevalnih naprav, vodovodov in cevnih mrež, termičnih posod, odvajalcev kondenzatov, prirodnih strojev in konstituiranje vseh v to proizvodnjo spadajočih izdelkov in naprav.

Nadalje: prodaja lastnih in kooperacijskih izdelkov, opreme in storitev, ki so z lastnimi in kooperantskimi izdelki tehnološko zaključena enota oziroma njen sestavni del.

Izvajanje del po načelu inženiringa (na ključ), ki obsega:

a) sodelovanje pri sestavi projektov opreme, ki jo bo izdelovalo podjetje,

b) izvajanje naročenih del s koriščenjem lastnih sredstev,

c) montažo opreme,

č) spustitev montaže v pogon.

Razen tega vrši podjetje servisno delavnost, prodaja rezervne dele za lastno in kooperantske izdelke ter za izdelke tretjih oseb, prodaja pa tudi viške neproduktivnega nekurantnega in odpadnega materiala.

Prvi direktor *Hari Šentjurc* je umrl leta 1957. Sledil mu je *Marjan Mazej*, ki je vodil podjetje do 1978. Mazej je bil prej tehnični vodja, to mesto za njim prevzel *Franc Boben*. Računovodstvo je do leta 1956 vodil Vojko Vučer, potlej pa Peter Oder, finančni sektor Majda Ogrizek-Lednik, prodajni sektor najprej inž. Boris Lačar, nato Ivan Gobec (1963—1966) in končno Oskar Skočir. Pomočnik direktorja Drago Capuder.

Leta 1974 so že bili v vodstvu podjetja: Jožef Zidanšek, dipl. oec., direktor skupnih služb, Vodeb Anica, finančni knjigovodja, inž. Valter Špeglič, vodja prodajnega sektorja, Štefan Jug, vodja nabavnega sektorja.

Dne 3. decembra 1974 je podjetje kot organizacija združenega dela pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju registriralo dve temeljni organizaciji združenega dela:

1. *Industrijsko proizvodnjo.* Vodja *dipl. inž. Norbert Verhovec,*

2. *Montažno proizvodnjo.* Vodja *inž. Anton Klakočer.*

Skupne službe

Marjan Mazej, glavni direktor, umrl leta 1978; Jože Zidanšek, dipl. oec., direktor skupnih služb; Majda Lednik, računovodja; Anica Vodeb, vodja finančnega knjigovodstva; inž. Valter Špeglič, vodja komercialnega sektorja; Cveto Kovač, oec., vodja nabavnega oddelka; Ivan Kajba, dipl. oec., vodja plansko-ekonomskega sektorja; Andrej Drolle, vodja splošnega sektorja.

Predmet dejavnosti

V notranjem prometu:

1. Glavne dejavnosti: proizvodnja in montaža termičnih aparatov in naprav, ventilacijskih aparatov in naprav, klimatskih aparatov in naprav ogrevanja, vodovoda, cevnih mrež, termičnih posod, odvajalcev kondenzatov, prirobnih strojev in konstruiranje vseh v proizvodnjo spadajočih izdelkov in naprav, prodaja lastnih in kooperantskih izdelkov, opreme in storitev, nakup in prodaja takih izdelkov, opreme in storitev, ki so z lastnimi in kooperantskimi izdelki tehnološko zaključena enota oziroma njihov sestavni del, izvajanje del po načelu inženiringa (na ključ), ki obsega:

a) sodelovanje pri sestavi projektov opreme, ki jo bo izdelovalo podjetje,

b) izvajanje naročenih del s koriščenjem lastnih in kooperantskih kapacitet,

c) montažo opreme in

d) spustitev opreme v pogon.

2. Stranske dejavnosti: servisiranje lastnih izdelkov in storitev ter izdelkov in storitev poslovnih partnerjev, prodaja rezervnih delov in opreme za lastne in kooperantske izdelke ter izdelke tretjih oseb, opravljanje in prodajanje storitev kooperantom in tretjim osebam z razpoložljivimi stroji in napravami, prodaja viškov zalog reprodukcijskega, nekurantnega in odpadnega materiala.

OPEKARNA

Obrat na Hudinji sega po zgodovinskih poročilih že v začetek novega veka, najbrž je pa še starejši. Zadnji lastniki v avstrijski in v prvi jugoslovanski dobi so podjetje modernizirali. Toda zaloge gline so se začele bližati koncu. Regulacijski plan mesta tovarne že ni več upošteval. Leta 1974 je delavski svet združenih opekarn sklenil, da obrat opusti. Tem večjo pozornost je posvetil obratu v Ljubečni. Tu so že leta 1856 začeli uporabljati križne peči po načelu trajnega ogrevanja v komorah s stopnjevanjem porasta toplote. Leta 1892 so zgradili krožno peč s 14 celicami. Leta 1940 so uvedli polavtomatsko obratovanje. Okrog 1960 so nabavili najnovejše kurilne aparate na mazutski pogon. S tem so hitrost žganja in kvaliteto opeke podvojili. Leta 1972 so pa zgradili zelo moderen popolnoma avtomatiziran obrat Ljubečna II s kapaciteto 24 milijonov opečnih enot v eni izmeni letno. Že tedaj so računali na dvoizmensko obratovanje. Proizvodni program opekarne je obsežen. Poleg vseh vrst zidne opeke izdelujejo še stropne elemente, porolitne plošče, fasadno opeko in visoko kvalitetno klinker opeko in visoko kvalitetni klinker zidak. Po posebnem naročilu izdelujejo tudi radialno opeko za tovarniške dimnike. Kot kooperant Tovarne gospodinjske opreme »Gorenje« Velenje izdelujejo v opekarni tudi protiuteži za pralne stroje, šamotno opeko in šamotno moko za štedilnike. Leta 1973 so v kooperaciji začeli izdelovati montažne strope, sestavljene iz nosilcev kvalitetnega armiranega betona z opečno oblogo in opečnim polnilom.

Oba obrata delata na industrijski način. Obrat na Spodnji Hudinji je proizvajal razen navadnih vrst tudi šamotno opeko in klinker izdelke, primanjkalo pa mu je že gline.

Do leta 1973 je bil direktor podjetja *Stanko Sodin,* prejšnji lastnik, njemu sta sledila *dipl. oec. Janez Lenasi* in *Anton Pevec.*

Računovodje: Martin Kordiš (1955—1959), Albert Prodan (195 — 1978, pozneje šef investicijske izgradnje).

Komercialni vodja: Vinko Rehar (1955—1957) in Ivan Mihelin (1957—1969).

V tovarni je 308 (72) zaposlenih.

Opekarstvo v Ljubečni, almanah, 1972.

METKA, TEKSTILNA TOVARNA, KONFEKCIJE IN INDUSTRIJSKA PRODAJALNA CELJE

Tovarna Metka je nastala iz dveh predvojnih tovarn, ki sta bili zgrajeni obe blizu križišča sedanje Ipavčeve ulice in Dečkove ceste na svetu, ki je bil mestna last in je pripadal graščini Spodnji Lanovž. Obe tovarni sta nastali leta 1929, eni je bil lastnik Henrik Weinberger, ki se je zatekel k nam z Dunaja, druga je pa bila last sudetskega Nemca Bergmanna.

Tovarni sta se do vojne toliko dvignili, da je vsaka izmed njiju imela nad 100 statev, zgradila tkalnico, dopolnjujoče obrate in zaposlovala 150 do 200 oseb, večinoma žensk.

Vodilna mesta so imeli tujci, le Weinberger je pred vojno med vodilnimi imel že tudi nekaj Slovencev. Predilnic tovarni nista imeli in sta prejo uvažali. Pač pa sta polagoma dobili oddelke, ki so tkalnici nujno dopolnjevali: barvarno, belilnico, smodilnico, kosmatilnico, oddelek kalandrov in merilnico tkanin. Weinberger je izdeloval popeline za srajce, damaste, podloge, rokavino, inlete, žimno podlago, flanele in vrsto tovrstnih tkanin, Bergman pa razne vrste hlačevine, kepre, flanele, oksforde in podobne tkanine.

Ko je izbruhnila vojna, je Weinberger (žena je bila rancozinja) pobegnil, Bergmannu je pa bil okupator dobrodošel. Weinbergerjevo tovarno je okupator izročil kočevskemu Nemcu Kressetu.

Med vojno so zaradi pomanjkanja surovin vrsto izdelkov zmanjšali, proizvodnja je silno padla. Proti koncu so pobegli tujci vzeli seboj, kar so mogli.

Po vojni so delavci pridno prijeli za delo in že konec 1945 dosegli predvojno proizvodnjo. Weinberger je svojo tovarno poklonil državi, Bergmannova je pa bila zaplenjena. Obe tovarni so združili v eno, Metko = mehanično tkalnico (1946).

Polagoma so podjetje dopolnjevali: montirali so nove statve in raznovrstno opremo, leta 1956 so okrepili elektriko z dvema transformatorjema po 400 KVA in napeljali centralno kurjavo. Že leta 1952 so mesto predvojnih preprostih tkanin začeli izdelovati fine in najfinejše bombažne tkanine.

Leta 1959 je tovarna prevzela majhen obrat v Kozjem, nameščen v bivši graščini, ki je poleg predilnice imel nekoliko statev in konfekcijo.

Že leta 1964 je podjetje registriralo predmet proizvodnje s sledečimi navedbami: Proizvodnja raznih tkanin iz prirodnih in sintetičnih surovin, konfekcija robcev, posteljnega perila, raznih pregrinjal, zaves in gospodinjskih tekstilnih predmetov; prodaja izdelkov, polizdelkov in odpadnega materiala na debelo in drobno, nakup neobdelanega blaga z namenom oplemenitenja in prodaje; nakup gotovega blaga z namenom konfekcioniranja.

Vendar je tovarna životarila. Leta 1968—1969 so pa izvedli v njej temeljito rekonstrukcijo. Nabavili so sodobne avtomatizirane statve in avtomatizirano plemenitilnico. Odločili so se, da izdelujejo 25 artiklov,

razdeljenih v 7 skupin. Predvsem pa so se odločili za izdelovanje posteljnine, in sicer že izdelane, konfekcionirane.

Celotno delo so razdelili v naslednje sektorje: proizvodnega, splošno-kadrovskega, nabavnega, prodajnega in računovodskega. Proizvodni sektor je prevzel Drago Pušnik, analitsko proizvodni Valter Gorinšek, prodajni Vlado Kožar.

Obnovo je podprla občinska skupščina s sredstvi sklada skupnih rezerv.

Direktorji: *Janko Štrukelj* (1945—1946), *Alojzij Ašič* (1947—1948), *Albin Bicman* (1948—1950), *Evgen Ferlan* (1950—1964), *Rafael Petrič* (1964—1965), *Ladislav Rozin* (1965—1967), *Veljko Repič* (1967—1977), *dipl. inž .Zvone Dežnak* (od 1. novembra 1977).

Tehnični vodja: Rafael Petrič (1956—1976).

Računovodje: Götzl (1945—1955), Slava Križanič, por. Faletič (1955—1963), Ivan Breznik (1963—1967), Julija Sterniša (1967—).

Finančni knjigovodja: Anica Bogovič (1945—1957).

Vodja komerciale: Cveta Malačič (1955—).

Namestnica finančne knjigovodkinje: Fanika Koštomaj (1957—1960).

Vodja gospodarskega analitskega sektorja: Marjana Železnik-Kislinger (1967—1974).

Vodja splošnega kadrovskega oddelka: Vlado Ramor (1965—).

Od 1959—1960 je imelo podjetje tudi industrijski obrat v Šmarju, ki ga je vodil Ivan Lesar.

Industrijsko podjetje v Kozjem *Kozjanko*, priključeno leta 1959, je vodila Valburga Jevšnik.

Dne 22. oktobra 1974 je podjetje registriralo dva TOZD:

1. *TOZD proizvodnja tkanine* — v. d. direktor Drago Pušnik.

Temu TOZD pripada tudi industrijska prodajalna v Savinovi ulici, ki ji je poslovodkinja Greta Lorenčak.

2. *TOZD proizvodnja konfekcije v Kozjem* — direktor Veljko Kolar.

Drugi vodilni uslužbenci so isti kakor pred uvedbo TOZD. Na novo se navaja samo: Anton Skrubelj, finančni knjigovodja.

TOPER

Tovarna je edino podjetje, ki je nastalo v dobi okupacije. Okupatorjevi ljudje so ustanovili dve podjetji: Hido in Oberbauer. Značaju Topra je ustrezalo podjetje Hido, imenovano tako po dunajski firmi Lang & Lichtenecker. Hido je pri Pajku v Gaberju in pri Stermeckem pobralo stroje in blago in vse to namestilo v Kudiševi tekstilni tovarni na Spodnji Hudinji ter ustanovilo veliko šivalnico. Drugo podjetje je ustanovil neki Oberbauer. Najprej je pri Stermeckem v ozadju stavbe začel izdelovati gumijasto blago, npr. steznike. Potem je pa v Zavodni nasproti Zelenemu travniku zgradil prvotni del sedanjega Topra.

Takoj po osvoboditvi so iz Kudiševe tovarne prenesli sem stroje in material. Sledile so delavke in delavci. Vodstvo je ljudska oblast pove-

rila Videnšku, ki je bil že prej v podjetju. Nekako v jeseni je bila za direktorja imenovana Pepca Vidmajerjeva, Kardeljeva sestra. Ko je Vidmajerjeva odšla v Ljubljano, je krajšo dobo vodil podjetje Julij Sadnik, pred vojno direktor tekstilne tovarne v Preboldu, po vojni pa več let računovodja pri Topru. Od Sadnika je prevzel vodstvo Zoran Vudler. Mestni ljudski odbor je izdal leta 1948 odredbo o ustanovitvi podjetja *Tovarna perila, konfekcije, prešitih odej in pletenin.* To ime je podjetje obdržalo do leta 1965, ko so ga preimenovali v *Tovarno perila — Toper.*

Za Vudlerjem je podjetje več let vodil Franc Požun. Leta 1965 mu je sledil Franjo Plevnik. Že izza Vidmajerjeve je bil v podjetju Marko Jezernik, ki je pozneje postal tehnični vodja, za Plevnika in Antona Skoka, ki je postal direktor leta 1970, je bil Marko Jezernik pomočnik, leta 1972 je pa sam postal direktor in ostal na tem mestu do 1979. Leta 1965 je podjetje začelo izdelke izvažati, to je bilo deloma v zvezi z uvozom: iz tujine, zlasti iz Nemčije je dobivalo blago, ki ga je predelovalo in izdelke vračalo (»poplemenitene«).

Podjetje obilno zalaga jugoslovanski trg, a tudi izvaža. Prvotno se je posluževalo Jugotekstila, izza leta 1965 pa izvaža samostojno. Glavne izvozne države so: Zahodna Nemčija, Holandska, Švica, Velika Britanija, Italija, Kitajska, uvoz pa prihaja iz Nemčije, Češke, Holandske, Japonske.

Podjetju se je v zadnjih letih priključilo več zunanjih obratov, ki jih je pomagalo ustanoviti: v Šmarju, Šentjurju, Slovenjem Gradcu.

Na osnovi sklepa sprejetega na zboru delovnega ljudstva dne 25. decembra 1973, obsega organizacija združenega podjetja naslednjih pet TOZD:

1. *TOZD moško perilo* — direktor *inž. Drago Klepac*
— izdelovanje vseh vrst lahke moške konfekcije
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki lastne proizvodnje
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki iz uvoza, ki dopolnjujejo proizvodni program moškega perila

2. *TOZD damsko perilo* — direktor *Anka Četina,* prej *Lešek*
— izdelovanje vseh vrst lahke ženske konfekcije
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki lastne proizvodnje
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki iz uvoza, ki dopolnjujejo proizvodni program damskega perila

3. *TOZD Elegant* — direktor *dipl. inž. Zvone Dežnak* (do 1977)
— serijska izdelava vseh vrst tekstilne konfekcije
— izdelovanje vseh vrst oblačil po meri, ter izdelovanje vseh vrst uniform (krojaško-šivilske usluge)
— kemično čiščenje vseh vrst oblačil in tkanin
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki lastne proizvodnje
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki iz uvoza, ki dopolnjujejo proizvodni program iz Eleganta

4. *TOZD športna konfekcija* — direktor *Dominko Uršič*

— izdelava vseh vrst športne konfekcije in športne opreme
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki lastne proizvodnje
— opravljanje blagovnega prometa z izdelki iz uvoza, ki dopolnjujejo športni program

5. *TOZD Prevent* — direktor *Valter Grah.*

— izdelovanje zaščitne delovne obleke
— konfekcija

Sedež Slovenj Gradec — priključeno podjetje.

Splošne službe — direktor *Marko Jezernik.* Organizacijsko-kadrovski sektor: *Vili Skrt.* Računsko-finančni sektor: *Manfred Belcev.* Razvojni sektor: *Alojzij Justin.* Plansko analitski sektor: *Friderik Koštomaj.*

Matično podjetje ima 1.200 zaposlenih, s priključenima podjetjema (Elegant in Prevent) jih je 1.850. Med zaposlenimi je 90 % žensk. Število zaposlenih raste.

Nov naziv: *Tovarna modne konfekcije Toper Celje, Teharska cesta 4.*

Prvotne prostore je podjetje zelo povečalo z zgraditvijo dveh modernih hal: I (1964), II (1974). Graditelj: Gradis.

TOVARNA VOLNENIH ODEJ, ŠKOFJA VAS PRI CELJU

Tovarna je naslednica nekdanjega Premšakovega mlina in bivšega Majdičevega podjetja, ki je že v avstrijski dobi nastalo na mestu mlina in izdelovalo odeje na industrijski način. Tako dela še danes.

Po zakonu o nacionalizaciji je vlada Ljudske republike Slovenije prevzela podjetje in ga z odlokom z dne 24. septembra 1946 obnovila kot republiško podjetje. Za registracijo pri sodišču je bilo prijavljeno 23. decembra 1954.

Direktor podjetja je od obnovitve do danes *Janko Belak.*

Drugi vodilni uslužbenci so bili: Rezika Srnovšek (1946—1970) in Olga Gabrovšek (1970—), prva vpisana kot knjigovodkinja, druga kot računovodkinja; Martina Klančnik (1960—), finančni knjigovodja, Edvard Jerič (1964—1974) in Ljubomir Pavlović (1974—), tehnični vodji obrata.

Po zakonu o samoupravi je bilo podjetje na novo vpisano 16. maja 1974, ta vpis je bil obnovljen 18. maja 1976.

Po obnovljenem vpisu (1974) vodijo podjetje:

Janko Belak, direktor, *Olga Gabrovšek,* računovodja, *Martina Klančnik,* finančni knjigovodja.

Dne 13. julija 1973 je bilo podjetje vpisano kot član Poslovnega združenja tekstilne industrije v Ljubljani, isti datum pa ima tudi vpis članstva pri Poslovnem združenju proizvajalcev tekstila in konfekcije v Ljubljani.

Podjetje je imelo leta 1975 132 (91) zaposlenih.

Vodi samostojno knjigovodstvo in sestavlja zaključni račun. Sklepa s polno odgovornostjo vse pogodbe, ki so v zvezi z poslovanjem.

TAPETNIŠTVO

Tapetništvo je v okviru podjetja MLO Mizarstvo leta 1947 ustanovil njegov direktor Karel Golob. Imelo je svoj sedež v Zidanškovi ulici v prostorih prejšnje Dobovičnikove trgovine. Mizarstvo kakor Tapetništvo sta se leta 1949 priključili lesnemu podjetju Savinja.

Leta 1956 sta se od Savinje ločili, pri tem se je Tapetništvo osamosvojilo. MLO je osamosvojitev potrdil. Leta 1968 je podjetje razširilo svojo obrtno dejavnost še z drugimi deli: oblaganjem s plastičnimi masami, izdelovanjem in nameščanjem tapet na pod. Leta 1972 se je pripojilo tedaj ustanovljeno obrtno podjetje Mizar. Medtem je Tapetništvo ustanovilo nekaj zunanjih delavnic: v Velenju, Vojniku in Šempetru ter še Torbarstvo vsa v Celju; te delavnice so se osamosvojile.

Iz Zidanškove ulice se je podjetje preselilo na Mariborsko cesto, v prostore, ki jih je izpraznila Libela. Po požaru 1971 se je podjetje s svojimi delovnimi prostori razkropilo. Leta 1974 si je pa zgradilo še lepo dvojno tovarno v Kosovi ulici — za bivšim Cypplovim marofom med Teharsko cesto in Savinjo.

Tapetništvo z upravo je v enem in mizarstvo v drugem poslopju, vmes je prostorno dvorišče, ki ga na jugovzhodni strani omejujejo skladišča, na severozahodni strani pa nekoliko manjše vendar lepo obratovalno poslopje »Vrvice«.

Celotno podjetje vodi že od leta 1956 *Vinko Jovan.* Tehnični vodja Tapetništva je od leta 1966 *Silvo Lampret,* tehnični vodja mizarskega obrata je pa *Zapušek.*

Računovodkinja je *Marija Urbancl.*

Zdaj ima podjetje 95 zaposlenih.

Dela po naročilu. Tudi po dogovoru za ladjedelnice in Slovenijales.

VRVICA

Podjetje je v stari Jugoslaviji pod imenom Ami ustanovil trgovec Anton Mislej in je izdelovalo trakove in okraske. Leta 1940 je v sestavu podjetja Oblačilne delavnice MLO obnovilo delo. Bilo je nastanjeno v Belakovi vili na Hudinji, odkoder se je preselilo v Stanetovo ulico v hišo Nana. Leta 1949 je bilo priključeno k Tekstilni tovarni MLO na Spodnji Hudinji, kamor se je preselilo. Leta 1950 je bilo podjetje registrirano kot samostojno podjetje. Leta 1954 se je tik pred poplavo preselilo v prostore, ki jih je prej na začetku Mariborske ceste imelo podjetje Libela, tam jo je zadela poplava. Hudo je bilo prizadeto ob požaru leta 1971. Leta 1973 se je preselilo v nove in moderne prostore z novo tovarniško opremo na Teharski cesti. Do leta 1970 je vodila podjetje *Dana Marinc.* Odtlej ga vodi *Franjo Končan.* Delovodja je od početka *Dragica Pernič,* tehnični vodja je *Ana Marija Golob-Zajc* (od 1974), računovodja pa *Fanika Koštomaj.* Zdaj zaposluje podjetje 36 oseb. Čim bodo okoliščine dopuščale, bo znatno razširilo obrat.

ETOL, TOVARNA AROMATIČNIH IN ETERIČNIH OLJ

Etol je naslednica za stare Jugoslavije nastale tovarnice za izdelavo esenc in eteričnih olj. Glavni ustanovitelj je bila tovarna Schimmel et comp. v Miltitzu pri Lipskem, soustanovitelja sta bila Karl Claus, trgovec v Liesingu pri Dunaju, in mag. pharm. Vojko Arko, lekarnar v Zagrebu (oziroma v Celju), kjer je bila glavna lekarna njegova podružnica. Tovarnica je torej imela značaj mešanega podjetja. Kapitalna udeležba je znašala: Schimmel et comp. — 60 %, Carl Claus — 30 %, Vojko Arko 10 %.

Podjetje je poslovalo preko celjske podružnice Ljubljanske kreditne banke in preko Hranilnega in posojilnega društva v Celju. Podjetniški kapital 1 milijon, obratni pa 2,368.131,15 din, rezerve so bile v višini 189.809,89 din.

Poslopje je bilo na Ipavčevi ulici na severni strani prehoda čez železnico. Kot pogonsko silo je imelo podjetje električni motor AEG z dvema konjskima silama in parni kotel za 8 atmosfer proizvodnje Neurath v ČSR. Nepremičnine so bile cenjene na 189.809,89 din, oprema pa na 94.468 din.

Podjetje je bilo osnovano in registrirano leta 1928 s predmeti: izdelovanje in trgovanje z eteričnimi olji, naravnimi in umetnimi dišavami, ekstrakti in sadnimi sokovi, z omejitvijo tudi z izdelki iz formalina.

Poslovodja je bil Herman Traugott Fritsche, po poklicu trgovec iz Lipskega. Za pomoč je imel tehnično usposobljene osebe. Povprečna plača poslovodje in tehničnih pomočnikov je bila za vsakega okrog 7.890 din na mesec. Zaposlenih je bilo tudi nekaj domačih pomožnih moči, med njimi so zaslužili moški okrog 990 in ženske okrog 184,75 din na teden.

Letna proizvodnja je znašala okrog 8.677 kg in so jo ocenili na 1,113.906 din. Za surovine so uporabljali na stotine vrst proizvodov, dobavljalo jih je nemško matično podjetje, deloma so pa bile domačega izvora. Premoga so porabili na leto okrog 20 ton.

Po osvoboditvi je bila tovarna od 1949—1952 priključena Aeru. Esence je podjetje dobavljalo prehrambeni industriji, eterična olja so pa služila kozmetiki.

Po vojni se je podjetje močno razvilo. Leta 1969 je začelo izdelovati tudi sirupe vseh vrst in koncentrate za brezalkoholne pijače. Leta 1971 se je glavni del preselil v nova poslopja, ki si jih je podjetje zgradilo v Škofji vasi, ob odcepku ceste v Prekorje.

Na starem mestu sta ostala uprava in laboratorij.

Prvi direktor po osvoboditvi je bil *Martin Zaveršnik*. Leta 1962 mu je sledil *inž. Miran Kršmanc*, a temu leta 1974 *Štefan Kovač*. Kršmanc je tedaj prevzel mesto pomočnika direktorja.

Vodja tehničnega sektorja: *Lojze Sotlar*.

Vodja splošnega kadrovskega sektorja: *Aleksander Videčnik* (1966—1969), *Marjan Ašič* (1969—1972), *Zoran Vudler* (1972), Janez Terček (1972—1976).

Vodja komerciale: *Slavko Mlakar* (1955—1965), *Mirko Žic* (1965—1969), *Janez Lenasi* (1969—), *Aleksander Perc* (1976—); vodje zunanjetr-

govinskih poslov: Henrik Schmidt (1967—1969), Janez Ferme in Zdravko Flis; vodji finančnega knjigovodstva: Mija Hlačer (1962—1974) in Danica Koštomaj (1974—); glavni računovodji: Karel Ločičnik (1957), Viktor Herman (1975—) in Milena Aleksandrov (1976—).

V podjetju 873 (440) zaposlenih, med njimi 125 visoko kvalificiranih. Podjetje ima počitniški dom na Voglu (1972).

AERO, KEMIČNA, GRAFIČNA IN PAPIRNA INDUSTRIJA

Sedanja tovarna je naslednik predvojne Braunsove tovarnice, podružnice tovarne v Mostu na Češkem.

Prvotno trgovsko podjetje, ki je samo konfekcioniralo od centrale poslane izdelke, pozneje je prešlo na deloma že samostojno proizvodnjo karbonskega papirja ter pisalnih trakov, je pa le še uporabljalo polizdelke matičnega podjetja.

Leta 1939 je znašala vrednost proizvodnje po takratnih cenah 6,247.000 din, to je pač bilo okrog 10 milijonov novih dinarjev. Zaposlenih je bilo le 25 delavcev. Obrat je bil v Kocenovi ulici. Poseben oddelek za izdelavo Persila si je podjetje zgradilo ob prehodu Ipavčeve ulice na Dečkovo cesto.

Leta 1945 se je pod vodstvom *Rada Jenka,* ki je bil pred vojno kot mlad dečko pri podjetju, začelo smotrno delo. Vsako leto je dodalo kaj novega. Leta 1945 so začeli proizvajati lepikol, leta 1946 akvarelne šolske barvice, leta 1948 matrice, leta 1949 tempera plakatne barve in črnila, leta 1950 umetniške oljnate barve in Jasnitpapir, leta 1952 barve za razmnoževanje, leta 1953 Mico, belilno sredstvo, leta 1956 vsaj delno lepilne trakove, leta 1959 kopirne računske trakove, leta 1963 paleniziran papir — ASrol, leta 1965 kompletno vrsto lepilnih trakov, samolepilne etikete, JKS lepila in termo lepilne trakove, leta 1969 osvežilne robčke print — in kontakt papir. Leta 1970 so močno razširili vrsto barvastih papirjev za kopiranje in lepilnih etiket, uvedli so pa tudi kot nova proizvoda peki papir za pečenje in samolepilne foto-ogle.

Izbor proizvodov so stalno izpreminjali in kakovost izboljševali. Leta 1970 je bila proizvodnja 12-krat tolikšna kakor leta 1939.

Gospodinjskih pripomočkov je bilo le 7 %, šolskih kemičnih proizvodov 9 %, pisarniškega pribora pa 84 %.

Vzporedno z večanjem proizvodnje je podjetje nabavljalo moderne stroje, ob naslonitvi na tovarno za Persil je 1956/57 zgradilo veliko in zračno tovarniško poslopje.

Leta 1966 je na zahodni strani Ipavčeve ulice zgradilo nov objekt, imenovan »pomožni« obrati. Jeseni 1966 je bila postavljena še velika hala, določena za proizvodnjo tehniških papirjev.

Leta 1961 je podjetje kupilo v Šempetru objekte, kjer je poprej avstrijski državljan Ogrizek izdeloval belo platno. Sem je preselilo proizvodnjo predmetov iz lahko vnetljive surovine: matric, srebrno-bronćenih

lepil za gumo in lepilnih trakov. Objekti niso bili v najboljšem stanju in marsikaj je bilo treba popraviti in dozidati. Leta 1971 je postavilo tu halo za izdelavo selotejpa, novega, važnega artikla.

Izza leta 1959 je podjetje v petih objektih zgradilo 156 modernih stanovanj, svojim uslužbencem je pa pomagalo, da so si sami zgradili 113 stanovanj. Leta 1962 je podjetje uvedlo 45- in leta 1963 — 42-urni teden. Vse, kar je podjetje storilo, je napravilo z lastnimi silami. Osebni dohodki v Aeru so pa bili višji kakor v katerikoli tovarni v Celju. Samoupravljanje je bilo uvedeno leta 1950.

Aeru sorodno podjetje je bil *Cetis*, naslednik bivše Mohorjeve tiskarne, ki se je preselila v Celje leta 1927. Ker je po vojni njegova tiskarna ostala edina v Celju, a so se potrebe tiska povečale, je bilo v prostorski stiki, ki so jo skušali odpraviti s tem, da so stare zgradbe nekolikokrat povečali. Leta 1970 je bila podjetju odobrena nova lokacija na Lavi, obsegajočo površino 15.000 m². V istem letu je AERO odstopilo Cetisu skladiščne prostore na Mariborski cesti, kamor je lahko prenesel del tiskarniške proizvodnje.

Leta 1949 je podjetje opustilo ime Mohorjeva tiskarna in se je preimenovalo v Celjsko tiskarno. Od 1959 do 1965 je skupaj s Celjskim tednikom tvorilo enotno podjetje *Celjski tisk*.

Nato se je osamosvojilo in je leta 1970 ime Celjski tisk skrajšalo v Cetis. Z Aerom se je združilo zaradi sorodnosti proizvodnje in v prepričanju, da bo tako laže in uspešneje vršilo svoje delo.

Direktor Celjske tiskarne je bil izprva Vinko Möderndorfer, za njim Riko Presinger. Ko je Presinger prevzel komercialni oddelek, mu je kot vodja podjetja sledil Ivan Melik-Gojmir.

V stari Jugoslaviji so bile v Celju štiri tiskarne: Celeia, kot naslednik starejših celjskih tiskarn, ki se začenjajo z letom 1788, Zvezna tiskarna, ustanovljena leta 1891, tiskarna Brata Rode & Martinčič, nastala leta 1921, in Mohorjeva tiskarna, prenesena v Celje leta 1927.

Celeia je bila najmanjša in so jo lastniki opustili že leta 1938.

Zvezno tiskarno je pa okupator opustil in njeno opremo prenesel v Mohorjevo tiskarno, ki jo je izprva imenoval Cillier Druckerei, pozneje pa kot Südost-Druck. Trpel je tudi Rode & Martinčičevo tiskarno.

Po osvoboditvi je bila leta 1946 Rode & Martinčičeva tiskarna nacionalizirana in je delovala kot Celjska tiskarna do 1. julija 1948. Tedaj so jo priključili Blasnikovi tiskarni v Ljubljani in po dveh mesecih vso njeno opremo prenesli v Ljubljano. Osebje se je pa vključilo v Mohorjevo tiskarno.

Mohorjeva tiskarna se je preimenovalo v Tiskarno družbe sv. Mohorja. Leta 1949 so tudi njo nacionalizirali in ji dali ime Celjska tiskarna. Po letu 1956 je polagoma obnavljala svojo zastarelo opremo. Leta 1956 je nadzidala obratno stavbo za eno nadstropje, kamor se je preselila knjigoveznica. Leta 1956 si je uredila lastno kliŠarno. Prostore je dobila v novem dvoriščnem prizidku. Prvi predsednik upravnega odbora je bil Stane Sotler.

Ko se je podjetje leta 1959 združilo s Celjskim tednikom, je bilo ustanovljeno časopisno podjetje Celjski tisk Cetis.

Leta 1962 si je podjetje uredilo v prejšnjih gasilskih garažah na dvorišču starega magistrata lastno kartonažo.

Leta 1970 je pričelo proizvajati neskončne obrazce za mehanografsko obdelavo v večjih gospodarskih podjetjih in ustanovah. Nabavilo si je razmeroma drage stroje, ki jih je namestilo v preurejenem skladišču Aera na Spodnji Hudinji.

Sredi šestdesetih let je oprema Cetisa, vsaj kar se tiče števila objektov, še zaostajala za opremo, ki so jo pred vojno imela vsa tri tiskarniška podjetja v mestu. To je razvidno iz naslednjih številk:

	1936	1966
Veliki tiskarniški stroji	9	4
Srednji tiskarniški stroji	4	3
Mali tiskarniški stroji	12	6
Stavni stroji	3	4

Vendar se je stanje kvalitetno kmalu izboljšalo. Cetis je uvedel samo tri tipe tiskarniških strojev. Proizvodnja je razmeroma hitro rasla. Tako je tiskarna porabila papirja:

leta 1954	239 ton
leta 1960	359 ton
leta 1964	835 ton

(Po spisu direktorja Melika v Celjskem tedniku, 1966.)

Aero je že leta 1961 za svoje potrebe ustanovil tiskarski obrat za ofset in večbarvni tisk.

V tiskarski delavnici je bilo zaposlenih 390 ljudi.

Leta 1968 si je tiskarski obrat za ofset tisk ustanovila tudi Cinkarna. V njem dela 41 ljudi.

Manjši tiskarski obrat si je leta 1968 uredil tudi Fotolik. Ima tudi knjigoveznico. Zaposluje 15 ljudi.

Aero in Cetis sta stvarno imela mnogo skupnega. Tako se je lahko rodila ideja o združitvi.

V decembru 1971 sta delavska sveta obeh podjetij sprejela sklep o združitvi. Združitev so začeli izvajati 1. januarja 1972, v sodni register pa je bila vpisana 20. aprila 1972. Združeno podjetje je prevzelo ime: *Aero, kemična in grafična industrija, Celje.*

Medtem je bil dne 26. februarja 1970 Rado Jenko ponovno izvoljen za direktorja. V jeseni 1970 je pa prosil za razrešitev. Kljub prigovarjanju je vztrajal pri svoji odločitvi. Kot v. d. je prevzel vodstvo *Srečko Franko,* sicer vodilni komercialist podjetja.

Druge vodilne moči, ki so dotlej že deloma zapustile podjetje, so bile: Mateja Močvirnik, šef komerciale (do 1964), Karel Žirovnik, pomoč-

nik vodje prodajnega sektorja (do 1968), Maks Bastl, pomočnik vodje finančnega sektorja (1969), Rudolf Cizej, poslovodja v Šempetru (1964—).

Kot novi direktor je v začetku januarja 1972 nastopil službo dipl. inž. *Miran Mejak*, tehnični, komercialno-gospodarski in politično-upravni strokovnjak.

Že v tem letu so v podjetju resno mislili na združitev s tovarno Celuloze v Medvodah, želeč si s tem ustvarjati možnost za lastno proizvodnjo papirja. Strokovnjaki obeh podjetij so preštudirali vprašanje združitve, izvoljeni sta bili dve komisiji. Od njiju izvoljena skupna delovna skupina je potrdila 114 tipkanih strani obsegajoč elaborat, ki ga je v smislu njenih predlogov sestavil Marjan Nunčič. Dne 17. aprila 1973 sta oba kolektiva v referendumu dala svoj pristanek. Statutarna pogodba je začela veljati 1. julija 1973, z dnem, ko se je začelo skupno poslovanje.

Še leta 1973 sta se vodstvi podjetij odločili, da v Medvodah zgradita veliko tovarno za proizvodnjo papirja na najmodernejši način. Pogodili so se s tremi firmami: tovarno Andritz v Gradcu za dobavo tiskarskega stroja, s tovarno A. Waagner za izdelavo parnega kotla s kapaciteto 40 ton pare na uro in pomožnega z jakostjo 15 ton na uro ter s firmo Siemens Erlangen za dobavo parne turbine in vse električne opreme. Montažna dela je pa prevzela mariborska Hidromontaža.

V prvi polovici leta 1974 so bile izvršene predpriprave, v juliju 1974 so že kopali za temelje poleg že obstoječih stavb ob Ipavčevi ulici.

Medtem so dopolnili z gorenjskim Gozdnim gospodarstvom že izza leta 1972 obstoječo pogodbo za dobavo lesa, saj so proizvodnjo celuloze, predprodukta papirja, hoteli dvigniti na letnih 40.000 ton.

Sicer so pa že mislili tudi na dobavo še drugega stroja, ki bi podvojila proizvodnjo papirja na 40.000 ton. Pozabili tudi niso na predelavo sulfitne lužnice in proizvodnjo ekstraktov iz nje.

Leta 1974 je združeno veliko podjetje začelo graditi še eno veliko skladišče ob Ipavčevi ulici. Izvršilo je pa že tudi pripravna dela za novo tiskarno na svetu med Ipavčevo ulico, Dečkovo cesto in Čopovo ulico.

Leta 1974 je pa bila izvedena tudi reorganizacija podjetja v smislu razširitve in poglobitve samouprave.

Dne 29. oktobra 1974 so bili registrirani naslednji TOZD:

TOZD kemija, grafika in papirnica Celje, vodja dipl. inž. Danilo Bregar,

TOZD grafika Celje, vodja Drago Vračun,

TOZD kemija Šempeter, vodja dipl. inž. Jelisaveta Podgornik,

TOZD tovarna celuloze, Medvode, direktor dipl. oec. Slavko Žula, dipl. inž. Franc Mlakar, dipl. oec. Henrik Rojc.

Vsi celjski TOZD imajo skupno računovodstvo in enoten zaključni račun, TOZD Medvode je pa v tem samostojen.

Skupne službe: dipl. inž. Miran Mejak, glavni direktor; dipl. inž. Milan Zupančič, pomočnik glavnega direktorja; dipl. oec. Maks Bastl, vodja finančno-računovodskega sektorja; Ersilja Vašl, računovodkinja; Karel Žerovnik, pomočnik vodje komerciale; Milan Škerbec, pomočnik

vodje komerciale: Marija Marulec, vodja prodajne službe; Milan Rudnik, vodja izvoza.

Generalni direktor dipl. inž. Miran Mejak je ob novem letu 1975 odšel v Ljubljano, kjer je prevzel mesto člana republiškega izvršnega sveta, na njegovo mesto v podjetju je prišel *dipl. inž. Milan Zupančič.*

SLOVENIJALES — LESNO INDUSTRIJSKI-KOMBINAT »SAVINJA« CELJE

Prvi dan po osvoboditvi, 10. maja 1945, je bil kot oddelek okrožnega odbora Osvobodilne fronte ustanovljen odsek za gozdarstvo.

Osnova za *Savinjo* je bila Čatrova žaga na Spodnji Hudinji. Kakor vsi lesni obrati je bila izza 10. maja 1945 v sklopu Savinjskega gozdnega gospodarstva.

Dne 1. oktobra so bila podjetja izločena iz sestava Gozdnega gospodarstva. Tako je bilo ustanovljeno Lesno industrijsko podjetje Celje (LIP), ki je imelo v svojem sestavu več obratov: Spodnjo Hudinjo, Jurklošter, Poljčane, Šentjur, Podvin, Teharje in Rakovec pri Vitanju.

Ko se je 1. januarja 1950 razformiralo Gozdno gospodarstvo, so se podjetju LIP priključile tudi gozdne obratovalnice Braslovče, Tabor, Rogatec, Rogaška Slatina in Laško.

V letu 1952 je bila dograjena zabojarna na Spodnji Hudinji, konec leta sta pa bila ukinjena obrata Podvin in Jurklošter.

Dne 1. januarja 1953 so obnovili Gozdno gospodarstvo Celje, ki je prevzelo gozdne obratovalnice Braslovče, Tabor, Rogatec, Rogaško Slatino in Laško, obrat Poljčane je pa prevzel LIP Slovenske Konjice.

Dne 1. marca 1953 sta bila ukinjena obrata Vitanje in Rakovec, med letom se je pa sodarna v Medlogu preselila v Celje in bila priključena k LIP Celje.

1. oktobra 1953 je prišlo do združitve podjetja LIP in »Pohištvo Celje«. Novo podjetje je dobilo naziv »Savinja«, lesna industrija Celje. Obsegalo je obrate: Spodnja Hudinja, Teharje, Šentjur, mizarstvo v Kersnikovi ulici in Tapetništvo Celje.

Dne 1. januarja 1955 se je osamosvojil obrat Šentjur, na Spodnji Hudinji so pa med letom dogradili nov obrat za proizvodnjo lesne galanterije.

Dne 1. aprila 1956 se je osamosvojil pohištveni obrat v Kersnikovi ulici, ki mu je naslednje leto sledilo še Tapetništvo. Tako je v sestavu matičnega podjetja ostalo samo še Teharje. Že tedaj so mislili na to, da bi ta obrat preselili na Spodnjo Hudinjo. V ta namen so tu dogradili prirezovalnico in strojnico. Ko je leta 1958 obrat na Teharju pogorel, so stroje in strojne naprave preselili v nove prostore, ročne delavnice in površinsko obdelavo so pa uredili v prostorih bivše »Tovarne sadnih sokov«.

Dne 1. januarja se je priključila podjetju papirnica v Višnji vasi. Podjetje jo je upravno in tehnično moderniziralo. Nato se je pa združila s podjetjem Remont Celje, ki jo je opustilo in povečalo žagarski obrat.

Dne 1. januarja 1964 se je v smislu sklepov delavskih svetov priključila podjetju tovarna pohištva »Garant« z obratoma na Polzeli in Šempetru. Obdržalo je status poslovne enote s samostojnim obračunom do konca leta 1964, ko je prišlo do popolne združitve. Obe enoti sta se v pogledu pravic in dolžnosti izenačili z ostalimi delovnimi enotami. Zaradi izprememb gospodarskih predpisov je prihajala delovna enota Polzela v vedno večje težave. Ta enota se je ponovno osamosvojila 31. julija 1965, enota Šempeter je pa še nadalje ostala v sestavu podjetja.

V letu 1965 je podjetje dogradilo kotlarno, ker stari kotlarni nista več zmogli zadovoljiti naraščajočih potreb. Kapaciteta furnirnice se je z nabavo novih strojev dvakrat povečala. V letu 1966 je podjetje intenzivno mehaniziralo notranji transport hlodovine in žaganega lesa z žerjavi in viličarji. Nato je zgradilo skladišče za furnir in delovne prostore za proizvodnjo embalažnih sodov.

Delovna organizacija ima v sestavu 9 delovnih enot, in sicer žago, furnirnico, pohištvo, parketarno, embalažo, pohištvo in žago v Šempetru, pomožno dejavnost, ki opravlja vsa tekoča in investicijska vzdrževalna dela za delovne enote osnovne dejavnosti, proizvaja tehnološko in ogrevalno paro, opravlja ves medobratni transport.

Delovna organizacija je imela leta 1967 — 950 zaposlenih, celotni dohodek je znašal 55 milijonov dinarjev, 50 % celotne proizvodnje je izvažala, od tega 80 % na področje konvertibilnih valut.

Podjetje proizvaja: žagan les (v veliki količini), lesno embalažo (tudi sodčke iz večslojnih vezanih plošč), furnir (iz domačih in eksotičnih drevesnih vrst), lamelni parket, pohištvo (sestavne omarice, omarice za čevlje, kuhinjske mize, kuhinjske stolčke, stojala za rože, stenske obloge).

Ob ustanovitvi je postal direktor podjetja *Edo Golc*, druga mesta v upravi so tedaj ali nekaj pozneje zavzeli:

splošni sektor — Vlado Bogataj, Boris Arzenšek (1968); računovodski sektor — Marija Lubej, Slava Faletič (1968—); glavno knjigovodstvo — Marija Kunej (1968); komercialni sektor — Anton Kopušar, Marija Cerjak (1968), Franjo Novak; tehnični sektor — dipl. inž. Oto Rak.

Dne 30. maja 1973 je kot direktor prevzel vodstvo podjetja *dipl. inž. Janez Petauer.*

Dne 25. decembra 1973 je bil v podjetju sklenjen samoupravni sporazum, ki podjetje kot organizacijo združenega dela deli v naslednje TOZD:

1. TOZD Žaga Celje,
2. TOZD Furnirnica,
3. TOZD Polfinale,
4. TOZD Vzdrževalni obrati,
5. TOZD Pohištvo Celje,
6. TOZD Pohištvo Šempeter.

Skupne službe: direktor (hkrati vodja celotnega podjetja): dipl. oec. Ivan Petauer; tehnični sektor: dipl. inž. Oton Rak; splošni kadrovski sektor: Stane Jurjovec; komercialni sektor; finančno-računovodski sektor; ekonomsko-organizacijski sektor.

Registracija pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju je bila izvedena 28. maja 1976 z izpremembo v vrstnem redu TOZD in dopolnili glede oseb in predmeta dejavnosti:

1. *TOZD Žaga.* Vodja: Ernest Poteko, Marija Kunej, računovodja,
2. *TOZD Furnirnica.* Vodja: inž. Franc Gorjanc, Marija Kunej, računovodja,
3. *TOZD Pohištvo Celje.* Vodja: Franc Šale, Marija Kunej, računovodja,
4. *TOZD Polfinale Celje.* Vodja: Edvard Ižanc, Marija Kunej, računovodja,
5. *TOZD Pohištvo Šempeter.* Vodja: Janez Širca, Marija Kunej, računovodja,
6. *TOZD Vzdrževalni obrati Celje.* Vodja: Drago Naprudnik, Marija Kunej, računovodja.

Skupne službe

Glavni direktor: Ivan Petauer, dipl. oec.; Oton Rak, dipl. inž., vodja tehničnega sektorja; Franjo Novak, vodja komercialnega sektorja; Marija Cerjak, pomočnik vodje komercialnega sektorja; Stane Jurjovec, vodja splošno-kadrovskega sektorja; Marija Kunej, v. d. računovodja.

Predmet dejavnosti: žaganje in predelovanje vseh vrst mehkega in trdega lesa, izdelovanje in prodaja na debelo in drobno vseh vrst mehkega in trdega lesa, vseh vrst zabojev in sodov, vseh vrst plemenitega in slepega furnirja, vseh vrst lesne galanterije, finega in navadnega pohištva, tapetniških izdelkov in mozaik parketa; opravljanje proizvodnih uslug za tretjo osebo iz obratne dejavnosti strojnega ključavničarstva (struženje, rezkanje, brušenje, vrtanje) in kot stranska dejavnost dajanje malic in točenje brezalkoholnih pijač članom kolektiva; nakup žaganega lesa od lastnikov gozdov; odkup sadnega drevja in ostalih drevesnih vrst iz negozdnih površin.

OPREMA

Z združitvijo raznih mizarskih podjetij je prvotno nastala Tovarna pohištva. Začetek je bila zaplemba Špegličeve obrtne delavnice ter dodatni prenos osnovnih sredstev manjših obratov. Bistveno se je podjetje razširilo s priključitvijo mizarske delavnice v Gaberju, ki jo je ob osvoboditvi izvršil mizarski mojster Martin Golob. Izprva je bilo kot Mizarstvo v sklopu Lesnega predelovalnega podjetja, ki je obsegalo tudi bivše Gumzejevo sodarstvo ob Ložnici, bivšo Sodinovo žago na Mariborski cesti (kjer stoje zdaj nova poslopja Kovinotehne) in bivšo Kukovčevo žago.

Leta 1955 je OBLO potrdil podjetje, ki si je nadelo ime Oprema. Leta 1957 je podjetje razširilo svoj obrat na parketarstvo in leta 1963 tudi na oblaganje z gumo in plastičnimi masami pa se je poslej imenovalo s celotnim imenom: Mizarstvo, parketarstvo in plastične mase. Svojo de-

lavnico je prinesla iz Gaberja na Babno — v veliko poslopje Zadružnega doma, kjer je obratne prostore z prizidavo še razširilo.

Leta 1962 je bila priključena mizarska delavnica v Vojniku. Prva leta je vodil podjetje Ludovik Golob. Po njegovi smrti je leta 1961 prevzel vodstvo Ivan Šket. Računovodji: Jože Sumrak (1958), Franc Čanžek (1973), blagajničarka: Alojzija Hanžič-Klemen (1961), materialni knjigovodja: Mara Smodiš (1971), administratorica: Jožica Planinšek (1972).

V podjetju 65 (6) zaposlenih.

POHIŠTVO

Osnova podjetja je bivša velika delavnica Franja Vehovarja v Kersnikovi ulici, ki je bila v smislu zakona nacionalizirana. Priključila se je Lesnemu industrijskemu podjetju (LIP), ki se je razvilo v veliko podjetje na osnovi Čatrove žage na Spodnji Hudinji in je prevzelo ime Savinja. Leta 1975 se je na osnovi sklepa delavskega sveta osamosvojilo kot Pohištvo, stavbno in mizarsko podjetje.

Prvi vršilec dolžnosti direktorja je bil Franc Mlakar, leta 1968 je kot direktor prevzel vodstvo Štefan Fras.

Obratovodja: Stanko Primožič; vodja komerciale: Ivan Centrih; računovodje: Franc Skala, Jože Sumrak (1957—1959), Antonija Ogrin-Avbreht (1960—). Podjetje zaposluje 109 ljudi (med njimi 27 žensk).

Izdeluje deloma stilno pohištvo: za podjetja Slovenijales, Lesnino, Alpos.

Proizvaja tudi po naročilu: opremo za trgovino, hotele, bolnice. Hotelsko opremo dela tudi za izvoz (v Sovjetsko zvezo, Nemčijo).

DENARNIŠTVO IN ZAVAROVALNIŠTVO

DENARNIŠTVO

Okupator je združil Mestno hranilnico in celjsko podružnico Banovinske (bivše Južnoštajerske) hranilnice in osnoval s tem Mestno in okrožno hranilnico. Dodal je še malopomembno Okrajno hranilnico v Rogatcu.

Ukinil je Ljudsko posojilnico, Ljubljansko kreditno banko in Prvo hrvatsko štedionico. Prav tako je ukinil manjše podeželske zavode in njihove vloge prenesel na večje. Naše ljudi je močno oškodoval s tem, da je zamenjal jugoslovanske dinarje za marke po relaciji 20:1. Kar se je pri nas v denarnih zavodih nabralo denarja, je prenesel v svoje nemške in avstrijske denarne zavode. Slovenske uslužbence je večinoma odslovil. Tik pred kapitulacijo so nemški uslužbenci odšli in Mestno hranilnico izpraznili.

Po osvoboditvi je bila obnovljena finančna uprava, ki sta jo tvorila finančni odsek okrožja in Mestna hranilnica. Dne 1. junija 1945 je pa bila ustanovljena podružnica Denarnega zavoda Slovenije, ki je poslovala preko Mestne hranilnice.

Dne 12. oktobra 1946 se je pa Denarni zavod Slovenije spojil z Narodno banko. Kmalu sta sledili še Mestna hranilnica in Zadružna gospodarska banka. Mestna hranilnica je postala zdaj poslovalnica Narodne banke, ki je bila nastanjena v njenih prostorih.

Dne 15. novembra 1950 se je celjska podružnica Narodne banke razdelila v dva zavoda s tem, da se je ustanovila posebna podružnica Narodne banke FLRJ Celje-okolica.

Po vključitvi mestne občine v enoten okraj Celje, se je okoliška podružnica preosnovala v Komunalno banko (1955).

Vodstvo Narodne banke je imel po stanju leta 1957 Albin Lobnikar kot direktor, njegov namestnik je bil Mirko Presinger, pred vojno uslužbenec finančnega oddelka mestne občine, predsednik upravnega odbora je bil Milan Zupanek, pomočnik direktorja Tovarne emajlirane posode (Emo).

Leta 1959 so dodelili zavodu še Službo družbenega knjigovodstva. Tedaj je bil zavod že pod vodstvom novega direktorja Slavka Verdela.

Njegov pomočnik je bil Mirko Presinger. Zavod je imel v osmih občinah okraja 11 poslovnih enot in 99 zasedenih delovnih mest.

Leta 1967 je podružnica Narodne banke kot Služba družbenega knjigovodstva postala organ zvezne skupščine in kot taka glavni kontrolor in študijski organ gospodarstva.

Komunalna banka je po zakonu o bankah leta 1961 postala občinska. Med drugimi zavodi ji je bila priključena tudi Celjska mestna hranilnica (1962).

Direktor Komunalne banke je bil za Verdelom Karel Vitez, leta 1962 je prevzel mesto Franjo Vučajnk, pomočnik direktorja je bil Milan Hohnjec.

Leta 1965 se je Komunalna banka v smislu svojih nalog preimenovala v Kreditno banko. Imela je tedaj 6 podružnic in 13 ekspozitur. Med podružnicami so bile tri v Celju: osrednja poslovna enota, Celjska mestna hranilnica in podružnica za kreditiranje kmetijstva v Celju, kakor se je preimenovala leta 1954 ustanovljena Zadružna hranilnica in posojilnica. Ravnatelja Mestne hranilnice sta bila v tem času Ivan Kocuvan in nato Stane Brinovec, ravnatelji Podružnice za kmetijstvo so pa bili Stane Hudnik, Karel Vitez, Franjo Lubej, Ivan Gedlička.

Dne 26. februarja 1971 se je Kreditna banka priključila kot podružnica Ljubljanski banki. Na čelu banke in osrednje enote je bil Zdravko Trogar, namestnik pa Milan Hohnjec. Ravnatelj Kmetijske podružnice je bil Franjo Lubej, Mestne hranilnice pa Aleksander Videčnik.

Služba družbenega knjigovodstva

Služba družbenega knjigovodstva je bila ustanovljena leta 1959 ter vse do leta 1965 poslovala v sklopu Narodne banke FLRJ.

Vodstveni kader je pri Podružnici v Celju od ustanovitve bil sledeč:

Direktorji:

Albin Lobnikar — 1959 do 31. 3. 1960 (premeščen na Centralo v Ljubljano),

Slavko Verdel — od 1. 4. 1960 do 31. 10. 1975 (upokojitev).

Leta 1965 je bila Služba družbenega knjigovodstva izločena iz Narodne banke in je postala samostojna kot organ Zvezne skupščine.

Franc Knafelc — od 1. 11. 1975 dalje.

Pomočniki direktorja:

Mirko Presinger — 1959 do 1965 pomočnik direktorja za Službo družbenega knjigovodstva, od leta 1966 do 1972 pomočnik direktorja za bančno-tehnične posle (1972 upokojen).

Franc Marolt — od 1972 dalje pomočnik direktorja za bančno-tehnične posle (prevzel posle od tov. Presingerja).

Andrej Malačič — od 1959 do 1965 pomočnik direktorja za bančnotehnične posle, od 1965 do 1967 vodja kontrole za negospodarske organizacije, nato premeščen v finančno inšpekcijo kot svetnik.

Franc Maroh — 1965 do 1972 pomočnik direktorja za kontrolo, ko je bil po službeni potrebi premeščen na Centralo SDK za Slovenijo v Ljubljano kot pomočnik generalnega direktorja SDK za Slovenijo.

Oskar Naglav — od 1973 dalje pomočnik direktorja za kontrolo (prevzel posle od tov. Maroha).

Marjan Ašič — od 1. 5. 1978 — tretji pomočnik direktorja za splošni in kadrovski sektor (nanovo odprto delovno mesto).

Sekretarji — šefi splošnih poslov:

Anica Tovornik — 1959 do 1962 (upokojena), Edo Novačan — 1962 do 1965 (odpovedal delovno razmerje), Pavle Čremožnik — 1965 do 1976 (upokojen), Truda Nemeš — 1976 do 1977 (odpovedala delovno razmerje).

To delovno mesto je bilo leta 1978 ukinjeno in je prešlo v sklop splošnega in kadrovskega sektorja, ki ga vodi tretji pomočnik direktorja Marjan Ašič.

Kontrola gospodarskih organizacij — vodje

Zvone Novak — 1959 do 1966 (premeščen v finančno inšpekcijo), Marica Arčan — 1967 do 1975 (upokojena), Sonja Turk — 1975 dalje.

Kontrola negospodarskih organizacij — vodje

Vida Rebeušek — 1959 do 1965 (odpovedala delovno mesto), Andrej Malačič — 1965 do 1967 (premeščen v finančno inšpekcijo kot svetovalec), Sonja Turk — 1967 do 1975 (nato prevzela mesto kontrole za gospodarstvo), Irena Prelovec — 1975 do 1976 (odpovedala delovno razmerje), Anica Golavšek — 1976 dalje.

Devizna kontrola — vodja

Kancijan Kurent — 1959 do 1965. Te posle je leta 1965 prevzela na novo ustanovljena Ekspozitura Narodne banke FLRJ Celje — šef te nove ekspoziture je še nadalje ostal Kancijan Kurent.

Finančna inšpekcija — vodje

Franc Maroh — 1959 do 1972 (od leta 1965 dalje je bil tudi pomočnik direktorja).

Jovan Lejić — 1972 dalje.

Analize — vodja

Božo Koželj — 1959 do 1966 (odpovedal delovno razmerje), Vera Irmančnik — 1966 do 1971, Franc Marolt — 1971 do 1972 (prevzel posle pomočnika direktorja), Vera Irmančnik — 1972 do 1975, Franci Prepadnik — 1975 dalje.

Računovodstvo — vodja

Mira Godec — od 1959 dalje.

Plačilni promet — vodja

Nada Simoniti — od 1959 do 1973. Leta 1973 je prešla obdelava nalogov na avtomatsko obdelavo podatkov, formiral se je nov oddelek *AOP*, ki sedaj združuje opravila prejšnjega plačilnega prometa in družbenega računovodstva. Golob Amalija — 1973 dalje (AOP).

Družbeno računovodstvo in statistika — vodje

Magda Kočar — 1959—1963, Marija Nerad — 1963—1973 (tega leta se je te posle preneslo na novo formiran oddelek AOP — glej plačilni

promet), Alfred Solak — 1959—1972 vodja statistike (odpovedal delovno razmerje), Elica Pavlovič — 1972-1973 vodja statistike, Ivanka Ladiha — 1973 — dalje.

Odsek proračun — vodja

Marija Centrih — od 1974 dalje — ta odsek je bil na novo formiran leta 1974.

Blagajna in likvidatura — vodja

Viktor Furlan — 1959 do 1974 (upokojitev), Nada Mirnik — 1974 do 1977 (odpovedala delovno razmerje), Majda Berkovič — 1977 dalje.

Poleg navedenih oddelkov oziroma odsekov so na področju celjske regije od leta 1959 obstojale podružnice Službe družbenega knjigovodstva v sklopu Narodne banke, od leta 1965 pa so podružnice bile preimenovane v »ekspoziture« Službe družbeneega knjigovodstva, ki so spadale pod podružnico SDK Celje.

Ekspozitura Laško — šef (do leta 1965 podružnica — glej zgoraj)

Alojz Zajc — 1959 do 1961, Marija Nerat — 1961 do 1973 (premeščena v podružnico Celje), Zlata Krese — 1963 dalje.

Ekspozitura (podružnica) Slovenske Konjice — šef

Karel Vitez — 1959—1960 (premeščen v Komunalno banko Celje), Martin Grum — 1960 do 1969 (umrl), Anton Turnšek od 1969 dalje.

Ekspozitura (podružnica) Šmarje pri Jelšah — šef

Stane Glavnik — 1959—1964 (premeščen v Centralo SDK v Ljubljano), Leopold Pelko — 1964 dalje.

Ekspozitura (podružnica) Žalec — šef

Zofka Cvenk — 1959—1975 (upokojitev), Jožica Pinter — 1975 dalje.

Ekspozitura (podružnica) Šoštanj — šef (leta 1973 preselila svoj sedež iz Šoštanja v Velenje)

Ciril Pilih — 1959—1957 (prešel v Komunalno banko Velenje), Mira Pleterski — 1957—1973 (leta 1973 je bila v Velenju postavljena nova podružnica — samostojna, ne več vezana na Celje — SDK).

Ekspozitura (podružnica) Mozirje — šef

Ivka Lamut — 1959—1973 (vključena v podružnico SDK Velenje).

Leta 1973 sta bili ekspozituri Velenje in Mozirje izločeni iz podružnice SDK Celje, ker je bila za področje občin Velenje in Mozirje formirana samostojna podružnica SDK s sedežem v Velenju (direktor Lojze Napotnik), ekspozitura v Mozirju pa je še nadalje obstojala v okviru podružnice v Velenju.

Ekspozitura Šentjur pri Celju — šef

Franjo Krajšek — 1978 dalje. Ta ekspozitura je bila na novo formirana 1. 4. 1978 zaradi približanja SDK komitentom.

Ta izčrpni pregled je sestavil Mirko Presinger, prvi pomočnik direktorja v pokoju.

Obnova podružnice Narodne banke

Leta 1967 se je podružnica Narodne banke preosnovala v SDK. Vse osebje je prešlo v novo ustanovo. Kmalu nato se je od SDK ločil del uslužbencev in je tvoril osnovo za obnovljeno podružnico Narodne ban-

ke, ki je prevzela zunanjo trgovino (devizne posle). Vodja podružnice (tudi kot ekspozitura označevane) je bil Kancijan Kurent, ki je ostal na tem mestu do svoje smrti. Ob obnovitvi podružnice so se vrnile v Narodno banko med drugim Mira Bradač, Danica Udrih in Marija Lipotnik. Udrihova in Lipotnikova sta pozneje odšli v Ljubljano, Bradačeva je pa ostala v Celju in je bila Kurentova namestnica, po njegovi smrti tudi vršilka dolžnosti. V jeseni 1978 je stopila v pokoj. Po odhodu Lipotnikove je prevzela njeno mesto Zofija Strašek. Nada Jarošin in Jožica Fuchs sta odšli v SDK, a sta tudi upokojeni. Mesto vodje je leta 1978 prevzel Ocvirk.

Delo podružnice je zelo naraščalo, tako da so ga uslužbenke komaj zmagovale. Pomislimo samo, kako je raslo Gorenje! A tudi številni TOZD so zahtevali povečani napor! Podružnica je bila izprva nastanjena v novem poslopju SDK, 31. avgusta 1976 se je preselila v palačo Mestne hranilnice.

Investicijska banka

V Narodnem domu, kjer je zdaj umetniška razstavna dvorana, je medtem nekaj let delovala Investicijska banka, ki jo je vodila Špela Steinbüchlerjeva.

REORGANIZACIJA BANČNEGA IN KREDITNEGA SISTEMA

Ko je bila končana reorganizacija podjetij združenega dela v smislu načela, da pripada zaslužek tistemu, ki ga ustvarja, in s tem povezane popolnejše samouprave, so prišle na vrsto tudi banke in manjši kreditni zavodi, tj. celotni bančni in kreditni sistem. Pravno osnovo za to reorganizacijo je dal Zakon o temeljih kreditnega in bančnega sistema, ki je izšel v Uradnem listu SFRJ 2. januarja 1977 v zvezi z ustavo in Zakonom o združenem delu.

Smoter reorganizacije je bil, da se denarni zavodi tesneje povežejo z organizacijami združenega dela in jim nudijo svojo pomoč pri izvrševanju finančnih poslov.

Denarni zavodi prejemajo od tistih svojih uporabnikov, ki si denar izposojajo, nagrado v obliki obresti, tistim uporabnikom, ki jim sredstva dado na razpolaganje, pa obresti plačujejo po nižjih odstotkih, ker pač morajo dobiti nagrado za svoje delo in za posebne stroške, ki pri tem nastajajo. Ako pri celotnem obračunu nastane vmesni višek na dohodku, tvori ta posebno kategorijo, ki o njej sklepa po zakonu na delegatskem temelju izvoljeno vodstvo.

Zakon razlikuje interne, temeljne in združene banke glede na obseg in višino poslovanja.

Interna banka posluje samo v okviru organizacij združenega dela, samoupravnih interesnih skupnosti, drugih družbenih pravnih organizacij ter temeljnih skupnosti in enot, ki so v njihovem sestavu s tem, da po eni strani sprejemajo od svojih delovnih pripadnikov vloge, po drugi strani jim pa dajejo posojila. Preko okvira svojih organizacij posegajo le, če imajo vloženih sredstev več, kakor jih za svoje posojilojemalce rabijo.

Temeljne (osnovne) banke segajo bolj na široko, izravnajo potrebe po nalaganju in izposojevanju denarnih sredstev med različnimi družbenimi (gospodarskimi in negospodarskimi) organizacijami in tudi med posamezniki v njihovem sestavu ter opravljajo vse raznovrstne bančne posle, ki jih zahteva zapleteno sodobno življenje.

Temeljne banke ustvarjajo družbene organizacije, ki se iz gospodarskih potreb združijo in s tem postanejo njene članice. Združitev se izvrši na osnovi samoupravnega sporazuma, v katerem sta določena vrsta in obseg poslov, ki jih bo temeljna banka opravljala.

Organ upravljanja je zbor banke, njen izvršilni organ je izvršilni odbor.

Razen tega ima temeljna banka še kreditni odbor, lahko pa njen zbor izvoli še druge organe, določene za posvetovanje o določenih zadevah in za izvrševanje sprejetih sklepov.

Za izvrševanje sprejetih sklepov je na najvišjem mestu odgovoren poslovodski organ, ki je individualen ali kolektiven.

Temeljne (osnovne) banke so lahko združene v združeno banko. Takšno odločitev sprejmejo s samoupravnim sporazumom, v katerem določijo namen, obseg in vrsto poslov.

Namen takega sporazuma je združitev tolikšnih denarnih sredstev, da se nastala združena banka lahko loti najobsežnejših gospodarskih in drugih družbenih planov, ki bi jih sredstva posameznih temeljnih (osnovnih) bank ne zmogla.

Združene banke imajo kakor temeljne svoj zbor in izvršni odbor, lahko pa zbor izbere organe še za druge potrebne zadeve.

Na čelu organizacije je individualni ali kolektivni poslovodski organ.

Druge denarno-kreditne institucije omejenega obsega so: bančni konzorcij, samoupravni skladi, hranilnice in posojilnice (oblastvene in zadružne), teritorialno najširši obseg ima Poštna hranilnica.

V Sloveniji so se že v začetku leta 1977 lotili reorganizacijskega dela z vso odgovornostjo. Na čelu je bila Gospodarska zbornica, ki je sestavila poseben odbor strokovnjakov in odgovornih ljudi. Reorganizacija je zajela tudi Ljubljansko banko. Glavno pripravljalno delo je bilo izvršeno leta 1977. Potrebno analizo je opravil koordinacijski odbor delovnih skupin, v katerem so bili delegati vršilci bančnih poslov z vseh področij in območij, kjer je banka imela svoje poslovalnice. Drugi člani so bili: predstavniki družbeno-političnih organov banke, predstavnik družbeno-političnih organov republike in gospodarske zbornice, znanstveni finančni delavci in predstavnik Kreditne banke v Mariboru in Kopru. Analiza je bila zelo razčlenjena in temeljita. V aprilu 1977 so na zboru Ljubljanske banke razpravljali prvič in v juliju 1977 na širši konferenci drugič. Nato so dali osnutke dokumentov v javno razpravo.

Dne 12. januarja 1978 je bil ustanovni občni zbor, ki je sprejel definitivne sklepe. Pod okriljem združene Ljubljanske banke so se konstituirale temeljne (osnovne) banke.

Te so bile: Osnovna banka Ljubljanska banka Beograd, Temeljna banka Gorenjska, Kranj, Temeljna Posavska banka, Krško, Temeljna Po-

murska banka, Temeljna Koroška banka, Slovenj Gradec, Temeljna banka, Zasavje, Trbovlje, Temeljna banka Velenje, Temeljna banka Nova Gorica, Temeljna banka Novo mesto, Osnovna banka Zagreb, Osnovna banka Vojvodina, Novi Sad, Osnovna banka Sarajevo, Osnovna banka Skopje.

Nekatere temeljne banke se v naslovu ne označujejo kot temeljne, vendar so take bile: *Splošna banka Celje, Banka Domžale, Gospodarska banka Ljubljana.*

V Mariboru in Kopru sta bili dotlej razen Kreditnih bank Maribor in Koper tudi poslovalnici Ljubljanske banke. Oba para sta se združila, tako sta nastali *Ljubljanska banka — združena banka Maribor,* ki je sprejela tudi prejšnjo Kreditno banko v Slovenski Bistrici, ter *Ljubljanska banka — združena banka Koper.*

Razen tega se je kot temeljna (osnovna) banka priključila tudi *Podravska banka v Koprivnici,* katere področje se je že prej prepletalo s posavskim področjem Ljubljanske banke.

Skupna velika organizacija Ljubljanske bančne centrale je obsegala 5.066 članic (organizacij združenega dela, samoupravnih interesnih skupnosti in drugih družbenih upravnih organizacij, ki so imele vse skupaj nad 800.000 delovnih članov (članic). Celotna skupna organizacija je štela 20.216 deponentov in 2,200.000 varčevalcev.

Združevala je pa preko 148 milijard 682 milijonov kapitala.

Splošna banka Celje je obsegala 546 članic, 2.475 deponentov in 137.370 varčevalcev. Njena bilančna vsota je znašala 6.625,000.000 din.

Imela je v svojem sestavu 7 hranilnic in ekspozitur, razen tega pa še 13 agencij in poslovnih enot.

Skupno je zaposlovala 469 uslužbencev.

LJUBLJANSKA BANKA, SPLOŠNA BANKA CELJE

Ustanovitelji: Aero, kemična in grafična industrija: TOZD Kemija Celje, TOZD Kemija Šempeter, TOZD Grafika, Skupne službe; AMD Šlander Celje; Avto Celje — trgovina na veliko in malo s servisi, Celje; Celjske lekarne; Center za praktično usposabljanje in zaposlovanje invalidov; Center, trgovsko podjetje, Celje; Center za socialno delo.

Odnos do ustanoviteljev je obsežen v Samoupravnem sporazumu o združitvi v temeljno banko. Sporazum je začel veljati 1. januarja 1978.

Dopolnjuje ga Statut Ljubljanske banke Splošne banke, ki je začel veljati 1. januarja 1978. Tedaj so prenehala veljati pravila Ljubljanske banke Podružnice Celje, sprejeta dne 26. februarja 1973.

Najvišji upravni organ je zbor banke. Organi soupravljanja pa so: svet deponentov banke, svet varčevalcev banke in zbor udeležencev samoupravnega sporazuma o združevanju dela in sredstev za določene namene.

V zboru sodelujejo razen delegatov članic ustanoviteljev tudi delegati deponentov in varčevalcev, in sicer v zadevah, ki se njih neposredno

tičejo. V zboru pripada delegatom članic 100 delegatskih mest, delegaciji deponentov in varčevalcev pa po 7. Zbor se sklicuje po potrebi, najmanj pa enkrat v koledarskem letu.

Izvršilni organi upravljanja banke so: izvršilni odbor banke, kreditni odbor banke in drugi odbori ali komisije, ki jih določi statut ali jih imenujejo organi banke. Kot taki se navajajo: svet deponentov, svet varčevalcev, nadzorni odbor, kreditni odbor za stanovanjske in komunalne zadeve, komisija za spremljanje samoupravnih splošnih aktov (mandat 2 leti).

Najvišji interni upravni organ ima kolegialni značaj. Imenuje se poslovodni odbor in ga je zbor banke v smislu statutov izvolil za 4 leta z veljavnostjo od 1. junija 1978.

Predsednik: *Zdravko Trogar,* dipl. politolog; člana: *Vida Sevšek* in *Fanika Jugovič.*

Poslovodnemu odboru dodeljene (t. i. štabne) službe: organizacija in tehnika dela, pravna služba, služba notranje kontrole, služba plana in analize.

Celotno delovno področje poslovanja se deli na 7 sektorjev:

1. Sektor združevanja dela in sredstev: vodja ing. Niko Kač,
   a) Služba kratkoročne naložbe. Erna Vrabič.
   b) Služba dolgoročne naložbe. Božena Jazbec.
      Obe službi sta bivši direkciji.
   c) Finančna služba. Albin Cocej, nadomešča ga Marica Poharc.
2. Sektor ekonomskih odnosov s tujino. Vodja: Jože Hlačer.
3. Sektor za stanovanjsko in komunalno gospodarstvo. Vodja: Bernard Poljanec, za njim Franc Dobovičnik.
4. Sektor za poslovanje s prebivalstvom. Vodja: Pavle Buh.
5. Sektor za računovodstvo. Vodja: Karla Kajba.
6. Sektor za opravljanje poslov delovne skupnosti. Vodja: Vida Rebeušek.
7. Tajništvo banke. Vodja: Antonija Zatler.

Splošna banka: Vodnikova ulica.

Vodja: Martina Šuhel, namestnik Vili Žagar, vodja dinarskega odseka: Metka Seles, vodja deviznega odseka: Marija Jelenko.

Agencije: Otok, Ulica Prekomorske brigade, Vojnik 23, Hudinja, Trg V. kongresa.

Zadnja agencija je vršila posle s tujino. Bila je nastanjena v bivši kresiji. Po polnoči 29. januarja 1979 je poslopje močno poškodovala eksplozija plinske grelne naprave, zato so ga porušili. Agencijo je vodil Jože Hlačer. Po nesreči so morali njene posle začasno porazdeliti na druge poslovalnice banke.

Celjska mestna hranilnica.

Vodja: Jožica Herman, namestnica: Fanika Vitez — vodja likvidature, Marija Kovačec, vodja kreditov, Danica Poropat, tajnica.

Ekspozitura Laško, Valvazorjev trg — Vodja: Julij Podlesnik, nato Ivanka Flander, nato Karel Košak.

Agencija: Radeče.

Ekspozitura Šmarje — Vodja: Ljudmila Kecur.

Agenciji: Bistrica ob Sotli in Kozje.

Ekspozitura Rogaška Slatina — Vodja: Cvetka Leskovar.

Ekspozitura Šentjur — Vodja: Fanika Ulaga.

Agencija: Planina.

Ekspozitura Slovenske Konjice — Vodja: Pavla Janc.

Ekspozitura Žalec — Vodja: Ivanka Vrbič.

Agencije: Braslovče, Polzela, Vransko, Prebold, Šempeter.

Ekspozitura Mozirje (s pomožno ekspozituro Ljubno) je zdaj priključena temeljni banki v Velenju, ekspozituri Brežice—Krško in Krško—Sevnica sta pa pri temeljni banki Novo mesto.

Prejšnja temeljna banka — podružnica za kmetijstvo je zdaj sektor za stanovanjsko in komunalno gospodarstvo.

Jugobanka

Jugobanka za zunanjo trgovino, Beograd, Centrala v Ljubljani, ekspozitura v Celju, Titov trg.

Šef: *Rudi Mutec,* kontrolor: Ida Poličnik, referent: Ida Januš.

Vpis v Celju: 4. februarja 1971.

Prepis v register v Beogradu: 3. maja 1971.

Ekspozitura vrši vse bančne posle izključno s prebivalstvom. Ti posli obsegajo: dinarsko in devizno poslovanje, menjavanje denarja in kreditiranje.

Rudiju Mutcu je 1. junija 1976 sledila kot vodja *Katarina Kline, Ida Januš* in *Marija Dobrišek* sta pa vodji izmene.

Ekspozitura posluje v sestavu temeljne banke v Ljubljani.

V Mariboru je filiala, sicer so pa v Sloveniji še ekspoziture v Ljubljani (tri), na Jesenicah, v Murski Soboti, Sežani, Novi Gorici, Novem mestu in Kranju.

Sedež Jugobanke — Udružene banke je v Beogradu, njene temeljne banke, poslovne enote (filiale), ekspoziture in agencije so pa po vsej državi.

ZAVAROVALNA SKUPNOST TRIGLAV

Tako kot so po osvoboditvi začele oživljati razne dejavnosti, ki med okupacijo niso delovale, se je začelo obnavljati tudi zavarovalništvo.

Znano je, da je do leta 1941 delovalo v Jugoslaviji okoli 35 zavarovalnih družb, ki so bazirale večinoma na tujem kapitalu. Ena izmed domačih zavarovalnic je bila tudi Vzajemna zavarovalnica. Uslužbenci bivše zavarovalnice so že v maju 1945 pričeli z obnovo zavarovalništva v Celju. Ta zavod se je imenoval:

Zavarovalni zavod Slovenije s sedežem v Vodnikovi ulici (objekt sedanje Ljubljanske banke). Ravnatelj zavoda je bil tov. Hugo Kramerščič, ki je opravljal vse posle. V interni službi so bili zaposleni le trije delavci.

Naslednik bivše zavarovalnice *Dunav* je bil *Državni zavarovalni zavod* za zavarovanje in pozavarovanje s sedežem v Cankarjevi ulici. Direktor je bil tov. Jože Jurh, računovodja in blagajnik pa Radovan Božič.

Tretja zavarovalna družba v Celju je bila *Slavija*, ki je prevzela posle vseh ostalih domačih zavarovalnic (predvojnih). Sedež je imela v Prešernovi ulici. Direktor je bil Stane Koprol.

Vse tri zavarovalne družbe so se v letu 1946 združile v Državni zavarovalni zavod *DOZ*. To je bila enotna zavarovalnica v Jugoslaviji, v Celju pa je imela svojo podružnico.

Posli vseh treh zavodov so se združili in nadaljevali s poslovanjem v Vodnikovi ulici. Nadaljnja lokacija DOZ je bila v poslopju bivše Hrvatske štedionice v Ulici XIV. divizije, nato v domu OF od koder se je leta 1960 preselila v svojo stavbo v isti ulici, kjer je še danes.

Državni zavarovalni zavod je bil likvidiran v letu 1962, ko so začele delovati samostojne zavarovalnice po republikah, okrajih in občinah. Celjanom je uspelo ustanoviti *Zavarovalnico Celje*. Ta je delovala na območju celotnega okraja. Ponovno reorganizacijo je zavarovalništvo doživelo v letu 1967. Takrat so se vse samostojne zavarovalnice združile v slovensko zavarovalnico *Sava;* v Celju je imela svojo podružnico. V združitev ni vstopila takratna *Zavarovalnica Maribor*, zaradi česar je imela Slovenija dve zavarovalnici vse do 1. 1. 1977. S tem letom je zavarovalništvo sledilo ustavni preobrazbi in formiralo Zavarovalno skupnost *Triglav* s centralo v Ljubljani. Tako je Slovenija ponovno dobila eno zavarovalnico, v Celju pa Zavarovalno skupnost Triglav, Območno skupnost Celje. Poleg ZST deluje v Sloveniji še Pozavarovalna skupnost Sava, ki se ukvarja s pasivnim zavarovanjem in po območjih nima poslovnih enot.

Direktor: *Boža Jurak* (1978—1980), *Vinko Jagodič* (1980—); sekretar: *Pero Malović;* računovodja: *Vinko Krofelj* (do 1980), *Žarko Mravlje* (1980—).

Število zaposlenih: 253, od tega 93 terenskih zastopnikov v regiji Celje.

ŠOLSTVO

OBNOVA ŠOLSTVA

V stari Jugoslaviji je bilo v Celju lepo razvito šolstvo. V mestu so bile štiri osnovne šole: mestna deška in dekliška, okoliška deška in dekliška šola šolskih sester; tri meščanske šole, deška in dekliška ter meščanska šola šolskih sester; državna realna gimnazija in prvi razredi nastajajoče klasične gimnazije, ki sta imeli skupaj preko 1.400 dijakov (dečkov in deklic); dvorazredna (srednja) trgovska šola; vajeniška obrtna, trgovska in gostinska šola; rudarska šola, glasbena šola Glasbene matice. Otroški vrtci so bili trije, eden pri deški mestni, eden pri okoliški šoli in eden pri šolskih sestrah. Šolska kuhinja je bila pri gimnaziji, meščanski šoli in zdravstvenem domu. Okupator je slovensko šolstvo takoj uničil, učitelje in profesorje je večinoma izselil in na njihovo mesto poslal svoje ljudi, ki često niso imeli ustrezne izobrazbe in so kot svojo edino nalogo smatrali Hitlerjevo naročilo, da napravijo Spodnjo Štajersko »zopet nemško« in da čimprej prepričajo naše otroke, da so Nemci. Začudenje se loteva človeka, ko čita v šolskih kronikah trditev, da je stara Jugoslavija iz nemških otrok napravila slovenske, in gnus, ko čitaš v šolski kroniki bivše okoliške šole trditev, da je slovenski režim pošiljal v to šolo bedne in zanemarjene delavske in kmečke otroke, v mestne pa mestne otroke bogatih ljudi; ko je vendar znano, da je v avstrijski dobi morala okoliška občina ustanoviti svojo šolo, ker so mestni mogotci iz mestnih šol slovenščino popolnoma izgnali in da so slovenski starši iz mesta pošiljali svoje otroke v okoliško šolo.

Nemci so v Celju ustanovili deško in dekliško osnovno šolo, deško in dekliško meščansko šolo, ki so jo imenovali glavno šolo (Hauptschule), ter gimnazijo ali višjo šolo (Oberschule). Mesto prejšnje trgovske šole in vajeniških šol je zavzemala gospodarska šola (Wirtschaftsschule).

Za šole je bilo na razpolago samo šolsko poslopje v Gregorčičevi ulici (kjer je zdaj pedagoški šolski center). Gimnazija (glavna šola) je pa imela pouk v Sernečevi hiši na Šlandrovem trgu. Petje, telovadba in nemški jezik so bili povsod vodilni predmeti.

Tudi v gimnaziji je bil pouk skrajno nepopoln. Slovenski jezik je bil najstrože prepovedan. Zaradi slovenskega govorjenja so iz gimnazije

nekaj deklic izključili. Nemški učitelji so si izprva domišljali, da bodo zlepa in zgrda dosegli svoj cilj, zadnja leta so morali ugotoviti, da so se varali, mladina je že očitno kazala narodno zavest. Nadučitelj Rentmeister (pred prvo vojno nadučitelj nemške šole v Rogaški Slatini), ki so ga bili v početku poslali v Celje kot poverjenika, je moral ugotoviti, da mu je izpodletel življenjski cilj, za katerega je po lastni izjavi določil: »ponemčenje slovenskih otrok«.

Čim bolj je slabela nacistična moč, tem šibkejša je bila nemška šola. Nekaj dni pred propadom nemške oblasti so tuji šolniki odšli.

Dne 9. maja je naša osvobodilna vojska prispela v Celje in začelo se je veliko delo obnove in napredka.

Že naslednji dan, 10. maja, je prosvetni referent Osvobodilne fronte v Celju naročil bivšemu direktorju II. državne (klasične) gimnazije Ivanu Bračku, naj skliče na posvetovanje glede pričetka dela vse v Celju se nahajajoče učne moči. Še istega dne so prišli k njemu profesorji: Valentin Stante, dr. Franjo Žgeč, Janko Preskar, Cvetko Ščuka in Franjo Krušič. Po kratkem razgovoru so si ogledali gimnazijsko poslopje in zbirke. Ugotovili so, da je poslopje v dobrem stanju, da pa so uničene vse slovenske in slovanske knjige, da je izginilo mnogo starejših znanstvenih knjig, da je bila uničena velika zaloga učbenikov Podpornega društva, da so zbirke mnogo trpele, da je samo biološka zbirka (po zaslugi dostojnega profesorja nenacista) ostala ohranjena. V poslopju je bilo vse polno municije in drugih predmetov. Tudi naše vojaštvo je še bilo v poslopju.

Naslednji dan, 11. maja, je že bil v Celju delegat ministrstva prosvete za celjsko okrožje Bogomil Gerlanc. Sklical je učiteljstvo vseh vrst na posebno posvetovanje, ki se je vršilo na bivšem okrajnem glavarstvu (v poslopju, kjer je zdaj poleg drugega zgodovinski arhiv).

Gimnazijo so zastopali Ivan Bračko, Cvetko Ščuka in Franjo Krušič.

Delegat Gerlanc je orisal splošni položaj in pozval zbrane, naj vsak na svojem področju stori vse, da se začne pouk. Glede gimnazije je poudaril, da bodo v pravem času dana potrebna navodila.

Že dne 12. maja je okrožni odbor Osvobodilne fronte imenoval prof. Bračka za delegata na gimnaziji in mu naročil, naj uredi zavod in pripravi vse potrebno za pričetek pouka. To imenovanje je dne 24. maja potrdilo ministrstvo prosvete, ki je Bračku dalo pooblastilo, naj kot začasni delegat upravlja gimnazijo in izvršuje naredbe Narodne vlade. Profesor Krušič je prevzel tajniške posle.

Dne 16. maja je delegat Gerlanc izdal posebna navodila o obnovi pouka. Hkrati je ministrstvo prosvete v vseh časopisih objavilo članek »Ozdravljenje naše srednje šole«. V njem poziva učiteljstvo, naj se vrne na svoja službena mesta, in dijake, naj se vpišejo v razrede, ki so jih obiskovali zadnje šolsko leto; za dijake, ki so se aktivno udeleževali osvobodilnega gibanja, pa članek napoveduje posebne tečaje, ki jim bodo omogočili, da skrajšajo študijsko dobo.

Dne 15. junija je imel Gerlanc v Celjskem domu okrožno učiteljsko zborovanje z učnimi močmi za osnovno šolo, ki so že bile v Celju in sosednjih krajih. Na zborovanju je dal nova navodila in povedal, da se bodo

z novim šolskim letom meščanske šole spremenile v nižje gimnazije in da bo ljudska oblast začela ustanavljati dijaške konvikte.

To je bil uvod za reden začetek dela. Mladino je bilo na redno delo treba pripraviti. Na šolah vseh vrst so bili pripravljalni tečaji, ki so s počitniškim presledkom trajali nekaj tednov in so omogočili, da se je mladina potlej lahko vključila v redno šolanje.

Redni pouk so spremljale preobrazbe šolske strukture. V šolskem letu 1947/48 so poizkusno uvedli sedemletno osnovno šolanje, nižja skupina je imela štiri, višja pa tri razrede. Tako so poučevali na II. osnovni šoli (v Gregorčičevi ulici). Druge osnovne šole so bile štirirazredne. Skladno s tem je bila nižja gimnazija skrajšana za en nižji razred. Obe meščanski šoli, dekliška in deška, sta bili v šolskem letu 1945/46 preimenovani v dekliško oziroma v deško nižjo gimnazijo. Hkrati z uvedbo sedemletnega osnovnega šolanja so obe nižji gimnaziji združili v enem zavodu, tako je nastala II. gimnazija, ki je postopoma dobila vse višje razrede.

Že v šolskem letu 1950/51 so sedemletke ukinili, v zvezi s tem so gimnazije zopet postale osemletne, osnovne šole so postale štirirazredne. Celjski sedemletki (II. osnovni šoli) so nastajajoče razrede višje skupine odvzeli in jih priključili II. gimnaziji. Drugod so pa višje razrede sedemletk, dopolnjene s četrtim razredom, preimenovali v nižje gimnazije. Tako je ostalo do šolskega leta 1957/58. Tedaj so osnovne šole v večjih krajih spremenili v osemletke, ki so jim pozneje upravno in pedagoško priključili osnovne šole v manjših krajih, in določili, da starejši otroci iz teh krajev obiskujejo višje razrede matičnih šol (osemletk), kjer je potrebno, poskrbe občine za prevoz. Gimnazijam so pustili samo višje razrede. Celjska II. gimnazija se je zaradi tega sama spremenila v osemletko, kajti prva gimnazija je z nižjimi razredi izgubila ustrezno število učencev in je zato lahko sprejela tudi učence bivše II. gimnazije. Tako je poslej mesto Celje (brez novih pridobitev) imelo tri popolne (osemletne) osnovne šole. V nadaljnjem prikazu bomo videli, da je zaradi povečanja mesta in porasta števila prebivalstva bilo treba poskrbeti še za nove šole. To je bila pot splošno-izobraževalnega šolstva. Misliti je pa bilo treba tudi na varstvene ustanove za predšolsko ter duševno obremenjeno mladino.

Šolska politika je stremela za tem, da razredi ne bi bili preobsežni. S tem je bilo učnim močem omogočeno, da so pri pouku uporabljali modernejše metode, da so lahko učni postopek bolj individualizirali in v večji meri navajali mladino k samodelavnosti. Samodelavnosti niso omejevali samo na učne ure. Že v šolskem letu 1946/47 so jeli v šolah ustanavljati pionirske oddelke, tem so kasneje sledili mladinski oddelki za starejše letnike. V letih 1951 do 1953 so pionirje imele v skrbi izvenšolske organizacije, ki jim je pomagalo učiteljstvo, pozneje so jih pa zopet vrnili šolam. Pionirji in zlasti mladinci so ustanavljali krožke, v katerih so utrjevali snov, ki so se je učili v šoli, a tudi krožke, v katerih so se izpopolnjevali v najrazličnejših smereh: v krepitvi telesa, v sestavljanju spisov, dramatiki, petju, slikanju, šahu itd. Učiteljstvo jim je pri tem pomagalo. Ponekod se navaja tudi taborništvo. Istočasno s pionir-

skimi so se v šolah začele ustanavljati tudi organizacije Podmladka Rdečega križa.

Mladina je pa naročevala mladinske liste: Cicibana, Pionirja, Pionirski list ter knjige mladinskih zbirk: Sinjega galeba, Čebelice. Vse to so bila sredstva ne samo za izobrazbo, ampak tudi za vzgojo mladine. Praksa kaže, da često ni bilo mogoče zadostiti vsem potrebam. Obojna zaposlenost staršev je nalagala družbi velike naloge, ki jih je reševala z najboljšo voljo, vendar so često nove naloge kar sproti rasle.

Šola je morala vzgojno spremljati tudi dogodke v družbi, tiste, ki so se tikali tudi mladine. Te dogodke je šola redno praznovala. Pri nas so se kot taki ustalili: začetek in konec šolskega leta, dan Prešernove smrti, Titov rojstni dan, dan borca, praznik republike. Dodati bi bilo treba še marsikak dan: praznik matere in otroka, dan žena, teden štednje, čistoče, varnosti na cesti, Titovo štafeto itd. Važno je bilo, da je pri tem mladina sama sodelovala, ne samo po posameznih predstavnikih, ampak tudi množično. Vzgojitelji so se zavedali, da je mladino treba zaposliti, sicer tako, kakor ustreza njenim letom in značaju. Voditelj Partizana je pač o priliki napisal, da bi želel videti večje število mladine v svojih naraščajskih in mladinskih oddelkih.

Šolsko nadzorstvo

Nadzorstvo nad šolskim delom je pripadalo izpočetka okrožnemu ljudskemu odboru, po ukinitvi okrožja pa mestnemu ljudskemu odboru za šole v mestu in okrajnemu ljudskemu odboru za šole v okolici. Višje nadzorstvo je pripadalo republiškemu ministrstvu za šolstvo in prosveto.

Okrožje je imelo v sestavu svoje uprave poseben oddelek za šole in prosveto, ki ga je kot načelnik izprva vodil *Stane Terčak*, izza marca 1946 pa *Štefan Trobiš*, šolski nadzornik je pa bil *Franjo Roš*. Mesto je po osvoboditvi tvorilo poseben okraj Celje-mesto. Upravo je imel narodno-osvobodilni odbor, ki je prišel z borbenega terena. V njegovem sestavu je bil prosvetni oddelek, ki ga je kot načelnik vodil *Josip Kotnik*.

V februarju 1946 so narodnoosvobodilni odbor reorganizirali. Razen tajništva je obsegal štiri glavne odseke. Eden med njimi je bil prosvetni odsek. Na čelu mu je bila Ivana Žagarjeva. Maja 1946 je izšel splošni zakon o ljudskih odborih. Mestni narodnoosvobodilni odbor je dobil ime mestnega ljudskega odbora. Odseki so postali poverjeništva. Njihovi vodje so bili poverjeniki. Poverjenik za prosveto je postal Anton Aškerc. Septembra 1950 so poverjeništvom sledili sveti. Predsednik sveta za prosveto in kulturo je bil *prof. Anton Aškerc*.

Kot šolska nadzornika sta si sledila *Vinko Möderndorfer* in *Izidor Horvat*.

Ko so okrožje ukinili, so prosvetne in šolske agende za okolico prešle na okraj Celje-okolica. Poverjeništvo za prosveto in kulturo v okraju je prevzel *Franjo Šega*. Njemu je sledil Boris Debič, prosvetni referent je bil Ivan Mikek. Nato je bil imenovan *Albert Borut Rajer* za načelnika oddelka za prosveto in kulturo. To dolžnost je opravljal do leta 1955, ko mu je bil imenovan za naslednika *Vojko Simončič*.

Kot prosvetni inspektorji so delali pri okraju *Riko Pestevšek, Bogomir Lužnik, Leopold Veber, Drago Čuček, Lojze Nečimer, Drago Predan, Mirko Koželj, Edmund Božiček, Mirko Strehovec, Jakob Majcen, Jože Doberšek, Jože Gluk.*

Nadzornik za šolske vrtce in domove je bil Mirko Gorišek. Leta 1961 mu je sledila Lojzka Jančič in tej leta 1965 Marica Volferl.

Ko je bilo leta 1954 Celje kot mestna občina priključeno okraju, se je združilo tudi šolsko nadzorstvo s svetom za šolstvo in tajništvom.

Kot prosvetni uslužbenci se tudi navajajo: dr. Ivo Ulrik (1953—1956), Milan Habjančič (1955—1959), Hermina Turnšek, Milan Krašovec, Helena Kosec, Ferdo Štiglic.

Izpočetka je okraj vzdrževal učno osebje na osnovnih šolah, ki so bile sicer načelno v oskrbi občin, srednje in strokovne šole je pa okraj oskrboval v celoti sam. Z zakonom o financiranju šolstva je s 1. januarjem 1962 celotno breme za vzdrževanje šol prešlo na občine. Glede osnovnih šol je bilo to razmeroma jasno, glede srednjih in strokovnih šol je pa bilo težje, saj so služile več občinam. Pod vodstvom okraja je prišlo do medobčinskih dogovorov, nekatere strokovne šole so pa delno ali v celoti prišle pod vodstvo gospodarske zbornice, okraju je bil torej poseben organ za materialno oskrbo šolstva nepotreben. Zato je leta 1961 okrajna skupščina ustanovila poseben zavod, temeljno izobraževalno skupnost, ki je prevzela vso skrb za vzdrževanje osebja šol in sorodnih kulturnih ustanov vseh občin v okraju oziroma pozneje v regiji. Vodstvo zavoda so poverili Vojku Simončiču.

Zavod je skrbel tako za osnovne kakor tudi za srednje šole in ustanove otroškega varstva. Tako je bilo tudi, ko ga je po ukinitvi okraja prevzela celjska občina. Vendar so nastale težave glede srednjih šol, neceljske občine zanje ne bi bile mogle prispevati številu svojih srednješolskih učencev ustrezni del. Zato je to skrb prevzela republika. Pozneje je prispevala določen del tudi za šole siromašnejših občin. Za skupnost otroškega varstva je pa bila leta 1976 ustanovljena posebna služba.

Leta 1976 je nastala posebna samoupravna izobraževalna skupnost. Njen sekretar je postal *Vojko Simončič*. Ko je 30. julija 1977 stopil v pokoj, je kot v. d. prevzela vodstvo *Anica Jureš*, analitik zavoda. V septembru 1977 je bil imenovan za sekretarja *Marijan Turičnik*.

Upravni odbor medobčinskega sklada za financiranje šolstva II. stopnje je prenehal delati 30. junija 1967, ko se je po zakonu o izobraževalnih skupnostih in o financiranju vzgoje izobraževanja v Sloveniji pri temeljni izobraževalni skupnosti ustanovil nov svet za financiranje srednjih šol in domov iz predstavnikov 11 občin regije Celje. Ta svet je imel nalogo, da realizira finančni plan v prvotni zamisli, če bodo vse občine soustanoviteljice prispevale potrebni delež iz gospodarskih ali proračunskih sredstev.

Istega leta, 1. septembra, je izšel republiški zakon, na osnovi katerega je bil ustanovljen *zavod za prosvetno in pedagoško službo,* ki je bil določen, da prevzame pedagoško vodstvo, svetovalstvo in nadzorstvo nad

vsemi šolami v okraju (oziroma poznejši regiji). K temu so dali soglasje občinski ljudski odbori občin: Celje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje, Šoštanj in Žalec. Po dobljenem soglasju je vodstvo okraja 29. septembra odločilo, da velja zakon od 1. septembra 1961.

Zavod za prosvetno in pedagoško službo je vršil tri funkcije:

— pedagoško-svetovalno službo;

— službo za strokovno in pedagoško izpopolnjevanje učiteljstva;

— službo za pedagoško dokumentacijo in analizo ter administracijo.

Za direktorja je bil imenovan *Miro Lužnik*, predsednik sveta zavoda je pa postal *prof. Jože Marolt.*

Stalni prosvetni svetovalci so bili:

France Strehovec — za osnovne šole občine Celje; Mirko Koželj — za osnovne šole v občinah Laško in Šentjur pri Celju; Jože Deberšek — za osnovne šole v občini Mozirje; Drago Čuček — za osnovne šole v občini Slovenske Konjice in za tehnični pouk; Franjo Zupanc — za osnovne šole v občini Šmarje pri Jelšah; Rudi Kobolt — za osnovne šole v občini Šoštanj; Stane Pejovnik — za osnovne šole v občini Žalec; Lojzka Gostenčnik — za srednje šole; Leopold Veber — za strokovno šolstvo, pozneje za osnovne šole v občinah Šentjur in Šmarje pri Jelšah; Lojzka Jančič — za vzgojno-varstvene ustanove in domove; Karel Jug — za telesno vzgojo; Jože Gluk — za izobraževanje odraslih.

Honorarni svetovalci so bili:

prof. dr. Jože Širec, za srednje šole; ped. svetnik prof. Egon Kunej, za glasbene šole; prof. Karel Arko, za slovenski in srbohrvatski jezik; predm. učiteljica Dragica Rauter, za slovenski in srbohrvatski jezik; prof. Alenka Goričan, za angleški jezik; prof. Štefanija Videnšek, za nemški jezik; prof. Franjo Jakhel, za matematiko in fiziko; prof. Zdenka Baša, za matematiko in fiziko; prof. Ljerka Godicl, za biologijo in kemijo; prof. Ivo Grobelnik, za zgodovino; prof. dr. Anton Sore, za zemljepis; prof. Milan Lorenčak, za likovno vzgojo; predm. učitelj Jože Majcen, za likovno vzgojo; ped. svetnik Jurče Vreže, za glasbeni pouk; predm. učitelj Boris Ferlinc, za glasbeni pouk; predm. učiteljica v pokoju Milica Zabovnik, za gospodinjstvo; predm. učiteljica Dana Vodeb, za gospodinjski pouk; upravitelj osn. šole Jože Brilej, za tehnični pouk; upok. ravnatelj Jože Unverdorben, za posebne šole; predm. učitelj Ljuban Šega, za predvojaško vzgojo; prof. Viktor Čop, za družbeno-ekonomsko vzgojo.

Upravno službo so pa vršile: Jelka Šuligoj — kot tajnica, Roza Herzog — kot računovodja, Hermina Sikošek — kot administratorka.

Dne 31. avgusta 1962 je bil razrešen dolžnosti direktorja zavoda prof. Miro Lužnik, ki je zasedel delovno mesto samostojnega svetnika na republiškem sekretariatu za šolstvo v Ljubljani.

Dne 1. novembra 1962 je bila imenovana za direktorja zavoda prof. *Lojzka Gostenčnik.*

V jeseni 1963 je nastopil službo *Franc Sedmak* kot svetovalec za občino Žalec.

Dne 1. novembra 1963 je prišla na zavod *Viktorija Kavčič* kot strokovnjak za analitično delo in dokumentacijo, a je v začetku leta 1965 zapustila zavod na lastno željo.

Dne 1. marca 1966 je bil imenovan za v. d. direktorja zavoda prof. *Oto Pungartnik*, dne 21. novembra 1966 je pa postal redni direktor.

Dne 30. junija 1966 je zaradi upokojitve zapustil kolektiv Mirko Koželj.

Dne 1. novembra 1966 je kot svetovalka za matematiko in fiziko nastopila službo prof. *Zdenka Baš.*

Na zavodu sta bili dve strokovni grupi:

1. Strokovna grupa za sestavo sedemletnega plana razvoja šolstva II. stopnje, ki je v preteklih dveh letih zbrala ves dokumentacijski material o razvoju šol II. stopnje za obdobje od leta 1957 do 1963 ter izdelala perspektivni načrt razvoja teh šol do leta 1970; delala bo pa še dalje ter vnašala v načrt pojavljajoče se potrebne korekture.

2. Strokovna grupa za sestavo testov iz matematike, slovenskega in tujih jezikov za preizkus znanja pri prehodu učencev na srednje šole v juniju 1965; vodja grupe je bil dr. Jože Širec, sodelavci so pa bili vsi svetovalci za navedene predmete in predmetni učitelji osnovnih šol občin: Celje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje, Šoštanj in Žalec. Po dobljenem soglasju je vodstvo okraja 29. septembra 1961 odločilo, da velja zakon od 1. septembra 1961.

ZAVOD ZA ŠOLSTVO SRS

Dne 31. avgusta 1969 so bili ukinjeni vsi zavodi za prosvetno-pedagoško službo in ustanovljen je bil enoten *Zavod za šolstvo SRS* v Ljubljani z organizacijskimi enotami na dosedanjih sedežih zavodov za prosvetno-pedagoško službo.

Leta 1970 je nastopil službo prof. *Jože Lipnik* kot svetovalec za slovenski jezik. Leta 1975 je pa zavod zapustil in odšel na pedagoško akademijo.

Leta 1973 je nastopil službo *Fric Dosedla* kot svetovalec za občini Žalec in Mozirje. Leta 1977 je postal ravnatelj Osnovne šole Veljka Vlahoviča v Celju.

Leta 1974 je prof. Zdenka Baš odšla na pedagoško akademijo, njeno svetovalsko mesto za matematiko in fiziko je prevzel *Emil Prah,* ki je pred tem postal že tudi svetovalec za občino Velenje.

Vobče je pa tudi glede sodelavcev Zavod za šolstvo SRS bil direkten naslednik zavoda za prosvetno-pedagoško službo.

Sestav organizacijske enote konec leta 1980:

Predstojnik: *Oto Pungartnik,* prof. geografije. Pedagoški svetovalci: Vida Bukovac, PRU, razredni pouk; Herman Čater, PRU, angleški jezik; Jože Gluk, prof. ind. pedagogike; Janko Križnik, prof. telesne vzgoje; Emilija Pešec, PRU, razredni pouk; Emil Prah, PRU, matematika; Majda Urank, prof. zgodovine; Jože Žnidarič, PRU, biologija — kemija; Vera Žužej, PRU, razredni pouk. Tajnica: Jelka Šuligoj.

ZAČETEK DELA V ŠOLAH

Dne 15. julija 1945 so se na dvorišču osnovne šole v Gregorčičevi ulici zbrali učenci vseh prejšnjih štirih osnovnih šol. Nagovoril jih je *Bogomil Gerlanc*. Navzoči so bili tudi učitelji in učiteljice, ki so že bili v Celju: Alojzij Gobec, Janko Kramer, Franjo Voglar, Marica Vudler, Ana Piano, Julija Fabian, Kristina Žnuderl, Jože Jerše, Antonija Kovač, Angela Sadar, Božena Terčak, Branko Zemljič in Jože Zupan. Učitelji in učiteljice so razdelili učence v štiri skupine in jih poučevali na šolskem dvorišču navedene šole in na vrtu upravitelja okoliške osnovne šole. Čez tri tedne je bilo poslopje toliko urejeno, da se je pouk lahko vršil v sobah. Pod vodstvom učiteljstva so učenke sobe same očistile. V razredih so poučevali: Marica Vudler, Marica Podjaveršek, A. Majcen in Janko Stanič.

Dne 15. avgusta so se začele počitnice, vendar so jih za 4. razrede po 14 dneh prekinili, kajti ti razredi so bili določeni za vadnice tečajnikom, ki so imeli predavanja v Celju in Žalcu. Posamezni tečaji so trajali 3 mesece. Na njih so predavali izkušeni pedagogi. Posebno skrb jim je posvečal profesor Albin Podjavoršek, pedagog z dolgoletno prakso na osnovnih šolah. Tečaji so se vršili izmenoma do leta 1948, ko je bilo v Celju ustanovljeno učiteljišče.

Dne 16. oktobra se je pričel redni pouk. Prijavilo se je 770 otrok. Vršil se je v začetku za vse šole in razrede v istem poslopju, šele 25. februarja 1946 so se razredi okoliške šole vselili v svoje poslopje (v Drapšinovi ulici), ki je že bilo primerno obnovljeno. Razen treh osnovnih šol sta pa v poslopju v Gregorčičevi ulici to leto ostali še ekonomska in obrtna šola.

Za šolsko leto 1946/1947 je mestni ljudski odbor sklenil, naj bi bile v Celju samo tri osnovne šole, ki bi imele približno enako število otrok in bi bile mešane. Bilo je še nekoliko začasnih motenj, ne pa trajnih.

I. OSNOVNA ŠOLA

(Naslednica okoliške šole)

Tako se je poslej označevala bivša okoliška šola v Vrunčevi ulici. Do leta 1958/59 je bila štirirazredna. Razen nje je že tedaj prišla v poslopje tudi pomožna šola. V šolskem letu 1946/47 je bilo za I. osnovno šolo določenih 270 dečkov in 220 deklic, skupaj 490 otrok. V razredu jih je bilo 35 do 40. Vsi razredi so imeli paralelke. Upravi šole je bil priključen tudi otroški vrtec v Gaberju, ki je v dveh oddelkih imel 75 otrok.

Ob koncu naslednjih šolskih let je imela šola:

	Dečkov	Deklic	Skupaj otrok
1947/48	272	229	501
1949/50	374	353	727
1952/53	472	474	946
1955/56	414	418	832
1957/58	475	457	932
1975/76			826

V šolskem letu 1958/59 se je šola spremenila v osemletko. Nižja skupina je štela ob koncu šolskega leta 462 dečkov in 484 deklic, skupaj 946 otrok; višja skupina je pa imela 170 dečkov in 194 deklic. Celotna šola je torej štela 1.310 otrok.

Višja skupina se je morala nastaniti v poslopju III. osnovne šole v Vodnikovi ulici. Prihodnje leto je sicer prešla k nižji skupini v Drapšinovi ulici, toda pouk se je vršil izmenoma, en teden dopoldne in en teden popoldne.

Olajšanje je nastalo v šolskem letu 1959/60, ko je začela delovati osemletka na Hudinji, ki je prevzela višek.

Leta 1960/61 je bilo na šoli 871, leta 1961/62 988, leta 1962/63 —851, leta 1963/64 — 742 učencev (učenk).

	V nižjih razredih	V višjih	Skupaj
1964/65	338	450	788
1965/66	317	432	749
1966/67	388	292	680
1967/68	292	385	677
1968/69	295	343	638
1969/70	330	314	644
1970/71	326	294	620

Število učencev (učenk) je torej od 1958/59 do 1970/71 padlo od 1.310 na 620.

Do konca šolskega leta 1955/56 je kot upravitelj vodil šolo *Jože Jerše,* po njegovi upokojitvi pa kot ravnatelj *Marjan Jerin,* v zgodovini NOB znan kot komandant Kozjanskega odreda.

Ko je Marjan Jerin stopil v pokoj, mu je 1. septembra 1969 sledil v isti lastnosti profesor *Martin Lupše.* Jerinov pomočnik je bil od 1958 do 1961 *Alojzij Zabukovšek,* potlej pa sta bili druga za drugo pomočnici *Anta Trobej* in *Majda Rode.* Ko se je Zabukovšek vrnil s III. osnovne šole, kjer je bil ravnatelj, je zopet postal pomočnik, izprva Jerinov, nato Lupšev (do 1975).

Učno osebje: Martin Ambrož (1945—1948), Albina Horvat (1945), Pavla Gande (1945—1946), Ana Jelerčič (1945), Vojteh Jerin (1945—1946), Marija Lah (1945—1969), Peter Mavrič (1945—1946), Albin Podjavoršek (1945), Jožica Švegl (1945—1959), Ludovika Terček (1945), Jože Unverdorben (1945), Božena Zelinka (1945), Milovan Zidar (1945—1946), Vladimir Birsa (1946), aDrinka Fortunat (1946—1947), Tekla Oberstar (1946, 1950—1963), Marija Pogačnik (1946—1951), Božena Terčak (1946—1959), Anton Vuk (1946), Vera Zelenko (1946), Ivan Zupan (1946—1947), Danica Bervar (1947), Stana Jerin (1947), Irma Turk (1947), Marija Antlej (1948—1950), Kristina Žnuderl (1945—1959), Elizabeta Horvat (1948—1965), Stefanija Jesih (1948—1955), Alojzija Kovač (1948—1949), Pavla Leben (1948—1952), Zlatka Marek (1948—), Antonija Prelec (1948—1950), Štefanija Sok (1948—1950), Ljudmila Završnik (1948—1949), Marjeta Jakhel (1949—1966), Silva Turnšek (1949—1950), Marija Ramšak (1950—1954), Ana Rus (1950—1953), Bogomil Špacapan (1950—1956), Ida Fabjan (1951—1959), Milica Gregorčič (1947, 1951—1972), Marija Hrabalek (1951—1956), Sonja Cigoj (1952—1959), Izidor Horvat (1952—1953), Silvo Košutnik (1952—1960), Franc Kolenc (1953—1972), Dragica Špacapan (1953—1959), Milica Štruc (1953—1955), Marija Vehovec (1953), Zinka

Pavlica (1950—), Anica Sore (1953—), Vinka Simonič (1954), Mira Bukanovsky (1955—1971), Marija Lužnik (1955—1963), Vladimira Hercog (1955—1977), Milena Beškovnik (1956—1958), Ruža Kos (1956—1959, 1960—1968), Štefanija Goršič (1957—1958), Antonija Planinšek (1957—1976), Božena Bofulin (1956—), Natalija Vrtačnik (1957—1959), Boža Atlagič (1958—1959), Silva Bremec (1958—1970), Marija Drobne (1958—1959), Rajko Hafner (1958), Marija Jagrič (1958—1959), Anton Kolšek (1958—1961), Jože Kores (1958—1971), Milan Lorenčak (1958—1963), Stanko Modic (1958), Anja Maček (1958—1960), Marija Novak (1958—1975), Ivana Kovač (1958—), Jožica Lorger (1958—), Tatjana Sadnik (1958—1960), Valentin Štante (1958), Nika Šilc (1958), Vera Štiglic (1958—1966), Nina Trdina (1958—1959), Anta Trobej (1952—1962), Vladimir Veber (1958—1959), Alojzij Zabukovšek (1958—1962, 1968—1975), Aleksander Jezernik (1959—1960), Marija Lapornik (1959—1969), Janko Rošker (1959—1960), Zora Cilenšek (1959—1975), Miroslav Kolnik (1960—1961), Štefan Cuk (1961—1963), Jerka Repič (1961—1963), Herta Cvenk (1961—1976), Anica Rihteršič (1961—), Milan Čepin (1962—1963), Milena Krepek (1963—), Majda Rode (1963—), Vincenc Mirnik (1964—1968), Stanko Krajnc (1964—1965), Alenka Maroša (1964—), Majda Umnik (1964—), Metod Klemenc (1965—1969), Persida Franko (1966—1969), Pavla Kovač (1966—), Gordana Škrinjar (1967), Karel Štante (1967—1973), Ignac Petelin (1968—), Ida Stibrič (1968—1969), Ingo Vrščaj (1968—), Tatjana Bavcon (1969), Marjana Klepec (1969—), Antonija Mešl (1969—1978), Marija Pejha (1969—), Mihael Rakun (1969—1980), Janko Veligošek (1969—), Jelka Voušek (1969—), Marina Ulaga (1970—), Jožica Božič (1972—), Darinka Bregar-Kotnik (1972—), Vera Červan (1972—), Jožica Soko (1972—1980), Nevenka Petelin (1970—1971), Albina Kolar (1973—1974), Štefka Vehovar (1973—), Anton Arnol (1973—1974), Natalija Lakner (1974), Vojmira Leskovšek (1974), Dragica Poznič (1974), Ljudmila Conradi (1975—1980), Boža Domitrovič (1975—), Tatjana Sešler (1975—).

Administrativno osebje: Marija Koštomaj (1953—), Tinka Hribar (1962—1972), Marija Dobnik (1974—).

Služitelji (z daljšo službeno dobo): Franc Tovornik (1957—1964), Ivan Hudina (1959—1964), Ivan Perkovič (1965—1969), Franc Krašek (1974—).

Kuharice: Ana Tovornik (1962—1973), Terezija Kresnik (1969—), Štefan Jamšek (1973—), Vera Kukovič (1946—1960).

Čistilke: Terezija Penič (1953—1957), Ida Oblak (1953—1957), Marija Kunst (1953—), Jožica Petrič (1960—1970), Angela Buser (1966—1971), Olga Filej (1974).

Svet šole: Antonija Mešl, predsednica.

Svet staršev: Alojzij Banič.

II. OSNOVNA ŠOLA — ŠOLA SLAVKA ŠLANDRA

(v Gregorčičevi ulici — na Ljubljanski cesti)

V šolskem letu 1946/47 je bila šola štirirazredna, imela je v 21 oddelkih 250 dečkov in 321 deklic, skupaj 571 otrok.

V šolskem letu 1947/48 je bila šola sedemletna, nižja skupina je imela 192 dečkov in 176 deklic, skupaj 368 učencev (učenk), višja skupina (s tremi razredi) pa 132 dečkov in 155 deklic, skupaj 287 učencev (učenk).

Celotna šola je štela 324 dečkov in 331 deklic, skupaj 655 otrok. V šolskem letu 1948/49 so bili višji trije oddelki priključeni k II. gimnaziji.

Od 1948/49 do 1957/58 je bila šola štirirazredna, vendar je štela v šolskih letih:

	Dečkov	Deklic	Skupaj učencev (učenk)
1948/49	368	327	695
1949/50	372	340	712
1950/51	406	400	806
1951/52	460	397	857
1952/53	454	403	857
1953/54	477	425	902
1954/55	562	518	1.080
1955/56	466	429	895
1956/57	485	454	939
1957/58	504	508	1.012

V šolskem letu 1955/56 se je število učencev (učenk) znižalo, ker je tedaj začela delati osnovna šola na Polulah. Zaradi velikega števila oddelkov (leta 1957/58 — 29) se je pouk vršil v dveh izmenah. Nekaj oddelkov je moralo imeti pouk v Vodnikovi ulici. Štirje oddelki so bili določeni, da služijo za vadnico učiteljišču. Šoli sta bila priključena otroški vrtec v Aškerčevi ulici in dnevno zavetišče za učence zaposlenih staršev.

V šolskem letu 1958/59 je šola postala osemletna. Potlej je imela naslednje število učencev (učenk):

	Dečkov	Deklic	Skupaj
1958/59	504	508	1.012
1959/60	412	380	792
1960/61	488	425	913
1961/62	443	440	883
1962/63	277	248	525
1963/64	269	267	536
1964/65	266	265	531
1965/66	273	259	532
1957/68	278	253	531
1970/71	221	222	443
1972/73	226	209	435
1974/75	341	339	680

V šolskem letu 1959/60 se je zmanjšalo število učencev, ker je bila tedaj otvorjena nova osemletka na Hudinji, še bolj je pa padlo leta 1962/63 zaradi nove osemletke na Dečkovi cesti.

Izza leta 1960/61 je bilo na šoli vadniških 5 oddelkov, izza leta 1963/64 pa 10.

Leta 1965/66 od 532 pozitivno ocenjenih 88 %, z nezadostno oceno jih je bilo določenih za napredovanje 24. V celoti je torej napredovalo 92,5 %. Popravni izpit sta imela 2 % učencev, izdelalo jih ni 5,5 %.

V nižjih razredih je bil celotni uspeh 95 %, v višjih 81,2 %. Dva razreda sta imela 100 % uspeh, eden pa samo 61,3 %. Najtežji predmet je bila matematika.

Izpočetka je vodila šolo *Marija Podjaveršek*, v šolskem letu 1948/49 je kot upravitelj vodil šolo *Janko Pogačnik*. Ko je postala šola osemletna, je dobil naslov ravnatelja. *Vera Strehovec* mu je bila namestnica. Ko je v šolskem letu 1963 Janko Pogačnik stopil v pokoj, je Strehovčeva postala ravnateljica.

Učne osebe: Emilija Ažman, Josipina Fohn, Vida Jagodič, Angela Krulc, Eleonora Milovanović, Marija Pečnik, Marija Podjaveršek, Ljudmila Sepe, Nežka Svetličič, Drago Trobiš, Franja Vudler, Bogdana Blažon, Stanislava Budin, Alojzij Bobec, Albin Podjaveršek, Janko Pogačnik, Anton Sošič, Janko Stanič, Silva Turnšek, Jurij Vreže, Jože Zupan, Elza Žagar, Bogomir Zdolšek, Anton Bregar, Pavla Leben, Veronika Peterca, Danila Kunej, Martin Ambrož, Vera Strehovec-Pečnik, Karolina Arnejc, Matilda Bornšek, Helena Čepin, Pavla Federnsberg, Silva Juričič, Albina Kolar, Ela Komel, Ivana Lužnik, Marija Naglič, Marija Počkaj, Leopoldina Vreže, Olga Berce, Ana Intihar, Gabriela Rotar, Irma Turk, Dana Bervar, Franc Lužnik, Marjana Zdolšek, Branislava Cerjak, Marija Jugovič, Marija Kelhar, Zofija Kulčar, Zora Orel, Ciril Ravbar, Leonida Ameršek, Milena Beškovnik, Mara Božič, Dušica Cuček, Edvard Goršič, Ignacij Gregorčič, Ema Grum, Jožica Klanjšek, Darinka Lorenčak, Nada Maroh, Mara Milisavljević, Hilda Simončič, Mara Trofenik, Slava Vučajnk, Ivan Vulović, Milica Dovgan, Breda Vozlič (tajnica), Danica Kmecl, Miro Pejovnik, Milan Farčnik, Krista Jelen (finančni referent), Pavla Jurak, Justina Keblič, Silva Koprivšek, Darja Pirnat, Roman Lešek, Boža Mlakar, Marija Obreza, Smilja Rotar, Mihaela Rozman, Sonja Rubinič, Lucija Užmah, Danica Brinovčar, Marija Dosedla, Milka Lipnik, Drago Cehner, Angela Antič, Marija Kalčič, Zofija Mestnik, Francka Ovčarič, Metoda Uranjek, Marija Žibert, Marija Žmavc, Majda Makovšek, Bernarda Jakše, Marija Šmerc, Sonja Kaseznik, Nada Prodan (socialna delavka), Bogomil Pejha (računovodja); Angela Premrl, Marija Stravs, Jožica Leskovšek, Jožica Stilin, Ljudmila Turnšek (kuharice); Anton Kožuh (kurjač); Ivanka Korež, Elza Majoranc, Olga Ravnjak, Rozalija Romih, Ivanka Vodišek (snažilke).

Novo šolsko poslopje

V starem šolskem poslopju, zgrajenem leta 1912, je postalo šoli pretesno, saj je našel v njej streho tudi pedagoški šolski center, ki je množil svoje oddelke in rabil zato čedalje več prostora. Na drugi strani se je ob Ljubljanski cesti hitro razraščal Otok. Tja so sklenili premestiti II. osnovno šolo, tem laže, ker so bile v starejšem mestu itak tri osemletke (dve redni in ena posebna).

Dne 6. februarja 1972 se je vršil referendum in kot prva šolska stavba je bila zgrajena nova II. mestna osnovna šola, ki je po zgraditvi dobila ime po narodnem heroju Slavku Šlandru, zgodnji žrtvi okupatorjevega nasilja. Prostor za šolo so izbrali na zapadnem koncu Ljubljanske ceste, od koder je odprt pogled na ravno okolje in na lepo sleme, ki spremlja Savinjo na južni strani.

V mesecu marcu 1972 so zasadili prvo lopato za novo šolo. Gradnjo je nadzoroval gradbeni odbor, v katerem so bili člani: Vera Strehovec, predsednica, ravnateljica šole, Franc Sedmak, član, svetovalec Zavoda za šolstvo, ing. Cijan, član, Janez Lenasi, član, Pavel Golmajer, član, tajnik sklada za gradnjo šol in VVZ.

Glavni načrt stavbe in okolja je izdelal Zavod za napredek gospodarstva v Celju, projektant je bil Miran Polutnik, dipl. inž. arh. Izvajalec

del je bilo gradbeno podjetje Gradis TOZD Celje s svojimi enotami in kooperanti: Obnovo, Elektrosignalom in Komunalnim podjetjem za ceste in kanalizacije Celje. Učilnice in ostale prostore je opremilo trgovsko podjetje Slovenijales.

Investitor je bil Sklad za gradnjo osnovnih šol in vzgojnovarstvenih zavodov Celje.

Vrednost objekta z opremo je ob zgraditvi znašala 17,066.738,20 din. Pri tem je upoštevana tudi ureditev okolja.

Spomenik Slavku Šlandru — prispevek organizacije Zveze združenja borcev NOV Celje — ki stoji pred šolo, je delo akademskega kiparja Janeza Pirnata.

Šolo so otvorili *28. novembra 1974.* Ob odkritju je govoril predsednik komisije za vzgojo in izobraževanje pri CK Slovenije prof. Emil Rojc, ki je v govorih očrtal tudi lik revolucionarja narodnega heroja Slavka Šlandra.

Pri otvoritvi so bili tudi družbenopolitični delavci Celja in republike. Spomenik je odkril Franc Rojšek-Jaka, narodni heroj.

Nova šolska stavba je bila že ob pričetku šolskega leta opremljena in oskrbljena z nujnimi učili in didaktičnim materialom. Veliko materiala so prinesli iz stare šole.

V poslopju je: 8 matičnih učilnic, 12 kabinetnih učilnic, 1 tehnična delavnica, 1 telovadnica, 1 večnamenski prostor, 1 mediacenter s knjižnico in zbornico, 5 upravnih prostorov, 1 školska kuhinja s shrambo, 1 kurilnica, 1 zobna ambulanta.

Pouk je eno in pol izmenski, od V. do VIII. razreda je kabineten.

Zavod je že vso dobo po osvoboditvi težil za tem, da dela po najmodernejših didaktičnih in vzgojnih metodah, nazorno individualno. Med drugimi je tudi že leta 1970 začel uporabljati pri početkih matematičnega pouka novo metodo, temelječo na enotah.

Že ob začetku gradnje je zavod dobil tudi nov okoliš, ki obsega področja in ulice v svoji sedanji soseščini, vendar dovolj na široko: Babno, Badovinčevo, Rožičevo, Čopovo, Čufarjevo, Kamniško, Kettejevo, Ljubljansko (od št. 26 in 27. navzgor), Markovo, Murnovo, Nazorjevo, Pinterjevo, Ronkovo, Simončičevo, Stritarjevo, Šercerjevo, Škvarčevo, Trubarjevo (od št. 26 in 67 navzgor) in Vojkovo ulico ter Ulico Tončke Čečeve pa še Ložnico, Medlog in področje ob železnici in Ulico V. prekomorske brigade.

III. OSNOVNA ŠOLA — ŠOLA I. CELJSKE ČETE

(Naslednica dveh meščanskih šol in II. gimnazije)

Ko je bil izgnan okupator, je predvojni ravnatelj dekliške meščanske šole Franjo Cilenšek dobil od okrajnega ljudskega odbora naročilo, naj kot delegat ministrstva prosvete organizira deško in dekliško meščansko šolo. Ker je bila v meščanskošolskem poslopju vojska, je bilo treba iti v poslopje realne gimnazije. Začeli so s tečaji. Prvi tečaj se je začel

27. julija. Drugi tečaj se je začel 1. oktobra in je že delal v lastnem poslopju, tu mu je 1. decembra 1945 sledil tretji tečaj. Prvi tečaj je imel 129, drugi 374 in tretji 137 obiskovalcev. Po tečaju so obiskovalci delali izpit čez ustrezni razred. Tisti učenci, ki so dovršili posamezne razrede na nemški šoli, so delali izpit samo iz slovenščine, zgodovine in zemljepisa Jugoslavije.

Redno šolsko leto 1945/46 se je pričelo 24. novembra. Bivša dekliška in deška meščanska šola sta bili preimenovani v dekliško oziroma deško nižjo gimnazijo. Za ravnateljico dekliške nižje gimnazije je ministrstvo imenovalo Vero Levstikovo, za ravnatelja deške nižje gimnazije pa Alfreda Kosa.

Na dekliški nižji gimnaziji je bilo to leto 328 učenk, izdelalo jih je 96 %.

Na šoli so poučevali: Ivan Črnej (upok. ravnatelj meščanske šole), Julija Hladnik (pozneje premeščena v Istro), Marija Kern, Marija Kovačič, Franjo Lotrič (kmalu upokojen), Kristina Lovšin, Bojan Luzner, Ana Mencin, Danica Mušič (premeščena v Ljubljano), Terezija Okorn, Zora Oset, Anton Pogačar, Josip Rajhman, Ivan Verbič in Neža Zadnik.

V šolskem letu 1946/47 je bilo na dekliški nižji gimnaziji 430 dijakinj. Izdelalo jih je 78,6 %.

V tem letu so prišli na šolo: Zofija Debelak, Justina Kovačič, Fran Roš (dotlej okrožni šolski nadzornik), Danica Rojnik, Ivan Verbič, Štefanija Videnšek, Neža Napotnik. Na druge šole so pa odšli Marija Kovač, Bojan Luzner in Anton Pogačar.

V šolskem letu 1947/48 sta se nižja ženska in moška gimnazija združili v en zavod, ki je dobil ime: II. gimnazija. Ravnatelj je postal Tine Orel.

Vera Levstikova je bila premeščena na I. gimnazijo, Alfred Kos pa kot ravnatelj na nižjo gimnazijo v Slovenjem Gradcu.

Kot nove učne moči so prišli na šolo: Tamara Kiseljev, Jože Lekše, Adalbert Lipičnik, Petrina Ocvirk, Ana Škerl, Fortunat Turk. Premeščeni so pa bili: Terezija Okorn, Ana Mencin in Jože Tomažič. Sicer so še poučevali na šoli: Nikolaj Antipin, Zofija Debelak, Franc Jaušovec, Karel Jug, Marija Kern, Bogomila Kolenko, Justina Kovačič, Jože Lekše, Kristina Lovšin, Gustav Lužner.

Leta 1947/48 je imela šola 286 dečkov in 396 deklic, skupaj 682 dijakov, od katerih je izdelalo 76,83 %.

V šolskem letu 1948/49 je šola prevzela višje razrede I. osnovne šole, ki je prenehala biti sedemletka.

Dne 2. marca 1949 je Tine Orel odšel za ravnatelja na I. gimnazijo in njegovo mesto na II. gimnaziji je prevzel Anton Aškerc.

Na šoli so poučevali: Neža Napotnik, Petrina Ocvirk, Jože Rajhman, Danica Rojnik, Franjo Roš, Ana Škerl, Štefan Svegel, Milena Trček, Štefanija Videnšek, Anton Zorko. S sedemletke so prišli: Alojzij Gobec, Jože Kotnik, Angela Krulc, Janez Ravter (iz Ljubljane), Jože Zupan, Elza Žagar (s prosvetnega oddelka), Zora Cilenšek iz Vareša. Toda Roš, Švegl in Terčkova so odšli na učiteljišče. Lekše in Ocvirkova pa na ekonomski tehnikom.

Z odlokom z dne 8. avgusta 1950 je bilo določeno, da se šola postopoma razvija v popolno gimnazijo.

Ker je Anton Aškerc v jeseni 1950 postal okrajni poverjenik za prosveto, je vodstvo II. gimnazije prevzel Emil Klinc, ki je prišel s prve gimnazije.

Dne 8. aprila 1954 je postal direktor II. gimnazije Franjo Jakhel in Klinc se je vrnil na I. gimnazijo.

Število dijakov (dijakinj) leta:

	Dečkov	Deklic	Skupaj
1950/51			795
1952/53	430	471	901
1953/54	415	447	862
1954/55	469	508	977
1955/56	513	545	1.058
1956/57	563	593	1.156
1957/58	544	610	1.154

Leta 1953/54 je imela šola že 8 razredov. Dotlej je padlo vsako leto nad 30 % dijakov (dijakinj), potlej približno za polovico manj.

Pri maturah je uspelo okrog 88 % dijakov (dijakinj).

Življenje na II. gimnaziji je bilo primerno razgibano. Dijaki (dijakinje) so se udejstvovali tudi v mnogih krožkih. Že po svoji naravi sta bila vidna mladinski pevski zbor (vodil ga je prof. Jurče Vreže) in literarni krožek (vodil ga je prof. France Jesenovec).

Učne moči: Marija Kern, Franjo Jaušovec, Elza Žagar, Franjo Krušič, Vincenc Mirnik, Josip Kotnik, Marjan Žagar, Dragica Špacapan, Jože Zupan, Angela Krulc, Fortunat Turk, Štefanija Miloševič, Janez Ravtar, Zofija Debelak, Kristina Lovšin, Alojzij Gobec, Jože Rajhman, Adalbert Lipičnik, Karel Jug, Zora Oset, Nikolaj Antipin, Josip Belak, Franc Četina, Rudolf Drobne, Jurij Vreže, Franc Jesenovec, Anton Zorko, Hilda Bolka, Tatjana Mravljak, Boža Atlagić, Marjan Zdolšek, Milena Prek, Franc Lužnik, Franc Mravljak (pred vojno ravnatelj gimnazije), Marija Hvala, Ladislav Pavliha, Vida Čoš, Marija Novak, Karel Arko, Zora Cilenšek, Marija Radinja-Nunčič, Danica Črepinšek, Iva Stojan, Majda Klander, Janja Bezenšek, Nikolaja Šilc, Miran Horvat, Alojzij Bolhar, Ladislav Pavliha, Albina Zabukovec, Marija Volferl, Ana Vremer, Elza Žagar, Anton Kolar, Matilda Bornšek, Ivanka Derganc, Milan Farčnik, Josip Graselli, Darinka Lorenčak, Milan Lorenčak, Zvonka Milovanovič, Bibijana Grobelnik, Marta Javornik-Okorn, Tatjana Lesničar, Bojan Lorger, Marija Drobne, Ivan Grobelnik, Stane Krevšelj, Branko Perko, Anton Sore, inž. Bogdan Zalar, A. Zabukovšek, Meta Turnšek, Ivo Švarc.

Na II. gimnaziji je bila nekaj let tudi večerna gimnazija.

Leta 1957/58 se je v smislu uredbe ustanovilo osemrazredne osnovne šole (osemletke). Obstoječe nižje gimnazije so se spremenile v višjo stopnjo osnovnih šol (V.—VIII. razred). Celjska II. gimnazija je bila prizadeta šele naslednje leto. Tedaj so njene višje razrede dodelili I. gimnaziji, iz nižjih razredov so pa napravili višje razrede III. mestne osnovne šole, ki je zavzela tudi poslopje II. gimnazije. Dne 1. septembra 1966 je šola dobila ime: Osnovna šola I. celjske čete. Ravnatelj šole je bil prva

leta Emil Klinc. Dne 6. septembra 1962 je prevzel njegovo mesto Alojzij Zabukovšek. Njegova pomočnica je bila Zorana Vivod. Po njeni upokojitvi France Božič (1967/68). Dne 2. avgusta 1968 je bil izvoljen za njegovega naslednika Jaka Majcen, ki je prevzel posle 31. avgusta.

Šola je bila zelo številna. Tu navajam za nekatera leta število učencev (učenk), poleg tega pa v oklepaju število oddelkov:

Leto 1958/59 — 1.453, 1961/62 — 1.345, 1963/64 — 1.231 (34), 1964/65 — 1.158 (34), 1965/66 — 1.115 (34), 1966/67 — 1. 077 (32), 1967/68 — 1.025, 1968/69 — 1.018.

Leta 1964/65 se je zmanjšalo število učencev (učenk), ker je bila ustanovljena osemletka na Dečkovi cesti. Vidno je, da je število potem po malem padalo, stalno je bilo pa nekoliko več deklic ko dečkov. Razmeroma redno je izdelalo razred 88 do 90 % učencev (učenk), zadnja leta celo nekoliko več (leta 1970/71 — 93 %).

Učne osebe (na osemletki): Marjeta Fajs (1961—1972), Slavica Janžek (1960), Rozalija Jesenek, Jelka Rotar, Francka Toplak, Mira Zelinka (1960—1972), Jakob Majcen (1963—1976, ravnatelj), Vera Majcen (1961), Zlata Prodan, Nada Vukovič, Ida Kranjc, Ida Fabjan, Jelka Maligoj (tajnica, 1961—1972), Drago Stamejčič, Boleslava Horvat, Ivica Pregelj (tajnica, 1964—1974), Vida Rebeušek (računovodja, 1965—1970), Vid Marcen (1968—1971), Tatjana Riva, Anica Šelih, Dana Tilen, Neli Vajdič, Silva Grabenšek, Milan Dobnik, Tončka Filipovič, Magda Gačnik (1970—), Anton Jauševec, Cvetka Kroflič, Valči Pipan (1971), Bogdana Blažon (1968—1973), Pavla Federnsberg (1958—1973), Ivanka Lužnik (1958—1971, upok.), Eva Ravtar (1958—1971, upok.), Sonja Cigoj (1959—1973, upok.), Marija Jagrič (1959—1973, upok.), Gabrijela Rotar (1959—1973, upok.), Anton Arnol (1965—1973), Frančiška Petelinšek (1958—1971), Antonija Žafran (1967—1973, snažilka), Ljudmila Bervar (—1975), Cveta Kroflič (—1974), Marija Kovačič (—1975), Ljudmila Kajtner (—1976), Marija Ceglar (psihologinja, —1973), Magda Gačnik (1970—), Tončka Filipovič (1970—), Dragica Žvar (1971—), Marjan Petan (1972—), Dušan Košuta (1972—), Alojzij Munda (1932—), Antonija Ostruh (1972—), Janez Domitrovič (1972—), Hedvika Lekič (1973—), Zdenka Rebek (1973—), Stanka Bukovnik (1974—), Zvonka But (1974—), Frančiška Kosanović (1974—), Bronislava Podpečan (1973—), Jožica Olenšek (1974—), Zvonka Sevšek (1975), Marinka Dobnik (1971—), Zorislava Sevšek (1974—), Pavel Bukovac (1976—), Stane Jančič (1976), Andrej Šoba (1976—), Gabrijela Starc (1976—), Slavka Solar (1970—), Marija Kugler (1976—), Hermina Hostnik (1976—), Marija Pavlič (1971—), Antonija Stiplovšek (1975—), Ana Mehle (1976—).

Še leta 1975/76 so bili v službi: Ivanka Drganc (1958—), Milan Farčnik (1958—), Marija Ramšak (1958—), Franc Božič (1959—), Ida Fabjan (1959—), Štefka Goršič (1959—), Slavica Janžek (1960—), Olga Zabukovec (1959—), Milica Dovgan (1961—), Nevenka Tiselj (1962—), Vera Majcen (1961—), Marta Hus (1963—), Ida Kranjc (1963—), Bogomir Šipec (1963—), Franc Štrajher (1965—), Viktorija Janžeković (1966—), Gordana Škrinjar (1967—); Ivanka Zorko in Ivanka Robič, šolski kuharici; Emil Kugler, hišnik; Pavla Lokan-Šlavs in Marija Zabukovšek, snažilki.

Leta 1970/71 so uvedli petdnevni teden. Razen pionirske in mladinske organizacije je bilo na šoli (v višjih razredih) več običajnih krožkov.

Pouk je bil izmeničen. Učni uspeh je bil kljub temu redno zelo visok: 1974/75 — 98,77 %. Vseh oddelkov je bilo v tem letu 23. Šibkejši učenci so imeli dodatni pouk. Na šoli sta bila dva varstvena oddelka. Velika večina učencev (učenk) je imela v šoli malico, ubožni brezplačno.

Učno osebje je bilo razdeljeno v tri strokovne skupine — za nižjo, srednjo in višjo stopnjo. Nižja stopnja: I.—III. razred, srednja stopnja: IV.—V. razred, višja stopnja: VI.—VIII. razred. Ta razdelitev je omogočala večjo smotrnost in harmoničnost dela.

Na šoli je bila izza leta 1966/67 mala šola.

ŠOLA NA POLULAH — ŠOLA FRANCA KRANJCA

Po končani vojni se je kmalu pokazala potreba, da je južno okolje Celja dobilo lastno šolo. Naraslo je število otrok. Mestne šole so bile prenapolnjene, a do njih je bilo otrokom daleč. Šlo je za naselja Breg, Polule, Košnica in Tremarje na desni, Zagrad, Pečovnik in del Rifengozda na levi strani reke. Dne 18. januarja 1953 so se domačini zbrali in sestavili pripravljalni odbor, inženirju Ferantu so naročili, da je napravil načrt. Šola naj bi stala nad hišo, ki jo je s 70 ari zemljišča leta 1939 volil Ciril-Metodovi družbi domoljubni učitelj *Fran Kranjc*. To je bila pobuda. Za stvar se je zavzel mestni ljudski odbor in sklical množični sestanek, ki je bil pri Belaju 12. aprila 1955. Na njem sta bila izvoljena nov pripravljalni in izvršni odbor. Člani izvršnega odbora so bili: Jože Dolenc (Polule) kot predsednik, učitelj Jože Kotnik, predsednik sveta za šolstvo, kot tajnik, Riko Rižnar kot blagajnik in inž. Franc Čuk, vodja komunalnega gradbenega oddelka.

Odločili so se za amerikanski paviljonski sistem. Načrt so izdelali v Ljubljani. Gradnjo je prevzelo podjetje: Savingrad. Trajala je od oktobra 1954 do septembra 1955. Po proračunih je bilo določeno za gradnjo okrog 60 milijonov, med gradnjo je občini zmanjkalo denarja. Tedaj je predsednik Jože Dolenc ustanovil Društvo za pospeševanje šolstva. Društvo je najelo 40 milijonov in delo se je nadaljevalo. Dne 15. septembra 1955 je bila slavnostna otvoritev. Na njej je goste pozdravil učitelj Anton Bregar. Upravitelj Franjo Čuk ni mogel biti navzoč.

Poslopje je imelo 4 učilnice, veliko avlo in potrebne dopolnilne prostore. Telovadnico je na osnovi pogodbe uporabljal tudi Partizan, ustanovljen leta 1950.

Šola je bila ustanovljena kot štirirazrednica. Ob otvoritvi je imela 94 dečkov in 106 deklic, skupaj 200 učencev (učenk). Že tedaj se je videlo, da bo poslopje kmalu premajhno. Učenci (učenke) so bili razdeljeni na šest oddelkov.

Potlej je raslo število učencev, razredov in oddelkov.

Šola je imela leta:

	Učencev	Razredov	Oddelkov
1958/59	290	5	9
1961/62	338	6	12
1963/64	349	7	14
1964/65	378	8	16
1966/67	372	8	16
1968/69	376	8	16
1970/71	381	8	16

Leta 1964/65 je torej šola postala popolna osemletka. Leta 1966/67 je dobila dva oddelka male šole, ki sta imela skupaj 42 otrok. Leta 1968/69 so uvedli en oddelek s podaljšanim bivanjem v šoli in v naslednjem letu še drugega.

Za pouk so morali uporabiti tehnično delavnico, kabinet in jedilnico, poleg tega je še bilo treba uvesti dve oziroma tri izmene. Prizadevanja, da bi se potrebne učilnice prizidale, niso imela uspeha. Športno igrišče je ob petnajstletnici ustanovitve vodstvo šole samo zgradilo. Zbralo si je v ta namen prostor med staro Kramerjevo hišo in šolo. Kopali in izravnavali so svet učenci. Šola ima lepo lego, okolica se je še polepšala, ko so asfaltirali cesto, ki vodi tik nad njo v gornji del naselja.

Franjo Čuk je kot upravitelj vodil šolo do konca šolskega leta 1962/63. Sledil mu je kot ravnatelj *Milan Gombač*.

Daljšo ali krajšo dobo so učili na šoli: Anton Bregar, Božena Butolin, Marija Gabrovec, Alojzij Lorger, Helena Rupič, Marica Brglez, Marija Hrabalek, Ivana Kovač, Marjana Stegu, Marija Stres, Marija Kolar, Magdalena Klarer, Ivanka Orel, Franc Borko, Antonija Nosan, Vladimir Wissiak, Dane Hriberšek, Majda Fišer, Ljudmila Pečnik, Marija Ivanič, Ivan Zupan, Vlado Knez, Herman Čater, Vera Bavcon, Dora Gombač, Breda Ravbar, Hilda Bradač, Amalija Nahtigal, Emil Lenarčič, Milena Pečnik, Lučka Užmah, Marija Gerželj, Štefanija Kovačič, Vlada Rode, Marija Čater, Vera Zgornik, Edvard Tratnik, Marjana Čepin, Jožica Penič, Emil Lenarčič, Betka Hočevar, Karla Cesar, Silva Jontes, Gabrijela Lenarčič, Tone Arnol, Peter Žmavc, Viktorija Lešnik, Helena Zgonik.

Pouk je bil intenziven, kolikor so dopuščale okoliščine, so se učitelji posluževali modernih prijemov, ki navajajo učence k samodelavnosti. Razni krožki, ki so pod vodstvom učiteljstva delali v okviru pionirske in mladinske organizacije, so dopolnjevali učno in vzgojno delo, med njimi najdemo pevski zbor, literarni, instrumentalni in hortikulturni krožek.

Učenci so nastopali v šolski avli, včasih pa tudi v dvorani pri Steguju Za gradom.

Na telovadnici ob cesti v Polule so 28. maja 1967 vzidali ploščo v spomin na žrtve okupacije in narodnoosvobodilne borbe. Na plošči je 70 imen. Na čelu je 5 članov Majerjeve družine iz Košnice, Ocvirkovih je 6 itd. Seznam zaključujejo verzi:

Za svobodo domovine
ste prelili srčno kri —
Vaš spomin nikdar ne mine
v soju sonca novih dni.

Pri šoli je bil otroški vrtec, ustanovljen leta 1961, in nastanjen v Polulah v hiši, ki jo je v svoji oporoki volil Družbi Cirila in Metoda učitelj nekdanje okoliške šole Franc Kranjc (umrl 1939). Leta 1975 je dobil vrtec dva nova oddelka, otvorili so ju 29. aprila 1975 ob proslavi 1. maja in tridesetletnice osvoboditve. Tedaj so vrtec priključili vzgojno-varstvenemu zavodu Anice Černejeve. Gradila je Skupnost otroškega varstva iz samoprispevka. V dveh oddelkih sprejme 40 otrok.

Leta 1976 je pa šola dobila prizidek, ki je bil otvorjen 17. julija v zvezi z občinskim praznikom. Načrt za prizidek je napravil arhitekt inž. Miran Polutnik. Gradili so iz sredstev samoprispevka. V prizidku je 6 specialnih učilnic za kabinetni pouk.

Uporabna površina starejšega poslopja znaša 1.418 m², novega prizidka pa 898 m². Osemrazrednica ima zdaj (1976/77) 18 oddelkov. Pred dozidavo je bil pouk 2, 3-izmenski, zdaj pa ima 1 1/2 izmenskega.

Za nekatere razrede je šola v šolskem letu 1976/77 uvedla podaljšano bivanje.

ŠOLA NA HUDINJI — ŠOLA FRANJA VRUNČA

Na severni strani mesta so bila že od nekdaj večja naselja. Po vojni so tu hitro rasle nove soseske. Leta 1957 je mestni občinski ljudski odbor sklenil, da se zgradi na Spodnji Hudinji nova šola za okolna naselja in soseske. Ustanovil se je gradbeni odbor, ki ga je vodil Vili Špat, obratovodja v cinkarni. Tajnik je bil učitelj Josip Kotnik, člani pa so bili: Janko Pogačnik, ravnatelj II. osnovne šole, Anton Lednik, mehanik, Konrad Gologranc, mestni gradbeni nadzornik, Jožef Modic, ekonom in mestni inženir Emil Mareš.

Načrt za stavbo je napravil inž. arh. Emil Navinšek, gradnjo je prevzelo podjetje Gradis. V jeseni 1959 se je v novem poslopju že začel pouk. Toda okrog njega je bilo treba še mnogo napraviti. Še preden so se začela zidarska dela, je učitelj *Janko Prislan* izravnaval in pripravljal teren, ki je precej močviren, za stavbo samo in šestmetrski pas okrog nje je bilo teren celo treba nasuti. Ko je že bila stavba gotova, so se ureditvena dela okrog nje nadaljevala še nekaj let. Janka Prislana so več let nameščali kot vrtnarja z obveznostjo, da uredi okolje šole ter svetuje in pomaga pri vrtnarskih delih tudi tovarišem drugih šol. Prislan je delal v glavnem s pomočjo pionirjev in mladincev, kopal je jarke in uredil pot do ceste in na Zgornjo Hudinjo. Plošče je dobil z Gorenja pri Zrečah in granit iz Oplotnice. Podjetja so šla na roko. Medtem in pozneje je Prislan okrog šole zasadil in uredil pravcat park. Ravnatelj šole Medved je za to kot biolog in geograf seveda imel smisel. Prislan je zasadil grmičevje, lepotno in sadno drevje, uredil cvetlične grede, terarij, alpinetum, akvarij in ploščad za pouk na prostem. Pri urejanju sta pomagala tudi študent Jože Zupanc in inž. Dušan Ogrin z agronomske fakultete. Med ljudmi se je z veliko skrbjo zavzemala za šolo rodbina Golobova v Gaberju. Sicer so je pa ljudje sploh bili veseli in nanjo ponosni. Leta 1960/61 je ravnateljstvo s šolskim svetom in odborom izdalo o šoli spominski album.

Šola je dobila ime po Franju Vrunču, mladem učitelju in heroju. Leta 1969 so mu pred vhodom v poslopje med rastlinjem postavili lep doprsni spomenik. Zbirali so tudi zgodovinsko gradivo o njem.

Šola je bila ustanovljena kot osemrazrednica.

V letu ustanovitve jo je obiskovalo 395 dečkov in 407 deklic, skupaj 802 učencev, porazdeljenih na 24 oddelkov.

V šolskem letu 1963/64 je število naraslo na 504 dečke, 491 deklic, skupaj na 995 otrok, in na 31 oddelkov.

V naslednjem letu je zaradi nove šole na Dečkovi cesti število učencev padlo na 847 in število razredov na 29. Tako je približno ostalo do danes.

Leta 1964/65 je dobila šola dva varstvena oddelka (50 otrok), ki se jima je leta 1967/68 pridružil še tretji (73 otrok).

Leta 1964 se je osemletki kot matični šoli pridružila štirirazrednica na Ljubečni.

Po uspehu je bilo najslabše leto 1967/68, ko je izdelalo samo 76,6 % učencev. Sicer je bil uspeh vedno nad 80 %, najuspešnejše je bilo leto 1971/72 — 96,9 %.

Do konca leta 1961/62 je vodil šolo ravnatelj *Jakob Medved*, ko je po položenem doktoratu iz geografije dobil mesto na ljubljanski univerzi, mu je kot ravnatelj sledil *Edo Marčič*, dotlej ravnatelj na Dobrni. Pomočnik ravnatelja je bila: Erna Kremenšek.

Učnih moči je dolga vrsta. Daljši ali krajši čas so službovali na šoli:

Milka Flis-Petrovčič, Slavka Mulej-Ferenčak, Jožica Motoh, Jakob Majcen, Vera Majcen, Štefanija Vehovar, Alenka Žnuderl, Danica Žagar, Slava Šalamon, Janko Prislan, Boris Šinigoj, Mira Zelinka, Sonja Bregar, Marija Koštomaj, Ernest Tiran, Franc Rozman, Anica Brumen, Božena Bofulin, Ruža Majerhold, Emil Kolenik, Milena Kotnik, Alenka Koželj, Hilda Pukmajster, Alenka Maroša, Helga Wagner, Nada Bavcon, Irena Žgank, Ksenija Železnik, Sonja Bregar, Darinka Velenik, Rozika Brance, Ljudmila Benkovič, Stane Koštomaj, Avgust Lavrenčič, Roman Lešek, Peter Naraks, Marija Rupnik, Jožef Železnik, Janja Cafuta, Julija Hočevar, Ivan Hriberšek, Ana Jarh, Jožica Pocek, Lucija Užmah, Jelena Tomanič, Janez Bervar, Silva Izlakar, Pavel Bukovac, Vinko Pevcin, Renata Potočnik, Marta Horvat, Jožica Jazbec, Vida Bukovac, Rozalija Mikulan, Vlado Dostal, Darinka Benda, Alenka Milenković, Marija Ramšak, Marija Leskošek, Darinka Bervar, Dragica Marčič, Matilda Premšak, Renata Rakun, Vlado Korošec, Milica Bukvič, Ivanka Kikelj, Hana Kelne, Karel Rauter, Branimira Godler, Ljudmila Pukl, Peter Zalokar, Peter Katič, Ivanka Grobelnik, Zvonko Brilej, Marko Bole, Egida Frišković, Mirko Kolnik, Gabriela Tušek, Karolina Volavšek, Ivan Volavšek, Iva Lipovšek, Zinko Teržan, Ida Grošek (socialna delavka); Olga Gabrovšek, Sonja Hochkraut, Antonija Zalašček (nameščenke v upravi). Rajko Križnik, Ivan Tomažič, Mira Anišak, Margareta Juteršek, Jožica Šumer, Anton Rojc (vrtnar), Terezija Brance, Irena Praznik, Drago Rauter, Ljudmila Žuža, Milena Carli, Rozalija Škornik, Vlado Jereb, Vida Brežnik, Ivana Zagožen, Milena Majzelj; tehnično osebje: Helena Čremožnik, Frančiška Pondelak, Anton Lugarič, Kristina Lugarič (hišnik in snažilka).

Šola je bila tako urejena, da je učiteljstvo lahko uporabljalo metodo, temelječo na samodelavnosti otrok. Pouk so dopolnjevali krožki, ki so delovali v okviru pionirske in mladinske organizacije pod pedagoškim vodstvom učiteljstva. Nekateri krožki so bili v neposredni zvezi s posameznimi učnimi predmeti, večinoma pa z njimi niso bili neposredno povezani, vendar so služili izobrazbeni in osebni ter družbeni vzgoji. Razen tistih, ki so bili na šolah redni, srečavamo na Hudinji tudi šahovski, esperantski, fotografski in tudi čebelarski krožek. Hudinjski učenci so z uspehom nastopali kot pevci, športniki, šahisti, esperantisti na občinskih, okrajnih, republiških in celo zveznih prireditvah. Njihovi šahisti in

esperantisti so se dopisovali ne samo z domačimi, ampak tudi z inozemskimi tovariši. Literarni krožek je izdajal glasilo Nova Hudinja. Lutkovni krožek si je uredil lutkovni oder. Iz leta 1961/62 je brošura: »Kaj smo delali«.

Na šoli je delovala mlečna kuhinja, v kateri so dobivali malico skoraj vsi učenci, ostali pa za nizko ceno. Šolska kuhinja je pa kuhala tudi kosilo za znatno število učencev. Izza leta 1970/71 je na šoli socialna delavka.

IV. OSNOVNA ŠOLA IVANA KOVAČIČA-EFENKA
(na Dečkovi cesti)

Zaradi naraščajočega števila prebivalstva in otrok v severnem okolju mesta je bilo treba misliti na novo postojanko, ki naj bi razbremenila šole v starem mestu in šolo na Hudinji. Tako se je rodila misel, da zgrade šolo na Dečkovi cesti. Zakoličenje so opravili 8. avgusta 1961, aprila 1962 je bilo poslopje pod streho in 1. septembra 1962 gotovo. Gradilo ga je podjetje Ingrad. Stroški gradnje so znašali okrog 220, oprema ter učila nad 32 milijonov. Šolo je ob veliki udeležbi pozvanih gostov otvoril predsednik občine Jože Jošt 8. septembra 1962.

Poslopje je moderna šolska stavba z veliko avlo v pritličju in v obeh nadstropjih. Ob straneh so učilnice in poslovni prostori, ki omogočajo vsestransko smotrno delo.

Kako potrebna je bila šola, potrjuje dejstvo, da je poleg osnovne šole I. celjske čete imela in ima največje število učencev: nad 1.000.

Za primer navajam nekatera šolska leta: 1962/63 — 1.044 učencev (učenk), 1965/66 — 561 dečkov in 562 deklic, skupaj 1.123 učencev (učenk), 1969/70 — 518 dečkov in 499 deklic, skupaj 1.017 učencev.

Najslabši učni uspeh je bil leta 1965/66 — 88,5 %, najboljši pa leta 1962/63 — 91,5 %, oziroma 1967/68 — 91,4 %.

Direktor šole je od početka do danes *Drago Špendl*, njegov pomočnik *Matija Palir*, izza 1966/67 *Vera Krašovec*.

Učnih moči je bilo zaradi velikega števila oddelkov (okrog 30) na šoli mnogo, vendar so se nekoliko manj menjavale, kakor se je to dogajalo v letih po osvoboditvi. Navajam jih razvrščene po letih, ko so nastopile službo:

Marija Jelen, Helena Čepin, Karolina Enejc, Ljudmila Senica, Marija Marinc, Mirjana Veselko, Anica Jurkovnik, Kristina Dostal, Ljudmila Bojovič, Avgusta Lah (1972), Frančiška Vodopivec, Anica Hrumen, Jožefa Motoh, Jože Valenčak (—1973), Zinka Hartman, Ela Komel, Terezija Brance (—1973), Hilda Pukmeister, Vlado Križman, Elizabeta Palir, Desanka Videčnik, Marija Križman, Justina Točaj, Zdenka Melavc, Marjana Gorišek, Breda Planinc, Ivana Zajc, Francka Uranič, Ljudmila Slemenšek, Nada Orešnik, Ivan Zajc, Marija Kalčič (—1974).

Francka Toplak, Vera Krašovec, Mira Čop, Radmila Tratnik, Breda Mededović, Vida Bobera, Avgust Čuvan, Ivanka Žuntar, Vilma Ekselenski, Boris Ferlinc, Anka Demšar, Anka Goričan, Roman Lešek, Marija Zupanc, Tonica Nosan, Slavko Poznič, Ivan Kramar, Fran Strajhar, Janko Stanič, Marija Jarh, Milena Kulčar, Hermina Sikošek, Roman Lešek, Jože Volfand, Zlata Rajhman, Darinka Jošt, Marija Marinc, Jožica Motoh, Matija Palir, Vlado Križmanc, Miha

Rakun, Zora Vivod, Jože Valenčak, Ingo Vrščaj, Desanka Videčnik, Elizabeta Palir, Milena Arbajter, Darinka Vizjak, Marjan Marinček (—1975), Marija Knez, Rudi Vizjak (1970), Mara Meško (1971—1976), Ljudmila Studen (1971), Zofija Trstenjak (1971), Marija Kolar (socialna delavka, 1971), Antonija Badovinac (1971), Renata Rakun (1972), Cecilija Lipnik (1972—1974), Jožica Gubenšek (1972—1973), Magdalena Klarer (1972), Barbara Kočevar (1973—1975), Jože Švegl (1973), Suzana Tratnik (1973), Danica Brinovčar (1973—1974), Irena Križnik (1975, psiholog), Cecilija Lipnik (1974—1975), Marija Jezernik (1975), Egida Friškovec (1975), Stanko Vizjak (1976), Roman Lešek (1976), Milena Toman (1976), Nuška Markovič (1976), Vera Ojcinger (1976).

V kratkem času si je šola nabavila toliko novejših učil, da se je lahko pouk vršil po modernih načelih, tudi v kabinetni obliki. Vsekakor vzbuja pozornost veliko število knjig, ki so jih konec leta 1969/70 že imeli v knjižnici na zavodu: učiteljski — 1.917, mladinski 1.361, pionirski 1.555.

Mnogo je bilo na šoli krožkov. Spremljali so vse glavne predmete. Mnogo je pa bilo tudi izrednih: strelski, rokoborbeni, prometni, šahovski, stenografski, instrumentalni, folklorni, plesni (izza leta 1968/69).

Kakor tovariši hudinjske tako so tudi učenci te šole tekmovali na raznih prireditvah (občinskih, republiških, zveznih). Leta 1968/69 so mladinci na šoli izdajali list »Utrinki z Dolgega polja«. Dramski odsek je nastopil na televiziji s sliko »Ptički brez gnezda«.

OSNOVNA ŠOLA VELJKA VLAHOVIĆA NA LAVI

Celjska občina ima danes 7 podružnih šol, vse so starejšega postanka, imajo pa obnovljena ali celo razširjena šolska poslopja.

Osemletk je v občini 11, šest jih je nastalo na osnovi predvojnih šol, imajo pa obnovljena in razširjena ali celo na novo zgrajena poslopja, 4 pa so nastale popolnoma na novo. Med njimi je najmlajša osnovna šola Veljka Vlahovića na Lavi. To staro kmečko naselje leži tik ob mestu na desnem bregu spodnje Sušnice. Po letu 1970 so naselje razširili na levem bregu, kjer so razen industrijskih stavb zgradili veliko novih enostanovanjskih hiš in velikih stanovanjskih stavb, in sicer na ostroženskih kmetijskih zemljiščih. Ker je naselje Ostrožno nekoliko severneje, so novemu naselju dali ime Lava.

Za otroke novega naselja je bila potrebna šola. Zgradili so jo ob naselju na bivšem polju. Njen šolski okoliš leži med okolišema osemletke Slavka Šlandra ob Ljubljanski in osemletke Ivana Kovačiča-Efenka na Dečkovi cesti.

Šolo so zgradili iz sklada za obnovo in izgradnjo šolskih stavb, ki so ga nabrali s samoprispevkom za gradnjo šol in mladinskih varstvenih zavodov.

Poslopje zavzema brez okolja 3.808 m², z okoljem pa 48.000 m² površine. Načrt za šolo je napravil dipl. inž. Miran Polutnik, nadzorni organ je bil dipl. inž. Drago Žlajpah. Izvajalec del je bilo gradbeno podjetje Ingrad.

Razen osemletke sta dobili v stavbi prostore tudi zobna ambulanta za učence in splošna ambulanta za preventivni pregled. Meteorološki zavod SRS pa ima pri šoli vremensko postajo.

Stavbo so gradili eno leto. Pouk se je začel 8. septembra 1977, ko stavba še ni bila popolnoma dovršena. Za bodočega ravnatelja je bil določen *Friderik Dosedla*, ki je bil maja 1977 imenovan z nalogo, da kadrovsko, organizacijsko in materialno pripravi šolo za normalno delo.

Vendar je bil kot svetovalec na Zavodu za šolstvo razrešen šele 1. avgusta 1978. Tedaj se je lahko šele v celoti posvetil šoli.

V šolskem letu 1977/78 je bilo vpisanih: na razredni stopnji 346, na predmetni stopnji 266 učencev, skupaj 612 učencev.

Učno osebje (s srednjo in višjo izobrazbo): Ida Bertalanič, Pavla Ećimović, Margareta Gabriel, Magda Gačnik, Dora Gombač, Štefka Goršič, Silva Jontes, Anica Jurkovnik, Majda Klarer, Miro Kocuvan, Mira Kodrun, Branka Kosanović, Nuša Marković, Mičo Mijač, Elizabeta Palir, Matija Palir, Nevenka Petelin, Slava Podpečan, Irena Praznik, Hilda Pukmaister, Ivica Purger, Renata Rakun, Smilja Rotar, Pavla Kramer, Margareta Malus, Ivanka Mijošek, Marija Petrinović, Marija Samec, Anica Sitar, Drago Šmarčan, Vesna Štorić.

Šola je že prvo leto dosegla lepe uspehe (na nižji stopnji nad 98 %, na višji stopnji nad 97 % pozitivnih). Imela je pionirsko in mladinsko organizacijo, pionirsko hranilnico, mladinski list in več krožkov.

Šolsko delo je povezano s krajevno skupnostjo.

Vsekakor je zanimivo, da so v zvezi s poklicnim usmerjanjem popeljali učence osmih razredov v vojaško gimnazijo v Ljubljano in na vojaško akademijo v Sarajevo. Z istim namenom so jih testirali delavci skupnosti za zaposlovanje.

Na šoli je šolska kuhinja, ki je dajala siromašnejšim učencem brezplačno malico in kosilo, eno ali oboje.

OSNOVNA ŠOLA IVANKE URANJEK

V to osnovno šolo — do leta 1960 označevano kot »posebno« — pridejo učenci, glede katerih strokovna komisija smatra, da ne bi mogli uspešno napredovati v redni osnovni šoli. Posebna šola ima pa nalogo, da jih s smotrnim pedagoškim postopkom usposobi, da se lahko pozneje s pridom posvetijo kakemu poklicu, v katerem prevladuje mehanična tehnična spretnost. Ni pa izključeno, da se takemu učencu pozneje odpre tudi razumska sposobnost. Izkušnje kažejo, da šola dosega svoj namen. Zanjo je res treba žrtvovati več ko za navadno šolo, toda to je moralna dolžnost družbe.

V stari Jugoslaviji je bila pomožna šola priključena okoliški šoli (v Drapšinovi ulici). Ustanovljena je bila z ministrskim odlokom, izdanim 1. maja 1934. Za prvega učitelja je bil določen *Zdravko Kovač*.

V letu 1934/35 je imela šola 19, v šolskem letu 1935/36 pa 20 otrok. Naslednja štiri leta pred okupacijo je bila šola dvorazredna, obiskovalo jo je okrog 40 otrok. Kovač je bil vodja in učitelj II. razreda, I. razred je

tri leta poučevala Ludovika Polak, zadnje leto pa Ludovika Trček. Kako je bilo v nepopolnem letu pred okupacijo (1940/41), ni prav jasno, v šolski kroniki se kot učiteljica 40 otrok navaja samo Ludovika Trček.

Po osvoboditvi se je kot prva vrnila Trčkova. Dne 30. junija je sicer začela učiti, vendar je kmalu odšla v Ljubljano. Dne 27. avgusta 1945 je bil iz Rogaške Slatine premeščen v Celje *Josip Unverdorben*, izprašan defektolog-strokovnjak (učitelj otrok s hibami). Vrnil se je sicer Zdravko Kovač in je začel učiti, toda zaradi bolezni je bil kmalu upokojen.

Februarja 1946 je prišla Marija Koman in marca Anton Vuk. Tako je bilo mogoče v treh oddelkih učiti otroke, ki jih je bilo 53.

Unverdorben se je obrnil na ljudsko oblast s prošnjo, naj bi pomožna šola postala samostojna. Ministrstvo prosvete je na to pristalo in 30. oktobra 1946 je mestni ljudski odbor izdal ustrezen odlok (šef prosvetnega odseka je bil Albin Podjavoršek). Bila je dvorazredna in je imela okrog 60 otrok. Že to je bilo za dva učitelja preveč, a računati je bilo na večje število otrok.

Ministrstvo je celo izdalo odlok, naj bi bila šola s početkom šolskega leta 1947/48 petrazredna. Ker ni bilo učnih moči, je ostala štirirazredna do konca šolskega leta 1951/52. Imela je pa 6 oddelkov, kajti obiskovalo jo je (ob koncu šolskega leta) 105 otrok.

V pritličju I. osnovne (bivše okoliške) šole je dobila v uporabo 5 sob in pisarno, vendar je 5. sobo izprva uporabljala poslovna zveza za knjigovodske tečaje. Šola je pozneje razen nje dobila še obednico v kleti in še eno sobo, tako da je razpolagala s šestimi učilnicami in še delom kleti, kjer je namestila delavnico. Ker je raslo število učencev, razredov ter oddelkov, si je morala šola pomagati s poukom v dveh ali celo treh izmenah.

V šolskem letu 1952/53 je imela šola v petih razredih z osmimi oddelki 110 otrok. V šolskem letu 1953/54 je imela v šestih razredih z desetimi oddelki 125 otrok.

Naslednje šolsko leto, 1954/55, se je število otrok dvignilo na 134, število razredov na sedem, oddelkov pa na 12.

Sedemrazrednica je bila potlej šola do vključenega šolskega leta 1956/57.

Število otrok je naraslo na 152 (82 dečkov, 70 deklic), oddelkov je pa ostalo 12.

V tem letu sta že obstajala 2 razreda v Štorah, ki sta imela 15 otrok.

V Celju je pa v tem šolskem letu šola ustanovila *logopedski oddelek* (za gluhoneme), ki ga je morala namestiti v Čuprijski ulici v sobi Društva prijateljev mladine.

Zavod za socialno zavarovanje je dal na razpolago 300.000 din. S tem denarjem je šola nabavila nekaj strojev za kovaško in mizarsko delo, nekaj kuhinjske opreme in šivalnih strojev. Tako je lahko v kleti uredila delavnico, gospodinjsko šolo pa v prostorih Zavoda za napredek gospodinjstva v Cankarjevi ulici.

Razen tega je 4. oktobra 1956 okrajni ljudski odbor ustanovil vzgojni zavod za duševno nerazvito mladino in določil za njegovo namestitev nekdanjo Westnovo vilo na Golovcu, v kateri je bila dotlej otroška bolnica. Ker se je preselitev bolnice zavlekla, je bil vzgojni zavod stvarno ustanovljen šele v začetku šolskega leta. Potrebno pohištvo je dobil iz likvidacijske mase dijaškega doma v Šmarju. Upravo doma so poverili Unverdorbenu, upravitelju pomožne šole.

Vzgojni zavod je bil okrajna ustanova. Dne 1. aprila 1957 je bila za okrajno ustanovo proglašena tudi pomožna šola. Oba zavoda sta imela skupen upravni organ, sedemčlanski upravni odbor, ki ga je imenoval svet za šolstvo pri okrajnem ljudskem odboru.

V šolskem letu 1957/58 je postala šola osemrazredna. Učencev je imela tedaj 182 v 13 oddelkih in novem pripravljalnem razredu. V *Štorah* je bil pomožni oddelek s tremi razredi in 13 učenci. V vzgojnem zavodu na Golovcu je bilo 34 gojencev.

Približno enako je bilo naslednji dve leti, samo da se je število gojencev v zavodu dvignilo na 49.

V šolskem letu 1960/61 so bile zopet izpremembe. Zavod je zopet prevzela občina in je dobil ime *Zavod Ivanke Uranjekove*. Imel je 15 oddelkov in še poseben pripravljalni oddelek, v celoti 204 učence. Razred v Štorah so ukinili, ustanovili so ga pa na *Dobrni*, kjer je imel 12 učencev (6 dečkov in 6 deklet).

V šolskem letu 1962/63 so VIII. razredu dodali kombiniran razred, v katerem so bili tisti učenci, ki so sicer izpolnili osemletno šolsko obveznost, a niso dobili zaposlitve. Kot nov se v tem šolskem letu javlja razred v *Vojniku*.

Vseh gojencev je bilo 240 (143 dečkov in 97 deklet), od teh jih je bilo v Celju 214, na Dobrni 26 in v Vojniku 10. Dobrnski učenci so deloma bivali v domu Mihe Pintarja-Toleda. V domu na Golovcu jih je bilo 48, bili so razdeljeni v sedem učnih skupin s po enim vzgojiteljem.

V šolskem letu 1964/65 je nastala v *Žalcu* podružnica s tremi razredi. Vseh učencev je bilo 323 (202 dečka in 121 deklic). Bili so porazdeljeni na 31 oddelkov, od tega jih je bilo 21 pri matični šoli v Celju, 5 na Dobrni, 3 so bili v Žalcu in 2 v Vojniku.

V šolskem letu 1966/67 je prirastla podružnica v *Šmartnem*.

Število učencev se je povzpelo na 401 (242 dečkov, 159 deklic). Bili so porazdeljeni na 36 oddelkov. Na Dobrni je bilo 60 učencev (6 oddelkov), v Vojniku 18 učencev (2 oddelka), v Žalcu 67 učencev (5 oddelkov), v Šmartnem 26 učencev (2 oddelka), v Celju torej 281 učencev (21 oddelkov). Število je raslo. Leta 1967/68 je bilo vseh učencev 439, leta 1968/69 — 467, leta 1969/70 — 496 (294 dečkov in 202 deklic).

Centralna šola v Celju je imela v 8 razredih z 20 oddelki 232 učencev; enota v Dobrni v 6 razredih s 7 oddelki 91 učencev; enota v Vojniku v enem razredu 11 učencev; enota v Šmartnem v enem razredu (oddelku) 6 učencev; enota v Štorah v 2 razredih (oddelkih) 12 učencev.

Učne moči: Zdravko Kovač, Marica Koman, Draga Mohorič, Josip Unverdorben, Anton Vuk, Vida Nahtigal, Albin Podjavoršek, Marjeta Miklavec, Milena Jurca, Alojzija Medved, Antonija Podjavoršek, Nataša Ivanc, Božena Lampret, Marija Mirnik, Veronika Mlinar, Janko Kincl, Ana Beranič, Meta Turnšek, Marjan Jerin, Nuša Marušič-Bučar, Marija Puh, Valentin Brdnik, Ana Pišorn, Vida Boškovič-Skoberne, Božena Kušar-Jeras, Roman Boben, Dana Vodeb, Karel Golob, Alojzij Napret, Drago Supančič, Vida Hafner-Kotnik, Lojze Kežman, Nataša Graul, Janez Merjašec, Valentin Brdnik, Matija Les, Marija Jerič, Marija Kompan, Marija Brečko (tajnica), Marija Tušar, Jožica Hvalec, Mira Cvikl, Štefka Vehovar, Majda Klacer, Alojzij Gobec, Mara Lipičnik-Repe, Marjan Pogačnik, Anica Tušar-Žibert, Franc Lorger, Mira Rojnik-Cvikl, Dupan Parazajda, Marija Jagodič, Marjan Vučajnk, Milica Bizjak, Silvo Košutnik, Jožica Švegl, Lojzika Unverdorben-Medved, Anka Vovk, Krista Žnuderl, Franc Lorger, Jože Drofenik, Ida Kranjc, Cilka Hohnjec, Angela Krpan, Mira Rojnik, Viktorija Špes, Ida Martjonoš, Lojzka Kovač, Janez Golob, Pavla Leben, Ana Pejanovič, Olga Žiher, Vika Janžekovič, Ana Kincl, Slava Romih, Danica Sotošek, Alenka Teržan, Marija Veber, Marjana Verstovšek, Jože Železnik, Danilo Kralj, Marija Radotič-Leskovar, Darinka Urh, Boris Šinigoj, Viktor Rožanc, Vera Suša, Angela Vovk, Silva Glušič (tajnica), Veselka Korošec (socialna delavka), Meta Leskovec, Milica Herman, Tončka Bjelčevič, Martina Bevc, Danica Sotošek, Marija Ažman, Alenka Koželj, Ana Klinc, Nika Leskovar, Hermina Česnik, Jana Golob, Ivana Zajc, Ana Pompe, Irena Gradišnik, Marta Pohne, Rosana Kusterle, Tone Dolenc, Helena Pevec, Vera Perbil, Anica Zorko, Milica Bizjak, Stane Kranjc, Meta Leskovec, Cirila Vipotnik, Elizabeta Sever, Štefka Seligo, Marija Posinek, Darinka Stanjko, Angela Šuster, Justina Sirotka, Vera Suša, Danica Besimi, Breda Fric, Ljudmila Golež-Grum, Tatjana Horvat, Manica Orlič, Marija Seničar, Elizabeta Sever, Anica Šporn, Štefka Ulaga, Olga Žiher, Meta Železnik, Hasan Besimi, Bala Remzi, Olga Milić, Angela Krpan, Alojzij Štefančič, Henrik Žgeč, Jolanda Lipovšek, Nuša Drofenik (medicinska sestra), Jožica Germ, Danica Rožič, Avgust Koštomaj, Martin Bevc, Jelena Gorišek, Martina Majcenovič, Fanika Marinc, Irena Jakob, Justina Lesnika, Karla Kozarič, Ivanka Simon, Berta Zupan.

Od obnove leta 1946 do jeseni 1960 je vodil posebno šolo zaslužni ravnatelj *Jože Unverdorben* (rojen leta 1898 v Rogaški Slatini), ki je umrl 25. maja 1961. Za Unverdorbnom je prevzel vodstvo šole *Roman Boben.* V avgustu 1968 pa je bila ob reelekciji izbrana za ravnateljico *Milica Bizjak.* Boben je postal pri Zavodu za zaposlovanje kot psiholog poklicni svetovalec.

I. dodatek (1970—1976)

Leta 1970/71 je imel zavod 511 učencev, vključenih v 56 oddelkih, ki so delovali v Celju (na matični šoli), na Dobrni, v Žalcu, Štorah, Vojniku in v Šmartnem v Rožni dolini.

Šola je bila tedaj še kot gost v poslopju I. osemletne osnovne šole, kjer je pa bilo pretesno za učilnice in delavnice. Leta 1966 je dobila v osemletki na Dečkovi cesti sobe za gospodinjski in učilnico za en peti razred.

Že nekaj let je bilo na dnevnem redu vprašanje zgraditve novega poslopja za posebno šolo. Načrt za stavbo je pri Slovenija projektu napravil arhitekt dipl. inž. Milivoj Lapuh, izvedbo je pa prevzel celjski Ingrad. Izvedbo je nadzoroval poseben gradbeni odbor, ki mu je bil na čelu pomočnik ravnateljice prof. A. Kežman.

Dne 17. novembra 1970 je predsednica občinske skupščine mg. Olga Vrabič vgradila v temeljni kamen pergamentno listino o začetku gradnje.

Šolsko leto 1972/73 se je že začelo v novi zgradbi. Z njo je šola Ivanke Uranjekove dobila dostojen dom, kjer je lahko razvila na modernih osnovah svojo poučno in vzgojno delavnost. Tudi za delavnice, telovadbo in šport je bilo dobro poskrbljeno.

Leta 1970 je bila v sestavu otroškega dispanzerja ustanovljena pedopsihološka ambulanta, v kateri so delali: šef zdravnica *Ljerka dr. Laknerjeva,* medicinska sestra kot socialna delavka, *dva psihologa* iz šolske ustanove: *prof. Albin Podjavoršek* in psihologinja *Helena Jerič,* prav tako iz ustanove *logopedinja Marija Martič* in *ortopedegoginja Danica Besimi.*

Za strokovno delo je bil pri ravnateljstvu poseben strokovni kolegij, učno in vzgojno osebje razredov in njih oddelkov se je pa mesečno ali po potrebi sestajalo in pretresalo probleme, ki so se pojavljali.

Že izza prvih let so sorazmerno veliko število učencev v počitnicah vodili v Strunjan na morju. Pri tem je zavodu med drugimi pomagalo tudi republiško društvo za pomoč. Pozneje je v Celju nastalo tako društvo.

Pri ustanovi je poseben odbor skrbel za zaposlitev absolventov. Učenci VIII. razreda so zadnji mesec stopali v prakso v tovarnah in pri obrtnikih. Nekateri so se zaposlili že v počitnicah. Končno pa so dobili zaposlitev vsi, bili so pridni in so si v šolskih delavnicah in v praksi pridobili veselje do dela.

Ravnateljica *Bizjakova* je 1. januarja 1973 stopila v pokoj. Bila je vzorna pedagoginja. Po želji večine članov kolektiva je za njo kot vršilec dolžnosti prevzela vodstvo zavoda ortopedagog *Rosana Kusterle.*

Bizjakova je bila poprej (od 1960) pedagoški vodja v domu na Golovcu. Tam ji je leta 1973 sledila *Anka Vovk.*

Na zavodu so se živahno udejstvovali tudi učenci. O tem priča cela vrsta krožkov. Imeli so razen pionirske organizacije in Podmladka Rdečega križa tudi pevski zbor in izdajali so celo svoj list.

Učno in vzgojno osebje je poskrbelo tudi za to, da so hodili na predpisane izlete in ekskurzije.

Na skupnih tekmovanjih posebnih šol so se učenci celjske šole vedno dobro izkazali. Zavod za šolstvo je celjski zavod Ivanke Uranjekove določil kot hospitacijsko šolo gojencev pedagoške akademije.

Leto 1975/76: Direktor zavoda: *Mirko Galeša,* profesor; ravnateljstvo: Rosana Kusterle, ortopedagog.

Oddelek delovnega usposabljanja in njega varstvo:
učit. Mira Rojnik in ortop. Irena Gradišnik.
1. a, b: ortop. Cilka Vranjec in Slavica Romih.
2. a, b, c, č (Dobrna): ortop. Brigita Volmut, učit. Tončka Bjelčević, abs. gimn. Tanja Gobec in učit. Danica Rožič.
3. a, b, c, č, d (Dobrna): ortop. Ana Pejanović (v pok.), Milica Golež, Borica Završnik ter učit. v pok. Krista Žnuderl in Jožica Švegl.
4. a, b, c, č (Dobrna): ortop. Ivanka Simon in Štefka Ulaga, učit. Betka Sever in abs. gimn. Sanda Dumkur.
5. a, b, c, č (Dobrna): ortop. Marija Seničar, Danica Besimi, Mojca Kuzman, 2 .polletje Štefka Verber, abs. ped. akad. Jelka Lovšin-Umek, ortop.

6. a, b, c, č, d (Dobrna): Danica Orlič, Tatjana Horvatič, Ivanka Kračun-Grobelnik, Irena Artnak; drugo polletje: Jolanda Memon, učit. Viktor Rožanc.

7. a, b, c, č: ortop. Marjana Zlatečan, Sonja Kežman, Berta Zupan; drugo polletje: Danica Rojc, Anka Vovk; inval. obveznost dopolnjeval: učit. v pok. Silvo Košutnik.

8. a, b, c, č: Darinka Spolenak, Pavla Leben in učit. Jana Golob, Angela Šuštar.

Oddelki podaljšanega bivanja:

ortop. Marjan Lešnik, abs. ped. akadem. Milena Pirnat, hon. Milka Kranjec — razredničarka.

Telesna vzgoja: strok. učit. Elica Kranjc, abs. ped. akad. Janez Šešlar.

Glasbena vzgoja: ortop. Alenka Koželj.

Tehnična vzgoja: strok. učit. Angela Krpan, Marija Jerič (Dobrna), abs. ped. akad. Cvetka Pangerl.

Obdelava lesa: strok. učit. Vili Ulaga.

Obdelava tekstila: strok. učit. v pok. Ana Pompe.

Obdelava kovin: mojstra Edi Modrc, Silvo Krumpak.

Socialna služba: soc. del. Jožica Ščurek.

Psihološka služba: prof. Helena Jerič-Jahvefendić, psiholog.

Logopedska služba: ortop.-logop. Marija Martić.

Knjižnica: učit. v pok. Božena Kušar.

Vzgojitelji v »Domu na Golovcu«: Janja Peterman, prof., Zdenka Povalej, ortop., Irena Džurić, ortop., Branko Kranjc, učit., Henrik Žgeč, učit., Darinka Stanjko, učit., Milena Toman, učit., Stane Černoša in Vinko Pečnik, študenta, honorarna nočna vzgojitelja.

Na Dobrni: ravnatelj Lojze Kežman, prof., Bala Remzi, ortop., Janda Belak, prof. biologije, Ljubica Ojsteršek, abs. ped. akad., logop., Silva Turk, vzgojiteljica, Marjeta Šarlah, abs. gimn., Romana Skok-Jus, abs. gimn., Vera Jus-Trafela, ekon. tehn., Peter Zalokar, učit., Martin Pukmajster, ortop.

Vseh učencev je bilo 355, in sicer 255 v Celju in 100 na Dobrni. Od vseh učencev je bilo 127 vozačev, v domu na Golovcu je bilo 50 gojencev, v domu na Dobrni 86, ostali so stanovali pri starših.

Letni zaključni uspeh je znašal 93,9 %. Svobodna aktivnost je bila živahna.

V pevskem zboru je prepevalo in muziciralo 58 učencev. V šolski časopis je pisalo 54 učencev. Z dramatiko in lutkarstvom se jih je ukvarjalo 20. V pionirski hranilnici jih je štedilo 260. Vodili so jo učenci sami. Vezlo je 18 učencev. V modelarskem krožku jih je delalo 16. Prometni krožek jih je obiskovalo 250. SSD jih je štelo 39. V likovnem krožku jih je sodelovalo 12.

Iz vseh višjih razredov so posamezniki in skupine delali na vrtu in v kuhinji.

Vsi učenci so bili člani pionirske organizacije in podmladka Rdečega križa.

Člani neštetih skupin so svoje znanje in spretnosti pokazali pri vajah samih, pri šolskem delu, zlasti pa na raznih prireditvah, na šolskih proslavah, ob praznikih in raznih sprejemih, na šolskem in občinskem prometnem tekmovanju, na občinski reviji pevskih zborov, na šolskem vrtu, na občinskem in republiškem športnem tekmovanju itd.

Učenci so obiskali kino- in lutkovne predstave, gledali so mladinske uprizoritve v celjskem gledališču, poslušali petje zborov drugih os-

novnih šol in gimnazije. Obiskal jih je tudi pisatelj Fran Roš in jim čital svoja dela.

Pedagoško delo na zavodu je usmerjal in vodil direktor *Mirko Galeša*. Temeljilo je na razrednih aktivih, a tudi strokovni kolegij je bil zelo aktiven.

Šolsko delo so izredno pogosto obiskovali pedagogi in socialni delavci. Z njimi so prihajali tudi študenti zagrebške visoke defektološke šole.

Na osnovno šolo so *prišli* naslednji pedagoški delavci:

1970: Janko Rednak, Danijela Dečman, Peter Katič, Štefka Verber, Ivanka Kikelj, Zdenka Povalej, Stana Vignjevič, Tanja Palhaltinger;

1971: Nuša Drofenik, Cvetka Pangerl, Marija Božnik, Vili Ulaga, Kristina Jakob, Janez Sešlar;

1972: Milan Čretnik, Alenka Fabian, Avgusta Lah, Elica Krajnc, Branko Kranjc, Ivanka Grobelnik, Zora Vinkovič;

1973: Janja Peterman, Borica Zagorac, Nada Kneževič;

1974: Mojca Kuzman, Darinka Hribar, Gusti Šepetavc, Mirko Galeša, Vera Jus, Daniela Umek, Milena Toman, Mirjana Belak, Marjanca Kirn;

1975: Marjeta Šarlah, Ljubomira Ojsteršek, Milena Pirnat, Romana Jus, Darko Medvešček, Brigita Volmut;

1976: Vlasta Beg, Truda Bregar, Martina Erčulj, Marija Cenc, Lea Košenina, Marta Lapornik, Danica Rojc;

1977: Drago Tacol, Karmen Magyar, Jasna Radšel, Stana Košec, Anica Reberšak, Stane Černoša, Irena Lampensberger, Ivan Pajtler;

1978: Rajko Florjan, Tea Močan, Romana Kranjc, Zdenka Vrhovšek, Jožefa Sitar, Ana Veglez, Danica Jagrič, Dalibor Zupančič, Dragica Založnik, Jožica Lamovšek, Jože Seyfried, Tatjana Božičnik;

1979: Pavla Rek, Marija Jakop (samo za šolo in Golovec, Dobrna vodi svojo personalno evidenco);

1980: Lidija Hrnčić-Tominšek.

S šole so *odšli:*

1970: Anica Zorko, Dušan Parazajda, Angela Volk, Vera Suša;

1971: Janko Kincl, Jože Železnik, Meta Železnik, Martina Bevc, Daniela Dečman, Jožica Fonda, Bogdan Povalej, Vera Perbil, Jelena Pevec, Olga Milič, Cirila Vipotnik, Breda Fric, Hasan Besimi, Fanika Huš;

1972: Milica Bizjak, Jože Drofenik, Marcela Lešnik, Marija Železnik, Dominik Bračun, Karolina Kozarič, Milan Čretnik, Alenka Fabjan;

1973: Janko Rednak, Ana Klinc, Marija Božnik, Zora Vinkovič;

1974: Nada Kneževič, Darinka Hribar, Avgusta Lah;

1975: Milica Herman, Teodor Kalinšek, Peter Katič, Ivanka Kikel, Stane Krajnc, Kristina Jakob;

1976: Darinka Stajnko, Nuša Drofenik, Sanda Džumhur, Mirjana Belak, Helena Jerič, Remzi Bala, Milena Toman;

1977: Brigita Volmut, Irena Gradišnik, Ljubica Ojsteršek, Vera Jus;

1978: Anka Pompe, Gabriela Umek, Milena Pirnat, Jasna Radšel, Anica Reberšek, Rajko Florjan, Irena Purg, Branko Krajnc;

1979: Tanja Palhartinger-Gobec, Vlasta Beg, Truda Bregar, Marija Cenc, Lea Košenina, Danica Rojc, Dalibor Zupančič, Stane Černoša;

1980: Janez Sešlar, Pavla Rek, Pavla Leben, Anka Vovk, Janja Peterman (samo za šolo Celje in internat Golovec).

Važnejše organizacijske spremembe:

31. avgusta 1971 so se osamosvojili oddelki v Žalcu v samostojno posebno šolo.

2. septembra 1972 otvoritev nove šolske stavbe Zavoda Ivanke Uranjekove Celje.

27. decembra 1973 je Zavod Ivanke Uranjekove kot delovna organizacija formirala tri temeljne organizacije: TOZD Posebna osnovna šola Celje, TOZD Dom Golovec, TOZD Dom s posebno osnovno šolo Dobrna in DSSS.

1. januarja 1974 je postal direktor delovne organizacije prof. Mirko Galeša.

1976 je zakon za izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju prinesel spremembo v poimenovanju posebnih osnovnih šol v osnovne šole.

1. januarja 1980 so se trije TOZD združili z osnovnimi šolami v celjski občini v *Združeno osnovno šolo Celje*. S tem je bil iz registra izbrisan Zavod Ivanke Uranjekove kot delovna organizacija. Tako delujejo v okviru Združene osnovne šole: TOZD Osnovna šola Ivanka Uranjek Celje, TOZD Dom Golovec Celje in TOZD Dom z osnovno šolo Miha Pintar Dobrna.

OSNOVNA ŠOLA FRANA ROŠA
v Novi vasi — Golovcu

Šola je začela delovati letošnjo jesen (1980). Zgradili so jo na mestu, kjer pobočje skrajnega severnega odrastka Golovca, imenovano prvotno Brezina (Bovhove njive), prehaja v široko njivsko planoto, ki je na vzhodni strani rahlo nagnjena proti Zgornji Hudinji, na zahodni pa proti Dobrovi. Tu se stika svet treh naselij: Nove vasi, Dobrove in Zgornje Hudinje. Dostop iz Celja je najlažji: po Vrunčevi ulici od mesta, kjer se odcepi od Stanetove ulice, ter po cesti tik ob vznožju Golovca (z okoliškim pokopališčem), nasproti Dobrove je treba kreniti ob tu že nizkem slemenu na desno.

Načrt za gradnjo je napravil inž. arh. Miran Polutnik. Poslopje je zgrajeno v paviljonskem slogu in zelo prostrano. Tudi naokrog je na spodnjem delu pobočja mnogo prostega sveta. V šoli je podaljšano bivanje, otroci imajo tu tudi kosilo. V posebnem prostoru je poliklinika. Nekoliko nad poslopjem je zavetišče pred letalskimi napadi, nekaj težkoč tu še vedno dela talna voda. Poslopje je bilo zgrajeno na osnovi referenduma s prispevki občanov.

Sklep o ustanovitvi celodnevne Osnovne šole Frana Roša je sprejel Zbor združenega dela Skupščine občine Celje na svoji seji dne 26. junija 1979.

Delavci šole

Pedagoški delavci: ravnateljica: Tončka Mešl; predmetni učitelji: Franc Purg, Egida Friškovec, Mojca Ločičnik, Ljudmila Žuža, Martina Mejavšek, Milena Smisl, Tatjana Šešlar, Janez Šešlar, Ljudmila Conradi, Jožica Janežič, Bojan Kmecl, Vlado Murko, Barbara Železnik, Zofija Petrič; razredni učitelji: Elizabeta Trobentar, Stanka Kodrnja, Inge Vasle, Milena Toman, Francka Uranič, Marija Jezernik, Alojz Cepuš, Danica Grabar, Zdenka Jelen; psiholog: Olga Petrak.

Administrativni in tehnični delavci: računovodkinja Sabina Kolenc, tajnica Milena Klemenčič, hišnik Vinko Lončar; kuharice: Stanislava Resnik, Amalija Pešič, Rozalija Krašek, Helena Žibred; čistilke: Olga Korošec, Zdenka Stojanović, Milena Radič, Marta Amon, Božena Cvek.

Zunanji sodelavci šole: Brigita Hostnik, Vojko Strahovnik, Darja Leben, Saša Čop, Mateja Čater, Karmen Brinovčar, Liljana Potisk, Tatjana Malarič, Vanja Presekar, Bruno Gabršek, Marjan Peterle, Matjaž Petrovec, Bojan Kožar, Marjan Jerin, Štefan Krumpak, Ivica Fišer, Rado Palir, Emil Jančar, Mila Stamejčič, Drago Medved.

ŠTORE

Kakor drugod so Nemci tudi v štorski šoli s silo zatrli vse, kar je bilo slovenskega. Da bi čim hitreje mladino ponemčili, so morali starši tudi iz soseščine štiriletne otroke spravljati v otroški vrtec.

Tudi zadnji meseci vojne so bili v Štorah težki. V času prehoda so ogrožali ljudi še kozaki in ustaši.

Po osvoboditvi je bil od 1. junija do 1. avgusta 1945 pripravljalni pouk. Udeleževalo se ga je 98 dečkov in 95 deklic, skupaj 193 otrok. Priprava je bila glede na starost učencev v smislu petrazredne šole, kakor je bila pred okupacijo. Upravitelj je bil Slavko Černigoj. Poučevali so: Stana Jerin, Stane Ravtar, Angela Ocvirk, Marjan Žagar in Antonija Knap.

V šolskem letu 1945/46 je bila šola petrazredna in jo je obiskovalo 189 otrok, 99 dečkov in 90 deklic.

Petrazredno je bila tudi v šolskem letu 1946/47, imela je 162 učencev (učenk).

Naslednja tri šolska leta je veljala šola za sedemletko, vendar je imela samo šest razredov, učencev (učenk) pa prvo leto 150, drugo 216 in tretje 230.

V šolskem letu 1950/51 se je sedemletka razdelila v nižjo gimnazijo in v štirirazredno osnovno šolo.

Takoj po osvoboditvi se je pojavila stiska s prostorom.

V jeseni 1954/55 sta dva razreda imela pouk v lesenih barakah ob gozdu za naseljem, kjer so bila poprej stanovanja. V vsakem razredu je bilo 40 otrok.

Pozneje je tovarna dala na razpolago stanovanjski provizorij ob cesti proti Teharju, tja so prišli nižji razredi. Nasprotno so pa nekateri teharski otroci hodili v šolo v Štore — saj tam je bila nižja gimnazija.

Štirirazredna osnovna šola

Imela je učencev (učenk) leta:

	Dečkov	Deklic	Skupaj
1950/51	84	80	164
1955/56	93	85	178
1956/57	97	92	189

Učni uspeh je bil okrog 85 %.

Nižja gimnazija

Zaradi stiske s prostorom so nižjo gimnazijo ustanovili šele v šolskem letu 1953/54.

Osemletka

Leta 1958/59 je postala šola osemletna. Že prvo leto je imela 470 učencev (učenk), 226 dečkov in 244 deklic.

V naslednjih letih je število učencev (učenk) raslo:

	Dečkov	Deklic	Skupaj
1962/63	299	273	572
1965/66	322	268	590
1968/69			600

Povprečno je izdelovalo razred okrog 85 % učencev (učenk).

Za toliko število učencev (učenk) staro šolsko poslopje ni več zadoščalo, tudi ne pri izmeničnem pouku. V šolskem letu 1954/55 so stisko nekoliko ublažili s tem, da so poleg šolskega poslopja zgradili provizorij, leta 1965/66 so celo štiri oddelke poslali na podružnično šolo na Teharju.

Medtem so namreč štorski priključili tri podružnične šole: teharsko (1963/64), kompolsko (1962/63) in svetinsko (1969/70). Leto za letom so mislili na novo šolsko poslopje. Leta 1963/64 je občinska skupščina odobrila za načrte 5 milijonov din. Sestavil se je gradbeni odbor, v katerem so bili inž. Milko Stare kot načelnik, Franc Želič, njegov namestnik, inž. Slavko Plevnik, Ivan Perme, Milan Stravs (ravnatelj šole), Sonja Ocvirk, Anton Škautelj. Določili so lokacijo. Načrt je izdelal Projektivni biro v Murski Soboti.

Šola je bila zamišljena kot velika enonadstropna stavba z vhodom ob voglu na južni strani, z avlo pred stopniščem v pritličju in s središčno avlo vzdolž vsega poslopja v nadstropju. Dela je prevzel celjski Ingrad z dograditvijo do ključa za 319 milijonov dinarjev. Septembra 1965 so začeli gradnjo z majhno kulturno slovesnostjo, za katero je pisatelj Fran Roš spesnil priložnostno pesem »Naš novi dom«. Ker je bila zima lepa, je bilo spomladi poslopje pod streho. Dne 2. septembra 1967 so šolo slavnostno otvorili. Na programu je bilo tudi petje, ki ga je vodil profesor Leopold Perc. Priložnostno pesem je uglasbil Radovan Gobec.

Nova šola je imela 16 rednih in štiri posebne učilnice za kabinetni pouk, razen tega vse prostore, ki so bili potrebni za vodstvo šole, za vzgojo in zdravje učencev (učenk). Takoj po otvoritvi se je že lahko začel pouk v novem poslopju, stoječem na široki, rahlo proti dolini nagnjeni planoti. s Štorami na vzhodu in Teharjem na zahodu.

Zunanjost šole so uredili kot velik in ustrezen park. Dela je vodil predmetni učitelj Vinko Pevcin.

V novi šoli so lahko uporabljali moderne vidne in slušne pripomočke za pouk. Razvilo se je živahno delo v krožkih. Omenjam planinsko sekcijo, športno društvo, šahovski krožek. Učenci so se vadili tudi v sestavljanju literarnih del. Vodili so jih po poteh I. celjske čete.

Leta 1945 je za *Slavkom Černigojem* prevzel vodstvo šole *Simon Gorišek*. Njemu je leta 1948/49 sledil *Milan Stravs*. Ob delitvi leta 1950 je Stravs prevzel nižjo gimnazijo, medtem ko so vodstvo osnovne šole poverili *Angeli Ocvirk*.

Osemletki je bil na čelu *Milan Stravs*. Leta 1965 je Stravs stopil v pokoj in sledil mu je *Janez Ravtar*. Prof. Martin Lupše je postal njegov namestnik. Ravtar je leta 1971 stopil v pokoj.

Za novega ravnatelja je bil izvoljen *prof. Jože Zupančič*.

V razdobju 1945 do 1970 so službovale na šoli naslednje učne moči: Marija Hrabalek, Marija Antlej, Stanko Černigoj, Angela Ocvirk, Vera Pečnik, Franja Zupan, Ilijica Jančič, Zlata Rajhman, Lea Auernik, Iva Ocvirk, Gabriela Glušič, Valerija Arzenšek-Cizelj, Marija Šibli, Amalija Javoršek, Friderik Robič, Avgust Čuvan, Božena Svetek-Zelinka, Marija Sruk, Elizabeta Jelerčič, Marija Jelen, Milka Flis, Fanika Rajhman, Franka Murn, Mihael Rakun, Milena Kolnik, Sonja Knez, Janez Plahutnik, Franc Šurc, Ema Grum, Breda Ravbar, Silvestra Gašpar, Daniel Hočevar, Jožica Božič, Ljudmila Studen, Jožica Kovač, Janko Kranjc, Nina Trdina, Franc Korenjak, Vera Bavcon, Bogomila Škantelj, Ana Vinkovič, Jožica Gubenšek, Jožica Urbančič, Marija Breznik, Štefan Cuk, Veronika Kurnik, Marjana Šmigovc, Tončka Urlep, Jelka Vovšek, Marija Azarov, Peter Naraks, Zofija Mestnik, Alenka Doplihar, Jožica Urbančič, Karla Cesar, Viljem Pavlič, Majda Gačnik, Vinko Pevcin, Tatjana Ošo (vrtec), Marjana Pinter, Vlado Novak, Franja Jazbinšek, Vida Vuk, Marija Kralj, Krista Verner, Vera Vinkovič, Ana Žibret, Peter Naraks, Vera Marinšek, Ljudmila Lampret, Darinka Poteko, Božica Padlič, Ana Rovšnik, Ana Vukovič, Elizabeta Hočevar, Vanda Kordiš, Zofija Mestnik, Franjo Čuk, Vida Bekčič-Zupan, Mira Kordun, Zofija Mestnik, Aleksandra Kordiš, Mihaela Leskovšek, Anica Orač (računovodkinja).

V rednem delovnem razmerju je bilo: v Štorah 40, na Teharju 5, v Kompolah 5, na Svetini 6 in v varstvenih ustanovah 4, skupaj 60 učnih moči. Varstvena ustanova se javlja izza leta 1968/69.

V Štorah je bilo kulturno življenje sorazmerno razgibano. V okviru Prosvete je bilo več odsekov: dva pevska zbora, tamburaški zbor, knjižnica. Nastala je tudi ljudska univerza. Primanjkovalo je pripravnih prostorov. Od kraja je bila razen šole na razpolago samo tovarniška dvorana. Leta 1952 je Prosveta zgradila kulturni dom. Leta 1956 je nastal lep Gasilski dom. Za šport so sorazmerno hitro poskrbeli z ureditvijo športnega prostora na Lipi, Telovadno društvo »Partizan« je pa šele dobilo primeren prostor, ko so leta 1960 poleg internata industrijske kovinarske šole zgradili telovadnico. Naravno je bilo, da se je učiteljstvo udejstvovalo tudi zunaj šole — v družbenem in kulturnem delu.

V šolskem letu 1975/76 so službovali na štorski šoli: prof. Jože Zupančič, ravnatelj, Veronika Kurnik, Ute Krušec, Irena Špendl, Jožica Urbančič, Irena Jovanovski, Mira Kodrun, Helena Kristan, Kristan Verner, Jožica Krajnc, Vlado Novak, Irena Ritovšek, Tatjana Sorčan, Margareta Gabriel, Vida Vuk, Jožica Gorjup, Silvestra Gašpar, Jožica Kovač, Terezija Orač, Vinko Pevcin, Anica Rovšnik, Inge Vasle, Ana Žibret, Alojz Jazbinšek, Slavica Gašparuš-Dronjak, Katarina Judež, Lidija Selič, računovodkinja Greta Sorčan, tajnica Cveta Doberšek.

Dne 1. novembra 1976 je prof. Jože Zupančič prevzel vodstvo gimnazije v Celju in v Štorah mu je sledil Vlado Novak.

Na Teharje so Nemci močno pritisnili. Računali so, da najdejo tu še kaj somišljenikov iz časa Avstrije. Učiteljstvo, oba duhovnika in več drugih so izselili. Vendar je dal kraj več partizanov, Ivan Pocajt z mlina Mlinarjevega Janeza in N. Kožuh z Vrha sta padla.

Šola je bila kakor povsod. Računali so, da bodo brez težave ponemčili najmlajše, dvoletne otroke so hoteli imeti v vrtcu in materam so se laskali z darovi, ki so jih nakradli.

Proti koncu so učitelji popustili. Nadučitelj Anton Jungmayer-Tonček je včasih celo dovolil otrokom, da so zapeli kako slovensko pesem. Tik pred umikom so Nemci privedli na Teharje Ukrajince, naselili so jih v šoli, telovadnici in drugje. Ustaši, ki so prišli pozneje, so pred domačo hišo ustrelili brata Franca in Karla Goriška.

Po osvoboditvi in ureditvi šolskih prostorov se je 11. junija začel pouk, ki je trajal do 1. avgusta.

Poučevali so: Federnsberg, Habinc, Zupanc in M. Presker. Pouk je vodil šolski upravitelj *Franjo Čuk*, ki se je že tudi vrnil. Po krajših počitnicah se je začel redni pouk v šestih razredih. Prvo leto je bilo 218, drugo pa 196 učencev (učenk).

V šolskem letu 1947/48 je število učencev padlo na 168, kajti starejši otroci so hodili v Štore, kjer je bila ustanovljena sedemletka. Leta 1948/49 je bilo na šoli celo samo 144 otrok. Potlej je število malenkostno kolebalo, leta 1963/64 je imela šola 134 učencev.

V šolskem letu 1963/64 so šolo kot podružnico priključili štorski. Na njej je ostalo vpisanih 97 otrok. Šolsko poslopje se je vseeno napolnilo, kajti v prvem nadstropju se je učilo 95 otrok matične centralne šole. Ta jih je od podružnice trgala leto za letom, leta 1970/71 jih je ostalo še 39.

Leta 1968 je celjski občinski svet za šolo priporočal, da se teharska šola ukine. Nastalo je veliko razburjenje. Predstavniki občine so sklicali sestanek, ki so se ga udeležili tudi šolniki. Ljudje so opozarjali na to, da bi bilo za majhne otroke nevarno hoditi v Štore po prometni cesti. Bili so vsekakor tudi užaljeni, da bi se morali s svojo 150 let obstoječo šolo umakniti mladim Štorčanom.

Franjo Čuk je vodil šolo do leta 1956/57, ko je prevzel vodstvo šole na Polulah. Kot upravitelji so mu sledili: *Josip Šuštaršič* (do 1948/49), *Pavla Leben* (1949/50), *Leopold Smeh* (do 1958/59) in *Drago Špendl* (1959/60). Po priključitvi k štorski šoli *Silvestra Gašpar*, sledila ji je *Jožica Božič*.

Druge učne moči: Marija Deželak, Marija Presker, Minka Pišek, Justina Suša, Drago Šimenko, Albina Horvat, Pavla Prohinar-Košenina, Vlasta Bavdek, Maks Pivc, Izidor Horvat (l. 1952/53 in 1953/54, prej okrajni šolski nadzornik', Marija Štibli-Planer, Miloš Leskovšek, Pavle Gačnik, Janko Kranjc, Silvestra Gačnik, Jožica Božič, Anica Žibret, Zofija Mestnik, Aleksandra Kordiš, Antonija Mešel, Anica Paločnik, Anica Rovšnik.

Čeprav je imela šola samo nižje razrede, je tudi na njej razen pionirske organizacije nastala mladinska s primernimi krožki. Kot nekako nadaljevanje predvojnega kmetijskega pouka lahko smatramo pogozdovanje, zatiranje koloradskega hrošča in skrb za cvetlične grede. Izjemoma čitamo o gospodinskem tečaju, o kakem kmetijskem tečaju pa ni govora. V šolskem letu 1975/76 sta delovala na šoli Ivanka Leskovšek in Dragica Kolar.

KOMPOLE

Predvojna šola v Kompolah je imela 3 razrede. Iz povojne dobe manjkajo zapiski do šolskega leta 1953/54. Tega leta je šola imela 93 učencev (učenk). Starejše učence je namreč odtegnila nižja gimnazija v Štorah. V naslednjih letih se število ni znatno spreminjalo. Imela je pa šola redno štiri razrede. Šele potem, ko je bila leta 1962/63 kot podružnica priključena osemletki v Štorah, je število učencev polagoma padalo, najnižjo točko je doseglo leta 1971/72: 67. Leta 1957/58 so poslopje obnovili in prizidek dvignili, tako so dobili novo učilnico. Uredili so tudi športni prostor in telovadišče. Za ves kraj je bilo pomembno, da so po prizadevanju šolskega upravitelja Ivana Rutarja zgradili vodovod. Zajeli so izvir pri Godicelju na Babnem vrhu. Na Gorici so napravili rezervoar, odkoder so speljali vodo v šolo in hiše. Mnogo so storili prebivalci sami, pomagala je tudi občina. Leta 1962 je bila kolavdacija. Upravitelj šole je bil vnet čebelar in sadjar. Pri šoli je zgradil čebelnjak in sušilnico za sadje, ki so jo lahko uporabljali tudi drugi. V šolski kroniki je zapisal, da so mu pomagali načelnica za prosveto in šolstvo Stana Jerin-Mihelič, predsednik sveta za prosveto in kulturo Janko Pogačnik in tedanji predsednik občine Andrej Svetek. Učence je uvajal v kmetijsko delo in z njimi uredil okolje šole.

Na šoli so bile ustrezne mladinske organizacije. Učenci, čeprav mlajši, so kdaj pa kdaj priredili kako igrico tudi za javnost, poleg dramskega so imeli tudi lutkarski krožek. Leta 1966/67 so zbirali narodopisno gradivo. Bilo je značilno, da se je s šolo povezal *Vinko Pevcin,* predmetni učitelj, leta 1968 še na Hudinji, pozneje v Štorah. On je v šoli uredil stalno umetniško razstavo, leta 1969/70 je razstavil svoje železne kipe.

Leta 1967/68 je bila pri šoli ustanovljena mala šola.

Delo je od 1953/54 do 1972 vodil *Ivan Rutar,* ki je prišel nanjo z nižje gimnazije na Vranskem, prevzel jo je od Janka Kincla, ki je leta 1953/54 odšel na posebno šolo v Celju. Do leta 1959 je bila šola vadnica celjskega učiteljišča, kar ji je gotovo lepo priznanje.

Druge učne moči: Marija Šibli, Jožica Motoh, Milena Krevl, Zora Dobnik-Hrastnik, Slava Mulej-Ferenčak, Meta Lipičnik-Grmek, Štefka Premrl-Plank, Tajda Pevcin-Kocjan, Ljudmila Studen, Marija Spolenak.

V šolskem letu 1975/76 so delovali na šoli: Štefka Plank, Jani Starlekar, Štefka Galoić in Fanika Opalič.

SVETINA

Svetina je imela pred vojno štirirazrednico, ki jo je obiskovalo okrog 160 otrok. Prvotna šolska zgradba je bila pritlična, leta 1938 so jo dvignili v nadstropje in lepo opremili. Med vojno je Svetina doživela hude dni. Šola je pogorela. Pripravljalni pouk se je pričel 11. junija in je trajal do konca julija 1945. Bilo je 126 otrok. Učila sta Drago Kotnik in Slavko Jazbec v kmečki hiši in gostilni Jožefa Rozmana.

Redni pouk se je začel v jeseni v hiši Janeza Jurkoška in gostilničarja Rozmana. Konec januarja sta prišli še dve učni moči: Vladimir Kranjc in Dora Pibrovc. Bilo je 135 otrok.

Spomladi so otroke uporabljali pri pogozdovanju, a tudi pri odstranjevanju ruševin pogorele šole. Kmetje so brezplačno opravljali vožnje, zgradili apnenice in žgali apno. Za obnovo se je zavzel obnovitveni odbor, ki mu je bil na čelu Jože Klinar.

Šolsko leto 1946/47 se je začelo deloma v šoli, ki je bila izprva še brez stekla in deloma pri Rozmanu. Konec februarja so pa bili vsi razredi v šoli. Razen Kranjca in Pibrovčeve je poučevala tudi Zora Hrastnik. Stanovali so v bivšem župnišču. Število otrok je kolebalo med 110 in 120. Šele ko so leta 1966/67 starejše otroke začeli voziti v Štore, je padlo njihovo število najprej na 97 (1967/68) in končno na 55 (1970/71).

Pouk in samodelavno udejstvovanje otrok sta bila kakor na dolinskih šolah. V posebnem krožku so se navajali, kako je treba zasajati in negovati sadno drevje. Otroci so priredili celo kako mladinsko igro in se udeleževali tudi pevskih festivalov. Učitelji so tožili, da so otroci zlasti pozimi slabo oblečeni. Ubogim so pomagali z obleko in obutvijo. V mlečni kuhinji so jim dajali hrano brezplačno.

Velika pridobitev za kraj je bila elektrifikacija, izvedena iz Laškega (1955). Leta 1958 so imeli elektriko tudi najbolj oddaljeni zaselki. Centralno naselje je leta 1955/57 že imelo vodovod. Leta 1959 je bila zgrajena cesta do Svetine in do planinske koče. S tem je bil omogočen brezplačni prevoz otrok v Štore, ki se je začel leta 1968/69.

Učne moči (izza leta 1947/48): Herta Cvenk, Franc Golavšek, Angela Hrastnik, Drago Korošec, Ivana Avžner, Anica Modic, Tine Kramar, Marija Jagrič, Vida Bukovac, Pavel Bukovac, Agata Brilej, Martina Bostič, Jožica Tišler, Marijana Stegu, Ivan Pečaver, Magda Zaveršek, Jožica Jurkovšek, Magda Gačnik, Ivanka Simon, Marija Gorjup, Ivan Volk, Helena Leban, Franc Vozlič, Lenka Bertok, Rozika Novak, Marija Čater, Jani Starlekar, Franc Klepej, Ivica Lužar, Ivica Čretnik.

Med njimi so bili upravitelji (upraviteljice) oziroma nazadnje pedagoški vodje: Franc Golavšek, Pavel Bukovac, Martina Bostič, Magda Gačnik, Marija Gorjup, Franc Klepej.

Bila so leta, ko so se zamenjale vse štiri učne moči. Po upokojitvi (1972) je bil na šoli tudi Ivan Rutar. V šolskem letu 1975/76 sta učila tu: Franc Klepej in Rajko Cepuš.

LJUBEČNA

Po osvoboditvi so 1. junija 1945 Drago Krepek, Mira Tiran in Leopoldina Stropnik začeli poučevati 147 dečkov in 128 deklic, skupaj 275 otrok. Pouk so zaključili 29. julija 1945.

Reden pouk se je začel v jeseni 1945. Šola je bila petrazredna do leta 1953/54. Imela je poprečno nekaj nad 200 učencev. V zadnjem letu jih je bilo nekaj več: 228. Nato je imela šola vsako leto en razred več, tako da je leta 1956/57 postala osemrazredna. Tedaj je imela najvišje število učencev: 295. Z letom 1959/60 se je šola skrčila na štiri razrede. Učenci višjih razredov so začeli obiskovati osemletko na Hudinji. Potlej je imela okrog 150 učencev ali celo nekoliko manj. Značilno je, da je bilo vsa leta, razen 1969/70, med učenci več dečkov kakor deklic. Učni uspeh ob koncu šolskih let se je menjaval, kolebal je med 75 in 94 %.

Šolo so vodili: *Drago Krepek* (1945/46), *Milena Žagar* (1946/47—1952/53), *Martin Urleb* (1953/54), *Ernest Tiran* (1957/58—1958/59), *Genovefa Kovač* (1959/60).

Šola je bila leta 1964/65 kot podružnica priključena osemletki na Hudinji.

Šolsko in vzgojno delo se je vršilo podobno kot na drugih šolah. Imelo je pa neko posebnost: v prvih letih so na njej poučevali starejše dečke v kmetijstvu (tudi cepili so), deklice pa v gospodinjstvu. Starejše dečke so vodili na pogozdovanje. Razen tega so nekolikokrat otroci zbirali staro železje in posodo. Učiteljstvo je bilo sicer mnogo zaposleno z družbenim delom.

Ker je bilo poslopje staro, je zahtevalo mnogo popravil. Ljudje so šli šoli radi na roko, največ je storila zanjo opekarna.

V šoli je bila mlečna kuhinja.

Učno osebje: Božena Oset, Angela Geršak, Leopoldina Stropnik, Milena Žagar, Drago Krepek, Franja Tiran, Mira Kuštrin, Josipina Milanez, Ernest Tiran, Olga Pejha, Herta Cvenk, Gabriel Sudar, Darinka Bevc, Genovefa Kovač, Alojzija Urlep, Martin Urlep, Bogomira Kuštrin, Slavica Hojnik, Silva Rojc, Jožef Štukelj, Silva Izlakar, Mira Mlakar, Drago Ravtar, Jože Čeček, Štefka Češek, Karolina Volavšek, Ivan Volavšek, Franc Žveplan, Angela Žveplan, Smilija Černoša. Kot kuharica je bila do leta 1970/71 zaposlena Karolina Janc. Ko je odšla, ji je sledila Justina Škrubej. Kurjač je bil upokojenec Jože Koštomaj.

VOJNIK

Dne 28. maja 1941 so prišle v Vojnik prve nemške učne moči. Prvi upravitelj Artur Hansky je zapisal v šolski kroniki uvodne besede: »Spodnja Štajerska je svobodna! Zahvaljujemo se Adolfu Hitlerju. Ta krasna dežela bo zdaj po prizadevanju štajerskega učiteljstva postala nemška in bo za večne čase nemška ostala.«

Mesec dni pred kapitulacijo nemške vojske je nemško učiteljstvo odšlo. Otrok niso ničesar naučili, še manj so jih pridobili za nemštvo, prizadejali so jim veliko duhovno škodo, a odprli so jim še mladim oči.

Šolsko leto 1945 se je pričelo po umiku Nemcev in odhodu vlasovcev, kozakov in ustašev. Mladina je željno pričakovala dni, ko bo v šoli slišala slovensko besedo. Za otroke osnovnih šol se je pričel pouk 28. maja, za učence meščanske šole, ki so jo zdaj preimenovali v nižjo gimnazijo, meseca julija. Učne moči so se vračale postopoma. Ta pouk je imel namen, da pripravi učence na redno šolsko delo v jeseni.

Prve učne moči na osnovni šoli so bile: Marija Ahtik, Ema Lapajne, Matilda Požar, Lizika Skočir, Peter Jankovič, Štefka Tekavc, Marija Kvac, Drago Rebernik, Julijan Šinigoj in Marija Burdian.

Od bivših učiteljev meščanske šole so se vrnili ravnatelj *Jože Lekše*, Milena Konečnik in Marija Pahor. Vrnil se ni Janko Hrabalek, ki je bil februarja 1941 mobiliziran in je ob izbruhu vojne padel nekje v Bosni. Bogomir Arko je baje tik pred svobodo umrl v Dachauu. Učiteljica Božekova, ki je bila izseljena v Srbijo, je ostala tam. Predvojni ravnatelj meščanske šole Ivo Lapajne je sprejel službo v Novem mestu.

Meščanskošolski učitelji so v pripravi poučevali v družbi z učitelji osnovne šole. V začetku avgusta so bili izpiti, ki so omogočali vpis v nižjo gimnazijo (prejšnjo meščansko) šolo. V avgustu je bil poseben izpit, ki je določal, v kateri razred kak učenec pride.

Osnovna šola (1945/46)

Kakor pred vojno je bila osnovna šola tudi zdaj petrazredna. Zajemala je velik okoliš, najbolj oddaljeni otroci so imeli do nje celih 9 km. V šolskem letu 1945/46 je bilo v njenem okolišu 383 šoloobveznih otrok. Ker je obiskovalo šolo tudi nad 30 otrok iz drugih šolskih okolišev, se jih je v začetku leta vpisalo 416, 236 dečkov in 180 deklic, med letom pa še 14, 11 dečkov in 3 deklice. S paralelkami je imela šola 11 oddelkov. Ti so bili kar številni, saj je štel IV. razred 57, II. a oddelek pa 56 otrok, najmanj otrok je imel III. a razred (31). Ker je bilo učnih sob premalo, sta imela 2 oddelka popoldanski pouk.

Upravitelj šole je bil *Drago Rebernik*, sicer pa učno osebje še ni bilo ustaljeno. Poučevali so vse šolsko leto: Marija Ahtik, Matilda Požar, Lizika Skočir (razen 2 mesecev, ko je obiskovala politični tečaj), Štefka Tekavc, Peter Jankovič (pred vojno dolgoletni upravitelj), Julijan Šinigoj, Marija Burdijan. Krajšo dobo pa: Ema Lapajne (do 19. decembra 1945), Marija Kvac (do 19. decembra 1945), Marta Jurko (izza 15. februarja 1945). Ženska ročna dela je na tej šoli kakor tudi na Strmcu in v Socki poučevala Ana Smolnikar. Veronauk je na osnovi ministrskega dekreta izza 14. marca 1946 poučeval Martin Lupše.

Pri šoli je bil otroški vrtec, ki ga je vodila Marija Burdian.

Otroci so se lepo vživeli v šolsko delo. Vneti so tudi bili za mladinske organizacije. Najštevilnejši je bil Podmladek RKS. Pionirski pevski zbor, ki je nastal takoj po osvoboditvi, je vodil upravitelj Drago Rebernik. Cicibana in Pionirja so učenci že pridno čitali. Šolski vrt je vodil upravitelj, med vojno je bil zanemarjen, vendar je zdaj služil za praktični gospodarski pouk. Pri šoli je bil roditeljski svet, starši so se zelo zanimali za na-

predek svojih otrok. Učiteljstvo se je brigalo tudi za socialno dobrobit učencev (živilske karte, obleka, obutev, šolske potrebščine). V decembru je pod vodstvom Petra Jankoviča začela delati obrtno-nadaljevalna šola — to leto kot pripravljalni tečaj.

Nižja gimnazija (kot nadaljevanje predvojne meščanske šole)

Ravnatelj nižje gimnazije je bil *Jože Lekše*. Že v začetku šolskega leta sta poučevali predmetni učiteljici: Milena Konečnik in Marija Pahor. Med letom so bile nameščene nove učne moči: Flora Šunko, dipl. fil., Valentin Stante in Karel Kožuh, profesorja. Januarja 1946 je Milena Konečnik odšla v Gornjo Radgono, Flora Šunko pa v Celje. Marca 1946 je ravnateljske posle prevzel Jože Heinz.

Dne 14. septembra 1946 je bila nižja gimnazija ukinjena. To se je zgodilo v zvezi z reorganizacijo nižjega srednjega šolstva, s katero so v mestih uvedli poizkusne sedemletke.

Sedemletka (1946/47—1949/50)

Sedemletka je združevala štirirazredno nižjo in triletno višjo osnovno šolo, ki je ustrezala triletni nižji srednji šoli. Ravnatelj šole je bil *Drago Rebernik*. V višji osnovni šoli je bil predmetni pouk. Celotna sedemletka je razpolagala z dvema šolskima stavbama: s prvotno osnovno šolo in nižjo gimnazijo.

Višja osnovna šola je že prvo leto imela dva razreda (enega iz nižje osnovne šole in drugega kot nadaljevanje nižje gimnazije).

Razen ravnatelja so kot predmetni učitelji poučevali: Marija Ahtik, Matilda Požar (1946/47), Marta Jurko, Matilda Bornšek (do 1947/48), Marica Kvac (do 1947/48), Lizika Skočir (1946/47), Zdenka Železnik, Nika Železnik (do 1948/49), Vanda Brinar (izza 1948/49), Divna Dernač (izza 22. januarja 1949), Nikolaj Kontler (1949/50), Alojzij Kovač (1949/50), Zdenka Voga (1949/50), Marija Deželak (1949/50), Vera Pečnik (1949/50).

V šolskem letu 1947/48 je bilo na šoli 207 dečkov in 188 deklic, skupaj 395 otrok, od tega 42 v V. razredu.

V šolskem letu 1949/50 je pa bilo na šoli 475 otrok, najmanj učencev je imel VII. razred (22), trije oddelki (dva četrta in peti) sta jih pa imela po 47.

Razen v zadnjem letu je bil za prehod iz IV. v V. razred potreben izpit iz slovenščine in matematike, pač pa so absolventi VII. razreda zadnje leto delali nižji tečajni izpit.

Osnovna šola

Bila je štirirazredna. V šolskem letu 1950/51 jo je obiskovalo 176 dečkov in 156 deklic, skupaj 332 učencev.

Šola je imela 8 oddelkov, v najmanjšem oddelku je bilo 37, v največjem 46 učencev.

V šolskem letu 1955/56 je bilo na šoli 178 dečkov in 178 deklic, skupaj 356 učencev. Oddelkov je bilo 8, v najmanjšem oddelku je bilo 40, v največjem 52 učencev.

Učno osebje je bilo precej stalno. V tem razdobju so na šoli poučevali: Božena Zelinka (1950/51—1951/52), Alojzija Kovač, Marija Ahtik, Jurij Zdovc (1950/51), Gabriela Gorjanc, Julijan Šinigoj, Božena Kušar (1953/54—1956/57), Sava Flego (1953/54), Marija Deželak (izza 1953/54), Hermina Ločičnik (izza 1953/54), Valburga Klarec (izza 1955/56).

Otroški vrtec je vodila Gabriela Burdian, za pomočnico je leta 1951/52 dobila Marijo Potočnik, pozneje pa Marijo Kink.

Upraviteljica šole je bila vse obdobje *Marija Kvac* (izza leta 1955/56 kot upokojenka honorarno).

Nižja gimnazija

Pred začetkom šolskega leta 1950/51 so bile v vsej Sloveniji z odlokom ministrstva prosvete SRS sedemletne osnovne šole ukinjene in višji razredi preimenovani v nižje gimnazije, ki pa so bile štirirazredne. Tako je v Vojniku poleg osnovne šole zopet nastala nižja gimnazija. Tako je ostalo do šolskega leta 1958/59.

Ravnatelj nižje gimnazije je bil vse razdobje *Drago Rebernik*.

V šolskem letu 1950/51 je imela (v treh razredih) 183 dijakov, 70 dečkov in 113 deklic. Najmanjši razred je imel 33 dijakov, največji 45. Razred je uspešno izdelalo 76 % dijakov.

V šolskem letu 1956/57 je bilo vpisanih 280 dijakov, 127 dečkov in 153 deklic. V najmanjšem razredu je bilo 27, v največjem 45 dijakov.

Ob koncu leta je (po popravnih izpitih) izdelalo razrede 80,4 % dijakov. V nasprotju z osnovno šolo je bilo na gimnaziji več deklic kakor dečkov.

Učno osebje je bilo večinoma redno, izprva pa deloma tudi honorarno.

Redne učne moči: Vanda Brinar, Vera Pečnik (1950/51), Milan Gombač (1950/51), Marija Deželak (1950/51—1952/53), Zdenka Železnik (1950/51—1951/52), Francka Brodnik (izza 1951/52), Milan Slemenšek (1951/52—1952/53), Nande Doganović (1951/52—1954/55), Majda Vertačnik-Lebič (izza 1951/52), Breda Mlinšek-Celer (izza 1953/54), Silva Arlič (1953/54), Marjan Lebič (izza 1954/55), Štefka Tajnšek (1954/55), Olga Tičar (izza 1955/56), Ivan Leskošek (izza 1955/56).

Honorarno so po nekaj ur in v posameznih letih poučevali: prof. Valentin Stante, bivši ravnatelj meščanske šole Ivan Černej, Marta Jurko. Tudi nekateri redni predavatelji so bili izjemoma honorarni.

V šoli sta bila Rdeči križ in Mladinska organizacija. Mladina je pridno obiskovala telovadnico »Partizana«. Tudi smučarstvo so gojili.

Male mature je nadomeščal sprejemni izpit (slovenščina, matematika), ki so ga dijaki uspešno prestajali.

Osemletka

V šolskem letu 1958/59 je bila zopet izvedena reorganizacija osnovnega in srednjega šolstva. Nižje gimnazije so ukinili, zato pa so osnovne šole v večjih središčih spremenili v osemletke, prejšnjim štirim razredom

so dodali štiri višje, ki so po svojem predmetniku smiselno nadomeščali nižjo gimnazijo. Osemletko je do šolskega leta 1960/61 vodil *Drago Rebernik*. Sledil mu je *Juro Toplak*, po njegovi upokojitvi leta 1968 je bil za ravnatelja izvoljen *Miro Klančnik*, ki je bil poprej ravnateljev pomočnik. Po številu učencev in oddelkov je šola zrasla v velik zavod. V šolskem letu 1957/58 je imela v nižjih razredih 191 dečkov in 173 deklic, skupaj 364 učencev in 9 oddelkov, v najmanjšem 31, v največjem 48 učencev. V višjih razredih 141 dečkov in 173 deklic, skupaj 314 učencev in 9 oddelkov, v najmanjšem 24, v največjem 42 učencev. V nižjih in višjih razredih je bilo torej skupaj 679 učencev, 332 dečkov in 347 deklic.

Šolsko leto 1964/65

Nižji razredi: 142 dečkov, 144 deklic, skupaj 286 učencev, 8 oddelkov, v najmanjšem 31, v največjem 38 učencev.

Višji razredi: 181 dečkov, 187 deklic, skupaj 368 učencev, 10 razredov, najmanjši 33, največji 36 učencev.

Vsa šola: 323 dečkov, 331 deklic, skupaj 654 učencev.

Šolsko leto 1967/68

Nižji razredi: 140 dečkov in 128 deklic, skupaj 268 učencev, 8 oddelkov, v najmanjšem 28, v največjem 40 učencev.

Višji razredi: 260 dečkov, 259 deklic, skupaj 519 učencev, 13 oddelkov, v najmanjšem 31, v največjem 50 učencev.

Skupaj v nižjih in višjih razredih 787 učencev (med njimi 87 ponavljalcev).

Pozitivnih ocen je bilo med 80 in 90 %.

V nižjih razredih so v tem razdobju poučevali: Hermina Ločičnik (—1969/70), Valika Klarer (1957/58), Vera Bombač (1957/58—1958/59), Marija Kvac (1957/58—1962/63), Marija Ahtik (—1972/73), Janko Prislan (1957/58—1958/59), Marija Deželak (1957/58—1960/61), Julij Šinigoj (1957/58—1958/59), Ivan Murn (1960/61), Marija Dolinšek (1960/61—1961/62), Marta Hus (1960/61—1962/63), Marija Kincl (1960/61), Marija Kraljič (izza 1961/62), Iva Čerin-Brodnik (1961/62—1965/66), Marija Klančnik (izza 1961/62), Betka Hočevar (1961/62—1962/63), Marija Kunej (izza 1962/63), Darinka Vizjak-Fortunat (1963/64), Ivica Bogovič (izza 1963/64), Ljudmila Veber-Sušnik (izza 1963/64), Angela Šuster (1963/64—1964/65), Helga Trobiš (1963/64—1968/69), Marija Volasko (izza 1965/66), Milka Černoša, Olga Krušič, Pavla Rak, Jožica Šešelj, Jože Blazinšek.

Še številnejše so bile učne moči, ki so kot predmetni učitelji poučevali na višjih razredih, deloma pa tudi na nižjih: Bogomil Pejha, Ljudmila Bukvič (1957/58—1960/61), Olga Tičar (1957/58—1961/62), Ivan Leskovšek (1957/58—1958/59), Marjan Lebič (izza 1957/58), Francka Brodnik (1957/58), Majda Lebič (izza 1957/58), Vanda Brinar (1957/58), Drago Cvetko (1958/59—1960/61), Francka Toplak (1958/59—1959/60), Vera Aparnik (1960/61), Anica Kocjan-Šelih (1961/62—1964/65), Marija Kincl (1961/62), Miro Klančnik (izza 1961/62), Angela Poklič (1961/62—1968/69), Hermina Ločičnik (1961/62—1969/70), Helena Šega-Vidic (1961/62—1966/67), Francka Tanc (izza 1961/62), Angela Šuster (1962/63), Marija Seničar (1963/64—1965/66), Ivica Bogovič (1963/64—1966/67), Darinka Vizjak-Fortunat (1964/65—1966/67), Marija Vodenik (1965/66), Marija Volasko (1965/66), Peter Krivec (izza 1965/66), Marija Primožič (1966/67), Gerhard Skaza (1967/68)—1968/69), Anica Mernik (1967/68), Pavla Rak (1967/68), Hilda Dobovičnik (1967/68), Hinko Modrijančič (1967/68), France Šelih (1967/68—1971/72), Jelka Preskar (1967/68—), Magda Jurak (1967/68—1968/69), Karolina Zagode (1967/68—).

Slavko Lipovec (1967/68—), Danica Argirović (1967/68—), Marija Kvac (1967/68), Dragica Gregorc, Lea Jurčak, Leon Kerše, Mirjana Kranjc, Magda Fabič, Branka Pavšer, Marjan Pojavnik, Tatjana Riva, Zorica Sevšek, Milena Štokojnik, Bruno Toplak, Jože Vurcer, Olga Vurcer.

Močno razvita je bila prostovoljna dejavnost učencev, ki se je javljala v raznih krožkih: dramskem, filmskem, prometnem, fotografskem, tehničnem. Učenci so izdajali list Stopinjice. Imeli so šolsko zadrugo in delali so na vrtu, pri čemer so dobivali tudi nauke za kmetijsko delo. Skoraj vsi učenci so bili člani Podmladka Rdečega križa in pionirske organizacije. Starejši so bili v mladinskem aktivu Zveze mladine Slovenije.

Šolo Šmartno v Rožni dolini so leta 1964 priključili k IV. osnovni šoli v Celju, z odločbo 13. junija 1967 pa k šoli v Vojniku.

V šolskem letu 1974/75 je obiskovalo šolo 373 dečkov in 378 deklic, skupaj 751 učencev.

Tedaj so poučevali *na nižji stopnji:* Milka Černoša, Marija Klančnik, Olga Krušič, Marija Kunej, Marija Kraljič, Marija Primožič, Pavla Rak, Jožica Šešel, Marija Volasko; *na višji stopnji:* Ivica Bogovič, Hilda Dobovičnik, Dragica Gregorc, Lea Jurčak, Leon Kerše, Miro Klančnik — ravnatelj, Mirjana Kranjc, Peter Krivec, Majda Fabič, Anica Mernik, Martin Lorger — pomočnik ravnatelja, Branka Pavšer, Marjan Pojavnik, Tatjana Riva-Ledinek, Zorica Sevšek, Milena Štokojnik, Francka Tanc, Bruno Toplak, Jože Vurcer, Olga Vurcer, Marija Vodenik.

Vsaka izmed učnih moči je imela še kako posebno delo: krožek, knjižnico, zbirko itd.

Milko Pejha je bil tajnik do leta 1968/69, tedaj je prevzel režisersko-finančne posle. Tajništvo je prevzela učiteljica Katica Pešak. Dne 1. oktobra 1973 je prevzela dolžnost socialne delavke Zinka Lorger.

Ravnatelj je bil do šolskega leta 1968/69 brez pomočnika. Tedaj mu je bila kot pomočnik dodeljena Francka Tanc. Ker je zbolela, je v šolskem letu 1970/71 prevzel mesto pomočnika Martin Lorger.

Zavod je imel dve šolski poslopji: gornjo (pred prvo vojno slovensko) in spodnjo (pred prvo vojno nemško) šolo. Obe sta že bili nesodobni in pretesni.

Dne 6. februarja 1972 se je vršil referendum o samoprispevku za zgraditev (deloma obnovo) več vzgojno-varstvenih zavodov in šol. Med njimi je bila tudi osemletka v Vojniku. Dogovorili so se, da dobi prizidek in telovadnico. Načrte je leta 1972/73 izdelal dipl. inž. Miran Polutnik.

Dne 1. decembra 1973 je bil položen temeljni kamen.

Dne 7. junija 1975 je bilo obnovljeno poslopje s šolsko in občo krajevno slavnostjo izročena svojemu namenu. Šola si je poprej pomagala z zasilnimi učilnicami. Zdaj pa je dobila deset novih učilnic (deloma za redni, deloma za kabinetni pouk, večnamenski prostor, telovadnico in lep prostor pred šolo (amfiteater) za prireditve. Šola je dobila ime po Dobrotinškovih, družini, ki je med 79 Vojničani sama dala 6 žrtev za svobodo: štiri sinove, mater in hčerko. Učiteljica Marija Ahtik je sesta-

vila napis, ki ga čitamo na spominski plošči in ga je šoli daroval kolektiv Ingrada, ki je izvršil gradbena dela. Napis se glasi:

Na Dobrotinu so živeli fantje vsem v veselje,
ko je zasedel zemljo nam sovrag,
za svobodo so dali vsi življenje,
še v smrti bil od njih
je vsak junak.
Po njih se naša šola imenuje,
naj mladi rod njih
delo nadaljuje.

Šolo so opremili z vsemi potrebnimi pripomočki, tudi didaktično-tehničnimi, tako da omogoča delo ne samo po klasičnih, ampak tudi po modernih didaktičnih načelih.

Pouk in udejstvovanje učencev v mladinskih organizacijah pod vodstvom učnih moči sta se razvijala v duhu socializma in naprednih pedagoških načel. V zadnjem letu razdobja je bil v Vojniku pionirski dan za vojniški sektor (s telovadbo).

Dne 2. januarja 1949 je bila prvikrat postavljena novoletna jelka.

V šolskem letu 1949/50 je Podmladek Rdečega križa za Slovenijo otvoril šolsko kuhinjo, ki je to leto brezplačno razdelila 4.878 kosil in okrog 4.000 porcij kakaa s kruhom. V letu 1948/49 sta katehet Mirko Avžner in župnik Martin Lupše še na šoli poučevala verouk. Socialno šibkim staršem so dajali podporo za predšolske otroke, ki so posečali otroški vrtec.

V zvezi s skrbstvenim svetom KLO so vrtnarice obiskovale učence na domovih in o tem poročale. Socialno skrbstvo je vodila Anka Kristan, predsednik KLO je pa bil učitelj *Julijan Šinigoj.*

STRMEC

Nemško učiteljstvo je izginilo iz Strmca, ko so 4. julija 1944 terenci in aktivisti izvršili napad na Strmec. Tu so nekaj časa gospodarili in porušili most pri Štepu (med Strmcem in Višnjo vasjo) in most pri Ključarju (med Strmcem in Hrenovo). Po odhodu nemškega učiteljstva so se v šoli nastanili nemški vojaki, marca 1945 so pa prišli na njihovo mesto Ukrajinci. Šola je zaradi tega mnogo trpela.

A že 7. aprila 1945 je organizacijski sekretar Brejc pri Ivanu Gorečanu, p. d. Krajncu, na Gorici pri Socki, sklical sestanek, na katerem se je osnoval odbor OF z nalogo, da na dan osvoboditve prevzame oblast. Določeni so bili za sekretarja Franc Gobec iz Nove Cerkve, za poveljnika Narodne zaščite Alojzij Krajnc iz Polž, za KUV Jurij Rom, za gospodarstvo Anton Skočir iz Nove Cerkve, za sadjarstvo Anton Zagrušovčan, za Zvezo mladine Slovenije Gretica Veranič, za Antifašistično fronto žena pa Eliza Pekošek.

Ko so se Nemci umikali, so strmski partizani prevzeli vodstvo Narodne milice v Vojniku in pridno so razoroževali ustaše, domobrance in Nemce, ki so se morali umikati proti Dobrni, kajti porušen je bil most v Socki in pri Fužinah.

Poverjenica za prosveto Slavica Goričan je poskrbela, da je bila razmeroma hitro očiščena šola in da se je 1. junija že lahko začel pouk. Poverjenica je samo opravila vpis: prijavljenih je bilo 159 dečkov in 119 deklic, skupaj 278 otrok, in sicer brez novincev. Na dan otvoritve je bil prvi roditeljski razgovor. Bile so na mestu štiri učne moči: Barbara in Adolf Senegačnik ter sestri Jožefa in Marija Grajžl. Pouk so zaključili s primerno slavnostjo.

Novo šolsko leto so začeli 15. oktobra 1945. Vpisalo se je 141 dečkov in 104 deklice, skupaj 245 otrok, bilo jih je torej manj, kakor pred prvim vpisom. Okrajni ljudski odbor je namreč dovolil, da se ustanovi dvorazrednica v Socki, ki je pritegnila k sebi 110 otrok. V gimnazijo v Vojnik se je pa vpisalo 6 dečkov in 3 deklice. Šola je imela 4 oddelke (prvega razreda).

V šolskem letu 1946/47 se je vpisalo 91 dečkov in 78 deklic, skupaj 169 otrok, število je zopet padlo, ker so otroci od 5. do 8. šolskega leta obiskovali šolo v Vojniku, drugi oddelek je pa sicer imel paralelko.

Naslednji dve šolski leti (1947/48 in 1948/49) je ostalo število učencev približno isto (162, 171), v šolskem letu 1949/50 je pa padlo na 146. Pač pa so v tem letu imeli na šoli analfabetski tečaj, da bi odpravili posledice nemške okupacije.

V šolskem letu 1953/54 je postala šola nepopolna osemrazrednica, dobila je namreč še 5. in 6. oddelek (V.—VII. razred). Število učencev se je dvignilo na 196 (88 dečkov in 98 deklic).

V šolskem letu 1954/55 je imela prav tako 6 oddelkov (vendar je 6. oddelek obsegal VI.—VIII. razred, v njem je bilo učencev: 25 + 5 + + 4 = 34).

V šolskem letu 1955/56 so dodali še sedmi oddelek (s VII. in VIII. razredom). Število učencev se je dvignilo na 238.

V šolskem letu 1961/62 so dodali še 8. oddelek, čeprav je prav v tem letu število učencev padlo na 204 (99 dečkov in 105 deklic).

V šolskem letu 1962/63 je občinski ljudski odbor ukinil VII. in VIII. razred (7. in 8. oddelek) in učence teh razredov prešolal v Vojnik. V zvezi s tem je število učencev padlo na 156 (80 dečkov in 76 deklic).

Z odločbo skupščine občine Celje z dne 13. avgusta 1963 je bila šola spremenjena v *podružnično šolo osnovne šole v Vojniku* in je ohranila samo prve štiri razrede (oddelke). Zaradi tega je v šolskem letu 1964/65 število učencev padlo na 92. Upravitelj šole je bil kot tak razrešen in imenovan za vodjo šole. Število učencev je kolebalo (leta 1965/66 — 81, 1966/67 — 72, 1967/68 — 76, 1968/69 — 77, 1969/70 — 89, 1970/71 — 90).

Upravitelji (ravnatelji) šole: *Adolf Senegačnik* (1945 — januar 1951), *Svetomir Drofenik* (1951 — 1953/54), *Rudi Vizjak* (1954/55 — 1969/70), *Tone Pešak*, vodja šole (1970/71—).

Učne osebe: Pavla Zupanek (1945), Barbara Senegačnik (1945—1952/53), Jožefa Grajžl (1945), Marija Grajžl (1945—1946/47), Adolf Senegačnik (1945—1948/49), Vera Čevna (1945/46—1946/47), Milica Bajt (1945/46), Antonija Zalezina (1946/47—1947/48), Elizabeta Skočir (1947/48—1948/49), Albina Berce (1948/49—1950/51), Silva Ogrizek-Drofenik (1951/52—1953/54), Lizika Gorečan (1950/51—1970/71), Svetomir Drofenik (1951/52—1953/54), Milan Uran (1952/53), Roman Boben (1953/54—1954/55), Sidonija Juhart (1953/54—1955/56), Ivan Avžner (1953/54—1957/58), Rudi Vizjak (1954/55—1969/70), Darinka Vizjak-Fortunat (1954/55—1962/63), Janko Prislan (1955/56), Helena Sterle (1956/57), Rudi Ravnak (1956/57—1957/58), Ivica Bogovič (1957/58—1962/63), Marija Rajner (1958/59), Dušan Mavrič (1958/59—1959/60), Marija Bošnak (1959/60—1961/62), Marta Sluga (1960/61—1970/71), Terezija Čepin (1960/61), Marija Vodišek (1961/62—1962/63), Marija Primožič (1964/65—1965/66). Hinko Modrijančič (1969/70—1970/71), Tone Pešak (1970/71), Marija Šmerc (1970/71), Jožica Šumer (1970/71).

Šolsko poslopje so ponovno popravljali, sicer je bilo ob prihodu okupatorja v dobrem stanju. Leta 1951 je s soseščino dobilo električno luč. Vanje so napeljali tudi vodovod. Leta 1950/51 so v eni sobi namestili prosvetni oder. Ko je leta 1959 kmetijska zadruga zgradila hmeljsko sušilnico, je dvorano v njej dala na razpolago tudi KU društvu.

Leta 1955/56 je bila na šoli *gospodarska* in *gospodinjska* šola, ki jo je obiskovalo 16 moških in 16 ženskih. Kmetijske predmete (kmetijstvo, gozdarstvo, živinorejo, veterino so poučevali strokovnjaki), v naslednjih letih ni bilo dovolj prijav, pač pa so pri šoli zasadili pritlično drevje in divjake, sadike črnega ribezlja, malin in vinske trte. Učenci so razen drugih krožkov imeli tudi kmetijskega, ustanovili so celo *kmetijsko hranilnico* in so denar *vlagali v zadružno hranilnico.*

Dodatek

V letu 1970/71 je imela šola (štirirazredna) — 90 učencev, v šolskem letu 1974/75 jih je pa bilo 84 (43 dečkov in 41 deklic).

Spremembe v učnem osebju — leta 1970/71: Rudi Vizjak, vodja šole, je odšel v Celje, kjer je bil nameščen na IV. osnovni šoli. Na njegovo mesto je prišel *Tone Pešak,* ki je to leto bil tudi vodja osnovne šole v Socki.

Zaradi invalidske upokojitve je zapustila šolo Lizika Goričan, prišli sta pa nanjo: Jožica Šumer z matične šole v Rimskih Toplicah in Marica Šmerc s predšolske ustanove v Vitanju.

V šolskem letu 1971/72 je Marica Šmerc odšla v Socko, Tone Pešak je pa bil tudi to leto vodja tako v Strmcu kakor v Socki.

V šolskem letu 1972/73 je odšla na Hudinjo Jožica Šumer, v Strmec je pa iz Šmartnega v Rožni dolini prišla Anica Drev.

V šolskem letu 1973/74 je Anico Drev začasno nadomeščala Viktorija Golčer. Ko pa je odšla v Socko, je poleg svojega tudi njen razred učil Tone Pešak, dokler se Drevova ni vrnila v šolo.

V šolskem letu 1974/75 so bile na šoli naslednje učne moči: Tone Pešak, razredni učitelj in pedagoški vodja, *Anica Drev, Marta Sluga* in *Hinko Modrijančič.*

Otroci so se v šoli v krožkih in po učnem postopku navajali na samostojno delo in na samoupravno vodenje svojih zadev. Učiteljstvo je

pa delovalo tudi v *Prosvetnem društvu* in imelo živ stik s starši otrok in s prebivalstvom. Leta 1972/73 se po zaslugi ravnateljice Vilme Štucinove prvič omenja v kraju *potujoči vrtec.*

Patron šole je celjsko gradbeno podjetje Ingrad.

SOCKA

Šola je bila ustanovljena šele po osvoboditvi. Odločbo o ustanovitvi je izdalo ministrstvo prosvete v Ljubljani dne 14. novembra 1945 na predlog okrajnega narodnoosvobodilnega odbora. Šola je bila ustanovljena kot dvorazredna (dvooddelčna) za vseh osem letnikov. Narodnoosvobodilni odbor je pripravil zanje dve sobi v graščini, tam je pripravil tudi učiteljska stanovanja. Za pouk se je prijavilo 60 dečkov in 50 deklic, skupaj 110 otrok. Pouk se je začel 15. oktobra 1945 in je šolsko leta 1945/46 preteklo v lepem redu. Število otrok se je v naslednjih letih držalo na isti višini: 122 (1946/47), 127 (1947/48), 127 (1948/49), 114 (1949/50), 122 (1950/51), 118 (1951/52), 113 (1952/53). V naslednjem letu (1953/54) je pa nastal v šoli preobrat: svet za šolstvo in prosveto okraja Celje je štiri višje letnike (razrede) prešolal v Strmec, tako da so ostali v Socki samo štirje nižji letniki (3 razredi).

Dotlej so vodili šolo: *Radoslav Češnovar* (od početka do 29. marca 1946), *Franc Lobnik* (od 6. maja 1946 do 29. novembra 1948), *Rudi Vizjak* (od 29. novembra 1948 do konca šolskega leta 1953/54).

Druge učne moči: Angela Hrastnik (1945 do 31. januarja 1948), Jožefa Grajžl (1945 do 29. februarja 1948), Marija Kvac (od 4. aprila 1946 do 6. maja 1946), Darinka Vizjak-Fortunat (od 31. julija 1948 do konca šolskega leta 1953/54), Emilija Zabovnik (od 25. avgusta 1948 do konca š. l. 1948/49), Marica Kotnik (od 19. decembra 1949 do 15. januarja 1950), Lida Juhart (1952/53).

Izza šolskega leta 1953/54 do 1. septembra 1964 je bila šola samostojna upravna enota s štirimi nižjimi letniki (razredi). Razen upravitelja Antona Pešaka (1954/55—1970/71) je poučevala njegova žena Katica Novačan-Pešak (1945—1970).

Število otrok: 80 (1953/54), 85 (1954/55), 74 (1955/56), 68 (1956/57), 67 (1957/58), 62 (1958/59), 62 (1959/60), 60 (1960/61), 65 (1961/62), 62 (1962/63), 65 (1963/64), 70 (1964/65), 77 (1965/66), 82 (1966/67), 80 (1967/68), 84 (1968/69), 81 1969/70), 83 (1970/71).

Učni uspeh je bil vseskozi dober. Pedagoški delavci so znali ustvariti med seboj in otroki ter njihovimi starši prisrčen odnos.

Ko je Katica Pešak-Novačan dobila akutno vnetje grla in ker je izza šolskega leta 1965/66 naraščalo število otrok, so bile poslane na pomoč za daljšo ali krajšo dobo še nekatere druge učne moči: Hinko Modrijančič (1965/66—1968/69), Hilda Dobovičnik (1966/67), Edica Kroflič (1967/68—1970/71), Milena Prekoršek (1969/70—1970/71), Milica Pukl (1970/71).

S primerno slavnostjo in prisrčnostjo so sprejemali novince v šolo, cicibanske in pionirske krožke, z nagradami in pohvalami so zaključevali šolska leta. Upravitelj Pešak in žena sta znala s šolo povezati tudi starše.

Nenavadno mnogo je bilo šolskih prireditev z mladinskimi igrami. A tudi Prosvetno društvo je bilo ob sodelovanju učiteljstva izredno delavno. Najprej se je posluževalo dvorane v Gasilskem domu, pozneje je pa občina omogočila ureditev dvorane v graščini. Šola je dobila tudi kinoprojektor in je prirejala predstave za mladino in odrasle. Otroci so tekmovali za Cicibanovo in Kajuhovo bralno značko. Imeli so pevski zbor.

Leta 1964 so si pridobili patronanco celjskega Prevozništva, ki je otrokom večkrat dejansko izkazalo naklonjenost. Na občinski tekmi in iz prometne vzgoje so si šolski otroci pridobili prvo mesto. Leta 1970/71 je Vida Zagrušovčeva iz 4. razreda postala občinski prvak iz znanja vesele šole za 4. razred v občini Celje, na medobčinskem tekmovanju je pa dosegla III. mesto. Učenci so vsako leto večkrat obiskali grob partizanov na Veliki ravni. Šolski upravitelj *Tone Pešak* je leta 1968 kot priznanje dobil zlato značko Društva prijateljev mladine. Na šoli je bila mlečna kuhinja, v zadnjih letih so kuhali tudi kosilo.

Dodatek

V šolskem letu 1970/71 je Tone Pešak prevzel vodstvo osnovne šole v Strmcu, obdržal je pa še vodstvo v Socki. Njegova žena Katica, ki je že bila zaposlena na centralni šoli v Vojniku kot tajnica, je še vodila v Socki »malo šolo«, kar je pomenilo veliko obremenitev.

V šolskem letu 1971/72 sta na novo prišli na šolo Marica Šmerc iz Strmca in Erika Ravnak iz Vitanja.

V šolskem letu 1972/73 je od Toneta Pešaka prevzela vodstvo šole *Erika Ravnak*. Edica Kroflič-Jevšnik je pa imela začasno bolniški dopust. Med šolskim letom je iz Avstralije prišla na šolo Rozika Zupanc.

V šolskem letu 1973/74 sta prišla na šolo Marjan Čretnik in Stanislava Stravs, oba absolventa pedagoške akademije. Stravsova je prevzela tudi »malo šolo«.

V šolskem letu 1974/75 so poučevali na šoli: Stanislava Stravs, Viktorija Golčer, Erika Ravnak, razredna učiteljica in vodja šole, ter Marijan Čretnik.

Šolskih otrok je bilo leta 1970/71 83, leta 1974/75 pa 70.

Šola je bila nastanjena v graščini. Šolski vodja Pešak se je moral zelo truditi, da je poslopje z izdatno pomočjo domačih gospodarjev, večinoma kmetov, spravil v uporabno stanje. Oba z ženo sta bila v prijateljskem stiku z ljudmi, vplivala sta nanje ne samo s skrbnim delom v šoli, ampak tudi z gledališkimi igrami in kulturnimi prireditvami. Dobila sta za to delo več priznanj ljudske oblasti.

ŠMARTNO V ROŽNI DOLINI

Šmartinsko področje je bilo v zadnjih letih vojne močno partizansko oporišče. Iz strahu je že poleti 1944 odšlo nemško učiteljstvo. Ob končani vojni je bilo šolsko poslopje zapuščeno in popolnoma izropano. Ko so se po nemški kapitulaciji začeli vračati učitelji iz pregnanstva, je

bilo najprej treba poslopje pripraviti za pouk. To ni šlo tako hitro in pouk, ki se je začel 15. junija, je bil izprva v dvorani Prosvetnega (bivšega Slomškovega) doma. V šolo je prišlo 194 otrok in poučevali so jih v 4 razredih (oddelkih). Pouk je trajal do 31. julija.

Učne moči so bile: *Vinko Požar* — upravitelj, Ivanka Požar, Lucija Kok in Mara Lipičnik.

Počitnice so bile do 15. oktobra. Tedaj se je pouk začel v štirih razredih, tretji razred je imel dva oddelka (letnika) in četrti tri.

Poučevali so: Vinko Požar (upravitelj), Ivanka Požar, Mara Lipičnik in Stanislava Kovač. Požar je v februarju 1946 padel s kolesa in si zlomil stegnenico. Več mesecev je bil privezan na bolniško posteljo. V marcu 1946 je prišla na šolo Zinka Mulej, ki je prevzela njegov razred. Vseh učencev je bilo 186, in sicer 89 dečkov in 97 deklic.

Mulejeva je ostala v Šmartnem še naslednje leto, tako so lahko četrtemu razredu dodali še petega. Pri tem je ostalo še prihodnje leto (1947/48), čeprav sta Stanislav Kovač in Zinka Mulej, zdaj poročena Lorger, odšli in je v njuno zameno prišla samo Gabriela Gorjanc.

Leta 1949/50 so ostali na šoli samo oba Požarja in Lipičnikova, kajti Gorjančeva je bila premeščena. Šele naslednje leto sta prišli v pomoč Ida Tanšek in Rozalija Kobale.

Vinko Požar in njegova žena sta ostala na šoli do konca šolskega leta 1953/54, ko sta stopila v pokoj. Ob tej priliki jima je KLO zaradi zaslug, ki sta si jih pridobila med tridesetletnim službovanjem v Šmartnem, podelil častno občanstvo.

Za Vinkom Požarjem je postala upraviteljica šole *Mara Lipičnikova*. Čeprav se število učencev ni bistveno spremenilo, bilo jih je stalno okrog 190, je leta 1954/55 postala šola šestrazredna in je imela v najmanjšem razredu 26 in v največjem 35 otrok.

Kobaletova in Tajnškova sta sicer zapustili šolo, vendar so jima izmenoma sledile druge učne moči: Justa Točaj, Marija Križman, Vlado Križman, Ivanka Vodovnik, Mara Lapornik, Ivanka Grobelnik in Marija Rančigaj-Čater.

V šolskem letu 1959/60 je prevzel vodstvo šole *Tine Lorger*. Razen njega so bili naslednja leta na šoli: Marija Križman, Justa Točaj, Marija Rančigaj-Čater, Zinka Lorger, Marija Bonač.

Leta 1964/65 so šolo kot podružnico priključili IV. osnovni šoli v Celju, leta 1967/68 pa osnovni šoli v Vojniku. S tem se je šola skrčila na nižje štiri razrede. Padlo je tudi število učencev. Leta 1964/65 jih je bilo še 131, leta 1970/71 pa samo 79. Tine Lorger je bil upravitelj (oziroma pedagoški vodja šole) do konca šolskega leta 1970/71, ko je postal ravnatelj pomočnika na matični šoli v Vojniku. Razen njega so bile dotlej na šoli Zinka Lorger, Marija Bonač, Marija Rančigaj-Čater in Zofija Verdev.

Pač pa je šola leta 1967 dobila dva pomožna razreda (poučevali sta Milica Germ in Danica Lokošek-Besimi). V njih je bilo 27 učencev. Leta 1968/69 so dodali šoli »malo šolo«.

Leta 1964 so obnovili in razširili šolsko poslopje, pri čemer so pridobili eno učno sobo. V tem letu je kraj dobil zdravniško ambulanto, vendar so jo naslednje leto odpravili, ker je bil premajhen obisk.

Šmartno in šola imata neke posebnosti. Ljudje so bili navajeni na prireditve. Po osvoboditvi je skrb za to prevzelo učiteljstvo. Z njegovo pomočjo je šolska mladina stalno prirejala razne mladinske igre. To je bilo v zvezi z živahnim delovanjem krožkov. Že skoraj posebnost je bil sadjarski in vrtnarski krožek. Upravitelj Požar je bil sam vnet čebelar, sadjar, vrtnar in kmetovalec. Čim je po osvoboditvi prevzel delo, je v to delo uvajal mladino — tudi cepili so. Po njem so se ravnali sodelavci. Vsi so tudi vneto pomagali pri Prosvetnem društvu. Požarju je pri tem močno koristila njegova veščina v risanju in slikanju.

Leta 1970/71 je bilo na šoli 79 otrok, leta 1974/75 pa 78.

Leta 1970/71 so na šoli poučevali: Zofka Verdev, Zinka Lorger, Tine Lorger, ki je bil tudi pedagoški vodja šole, ter Marija Rančigaj.

Leta 1971/72 je odšel s šole Tine Lorger, ki je sprejel mesto pomočnika ravnatelja na centralni šoli v Vojniku. Pedogoško vodstvo je prevzela *Zinka Lorger*. Na novo je prišla na šolo Anica Krajšek.

Leta 1972/73 je odšla Anica Krajšek, por. Drev, na njeno mesto je iz Kozjega prišla Gizela Vončina. Šolo je še nadalje vodila Zinka Lorger. Na šoli je bila tudi mala šola, ki jo je že drugo leto vodila Zofka Verdev. Učenci so delali v raznih krožkih. V prometni in Veseli šoli so tekmovali v občinskem merilu. V tem letu je začel v kraju delovati »potujoči vrtec«, vzgojiteljica je prihajala iz Celja.

Dne 22. julija 1973 je bil v Šmartnem občinski praznik, ob tej priliki so olepšali šolsko okolje, ki ga je šola z otroki še pozneje vzdrževala v lepem redu. Urejena je bila tudi dvorana v Prosvetnem domu, na katerem so odkrili spominsko ploščo žrtvam vojne. V dvorani so tedaj mladi igralci igrali »Desetega brata«, ki ga je režirala Zofka Verdev.

V šolskem letu 1973/74 je Zinka Lorger odšla na centralno šolo v Vojniku, pedagoško vodstvo je pa prevzela *Gizela Vončina*. V drugem polletju je honorarno poučevala upokojena učiteljica Pavla Federnsberg.

V šolskem letu 1974/75 so poučevali na šoli: Zofka Verdev, Anka Žabkar, Gizela Vončina, Marija Rančigaj.

Zaščitnik šole je bila Ljudska tehnika tovarne EMO.

Kakor v centralni in v obeh podružničnih šolah je tudi v Šmartnem večina otrok dobivala toplo malico, posebno potrebni pa tudi kosilo.

FRANKOLOVO

Med okupacijo so kakor drugod hoteli uporabiti šolo kot sredstvo za ponemčenje. Prvo leto je vodil šolo nerazsodni in skrajno zagrizeni hitlerjanec Ludvik Roth. Ko je bil poklican v vojsko, mu je sledil Viljem Türk. Na šoli sta bili navadno še dve drugi učni moči. Za odrasle so Nemci uvedli jezikovne tečaje in nad 300 moških so vključili v oddelek vermanov. Sicer so se vodje in ostale učne moči hitro menjavali. Če so pričakovali uspeh, so se varali.

Leta 1943 so se v maju partizani pojavili v Lipi. Ljudje so jih podpirali. Možje, fantje in dekleta so stopali v njihove vrste. Dne 4. maja in 2. junija 1944 so partizani obiskali šolo. Nemško učiteljstvo je odšlo. V šolskem poslopju so se naselili nemški oboroženci in so ga močno zdelali. Meseci so še bili težki. V aprilu so Nemci odhajali, kozaki in ustaši so jim sledili. Dne 9. maja so v kraju zaplapolale slovenske zastave.

Odbor OF je spravil šolsko poslopje v red. Junija je učiteljica *Vida Štukelj* začela s pripravljalnim poukom. Proti koncu tečaja, 22. julija, sta se vrnila iz Srbije šolski upravitelj *Ignacij Pejha* in žena Marijana. Pripravljalni pouk je obiskovalo 92 dečkov in 110 deklic, skupaj 202 otroka.

1945/46—1957/58

V jeseni 1945 je vstopilo v šolo 113 dečkov in 223 deklic. Potlej je število padalo. leta 1951/52 je bilo na šoli samo 88 dečkov in 98 deklic, skupaj 186 otrok. V naslednjih letih se je število dvignilo na 218 (1954/55), nato je zopet padalo in 1957/58 znašalo 97 dečkov, 98 deklic, skupaj 195 otrok.

Leta 1945/46 so bili učenci porazdeljeni na štiri razrede, v naslednjih treh letih se je vsako leto dodal en naslednji razred. Tako je šola leta 1951/52 imela sedem razredov, leta 1954/55 je sledil še osmi.

Do šolskega leta 1952/53 je imela šola normalno pet učnih moči, potlej pa šest. Za prestop v peti razred (ki je bil prvi razred višje osnovne šole) so tri leta delali učenci prehodni izpit, potlej pa ne več.

Do konca šolskega leta 1955/56 je vodil šolo šolski upravitelj *Ignacij Pejha.* Zaradi bolehnosti je moral stopiti v pokoj. Imel je za seboj 44 let učiteljske službe. Na Frankolovem je bil od leta 1921, od 1925 kot šolski upravitelj. Učitelji vojniške občine in tovariši iz celjske in konjiške občine so se na svečanem sestanku na Frankolovem dne 11. VI. 1956 poslovili od njega in tovarišice Toplakove in Senegačnikove (z Dobrne), ki sta prav tako odhajali v pokoj. Stanovski tovariš Matko Matjan je orisal Pejhovo življenjsko in poklicno pot ter opozarjal na njegove osebne in poklicne vrline. Pejha je bil v resnici rojen učitelj, z vsem srcem vdan svojemu poklicu in neumoren. Predsednik republike mu je maja 1951 podelil red za zasluge III. stopnje. Ganljiva je bila tudi ločitev od šolske mladine, ki mu je na sklepni letni svečanosti zapela pesem »Ob slovesu«. Kot naslednica je eno leto vodila šolo *Marija Pišek-Pejha,* nato pa je prevzela vodstvo *Olga Pejha,* ki je na čelu šole še danes (1973).

Ostale učne moči: Vida Štukelj (1945—1958), Josipina Milavez (1945/46), Roza Kolar (1945/46 in 1950—1958), Štefanija Štor (1946 in 1957/58), Marija Pišek-Pejha (1946—1950), Irmina Košenina (1947/48), Marcela Jeraj (1952—1957), Karel Šmajs (1953—1958), Marija Pišek-Pejha (1957/58), Hilda Krajnc (1957/58).

Učenci so bili člani pionirske organizacije in Podmladka Rdečega križa. Imeli so pevski zbor, ki ga je leto za letom vodil šolski upravitelj. Sodelovali so pri vseh proslavah s petjem, deklamacijami, z gledališkimi

prizori in igricami. Bili so na žalni svečanosti ob pogrebu partizanov, ki so jih svojci dali prenesti na domače pokopališče. Dne 13. februarja so redno vsako leto ob primerni svečanosti okrasili grobove 99 okupatorjevih žrtev v Stranicah. Bili so pri odkritju obeh spomenikov, ki jih je leta 1951 na grobovih žrtev postavil kolektiv celjskega Ema. Dne 22. julija istega leta so pa bili na Lindeku priča odkritju spominske plošče borcem XIV. divizije. Leta 1946/47 so pionirji ustanovili šolsko zadrugo, ki je oskrbovala učence s knjigami, zvezki in drugimi šolskimi potrebščinami. Podmladek Rdečega križa je skrbel za red v šolskem poslopju in okrog njega ter je vzbujal v učencih čut za telesno čistočo.

V okviru pionirske organizacije so delovali krožki: dramatski, pevski, šahovski. Učenci so tekmovali med seboj, imeli so pionirsko zastavo. Teden čistoče, materinski dan, novoletna jelka, zimski šport so imeli vzgojni pomen. Krožki so delovali pod vodstvom učnih moči. Učiteljska in pionirska knjižnica sta se dopolnjevali, učenci so zelo radi čitali. Skoraj vsi so imeli naročene mladinske liste: Cicibana, Pionirja in druge publikacije.

V višjih razredih je bil že deloma predmetni pouk. Učenci so pogozdovali. V nekaterih letih je bil na šoli zimski izobraževalni in gospodinjski tečaj. Na šolskem vrtu so se vzgajala mlada drevesca, ki so jih učenci presajali na domačih posestvih. Življenje v kraju je bilo nenavadno razgibano. Prav vse učne moči so sodelovale v krajevnih organizacijah.

Leta 1952 je bilo urejeno letno igrišče, leta 1953/54 so uvedli obvezen športni dan in so v ta namen določili zadnji četrtek v mesecu.

Frankolovo je imelo svoj krajevni ljudski odbor, ki je kot upravno območje obsegal nekdanja področna naselja, leta 1949 so se priključile Črešnjice, ki so poprej pripadale območju Slovenskih Konjic. Leta 1952 je nastala samostojna občina, ta se je leta 1955 združila z vojniško in leta 1958 z njo vred s celjsko. Leta 1952 je bila otvorjena cesta do Črešnjic, ki so jo začeli delati že pred vojno, a je tedaj dosegla samo Bezenškovo Bukovje, leta 1953 je v kraju zasvetila elektrika. Zvezo med šolo in krajevnim ljudskim odborom, starši in šolo je tvoril šolski odbor.

1958/59—1969/70

To je doba osemletke. V tem razdobju je število učencev naraslo od 176 do 236. Nekoliko je vplivalo na to tudi dejstvo, da je bila leta 1967/68 šola v Črešnjicah priključena frankolovski kot njena podružnična šola. Zaradi vstopa starejših letnikov se je število frankolovskih učencev dvignilo za 21. Izza leta 1961/62 je imela šola redno 7 oddelkov, leta 1967/68 je pa tudi po številu oddelkov postala popolna osemrazrednica. V višjih razredih se je definitivno uvedel predmetni pouk. Prostorno stisko so začasno omejili s tem, da so sobico v stari šoli, kjer je bilo začasno nastanjena krojaška delavnica, uredili za majhno učilnico. Leta 1967 so pa novejše izmed obeh starih šolskih poslopij do pritličja podrli in na njegovi osnovi zgradili *moderno šolsko poslopje* s centralno kurjavo, šestimi učilnicami in vsemi potrebnimi prostori, ki omogočajo mo-

dernejši način pouka. Šola si je pridobila tudi več avdiovizuelnih sredstev za nazornejši pouk. V poletni dobi pa učence vodijo tudi v prirodo in jih tam uče, pogled v svet si razširjajo tudi z ogledom gospodarsko-tehničnih podjetij, z ekskurzijami in izleti. Kljub šestim učnim sobam je pa delno še vedno potreben dopoldanski in popoldanski izmenični pouk. Le telovadnice šola nima. Število krožkov se je še pomnožilo, že obstoječim so se pridružili: prometni, folklorni, izpopolnjen kmetijski in vrtni (pozneje biološki) krožek. Učni uspeh se je dvignil na 94 %. Leta 1964/65 je šolski odbor nadomestila delovna skupnost, ožja uprava je pa bila v rokah ravnateljice in upravnega odbora (tj. učnih moči). Kakor poprej je tudi zdaj učno osebje velik del svojih moči posvečalo društvenemu delu, zlasti prosvetnemu.

Druge učne moči: Vida Štukelj (1958—1962), Marija Pišek-Pejha (1958—1969), Hilda Krajnc (1958/59), Rozika Kolar (1958—1970), Karel Šmajs (1958—1967), Jožica Božič (1959/60), Nada Žnidarčič-Orešnik (1960—1963), Ivanka Šmajs-Hribernik (1962—1967), Anton Drev (1962—1971), Emilija Kramar-Črnila (1963—1971), Štefan Štor (1964—1971), Milica Belina (1966—1970), Julijana Novak-Hrovat (1967—1971), Rozika Novak (1967—1969), Marta Kangler (1967—1969), Marta Koprivnik (1968—1971), Marija Hrabalek (1969/70), Hedvika Trobiš (1970/71), Slavica Šancer (1970/71), Marjan Pojavnik (1973—), Janja Stojković (1974—), Olga Ferlež (1972—), Albina Petrov-Lešnik (1972), Štefka Iršič (1972).

Leta 1975/76 je bilo na šoli: 111 dečkov in 105 deklic, skupaj 216 otrok.

Od *Vide Štukljeve* so se ob koncu šolskega leta 1961/62 poslovili tovarišice in tovariši ter učenci. Stopila je v pokoj. Ostala je pa zvesta svojemu rodnemu kraju in njegovi šoli, s katero je živela kot otrok in nato ves povojni čas.

ČREŠNJICE

V začetku okupacije je kot upravitelj prevzel šolo Ludovik Roth. Iz odstavkov, ki jih je napisal v šolski kroniki, je vidno, da je bil sramotno zaslepljen in kratkoviden. Čeprav priznava, da otroci ne znajo nobene nemške besede, trdi, da je z Nemci prišel reševat ljudstvo, trpeče pod srbskim nasiljem in hrepeneče po nemški svobodi. Rothu je sledilo še nekaj nemških učnih moči, toda razen Rothovih uvodnih odstavkov, ni v šolski kroniki ničesar.

Po osvoboditvi se je začela šola 15. oktobra 1945. Vpisalo se je 43 dečkov in 31 deklic, skupaj 74 otrok. Bila sta dva oddelka. Učna soba je pa bila samo ena. Kot začasna upraviteljica in edina učna moč je prišla na šolo Jožica Käs.

Obisk je bil kar dober. Zdravstveno stanje je bilo povoljno, čeprav so bili otroci slabo obuti in oblečeni. Dne 26. maja 1946 je otroke pregledal in cepil zdravnik dr. Ante Goričar. Učenci so pri šolskih proslavah radi sodelovali in starši so v povoljnem številu prihajali na roditeljske sestanke.

Ker so Črešnjice pred vojno pripadale k Slovenskim Konjicam, sta prvo leto nadzorovala šolo nadzornika Maks Sekirnik in Julij Titl iz Slovenskih Konjic.

V šolskem letu 1946/47 je bilo vpisanih 45 dečkov in 31 deklic, skupaj 76 otrok. V naslednjih letih je bilo vpisanih otrok: 76 (1947/48), 70 (1948/49), 71 (1949/50), 65 (1950/51), 64 (1951/52).

Vidi se, da je število otrok padalo. Dečkov je bilo nekoliko več ko deklic, samo leta 1951/52 je bilo število izravnano (32 : 32).

Do 1. marca 1948 je vodila šolo Jožica Käs. Od nje je začasno prevzela vodstvo *Hilda Kranjc*. Njej je v začetku šolskega leta 1948/49 sledila *Marija Kvac*. V začetku šolskega leta 1950/51 je pa bila kot upraviteljica nameščena *Marija Pišek-Pejha*. Razen upraviteljice je bila na šoli redno še ena učna moč: Hilda Kranjc (1946—), Anton Gostič (od 9. maja 1948 do konca šolskega leta).

Šola je imela dva oddelka, prvi je obsegal I. in II., drugi pa III. do VI. razred (letnik). Šolska upraviteljica je bila hkrati razrednica 2. oddelka.

K šolskemu okolišu so spadali kraji Črešnjice, Podgorje, Brdce, Sojek in Kamna gora. Ker so bili v smislu nove upravne razdelitve prvi trije kraji priključeni občini Vojnik (izza leta 1955 občini Celje), zadnja dva pa občini Slovenske Konjice, ima šola učence iz dveh občin.

Višje razrede so učenci izza uvedbe sedemletk (1947/48) obiskovali na Frankolovem, morali so pa poprej napraviti na domači šoli pred komisijo izpit o sposobnosti za prestop.

V šolskem letu 1950/51 je upraviteljica Marija Pišek-Pejha imela na šoli kuharski tečaj, ki ga je s pridom obiskovalo 7 tečajnic. Zaključek tečaja je služil k poglobitvi stikov s starši.

Vsi učenci so bili včlanjeni v pionirski organizaciji in pri Podmladku Rdečega križa. V okviru pionirske organizacije sta bila dramatski in pevski krožek. Vsi učenci so bili zavarovani pri DOZ.

Dodatek (1950—1976)

Število učencev v šolskem letu 1975/76: 111 dečkov, 105 deklic, skupaj 216 učencev.

Izpremembe v učnem osebju: Razen Hilde Kranjc, ki je (razen v šolskem letu 1958/59) še vedno na šoli, so se v tem razdobju učne moči menjavale. Marija Kvac je bila v začetku šolskega leta 1949/50 premeščena v Vojnik. Marija Pejha, rojena Pišek, na šoli upraviteljica, je v začetku šolskega leta 1955/56 odšla na šolo v Frankolovem. Lojzka Kovač je bila na šoli v šolskem letu 1956/57, premeščena je bila na Dobrno. Pavel Bukovec in žena Vida sta bila na šoli od 1957/58 do 1958/59, odšla sta v Šoštanj. Marta Horvat, roj. Busar, je bila po petletnem službovanju (1959/60—1963/64) premeščena na Hudinjo. Hedvika Trobiš je po šestletnem službovanju (1964/65 do 1969/70) odšla na Frankolovo.

Druge učne moči so bile na šoli: Nada Žnidarčič, v letu 1961 tri mesece, Helga Plajhner, roj. Trobiš, od 1961/62 do 1963/64, Francka Uranič, roj. Cvetko, od 1964/65 do 1965/66), odšla je na IV. osnovno šolo v Celju. Anica Mernik, v šolskem letu 1966/67, odšla je v Vojnik, Eda Teslič, v šolskem letu 1961/62, odšla je v Piran, Teodora Dečman, roj. Ollinger, je na šoli od šolskega leta 1967/68.

Na Dobrni je bilo med okupacijo hudo kakor povsod. Oblast sta imela v rokah župan Kompoš in šolski upravitelj Rudolf Fabšec, ki sta imela na razpolago močan žandarmerijski oddelek. Ljudje so se dobro držali. Bili so samo štirje, ki so že iz početka delali z Nemci. Po šolski kroniki je okupator takoj po svojem prihodu izselil 105 ljudi. Pozneje so jih mnogo poslali v taborišča. Leta 1942 so se pojavili v okolici Dobrne aktivisti in kurirji, leta 1943 tudi skupine partizanov. Po prihodu 14. divizije februarja 1944 je Paški Kozjak postal eno izmed važnih partizanskih oporišč. V noči med 30. in 31. julijem so partizani napadli žandarmerijo, ki so bili nastanjeni v Gollovi vili. Napad sicer ni uspel, ker je bilo tedaj na Dobrni preveč žandarjev. Vendar so se žandarji premestili v šolsko poslopje. Učitelji so zbežali in nemške šole je bilo konec. Avtobusni promet s Celjem je bil ustavljen. Nemški oboroženci na Dobrni so se pomnožili na preko 250 mož.

Ko se je bližal konec, se je njihov del iz previdnosti preselil v Vitanje, odkoder je bil umik lažji. Dne 8. maja so se partizanski oddelki čisto približali Dobrni. Trije partizani so se v hotelu Triglav pogajali z nemškim komandantom in tedanjim županom Bichlerjem. Dovolili so Nemcem svoboden odhod. Odšli so zvečer, z njimi so izginili tudi glavni izdajalci.

Preden se je začel pouk, je bilo treba prostore v šoli očistiti in po možnosti opremiti. Krajevni narodnoosvobodilni odbor je šel pri tem na roko upraviteljici Ani Pavlinc, ki se je izmed učnih moči prva vrnila. Kmalu sta se ji pridružili učiteljski pripravnici Majda Hibl in Mira Kuštrin. Dne 15. junija se je začel pripravljalni pouk, ki je trajal do 20. julija, začetka počitnic. Pouk je obiskovalo 217 otrok, razdeljenih na posamezne razrede po starosti in po približno ugotovljeni sposobnosti.

V jeseni 1945 se je začel redni pouk po učnem načrtu šestrazrednice. Šola je imela 252 učencev, 128 dečkov in 124 deklic.

V šolskem letu 1946/47 je imela šola 277 otrok, 144 dečkov in 133 deklic.

V šolskem letu 1947/48 pa 300. Razen domačih otrok jo je obiskovalo 12 nemških vojvodinskih otrok, ki so bili v mladinskem domu, od bosanskih, ki so bivali v domu Miha Pinter-Toledo, pa samo dve gojenki. V šolskem letu 1948/49 se število učencev gotovo ni znatneje spremenilo.

Upravitelj šole je bil *Jure Toplak*. Razen njega so poučevali na šoli: Irmina Košenina, Valerija Toplak, Marčeja Jeraj, Katarina Nagode, Genovefa Ulaga, Miroslava Kosi, Matko Matjan, Ljudmila Matjan, Marica Kotnik, Mara Petz, Marica Volferl. Učne moči so se sicer menjavale, tako, da so bili v šolskem letu 1948/49 na šoli: Juro in Valerija Toplak, Petzova, Kotnikova, Volferlova, Matko in Ljudmila Matjan.

V šolskem letu 1949/50 je bila šola organizirana kot sedemletka. Imela je 315 otrok v šestih razredih. Kot sedemletka je obstajala samo to šolsko leto. Imela je še samo 6 razredov, pouk v IV.—VII. razredu je bil predmetni. V nižjih razredih so poučevali Marica Volferl, Marica

Kotnik, Ljudmila Matjan in Valerija Toplak (II. razred je imel paralelko), v višjih razredih pa: Juro Toplak, Matko Matjan, Mara Petz, Ljudmila Matjan, Marica Volferl in Marija Kotnik — prvi trije so bili hkrati razredniki.

V šolskem letu 1950/51 se je šola razdelila v nižjo gimnazijo in v štiriletno osnovno šolo. Vodstvo nižje gimnazije je prevzel *Juro Toplak*, vodstvo osnovne šole pa *Mara Petz*. Petzovi je kot upravitelj sledil: *Srečko Vukovič* (1951/52), oktobra 1953 so Juriju Toplaku poverili tudi vodstvo osnovne šole. V šolskem letu 1954/55 pa je bila upraviteljica *Angela Vuković*.

V osnovni šoli je zaradi cepitve število otrok nekoliko padlo. Bilo jih je leta:

	Dečkov	Deklic	Skupaj
1951/52	153	143	296
1953/54	165	135	300
1955/56	152	116	268

V zadnjem letu je imela šola 9 oddelkov, tako da je prišlo na oddelek povprečno 30 otrok.

Na šoli so poučevali: Srečko Vukovič, Lenart Pelicon, Helena Sterle-Rožanec, Barbara Senegačnik, Iva Marčič, Anica Romih, Daniela Machiedo, Adolf Senegačnik, Milica Herman, Ljudmila Matjan, Marjeta Hostnik, Helena Sterle.

Težave so bile z učilnicami. Stara šola, zgrajena leta 1861, ni več ustrezala, tako se je moral pouk deloma vršiti v tujih prostorih. Leta 1952 so krajevne organizacije osnovale gradbeni odbor. Obdelovalna zadruga je dala na razpolago Justinovo njivo blizu cerkve. Komisija iz Ljubljane je prostor zavrgla in se odločila za bivšo graščinsko njivo na ravnem pod cesto. Inž. Gaspari je napravil skico po paviljonskem sistemu. Vendar se je zadeva zavlekla.

Oktobra 1954 je bil odobren začetni kredit. Delo je prevzelo gradbeno podjetje Granit iz Slovenske Bistrice. Projekt je izdelal inž. arh. Drago Umek. Prišli so do plošče, nato pa se je delo do novega kredita ustavilo.

Šola je že kot sedemletka imela šolsko kuhinjo. Ubogi so kosilo dobivali zastonj. To je bilo potrebno. Teren okrog Dobrne je hribovit in otroci so imeli daleč do šole.

Stiki s starši so bili prav dobri, prav tako s KLO (do 1955) ter z občino. Ravnatelj zdravilišča je šel šoli na roko, za zdravje otrok se je pa brigal zdravnik dr. Alfonz Debeljak.

Učenci so imeli organizacije in krožke za samostojno delo kakor drugod. Kraj je v bistvu kmetiški, zato ni čudno, da se je vodstvo šole vsaj v prvih letih pobrigalo za pouk v kmetijstvu. Učence so vodili na pogozdovanje. Naložena jim je bila tudi skrb za partizanske grobove (v Brdcah, na Petelinjeku).

Ko so začeli šolsko poslopje graditi, je pripadala Dobrna vojniški občini. Leta 1958 je bila vojniška občina priključena celjski. Celjska ob-

čina je bila finančno močnejša in je leta 1961 šolo dogradila. Dobila je ime po XIV. diviziji. Šolsko poslopje ustreza modernim pedagoškim zahtevam. Ima dvanajst učilnic. V šestih se vrši kabinetni, v ostalih pa razredni pouk. Ima tudi tehnično delavnico. Pač pa 14 let ni imela telovadnice. Šele leta 1974 so jo začeli graditi na jugozahodni strani in jo s koridorjem povezali s šolskim poslopjem. Leta 1975 so jo začeli uporabljati. Učenci in učenke radi telovadijo. Telovadnica je edina na Dobrni. Šola ima v kletnih prostorih šolsko kuhinjo; v njej dobiva kosilo okrog 100 učencev. Siromašnim ga plačuje Center za socialno delo, leta 1974 je bilo takih učencev in učenk 62.

V sestavu šole je tudi en oddelek predšolskega otroškega varstva, ki ga obiskuje štirinajst do osemnajst malčkov. Ko so šolo gradili, na otroški vrtec niso računali. Nastaniti so ga morali v prostorih, ki so bili predvideni za hišnikovo stanovanje. Učiteljski kolektiv se je odločil, da že v jeseni 1975 uvede na šoli podaljšano bivanje otrok.

Šola je leta 1974 imela 367 učencev. Mnogo jih je iz oddaljenih krajev, iz Lemberga, Strmca, Vinske gore, Hramš. V šolo se vozijo z Izletnikovimi avtobusi. Med njimi jih je mnogo, ki imajo daleč do avtobusne postaje. Zlasti pozimi je težko, ko morajo gaziti sneg. So pa pogumni in vztrajni. Lepo je, da imajo v takih okoliščinah višji razredi znaten uspeh — nad 80 odstotkov, v nižjih razredih je uspeh še večji. Učenci, ki imajo daleč do šole, tudi ne morejo sodelovati v krožkih, čeprav bi radi. Na šoli imajo prometni, šahovski in strelski krožek. Dva pevska zbora prepevata na šolskih in krajevnih proslavah. Tekmovalci Vesele šole so imeli leta 1972 v svojih vrstah občinsko prvakinjo. V tekmovanju matematikov se je Duško Kos leta 1972 uvrstil med republiške tekmovalce. Na šoli sta pionirska in mladinska knjižnica. Učenci in učenke pridno bero, leto za letom tekmujejo za Kajuhovo bralno značko. Izdajajo svoj list »Kresnice«. Imajo tudi folklorni krožek, radi plešejo in v domačih narodnih nošah nastopajo na proslavah.

Leta 1958 je šola kot naslednica nižje gimnazije in štiriletne osnovne šole postala *osemletka*. Prvi ravnatelj je bil *Adi Marčič*, po njegovem odhodu na Hudinjo je prevzel vodstvo šole *Ciril Marinček*. Na šoli je leta 1973 bilo 19 učnih moči. Ker na Dobrni ni dovolj stanovanj, se štirje vozijo v Celje. Poleg šole so zaposleni s študijem in tudi z delom v družbenih organizacijah. S šolo pridno sodeluje Gasilsko društvo, ki ima v svojem pionirskem oddelku tudi več učencev z osemletke.

V bližnji graščini je *posebna* šola z internatom. Ima okrog 180 gojencev, bila je do letos podružnica matične šole, zdaj pa je kot osnovna šola samostojna.

1970—1976

Učne osebe, ki so šolo zapustile po letu 1970: Franc Ambrož, 1972; Jožefa Olenšek (Kunej), 1974; Gabriela Poteko (Gorjanc), 1975; Gabriela Lenarčič (Pukl), 1975; Ivan Senegačnik, 1974; Olga Škoflek, 1975.

Učne osebe, ki so prišle po letu 1970: Uršula Skarlovnik (Repolusk), 1971; Božo Srdič, 1972; Tjaša Senica (Zupanc), 1972; Olga Škoflek, 1974; Jožefa Vengust (Planinšek), 1975; Lea Sreš (Lesjak), 1975; Zofija Štor (Ločnikar), 1970; vzgojiteljica v vrtcu.

Število učencev v šolskem letu 1975/76: 340.

Učno osebje v šolskem letu 1975/76: Ciril Marinček, ravnatelj, Nuška Markovič, Herta Rošer, Marjana Plajhner, Urška Skarlovnik, Jože Sluga, Božo Srdič, Lea Sreš, Franc Horjak, Marija Ambrož, Milan Kos, Cecilija Okrožnik, Vera Rožanc, Tjaša Senica, Hela Strmčnik, Jožefa Vengust, Zofija Štor.

ZDRUŽENE OSNOVNE ŠOLE CELJE

Organizacija je nastala na osnovi referendumov, ki so se vršili od 25. maja do 27. novembra 1978, na katerih je bil potrjen samoupravni sporazum o združitvi v delovno organizacijo *Združene osnove šole o. sol. o. Celje.*

Šole so dobile status TOZD, ki so združene v osnovni organizaciji šestnajstih TOZD, vpisanih na osnovi sodnijskega sklepa v sodnijski register dne 25. oktobra 1979 in 6. decembra 1979 pod št. 548.

Zapopadene so vse tedaj obstoječee osnovne šole (brez pozneje nastale šole Frana Roša), osnovna šola Ivanke Uranjekove s tremi TOZD, Glasbena šola, Pionirski dom Cvetke Jerinove in Dom Dobrna z osnovno šolo.

Predmet delovanja:

Dejavnost združenja obsega vzgojo in izobraževanje otrok, mladine ni odraslih:

— osnovna vzgoja in izobraževanje otrok in mladine se opravljata po posebnem programu, prilagojenem njihovim motnjam v telesnem in duševnem razvoju,

— osnovna vzgoja in izobraževanje otrok in mladine v glasbi,

— dnevno varstvo šolskih otrok.

V drugem delu vpisa so pa vpisane točke pravic in nalog, ki jih dogovor daje delovni organizaciji:

TOZD so v pravnem prometu s tretjimi osebami prenesli na delovno organizacijo pooblastilo za sklepanje naslednjih poslov:

— investicijske pogodbe do višine predhodno dogovorjenih in združenih sredstev,

— pogodbe o nakupu stanovanj do višine združenih sredstev,

— pogodbe o štipendiranju in usposabljanju delavcev do višine združenih sredstev.

Ravnateljica združenja je prof. Alojzija Gostenčnik.

Sedež: Vodnikova 1 a.

GIMNAZIJA

Ob nemškem napadu na Jugoslavijo je bil ravnatelj gimnazije *Franc Mravljak* (ki je kot profesor služboval že v samostojnih gimnazijskih razredih). Direktor leta 1940/41 ustanovljene II. državne gimnazije je bil Ivan Bračko (v predvojni dobi prav tako profesor na samostojnih razredih).

Profesorji, suplenti in učitelji veščin, ki jih najdemo v seznamu učnih moči za šolsko leto 1939/40, so službovali na zavodu različno dobo: Pavel Holeček (izza 1918/19), Josip Napotnik (izza 1922/23), Valentin Stante (izza 1923/24), Janko Orožen (izza 1924/25), Alojzij Bolhar, Danilo Modrijan in Frančiška Trdina (izza 1925/26), dr. Karel Zelenik (izza 1926/27), dr. Peter Kovačič (izza 1927/28), dr. Pavle Blaznik (izza 1928/29), Ivan Mlinar, Mirko Bitenc in Stanko Tavželj (izza 1929/30), Milan Fabjančič in dr. Kajetan Gantar (izza 1930/31), Josip Štor (izza 1931/32), Rudolf Drobne, dr. Rudolf Hanželič in dr. Franc Šijanec (izza 1932/33), inž. Marija Perpar in Cvetko Ščuka (izza 1933/34), Franc Rojšek, Anton Knap, dr. Franc Žgeč, Nada Finžgar-Ceranič in Ivan Krašna (izza 1934/35), dr. Pavel Strmšek in Janko Presker (izza 1935/36), Franc Četina, Ana Kunič in Julija Antić (izza 1936/37), Valentin Orel, Eleonora Kernc, Etbin Kovačič, Milena Bežan, Vendelin Legiša in Albert Sirk (izza 1937/38), Ljudevit Cimperman, Bogomila Bernik in Eva Stopar (izza 1938/39), Marija Krečič-Kaplar, Milan Potokar, Ivan Krečič, Marjan Tavčar, Marjan Čadež, Marija Dolgan, Josip Maučec, Zdenka Serajnik, Dimitrije Vučenov in Alojzij Zupan (izza 1939/40); Štefanija Sparhakel (1939/40 — kot tajnica); trije začasni učitelji verouka, katoliški, pravoslavni in evangelistični. V tem obdobju, pred šolskim letom 1939/40, so (vsaj eno leto) službovali na celjski gimnaziji: Jakob Cimerman, Mirko Kmet in dr. Franc Mišič (1918/19), Emilijan Lilek, nekdanji vodja samostojnih razredov (1918/19 — ravnatelj, 1919/20 do 1923/24 profesor), Davorin Beranič (1918/19 do 1919/20), Henrik Klešnik, nekdanji profesor samostojnih razredov, in Rudolf Lavrenčič, med vojno profesor samostojnih razredov (1918/19 do 1920/21), Josip Kožuh, nekdanji profesor samostojnih razredov, in dr. Josip Rožman (1918/19 do 1921/22), Matej Suhač, nekdanji profesor višje mestne gimnazije (1918/19 do 1923/24), Anton Cestnik, nekdanji profesor — katehet na samostojnih razredih (1918/18 do 1926/27), Josip Kardinar, nekdanji profesor — katehet na nemški višji gimnaziji (1918 do 1927/28), pozneje še več let honorarno; Martin Mastnak (1918/19 do 1931/32), Maks Wudler (1919/20), Rudolf Kranjec (1919/20 do 1920/21), Slavko Raič (1919/20 do 1926/27), Vinko Levičnik (1919/20 do 1931/32), dr. Josip Žontar, Rajko Pirnat in Franc Horvat (1920/21), Ludovik Vagaja (1920/21 do 1923/24), A. Mlievskij (1921/22), Jožef Gorečan in Ciril Pregelj (1921/22 do 1924/25), Srečko Brodar (1921/22 do 1938/39), inž. Ivan Krulc (1922/23), Stane Jurko (1923/24), Franc Kušar (1924/25), Jožef Medveš (1924/25 do 1927/28), dr. Marjana Zalaznik (1925/26), Vilko Rus (1925/26 do 1927/28), dr. Roman Savnik (1925/26 do 1928/29), Viktor Kovač (1926/27), Vera Bolhar (1926/27 do 1934/35), Mara Milenković (1927/28 do 1928/29), Anton Gorup (1927/28 do 1933/34), Matija Trobej (1928/29 do 1929/30), Mavricij Bregant (1928/29 do 1931/32), zadnji dve leti gimnazijski tajnik, Ivan Sajevic (1928/29 do 1932/33), Ante Neimarović in zdravnik dr. Jakob Rebernik (1929/30), Alojzij Pavlič (1930/31), Gjorgija Pegan in Ljubica Djaković (1930/31 do 1931/32), Miroslav Adlešič (1930/31 do 1932/33), Branko Rudolf (1930/31 do 1933/34), zdravnik dr. Josip Fišer (1931/32), Olaf Globočnik in Marija Sovdat (1932/33), dr. Ema Dembic (1932/33 do 1933/34), Janko Liška (1932/33 do 1934/35), Božena Juričević (1933/34), dr. Marija Boršnik (1933/34 do 1935/36), Stane Melihar (1933/34 do 1936/37), Desa Mrvoš (1933/34 do 1938/39), akad. slikar Miroslav Modic (1934/35 do 1936/37), Jožef Karba (1937/38 do 1938/39).

V šolskem letu 1940/41 je število dijakov obeh gimnazij narastlo na 1.419. Profesorski zbor je dobil 5 novih članov: Ano Kunič, Ido Guštin, Cvetka Skoka, Franca Peternela in Rudolfa Bajžlja. Toda profesorje mlajših in srednjih let so češče in češče klicali na orožne vaje. Tudi politični dogodki so neugodno vplivali na učne moči in dijaštvo. Zasedba Avstrije in zlasti nesreča slovanskih držav Češkoslovaške in Poljske sta povzročili zaskrbljenost in nemir. Deloma se je kazal vpliv tudi v pojavih disciplinskega značaja. Gimnazijsko vodstvo in profesorski zbor sta morala več-

krat zavzeti svoje stališče, pri čemer je bilo navadno treba upoštevati mnenje višje šolske oblasti in tudi policije. Postopala pa sta skrajno previdno, ker sta imela pred očmi interese mladine in ogrožene domovine.

Evakuacija zavoda, ki je bila predvidena za primer napada, se ni mogla izvršiti. Zadnje sporočilo, ki ga je ministrstvo prosvete preko banske uprave poslalo vodstvu obeh gimnazij, je bilo naročilo z dne 31. marca 1941, naj se do nadaljnje odredbe takoj ustavi delo na vseh javnih in zasebnih šolah. Ravnatelja sta dijake odpravila domov in zaprla poslopje, nato pa sta s pomočjo starejših profesorjev, ki niso bili pod orožjem, na osnovi vpisanih ocen zaključila klasifikacijo za šolsko leto 1940/41.

Ko sta ravnatelja s profesorji zaključevala svoje delo, so bili v gimnazijskem poslopju večinoma bogato opremljeni kabineti in dve knjižnici: profesorska knjižnica, ki je nastala iz knjižnice nekdanje višje nemške gimnazije in knjižnice nekdanjih samostojnih razredov, je štela okrog 13.000, dijaška knjižnica pa okrog 2.500 zvezkov. Precej knjig sta obe knjižnici dobili v dobi prve Jugoslavije.

Nesreča je prišla prehitro. Dne 6. aprila je Hitler napovedal vojno Jugoslaviji in 11. aprila okrog 11. ure so prispele nemške čete v Celje. Vojski je sledila civilna oblast s policijo. Z namenom, da dajo mestu in vsej pokrajini na mah nemški videz, so udarili z vso silo po inteligenci in po vseh, glede katerih so mislili, da se jim ne bodo uklonili.

Po spiskih, ki jih je s pomočjo tukajšnje maloštevilne, toda fanatične in krivične narodne manjšine sestavil zamejski urad v Gradcu, so sredi aprila in v prvih dneh maja poleg drugih ljudi zaprli tudi skoraj vse profesorje, ki so še bili v mestu. Nekateri so že prej odšli v Ljubljano. Policija je prihajala po nje v poznih nočnih urah in jih vodila najprej v »stari pisker« in vojašnico v mestu, nato pa v samostan h kapucinom. Med aretacijo in pozneje so grdo in surovo z njimi ravnali. Preko zbirnih centrov v Mariboru in Rajhenburgu (Brestanici) so jih z vojaškim spremstvom pošiljali v Srbijo in na Hrvatsko. Z njimi so bile tudi njihove rodbine, ki so jih pred odgonom prignali z domov. Samo nekoliko posameznikov so pustili iz zapora, poiskati so si morali zaslužek, šele pozneje so jih namestili kot profesorje, toda na tujih zavodih, kajti primanjkovalo jim je lastnih učnih moči. Najtežja je bila žrtev prof. Josipa Štera. Iskal je zavetje v Tržiču, svojem rojstnem kraju, toda Nemci so ga prijeli, zaprli v Begunjah ter ga končno z veliko skupino vojakov odgnali na Koroško, kjer so jih ustrelili, da bi Korošce preplašili.

Šolstvo v Celju je dobilo izrazit nemškonacionalni pečat. Deželni šolski svet v Gradcu je izdal navodila, ki so jih takoj pričeli izvajati. Celjska gimnazija je postala državna višja šola (Staatliche Oberschule). Bivšim dijakom so dali letna izpričevala v nemškem jeziku, in sicer z ocenami, ki so jih določili slovenski profesorji na zaključni konferenci.

Dijake, ki so izjavili, da so nemške narodnosti, so takoj izločili in priredili zanje že poleti poseben preusmeritveni tečaj (Umleitungskurs für Volksdeutsche). Poučevali so jih ločeno po razredih, ni jih bilo mno-

go, samo 60. Vsi so izdelali. Priredili so tudi tečaj za maturante, predizpite in v decembru maturo. V teh tečajih so poučevali profesorji pod vodstvo dr. Viljema Herzoga, ravnatelja višje šole, ki je sam učil nemščino in zgodovino.

Tudi za slovenske učence so priredili nekake tečaje, ki so jih vodili najrazličnejši ljudje, pogosto Hitlerjevi mladinci. Nemški jezik, telovodstvo dr. Viljema Herzoga, ravnatelja višje šole, ki je sam učil nemso jih učili.

V juliju so bili sprejemni izpiti za posamezne razrede. Sprejemali so tudi Slovence. Izprva samo tiste, ki jih je priporočala Štajerska domovinska zveza (Steirischer Heimatbund), pozneje pa tudi druge, saj svojih niso imeli dovolj. Toda sila so pazili nanje. Spregovoriti niso smeli slovenske besedice, kogar so zalotili, so ga izključili. Mnogi so tudi prostovoljno izstopili, ker niso mogli prenašati šikaniranja. Profesorji so pazili na dijake tudi na ulici, a te kakor druge je nadzoroval okrožni urad, ki je budno pazil zlasti na strumno izveden nemški pozdrav. Učni načrt je ustrezal srednji stopnji. Na nemščino so polagali veliko važnost, kadar se je pa profesorjem zdelo, da so dosegli svoj nacionalni cilj, so pogledali tudi skozi prste. Latinščino so uvedli v tretji razred. Izmed živih jezikov so poučevali francoščino v višjih, a angleščino v nižjih razredih, gotovo zaradi naslonitve na prejšnji jugoslovanski učni načrt.

Gimnazijsko poslopje so takoj v začetku zasedli vojaško-policijski oddelki. Pouk je zato bil v bivši okoliški osnovni šoli na Dolgem polju, v poslopju šolskih sester in v Sernečevi vili (na sedanjem Šlandrovem trgu).

Dr. Herzogu, ki je bil poklican v vojsko, je sledil dr. Schneehen, ki so ga enako sovražili mladina in starši. Tudi profesorji so bili izprva hudi nemški nacisti. Pozneje pa so kazensko poslali na zavod nekaj profesorjev neštajercev, ki so bili neprijatelji režimu in dostojni ljudje. Čim so Nemci prevzeli gimnazijo, so takoj uničili slovenske knjige profesorske in dijaške knjižnice ter bogato zalogo knjig Podpornega društva.

Število dijakov ni bilo veliko. V šolskem letu 1944/45 so šteli vsi razredi komaj 339 učencev, od tega 248 domačinov.

V šolskem letu 1944/45 se pouk ni več redno vršil, prekinjali so ga letalski alarmi in bombni napadi. Dijaki in profesorji so zdaj pa zdaj hiteli v zaklonišče. Nekaj dni pred zlomom so z naglico izginili nemški profesorji in velika večina nemških dijakov. Hoteli so pouk nadaljevati na Koroškem in Zgornjem Štajerskem in so odnesli s seboj več velikih zabojev učbenikov, znanstvenih in poučnih knjig, učnih pripomočkov in učil ter vse vpisnice in kataloge za šolski leti 1943/44 in 1944/45.

Dne 9. maja 1945 je naša osvobodilna vojska prispela v Celje in začelo se je veliko delo obnove in napredka.

Že naslednji dan, 11. maja, je prosvetni referent Osvobodilne fronte v Celju naročil bivšemu direktorju II. državne gimnazije *Ivanu Bračku*, naj skliče na posvetovanje glede pričetka dela vse v Celju se nahajajoče

učne moči. Še istega dne so prišli k njemu profesorji: Valentin Stante, dr. Franjo Žgeč, Janko Presker, Cvetko Ščuka in Franjo Krušič. Po kratkem razgovoru so si ogledali gimnazijsko poslopje in zbirke. Ugotovili so, da je poslopje v dobrem stanju, da so bile uničene vse slovenske in slovanske knjige, da je izginilo mnogo starejših znanstvenih knjig, da je bila uničena velika zaloga učbenikov Podpornega društva, da so zbirke mnogo trpele in utrpele, da je samo biološka zbirka (po zaslugi dostojnega profesorja nenacista) ostala dobro ohranjena. V poslopju je bilo vse polno municije in podobnih predmetov. Tudi naše vojaštvo je še bilo v poslopju.

Dne 11. maja je že bil v Celju delegat ministrstva prosvete za celjsko okrožje *Bogomil Gerlanc*. Sklical je učiteljstvo vseh vrst na posebno posvetovanje, ki se je vršilo na bivšem okrajnem glavarstvu. Gimnazijo so zastopali Ivan Bračko, Cvetko Ščuka in Franjo Krušič. Delegat Gerlanc je orisal splošni položaj in pozval zbrane, naj vsak na svojem področju stori vse, da se začne pouk. Glede gimnazije je poudaril, da bodo o pravem času dana potrebna navodila.

Že dne 12. maja je okrožni odbor Osvobodilne fronte v Celju imenoval prof. Bračka za delegata na gimnaziji in mu naročil, naj uredi zavod in pripravi vse potrebno za pričetek pouka. To imenovanje je dne 24. maja potrdilo ministrstvo prosvete, ki je Bračku dalo pooblastilo, naj kot začasni delegat upravlja gimnazijo in izvršuje odredbe Narodne vlade. Profesor Krušič je prevzel tajniške posle.

Dne 16. maja je delegat ministrstva prosvete za celjsko okrožje izdal posebna navodila za začasno delo na šolah. Dne 26. maja so izšla tudi ministrska navodila o obnovi pouka. Hkrati je ministrstvo prosvete v vseh časopisih objavilo članek »Ozdravljenje naše srednje šole«. V njem poziva učiteljstvo, naj se vrne na svoja službena mesta, in dijake, naj se vpišejo v razrede, ki so jih obiskovali zadnje šolsko leto; za dijake, ki so se aktivno udeleževali osvobodilnega gibanja, pa članek napoveduje posebne tečaje, ki jim bodo omogočili, da skrajšajo študijsko dobo.

Dne 15. junija je bilo v Celju okrožno učiteljsko zborovanje, na katerem je dal delegat nova navodila in povedal, da se bodo z novim šolskim letom meščanske šole spremenile v nižje gimnazije in da bo ljudska oblast začela ustanavljati dijaške konvikte.

Delegat *prof. Ivan Bračko* je s tovariši, ki so se že vrnili v Celje, takoj začel delati v smislu navodil, ki jih je prejel od okrožnega odbora Osvobodilne fronte 11. in 12. maja, od delegata ministrstva prosvete Bogomila Gerlanca 16. maja, in navodil ministrstva prosvete z dne 26. maja.

Najprej so pregledali šolsko poslopje in pripravili vse potrebno za pouk. Vojaška oblast je dala na razpolago vojne ujetnike, ki so odstranjevali municijo in druge vojaške predmete. Nato so vse prostore temeljito očistili. Profesorji sami so se pa lotili urejevanja zbirk, kabinetov, arhiva in učiteljske ter dijaške knjižnice.

Nato je sledilo delo z dijaki. Ugotoviti je bilo treba, kateri dijaki imajo pravico do nostrificije spričeval in kateri dijaki imajo pravico, obiskovati tečaje, da bi potem mogli delati ustrezni izpit. Do konca januarja 1945/46 so bile trije taki turnusi, trajajoči po šest tednov ali nekoliko dalje. Potlej je sledil še četrti turnus, in sicer samo za 8. razred. Izpiti so se stvarno vršili vse šolsko leto 1945/46. Mnogi dijaki namreč zaradi vojaške službe ali drugih opravičenih vzrokov niso prihajali k izpitom ob določenih rokih. Do konca prvega šolskega leta so dijaki opravili 1.351 deloma dopolnilnih, deloma posebnih izpitov. Posebni izpiti niti tedaj še niso prestali, ampak so se nekateri vršili še v šolskem letu 1949/50.

Delo je bilo toliko težje, ko je bilo pri nekaterih dijakih-dijakinjah treba ugotoviti moralno upravičenost, da lahko delajo izpit ali da nadalje študirajo.

Dijaki sami so bili v tem pogledu strožji kakor profesorji. Zahtevali so izključitev. Profesorji so upoštevali razne olajševalne okoliščine, nekaj primerov so pač predložili ministrstvu. Nikomur ni bila vzeta možnost, da študira, nekaterim so bile odrečene samo posamezne olajšave.

Takoj po začetku prvega tečajnega turnusa se je izvršila izpremememba v vodstvu gimnazije. Dne 30. avgusta 1945 je ministrstvo postavilo za svojega delegata na zavodu profesorja *Tineta Orla*. Prejšnji delegat Ivan Bračko je že imel polno službeno dobo in je kmalu nato stopil v pokoj. 6. oktobra 1945 je prevzel vodstvo zavoda profesor *dr. Pavle Blaznik*, ministrstvo ga je imenovalo za vršilca dolžnosti ravnatelja.

Tudi v profesorskem zboru so se postopoma vršile spremembe. Nekateri profesorji so odhajali, drugi so prihajali, med poslednjimi jih je bilo mnogo, ki so poprej leta in leta služili na zavodu in so predstavljali nekako tradicijo. Redni pouk se je pričel po zaključku prvega tečajnega turnusa, *dne 18. oktobra*, in sicer samo za prvi in drugi razred (nižje gimnazije). Vpis v 1. razred se je vršil s sprejemnim izpitom. Ministrstvo prosvete je s posebno uredbo učiteljem naročilo, naj tiste učence, ki hočejo prestopiti v gimnazijo, za izpit pripravijo.

V ostalih razredih se je začel pouk šele po končanem drugem turnusu, to je *1. decembra*. Po položenem izpitu so dijaki vstopili v ustrezajoči razred. Ker so se izpiti vršili vse leto, zato sestav razredov do konca leta ni bil popolnoma ustaljen. Male in velike mature pa dijakom ni bilo treba delati, po uredbi jim je spričevalo o uspešno prestanem izpitu čez četrti in osmi razred dajalo pravice malih odnosno velikih maturantov, stopali so lahko v 5. razred odnosno na univerzo. Dijaki, ki so opravili izpit čez 8. razred, so bili večinoma pogojno že vpisani na univerzi.

Tretji tečaj in prvi semester so na zavodu zaključili konec februarja 1946. Naslednji dan, 1. marca, so dijaki pod vodstvom mladinske organizacije priredili v Domu ljudske prosvete (Narodnem domu) svečano akademijo.

S tem se je končalo obnovitveno razdobje in nastopila je doba normalizacije šolskega dela.

Dr. Pavle Blaznik je kot ravnatelj vodil zavod do decembra 1949. Tedaj je kot zgodovinski strokovnjak odšel v Monakovo zaradi ugotovitve arhivskega gradiva, ki se nanaša na slovensko zgodovino. Po vrnitvi je bil kot znanstveni sodelavec nameščen na ekonomski fakulteti v Ljubljani. 1. decembra 1957 je kot višji znanstveni svetnik in pomemben zgodovinar prevzel vodstvo zgodovinskega instituta Slovenske akademije za znanost in umetnost v Ljubljani. Profesor Tine Orel je bil ravnatelj zavoda do februarja 1963. Odšel je v Ljubljano, kjer je postal član republiškega Zavoda za pedagoško službo, zdaj je profesor na pedagoški akademiji, hkrati kot strokovnjak že vso povojno dobo urejuje Planinski vestnik. Za Orlom je kot v. d. vodila zavod *prof. Zdenka Baš.* Dne 1. septembra 1963 je kot ravnatelj prevzel vodstvo *prof. Ivan Grobelnik,* ki se je uveljavil kot pisec zgodovinskih učnih knjig in razprav. Dne 1. novembra 1976 mu je sledil *prof. Jože Zupančič,* zemljepisec in vnet kulturni in pedagoški delavec.

Profesorski zbor: Anton Aškerc (1945/56, 1947/48), Ludovik Cimperman (1945/46—1952/53), Franc Četina (1945/46—1962/63), Antonija Trobej-Horvat (1945/46—1957/58), Marjan Kastelic (1945/46—1949/50), Zdenka Baša (1945/46—1967/68), Slavko Kokot (1945/46—), Štefan Kolenko (1945/46—1947/48), Emil Klinc (1945/46—1969/70), Edvin Kovač (1945/46), Karel Kožuh (1945/46—1957/58), Egon Kunej (1945/46), Sonja Martecchini (1945/46), Danilo Modrijan (1945/46—1947/48), Franc Mravljak, bivši ravnatelj (1945/46), Josip Napotnik (1945/46, 1946/47), Zora Cilenšek (1946/47—1947/48), Marija Gašperšič (1946/47—1955/56), Milena Gratza (1946/47), Franjo Krušič (1946/47—1965/66), Vera Miloš (1946/47—1950/51), Ivan Mlinar (1946/47—1965/66), Josipina Novačan (1946/47—1955/56), Janko Orožen (1924/25—1953/54), Sonja Pestotnik (1946/47—1961/62), Sonja Prelovšek (1946/47), Valentin Stante (1923/24—1965/66), Stane Suhadolnik (1946/47—1948), Franc Rojšek (1946/47), Edi Salezin (1946/47), Jožica Stegu (1946/47), Anton Zorko (1946/47), Tamara Kiseljev (1947/48—1950/51), Vera Levstik (1947/48), Franc Lužnik (1947/48—1948/49), Anton Medved (1947/48), Štefan Mlakar (1947/48—), Stanko Modic (1947/48—1970/71), Janko Preskar (1947/48—1961/62), dr. Karel Zelenik (1926/27—1951/52), Nikolaj Antipin (1947/48), Zora Koprivnik (1947/48), Petrina Ocvirk (1947/48), Josip Belak (1948—1963/64), Bogdan Blažon (1948/49—1949/50), Zdenka Jenko (1948/49—1951/52), Sonja Pestotnik (1948/49—1961/62), Viktor Rom (1945/46—1947/48), Jože Rotar (1945/46—), Franc Rojšek (1945/46), Ivan Simonič (1945/46—), dr. Pavel Strmšek (1945/46—1951/52), Viktor Sunčič (1945/46), Ljubinka Sunčič (1945/46), Cvetko Ščuka (1945/46—1947/48), Jan Šediý (1945/46—1949/50), Marjan Tavčar (1945/46—), Joško Trobej (1945/46—1959/60), Nina Trdina (1945/46—1957/58), Ana Ziherl (1945/46), dr. Franjo Žgeč (1945/46—1948/49), Ivan Bračko, bivši ravnatelj klasične gimnazije (1945/46), Franc Cilenšek (1945/46), Rudolf Drobne (1945/46), Jože Hainz (1945/46), Danica Hudales (1945/46), Vera Ivanšek (1945/46), Pavel Ločnikar (1945/46), Martin Mastnak (1918—1935, nato ravnatelj v Mariboru, leta 1945/46 profesor v Celju), Tine Orel (1945/46), Albert Sirk (1945/46), Boris Sokolov (1945/46), Zora Vivod (Janežič) (1945/46—1957/58), Majda Zorko (1945/46), Josip Bajde (1946/47—1956/57), Olga Živanović (1948/49—1951/52), Marija Švikeršič (1948/49), Marija Gerdina (1949/50—1955/56), Franjo Jakhel (1949/50—1953/54), Bogomila Kolenko (1949/50), Ivanka Habe (1950/51—1971/72), Marija Kržan (1950/51—1955/56), Milan Lorenčak (1950/51—1957/58), Darinka Lorenčak (1950/51—1957/58), Majda Smole (1950/51) Martin Silvester (1950/51—), Franc Štancer (1950/51), Štefanija Videnšek-Sparhakel (1950/51—1972/73), Zdenka Zupančič (1950/51—1954/55), Alenka Goričan (1951/52—1969/70), Kristina Lovšin (1951/52—1952/53), Julka Marinič (1951/52—), Franc Sirk (1951/52—1959/60), Vera Pečnik-Strehovec (1951/52—1957/58), Olga Šlander (1951/52—1957/58), Vera Štiglic (1951/52—1957/58), Mila Zavrl, tajnica (1951/52—1972/73),

Alojzij Zabukovšek (1951/52—1957/58), Miran Horvat (1952/53), Danica Kunej-Grilanc (1952/53—1957/58), Slavko Marolt (1952/53—1955/56), Flora Šunko (1952/53—1973/74), Radmila Tratnik-Bogdanović (1952/53—1967/68), Anja Maček (1953/54—1957/58), Nuša Skobir-Hrovat (1953/54), Vlado Veber (1953/54—1957/58), Albina Horvat-Zabukovec (1953/54—), Ana Graselli-Nadrah (1955/56—1957/58), Zvezdana Knez-Šterbenc (1955/56—), Anton Kolšek (1955/56—1957/58), Jože Kores (1955/56—1957/58), Albin Podjaveršek (1955/56—1958/59).

Zaradi organizacijskih sprememb so bili 1. septembra 1958

a) z gimnazije premeščeni:

— na I. osnovno šolo: Anton Kolšek, Jože Kores, Anja Maček, Milan Lorenčak, Tatjana Sadnik, Vera Štiglic, Anta Trobej, Nina Trdina, Vlado Veber, Alojzij Zabukovšek;

— na II. osnovno šolo: Josip Bajde, Darinka Lorenčak, Vera Strehovec;

— na III. osnovno šolo: Karel Kožuh, Franc Korenjak, Olga Šlander, Zora Vivod;

— na VIII. osnovno šolo Frana Levstika v Ljubljani: Ana Grasseli;

— na osnovo šolo v Kopru: Danila Kunej.

b) na gimnaziji nameščeni:

— z bivše I. gimnazije: Valentin Orel — ravnatelj, Zdenka Baša, Josip Belak, Alenka Goričan, Ivanka Habe, Albina Horvat, Zvezdana Knez-Šterbenc, Slavko Kokot, Julka Marinič (umrla 20. 3. 1978), Ivan Mlinar, Stanko Modic, Božena Orožen, Sonja Pestotnik, Janko Presker, Jože Rotar, Martin Silvester, France Sirk, Valentin Stante, Nika Šilc, Flora Šunko, Radmila Tratnik, Jožko Trobej, Štefanija Videnšek, Mirko Vivod, Mila Zavrl;

— z bivše II. gimnazije: Franc Četina, Vera Hvala, Franc Jesenovec, Franjo Krušič, Lado Pavliha, Ivan Žerovnik;

— z gimnazije v Črnomlju: Ivan Erklavec;

— s pomožne šole v Celju: Albin Podjaveršek;

— s šole za trgovske učence: Nuša Strohsack;

— od drugod so bili nameščeni: Meta Turnšek (1958/59), Dane Hriberšek (1959/60), inž. Božidar Jordan (1959/60)—1960/61), Vida Pavliha (1959/60—), Vlado Sruk (1959/60), Jožica Dolenšek (1960/61—), Adelaida Jamnišek-Borković (1960/61—1967/68), Ruža Kristalović-Jovanović (1960/61—1962/63), Jožica Mikac (1960/61), Marjeta Pocajt-Kragelj (1960/61—1962/63), inž. Nada Jug-Potnik (1961/62—1973/74), Peter Prelog (1961/62—), Franjo Puncer (1961/62—1971/72), Angela Blaznik-Žitko (1962/63—1969/70), Štefan Cuk (1962/63), Kazimira Gričar-Križnik (1962/63), Miran Horvat (1962/63—1963/64), Blaženka Kene-Lebar (1962/63—), Jakob Kralj (1962/63—1964/65), Vladimir Langus (1962/63), Vlado Modic (1962/63), Matej Rode (1962/63—), Melita Tomašić-Košić (1962/63—1963/64), Ivanka Ahačič-Vrankovič (1962/63—1964/65), Jože Zupančič (1962/63—1965/66), Bojana Ovsenak (1963/64), Tanja Predan-Knez (1963/64—), Jelka Suhač-Ratej (1963/64), Julijana Karner, laborantka (1964/65), Milan Čepin (1964/65), Milan Dojer (1965/66—1973/74), Dubravka Košutnik (1964/65), Milan Mlačnik (1965/66), Ivan Stambol (1964/65—1973/74), Dragica Štojs-Strmole (1965/66), Milan Rebek (1964(65—), Vekoslav Žerjav (1965/66), Ivan Kozinc (1. april 1965—), Ciril Murnik (1965/66—1972/73), Jože Marolt (1967/68—1968/69), Ivana Povše (1966/67—), Emil Rojc (1967/68), Bernarda Šenk (1967/68—1968/69), Jelena Tomanić (1966/67—), Ciril Vertačnik (1966/67—1975/76), Frida Vrbančič (1966/67—1975/76), Tatjana Zidar, računovodkinja (1965—1968/69), Romana Lavrinšek (1968/69), Vera Babšek (1969/70—1975/76), Vanda Kavaš-Zyder (1969/70—1976/77), Breda Simonovski-Hribar (1970/71—1973/74), Mila Zavrl, tajnica (1951/52—1972/73), Dana Pirkmajer, tajnica (1973/74—), Marija Knez (1970/71—), Majda Omahen (1970/71—), Breda Hribar (1970/71—), Milan Dobnik (1972/73—), Bibijana Grobelnik (1972/73—), inž. Zdenko Stojan (1973/74—), Slavko Deržek (1973/74—), Marjana Hribar (1973/74—), Irma Jerič (1973/74—1976/77), Alojzij Zlatolas (1973/74—), Marjeta Turk (1973/74—), Majda Fischer (1974/75—), Darinka Ašič (1974/75—), Maja Krajnc, Zlatko Galoić (1975/76—), Marija Cankar (1977/78—), Angela Stor (1. 1. 1978, upok., računovodkinja), Mila Loibner, računovodkinja (30. 9. 1977 — upok.).

Leto	Število				
	dečkov	deklic	vseh	pozitivnih v %	maturantov
1945/46	391	363	754	87	
1946/47	448	401	849	86,80	
1947/48	434	399	833	90,4	
1948/49	455	388	843	89,32	
1949/50	519	452	967	85,10	
1950/51	499	439	938	78	
1951/52	531	469	1.000	90	54
1952/53	526	480	1.006	87	59
1953/54	499	486	985	89	50
1954/55					
1955/56	532	543	1.075	94	81
1956/57	562	685	1.147	92,5	89
1957/58	601	640	1.241	93,56	43
1958/59	375	347	722	97,76	98
1959/60	406	408	814	97,79	150
1960/61	429	416	845	96,45	194
1961/62	450	496	946	94,92	238
1962/63	447	552	999	94,29	197
1963/64	444	591	1.035	97,20	165
1964/65	418	606	1.024	95,5	170
1965/66	414	594	1.008	95,44	173
1966/67	372	562	934	95,5	189
1967/68	325	533	858	94,30	181
1968/69	320	505	825	95,3	138
1969/70	299	493	792	95,2	113
1970/71	344	507	851	93,9	98
1974/75	370	530	900		186

Številke kažejo, da je gimnazija velik zavod. Do leta 1957/58 je število učencev (učenk) naraslo na 1.241, ker so bili naslednje leto nižji razredi priključeni osnovnim šolam, je število učencev na gimnaziji znatno padlo, prevzem višješolcev druge gimnazije padca ni odpravil. Tako je v letu 1958/59 imel zavod le 722 učencev. Potlej je število 5 let naraščalo in se je leta 1963/64 povzpelo na preko 1.000 Po letu 1966/67 je zopet padalo.

Številke imajo še drugo značilnost. Prvih 10 let je bilo na zavodu več dečkov kakor deklic. Naslednjih 6 let je številčni odnos kolebal. Nato pa je število deklic bolj in bolj presegalo število dečkov. Končno je odnos dosegel približno stopnjo 2 : 3.

Zaradi velikega števila učencev so imeli posamezni razredi po več oddelkov. Ti so bili številčno približno enaki oddelkom na osnovnih šolah. Njihovo številčno stanje se je gibalo med 30 in 40. Včasih je pa kak oddelek imel tudi blizu 50 učencev, le izjemoma je njihovo število padlo na blizu 20.

Omenjam tudi, da so za maturo po letu 1958/59 uporabljali službeni naziv: *zaključni izpit.*

Že od početka je bilo na gimnaziji mnogo izpitov privatnikov. Bilo je tudi več tečajev. Leta 1958/59 je bila priključena *večerna gimnazija,* ki je bila poprej na bivši II. gimnaziji. Leta 1961/62 se že uporablja zanjo

ime oddelki za odrasle, leta 1965/66 in 1966/67 se navaja samo oddelek za odrasle, potlej tudi tega ni, saj je skrb za izobrazbo odraslih prevzela Delavska univerza.

Kot samoupravni organ se izza leta 1953 javlja šolski odbor. Leta 1964/65 stopata na njegovo mesto svet šole in upravni odbor. Profesorje in druge uslužbence zavoda je združevala Sindikalna podružnica prosvetnih delavcev gimnazije in Glasbene šole v Celju. Gimnazija je z vztrajnim delom učnega osebja svoje učne pripomočke tako uredila, da je z odločbo Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo z dne 22. decembra 1965 dosegla verifikacijo.

Pouk so seveda začeli na starih osnovah, vendar so bolj ali manj smotrno spreminjali organizacijo zavoda in predmetnik.

Ob začetku je imel zavod osem razredov kakor pred vojno. Za sprejem v gimnazijo so bili potrebni štiri razredi osnovne šole ali bolje: štiri uspešno dovršena leta. V nadaljnjem razvoju je bila leta 1947/48 uvedena sedemletna šolska obveznost. Popolna osnovna šola je bila sedemletna. Njeni zadnji trije razredi so vsaj časovno ustrezali nižji gimnaziji. Ta je torej imela tri, celotna gimnazija pa sedem razredov. Tako je ostalo dve leti. Nato smo se zopet povrnili k osemletni osnovni šoli in k osemrazredni (osemletni) gimnaziji. Položaj celjske I. gimnazije je bil olajšan, ker so višje razrede osnovnih šol in prejšnje meščanske šole po možnosti spremenil v nižje gimnazije, bivšo celjsko združeno meščansko šolo so pa stopnjema dopolnili v višjo gimnazijo. Tako je ostalo več let. Leta 1957 so uvedli osemletko, kjer je bilo zanjo dovolj učencev. Štirje višji razredi so prevzeli vlogo bivših nižjih gimnazij. V zvezi s tem je leta 1958/59 I. celjska gimnazija obdržala samo štiri višje razrede, II. gimnazija je pa bila ukinjena in njeni učenci prešolani na I. gimnazijo.

Pri tem so se izvršile tudi izpremembe v učnem kadru. Predmetne učitelje(ice) so z obeh bivših gimnazij poslali na osemletke, kjer so prevzeli predmetni pouk v višjih razredih. Z njimi so šli tudi nekateri profesorji, zlasti tisti, ki na gimnazijah niso bili potrebni, ker so bili usposobljeni za predmete, ki se na gimnazijah niso več v prejšnjem obsegu poučevali (npr. latinščina). Drugi profesorji II. gimnazije so pa prešli na prvo.

Precej izprememb je bilo tudi v predmetniku. Prvi dve leti je še bil obvezen verouk, nato je postal neobvezen in končno prepuščen samo cerkvi.

Srbohrvaščina se je poučevala samostojno v nižjih razredih, v višjih razredih (poznejši štiriletni gimnaziji), se je pa vsa jugoslovanska književnost obravnavala v sestavu slovenščine.

Ruščina se je izprva učila v vseh razredih. Leta 1952/53 je bila omejena na višje razrede, kjer je kot *drugi tuji jezik imela tekmeca v angleščini.* Kot prvi tuji jezik (v vseh razredih) nastopa angleščina ali nemščina. Leta 1953/54 pa ruščina ni več med tujimi jeziki, ampak nastopa samo eden, angleščina ali nemščina. Leta 1955/56 je drugi tuji jezik nemščina ali francoščina (v dveh razredih). Leta 1958/59 je drugi

tuji jezik samo francoščina. Šele leta 1962/63 se vrne ruščini vloga možnega drugega tujega jezika (v vseh višjih razredih).

Latinski jezik se je do leta 1953/54 (ali 1954/55) poučeval obvezno v vseh višjih razredih, potlej se pojavi samo v enem razredu, leta 1956/57, leta 1957/58 nastopi kot neobvezni predmet, leta 1962/63 izgine, leta 1963/64 pa najde zatočišče v krožku.

Državna in družbena ureditev FLRJ se je izprva porajala kot poseben predmet, izza leta 1955/56 v sestavu zgodovine, izza leta 1965/66 se pa javlja poseben predmet uvod v sociologijo s temelji družbeno politične ureditve (v zadnjih dveh razredih). Nekdanja filozofska propedevtika (uvod v filozofijo: psihologija in logika) se javlja kot temelji filozofije in psihologije. Leta 1952/53 najdemo v predmetniku družbeno in moralno vzgojo, ki ji je v šestih razredih posvečena po ena ura, leta 1955/56 ji sledi pouk o morali (v prvih štirih razredih), leta 1958/59 pa tega predmeta v gimnaziji ni več. Leta 1974/75 postane redni predmet nauk o osnovah samoupravljanja.

Do leta 1955/56 je bilo petje v nižjih razredih učni predmet, potlej pa stopa na njegovo mesto pouk o osnovnih pojmih glasbe. Risanje so izprva poučevali v šestih, izza leta 1955/56 pa v nižjih štirih razredih. Po omejitvi gimnazije na višje štiri razrede se šele leta 1962/63 javlja kot nadomestilo predmet umetnostna vzgoja z dvema urama v prvem razredu. Leta 1963/64 se javita v predmetniku dva predmeta: osnove umetnostne in osnove glasbene vzgoje, ki sta leta 1969/70 že strnjena pod skupni naslov osnove umetnostne vzgoje. V letu 1955/56 so uvedli žensko ročno delo v nižjih razredih, ki so mu naslednje leto dodali še moško. V reformirani gimnaziji so leta 1963/64 kot poseben predmet uvedli »tehnično« vzgojo z delom v proizvodnji, ki so jo dodelili prvima dvema razredoma, leta 1964/65 pa še praktično poglabljanje v obravnavano osnovo.

Posebno značilnost, ki sedanjo gimnazijo močno loči od predvojne, so številni krožki. Dokler je bila gimnazija osemletna, so imeli dijaki pionirsko in mladinsko organizacijo. Po reorganizaciji leta 1958 je ostala samo Zveza mladine Slovenije. Krožki in organizacijske oblike z drugimi imeni so začeli nastajati takoj po osvoboditvi. Tu jih navajam po stanju leta 1970/71, ki se pa v bistvu ujema s stanjem v prejšnjih letih: aktiv Zveze mladine Slovenije, Dijaška skupnost, klub Organizacije zveze narodov, Kulturno društvo Anton Aškerc s posebnim Recitacijskim krožkom, Literarni krožek, ki je izdajal Brstiče — lepo dijaško revijo (razen nje so pozamezni razredi izdajali še svoje liste), prvo leto v tretjem, drugo leto pa v obeh višjih razredih. Telesna vzgoja se je kot predmet gojila stalno, predvojaška pa v višjih razredih. Izza leta 1966/67 so v vseh razredih po eno razredno uro tedensko posvečali družbeni vzgoji.

Najbolj znan je mladinski mešani pevski zbor. Dolga leta ga je uspešno vodil prof. Egon Kunej. Leta 1966/67 je za njim prevzel vodstvo prof. Ciril Vertačnik (do 1975/76). Kot honorarni vodja mu je sledil Edi Goršič, ki vodi zbor še danes (1980).

Dodatek (1970—1975)

Število učencev in učenk
1970/71: 344 + 507 = 851; 1974/75: 370 + 530 = 900.
Število razredov (oddelkov)
1970/71: 4 (30); 1974/75: 4 (31).

V šolskem letu 1975/76 so poučevali na zavodu: Ivan Grobelnik (ravnatelj), Milan Čepin, Slavko Deržek, Milan Dobnik, Jožica Dolenšek, Janez Erklavec, Majda Fischer, Zlatko Galoić, Kazimira Gričar-Križnik, Bibijana Grobelnik, Albina Horvat, Dane Hriberšek, Irma Jerič, Marija Kastelic, Blaženka Kene-Lebar, Marija Knez, Zvezdana Knez-Šterbenc, Slavko Kokot, Dubravka Košutnik, Ivan Kozinc, Maja Krajnc, Tatjana Lešničar, Julka Marinič, Jožica Mikac, Majda Omahen-Zlatolas, Božena Orožen, Vida Pavliha, Ivana Povše, Tanja Predan-Knez, Ivan Rebek, Matej Rode, Jože Rotar, Martin Silvester, Zdenko Stojan, Nika Šilc, Dragica Štojs, Jelena Tomanić, Meta Turk, Frida Vrbančič, Alojz Zlatolas, Vanda Zydar, Slavko Žerjav, Ivica Žerovnik, Danijel Grum, Tatjana Hudales, Danica Kmecl, Ernest Pikl, Flora Šunko, Janez Terček, Ciril Vertačnik, Darinka Ašič, Julijana Karner, Mila Loibner; Dana Pirkmajer (tajnica). Skupaj 55 oseb.

Zavod je izza leta 1951/52 izdajal Letno poročilo, ki je vedno zelo poučno. Razen sestavkov, ki se neposredno tičejo šolskega dela, je objavil tudi nekaj spisov, ki so v zvezi z njeno zgodovino, bivšimi dijaki in profesorji.

Leta 1951/52 je na željo vodstva zavoda prof. Janko Orožen kot nadaljevanje svoje Zgodovine celjske gimnazije iz leta 1928 objavil Kratko zgodovino celjske gimnazije, v kateri je prikazana tudi obnova šolskega dela na zavodu po letu 1945.

Leta 1958/59 je prof. Ivan Mlinar objavil važen spis Žrtve NOB med bivšimi dijaki celjske gimnazije, leta 1957/58 je pa v Celjskem zborniku opisal življenje in delo njenih profesorjev.

Leta 1959/60 je objavil tudi zelo vzpodbuden spis Zgodovino mladinskega pevskega zbora celjske gimnazije.

Ravnatelj prof. Tine Orel je leta 1960/61 priobčil nekaj dokumentov iz okupatorjevega šolskega arhiva.

V Poročilih najdemo tudi več nekrologov: gimnazijskemu ravnatelju Martinu Mastnaku in prof. Ljudevitu Cimpermanu (1957/58), prof. Francu Rojšku (1960/61), gimn. ravnatelju Francu Mravljaku (1969/70), prof. Nini Trdinovi, prof. Veri Hvalovi (1962/63), prof. Franju Krušiču (1967/68), postajnemu načelniku in železniškemu inšpektorju Janku Vranjeku, ki je z veliko vnemo dijake učil esperanto (1958/59), prof. Emilu Klincu (1971/72), prof. Stanku Modicu (1971/72), prof. Janku Preskerju (1976/77).

Nadalje: spominski spis žrtvi okupatorja dijaku Dušanu Finžgarju-Fidžiju (1958/59), dijakinji Sonji Veselovi (1961/62), dijakinji Magdi Perkovi (1971/72).

Spominski in zahvalni spis prof. Jošku Trobeju ob odhodu v pokoj (1959/60), ravnatelju Tinetu Orlu ob odhodu z gimnazije (1962/63) in ravnatelju Francu Mravljeku ob njegovi osemdesetletnici, Francu Jesenovcu ob sedemdesetletnici (1976/77), pevskemu zboru ob tridesetletnici (1974/75).

Nekatere izmed teh spisov so napisali dijaki-dijakinje (Dušanu Finžgarju — Metka Pevec, Tinetu Orlu — Jože Šlander, Franju Krušiču — Erna Obrez, Magdi Perkovi — Tanja Jurko).

UČITELJIŠČE — GIMNAZIJA PEDAGOŠKE SMERI, PEDAGOŠKI ŠOLSKI CENTER

Ob nastanku nove Jugoslavije je primanjkovalo učiteljev. Nekateri so se postarali ali oboleli, mnogi so postali žrtev okupatorjevega nasilja, nekateri so padli v borbi kot partizani. V prvi stiski si je ljudska oblast pomagala s tem, da je mlade ljudi, ki so imeli veselje, v posebnih tečajih usposabljala za šolsko delo. Tečajniki so se pozneje še sami izobraževali. Večinoma so se s pridnim delom vključili v vrste tovarišev, ki so se pred vojno redno šolali.

Vendar so bili tečaji samo pomoč v sili. Treba je bilo misliti na pomnožitev in pomladitev učiteljskih vrst z rednimi šolami. Predvojni učiteljišči v Mariboru in Ljubljani nista zadoščali, zato je ljudska oblast ustanovila nova učiteljišča: v Murski Soboti, Celju, Novem mestu in Kopru.

Odlok o ustanovitvi učiteljišča v Celju (in Novem mestu) je podpisal minister za prosveto dr. Jože Potrč 8. aprila 1948. Profesor Tine Orel, tedaj ravnatelj nižje gimnazije, je dobil naročilo, naj poskrbi, da se bo v jeseni lahko začel pouk v poslopju nižje gimnazije, v katerem je zdaj osnovna šola I. celjske čete. Za ravnateljico zavodu je bila imenovana *Danica Glinšek*. Drugo leto se je učiteljišče preselilo v poslopje II. osnovne šole v Gregorčičevi ulici, kjer je dobilo pritličje in prvo nadstropje. Tu je ostalo.

V šolskem letu 1955/56 je dobil zavod še peti letnik. Leta 1963/64 so se vpisali v prvi letnik zadnji gojenci.

Prvo leto (1948/49) je obiskovalo zavod 87 gojencev (17 moških in 70 žensk).

V naslednjih letih je število raslo. V posameznih letih je bilo:

	Moških	Žensk	Skupaj
1952/53	54	327	381
1955/56	78	226	304
1960/61	91	292	383
1963/64	66	291	357

V šolskem letu 1951/52 so zapustili zavod prvi maturanti. Bilo jih je 75.

Leta 1952/53 jih je bilo 108, leta 1955/56 — 39, leta 1960/61 — 48, leta 1965/66 — 36.

V splošnem je število moških gojencev redno padalo, ženskih je pa raslo. Skupno število je pa precej kolebalo. Iz Celja jih je bilo vedno več, čeprav je tudi število vozačev raslo. Štipendistov je bilo čedalje

manj, prav tako v internatih bivajočih. Največ gojencev je bilo iz delavskih družin, na drugem mestu so bili uslužbenci, močno za njimi pa kmečki in obrtniški otroci.

Razen običajnih splošno izobraževalnih predmetov je imel zavod kot učiteljišče v svojem predmetniku občo pedagogiko in didaktiko, zgodovino pedagogike, občo psihologijo z logiko, mladinsko in pedagoško psihologijo, metodiko, nauk o glasbi z glasbilom, risanje in šolsko administracijo.

Ko je zavod dobil V. razred, je bilo težišče pedagoških predmetov preneseno v V. letnik.

Gojenci IV. in V. letnika so hospitirali pri vzornih urah v nekaterih razredih II. osnovne šole, ki je bila v istem poslopju, tam so imeli tudi praktične nastope. II. osnovna šola je torej učiteljišču služila kot vadnica. Deset učnih moči, vadniških učiteljev in učiteljic, je uvajalo gojence in gojenke učiteljišča v šolsko delo. Celotno hospitacijsko delo je vodil upravitelj Janko Pogačnik. Deloma so se vršile hospitacije tudi na I. osnovni šoli. tu jih je vodil upravitelj Jože Jerše. Izjemoma so gojenci hospitirali tudi na III. osnovni šoli. Za Pogačnikom sta vodstvo hospitacij prevzela ravnateljica II. osnovne šole Vera Strehovec in profesor Albin Podjaveršek.

Da bi se gojenci spoznali s kombiniranim poukom, so hospitirali tudi na okolnih osnovnih šolah, ki so imele manj razredov, npr. v Kompolah.

To je vseboval redni predmetnik. Razen tega je pa imelo učiteljišče še dva stranska predmetnika. Prvi je od 2. letnika dalje predpisoval po dve uri na teden študij posebnega praktičnega predmeta, ki si ga je izbral dijak sam in ga po končanem prvem letniku lahko menjal; taki predmeti so bili: gospodinjstvo (za dekleta), kmetijstvo, tehnična vzgoja, glasbena vzgoja, dramatika itd.

Drugi stranski predmetnik je pa veljal za 5. letnik: vsak dijak si je moral izbrati predmet ali omejeno skupino predmetov, ki bi jih lahko v slučaju potrebe poučeval v višjih razredih osemletk, ob njihovi uvedbi pedagoška akademija namreč ni mogla dovolj hitro izšolati dovoljno število gojencev za predmetni pouk.

Razen tega se je pa moral vsak dijak naučiti plavati in smučati.

Za študij po obeh stranskih predmetnikih so se nameščale honorarne učne moči, izjemoma so pa ta pouk opravljali tudi redni nameščenci.

Leta 1964/65 je bil zavod spremenjen v *gimnazijo pedagoške smeri*. Pouk so začeli vršiti po učnem načrtu za gimnazije, vendar so gojili tudi neke predmete, ki so bili potrebni za pripravo bodočih učiteljev: glasbo z instrumentom, likovno vzgojo, tehnične spretnosti. Pedagogika je bila omejena na četrti letnik. Gojenci, vpisani prejšnja leta, so seveda končali šolanje po učnem načrtu za petletna učiteljišča. Učenci pedagoške gimnazije so dobivali pravo pedagoško izobrazbo in učno prakso na pedagoški akademiji (večinoma v Mariboru in Ljubljani).

V vseh štirih razredih je bilo na pedagoški gimnaziji: leta 1969/70 — 41 moških, 264 žensk, skupaj 305; leta 1973/74 — 44 moških, 325 žensk, skupaj 369.

Predstojnik pedagoške gimnazije je bila od 1973 do 1977 Irena Mrvič.

Stanje po socialnem izvoru se v splošnem ni spremenilo. Tudi ne število vozačev, naraslo je pa število štipendistov.

Pomembna je bila svobodna dejavnost gojencev. Razen krožkov za posamezne predmete so bile na zavodu še naslednje organizacije: Zveza mladine Slovenije, Šolska dijaška skupnost, marksistični krožek, Klub OZN, strelski krožek, literarni krožek, glasbeni krožek (z instrumentalnim poukom, godalnim orkestrom in dekliškim pevskim zborom), šolsko športno društvo.

Pedagoško gimnazijo je bilo za moderno obliko pouka treba preskrbeti s primernimi kabineti in učili. V ta namen je dobila 21 milijonov starih dinarjev, šele potem je bila leta 1966 potrjena ali verificirana.

V šolskem letu 1971/72 se je zavod spremenil v *pedagoški šolski center*. Dobil je novo ustanovo: *vzgojiteljsko srednjo šolo*, ki se ji je pridružil še oddelek za otroške varuške.

Vzgojiteljska srednja šola je petrazredna. Razen splošnih srednješolskih predmetov ima tudi nekatere, ki so potrebni za izobrazbo in vzgojo bodočih vzgojiteljic: higieno, glasbeno vzgojo, zborovo petje, likovno vzgojo, oblikovanje, ritmično vzgojo in gospodinjstvo. Od splošnih srednješolskih predmetov je v našem načrtu samo en tuj jezik (angleščina ali nemščina).

V šolskem letu 1973/74 je imela šola šele prve tri razrede in jo je obiskovalo 169 gojenk. Imele so tudi poseben lutkovni krožek. Bile so tudi v drugih krožkih, npr. v glasbenem. Na šoli poučujejo tudi profesorji pedagoške smeri. Predstojnik vzgojiteljske srednje šole je *prof. Marica Kotnik-Šipec.*

Oddelek PA Maribor za razredni pouk v Celju je začel delovati v jeseni 1971. Da se je ustanovil, je veliko pripomogel direktor mariborske pedagoške akademije dr. Vladimir Bračič.

Prvo leto je imel 23 študentov v šolskem letu 1973/74 jih je bilo že 35. Obiskujejo ga abiturienti pedagoške gimnazije, med njimi so pa tudi nekateri, ki so dovršili gimnazijo v Celju ali Mariboru. Predavajo profesorji iz Maribora, med njimi je pa tudi nekaj celjskih.

Predstojniki: *prof. Rajko Kladnik, prof. Mladen Tancer, prof. Viktorija Kavčič, prof. Zdenka Baša, prof. Jože Lipnik* sedaj.

Vsa pretekla leta je bil zavod nastanjen v poslopju II. osnovne šole. Ker je leta 1974 osnovna šola dobila novo zgradbo na Otoku III., je njeno poslopje v celoti prevzel pedagoški šolski center in zagotovil prostore tudi za delo oddelka za razredni pouk in za VEKŠ.

Danica Glinškova je vodila zavod do svoje upokojitve leta 1952. Kot ravnatelji so ji sledili: *Anton Aškerc (1952—1966), Viktorija Kavčič* (1966—1970), *Emil Rojc* (1971—1974), *Ivan Kapš* (1974—).

Profesorji: Nikolaj Antipin, rušč. (1946—1952), Vlado Kranjc, mat. (1950—), Bojan Luznar, kem., ped. (1950—1958), Danijela Rojnik, kem., bio. (1949—1979), Franjo Roš, zgod., sl. (1949), Cvetko Ščuka, ris. (1949), Ivo Švarc, ped. (1950—1955), Štefan Švegl, zem., zgod. (1948—1951, umrl), Joško Trobej, mat. (1949—1951), Milena Trček, mat., nem. (1949—1965), Konrad Stražar, slov. (1951), Majda Zorko, tel. vzg. (1950—), Danica Glinšek, nem., slov., ravn. (1946—1952, upok.), Anton Janežič, slov. (1951—1969, upok.), dr. Anton Sore, zem. (1961—), Ljuban Šega, predv. vzg. (1952—1962), Albin Podjaveršek, ped. (1951—1969, upok.), Vlasta Rebec, gled. (1951—1952), Dušan Modic, mat., fiz. (1951—1952), Nada Vrhovšek, glasba (1952—), Ana Sivcov, rušč. (1953—?), Ciril Cesar, ris. (1953—1963), Boris Ferlinc, petje (1953—1962), Klio Ciuha, gled. (1960—1961), Frančiška Javoršek (?), Tamara Kiseljev, rušč. (1951—?), Zlata Prodan, glasba (1948), Olga Suša, tel. (1949—?), Josip Bajde, glasba (1959—1962), Karel Arko, slov. (1956—1972), Anton Arnol, tehn. vzg. (1959—1966), Ljerka Godicelj, biol. (1954—1960), Ivan Grobelnik, zgod. (1954—1963), Danijel Grum, gl. (1960—1973), Franjo Jakhel, mat., fiz. (1958—1961), Karel Jug, tel. vzg. (1958—1961), Vika Kavčič, ped. (1952—1963 kot profesor, nato do 1970 ravn.), Milica Kroflič, glasba (1959), Marinka Križaj, gled. (1957—1965), Vlado Modic, glasba (1959—1964), Janez Plahutnik, biol. (1959—?), Danica Rihtar, angl. (1959—1979), Minka Tiller, glasba (1958, upok.), Jožica Vipotnik, tel. vzg. (1959—1964), Sonja Zalašček, psih. (1950—1960), Slavko Belak, gled. (1961—1962), Andrijan Lah, slov. (1961—1965), Milena Markič, (1959—1961), Marija Meršnik (1961), Dušan Gogič (1962), Zora Gomilšek, mat., fiz. (1962—1971), Miran Horvat, tel. vzg. (1962), Vilko Hribar (1962—1973, umrl), Olga Tičar, viol. (1962), Mitja Žnidaršič, gl. (1957—1962), Milan Divjak, ped. (1963—1965), Milan Lorenčak, lik. vzg. (1963—), Erika Gaberšek, fr., rušč. (1966), Štefanija Vdovič (1969—1970), Dušan Gogič, predv. vzg. (1955, 1972), Vilko Hribar, glasba (1962), Marica Kotnik-Šipec, ped., slov. (1963—), Vlado Pavliha, zgod. (1963—), Ana Klampfer, tel. vzg. (1964—), Gerlina Naglič, nem., fr. (1965—1968), Ana Četković-Vodovnik, ped., psih. (1966—1968), Ivan Kramer, fiz. (1966—1978), Bogomir Čater, tehn. pouk, fiz. (1966—1968), Emil Rojc, soc., psih. (1967—1968 prof., 1971—1974 ravn.), Andreja Tomec, mat., fiz. (1968), Stanislav Pirnat, mat., fiz. (1970—), Nada Vukovič (1970—), Helena Kos, biol. (1971—1972), Marija Pegan, angl., fr. (1971—1972), Irena Mrvič-Jug, zg. (1972—1977), Jurij Rojs, rušč., slov. (1972—1976), Irena Goričan, slov., angl. (1973), Elizabeta Georgijev, angl. (1973—1978), Vid Marcen, glasba (1973—1976), Ana Vovk, tel. vzg. (1974—), Darinka Pavletič-Lorenčak, lik. vzg. (1974—1979, upok.), Ivanka Medved, dem., rušč. (1974—), Fegic-Müller, glasba (1974), Podpečan-Polanc, slov. (1975—), Janez Križnik, tel. vzg. (1975—1980), Alojzij Zabukovšek, mat. (1975—), Ljudmila Herman, gospod. (1975), Janez Terček, politolog (1975), Nada Kosmina, pedag. (1975), Darja Marolt-Valant, geog., soc. (1976), inž. Majda Metličar, kemija (1976—1978), Ljudmila Kajtner, slov., fr. (1976—), Jožef Škorjanc, zem., zgod. (1976, nato voj. rok), Mojca Utroša, slov. (1976—), Zvonko Utroša (1976, nato voj. rok), Alenka Tacol, psih. (1976), Igor Majerle, fiz., mat. (1977, voj. rok), Ernestina Strehovec, psih. (1977), Franc Košec, slikar, lik. vzg. (1977), Silva Georgijevski, AO (1977), Carmen Jezernik, fr., angl. (1977), Alojzij Pezdir, slov. (1977—1980), Uroš Pešec, soc. (1977—1979), Janko Germadnik, slov., nem. (1978—1980), Dušan Jarh, kem., tehnol. (1978—), Henrik Jug, angl., nem. (1978—), Ivan Ravnjak, glasba (1978—), Jasna Kobal, angl., nem. (1978—), Marko Žigon, glasba (1978—), Irena Petek, angl., nem. (1980—).

Razen rednih je poučevalo na zavodu tudi večje število honorarnih učnih moči (zlasti za glasbo).

Tajnice: Silva Turnšek (1954—1958), Olga Cesar (1959—1960), Olga Marolt (1961—1980), Gabrijela Kramer (1978—).

Računovodkinje: Marica Mirnik (1963—1968), Krista Jelen (1968—1970), Dragica Planinc (1970—1974), Anica Kolman (1974—), Helena Rojec.

EKONOMSKA SREDNJA ŠOLA — EKONOMSKI ŠOLSKI CENTER

Šola ima za seboj dobro tradicijo, njena predhodnica v stari Jugoslaviji je bila dvorazredna trgovska šola. Okupator je trgovski študij v skrčeni obliki priključil svoji gospodarski šoli (Wirtschaftsschule). Dvorazredna trgovska šola je dala okrog 60 partizanov, vsaj 15 jih je žrtvovalo mlado življenje.

Ljudska oblast je takoj po osvoboditvi šolo obnovila. Ker je predvidevala, kake strokovne sposobnosti bodo potrebne gospodarstvu na socialistični osnovi, je za šolo predpisala štiriletni študij in upoštevanje vseh panog gospodarstva.

Predmetnik, ki ga je ministrstvo izdalo, predpisuje naslednje predmete: slovenski jezik, ruski in angleški oziroma nemški jezik, zgodovino, gospodarski zemljepis, matematiko, gospodarsko računstvo, politično ekonomijo, pravo, blagoznanstvo s tehnologijo, gospodarsko tehniko, knjigovodstvo, občo statistiko, stenografijo, strojepisje, telesno vzgojo, predvojaško vzgojo ,družbeno in moralno vzgojo.

Študij je bil zahteven, saj je predmetnik predpisoval po 37 ur na teden v vsakem razredu. Vidno je, da je bila šola *splošno izobraževalna in strokovna.*

Posebna uredba o strokovnih šolah je uvedla tudi posebne *delavsko-uslužbenske oddelke,* za katere se je pouk vršil popoldne in zvečer. Za te oddelke je bil predpisan samo en tuji jezik. Ker so bili slušatelji starejši ljudje, niso imeli telovadbe in predvojaške vzgoje.

Diplomirani dijaki šole in njenih delavsko-uslužbenskih oddelkov so dobili možnost, da se vpišejo na katerokoli fakulteto, pri nekaterih fakultetah je bil za to potreben poseben sprejemni diferencialni izpit. Prva leta je bila v sestavu šole tudi enoletna gospodarska šola. Poleg tega so njeni profesorji predavali tudi na mnogih knjigovodskih in drugih tečajih za strokovne kadre.

Možen je bil tudi *izreden študij* za vse razrede.

Po osvoboditvi so se javili za izpite tisti, ki so bili leta 1940/41 vpisani na tedanji *dvorazredni trgovski šoli.* Bilo jih je 140, izpit jih je napravilo 115 (med njim 27 moških in 88 žensk).

Za priznanje spričeval so prosili tudi taki, ki so študirali med okupacijo na »gospodarski šoli«. Izdano je bilo 45 priznanj (18 moškim in 27 ženskam), dopolnilni izpit za celotno šolo je napravilo 65 prijavljenih (10 moških in 55 žensk), za posamezne razrede pa 84 (22 moških in 62 žensk).

Pod določenim pogojem je bil odobren tudi skrčen triletni študij. Na tej osnovi je do leta 1950/51 dokončalo šolo 139 oseb (40 moških in 99 žensk).

Število gojencev v rednem študiju

(V oklepaju število absolventov — z rednim ali izrednim študijem.)

	Moških	Žensk	Skupaj	
1945/46	38	64	162	(31 + 103 = 134)
1946/47	36	86	122	(7 + 77 = 84)
1947/48	45	127	172	(3 + 6 = 9)
1948/49	36	180	216	
1949/50	42	217	259	
1950/51	35	200	235	
1951/52	38	214	252	
1952/53	38	152	190	
1953/54	33	143	176	(32)
1954/55	33	179	212	(1 + 23 = 24)
1955/56	49	230	279	(16 + 13 + 5 popr. = 34)
1956/57	44	271	315	(22 + 32 + 8 popr. = 62)
1957/58	40	254	294	(31 + 51 = 82)
1958/59				
1959/60	60	366	426	(39 + 75 = 114)
1960/61	59	376	435	(19 + 61 = 80)
1961/62	46	418	464	(71 + 118 = 189)
1962/63	48	450	498	(71 + 118 = 189)
1963/64	48	446	495	(45 + 142 = 187)
1964/65	52	433	485	(23 + 107 = 130)
1965/66	67	459	526	(18 + 115 = 133)
1966/67	61	438	499	(30 + 105 = 135)
1967/68	58	424	482	(22 + 125 = 147)
1968/69	48	442	490	(12 + 122 = 134)
1969/70	53	449	502	(20 + 99 = 119)
		(15 v upr. admin. šol.)		
1970/71	68	576	640	(12 + 101 = 123)
		(14 v upr. admin. šol.)		
1971/72	68	689	757	(5 + 97 = 102)
		(93 v upr. admin. šol.)		
1972/73	98	742	840	(14 + 132 = 146)
		(118 v upr. admin. šol.)		

Prvotno se je zavod imenoval ekonomska šola. Leta 1965/66 so ga preimenovali v ekonomsko srednjo šolo. Ko so mu leta 1968/69 priključili upravno administrativno šolo, so mu dali ime: *ekonomski šolski center.*

Upravno administrativno šolo je ustanovil Mestni ljudski odbor leta 1960/61. Bila je dvoletna strokovna šola in je bila nastanjena v bivšem otroškem vrtcu na Dečkovi cesti v Gaberju. Njen ravnatelj je bil *prof. Gustav Grobelnik,* ki se je ob njenem nastanku ločil od ekonomske srednje šole in se ob združitvi obeh zavodov k njej povrnil.

Oddelki turistične smeri

Leta 1971/72 in 1972/73 je bil po en moški oddelek, 1973/74 sta pa bila dva.

Šolo je po njeni ustanovitvi upravljal direktor s sodelovanjem delovne skupnosti (profesorskega zbora). Po določilih splošnega zakona o vodstvu šol, objavljenega v 11. številki Uradnega lista FLRJ iz leta 1955, je šola kot organ družbenega upravljanja dobila šolski odbor, sestoječ iz 15 članov, med njimi so pripadali delovni skupnosti direktor (ravnatelj) in dva njena člana, dijake šole je zastopala učenka II. razreda, medtem ko je bilo zunanjih članov 11. Predsednik odbora je bil *Miroslav Bele*, tedaj šef gospodarsko-računskega sektorja Železarne v Štorah.

V šolskem letu 1964/65 se je nekoliko spremenila uprava zavoda. Po 40. členu temeljnega zakona o volitvah delavskih svetov in drugih organov upravljanja (Uradni list SSRJ, št. 15 iz leta 1964) je bil na volitvah 15. oktobra 1964 iz vrst delovnega kolektiva izvoljenih 8 notranjih članov sveta, tem se je razen ene dijakinje pridružilo še šest od občinske skupščine določenih zunanjih članov, zastopnikov javnosti. Skupni svet šoli je na seji 28. oktobra 1964 izvolil upravni odbor, ki so mu razen ravnatelja pripadali še 4 člani delovnega kolektiva. Svet šole se je delno obnavljal vsako leto.

Tako je v bistvu ostalo. Vendar je bilo nekaj izprememb.

Tako se je 1. decembra 1952 uvedel pouk moralne vzgoje, v I. in II. razredu kot poseben predmet, v III. razredu so jo vključili v študij prava in v IV. razredu v študij politične ekonomije, ne da bi bili pri tem povečali število tedenskih ur za oba predmeta. Po sklepu X. redne seje republiškega sveta za prosveto in kulturo dne 22. januarja 1954 so v I. in II. razredu omejili pouk družbene in moralne vzgoje na prvo šolsko polletje. V šolskem letu 1955/56 je pa družbena in moralna vzgoja izginila iz učnega načrta.

Srbohrvaščina dolgo ni bila v učnem načrtu, verjetno zaradi mnenja, da slovenščina sama zadostuje kot materinski jezik in da se Slovenec brez posebnega truda navadi na srbohrvaščino.

Leta 1968/69 so jo pa uvedli v učni načrt z oznako »srbski in hrvatski« jezik.

Ruščino so kot drugi tuj jezik poučevali do leta 1953/54. V tem letu so jo še imeli tisti četrtošolci, ki so se odločili, da bodo opravljali diplomski izpit iz tega jezika. Ostal je v načrtu torej samo en tuj jezik: angleščina ali nemščina. Leta 1972/73 so sprejeli vanj še drugi tuj jezik, ne da bi bili določili, kateri jezik naj bo to.

Tudi pri drugih predmetih so bile neke izpremembe, ki so se pa često vsaj delno odražali samo v naslovu.

Na mesto prava je leta 1955/56 stopila *pravna oziroma družbena ureditev FLRJ*.

Leta 1955/56 se pri blagoznanstvu tehnologija več ne navaja; za gospodarsko tehniko se uporablja izraz gospodarsko poslovanje, obča statistika se označuje kot *statistika*, kot nov predmet se navaja korespondenca s stenodaktilografijo.

Leta 1967/68 prideta v učni načrt organizacija in ekonomika podjetij ter pisarniška mehanizacija, leta 1968/69 srečavamo v načrtu pred-

met upravni postopek, leta 1969/70 se navaja v njem kot predmet javna uprava, leta 1970/71 tudi te ni več.

Učni načrt za leto 1969/70 govori o *fono-stenodaktilografiji*, naslednje leto pa samo o stenodaktilografiji, leta 1971/72 srečamo v njem mesto stenodaktilografije *mehanografijo* in v letu 1972/73 uvod v mehanografijo.

Leta 1955/56 so skrčili število učnih ur v I.—III. razredu na 32, v IV. razredu na 34, v IV. razredu je v naslednjih letih tako ostalo, v I., II. in III. razredu so pa po potrebi šli za 1 ali 2 uri navzgor. Leta 1969/70 so v prvem razredu šli nazaj na 29 ur, v II. in IV. razredu so se pa ustavili pri 30 urah.

Leta 1956/57 so ločili telesno in predvojaško vzgojo, ki sta se doslej gojila kot en predmet.

Do leta 1956/57 so dijaki opravljali enomesečno počitniško prakso samo po končanem III. razredu, tega leta so jo uvedli tudi za drugi razred, in sicer tako, da so jo absolventi II. razreda opravljali v trgovskih, absolventi III. razreda pa v industrijskih podjetjih. Profesorji so dobili dolžnost, da to prakso nadzorujejo. Leta 1970/71 je bilo odrejeno, da pišejo učenci o praksi dnevnik.

V šolskem letu 1970/71 so uvedli predmet obrambo in zaščito, leta 1973/74 pa teorijo in prakso samoupravljanja. Leta 1971/72 so uvedli petdnevni delovni teden.

Upravno administrativna šola se po učnem načrtu le malo loči od temeljne ekonomske. Predpis iz leta 1972/73 uvaja en sam tuji jezik (angleški ali nemški), splošni zemljepis (ne gospodarski), fiziko, politično ekonomijo (brez posebne navedbe SFRJ), upravni in sodni postopek, ekonomiko podjetij s poslovno tehniko in evidenco, ima tudi stenografijo, ne pa mehanografije.

Do konca šolskega leta 1964/65 je kot ravnatelj vodil šolo *prof. ekon. Konrad Lenasi.*

V šolskem letu 1959/60 mu je bila kot pomočnica dodeljena *prof. ekon. Milena Vršnik-Štifter,* ki je bila 11. novembra 1968 postala tudi vodja oddelka za odrasle. Vendar je v šolskih letih 1963/64 in 1964/65 ne najdemo med člani profesorskega zbora, bila je namreč podpredsednica občinske skupščine. V šolskem letu 1965/66 je prevzela vodstvo zavoda.

Dne 1. januarja 1964 je postal pomočnik ravnatelja *prof. ekon. Drago Loibner,* 1. septembra 1979 je pa postal ravnatelj.

Do leta 1970 je stopilo v pokoj razen ravnatelja še pet učnih moči Zelo se je v tem času pomnožilo število stalnih profesorjev, vseskozi mladih učnih moči. To je bilo nujno saj je naraščalo število dijakov (dijakinj). Posebna značilnost profesorskega zbora je v tem, da noben član v vsej tej dobi ni prešel na kak drug zavod. Poleg rednih je bilo na zavodu vedno nekoliko honorarnih učnih moči, njihovo število je pa padalo. Izprva je bilo za nekatere predmete toliko ur, da bi bila potrebna namestitev redne učne moči, pozneje je pa večkrat preostajalo nekoliko ur, ki jih redne učne moči niso zmogle, za drugo redno učno moč jih je

pa bilo premalo, zato je bil izdan odlok o *ustanovitvi tečajev za odrasle*, prav tako za vse štiri razrede, ki so postali kar trajna ustanova. Predavali so zanje po učnem načrtu za redno šolo, vendar z nekaterimi olajšavami, tako ni bilo v učnem načrtu stenografije in strojepisja, tuji jezik so uvedli šele leta 1963/64. Pouk je bil zvečer, tedenskih učnih ur je bilo največ 20. Prvo leto so bili tečaji razen v Celju tudi v Žalcu, naslednja leta so sledili v Velenju, Slovenskih Konjicah in Rogaški Slatini. V Celju in Žalcu so poučevali profesorji z matične šole, v ostalih krajih pa profesorji in predmetni učitelji tamkajšnjih šol in strokovnjaki iz podjetij. Leta 1964 je šolski kolektiv sklenil, da izven Celja ne bo več sprejemal tečajnikov. Tečaji so se vzdrževali s šolnino, ki so jo plačevali obiskovalci deloma iz svojega, deloma so jih pa podpirala podjetja. Izprva je bila šola za odrasle triletna, v prvih štirih semestrih so poučevali splošno izobrazbene, v naslednjih dveh pa strokovne predmete.

Poseben je bil položaj dopisnikov *dopisne šole* v Ljubljani. Ti so delali domače naloge, če so bili s celjskega področja so jih pregledovali profesorji celjske šole. Zanje so tudi imeli priložnostne tečaje. Privatne izpite so imeli v Celju. Izpitni roki so bili večkrat na leto. Ljubljanska dopisna šola je bila verificirana leta 1968/69.

Ob koncu šolanja so dijaki polagali *diplomske izpite*, izza šolskega leta 1959/60 so jih označevali kot *zaključne*. Dijaki z odlično oceno v IV. letniku izpita niso polagali. Za pismeni izpit so bile do avgusta 1959 predpisane štiri naloge: iz slovenščine, gospodarskega računstva, knjigovodstva in iz tujega jezika. Novi predpisi, ki jih je 30. decembra 1959 izdal Svet za prosveto in kulturo LRS, uvajajo samo eno nalogo, iz slovenščine, septembra 1965 so pa že pisali nalogo iz slovenščine in knjigovodstva.

Absolventi ekonomske srednje šole so imeli pravico vpisa v vse visoke šole, na nekatere z dopolnilnim izpitom. Vendar se je večina odločala za službo.

Dijaki (dijakinje) so do 4/7 izhajali iz delavskih, do 2/3 iz uslužbenskih, do 1/7 iz kmečkih in delno obrtniških družin. Večinoma so stanovali pri starših, v Celju okrog 2/7, izven Celja (kamor se vozijo) okrog 4/7, v domovih in zasebno pa okrog 1/7 (po stanju leta 1972/73).

V šolskem letu 1972/73 je uživalo štipendije in podpore 64,5 %, po številu 543 od 722 (uspešnih). Zdravstveno stanje ni posebno ugodno. Poročilo šolskega dispanzerja za leto 1972/73 pravi, da je bil zelo visok odstotek slabo prehranjenih dijakov; dijake z deformacijami hrbtenice in prsnega koša, motnjami vida, zobno gnilobo, slabokrvnostjo in drugimi pomanjkljivostmi je vodja dispanzerja (dr. Marjan Veber) napotil na ponovne natančnejše laboratorijske preglede, takih pregledov je bilo 281. Ker je šola zelo zahtevna, zato se učni uspeh z več ko 90 % zaključnih pozitivnih ocen ne more smatrati kot neugoden.

Šola je prva leta doživljala veliko prostorsko stisko. Bila je nastanjena v bivši osnovni in meščanski šoli šolskih sester iz leta 1880, ki ni niti po razsežnosti in številnosti prostorov ustrezala modernim šolskim potrebam. Delila je prostor z učenci šole za trgovske učence. Najprej so vse šolske prostore obnovili. V šolskem letu 1957/58 so izgradili pod-

strešje in dobili tako nove prostore za začasno učilnico, knjižnico, zbirko za predvojaško vzgojo in mladinsko šolo. Z izselitvijo šole za učence v trgovini so dobili tudi eksperimentalno učilnico za blagoznanstvo, ki je bila v jeseni 1958 že urejena. V šolskem letu 1959/60 je bil v Kajuhovem domu (kjer stanujejo dijakinje) urejen prostor za telovadnico in za šolske prireditve in obnovljena oprema v nekaterih razredih. Šolski odbor se je trudil, da dobi sredstva za prizidek k šolski stavbi na njeni vzhodni strani. Leta 1963 so bila v okrajnem in občinskem proračunu zagotovljena sredstva za prvo fazo dozidave. Leta 1964 so se dela že pričela. Šolsko leto 1965/66 se je že lahko pričelo v obnovljenem in z dozidavo več ko podvojenem šolskem poslopju. Čeprav se je delo vršilo v dveh izmenah, je bil vendarle omogočen normalni pouk. V letnem poročilu za 1965/66 čitamo navedbo, da je šola dala dotlej nad 1.500 absolventov, naslednja leta jih je dala vsaj še enkrat toliko.

Šola se je sorazmerno dobro oskrbela z učili. Ko je prišel okupator, je dijaško in profesorsko knjižnico uničil. Konec leta 1972/73 je imela dijaška knjižnica (varuh Petrina Ocvirk) 2.598, profesorska strokovna knjižnica pa 3.283 knjig. Manj so zaradi okupacije trpele zgodovinska in zemljepisna, fizikalno-kemijska in blagoznanska zbirka. Da bi se učni postopek moderniziral, je bilo treba na novo zasnovati zbirko avdovizualnih učil (varuh Lojze Žuntar), strojepisno zbirko (varuh Magda Lenasi), zbirko učil za telesno vzgojo (varuh Meta Cafuta) in zbirko učil za predvojaško vzgojo (varuh Ljuban Šega). Ko je bila zavodu priključena upravno-administrativna šola, je strojepisna zbirka (varuh Martina Repovž) dobila 51 raznih pisalnih strojev, 1 metronom in štiri diktafone. V šolskem letu 1971/72 je imela šola že dve na novo urejeni učilnici. Prva je bila v prizemlju in je imela 36 delovnih mizic in starejših strojev za pouk v prvih razredih. Druga strojepisnica (varuh Poldka Prelog) je bila urejena v I. nadstropju novega trakta. Opremljena je bila sodobno. V njej je bilo 33 strojepisnih mizic z delovnimi pulti in 33 novih pisalnih strojev znamke Olympia. V strojepisnici so tudi 4 diktafoni znamke Rex Rotary in 2 diktafona znamke Phillips. Strojepisnica je ozvočena, stene so posebej ozvočene za blažitev zvoka in hrupa.

Zelo pomembna pridobitev je *mehanografski kabinet* (varuh Aleksandra Lovrec). Namesto stenodaktilografije je šola v 4 razredih uvedla mehanografijo, jo opremila s sredstvi nizke in srednje mehanizacije. V zbirki so namestili sodobne pisalne stroje, razmnoževalne, računske in knjigovodstvene aparate. Nabavili so še tele nove aparate: električni pisalni stroj IBM z vrtljivo glavo, električni pisalni stroj IBM s proporcionalno glavo, elektronski pisalni stroj IBM z magnetno kartico, kopirni aparat znamke Lumoprint, 4 elektronske računske stroje znamke Sharp. Deloma so že prej nabavili sami, deloma so dobili od raznih celjskih podjetij še razmnoževalne stroje: špiritni ciklograf, električni ciklostil Rex Rotary, ročni ciklostil Gestetner, vrsto raznih računskih strojev na ročni ali električni pogon, fakturirni in knjigovodski stroj. Tako dobijo absolventi šole temeljit vpogled v razne vrste birotehničnih in računovodskih aparatov.

Na šoli je že v početku nastala močna *mladinska organizacija*. Do leta 1954/55 se je opirala samo na razredne aktive. Dne 6. oktobra 1955 je bil na mladinski konferenci izvoljen za enotno vodstvo prvi mladinski komite. Njegova predsednica Olga Šeligo je umrla tik pred maturo (diplomskim izpitom) 24. aprila 1956. Za njo je prevzel predsedništvo Viljem Rojc.

V šolskem letu 1958/59 se je v okviru mladinske organizacije organizirala marksistična skupina, ki je poslej spretno vodila delo mladinske organizacije.

Poverjeniki mladinske organizacije so bili: Milena Vršnik-Štifter (do 1957/58). Vika Mišič (1958/59) in Viktor Čop.

Iz mladinske organizacije in poleg nje so se razvile posamezne organizacije s posebnimi smotri:

Pomladek Rdečega križa (včlanjeni so bili vsi učenci).

Po kratkem zastoju se je izredno delo z izpiti močno pomnožilo. Že leta 1954/55 so bili prvi izpiti aktivistov.

Po posebnem razpisu sveta za prosveto in kulturo LRS z dne 13. julija 1955, so se začeli v šolskem letu 1955/56 tečaji za politične aktiviste iz vseh štirih razredov, ki so se vršili 4 šolska leta in so se zaključevali z letnim in zaključnim izpitom.

Počitniška zveza. Izprva je združevala tako profesorje kakor učence. Skrbela je za potovanja in letovanja.

Pevski zbor. Vaje je redno vodil Gustav Grobelnik, razen v letih, ko je bil ravnatelj upravno-administrativne šole. Tedaj ga je vodila najprej Vera Naraks, nato pa dr. Jože Pezdirc.

Mladinska sekcija Planinskega društva, ustanovljena leta 1958/59.

Fotografski krožek, strelska sekcija, šahovska sekcija, mladinske delovne brigade.

Kulturna skupina, literarni krožek (poverjenica Petrina Ocvirk), izdajal je list Mladi ekonomist.

Šolsko športno društvo s pravico, souporabljati športni prostor v Kajuhovi ulici.

Taborniška organizacija: Četa dveh akacij.

Šolska zadruga. Izprva skrbela za zvezke in druge potrebščine, pozneje tudi za skripta. Povezava s šolsko ekonomsko zadrugo v Ljubljani.

Prometna vzgoja (poverjenik Zoran Vudler).

Šolska skupnost. Imela je 3 komisije: za učni uspeh, za red in disciplino, za okrasitev šole.

Klub štipendistov.

Risarski krožek.

Mladinsko filmsko gledališče, filatelistični klub, hortikulturni krožek, *Klub OZN, dramski krožek, šolsko športno društvo* (mentor Meta Cafuta).

Šolska zadruga, šolska kuhinja. Izprva samo mlečna kuhinja: mleko kava, čaj. Pozneje pa tudi hladne malice. Za kuhanje jedi ni bilo možnosti.

V šolskem letu 1961/62 uvedene mladinske ure. Poleg tega športni dan (enkrat na mesec). Mladinska organizacija je skrbela za slavnosti, a tudi za plesno zabavo. Četudi je zavod do leta 1959 imel na razpolago samo oddaljeno Partizanovo telovadnico v Gaberju, je vendar zanimivo, da so dijakinje športnice v zavodu često uspešno tekmovale s tovarišicami drugih zavodov. Pri dijakih je bilo to težje, ker jih je bilo malo.

Mladinska organizacija je bila član Zveze mladinskih aktivov ekonomskih šol Slovenije.

Leta 1965/66: Pomlad — sodelovanje: Naša beseda (1970/71).

Ekskurzije· povezane s šolskim delom.

Stalni člani profesorskega zbora: Jože Ažman, inž. ekon. (1945—1957, upok.), Dušan Beg, zem., zgod. (1945—1959, upok.), Gustav Grobelnik, ekon., predstojnik upravno-administrativnega oddelka (1945—), Vera Hvala, slov. (1952—1954), Jože Lekše, nem., slov., zgod. (1945—1965, upok.), Magda Lenasi, strojep. (1945—1966, upok.), Drago Loibner, ekon. (1948, od 1979 ravnatelj), Petrina Ocvirk, slov. (—1978), Jože Pogačnik, pravo (1945—1966, upok.), Miha Primc, nem., srbohrv. (1945—1968, upok.), Milena Vršnik-Štifter (1954—1979, od 1965 ravnatelj), Zoran Razboršek, ekon. (1946—1978), Viktorija Mišič, ekon. (1946—1977), Martina Repovž (1957—), inž. Branko Krašovec, ekon. (1957—), Majda Klander, angl. (1958—), Meta Turnšek, tel. vzg. (1958—), Alojz Žuntar, ekon. (1958—1974), inž. Frančiška Komerički-Veronek, ekon. (1959—1961), Meta Cafuta, tel. vzg. (1959), Zoran Vudler, pravo (1954—), France Sirk, slov. (1959—), Jožica Davidovac-Čelik (1960—), Nada Peterlin (1961—), Antonija Poličnik (1961—), Marija Čerič, tel. vzg. (1962—), Viljem Kralj, angl., slov. (1962—), Stanko Lorger, mat. (1962—), Ljuban Šega, predv. vzg. (1962—), Anton Lesjak, ekon. (1963—), Franka Rode, angl., nem. (1963—), Lavra Cilenšek, zgod. (1964—), Silva Puntar-Vrhovec, ekon. (1964—), Štefanija Lužar, zgod., zemlj. (1965—), dr. Jože Pezdirc, pravo (1965—), Martina Repovž, zemlj., sten., stenodaktilogr., strojepis (1965—), Štefanija Lužar-Kumperger, zgod., zemlj. (1966—), Marija Ferlež, ekon. (1968—), Aleksander Hrašovec, ekon. (1968—), Antonija Arnol, ekon. (1969—), Persida Franko, nem., angl. (1969—), Leopoldina Prelog, sten., strojep. (1970—), Erika Simonič, pravo (1970—), Aleksandra Kubala, ekon. (1971—), Erna Zajamšek, slov. (1970—), Ana Lesjak, angl., nemšč. (1971—), Alenka Buh, ekon. (1971—), Aleksandra Lovrec, komerc. (1971—), Ivica Skok, višji soc. del., stenogr., strojep. (1971—), Meta Fajs, angl., slov. (1972—), Ida Vasle, ekon. (1972—), Marjana Klanjšek (1975), Peter Vipotnik (1975), Ivica Rojc, strojep., stenogr. (1970), Silva Cerovšek, strojep., stenogr. (1973), Nada Jug, inž. gozd., blagozn. (1973), Janez Lupše, mat. (1973), Miran Horvat, tel. vzg. (1973), Vida Nedoh, strojep., tel. vzg. (1973), Alojz Žuntar, ekon. (1973), Tatjana Sintič, ekon. (1974), Dragica Zabukovšek, ekon. (1974), Karel Jug, tel. vzg. (1974), Stanko Koželj, ekon. (1974), Stane Verbič, obr. in zašč. (1975), Aleksandra Kabale, stroj. (1976—), Jože Švegl, tel. vzg. (1976—), Stanka Tilinger, ekon. (1976—), Rado Gabrovec, obr. in zašč. (1976—), Bogdana Mazej, računov. (—1978), Janko Čakš (1978), Vesna Krelj, ekon. (1978—), Damjana Lovrenčič, ekon. (1977—), Mirjam Dreščak, ekon. (1978—), Terezija Dreščak (1979—), Maksim Klemen, mat., prirod. (1979—), Ignacij Petelin, obr. in zašč. (1979—), Marija Reher, slov. (1979—), Ana Šelih, slov. (1979—), Irena Govedič, ekon. (1979), Borka Križnik, ekon. (1979), Jožica Legat, stroj. (1979), Milena Lesjak, pravo (1979—), Iztok Naraks, ekon. (1979—), Breda Pilih, psihol. (1979—), Aci Polajner, programer (1979—), Marija Sirk, inž. tehn. (1979).

Zunanji sodelavci: Slavko Kokot, tel. vzg., Ljuban Šega, tel. vzg., Albina Zabukovec-Horvat, tel. vzg., Karel Arko, slov., Mate Turnšek, tel. vzg., France Jesenovec, slov., Viktor Čop, zgod., inž. Boško Marjanović, metal., Stanko Modic. kem., dr. Anton Sore, zem., Štefanija Videnšek, nem., angl., Jože Zupan, slov., srbohrv., Janez Erklavec, slov., Karel Jug, tel. vzg., Zdenka Kastelic, mat., Janez Mlinar, zgod., zem., Ladislav Pavliha, zgod., zem., Alojzij Zabukošek, mat.,

fiz., Lojze Cukala, komerc., Anica Žerovnik, mat., fiz., Marija Bezovšek, ekon., Joško Trobej, mat., fiz., Metod Klemenc, tel. vzg., Miran Horvat, tel. vzg., Vili Koražija, tel. vzg., Marija Pavčič, mat. knjig., Silva Cerovšek, stenog., stroj., Ivan Grobelnik, zgod., Stanko Koželj, ekon., Majda Omahen, zgod., Danica Kmecl, biol., Slavica Podkrajšek, srbohrv., Emil Kolenik, zem.

Administrativno osebje: Jana Hojker (—1957), Frančiška Javoršek (1958), Bogdana Mazej (1959—), Branka Dolžan (1960—), Jožef Kolar, hišnik (—1968), Alojzij Rozman, hišnik (1968—).

V šolskem letu 1978/79 je obiskovalo šolo 989 učencev, med njimi je bilo 120 moških in 869 žensk.

Izmed njih jih je bilo iz občin: Brežice — 9, Celje — 255, Hrastnik — 10, Jesenice — 1, Krško — 20, Laško 93, Mozirje — 65, Sevnica — 28, Slovenska Bistrica — 2, Slovenske Konjice — 95, Šentjur — 71, Šmarje pri Jelšah — 79, Trbovlje — 1, Velenje — 79, Zagorje — 1, Žalec — 172, druge republike — 8.

Mnogo učencev se je vozilo, večje število jih je bivalo po študentskih domovih. Glede na socialno poreklo so bili starši: delavci — 526, kmetje — 125, obrtniki — 33, uslužbenci — 203, upokojenci — 99, JLA — 3.

Po osvoboditvi se je šola najprej imenovala srednja gospodarska šola (1845—1947), nato je po vrsti nosila ime: ekonomski tehnikum (1947—1950), ekonomska srednja šola (1950—1959), ekonomska šola (1959—1965), ekonomska srednja šola (1965—1968).

Od leta 1960—1969 je poleg nje obstajala administrativna šola, ki je bila nastanjena v Gaberju. Leta 1968 je pa bil ustanovljen ekonomski šolski center, ki obsega: ekonomsko šolo, upravno-administrativno šolo (1968) in izza leta 1979 poklicno administrativno šolo. Vodja administrativne in upravno-administrativne šole je bil vso dobo prof. Gustav Grobelnik.

Po osvoboditvi je šolo obnovila država. Leta 1951 jo je prevzel svet za prosveto in kulturo LRS. Leta 1955 jo je prevzel v upravljanje šolski odbor. V njegovem sestavu so bili: direktor šole, dva člana profesorskega zbora, ena učenka in enajst predstavnikov družbene skupnosti.

V šolskem letu 1964 je bil imenovan svet šole, sestavljen iz notranjih in zunanjih članov. Imenovan je bil tudi upravni odbor.

V letu 1970 je bil izvoljen svet centra. V njegovem ožjem sestavu so bili člani delovne skupnosti in učencev, v širšem sestavu so pa bili predstavniki družbene skupnosti, ki jih je imenovala občina.

Leta 1973 je bila uprava še natančneje določena. Najvišji upravni organ je delovni kolektiv. V njem so tudi delegati družbene skupnosti in uporabnikov, ki jih imenujejo skupščina občine Celje (pet delegatov), občinska konferenca SZDL in Društvo ekonomistov (po enega delegata) in pet delegatov učencev. Izvršilni odbor ima sedem članov, poleg njega pa dela še nekaj odborov in komisij.

Učiteljski zbor na koncu šolskega leta 1979/80

Stalni člani: Drago Loibner, ravnatelj, Janko Cafuta, Gustav Grobelnik, Antonija Arnol, Meta Cafuta, Lavra Cilenšek, Mirjan Dreščak, Terezija Dreščak, Jožica Davidovac-Čelik, Marjeta Zajc, Marija Ferlež, Ida Franko, Aljoša Hrašo-

vec, Nada Jug, Maks Klemen, Fani Komerički-Veronek, Viljem Kralj, Vesna Krelj, Silva Krušič, Aleksandra Kabale, Anton Lesjak, Anka Lesjak, Stanko Lorger, Damjana Lovrenčič, Štefka Lužar-Kumperger, Ignacij Petelin, Silva Puntar, Marija Reher, Martina Repovž, Franka Rode, Erika Simonič, Tanja Sintič, Ivica Skok, Ana Šelih, Jože Švegl, Stanka Tilinger, Ida Vasle, Zoran Vudler, Dragica Zabukovšek.

Zunanji sodelavci: Erna Zajamšek, dr. Alojzij Božič, Rado Gabrovec, Irena Govedič, Mirjana Janačkovič, Zorka Križnik, Jožica Legat, Milena Lesjak, Iztok Naraks, Petrina Ocvirk (upok. prof.), Breda Pilih, Aci Polajner, Vlasta Pospeh, Anton Primožič, France Sirk (upok. prof.), Marja Sirk, Stane Verbič.

Administrativno osebje: Branka Dolžan, tajnik centra, Julija Strniša, računovodja, Danica Mazej, blagajnik.

Zavod ima demokratično vodstvo, ki ga predstavljajo svet centra z izvršilnim odborom ter zbor delovnih ljudi z nekaterimi odbori in komisijami. Najvišji izvršilni organ je ravnatelj.

Konec šolskega leta 1978/79 je zavod proslavil sedemdesetletno pot, ki jo je napravil od trgovske šole, nastale leta 1909, do ekonomskega šolskega centra.

Slovo od upokojenih profesorjev

Ob tej priliki sta se učiteljski zbor in dijaštvo poslovila od svojih priljubljenih učiteljev in vzgojiteljev: ravnateljice *Milene Vršnik-Štifter* in profesorjev *Franceta Sirka* in *Janeza Lupšeta.*

Milena Vršnik-Štifter, gornjegrajska rojakinja, je prišla kot profesor ekonomskih predmetov na šolo 16. decembra 1950. Od 1959 do 1963 je bila pomočnik direktorja, od 1963 do 1965 je pa bila podpredsednik skupščine okraja Celje. Ko je bil okraj ukinjen, se je vrnila kot ravnatelj na zavod, ki je leta 1968 postal ekonomski šolski center. Z vzgledno marljivostjo in uvidevnostjo ga je vodila do konca šolskega leta 1978/79, ko je stopila v pokoj.

Franc Sirk, rojak iz okolice Litije, je prišel po vojni kot profesor na celjsko gimnazijo, dne 16. septembra 1959 pa na tedanjo ekonomsko srednjo šolo, kjer je kot profesor slovenščine negoval naš rodni jezik in med svojimi učenci in učenkami vzbujal čut za njegovo pravo podobo in lepoto. Kot planinec je mladino opozarjal tudi na lepoto naših gora.

Janez Lupše je kot profesor matematike uvajal mladino v zakonitost števil, ki obvladuje svet.

Ob tej priliki so se na zavodu spomnili tudi *Lajlerjeve Poldke,* snažilke, ki je odhajala v pokoj, ko je imela za seboj 12 let službe na zavodu.

Smrtne žrtve med profesorji

Miha Primc. Rodil se je 27. septembra 1901 v Vrbici pri Ilirski Bistrici. Med prvo vojno je zapustil domači kraj in je študiral gimnazijo v raznih mestih. Leta 1928 je diplomiral na ljubljanski univerzi iz primerjalne književnosti in nemščine.

Od 1928 do 1945 je služboval na trgovski akademiji v Sarajevu. V tem času je napravil izpit tudi iz srbohrvaščine. Okupator ga je kot rezervnega oficirja pregnal in se je šele čez pol leta lahko vrnil v Sarajevo k družini. Na celjsko ekonomsko srednjo šolo je prišel v jeseni leta 1945. Umrl je nenadoma. Na celjskem pokopališču so ga položili v grob 29. januarja 1972.

Jože Pogačnik. Rodil se je 16. marca 1900 v Kališah v Selški dolini. Gimnazijo je obiskoval v Kranju in je dovršil pravo na ljubljanski univerzi. Leta 1927 je dobil službo na celjskem magistratu. Leta 1945 je postal profesor na ekonomski šoli, kjer je služboval 20 let. Tudi on je nenadoma umrl. Sodelavci in hvaležna mladina so se od njega poslovili dne 11. januarja 1974.

Jože Lekše. Tretja smrtna žrtev med profesorji je bil Jožef Lekše, sin Savinjske doline. Rodil se je 20. februarja 1901 v Mozirju. Pred vojno je bil ravnatelj meščanske šole v Vojniku. Okupator ga je z družino izgnal v Srbijo. Leta 1945 se je vrnil v Vojnik. Leta 1948 je nastopil službo na ekonomski šoli v Celju, kjer je poučeval več ko 17 let zgodovino, zemljepis, matematiko in nemški jezik. Ko je stopil leta 1965 v pokoj, je imel za seboj 43 let službe. Sodelavci so ga spremljali k večnemu počitku v Ljubljani 18. aprila 1978.

Konrad Lenasi, bivši ravnatelj, je nenadoma umrl 5. decembra 1977. Rodil se je 23. novembra 1899 v Hrenovicah pri Postojni. Gimnazijo je dovršil v Idriji. Ekonomske vede je študiral v Frankfurtu in na Dunaju. Po diplomi je služboval nekaj let v Ljubljani. Leta 1929 je prišel v Celje za profesorja na tedanji ugledni dvorazredni trgovski šoli. Po osvoboditvi se je kot ravnatelj vrnil in iz šole napravil vzoren zavod. Ko je leta 1965 stopil v pokoj, je imel na njej 36 let službe. Učiteljski zbor in učenci so se od njega poslovili 7. decembra 1977 na celjskem pokopališču.

VISOKA EKONOMSKO KOMERCIALNA ŠOLA MARIBOR — ENOTA CELJE (označevana tudi kot VEKŠ)

Na pobudo skupščine občine Celje je bil ustanovljen leta 1971 v Celju redni oddelek I. stopnje visoke ekonomsko komercialne šole s sedežem v Mariboru. Ustanovitev so narekovale potrebe celjske regije po kadru z višjo ekonomsko in komercialno izobrazbo.

Število vpisanih študentov po letu vpisa: 1971 — 43, 1972 — 46, 1973 — 58, 1974 — 96, 1975 — 81, 1976 — 77, 1977 — 80, 1978 — 83, 1979 — 110, 1980 — 82.

Potrebam regije so vedno prilagojene tudi smeri študija (II. letnik): 1971—1974 — smer za notranjo trgovino, 1974—1978 — smer za notranjo trgovino in smer za zunanjo trgovino, 1978—1980 — smer za poslovne finance in smer za zunanjo trgovino.

Pedagoški proces opravljajo učitelji VEKŠ iz Maribora s pomočjo honorarnih sodelavcev iz Celja. Predstojnik rednega oddelka v Celju je že od njegove ustanovitve mr. Vinko Prelog. Od leta 1978 ima oddelek svoj referat za študijske in študentske zadeve, ki ga vodi Zdenka Melavc.

Do leta 1978 je delal oddelek v zelo težkih pogojih, selil se je po različnih najetih prostorih (DU, I. osnovna šola, Pedagoški šolski center, Srednja tehniška šola, Gostinska šola), od leta 1978 dalje pa ima oddelek svoje stalne prostore v preurejenem II. nadstropju bivšega Kajuhovega dijaškega doma v Vodnikovi ulici.

TRGOVSKA ŠOLA — ŠOLSKI CENTER ZA BLAGOVNI PROMET

Kot šolo, ki je dajala obrtnim in trgovskim vajencem dodatno (včasih tudi početno) izobrazbo, lahko smatramo *nedeljsko šolo za mestno mladino,* priključeno glavni šoli, ustanovljeni za Marije Terezije leta 1777.

Istočasno z uvedbo nove osnovne šole leta 1869 je v Celju nastala *nedeljska šola za trgovske praktikante in vajence,* ki je obstajala do leta

1890/1891. Vajenci so obiskovali šolo tri ali štiri leta. Tisti, ki so stopili vanjo z višjo predizobrazbo, so imeli možnost, da postanejo v službi knjigovodje, blagajniki in podobno.

S šolskim letom 1891/1892 je zavzela njeno mesto tako imenovana *trgovska nadaljevalna šola*, ki je imela tri razrede, pripravljalnega in dva redna. Bila je v sestavu dekliške meščanske šole in se je pouk v njej vršil v večernih urah.

Leta 1907 so pri dekliški meščanski šoli ustanovili dvorazredno dekliško trgovsko šolo. Tej so priključili trgovsko nadaljevalno šolo. Na njej so učili naslednje predmete: nemščino, zemljepis, lepopis, računstvo in trgovsko računstvo, trgovsko korespondenco, knjigovodstvo in v zadnjih devetih letih tudi blagoznanstvo. Učni jezik je bil nemški, čeprav je zlasti v trgovski nadaljevalni šoli bilo mnogo slovenskih učencev in učenk in je celjska trgovina pretežno živela od Slovencev.

Že prve dni Jugoslavije je bila trgovsko-nadaljevalna šola priključena dvorazredni srednji trgovski šoli, ki jo je vodil ravnatelj Franc Marinček. Učni načrt je ustrezal novim razmeram. Šola je bila trirazredna, pouk se je vršil deloma v nedeljo popoldne, deloma v večernih urah. Za vzdrževanje šol je skrbel poseben kuratorij, ki mu je bil na čelu mestni župan. Potrebna sredstva so se večinoma dotekala iz šolnin, ki so jih plačevali trgovci. Število učencev in učenk je bil od leta do leta večje.

Okupator je dal šoli značaj ponemčevalnice.

Po osvoboditvi je bil zavod kot *gospodarska šola za vajence trgovskih podjetij* pod vodstvom ravnatelja ekonomske srednje šole *Konrada Lenasija* (1945—1950). Pisarno in učilnice je imela v pritličnih prostorih ekonomske srednje šole. Pouk se je pa lahko vršil samo popoldne. Prvi dve leti je imela šola tri, naslednja tri leta pa dva razreda.

Število učencev gospodarske šole za vajence trgovskih podjetij
(1945—1950)

	Moških	Žensk	Skupaj
1945/46	62	73	135
1949/50	9	58	67

Na šoli so pa bili tudi tečaji za tiste nameščence v trgovini, ki niso imeli ustrezne izobrazbe.

Na šoli so poučevali predavatelji ekonomske srednje šole. Leta 1947 je kot zunanji sodelavec že bil med njimi Ludovik Rebeušek.

V šolskem letu 1950/51 se je šola osamosvojila kot *šola za trgovske učence* (1950—1961), vodstvo je prevzel mr. oec. *Ludovik Rebeušek*, ki vodi zavod še danes.

Šola je še vedno gostovala v prostorih ekonomske srednje šole s poukom v popoldanskem času. Tedenskih učnih ur je bilo 24.

Od poletja 1950 je šola delovala kot mestna proračunska ustanova. Polagoma si je nabavljala najnujnejši inventar in strokovne knjige, pri čemer so pomagala tudi trgovska podjetja.

Poleti 1951 se je osnoval šolski odbor, ki so ga sestavljali poverjeniki za trgovino in gostinstvo okrajev Celje-mesto, Celje-okolica, Trbovlje, Šoštanj, Slovenj Gradec, Poljčane in upravitelj šole.

Zaradi pomanjkanja prostorov za internat je šola v šolskem letu 1951/52 zajela samo učence iz območja okrajev Celje-mesto in Celje-okolica. Zato sta še naprej delovali šoli za trgovske učence v Trbovljah in Šoštanju.

Kot pogoj za sprejem v I. razred se je zahtevala dovršena nižja gimnazija, kandidati so pa morali opraviti sprejemni izpit iz slovenščine in matematike.

Delo na šoli je oteževalo dejstvo, da so se istočasno vršili na njej šesttedenski in trimesečni tečaji za kvalificirane in visokokvalificirane delavce v trgovini.

Tudi vajenci gostinske stroke so se šolali tedaj na gospodarski šoli za vajence trgovskih podjetij.

Bila je pa velika stiska za šolske prostore. Mestna občina in okraj nista bila voljna, da se v tem pogledu obvežeta. Ravnatelj sam se je z moralno pomočjo trgovske zbornice trudil, da si zagotovi potrebna sredstva. Po petih letih so prešli k realizaciji.

Gradbena dela je prevzelo gradbeno podjetje *Beton* (sedanji Ingrad). Gradbišče so odprli 12. novembra 1956. Aprila 1957 so položili betonsko ploščo nad II. nadstropje. Delovodja je pri temeljnih fazah gradnje bil tehnik Franjič, nadzorstvo je opravljal višji gradbeni inšpektor Konrad Gologranc. Obilo dela je imel gradbeni odbor, ki se je med gradnjo spremenil in je štel 5 članov: Antona Fazarinca kot predsednika, Ludovika Rebeuška kot tajnika, Ernesta Žvara, Rista Gajška in inž. Čuka. Največjo skrb je seveda imel ravnatelj šole.

Zadnja dela so bila zamudna. Zdaj ni bilo dovolj primernega gradiva, zdaj je primanjkovalo ljudi.

Tako se je moralo šolsko leto 1957/58 začeti še v starih prostorih. Drugi semester so pa 10. februarja že pričeli v novi stavbi. Dne 22. februarja 1958 je bila *slavnostna otvoritev*. Dogodek je bil pomemben. Govorniki so to poudarjali. Potek gradnje je z izbranim govorom pojasnil sam ravnatelj. Zahvalili so se bivši in tedanji učenci. Učenka III. a razreda Ljudmila Mlakar je deklamirala značilno in vzpodbudno pesem »Naš dom«, ki jo je za to priložnost spesnil Franjo Roš.

V šoli so lahko uvedli način pouka, ki je zagotavljal večji uspeh, manj bremenil mladino in omogočal boljšo povezavo med šolo in podjetjem: tri dni na teden so bili učenci v šoli in tri dni v podjetju. Tako so se lahko menjavali in prostori so bili bolje izkoriščeni.

V šolskem letu 1958/59 se je v drugem nadstropju naselil gostinski oddelek. V šolskem letu 1960/61 se je oddelek osamosvojil in je začel delovati kot *gostinska šola*. Imela je tri letnike s po enim razredom. Ravnateljske posle je začasno upravljal tajnik okrajne gostinske zbornice *Riko Rižnar*. Okrajna gostinska zbornica je pa šoli dodala še center za izobraževanje gostinskih delavcev.

Mesto upravnika tega centra je prevzel dotedanji strokovni tajnik gostinske zbornice *Albin Bernard*. Gostinska šola je ostala v poslopju do konca šolskega leta 1964/65. Tedaj se je preselila v Celjski dom.

Trgovsko šolstvo se je toliko razvilo, da je samo rabilo vse prostore. Ravnatelj se je tudi trudil, da absolventom trgovske šole zagotovi način, ustrezajoč njihovi izobrazbi. Izhajal je s pravilnega stališča: Ob vstopu v šolo se od učencev zahteva nižja srednja šola oziroma popolna osemletka. Ko po triletnem šolanju in zaključnem izpitu odhajajo s šole, pa imajo isti čin. Pravično bi bilo, da se jim priznata dve leti srednje šole ali nepopolna srednja šola. Leta 1958 so njegova prizadevanja dosegla uspeh.

Število učencev (učenk) šole za trgovske učence 1950—1961

Leta 1950/51 9 moških, 58 žensk, skupaj 67; 1955/56 24 moških, 80 žensk, skupaj 104; 1960/61 93 moških, 303 žensk, skupaj 396.

Učno osebje

Razen ravnatelja je imela šola dolgo navadno samo eno stalno učno moč, in sicer za ekonomsko stroko. Ekonomiste je bilo za šolo sploh težko dobiti, ker so v gospodarstvu imeli večje dohodke. Vodstvo šole si je moralo pomagati s honorarnimi učnimi močmi, zlasti za predmete splošne izobrazbe, a tudi za ekonomistiko.

Do leta 1961 je razen direktorja poučevalo na šoli 13 stalnih in 26 honorarnih predavateljev, razen tega je v času od 1957 do 1961 delalo še 13 predavateljev-praktikov na blagoznanskih seminarjih.

Tu navajam samo tiste redne učne osebe, ki so bile na šoli več let, glede drugih opozarjam na »Letopis« šole.

Vodja šole

Mag. Ludovik Rebeušek, direktor (1947 do danes).

Stalni predavatelji

Lojza Cukala, ekon. (1951—1954), Majda Jarh, ekon. (1952 do danes), Milena Erklavec, za slov. (1958 do danes).

V početku šestdesetih let je že dala šola toliko absolventov, da je bila približno krita tedanja potreba po trgovskem naraščaju, ker je število učencev stalno naraščalo, tudi ni bilo več tolikšne skrbi za bodočnost.

Ker pa je trgovina zahtevala čedalje več znanja, je bilo treba gledati na to, da se dvigne usposobljenost trgovskega kadra. To je pa bilo mogoče doseči le tako, da se dopolni usposobljenost obstoječega kadra in dvigne do višine, ki bi šoli dala značaj srednje šole. Prva stopnja je bila ustanovitev *poslovodske šole*, ki je služila izobrazbeni izpopolnitvi poslovodij, vodij oddelkov, glavnih skladiščnikov in aranžerjev.

Še istega leta, v septembru, je trgovinska zbornica za LR Slovenijo izdala predmetnik in učni načrt za oddelke za srednje komercialiste, ki so pričeli z delom v okviru šolskih centrov za blagovni promet, najprej v Ljubljani in Kranju, v začetku šolskega leta 1962/63 pa tudi v Celju.

V naslednjem šolskem letu se je oddelek spremenil v redno *srednjo komercialno šolo*, ob koncu šolskega leta je bila prva matura pred komi-

sijo, ki jo je imenoval republiški sekretariat za šolstvo. Vseh 22 kandidatov jo je uspešno napravilo.

Dne 13. avgusta 1964 je republiški sekretariat za šolstvo šolske centre za blagovni promet verificiral in jim s tem potrdil trajni značaj.

Dne 28. januarja 1964 je bila na sestanku kolektivov vseh šolskih centrov za blagovni promet Slovenije soglasno ustanovljena *Skupnost šolskih centrov* za blagovni promet SR Slovenije. Za predsednika je bil izvoljen direktor *prof. mag. Ludovik Rebeušek,* ki zavzema to mesto še danes. Ustanovitev je bila zelo pomembna za koordinirano uspešno delo.

Družbeno samoupravljanje v centru je prevzel zbor delovne skupnosti, za rešitve važnih vprašanj pomnožen z zastopniki podjetij, občine Celje in starši — zaradi sorazmerno majhnega števila rednih predavateljev najbolj smotrno.

Ker je potreba trgovine po kadrih naraščala, je vodstvo centra zdaj pa zdaj organiziralo tudi *oddelek za priučene trgovske delavce,* dne 4. maja 1972 je pa začelo pouk tudi v *seminarju za prekvalifikacijo absolventov drugih poklicnih šol,* ki so se zaposlili v trgovini in želeli, da se jim prizna kvalifikacija za prodajalce. Slednje ime je medtem dobila šola za trgovske učence.

V šolskem letu 1971/72 se je v 2. in 3. razredu šole za prodajalce organiziral predmet »obramba in zaščita« — predvojaška vzgoja. Na šoli sta ji služili mladinska organizacija in organizacija Rdečega križa. Vodstvo šole je pošiljalo mladino k primernim predstavam v gledališče in kino in je poskrbelo za smotrne ekskurzije ter gojitev športa.

Šolo za prodajalce je financirala najprej občina (do konca leta 1968), pozneje pa Izobraževalna skupnost Slovenije. Slušatelji poslovodske in komercialne šole, seminarja za prekvalifikacijo in oddelka za priučene trgovske delavce so pa morali stroške nositi sami, če jih ni prevzelo podjetje, pri katerem so bili uslužbeni. Izprva so se učenci za prodajalce sprejemali neposredno. Leta 1971 je pa republiški sekretariat za prosveto in kulturo potrdil predlog skupnosti šolskih centrov, da pred vpisom v I. redni razred organizacija sklene s kandidatom za vpis pogodbo o praktičnem pouku v medsebojni obveznosti. Šola je pa po zakonu o srednjem šolstvu za poklicne šole iz leta 1969 sprejela odgovornost za teoretični in praktični pouk. Šolski svet je določil enega izmed članov delovne skupnosti za nadzornika praktičnega pouka. Nekaj praktikov iz podjetij je prevzemalo na šoli vodstvo praktičnih vaj.

Leta 1971 je skupnost šolskih centrov izvolila posebno komisijo, ki je izdelala osnutek za delitev dohodkov.

V smislu osnutka so na naši šoli prilagodili zadevne pravilnike, ki jih je nato uporabila Služba družbenega knjigovodstva za izračun in delitev.

Od leta 1961/62 do 1969/70 se je število rednih učencev (šole za prodajalce) več ko podvojilo: 1961/62 81 moških, 232 žensk, skupaj 303; 1969/70 201 moških, 417 žensk, skupaj 618.

K temu so prišli oddelki novih skupin:

— *dvoletna poslovodska šola:* 32 moških, 28 žensk, skupaj 60;

— *dvoletna komercialna šola:* 27 moških, 22 žensk, skupaj 49;

— *oddelek za priučene trgovske delavce:* 9 moških, 8 žensk, skupaj 17;

— *oddelek za prekvalifikacijo:* 13 moških, 12 žensk, skupaj 25.

Celoten šolski center je imel v šolskem letu 1969/70 že 792 gojencev (gojenk).

Šola za prodajalce je imela do končanega šolskega leta 1963/64 dva, potlej pa tri razrede. Ko je bil ob začetku šolskega leta 1961/62 dograjen dom strokovnih šol Vere Šlander, je bilo v njem rezerviranih 80 mest za trgovske učence. Tedaj je pouk postal celodneven. Vršil se je v dveh izmenah.

Število predavateljev (predavateljic) se je seveda pomnožilo. Izza leta 1951 sta še bili razen ravnatelja na šoli dve redni predavateljici: Majda Jarh in Milena Erklavec.

V desetletju 1961—1970 so po več let delali na šoli kot redni predavatelji: Miroslav Merman, ekon. (1961—1967), Marija Trpin, ekon. (1962—1965), Mira Stras, angl. in nem. (1963—1968), Frančiška Štiglic, ekon. (1965—1969), Zmagoslava Žuntar, slov. (1965—1968), Marija Rožanec, ekon. (1966—1969), Rudolf Drobne, nem. (1967—), Aleksander Hrašovec, ekon. (1966—1969), Alenka Nardin, ekon. (1964—), Vida Bekčić-Zupan, aranž. (1968—), Marija Fink, ekon. (1968—).

Ako seštejemo vse predavatelje (stalne in honorarne), ki so predavali na šoli tudi krajšo dobo, dobimo 83 oseb, pri čemer niso računani predavatelji s podjetij na blagoznanskih seminarjih. Teh seminarjev je bilo leto za letom manj in so jih končno opustili.

Šolsko poslopje je z leti postalo popolnoma pretesno. Mislili so na povečanje.

Izprva so mislili na prizidek in pa na telovadnico, ki je šola še ni imela — gostovala je v II. osnovni šoli.

Slovenija projekt v Ljubljani je v letu 1972 napravil proračun in glavni projekt.

Pri poslovnem združenju Koneks je bila sestavljena komisija, ki je zbirala denarna sredstva. Pristopali so podpisniki iz vsega bivšega celjskega okraja.

Kar kmalu so ugotovili, da prizidek in telovadnica ne moreta zadoščati. Zato so se odločili, da zgrade posebno stavbo, sestoječo iz telovadnice in poslopja za dopolnilo poslopja iz leta 1958.

Gradilo se je v letu 1974. Delo je prevzelo gradbeno industrijsko podjetje Gradis. Medtem se je porodila ideja, da bi se prejšnje poslopje prepustilo gostinski šoli, ki je gostovala v Celjskem domu. Za trgovski šolski center pa naj bi se na vzhodni strani novo poslopje podaljšalo z večjim, a skladnim prizidkom. To delo je pa prevzel Ingrad.

Dne 27. oktobra 1974 je bila otvoritev. Slovesnost je otvoril *prof. Marjan Lebič,* predsednik zbora delovnih ljudi. Ravnatelj prof. Ludovik Rebeušek je podrobneje orisal potek gradnje. Predsednik gradbenega

odbora Ivan Juhart, direktor trgovskega podjetja Center, je poročal o delu iniciativnega in gradbenega odbora, predsednik občinske skupščine prof. Jože Marolt se je zahvalil vsem, ki so se močno potrudili da je nastal tako lep šolski hram, ki je v čast vsej regiji. Zahvalili so se tudi učenci in zastopniki bivših absolventov šole in njenih oddelkov.

Opravljeno je bilo veliko delo, ki pa še ni popolno. V načrtu je še poslopje, kjer bi bila stanovanja za hišnika in predavatelje ter manjša prodajalna za praktične vaje. Šola tudi nima športnega prostora. Lega v Ulici 29. novembra, v soseščini prejšnjega šolskega doma, je sicer zelo ugodna.

Število učencev in slušateljev leta 1974/75

Šola za prodajalce: 23 moških, 640 žensk, skupaj 853;

Poslovodska šola: 22 moških, 39 žensk, skupaj 61;

Komercialna šola: 56 moških, 59 žensk, skupaj 115;

Oddelek za prekvalifikacijo: 22 moških, 13 žensk, skupaj 35.

Vseh 313 moških, 751 žensk, skupaj 1.064. Dislocirani oddelek I. razreda komercialne šole v Slovenskih Konjicah 28 slušateljev, v Velenju pa 26 slušateljev.

Delovna skupnost 1974/75

Redno zaposleni: ravnatelj — Ludovik Rebeušek, prof. mag. oec.

Stalni predavatelji: Magda Jarh, dipl. oec., pomočnik ravnatelja, Zdenka Bratušek, dipl. oec., Džemal Đoković, akad. slik., Milena Erklavec, prof. slov., Zlatko Galoić, por. JLA, Daniela Jovan, prof. biol., Jolanda Juršič, abs. angl. in nem., Jasna Kobal, prof. angl. in nem., Irena Kavčič, prof. slov., Milica Kralj, oec., Marjan Lebič, prof. zgod., Marija Majcen, oec., Vera Orovič. oec., Nevenka Petelin, predm. uč., Terezija Petkovnik, prof. biol., Ratimir Pušelja, akad. slik. spec., Petra Šibli, predm. uč., Marija Rožanec, predm. uč., Vera Valenčič, predm. uč., Jože Valenčič, prof. ing. agr., Albina Žutić, prof. nem. in franc., Ante Žutić, prof. slov.

Nadzorniki praktičnega pouka: Franc Čulk, višji komercialist, Edvard Lah, višji komercialist, Vinko Ravnjak, višji komercialist.

Tajništvo — računovodstvo: Helena Koštomaj, Karolina Jamnikar, Marija Zupanc, računovodkinja.

Pomožne službe: hišnik, 5 snažilk, kuharica.

Zunanji sodelavci — predavatelji: v Celju 17 oseb, v Slovenskih Konjicah 10 oseb, v Velenju 8 oseb.

Zavod je izza leta 1951/52 izdajal *Letopis* z bogato vsebino. Poročila, ki so se tikala vsega zavoda, je pisal direktor, druga poročila pa razredniki in varuhi zbirk. Gustav Grobelnik in Konrad Fink sta pisala o zgodovini celjskega trgovskega šolstva. Lojze Cukala o metodiki pouka, upok. ravnatelj Franc Mravljak (umrl 26. marca 1970) je pa v letniku 1962/63 v daljšem uvodnem spisu »Moja življenjska pot«, ki ima širši pomen, opisal svoje življenje od kmečkega pohorskega dečka preko študenta klasične filologije, slovenščine in nemščine, mladostnega borca za narodni značaj Podravja in Maistrovega adjutanta do pedagoga, ki je šestdeset let vzgajal našo mladino.

O zgodovini svojega zavoda in o gradnji prvega in drugega poslopja je izčrpno pisal ravnatelj prof. mag. Rebeušek.

Razen v Letopisih so neki podatki o šoli tudi v zapiskih poslovnega združenja za trgovino Koneks.

Dodatek (1975—1978)

V šolskem letu 1975/76 je bila novemu šolskemu poslopju že prizidana telovadnica. Bila je sicer majhna, toda lepo opremljena. Razen za telovadbo je lahko služila tudi za šport, za sestanke in predavanja ter za plesne vaje.

Število učencev in slušateljev je skromno raslo.

Leta 1974/75 jih je bilo ob koncu leta: v trirazredni šoli za prodajalce 851 (moških 208, žensk 643); v srednji dvoletni poslovodski šoli 59 (moških 23, žensk 36); v dvoletni srednji komercialni šoli 114 (moških 57, žensk 114); v enoletnem oddelku za prekvalifikacijo 35 (moških 22, žensk 13). Skupaj 1.059 študirajočih.

V dislociranem I. razredu komercialne šole v Velenju jih je bilo 26 (moških 6, žensk 20), v Slovenskih Konjicah pa 28 (moških 12, žensk 16).

V šolskem letu 1977/78 je pa bilo naslednje stanje:

Šola za prodajalce 885 (moških 180, žensk 705); poslovodska šola 60 (moških 21, žensk 39); komercialna šola 129 (moških 49, žensk 80); oddelek za prekvalifikacijo 26 (moških 13, žensk 13). Skupaj 1.130 študirajočih.

Dislocirani oddelek komercialne šole je imel študirajočih: v Brežicah 26 (moških 12, žensk 14); v Mozirju 27 (moških 11, žensk 16); v Slovenskih Konjicah 34 (moških 19, žensk 15); v Velenju 28 (moških 6, žensk 22).

Dislocirani oddelki ustanovljeni: v Velenju leta 1973/74 (šola za prodajalce), leta 1975/76 oddelek komercialne šole; v Slovenskih Konjicah leta 1975/76 oddelek komercialne šole; v Brežicah leta 1975/76 oddelek komercialne šole; v Mozirju leta 1977/78 oddelek komercialne šole.

Spremembe v delovni skupnosti:

Konec šolskega leta 1974/75: Zlatko Galoić — odšel.
1975/76: Milan Pivec (, soc.), prišel začasno, Jolanda Juršič, odšla.
1976/77: Vera Valenčič, odšla. Petra Šibli, odšla. Edvard Lah, odšel.
1977/78: Zlata Lah, računovodkinja, prišla začasno, Milan Pivec (prišel začasno).

Honorarni predavatelji — 1973/74: Ludvik Gorenjak, dipl. pravnik (zakonodaja), Alojzij Jager, dipl. pravnik (zakonodaja), Lidija Kokot, predavatelj (strojepisje), Stane Kozelj, dipl. oec. (knjigovodstvo), Stane Preložnik, v. san. tehn. (zdravstvena vzgoja), Anton Rojec, dipl. pravnik (uzance), Bogomir Slapar, dipl. ing. kem. (kemija), Janko Poklič, v. san. tehn. (zdravstvena vzgoja), Janko Veligošek, predm. uč. (telovadba), Jože Zidanšek, dipl. ekon. (korespondenca), Sonja Zalašček, prof. psih. (psihologija).

Izpremembe:

1974/75 — prišli: Ivica Kovač, predm. uč. (angl.), Emil Kolenc, dipl. oec. (knjigov., gosp. matem.), Ivanka Medved, prof. nem. (nem.), Anton Ocvirk, dipl. oec. (organizacija), Stane Preložnik, v. san. tehn. (zdrav. vzgoja), dr. Anton Sore, prof. (gospod.), Jože Zidanšek, dipl. oec. (korespond.), Venčeslav Zalezina, dipl. iur. (samoupravljanje).
Odšli: Janko Veligošek.

1975/76 — prišli: Rudolf Drobne, prof. (nem.), Franjo Kleč, inž. varstva pri delu (varstvo pri delu), Martin Kordiš, oec. (knjigov.), Gojko Lazarević, p. polk. (obramba in zaščita), Franjo Planinc, oec. (trg. rač.), Breda Pilih-Vuk, prof. psih. (psih.), Ivan Urlep, v. san. tehn. (zdrav. vzgoja).

1976/77 — prišli: Milena Bratuša, dipl. iur. (zakonodaja), Jože Zidanšek, dipl. oec. (korespond.).

Odšli: Gojko Lazarević.

1977/78 — prišli: Dušanka Ferme, dipl. iur. (samoupravljanje s temelji marksizma), Roman Lešek, predm. uč. (telovadba), Angela Švec, predm. uč. (telovadba), Gregor Švab, aranžer (aranžerstvo).

Odšli: Ivica Kovač, Ivanka Medved, Janko Poklič.

Slovenske Konjice

1974/75: Rado Bremec, dipl. oec. (knjigovodstvo), Majda Groleger, pravnik (zakonodaja), Dragica Kohne, ekon. teh. (strojepisje), Jože Novak, prof. (kemija), Ivan Pristovnik, dipl. oec. (gospod. matematika), Zdenka Serajnik, prof. (slov.), Janko Šibanc, oec. (stat.), Ivan Trpkar, dipl. oec. (uzance, organiz.), Jože Višner, predm. uč. (samoupravljanje), Jure Zdovc, predm. uč. (nemščina).

1975/76 — prišli: Marija Jevšenak, ekon. tehn. (strojepisje), Marinka Stefanovič, predm. uč. (angleščina).

Odšla: Dragica Kohne.

1976/77 — prišla: Lidija Pratnemer, dipl. iur. (samoupravljanje s temelji marksizma).

Odšel: Rado Bremec.

1977/78 — prišla: Breda Grum, oec. (knjigovodstvo).

Odšla: Majda Groleger.

Velenje

1974/75: Jože Comloh, prof. (gospod. matem.), Janko Deželak, dipl. oec. (stat., knjigov.), Valter Končan, dipl. iur. (samoupr., uzance, zakonodaja), Janez Napotnik, dipl. inž. kem. (kemija), Ana Natek, ekon. tehn. (strojepisje), Marjan Rabič, dipl. oec. (organiz., korespond.), Božo Vračko, prof. (slov.), Francka Vogrinc, prof. (nem., angl.).

1975/76 — prišli: Valter Demšar, dipl. oec. (organizacija), Ludvik Kastelic, dipl. oec. (gospod. matem.), Franc Vogrin, prof. (angl. nem.), Nada Zavolovšek, abs. ped. akad. (gospod. geogr.).

Odšli: Jože Comloh, Janko Deželak.

1976/77 — isti.

1977/78 — prišli: Jože Comloh, prof. (gospod. matem.), Hubert Golob, dipl. oec. (organizacija), Majda Lomšek, prof. angl. in nem. (angl., nem.), Judita Lorger, dipl. oec. (knjigov., stat.).

Odšla: Marjan Rabič, Francka Vogrinc.

Brežice

1975/76: Adolf De Costa, prof. (vodja odd., samoupravljanje, temelji marksizma), Jože Antolović, prof. (gospod. matem.), Jelka Barlič, dipl. oec. (knjigov.), Zinka Bertole, prof. (nem.), Marija Kastner, predm. učit. (slov.), Slavko Lubšina, dipl. pravnik (uzance), Stanislava Molan, dipl. inž. kem. (kemija), Bogdana Petruševski, dipl. oec. (gospod, mat.), Roman Rajer, dipl. oec. (statistika), Nuša Štritof, (strojepisje), Ivanka Trajković, dipl. pravn. (zakonodaja), Jana Videnič, dipl. oec. (organizacija).

1976/77 — prišli: Zlata Gradišek, prof. (angl.), Nada Krajnc, ekon. tehn. (strojepisje), Dušanka Oršanić, prof. (gosp. geogr.), Drago Vidmar, dipl. iur. (uzance).

Odšli: Slavko Lubšina, Nuša Štritof, Bogdana Petruševski.

1977/78 — prišli: Tone Markelj, dipl. iur. (zakonodaja), Irena Suša, predm. uč. (angl.).

Odšli: Zinka Bertole, Roman Rajer, Ivanka Trajković.

Celotni zbor delovnih ljudi je opravljal naloge najvišjega samoupravnega organa, delavskega sveta. Poleg notranjih članov so bili v zboru delovnih ljudi tudi zunanji člani: delegati podjetij in treh skupnosti šol: prodajalske, poslovodske in komercialne.

Predsedniki zbora delovnih ljudi: Marjan Lebič (do februarja 1975), Terezija Petkovnik (do 31. 12. 1976), Marija Rožanec (31. 12. 1976—).

Zbor delovnih ljudi je priredil leta 1976/77 celo vrsto predavanj, v katerih so obravnavali vprašanje usmerjenega izobraževanja, zlasti kar se tiče šol za blagovni promet.

Po obširnih razpravah so sprejeli naslednje pripombe:

— prva faza usmerjenega izobraževanja naj bi bila v Jugoslaviji enotna, brez posebnih usmeritev;

— gospodarstvo želi biti seznanjeno s celotnim programom usmerjenega izobraževanja za posamezne profile in poklice, preden bi začeli s prvo fazo usmerjenega izobraževanja;

— pred izdelavo novih predmetnikov in učnih programov bo potrebno pregledati in izdelati profile in nomenklaturo poklicev. Tudi nomenklatura poklicev naj bi bila čimbolj enotna, ker imajo naše trgovske delovne organizacije svoje poslovalnice v drugih republikah, trgovske delovne organizacije iz drugih republik pa poslovalnice tudi v Sloveniji;

— obe fazi usmerjenega izobraževanja naj bi izvajali na našem šolskem centru za blagovni promet;

— dosedanja možnost nadaljevanja šolanja absolventov šole za prodajalce na poslovodski ali komercialni šoli v okviru šolskega centra za blagovni promet ustreza predlogu o organizaciji srednjega šolstva v usmerjenem izobraževanju (po vertikalni liniji), zlasti pa ustreza osnovni zahtevi glede možnosti nadaljevanja šolanja iz dela, ob delu in za delo.

Podprt je bil predlog za ustanovitev posebne izobraževalne skupnosti za trgovino. Ostali štirje predlogi se tičejo prehoda iz sedanjega periodičnega šolanja v redno, finančnega kritja, sodelovanja z gospodarskimi organizacijami in poklicnimi šolami, občinsko izobraževalno skupnostjo ter ustrezno komisijo pri občinskem svetu Zveze sindikatov.

Predavateljski zbor je imel za izpopolnjevanje na zavodu strokovno knjižnico z izbrano literaturo in mnogimi strokovnimi revijami in časopisi. Prirejal je tudi poučne izlete, redno vsako leto tudi večji izlet v inozemstvo.

Učenci imajo krožke kakor na drugih šolah in prirejajo med seboj in z njimi tekmovanja, zlasti športna.

Leta 1977/78 so imeli njeni absolventi s tovariši z gostinske šole prvikrat maturantski venček v dvorani Golovec.

Skupnost delovnih kolektivov šolskih centrov za blagovni promet, ustanovljena februarja 1964: Brežice, Celje, Kranj, Ljubljana, Murska Sobota, Maribor, Nova Gorica, Ptuj, Slovenj Gradec, Koper, Trbovlje. Predsednik je ravnatelj celjskega šolskega centra za blagovni promet mag. Ludvik Rebeušek. Vsako leto je zborovanje v tem ali onem kraju, kjer je šola za blagovni promet. Zborovanja se udeleže vsi člani šolskih zborov, na njih se dogovore glede smernic za prihodnje šolsko leto.

GOSTINSKA ŠOLA
(1958—1960)

Gostinska šola je bila ustanovljena leta 1958 v okviru šole za trgovske učence, ki je tistega leta dobila svoj dom. Gostinski učenci so se izobraževali v posebnih oddelkih in po posebnem programu. Meseca julija 1960 je občinski ljudski odbor Celje na predlog gostinske zbornice ustanovil gostinsko šolo kot samostojen izobraževalni zavod. Dne 5. maja 1961 je pa prenesel ustanoviteljske pravice in dolžnosti na gostinsko zbornico za okraj Celje (predsednik zbornice je bil Zmago Likar, direktor zdravilišča Dobrna, tajnik pa Riko Rižnar).

Leta 1963 so priključili šoli gospodinjsko šolo v Šentjurju, ki se je tedaj preusmerila v gostinsko, leta 1966 pa prenesli v Celje, s čimer je število učencev celjske šole naraslo na 297.

Pouk samostojne gostinske šole se še nadalje vrši v poslopju šole za trgovske učence, kjer je dobila šola v drugem nadstropju na razpolago sobo za pisarno in dve učilnici, eno je uredila za teoretični pouk natakarjev, drugo pa za pouk kuharjev. Praktični pouk v strežbi oziroma v kuhanju so dobivali učenci v svojih gostinskih obratih, kjer so bili vajenci.

Že v početku je bilo v teh prostorih tesno. Saj se je že prvo leto vpisalo v šolo 97 učencev vajencev. Bili so porazdeljeni v tri razrede. Pouk je bil urejen tako, da so učenci istočasno napredovali v teoriji in praksi, tri dni v tednu so imeli pouk v šoli, tri dni so pa delali v svojih podjetjih. O delu pri podjetjih so vodili učenci dnevnike. Učni predmeti so bili deloma splošno izobraževalni, deloma strokovni. V posameznih letih so bile manjše izpremembe. Izmed tujih jezikov je bila prvo leto v predmetniku nemščina, pozneje se ji je pridružila italijanščina, začasno tudi angleščina in celo esperanto.

Prvo leto je bil za bodoče natakarje in kuharje enoten predmetnik. V šolskem letu 1961/62 je bilo približno isto število učencev. Bila sta pa samo dva razreda. V prvem razredu so bili natakarji in kuharji po predmetniku glede na strežbo in kuhanje že ločeni, drugi razred je pa še bil enoten. Na koncu šolskega leta je bil pred komisijo zaključni izpit iz najvažnejših predmetov.

V šolskem letu 1962/63 sta pa bila oba razreda ločena po predmetniku glede na natakarje in kuharje. Število učencev se je že dvignilo na 121 v začetku šolskega leta.

Deklet je bilo v splošnem redno približno štirikrat toliko kakor dečkov.

V tem šolskem letu je bila ukinjena okrajna gostinska zbornica in uvedena enotna, gospodarska. Prehodno je šolo prevzela enotna gospodarska zbornica, nato pa je prišla iz proračunske osnove v skrb sklada za šolstvo v Celju in se je s tem osamosvojila. Začutila se je pa potreba, da postane šola zopet triletna.

V šolskem letu 1963/64 se je v sistemu pouka izvršila važna izpremememba. Za sprejem v šolo ni bila več potrebna vajeniška učna pogodba, ampak so sprejemali učence v šolo neposredno, če so le prestali izpit iz slovenščine in računstva. Šola je zopet postala triletna. Pouk se je vršil izmenoma po polletjih, ena skupina je v določenem semestru obiskovala teoretični pouk v šoli, druga pa delala v gostinskem podjetju. Velika večina učencev se je vozila, zato jim je šola skrbela za podpore oziroma štipendije. Na pomoč jim je bila tudi šolska kuhinja. V tem šolskem letu je bila šoli priključena gospodinjska šola v Šentjurju, ki je imela svoj dijaški dom. Tam je bil en razred. Učitelji so se vozili sem in tja. V eni izmeni jih je bilo v Celju 108, v drugi pa 99 učencev.

Šolsko leto 1964/65 je bilo prelomno. Dosežen je bil dogovor, da se šola naslednje leto preseli v Celjski (OF) dom, kjer naj dobi dovoljne prostore v II. nadstropju, ni pa še bilo rešeno vprašanje delavnic za praktični pouk (kuhinje, strežba) v šoli.

Medtem se je vršila tudi organizatorična izpremememba v vodstvu šole in v učiteljskem zboru (pri pedagoških delavcih).

Do konca marca 1963 je v. d. ravnatelja vodil šolo višji referent *Riko Rižnar*. Za njim je v isti lastnosti prevzela vodstvo *Tončka Podjavoršek*. V tem letu je šola dobila dve prvi stalni učni moči: dne 1. septembra 1962 sta bili kot taki nameščeni predmetna učiteljica Tončka Podjavoršek in strokovna učiteljica Rozina Boštevc. V začetku šolskega leta 1963/64 je dobila šola tudi definitivno vodstvo. *Francka Vidovič*, dotlej upraviteljica gospodinjske šole v Šentjurju, je postala ravnateljica. *Jakob Majcen* je pa bil v šolskem letu 1963/64 in 1964/65 njen pomočnik.

Drugi pedagoški delavci: Jože Belak (1960/61—1961/62), Jože Dobovičnik (1960/61—1964/65), Vinko Medvešek (1960/61—1961/62), Mojca Pečnik (1960/61—1961/62), Miloš Planinšek (1960/61—1964/65), prof. Albin Podjavoršek (1960/61—1961/62), Tončka Podjavoršek (1960/61 do stalne namestitve), Zdravko Trogar (1961/62—1964/65), prof. Zoran Vudler (1960/61—1961/62), Jože Drofenik (1961/62—1964/65), Petra Šibli (1961/62). Jože Demšar (1960/61—1964/65), Vida Berglez-Bezovšek (1961/62—1962/63), Vinko Medvešek (1961/62—1962/63), Mirko Lešnik (1962/63), prof. Rudolf Drobne (1963/64), Mojca Pečnik (1962/63), Sonja Kavzar (1963/64—1964/65), Marta Kos (1963/64, pomočnica ravnateljice), Terezija Knez (1964/65).

V naslednjih šolskih letih je bilo precej drugače. Šola je bila nameščena v domu OF v prostorih II. nadstropja, odkoder se je izselila delavska univerza. V šolskem letu 1965/66 so učenke iz Šentjurja premestili v Celje, kjer so imele možnost stanovati v internatu. Število učencev je raslo. V šolskem letu 1965/66 jih je bilo (ob vpisu) 323, med

njimi 17 odraslih, izdelalo jih je 95,1 %. Zaključni izpit je napravilo 44 kuharjev in 31 natakarjev (vsi prijavljeni).

V šolskem letu 1968/69 jih je bilo ob vpisu 372, med njimi odraslih 14, izdelalo jih je 98,7 %. Zaključni izpit je napravo 54 kuharjev in 41 natakarjev, 97,8 %.

V šolskem letu 1970/71 je bilo vpisanih 420 rednih učencev, v oddelku za odrasle jih je bilo 28. Zaključni izpit je napravilo 63 % kuharjev in 51 % natakarjev, 98,8 %.

Slej ko prej so kakor v prvih letih prevladovale ženske. Že iz navedenih števil je razvidno, da je šola nujno potrebovala definitivne in primerno opremljene šolske prostore.

Učne moči so večinoma stalne: Francka Vidovič, ravnateljica, Rozina Boštevc, strok. učit., Jože Demšar, VK kuhar (učitelj prakt. pouka), Sonja Kavzar, predm. uč., Majda Kuk, uč. prakt. pouka, Mirko Lešnik, VK natakar, učitelj prakt. pouka, Jakob Majcen, predm. uč., Boža Škerjanc, abs. fil. fakultete, Jožica Štruk, uč. predm. pouka, Anica Tušan, strok. uč., Hinko Vidovič, predm. uč. Honorarna sodelavka po upokojitvi je postala Tončka Podjavoršek.

V šolskem letu 1966/67 je kot redni nameščenec nastopil službo učitelj telovadbe Viljem Koražija, Franjo Čuk pa prevzel honorarni pouk italijanščine, v šolskem letu sta bili redno nameščeni strok. uč. Majda Golenač in Nada Šušteršič. Zunanji sodelavci so pa bili: Tončka Podjavoršek, Franjo Čuk, Boris Ferlinc (za glasbeno vzgojo) in Avgust Lavrenčič (za likovno vzgojo).

V šolskem letu 1968/69 sta odšla Hinko Vidovič in Viljem Koražija, redno so pa bili nameščeni Majda Petroriki, predm. uč., Hubert Golob, predm. učit. in Bruno Toplak, uč. tel., v šolskem letu 1969/70 je po prvem semestru odšel Hubert Golob, prišla je pa Marjeta Krelj, kot zunanji predavatelji so nastopili zdravnik dr. Marjan Veber, prof. Vera Babšek, Dane Hriberšek in Boris Ferlinc ter ekon. Marjeta Tenčnik. V šolskem letu 1970/71 sta bila na novo nameščena prof. Jurij Rojs in učitelj telovadbe Peter Podsedenšek. Pouk italijanščine je to leto prevzel prof. Mirko Vivod. Pač pa je bilo za nadzorstvo praktičnega pouka honorarno nameščenih več VKV strokovnih gostinskih delavcev: Jože Dobovičnik, Vinko Medvešek, Rezika Hine, Mirko Lešnik, Jože Planinšek.

V smislu novega zakona o srednjih šolah so si morali vsi strokovni učitelji pridobiti usposobljenost z izrednim študijem na hotelski šoli, vsi ostali pa na višji šoli oziroma fakulteti.

Do 30. junija 1967 je šola dobivala finančna sredstva od sklada za šolstvo, potlej pa od izobraževalne skupnosti. To je bilo premalo. Ustvarjati je bilo treba lastne dohodke s tečaji, predavanji in podobno.

Na šoli je vladalo živahno življenje v okviru razrednih skupnosti (hkrati mladinskih krožkov). Nekaj let so učenci pod vodstvom predavateljice za slovenščino izdajali celo list »Naša obzorja«. Šola je polagala veliko važnost na smotrne ekskurzije in izlete. Roditeljski sestanki so bili redni in so jih starši zelo pridno obiskovali. Stiku z družbo so služili izprva šolski odbori, pozneje šolske skupnosti, razredne skupnosti in mladinski krožki.

Razredne skupnosti, združene v dijaško skupnost, so bile vključene v Zvezo mladine. Skrbele so za izlete, za obiske v kinu (ob določenih predstavah) in v gledališču, za sodelovanje ob proslavah (šolskih, a tudi drugih). Podjetja, s katerimi so navezali delovne stike, so jim nudila tudi denarno pomoč.

Šolska leta 1971/72—1978/79

V šolskem letu 1970/71 je bil šestdnevni delovni teden. Učni prostori so bili v OF domu v Celju. Na razpolago je bilo samo pet učilnic (od tega so bile tri premajhne), prostori za ravnatelja, tajništvo in računovodstvo ter majhna zbornica za učiteljski zbor. Praktični pouk se je vršil v Cankarjevi ulici v premajhnih in higiensko neustreznih prostorih vse do leta 1979.

Teoretični pouk je pa bil v OF domu do konca leta 1973/74. Tedaj je šola dobila v upravljanje celotno bivše poslopje šolskega centra za blagovni promet in si s tem pridobila ustrezne učne prostore za teoretični pouk, in sicer 9 učilnic, mladinsko sobo, 3 kabinete, zbornico in tri pisarne za upravno poslovanje. Spodnji prostori so bili oddani v najem najprej DO Zlatarni, v letu 1977 pa univerzi v Mariboru za redna predavanja višje ekonomske šole.

V januarju 1979 je pa prevzela šola tudi spodnje prostore in je vanje preselila oddelke za praktični pouk in proizvodno-tehnične oddelke. Ti prostori obsegajo: dve učilnici za kuharstvo in dve učilnici za strežbo ter gospodarski del teh učilnic; poleg tega pa še tudi dobre sanitarije, garderobo in šolsko kuhinjo.

Do šolskega leta 1974/75 je bila ravnateljica šole še *Francka Vidovič*, v šolskem letu 1975/76 je pa prevzel vodstvo predm. učitelj *Jaka Majcen*, ki je na tem mestu še danes.

Število slušateljev je večinoma od leta do leta raslo.

Leta 1971/72 je bilo rednih 506 in izrednih 76, zaključni izpit jih je napravilo 76, tj. 85,4 %.

Leta 1975/76 je bilo rednih 490 in izrednih 18. Zaključni izpit jih je napravilo 166, tj. 97 %.

Leta 1978/79 je bilo rednih 679 in izrednih 27, zaključni izpit jih je napravilo 159, tj. 100 %.

V letu 1976/77 je bil organiziran dislocirani (zunanji) oddelek v Slovenjem Gradcu z natakarskim in kuharskim oddelkom. V letu 1977/78 je imel 4 oddelke s 100 slušatelji, leta 1978/79 pa 6 oddelkov s 146 učenci, od katerih je napravilo zaključni izpit 34 slušateljev.

V šolskem letu 1977/78 je začela delati tudi poslovodska šola za izobrazbo poslovodij strežbe in poslovodij kuharstva. Imela je 33 slušateljev, od katerih je konec naslednjega leta uspešno zaključilo šolanje 30 kandidatov. Za leto 1979/80 se je vpisalo 30 slušateljev.

Učno osebje
Leta 1970/71

Redni učiteljski zbor: Francka Vidovič, ravnateljica, Zinka Boštevc, Jože Demšar, Majda Golenač, Boža Guček, Sonja Kavzar, Viljem Koražija, Majda Petrovski, Jurij Rojs (na novo zaposlen), Meta Kralj, Jožica Štruk, Nada Šušteršič, Anica Tušan, Peter Podsedenšek (na novo zaposlen).

Zunanji sodelavci: prof. Mirko Vivod, dr. Marjan Veber, Jože Dobovičnik, Vinko Medvešek, Rezika Kene, Mirko Lešnik, Jože Planinšek.

1971/72

Učiteljski zbor: odšel Viljem Koražija, prišla Marjetka Žličar.
Zunanji sodelavci: dr. Marjan Veber, Ivan Stambol, prof. Mirko Vivod, Zmaga Žuntar, prof. Rudolf Drobne, Jože Dobovičnik, prof. Jožko Pezdirc.

1972/73

Učiteljski zbor: isti.
Učiteljski zbor: isti.
Zunanji sodelavci: dr. Marjan Veber, Ivan Stambol, prof. Mirko Vivod, Zmaga Žuntar, Jože Dobovičnik.

1973/74

Učiteljski zbor: odšel prof. Jurij Rojs, prišli Marija Dušej in Ljudmila Požun.
Zunanji sodelavci: dr. Marjan Veber, Ivan Stambol, prof. Mirko Vivod, Hinko Vidovič, Rezika Kene, Jože Dobovičnik, Zlatko Galoić, Rudolf Drobne, Jožko Pezdirc, Rudi Peperko.

1974/75

Učiteljski zbor: prišla Robert Mihelič in Marija Sedmak.
Zunanji sodelavci: Jože Dobovičnik, Zlatko Galoić, dr. Marjan Veber, prof. Mirko Vivod.

1975/76

Učiteljski zbor: prišla Zvone Koren in Jaka Majcen, novi ravnatelj.
Zunanji sodelavci: Zlatko Galoić, Zvezdana Knez, Majda Omahen, Rudolf Drobne, Jože Dobovičnik.

1976/77

Učiteljski zbor: isti.
Zunanji sodelavci: Ernest Pikl, dr. Marjan Veber, Marija Schuler, prof. Rudolf Drobne, Jože Dobovičnik.

1977/78

Učiteljski zbor: isti.
Zunanji sodelavci: Ernest Pikl, Viktorija Rehar, Regina Rozman, Zora Cilenšek, Anica Šelih, Jože Dobovičnik.

1978/79

Učiteljski zbor: prišli Danila Lakner, Antonija Miklič, Ksenija Steiner, Zinka Tončič, Januša Turk, Amalija Veren.
Zunanji sodelavci: Zora Cilenšek, Ernest Pikl, Karel Dimec, Marjana Dolenc, Viktorija Rehar.

1979/80

Učiteljski zbor: isti.
Zunanji sodelavci: Zora Cilenšek, Ernest Pikl, Karel Dimec, Marjana Dolenc, Viktorija Rehar, Gerhard Skaza.

Spremembe v organizaciji

Poklicna šola je enovita delovna organizacija. Do leta 1974 sta delovala kot samoupravni organ upravni odbor in zbor delovnih ljudi. Po letu 1974, po sprejetju nove ustave, se je tudi šola delegatsko organizirala. Ker šola nima 30 članov, nima svojil posebnih delegacij in je vključena v 43. volilno enoto.

Najvišji samoupravni organ v šoli je zbor delovnih ljudi, ki se sestaja po potrebi. V zboru izvajalcev so pa vsi člani kolektiva.

Spremembe v učnem načrtu

Predmetnik za Poklicno gostinsko šolo za poklic kuhar, natakar — se je od leta 1970 do 1975 ni spreminjal. Manjše spremembe doživi predmetnik v šolskem letu 1975/76, ko sta bila uvedena v predmetnik predmet samoupravljanje s temelji marksizma in predmet obramba in zaščita. Od tega leta dalje predmetnik ni bil bistveno spremenjen. Spremembe v predmetniku leta 1975/76 so šle predvsem na račun slovenskega jezika in drugega tujega jezika.

METALURŠKA ŠOLA ŠTORE — ŠOLSKI KOVINARSKI IN METALURŠKI CENTER

Predhodnik šole je bil tromesečni strokovni tečaj, ki je bil v jeseni 1945 in sta ga priredila inž. Alojzij Herič in tehnik Erik Hajnšek. Pedagoški vodja je bil Josip Šušteršič. Udeležilo se ga je 35 vajencev raznih strok.

Leta 1946/47 je bila ustanovljena nižja strokovna šola Železarne Štore. V šolskem letu 1947/48 se je preimenovala v metalurško industrijsko šolo Štore. V tem je že bila izražena naloga, da vzgaja tehnični naraščaj. Ker v Štorah ni bilo prostora, se je teoretični pouk vršil v teharski osnovni šoli pod vodstvom štorskega upravitelja osnovne šole Simona Goriška. Praktični pouk še ni bil dovolj sistematičen. Vajence so dodelili posameznim pomočnikom.

Ob podpori ministrstva za težko industrijo so se v železarni odločili, da zgrade za šolo primerno poslopje. Za to so se zlasti zavzemali direktor Andrej Svetek in inženirja Rudolf Lavrič in Alojzij Herič. Podprl jih je minister Franc Leskošek-Luka. Prostor za stavbo so si izbrali na Spodnji Lipi v bližini tovarne. Dne 1. oktobra 1948 so začeli graditi.

V šolskem letu 1949/50 se je začel pouk v novem poslopju, čeprav še ni bilo popolnoma dovršeno. Praktično je bilo treba gojence usposobiti v kovinarstvu in livarstvu. Kovinarska učna delavnica je bila na šoli, livarska pa v železarni. Učencev je bilo že blizu 100, stalnih učnih moči pa malo, zato je bil potreben poseben trud na obeh straneh, pri učencih in pri predavateljih.

Julija 1950 je bilo šolsko poslopje zgrajeno, treba ga je še bilo opremiti z napravami, orodjem in stroji za praktični pouk.

Že v začetku šolskega leta 1949/50 je bil z metalurške industrijske šole v Jesenicah premeščen v Štore Anton Klinar. Pod njegovim vodstvom se je uredil pouk v livarski in kovinarski delavnici, določili so instruktorje in uvedli sodobne metode.

Bilo je neprijetno presenečenje, ko je svet za prosveto in kulturo LRS po sugestiji sveta za industrijo LRS izdal odločbo, da se ukine metalurška industrijska šola ob koncu šolskega leta 1951/52. Vodstvo železarne s tem ni bilo zadovoljno.

Na njegovo zahtevo je svet za prosveto in kulturo izdal novo odločbo, na podlagi katere so v Štorah za potrebe številnih industrijskih

podjetij ustanovili vajeniško šolo periodičnega tipa. Pouk na njej se je pričel 1. septembra 1952. Toda vršil se je v dveh smereh: učence iz železarne so šolali še nadalje teoretično in praktično po sistemu industrijske šole, vajenci iz drugih podjetij pa so imeli strnjeni teoretični pouk. Industrija je hitro napredovala, potreba po izučenih kadrih je rasla. Tako je prišlo železarni prav, ko je leta 1953 izšel temeljni zakon o finančno samostojnih zavodih. Na osnovi tega zakona je delavski svet železarne 3. julija 1954 sklenil, da se na novo ustanovi metalurško-industrijska šola, in sicer kot finančno samostojen zavod. Okrajni ljudski odbor je 3. novembra 1954 ta sklep potrdil. Tako so bile poslej druga poleg druge tri ustanove: metalurška šola, vajeniška šola in internat, ki je pa razpolagal samo z dvema pritličnima provizorijema, v katerih je bilo učencem tesno. Stroški so bili veliki. Šola si jih je v glavnem krila sama z delom v livarni, kjer si je sama izdelala svojo kupolko.

Na osnovi uredbe o ustanovitvi skladov v gospodarstvu je dobila šola sredstva, da je v letih 1956—1957 zgradila prizidek učne strojne delavnice.

Leta 1958 je pa bil dograjen sodobni dom za 120 učencev. Leta 1959 so poleg njega zgradili še telovadnico. A v bližini, med šolo in domom, je bil velik športni prostor, ki so ga polagoma dograjevali in izpopolnjevali.

Po določilih splošnega zakona o šolstvu je občinski ljudski odbor Celje 16. oktobra 1961 sklenil, da se osnuje šolski industrijski kovinarski center Štore, ki naj združuje metalurško-industrijsko šolo, vajeniško šolo in Dom učencev. Leta 1962/63 so samoupravni organi sklenili, naj šola služi potrebam tako železarne kakor cinkarne in tovarne Emo, konec šolskega leta 1965/66 so vajeniško šolo opustili.

Direktor šole je bil dolga leta *Anton Klinar*, šele v novejšem času mu je sledil *Franc Zelič*, sicer vodja praktičnega pouka. Tehnolog je bil Franc Renčelj, pedagoški vodja Drago Završnik, predmetna učiteljica Suzana Tratnik, strokovni učitelj Vladimir Gorjup, učitelji praktičnega pouka so bili: Jurij Čehovin, Vinko Kladnik, Franc Tajhmajster, Božidar Žohar. Pomočnica pri vzgoji je bila učiteljica Anda Bavdek.

1970—1976

V letu 1972 je bil prejšnji šolski industrijsko-kovinarski center Štore preimenovan v *Šolski kovinarski in metalurški center Štore.*

Od leta 1969/70 do 1972/73 je šola usposabljala delavce v 6-mesečnih tečajih za kovinarske poklice po naročilu Republiškega zavoda za zaposlovanje v sodelovanju s tujimi firmami iz ZR Nemčije.

Skupno so usposobili 295 delavcev, od teh je bila večina iz BiH.

Po enakem sistemu so v letu 1970/71, 1971/72 in 1976 usposabljali tudi delavce za predelovalne obrate Železarne Štore: (82 delavcev) ter tovarne Alpos v Šentjurju (20 delavcev).

V decembru 1974 je bil šolski kovinarski in metalurški center organiziran kot organizacija združenega dela, obsegajoča:

a) TOZD Poklicna kovinarska in metalurška šola Štore,
b) TOZD Dom učencev Štore,
c) Delovno skupnost skupnih služb.

Sama šola je stvarno obsegala: Poklicno kovinarsko in metalurško šolo Štore in Šolo za metalurške in kovinarske delavce Štore.

Prva je v šolskem letu 1975/76 štela 525, druga pa 60 učencev.

Učne osebe, ki so prišle na novo: inž. Jože Cernezel, Vladimir Deželak, učitelj — vzgojitelj v Domu učencev, Maks Fras, učitelj, Vladimir Gorjup, predmetni učitelj, Franc Gajšek, učitelj — upravnik Doma učencev, Franc Herič, učitelj-vzgojitelj, Marija Tajhmajster, učiteljica, Suzana Tratnik, predm. učiteljica, Božidar Žohar, učitelj prakt. pouka, odšel v pokoj, Franc Renčelj, učitelj prakt. pouka, odšel v pokoj.

Učne osebe, ki so odšle: Stanislav Arzenšek, učitelj prakt. pouka, Irena Babnik, vzgojiteljica, Vladimir Deželak, učitelj-vzgojitelj, inž. Jože Černezel, Maks Fras, učitelj, Vladimir Gorjup, predm. učitelj, inž. Mihael Knep, Valentin Kubale, predm. učitelj. Anton Krušič, predm. učitelj-vzgojitelj, Darinka Odlazek, vzgojiteljica, Vladimir Podgoršek, vzgojitelj, predstojnik Doma učencev, inž. Silva Resman, Franc Rakuš, učitelj prakt. pouka, inž. Tomaž Stolfa, Irena Šumec, predm. učiteljica, Slobodanka Vukmir, predm. učiteljica-vzgojiteljica, prof. Vladimir Virant, Cveta Zagode, predm. učiteljica, Drago Završnik, predm. učitelj.

Število honorarnih učnih oseb: poprečno 4 predavatelji.

Prešolanje učencev iz Šolskega centra B. K. Celje je potekalo postopno v šolskih letih 1972/73, 1973/74 in 1974/75.

Pregled poklicev:

a) poklicna kovinarska in metalurška šola Štore (3-letna): strojni ključavničar, ključavničar, strugar, skoblar, orodjar, rezkalec, brusilec, kovač, livar-kalupar;

b) šola za metalurške in kovinarske delavce Štore (2-letna): jedrar, strojni kalupar, talilec pri elektropeči.

V letu 1974/75 je bil dograjen prizidek učnih delavnic v velikosti 800 m².

V letu 1976 pa so bili adaptirani prostori bivših učnih delavnic v garderobe, jedilnico ter sanitarije.

TEHNIŠKA ŠOLA

Ob nastanku nove Jugoslavije so bila v Celju tri velika kovinarska podjetja: tovarna emajlirane posode (EMO), cinkarna in železarna v Štorah.

Kovinarsko šolo so imeli že prejšnji lastniki tovarne emajlirane posode, cinkarna in železarna sta ju ustanovili po osvoboditvi.

V nadaljnjem razvoju se je štorska šola razvila v nižjo kovinarsko šolo za vsa tri podjetja, cinkarna je svojo šolo, ki je po predmetniku že imela značaj tehniške srednje šole, opustila, kovinarska šola Tovarne emajlirane posode je pa postala osnova za tehniško (srednjo) šolo. Naselila se je v njenih prostorih, bivšem salezijanskem zavodu, zgrajenim

v Gaberju nekoliko pred drugo svetovno vojno. Šolo je ustanovil okrajni ljudski odbor z odločbo z dne 18. januarja 1959. Že izza početka ima dva redna odseka, strojnega in gradbenega, in še poseben odsek za odrasle. Izprva je bilo zelo težko za predavatelje, šola si je morala pomagati s honorarnimi, ne samo za splošno izobraževalne, ampak tudi za strokovne predmete. Sčasoma se je v tem pogledu stanje popravilo, tako da so končno honorarni predavatelji postali izjema.

Naval na šolo je bil že izpočetka velik, četudi je šola leto za letom večala število sprejetih, je redno morala odklanjati mnoge prijavljence. Kot strokovna šola je že v početku morala uvesti sprejemni izpit.

Strojni odsek je prvo leto sprejel 43 kandidatov. V šolskem letu 1962/63, ko je šola že imela vse štiri letnike, je bilo vseh dijakov 210. Tega števila so se držali tudi naslednja leta. Leta 1962/63 je poslala šola v svet 34 absolventov. Naslednja leta pa redno okrog 40.

Na gradbeni odsek so prvo leto sprejeli 44 dijakov, ko je šola leta 1962/63 postala štirirazredna, jih je imela 150, leta 1969/70 pa 193.

Odsek ima oddelek za nizke in oddelek za visoke gradnje. V desetih letih je oddelek dal našemu gospodarstvu 230 gradbenih tehnikov. Oba redna odseka pa 489. Strojni odsek je izšolal skoraj samo moške, gradbeni odsek pa tudi precej žensk.

Že prvo leto je imela šola posebno *enoto za odrasle*. Obiskovali so jo slušatelji s primerno strokovno izobrazbo. Zato je izprva pouk trajal 6 semestrov, pozneje so ga podaljšali na osem semestrov. Zlasti prva leta je bil vpis celo močnejši ko na redni šoli. Niti danes prijave niso prestale. Enota ima razen strojnega in gradbenega tudi elektro — in lesno industrijski oddelek. V desetih letih je dal oddelek 267 maturantov, med njimi samo dve ženski.

Šola je dolgo pogrešala delavnice. Leta 1972 so jih zgradili na Zelenici blizu Glazije na zapadni strani starega mesta. Leta 1974 so začeli graditi tudi glavno poslopje. Prvi del so dokončali leta 1976, drugi del, ki so ga začeli graditi leta 1979, bo dograjen leta 1981.

Šola pa tudi v splošno-vzgojnih predmetih ne zaostaja. Dijaki se vzgajajo v smislu za umetnost, tudi poklicna usmerjenost jih nanjo veže, zlasti gradbenike. Recitacijski krožek je pod vodstvom inž. Bela Bukviča že večkrat zbudil posebno pozornost. Poleg redne telovadbe je na šoli tudi športno društvo, ki goji poleg telovadbe tudi raznovrstne športne panoge, moške in ženske.

Šolski kolektiv — predavateljski zbor T. Š.

Alfonz Urbancl, prof., dipl. inž., direktor (do 1976), Jože Grešak, dipl. inž. (od 1. 9. 1976), Božo Jordan, prof., dipl. inž., predstojnik strojnega odseka, Leander Litera, prof., dipl. inž., predstojnik gradbenega odseka, Emil Kolenik, prof., predstojnik TŠ za odrasle.

Predavatelji.

a) dipl. inž.: Dane Tovornik, Jože Geršak, Cveta Sadar, Marija Ocvirk, Franc Sovinc, Rasti Žnuderl, Andrej Komel, Branko Karner, Marjan Žuraj;

b) profesorji: Ivan Kapš, Tatjana Sadnik-Vrhovec, Jožica Berce, Marija Meršnik, Julij Ermenc, Jelka Ravbar.

Predstojnik šolskih delavnic: Ivan Repše, inž. stroj.

Učitelji praktičnega pouka: Štefan Potočnik, Rajmund Pukl, Stane Pahič, Jože Juničko, Karli Gradišnik, Rudi Ferlež, Beno Robič, Jurij Arh, Aleksander Zdovc.

Tehnično osebje: Franc Šauberger, skladiščnik, Vojko Urbanc, Srečko Lebar in Franc Valand, KV delavci v delavnicah; Marjana Kapš, materialni knjigovodja, Jožica Valenčak, računovodja, Štefka Jordan, tajnica, Neža Pirnat, čistilka-hišnica.

Prostori v Gaberju v poslopju, ki so ga blizu tovarne EMO tik pred vojno zgradili lazaristi, so bili za potrebe tehnične šole popolnoma nezadostni. Šest razredov šole za mladino je imelo pouk v improviziranih prostorih delavnic. Zaradi pomanjkanja učilnic sta bila dva razreda učencev na praksi. Sedem oddelkov zaposlenih ni moglo pričeti s poukom. Čakalo je pa na prostore tudi 150 rednih in 200 izrednih študentov višje šole.

Načrt za stavbo je projektiral celjski Zavod za napredek gospodarstva (zdaj Razvojni center), gradnjo je izvršilo gradbeno podjetje Ingrad s kooperanti, pri ureditvi okolja je delalo Cestno podjetje. Mnogo prostovoljnega dela je opravila mladinska organizacija Tehniške šole, nadzorno skupino so pa tvorili člani šolskega kolektiva.

Temeljni kamen je bil položen 20. septembra 1974, gradbena dela so se pričela aprila 1975. Zgradba ima 9.500 m² bruto površine. Gradbeni stroški na 1 m² površine znašajo 592.000 S din, kar predstavlja eno izmed najcenejših gradenj tovrstnih objektov v Sloveniji.

Za kritje stroškov so se obvezali za prispevek:

Skupnost za izgradnjo objektov posebnega pomena Celje	42,000.000 din
Skupščina občine Žalec	4,318.000 din
Skupščina Izobraževalne skupnosti Laško	1,358.000 din
Skupščina občine Slovenske Konjice	1,239.000 din
Skupščina občine Mozirje	285.000 din
Izobraževalna skupnost Slovenije	19.800 din
	67,285.800 din

S to gradnjo je dovršen šele prvi program. Novo poslopje ima poleg soprostorov 24 učilnic, a za strojno tehniško šolo za mladino jih je treba 16, za gradbeno srednjo in delovodsko jih je treba 12, za kemijsko tehniško in laborantsko 6, za elektrotehniško šolo za odrasle 2, za višjo strojno in gradbeno pa 4. Treba bo še dodati 16 učilnic, da jih bo skupaj 40. S tem bo končana prva faza.

Zdaj se bo še torej moral večinoma vršiti izmenični pouk.

V drugi fazi bi pa bilo treba zgraditi za poklicno šolo: 10 učilnic za kovinarje-zlatarje, graverje, urarje, avtomehanike, 6 učilnic za gradbenike.

Poleg tega še 4 učilnice srednje tehniške kemijske in poklicne kemijske šole.

Verjetno bo pa usmerjeno izobraževanje zahtevalo še kake izpremembe.

Izpremembe v učnem osebju:

prof. Ivan Kapš, je zapustil šolo 31. avgusta 1974, ko je kot direktor prevzel vodstvo pedagoškega šolskega centra.

Istega dne je zapustil šolo dipl. inž. Alojzij Agrež.

Dne 30. decembra 1976 je pa bil upokojen Rajmund Pukl, učitelj praktičnega pouka.

Na novo nameščene učne osebe: Mara Čakš (1971), Ana Ocvirk-Lipičnik (1972), Janez Peterman (1972), Eva Gril-Strnad (1972), Janez Štrubelj (1972), Franc Koklič (1973), Marija Marovt (1973), Rudi Jerič (1973), Janez Šoštar (1973), Alojz Agrež (1974), Martin Lipičnik (1975), Marijan Turičnik (1975), Peter Prelog (1975), Ljuban Šega (1975), Marjan Bregar (1976), Ludvik Aškerc (1976), Štefan Volf (1976), Katja Jug (1976), Jelka Selevšek (1976).

Število učencev v šolskem letu 1976/77

Redna (srednja) — učencev

Gradbeniki	392
Strojniki	379
Kemiki	37
Skupaj:	808

Višja redna — študentov

Gradbeniki	70
Strojniki	76
Skupaj:	146

Večerniki

Strojniki	84
Elektro	16
Gradb. delov.	47
Skupaj:	147

Višja izredna — študentov

Gradbeniki	32
Strojniki	54
Kemiki	22
Elektro	41
Konfekc.	4
Skupaj:	153

ŠOLSKI CENTER BORISA KIDRIČA

Skrb za splošno, ne samo za strokovno izobraževanje vajencev sega precej daleč nazaj. Že v začetku prejšnjega stoletja so morali vajenci obiskati nedeljske šole. Po uvedbi nove šole (1869) je bila ta obveznost potisnjena v ozadje.

Novela iz leta 1883 pa predpisuje večerni in nedeljski pouk v tako imenovanih obrtnih nadaljevalnih šolah. Že tisto leto je bila taka šola ustanovljena tudi v Celju. Med prvo svetovno vojno je pouk v šoli popustil, po končani vojni ga je bilo treba obnoviti.

Druga svetovna vojna je bila pogubna tako za obrt kakor za vajeniško šolstvo. A že v jeseni 1945 se je šolanje vajencev obnovilo. Že tedaj jim je socialistična praksa nudila posebno zaščito, ki so ji dali tudi pravne oblike.

Pouk se je vršil v glavnem v poslopju II. in III. osnovne šole in v Obrtnem domu. Šola za oblačilne stroke je bila prva leta v Gaberju, v hi-

ši za vojašnico. Šola je postala samostojen zavod s stalnim učiteljskim osebjem in honorarnimi predavatelji. Spomladi 1955 je dobila svoj dom v preurejenem vojaškem skladišču na Ljubljanski cesti. Glavne stroke, kovinarska, lesna in oblačilna, so dobile svoje specialne predavatelje. V šolskem letu 1955—1956 so začeli šolo obiskovati frizerski in v naslednjem letu še slikarsko-pleskarski vajenci. Leta 1959 je imela šola že 22 razredov in 480 učencev. Tedaj so ji dali ime vajeniška šola Borisa Kidriča. Dotlej je bil pouk večinoma v tromesečnih tečajih, tedaj je pa postal celoleten: dva dni šola, ostale dni v tednu praktično delo v delavnici. Le slikarsko-pleskarski vajenci s podeželja so imeli še nadalje strnjen pouk.

Manjše vajeniške šole za posamezne stroke so bile tudi drugje: v Laškem, Rogaški Slatini, Slovenskih Konjicah, Šoštanju, Velenju, Žalcu — zadnja je sprejela tudi vajence prejšnjih šol v Braslovčah in Preboldu. Te šole so postopoma ukinili. Učence je prevzela celjska vajeniška šola Borisa Kidriča za razne stroke. Bila je še nadalje celoletna.

Razen tega sta bili v celjski občini še dve vajeniški šoli kovinarske stroke, katere so v treh letnih izmenah poučevale vajence. Prva je bila v Celju, obiskovali so jo kovinarji, zlatarji in urarji s področja vse republike. Stanovali so v Domu Dušana Finžgarja. Druga je pa bila v Štorah in so ji tudi zgradili internat. Tovarna emajlirane posode je imela še svojo industrijsko in železarna v Štorah svojo posebno metalurško šolo, ki sta bili celotni in se je v njih pouk vezal s praktičnim delom. Podobno šolo za vso državo so ustanovili pri steklarni v Rogaški Slatini. Tako šolo je za svoje potrebe ustanovil rudnik Velenje, razen rudarskega je dobila tudi elektrotehnični oddelek.

Dne 10. julija 1962 je bil z odločbo občinskega ljudskega odbora v Celju ustanovljen šolski center Borisa Kidriča z združitvijo vajeniške šole Borisa Kidriča v Celju, vajeniške šole za kovinarsko stroko v Celju in vajeniško šolo v Žalcu.

Ustanovitelj zavoda je bil občinski ljudski odbor v Celju, soustanovitelj pa občinski ljudski odbor v Žalcu.

Center je že ob ustanovitvi dobil ločene oddelke za mladino (od 14. do 18. leta) in za odrasle (nad 18 let).

Združil je pod enim vodstvom pet šol:

1. poklicno šolo kovinarske stroke (za vzgojo ključavničarjev, orodjarjev, strugarjev, kleparjev, kovačev, finomehanikov, urarjev, zlatarjev, graverjev, optikov);
2. poklicno šolo avtomehanične stroke (za vzgojo avtomehanikov in kleparjev);
3. poklicno šolo oblačilne stroke (za vzgojo krojačev, šivilj, modistinj, krznarjev);
4. poklicno šolo frizerske stroke (za vzgojo moških in ženskih frizerjev in pedikerjev);
5. šolo za poklicne voznike motornih vozil.

Vse šole imajo skupno nad 1.000 učencev (mladine in odraslih) in nad 40 oddelkov, računajoč na vsakega okrog 30 učencev. Bilo bi jih še

več, ako bi jih nekaj ne bili poslali drugam: pleskarje v Kranj (1963/64), pečarje in vodovodne inštalaterje v Ljubljano (1963/64), mizarje v Sevnico (1964/65), 50 kovinarjev v rudarsko-industrijski center v Velenju (1967/68), en oddelek usnjarske stroke leta 1968/69 h Konusu (tovarni usnja) v Konjice.

Za frizerje so pa strnili pouk na 24 tednov, ki jih po 12 opravijo v enem letu.

Učencev je bilo: leta 1963/64 — 793, 1964/65 — 828, 1965/66 — 855, 1966/67 — 1.131, 1967/68 — 1.122, 1969/70 — 1.209, 1970/71 — 1.297, 1971/72 v 47 oddelkih — 1.301, kar je višek v številčnem obsegu zavoda, 1972/73 — 1267, 1973/74 — 1.106, 1974/75 — 955 v 36 razredih.

V šolskih letih 1971/72—1974/75 se je število učencev zmanjšalo, ker so jih za nekatere kovinarske poklice — ključavničar, strugar, orodjar — združevali v šolskem kovinarsko-metalurškem centru v Štorah.

Poleg mladinskih oddelkov so bili v centru formirani oddelki za odrasle kovinarje, po dva oddelka do leta 1965, ko je zaradi zahtevnosti učnih programov, ki so bili izenačeni z redno šolo, zanimanje upadlo.

Šola za poklicne voznike motornih vozil, ki obsega 520 učnih ur, je bila formirana leta 1964/65. Doma so trije oddelki, nekaj oddelkov je pa v drugih krajih — dislociranih.

Sedanja struktura Centra (1976/77)

	Učencev	Oddelkov v dveh izmenah
Avtomehanična poklicna šola	385	13
Kovinarska poklicna šola	202	8
Oblačilna poklicna šola	254	11
Frizerska poklicna šola	114	4
S k u p a j	955	36

Šola voznikov motornih vozil: 10 oddelkov (3 doma, 7 dislociranih: v Kopru, Gornji Radgoni, Rogaški Slatini, Poljčanah, Slovenski Bistrici, Mozirju in Brežicah) z 250 slušatelji za »C« in »E« kategorijo ter 2 oddelka tečajnikov za »A« in »B« kategorijo.

Za realizacijo programa je planiranih 26.320 ur pouka.

Celotni Center ima 1.267 učencev in 47 oddelkov.

Učilnic je pa samo 14, izmed katerih jih ustreza 6 za oddelke po 30—35 učencev, ostale so pa tesne.

Uspeh je pa kljub temu dober: dosega (po popravnih izpitih) 94 do 97,15 %.

Do leta 1960 sta bili na šoli dve obliki pouka: celotni, pri čemer so bili učenci 2 dni v tednu v šoli in 4 dni v delavnicah; periodični — za

učence iz oddaljenih krajev, ki so morali stanovati v domu Ivanke Uranjekove in so hodili v šolo 72 dni, ostale dneve so pa bili v delavnici.

Po letu 1960 se je vršil praktični pouk tudi v šoli in se je zato število delovnih dni podaljšalo od 72 na 105, na dan je prišlo blizu 7 učnih ur. Po zakonu o srednjem šolstvu iz leta 1967 je pa vključen v šolsko delo tudi praktični pouk v delavnicah. Po letošnjem predpisu nadzoruje šola praktični pouk v delavnicah po svojih učiteljih praktičnega pouka.

Odnos med splošnoizobraževalnimi in strokovnimi predmeti je bil v letu 1955/56 1:1,5, v letu 1974/75 pa 1:1,8 za prve in 1:1,3 za tretje razrede.

Z uvedbo novega predmeta »samoupravljanje s temelji marksizma« se uvajajo učenci v pojmovanje v duhu marksizma in leninizma urejene družbe, pri tem morajo samoupravo izvajati tudi praktično v svojih razrednih in šolskih skupnostih.

Po perspektivnem planu je predvideno, da prideta sedanja avtomehanična in kovinarska šola v sestav tehničnega centra v Celju. V sedanjih prostorih bi ostali poklicna frizerska in oblačilna šola, v katerih bi se uvedel kabinetni pouk.

Sicer se predvideva, da bi se splošnovzgojni pouk podaljšal še za dve leti, sledili bi mu pa dve leti strokovnega pouka. S tem bi poklicna šola dobila značaj sedanje srednje šole.

Ravnatelji: Bogomir Zdolšek (1945—1947), Rudolf Macarol (1947—1978), Zlata Marek (1948—1955), Darinka Jošt (1955—1957), prof. Ivan Leskovšek (1957—1963, 1963—1977), inž. stroj. Daniel Tovornik (1977— , prej prof. tehnične srednje šole).

Predmetni učitelji: Fina Černelč (1957—1977), Marija Čmak (1958—1972), Franc Lužnik, Franjo Šega, Bogomil Špacapan (1962—1977), Leopold Veber (1965—1966), Rudi Avguštin (1968), Bogomir Gorišek, Franc Kolar (1962—1965), Vlado Gorjup, pomočnik ravnatelja (1962—1972), Franc Plevčak (1970—1971), Ludovik Zupanc (—1976), prof. Irena Mrvič-Jug (1969—1972), Tatjana Debič (1962—1973), Peter Vipotnik (1968—1973), prof. Irena Šumec (1971—1974), Vera Orešnik-Juhart (1969—1973), Martin Štajner (1966—1970), prof. Irena Krepel (1969—1970), Avgust Dosedla (1966—1969), Božena Mlakar-Lorbek (1965—1973), Marija Križaj (1969—), prof. Franc Verdev, namestnik ravnatelja (1969—), prof. Elizabeta Veber (1969—), prof. Franc Erjavec (1970—), prof. Marija Erjavec-Zupančič (1971—), Franc Vravnik (1971—), prof. Vlado Veber (1972—), prof. Milko Mikola (1972—), prof. Ivica Rojnik (1973—1975), Niko Veber (1977), Vanda Zyder (1977—).

Strokovni učitelji: Karel Golob, slikarski mojster (1945—1963), Ludovik Selišek, krojaški mojster (1945—1963), Franjo Verdnik, elektrotehnični mojster (1945—1963), Branko Dobravc (1945—1960), Ivan Drofenik, strojni tehnik (1961—1972), Marija Neglič-Zupančič (1950—), dipl. inž. stroj. Jože Jarh (1973—1975), Štefan Simončič (1971—1972), Mirko Mežnar (1971—1973), Marija Fink (1970—1973), dipl. inž. stroj. Cvetan Stojilković (1969—1973), inž. org. dela Vekoslav Robida (1973—1974), Slavko Terče (1969—1970), Franc Medved, strojni tehnik (1966—1969), Alojzij Napret (1962—1974), Dimitrij Pipan (1966—1971), Franc Rojnik, strojni tehnik (1964—), Stanislav Storman, strojni tehnik (1962—), tekst. inž. Irena Terček-Kresnik (1966—), Milan Sitar (1978—), Franc Fermentini, strojni tehnik (1971—1975), Edvard Učanjšek (1972—), Viktor Kukec, prom. tehnik (1972—1973), Ivan Schuller (1973—), Milan Leuštek (1973—), Jože Šild, strojni tehnik (1973—1974), Edo Bahč, strojni tehnik (1975—1976), Rajko Križnik, ped. akad. (1975—), Marija Praznik-Kralj, ped. akad. (1975—), stroj. inž. Iztok Ber-

toncelj (1976—), Ivan Kušar, Milan Lah (1959), Stanko Leskovšek (1965—1969), Franjo Medved (—1969), Ferdo Lorbek (1961—), Alojzij Napret (1962—1974), Franc Rojnik, Viktor Kukec (1972—1973), Milan Šter (1972—1973), Zvonimir Horvatič (1964—), Janko Drofenik (1967—1972), Jožefa Ravnak (1975—), Majda Hohnjec (1969—1972), Miroslav Kralj (1970—1973), Marija Veber (1964—), Marija Ahtik (1969—), Ivan Drešček (1970—), Marija Kumer (1972—), Vinko Tajnšek (1974—), Jožefa Ravnak-Siter (1975—1976), Vida Bekčič-Zupan, akad. slikar (1976—), Janko Žličar (1976—), Franc Turnšek, modni modelar (1977—).

Upravni delavci: Štefka Ocvirk, tajnik (1966—1970), Marija Dojer-Guček, upravni pravnik (1954—1969 na okraju, od 1970 tajnik Centra), Marija Brečko, računovodja (1965—1970), Vida Vidmar, ekon. tehnik, računovodja (1971—1977), Dolores Šoštarič, ekon., računovodja (1977—), Milena Kunej-Grmič, administrator-blagajnik (1978), Veronika Stingl-Berložnik, materialni knjigovodja (1960—1970), Terezija Kos-Bevc, kuharica (1974—1977).

Učno in upravno osebje (1977): Franc Erjavec, prof., Milko Mikola, prof., Vlado Veber, prof., Marija Križaj, predm. uč., Marija Čmak, predm. uč., Franc Verdev, predm. uč., Irena Kresnik, predm. uč., Marija Erjavec, predm. uč., Franc Vravnik, predm. uč., Elizabeta Fišer-Veber, predm. uč., Edvard Učajnšek, predm. uč., Franc Rojnik, strokovni uč., Stane Storman, strok. uč., Marija Veber, uč., Ivan Kušar, strok. uč., Vinko Tajnšek, uč., Marijana Kumer, uč., Marica Ahtik, uč., Franc Orešek, uč., Ivan Schuller, nadzornik, Milan Leuštek, instruktor, Marija Dojer, tajnik, Vera Stingl, administrator — upok., Venčeslav Jošt, hišnik, Ivan Hudina, hišnik, Helena Ocvirk, snažilka, Rajko Križnik, predm. uč., Marija Praznik, predm. uč., Marija Erjavec, prof., Mihaela Zalokar, snažilka, Vida Bekčič-Zupan, akad. slik., Silvo Gorenšek, nadzornik praktičnega pouka, Iztok Bertoncelj, strokovni učitelj, Janko Žličar, učitelj praktičnega pouka, Ignacij Sivec, predavatelj OZ, Ivica Oberžan, čistilka, Jovana Hažič, čistilka, Niko Veber, predm. uč., Albin Špeglič, hišnik, Danijel Tovornik, ravnatelj, Vanda Zyder, prof. Franc Turnšek, učitelj praktičnega pouka, Dolores Šoštarič, računovodkinja, Vida Fermentini, računovodja — izstopila.

Zunanji sodelavci (1977): Ivan Košenina, dipl. inž., Martin Senica, inž., Alojzij Melavc, elektrotehnik, Mojmir Rožič, optik, Silvo Komplet, učitelj, Ivan Leskovšek, zlatar, Rihard Stanič, instrumentar, Ana Lisac, uč., Franc Mlakar, krojač, Dušan Godnik, urar, Olga Gmajner, pred. uč., Franc Razpotnik, dipl. inž., Milan Ževart, dipl. oec., Ivan Leskovšek, prof., Marjan Goleš, prof.

KMETIJSKI IZOBRAŽEVALNI CENTER

Na začetku je srednja vrtnarska šola, ki jo je ustanovilo ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo LRS spomladi leta 1946 na državnem posestvu v Medlogu.

Ko je bil leta 1947 v Mariboru ustanovljen kmetijski tehnikum, se je srednja vrtnarska šola preselila v Maribor, v Celju ji je pa sledila enoletna nižja vrtnarska šola zelenjadarske smeri. Ustanovitelj te šole in operativni organ je bilo ministrstvo za kmetijstvo LRS — oddelek za strokovno šolstvo. Za lokacijo v Celju se je ministrstvo odločilo zaradi ugodnih podnebnih in talnih razmer ter zaradi ugodnega gospodarskega in zemljepisnega položaja.

Vrtnarska šola je imela poleg pouka tudi nalogo, da pomaga preskrbovati delovno ljudstvo z zelenjavo in drugimi kmetijskimi proizvodi.

Šolsko posestvo je obsegalo okrog 60 ha kmetijske obdelovalne površine. Za proizvodnjo zelenjave je bilo namenjenih 10 ha. Ostali svet so

uporabljali za poljedelstvo, sadjarstvo in živinorejo. Potreben je bil tudi gnoj, saj so morali čim več pridelati, kar brez gnojenja ne bi bilo šlo.

Ko je bila šola ustanovljena, je bilo na posestvu le nekaj lesenih zaprtih gred in zastarel enokapni rastlinjak. Hitro so začeli delati in so v prvi etapi zgradili okoli 1.000 m² sodobnih oknjakov in en dvokapni rastlinjak z leseno konstrukcijo v izmeri 100 m² s prizidkom za pomožne delovne prostore in kotlarno za centralno gretje.

Ko se je preskrba izboljšala, se je pokazala tudi potreba po cvetju. Tedaj so dogradili še en cvetličnjak v izmeri 200 m² in postopoma razširili zaprte grede na 3.000 m² koristne površine. S tem so si ustvarili možnost, da so razširili proizvodnjo zgodnjih vrtnin vseh vrst. Leta 1953 so priključili vrtnarstvu podjetje »Javni nasadi« in prejšnjo mestno cvetličarno. S tem se je povečala okrasna vrtnarska proizvodnja. Na površini 3 ha so uredili tudi drevesnico okrasnih rastlin vseh vrst od trajnic do drevnin. Skrbno so se bavili z govedorejo zaradi mleka in gnoja, ukinili so pa prašičjerejo in kokošjerejo. Poleg tega so 8 ha zemljišč zasadili s hmeljem in zgradili novo hmeljsko sušilnico. V stranskem poslopju nasproti graščini so uredili internat za dečke in kuhinjo s pomožnimi prostori, v nekdanji Stigerjevi vili ob Ljubljanski cesti so pa uredili 1 učilnico, zbornico s kabinetom in knjižnico, internat za dekleta ter nekaj stanovanjskih sob za predavatelje šole. Ti prostori niso ustrezali. V internatskih oddelkih ni bilo dovolj spalnic, imeli pa tudi niso bolniških sob in kopalnic. Za 3 stalne predavatelje in ravnatelja so bile na razpolago le štiri manjše sobe brez pritiklin.

Leta 1960 je zato Okrajni ljudski odbor v sporazumu s Svetom za strokovno šolstvo ločil šolo z internatom od vrtnarije. Šolo in internat je prevzelo v svojo skrb mesto, vrtnarija je pa postala mestno gospodarsko podjetje. Tako je ostalo do leta 1961. Tedaj je mestni ljudski odbor vrtnarijo gospodarsko združil s svojim kmetijskim posestvom na Lavi (sedež Zgornji Lanovž). Leta 1963 se je kmetijsko posestvo združilo s Kmetijskim kombinatom v Žalcu. Vrtnarska šola se je pa spojila s poljedelsko šolo v Vrbju, ki se je preselila v Celje (1961), priključili so tudi kmetijsko šolo v Šentjurju in je tako nastal Kmetijski izobraževalni center s sedežem v Medlogu.

Učenci in učenke so bili iz raznih krajev Slovenije. Treba jih je bilo spraviti pod streho v internatu. Dečke so nastanili v starem poslopju (bivši graščini), kjer so bili razen kuhinje s shrambo in jedilnico tudi prostori, potrebni za pouk. Deklice so pa ostale v bivši veliki Stigerjevi vili ob Ljubljanski cesti, precej daleč od učnih in prehrambenih prostorov in delovišč. Tudi učno osebje je še imelo v vili na razpolago nekaj sob. Vse je pa bilo silno pomanjkljivo in v celoti provizorno.

Za praktično delo svojih učencev je šola dobila od vrtnarije potrebna zemljišča. Medtem se je tudi izboljševala nastanitvena sposobnost. Leta 1964 je LRS poleg stare zgradbe (bivše graščine) začel graditi dopolnilni šolsko-internatski objekt za 50 učencev. Vendar je bilo še premalo, saj so se na zavodu vršili tudi razni tečaji, zato so leta 1964 na zahodni

strani prve nove zgradbe zgradili še eno, v kateri je bilo razen za šolsko delo dovolj prostora za nastanitev okrog 200 gojencev, moških in ženskih.

Sčasoma se je menjal notranji ustroj same šole. Izprva je bila zelenjavska, nato tudi cvetlična, v načrtu je pa imela celo pouk v poljedelstvu in živinoreji.

Leta 1953/54 je postala šola *specialno vrtnarska*. Učni program v vrtnarski stroki je poslej obsegal cvetličarstvo z dendrologijo (drevesničarstvo) vezanje cvetja, vrtno in parkovno tehniko ter organizacije vrtnarske proizvodnje.

V šolskem letu 1962/63 so po novem učnem programu razdelili učence v dva specialna oddelka: *zelenjadarski* ter *cvetličarski*.

V šolskem letu 1964/65 so dodali še oddelek za *parkovne vrtnarje*. V prvem letniku so uredili pouk tako, da je bil od 1. novembra do 31. marca teoretičen, vendar ga je spremljala tedenska praksa 12 ur. Potlej je sledila tedenska praksa 42 ur. Za počitnice je bilo določenih mesec dni v drugem letniku, ki je imel pouk od 1. novembra do junija.

V šolskem letu 1971/72 je bilo vpisanih v šoli: 117 fantov in 170 deklet, skupaj 287.

Oddelki leta 1973/74:

— *vrtnarska šola v Medlogu* (cvetličarsko-parkovno vrtnarstvo),
— *šola za kmetovalce v Šentjurju*,
— *kmetijsko-gospodarska šola v Šentjurju*,
— *podružni oddelek na Muti*.

Vrtnarska šola je imela celotni in periodični pouk. V zadnjih dveh letih so imeli gojenci pozimi teorijo povezano s prakso; poleti pa so pouk prekinjali z občasnimi praktičnimi vajami.

Učenci šole so bili iz raznih krajev Slovenije. V zgradbi v Medlogu so uredili fantovski internat z delovno sobo.

Ukinjeno je pa bilo delo kmetijskega *iz Vrbja v Medlog preseljenega oddelka*.

Vodstvo šole: prof. Franc Vardjan (1945—1948), Franc Korber (1948—1953), inž. Janez Ogner (1953—1964), dipl. inž. agr. Tone Jenšterle (1964—1975), dipl. inž. agr. Marijan Drobne (1975—).

Učno osebje: Anica Šuštarič (1947—1954), Marija Vatovec (1947—1949), Lojze Šmid (1947—1949), Zora Oset (1947—1950), Slavko Kokot (s presledki do 1971), Valentin Stante (1947—1948), Franc Vardjan (1947—1948), Martin Cimerman (1947—1948), Janez Ogner (1948—1968), Franc Korber (1948—1953), Ljubinka Pečnik (1949—1950), Štefka Belej (1949—1950), Milko Jelovšek (1949—1951), Jakob Božič (1949—), Ivo Podpečan (1949—1950), Ludvik Dermol (1949—1963, 1968—1971), Hilda Bolka (1950—1952), Vida Škljarevski (1950—1954), Karel Arko (1952— 1960), Jože Jauk (1953—), Breda Zupančič (1954—1958), Albina Horvat (1954—1958), Avgusta Završnik (1958—1960), Antonija Sodja (1960—1965), Breda Svetina (1960/61), Milica Vuga (1961—1969), Anica Nosan (1962—), Franc Gril (1962), Izidor Horvat (1962—1964), Jernej Borovnik (1962—), Maks Pelišnik (1962), Ivan Veber (1962—1975), Ivo Velikanje (1962/63), Tončka Podjavoršek (1963/64), Branko Resman (1964—), Zvonimir Kavčič (1964—), Bojan Vrabič (1965—), Slavko Kokot ml. (1969/70 in 1974—), Vanja Korbar (1969—), Irena Rojc (1971—), Slavko Aleš (1971—), Jerica Ambrož (1975—), Branka Cerovac (1975—).

ŠOLA ZA MEDICINSKE SESTRE — ŠOLA ZA ZDRAVSTVENE DELAVCE — SREDNJA ZDRAVSTVENA ŠOLA

Že prva leta po osvoboditvi se je pojavilo silno pomanjkanje srednjega medicinskega kadra, zlasti medicinskih sester. Ne samo zato, ker so sestre redovnice zapustile bolnico, tudi delo je silno naraslo. To velja za bolnice sploh, v izredno veliki meri pa za celjsko.

V splošnem po mednarodnem merilu naj bi na enega zdravnika prišli dve medicinski sestri. V republiki Sloveniji je pa bilo v začetku leta 1955 približno 1.000 zdravnikov in 600 medicinskih sester. Celjska bolnica je že imela več ko dvakrat toliko postelj kakor pred vojno. Letno se je v njej zdravilo okrog 15.000 bolnikov. Število oskrbnih dni je naraslo na okrog 175.000. Pričakovali so, da bo obojno število hitro naraščalo.

Umevno je, da je vodstvo celjske bolnice (ravnatelj primarij *dr. Zvonimir Šušteršič)* svet za zdravstvo in socialno skrbstvo pri republiški vladi na to opozarjalo, izjavljalo je tudi, da bo po svojih močeh pomagalo. V Ljubljani so to razumeli. Bili sta tedaj v Sloveniji dve šoli za medicinske sestre, ljubljanska in mariborska, ki stanja ne bi bili mogli popraviti. Za tretjo šolo je v prvi vrsti prišlo v poštev Celje. Tu se je bolnica izgrajevala in v gradbeni program je bilo mogoče vključiti tudi šolo.

Že sredi leta 1954 je svet za zdravstvo in socialno skrbstvo na osnovi uredbe o strokovnih šolah v sporazumu s svetom za prosveto in kulturo izdal odlok, da se šola ustanovi.

Po besedah odloka se šola za medicinske sestre ustanovi kot srednja strokovna šola. Ustanovitelj je svet za zdravstvo in socialno politiko LRS. V nadaljnjih določbah odloka se navaja: Namen šole je usposobiti učenke za nego bolnikov, za pomoč zdravnikom, za nadzorstvo nad nižjim strokovnim osebjem pri negi bolnikov, za vodstvo sestrske službe manjših oddelkov bolnic, za delo v dispanzerjih, za patronažno službo ter zdravstveno vzgojno delo.

Šolanje traja štiri leta. Pouk je teoretičen in praktičen. Učni program predpiše svet za prosveto in kulturo na predlog sveta za zdravstvo in socialno politiko LRS.

Pri šoli se ustanovi internat. V šolo za medicinske sestre se lahko vpišejo učenke, ki so uspešno končale nižjo gimnazijo ali osemletko, ki so stare najmanj 18 let, vendar ne več kot 24 let, ki so duševno in telesno zdrave.

Pred sprejemom v šolo morajo biti učenke zdravniško pregledane. Diplomski izpit na šoli daje kvalifikacijo za naziv zdravniškega pomočnika (medicinske sestre).

Šolo za medicinske sestre vodi ravnatelj, ki mora biti zdravnik ali medicinska sestra z najmanj 10-letno prakso.

Vsi zdravstveni zavodi v Celju morajo dajati šoli za medicinske sestre v Celju pomoč pri praktičnem pouku učenk.

Stroške za vzdrževanje šole do konca leta 1954 in stroške investicij nosi ustanovitelj.

Odlok sta podpisala predsednik sveta za prosveto in kulturo LRS dr. Adolf Vogelnik in predsednik sveta za zdravstvo LRS Tone Fajfar.

Leta 1955 je skrb za vzdrževanje šole prevzel okraj Celje, ki je tudi postal ustanovitelj. Z odlokom z dne 31. januarja 1955 je okrajni ljudski odbor imenoval prvi upravni odbor šole, ki je po pravilu posloval za tekoče šolsko leto. V njem so bili:

Slava Škrabec, upraviteljica šole; Dominika Marinič, zastopnica mestne poliklinike; dr. Franja Završnik, šef dermatološkega oddelka; Borut Pajer, zastopnik sveta za prosveto OLO; Stane Polajnar, zastopnik sveta za zdravstvo in socialno politiko OLO; Anica Pirnat, zastopnica Socialistične zveze delovnega ljudstva; Elizabeta Šoln, gojenka šole.

Za strokovnega instruktorja šole je svet za zdravstvo in socialno politiko imenoval mariborskega primarija *dr. Emana Pertla.*

Šolski odbor, imenovan 22. septembra 1955, je imel sestav, ki je v večji meri ustrezal značaju šole. V njem so bili:

Anica Pirnat, zastopnica sveta za zdravstvo in socialno politiko; dr. Franja Završnik, zastopnica splošne bolnice; dr. Franc Verdelj, zastopnik mestnega sindikalnega odbora zdravstvenih delavcev; Gabriela Kač, zastopnica Društva medicinskih sester; Helena Bitenc, zastopnica Socialistične zveze delovnega ljudstva za III. četrt; Franc Sirk in Marija Kržan, zastopnika profesorskega zbora; Slava Škrabec, direktorica; Tone Grm, zastopnik mestnega odbora Zveze borcev NOB. Za predsednika je odbor izvolil profesorja Franca Sirka.

Ob začetku prvega šolskega leta se je vpisalo v šolo 52 učenk. Izdelalo jih je 38, med njimi 9 s popravnim izpitom.

Pouk se je začel s štirinajstdnevno zakasnitvijo 1. oktobra 1954. Za učilnico je bolnica dala na razpolago svojo predavalnico, za šolski konvikt pa drugo nadstropje še nedograjenega bolničnega trakta.

Otvoritvena slavnost je bila šele 25. novembra. Razen drugih predstavnikov se je je udeležil pomočnik sekretarja sveta za zdravstvo in socialno politiko dr. Ravnikar. Direktorica je pozdravila udeležence s primernim nagovorom, dr. Ravnikar je pa naslovil na dijakinje primerne spodbudne besede. Pred zaključkom slavnosti so dijakinje nastopile s primernim programom.

Ker šola ni imela svojih prostorov, je prišla takoj na dnevni red njihova preskrba. Ravnateljica Škrabčeva je menila, da bi šola morala imeti svoje poslopje z lastno kuhinjo in vrtom. Gojenke bi imele v lastnem poslopju in v vrtu boljši zrak, kar bi vplivalo na njihovo delovno sposobnost, v lastni kuhinji bi se pa praktično učile gospodinjstva.

Vendar so se odločujoči činitelji odločili, da se potrebni prostori zgrade v sestavu bolnice.

Splošni projektivni biro je dobil nalogo, da izdela glavni projekt. Delo je kot zunanji sodelavec izvršil inž. arh. Platner s pomočjo tehnika Janeza Klopčarja, oba sta bila sotrudnika oddelka za sanitetno arhitekturo pri Centralnem higienskem zavodu. Svet za zdravstveno in socialno

politiko je projekt sprejel in izvršni svet LRS je potrdil investicijski program. Stroški so bili proračunani na 165,000.000 din.

Gradnja naj bi se v pravem kotu naslonila na že obstoječ jugovzhodni trakt bolnice na njegovi zahodni strani.

Projekt je zajemal kletne prostore, pritličje, I. in II. nadstropje.

Kletni prostori so bili predvideni za živilske shrambe in delno tudi za premog in drva, pritličje za bolnično kuhinjo s kapaciteto okrog 1.800 obrokov, kuhalo bi se na elektriki, ako bi slučajno odpovedala, na trdem gorivu.

V prvem nadstropju bi bile slaščičarna, jedilnica za zdravnike in jedilnica za drugo osebje, vzhodni del s teraso bi pa služil šoli in konviktu. Drugo nadstropje bi v celoti služilo šoli in konviktu, ki bi mu pripadala tudi veranda v nadstropju.

Prvo leto so bile vaje samo v negi bolnikov, za pouk v gospodinjstvu ni bilo prave možnosti, ker šola ni imela lastne kuhinje.

Že v začetku se ravnateljica pritožuje, da ima za uvajanje gojenk v prakso, bolniško sestro kot instruktorico samo v kirurgiji, v internem oddelku dela z gojenkami sama, pri ginekologiji pa nima nikogar. Tudi v sobah in pri ležiščih ni pravega reda, ki bi bil potreben, da se ga gojenke nauče. To je bilo v začetku. Pozneje je bilo bolje.

O tem poroča ravnateljica v Savinjskem tedniku leta 1956. Po njenem poročilu so dekleta zelo pridna. V internatu vse pospravijo in počistijo same, tako da ni treba za pomoč nobene ženske. Je pa tesno. Imajo sicer zračno verando, a potreben bi bil vrt, kjer bi se lahko sprehodile in odpočile. Ravnateljstvo bolnice ureditev vrta obljublja, ima pa toliko brig, da vsega ne more napraviti. Dekleta delajo v oddelku dopoldan 3 do 5 ur, opoldne imajo uro odmora, popoldne pa šolo. V vsakem oddelku delajo 3 do 6 tednov, nato delajo kolokvij, ob koncu leta pa imajo izpit čez vso v letu obdelano snov. Gojenke II. in III. razreda imajo v počitnicah enomesečno prakso v bolnici ali v preventivni službi.

Za vzdrževanje reda niso potrebna nikaka prisilna sredstva, zadošča samo stroga doslednost.

Na zavodu je mladinska organizacija, ki je važno dopolnilo pri vzgoji in pouku.

Na zavodu sta samo dve stalni nameščenki: ravnateljica sama in ena medicinska sestra. Pozneje so pa bile stalno pri internatu in šoli medicinske sestre: Boža Centrih, Tončka Podgoršek, Marija Karlin, Antonija Jakše, Bogomila Romih.

Vsi predavatelji so bili honorarni. Prva leta se je čutilo pomanjkanje strokovnih učnih knjig. Predavatelji so sestavljali skripta, deloma so pa nudili vsaj sestavke za najvažnejša vprašanja.

Učni načrt je obsegal splošne izobraževalne in strokovne predmete. V bistvu je še tak, kakršen je bil v početku, v podrobnostih se je seveda nekoliko menjaval.

Tu navajam učne predmete, ki so se učili prva štiri leta. Splošnim izobraževalnim predmetom slede v pregledu strokovni predmeti:

I. razred: slovenski jezik, angleški jezik, latinski jezik, matematika, biologija, gospodinjstvo, zgodovina, telesna vzgoja, petje, anatomija, higiena, nega bolnika.

II. razred: slovenski jezik, angleški jezik, matematika, zemljepis, predvojaška vzgoja, telesna vzgoja, mikrobiologija, higiena, farmakologija, notranje bolezni, kirurgija in prva pomoč.

III. razred: slovenski jezik, angleški jezik, temelji družbene in državne ureditve FLRJ, psihologija in pedagogika, predvojaška vzgoja, higiena, fizkultura, tuberkuloza, dermatologija, otroško zdravljenje.

IV. razred: slovenski jezik, angleški jezik, telovadba, predvojaška vzgoja, nevropsihiatrija, porodništvo in ginekologija, okulistika, zdravstvena prosveta, statistika, zdravstvena zakonodaja, administracija.

Predmeti diplomskega izpita so bili: slovenski jezik, higiena, notranje bolezni, kirurgija in prva pomoč, infekcijske bolezni, otroško zdravljenje.

Videti je, da v prvem razredu še prevladujejo splošno izobraževalni predmeti, v naslednjih letih se pa bolj in bolj umikajo strokovnim. Tudi si slede sorodni predmeti v stvarnem logičnem redu: za biologijo pride mikrobiologija, za psihologijo in pedagogiko nevropsihijatrija itd. Latinščina je samo v I. razredu, pozneje izgine in se pojavi šele v naslednjem štiriletnem ciklu.

Vpis v šolo je bil vsako drugo leto. Prvi diplomski izpit se je vršil ob koncu šolskega leta 1957/58. Napravile so ga razen ene vse učenke, ki so bile tri leta poprej uspešno končale I. razred, 37 po številu.

Drugi diplomski izpit je bil na koncu šolskega leta 1959/60. Od v I. razred leta 1956 vpisanih 32 dijakinj jih je še bilo v IV. razredu 30, vse so diplomski izpit uspešno prestale.

Dne 9. januarja 1960 je izšel odlok, ki je šolo deloma reorganiziral in preimenoval. Poslej se je imenovala Srednja šola za zdravstvene delavce. To ime ima še danes. Načelno je bila dostopna tudi moškim vendar najdemo posameznike samo v razredih za izredne gojence.

Šola je upravno in finančno samostojen zavod. Dopolnilna sredstva za delo šole se lahko zagotove tudi z dotacijami državnih organov, zavodov, gospodarskih in družbenih organizacij ter iz posebnih v ta namen ustanovljenih skladov.

Naloga šole je, da vzgaja zdravstvene kadre s srednjo strokovno izobrazbo in jih praktično usposablja za delo v bolnicah in ambulantno kliničnih zavodih.

Šola ima oddelek za splošno-ambulantno-bolnično smer. Učna baza za to šolo sta splošna bolnica Celje in zdravstveni dom Celje. Notranjo ureditev in delo šole, študij in izpitni režim urejajo pravila šole. Pravila predpiše šolski odbor, potrdi jih pa svet za šolstvo okraja Celje.

Učni program sprejmejo splošna bolnica Celje, zdravstveni dom Celje in šolski odbor v skladu s potrebami okraja. Program potrdita svet za zdravstvo in svet za šolstvo okraja Celje.

Šola se vodi po načelih družbenega upravljanja. Organi šole so šolski odbor, učiteljski zbor in ravnatelj.

Sestav in naloge organov se določijo s pravili šole.

Ravnatelja šole imenuje in razrešuje okrajni ljudski odbor.

Pouk traja štiri leta.

Ob koncu študija je zaključni izpit. Srednja strokovna izobrazba daje pravico do ustreznih nazivov v zdravstveni službi.

Dijaki so redni in izredni. Pogoje za vpis določa šolski odbor. Za vpis je potrebna dokončana osemletka. Reorganizirana šola začne z delom v šolskem letu 1960/61.

Naslednje leto, 16. februarja 1961, je občinski ljudski odbor Celje izdal nova pravila glede internata.

Po teh pravilih se internat preimenuje v »Dom šole za zdravstvene delavce«. Internat mora gojenkam omogočiti izvrševanje praktičnih vaj iz gospodinjstva. Hišni in dnevni red mora biti tak, da v gojenkah goji čut odgovornosti, požrtvovalnosti in pridnosti ter vse ostale etične vrline, ki jih terja poklic medicinske sestre.

Vrednost osnovnih sredstev internata je 2,615.960 din. Internat zastopa in podpisuje Škrabec Slava. Listine finančnega značaja sopodpisuje računovodja Kocmur Lucija.

Internat pri šoli za medicinske sestre v Celju se vpiše v register zavodov s samostojno finančno upravo, ki ga vodi oddelek za finance občine Celje. Ustanovitelj je postal okrajni ljudski odbor Celje z odločbo z dne 3. novembra 1954.

Organ, pristojen za zadeve zavoda, je tajništvo sveta za zdravstvo pri okrajnem ljudskem odboru Celje.

Delovno področje in naloga zavoda: Naloga internata je, da nudi gojenkam hrano in stanovanje v higienskih pogojih. Internat je funkcionalno povezan s šolo za medicinske sestre. Gojenke mora vzgajati za poklic medicinske sestre ter pri tem najtesneje sodelovati pri izvajanju načrta šole.

Ta odlok je vsekakor nastal, ko so vse prvo nadstropje trakta določili za internat, vse drugo nadstropje pa za šolo.

Internat je obstajal do leta 1971. Tedaj so ga ukinili, ker je bolnica sama rabila nove prostore.

V šolskem letu 1966/67 se je na šoli začel redni vsakoletni vpis. Število vsako leto na novo vpisanih gojenk je bilo približno konstantno: 30—40. Do šolskega leta 1966/67 je delalo zaključni (diplomski) izpit pet letnikov, ki so dali skupaj 205 medicinskih sester.

V jeseni 1960 so prvič sprejemali prijavljene v oddelek za odrasle, bolniške sestre in strežnike. Pogoj za sprejem je bila dovršena osemletka in najmanj triletna praksa. Prvič se je prijavilo 20 žensk in 2 moška.

V drugem razdobju šole (po letu 1960) je veljal v glavnem prvotni učni načrt, nekaj izprememb je pa le bilo.

Mesto angleščine se nekolikokrat javlja nemščina. Leta 1965 najdemo v učnem načrtu kot poseben predmet navedeno medicinsko terminologijo. Zanimiv korak je bil narejen v šolskem letu 1968/69, ko je bila latinščina uvedena kot učni predmet ne samo v prvem, ampak tudi v drugem razredu.

Med novimi strokovnimi predmeti srečamo pediatrijo, dietetiko in otorinolaringologijo.

Izpremembe so razvidne iz učnega načrta za leto 1969/70:

I. razred. slovenski jezik, angleški jezik, latinski jezik, zemljepis, biologija, matematika, fizika, kemija, telesna vzgoja, nega bolnikov, gospodinjstvo.

II. razred: slovenski jezik, angleški jezik, latinski jezik, telesna vzgoja, interna medicina, prva pomoč, farmakologija, pediatrija, mikrobiologija, kirurgija, nega bolnikov.

III. razred: slovenski jezik, angleški jezik, obramba in zaščita, telesna vzgoja, interna medicina, kirurgija, infekcijske bolezni, higiena, medicinska psihologija, praksa.

IV. razred: slovenski jezik, angleški jezik, obramba in zaščita, telesna vzgoja, zdravstvena zakonodaja, interna medicina, kirurgija, porodništvo in ginekologija, nevropsihologija, statistika, socialna medicina, hišna nega, praksa.

Učne moči

Slovenski jezik: Franc Sirk, Petrina Ocvirk, Viljem Kralj; *angleški jezik:* Marija Kržan, Tatjana Lesničar, Drago Cvetko; *nemški jezik:* Miha Primc; *latinski jezik:* Rudolf Drobne, Zlatko Bračko; *matematika:* Zdenka Kastelic, Ivan Rebek, Zora Gomiljšček, Mladen Tancer; *biologija:* Jože Rotar; *gospodinjstvo:* Darinka Jošt, Sonja Kosovel, Tončka Nosan; *zgodovina:* Janez Mlinar; *telesna vzgoja:* Zora Oset, Krušič Silva, Cvetka Kroflič; *petje:* Boris Ferlinc, Boris Šinigoj; *zemljepis:* Janez Mlinar, Anton Sore; *temelji družbene in državne ureditve:* Anton Sore; *predvojaška vzgoja:* Ljubo Šega; *psihologija in pedagogika:* Bojan Luzner; *telovadba:* Treo Šega; *administracija:* Franjo Stros, Stane Tratnik, Zdenka Vrščaj; *sociologija:* dr. Anton Sore, *fizika:* Fortunat Turk; kemija: Mihaela Granda; *družbena ureditev FLRJ:* dr. Aleksander Hrašovec; *obramba in zaščita:* Ljubo Šega; *anatomija:* dr. Milan Duncer; *higiena:* dr. Gabriel Hrušovar, dr. Herbert Zaveršnik, dr. Franc Planinšek; *mikrobiologija:* dr. Franc Planinšek; *higiena:* Slava Škrabec, dr. Franc Fludernik, dr. Franc Planinšek; *farmakologija:* dr. ph. Helena Šušteršič, mr. ph. Vida Gašperšič; *notranje bolezni:* dr. Herbert Zaveršnik; *kirurgija in prva pomoč:* dr. Zvonimir Šušteršič; *tuberkuloza:* dr. Avgust Hribovšek; *dermatologija:* dr. Franja Završnik; *otroško zdravstvo:* dr. Aleksander Poznik; *nevropsihijatrija:* dr. Milan Miklavčič, dr. Jurij Zalokar, dr. Zvone Lamovec; *porodništvo in ginekologija:* dr. Franc Kokal, dr. Slavko Peterlin, dr. Rudolf Čik; *okulistika:* doc. dr. Karmen Dereani, dr. Stane Jurko, dr. Janez Vrhovec; *zdravstvena prosveta:* Fina Urbančič; *statistika:* Zvone Odar, dr. Anton Fazarinc, Ciril Kavčič, dr. Vladimir Majer; *zdravstvena zakonodaja:* dr. Aleksander Hrašovec; *nega bolnikov:* Slava Škrabec, Marija Karlin; *infekcijske bolezni:* dr. Janko Lesničar, dr. Zora Brumen, dr. Stane Petrovič; *pediatrija:* dr. Marjan Stegnar, dr. Milena Žele; *zdravstvena vzgoja:* Boža Centrih, Tončka Podgoršek, Marija Karlin; *anatomija in fiziologija:* dr. Janez Marchetti; *interna medicina:* dr. Rudolf Požun, dr. Peter Pejčič, dr. Peter Vovšek; *medicinska psihologija:* Breda Pilih; *kirurgija:* dr. Edo Lakner, dr. Zvonimir Šušteršič; *otorinolaringologija:* dr. Gvido Čadež; *socialna medicina:* dr. Jožko Majhen, dr. Vladimir Majer; *specialna nega bolnikov:* Tončka Podgoršek, Marija Karlin; *hišna nega:* dr. Viktor Rehar; *prva pomoč:* dr. Anton Žuntar.

Učne moči so bile večinoma honorarne: za splošne predmete profesorji, za strokovne predmete pa zdravniki in medicinske sestre, ki so morale napraviti izpit iz pedagogike ter so bile redno nameščene. Pri praksi v bolnici so pomagale bolniške medicinske sestre.

Ohranjene so pogodbe, iz katerih je razvidno, da so nekateri zdravniki in sestre imeli v svojih oddelkih seminarje, deloma tudi predavanja za gojenke: dr. Lakner, Vida Brglez, Zofka Petek, Zora Postnak, dr. Stravsova, dr. Čadež, dr. Milica Gajšek-Zima, dr. Franja Završnik, dr. Janko Lesničar.

V šolskem letu 1966/67 so uvedli vsakoletni vpis. V vseh štirih razredih je bilo vpisanih 100 učenk. Leta 1967/68 jih je bilo 130, leta 1968/69 prav tako 130. Prvi razjred jih je redno imel po 35.

Do leta 1974/75 je diplomiralo 349 medicinskih sester.

V internatu ni bilo mesta za vse gojenke. Leta 1971 je pa bil ukinjen, ker je bolnica rabila prostore. Tedaj je tudi šola sama izgubila nekaj prostorov. Zato so morali v II. nadstropju dva manjša prostora uporabiti za učilnici. Delno so morali celo omejiti sprejem. V šolskem letu 1974/75 se je prijavilo 80 deklet, sprejeli so jih lahko 72. V tem šolskem letu je imel zavod 192 rednih in 60 izrednih gojenk (vmes nekaj izrednih gojencev).

Nujno je potrebna lastna šolska zgradba z internatom. Prikladno mesto bi bilo nasproti bolnici: med posebno šolo in tehnično srednjo šolo.

Ker ni bilo učnih knjig za strokovne predmete, je bilo treba pisati skripta ali uporabljati srbohrvatske učbenike. Dr. Planinšek je napisal učbenik za pouk higiene.

Dne 31. avgusta 1972 je postal ravnatelj prof. biologije Franjo Puncer.

LJUDSKA UNIVERZA — DELAVSKA UNIVERZA

Ljudska univerza je nadaljevanje predvojne ljudske univerze, vendar z zelo razširjenim obsegom delovanja.

Po osvoboditvi je začela neoficielno delati leta 1950. Organizatorji so ji bili: *Anton Aškerc, Vlado Novak, Stane Terčak, Danica Glinšek, Albin Podjavoršek* in *Janko Stanič*. Vodstvo ustanove so poverili *Ivu Švarcu*.

Razen predavanj je že leta 1950 bilo na ljudski univerzi več jezikovnih tečajev: za nemščino, francoščino, esperanto. Pridružila sta se tudi tečaj za stenografijo in strojepisje. Na literarnem večeru so pa čitali svoja dela pisatelji: France Bevk, Mile Klopčič in Matej Bor.

Decembra 1952 je bil z odločbo okrajnega ljudskega odbora ljudski univerzi priznan značaj samostojne ustanove. Prvo predavanje je imel Stane Terčak. Govoril je o XIV. diviziji. Na posebnem diskusijskem večeru so razpravljali o duševnih in živčnih boleznih. Razna druga predavanja so oživljali s slikami, filmi in diafilmi. Pomnožili so število jezikovnih, stenografskih in strojepisnih tečajev. Predavanja so bila v glavni predavalnici na učiteljišču, a tudi po podjetjih. Leta 1953/54 so v okviru ljudske univerze ustanovili posebno mladinsko univerzo.

Leta 1959 je dobila Ljudska univerza pravi značaj okrajne ustanove. Z odločbo okrajnega zbora SZDL in okrajnega sindikalnega sveta Celje

z dne 19. oktobra 1959. Pri tem je dobila službeni naziv »Delavska univerza okraja Celje«.

Dne 17. decembra 1959 so se na seji sestali zastopniki kulturnih in družbenih organizacij; sprejeli so navedeno odločbo in predlagali, da se Ljudska univerza kot delavska univerza prizna kot pravno in finančno samostojen zavod. Za predsednika upravnega odbora so določili *Jožeta Jošta*, tedaj predsednika okrajnega sindikalnega sveta, za ravnatelja pa *Lojzeta Selana* in za sekretarja *Ivana Justineka*. Izrazili so pa željo, da se da ustanovi občinski značaj, saj so nastajale take ustanove tudi po drugih občinah. Tej želji je bilo ustreženo dne 16. februarja 1961, ko je občinska skupščina sprejela sklep, da se ustanova prizna kot »Delavska univerza Celje«.

Okrajni ljudski odbor se je s tem strinjal in je skupaj z občinskim ljudskim odborom dal na razpolago potrebna osnovna sredstva, določil je tudi, da posluje ustanova pod nadzorstvom okrajnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva in okrajnega sindikalnega sveta. Tehniška šola je dala delavski univerzi na razpolago prostore za seminarje in vsa tista izobraževalna dela, ki jih je dotlej opravljal Zavod za napredek gospodarstva.

V zvezi s temi odločbami je Delavska univerza dopolnila svojo organizacijo. Razdelila se je v tri sektorje: *za družbeno-politično izobraževanje* (vodja Miro Mastnak), *za družbeno-ekonomsko izobraževanje* (vodja Štefan Marcijan), *za splošno izobraževanje* (vodja prof. Franjo Jakhel).

Medtem sta v Celju nastala *Zavod za poučevanje tujih jezikov* (vodja prof. Mirko Vivod) in *Združenje študijskih centrov višjih šol* (vodja prof. Viktor Čop). Obe ustanovi sta se leta 1965 priključili Delavski univerzi, kar je potrdila skupščina občine Celje s svojima odlokoma z dne 16. septembra 1965 (za Zavod za poučevanje tujih jezikov) in z dne 24. decembra 1965 (za Združenje študijskih centrov višjih šol).

Po republiškem zakonu so nastale delavske univerze v vseh občinah. Leta 1960 jih je bilo v vsej Sloveniji 75, leta 1970 pa samo 43. Nekatere so se namreč združile, med njimi 1. januarja 1970 celjska, žalska in šentjurska pod vodstvom celjske. Žalska je bila pozneje obnovljena.

Delavska univerza je pravna oseba in je kot taka vpisana v sodni register pri okrožnem gospodarskem sodišču v Celju pod št. reg. lista 62, zvezek X. str. 143.

Republiški sekretariat za prosveto in kulturo je z odločbo 22/5-73 od dne 19. decembra 1973 verificiral Delavsko univerzo za naloge, ki jih trajno opravlja in so določene z ustanovitvenim aktom. Ta akt določa, da delavska univerza opravlja naslednje osnovne dejavnosti:

— ugotavlja potrebe, programira, izobražuje in vrednoti izobraževanje delavcev oziroma občanov, ki se izobražujejo pri delavski univerzi;

— organizira zlasti tiste izobraževalne oblike, ki omogočajo delavcem in občanom izobraževanje pri delavski univerzi;

— organizira zlasti tiste izobraževalne oblike, ki omogočajo delavcem in občanom izobraževanje in izpopolnjevanje idejnopolitičnih, stro-

kovnih in splošnih znanj, ki so potrebna za samoupravljanje, za delo in za osebno življenje delavcev in občanov;

— razvija in izvaja oblike izobraževanja v skladu z zakonskimi predpisi ter strokovnimi navodili pristojnih organov;

— posreduje informacije in spoznanja o izobraževanju odraslih ter nudi andragoško pomoč drugim organizacijam;

— z dogovori in samoupravnimi sporazumi z organizacijami združenega dela organizira in izvaja izobraževanje za njihove potrebe;

— organizira pomoč za individualno učenje ter preverjanje znanj;

— za potrebe izobraževanja nabavlja in posreduje udeležencem izobraževanja ter delovnim organizacijam učila, učne pripomočke in opravlja razmnoževalne storitve.

Za izvajanje svojega programa ima Delavska univerza naslednje študijske enote:

1. *Strokovne šole:* lesno, kovinarsko, gradbeno in elektrodelovodsko, tekstilno tehniško in administrativno.

2. *Center za izredni študij na višjih in visokih šolah,* ki posluje ob sodelovanju z visoko ekonomsko-komercialno, višjo tehniško, višjo pravno in višjo agronomsko šolo v Mariboru, pedagoško akademijo v Ljubljani in višjo šolo za organizacijo dela v Kranju.

3. *Oddelek za prirejanje seminarjev* za člane samoupravnih organov in vodij sindikalnih organizacij, za družbeno politične seminarje za prosvetne delavce, za seminarje za na novo sprejete člane ZK.

4. *Oddelek za prirejanje predavanj* družbenopolitične in ekonomske vsebine ter tečajev za strokovno izobraževanje: kurjačev centralnih naprav, skladiščnikov, voznikov viličarjev, varilcev; za strojepisje, za tehnično risanje, za varstvo pri delu, za interno kvalifikacijo; za seminarje za proučevanje psihologije potrošnika, za šole za specializirane poklice in seminarje za funkcionalno izobraževanje kadrov v gospodarstvu.

5. *Osnovno šolo za odrasle,* tečaje tujih jezikov (za angleščino, nemščino, italijanščino, francoščino in ruščino), pripravljalne tečaje za vpis na višje in visoke šole, seminarje za strokovne izpite prosvetnih delavcev, šolo za starše, šolo za življenje, gospodinjski pouk, tečaje o kozmetiki, tečaje o uporabi in vzdrževanju gospodinjskih strojev, razna predavanja za občane.

Posamezni profesorji organizirajo in vodijo:

Hasan Besimi in *Zlata Zupančič* — sektor za šolanje delegatov in družbenopolitično usposabljanje odraslih; *Silva Železnik* — sektor za izobraževanje po programu višjih in visokih šol; *Janez Kranjc* in *Anton Lesjak* — sektor za srednje tehniške in delovodske ter sploh poklicne šole.

Vodje sektorjev se ravnajo po navodilih matičnih šol (v Mariboru, Kranju).

Za vse oblike tečajnega izobraževanja skrbita *Gerhard Skaza* in *Reinhold Jelen.*

Prvemu direktorju *Lojzetu Selanu* je leta 1970 kot vodja zavoda sledil *Viktor Opaka.*

V začetku šolskega leta 1978/79 je pa za njim prevzel vodstvo *Milan Štumberger*, dipl. andragog in industrijski pedagog.

Na zavodu je v celoti zaposlenih 20 delavcev. Delajo na osnovi samoupravljanja in ob soodločanju zunanjih predstavnikov in izvoljenih organov.

Število študirajočih letno raste.

Leta 1976 je obsegala celotna dejavnost:

— na družbenopolitičnem usposabljanju 124 šol, seminarjev, tečajev, predavanj s 5.067 slušatelji in 2.203 izobraževalnimi urami,

— na področju izobraževanja za delo in delovne funkcije 40 tečajev s 1.071 slušatelji in 3.935 izobraževalnimi urami,

— na šolskih oblikah (srednje, višje in visoke šole) 51 oddelkov s 2.274 slušatelji ter 13.674 izobraževalnimi urami.

Skupno je bilo torej: 19.812 izobraževalnih ur in 8.413 vključenih udeležencev.

Razen direktnega izobraževanja so andragoški in drugi delavci delavske univerze opravili mnogo nalog, ki nimajo neposrednega izobraževalnega značaja, so pa potrebne, ker zagotavljajo rast kvalitete izobraževanja.

Delavska univerza se vzdržuje s šolnino, ki jo plačujejo bodisi slušatelji osebno, bodisi ustanove, kjer so zaposleni. Neugodno je, da nima enotne stavbe in dela v najetih predavalnicah, trenutno v hiši Cankarjeva 1, ki jo upravlja Zavod za izobraževanje, deloma (že drugo leto) v Celjskem domu na Titovem trgu in drugod.

V šolskem letu 1976 je uporabljala poleg skromnih upravnih prostorov 32 učilnic. To seveda silno otežkoča pedagoško delo.

KULTURNA DEJAVNOST

ZAVOD ZA VARSTVO SPOMENIKOV

V Avstriji so imeli za konservatorsko službo deželne in okrajne konservatorje. V stari Jugoslaviji je za vso Slovenijo vršil konservatorsko službo dr. France Stele v Ljubljani. V novi Jugoslaviji so bili izprva nepoklicni konservatorji za posamezne okoliše. Nato so prešli na konservatorske urade. Za vso Spodnjo Štajersko je bil ustanovljen skupni konservatorski urad v Mariboru.

Leta 1954 je bil za celjsko regijo določen poseben referent, ki je bil dodeljen okraju. Mesto je dobil *Jože Curk*. Curk je bil priden in nagel delavec. Sestavil je za vse področje register vseh v poštev prihajajočih stavbnih in drugih likovnih spomenikov. Nekatere je natančneje opisal, npr. celjsko staro grofijo in celjski stari grad. Napisal je tudi nekaj umetnostno-zgodovinskih pregledov za posamezne regije.

Ko je Jože Curk leta 1960 odšel v Maribor, je skrb za spomenike celjskega področja začasno prevzel mariborski zavod. Ta je poskrbel, da so se opravila ohranitvena dela na ostankih kartuzijske cerkve v Žičah, znamenitem spomeniku gotske umetnosti.

Leta 1962 je bil z odločbo skupščine občine Celje dne 3. maja ustanovljen Zavod za spomeniško varstvo, kot soustanoviteljice so pristopile občine Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje, Šoštanj in Žalec. Za ravnatelja je bil imenovan *Ivan Stopar*. Pričel je z delom 1. januarja 1963.

Kot sodelavca so mu dodelili: fotografa Viktorja Berka (1963—1969) in Betko Cepuš kot tajnico in računovodjo (1963—). Razen tega so delali v zavodu še naslednji sodelavci: Emil Dolžan, fotograf (1963—1965), Anton Koštomaj, tehnik (1964—1965), Viktor Povše, akademski slikar in restavrator (1964—1966), Anton Podkrižnik, rezbar (1964—1966), Miša Logar, konservator (1969), Anka Aškerc, konservator (1969—), Roman Fonda, dokumentarist (1970—), Ivan Gričar, gradbeni tehnik (1972—), Lenka Molek, arhitekt (1974—1976), Branka Primc, konservator (1976—).

Anka Aškerc je 1. januarja 1975 kot ravnateljica prevzela vodstvo. Ivan Stopar, ki je leta 1976 kot umetnostni zgodovinar postal doktor, je ostal na zavodu.

Delo zavoda:

Opravljanje z zakonom določene osnovne dejavnosti. Sodelovanje pri obnovi spomenikov, izdelava elaboratov za potrebe urbanistične službe (za urbanistične programe, zazidalne načrte itd.), sodelovanje pri posegih znotraj historičnih aglomeracij.

Pomembnejše akcije

Šmarje pri Jelšah, kapele sv. Roka

Vse kapelice so bile na novo prekrite s škriljem. Akcija se nadaljuje.

Sv. Barbara pri Šmarju

V prezbiteriju so bile odkrite in prezentirane renesančne freske.

Bistrica ob Sotli

Zavod je strokovno sodeloval pri odkrivanju gotskih fresk v prezbiteriju in prezentaciji stavbe.

Lemberg pri Šmarju

Saniran in prezentiran je bil stari trški rotovž.

Marija Gradec

Prezentirana je bila notranjščina. Vzporedno so bile odkrite in obnovljene freske v sklepu prezbiterija in na oboku ter restavriran renesančni oltar.

Svibno — župnijska cerkev

Pričela so se sistematična sanacijska in prezentacijska dela.

Sevnica — grad

Zavod sodeluje pri sistematičnem urejanju in prezentaciji gradu. V sklopu teh prizadevanj so bile v enem izmed stolpov odkrite baročne freske s prizori štirih letnih časov.

Celje — opatijska cerkev

Sodelovanje in konservatorsko spremljanje vseh sanacijskih in prezentacijskih del.

Celje — stari grad

Pričetek sistematičnih raziskovalnih, sanacijskih in prezentacijskih del. Arheološko je bilo raziskano celotno grajsko jedro, pričela se je sanacija Friderikovega stolpa, statično je bilo sanirano južno obrambno zidovje ob grajskem jedru.

Svetina — taborna cerkev

Urejena in statično sanirana je bila celotna stavba. Obnovljena je bila streha nad prezbiterijem in zvonikova kapa, prezentirana je bila notranjščina.

Lemberg pri Dobrni

Obnovljena je bila streha nad grajskim stolpom in sodna dvorana.

Podsreda — grad

Obnovljena je bila streha na celotnem gradu.

Podčetrtek — grad

Obnovljena je bila streha na celotnem gradu.

Slake pri Podčetrtku, cerkev Marije na Pesku

Obnovljena je bila zvonikova kapa, obnovljena celotna streha na stavbi in drenaža.

Vitanje — župnijska cerkev

Zavod je strokovno sodeloval pri prezentacijskih delih prezbiterija.

Slovenske Konjice — župnijska cerkev

Zavod je strokovno sodeloval pri prezentaciji stavbe in odkrivanju fresk v njeni notranjščini.

Sladka gora — župnijska cerkev

Zavod je strokovno sodeloval pri obnovi baročne arhitekturne poslikave na zunanjščini.

Sv. Rozalija pri Šentjurju

Zavod je sodeloval pri restavraciji in delni rekonstrukciji rezljanih baročnih vrat.

Velenje — grad

Zavod sistematično sodeluje pri ureditvenih delih.

Knežec — Kidričeva domačija

Sodelovanje pri sanaciji in prezentaciji objekta.

Sveta gora nad Bistrico ob Sotli

Strokovno sodelovanje pri ureditvenih delih na celotnem kompleksu in posebej pri odkrivanju gotskih fresk v kapeli sv. Boštjana in renesančnih fresk v Lurški kapeli.

Slovenske Konjice

Očiščevalna dela na celotnem kompleksu starega grajskega jedra. Najnujnejša zavarovalna dela na razvalini.

Brunk nad Radečami

Obnova strehe na podružnici.

Planina pri Sevnici

Sodelovanje pri ureditvenih delih na gradu.

Sv. Jošt nad Dreto

Odkrivanje fresk v prezbiteriju.

Podrobnejša poročila o strokovnem sodelovanju zavoda v okviru različnih obnovitvenih del na spomenikih so bila objavljena v Varstvu spomenikov.

Šmiglova zidanica

Sodelovanje pri sanaciji in prezentaciji objekta.

Celje — Joštov mlin

Sodelovanje pri obnovi in prezentaciji fasade.

Trebče

Sodelovanje pri ureditvenih delih v spominskem parku.

Dokumentacijska dejavnost

Dokumentacija gotske plastike, gotskih fresk, plastike 17. in 18. stoletja.

Sistematično tehnično snemanje pomembnejših spomeniških objektov: meščanskih hiš, gradov, sakralnih objektov.

Marsikatero delo je za zavod opravil akad. slikar *Viktor Povše*. Tako je restavriral freske v Marija Gradcu, v sevniškem gornjem gradu, v cerkvi sv. Barbare pri Šmarju, v vitanjski župnijski cerkvi. Oltarje v Marija Gradcu je pa restavriral Anton Podkrižnik. Sicer je pa Viktor Povše restavriral še več drugih cerkev, tako cerkev sv. Trojice na Čimernem pri Radečah in sv. Križa v Svibnem, zlasti pomembno pa je njegovo restavratorsko delo v celjski opatijski cerkvi (strop, presbiterij, kapela Matere božje), ki se mu še pridružuje delo v Marijini cerkvi na zaradi ognja poškodovani Schifferjevi sliki.

Ustvarjen je bil razvid nad posamičnimi spomeniškimi zvrstmi na celotnem območju, ki ga zavod pokriva. Izdelana je bila kartoteka zgodovinskih in arheoloških spomenikov, spomenikov NOB in delavskega gibanja, nad grajsko, sakralno in pomembnejšo meščansko arhitekturo. Etnološka topografija je bila izdelana za območja občin Šmarje pri Jelšah, Šentjur in Velenje, topografsko pa so bili še posebej obdelani premični in nepremični sakralni spomeniki na območju občin Sevnica, Laško — desni breg Save, Trbovlje in Hrastnik. Topografsko gradivo s popisom sakralnih spomenikov, ki ga je obdelal Jože Curk, je zavod izdal v devetih zvezkih. Ti obsegajo popis spomenikov na območju občin Celje, Velenje, Laško, Slovenske Konjice, Šmarje pri Jelšah, Šentjur, Žalec in Mozirje.

Zavod je izdelal spomeniškovarstvena izhodišča za urbanistične dokumente občin, ki jih pokriva s svojo dejavnostjo. O istih predmetih je Jože Curk pisal tudi v Celjskem tedniku (1958 itd.).

Dr. Ivan Stopar je pripravil spomeniške vodnike za grad Celje, opatijsko cerkev v Celju, mesto Celje, Vrbovec z okolico, Rogaško Slatino,

Velenjski grad, Šalek, Slovenske Konjice, Žalec z Novim Celjem, Dobrno, Bistrico ob Sotli, Svetino in Vitanje. V periodičnih glasilih (Celjski zbornik, Savinjski zbornik, Varstvo spomenikov, ČZN) je izšlo več strokovnih razprav, ki so jih pripravili sodelavci zavoda.

POKRAJINSKI MUZEJ

Celjski muzej, ustanovljen leta 1882, je bil nastanjen v prostoru, ki je zavzemal skoraj vse drugo poslopje nekdanje glavne šole na Slomškovem trgu, nasproti opatijski cerkvi. Prostor je bil hkrati skladišče. Z leti se je v njem nabralo precej muzejskih predmetov, ki so dragoceni še danes. Med prvo vojno so bili vsi predmeti v dvorani, kjer je bil muzej nastanjen, zmetani na kup, kajti dve tretjini prostorov je zavzela vojska. Dragoceni spomeniki lapidarija so bili prav tako brez reda nakopičeni na dvorišču pod propadajočo streho. Vse predmete je bilo treba na novo identificirati in urediti. Delal je predsednik Muzejskega društva, občina je dala najpotrebnejša finančna sredstva. Vendar si je muzej pridobil precej rimskih izkopanin: iz Rimskih Toplic, iz Gorenja, z Rifnika, ostanke luteranske cerkve v Govčah, razkril je rimsko vilo na Vrheh pri Šmarjeti, zidovje v Šmartnem v Rožni dolini, rimski oporni zid nad parkom pod planoto Miklavškega hriba, relief ob vhodu v Lemaićevo vilo na križišču Aškerčeva ulica—Vrtna ulica, tlak rimske ceste pred sedanjo Kovinotehno. Zlasti je pa pomembno odkritje Potočke zijalke, delo prof. dr. Srečka Brodarja. Artefakti (uporabni ljudski izdelki) iz zijalke so se ohranili v muzeju. To pa ne velja za ogromne količine skeletov in skeletnih ostankov jamskega medveda, ki jih je bila polna velika učna soba stare gimnazije na južni strani opatijske cerkve. Februarja 1945 je avionska bomba porušila trakt gimnazije, ki je pokopal pod seboj vse medvedje kosti. Ni jih bilo mogoče rešiti. Prof. Ivan Mlinar je pa odkopal rimske stavbne ostanke v Završju nad Bizeljskim, ki so pomembni za staro preteklost Posotlja, mejnega področja med Norikom in Panonijo.

Po vojni je Muzejsko društvo sicer obnovilo delo. Toda leta 1946 je republiško ministrstvo poslalo v Celje umetnostnega zgodovinarja *Antona Stupico*, ki je kot ravnatelj prevzel vodstvo muzeja. Ko so obnovili staro grofijo, so dali muzeju zahodni del pritličja, prvo nadstropje in podstrešje za skladišča. Tja so prenašali zbirke iz starega prostora. Lapidarij so pa premestili še pozneje, ko je vinska trgovina izpraznila klet in so jo preuredili tako, da tudi kot prostor izredno dviga učinek razstavljenih spomenikov in stavbnih ostankov (1963). Preureditev so lahko dokončali, ko so po dograditvi trakta k stari grofiji dobili na razpolago tudi pritličje novega trakta z lepimi in ustreznimi prostori za upravo in arheološko zbirko. A. Stupici je leta 1964 sledil kot ravnatelj *Marjan Ravnikar*, po njegovi upokojitvi leta 1971 je pa na osnovi izvolitve postala ravnateljica arheologinja *Vera Kolšek-Berce*, ki vodi zavod še danes.

Med leti 1946—1955 so se v muzeju formirali sledeči oddelki: *oddelek za arheologijo, oddelek za umetnostno in kulturno zgodovino, oddelek za etnologijo.*

Oddelek za arheologijo ima sledeče zbirke: prazgodovinsko s posebnim poudarkom na najdbah iz Potočke zijalke in z Rifnika, antično zbirko z lapidarijem in numizmatiko.

Po drugi svetovni vojni so se arheološka izkopavanja razmahnila. Muzej raziskuje že 20 let na Rifniku, kjer je poleg prazgodovinske naselbine s tremi grobišči še antična, ki sega do preseljevanja narodov. Dragoceno je grobišče iz tega časa. Eno največjih odkritij v povojnem času je antično grobišče v Šempetru v Savinjski dolini. Rekonstruirane grobnice so na kraju samem, ves inventar grobov pa hrani muzej, kjer je bil preučen in izide gradivo v posebni publikaciji.

Pri intenzivni gradnji v Celju je muzej opravil 7 večjih zaščitnih izkopavanj: v Ključavničarski, Zidanškovi, Gubčevi, Vrtni, Kocbekovi, Stanetovi in Muzejski ulici. Večja arheološka dela so bila opravljena tudi ob regulaciji Savinje v Celju. Vsi izsledki so objavljeni v strokovnih glasilih.

Leta 1946 je *arheološki oddelek* dobil svojo stalno razstavo, ki se je omejevala na en sam prostor, leta 1956 se je razstava razširila na tri prostore, leta 1969 pa je dobila svoj današnji prostor v pritličju Študijske knjižnice. Razstava je moderno urejena in ima tiskan vodnik. Vodnik po razstavi ima tudi lapidarij, ki je urejen v 10 prostorih v kleti Stare grofije in na Muzejskem vrtu. Oddelek je priredil vrsto občasnih razstav.

Prvega kustosa za arheologijo je dobil muzej leta 1947, bil je to *dr. Rudolf Bratanič*, strokovnjak za numizmatiko, ki je v času svojega službovanja (do 28. 2. 1951) uredil muzejsko numizmatično zbirko.

1. marca 1951 je nastopil službo v muzeju *Lojze Bolta*, dipl. arheolog, ki je prevzel delovno mesto kustosa za prazgodovino in staroslovansko arheologijo. Leta 1972 je dobil naziv višjega kustosa, leta 1974 pa naziv muzejskega svetovalca.

1. 9. 1955 je zasedla delovno mesto kustosa za klasično arheologijo *Vera Kolšek*, dipl. arheologinja.

Leta 1972 je prejela naziv višjega kustosa, leta 1974 pa muzejskega svetovalca. Poleg tega je od aprila 1971 ravnateljica muzeja.

Oddelek za umetnostno in kulturno zgodovino

Svoje osnove je dobil oddelek že takoj ob ustanovitvi muzeja, kajti poleg arheoloških je takratni muzej zbiral predmete tudi s tega področja. Po drugi svetovni vojni je oddelek doživel velik razmah in formirale so se sledeče zbirke:

— umetnostno-zgodovinska zbirka s slikami in kipi od srednjega veka do 20. stoletja s posebno zbirko celjskega baročnega kiparja Ferdinanda Galla;

— zbirka stare grafike domačih in tujih avtorjev s posebno zbirko vedut Celja in okolice;

— kulturno-zgodovinska zbirka z zbirko orožja in zbirko stare libojske keramike (Schütz, Nemški dol, Gotovlje).

Oddelek si prizadeva, da bi zbral čim več gradiva za prikaz zgodovine Celjskih grofov.

Prva stalna razstava v Stari grofiji je obsegala 5 razstavnih prostorov. S postopno adaptacijo stavbe se je obseg razstave spreminjal. Občasno je bila razstava tudi deponirana. Dokončna postavitev se je začela uresničevati z ureditvijo srednjeveške sobe, sobe Celjanov, Gallove sobe in dokončno z letom 1974, ko je bilo celotno prvo nadstropje Stare grofije urejeno s stalno razstavo oddelka in odprto za javnost. Stalna razstava ima svoj vodnik.

Oddelek je opravil pomembna dela v zvezi s sistematično ureditvijo celotnega fonda (selitve in urejevanje depojev, celotna inventarizacija in zaščita najbolj ogroženih eksponatov). Izdelanih je veliko študij, predvsem v zvezi z domačimi muzealijami. Študije so bile že objavljene.

Oddelek je priredil v letih 1955—1975 49 samostojnih občasnih razstav v Celju in drugih krajih države, sodeloval pa je z gradivom tudi na razstavah republiškega značaja. Oddelek opravlja določene naloge na področju sodobne likovne umetnosti na teritoriju celjske regije.

1. maja 1955 je oddelek dobil kustosa za umetnostno in kulturno zgodovino, in sicer *Mileno Moškon,* dipl. umetnostno zgodovinarko. Leta 1972 je dobila naziv višjega kustosa, leta 1974 pa naziv muzejskega svetovalca.

Oddelek za etnologijo se je formiral po letu 1950. Svojo stalno razstavo je dobil leta 1957, ki pa je bila deponirana že leta 1962 zaradi adaptacijskih del na Stari grofiji. Razstava je načrtovana v pritličju grofije, ko bodo usposobljeni prostori.

Pri preučevanju terena je delal muzej v etnografskih ekipah. Prvo je vodil *dr. France Kotnik,* ki je obdelala Gornji grad z okolico, Jurklošter z okolico in Šmarje pri Jelšah z okolico. Pozneje je vodil ekipo univ. *prof. dr. Vilko Novak.* Ta ekipa je obdelala Šentvid nad Šoštanjem z okolico, Bele vode in Luče z okolico. Od leta 1958 je vodil etnografsko ekipo muzej sam s pomočjo študentov etnologije in arhitekture. Ekipa je delala na področju Zadrečke doline, Zgornje Savinjske doline, na Dobrovljah in Svetini. Slovenski etnografski muzej pa je preučeval Vitanje z okolico.

Šele 1. 8. 1973 je dobil oddelek kustosa za etnologijo, *Vladimirja Slibarja,* dipl. etnologa.

Oddelek ima sledeče zbirke:

— narodopisno zbirko celjskega območja s posebno zbirko panjskih končnic iz Zgornje Savinjske in Zadrečke doline, ljudskih in lončarskih izdelkov;

— izvenevropsko zbirko Alme Karlinove;

— azijsko zbirko.

Študije s terena so bile objavljene v Kotnikovem in Celjskem zborniku. Oddelek je pripravil iz svojega materiala več samostojnih občasnih razstav, sodeloval pa je tudi na republiških razstavah.

O novih in zanimivih pridobitvah kustos redno poroča v celjskem Novem tedniku.

MUZEJ REVOLUCIJE

Leta 1950 je bil v pokrajinskem muzeju ustanovljen in 27. aprila 1951 odprt oddelek za zgodovino NOB. Stane Terčak, udeleženec pohoda XIV. divizije, je dobil nalogo, da ga izpopolni in uredi. Začelo se je intenzivno delo. Stane Terčak se je oprl na organizacijo Zveze borcev. Zveza borcev je izdala proglas, s katerim je pozivala ljudi, naj začno zbirati gradivo. Hkrati je po svojih krajevnih organizacijah začela popisovati žrtve vojne. S tem v zvezi je postavila tudi več spomenikov in napisnih plošč žrtvam okupatorskega terorja in padlim borcem. Glavno delo je pa opravil Terčak sam. Priredil je tudi več razstav. Posebno pomembno ob priliki prireditve »Štajerska v borbi«, ki je bila 18. septembra 1954 na Ostrožnem.

Za dvajseto obletnico začetka narodnoosvobodilne borbe je pa priredil veliko potujočo razstavo, ki je obšla večje kraje v celjski regiji od Solčave do Rogaške Slatine. Leta 1962 je skupščina mestne občine sprejela sklep, da se zbirke preneso v poslopje bivšega magistrata na Trgu V. kongresa in naj kot celota dobijo ime Muzej revolucije.

Inž. arh. Dušan Samec je napravil načrt za smotrno obnovo stavbe, kiparja Vladimir Štoviček in Stojan Batič sta poskrbela za plastični okras. V decembru 1963 je bil muzej odprt. Dne 27. novembra 1965 so dodali še stalno spominsko razstavo v Starem piskru, ki so jo popestrili z umetniškimi stvaritvami kiparjev Petra Černeta in Cirila Cesarja.

Stane Terčak se je kot bivši učitelj po posvetu s pedagoškimi strokovnjaki odločil, da s pomočjo magnetofonskega traku ob spremljavi glasbe podaja v lepi in jasni obliki mladini razlago predmetov, ki jih opazujejo.

Lepo preurejeni prostori v pritličju stavbe so namenjeni občasnim razstavam, ki so v zvezi z NOB.

Ob otvoritvi muzeja je bil za ravnatelja imenovan *Florijan-Cveto Pelko*, njegov glavni sodelavec je pa ostal Terčak, ki je sicer znan kot najuspešnejši pisec razprav o narodnoosvobodilni borbi v celjski regiji, razprav, ki so podane z estetskim čutom in s smislom za realni prikaz dejstev. Nekatera večja dela je izdal v sodelovanju z ravnateljem mariborskega NOB muzeja.

Leta 1969 je Pelko stopil v pokoj in ravnateljstvo je 1. aprila prevzel *prof. Jože Marolt*. Stane Terčak se je leta 1972 preselil v Maribor, vendar se študiju narodnoosvobodilne borbe na celjskem področju ni odrekel. Smrt je leta 1976 prekinila njegovo nadaljnje delo.

Za prof. Maroltom je 1. junija 1974 kot ravnatelj prevzel vodstvo muzeja *prof. Stanislav Mrvič*, ki je bil že poprej muzejski kustos. Stanislavu Mrviču je leta 1978 sledil *prof. Emil Lajh*, dotlej kustos.

Delavci v Muzeju revolucije Celje:

Stane Terčak, strokovni sodelavec, od 1. 1. 1964 do 31. 12. 1970; Kristjana Mejavšek roj. Dobnik, tajnica-dokumentator, od 1. 1. 1964 dalje; Marija Božič roj. Poličnik, snažilka, od 1. 1. 1964 do 31. 8. 1972; Ivan Božič, čuvaj, od 1. 1. 1964 do 31. 3. 1972; Florijan-Cvetko Pelko, ravnatelj, od 1. 4. 1964 do 31. 3. 1969;

Ema Rebek roj. Grossmann, honorarni računovodja, od 15. 1. 1965 do 28. 2. 1973; Alojz Požun, kustos, od 1. 11. 1966 dalje; Krista Jelen, honorarni računovodja, od 1. 3. 1973 dalje; prof. Jože Marolt, ravnatelj, od 1. 4. 1969 do 15. 5. 1974; prof. Stane Mrvič, kustos, od 1. 2. 1971 do 31. 5. 1974; od 1. 6. 1974 ravnatelj do 31. 8. 1978; Ivan Javornik, hišnik, od 1. 4. 1972 do 2. 9. 1978; Marta Javornik roj. Cerar, snažilka, od 1. 9. 1972 dalje; prof. Emil Lajh, kustos od 1. 9. 1975 do 31. 8. 1978; ravnatelj od 1. 9. 1978 dalje; prof. Gvido Stres, kustos, od 1. 9. 1978 do 19. 8. 1979; Albert Rojc, hišnik, od 1. 9. 1978 dalje; prof. Janez Šumrada, kustos, od 1. 10 1978 dalje; prof. Jože Vurcer, kustos, od 1. 9. 1979 dalje.

Uslužbenci muzeja (Stane Terčak, Lojze Požun, Jože Marolt, Stane Mrvič, Emil Lajh, Gvido Stres in Janez Šumrada) so napisali več daljših in krajših spisov, ki obravnavajo zgodovino delavskega gibanja, zlasti pa trpljenje med okupacijo in narodnoosvobodilno borbo na širokem celjskem področju in so trdna podlaga za nastajajoče sintetično delo o dobi, ki je zahtevala ogromne žrtve in skrajni napor ljudskih sil.

Med zunanjimi sodelavci muzeja omenjam *Franja Fijavža,* ki zlasti pridno in uspešno zbira spominsko gradivo med ljudmi na področju mesta, v Savinjski dolini in na Kozjanskem. Pomembna je tudi pomoč, ki jo je muzeju dala *Zveza borcev,* čuvarica slavnih tradicij.

Velikega vzgojnega in poučnega pomena so bile tudi občasne razstave, ki jih je muzej leto za letom prirejal v svojih pritličnih in za take razstave zelo primernih prostorih. Na njih je predstavil obiskovalcem zaslužne može, borbene oddelke in njih junaška dejanja, tragične in herojske dogodke v narodnoosvobodilni vojni; poleg tega je pa posegel tudi v prikaze pomembnih kulturnih dejavnosti.

Razstave: Slavko Šlander (1966), Narodni heroj Dušan Kveder-Tomaž (1967), Veliki oktober (1967), Koroška v borbi (1967), Boris Kidrič (1968), Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945 (1968), Štirinajsta udarna divizija (1969), Peta prekomorska brigada (1969), Koncentracijsko taborišče Auschwitz (1970), Razvoj Celja v obdobju 1945—1970 (1970), Vietnam (1971), Nemška koncentracijska taborišča (1971), Štajerska in Koroška v osvobodilnem boju (1971), Druga grupa odredov (1972), Partizanska saniteta v Sloveniji (1973), Šlandrova brigada (1973), Pohod XIV. divizije itd.

Likovne razstave: Partizanska grafika akademskega slikarja Božidarja Jakca (1964), Dore Klemenčič-Maj, slike iz narodnoosvobodilne borbe (1964), Franjo Golob in Lojze Šušmelj (1965), Risbe in grafike Staneta Kumra (1966), Vladimir Štoviček, plakete in portreti znamenitih osebnosti iz narodnoosvobodilne borbe ter iz povojne družbene obnove (1966), spominska razstava akademskega slikarja Alberta Sirka (1967), spominska razstava slik Moše Pijade (1969), Otroške risbe o temi NOB (1971), Osnutki za spomenik Slavka Šlandra (1971), Narodnoosvobodilna borba v delih likovnih umetnikov Jugoslavije (1972) itd.

Dislocirane razstave Muzeja revolucije Celje:

1. Spominska soba in dvorišče v Starem piskru odprta 27. 11. 1965.
2. »Boris Kidrič« na Knežcu pri Rogaški Slatini, prva postavitev 1. 5. 1970 — popolnoma prenovljena 10. 4. 1978.
3. »Kozjansko med NOB« na Knežcu pri Rogaški Slatini — 10. 4. 1978.
4. »Koroška med NOB« — Osnovna šola Solčava — 24. 10. 1971.
5. »Frankolovski zločin« — Osnovna šola Slovenske Konjice — 1972.
6. »Slavko Šlander« — Osnovna šola Prebold — 1968.
7. »Ukradeni otroci« — I. osnovna šola Celje — 1973.
8. »I. celjska četa« — Osnovna šola I. celjske čete v Celju — 1975.
9. Partizanska bolnišnica »ZIMA« v Dramljah — 1976.

10. »I. partijska konferenca KPS leta 1938« v Šmiglovi zidanici nad Grajsko vasjo pri Preboldu — 1978.
11. »Kozjansko med NOB« — Osnovna šola Lesično — 1978.
12. »II. konferenca KPS« v Joštovem mlinu pri Celju — 1979.
13. »Kapitulacija« v Topolšici — 1980.

KNJIŽNICE

Mestna ljudska knjižnica

Predvojno lepo mestno knjižnico, ki je imela prostore na Šlandrovem trgu, je okupator popolnoma uničil. Osnoval je svojo knjižnico na Glavnem (zdaj Tomšičevem) trgu. Čim se je predmetna učiteljica matematike in fizike *Vera Levstikova,* ki je pred vojno knjižnico brezplačno oskrbovala, vrnila domov, je s pomočjo sindikatov po podjetjih in privatnikih brezplačno nabrala 1.810 knjig. Izposojala jih je trikrat na teden. Ko je prevzela mesto ravnateljice na II. gimnaziji, je vodstvo knjižnice za kratko dobo prevzela *Marica Rode.* Njej je v jeseni 1946 sledil *Franc Jovan,* a njemu *Zlatko Deniša.* Knjižnica je uspevala. V letu 1947 se je nabralo precej sredstev: mestni ljudski odbor je dal 5.000 din, sindikat je nabral za knjižnico 12.000 din, izposojnina je prinesla 44.000 din. Tako je bilo mogoče kupiti precej knjig. Razen tega so zopet nabirali po hišah in študijska knjižnica je izročila ljudski 3.287 knjig. V tem letu je imela knjižnica 1.287 rednih članov in 9.483 obiskov. Deniši je morala pomagati žena Justina.

Leta 1948 se je knjižnica preselila v preurejene kavarniške prostore na Titovem trgu, nasproti hotela Evropa. Število knjig se je povzpelo na 5.710, dvignilo se je za 73 %. Izposojnina in podpora mestnega ljudskega odbora sta znašali 80.000 din, okrajni sindikalni svet je prispeval 50.000 din. Med obiskovalci knjižnice je bilo 40 % dijakov in učiteljev, 30 % nameščencev in 25 % delavcev.

Leta 1949 je vodstvo knjižnice začelo prirejati književne večere, deloma v prostorih centralne knjižnice in čitalnice, deloma v manjših knjižnicah. Večeri so bili posvečeni spominu književnikov. Na njih so govorili o njihovem življenju, čitali njihove spise in recitirali njihove pesmi. Spored je poživljala glasba: igrali so tamburaši SKUD France Prešeren, pel je vaški kvintet ali igral Sancinov godalni kvintet.

V Celju je bilo tedaj *še 25 manjših knjižnic.* Najboljše so bile: Delavska v Gaberju, tovarniška v Tkalnici hlačevine (Metka), v Cinkarni, delavska pri rudniku in apnenici v Pečovniku, zadružna v Medlogu (na Babnem), podružnična v Zavodni. Vodja ljudske knjižnice je imel obveznost, da gleda tudi na stanje drugih ljudskih knjižnic v občini.

V centralni knjižnici se je že leta 1949 število članov dvignilo na 3.000. Temu primerno se je dvignila vpisnina. Knjižnica je dobila nove prostore. Imela je poleg slovenskih še ruske, srbske, nemške in francoske knjige. Število članov se je dvignilo na 4.000, obiskov na 41.448. Dnevno so bili na razpolago časopisi in revije. Čitalnica je bila stalno polna, otroci in dijaki so imeli za čitanje poseben oddelek.

V letu 1950 sta bila v Celju dva krajša tečaja za knjižničarje, na daljši tečaj v Rogaško Slatino so pa poslali iz Celja 5 knjižničarjev.

Deniša je dobil priznanje v obliki Prešernove nagrade. Bil je po poklicu izučen fotograf, a je imel čut za kulturo in ljubezen do lepe knjige. Leta 1954 je postal direktor mestnega podjetja Foto ideal.

Vodstvo knjižnice je prevzela *Marica Frece,* znana borka za OF, ki se je po vrnitvi iz internacije vneto kulturno udejstvovala. Preden je prevzela vodstvo knjižnice, je delala v raznih družbenih organizacijah.

Od 1954 do 1962 je knjižnica delovala v prostorih nekdanje Južnoštajerske hranilnice na Cankarjevi c. 13, leta 1962 pa se je preselila v *nove prostore na Šlandrovem trgu* poleg gledališča. Tu so bili prostori primerni in ustrezno opremljeni, tako da se je knjižnica lahko razvila v lepo kulturno ustanovo. V novem poslopju na nasprotni strani trga so kot njen odsek namestili *Pionirsko knjižnico,* ki je bila poprej v Čuprijski ulici poleg Evrope, ustanovilo jo je Društvo prijateljev mladine. Leta 1956 je mestni ljudski odbor potrdil knjižnični statut. Leta 1966 je Marica Frecetova stopila v pokoj. Tedaj je postal ravnatelj knjižnice *prof. Anton Aškerc,* dotlej ravnatelj učiteljišča. Leta 1974 se je knjižnica upravno združila s Študijsko knjižnico.

Osebje v obdobju Marice Frecetove in Antona Aškerca: Ivanka Smola, Viktorija Šekoranja-Vajdetič, Nada Završnik, Franc Kink, Slava Marinček (1963—1978), Helena Luževič (1964—1973), Tea Sušec (1964—1971), Rezika Krajnc (1964). Marija Berk (1956—1959, 1972—1973), Pavla Arzenšek (1954—1965), Marjanca Pečar (1965—1971).

Ljudska knjižnica DPD Svoboda

Leta 1952 je bila v Gaberju ustanovljena Ljudska knjižnica na predlog kulturne komisije pri MLO in je bdela nad njo sindikalna komisija. Razen sindikalnih podružnic so ji knjige darovali tudi čitatelji ožje in širše okolice Gaberja.

Kmalu po ustanovitvi je knjižnico prevzela »Svoboda«, ki je prejemala tudi namenska sredstva za nabavo knjig in za vzdrževanje knjižnice. Z nakupovanjem novih knjig je število bralcev leto za letom naraščalo.

Leta 1965 jih je bilo 7.794, ki so si izposodili 19.659 knjig. Leta 1966 je že bilo 8.945 bralcev z 329.113 izposojenimi knjigami. Med njimi je bilo 68 % mladine. Marca 1969 je štela knjižnica okrog 12.000 knjig.

Leta 1972 je prišla knjižnica pod upravo Študijske knjižnice. To je bil početek združevanja knjižnic v en zavod.

V knjižnici »Svobode« v Gaberju so delali: Slava Marinček (1954—1963), Marija Jovan (1960—1965), Marija Štante (1963—1973), Alma Poznič (1965—1977), Dragica Smodej (od 1973).

Študijska knjižnica (1946—1973)

Čim je okupator v maju 1945 zapustil Celje, so člani predvojnega Muzejskega društva, ki so se med prvimi zbrali v Celju, začeli reševati kulturno blago: listine, knjige, glasbila, pohištvo in druge predmete. Vse

to so spravljali v zbirnem centru — v stari grofiji in v kapucinskem samostanu. Eden izmed zbirateljev, Martin Perc, je že med vojno, kolikor mu je bilo mogoče, skrbel za to, da so ostajali kulturni predmeti doma. Na Gornje Štajersko, v okolico Muraua odpeljani predmeti, so se po skrbi naših delegatov, ki so stopili v zvezo s sovjetskimi vojaškimi poveljstvi, vračali domov.

V Celje je kot delegat ministrstva za prosveto in šef okrožnega zbirnega centra prispel *Bogomil Gerlanc*, ki se je pred vojno udejstvoval tu kot učitelj in kulturnik. Imel je svoje mesto v najvišjem nadstropju ohranjenega dela Narodnega doma. Ko se je iz Šibenika vrnil v Celje *prof. dr. Pavle Blaznik*, mu je Gerlanc poveril skrb za kulturno blago. V jeseni 1945 je ministrstvo za prosveto poslalo v Celje *Antona Stupico*, kot vodjo okrožnega zbirnega centra za kulturnozgodovinske predmete, dr. Blaznik pa je prevzel vodstvo gimnazije. Že naslednje leto je zbiranju sledilo razvrščanje kulturnih predmetov po strokah. 1. marca 1946 je prišel v Celje *prof. Vlado Novak* z nalogo, da iz knjižne zaloge zbirnega centra, za katero je dotlej skrbela *Vera Levstikova*, osnuje Študijsko knjižnico. Naloga je bila v resnici dvojna. Staro grofijo, kjer naj bi v pritličju dobila prostore (vsaj začasno) Študijska knjižnica, prvo nadstropje pa je bilo namenjeno za muzej, je bilo treba šele pripraviti za nove namene. Že pred vojno je bila v takem stanju, da so morali strope podpirati. Med vojno je bila še bolj zrahljana, vzhodna in zahodna stena sta bili zaradi bombardiranja močno prizadeti. *Inž. arh. Drago Umek*, takratni vodja okrožnega projektivnega biroja, je pomagal pri obnovi 350 let starega poslopja. Upravnik knjižnice Vlado Novak ter Anton Stupica, delegirani bodoči upravnik muzeja, sta bila strokovna kulturna svetovalca. Treba je bilo poleg drugega predvsem utrditi nosilnost stropov, kar je bilo izvršeno zelo strokovno in uspešno. Te asanacijske posege je od leta 1952 do 1960 z velikim znanjem in zavzetostjo vodil predvojni magistratni gradbeni tehnik *Hugo Hykl*.

Število knjig in obseg dela v knjižnici sta hitro naraščala, tako da se je leto za letom bolj čutila potreba po novih prostorih. Stalna misel je bila, da se na mestu propadajočega podaljška stare grofije v skladu z njo zgradi novo poslopje. Pod vodstvom in po zamisli univ. prof. inž. arh. Marijana Mušiča so izdelali v njegovem seminarju na fakulteti za arhitekturo v Ljubljani več študijskih načrtov. Zadnja varianta, ki jo je izdelala *inž. arh. Cveta Varlec-Sadarjeva*, je bila sprejeta kot idejni projekt. Na tej osnovi sta *inž. arh. Cveta Sadarjeva* in *inž. arh. Jure Sadar* s sodelavci v projektivnem biroju GIP INGRAD izdelala podrobni izvedbeni projekt, po katerem so od 1964 do 1967 zgradili novo knjižnično poslopje. Knjižnica se je preselila ob koncu leta in po pičlih dveh mesecih prekinitve zaradi selitve spet začela poslovati za bralce. Uradno pa so jo odprli s skromno slovesnostjo 3. julija 1968.

Delo predvojnega Muzejskega društva je pripravilo predvsem možnost, da je ljudska oblast v novih razmerah ustanovila v Celju muzej kot ustanovo (zavod) s poklicnimi strokovnimi delavci. Nekoliko pa je s svojimi domoznanskimi prizadevanji pripomoglo tudi k odločitvi, da je

Celje poleg obnovljene ljudske knjižnice dobilo še študijsko knjižnico, za katero je že med obema vojnama zbirala knjižno gradivo, zlasti starejše celjske slovenske tiske Vera Levstikova s pomočjo Bogomila Gerlanca in drugih tedanjih celjskih kulturnih delavcev, čeprav ni mogla uresničiti zamisli, da bi v okviru tedanje Javne mestne knjižnice uredila poseben študijski oddelek. Celje je bilo poleg Maribora in Novega mesta med prvimi tremi tedanjimi okrožnimi središči, v katerih je ministrstvo za prosveto LRS 1. marca 1946 ustanovilo okrožne študijske knjižnice. V drugih pokrajinskih središčih so bile študijske knjižnice ustanovljene šele v naslednjih letih.

V skladu s potrebami družbenega razvoja po končani osvobodilni vojni je uredba ministrstva za prosveto nalagala okrožnim študijskim knjižnicam:

— naj nudijo oblastvom in ustanovam priročno strokovno knjižnico, društvom pa pripomočke za kulturno delo,

— naj dajejo znanja željnim sredstva za izobraževanje in znanstveno delovanje,

— da zbirajo slovstveno, zgodovinsko, narodopisno in drugo tiskano in rokopisno gradivo, ki se tiče okrožja.

Prvi temelj knjižnemu fondu je bila sorazmerno bogata gimnazijska profesorska knjižnica. V njej je bilo zlasti mnogo del, ki so se nanašala na zgodovino Štajerske in na jezikoslovje (tudi glavna Miklošičeva dela so bila med njimi). Zelo mnogo knjig se je nabralo v okrožnem zbirnem centru, ki jih je bilo mogoče vključiti v sestav knjižnične zbirke. Med te je treba šteti tudi knjižno gradivo, ki ga je okupator nakopičil v kapucinski cerkvi. Marsikaj je knjižnica dobila od mariborske študijske in ljubljanske univerzitetne knjižnice. Potlej pa so jele pritekati knjige iz obveznih izvodov novih slovenskih tiskov. Že leta 1948 je lahko ravnatelj v Celjskem tedniku poročal, da ima knjižnica nekaj starejših slovenskih knjig iz 17., 18. in prve polovice 19. stoletja, med njimi tudi starejše slovenske celjske tiske, npr. Zagajškovo Slovensko slovnico, Goličnikovo Popolnoma podvuzhenje sa vse zhebelarje, Slomškovo knjigo Blaže in Nežica. Ignaca Orožna Celjsko kroniko i dr. Leta 1951 pa je knjižnica dobila obe svoji najdragocenejši slovenski knjigi: Trubarjev Novi testament (1557—1561) in Dalmatinovo popolno Biblijo (1584), ki ju je v Nazarju kot partizanski borec rešil stavbenik in ljubitelj starin Vinko Jordan.

S knjižnim fondom iz ostankov gimnazijske profesorske knjižnice in iz knjig v okrožnem zbirnem centru je knjižnica lahko začela izpolnjevati predvsem tretjo, deloma tudi drugo od omenjenih treh osnovnih nalog. Za popolno izpolnjevanje druge naloge (nuditi gradivo za vsestransko splošno in strokovno izobraževanje občanov), zlasti pa za izpolnjevanje prve naloge je bilo treba s smotrno nabavno politiko doseči čim bolj vsestranski in vsebinsko uravnoteženi knjižni fond (poleg zgodovinskih in jezikoslovnih del tudi dela s področja družboslovja, prirodoslovnih, tehniških, medicinskih in drugih uporabnih ved, razne strokovne priročnike ter splošne in strokovne enciklopedije). Kolikor niso taka dela

pritekala med obveznimi primerki sodobnega slovenskega tiska, jih je bilo treba zagotoviti z nakupi. Knjižnica je ves čas kupovala najpomembnejšo znanstveno in strokovno literaturo, ki je izhajala v Jugoslaviji, v okviru finančnih možnosti pa tudi tako literaturo v tujih jezikih (rusko, angleško, nemško, francosko, češko, italijansko in drugo).

Leta 1961 je knjižnica postala matična za vso občino in sprejela nalogo, da skrbi za enakomeren razvoj knjižničarstva v celjski občini, za strokovno izpopolnjevanje knjižničarjev (s tečaji, predavanji in strokovnim svetovanjem). V knjižnici je že od leta 1957 sedež podružnice Društva bibliotekarjev Slovenije za celjsko območje.

Osebje: Upravnik oziroma ravnatelj: Vlado Novak. Službo v Celju je nastopil 1946 kot dipl. slavist s predhodno gimnazijo klasične smeri in z bibliotekarsko prakso, ki jo je pridobil kot asistent in knjižničar v Institutu za slovansko filologijo na univerzi v Ljubljani (1942—1944) ter kot knjižničar in arhivar Propagandne komisije IOOF v Ljubljani (1945—1946). Kot bibliotekar oziroma višji bibliotekar se je poleg upravnega vodstva posvečal predvsem organizaciji strokovnega dela od nabave in bibliotekarske obdelave knjižničnega gradiva do izposoje in ostalega dela z bralci.

Ostali knjižnični sodelavci: Anica Hacin, knjižničarka (1947—1953), Olga Dekleva, knjižničarska manipulantka (1948—1963), Dora Krajnc, knjižničarka (1948—1978), Ljubo Osterc, bibliotekar (1950—1955), Drago Ham, bibliotekar (od 1. oktobra do 31. decembra 1956), Alenka Vrabl, bibliotekarka (1954—1963, od 1956 do 1963 vodja oddelka za katalogizacijo), Janez Žmavc, knjižničar (1955—1960), Ivanka Bauman, bibliotekarka (od 1957, od 1963 dalje vodja oddelka za katalogizacijo), Marija Berk, knjižničarka (1959—1964), Nada Melavc-Četina, knjižničarka (1961—1963), Drago Cvetko, višji knjižničar (od 1962, od 1964 vodja oddelka za nabavo knjižničnega gradiva), Marija Krušič-Kaufman (1963—1967), Marinka Pristovšek-Stišović, knjižničarska manipulantka (od 1960), Erna Deželak-Vertačnik, knjižničarska manipulantka (od 1961), Gizela Škrabl-Kovačič, knjižničarska manipulantka (od 1963), Stana Vertačnik, knjižničarka (od 1964), Silva Radčenko (1966—1969), Irena Ašič-Avguštin, višja knjižničarka (1968—1978), Vanda Stefancioza-Četina, bibliotekarka (od 1970), Zdenka Rebek, bibliotekarka (1971—1973), Franc Kink, knjižničar (1969—1977), Sonja Knez, knjižničarka (od 1972), Milica Blazinšek, višja knjižničarka (od 1973). Kot volonterka je inventarizirala knjižnično gradivo Neža Napotnik, upokojena predmetna učiteljica (1952—1973).

Administrativne in računovodske posle sta sprva poleg upravnika opravljali Anica Hacin in Dora Krajnc, kot stalno delovno dolžnost pa Franc Cilenšek, upok. gimn. ravnatelj (honorarno, 1951—1952), Angela Pavlič (1952—1959), Tončka Mavec (1959—1961). Fanika Gologranc (1961—1977). Knjigoveška dela so poleg nekaterih honorarnih in pogodbenih knjigovezov opravljali: Cveto Šunko (od 1955), Franc Rojc (1962—1970), Henrik Borovnik (1961—1962).

Osrednja knjižnica (1974—1979) — Knjižnica Edvarda Kardelja (od 1979)

V skladu z novo koncepcijo slovenskega splošnoizobraževalnega knjižničarstva, pripravljeno v strokovnih bibliotekarskih krogih in sprejeto v kulturnoprosvetnem zboru skupščine SRS leta 1971, sta se tudi v Celju ob koncu leta združili Študijska knjižnica s poldrugo leto poprej pridruženo podružnično knjižnico v Gaberju ter Mestna ljudska knjižnica s pionirskim oddelkom v enotno organizacijo združenega dela z imenom *Osrednja knjižnica v Celju.* Od začetka 1974 se delovno izročilo obeh prejšnjih knjižnic nadaljuje v smotrno integrirani in racionalizirani obliki,

tako da knjižnični fondi čim bolje opravljajo svojo vlogo v procesu nepretrganega izobraževanja občanov, to je poglabljanja splošnega in strokovnega znanja, da bodo njihove samoupravljalske odločitve čim bolj premišljene in čim bolj družbeno učinkovite. Leta 1976 je knjižnica v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami uredila poseben oddelek za marksistično literaturo. Organizacijska struktura združene knjižnice je razvidna iz popisa sodelavcev na koncu tega poglavja.

Ob koncu leta 1978 je knjižni fond v vseh oddelkih narasel na 242.465 enot. Od tega je v oddelku za študij 149.465, v oddelku za marksistično literaturo 8.444, v oddelku za odrasle in mladino 50.721, v oddelku za otroke 18.828, v podružnični knjižnici v Gaberju 15.240, v posebnih zbirkah (v okviru oddelka za raziskovalno delo) pa 14.784 enot.

Delavci Osrednje knjižnice oziroma Knjižnice Edvarda Kardelja:

Ravnatelj: Vlado Novak, višji bibliotekar (od 1. 1. 1974 do 30. 11. 1975); Ivan Seničar (od 1. 12. 1975 do 29. 2. 1980), dipl. primerjalne književnosti. Že kot dijak celjske gimnazije je kazal literarne ambicije. Po opravljenih univerzitetnih študijah je diplomiral iz svetovne književnosti. Kot profesor je poučeval na Polzeli, nato pa je kot ravnatelj več let vodil Delavsko univerzo v Celju. Iz Celja je šel v Beograd, kjer je najprej delal v Centralnem komiteju ZKJ in nato v zveznem Sekretariatu za zunanje zadeve. Leta 1973 je odšel za konzula v Cleveland v ZDA. Leta 1975 se je vrnil v domovino in se kot ravnatelj celjske Osrednje knjižnice spet posvetil prosvetnemu delu. Na tem delovnem mestu je ostal do februarja 1980, ko je odšel v Ljubljano. Dne 1. 9. 1980 je prevzel ravnateljsko mesto pisatelj Dane Debič.

I. *Oddelek za delo z bralci:*

1. Oddelek za študij: Dora Krajnc, knjižničarka, vodja oddelka (do 1978), Stana Vertačnik, knjižničarka, Marija Berk, knjižničarka (1976—1979), Tatjana Kač, bibliotekarka, vodja oddelka (od 1979), Vesna Kotnik, višja knjižničarka (1978—1979), Aleksandra Pešec, knjižničarka (1978—1979), Marinka Stišović, knjižničarska manipulantka, Erna Vertačnik, knjižničarska manipulantka.

2. Oddelek za marksistično literaturo: Milena Jontes, knjižničarka, izredna študentka knjižničarstva in slovenščine na PA (od 1976).

3. Oddelek za odrasle in mladino (prejšnja Mestna ljudska knjižnica): Slava Marinček, knjižničarska manipulantka, vodja oddelka (od 1974 do 1977), Franc Kink, knjižničar (od 1977 do 1978 vodja oddelka), Rezika Krajnc, knjižničarka, Majda Kozar, knjižničarka, absolventka knjižničarstva in slovenščine na PA (od 1976), Terezija Dobravc-Poznič, knjižničarka, vodja oddelka (od 1978), Silva Kolenik, knjižničarska manipulantka (od 1974), Marija Sinkovič, knjižničarska manipulantka (od 197), Milka Kink, knjižničarska manipulantka (od 1975).

4. Oddelek za otroke (prejšnja Pionirska knjižnica): Metka Lipičnik-Grmek, knjižničarka, vodja oddelka (od 1962), Ivica Frece, knjižničarska manipulantka (od 1963).

5. Knjižnica Gaberje—Hudinja: Terezija Poznič, knjižničarka, vodja oddelka (do 1977), Marija Senica, knjižničarka, študentka knjižničarstva in slovenščine na PA, vodja oddelka (od 1978), Dragica Smodej, knjižničarska manipulantka (od 1973).

II. *Oddelki za pripravo in bibliotekarsko obdelavo knjižničnega gradiva:*

6. Oddelek za dopolnjevanje knjižničnega gradiva: Drago Cvetko, višji knjižničar, vodja oddelka (od 1964), Milica Blazinšek, višja knjižničarka, inventarizatorka in analitičarka (od 1973), Milena Simonič, višja knjižničarka, inventarizatorka (1978—1979), Mirko Rutar, knjižničarski manipulant, odpisovalec knjig

(prej v MLK, od 1969), Slava Marinček, knjižničarska manipulantka (honorarno s polovičnim delovnim časom, od 1979).

7. Oddelek za obdelavo knjižničnega gradiva (sestava katalogov): Ivanka Bauman, bibliotekarka, vodja oddelka, Vanda Četina, bibliotekarka, Irena Avguštin, višja knjižničarka (do 1978), Jelka Luževič, knjižničarka, Sonja Knez, knjižničarka, Gizela Kovačič, knjižničarska manipulantka.

8. Oddelek za razvoj knjižničarstva: Franc Kink, knjižničar (1969—1976), Teja Sušec-Seničar, knjižničarka (od 1977).

9. Oddelek za raziskovalno delo: Vlado Novak, bibliotekarski svetovalec, kustos posebnih zbirk, hkrati vodja oddelka in namestnik ravnatelja, Vera Kolar, višja knjižničarka, dokumentalistka.

III. *Uprava in pomožne službe:*

10. Tajništvo in računovodstvo: Fanika Gologranc, računovodkinja (do 1977), Irena Korže, tajnica (1974—1977), računovodkinja (1978—1979), Pepca Kirn, tajnica (od 1977), Zalika Marčič, računovodkinja (od 1979).

11. Tehnična služba in vzdrževanje prostorov: Cveto Šunko, knjigovez, vodja oddelka, Ivan Kostevc, honorarni vzdrževalec naprav in pomožni delavec (od 1978), Milan Kneževič, kurjač in kurir (od 1972), Vilma Urankar, snažilka (že v ŠK, od 1966), Bernardina Grum, snažilka (1967—1977), Andža Kneževič, snažilka (od 1978), Jožica Rutar, snažilka (že v MLK, od 196).

ZGODOVINSKI ARHIV

V Celju in okoliških krajih se je v teku stoletij ustvarilo mnogo arhivalij. Večina jih je propadla, precej jih je ostalo. Najstarejše med njimi so v avstrijski dobi prišle v graški deželni arhiv: celjski mestni in vojniški tržni spisi, gospoščinske listine, urbarji, prvotne zemljiške knjige in podobno. Nekaj starega gradiva je pa le ostalo doma: stari zapisniki mestnega sveta so prišli v mestni muzej, večino starejših zemljiških knjig in zbirk listin je pa še čuvalo okrožno sodišče, večina sodnih uslužbencev ni bila pristala na to, da bi jih izročili deželnemu arhivu.

Druga svetovna vojna je marsikaj uničila, zlasti vse arhive slovenskih društev in okoliških občin, tudi okrajnega glavarstva (sreskega načelstva). Ostala sta pa skoraj nedotaknjena mestni občinski in starejši sodni zemljiško-knjižni arhiv, tudi gradivo v muzeju je večinoma ostalo in prizaneseno je bilo šolskim kronikam, medtem ko so na Stolzalpe pri Murauu z drugimi cerkvenimi listinami odpeljane župnijske kronike deloma propadle.

Po vojni so bile ohranjene arhivalije mestne občine in sodišča v veliki stiski, ker je pač primanjkovalo prostorov. Po prizadevanju stavbnega svetnika inž. Blaža Pristovška so mestne listine spravili najprej v pritlične dvoriščne prostore starega magistrata, nato pa v kletne prostore novega zdravstvenega doma v Gregorčičevi ulici, kjer se je začasno naselila uprava MLO. Sodni spisi so pa prišli v podstrešje stare grofije, kjer so se znašli tudi na kup zmetani ostanki okupacijskega arhiva.

Velika povodenj, ki je v juniju 1954 prizadela Celje, je napravila pri arhivalijah v kletnih prostorih začasne uprave mestne občine strašansko pustoš.

Na iniciativo tedanjega načelnika komunalnega oddelka Zorana Vudlerja je podpisani prevzel urejevanje kaotičnega gradiva v kleti, kjer se je nabralo že tudi mnogo leta 1954 deloma prizadetih spisov iz povojne dobe. Najstarejši spis je iz leta 1693. Precej še starejših spisov je v Gradcu.

V celoti je bilo leta 1961 katalogiziranih 1.171 fasciklov. Poprečno je prišlo na policah 6 fasciklov na dolžinski meter. Pri tem ni bilo prištetih okrog 100 delovodnikov.

Seveda je urejevalec spise tudi preštudiral, saj mu je vsebina delno služila pri spisovanju knjige Zgodovine Celja in okolice.

V jeseni 1961 je občinski ljudski odbor dal mestnemu arhivu v pritličju starejšega poslopja bivše poliklinike na razpolago eno sobo in tri sobice. Toda prostora je bilo za razmestitev samo četrtine gradiva.

Dne 1. septembra 1961 je dobil mestni arhiv še enega arhivarja, prof. Antona Kolška.

Leta 1962 je pa dobil arhiv nove prostore v bivšem Prothasijevem dvorcu, ki je poprej okrog 140 let služil politični upravi prve instance in nekaj let po osvobodilni vojni okrožnemu in okrajnemu sodišču. Novi prostori so imeli okrog 130 m² talne površine. Ker so bili deloma temni, slabo medsebojno povezani ter mestoma tudi nekoliko vlažni, niso bili idealni, vendar so omogočali namestitev novega gradiva, ki so ga dali priključeni okraji in občine. Pomembna je bila pridobitev iz Žalca, ki je dala skoraj v celoti ohranjeno zbirko avstrijskih državnih in deželnih uradnih listov izza leta 1850. Iz Vojnika je prišel arhiv hiralnice poleg novejših spisov priključene občine in njenih krajevnih odborov.

Leta 1963 je obsegal arhiv že 4.000 arhivskih enot, fasciklov in debelih knjig, poleg tega pa še okrog 200 izločenih posameznih listin: skoraj do konca srednjega veka nazaj segajočih privilegijev, fevdalnih podelilnic, kmečkih zaščitnih pisem in obrtnih aktov, 220 zvezkov (oziroma fasciklov) uradnih listov in osnutek priročne knjižnice.

Leta 1963 je občinska skupščina arhivu priznala značaj »Zgodovinskega arhiva«.

V tem letu je vodstvo arhiva zbralo in redigiralo svoje gradivo za Vodič po arhivih Slovenije, ki ga je pripravil Državni arhiv SRS v Ljubljani.

Vodstvo arhiva je ob izdatni podpori predsedstva okrajne skupščine in predsedstva občinskih skupščin v Celju in Velenju pripomoglo k temu, da se je moglo v Celju 11. in 12. oktobra vršiti zborovanje Društva arhivarjev SRS, ki se ga je udeležilo okrog 100 arhivskih delavcev in ni šlo neopazno mimo kulturne javnosti.

Leta 1962 je bil ukinjen okraj Krško, kar je dalo arhivu precej novega gradiva, leta 1965 je pa bil ukinjen tudi okraj Celje. Zdaj se je moralo starejše arhivsko gradivo umakniti novemu v kletne prostore novega Doma družbenih organizacij v Gledališki ulici.

Leta 1965 je profesor Orožen stopil definitivno v pokoj in vodstvo arhiva je prevzel dotedanji arhivar Anton Kolšek. Za njegovega poslovanja so bili v arhivu nameščeni:

Ivan Zajc, honorarni sodelavec (1965—1969), Daniel Pfeifer, arhivski referent (1966—1967), Silva Šeško, računovodja (1966—1974), Hilda Bezgovšek, arhivski referent (1967—1973), Ivan Marjan Terbovc, arhivski strokovni sodelavec (1967—1972), Stanislav Zupanc, arhivski referent (1968—1971), Terezija Hlupič, arhivski pomočnik (1968—), Rastislav Hribovšek, arhivski strokovni sodelavec (1971—), Rudolf Koželj, arhivist (1971—1979), Stanislav Drev, arhivski strokovni sodelavec (1972—1974), Majda Srebotnik, arhivski strokovni sodelavec (1974), Zofija Košec, arhivski referent (1973), Franc Tašker, arhivski referent (1973—1974), Irma Konovšek, arhivski referent (1973—), Aleksander Medvešek (1973—1978), Tatjana Fale, arhivski strokovni sodelavec (1975—).

Dne 1. 3. 1980 je Antonu Kolšku kot ravnatelju sledil Franc Sedmak, šolnik in pedagoški svetovalec. Kolšek, ki je bil že daljšo dobo bolehen, je 9. avgusta 1980 podlegel srčni kapi.

GLEDALIŠČE

Čim je bil okupator pregnan, je prišla na dan dotlej smrtno ogrožena ljubezen do narodne svojstvenosti in njegovega jezika. To je takoj zbudilo močno težnjo po obnovi gledališkega udejstvovanja.

Kot prva sta na tem področju začela delati dva mladinca: Gustav Grobelnik in Milan Stante. Pripravljala sta igro. Kmalu so se znašli v Celju tudi drugi ljubitelji gledališča. Ko se je julija 1945 vrnil domov mr. Fedor Gradišnik, je bila zbrana že dovolj velika družina za uspešen nastop pred občinstvom. Igrali so *Raztrgance*, med vojno nastalo dramo Mateja Bora-Pavšiča, ki je po svojem motivu izraz dogodkov medvojne dobe.

Igralska družina se je čutila tesno povezana z okrožjem, ki je imelo za glavno nalogo gospodarsko in kulturno obnovo narodnega življenja na vsem svojem področju. Družina je svojo organizacijo označevala kot okrožno gledališče. Tako je bilo prvo leto. Nato so ga štiri leta označevali kot ljudsko.

Ker je okupator gledališko poslopje v bistvenem delu uničil, je bilo treba iskati streho drugje. Prvo leto so igrali v Narodnem domu, ki so ga po osvoboditvi začeli označevati kot Dom ljudske prosvete. Drugo leto je mestni ljudski odbor dal gledališču v uporabo lepo dvorano Ljudske posojilnice. Bila je pripravnejša od prejšnje, ni pa tudi imela stranskih prostorov in je bila premalo akustična.

Bile so torej še vedno težave. Nekoliko so se zmanjšale, ko je gledališče dobilo za shrambo kulis na razpolago prostore v bivšem »Železnem dvoru« na voglu Stanetove in Cankarjeve ulice. Na trajno posest ni bilo mogoče misliti, ker so se za Železni dvor potegovale razne gospodarske organizacije. Gledališče samo je pa po odhodu okupatorja bilo prava podrtija. Treba je bilo čakati.

Gledališko vodstvo in osebje sta prva leta delovali kot društvo. Vodstvo in umetniški sodelavci so delali brezplačno. Nagrajevali so pomožno osebje. Razen priložnostnih podpor je bila edini vir dohodkov vstopnina.

Predsedniki gledališkega odbora so bili prva leta: Avgust Sedej, Štefan Švegl, Tone Zorko (1947), Peter Božič.

Že izza početka stare Jugoslavije je bila težnja, da se gledališče spremeni v poklicno. Mestni ljudski odbor je to razumel. Dne 1. aprila 1949 je naročil gledališkemu vodstvu, naj ukrene vse potrebno, da se to lahko izvrši, tj. da se organizacijsko izpopolni. V smislu tega naročila je gledališko vodstvo predlagalo mestnemu ljudskemu odboru, da imenuje *mr. Fedorja Gradišnika* za upravnika. Mestni ljudski odbor ga je potrdil v mesecu aprilu. Fedor Gradišnik je opustil lekarništvo in se je ves posvetil gledališkemu delu. Tedaj so gledališče začeli označevati kot mestno.

V tem času je imelo gledališče razen članov uprave in režiserjev še 41 sodelavcev igralcev, na katere je moglo računati.

Režiserja sta bila izpočetka Fedor Gradišnik in Jože Tomažič. Ko je Tomažič leta 1948 odšel na Jesenice, je Gradišniku po potrebi priskočil na pomoč še kdo drug izmed veščih gledališčnikov (npr. Gustav Grobelnik, Tone Zorko, Branko Gombač). Prav kmalu je bila glede na vrsto predvajanega dela potrebna še nadaljnja specifikacija (dramaturg — umetniški vodja, inscenator, odrski mojster, šepetalka itd.).

V jeseni 1950 se je vodstvo gledališča odločilo, da osnuje *umetniški svet*. Na njegovi otvoritveni seji je bil med drugim sprejet predlog o ustanovitvi mladinskega odra v okviru mestnega gledališča. To je bilo v času, ko so se pripravljali, da postavijo na oder mladinsko igro Pastirček Peter in kralj Briljantin. Vodstvo mladinskega odra je umetniški svet poveril mlademu režiserju Branku Gombaču. Mladinske igre naj bi se prirejale v Narodnem domu (Domu Ljudske prosvete).

Odločbo o proglasitvi gledališča za *poklicno* je MLO sprejel 6. decembra 1950 na svojem 8. rednem zasedanju. Odločba določa, da pride gledališče pod splošno vodstvo in nadzorstvo poverjeništva za prosveto in kulturo MLO Celje. Načeluje mu upravnik, ki ga imenujejo izvršilni odbor MLO Celje. Umetniško osebje I. in II. vrste imenuje in sprejema v službo predsednik IO, osebje III. in IV. vrste imenuje in sprejema v službo upravnik ob soglasju poverjenika za prosveto in kulturo MLO. Umetniško osebje se sprejema v službo glede na naloge, ki jih ima gledališče v zvezi z načrtom svojega umetniškega delovanja. Finansiranje gledališča se vrši po lastnem predračunu dohodkov in izdatkov iz sredstev poverjeništva za prosveto in kulturo MLO. Gledališče posluje kot gospodarska ustanova po 30. členu osnovnega zakona o predračunu. Odločbo sta podpisala predsednik zasedanja Riko Presinger in predsednik IO Riko Jerman.

Za začetek je bilo iz vrst dotedanjih sodelavcev imenovanih 15 igralcev, tistih, ki so se odločili za gledališko poklicno pot.

Dne 12. septembra 1951 je mestni plenum Ljudske prosvete sklenil, da se ustanovi samostojen amaterski Ljudski oder. Mesec dni nato se je vršil ustanovni sestanek ob številni udeležbi celjskih igralcev — amaterjev, na katerem so izvolili prvi odbor s predsednikom Albinom Pod-

javorškom na čelu. Predstave naj bi se vršile na odru bivšega Narodnega doma.

Vodstvo gledališča je ustanovitev Ljudskega odra pozdravilo, ni se pa odreklo pomoči igralcev-amaterjev, saj poklicnih igralcev za večje igre niso imeli dovolj. Ljudski oder so pozneje preimenovali v Delavski oder. Poklicno gledališče je bolj in bolj postajalo umetniško in se preprostejši duševnosti ni moglo vedno dovolj približati. Tako mladinski kakor Ljudski (Delavski) oder se nista trajno obdržala, saj je prvotni zanos popustil, s tem pa je naloga gledališča zopet postala širša.

Vodstvo gledališča se je organizacijsko še izpopolnilo z *gledališkim svetom*, ki ga je ustanovil svet za prosveto in kulturo z odločbo, sprejeto na seji dne 17. novembra 1951. Za člane sveta je imenoval: Tineta Orla, ravnatelja I. gimnazije, kot predsednika, Vladimirja Novaka, ravnatelja študijske knjižnice, Antona Janežiča, profesorja učiteljišča, Fedorja Gradišnika, upravnika mestnega gledališča, Branka Gombača, gledališkega igralca in režiserja mladinskega gledališča. Po odločbi je gledališki svet organ Sveta za prosveto in kulturo pri MLO, njegova naloga je, da proučuje vse probleme gledališča kot kulturne in vzgojne ustanove ter daje svetu za kulturo in prosveto tozadevna poročila in predloge. Predvsem soodloča o vprašanjih repertoarjev, kadrovske politike in popularizacije gledališča, Svet za prosveto in kulturo lahko pooblasti gledališki svet, da sam odloča o tekočih zadevah. Taki sklepi gledališkega sveta morajo biti soglasni, v nasprotnem primeru pa odloča svet za prosveto in kulturo. Gledališki svet sam sestavi poslovnik. Sejam gledališkega sveta lahko prisostvuje predsednik Sveta za kulturo ali kak drug pooblaščeni član Sveta za prosveto in kulturo. Po potrebi lahko gledališki svet povabi na seje tudi druge osebe, da pomagajo s svojimi nasveti, nimajo pa glasovalne pravice. Navedeno odločbo sta podpisala: Janko Stanič kot tajnik in Anton Aškerc kot predsednik sveta za prosveto in kulturo.

Leta 1953 je postal peti član gledališkega sveta Lojze Filipič, ki je pri gledališču prevzel vodstvo dramaturga in umetniškega vodje. Gombač se je začasno posvetil gledališkemu študiju.

Spričo velikih uspehov in nalog je postalo bolj in bolj pereče vprašanje obnove gledališke stavbe.

Dotlej je bilo mnogo gledaliških predstav in drugih prireditev:

1945/46: Matej Bor: Raztrganci. — *Radovan Gobec:* »Hej, Partizan« in zborska recitacija »Slovenska pesem«. — *»Teden ljudske kulture«* prirejen v zvezi z drugimi odseki umetnosti. — *Gledališčniki:* Ivan Cankar: »Kralj na Betajnovi«. — *Glasbena Matica:* Dušan Sancin, koncert mladih pevcev in glasbenikov kot prvi okrožni pevski festival. — *Slikarji in kiparji:* razstava del likovne umetnosti, ki so bila večinoma odraz borbene sedanjosti. — *Dijaki:* recitacija Lančevega pesniškega ciklusa »Živa kri« ob glasbeni spremljavi, pod vodstvom Milana Stanteta. — *Cvetko Golar,* »Vdova Rošlinka«, režiral Jože Tomanič. — *Teden Rdečega križa* (meseca novembra): akademija. — *Nikolaj Vasiljević Gogolj,* Revizor.

1946/47: Pavel Golia: Triglavska bajka. — *Bratko Kreft:* Celjski grofje. Slavnostnia predstava za otvoritev druge gledališke sezone v drugem letu svobodne domovine, dne 23. oktobra 1946. Režiral Fedor Gradišnik. Igrali: Fedor

Gradišnik (grof Herman II), Jože Cuk (grof Friderik II), Tea Rakuša (Barbara), Milan Krašovec (grof Ulrik II), Sonja Rakuša (Veronika Deseniška), Janko Cigoj (Jošt Soteški), Gustav Grobelnik (pater Gregor), Enej Silvij Piccolomini (Štefan Švegl), Ciril Velušček (sodnik), Jože Tomanič (Pravdač), Bogo Kotnik (orožar), Emerik Drovenik (padar), Anton Zorko (pekovski mojster), Evgen Burdych (trgovec), Avgust Sedej (gvardijan). Glasba: Anton Pogačar (vodstvo), Dušan Sancin (dirigiranje). Scena: Karel Golob in Stojan Holobar. — *Josip Jurčič — Franc Govekar:* Deseti brat. — *Ladislav Fodor:* Matura. — *Pavel Golia:* Sneguljčica. — *G. K. Bulgakov:* Novi dom. — *Bratko Kreft:* Celjski grofje. — *Ivan Cankar:* Pohujšanje v dolini Šentflorjanski. — *Branislav Nušič:* Gospa ministrica. — *Mile Klopčič:* Mati. — *Brunstein:* Katjuša.

1947/48: Ivan Cankar: Za narodov blagor. — *Ivan Drev:* Talci (iz Šmartna ob Paki). Dekleta gredo s pesmijo v smrt. — Dramatizacija povesti *Jakoba Sketa:* Miklova Zala. — *Fran Milčinski:* Mogočni prstan. — *Kulturni teden:* (od 25. do 30. aprila 1948): *simfonični orkester ljubljanske filharmonije;* predavanje književnika *Mateja Bora:* proslava obletnice ustanovitve OF slovenskega naroda: slavnostni govor in Borova igra Težka ura. — *Koncert mladinskega pevskega zbora* I. gimnazije, *akademija pevskih, glasbenih in dramatskih sekcij:* KUD »Ivan Ključar«, »France Prešeren« in aktiva LMS ekonomskega tehnikuma; *nastop združenih pevskih zborov* ob spremljavi godbe na pihala, *folklorni plesi* in *promenadni koncert* godbe na pihala.

1948/49: Ivan Cankar: Jakob Ruda. — *Franjo Roš:* Ušesa carja Kozmijana. — *Večer Prešernove poezije:* 6. februarja 1949. — *Aleksander Nikolajević Afinogenov:* V tajgi. — *S. Mihalkov:* Posebna naloga, mladinska igra. — *Georg Bernard Shaw:* Pygmalion, komedija. — *Bratko Kreft:* Kreature, komedija — s satirično ostjo, naperjeno na politične neznačajneže.

1949/50: Bratko Kreft: Komedija v treh aktih, katera se Linhartove »*Županove Micke*« tiče. Igrana 15. novembra 1949 v spomin na stoletnico, ko se je pod vodstvom Janeza Jeretina v *celjskem* gledališču prvič igrala »Županova Micka«. — *Mira Pucova:* Ogenj in pepel, notranji politični razkol v dobi okupacije. — *Ivan Cankar:* Naša domovina je boj in prihodnost, recitacijski večer v počastitev spomina največjega slovenskega pisatelja, s klavirsko spremljavo. — *Josip Ribičič:* Tinče in Binče. — *Friderik Schiller:* Kovarstvo in ljubezen. — *Branislav Nušič:* Pokojnik. — *Miroslav Krleža:* V agoniji. Gostovanje članov Hrvatskega narodnega pozorišta v Zagrebu.

1950/51: Marin Držič: Dundo Maroje, gostovanje Šentjakobskega gledališča v Ljubljani. — *Komorni moški zbor:* Koncert. — *Calderon de la Barca:* Dama škrat. Gostovanje ljubljanske drame. — *Marin Držič:* Plakir, gostovanje mariborske drame. — *Fran Roš* (besedilo) in *Ciril Rakuš* (glasba): Pastirček Peter in Kralj Briljantin. — *F. Garcia Lorca:* Dom Bernarde Albe. Gostovanje ljubljanske drame. — *J. N. Nestroy:* Utopljenca. — *Mira Pucova:* Operacija. Iz dobe okupacije. — *Danilo Gorišek:* Rdeča kapica. — *Štefan Zweig:* Siromakovo jagnje. Tragikomedija iz življenja Napoleona Bonaparteja. — *Giacchomo Rossini:* Seviljski brivec. Komična opera. — *Josip Jurčič — Janko Kersnik:* Rokovnjači. Po Kersnikovem romanu in Govekarjevi dramatizaciji spisal Fedor Gradišnik.

1951/52: Friedrich Schiller: Marija Stuart. — *Pecija P. Petrović:* Ploha. — *Jaka Špicar:* Pogumni Tonček — Pisec verzov za predigro in petje: Fran Roš, glasba Avgust Cerer, dirigent Ciril Vertačnik. — *Franc Ksaver Meško:* Pri Hrastovih. — *Marcel Achard:* Življenje je lepo. — *Fran Roš — Danilo Gorinšek:* Desetnica Alenčica. — *Ivan Cankar:* Hlapci. — *J. B. P. Molière:* Šola za žene. — *Drago Gervais:* Za stanovanje.

1952/53: John Boynton Priestley: Od raja do danes. — *Pavel Golia:* Sneguljčica. — *Ivan Potrč:* Krefli. — *Norman Krasna:* Draga Ruth. — *Janez Žmavc:* Izven družbe. — *Friedrich Forster:* Robinzon ne sme umreti. — *Molière:* Namišljeni bolnik.

Okupator je bistven del gledališča porušil v nameri, da kot manifestacijo svoje zmage na starih temeljih zgradi novo mogočno stavbo. Temelje je res napravil, dalje pa ni prišel, ker se mu je približeval poraz. Že prve mesece po osvoboditvi so mislili na obnovitev. Dne 15. novembra 1945 so se v magistratni dvorani zbrali zastopniki okrajnega in mestnega ljudskega odbora, sindikatov, prosvetnih ustanov in družbenih organizacij, da se posvetujejo. Sklenili so, da ustanove ožji in širši odbor. Obnovljeno Tujsko-prometno in Olepševalno društvo je sklep podprlo. Prav tako sindikalne podružnice, ki so se 14. aprila 1946 po svojih zastopnikih sestale v Narodnem domu. Vendar je zadeva zastala. Novo pobudo so dali obrtniki. Na 2. letni skupščini Okrožne obrtniške zveze so na predlog svojega predsednika Stojana Holobarja sklenili, da podpro načrt z brezplačnim delom, denarjem in materialom. Pri Zvezi so ustanovili odbor, ki so mu izvolili za predsednika Toneta Uršiča, tedaj načelnika obrtnega odseka pri okrožnem ljudskem odboru. Razen tega so poklicali v odbor še druge predstavnike mestnega in okrajnega ljudskega odbora in Osvobodilne fronte. Odločili so se, da delajo po nemškem načrtu. Stavbenik Karel Jezernik je prevzel delo. Da bi pridobili sredstva, so 1. septembra 1946 priredili izlet obrtnikov, v parku so pa gledališčniki igrali »Triglavsko bajko«. Precej sredstev je bilo zbranih prostovoljno, ministrstvo prosvete je pa odobrilo znatno posojilo in naročilo Denarnemu zavodu, naj izplača določen znesek.

Odbor so izpopolnili. Ministrstvu je predložil nemške načrte. Začeli so delati. Prišla je komisija iz Ljubljane in je dela ustavila. Sodila je, da bi projektirana dvorana bila neakustična in premajhna.

Leta 1947 so se brez uspeha dogovarjali s Projektivnim birojem v Ljubljani glede novih načrtov. Da zadevo pokrene, je izvršilni odbor MLO 23. februarja 1948 sklenil, da začne delati po starih načrtih. Sklical je v ta namen komisijo zastopnikov gledališča in gradbenih strokovnjakov. A niti tisto niti prihodnje leto ni prišlo do odločitve. MLO je okleval zaradi stroškov.

Potrebna je bila nova pobuda. Tokrat je prišlo s strani KPS in množičnih organizacij. Zbora so se udeležili tudi tehnični strokovnjaki. Novi MLO se je odločil. Brez pristanka ministrstva seveda ni šlo. V Ljubljano je odšla komisija, v kateri sta bila kot vodji predsednik MLO Riko Jerman in predsednik sveta za kulturo in prosveto prof. Anton Aškerc. Komisija je prosila za potrditev na osnovi revidiranega nemškega načrta. Uspela je. MLO je sprejel sklep o krajevnem samoprispevku. Delovni ljudje niso nasprotovali.

Sestavili so nov odbor, ki mu je bil na čelu inž. Rihard Pompe, pomočnik direktorja tovarne emajlirane posode. Za nadzorstvo je bil določen Adolf Presinger, kmalu mu je sledil Anton Uršič, ki je bil nadzornik do konca.

Stari načrt je priredil *inž. Franjo Korent.* Delo je prevzelo gradbeno podjetje Beton (sedanji Ingrad). Na gradilišču je bil vodja Maks Kmecl. Po projektu so število sedežev dvignili od 300 na 420. Glavni vhod so prenesli iz Gledališke ulice na nasproti ležeči Šlandrov trg, kjer so ga

prekrili s primernim vestibulom, vodečim v avlo pred stopniščem. Nad stopniščem v nadstropju je bil predvidel foajer, pripraven tudi za likovne predstave. Gledališka dvorana je dobila smotrno ureditev, isto velja tudi za upravne in poslovne prostore v severnem delu stavbe. Ti so dobili stranski vhod skozi nekdanji vogelni obzidni stolp.

Drugi projektanti so bili: višji tehnik Marjan Mazej (termostatične, sanitarne in klimatične naprave), ind. tehnik Makso Pohlin (elektroinstalacije in mehanične naprave), višji industrijski tehnik Ludovik Pavčič (scenski regulator, žarometi, projekcijski aparat). Obrtna dela so skrbno opravili celjski obrtniki.

Že 28. novembra 1952 je bila notranjost v tolikem obsegu gotova, da se je v dvorani lahko vršil koncert komornega moškega zbora. Slavnostno otvoritev so pa preložili na 9. maj 1953. Otvoritev je najavil naslednji razglas:

PRVA PREDSTAVA V NOVEM DOMU GLEDALIŠKE UMETNOSTI

Mestno gledališče v Celju vnovič oživlja Celjske grofe, dramo Bratka Kreft a iz življenja srednjeveških fevdalcev, kateri so tlačili naše prednike, in to kot prvo predstavo v svoji novi gledališki hiši in kot osmo premiero v sezoni devetnajststo dvainpedeset-triinpedeset. Hermana igra Fedor Gradišnik, Friderika Bert Sotler, Barbaro Nada Božičeva, Ulrika Janez Škof, Veroniko Bogdana Vrečkova, Jošta Milan Brezigar, patra Gregorja Peter Božič, Piccolominija Lojze Drenovec, sodnika Vladimir Novak, Pravdača Gustav Grobelnik, orožarja Vinko Podgoršek, padarja Cvetko Vernik, peka Tone Vrabl, trgovca Tone Zorko in gvardijana Avgust Sedej. Režijsko vodstvo je imela Balbina Battelino-Baranovićeva, inscenator je inženir arhitekt Miloš Hohnjec in kostumograf Mija Jarčeva, scensko glasbo je zložil Vilko Ukmar, ples je naštudiral Maks Kirbos, sodelujejo Marija Goršičeva, Neda Sirnikova, Zora Červinkova in več nepoklicnih igralk ter igralcev, inspicient je Vinko Podgoršek, suflerka Tilka Svetelškova, razsvetljavo vodi Bogo Les, lasuljar je Vinko Tajnšek in odrski mojster Franjo Cesar. Sceno je pripravilo tehnično osebje gledališča pod vodstvom Franja Cesarja, kostume pa pod vodstvom Amalije Palirjeve in Jožeta Gobca.

Slavnostna otvoritvena predstava za povabljene goste iz vse Jugoslavije v soboto, devetega velikega travna devetnajststo triinpetdesetega ob devetnajsti uri, uvodno besedo govorita predsednik mestnega ljudskega odbora Celje Riko Jerman ter dramaturg in umetniški vodja gledališča Lojze Filipič.

Premiera v nedeljo, dne devetega velikega travna devetnajststo triinpetdesetega ob dvajseti uri.

V stavbo so vzidali ploščo z napisom: *Po živi in skupni volji Celjanov in z njihovimi svobodnimi rokami je bilo to poslopje ob 500 letnici Celja obnovljeno in slovensko gledališki umetnosti posvečeno.*

Častni odbor za otvoritev njegovega gledališča: Boris Ziherl, France Kimovec, prof. dr. France Koblar, Franc Leskošek, Riko Jerman, Adolf Urbančič, Peter Stante.

Pripravljalni odbor za otvoritev novega gledališča: Anton Aškerc, Fedor Gradišnik, Zoran Vudler, Risto Gajšek.

Gledališki svet: Tine Orel, Vlado Novak, Anton Janežič, Fedor Gradišnik, Lojze Filipič.

Ansambel ob zgraditvi: Lojze Filipič, dramaturg in umetnostni vodja, Balbina Battelino-Baranović, režiser, Andrej Hieng, režiser, Branko Gombač, mladinski režiser; igralci: Marija Goršičeva, Nada Božičeva, Bogdana Grobelnikova, Janez Škof, Vladimir Novak, Neda Sirnikova, Milan Brezigar, Vinko Podgoršek, inspicient in igralec, Peter Božič, igralec in inspicient.

Nepoklicni igralci, ki stalno sodelujejo: Evgen Burdych, Silva Cvahte, Zora Červinkova, Janez Drozg, Gustav Grobelnik, Bogo Kotnik, Ida Marinčeva, Franc Mirnik, Angela Sadarjeva, Avgust Sedej, Cveto Vernik, Tone Vrabl, Tone Zorko.

Pomožno umetniško, tehnično in pomožno osebje gledališča: Amalija Palirjeva, krojačica, Pavla Pristovškova, rekviziterka in garderoberka, Franjo Klobučar, odrski delavec, Franjo Cesar, odrski mojster, Cilka Vrečar, snažilka, Jožef Gobec, krojač, Franc Mirnik, tehn. šef in ekonom, Slavko Herman, honorarni pomočnik razsvetljevalca, Tilka Svetelškova, suflerka, Anton Pangerl, odrski delavec, Vinko Tajnšek, lasuljar, in Ivan Jeram, pomočnik odrskega mojstra.

Upravno in administrativno osebje: računovodja Gustav Grobelnik, admin. tajnik Vera Košutnik-Aleksandrin.

Prva umetniška razstava *Grafike* ob otvoritvi: France Mihelič, Maksim Sedej, Vladimir Lamut, Veno Pilon, Tinca Stegovec, Riko Debenjak, Božidar Jakac, Tone Kralj, Miha Maleš.

Gledališki festival leta 1953

Še v mesecu obnovitve gledališke hiše je gledališko vodstvo priredilo v njej prvi slovenski gledališki festival, ki so se ga udeležila gledališča iz Ljubljane, Maribora, Trsta, Postojne, Kranja in Celja. Festival je trajal od 19. do 31. maja.

Uprizorili so:

Slovensko narodno gledališče za svobodno tržaško ozemlje: *James Götz — Miheličeva:* Dedinja.

Mestno gledališče Celje: *Molière — Moder:* Namišljein bolnik.

Gledališče za slovensko Primorje v Postojni: *Klabund — Župančič:* Krog s kredo.

Prešernovo gledališče v Kranju: *Williams Tennesse:* Tramvaj — poželenje.

Opera Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani: Koncert opernih arij *(Rossini, Verdi, Bizet, Smetana), Giacomo Puccini,* Madame Butterfly, *Antonin Dvořák,* Rusalka.

Mestno gledališče v Ljubljani: *Puget — Kosmač:* Srečni dnevi.

Drama slovenskega narodnega gledališča v Mariboru: *Budak — Rudolf:* Metež.

Mestno gledališče v Celju: *Bratko Kreft:* Celjski grofje.
Drama slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani: *Anton Tomaž Linhart:* Veseli dan ali Matiček se ženi.

1953—1970

Fedor Gradišnik je vodil gledališče do začetka sezone 1962/63, ko je stopil v pokoj. Dne 4. oktobra 1962 so se na primerni prireditvi poslovili od njega gledališki sodelavci in predstavniki družbe. V poslovilnih besedah so kratko ocenili velike zasluge odhajajočega: dr. Vladimir Kralj, rektor igralske akademije, Boris Strohsack, predsednik gledališkega sveta, in Bruno Hartman, novi upravnik Slovenskega ljudskega gledališča v Celju.

Gradišniku so kot upravniki sledili: Bruno Hartman, Juro Kislinger, Slavko Belak, Bojan Štih. Branko Gombač je bil pomočnik upravnika.

Ko je Filipič odšel iz Celja, je postal umetniški vodja in dramaturg Herbert Grün. Leta 1961 se je Grün pri vožnji z avtomobilom v Levcu ponesrečil in nato umrl v bolnici. Njegovo mesto je prevzel režiser Andrej Hieng. Nato se je Lojze Filipič vrnil v Celje. Bojan Štih je razen upravniških vršil nekaj časa tudi posle umetniškega vodje. Za njim sta jih drug za drugim vršila Janez Žmavc in Igor Lampret.

Kot režiserji so delovali (deloma istočasno, deloma zaporedoma): Balbina Battelino-Baranovićeva, Djurdjica Fleretova, Emil Frelih, Branko Gombač, Fedor Gradišnik, Herbert Grün, Andrej Hieng, Sveta Jovanović, Juro Kislinger, Mile Korun, Miran Herzog, Mirč Kragelj, Miloš Mikeln, Dino Radojević, Janez Drozg. Franc Uršič, Milan Skrbinšek, Dušan Tomše, Janez Vrhunc, Tone Zorko, Jože Galè, France Kosmač, Zvone Šedlbauer, Franci Križaj, Žarko Petan, Igor Lampret, Bojan Štih, Fran Žižek.

Gledališče je bilo večkrat v težkih situacijah. Zlasti leta 1956. Tedaj je bilo ukinjeno poklicno gledališče v Kranju. Primanjkovalo je sredstev. Tudi v Celju se je pojavila ista tendenca.

Herbert Grün je v 9. številki Gledališkega lista za leto 1956/57 objavil sestavek, v katerem nam razkriva tedanji položaj in odnos celjskega gledališča do publike. Zdi se mi koristno, da odlomke tega sestavka navedem, ker več povedo, kakor pa bi mogle povedati moje besede:

EKSPERIMENTALNO GLEDALIŠČE ALI GLEDALIŠKI EKSPERIMENT

Fama, češ da je Celjsko gledališče značilno in pomembno le zaradi eksperimentalnega avanturizma svojih vodilnih ljudi in vsega igralskega zbora: ta fama je gledališki družini in sami ustanovi bolj škodovala nego koristila. Pri enih in drugih je namreč izzvala napačen vtis o prizadevanju gledališča. »Eni« in »drugi« mi pomeni v tej zvezi bodisi okorele in pedagoške konservativce — bodisi mladostno zanesene in herostratsko dezorientirane nihiliste. Prvi so zaradi te fame že v resnici — drugi so pričakovali, da bodo na odru te ustanove videli same deklarativne afirmacije svojih ezoteričnih kulturnih programov: in so nujno morali doživeti razočaranje, ko se jim je gledališče predstavilo velikokrat tudi s povsem solidnimi in meščansko spodobnimi, prav nič enfentterribleskimi uprizoritvami.

Umetniško vodstvo gledališča — z zavestno, ne samo službeno interno podporo vsega kolektiva — ubira tretjo pot. Letargično konservativnost zavrača (dasi se ji mora včasih ukloniti, ker brez nje — vsaj v omejenih dozah — ni

normalnega gledališkega delovanja); prav tako se Celjsko gledališče odreka hermetičnemu verbalizmu nekaterih na videz modernih in aktualnih, v resnici pa za ta čas in to okolje nezanimivih, nezgovornih, samo izumetničenih smeri. Celjsko gledališče je po kulturno-geografski nujnosti (tako kot vsa slovenska pokrajinska gledališča) in po vplivu »subjektivnega faktorja« svojstvena sinteza treh gledaliških tipov: 1. repertoarnega — reprezentativnega, 2. bulvarnega in 3. komornega (»eksperimentalnega« ali »avantgardističnega«, če že po vsej sili hočemo katerega izmed teh docela ponesrečenih izrazov). O prvi in o drugi komponenti te rezultante ni treba posebej izgubljati besede: znani sta in v pojmu jasni. O tretji sestavini pa so pojmi tako neopredeljeni in v zavesti našega izobraženstva tako zmedeni, da jih je treba za vsako obravnavo posebej na novo — često tudi polemično — fiksirati.

»Eksperimentalno« gledališče kot samostojen umetniški organizem, torej gledališče, ki hoče samo preizkušati neafirmirane novosti, ne da bi jih po rezultatih eksperimentov potem bodisi zavrglo, bodisi razvilo v novo tradicijo: tako gledališče se mi zdi prava contradictio in adiecto. »Čista laboratorijska znanost« je v gledališču neumestna. Zlasti pa je tako početje nesmiselno, če se vse »eksperimentiranje« omejuje na — že pred desetletji preizkušene zunanje forme, brez posega v notranjo strukturo dela, brez zveze z iskanjem novih odgovorov na nova vprašanja eksistence. Mnogo dragocenejši — so tisti »eksperimenti«, ki rastejo neposredno iz prakse in tradicije, iz nujnosti materiala, brez velikolepne poze šokantnih novosti, zato pa z manj opazno, a toliko intenzivnejšo prizadevnostjo, da bi literarno in scenično izrazili probleme duhovnega in materialnega bivanja v času in kraju.

V smislu teh premis išče celjsko gledališče svoj slog: drži se praktičnega pravila, da je treba kot pozitivno merilo (»kaj naj storim?«) jemati potrebe in strasti v e č i n e, kot negativno merilo (»česa ne smem storiti?«) pa okus razsvetljene manjšine. S tema dvema meriloma in z zavestjo službe času in kraju se opredeljujeta zunanji aranžman scenskih ostvaritev in svetovno nazorski izbor tem.

Zato se namerava ustanova tudi ravno te dni preimenovati v »Slovensko ljudsko gledališče v Celju« — pri čemer prvi atribut že sam po sebi označuje nacionalni in aktualistični značaj, drugi pa popularni namen ustanove. Vendar filozofski ideal ne more biti baročni klasicizem, temveč docela avtohtona miselna in čustvena interpretacija življenja v časovno in krajevno pogojenih okoliščinah.

Samo tak je lahko smisel eksperimentov za razvoj gledališke umetnosti. Gledaliških del za e k s p e r i m e n t e pa umetniško vodstvo CG ne priznava. Samo zato si upa in drzne v enem samem, enovitem prizadevanju spajati repertoarno, bulvarno in komorno dramsko prizadevanje.

Nato sledi seznam del, ki so jih igrali od 1954 do 1971/72. Pregled sem sestavil na osnovi objav v Gledališkem listu in Gombačevega pregleda, objavljenega v istem listu leta 1953/54. V Celjskem zborniku 1973/74 je tak pregled objavil Stanko Potisk za razdobje 1954 do 1973. On je razen Gledališkega lista uporabil tudi gledališki arhiv. Njegov pregled je popolnejši od mojega in tudi podrobnejši, saj navaja vse osebe, ki so v predstavah sodelovale. Svoj seznam sem po njegovem dopolnil. Ker sem ugotovil, da vendar navajam neke posameznosti, ki jih njegov pregled nima (npr. igre potujočih skupin in nastope na Sterijinem pozorju), svojega pregleda nisem izpustil.

1953/54

Ob tridesetletnici Tavčarjeve smrti: Ivan Tavčar-Osip Šest: Cvetje v jeseni — ljudska igra. — W. O. Somin: Atentat. — Valentin Katajev: Kvadratura kroga. — Tone Seliškar-Lojze Filipič: Bratovščina sinjega galeba. —

Josip Kulundžič: Slepci. — George Bernhard Shaw: Moč usode. — Peter Ustinov: Ljubezen štirih polkovnikov. — Hans Tiemayer: Mladost pred sodiščem.

Jubilejna predstava ob odkritju spomenikov Josipu Drobniču in Rafku Salmiču ter otvoritvi gledališkega muzeja 24. aprila 1954: Anton Tom. Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi. — Kipa je izdelal akademski kipar Ciril Cesar. — Ob tej priliki razstava akademskega kiparja in grafika Toneta Kralja. — W. O. Somin: Atentat. — Herbert Grün: Atomski ples. — Pero Budak: Klobčič, ljudska igra.

1954/55

Slavnostna predstava v proslavo praznika Štajerska v borbi 18. septembra 1954: Hans Tiemayer: Mladost pred sodiščem. — Krstna predstava: F. Finžgar-Miloš Mikeln: Pod svobodnim soncem. — Ugo Betti: Zločin na Kozjem otoku. — Lugi Pirandello: Šest oseb išče avtorja. — Erskin Roussin-Gray: Lepa Helena ali veselje do življenja. — Norman Krasna: John ljubi Mary. — Wolfgang Hofman Harnisch: Bobby. — John Van Druten: Grlice glas. — William Shakespeare: Hamlet. — Jan de Hartog: Zakonska postelja. — Friedrich Foster: Sivec.

Od 7. do 15. maja 1955 je bil v Celju prvi festival jugoslovanske sodobne drame. Udeležila so se ga gledališča: Ljubljana, Trst, Maribor, Koper, Zagreb, Celje.

Igrali so: Ljubljana, dramsko gledališče: Ivan Cankar: Hlapci. — Trst: Ivan Cankar: Pohujšanje v dolini šentflorjanski. — Maribor: Branko Hofman: Življenje zmaguje. — Ljubljana, mestno gledališče: Igor Torkar: Pisana žoga. — Koper: Vasja Ocvirk: Tretje ležišče. — Zagreb: Marjan Matković: Na kraju puta. — Celje: Miloš Mikeln: Dež v pomladni noči in Jože Javoršek: Kriminalna zgodba.

V oktobru 1954 so Celjani igrali v Narodnem pozorištu v Beogradu igro »Mladost pred sodiščem«.

1955/56

Miloš Mikeln: Dež v pomladni noči. — Jože Javoršek: Kriminalna zgodba. — William Shakespeare: Othello. — Aleksander Marodić: Operacija Altmark. — George Axelrod: Sedem let skomin. — Ranko Marinković: Glorija. — William Inge: Vrni se mala Sheba. — Ivan Cankar: Lepa Vida. — Miloš Mikeln: Atomske bombe ni več. — Herman Wouk: Zadeva Caine. — A. S. Puškin in Luiza Treves: Nesmrtni Don Juan. — Denis Ivanović-Fonvizin: Brigadir: — T. S. Eliot: Osebni tajnik. — Ivan Petrič: Zločin. — Sofoklej: Antigona. — A. P. Čehov: Stare ruske šale. — Jerzy Lutowski: Dežurna služba. — N. Richard Nash: Vremenar. — Pavel Golia: Uboga Ančka. — William Shakespeare: Macbeth.

1956/57

Sofoklej: Antigona. — Anton Pavlovič Čehov: Stare ruske šale. — Lutowski: Dežurna služba. — Richard Nash: Vremenar. — William Shakespeare: Macbeth. — Miloš Mikeln: Petra Šeme pozna poroka. — Štefan Zweig: Volpone. — Diego Fabri: Zapeljivec. — Prežihov Voranc: Pernjakovi. — Molière: Skopuh. — Hans Holt: Specialist za srce. — Gostovanje v Novem Sadu: Miloš Mikeln: Petra Šeme pozna poroka.

1957/58

Frances Goodrich in Albert Hackett: Dnevnik Ane Frankove. — Peter Ustinov: Romanov in Julija. — P. Platon: Poslednji dnevi Sokrata. — Maksim Gorki: Sovražniki. — Pavel Golia: Jurček. — Alejander Casone: Drevesa umirajo stoje. — Juro Kislinger: Na slepem tiru. — Roman Brandstätter: Molk. — Marjan Marinc: Komedija o komediji. — Fran Levstik in Bratko Kreft: Tugomer. — Dušan Roksandić: Babilonski stolp.

Kislingerjevo dramo »Na slepem tiru« so igrali na Sterijinem pozorištu v Novem Sadu 19. maja 1958.

1958/59

Marin Držič-Marko Fotez: Dundo Maroje. — Ben Minoli-Herbert Grün: Vilinček s lune. — William Faulkner: Rekviem za vlačugo. — Frederick Knott: Kliči »M« za umor. — Karl Wittlinger: Otroci teme. — Colette-Anita Loos: Gigi. — Mirko Zupančič: Situacije. — William Shakespeare: Romeo in Julija. — Branislav Nušić-S. Belak: Kaj bodo rekli ljudje. — Odets Clifford: Premiera v New Yorku.

1959/60

Bratko Kreft· Kranjski komedianti. — Pavel Golia: Sneguljčica. — Ervin Sylvanus: Korczak in otroci. — Vladimir Levstik-Herbert Grün: Kastelka. — Carlo Goldoni: Prebrisana vdova. — Reginald Rose-Horst Budjuhn: Dvanajst porotnikov. — William Shakespeare: Beneški trgovec. — John Patrick: Čajnica na Okinavi. — Albert Camus: Nesporazum. — Slavomir Mrožek: Policija.

1960/61

Bertold Brecht: Galileo Galilei. — S. Mihalkov-A. Hieg: Robinzoni in dekleti. — Nicholas Stuart Gray: Lepota in zver. — Leslie Stevens: Zakonski vrtiljak. — Eugen O'Neill: Pesniška duša. — Štefan Kališnik: Ozka špranja za sonce. — Janez Žmavc: Rok in Lea. — William Shakespeare: Rihard II. — Branislav Nušić: Gospa ministrica.

1961/62

Vinko Strgar: Heroica. — Vandot-Stante: Kekec in Mojca. — William Shakespeare-Jože Javoršek: Iz take smo snovi kot sanje. — Fadil Hadžić: Hotel za norce. — Milan Džoković: Ljubezen. — Saul Levitt: Proces. — Boško Trifunović: Pravljica o carju in pastirju. — Ivan Cankar: Pohujšanje v dolini šentflorijanski. — Artur Miller: Smrt trgovskega potnika. — Marcel Frank: Sreča na upanje. — Molière: Šola za žene. — Puškin: Cigani.

Na Sterijinem gledališču v Novem Sadu: Tubiły.

1962/63

Pedro Calderon de la Barca: Sodnik Zalomejski. — Walter Bauer: Rdeče in modro v Mavrici. — Manfred Dorst: Žena pred obzidjem. — Fernando Arrabal: Piknik na bojišču. — Erik Vos: Plesoči osliček. — Marcel Achard: Odkritosrčna lažnivka. — Janez Žmavc: Jubilej. — Samuel Becket: Poslednji trak. — Eugen Gladstone O'Neill: Hughie. — Max Frisch: Andorra. — Zygmundt Stoberski: Smeh ni greh. — Pero Budak: Metež. — William Shakespeare: Kar hočete (pred vodnim stolpom)

1963/64

Matej Bor: Raztrganci. — Hep van Delft: Hura soncu in dežju. — Eugen O'Neill: Strast pod bresti. — Juro Kislinger: Izlet. — Alexandre Rivemale: Rezervist. — Miha Remec: Srečni zmaji. — Ödön von Horvath: Sem pa tja. — Sean O'Casey: Senca pravega moža. — Jerome Kilty: Dragi lažnivec.

1964/65

Velimir Lukić: Dolgo življenje kralja Osvalda. — Nakamura Šinkiči: Pojoča skrinjica. — Hans Christian Andersen: Cesarjeva nova oblačila. — Norman Krasna: Nedeljska ljubezen. — Fjodor Mihajlović Dostojevski: Zločin in kazen. — William Shakespeare: Vihar. — Večer slovenske ljubezenske poezije. — Sam in Bella Spewack: Naši trije angeli. — Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi. — Bruno Hartman: Ringaringaraja ali satirični večer. — Anton Novačan: Herman Celjski (na starem gradu).

1965/66

Friedrich Schiller: Don Carlos. — David Garrick-Andrej Smole: Varh. — Anton Medved: Rendez-vous. — Conrad Seiler: Klovn in njegov cirkus. — Anton

Novačan: Veleja. — Jean Paul Sartre: Umazane roke. — Peter Shaffer: Zasebno uho. — Miloš Mikeln: Inventura 65. — Kajuhov večer. — Agatha Christie: Mišelovka.

1966/67

Ivan Cankar: Za narodov blagor. — Fay in Michael Canin: Rašomon. — Alexandre Dumas: Trije mušketirji. — M. Šurinova: Dedek Mraz. — Jacinto Benavente: La Malquerida. — Žarko Petan: Beseda ni konj. — Janez Žmavc: Podstrešje. — Dominik Smole: Cvetje zla. — Titus Maccius Plautus: Dvojčka. — Bratko Kreft: Celjski grofje.

1967/68

Ivan Cankar: Lepa naša domovina. — Ivan Cankar: Hlapci. — Bertold Brecht: Švejk v drugi svetovni vojni. — Saša Škufca: Trnuljčica. — Carlo Goldoni: Krčmarica. — Sofokles: Kralj Oidipus. — Jacques Audiberti: Iz zla se zlo rodi. — Jean Anouilh: Evridika. — Peter Ustinov: Komaj do srednjih vej. — Bratko Kreft: Celjski grofje.

1968/69

Đorđe Lebović: Srebrne vezi. — Duško Roksandić: Ptiči brez jate. — Nicolo Machiavelli: Mandragola. — William Goodhart: Generacija. — Fran Roš: Čarobna piščalka. — Maksim Gorki: Malomeščani. — Neil Simon: Zares čuden par. — William Shakespeare: Vesele Windsorčanke.

1969/70

Jurčič-Inkret: Deseti brat. — Jean Paul Sartre: Nepokopani mrtveci. — Janez Žmavc: Partizanski miting. — Janez Žmavc: Pepelka. — Neil Simon: Bosa v parku. — Juro Kislinger: Pregnani iz raja (po ideji Franja Puncerja). — Henrik Ibsen: Sovražnik ljudstva. — Wilde-Anouilh: Glavno je, da si ljubček. — Francis Veber: Ugrabitev. — Harold Pinter: Hišnik.

1970/71

Oton Župančič: Veronika Deseniška. — Egon Friedel in Alfred Polgar: Goethe. — Anton Linhart: Županova Micka. — August Strindberg: Gospodična Julija. — Janez Žmavc: Sekira (po pripovedkah Frana Roša). — Janez Žmavc: Rdeča kapica in dedek mraz. — Ignac Kamenik: Galebi. — Paul Claudel: Zamenjava. — Georg Büchner: Leonce in Lena. — Titus Maccius Plautus: Mostellaria ali hišni strah.

1971/72

Thomas Stearns Eliot: Umor v katedrali. — Dušan Jovanović: Norci. — David Herbert Lawrence: Snaha. — Jurčič-Levstik: Tugomer. — Ödön von Horwath: Figaro se ločuje. — Ivan Sergejević Turgenjev: Mesec dni na kmetih. — Pedro Calderon de la Barca: Življenje je sen. — Carlo Goldoni: Sluga dveh gospodov. — Janez Žmavc: Domača naloga na potepu.

Dušan Jovanović: Norci, igrani tudi na Sterijinem gledališču v Novem Sadu.

1972/73

Miloš Mikeln: Stalinovi zdravniki. — Marlowe: Tragedija o doktorju Faustu. — Ayckbourn: Ljubezen druge polovice. — Ivan Cankar: Romantične duše. — Leopold Suhadolčan: Figole Fagole. — Smiljan Rozman: Zvonovi. — Gombrowicz: Ivana, princesa Burgundije. — Sofokles: Antigona.

Ponovitve: T. S. Eliot: Umor v katedrali. — Oton Župančič: Veronika Deseniška.

Premiera v novi sezoni: Čehov: Utva.

1973/74

Juro Kislinger: Igra o zmaju. — Veno Taufer: Prometej. — A. P. Čehov: Utva. — Bojan Štih (zamisel in izbor), Janez Menart, Miroslav Krleža, Anton Aškerc: Za staro pravdo. — Ervin Fritz: Kralj Malhus. — Igor Torkar: Požar. — Rudolf Franček: Celjski grof na žrebcu.

Ponovitve: Sofokles: Antigona. — T. S. Eliot: Umor v katedrali. — Oton Župančič: Veronika Deseniška. — Gombrowicz: Ivona, princesa Burgundije.

Predpremiera za novo sezono: Tone Partljič: Ščuke pa ni. — Skušnja ali kaznovana ljubezen, predstava za abonmaje, gostovanje PDG Nova Gorica.

1974/75

Molière: Ljudomrznik. — Tone Partljič: Ščuke pa ni. — Franc Saleški Finžgar: Razvalina življenja. Johann Wolfgang Goethe: Torquato Tasso. — Borivoj Wudler: Perpetuum mobile. — Ferdo Kozak: Kralj Matjaž.

1975/76

Borivoj Wudler: Perpetuum mobile. — F. S. Finžgar: Razvalina življenja. — Ferdo Kozak: Kralj Matjaž. — Mihail Afanasjević Bulgakov: Zojkino stanovanje. — Carsten Krüger & Volker Ludwig: Maks Žvižgač. — Dušan Jovanović: Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka. — Alfred de Musset: J. Orenzaccio. — Ivan Cankar: Pohujšanje v dolini Šentflorjanski. — Fran Škofič: Gospod s Preseka.

1976/77

Franc Škofič: Gospod s Preseka (ponovitev). — Ivan Cankar: Pohujšanje v dolini šentflorjanski (ponovitev). — Dušan Jovanović: Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka (ponovitev). — Arthur Miller: Salemske čarovnice. — Franc Ksaver Kroetz: Moška zvezda. — Zvonko Štaubringer in Miloje Popović: Zgodba o tovarišu Titu. — Pavel Lužan: Zlati časi, lepi krasi. — Bertold Brecht: Gospodar Puntila in njegov hlapec Matti. — Dušan Kovačević: Maratonci tečejo častni krog.

1977/78

Tone Partljič: Oskubite jastreba. — Rudi Šeligo: Čarovnica iz Zgornje Davče. — Fedja Šehovič: Kurbe. — Pavel Lužan: Zlati časi, lepi krasi. — Štaubringer—Popović: Zgodba o tovarišu Titu. — Krüger—Ludwig: Maks Žvižgač.

1978/79

Janez Žmavc: Pindarova oda. — Milica Novković: Kamen za pod glavo. — Anton Pavlović Čehov: Tri sestre. — Rainer Hachfeld: Žmurkovi otroci. — Nikolaj Vasiljevič Gogolj: Ženitev. — Neznan angleški avtor: Mojster Arden. — Rudi Šeligo: Čarovnica iz Zgornje Davče. — Fedja Šehović: Kurbe.

1979/80

Janez Žmavc: Pavliha in malo čez les. — Ivan Cankar: Lepa Vida. — Pavel Lužan: Rdeči mlin. — Linhart—Andrej Inkret: Play Linhart. — Borivoj Wudler: Odprite vrata, Oskar prihaja. — Shakespeare: Ljubezni trud zaman. — Anton Pavlović Čehov: Tri sestre.

SEZNAM ZAPOSLENIH IGRALCEV IN IGRALK, KI SO ODŠLI IZ SLG CELJE

(Vključeni so nekateri drugi delavci z daljšo delovno dobo v gledališču)

1. Albreht Janez, gledališki igralec, zaposlen od 15. 5. 1953 do 31. 7. 1954, odšel v Mestno gledališče Ljubljana.
2. Battelino-Baranovič Balbina, režiser od 1. 7. 1952 do 31. 8. 1954, odšla v Pionirsko knjižnico Ljubljana.
3. Božič Peter, inspicient in gledališki igralec od 1. 2. 1951 do 31. 8. 1956, odšel k Radio Celje.
4. Breziger Milan, gledališki igralec od 1. 4. 1953 do 31. 10. 1954, odšel v Mestno lutkovno gledališče Ljubljana.
5. Cesar Franjo, odrski mojster in v. d. tehn. vodje od 1. 9. 1950 do 1. 9. 1961, od tega datuma dalje tehnični vodja do 31. 12. 1972, ko je odšel v pokoj.

6. Filipič Alojz, dramaturg od 1. 9. 1952 do 31. 8. 1955, odšel v Dramo SNG Ljubljana.

7. Gobec Jože, krojač, nato vodja krojaške delavnice za moške kostume od 26. 1. 1953 do 18. 1. 1973, ko je odšel v pokoj.

8. Gombač Branko, režiser od 1. 11. 1950 do 15. 8. 1965 (od 15. 8. 1959 do 1. 3. 1962 pomočnik upravnika).

9. Gradišnik Fedor, upravnik gledališča od 1. 4. 1949 do 31. 8. 1962, ko je odšel v pokoj.

10. Gradišnik Pavla, gledališka frizerka od 1. 9. 1953 do 31. 1. 1958.

11. Hieng Andrej, režiser od 1. 3. 1953 do 15. 8. 1961.

12. Jeram Ivan, mizarski mojster, pomočnik odrskega mojstra, izdelovalec rekvizitov od 1. 9. 1950 do 31. 1. 1969, ko je odšel v pokoj.

13. Jovanovič Svetozar, arh. — tehnični šef od 1. 7. 1953 do 1. 9. 1956, nato od tega datuma dalje scenograf do 1. 9. 1957.

14. Kalapati Vlado, vratar-telefonist, nato inspicient od 1. 5. 1953 do 31. 1. 1956 — invalidsko upokojen.

15. Košutnik Vera, admin. tajnik od 1. 1. 1953 do 31. 7. 1961, odšla k RTV Ljubljana.

16. Mirnik Franc, gledališki igralec — ekonom od 1. 2. 1951 do 1. 5. 1956, odšel k trgovskemu podjetju Železninar Celje.

17. Novak Vladimir, gledališki igralec od 1. 1. 1953 do 1. 3. 1958, odšel v Mestno hranilnico Ljubljana.

18. Novak, por. Višnar Anica, gledališka šivilja od 1. 5. 1953 do 30. 4. 1958.

19. Pristovšek Pavla, snažilka, kasneje rekviziterka in garderoberka od 1. 5. 1949 do 12. 6. 1964, ko je bila upokojena.

20. Razgor Jože, ključavničar od 15. 6. 1953 do 31. 8. 1963, medtem služil vojsko.

21. Sirnik Neda, gledališka igralka od 1. 11. 1951 do 31. 8. 1955.

22. Strnad Slavko, gledališki igralec od 1. 9. 1953 do 15. 8. 1963, odšel v MGL.

23. Svetelšek Tilka, šepetalka od 1. 2. 1951 do 1. 1. 1965, upokojena.

24. Škof Janez, gledališki igralec od 1. 2. 1951 do 15. 8. 1965 v MGL.

25. Tajnšek Vinko, lasuljar, pozneje ekonom od 1. 7. 1952 do 31. 8. 1969.

26. Tomšič Viljem, inspicient od 1. 10. 1953 do 31. 8. 1955.

27. Vrečar Cecilija, snažilka od 18. 9. 1952 do 1. 12. 1971, upokojena.

28. Vrečko Bogdana, gledališka igralka od 1. 2. 1951 do 31. 12. 1953, odšla k Obrtni zbornici Celje.

29. Černe Mara, gledališka igralka od 1. 9. 1954 do 31. 8. 1959, odšla k RTV.

30. Eržen Janez, gledališki igralec od 1. 9. 1954 do 15. 8. 1962 — med tem časom služil vojsko.

31. Jeraj Marija, gledališka igralka od 1. 1. 1954 do 31. 8. 1956, odšla k Radio Ljubljana.

32. Maver-Ciuha Klio, gledališka igralka od 1. 9. 1954 do 31. 8. 1959.

33. Sedej Avgust, gledališki igralec od 1. 9. 1954 do 22. 8. 1959.

34. Grün-Hlebce Angela, gledališka igralka od 1. 9. 1956 do 15. 8. 1961, odšla v SNG Drama Ljubljana.

35. Penko Albin, gledališki igralec od 1. 3. 1956 do 31. 8. 1959.

36. Grün Herbert, dramaturg od 1. 9. 1955 do 22. 8. 1959.

37. Terpin Anton, gledališki igralec od 1. 9. 1956 do 22. 8. 1959.

38. Kislinger Juro, režiser od 15. 8. 1956 do 26. 8. 1959, nato od 15. 8. 1961 do 30. 11. 1965 (od 1. 9. 1965 do 1. 12. 1965 v. d. upravnika).

39. Belak Slavko, gledališki igralec od 3. 2. 1956 do 15. 8. 1961, nato upravnik gledališča od 1. 12. 1965 do 15. 1. 1970.

40. Bitenc Demeter, gledališki igralec od 1. 4. 1957 do 28. 8. 1958, odšel k Svetu za kulturo Ljubljana.

41. Bačko Marjan, gledališki igralec od 5. 3. 1957 do 22. 8. 1959, v SNG Maribor.

42. Per Vera, gledališka igralka od 1. 9. 1957 do 15. 8. 1962.
43. Peer Volodja, gledališki igralec od 1. 9. 1957 do 26. 9. 1958, odšel v JLA, nato od 10. 9. 1959 do 15. 8. 1965, ko je odšel v SNG Drama Maribor.
44. Pugelj Breda, gledališka igralka od 1. 9. 1957 do 22. 8. 1959, odšla v SNG Maribor.
45. Šugman Zlatko, gledališki igralec od 15. 9. 1958 do 15. 8. 1961.
46. Petje Anton, gledališki igralec od 15. 8. 1959 do 15. 8. 1960, ko je odšel v SNG Drama Maribor.
47. Druškovič Marija, gledališka igralka od 15. 8. 1959 do 15. 8. 1960.
48. Gostič Breda, gledališka igralka od 1. 1. 1960 do 15. 8. 1962.
49. Vrhunc Janez, režiser od 1. 9. 1958 do 2. 9. 1960.
50. Korošec Angela, čistilka od 1. 10. 1953 do 30. 10. 1954 in od 1. 4. 1956 do 31. 8. 1968 garderoberka, ko je odšla v pokoj.
51. Faktor Konrad, čevljar, kasneje tudi rekviziter od 1. 5. 1953 do 31. 8. 1969.
52. Puncer Olga, šepetalka, od 1. 12. 1955 do 31. 1. 1969, ko je bila upokojena.
53. Breznik Marjan, gledališki igralec od 15. 8. 1962 do 16. 9. 1964, ko je odšel v JLA.
54. Herzog Miran, režiser od 1. 9. 1963 do 15. 8. 1965.
55. Hartman Bruno, prof., upravnik gledališča in umetniški vodja od 1. 9. 1962 do 31. 8. 1965.
56. Kastelic Drago, igralec od 15. 8. 1964 do 31. 8. 1968.
57. Kladnik Anton, vratar od 1. 9. 1957 do 22. 1. 1967.
58. Jesenek Franc, vratar od 1. 9. 1957 do 28. 8. 1967.
59. Nahtigal Andrej, gledališki igralec od 1. 2. 1966 do 31. 8. 1968.
60. Vernik Cveto, inspicient od 15. 8. 1961 do 22. 10. 1970, ko je bil invalidsko upokojen.
61. Kjuder-Gabrovšek Minu, gledališka igralka od 15. 8. 1964 do 31. 8. 1971.
62. Gabrovšek Franc, gledališki igralec od 15. 8. 1962 do 31. 8. 1971.
63. Červinka Zora od 1. 10. 1950 do 31. 12. 1954.
64. Šolar Anton od 1. 9. 1961 do 5. 8. 1963, odšel v JLA.
65. Hudales Zora, gledališka igralka od 15. 8. 1961 do 15. 8. 1963.

SEZNAM DELAVCEV, KI SO BILI ZAPOSLENI V SLG IN JIM JE PRENEHALO DELOVNO RAZMERJE

1. Brunšek Viktor, odrski delavec od 31. 10. 1953 do 10. 4. 1959.
2. Gajšek Ivan, vratar-telefonist od 1. 5. 1953 do 16. 1. 1955.
3. Goršič Marija, igralka od 1. 2. 1951 do 22. 10. 1976 — umrla.
4. Hočevar Jože, mizar od 1. 8. 1953 do 31. 3. 1962.
5. Jecl Terezija, čistilka od 1. 5. 1953 do 1. 9. 1962.
6. Jeram Cecilija, čistilka od 25. 6. 1953 do 30. 6. 1956.
7. Jeršin Pavle, igralec od 1. 9. 1953 do 30. 8. 1971 in od 1. 1. 1973 do 31. 8. 1976. ko je bil upokojen, zdaj sodeluje po pogodbi.
8. Jovan Franc, kurjač od 28. 9. 1953 do 31. 7. 1955.
9. Klobučar Franc, odrski delavec, nato odrski mojster od 1. 10. 1950 do 31. 12. 1974 in od 1. 1. 1977 do 30. 6. 1979 kot vratar.
10. Mirnik Franc, ekonom od 1. 2. 1951 do 26. 4. 1956.
11. Palir Amalija, šivilja, nato vodja šivilske delavnice od 1. 11. 1952 do 31. 8. 1978.
12. Razboršek Jernej, odrski delavec od 1. 7. 1953 do 5. 10. 1955.
13. Razboršek Jernej ml., odrski delavec od 1. 10. 1953 do 1. 6. 1957.
14. Čirič Jože, vratar od 1. 6. 1954 do 31. 8. 1956.
15. Čerček Oto, vratar, krojač, nato vodja krojaške delavnice od 1. 9. 1954 do 30. 9. 1977 ko je bil upokojen.
16. Duh Silvester, električar od 1. 11. 1953 do 28. 3. 1958.
17 Dolinar Marjan, igralec od 1. 9. 1954 do 26. 11. 1973, umrl.

18. Lajler Ivan, mizarski pomočnik od 13. 10. 1954 do 31. 7. 1958.
19. Bukovec Maks, mizarski pomočnik, nato rekviziter in izdelovalec rekvizitov od 15. 3. 1954 do 31. 8. 1979, ko je bil upokojen.
20. Lazar Ivan, mizarski pomočnik od 1. 2. 1955 do 1. 5. 1956.
21. Pahič Alojz, vratar od 17. 1. 1955 do 31. 8. 1956.
22. Jeršič Franc, krojač od 13. 10. 1955 do 25. 9. 1956.
23. Jerenko Marija, čistilka od 1. 10. 1956 do 31. 5. 1967.
24. Kompan Silvester, vratar od 25. 8. 1957 do 31. 10. 1963.
25. Krajnc Stanko, mizar od 1. 10. 1957 do 31. 10. 1962.
26. Novak Janez, električar od 4. 1. 1958 do 18. 3. 1959.
27. Dolinšek Franc, ključavničar, voznik od 1. 10. 1964 do 1. 12. 1967.
28. Klopotan Rudi, odrski delavec od 1. 5. 1959 do 8. 12. 1962.
29. Vodenik Ladislav, odrski delavec od 1. 5. 1959 do 31. 7. 1962.
30. Galjot Slavko, električar od 1. 2. 1960 do 31. 3. 1962.
31. Brance Ignac, odrski delavec od 12. 1. 1960 do 21. 8. 1961.
32. Krošl Aleksander, igralec od 25. 4. 1959 do 1. 9. 1975 in od 16. 12. 1977 do 16. 7. 1980.
33. Jan Polde, voznik od 1. 11. 1960 do 28. 2. 1962.
34. Robar Janez, odrski delavec od 1. 11. 1961 do 23. 3. 1964.
35. Vrščaj Ludvik, odrski delavec od 2. 12. 1961 do 1. 7. 1966.
36. Breznik Marjan, igralec od 1. 9. 1962 do 17. 9. 1964.
37. Herzog Miran, režiser od 1. 9. 1963 do 15. 8. 1965.
38. Kastelic Drago, igralec od 15. 8. 1964 do 31. 8. 1968 in od 1. 9. 1975 do 31. 10. 1976, kot referent za stik s publiko, nato od 1. 11. 1976 kot igralec.
39. Grubar Branko, igralec od 15. 8. 1964 do 31. 12. 1975.
40. Volf Štefan, igralec, kasneje tudi tehnični vodja od 15. 8. 1964 do 21. 9. 1965 in od 1. 9. 1966 do 31. 8. 1976.
41. Jeršič Alojz, odrski delavec, nato tapetnik, garderober in vodja fundusa od 10. 12. 1964 do 31. 3. 1966 in od 15. 9. 1967 do 5. 10. 1975.
42. Ahtik Štefan, električar-osvetljevalec od 7. 12. 1964 do 22. 9. 1965 in od 24. 3. 1967 do 1. 7. 1967.
43. Kumer Alfonz, pomožni osvetljevalec od 1. 9. 1963 do 19. 1. 1965 in od 1. 4. 1966 do 15. 9. 1966.
44. Suppanz Edvard, vratar od 3. 11. 1963 do 31. 5. 1967.
45. Nahtigal Andrej, igralec od 1. 2. 1966 do 31. 8. 1968.
46. Korošec Franc, odrski delavec od 10. 10. 1966 do 1. 10. 1969.
47. Simoniti Boleslav, inspicient od 15. 10. 1966 do 30. 9. 1967. in od 15. 9. 1968 do 1. 4. 1969.
48. Prislan Oto, vratar od 30. 8. 1967 do 31. 12. 1976.
49. Lipovšek Vladimir, odrski delavec od 1. 10. 1969 do 19. 9. 1972.
50. Križan Anton, odrski delavec od 28. 1. 1971 do 4. 11. 1971.
51. Kristavčnik Peter, odrski delavec od 6. 7. 1971 do 15. 2. 1974.
52. Skamen Nikolaj, odrski delavec od 5. 11. 1971 do 15. 2. 1974.
53. Simčič Marko, igralec od 1. 6. 1968 do 31. 8. 1974 — v tem času služil tudi vojsko.
54. Vitez Miran, odrski delavec od 1. 9. 1970 do 28. 3. 1973 in od 1. 7. 1974 do 22. 1. 1975.
55. Štih Bojan, upravnik in umetniški vodja od 1. 2. 1970 do 28. 2. 1974.
56. Emeršič Majda, referent za stik s publiko od 1. 1. 1974 do 1. 6. 1975.
57. Rakovnik Branko, odrski delavec, tudi kurjač od 5. 2. 1973 do 31. 12. 1974 in od 6. 4. 1976 do 5. 12. 1977.
58. Gal Rudolf, odrski delavec od 1. 3. 1973 do 15. 8. 1978.
59. Antloga Sonja, šepetalka od 1. 5. 1970 do 18. 9. 1978.
60. Rakovnik Štefanija, čistilka od 20. 9. 1974 do 8. 2. 1975 in od 28. 3. 1972 do 1. 2. 1973.
62. Lampret Igor, upravnik, nato umetniški vodja od 1. 12. 1974 do 31. 8. 1980.
63. Vovk Miran, odrski delavec od 16. 9. 1975 do 31. 8. 1976.
64. Štaut Anton, kurjač od 16. 10. 1975 do 24. 1. 1979.

65. Djaković Slavko, kurjač 24. 9. 1973 do 12. 11. 1975.
66. Kolar Helmut, odrski delavec od 21. 4. 1975 do 20. 10. 1977.
67. Ban Ivo, igralec od 1. 9. 1972 do 10. 7. 1975.
68. Seles Karlo, tehnični vodja od 22. 9. 1976 do 14. 5. 1979.
69. Krautberger Mira, šivilja od 8. 2. 1971 do 22. 7. 1979.
70. Kolar Boris, odrski delavec od 12. 9. 1973 do 10. 3. 1977.
71. Ostruh Ivan, odrski delavec od 15. 12. 1976 do 1. 11. 1978.
72. Pratneker Alojz, odrski delavec od 18. 3. 1977 do 19. 6. 1978.
73. Dumitrašković Olga, čistilka od 1. 10. 1977 do 31. 3. 1980.
74. Bukovec Danica, garderober za ženske od 1. 9. 1973 do 31. 12. 1979, pogodbeno vezana.

ZAPOSLENI V SLG — STANJE 1. 9. 1980

Igralci: Alujevič Borut od 16. 1. 1966, Agrež Zvone od 1. 9. 1977, Arsenjuk Matjaž od 15. 10. 1976, Baranovič Bruno od 15. 1. 1966 — vmes JLA, Bermež Janez od 15. 8. 1962, Boštjančič Peter od 1. 11. 1977 — vmes JLA, Kastelic Drago od 1. 9. 1975, Podjed Miro od 1. 9. 1968 — vmes JLA, Pristov Jože od 1. 2. 1958, Starina Janez od 1. 9. 1974, Sancin Igor od 1. 6. 1980, Veras Bogomir od 1. 11. 1968 — vmes 7 mesecev prekinitev.

Igralke: Belak Ljerka od 1. 9. 1971, Božič Nada od 1. 11. 1950, Kalezič Milada od 1. 4. 1977, Krošl Marijana od 1. 9. 1953, Kumer Anica od 3. 2. 1965, Mencej-Renko Mija od 1. 9. 1963, Šmid Jana od 15. 8. 1962, Tomažič Jadranka od 1. 9. 1970.

Režiser: Franci Križaj od 16. 2. 1966.

Dramaturg: Janez Žmavc od 1. 1. 1961.

Lektor: Križaj Majda od 1. 9. 1966.

Vodja predstav: Subotič Sava od 1. 1. 1972.

Šepetalka: Ernestina Popovič od 5. 12. 1978.

Tonski manipulant: Jost Stanko od 1. 9. 1964.

Upravnik: Potisk Stane od 1. 6. 1979.

Računovodja: Domjan Jože od 1. 8. 1954.

Tajnica — vodja kadrovske službe: Jurman Nežika od 16. 9. 1961.

Referent za stik s publiko: Belehar Ljubinka od 1. 11. 1976.

Blagajnik v računovodstvu: Vitez Anica od 1. 11. 1960.

Prodaja vstopnic, pomožni admin.: Vitez Jerica od 1. 9. 1980.

Materialni knjigovodja: Mahne Silva od 22. 1. 1979.

Kurir: Ančnik Herman od 1. 2. 1978, prej odrski delavec, nato pomočnik odrskega mojstra.

Arhivar, inspicient: Vernik Cveto od 1. 1. 1973, pogodbeno vezan.

Tehnični vodja, prej vodja razsvetljave: Les Bogomir od 1. 1. 1953.

Odrski mojster, prej odrski delavec: Korošec Vili od 18. 3. 1964.

Pomočnik odrskega mojstra — vrviščar, prej odrski delavec: Tkavc Ivan od 1. 9. 1966.

Osvetljevalca: Les Miro od 1. 12. 1973 in Posinek Rudi od 13. 12. 1962 — vmes JLA.

Slikar — izvajalec: Dečman Ivan od 1. 10. 1954.

Rekviziter-kašer — izdelovalec rekvizitov: Vengust Emil od 1. 2. 1979.

Lasuljar — frizer: Pristov Vera od 1. 2. 1958.

Krojač — vodja delovne skupine: Gregorn Emil od 1. 10. 1977.

Krojačica: Plesnik Fanika od 1. 12. 1967.

Šivilja — vodja delovne skupine: Hren Jožica od 16. 10. 1978.

Šivilja: Maček Ida od 1. 9. 1979.

Garderober za moške, prej snažilka: Jenič Kalina od 1. 12. 1971.

Garderober za ženske, vodja fundusa: Trojar Melita od 15. 11. 1979.

Odrski delavci: Lužar Vladimir od 1. 10. 1979, Muhovec Pavel od 1. 12. 1978, Panič Emil od 1. 4. 1979, Pilko Miran od 1. 11. 1979, Podpečan Davorin od 9. 10. 1975 in Turnšek Marjan od 1. 10. 1978.

Vratar: Panič Jakob od 3. 10. 1972.
Vratar, prej čistilka: Rep Fanika od 21. 4. 1964.
Vratar, prej odrski delavec, tudi garderober: Kovič Srečko od 1. 3. 1975.
Snažilke: Meštrov Angela od 1. 9. 1975, Savković Živanka od 1. 6. 1980 in Škorc Vida od 1. 10. 1968.

GLASBENA ŠOLA

Glasbena šola je po osvoboditvi 1945 leta nadaljevala tradicijo predvojne šole Glasbene matice. Republiško ministrstvo jo je ustanovilo z odlokom leta 1946 in imenovalo za ravnatelja profesorja *Egona Kuneja*.

Egon Kunej se je rodil 2. avgusta 1912 v Šmarju pri Jelšah. Po dovršeni gimnaziji je z odliko diplomiral na konservatoriju v Ljubljani, nato pa se zaposlil kot profesor glasbe na gimnaziji v Šibeniku. Ko so Italijani zasedli Šibenik, so ga odpustili. Nekaj časa je še ostal v Šibeniku, kjer se je preživljal s privatnim poučevanjem glasbe. Nato se je preselil v okolico Knina, si našel zvezo s partizanskimi oddelki in deloval kot kulturnik. Po osvoboditvi se je vrnil v Celje in na željo ravnatelja gimnazije *dr. Blazuika*, ki je bil sam ljubitelj glasbe, prevzel glasbeni pouk na gimnaziji. Na zavodu je ustanovil deški mladinski zbor, ki ga je kmalu spremenil v mešanega. Vodstvo zbora je obdržal tudi potem, ko je postal ravnatelj glasbene šole.

Ustanovil je tudi komorni moški zbor. V zvezi s celjskim mladinskim pevskim festivalom je mnogo storil za glasbeno-pedagoško izobrazbo mladinskih pevovodij. Kot glasbenik si je pridobil velik ugled doma in tudi v tujini, kjer je večkrat nastopil s svojim komornim zborom. Kot priznanje za velike zasluge mu je ljudska prosvetna oblast podelila naslov pedagoškega svetnika.

Ko je v jeseni 1946 prevzel vodstvo glasbene šole je imel na razpolago samo štiri redne sodelavce — profesorje: *Dušana Sancina, Mařenko Sancin-Plzák, Ljudmilo Božič-Novakovo* in *Anko Žulj*, kot honorarno učno moč pa *Albina Petermana*. Ravnatelj, prof. Kunej je poučeval klavir in teorijo.

Prvo leto se je v glasbeno šolo prijavilo nad 200 učencev, kasneje je bilo redno vpisanih okrog 260 do 280. Več jih ni bilo mogoče sprejeti zaradi pomanjkanja prostora. Prva leta je bilo na razpolago samo prvo nadstropje nekdanje glavne šole na Slomškovem trgu, kjer je bila glasbena šola že dotlej. Ko se je muzej preselil v grofijo, je dobila glasbena šola tudi drugo nadstropje. Želji, da bi se v zvezi s koncertno dvorano in drugimi pomožnimi prostori zgradilo za glasbeno šolo novo poslopje, doslej ni bilo mogoče ustreči. Šola je že na začetku imela več oddelkov, pač glede na razpoložljive učne moči.

V obdobju od leta 1945 do vključno leta 1980 so poučevali oziroma še poučujejo v Glasbeni šoli Celje naslednji pedagogi:

Redno zaposleni:

Sancin Dušan, violina (1945—1971); Sancin Mařenka, klavir (1945—); Lapajne Helena, solo petje (1945—1953); Žulj Anka, klavir (1945—1969; nato kot honorarni sodelavec do 1976); Božič Ljudmila, klavir (1945—1962); Kovačič Ju-

stina, solo petje (1946—1976); Gorše Božidar, violina (1947—1952); Pojavnik Stanko, trobila (1953—); Ratej Valter, klavir in kontrabas (1956—); Fischer Majda, klavir (1960—1975); Zupanc Franc, pihala (1962—); Rajh Breda por. Divjak, klavir (1962—1966); Škorjanc Jože, flavta in klavir (1966—1967); Turk Marlena, klavir (1968—); Šlander Olga, klavir (1970—); Marvin Radovan, violina (1971—); Marcen Vid, kitara in nauk o glasbi (1971—1973 ter od 1976—); Carli Emil, violina (1974—); Vošnjak Fanika por. Urbanč, flavta (1976—); Zavadlal Zora por. Pikl, klavir (1976—); Završnik Albert, harmonika (1976—); Pajtler Irena, nauk o glasbi, kitara (1976—); Kolin Zoran, harmonika (1977—); Železnik Matjaž, nauk o glasbi, harmonika (1979—); Požar Olga, klavir (1947—1963, nato kot honorarna do 1964).

Honorarni sodelavci:

Arnšek Ivan, kitara; Ašič Marjan, pozavna; Bezlaj Darij, kontrabas; Brkič Breda, solo petje; Brlec Janez, violončelo; Čremožnik Pavel, violina; Drugovič Norbert, klarinet; Ferlinc Boris, harmonika; Gojznikar Štefan, trobila; Goršič Igor, kitara; Grajžl Bojan, trobenta; Grum Danijel, harmonija; Haas Hinko, klavir; Kneževič Milorad, kitara; Korent Konrad, violončelo; Kores Jože, nauk o glasbi; Korošec Slavko, flavta; Kos Emil, trobenta; Kotar Lucija, violončelo; Kovač Zoran, klarinet; Lavrinšek Edvard, violina; Medved Ivan, klarinet; Modic Vlado, nauk o glasbi; Pavšer Rudi, harmonika; Peterman Albin, trobila in brenkala; Požun Franc, kontrabas; Rakuša Ciril, harmonika; Rakuša Sonja, harmonika; Rizmal Franc, violina; Ramuščak Vida, klavir; Soko Jožica, por. Janežič, nauk o glasbi; Sopotnik Silvo, flavta; Stante Milan, harmonika; Šimenc Janko, harmonika; Švec Alojz, nauk o glasbi; Tomšič Natalin, flavta; Velikanje Jelka, por. Novak, klavir; Veršnak Ivana, violina; Videc Vendelin, kitara; Videnšek Milan, violina; Vodišek Josip, violina; Vrhovšek Nada, por. Šelih, harmonika, Zorko Cvetka, nauk o glasbi; Žvar Dragica, kitara.

Računovodska in tajniška dela je od leta 1946 opravljala in jih še opravlja tov. Vera Srabotnik, por. Grabner.

Po letu 1945 so se v glasbeni šoli Celje zvrstili naslednji ravnatelji: prof. Egon Kunej (od leta 1946 do 1973, od 1976 kot honorarni sodelavec); prof. Ciril Vertačnik (od leta 1973 do 1976) in prof. Vid Marcen (od leta 1976).

Opomba: Leta 1945 je bil v. d. ravnatelja prof. Dušan Sancin.

Ravnatelji so profesorji z visoko glasbeno izobrazbo, ostali pedagoški delavci pa imajo visoko ali višjo, izjemoma tudi srednjo izobrazbo.

V program izgradnje družbenih objektov, ki bodo financirani iz sredstev zbranih z drugim samoprispevkom občanov Celja, je vključena tudi glasbena šola. V letu 1980. tečejo intenzivne priprave za gradnjo, začetek gradnje pa bo v letu 1981. Sedanja zgradba bo adaptirana, prizidan pa bo tudi nov del ob stari zgradbi — na Okopih. Izobraževalna skupnost je imenovala za predsednika gradbenega odbora glasbene šole prof. Vida Marcena, ravnatelja šole.

CELJSKI GODALNI ORKESTER

Po pripravah, ki so pod vodstvom partijskih aktivistov stekle še v dneh, ko so se na robu našega mesta bili zadnji boji za osvoboditev, je 12. maja 1945 *prof. Dušan Sancin* (†1973) s kakimi desetimi godbeniki, družno s kulturnimi skupinami, recitatorji in govorniki iz vrst osvoboditeljev, dopolnil večerni miting v nabito polni dvorani bivšega Celj-

skega doma, tj. današnjega kina Union. V številnejši zasedbi se je orkester predstavil 21. julija 1945 pod taktirko skladatelja *Radovana Gobca* pri izvedbi njegove kantate »Hej partizan«. Dnevni tisk je ta nastop pozdravil kot ustanovitev »okrožnega pevskega zbora in orkestra«.

Čez tri mesece, v Tednu ljudske kulture od 9. do 16. septembra 1945, nastopi orkester dvakrat: 13. septembra na glasbenem večeru pod taktirko Radovana Gobca, 16. septembra pa pod taktirko Dušana Sancina pri orkestralni spremljavi množičnega recitala »Živa kri« na dvorišču deloma zbombardiranega Narodnega doma. Dva meseca zatem, in sicer na akademiji Rdečega križa 20. novembra 1945, je orkester nastopil še pod tretjim dirigentom v osebi prof. Egona Kuneja, tokrat kot orkester Glasbene matice.

Vseh naslednjih 25 let — leta 1950, na zveznem tekmovanju v Beogradu, priznan za najboljši amaterski orkester — nastopa orkester v mestu in okolici, v počastitev spominskih dni in narodnih praznikov, bodisi kot koncertant, bodisi v sodelovanju z drugimi nosilci prireditev, pod umetniškim in organizacijskim vodstvom prof. Dušana Sancina, sprva kot sekcija sindikalnega kulturnega umetniškega društva »Ivan Cankar«, kasneje — po oblikovanju Zveze kulturnoprosvetnih društev Slovenije — kot samostojni godalni orkester »Ivan Cankar«. Za tridesetletnico (1975) pa nastopi kot Celjski godalni orkester, z lastnim statutom in upravnim odborom (predsednik dr. med. Rado Pilih) in že pet let pod umetniškim vodstvom *prof. Valterja Rateja* ter v posesti lastne velike Jugotonove plošče, ki je za trajno zabeležila del njegovega obsežnega repertoarja.

Orkester je redni gost abonmajskih koncertov celjske Koncertne poslovalnice in tudi ugledni slovenski solisti mu ne odrekajo sodelovanja. Svojo 35-letnico (1980) ter desetletnico umetniškega vodstva prof. Valterja Rateja je upravičeno praznoval v zavesti, da z dostojno umetniško močjo in bogatim repertoarjem zapolnjuje glasbeno vrzel, značilno za širše celjsko območje, kjer ni tovrstnih poklicnih ansamblov.

KOMORNI MOŠKI ZBOR

Godalnemu orkestru se je leta 1949 pridružil Komorni moški zbor. Pobuda za ustanovitev, ki se je zgledovala na predvojnem, po osvoboditvi pa le za kratek čas obnovljenem oktetu skladatelja in pevovodje Avgusta Cererja (†1980), je prišla iz tedanjega polpoklicnega Ljudskega gledališča. K ustanovitvi manjšega vokalnega ansambla sta ga gnali želja in potreba tudi po vokalni opremi njegovih predstav, proslav ipd. prireditev. Ustanovni dogovor, katerega nosilca sta m. dr. bila člana agitprop komisije pri mestnem komiteju KPS 1949 Risto Gajšek in Marica Frece, je sledil 8. februarja 1949, po proslavi kulturnega praznika slovenskega naroda v Ljudskem gledališču. Na prošnjo ustanoviteljev je umetniško vodstvo zbora prevzel *prof. Egon Kunej*, tedaj ravnatelj Glasbene šole. Po avdiciji je zbor — sprva 9 pevcev — pričel z rednimi vajami 20. aprila 1949. V teku leta je število pevcev zrastlo na dvajset in v tej za-

sedbi se je zbor 8. februarja 1950, zopet na proslavi kulturnega praznika slovenskega naroda, prvič predstavil, 4. oktobra 1950 pa že imel svoj prvi samostojni koncert v dvorani kina Metropol, tedaj dvorani Ljudskega gledališča.

Zavzetost in vztrajnost tako dirigenta kot pevcev sta zbor kmalu pripeljala v vrste prvorazrednih moških zborov naše ožje domovine. S številnimi nastopi, z uspehi na domačih (RTV Ljubljana, Maribor) in tujih (Llangollen, Gorica, Arezzo, Montreux) tekmovanjih ter z gostovanji v zamejstvu (Italija, Avstrija, Nemčija, Belgija, Holandija) si je zbor pridobil tudi mednarodni ugled.

Leta 1974 je prof. Egon Kunej za dve sezoni (1974—1976) odstopil mesto dirigenta svojemu učencu in nasledniku v vodstvu Glasbene šole, *prof. Cirilu Vertačniku,* leta 1977 pa — po 27 letih predanega umetniškega vodstva — dokončno prepustil odgovorno nalogo umetniškega vodje *prof. Vidu Marcenu,* po Vertačniku novemu ravnatelju Glasbene šole. Že pod Marcenovim vodstvom je zbor slavil 30-letnico svojega dela.

Zboru so — eden krajše, drugi daljše obdobje — predsedovali okrožni javni tožilec Slavko Černelič, namestnik okrožnega javnega tožilca Bogdan Jereb, trgovski poslovodja Ivan Lah, zdravnik dr. Herbert Zaveršnik, profesor Gustav Grobelnik, poprej tajnik zbora, in od srede leta 1979 Štefan Fras, po poklicu inž. org. dela, poprej blagajnik zbora.

Kulturna in umetniška vrednost zbora je izpričana z vrsto domačih in tujih priznanj: izmed odličij izstopajo Šlandrova nagrada občine Celje, zlata plaketa »Jacobus Gallus« Zveze kulturnih organizacij Slovenije, Titov red dela z zlatim vencem, prejet ob 25-letnici zbora, ob 30-letnici zbora pa srebrno odličje OF ter zlati grb mesta Celja.

CELJSKI MLADINSKI PEVSKI FESTIVAL

Po končani vojni so nekateri pedagogi — ljubitelji glasbe posvetili veliko pozornost mladinskemu petju. V tem prizadevanju si je Celje pridobilo prvo mesto v Sloveniji in Jugoslaviji, njegov vpliv na tem področju je segel celo preko državnih meja. Festivali so služili razširitvi glasbene kulture, njihovi prireditelji so jih pa uporabili tudi za metodično in predmetno izpopolnitev pevovodij.

Prvi festival, v katerem je nastopil združeni okrožni pevski zbor, je bil v Celju 29. junija 1946, na prazniku mladinske pesmi. Nanj so se dobro pripravili.

Dne 9. januarja 1946 so se v Celju prvič sestali tisti, ki so bili voljni delati z mladinskimi zbori. Bilo jih je 26. Drugi sestanek so imeli 23. aprila. Na njem so določili 59 vodij in zborov. Za skupno nastopanje so se pripravljali na okrajnih revijah v Žalcu, Rogaški Slatini, Šoštanju, Konjicah, Trbovljah in Celju. Na združenem okrožnem zboru v Celju je že nastopilo okrog 3.000 pevcev, medtem ko jih je bilo na sami celjski okrajni reviji 650.

Po pevskih revijah in združenem okrožnem zboru je bil od 5. do 10. septembra 1946 pevovodski tečaj, ki ga je obiskovalo 43 pevovodij. Predavatelja na tečaju sta bila *France Marolt* in *Jurče Vreže*. Ob koncu tečaja so se domenili o delovanju periodične pevske šole, ki je bila v Celju od leta 1946 in 1947; vsak drugi mesec sta ji bila posvečena po dva dneva. Njeni predavatelji so bili: *prof. Egon Kunej*, šolski svetnik *Jurče Vreže, Boris Ferlinc, dr. Valens Vodušek*, in *prof. Danijel Grum*.

Vendar prva leta širših festivalov niso prirejali v Celju, ampak v drugih krajih. Bili so: v Brežicah, Guštanju, Stični in Ljutomeru (1947), v Ljubljani (1948), v Mariboru (1950), v Velikih Laščah in Ljubljani (1951), v Novem mestu, Grosuplju in Litiji (1956), v Ljubljani (1953), v Tolminu (1954) in Mariboru (1957). Najbolj sta se v festivalsko misel poglobila prof. Egon Kunej in šolski svetnik Jurče Vreže.

Leta 1957 so se dokončno odločili, da bodo mladinske festivale poslej prirejali v Celju.

Prvi festival je bil 24. in 25. maja 1958 in so ga označevali kot *drugi mladinski festival* celjskega okraja. Za prvega so šteli nastop združenega okrožnega zbora iz leta 1946. Kot prireditelja sta se pred javnostjo predstavila Okrajna zveza Društev prijateljev mladine in Okrajna pionirska komisija Celje. Za predsednika prireditvenega odbora so izvolili Andreja Svetka, predsednika Okrajnega sveta Svobod in kulturnih društev, velikega ljubitelja in gojitelja lepega petja. Svetek je bil poslej trajno pomemben sodelavec in pobornik festivalske misli.

To je bila ponovitev 1. festivala, ko je nastopil le množični zbor.

Za festival se je temeljito pripravilo 77 mladinskih zborov. Najprej so nastopili po občinah. Na okrajni reviji v Celju je pelo 4.300 mladih pevcev in pevk. Presenetili so z veliko čistostjo glasov in skrbno dognanostjo. Dirigiral je tako kot 1946. leta *Jurče Vreže*.

Tretji festival mladinskega petja v Celju je bil leta 1960 pod okriljem Okrajnega sveta Zveze Svobod in je imel značaj republiškega in deloma celo zveznega festivala. Nanj se je pripravljalo 605 pevskih zborov, ki so združevali 31.138 pevcev. Celjski gimnazijski pevski zbor je pri tem proslavljal 15-letnico svojega obstoja. Na občinskih in okrajnih revijah so izbrali 12 najboljših mladinskih in 10 najboljših mladinskih mešanih zborov, ki so 21. in 22. maja nastopili na festivalu v Celju. Razen domačih je nastopilo tudi nekaj zborov iz drugih republik: iz Zagreba, Titograda, Sarajeva in Prizrena. Pel je tudi zbor iz Celovca. Italijanska narodna manjšina je poslala zbora Pirana in Rovinja. Zbori so nastopili ločeno, ob zaključku pa skupno pod vodstvom Jurčeta Vrežeta in Egona Kuneja. Ob tej priložnosti je bila v Celju razstava glasbene literature. Zaključnega posvetovanja se je udeležilo okrog 300 pevovodij in skladateljev.

Četrti festival je bil od 20. do 23. maja 1961. Nanj se je pripravljalo doma 844 mladinskih zborov s 42.934 pevci. Na reviji v Celju so pa bili tudi zbori iz Beograda, Vršca, Skopja, Zagreba in Sarajeva, iz Trsta in Celovca, manjši pa iz Kopra.

Množični nastop so dirigirali *Jurče Vreže, Egon Kunej* in *Boris Ferlinc.* Ob tem festivalu je izšel tudi prvi zvezek notne zbirke MPF.

Peti festival je bil od 30. maja do 2. junija 1963. Na tem festivalu so nastopile tudi instrumentalne skupine. Med tujimi zbori je zlasti vzbujal pozornost bolgarski zbor Bodra Smena iz Sofije.

Poleg razstave glasbene literature je bila tudi razstava ljudskih instrumentov. Izjemoma tokrat ni bilo množičnega nastopa. Na posvetovanju so glasbeni pedagogi sprejeli pomembne sklepe o razvoju glasbene vzgoje in jih posredovali šolskim in prosvetnokulturnim forumom v republiškem in zveznem merilu.

Šesti festival je bil od 4. do 6. junija 1965 in je imel jugoslovanski značaj ob udeležbi zborov in Nemčije, ČSSR in Madžarske.

Na tem festivalu se je uresničila ideja o tekmovanju zborov. Tako se je na prvem zveznem tekmovanju pomerilo 19 zborov iz vseh republik in pokrajin. Po kategorijah so bili zmagovalci zbori iz Ljubljane-Trnovo, Šabca in Celja-Gimnazija. Zbore je ocenjevala 7-članska žirija. Dva meseca pred festivalom je bila v Celju tudi republiška revija mladinskih zborov — pozneje prenesena v Zagorje.

Sedmi mladinski pevski festival je bil od 1. do 3. 6. 1967. Na njem so poleg zveznega tekmovanja uvedli še novost: mednarodne koncerte v raznih krajih izven Celja v sodelovanju z domačimi zbori. Na teh koncertih so nastopali zbori iz štirih držav.

Podobno je bil zasnovan tudi *osmi festival* od 29. 5. do 1. 6. 1969. Na njem je tretjič zapored množičnemu zboru dirigiral Edvard Goršič, pri tem pa sta sodelovala na VII. MPF še Jože Kores in na VIII. Rudolf Starič. Na tem festivalu so nekaj pesmi pod vodstvom Branka Rajštra zapeli tudi združeni slovenski in avstrijski zbori.

Sledil je že *deveti festival* leta 1971. Bil je od 3. do 6. junija. Imel je jubilejni značaj, saj je bil posvečen 30-letnici Osvobodilne fronte in 25-letnici ustanovitve festivala. Razen domačih mladinskih pevskih zborov so nastopili tudi štirje tuji, finski, madžarski, avstrijski in romunski, ki so jih poslušali tudi v Šmarju in Rogaški Slatini, Zagorju ob Savi in Mariboru. Odslej tradicionalne uvodne fanfare je skomponiral *Radovan Gobec.* Množični zbor sta dirigirala *Vid Marcen* in *Ivan Marin.*

Posebno bogat po udeležbi in vsebini je bil *deseti mladinski pevski festival* od 31. maja do 3. junija 1973. V Celju je bilo v štirih dneh poleg treh matinej 7 koncertov, na katerih je sodelovalo 49 pevskih zborov z 2.997 pevci.

Pevski zbori so bili: iz Celja in okolice 20, iz ostale Slovenije 9, iz Hrvatske 3, Srbije 2, Vojvodine 2, Makedonije 2, Bosne in Hercegovine 1. Trsta in Celovca po 1 ter iz Nizozemske, Francije, Bolgarije, Romunije, Čehoslovaške, Madžarske in Avstrije po 1.

Na zveznem tekmovanju so podelili plakete in denarne nagrade. Dobili so: zlate plakete — zbori Maribor, Niš, Velenje in Celje-Gimnazija; srebrne plakete — zbori Beograd, Zagreb, Zrenjanin, Kotor; bronaste plakete — zbori Celovec, Zagreb, Kranj, Celje — III. osnovna šola.

Ob festivalu so priredili razstavo glasbene literature, učbenikov in priročnikov za glasbeni pouk. Sodelovale so založbe iz Avstrije, ČSSR, Madžarske, Romunije, Francije, Finske, Nizozemske, Nemčije in Jugoslavije.

Posvetovanja glasbenih pedagogov se je udeležilo preko 150 jugoslovanskih in inozemskih glasbenih pedagogov; osrednja tema je bila predavanje *prof. Slavko Zlatić* iz Pule o problemih intonacije.

Sledilo je 47 domačih in mednarodnih koncertov po raznih krajih Slovenije. Množični zbor je tokrat in še naslednje tri festivale vodil *Pavel Bukovec*, poleg njega pa leta 1977 še *Ciril Vertačnik*. Strokovna knjižnica MPF je ob desetem festivalu obsegala preko 1.300 del.

Leta 1973 je festival izdal IX. in X. zvezek zbirke Mladinski zbori.

Po festivalu je bil na Dobrni decembra 1973 plenum MPF, ki so se ga poleg upravnega odbora udeležili zastopniki glasbenih pedagogov iz ostale Jugoslavije in nekateri znani zborovodje ter skladatelji.

Leta 1975 je bil od 29. maja do 1. junija *enajsti festival*. Ker je glavni tajnik Jurče Vreže obolel, je pripravo in vodstvo festivala prevzelo predsedstvo, v katerem so bili: E. Kunej, V. Marcen, C. Vertačnik, E. Gaberšek, J. Majcen, D. Grum, M. Lorenčak, J. Rotar, B. Martič. Častno predsedstvo je prevzel Mitja Ribičič, pokrovitelj je bila Ljubljanska banka, materialno so festival podprla celjska podjetja.

Prvikrat je bilo izvedeno tudi mednarodno tekmovanje.

Na zveznem tekmovanju so dosegli zbori 19 odličij: 3 zlate, 7 srebrnih in 9 bronastih medalj. Na mednarodnem tekmovanju je konkuriralo 7 inozemskih zborov in en jugoslovanski. Dosegli so 3 zlate, 2 srebrni in 1 bronasto plaketo.

Festival je spremljala razstava sodobne glasbene literature, vmes je bilo posvetovanje, na katerem je poleg jugoslovanskih predstavnikov imela koreferat tudi Jaroslava Macková iz ČSSR.

Dvanajsti festival je bil od 26. do 29. maja 1977. Na otvoritvenem koncertu so prvič prepevali slovenski otroški zbori, bilo jih je 6, ki so bili za to izbrani na republiški reviji mladinskih zborov v Zagorju ob Savi.

Trije koncerti zveznega tekmovanja so zajeli 19 najboljših jugoslovanskih mladinskih zborov in vseh republik, ki so bili predhodno izbrani na republiških revijah, smotrah in festivalih.

Na dveh mednarodnih tekmovalnih koncertih je sodelovalo 13 zborov iz Avstrije, Belgije, Bolgarije, ČSSR, Finske, Madžarske, Poljske, SSSR, dva zbora iz Zapadne Nemčije in trije iz Jugoslavije.

Podeljenih je bilo 5 zlatih plaket, ki so jih prejeli Maribor, Niš, Tallin, Marktoberdorf in Karlovy Vary. Najvišjo oceno 97,7 točk je prejel naš zbor iz Maribora pod vodstvom dirigenta *Branka Rajštra*. Za preko 90 % doseženih točk so prejeli srebrno plaketo zbori Celje-gimnazija, Szeged, Ouleinen in Mihajlovgrad. Bronasti plaketi sta osvojila zbora iz Ekerema in Bonna. Zbora iz Gradca in Szczecina sta sodelovala izven konkurence. Strokovni poročevalec je zapisal, da doslej še na nobenem festivalu v Evropi ni bilo zbranih toliko prvovrstnih mladinskih zborov.

Višek je festival dosegel zadnji dan, ko so po razgibani povorki nastopili v parku vsi inozemski zbori in preko 1.000 mladih pevcev iz Celja in okolice. Po uvodni Simonitijevi Slavnostni pesmi, ki je veljala Titovemu 85. rojstnemu dnevu, in pozdravu predsednika občinske skupščine prof. J. Marolta, je sledil veličasten program osmih pesmi. Pesmi so prevzele tudi inozemske pevce, ki so se ob koncu vključili v kolo in zaplesali.

V naslednjih dneh je bilo še 26 koncertov po Sloveniji: deset inozemskih zborov je pelo s 24 slovenskimi.

Trinajsti mladinski pevski festival je bil izveden v času od 31. maja do 3. junija 1979. Tokrat je bil glavni organizator festivala novoustanovljeni *Zavod za kulturne prireditve*. Kljub temu pa so pri pripravah in izvedbi sodelovali tudi nekateri delovni odbori z množico amaterskih delavcev. Upravni odbor je vodil *Emil Rojc*.

Program je bil zastavljen podobno kot doslej — z otvoritvenim koncertom otroških zborov, zveznim in mednarodnim tekmovanjem, posvetovanjem, razstavo strokovne literature in umetniško razstavo. Na množičnem koncertu zadnji dan v parku, so se s po eno značilno pesmijo predstavili tudi vsi inozemski (11) zbori.

Zlate plakete v zveznem tekmovanju so dobili zbori iz Skopja, Celja — Osnovna šola I. celjske čete, Velenja, Maribora, Zrenjanina in Celja — gimnazija. V mednarodnem tekmovanju pa so najvišja odličja prejeli zbori iz Maribora, Krakova, Szegeda in Plovdiva.

V naslednjih dneh so imeli mladinski zbori še 33 koncertov po raznih krajih Slovenije. Na vseh festivalskih koncertih je prepevalo preko 6.000 pevcev.

Festival je močno vplival na vnemo prirediteljev in pevovodij. Že od leta 1958 so se ob zaključkih šolskih let redno sestajali na strokovnih tečajih. Tečaji so bili v Celju (1970, 1975, 1976, 1977), Velenju (1958, 1966, 1967, 1968, 1969, 1971, 1973, 1974), Gornjem gradu (1959 in 1960), Crikvenici (1961 in 1962), Krškem (1963, 1964, 1965), Mariboru (1972 in 1978) in Izoli (1980). Vedno so bili med predavatelji priznani domači in tuji strokovnjaki. Med slušatelji pa se v zadnjih letih pojavljajo tudi slovenski zborovodje iz zamejstva.

ZVEZA KULTURNIH ORGANIZACIJ

Povojna organizacija prosvetne in množične kulturne dejavnosti v Sloveniji je bila zasnovana v duhu OF že na osvobojenem ozemlju. Oktobru 1946 je bil izbran v Ljubljani republiški odbor za ljudsko prosveto dejavnost. Toda v večji meri kot odbor je usmerjal ljudskoprosvetno dejavnost oddelek za ljudsko prosveto, ki je deloval pri ministrstvu za prosveto vse do 1. kongresa Ljudske prosvete Slovenije marca 1947. Po teh načelih je bila ljudska prosveta dejavna v tem času tudi v Celju. Ta oddelek je deloval prek referentov za ljudsko prosveto pri okrožnem in okrajnih odborih.

Na I. kongresu teh odsekov in svetov, ki je bil 23. in 24. marca 1947 v Ljubljani, se je ustanovila *Ljudska prosveta Slovenije*. Kongres je manifestativno sprejel idejna načela OF za temelj kulturne politike ljudskoprosvetnih organizacij.

Z omenjenim prvim kongresom se je Ljudska prosveta Slovenije izoblikovala kot organizacija krožkov in skupin ter nekaterih društev z operativnim in strokovnim vodstvom svojega izvršnega odbora na čelu. Krožki in skupine, ki so jih povezovali v okrajnem in krajevnem obsegu ljudskoprosvetni sveti, so bili seveda le prehodna oblika združevanja. Narava amaterskega ter tradicionalna priljubljenost demokratičnega društvenega delovanja sta terjala ustanavljanje društev kot klasične oblike prostovoljnega združevanja in upravljanja določenih družbenih aktivnosti.

Na II. kongresu, ki je bil konec januarja 1950, prav tako v Ljubljani, so ugotovili, da se je organizacija že lepo razvila tako v mestih in industrijskih krajih, kakor tudi na kmetih.

Na III. kongresu, ki je bil 23. avgusta 1952 v Trbovljah, je prevladovalo mnenje, da bi bilo treba okrepiti vpliv organizacij v industrijskih krajih na organizacijo na kmetih. Zaživel je spomin na Svobode, ki so pred vojno gojile socialistično-marksistično misel. Zato so celotni organizaciji dali ime *Zveza Svobod Slovenije*. Ta kongres je dobil veljavo ustanovnega kongresa Zveze Svobod, zato ga štejejo kot I. kongres Zveze Svobod.

V Celju je bil maja 1954 II. kongres Zveze Svobod. Na njem so ugotovili, da so Svobode v glavnem prevzele vlogo bivših sindikalnih kulturno-umetniških društev, SKUD.

Kongres na Jesenicah, ki je bil 22. in 23. oktobra 1955 je ta sklep popravil s tem, da je dal priznanje tudi društvom v neindustrijskih krajih, ko je zvezo preimenoval v Zvezo Svobod in Prosvetnih društev Slovenije. Ta kongres je združil Ljudsko prosveto Slovenije ter Zvezo Svobod Slovenije v enotno organizacijo, zato ga štejejo spet kot I. Imensko združena dvojna zveza je imela še tri kongresa: v Mariboru 25. in 26. januarja 1958, v Ljubljani pa 21. decembra 1960 in 27. in 28. marca 1964.

Na V. kongresu, ki je bil v Ljubljani 27. in 28. marca 1969, so ugotovili, da imajo organizacije enega in drugega imena iste cilje. Zvezi so zato dali ime *Zveza kulturno prosvetnih organizacij*. Pod tem imenom sta bili dve konferenci: v Celju 27. septembra 1971 in v Gorici 2. in 22. januarja 1977. Na goriški konferenci je prevladovalo mnenje, da izraza kultura in prosveta pomenita v bistvu eno in isto, le da ima izraz kultura še širši pomen od izraza prosveta, zajema tudi celotno gospodarsko-družbeno delovanje. Zvezi so dali ime *Zveza kulturnih organizacij*. To ime je ostalo trajno.

Že okrajna organizacija mreže kulturnih organizacij je bila zelo močna. Leta 1958, o priliki okrajne skupščine Svobod in prosvetnih društev v Celju, je bilo v okraju 15 Svobod in 89 prosvetnih društev. Imela so 10.066 članov. V društvih je delovalo 36 moških, 16 ženskih in 16 mešanih pevskih zborov, 18 godb, 2 orkestra, 14 tamburaških zborov, 3 harmonikarski zbori, 65 dramatskih družin, 7 lutkovnih krožkov, 5 fol-

klornih skupin, 33 ljudskih univerz, 1 likovna sekcija, 3 glasbene šole ter 77 knjižnic s 57.151 knjigami in 23.306 čitatelji. Vseh nastopov in predavanj je v letu 1957 bilo 1.703.

Na čelu okrajne Zveze Svobod in ljudsko-prosvetnih organizacij je bil *svet Svobod in prosvetnih društev okraja Celje.*

Kot izvršilni organ je posloval *sekretariat* sveta Svobod in prosvetnih društev okraja Celje.

Člani sveta: Andrej Svetek, Celje; Lado Lapanja, Celje; Ivan Golja, Celje; Boris Ferlinc, Celje; Štefka Premrl, Celje; Franjo Jakhel, Celje; Jože Brdnik, Store; inž. Nečemer, Store; Janko Hočevar, Celje; Jože Dolenc, Celje; Drago Predan, Žalec; Karlo Sagadin, Celje; Ivan Rančigaj, Žalec; Ivan Čokl, Liboje; Stane Marcijan, Prebold; Branko Bauče, Polzela; Zdenko Furlan, Velenje; Jože Kos, Šoštanj; Peter Šprajc, Velenje; Stane Časl, Slovenske Konjice; Tone Knez, Laško; Ludovik Dragar, rudnik Laško; Jože Brunšek, Mozirje; Milan Gombač, Ljubno ob Savinji; Juro Toplak, Vojnik; Marijan Žagar, Šentjur; Marjan Unger, Rogaška Slatina; Amalija Anderluh, Šmarje; Miro Klančnik, Kozje.

Člani sekretariata: Andrej Svetek, predsednik; Janko Hočevar, podpredsednik; Ivan Golja, Drago Predan, Jože Brdnik, Franjo Jakhel, Boris Ferlinc, Zdenka Furlan, Tone Knez, Marica Mirnik (Celje), člani.

Nadzorni odbor: Viktor Godnik, Celje; Franc Blagotinšek, Celje; Ivan Toman, Laško; Konrad Sodin, Stranice; Franc Tofant, Kompole.

Predsedniki komisij: Dramska komisija: Zdenko Furlan. Izobraževalna komisija: Franjo Jakhel. Komisija za knjižnice: Marica Zorko. Glasbena komisija: Boris Ferlinc. Instrumentalna podkomisija: Tone Voršič, Celje. Gospodarska komisija: Marica Mirnik.

V mestnem okrajnem svetu sta bila vidna sodelavca Ljudske prosvete prof. Anton Aškerc in Marica Frece. Anton Aškerc je bil predsednik sveta za prosveto in kulturo, Marica Frece je pa bila tajnica. Ko je Anton Aškerc leta 1954 postal ravnatelj učiteljišča, je Marica Frece postala predsednica.

V sedanji celjski občini, osamosvojeni leta 1965, je bil na čelu kulturno-prosvetnih organizacij *občinski svet Svobod in prosvetnih društev.* Imel je v početku naslednji sestav: Ivan Golja, predsednik; Štefan Ocvirk, tajnik; Lado Lapanja ,blagajnik; Hinko Jordan, podpredsednik; Angela Sadar, predsednik dramske sekcije; prof. Franjo Jakhel, predsednik izobraževalne komisije; prof. Egon Kunej, predsednik glasbene komisije; Franc Legvart, član; Ludvik Radič, član.

Nadzorni odbor: Štefan Lah, Viktor Godnik, Franc Cokan, Marica Stante, Štefan Marinšek.

Za Ivanom Goljo so bili predsedniki po vrstnem redu: Vlado Kroflič, Jože Bevc, Ivan Bele, Božo Lukman, prof. Vid Marcen.

Strokovna služba Zveze kulturnih organizacij dela v naslednji postavi.

Profesionalni delavci:

Štefan Žvižej, tajnik zveze kulturnih organizacij in področnih združenj za gledališko in glasbeno dejavnost, od leta 1961.

Nada Agrež, tajnica, vodja finančnega poslovanja in prosvetnega servisa, od leta 1968.

Živko Beškovnik, organizator kulturnega življenja, od leta 1978.

Sedanji izvršni odbor:

Predsednik prof. Vid Marcen; podpredsednik Drago Medved; predsednik konference delegatov Jaka Majcen; predsednik področnega združenja pevskih zborov Egon Kunej; predsednik področnega združenja gledaliških skupin Tone Zorko; predsednik odbora za glasbeno dejavnost prof. Marjan Lebič; predsednik odbora za gledališko dejavnost Bogomir Veras; predsednik odbora za filmsko vzgojo Majda Umnik; predsednik odbora za literarno dejavnost in knjigo prof. Ljudmila Kajtner; predsednik odbora za likovno dejavnost Stane Petrovič; pred-

sednik odbora za organizacijska in kadrovska vprašanja Franc Kleč; predsednik odbora za klubsko dejavnost Matjaž Jeršin; predsednik odbora za informacijsko dejavnost Beno Podergajs; predsednik odbora za plesno, izrazno plesno, folklorno in baletno dejavnost Edo Gaberšek; člani Vinko Bobnič, Rafko Gregorc, Božo Lukman.

Kulturno prosvetno društvo Ivan Cankar

Leta 1946 je obnovilo svoje delo pevsko društvo Oljka, ki so ga bili ustanovili primorski Slovenci. Društveno delo je iz početka usmerjal okrajni odbor Ljudske prosvete. Ko je leta 1947 okrajni ljudski odbor odredil, da se predvojna društva preimenujejo, se je društveni odbor odločil za ime Kulturno-prosvetno društvo Ivana Cankarja. Pevskemu zboru je društvo leta 1947 dodalo godalni orkester, začasno pa še baletno sekcijo. Godalni orkester, ki ga je vodil Dušan Sancin, je imel svoje vaje na glasbeni šoli. Ko je Sancin odložil vodstvo, je delo zamrlo. Nato se je orkester obnovil kot samostojno društvo in vodstvo je prevzel Valter Ratej.

Pevski zbor je po osvoboditvi vodil najprej Avgust Ferme. Sledili so mu: inž. Rudolf, Jurče Vreže, Jože Kores, Zlata Prodanova, izza leta 1958 ga vodi Marjan Lebič.

Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« Celje

Leta 1914 ustanovljeno društvo Vorwärts se je leta 1919 preimenovalo v Naprej. Tedaj je imelo samo eno dejavnost: moški pevski zbor.

Leta 1925 sta se pri društvu ustanovili tamburaška sekcija in planinski odsek.

Leta 1927 se je društvo preimenovalo v Delavsko prosvetno društvo »Svoboda«. Leta 1929 je bilo z drugimi organizacijami vred razpuščeno.

Vendar se je društvo obnovilo. Leta 1935 je organiziralo izlet »Svobod« v Celju. Nekaj dni po izletu je bilo razpuščeno. Pod imenom Delavsko prosvetno društvo »Vzajemnost« se je obnovilo in je živelo do okupatorjevega prihoda.

Po osvoboditvi se je leta 1945 znova ustanovilo kot DPD Iva Ključarja Celje-Gaberje.

Ima več sekcij:

a) *Moški pevski zbor* je iz leta v leto naraščal in se izpopolnjeval. Leta 1954 je pod vodstvom Borisa Ferlinca imel 70 pevcev in v juliju 1955 dve uspešni gostovanji v Bosni. Leta 1961 je pod vodstvom Franca Rozmana gostoval v Prekmurju. Leta 1962 je sodeloval na pevskem festivalu v Ljubljani. Leta 1964 je vodstvo prevzel Julij Gorič. Leta 1965 je sodeloval na društveni reviji v Celju. V tem letu sta bili pevsko srečanje na Dobrni in proslava ob srečanju internirancev na Svetini. Leta 1966 je bil zbor na tekmovanju v Štorah, kjer je dosegel najvišje število točk in s tem prvo mesto. Leta 1967 je imel samostojen koncert v Celju, na Ponikvi, v Topolščici, Novemu Celju, udeležil se je tudi pevskega sre-

čanja v Zrečah. Leta 1961 je sodeloval ob 20 letnici ustanovitve OF ter proslavi dneva žena na slavnostnem koncertu v Celju.

Leta 1977 je prevzel vodstvo prof. Vid Marcen, ravnatelj glasbene šole.

b) *Harmonikarska sekcija in harmonikarska šola.* Ta sekcija, ki jo je vodil Oskar Leskovšek, je bila ustanovljena leta 1950. Leta 1963 je društvo ustanovilo glasbeno šolo DPD »Svoboda«, ki je delovala z istim programom kakor vse ostale nižje glasbene šole. Leta 1967 se je ta šola preimenovala v harmonikarsko šolo DPD »Svoboda« Celje. Na leto vzgoji povprečno 60 učencev.

Harmonikarska sekcija je pod vodstvom Oskarja Leskovška izvajala vsako leto (izza 1953) tradicionalno parado harmonikarjev. Predsednik te sekcije je od začetka Ivo Umek. Sekcija dela ves čas v glavnem na amaterski osnovi.

Po Leskovškovi smrti je prevzel vodstvo sekcije dirigent Albert Završnik.

c) *Šahovska sekcija* deluje aktivno že od leta 1945 in organizira v vsaki sezoni meddruštvene turnirje. Poleg tega sodeluje na meddruštvenih sindikalnih turnirjih.

č) *Tamburaška sekcija* je bila ustanovljena že leta 1925 in je z malimi presledki vsa leta aktivno delovala. Po vojni je z vključevanjem mladine nadaljevala svoje delo. Sekcijo že od leta 1936 vodi Ferdo Pilih in nastopa z njo na proslavah in drugih kulturnih prireditvah celjskih delovnih kolektivov. Poleg tega prireja sekcija vsako leto samostojne koncerte v bližnji in daljni okolici Celja in v domovih oskrbovancev (Grmovje, Polzela itd.).

d) V sestavu društva sta tudi nastala: zabavni instrumentalni ansambel »Kavalirji« in instrumentalni trio s pevci.

e) *Ljudska knjižnica v Gaberju* je bila ustanovljena leta 1952 na predlog kulturne komisije pri takratnem OLO Celje. Dotlej so delovale sindikalne komisije za knjižnice po tovarnah, le-te so izročale svoje knjige KUD, ki se je pozneje preimenovalo v sekcijo DPD »Svoboda« Celje.

Razen sindikalnih podružnic so knjige darovali tudi čitatelji ožje in širše okolice Gaberja in tako obogateli knjižni fond.

Od leta 1952, ko je bila knjižnica priključena Svobodi Celje, je prejemala tudi namenska sredstva za nabavo novih knjig in za vzdrževanje knjižnice. Z nakupovanjem novih knjig je število bralcev iz leta v leto naraščalo.

Leta 1965 jih je bilo 7.794, ki so si izposodili 19.658 knjig.

Leta 1966 je že bilo 8.945 bralcev z 329.113 izposojenimi knjigami. Med njimi je bilo 68 % mladine. Marca 1969 je štela knjižnica okoli 12.000 knjig.

Leta 1972 je bila knjižnica priključena Osrednji (študijski) knjižnici.

Med svojim delovanjem je imelo društvo še številne druge sekcije. Te pa niso dosegle takšnih uspehov ko navedene in so popolnoma ali delno usahnile.

Delavsko prosvetno društvo Svoboda Zagrad

Društvo zajema kulturno prosvetno dejavnost na območju Zagrada, Osenice, Pečovnika, Polul in Košnice. Leta 1929 je nastal iniciativni odbor. Leta 1930 je bilo društvo ustanovljeno pod imenom »Pevsko in godbeno društvo Sloga Zagrad«. Prvi predsednik društva je bil Avgust Tratnik, železničar iz Zagrada. Društvo je imelo pevsko, dramsko in godbeno sekcijo (tamburaški zbor). Sedež je imelo izprva v Kranjčevi gostilni na Polulah, nato pa v Stegujevem hotelu v Zagradu. Sekcije so zelo pridno delale. Igrali so v početku na prostem, nato pa v Stegujevi dvorani. Vsako leto so imeli več koncertov in dramskih iger. Pred vojno je imelo društvo okrog 80 članov.

Po osvoboditvi je začelo društvo delovati pod starim imenom. Od 1950 do 1955 je bilo odsek Svobode Gaberje. Leta 1955 se je pa osamosvojilo. Ko je društvo pridobilo nove prostore, je ustanovilo še klubsko sekcijo in knjižnico. Prireja tudi predavanja s filmi in skioptičnimi slikami. Leta 1960 je slavilo društvo tridesetletnico in razvilo svoj društveni prapor.

Delavni člani: Jože Dolenc (predsednik in režiser), Anica Sircov (režiserka), Marjanca Stegu (režiserka in pevovodja), Jože Zupanc (gospodar).

Železničarsko prosvetno društvo »France Prešeren« Celje

Društvo je bilo po naročilu okrožja, delno na obnovi in priključitvi predvojnih društev, ustanovljeno 28. avgusta 1947 z združitvijo aktivov, ki so dotlej delovali v okviru raznih sindikatov: Železničarske godbe, Celjskega pevskega društva, tamburaškega zbora (sindikat uslužbencev živilske stroke), dramskih družin (na železnici, pri Na-Ma, na pošti in drugod), folklorne skupine (na pošti). Pozneje je društvo ustanovilo še likovni odsek (1949), harmonikarski odsek z zborom in šolo (1950) in mladinski odsek (1949/50), ki je zajemal predvsem mladino bivše II. gimnazije ter se je udejstvoval v znanem mladinskem pevskem zboru, ki ga je vodil *prof. Jurče Vreže*, dramski skupini, folklornem in literarnem krožku. Izza leta 1955 je imelo društvo tudi svojo plesno šolo, iz nje se je leta 1962 rodila občinska plesna šola.

Dejavnost društva je bila zelo bogata.

Leta 1948 sta godbeni in pevski odsek uspešno tekmovala na republiški reviji kulturnih društev v Mariboru (izbrana sta bila po preizkušnji pred republiško komisijo v Celju).

Leta 1949 je društvo v tekmovanju s sindikalnimi kulturnimi umetniškimi društvi (SKUD) kot celota zasedlo I. mesto in prejelo prehodno zastavo kot najboljše društvo v celjskem okraju.

Likovna sekcija je po uspehu na republiškem sindikalnem tekmovanju razstavila svoja dela tudi na zveznem tekmovanju v Beogradu.

Leta 1951 so štirje odseki društva dosegli prva mesta na tekmovanju ob 10-letnici OF. Društvo je zato kot celota doseglo I. mesto in nagrado Izvršnega odbora Osvobodilne fronte (IOOF) kot najboljši SKUD v Sloveniji (nastop je bil v veliki Unionski dvorani v Ljubljani.

Leta 1951/52 so imeli vsi odseki v Celju in izven njega 452 nastopov. V naslednjih letih je delalo društvo z enakim elanom. Izmed mnogih nastopov navajam nekatere:

Godba je v tem času dvakrat gostovala v inozemstvu (Avstriji) in sprejemala tudi gostovanja drugih. Sicer je pa godba (pihalni orkester) najbolj zaposlen odsek društva, saj sodeluje na vseh pomembnejših prireditvah in manifestacijah, pogrebih in pd. Godba deluje že 60 let in je leta 1968 hotela ta jubilej dostojno proslaviti, vendar je praznovanje zaradi pomanjkanja sredstev odpadlo.

Mešani pevski zbor je uspešno prebrodil razne težave, se pomlajeval in nastopal doma in v raznih krajih Jugoslavije. Nastal je leta 1895 kot Celjsko pevsko društvo.

Tamburaški orkester je imel svoje predhodnike v stari jugoslovanski, celo v avstrijski dobi, in je često nastopal, sodeloval je na vseh štirih zveznih festivalih tamburaške glasbe v Osijeku. Bil je tudi pobudnik za obogatitev jugoslovanske glasbene literature.

Likovni odsek je združil 22 starejših in mlajših likovnikov, prirejal je razstave in skrbel za vzgojo kadrov z občasnimi ogledi razstav v Ljubljani, Zagrebu, Slovenjem Gradcu i dr.

Društvena glasbena šola je vzgojila precej godbenikov na pihala, tamburašev in harmonikarjev, je pa zaradi objektivnih tehničnih in finančnih težkoč nehala delati.

Društveni dramski odsek je bil predhodnik Ljudskemu (poprej Delavskemu), sedanjemu amaterskemu gledališču. Režiserji Delavskega odra in amaterskega gledališča: Jaro Zelinka in Cveto Vernik. Režiserji Delavskega odra: Jožica Zupan, Alfonz Kumer in Mira Zelinka.

V društvu aktivno deluje nad 200 tovarišev in tovarišic. Leta 1966 je društvo dobilo občinsko Šlandrovo nagrado.

Razen Janka Hočevarja najdemo med drugimi v vodstvu društva Marjana Ašiča. Franca Čakša, Borisa Kmeta, Francko Majcen, Janeza Milača, inž. Marjana Prelca, Vero Pristovšek, Jelko Smrečnikovo, Daniela Škodnika, Franca Vuka, Cirila Zalesjaka, Vinka Čerenjaka, inž. Ludovika Dovgana in Henrika Jordana.

Rudolf Stanič je vodil godbo, *Edvard Goršič* pevski zbor, *Janko Hočevar* tamburaše, *Ivan Karlovčec* je za *Albinom Petermanom*, ki je po dolgotrajni bolezni umrl 6. novembra 1962, prevzel vodstvo godbe na pihala in vzgojo mladega naraščaja, *Vera Pristovšek* je že ob ustanovitvi prevzela vodstvo umetniške sekcije, ki ji je bil umetniški svetovalec tudi akademski slikar *prof. Avgust Lavrenčič.*

Med pevci in godbeniki je bilo več vidnih članov, ki so peli že pri Celjskem pevskem društvu in igrali pri medvojnem železničarskem društvu: pevci — *Anton Oražem* (umrl 2. marca 1962), *Franc Repenšek, Jelka Peer* in *Henrik Jordan* (12 let predsednik pevskega zbora), godbeniki — *Tone Voršič, Albin Povalej* in *Rok Kolar.*

Izprva je imelo društvo harmonikarski odsek, mladinski pevski zbor in društveno plesno šolo. Harmonikarski odsek se je spojil z istim odse-

kom pri gaberski Svobodi, mladinski pevci so se vključili v pevske zbore svojih šol, društvena plesna šola se je pa osamosvojila kot občinska plesna šola.

Kulturno umetniško društvo »Zarja« Trnovlje

Začetki delovanja segajo v leto 1935, ko so se začeli Trnoveljčani združevati in kulturno delovati — predvsem so uprizarjali različne ljudske igre na prostem, v šoli na Ljubečni in v gasilskem domu. Kulturno delovanje je dobilo organiziranejšo obliko po letu 1945, ko so na pobudo krajevnega odbora OF ustanovili Prosvetno društvo »Zarja«. Sedež delovanja je bila nacionalizirana stavba Franca Koširja, ki so jo obnovili in skromno usposobili s prostovoljnim delom. V tem času so člani gledališke skupine uprizorili več kot 60 različnih gledaliških del. Velike predstave: *Mlinarjev Janez, Miklova Zala, Pod svobodnim soncem, Za pravdo in srce, Poslednje ustoličenje* (vse te predstave so bile na prostem in so bile množične). Društvo je družno z razvojem spremljalo dogajanja in razvoj na gledališkem področju in vidno napredovalo.

Društvo so izprva vodili: Ivan Majerič, Drago Pilih, Ivo Majer, Štefan Žvižej, Ivan Majerič. Leta 1954 je zopet prevzel vodstvo Štefan Žvižej. Vodi ga še danes, tako v organizacijskem kakor v umetniškem pogledu. Med njegovimi sodelavci so zlasti znani: Franc Rihtar, Dušan Vovk in Živko Beškovnik.

S plodnim delom se je gledališka skupina uvrstila med najboljše v Sloveniji. Z različnimi deli se je udeleževala vseh občinskih, okrajnih in nekaterih republiških srečanj gledaliških skupin. Med najuspešnejše predstave lahko štejemo: *Mišolovko, Krog s kredo, Rdeče in modro v mavrici, Večna lovišča, Manevre, Talca, Velika žehta, Švejk v II. svetovni vojni* itd.

Društvo je nosilec Reda s srebrnim vencem, srebrne značke OF, Celjskega grba, jubilejne plakete 30 letnice Zveze kulturnih organizacij in številnih drugih priznanj. Društvo je leta 1979 ustanovilo Frontno gledališče, za kar je dobilo posebno priznanje s strani Skupščine občine Celje.

Leta 1979 je društvo pričelo z gradnjo kulturnega doma in ga predalo svojemu namenu leta 1980.

Ostala društva

KPD Železar, leta 1954 registrirano kot DPD Svoboda Štore, je ustanovilo več sekcij: pevsko, gledališko in godbeno. Izza leta 1952 ima nov kulturni dom z lepo manjšo dvorano in drugimi prostori. V teh sekcijah so med drugimi delali: Roman Zapušek (petje), Franc Legvart, Juro Kislinger, Borivoj Wudler in Cveto Vernik (gledališko igranje), Štefan Volf, Franc Legvart in Viktor Potočnik (godba).

DPD Svoboda, Teharje. Predsednik Franc Renčelj.

PD Bratov Dobrotinškov, Škofja vas. Vodilni člani: Julko Kožuh, Tinček Pečnik, Heda Pukl, Jože Lavrič, Mira Koprivnik.

PD France Prešeren, Vojnik. Vodilni člani: Franjo Felicijan (predsednik), Karel Kožuh (upravnik Kina), Marija Ahtik (tajnica, knjižničarka), Tone Zorko, Milena Štokojnik in Marija Štante, režiserji. Moški pevski zbor je dolgo vodil Marjan Lebič, sledil mu je Tone Volasko, ki se bavi tudi z dramatiko. Društvo ima tudi likovno in lutkovno sekcijo. Pihalni orkester je v Malih Dolah. Po vojni ga je vodil Edi Tratnik.

PD Anton Bezenšek, Frankolovo, goji petje, dramatiko, ima knjižnico. Posebno delavni člani: Olga in Milko Pejha, Jože Srebot.

PD Kajuh, Dobrna. Ob ustanovitvi je imelo okrog 25 članov. Gojilo je zlasti petje. Do svoje smrti ga je vodil Josip Božnik, potlej je prevzel vodstvo Emil Lenarčič. Drugi delavni člani: Ivan Senegačnik, Drago Lovašič, Heda Strmčnik, Tončka Jakše. Društvo ima moški in mešani zbor, folklorno skupino in knjižnico.

CELOTNI SEZNAM VČLANJENIH KULTURNIH DRUŠTEV OBČINE
je po stanju sredi leta 1980 naslednji:

1. *Železničarsko prosvetno društvo »F. Prešeren« Celje* — Mešani pevski zbor, Pihalni orkester, Zabavni orkester »Žabe«, likovna sekcija, tamburaški orkester, mladinski pevski zbor, folklorno-plesna skupina.
2. *Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« Celje* — Moški pevski zbor, tamburaška sekcija, harmonikarski orkester, šahovska sekcija, zabavni ansambli.
3. *KUD »Zarja« Trnovlje — Celje* — gledališka skupina, knjižnica, zabavni ansambel.
4. *Komorni moški zbor Celje* — moški pevski zbor.
5. *Celjski godalni orkester Celje.*
6. *Prosvetno društvo »F. Prešeren« Vojnik* — moški pevski zbor, godba na pihala Male Dole, gledališka skupina, recitatorska skupina, kino-sekcija, likovna sekcija.
7. *Pihalni orkester Štorskih železarjev.*
8. *Prosvetno društvo »A. Bezenšek« Frankolovo* — moški pevski zbor, gledališka skupina, instrumentalna glasbena skupina.
9. *Prosvetno društvo »Kajuh« Dobrna* — mešani in moški pevski zbor, knjižnica, folklorno-plesna skupina.
10. *Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« Zagrad* — moški pevski zbor, gledališka in recitacijska skupina.
11. *Kulturno umetniško društvo »Ivan Cankar« Celje* — moški pevski zbor in instrumentalni zabavni ansambel.
12. *Amatersko gledališče »Železar« Celje Štore* — gledališka skupina.
13. *Prosvetno društvo »T. Tomšič« Strmec* pri Vojniku — moški pevski zbor in gledališka skupina ter knjižnica.
14. *Kulturno društvo »Franc Kač« Hudinja* — organizacija kulturnih prireditev in moški pevski zbor.
15. *Mešani pevski zbor Gostinskega podjetja Celje.*
16. *Moški in mešani pevski zbor Društva upokojencev Celje.*
17. *Mladinski klub Celje* z vsemi dejavnostmi.
18. *Foto-kino društvo Celje.*
19. *Društvo za mednarodni jezik esperanto Celje.*
20. *Kulturno umetniško društvo »Marija Goršič« Lava—Ostrožno.*
21. *Prosvetno društvo »Bratov Dobrotinškov« Šoolja vas.*
22. *Plesno gledališče Celje.*
23. *Moški pevski zbor Zveze slepih in slabovidnih Celje.*
24. *Mešani pevski zbor »Kovinotehna« Celje.*
25. *Mladinsko kulturno društvo »F. Roš« Osnovna šola Hudinja.*
26. *Mladinsko kulturno društvo na Osnovni šoli »Veljka Vlahoviča« Celje.*

27. *Mladinsko kulturno društvo »Tehnik« na Tehniški srednji šoli Celje.*
28. *Mladinsko kulturno društvo »A. Aškerc«, Gimnazija Celje.*
29. *Mladinsko kulturno društvo »Breze«, Zdravstveni šolski center Celje.*
30. *Mladinsko kulturno društvo na Prvi osnovni šoli v Celju.*
31. *Mladinsko kulturno društvo na Osnovni šoli »Prve celjske čete« Celje.*
32. *Mladinsko kulturno društvo na Osnovni šoli »I. Kovačiča-Efenke« Celje.*
33. *Mladinsko kulturno društvo na Ekonomskem šolskem centru Celje.*
34. *Mladinsko kulturno društvo Pedagoškega šolskega centra Celje.*
35. *Mladinsko kulturno društvo na Osnovni šoli »Bratov Dobrotinškov« Vojnik.*
36. *Mladinsko kulturno društvo na Osnovni šoli »Slavko Šlander« Celje.*
37. *Kulturno društvo »F. Prešeren« Socka pri Strmcu.*

Iz tega pregleda je razvidno, da so bile Zvezi kulturnih organizacij priključene tudi kulturne organizacije učencev in dijakov osnovnih in srednjih šol: literarni krožki, gledališke in recitatorske skupine, baletna in ritmična skupina (na Pedagoškem šolskem centru) in celo pionirska gledališka skupina (Šmartno v Rožni dolini).

Vodja Zveze jim je bil svetovalec, pomagal je pa tudi neposredno (pri recitacijah in igrah).

Glede pevskih društev in odsekov je pa Zveza sodelovala z glasbeno šolo in vodstvom celjskih pevskih festivalov.

V Informativnem biltenu, ki je izšel v aprilu 1978, opozarja vodstvo Zveze kulturnih organizacij Celje še prav posebej na *dekliški pevski zbor Pedagoškega šolskega centra v Celju,* ki si je na centralni proslavi 8. februarja 1978 pridobil Prešernovo nagrado. Njegove besede so naslednje: »Dekliški pevski zbor deluje na Pedagoškem šolskem centru že vrsto let in je s kakovostnim delom prešel vse faze svojevrstnega vokalno-glasbenega poustvarjanja: od mladinske pevske revije do republiške revije v Zagorju pa vse do mednarodnega tekmovanja v Belgiji. Na lanskoletnem Mladinskem pevskem festivalu je dobil v svoji skupini zlato medaljo, gostoval je pa tudi v Belgiji in dosegel srebrno odličje. Zbor se odlikuje po tem, da je voljan sodelovati pri programih delovnih organizacij in v drugih javnih nastopih, proslavah, komemoracijah, koncertih in drugih prireditvah na občinskem nivoju. Odlikuje ga tudi sodoben in zahteven repertoar pesmi. Vodi ga prof. Vid Marcen. Nagrada naj bo spodbuda za še kvalitetnejše delo v naprej in dokaz, da Zveza kulturnih organizacij Celje ceni kvalitetno delo na šolah.«

V nadaljevanju opozarja urednik med drugim na izredno živahno delovanje Prosvetnega društva France Prešeren v Vojniku, zlasti na njegov pihalni orkester in moški pevski zbor. Pri tem opozarja na bilten, ki ga je društvo nedavno izdalo in navaja v njem izjemno veliko število samostojnih koncertov, proslav, komemoracij in sodelovanj na pogrebih ter drugih javnih nastopih, ne samo doma, ampak tudi na Dobrni, v Strmcu, na Frankolovem.

Dne 11. aprila 1978 so se zbrali v Celju delegati Zveze kulturnih organizacij Celje in družbenopolitičnih organizacij celjskega območja. Na posvetu so se med drugim dogovorili, da osnujejo medobčinski svet in se zaradi tega v roku enega meseca sestanejo v Slovenskih Konjicah.

Igralske družine so nastopale tudi v skupinskih nastopih. Do leta 1964 so se taki skupinski nastopi imenovali *revije*, potlej pa so uporabljali zanje ime *srečanja*.

Za skupinske mladinske dramske in recitacijske nastope so leta 1970 začeli rabiti ime »*Naša beseda*«. Taka »Naša beseda« je bila konec leta 1977 tudi v Celju.

Skoraj 10 let se je Zveza bavila tudi z vprašanji *filmske vzgoje*. V glavnem je imela uspeh v šolah, v Zvezi socialistične mladine Slovenije in v organizacijah združenega dela pa ni bilo posebnega zanimanja. V Celju so po prizadevanju Zveze bili trije filmski tedni: 1974, 1975, 1976, nato pa je prirejanje Tednov domačega filma prevzelo uredništvo Novega tednika v sodelovanju s Kinopodjetjem in ob družbeni podpori Občinske konference SZDL.

Umetniški vzgoji mladine je pa služil tudi v tistem času prirejeni lutkarski teden.

RADIO CELJE

Radijske amaterje je imelo Celje že takoj po osvoboditvi. Radijsko postajo je pa dobilo v zvezi z zborom štajerskih partizanskih brigad na Ostrožnem. Tedaj je ljubljanski Radio za prenos poročil ustanovil v Celju relejno postajo. Dne 18. septembra 1954 se je celjski Radio prvič oglasil s pomočjo šibkega komaj 50-vatnega oddajnika. Po zboru je oddajnik ostal v Celju.

Postal je osnova celjskemu Radiu, za katerega je prevzel skrb mestni ljudski odbor. Organizirala se je posebna amaterska skupina. Njen ravnatelj je postal *Risto Gajšek*, tedaj sekretar mestne trgovske zbornice, programsko vodstvo je prevzel *Milan Božič*, napovedovalka je bila *Nuša Marušičeva*, tehničn vodja je pa postal *Bojan Virant*. Podjetje je podprl *Fedor Gradišnik* ml., ki je bil tedaj na čelu mestnega ljudskega odbora.

Bojan Virant je prevzeti oddajnik izpopolnil z gradivom, ki ga je dobil od vojske. Prve oddaje so bile skromne, trajale so največ po pol ure na dan, sledile so jim enourne, v nekaterih primerih celo daljše oddaje.

Upravni položaj ustanove se je pa menjaval. Po dveh letih samostojnega dela je postal Radio Celje relejna postaja Radia Ljubljana. Pod tem okriljem je bil do 30. junija 1962, ko je prišel v sestav časopisnega podjetja Celjski tisk. Skupščina okraja Celje je ob tej priliki obljubila, da bo krila razliko med dohodki in izdatki postaje. Leta 1964 pa okrajna skupščina ni hotela držati svoje obljube. Zato je delavski svet Celjskega tiska dne 12. oktobra 1964 sklenil, da se Radio Celje izloči iz podjetja.

Rešitev je prinesla občina. Njena skupščina je ustanovila *Zavod za informativno službo* in pod njegovo zavetje je 1. januarja 1965 prišel Radio Celje. Ta organizacijska oblika je veljala leto dni, kajti 1. januarja 1966 sta se Zavodu za informativno službo pridružila Celjski tednik in Uradni vestnik. Dne 1. aprila 1967 je nastala nova organizacijska oblika. Tedaj se je Zavod za informativno službo priključil *Časopisnemu*

podjetju Delo. Celjska enota je poslovala samostojno z lastnim obračunom. Leta 1970 je Uradni vestnik nehal izhajati, Novi tednik in Radio Celje sta se pa popolnoma integrirala z Delom.

Ko je amaterska skupina izročila radijski oddajnik občini, je postal upravnik Radia Celje *Peter Božič.* V času, ko je bila ustanova v sestavu Zavoda za informativno službo in še pozneje, ko sta bila Celjski tednik in Radio Celje priključena Delu, je imel pomembno vlogo v delovanju Radia Celje direktor zavoda in Delu priključene enote *Tone Skok.* Uredniki radijske postaje so pa bili: *Milan Božič* (od 1. januarja 1965 do 17. aprila 1968), *Berni Strmčnik* (od 17. aprila 1968 do 1. julija 1968), *Franjo Krivec* (od 1. julija 1968 do 1. maja 1969), *Ivica Burnik* (od 1. maja 1969 do 31. januarja 1971), dne 1. februarja 1971 je pa prevzel položaj odgovornega urednika zopet Milan Božič, ki je ostal na tem mestu do 1978, ko mu je sledil *Brane Stamejčič.* Sicer pa velja že od ustanovitve Zavoda za informativno službo (1965) koncept enotnega uredniškega dela pri časopisu in pri Radiu Celje. Ta enotnost se je izkazala kot izredno koristna.

V tehnični službi so se za Virantom v glavnem menjavali trije strokovnjaki: Lojze Bertoncelj, Marjan Strnad in Janez Klanjšek, ki je vodja tehnike pri radijski postaji že okrog 16 let.

Tehnična oprema radijske postaje je še vedno skromna, četudi je zdaj mnogo boljša, kot je bila prva leta. Prvi oddajnik je imel moč 50 vatov, sedanji, ki je na Golovcu in ga uporablja RTV Ljubljana, pa ima moč 2 kilovatov. Poleg tega stalno obratuje še oddajnik moči 3 vatov.

Radio Celje oddaja svoj spored na srednjem valu 202 metra ter na UKV omrežju 97 MHz. Slišnost radijske postaje Celje zajema v celoti celjsko, žalsko, šentjursko in šmarsko območje, delno pa še laško, mozirsko, velenjsko in konjiško.

Tudi tehnična oprema se je spremenila. Stare Philipsove studijske magnetofone s hitrostjo 78, sta že leta 1967 dopolnila moderna magnetofona znamke Telefunken. Viden korak naprej je bil napravljen tudi pri gramofonih. Zdaj delata v studiju dva gramofona madžarske izdelave. Medtem ko je imel Radio Celje leta 1957 prvi reporterski magnetofon na mehanski pogon, imajo novinarji trenutno osem magnetofonov različne izdelave.

Prvi oblikovalec radijskega sporeda je bil poleg *Rista Gajška Milan Božič.* Med aktivne tvorce radijskega sporeda na začetku dela je pa še treba šteti *Edija Goršiča* (za glasbo), pa napovedovalce *Nušo Marušič, Marjanco* in *Sandija Krošla, Nado Božičevo, Bogdano Grobelnikovo* in druge. Ima pa Radio tudi honorane napovedovalce, razen tega izvršujejo to nalogo tudi poklicni časnikarji.

Od enournega oddajanja na dan je Radio Celje leta 1965 prešel na dveurno.

Ob svoji dvajsetletnici (1974) je že oddajal: ob delavnikih od 8,10 do 9,00 in od 16,00 do 18,00 ure, ob nedeljah pa od 10,30 do 14,30 ure.

Vsebina oddaje se nanaša na vse, kar je pomembno za njegovo krajevno področje. Razume se, da svoje oddaje obilno prepleta z glasbo.

Prvi skromni prostori Radia Celja so bili v stolpu Celjskega doma, nato v prvem nadstropju takratnega sedeža mestnega ljudskega odbora, v Gregorčičevi ulici — v Zdravstvenem domu. Po nekajmesečnem delu v eni sami sobici je dobil v pritličju poslopja dva prostora. Dne 15. februarja 1965 se je preselil v tretje nadstropje glavnega trakta Narodnega doma. Sredi maja 1978 je dobil z uredništvom Celjskega tednika vred lepo urejene prostore v zahodnem dvoriščnem traktu bivšega magistrata, kjer je zdaj v glavnem traktu Muzej revolucije.

Tehnika Janez Klanjšek in Tone Jernejčič prihajata po potrebi iz Ljubljane.

KINO

Kakor vse drugo je bilo tudi kino po vojni treba obnoviti. Na novo ustanovljeno je bilo z odločbo mestnega ljudskega odbora z dne 24. oktobra 1947 z nalogo, da prikazuje filme vseh vrst. Vpis se je nanašal na dvojni kino: Dom (pri Ojstrici) in Union (Celjski dom). Leta 1956 so Dom izbrisali in mesto njega vpisali Metropol (dodatna zgradba bivše Ljudske posojilnice, sedanje Ljubljanske banke). Isti dan so kot neposredno nadomestilo vpisali letni kino Dom (na dvorišču poslopja).

Leta 1957 je bila dovoljena okrepčevalnica (bife) tako pri Unionu kakor pri Metropolu.

Ravnatelji kina so bili: *Marija Cukala, Karel Jezernik, Risto Gajšek* in daljšo dobo *Martin Godler.* Leta 1966 je Godlerju sledil *Damjan Brvar,* ki je bil ponovno izvoljen leta 1970 in je šel nedavno v pokoj. Mesto je za njim prevzel *Franc Horvat.*

Računovodkinja je od početka do danes Marija Lapornik-Novak, roj. Grajžl. Dolga leta je opravljala tudi tajniške posle. Šele leta 1969 je bila kot tajnica nameščena Gizela Šamec.

Blagajniške posle opravlja vsa leta Stanka Umek.

Kino-operater je bil do leta 1970 Jože Lapornik. Za njim je prevzel kino-operaterske posle Branko Godnik.

Vodstvo kina se je kmalu začelo truditi, da poleg zabave nudi ljudem tudi kulturni in umetniški užitek. S tem namenom je prirejalo zlasti predstave za šolsko mladino.

Leta 1974 je prvič priredilo *teden domačega filma.* Tak teden je ponovilo še leta 1975 in 1976. Zlasti zadnje leto je bila to velika kulturna manifestacija. Tega se je zavedalo tudi občinstvo, saj je od 19. do 25. novembra dalo okrog 30.000 obiskovalcev. Večer za večerom so doživljali premiere jugoslovanskih filmov. Pri tem so imeli priliko, videti v svoji sredini tudi igralce. Za Celjane in njihove sosede je bil vsak teden domačega filma dogodek, za maloštevilne uslužbence ustanove je pa zahteval poseben napor.

LIKOVNA UMETNOST

Tudi na področju likovne umetnosti se je takoj po osvoboditvi pojavila velika živahnost. Kar je ustvarilo gradbeništvo, to je najbolj vidno. Gotovo je med njegovimi proizvodi nekaj takih, ki zaslužijo pozornost.

Kiparskega okrasa med vojno v Celju skoraj ni bilo, povojna doba mu ga je dala precej. Slikarstvo je pa okrasilo mnogo stanovanj in tudi javnih prostorov.

O težnjah ustvarjanja v slikarstvu in kiparstvu govore likovne razstave, ki so postale činitelj našega duhovnega življenja.

Razstave nam kažejo, da je še bilo nekaj velikih mojstrov iz medvojne dobe, toda poleg njih nastopa v večjem številu mladina. Starejši mojstri tudi polagoma odhajajo, težko je pa reči, ali število mladine narašča, vsaj začetno navdušenje je tako pri ustvarjalcih kakor tudi pri uživalcih umetnosti naravno nekoliko popustilo. Pregled razstav nam daje o tem precej stvarno sliko.

Prva razstava je bila ob kulturnem festivalu od *22. do 29. septembra 1946.* Svoja dela so razstavili slikarji in slikarke: Cvetko Ščuka, Karel Mehle, Vera Pristovšek, Jelica Žuža, Avgusta Jeraša, Konrad Konec, Anja Maček, Marjan Zdolšek, Karel Zelenko in kipar Edvard Salezin, razen Ščuke, Pristovškove in Salezina sami mladi ustvarjalci.

Po smrti velikega mojstra Alberta Sirka (13. septembra 1947) so mu prijatelji in častilci priredili spominsko razstavo.

V času od 27. aprila do 7. maja 1949 sta priredila razstavo dva umetnika, ki sicer nista bila Celjana, a sta bila s Celjem tesneje povezana, slikar Franc Stiplošek iz Brežic in kipar Vladimir Štoviček iz Krškega.

V septembru 1949 je v čast republike priredilo razstavo 11 članov sekcije likovnih umetnikov amaterjev: Vinko Podjed, Vera But, Branko Wudler, Kirbiš, Riedl, Bogomir Zdolšek, Zlata Lapuh, Ivanuša, Mila Blaznik in Jožef Lapuh. Izmed njih je večina razstavila slike. Riedl se je predstavil tudi kot kipar, Jože Lapuh samo kot kipar. Nekaj razstavljenih del so poslali v Ljubljano in nekaj v Beograd.

Leta 1952 je Društvo umetnikov Slovenije ob praznovanju tisočletnice Celja v zvezi s splošno razstavo priredilo veliko razstavo svojih del. Razstavljajoči umetniki so bili pretežno slikarji: Dore Klemenčič, Cvetko Ščuka, Darinka Lorenčak, Milan Lorenčak (iz Celja), Maks Kavčič, Slavko Kores, Lajoš Pandur, Jože Polajnko, Ante Trstenjak (iz Maribora), Tone Kralj, Stane Kumar, France Mihelič, Ive Šubic, Miha Maleš. France Godec, Cito Potokar, Nikolaj Omerza, Alenka Gerlovič, Mara Kralj, Stane Kregar, Karel Jakob, Ljubo Ravnikar (iz Ljubljane), Janez Šibila (iz Raven), Vera Horvat (iz Murske Sobote), Riko Debenjak, Rafael Nemec, Herman Pečarič; kiparji: Adalbert Lipičnik (upodobitev pisateljev Fedorja Gradišnika in Frana Roša), Milan Vojsk, Gabriel Kolbič in Zdenko Kalin.

Umetniki so svoja dela razstavljali v raznih prostorih: v domu OF (Celjskem domu), dvorani Mestne hranilnice, v dvorani prejšnjega Zdravstvenega doma. Izbire ni bilo. Ko je bilo leta 1953 otvorjeno novo gledališče je uprava dala za razstavo na razpolago njegov foyer. Tedaj so svoja dela razstavili: France Mihelič, Maksim Sedej, Vladimir Lamut, Veno Pilon, Tinca Stegovec, Riko Debenjak, Božidar Jakac, Tone Kralj in Miha Maleš.

Ob desetletnici osvoboditve je likovna sekcija SKUD France Prešeren priredila pomembno razstavo del starejših umetnikov, ki so delovali v Celju ali so si tu pridobili temelje svojega umetniškega znanja. Med prvimi so bili: že umrla kiparja Vinko Levičnik in Fran Berneker, še živeči kiparji Janez Sajovic, Ivan Napotnik in Edvard Salezin, ter slikarji: že umrli Fran Tratnik, Albert Sirk in Jože Grašer, ter še živeča Miro Makčeč in Vera Pristovšek. Vinko Levičnik, kipar Janez Sajovic in Albert Sirk so bili profesorji. Poleg rednih ur so imeli za tiste, ki so kazali posebno nadarjenost in veselje do slikanja, še posebne ure. Taki so bili kipar Adalbert Lipičnik in slikarji mlajše generacije, ki so tedaj z njimi razstavljali iz vrst njihovih učencev: Zoran Didek, Dore Klemenčič, Milko Romih, Karel Zelenko, Jelica Žuža, Majda Kurnik, France Kotak, Marko Šušteršič, Darinka Lorenčak, Milan Lorenčak ter amaterji Bogomir Zdolšek, Anja Maček, Branko Vudler in Avgust Deržek.

V maju 1955 razstavljajo Darinka in Milan Lorenčak ter grafik Avgust Deržek.

V turističnem tednu leta 1955 so razstavljali: Darinka in Milan Lorenčak, Vinko Podjed, Rudi Gorjup (Dobrna), Vera Pristovšek, Avgust Deržek, Ljubica Ščuka in Bogomir Zdolšek.

Leta 1958 se je od SKUD Prešeren odcepila skupina znanih in upoštevanih slikarjev in kiparjev in je razstavila svoja dela v drugem nadstropju starega zdravstvenega doma: slikarji Lojze Zavolovšek, Jelica Žuža, Darinka in Milan Lorenčak, Cvetko Ščuka in Avgust Lavrenčič ter kipar Ciril Cesar.

Leta 1959 se je pojavil v gledališkem foyerju originalni in tenkočutni Jože Horvat Jaki z 22 deli, leta 1963 so pa prijatelji poskrbeli za razstavo duhovitih karikatur Hinka Smrekarja, ki je padel kot žrtev italijanskih okupatorjev.

Leta 1962/63 je bilo za gojitev likovne umetnosti važno.

Društva slovenskih likovnih umetnikov je po dogovoru z Investicijsko banko prevzel od nje pritlični vogelni prostor v Narodnem domu in je že 27. novembra 1962 priredilo v njem *(Celjskem likovnem salonu)* razstavo izbranih del Slovenske grafike. Ustanoviteljstvo je prevzel Mestni ljudski odbor in je 12. aprila 1963 izdal o tem ustrezen odlok. Z njim je Celjski likovni salon proglasil kot ustanovo s samostojnim finansiranjem, Jurija Kislingerja, režiserja gledališča, je pa imenoval za ravnatelja ustanove. Ker se je pozneje ugotovilo, da Likovni salon zaradi premajhne obsežnosti svojega poslovanja ne ustreza predpisom za samostojno finančno ustanovo, je Društvo likovnih umetnikov prevzelo salon pod svoje neposredno okrilje (1965). Kislinger je ostal še nadalje ravnatelj.

Likovni salon si je nadel trojno nalogo: da vzgaja v odraslih in v mladini čut za umetnost, da posreduje prodajo likovnih umetnin, da zbira likovne umetnosti za bodočo galerijo moderne slovenske umetnosti. Bile so pa težave.

Vstopnine ni bilo nikake, podpora okraja in mestne občine, ki je po ukinitvi okraja leta 1965 ostala sama, je bila skromna. Vendar je požrtvovalnost pomagala, da je salon prebrodil glavne težkoče in se ohranil.

Kratek pregled razstav naj pokaže, kako je likovni salon vršil svoje delo. Pripominjam, da je bilo ob vsaki otvoritvi kratko predavanje.

Leta 1963 je bilo v salonu 7 razstav, 4 pa so bile v foajerju kot pomožnem razstavišču. Navedem lahko naslednje: sodobna slovenska grafika; umetniške fotografije Viktorja Berka; grafika Karla Zelenka; kipi Ivana Napotnika; slike Franceta Slane; razstava partizanske grafike Božidarja Jakca (v Muzeju revolucije).

Leta 1964 okrajna razstava amaterskih del (okrajni svet Zveze Svobod in prosvetnih društev), razstava mladinskih likovnih amaterjev Tuzle, Zrenjanina, Osijeka in Celja (v mali dvorani Narodnega doma); člani celjskega pododbora Društva slovenskih likovnih umetnikov: Ciril Cesar, Jože Horvat-Jaki, Janez Knez (iz Trbovelj), Avgust Lovrenčič, Darinka Jože Horvat-Jaki, Janez Knez (iz Trbovelj), Avgust Lavrenčič, Darinka Ravnikar; Avgust Lavrenčič; Floris Oblak; Vladimir Makuc; Stane Jarm (kipar), Marko Šuštaršič; Stane Kregar. V tem letu sta razstavila tudi Nizozemec Toon Wegner in Poljak Jan Piasecki.

Leta 1965 je bilo 8 razstav: Karikature Pavlihe (s sodelovanjem uredništva »Pavlihe«); grafike Nizozemca Toona Wegnerja; prerez življenjskega dela angleškega slikarja Williama Turnerja v reprodukcijah; olja Florisa Oblaka; olja Janeza Kneza; grafike Dževada Hoze; grafike Vladimirja Makuca.

Leta 1966: slikarska dela poljskega slikarja Jana Piaseckega (do stikov s Poljaki je prišlo po posredovanju pokrajinskega muzeja, v zameno je Avgust Lavrenčič razstavil v Poznanju 30 akvarelov iz cikla »Morje«; slikarska in grafična dela Marka Šuštaršiča; slikarska dela Ide Brišnik-Remčeve in Marjana Remca; likovna dela Karla Pečka iz cikla »Slovenjegraško dvorišče«; likovna dela slikarja samouka Antona Repnika; slikarska dela Staneta Kregarja; mednarodna razstava filmskih plakatov; 25 let britanske scenografije; slikarska dela Janeza Vidica; likovna dela Jožeta Horvata-Jakija; slikarska dela Vide Fakinove.

Leta 1967: Slikarska dela in ilustracije Lidije Osterčeve; kiparska dela Draga Tršarja, slikarska dela Milana Lorenčaka; grafike Marijana Tršarja in kiparska dela Dušana Tršarja; retrospektivna razstava grafičnih del Franceta Miheliča; steklarski izdelki Steklarske šole v Rogaški Slatini; slikarska dela skupine mladih slovenskih slikarjev (Milena Usenik, Miša Pengov, Janez Logar, Emerik Bernard), posmrtna razstava likovnih del slikarke Elde Piščanec.

Leta 1968: Likovna dela stalne zbirke Likovnega salona; slikarska dela Jožeta Ciuhe; slikarska dela Cvetka Ščuke; grafična dela nemške slikarke Traudl Mahler; grafična dela Tince Stegovec; slikarska dela Franceta Peršina; karikature češkega slikarja dr. Pavla Kantoreka; kiparska dela Dragice Čadež-Lapajne; grafike Kiara Meška; slikarska dela Janeza Šibile.

Leta 1969: Slikarska dela Jelice Žuža. II. pododborova razstava v proslavo slovenskega kulturnega praznika: Leopold Hočevar, Jože Horvat-Jaki, Janez Knez, Avgust Lavrenčič, Milan Lorenčak, Darinka Lorenčak, Viktor Povše, Milisav Tomanić (kipar), Alojzij Zavolovšek, Jelica Žuža; slikarska dela Štefana Planinca; mala retrospektiva Gojmira Antona Kosa; slikarska dela Lajčija Pandurja; olja in gravure Mihe Maleša; medalje in plaketa Vladimirja Štovička; kiparska dela in risbe Janeza Boljke; mala retrospektiva likovnih del Moše Pijade (v Muzeju revolucije); likovna dela slikarja Evgena Sajovica in kiparja Marka Maherja.

Leta 1970: kiparska dela Janeza Pirnata; 1970 (začetek leta): pododborova razstava: Leopold Hočevar, Jože Horvat-Jaki, Janez Knez, Miroslav Kugler, Avgust Lavrenčič, Milan Lorenčak, Darinka Pavletič-Lorenčak, Viktor Pevše, Milan Rijavec, Milisav Tomanić, Alojz Zavolovšek, Jelica Žuža; slikarska in grafična dela ter ilustracije Darinke Pavletič-Lorenčak; likovna dela slikarja Poldeta Oblaka; grafična dela Lojzeta Spacala; emajlirana in keramična dela Milana Lorenčaka; sodobna srbska grafika; slikarska dela Franceta Godca; likovna dela slikarja Andreja Jemca; likovna dela slikarja Maksima Sedeja mlajšega. Letno si je ogledalo razstavo nad 18.000 ljudi, od tega je bila navadno dobra polovica mladine. Razstave je prirejal tudi pokrajinski muzej: arheološke, narodopisne in likovne (grafike in slike starejših mojstrov).

Leta 1976 so razstavili: Mojca Smerdu — kiparska dela, Igor Pleško — slikarska dela, Avgust Černigoj — grafična dela; Grupa »Junij« — skupinska dela.

Leta 1977: Štefan Galič — grafična dela, Bogo Čerin — fotografska dela, Milan Lorenčak — slikarska dela, Božidar Jakac — grafična dela, Društvo oblikovalcev Celje — razna dela, Andrej Ajdič — kiparska dela, Dragan Ivanović — fotografska dela, Anton Herman — kiparska dela in lesene skulpture, Avgust Lavrenčič — slikarska dela, Boris Kobe — slikarska dela.

Leta 1978: Bojan Golija — grafična dela, Sodobna slovenska grafika iz fundusa Likovnega salona — grafična dela, Jugoslovanska likovna umetnost iz fundusa Umetnostne galerije Slovenj Gradec — slikarska in grafična dela, Irena Špendl — slikarska in grafična dela, Dore Klemenčič-Maj — slikarska dela, Štefan Planinc — slikarska dela, Celjska zbirka Štefana della Belle, Henrik Marchel — slikarska in grafična dela, Ljubica Kočica — oblikovanja v steklu in keramiki, Štefan Hanko — slikarska dela, Risbe in akvareli starih mojstrov iz dunajske grafične zbirke »Albertina«, Albin Lugarić — slikarska dela, Deziderij Švara — slikarska dela, Stare vedute Celja.

Leta 1979: Branko Suhý — grafična dela, Bogdan Čobal — slikarska dela, Bard Iucundus — slikarska dela, Marija Rus — slikarska dela, Mala slikarska razstava, Boštjan Putrih — kiparska dela, kopije fresk, vezanih na glasbene motive — iz Narodne galerije v Ljubljani, Darinka Lorenčak — slikarska dela, Hinko Smrekar — razstava risb, Likovni odmevi — slikovna in kiparska razstava ob jubilejih Komunistične partije

Jugoslavije. Tomaž Gorjup — slikarska razstava, Animirani film — ob Tednu domačega filma od 3. do 12. 12. 1979, Razglasitev urbanističnega načrta mesta Celja, Cveta Mirnik — kostumografska razstava, Miroslav Zdovc — umetniške fotografije, Peter Krivec — razstava grafik.

Poznejši upravniki so bili: Stanislav Perčič, Avgust Lavrenčič, Marlena Premšak. Sedanja upravnica je Alenka Domjan.

ČASOPIS

Po osvoboditvi je okrožni odbor Osvobodilne fronte (OOOF) čutil potrebo, da bi bili ljudje poučeni o glavnih dogodkih doma in v tujini. Stenski časopisi tega niso zmogli. Odločil se je, da začne izdajati časopis kot tednik. Imenoval naj bi se *Nova pot, informacijski vestnik OOOF.*

Da prevzame uredništvo, je iz Slovenjega Gradca poklical v Celje Lidijo Potrč-Dunjo. Lidija, po rodu Mariborčanka, je s svojim bratom že leta 1942 odšla v partizane. Ko je bila osvobojena Savinjska dolina, je delala v Agitpropu in urejevala list *Novi čas.* Lidiji sta pri urejevanju pomagala dva študenta, eden je bil iz Celja, drugi pa iz Trbovelj. Uvodnike so pisali vodilni člani OOOF.

Prva številka Nove poti je izšla 2. junija 1945. Natisnjena je bila v Prešernovi ulici v Zvezni tiskarni. Nemci so namreč Zvezno tiskarno prenesli iz Strossmajerjeve, sedanje Kocbekove ulice, v Prešernovo ulico in jo združili s tiskarno Mohorjeve družbe. OOOF je začasno označeval tiskarno kot Zvezno. V številki 14, ki je izšla 12. oktobra, se že navaja, da jo je uredil uredniški odbor. Do konca leta je pa bila vodilna urednica Lidija. Marca 1946 je postala šef podružnice »Borbe« za Slovenijo in se je preselila v Ljubljano. *Nova pot* je izhajala do 3. decembra 1945.

Aprila 1946 je začel izhajati list *»Na delo«.* Bil je še vedno tednik. Za vse leto se navaja, da ga je urejeval uredniški odbor, pravi urednik je pa bil Rado Zakonjšek. List se je tiskal v Tiskarni družbe sv. Mohorja. Proti koncu leta je dobil spremenjen naslov *Naše delo.* Pod tem imenom je list izhajal do konca leta 1946.

Leta 1947 je bilo Celje brez časopisa.

V začetku leta 1948 je začel izhajati *Celjski tednik* kot glasilo Osvobodilne fronte, pozneje preimenovane v Socialistično zvezo delovnega ljudstva, in sicer za ves celjski okraj, oziroma njegove občine (izza 1952). Urejeval ga je uredniški odbor. Glavni urednik je bil Lojze Jurc. Tiskarna se označuje kot Mohorjeva. Ker je Jurc odšel v Ljubljano, je bil leta 1949 odgovorni urednik Branko Gombač.

Leta 1950, 15. aprila, je začasno prevzel uredništvo Jurček Krašovec, dne 6. maja se pa kot urednik navaja Tone Maslo, Krašovec mu je sourednik, dokler ni odšel k brigadam, ki so gradile progo Brčko—Banovići, kot dopisnik Slovenskega poročevalca. Pri tem listu je ostal še pozneje, leta 1963 se je zopet vrnil v Celje.

Maslo je ostal urednik 15 let. Leta 1951 se je časopis preimenoval v Savinjski vestnik. Leta 1952 se označuje kot glasilo Osvobodilne fronte

in mesta Celja in okrajev Celje okolica in Šoštanj. Tiskan v 6.000 izvodih v tiskarni, ki se že označuje kot Celjska tiskarna. Do konca leta 1954 je časopis nosil ime *Savinjski vestnik*, z novim letom 1955 je pa izhajal pod imenom *Celjski tednik*. V 1. številki 1966 se navajajo kot soustanovitelji občine Mozirje, Laško, Celje, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje. Žalec in okrajni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva Celje.

Urejevali so ga: Rudi Lešnik, kot glavni urednik, Drago Hribar, kot odgovorni urednik, Borivoj Wudler, kot tehnični urednik, Ivica Burnik, Jože Klančnik in Janez Sever, kot uredniki.

List je izhajal ob petkih, tiskala ga je tiskarna Celjski tisk (Cetis). Ker je imel več urednikov je povečal svoj obseg, tudi se je lahko v večji meri posvečal krajevnim zadevam, navadno v obliki člankov. Tudi zgodovine, zlasti narodnoosvobodilne borbe ni zanemarjal. Ob novem letu 1967 je postal glavni urednik Tone Skok, odgovorni urednik pa Drago Hribar.

Leta 1968 je bil glavni urednik Tone Skok, odgovorni urednik pa Bernard Strmčnik. Kot soustanovitelj se navaja okrajni odbor Socialistične zveze.

V decembru 1968 je nastala važna izpremememba. Izdajo časopisa je prevzelo Časopisno podjetje Delo. Dne 12. decembra 1968 je list prvič izšel z naslovom *Novi tednik*. Ta naslov je očuval do danes. Glavni in odgovorni urednik je postal Bernard Strmčnik, kot tehnični urednik se pa navaja Jure Krašovec.

Časopis je zopet nekoliko spremenil svoj značaj. Važne dogodke iz političnega, gospodarskega in kulturnega življenja navaja bolj na kratko, saj je za to več drugih časopisov, pač pa objavlja spise, ki mu, rekel bi, dajejo podobo poljudne revije, posvečene posebnostim ljudstva in njegovega življenja. To pa urednike obvezuje, da so mnogo na potu in med ljudstvom.

Gotovo je že poprej uredniški odbor imel več članov, zdaj se je pa njegovo število še pomnožilo.

Leta 1975 se navaja kot glavni in odgovorni urednik Jože Volfand, kot tehnični urednik pa Drago Medved. Razen njiju so člani redakcije: Milan Božič, Jure Krašovec, Mateja Podjed, Milan Seničar, Damjana Stamejčič, Zdenka Stopar, Milenko Strašek, Janez Vedenik in Tone Vrabl.

LEPOSLOVNO PISATELJEVANJE

Celjski tednik se bistveno loči od glavnih sedanjih slovenskih časopisov. Pri poročanju o političnih, gospodarskih in družbenih dogodkih se omejuje na bistveno, obširno pa piše o zanimivostih na celjskih področjih, in sicer na feljtonistični način, ki je često prav blizu beletrističnemu leposlovnemu. Vsi člani uredniškega kolektiva so pisateljsko nadarjeni in izobrazbeno svojemu poklicu dorasli. Način žurnalističnega pisanja prenašajo tudi v leposlovno in umetnostno-kritično pisanje. Mariborski Večer ima sicer nekoliko drugačno koncepcijo, vendar so tudi njegovi celjski sodelavci gospodarji misli in peresa.

Na drugi strani je celjska gimnazija, ki daje še danes dober vpogled v domačo in svetovno literaturo in osnove za leposlovno književno delo tistih dijakov, ki imajo za to prirojeno nadarjenost. Književne liste so pisali celjski dijaki, odkar je gimnazija leta 1849 postala osemletna. Izprva so jim pri tem pomagali celo profesorji: Josip Drobnič, Ivan Grašič, Valentin Konšek, Jernej Francelj. Pozneje so morali to delo celo skrivati pred nemškimi profesorji. Konec stoletja in v letih pred prvo svetovno vojno je zopet oživelo. Znano je družno književno udejstvovanje celjskih dijakov: Vladimirja Levstika, Ksaverja Meška, Antona Novačana, Fedorja Gradišnika, Rudolfa Dobovišk a. Tik pred vojno je pa celjske dijake pritegnil v svoj krog Rudolf Maister, ki je kot častnik služboval v Celju. Pod Maistrovim pedagoškim vodstvom so dijaki pisali, kritično pretresali svoje spise in izdajali tudi list »*Savinjo*«. Krogu so pripadali: Fran Roš, Franjo Malgaj, Srečko Puncer, Arkadij Videmšek in Davorin Ravljen. Živa sta izšla iz prve svetovne vojne samo Roš in Ravljen. Jesen leta 1976 je dočakal samo Roš.

Obdobje med obema vojnama je dalo Anico Černejevo, Danila Gorinška, dva največja pesnika narodnoosvobodilne borbe Vladimirja Pavšiča-Bora in Karla Destovnika-Kajuha, pa še nekatere druge, ki se književno udejstvuje še danes *(Jurij Šarlah).*

Po vojni je literarno udejstvovanje celjskih gimnazijcev zavzelo širok razmah. Razen ob smotrnem in poglobljenem pouku se literarno izobražujejo tudi v krožkih. Imajo kulturno društvo Anton Aškerc, recitacijski krožek, literarni krožek, dramatski krožek. Literarnemu ustvarjanju je posvečen literarni krožek. Vsi krožki so samoupravno organizirani in imajo mentorje To velja tudi za literarni krožek.

Krožek je nastal leta 1946. Tedaj je začel izdajati list »*Iskra*«. Njegov prvi urednik je bil Uroš Vizjak. Pesmi so objavljali: Janez Žmavc, Drago Hribar, Borivoj Wudler, Ivan Seničar; pripovedne spise: Vladimir Mušič, Elica Vanovšek, Bernarda Perc, Matjaž Kmecl, Berti Zavodnik; literarno-zgodovinske spise in kritike pa Rafko Dobovišek, Vladimir Arzenšek in drugi.

Vsebina »Iskre« je zdrava. Preveva jo duh borbe, delovnih akcij, posebno mladinske proge, ljubezen do življenja. Po zaslugi najbolj agilnih članov krožka je bilo izza leta 1950 zelo živahno literarno življenje v vseh višjih razredih. Glasilo 7. a razreda je bilo »Naš glas«, ki se je preimenoval v »Ocvirke«. V njem je pozornost vzbujala humoristična proza Matjaža Kmecla. 7. b razred je imel »Iveri«, leta 1952 jih je pod Zavodnikovim vodstvom preimenoval v »Mi vstajamo«.

5. b razred je izpopolnil svoje »Brstiče«. V njih je Ivan Seničar objavil svojo ognjevito pesem, nekaj epigramov in Sonetni venec.

V 5. a razredu sta leta 1950/51 in 1951/52 Baloh in Vratanar urejala Mladega literata. V 5. c razredu je Ivan Novak uredil kot 1. številko »Dim«, kot 2. in 3. pa »Drobce«. Poseben list so leta 1951/52 izdajali tudi planinci in alpinisti.

Leta 1952/53 sta se lista »Mladi literat« in »Brstiči« spojili v »Brstiče«. Šolsko izvestje opozarja na motivno raznolikost Seničarjevih pesmi

in pravi, da mu lirika bolj leži ko epika. Kot glavne sodelavce pa še navaja: pesnika Konrada Kokota, prozaista Vladimirja Čoha, Jožefa Vratanarja, Franca Dobnika, kritika Karla Bezgovška in Ivano Baloh.

Liste so izdajali tudi drugi razredi (oddelki). Prav tako tudi dijaki drugih zavodov. Ker pa vsi zavodi niso izdajali letnih Izvestij, smo o mladinskem pisateljevanju njihovih dijakov slabše poučeni.

Za naslednja leta navajam po »Brstičih« najbolje ocenjene pisce: 1953/54: Franc Dobnik, Konrad Kokot, Ivan Ratkajec, Ivanka Baloh, Karel Bezgovšek. Najvišjo vrednost dajejo Seničarjevim pesmim. Zelo ugodno se izražajo tudi o osnutku njegovega romana Pred življenjem. Mentor je bila prof. Marija Gašperič.

1955/56: V tem letu je izhajalo na zavodu kar 19 razrednih listov. Med njimi so Novi Brstiči delno ohranili prejšnje ime. Njihovi sodelavci so bili: Marjetka Pevec, Borut Jenko, Peter Leskovar, Marija Omladič, Vera Kramer, Mihaela Ježovnik, Milan Krampuš, Anton Sajko.

1956/57: Na zavodu je izhajalo 11 listov. V Novih Brstičih so sodelovali isti pisci. Novi sodelavci so bili: Vera Stropnik, Irena Omladič, Mihaela Ježovnik. Mentor je bil prof. France Sirk.

1957/58: Na zavodu je izhajalo 13 mladinskih listov. Mentor je bil prof. France Sirk.

1958/59: V tem letu se je število listov skrčilo na 9. Pač pa je literarni krožek sprejel *Brstiče* kot svoje osrednje glasilo. Kot sodelavci se navajajo: Andrej Inkret, Marija Pučko, Margareta Vorbach, Emil Gorjanec, Miroslava Kobal, Jožef Grobler, Janez Bervar, Angela Drgajner, Emil Šprajc, Bogdan Šalej, Andrej Potrata, Franc Kovač, Lev Stermecki, Jelka Plavšak, Jože Jonko, Franc Zakeršnik.

1959/60: V tem letu je razen Brstičev izhajalo 6 razrednih glasil. V Brstičih je sodelovalo 10 sotrudnikov: Andrej Inkret, Vido Korar (bil je tudi urednik), Jelka Plavšak, Marija Jevšenak, Silva Radčenka, Magda Herlah, Ervin Fritz, Emil Špec. Angela Drgajner, Heda Jedlovčnik in Marjan Marinšek (kot ilustrator). Literarni krožek je 14. novembra 1959 priredil na gimnaziji literarni tečaj, na katerem so poleg članov krožka sodelovali tudi dijaki z učiteljišča in mladi literati iz Novega mesta in Jesenic. Med nastopajočimi je bilo tudi 6 članov revije Mlada pota, glasila aktiva Ljudske mladine Slovenije. Člani literarnega krožka so imeli še tudi literarno srečanje z gimnazijci v Trbovljah in na Jesenicah. Dne 22. aprila 1960 so skupaj s srednješolci iz Ljubljane in Novega mesta priredili v Narodnem domu literarno-glasbeni večer.

1960/61: Razen Brstičev je v tem letu izhajalo še 6 razrednih listov. V Brstičih so sodelovali: Andrej Inkret-Vido Korar s pesmimi, ocenami knjig in razrednih listov ter gledaliških predstav na odru Celjskega ljudskega gledališča, Mařenka Fišer s prozo, Marjeta Kmecl s prozo, Silva Radčenko s pesmimi in prozo, Tone Vrabl s prozo, Lojze Leskovšek s pesmimi, Marijana Jevšenak s prozo, Ervin Fritz s prozo. Objavili so tudi nekaj prispevkov v reviji Mlada pota. Andrej Inkret-Vido Korar in Ervin Fritz sta izdala celo pesniško zbirko Dva. Živahna je bila zamenjava listov, celo iz tovarne EMO je prihajal v zameno Mladi emajlirec.

1961/62: V tem letu je imel zavod poleg Brstičev še 8 razrednih listov. Duša literarnega dela na gimnaziji je bil Andrej Inkret — Vid Korar, ki je v tem letu maturiral. Krožek je imel 20 članov, med katerimi so bili poleg Inkreta najdelavnejši: Vika Presker, Danila Božič, Marjan Jevšenak, Marjeta Kmecl, Jasna Kosi, Silva Radčenko in Marinka Kuzman. V Brstičih so sodelovali: Andrej Inkret s pesmimi, prevodi, ocenami knjig, gledaliških predstav v Ljudskem gledališču in razrednih listov, Marjeta Kmecl s prozo, Silva Radčenko s pesmimi in eseji, Marjana Jevšenak s prozo, Danila Božič, Darinka Kračun s pesmimi, Lidija Kumar in Jasna Kosi s prozo. Poleg domačih je imel list tudi dva zunanja sodelavca, Vladimira Sruka in pesnika Ervina Fritza.

1963/64: V tem letu so razen Brstičev izhajali še trije literarni listi. V Brstičih so sodelovali: Darinka Kračun (ki je bila tudi urednica), Vika Preskar, Marjeta Kmecl, Jasna Kosi, Marta Sirk, Breda Varlec, Gizela Polanc, Marija Maček, Marinka Kuzman, Zarja Ravnikar, Jure Bizjak, Lidija Kumar, Aleš Blažon, Sonja Firšt, Marta Jurak in Janez Pirš. V mesecu marcu je krožek priredil v gledališču literarno-glasbeni večer. Krožek je imel stike z literarnimi krožki na drugih gimnazijah v Sloveniji in v Celovcu ter je z njimi zamenjaval Brstiče. V tem letu je Darinka Kračun maturirala.

1964/65: Razrednih listov je bilo 6. Nekatere spise iz njih so objavili tudi Brstiči. Glavna organizatorka in urednica Brstičev je bila Marta Sirk. Razen nje so s pesmimi in prozo sodelovali: Danila Božič, Vera Juhart, Lidija Kumar, Franc Šeligo, Gizela Polanc, Marinka Kuzman, Breda Varlec, Zarja Ravnikar, Marta Sirk, Marjana Kukovič, Manica Felicijan, Nataša Golob, Janez Pirš, Niko Jež, Darja Jazbec in Jelka Rozman. Sodelovali so s krožki drugih gimnazij v SSloveniji in na Koroškem.

1965/66: Število razrednih listov se je dvignilo na 8. Urednica Brstičev je bila Marta Sirk. V listu je sodelovalo 16 sotrudnikov: Branko Čremožnik, Janez Starina, Branko But, Niko Jež, Stanislava Hohnjec, Tanja Zrnič, Štefka Petelinšek, Tone Sirk, Marta Sirk, Manica Felicijan, Vera Došler, Nada Kumer, Breda Drenk, Marta Pilko, Boštjan Strupi, Janez Pirš. Kakor vedno so bili tudi tokrat sotrudniki iz vseh razredov, od I. do IV.

1966/67: S tem letom se je od literarnega krožka poslovil prof. France Jesenovec in mentorstvo je prevzel prof. Janez Erklavc. Urednica Brstičev je bila Štefka Petelinškova. Sodelavci so bili: Štefka Petelinškova, Tone Sirk, Tanja But, Cvetka Završnik, Niko Jež, Alenka Fabjan, Jelka Rozman, Jerica Kolenko, Aljoša Ivančič, Ljudmila Turnšek, Stanka Hohnjec in Dušan Bernard, Alenka Gros, Katja Jug, Darja Marolt, Alenka Žličar, Peter Kolšek, Dragica Plevčak, Mojca Kunej, Radovan Teslič, Irena Brečko, Janez Nedeljković. Razredna lista sta bila v tem letu dva.

1967/68: To šolsko leto je bilo deseto, kar so bili Brstiči obnovljeni. V zadnjih letih bivše I. gimnazije namreč niso izhajali, po združitvi obeh gimnazij leta 1958 so pa bili obnovljeni. Vsako leto je pisalo v Brstiče okrog 25 sodelavcev, v vsej desetletni dobi jih je bilo okrog 250. V spominskem sestavku omenja urednik najvidnejše dotedanje sodelavce, med

njimi so bili že tudi znani sodelavci v slovenskem javnem življenju: Andrej Inkret, esejist, pesnik, kritik in dramatik, Silva Radčenko, pesnica in publicistka, Ervin Fritz, pesnik, Tone Vrabl, publicist. Omenja pa še druge mnogo obetajoče: Marjetico Kmecl, Marijano Jevšenak, Emila Špeca, Danilo Božič, Darinko Kračun, Lidijo Kumar, Jasno Kosi, Viko Preskar, Marto in Toneta Sirka, Bredo Varlec, Zarjo Ravnikar, Aleša Blažona, Jureta Bizjaka, Gizelo Polanc, Nika Ježa, Jelko Rozman, Janeza Pirša, Marinko Kuzman, Manico Felicijan in še druge. Nekateri so sodelovali pri glasilu vsa štiri leta svojega študija.

1968/69: V tem letu je izhajalo 8 razrednih listov. Centralno glasilo Brstiče so zalagali s svojimi spisi: Peter Kolšek, Bojan Podpečan, Albina Štampe, Branko Hlastec, Ivica Katanič, Zlata Krašovec, Jožica Mesarič, Jožica Marš, Marjeta Nosan, Erna Obrez, Katica Babič in Cvetka Završnik.

1969/70: V tem šolskem letu je bilo težišče literarnega dela na razrednih listih, ki jih je bilo 10. Imeli so dobre mlade sotrudnike, polne mladostnega elana. Izhajali so tudi Brstiči, ki so jih razmnoževali v 500 izvodih, kakor dotlej še ni bilo. Glavni sotrudniki: Peter Kolšek, Albina Štampe, Zlatka Krašovec, Božidar Jezernik in še nekateri drugi so v tem letu zapustili zavod.

1970/71: Brstiče je v tem letu urejala Mojca Bogataj. Kot souredniki in sotrudniki so ji pomagali: Brane Hlastec, Silva Rajh, Mojca Jenko, Metka Škerjanc. To leto se je prvič javila Marija Reher, učenka prvega razreda, toda mladenka z »ostrim in domiselnim peresom«, kakor jo v Izvestjih označuje mentor prof. Erklavec. Naslovno stran je izdelal Jože Horvat-Jaki. Razrednih listov je bilo 10.

1971/72: V tem letu je bilo kar 13 razrednih listov. Pri Brstičih je že bila tradicija 500 izvodov. Pri njih so sodelovali: Brane Hlastec (tudi urednik), Slavica Kroflič, Zvezdan Pirtovšek, Adriana Kokovnik, Božo Hrap, Metka Škerjanc, Marica Peganc, Gojka Klinac, Božo Jager, Darja Jejčič, Irma Pleterski, Darja Peklar, Andrina Jager, Tadeja Čuden, Marija Reher, Brane Hlastec, Jelka Iskra, Mojca Jenko, Brane Piano in drugi. Prof. Erklavec pripominja v svojem poročilu: »Večjo izrazno moč kažejo Slavica Kroflič, Irma Pleterski, Marija Reher in Brane Hlastec.

1972/73:V tem letu je literarno zanimanje precej popustilo, idealizem se je umikal realizmu. Število razrednih listov se je skrčilo na 3. Brstiči so pa bili še kar pestri. Najuspešnejši sotrudniki so bili: Irma Pleterski, Branko Piano, Slavica Kroflič, Marija Reher in Jurij Koritnik.

1973/74: Število razrednih listov se je zopet dvignilo na 11. Brstiči so imeli lepo število sodelavcev: Marijo Reher, Jano Kvas, Braneta Piana, Darjo Jejčič in Irmo Kvas, ki jim mentor prof. Erklavec pripisuje veliko izbrušenost besede, nadalje mnogo obetajoče mlade sotrudnike: Darjo Fidler, Zdenko Firšt, Ksenijo Kozorog in Brigito Jelen, in še druge: Vesno Jesenšek, Cvetko Kavčič, Tatjano Radič, Mojco Jenko, Lidijo Medved, Darjo Jaklič, Nado Petrovec, Zvezdano Pirtovšek, Jadranko Prodnik. Pristavlja pa, da bo odhod prvih petih za list boleč.

1974/75: Razrednih listov je bilo 7. V Brstičih so objavili: prozo — Nada Petrovec Lidija Jurjevec, Brigita Jelen, Jadranka Prodnik, Jure Ocvirk, Božo Špan, Lidija Medvešek, Darja Jaklič, Zvezdana Pirtošek; pesmi — Darja Fidler, Zdenka Firšt, Anton Romih, Marjan Klampfer; filmsko kritiko — Nada Petrovec, Ksenija Kozorog; ocene gledaliških iger — Darja Fidler, Jadranka Prodnik, Zdenka Firšt, Leonida Šketa, Zdravka Jesenko in Lidija Jurjevec; poročilo o delu pevskega zbora — Darja Jaklič; poročilo o koncertih — Nada Petrovec, Darja Fidler; poročilo o likovnem salonu in razgovore s celjskimi ustvarjalci (Rošem, Žužo, Lorenčakom, Vertačnikom) — pesmi: Jadranka Prodnik, Rajko Korošec, Olga Aleksić, Radovan Marković, Brane Piano, Brigita Jelen, Zdenka Firšt; prozo: Jadranka Prodnik, Zdravka Jesenko, Lidija Hočevar, Ksenija Kozorog, Brigita Jelen, Leonida Šketa, Lidija Medvešek; poročila in ocene: Tomaž Mikac, Karmen Zorko, Ksenija Kozorog, Leonida Šketa, Zdenka Firšt, poleg njih pa še nekateri drugi.

Zdenka Firšt je bila skrbna in delavna urednica.

1975/76: Razrednih listov je bilo 7. Delo v krožku je vodila Zdenka Firšt, urednik je bil Peter Weiss, v uredniškem odboru sta še bili: Ksenija Kozorog in Brigita Jelen. Sodelavci so bili: Tatjana Kamenšek, Andreja Zalokar, Erika Gubenšek, Jana Vodopivec, Barbara Novak, Darja Vizjak, Simona Veninšek, Darja Poličar, Jadranka Flisar, Magda Tratnik, Marjan Klampfer, Zdravka Jesenko, Jure Ocvirk, Karmen Zorko, Lidija Hočevar, Peter Weiss, Zdenka Firšt, Leonida Šketa, Ksenija Kozorog, Brigita Jelen, Ivanka Maučec, Nada Vodušek, Ljubica Centrih, Darja Fidler, Lidija Medvešek, Tomaž Mikac, Igor Karlovšek, Samo Rajko.

Zanimiv je naslednji del poročila v Izvestjih:

Največ pozornosti smo posvetili lepi slovenski besedi. Dopuščali smo klasičen način pisanja in sodobne novotarije, ki jih srečujemo zlasti v poeziji. Sklenili smo, da bo naše delo slonelo na spoštovanju socialistične ureditve naše države. Upoštevali bomo vse pozitivne duhovne vrednote, ki si jih je človeštvo pridobilo v svojem razvoju. Izogibali se bomo grobih naturalističnih izrazov, saj je tudi od kultivirane besede odvisen naš ugled. Koncept je jasen, zato nismo imeli težav pri usmerjanju dela. Ravno ob teh ključnih vprašanjih se namreč delo literarnih skupin najraje razbije.

Vsebina pesmi mladih pesnikov Brstičev ustreza njihovemu razvijajočemu se notranjemu čustvenemu, miselnemu in hotnemu življenju. Pri nekaterem izmed njih bi lahko opazili določene stopnje razvoja. Življenje njih samih kakor nikogar izmed nas ne poteka brez kriz, tudi v njihovih pesmih se izražajo, med njimi tudi poslednja in najbolj usodna kriza. Svoje notranje doživljanje zelo pogosto povezujejo z okoljem, ne samo človeškim, ampak tudi s prirodo, v katere okviru in objemu se razvija človeško življenje. Družbeno okolje pa sega od najožjega do najširšega kroga, od dvojice, preko domače družbe do povezanosti z vsem svetom. Ker so se mladi pisci bavili s študijem književnih del, najdemo v njihovih spisih odseve literature vseh stopenj njenega razvoja — zlasti pri nas: od Prešerna preko Jenka, Simona Gregorčiča, Župančiča, Kette-

ja, Murna-Aleksandrova, Kosovela pa do moderne, to se kaže v vsebini, zlasti pa v jezikovni obliki, ki sega od popolne in lahkotne jasnosti preko metaforičnega izražanja do oblikovalnosti, ki jezikovno izraznost stavi nad vsebino v tolikšni meri, da jo prekrije ali celo popolnoma zatemni. Do te stopnje so pa le deloma segle pesmi naših mladih oblikovalcev.

Za širši razmah prozaičnih spisov v listu majhne razsežnosti ni bilo prostora. Prevladujejo črtice z osebnimi, liričnimi potezami, ustrezajoče razvojni stopnji mladih piscev. V kritičnih ocenah in razpravah se že čuti vpliv moderne filozofije, ki sili v novo poetiko.

Iz skromnega prikaza je vsekakor razvidno, da je celjski gimnazijski literarni krožek že dal nekaj literarnih delavcev, nekaj se pa nam jih še obeta. Mnogo bodo seveda šli drugo pot, toda vpliv literarnega šolanja in dela v mladosti jih bo še pozneje spremljal in plemenitil.

V Celju je že takoj po osvoboditvi nastala želja, naj bi se ustanovila kulturna revija. Nekateri domači pisci so bili mnenja, da jih je dovolj in so dovolj močni, da revijo vzdrže. Vendar je bilo takrat preveč drugih skrbi. Ostali so pri Celjskem tedniku. Vendar ideja ni izumrla. Gojila se je pri Zvezi socialistične mladine, pri uredništvu Celjskega tednika, pri Zvezi kulturnih društev in pri posameznikih.

Leta 1969 je prišlo do prve realizacije. Začeli so izhajati *Obrazi*. Izdajatelj je bila Zveza socialistične mladine. Leta 1973 so nehali izhajati.

Naslednje leto 1974 je nastal klub mladih literatov v Celju in je pokrenil izdajo revije. Definitivni sklep je bil sprejet na občinski mladinski konferenci tega leta. Ustanovljen je bil uredniški odbor, v katerem so bili Milenko Strašek (kot odgovorni urednik), Tone Škerbec, Hinko Haas, Drago Medved, Dora Rovere, Franci Ramšak, Mira Plahutnik.

Tisto leto je bilo posebno živahno. Pionirski gledališki oder je priredil 11. republiško dramsko revijo amaterskih odrov (od 27. maja do 1. junija).

Ustanovila se je posebna grupa poetica za gojitev gledališke umetnosti. Pripadali so ji mladi gledališčniki: Anica Kumrova, Miro Podjed, Bogomir Veras.

Za okrepitev Obrazov so uredniški odbor izpopolnili. V izpopolnjenem odboru so bili: Drago Medved (kot odgovorni urednik), Janez Pirš, profesor Andrijan Lah, Peter Kavalar, Aleksander Ilič, Jože Volfand, Tone Škerbec, likovni oblikovalec je bil Jože Resnik.

Končno se je za Obraze zavzela Kulturna skupnost Celje. VI. zvezek je kot revija za kulturo leta 1976 že izšel pod njeno firmo.

Kot izdajateljski svet so navedeni: Anton Aškerc, Dane Debič, Erna Kremenšek, Drago Medved, Stane Mele, Franc Pusar, Dora Rovere, Ivan Seničar (predsednik), Jože Volfand.

V uredniškem odboru so pa Dane Debič, Drago Medved (tehnični urednik), Stane Mrvič, Slavko Pezdir (glavni in odgovorni urednik), Mira Plahutnik, Marlen Premšak, Jurij Rojs, Milenko Strašek, Jože Volfand.

V uredniškem odboru je med pisci šest oseb, ki so se, rekel bi, književno izbrusili pri časnikarstvu, medtem ko so si osnovo pridobili v gimnaziji. Med njimi sta dva urednika-pisca z bivšega učiteljišča — oziroma pedagoške akademije.

Časnikarji pri listu pišejo predvsem prozo, objavljajo pa tudi kritike. Najvišje mesto pripada Jožetu Volfandu, ki ni samo dober pisatelj, ampak tudi zelo temeljit in izobražen mislec. Za njegovo glavno delo smatram veliko študijo o perspektivnem razvoju šolstva v širšem celjskem področju, ki je dostopno samo v ciklostilu. Z znanstvenim obravnavanjem družbenih opažanj in umetnosti se bavijo tudi drugi. Dobro je zastopana proza, ki obravnava aktualne probleme in stiske poedinca in družbe. Daljših tekstov seveda revija ne more prinašati. Daneta Debiča, ki spada v vrsto znanih pripovednikov Savinjske doline (Vladimir Levstik, Janko Kač, Dane Debič, Vlado Habjan) zdaj že lahko štejemo med Celjane.

Med pesmimi je nekaj toplih, jasnih in oblikovno dovršenih lirskih pesmi (Marije Reher, Darje Jejčič), ki bi bile v čast vsaki zbirki pesmi.

Kot dramatike srečamo v reviji Janeza Žmavca, enega izmed piscev moderne drame, ki nam jih je dalo Celje (poleg njega še Kislingerja, Miloša Mikelna, kot teoretika pa Vasja Predana in Andreja Inkreta, Andrijan Lah je Ljubljančan).

Nedavno umrli starejši pisatelj Franjo Roš je v krogu mladih prispeval za Obraze tragedijo o Kajuhovi smrti, obsežno pesnitev iz zvrsti, v kateri je bil njen ustvarjalec najboljši med sodobniki. Kot posebnost velja, da je v Obrazih več dolgih pesnitev v verzih, ki bi jih bilo mogoče označiti kot verzificirane povesti ali novele.

V Laškem živeča *Pavla Rovan,* ki piše psihološko zasnovane, toda lahko razumljive in nežne povesti in črtice iz življenja proletariata in iz rodbinske domačnosti, je s svojim življenjem in delom povezana s Celjem. V zadnjem času najdemo med pisci tudi profesorja *Franja Puncerja,* ki uvaja v našo literaturo moderno fantastiko.

CELJSKI ZBORNIK

Težnja po reorganizaciji in obnovi po končani vojni je zajela tudi književno delo. Eden izmed glavnih iniciatorjev je bil tedanji ravnatelj Mohorjeve družbe, velik domoljub in narodopisec svetovnega formata dr. France Kotnik (koroški rojak iz Dobrij pri Guštanju).

Na njegovo pobudo je nastala in bila leta 1948 v založbi Mohorjeve družbe natisnjena knjiga Celje z zaledjem, v kateri je prvič v krajepisni sestavi v glavnih potezah prikazana narodnoosvobodilna borba na širokem celjskem področju in je več let kot učni pripomoček koristno služila pouku v osnovnih šolah.

Drugo delo, za katero je dr. Kotnik tedaj dal pobudo in je pri njem aktivno sodeloval, je bil terenski narodopisni študij na Gornjegrajskem, iz katerega je nastal zbornik trajnega pomena.

Skoraj istočasno je pa na pobudo Gustava Grobelnika nastala zasnova za Celjski zbornik. Da se njegova zamisel oživotvori, je pridobil zanjo Antona Aškerca, tedaj predsednika Sveta za prosveto in kulturo okrajnega ljudskega odbora mesta Celja, ter druge za kulturo vnete ljudi.

Poiskali so primerne sodelavce in leta 1951 je kot izdaja Sveta za prosveto in kulturo izšel prvi letnik Celjskega zbornika. Uredili so ga Gustav Grobelnik, dr. Franc Kotnik in Vlado Novak. V njem so objavili poučno znanstvene spise: Franjo Baš, Janko Orožen, Modest Golia, Alojzij Bolta, France Kotnik, Vlado Novak, Bogomil Gerlanc, Franc Šijanec, Anton Stupica, Konrad Fink, Lojze Kač in Dušan Beg. Večina sodelavcev je živela in delala v Celju, inž. Lojze Kač je delal v Žalcu, Bogomil Gerlanc in Franc Šijanec, ki ju je tradicija vezala na predvojno delo v Celju, sta bila po službeni dolžnosti nameščena drugje, prvi v Ljubljani in drugi v Reki. Franjo Baš in Modest Golia sta živela v Ljubljani.

V letniku so bile zastopane razne panoge: geologija, splošna zgodovina, pretekla in sodobna leposlovna, likovna in glasbena umetnost, kmetijstvo in narodnoosvobodilna borba. V krajšem dodatku so pa glede na potrebo časa objavili po en svoj spis tudi leposlovci: Janko Moder, Vladimir Levstik, Fran Roš, Julija Bračič, Josip Napotnik, Ksaver Meško, Jože Kroflič, France Frece.

Zbornik je bil posvečen petstoletnici mesta Celja. Potem je pa nastal zastoj do leta 1957. Tedaj je bila uprava že drugačna.

Celje so leta 1954 kot mestno občino priključili okraju Celje, ki je sprejel tudi neke agende, katere je dotlej vršil okraj Celje mesto. Med njimi je bila izdaja Celjskega zbornika. Leta 1957 je Svet za prosveto in kulturo okraja Celje izdal drugi letnik zbornika. Uredila sta ga gimnazijski ravnatelj Tine Orel in profesor Gustav Grobelnik. Potlej je Celjski zbornik izhajal vsako leto, izostal je samo leta 1966, ker je primanjkovalo sredstev. Zadnje tri knjige združujejo pa dva letnika. Ako to upoštevamo, dobimo v celoti 19 letnikov. Dvojni letniki so zajetni, saj obsegajo po okrog 600 tiskanih strani.

Do leta 1962 sta kot opolnomočenca Sveta za prosveto in kulturo urejala zbornik Tine Orel in Gustav Grobelnik.

Leta 1963 se pa izdajatelj označuje kot Svet za šolstvo, prosveto, kulturo in telesno vzgojo okrajne skupščine Celje (predsednik Boris Strohsack).

Uredniško delo je opravil uredniški odbor, katerega člani so bili: Gustav Grobelnik (kot odgovorni urednik), Bruno Hartman, Vika Kavčič, Janko Lešničar, Vojko Simončič in Jože Vajdetič.

Potlej se kot izdajatelj označuje Svet za kulturo in znanost (leta 1965 še predsednik Strohsack, naslednja leta pa Novak).

Leta 1965 so v uredniškem odboru: Anton Erjavec, Gustav Grobelnik (odgovorni urednik), Bruno Hartman, Vlado Novak, Jože Vajdetič in Marica Zorko.

Leta 1967 je predsednik Sveta za kulturo in znanost skupščine Celja (občine, okraja ni več) Vlado Novak, v uredniškem odboru so pa Gustav

Grobelnik (odgovorni urednik), Juro Kislinger, Vlado Novak, Janez Rihteršič in Boris Strohsack.

V dvojnem letniku 1969/70 se člani uredniškega odbora sicer ne navajajo, odgovorni urednik je pa Vlado Novak.

Pri letniku 1971/72 je pa že izpremememba. Izdajatelj je Kulturna skupnost Celje, predsednik njenega izvršnega odbora je Franci Križaj, člani uredniškega odbora pa so: Gustav Grobelnik, Juro Kislinger, Jože Marolt, Vlado Novak (odgovorni urednik), enako je pri dvojnem letniku 1973/74, le da je med člani uredniškega odbora tudi prof. France Sirk.

Od doslej izdanih je zadnji letnik 1975/76. Predsednik izvršnega odbora je ravnatelj Muzeja revolucije Stane Mrvič, predsednik skupščine je prof. Anton Aškerc, predsednik izdajateljskega odbora pa ravnatelj osrednje knjižnice Ivo Seničar. Odgovorni urednik je še nadalje Vlado Novak. Kmalu bo izšel letnik 1977/1980.

Med sotrudniki Celjskega zbornika tvorijo večino kulturno-prosvetni delavci, so pa med njimi tudi predstavniki gospodarstva in kar številni predstavniki zdravstva, ki čutijo v sebi potrebo, da seznanijo javnost s problemi, ki se pojavljajo na njihovem delovnem področju. S tem služijo ne samo sedanjosti, ampak tudi bodočim naraščajem.

Navajam tu po strokah pisce spisov in razprav v Celjskem zborniku, nekateri so trajni, drugi pa priložnostni sotrudniki:

Zemljepis: dr. Anton Sore, dr. Marjan Žagar, Milan Natek, Drago Meze.

Geologija: prof. Dušan Beg, geolog Janez Rihteršič.

Splošna zgodovina: Janko Orožen.

Zgodovina šolstva: Janko Orožen, prof. Janez Mlinar, Gustav Grobelnik, Tone Kolšek.

Slovstvena zgodovina: dr. Pavel Strmšek, prof. France Jesenovec, prof. Božena Orožen, prof. in pesnik Janko Glazer, bibliotekarji Vlado Novak, Alenka Vrabl in Eva Bauman.

Kulturna in narodna zgodovina v zvezi z lastnim doživetjem: Franjo Roš, prof. Gustav Grobelnik, dr. Radovan Brenčič.

Sodobno gledališče v zvezi s preteklostjo: mr. Fedor Gradišnik, Gustav Grobelnik, Herbert Grün, Bruno Hartman.

Slikarstvo in kiparstvo: Juro Kislinger, prof. Milena Moškon, Jože Curk, dr. Ivan Stopar, dr. Fran Šijanec, Bogomil Gerlanc, dr. Stanislav Szymanski, dr. Sergej Vrišer.

Spomeniško varstvo, arhitektura in urbanizem: prof. Jože Curk, dr. Ivan Stopar, inž. Jelka Vehovar, inž. Jurij Sadar.

Glasba: prof. Gustav Grobelnik, Konrad Fink, prof. Egon Kunej, prof. Jurče Vreže.

Narodopis: dr. Franc Kotnik, Drago Predan, Stane Terčak, Milena Moškon.

Arheologija: prof. Alojzij Bolta, dr. Josip Klemenc, ravnateljica Vera Kolšek, ravnatelj Tone Kolšek, Krzysztov Dabarowski, Ryta Kozłowska, dr. Tatjana Bregant, Arnold Pernat.

Delavsko gibanje in zgodovina NOB: Janko Orožen, Stane Terčak, Ivan Jurčec, Fran Roš, Lojze Požun, Dane Hribovšek, Stane Mrvič, Jože Marolt, Vlado Habjan.

Zdravstvo: dr. Janko Lesničar, dr. Ivan Kopač, dr. Lojze Brenčič, dr. Janez Lovšin, dr. Stana Straus-Bračko, dr. Ivo Rajšp in dr. Janez Burnik, dr. Jože Četina, dr. Zvonimir Šušteršič, dr. Alenka Radšel-Medvešček, dr. Danica Tovornik, dr. Avgust Hribovšek, dr. Franc Planinšek, dr. Janez Kraševec, dr. Marjan Veber, dr. Rudolf Čik in sodelavci.

Socialno zavarovanje: dr. Aleksander Hrašovec, dr. Janez Lovšin in tovariši.
Pravo: sodnik Boris Strohsack, sodnik Ivan Bele.
Turizem in planinstvo, šport: prof. Zoran Vudler, Tine Orel, Milan Božič, Janko Orožen.
Industrijska kemija: Marko Trebar in Jože Jošt.
Jezikoslovje: prof. Franc Jesenovec, Janko Orožen (onomastika), Ivan Mlinar.
Ekonomika (gospodarstvo): ekonomist Justin Felicijan, dipl. inž. Ivan Jakop, Fedor Gradišnik ml.
Hmeljarstvo in kmečko gospodarjenje: inž. Lojze Kač, Rudi Markovič, Jaka Slokan, inž. Janko Petriček.
Gozdno gospodarstvo in lesna industrija: inž. Anton Knez, inž. Dušan Jug, Alojz Mušič, Stane Koželj, inž. Dušan Košutnik, inž. Milan Dečko.
Regulacija voda, uporaba vode: inž. Srečko Cvahte, inž. Fran Lah.
Zdravilišča: mag. Ludvik Rebeušek, dr. Rudolf Leskovar, inž. Josip Bać.

V redakciji zbornika so pa izšli kot posebne izdaje tudi obsežnejši spisi, ki jih v njem ni bilo mogoče zajeti.

Večina spisov ima vsekakor zgodovinske poteze, pa čeprav morda obravnavajo probleme sedanjosti.

Nekateri izmed navedenih piscev se javljajo samo v Celjskem zborniku, mnoge od njih in še druge pa srečamo tudi med sodelavci raznih strokovnih in znanstvenih revij. Na to dejstvo samo opozarjam. Pomanjkanje prostora mi ne dovoljuje, da bi se tega loteval. Kdor se bo za to ali ono zanimal, bo napotek našel v zborniku samem ali pa v kaki drugi večji publikaciji. Mnogi med njimi so člani uredništev, ali pa sodelujejo pri glasilih organizacij dela in so njihovi spisi često več ko samo zanimivi.

STROKOVNA IN DRUGA DRUŠTVA

DRUŠTVO ESPERANTISTOV

Prvi glasnik mednarodnega jezika esperanta v Celju je bil prof. Zvonimir Bernot iz Ljubljane. Prišel je leta 1909 poleg socialistične ideje agitirat tudi za esperanto. Pridobil je simpatizerje: železniškega strojovodjo Franca Jelena, ravnatelja gimnazije prof. Emila Lileka in pekovskega mojstra Alojza Leskoška. Večjega uspeha takrat ni dosegel.

Leta 1922 je prišel iz Zagreba navduševat Celjane dr. Dušan Maruzzi. Za njim sta prišla iz Maribora dr. Ivo Winterhalter in L. Prebil. Vzpodbudila sta Bogomirja Skoberneta, Vinka Tavčarja, Miloša Bobka in Alojza Štoklja, da so sklicali sestanek, pričeli aktivno delati ter tako postavili temelj za pozneje ustanovljeni klub.

Leta 1924 je bil organiziran prvi večji tečaj. Poučeval je *Bogomir Skoberne* na Rudarski šoli v Celju. Obisk je bil prav zadovoljiv in čedalje več je bilo simpatizerjev. Po vrnitvi s tečaja po Cse metodi (iz Arnhema na Nizozemskem, kjer je sodelovalo 22 tečajnikov različnih narodnosti) je poučeval v Celju tudi Alojz Čepl skozi 3 sezone na okoliški osnovni šoli.

Leta 1927 je bil formalno ustanovljen »*Klub esperantistov*« v Celju. Od ustanovitve pa do leta 1941 je imel klub svoje redne seje, vodil je tečaje, prirejal vsakoletni izlet na Kum, kjer je bilo srečanje esperantistov iz Radeč, Trbovelj in Ljubljane, večkrat pa tudi na Boč, kjer so bili sestanki z Mariborčani. K Celjski koči pa so prihajali esperantisti iz Šoštanja in Pesjega. Ob obletnici smrti avtorja esperanta dr. Ludovika L. Zamenhofa je klub vsako leto priredil proslavo v spodnjih prostorih Narodnega doma ali kje drugje.

Leta 1931 in pozneje so esperantisti priredili v okviru Ljudske univerze več predavanj o gibanju esperanta. Predavali so v Narodnem domu: črnec inž. Kola Ajaži iz Nigerije, J. R. Scherer iz Los Angelesa, Čeh Rajmund z Dunaja, Cseile iz Nemčije, prof. Rudolf Rakuša in dr. Ivo Winterhalter iz Maribora. Udeležba je bila vsakokrat polnoštevilna.

Celjski esperantisti so bili naročeni na razne esperantske časopise: *Heroldo de esperanto, Esperanto, Praktiko, Omoto* in jugoslovanski *La suda stelo* (južna zvezda).

V okviru celjskega kluba sta od 1928—1941 imela tečaje v Šoštanju Skoberne in Čepl, v Vojniku, Tremerjih, Laškem, Zidanem mostu, Radečah, Trbovljah, v Grižah in Št. Rupertu v Savinjski dolini, v Pesjem pri Velenju, v Štorah in Rogaški Slatini pa *Miloš Bobek*.

Klub esperantistov v Celju je imel že v začetku lepo število članov (50), pozneje je število rastlo in padalo.

Izguba za celjski klub je bil odhod Bogomirja Skoberneta na nadaljnje filozofske studije v tujino, od koder se je vrnil z lepimi diplomami, a bolan in je kmalu umrl. Odšel je iz Celja po službeni dolžnosti tudi Alojz Čepl. Ostal je za poučevanje le še Miloš Bobek. Poučeval je poleg vseh drugih dolžnosti privatno in na domu po praktični metodi iz učne knjige za tečaje dr. Edmonda Privata, docenta ženevske univerze.

Po tej metodi so izhajale tudi lekcije v časopisu »Treznost«. Najbolj vidni uspehi tečajev so bili razen v Celju še v Šoštanju, Št. Rupertu v Savinjski dolini, Radečah, Trbovljah in Rogaški Slatini. V Radečah, Št. Rupertu in Šoštanju so ustanovili svoj lastni klub. Celjski klub je imel precej bogato knjižnico, poleg ostalih knjig tudi prevode iz domače in tuje literature na esperantski jezik. Vse pa je leta 1941 zaplenil in uničil okupator ter popolnoma zatrl esperantsko gibanje.

Esperantisti so se razšli na razne strani, večina se jih je borila proti okupatorju. Zaradi tega ni čudno, da je samo na celjskem področju izgubilo življenje okrog 50 mladih esperantistov (od teh 17 članov celjskega esperantskega kluba), eni v borbi, drugi v taboriščih in kot talci, ali pa kot aktivisti. Med temi tudi dva narodna heroja: Slavko Šlander in Ivan Skvarča. Omeniti moramo še dva starejša esperantista in aktivista, Vinka Tavčarja in Antona Musija, ki so ju ustaši v Zagrebu strahovito mučili in usmrtili nekaj mesecev pred osvoboditvijo.

Po osvoboditvi je v Celju manjkalo esperantistov. Pridobiti jih je bilo mogoče le s tečaji in vztrajnim učenjem posameznikov.

Vendar se je že 28. januarja 1946 zbralo nekaj ljubiteljev esperanta, ki so sklenili, da se društvo ustanovi. To so še isti dan javili notranji upravi. Dne 22. maja 1946 se je odbor konstituiral v naslednjem sestavu:

Miloš Bobek (predsednik), Anton Oražem, *Josip Pristovšek* (tajnik), Anica Rebov, *Milena Oražem* (knjižničarka), Anton Fister, Terezija Ramšak, Alojzija Oset, Alojzija Sovinek, Vinko Krivec.

Pri konstituiranju sta bila navzoča tudi predsednik in tajnik Zveze esperantistov Slovenije.

Na občnem zboru 7. julija 1951 so Miloša Bobka kljub njegovim 74 letom znova izvolili za predsednika. Pri tem so se mu zahvalili za 30-letno požrtvovalno delo. Tudi drugi člani odbora so ostali v glavnem isti.

Društvo je takoj po ustanovitvi postalo član Zveze in se je marljivo lotilo dela. Organiziralo je tečaje in pričelo obnavljati knjižnico. Naročilo je časopise: *Heroldo, La praktiko, Literatura mondo, La suda stelo* itd. Obnavljalo je stike z ostalimi esperantskimi društvi doma in v svetu. Razvoj je oviralo največ to, da društvo ni imelo dalje časa svojega lastnega prostora za tečaje, arhiv, knjige; sestanki so se redno vršili kar v krojaški delavnici Antona Oražma, ki jo je dal na razpolago.

Tečaji so se vršili v zimski sezoni v bivšem Obrtnem domu (sedanjem domu Stanovanjske skupnosti). Bili so izprva lepo obiskani, pozneje se je pa število tečajnikov skrčilo, vendar je iz tistih, ki so vztrajali, pričel rasti novi kader. Do leta 1952 je Miloš Bobek vodil tečaje v Celju, Petrovčah in Grižah.

Pozneje so bili organizirani tečaji v okviru Ljudske univerze. Poučeval je Matko Dobčnik, v tovarni Toper pa Ivan Jazbec.

Na občni zbor Zveze esperantistov Slovenije v Ljubljani so povabili tudi Celjane. Ob tej priliki je postalo društvo tudi član Ljudske prosvete in je s tem dobilo še nove naloge, posebno še zato, ker je že bilo določeno, da se bo v letu 1953 vršil v Zagrebu 38. svetovni kongres esperantistov.

Pred tem kongresom je predsednik Federativne ljudske republike Jugoslavije Josip Broz Tito sprejel v Belem dvoru delegacijo esperantistov, ki so jo sestavljali: G. Masson Stuttard, novinar iz Londona in stalni kongresni sekretar, dr. Ivo Borovečki, predsednik federacije esperantistov Jugoslavije, dr. Vuk Jovanović, član odbora svetovnega esperantskega združenja (UEA), in Peter Zlatnar, predsednik Esperantske lige Slovenije.

Dr. Borovečki je pozdravil predsednika v imenu UEA in posebej v imenu predsednika UEA g. Ernfrida Malragrena iz Stockholma. Poudaril je pomen kongresa za gibanje v Jugoslaviji in se zahvalil predsedniku za moralno in materialno pomoč jugoslovanske vlade in vlade LRH. Vuk Jovanović je pozdravil predsednika v imenu srbskih esperantistov, Peter Zlatnar pa v imenu slovenskih esperantistov. Obenem se je zahvalil za pomoč ob izdaji knjige Jugoslavija in njeni narodi.

V nadaljnjem je g. Stuttard povedal, da je v esperanto prevedel »Biografijo maršala Tita«. Pri tem mu je maršal Tito odgovoril: »Razumem vse. Učil sem se esperanta v ječi.« V govoru je to praktično dokazal. Poudaril je, da ima esperanto mednarodni značaj in razvojno možnost.

Za Bobekom so bili predsedniki drug za drugim: Anton Oražem, Matko Dobčnik in Franc Kleč (1956 do danes).

Na novo so uvedli mesto podpredsednika, ki so ga namenili Ivanu Jazbecu.

Tajnik je bil dolga leta Bruno Inkret, sodnik v Šoštanju. Blagajničarka je bila najprej Angela Plevčak, sledili sta si Magda Kočar in Štefka Plevnik, leta 1977 je prevzela to mesto Jožica Motoh. Knjižničar je bil izprva Ivan Jeršič, nato pa sta si sledila Štefka Plevnik in Rajko Marič.

Dne 30. decembra 1976 je bila na osnovi pravil, sprejetih 21. decembra 1976, vpisana nova registracija. Leta 1975 izvoljeni in konstituirani odbor je imel naslednji sestav:

Franc Kleč (predsednik), *Bruno Inkret* (tajnik), *Štefka Plevnik* (blagajničarka), *Ivan Jazbec* (podpredsednik), *Rajko Marič* (knjižničar), *Slava Šalamon, Jurij Rojs, Aleksandra Krušič* in *Lučka Užmah.*

V nadzornem odboru so bili: Ivan Jazbec, Jožica Motoh, Ivan Maček, častni razsodniki so pa postali: Mara Pogačnik, Dragica Bobek in Bruno Inkret.

Društvu se je posrečilo, da mu je Zavod za zaposlovanje v svojem domu na Šlandrovem trgu dal na razpolago dvorano v visokem pritličju. Tam ima seje, predavanja in tečaje, tam je tudi sorazmerno bogata knjižnica.

Požrtvovalni predavatelji društva so bili: Anton Oražem (do svoje smrti), Franc Kleč, Ivan Jazbec, Matko Dobčnik, Ivan Vranjek, Martin Tovornik.

Slušateljev je bilo vedno veliko število. Prevladovali so učitelji in učenci ter dijaki. Precej jih je bilo iz obrtniških, trgovskih, pisarniških in delavskih poklicev.

Vranjek je predaval največ dijakom, učiteljiščnikom in gimnazijcem, Jazbec pa uslužbencem v tovarni Toper. Inkret je kot predavatelj deloval v Šoštanju in Tovornik v Rogaški Slatini. V obeh krajih je bila samostojna podružnica.

Posebno velik naval na tečaje je bil v letih 1965—1970.

Društvo je vsa leta prirejalo v Narodnem domu akademije s predstavami in recitacijami, ki so jih obiskovali zlasti starši otrok.

Priljubljena so bila predavanja Japonke Jašike Kažine o Japonski in Tiborja Sekelyja, Madžara, ki živi v Beogradu, o lastnih potovanjih in raziskavah v Braziliji.

Tečaji se zaključujejo z izpiti. Izpit A je začetniški, izpit B nadaljevalni, izpit C pa daje usposobljenost za pouk esperanta.

Društvo se z odposlanci udeležuje letnih svetovnih esperantskih kongresov, prav tako državnih srečanj Italije, Jugoslavije in Avstrije, ki so izmenoma zdaj v tej, zdaj v drugi državi. V Kopru je bil leta 1975.

Z velikim uspehom je organiziralo zbiranje podpisov za peticijo, ki jo je esperantska svetovna organizacija predložila Združenim narodom z namenom, da Unesco prizna dejavnost esperantskega gibanja kot koristno za svetovni mir in napredek. Vseh podpisov je bilo okrog 10 milijonov.

Nekaj let so v Celju izdajali časopis »Progreseto«, ki je bil namenjen mladini.

Velika izguba za društvo je bila smrt Antona Oražma, Miloša Bobka in Ivana Jazbeca.

CELJSKA PODRUŽNICA DRUŠTVA MATEMATIKOV, FIZIKOV IN ASTRONOMOV SRS

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1970.

Predsedniki in tajniki so bili: 1970—1972: Ivan Kapš in Jožica Dolenšek, 1973—1975: Stanko Lorger in Anda Tomec, 1976—1978: Peter Prelog in Anda Tomec, 1979: Ivan Kebela in Anda Tomec.

Dejavnost: strokovna in metodična predavanja, strokovne ekskurzije, organiziranje tekmovanj za Vegovo priznanje za osnovnošolce (vsako leto), prav tako za tekmovanje v okviru republike in zveze.

Profesor gimnazije Jožica Dolenšek si je na ljubljanski univerzi pridobila naslov magistra matematike.

GEOGRAFSKO DRUŠTVO

Celjska geografska podružnica je bila ustanovljena spomladi leta 1952 in sicer na pobudo Geografskega društva Slovenije in mladih geografov na celjskih srednjih in osnovnih šolah. K sodelovanju so povabili vse učitelje geografije, kakor tudi geografe v raznih ustanovah in podjetjih. Leta 1958 je štela naša podružnica 42 članov. Dosedanji predsedniki so bili: Anton Sore, Emil Kolenik, Janko Cafuta in Zvezdana Štrbenc-Knez. Blagajno je najdalje vodil Miro Klančnik.

Letno so bila tri do štiri zborovanja, in sicer vedno v drugem kraju celjske regije. Društveno delo se je razvijalo v dveh smereh: a) šolska geografija, b) proučevalno delo. Šolsko delo so povezali z geografskim aktivom, ki je obsegal vse šole celjske regije, prihajali pa so tudi učitelji iz Zasavja (Krško, Hrastnik). Navadno je bil na domači šoli najprej vzorni nastop, sledil je razgovor o nastopu, nato pa so se udeleženci seznanili z lokalno geografijo ter obiskali pomembnejše gospodarske in kulturnozgodovinske objekte. Pogosto so na zborovanjih predavali strokovnjaki z univerze, iz SAZU ter gospodarski in družbeno politični delavci. V okviru aktiva so se vršile strokovne ekskurzije po Sloveniji in sosednji Hrvatski, skupno z matičnim društvom pa tudi v zamejstvo.

Geografsko proučevalno delo je bilo bolj občasno in so se z njim redno in v večji meri ukvarjali posamezniki, skupinsko so proučili preskrbo Celja z mlekom (GV — 1956/57), vzroke in posledice velike poplave 1954 v porečju Savinje (GV — 1954), preizkušnje geografskega znanja celjskih srednješolcev (GO št. 1—2, leto 1962).

Po spremembi pedagoške svetovalne službe se je geografski aktiv omejil samo na osnovne šole širše regije, celjska geografska podružnica pa je izgubila znaten del zaledja. Podružnica tudi sedaj organizira strokovna predavanja in ekskurzije, spremlja strokovno problematiko v šolah in izven njih ter daje ustvarjalne pobude za rast in ugled geografije v javnem življenju.

Profesor pedagoškega šolskega centra Anton Sore je razen tega v samostojnih obsežnejših spisih obdelal še Šaleško dolino, obširnejše celjsko področje in Posotelje.

Univerza v Ljubljani mu je podelila naslov doktorja geografske vede in mu priznala veniam legendi, tj. možnost, da sme predavati geografijo na filozofski fakulteti ali na kakem drugem visokem učilišču.

ZGODOVINSKO DRUŠTVO

Zgodovinsko društvo je bilo naslednik Muzejskega društva, ki je med obema vojnama skrbelo za muzej in se s tem v zvezi brigalo tudi za lokalno zgodovino. Ker je leta 1946 ministrstvo za prosveto poslalo v Celje za ravnatelja muzeja posebnega kustosa, se je društvo omejilo na zgodovino in je v tem smislu spremenilo tudi pravila in ime.

Pripadali so mu celjski in nekateri okoliški profesorji in učitelji zgodovine. Na sestankih so pretresali zgodovinska vprašanja in tudi delali. Spise so objavljali v založbi Celjskega zbornika, deloma pa tudi v Mariboru in Ljubljani. Kakor poprej Muzejskega je bil tudi predsednik Zgodovinskega društva pisec teh vrstic. Ko je leta 1965 kot aktivni uslužbenec stopil v pokoj in je izročil vodstvo svojemu namestniku, je društvo zamrlo. Člani so bili šolniki, ki jim je za teoretična in praktična razglabljanja zadoščal aktiv. Društvo je v času svojega obstoja odkrilo v Laškem zgodovinski plošči zgodovinarju Ignaciju Orožnu ter zgodovinarju in geografu Francu Orožnu, sodelovalo je pri organiziranju in delu strokovnih zborovanj v Celju: republiškega Zgodovinskega društva, republiškega Društva arhivarjev in republiškega Društva etnologov.

Leta 1979 se je društvo obnovilo. Na občnem zboru so izvolili za predsednika prof. Janeza Šumrado, za tajnika prof. Jožeta Vurcerja.

Društvo je medtem priredilo nekaj javnih predavanj o socialistični preobrazbi družbe, v Ločici pri Polzeli je odkrilo spominsko ploščo na rojstni hiši pok. profesorja Gregorja Čremožnika, v Žalcu je pripravilo razstavo in predavanje kot spomin na dobo taborov, v Celju pa 22. oktobra 1980 predavanje prof. Antona Aškerca o celovškem mednarodnem simpoziju »Koroški plebiscit« in debato o tem.

SLAVISTIČNO DRUŠTVO

Ustanovljeno je bilo na ustanovnem občnem zboru 9. decembra 1960, in sicer kot podružnica Slavističnega društva Slovenije. Leta 1975 se je v skladu z novimi predpisi preoblikovala v samostojno društvo. Prvi predsednik podružnice je bil ravnatelj študijske knjižnice Vlado Novak, tajnik France Sirk, blagajnik pa Karel Arko. Nadaljnji predsedniki so bili: Karel Arko (1962—1963), Božena Orožen (1964), Alojzij Bolhar (1965), Božena Orožen (1966—1975), Jurij Rojs (1976), Matej Rode (1977—1979), Janko Germadnik (1979—1980), Božena Orožen (1980—).

Društveni člani so bili predavatelji slovenščine, srbohrvaščine in ruščine v Celju in njegovem širšem območju. Društvo je skrbelo za strokovna in metodična predavanja ter prirejalo strokovne izlete. V letu 1962/63 je pripravilo tečaj poljskega jezika, ki ga je vodil Anton Aškerc. Leta 1971 je odbor prevzel organizacijo republiškega zborovanja slavistov, ki je bilo tokrat v Celju. Leta 1973 je začelo med šolniki zbirati denarna sredstva, s katerimi je omogočilo koroškim otrokom iz Pliberka in okolice letovanje v Baški v družbi z celjskimi otroki. Leta 1977 je delno, leta 1978 pa v celoti prevzela to skrb Socialistična zveza. Društvo kot celota in posamezni člani vzdržujejo žive stike s slovenskimi rodoljubi, šolniki in pisatelji na Koroškem; učenci posameznih šol so nabrali že mnogo knjig za slovenske otroke na Koroškem v Avstriji.

Nekateri člani društva so objavili tudi strokovne spise. Med njimi so bili: Anton Aškerc (spomini na strica pesnika), Alojzij Bolhar (študije in knjižne izdaje ljudske proze, monografija o slovanofilu in utemeljitelju

slovanske stenografije Antonu Bezenšku), Janez Erklavec (ocene gledaliških predstav celjskega gledališča), France Jesenovec (razprave o narečju, pogovornem jeziku, literarnozgodovinska poglavja, povezana s Celjem), Vlado Novak (članki o ustvarjalcih s celjskega območja, predvsem o Vladimiru Levstiku, leksikalni spisi, od početka urednik rednih in izrednih izdaj Celjskega zbornika), Božena Orožen (metodika pouka slovenskega jezika in literature, kulturno-zgodovinski itinerariji, češko-slovenski kulturni stiki v preteklosti), Slavko Pezdir (ocene gledaliških uprizoritev celjskega gledališča), Matej Rode (frazeologija, bolgarsko-slovenski kulturni stiki, zlasti Aškerc pri Bolgarih, prevodi), Jurij Rojs (jezikoslovne razprave v zvezi z ruščino in prevodi), Martin Silvester (metodična obravnava šolskih nalog) in še nekateri drugi. Nežka Mlakar (proza iz NOB).

Ivanka Povše je dobila naslov magistra na filozofski fakulteti v Ljubljani za obravnavo narečja Šmarja pri Jelšah.

ŠAHOVSKI KLUB

Šah ima v Celju že dolgo tradicijo. Klub, ustanovljen leta 1919, je začel leta 1920 svoje plodno delo pod vodstvom zdravnika dr. Antona Schwaba in si je že v stari Jugoslaviji pridobil lep ugled.

Po končani vojni so celjski šahisti takoj obnovili svoje delo. Že 9. septembra 1945 so priredili *prvi turnir*, ki se ga je udeležilo 28 igralcev. Celjski šahisti so bili za šahovsko ekipna tekmovanja. Dvoboji Celje—Maribor na 100 deskah so se vršili več let. Celjski šahisti so se udeleževali tudi dvobojev Slovenija—Hrvatska na 300 deskah.

Klubovi igralci I. in II. kategorije *Jože Šnajder, Mirko Fajs, Kazimir Modic* so odigrali številne dvoboje na širšem šolskem celjskem območju.

Simultank v samem mestu so se udeleževali pomembni svetovni mojstri: Geller, Suetin, Unzicker, Pirc, Parma, Ivkov, Matanović, Kostić, Puc, inž. Vidmar, Grmek, Preinfalk, Lešnik in drugi.

Zanimanje za šah so zanesli v podjetja in šole, povsod so nastajali šahovski aktivi.

Že v dneh od *24. novembra do 8. decembra 1957* so priredili v Celju velik *festival*, na katerem se je poleg treh ekipnih tekmovanj zvrstilo še 5 turnirjev. To je bila ena največjih šahovskih prireditev v Sloveniji in Jugoslaviji. Razen moških igralcev so nastopile tudi ženske, zmagala je Celjanka *Lojzka Pongrac*. Tudi med moškimi igralci so se Celjani dobro odrezali, čeprav je prvenstvo pripadlo Ljubljančanom. Na turnirju, ki je združeval igralce iz vse Jugoslavije, je dosegel prvo mesto *Ibrahim Kapič* iz Zagreba. Odigran je bil tudi mednarodni mojstrski turnir z desetimi udeleženci. Zmagal je *mednarodni mojster Stojan Puc*.

Med posebno močne klubove igralce štejejo poleg že omenjenih še preminulega *Andrija Mišuro, Nika Hočevarja, dr. Viktorja Šmigovca* in *Zvoneta Drakslerja*. Ti štirje so si priborili naslov mojstrskega kandidata.

Pred vojno in nekaj let po vojni je bil med najboljšimi tudi znani igralec *Slavko Cijan*. Zelo uspešen mojster je bil letos umrli *inž. Iskren Pipuš*.

Iz mladinskih šahovskih vrst se je leta 1960 povzpel do mladinskega šahovskega prvaka Slovenije *Franc Pešec*.

Celjski šahisti so že tudi odigrali več tekem z igralci iz sosednih republik in sosednih držav. V takem tekmovanju si je celjski klub leta 1969 priboril naslov prvaka.

Skoraj vso povojno dobo predseduje klubu *dr. Anton Kovač*. Pomagajo mu: *Ivan Vozlič, inž. Iskren Pipuš, Viktor Godnič, Mladen Ilič* in *Zvone Strajer*. Skrben tajnik je *Stane Pertinač*.

Pred vojno je imel klub svoje prostore v I. nadstropju Evrope. Po vojni si je pa v Celjskem domu v veliki sobi ustvaril svoj »Šahovski dom«. Zaslugo za to imata poleg drugih zlasti dolgoletni šahovski delavec *Mirko Fajs* in že preminuli predsednik okrožnega šahovskega odbora *Franc Pipan*.

FILATELISTIČNI KLUB

Ustanovljen je bil leta 1929. Imenoval se je izprva *Filatelistično društvo Celje* in je imel 50 članov. Pozneje se je preimenoval v *Filatelistični klub Merkur*. Na sestanku v Zagrebu leta 1968 je prevzel ime *Filatelistični klub dr. Ivan Ribar*. H klubu so pristopili tudi numizmatiki. Danes ima klub 109 članov. Mnogo zbirateljev ni včlanjenih. Zbirajo se na Okopih 2. Dolgoletni zbiratelj znamk je Rudolf Kranjc. Za začetnika pa velja Franc Korber (1901—1980), vrtnarski strokovnjak in pedagog, učitelj kmetijske šole v Šentjurju in ustanovitelj vrtnarske šole v Medlogu.

ŠPORT

Takoj po osvoboditvi je bil pri okrožnem ljudskem odboru ustanovljen poseben oddelek za ljudsko prosveto. Izprva ga je vodila Staša Milovanović. Od nje je prevzel vodstvo Radovan Gobec. V okviru ljudske prosvete se je osnoval poseben fizkulturni odbor, ki ga je vodil *inž. Boris Lavrenčič*. V Celju sta se obnovili dve predvojni fizkulturni društvi »Celje« v Celju in »Olimp« v Gaberju.

Po Lavrenčičevi zamisli naj bi imel vsak okraj svoje fizkulturno društvo, ki bi mu pripadalo tudi planinstvo. Ta sklep je bil sprejet na posvetovanju, ki je bilo 28. junija 1945 v Ljubljani. Po večkratnem posvetovanju v Ljubljani in Celju so se (konec leta 1947) odločili za samostojno planinsko organizacijo. Tako je Celje dobilo Planinsko in alpinistično društvo, ki se je na občnem zboru leta *1949 preimenovalo v Planinsko društvo Celje*.

Obe športni društvi sta si pridržali športne panoge, med katere so šteli tudi telovadbo, in sta se izprva imenovali: *TD Olimp* in *TD Celje*. Pri »Olimpu« so poleg telovadbe posvečali posebno pozornost atletiki, pri Celju pa košarki in odbojki. Že 22. julija 1945 je bil na Kidričevem

stadionu, medvojni ustanovi Westnov, prvi nastop. Duši dela sta bila *Adolf Urbančič* pri Olimpu in *prof. Slavko Kokot* pri »Celju«. Kot predvojni sodelavec je pomagal pri organizaciji in poznejšem delu Janko Vagner. Posebno skupino so tedaj še tvorili teharski atleti.

Pri obeh društvih je prišlo do nadaljnje diferenciacije. Telovadci so se osamosvojili. Tako sta ob naslonitvi na predvojno organizacijo »Sokola« nastali dve partizanski društvi *Partizan Celje-mesto* in *Partizan-Gaberje*. Prvo je obdržalo telovadnico pri II. mestni osnovni šoli, drugo je pa dobilo v upravo in uporabo bivši Sokolski dom v Gaberju. Nekoliko kasneje so se pridružila partizanska društva Kovinar Štore, Škofja vas in Vojnik.

Olimpu se je medtem priključila skupina teharskih atletov. Leta 1948 sta se združila športna kluba »Celje« in »Olimp« v »ŠK Kladivar«. Pozneje se je pa gaberska skupina osamosvojila in se povrnila k staremu imenu »ŠK Olimp«.

Toda prišlo je neljubo presenečenje. Prostor, kjer je bil Kidričev stadion, so 13. julija 1948 določili za zgradbo tovarne organskih barvil. Preostal je samo športni prostor *Glazija* ob Ljubljanski cesti. Atleti v celjski skupini se s tem niso mogli sprijazniti. Med njimi je že bilo več mladincev z gimnazije, ki so se razvili v odlične športnike. Atleti so v Partizanu imeli posebno poverjeništvo. Leta 1949 so se odločili, da ustanove samostojno društvo. To se je zgodilo na ustanovni skupščini 3. januarja 1950. Društvo so imenovali *Atletsko društvo (AD) Kladivar*. Čim je bilo društvo ustanovljeno, so se odločili, da ob Kersnikovi ulici na severni strani mesta zgrade nov *Kidričev stadion*. Odločili so se, da začno s prostovoljnim delom, prednjačila je mladina. Delo se je zavleklo. Dne 1. maja 1953 je bil *velik otvoritveni miting*. S tem so celjski atleti in atletinje dobili dom, kjer so se lahko vežbali in usposobili, da so se dvignili v prve vrste jugoslovanske in svetovne atletike.

Stadion je bil namenjen samo atletiki. Priključeni so mu bili prostori za upravo, gostišče in tudi za prenočišča. Leta 1965 so dogradili pokrito tribuno za 2.500 gledalcev. Nato so uredili še dvorano za atletsko vadbo in tekmovanja.

Stadion ima v elipsoidnem tekališču in v ravnini 7 stez. Ima 3 tekmovalna mesta za met krogle, po dve tekmovališči za met koplja, diska in kladiva, tri skakališča v višino, dve skakališči s palico, dve za daljino in troskok. Krožna steza je dolga 400 m in 36 cm. Ravni del tekališča pod tribuno je dolg 130 m. V tribuni je četvero garderob z desetimi prhami s toplo in mrzlo vodo. V pomožni zgradbi sta še dve garderobi s štirimi prhami (s toplo in mrzlo vodo) in s savno. Tekališče je iz ugaskov in opremljeno z vsemi potrebnimi napravami, vštevši z vodo za steaple-chase.

Stadion je od mestnega središča oddaljen 15 minut.

Gaberski olimpovci so si pa s pridnim prostovoljnim delom zgradili nov stadion na Spodnji Hudinji tik pod Golovcem ob cesti na Zgornjo Hudinjo. Pomagala jim je tovarna emajlirane posode, kateri so večinoma pripadali.

Glazija je poslej služila samo nogometnemu klubu Kladivar, Celje, stadion Olimpa je pa služil nogometu in še drugim panogam.

Železničarji so se leta 1952 osnovali lasten železničarski nogometni klub, ki se sicer nikakor ni izoliral. Njegovo vežbališče je bilo na starem športnem igrišču v Zavodni pri grajski kleti.

Vsa športna društva v Celju in okolici so ob ukinitvi okrožja prišla pod nadzorstvo okraja (prvotno mestnega in okoliškega, izza 1954 enotnega) in vodstveno pod Okrajno zvezo za telesno kulturo, ki ji je 17. marca 1961 sledila Občinska zveza za telesno kulturo. Vsaka panoga športa ima v zvezi svoje kolegialno zastopstvo in posebno komisijo.

Po javnem udejstvovanju in uspehih vsekakor pripada najbolj vidno mesto *AD Kladivar*, ki ga je od vsega početka vodil Fedor Gradišnik ml. vnet športnik in trener ter zelo sposoben organizator.

Leta 1963 je imelo AD Kladivar 264 članov, 151 moških in 113 žensk. Društvo je bilo najmočnejša organizacija atletov v Jugoslaviji, saj je v njegovem sestavu treniralo 18,7 % atletov Slovenije in 3,9 % atletov Jugoslavije. Gojilo je vse panoge lahke in težke atletike.

V svojih vrstah je imelo pionirje, mladince in člane obeh spolov. Prva mesta so dosegali poedinci in skupine, vključeni v razne lige, tudi v jugoslovanske reprezentance, ki so zastopale domovino v drugih državah. Slavje so doživeli v Oslu in Aleksandriji (1953) in drugod, leta 1964 se je na olimpijskih igrah v Tokiu izkazala skupina, v kateri so bili Roman Lešek, Franc Červan, Simon Važič, Draga Stamejčičeva in kot trener Fedor Gradišnik.

Po Almanahu atletike (1954), poročilih o delovanju v obdobju 1963/64 in po koledarju in propoziciji tekmovanj v letu 1970 navajam imena odličnih celjskih atletov in atletinj s pripombo, da ta spisek ne more biti niti približno popoln: Slava Deržkova-Jezernikova, Ruža Mahkovičeva, Vinko Prelog, Alma Butia, Lojze Zagorc, Matija Hanc, Ivanka Knezova, Igor Zupančič, Marjan M. Kopitar, Stanko Lorger, Mirko Kolnik, Drago Kunej, Ančka Slamnikova, Andrej Vipotnik, Edi Golc, Mirko Močan, Ludvik Rebeušek, Danica Črepinškova, Lojze Črepinšek, Igor Zupančič, Franc Vehovar, Milica Repovževa, Milka Majcnova, Slava Pristovškova, Jože Brodnik, Eberhard Kopač, Rafael Čelik, Franc Urbajs, Niko Mlinarič, Valter Štajner, Jože Jančič, Zdravko Rojc, Rudi Videtič, Bojan Glavač, Vili Kovač, Ivan Petaver, Lojze Zagorc, Karel Polutnik, Jože Kopitar, Andrej Peterka, Marjeta Ocvirkova, Brigita Jagrova, Marička Florjanova, Hilda Grabarjeva, Marjanca Železnikova, Milena Čelešnikova, Silva Medveš-Vedenikova, Slava Pristovškova, Milka Kovačeva, Malčka Belajeva, Darko Medvešek, Zdenko Pilih, Drago Žuntar.

Atletsko društvo Kladivar posluje na osnovi na ustanovnem občnem zboru sprejetih pravil, glede vežbe, podrobne organizacije in nastopanja ima zelo razčlenjene predpise, ki temelje na podrobnem študiju osebnih in objektivnih činiteljev, od katerih je odvisen uspeh. Po prvem členu Pravil je atletsko društvo Kladivar samostojna amaterska atletska organizacija, katere osnovna naloga je, vključevati v svoje vrste mladino in

ji omogočati redno vadbo ter nuditi vso strokovno pomoč pri njenem nadaljnjem delu.

Po drugem členu je Atletsko društvo član Občinske zveze za telesno kulturo Celje, Atletske zveze Slovenije Ljubljana in Atletske zveze Jugoslavije Beograd.

V členih 9 do 56 govore pravila o podrobnejši organizaciji, o kateri navajam samo temeljne točke.

Člani so redni, častni in podporni.

Organi društva so: občni zbor, atletski svet, sekretariat in nadzorni odbor.

Občni zbor sprejema pravila in sklepe o najvažnejših zadevah splošnega pomena.

Atletski svet šteje 15 članov: dvanajst atletskih delavcev in tri aktivne atlete. Mandatna doba traja dve leti.

Organi atletskega sveta so: tehnični odbor, gospodarski odbor, mladinski propagandni odbor, zbor atletskih sodnikov in zbor atletskih trenerjev in učiteljev za telesno vzgojo. Ima tudi ljubitelje med odraslimi, združuje jih železniški rokometni klub (ŽRK). Klub je bil ustanovljen leta 1949 in 1964 so obhajali v Celju petnajstletnico njegovega obstoja. Avgusta 1965 je bilo v Celju čehoslovaško predstavništvo te športne panoge.

Nogomet je najbolj razširjena in vidna športna panoga. V Celju so trije nogometni klubi NK Kladivar, Železniški nogometni klub (ŽNK), NK Olimp Celje (v Gaberju). V Štorah je za nogomet sekcija pri ŠD Kovinar, v Vojniku pa pri TD Partizan.

Odbojka je priljubljena športna panoga. Posebni ekipi imata TD Partizan Celje-mesto in Partizan Celje-Gaberje.

Košarko goje trije klubi, eden je sekcija pri Partizanu mestu, drugi pri Kovinarju v Štorah, samostojen je železniški košarkarski klub. Leta 1963 so ustanovili poseben mladinski košarkarski klub in poverili vodstvo profesorju Miletu Čepinu.

Košarko je v sestavu Partizana leta 1945 ustanovil prof. Slavko Kokot, ki je bil tudi prvi predsednik. Poznejši predsedniki so bili: Drago Lesjak, Ivo Berk. inž. Testen, Jože Geršak, Tone Erjavec, Branko Martič. Trenerji so bili: Slavko Kokot, Miha Čepin, Janez Čepin, Zmago Sagadin (zadnja leta).

V klubu je nad 500 aktivnih članov. Izvršni odbor šteje 21 članov. Predsednik je Branko Martič, podpredsednika sta: Aleš Ilc in Tone Erjavec.

Največ ljudi se posveča *drsanju* (hokeju). Je več vrst: hokej na ledu, umetno drsanje, hokej na travi, kegljanje na ledu.

Ko so leta 1964 v parku gradili umetno drsališče, je hokej na travi dobil zatočišče pri TD Partizan Gaberje.

Začetniki se vzgajajo v posebni drsalni šoli.

Tudi *tenis* je razširjen šport. Zgrajeno igrišče ima Industrijsko gradbeno podjetje Ingrad na Ljubljanski cesti.

Za *namizni tenis* skrbe obe celjski telovadni društvi.

Za *boks* je posebna sekcija pri Olimpu.

Sekcija za *judo* je bila ustanovljena leta 1958.

Nekaj športnih društev je tudi v posameznih šolah, najmočnejši je: ŠŠD Kajuh na gimnaziji. Sicer je telovadba, povezana z drugimi lažjimi športnimi oblikami, obvezni predmet na vseh šolah.

Po osvoboditvi je primanjkovalo šolskih telovadnic, zdaj jih imajo že vse šole.

Po poročilu, ki ga je prof. Karel Jug podal na seji občinske skupščine 19. novembra 1971, je bilo tedaj v Občinski zvezi za telesno kulturo včlanjenih 21 osnovnih organizacij, ki so štele 5.272 aktivnih športnikov, 2.639. članov, ki so se vadili, 140 strokovnih oseb (trenerjev, vaditeljev) in 381 funkcionarjev.

V občini je bilo 15 igrišč za odbojko, 10 igrišč za rokomet, 9 igrišč za košarko, 9 srednjih in 5 malih telovadnic, 11 atletskih tekališč in skakališč, 7 nogometnih igrišč, 4 igrišča za tenis, 3 navadna kegljišča, 2 strelišči, 1 bazen, 1 drsališče, 1 hipodrom, razen tega še vrsta igrišč za manjše, tudi neprijavljene skupine ljudi.

Leta 1964 je bilo v okraju 96 strelskih družin, razdeljenih za tekmovanje v 10 skupin. Celje je imelo 21 družin.

Posebno mesto si je pridobil *Hokejsko-drsalni klub*. Ohranjena je tradicija, da se je mladina dogovorno drsala že v avstrijski dobi, in sicer na ribniku, ki je bil v ozadju Diehlove domačije na zahodni strani gaberske domobranske vojašnice. Že v prvih letih stare Jugoslavije so drsanje prenesli v mestni park, toda drsali so se lahko i tu i tam, če se je pozimi na vodni površini napravil pravi led.

Med okupacijo je drsanje zamrlo. Že prva leta po osvoboditvi so se ljubitelji tega športa začeli drsati v mestnem parku pod vodstvom svojega predsednika Rika Presingerja.

Drug tak šport je bil hokej na ledu. Prva organizirana ekipa je nastala leta 1947. Tistega leta so se z Mariborčani srečali celjski hokejisti: Roman Kopušar, Franci Dobovičnik, Albert Kerkoš, Vlado Hohnjec, Baldo Janko, Cena Prelog, Emil Petek, Rajmund Juršič, Riko Presinger, Franci Dolžan in Milan Hohnjec.

Hokejisti na travi so se leta 1949 začeli poizkušati na Glaziji, kmalu so se pa preselili v mestni park.

Veliko pobudo in možnost razvoja so dobile te panoge, ko je bilo leta 1966 s podporo Celjanov in zlasti industrije zgrajeno sredi parka umetno drsališče. Tedaj je bil predsednik društva Milan Božič. Leta 1972 in 1973 so prekrili drsalno halo in tribuno. Predsedniku Francu Petauerju so za izvedbo obsežnega načrta dodelili v pomoč režijski odbor, v katerem so bili: Marjan Ašič, Albert Kerkoš, Franc Jarh, Franc Dobovičnik, Franc Kralj, Jože Jakop in Ferdo Pirkmajer. Zdaj sta se lahko v še večji meri, kakor je bilo poprej, razvili umetno drsanje in kotalkanje, ki so ju podpirali s šolami in tečaji. Število drsalcev in drsalk, zlasti mladih, je hitro raslo, v sezoni 1976/77 jih je bilo okrog 80.

K temu je treba prišteti tudi igralce tenisa, za katere so uredili še posebna igrišča. Priključilo se je tudi kegljanje na ledu, ki se je začelo razvijati leta 1959.

Vse te panoge so se organizirale v *Hokejskem drsalnem klubu,* ki se je prilagodil po letu 1973 splošno uvedenemu delegatskemu sistemu.

Organi kluba, izvoljeni na redni letni konferenci dne 6. junija 1974, so bili:

Upravni odbor: Milan Hohnjec, predsednik, Franc Petauer, podpredsednik, Miloš Blagotinšek, Božo Godnik, Jože Jakop, Mladen Jazbec, Nada Jelovšek, Edi Juhart, Franc Karo, Albert Kerkoš, Vinko Lesjak, Fedor Pirkmajer, Milan Ružič, Ljubica Savernik, Anatol Sazonov, Irena, Sekirnik, Rudi Simončič, Branko Šmerc, Tomaž Štolfa, Vlado Vajdetič, Milan Verstovšek, Ivana Žuntar.

Izvršni odbor: Milan Hohnjec, predsednik, Franc Petauer, podpredsednik, Miloš Blagotinšek, Jože Jakop, Nada Jelovšek, tajnik, Franc Jarh, Albert Kerkoš, Bojan Koželj, Fedor Pirkmajer, Tomaž Štolfa, Jože Zorko.

Nadzorni odbor: Franc Kragl, predsednik, Franc Dobovičnik, Rajko Juršič.

Disciplinska komisija: Branko Verstovšek, predsednik, Miloš Blagotinšek, Fedor Pirkmajer.

Svet sekcije za hokej na ledu: Božo Lukman, predsednik, Mile Zupančič, podpredsednik, Ivan Zorko, tehnični vodja, Friderik Mlinarič, Edvard Steblovnik, Branko Šmerc.

Svet sekcije za tenis: Ferdo Pirkmajer, predsednik, Božo Godnik, Dušan Godnik, Iztok Leskovar, Irena Sekirnik, Tomaž Štolfa.

Svet sekcije za umetnostno drsanje: Jože Jakop, predsednik, Miloš Blagotinšek, Slava Belej, Nada Jelovšek, Kurt Kindlhofer, Stane Kavčič, dr. Tone Perc, Romana Perlič, Jože Pangerl, Vlado Vodušek, Terezija Zabukovec.

Leta 1975 je celjski šport dobil še nov, veličasten dom v veliki športni dvorani *Golovec,* ki je v Gaberju tik ob zahodni strani naselja. Po načrtih naj bi tu zraslo celotno novo športno središče. Leta 1979 so začeli tu graditi tudi pokrit plavalni bazen z ogrevano vodo.

KONJENIŠKI KLUB »SAVINJA«

Konjeniški klub je bil ustanovljen leta 1945. Ustanovili so ga *Alfonz Pečovnik, Jože Žerdoner, Drago Zorko, Rudolf Fajgelj* in *Branko Defer.* Njim so se kmalu pridružili: Drago Komerički, Alojz Falnoga, dr. vet. Veber, Drago Maslo, Slavko Trobiš, Otmar Riva, Monika Pikl, Nada Luzner, sestri Slavica in Marija Pocajt, sodnik dr. Zupančič, dr. Fazarinc, brata Golmajer, med. sestra Černe, Krista Domanjko, Krempuš in drugi. Klub je prvotno uporabljal *hleve na bivšem Zelenem travniku* (nad mostom preko Voglajne na njeni vzhodni strani), nato Skobernetove in nazadnje Sernečeve hleve (oboje na Šlandrovem trgu). Jože Žerdoner je kupil dva konja — Fortuno in Šarga, ki ju je prevzel klub, čim je nabral potreben denar.

Poleg tega je komanda Titove artilerijske vojašnice dala članstvu brezplačno v uporabo *vojaške konje* za treninge, tekmovanja in terensko jahanje. Kot prvi mladinci in poznejši tekmovalci so se odlikovali: Peter Četina, Polde Mraz in Zmagoslav Herman.

V letih 1945—1947 so člani kluba uredili prostor za vaje *na zemljišču ekonomije Lava* (Zgornjega Lanovža). Pri ureditvi so pomagali vojni ujetniki. Za tekmovanja je pa bil določen prostor med plinarno in Savinjo ter atletski stadion Glazija.

Kasneje se je klub s konji preselil na *bivše Bobnarjevo posestvo* na Zgornji Hudinji (ležeče ob cesti). Tu je ostal do leta 1975, ko se je preselil v Škofjo vas, kjer si je smotrno uredil lepe hlevske prostore in imel tudi ustrezen svet za vaje.

Prvi trenerji so bili: *poročnik Beton, Alfonz Pečovnik, Jože Žerdoner, Rudolf Fajgelj.* Leta 1949/50 sta pa bila trenerja *Valerijan Bertok* in *Boris Plavšek.*

Do leta 1952 se je klub vzdrževal s članarino, nabiralnimi akcijami ter s prostovoljnim delom. Kupil je 5 konj, s katerimi je opravljal vožnje in kril tako stroške za vzdrževanje šestih jahalnih konj. Vsako leto je priredil nekaj lokalnih tekmovanj v Celju in v krajih celjskega področja.

Leta 1961 je ustanovil podsekcijo v Preboldu. Dal ji je dva konja — Adema in Valencijo. Vendar je podsekcija po dveh letih nehala delovati.

Kot predsedniki kluba so se vrstili: Franjo Mihelič, Jože Modec, Rudolf Fajgelj, Marjan Ravnikar, Polde Mraz, Vojko Pocajt in Andrej Svetek (prevzel leta 1973).

Do leta 1963 so se celjski konjeniki udeleževali le tekem v Sloveniji: v Ljubljani (dosegli prvo mesto), v Ljutomeru, na Polzeli (leta 1952), kjer je Peter Četina prejel diplomo najboljšega jezdeca, v Mariboru, kjer je klubu pripadlo prvo mesto v galopsko-preponski dirki.

Leta 1963 je *Ivan Bizjak* postal republiški prvak v skoku na višino na konju Sedefu. Matjaž Čik je bil za Bizjakom dvakratni juniorski prvak države. Nato se je množilo število najboljših jezdecev. Med njimi so bili: Eva Završnik, Vlado Rančigaj, Franček Mesarič, Branko Špeglič, Branko Beltram, Drago Beber, Bojan Herman, Vili Brence, Vlado Oštir. Eva Završnik na Kobri in Branko Špeglič na Legendu sta na državnem prvenstvu osvojila prvo in drugo mesto. Eva Završnik je bila na balkaniadi prva balkanska prvakinja v ženski in četrta v moški konkurenci.

Pri obnovi starih in izgradnji novih prostorov v *Škofji vasi* so si pridobili največ zaslug *Jože Modec* — predsednik, *Vojko Pocajt* in *Zmagoslav Herman.*

KLUB ZA VZREJO ŠPORTNIH, LOVSKIH IN SLUŽBENIH PSOV

Že kar po osvoboditvi so celjski lovci imeli svoje Kinološko društvo, včlanjeno v Zvezi.

Drugi prijatelji psov so pa 17. aprila 1954 na ustanovnem občnem zboru ustanovili svoj klub kot podružnico kluba ljubiteljev športnih psov Ljubljana matica.

Glavni pobudniki za ustanovitev kluba so bili *Jakob Novak, Ivan Deželak, Rudolf Fajgelj, Ivan Erjavec, Kristina Domanjko* in *Franc Jakše.*

Ustanovnega občnega zbora se je udeležil tudi zastopnik matičnega društva: predsednik Teodor Drenig.

Leta 1958/59 se je na pobudo celjske podružnice slovenska kinologija preosnovala tako, da so se klubi osamosvojili pod nazivom »*Klub za vzrejo športnih in službenih psov*«, Ljubljana matica se je pa preimenovala v Zvezo klubov za vzrejo športnih in službenih psov Slovenije.

Kot predsedniki kluba so si sledili: *Vekoslav Tanko, Jože Slapnik, Rudi Praznik, Mirko Ristov Pop. Kot tajnik in blagajnik se navaja Ivan Zemljič* (1958—1962), sicer so pa bili najožji sodelavci predsednikov: Jože Robič, Marjan Tratnik, Danijela Tratnik, Vlado Križman, Vera Blazinšek, Rudolf Fajgelj, Branko Špindler, Mila Špindler, Rudi Založnik, Jože Toplišek, Ivan Deželak, Kristina Domanjko, Anton Erjavec, Anton Pratnemer, Franjo Jakše, Rudi Sotelšek, Ivan Stropnik ter že pokojni: Hermina Seničar, Rudi Rojnik, Franc Končan.

Prvo šolanje psov v Celju je bilo leta 1954. Vodila sta ga Križnik in Ivan Deželak

Klub se je udeležil raznih tekmovanj. Leta 1963 je pri tekmovanju za jugoslovansko prvenstvo celjska ekipa dosegla I. mesto. Domači nastopi so vsako leto.

Dolga vrsta je tudi nastopov v naših letoviških krajih, deloma so bili namenjeni šolski mladini, klub je nastopil tudi v inozemstvu.

Leta 1958 je klub ustanovil sekcijo za *lavinsko reševalno službo.* Prvi tečaj sta vodila *Stane Uršič* in *Janez Gospodarič* iz Ljubljane.

Psi so večkrat iskali ponesrečene in izgubljene planince, npr. *inž. Ivana Reya,* ki ga je zasul plaz na Korošici.

DRUŠTVO GOJITELJEV MALIH ŽIVALI

Društvo rejcev malih živali je v Celju obstajalo že v prejšnji Jugoslaviji, med vojno ga ni bilo več.

Leta 1949 se je zbralo nekaj ljubiteljev malih živali, ki so delovali že v predvojnem društvu. Ti so začeli akcijo in bili pobudniki za ustanovitev društva. Tako se je društvo ponovno ustanovilo leta 1949 in deluje že 30 let neprekinjeno. V društvo so se včlanili ljubitelji malih živali in si zadali nalogo, ohraniti, pridobiti in tudi vzgojiti čim širši izbor čistopasemskih malih živali po vrstah in pasmah in znotraj posameznih pasem tudi po barvah. Da je zagotovljena čistokrvnost malih živali, društvo vodi rodovnik.

Uspešnost glede postavljenih nalog so člani pokazali na vsakoletnih razstavah najboljših primerkov kokoši, golobov, kuncev in drugih okrasnih malih živali. Za najboljše ocenjene živali na razstavah prejmejo gojitelji diplome in pohvale. Cilj in naloga društva je bila in je še sedaj združevanje resničnih ljubiteljev malih živali, ki se obvežejo gojiti eno od raznih vrst in čistih pasem malih živali, te pasme izpopolnjevati, obdržati in pridobivati nove vrste in pasme. V tem cilju društvo sodeluje z drugimi društvi v naši republiki in v drugih republikah SFRJ ter tudi v sosed-

nih državah. Celjsko društvo je bilo do pred nekaj leti eno najmočnejših, saj je štelo do 200 aktivnih članov. Bilo je tudi eno od najbolj uspešnih v Sloveniji. Ko pa je prišlo do prepovedi gojitve v ožjem in nato tudi v širšem mestnem območju, je število gojiteljev močno upadlo. Le najbolj aktivni ljubitelji živali so še ostali člani društva in na ta način še obdržali stik s to dejavnostjo. Člani, večinoma delavci in intelektualci, so v glavnem iz bližnjih naselij okrog mesta. Zunaj na podeželju, zlasti med kmeti, ni zanimanja za čistokrvne male živali, ker so križanci manj občutljivi, večkrat pa tudi bolj donosni. Zato med kmeti ni interesentov za članstvo v društvu. Društvo se sedaj imenuje »Društvo gojiteljev malih živali«. Vzdržuje se s sredstvi od članarine, samoprispevka članov in dohodka od razstav. Do ukinitve okrajev je društvo še prejemalo manjšo materialno pomoč iz sredstev sklada za pospeševanje kmetijstva, po ukinitvi okrajev pa društvo širše družbene pomoči ne prejema. Zaradi tega ima precejšnje težave zlasti glede prostorov za razstave in delovanja društva sploh. Vendar gredo društvu zasluge, da so se obdržale nekatere pasme in vrste malih živali. Če člani tega društva ne bi skrbeli za to, bi vseh teh malih živali ne bilo več, zlasti v tem času, ko gre za takoimenovano industrijsko farmsko in pospešeno vzgojo.

Po nekajkratnih poskusih so uspeli leta 1976 ustanoviti republiško Zvezo društev Slovenije. Take zveze so se po letu 1970 ustanovile v vseh republikah. Te zveze pa so se povezale v jugoslovansko zvezo.

Najvišji organ društva je skupščina, delo opravlja izvršni odbor, vodi pa ga predsedstvo. Predsednik društva je sodnik Vinko Andolšek.

AVTO-MOTO DRUŠTVO ŠLANDER CELJE

Društvo je nastalo leta 1946 v okviru okrožnega ljudskega odbora. Že kmalu po ustanovitvi odbora se je v njegovem oddelku za prosveto osnoval poseben fizkulturni odbor, ki ga je vodil inž. Boris Lavrenčič. Kmalu po ustanovitvi oziroma obnovi predvojnih športnih organizacij se je v odboru ustanovila še posebna komisija za združitev tehnike s športom. Na posvetovanju, ki ga je komisija imela v stolpu Celjskega doma, so se udeleženci odločili, da ustanove vodno športno društvo in društvo za gojitev avtomobilskega prometa oziroma športa.

Vodno športno društvo, imenovano *Rinka,* je nabavilo nekaj športnih čolnov ali kajakov in napravilo zanje v skali na Bregu zavetišče. Povodenj leta 1954 mu je povzročila tolikšno škodo, da je društvo kot tako nehalo poslovati in je njegovo zamisel prevzela Vodna skupnost reke Savinje oziroma njeno nadaljevanje Nivo.

Društvo za avtomobilizem je že na omenjenem sestanku dobilo zametek svoje organizacije. Dva izmed udeležencev, *Albin Zupanc* in *Ivan Brenčič,* sta bila poverjena z nalogo, naj storita potrebno, da se sestane ustanovni odbor društva za avtomobilizem in motociklizem. To se je zgodilo kaj hitro.

Na ustanovnem zboru je bil izvoljen za predsednika in hkrati tajnika Albin Zupanc. Društvo se je imenovalo izprva *Avtomoto društvo Slavka Šlandra Celje*, pozneje je v naslovu osebno ime izpustilo in je ohranilo samo priimek.

Že v svojem početku je društvo nakazalo, da ima trojno nalogo: pospeševati avtomobilizem in motociklizem kot prometno panogo, šport in kot sredstvo, da se dvigne obrambna sposobnost države.

Čim je nastalo, je vzbudilo veliko zanimanje za svoj program. Že 1. maja 1946 je lahko priredilo prvo dirko, ki se je udeležilo 18 vozačev.

Koliko je bilo tedaj v Celju in okolici avtomobilov? Leta 1936 je bilo registriranih osebnih avtomobilov 152, do leta 1940 se je društvo pomnožilo za 3 člane, leta 1945 jih je bilo 150, leta 1955 že 600, leta 1960 2.100, leta 1965 pa že 3.900. Pozneje je število še hitreje naraščalo. Konec leta 1975 je bilo v Celju registriranih okrog *26.000 osebnih in 848 tovornih avtomobilov ter 235 avtobusov*. Isto je bilo z motornimi kolesi.

Širjenje avtomobilizma (in motociklizma) je bilo tako rekoč avtomatično. Čim širši obseg je zavzemalo, tem bolj je bila potrebna skrb, da se vrši promet v redu ter brez škode za vozače in potnike na cestah.

Društvo je kot svojo bistveno nalogo smatralo vzgojo vozačev, rednih šoferjev in šoferjev-amaterjev. Poskrbelo je za redne tečaje za ene in druge. Že leta 1948 je izšolalo samih šoferjev-amaterjev 146. Prav v tem času je bil v Celju prvi cros-kontri po osvoboditvi, ki se ga je udeležilo 46 vozačev.

Za javnost je pa društvo prirejalo predavanja, vplivalo je tudi na šole in jim s predavanji in navodili pomagalo pri prometni vzgoji mladine.

Izpočetka je bilo društvo nastanjeno v Ćuprijski ulici v pritličju Celjskega doma. Leta 1972 si je pa zgradilo lep dom z delavnicami in garažami na Ljubljanski cesti poleg bencinske črpalke.

Nabavilo si je rumena vozila, z njimi nudi brezplačno pomoč članom in po lastni ceni nečlanom.

Člani dobe pri društvu garantno pismo za 27 švic. frankov, s katerim lahko v tujini plačajo potrebna popravila. Za tujino lahko dobe bencinske bone, za bivanje v šotorih in avtokampih doma in v tujini pa nakazila za 30 % popust.

Društvo je izšolalo že več voznikov. Če že imajo izpit, dobe pri društvu avtomobil za kondicijske vožnje. Novi član dobi priročnike, avtokarte, temeljni zakon o prometu idr. Leta 1947 je bila v celjskem Novem tedniku objavljena navedba, da je Avtoklub dal spominsko darilo Dragotinu Švajcerju, kmetijskemu inženirju v Latkovi vasi, kot pettisočemu šoferju, ki je pri društvu napravil izpit.

Število društvenih članov je raslo hitro. Blizu ena polovica registriranih vozačev je bila pri njem včlanjena: leta 1975 okrog 7.000, ki so razpolagali z okrog 11.000 avtomobili. To je zahtevalo od društva veliko dela in velik napor.

Izvoljeno vodstvo društva šteje 16 članov upravnega odbora, 5 članov nadzornega odbora, 9 članov športne komisije, 5 članov gospo-

darske komisije, 5 članov šolske komisije, 3 člane komisije za povezavo z armado, 3 člane disciplinske komisije in 4 člane komisije za delo s člani.

Prvi predsednik Avtokluba je bil *Albin Zupanc.**

Leta 1974 je postal za njim predsednik društva *Edo Steblovnik.*

Prvi sekretar društva je bil Vladimir Veber, sledili so mu: Ivan Divjak, Ludvik Zvonar in Martin Andreaš, ki je tajnik še danes (1980).

Pomnožiti je bilo treba tudi sestav rednih nameščencev. Leta 1977 je bilo 15 rednih in 9 honorarnih uslužbencev.

Leta 1972 je imelo društvo enajst avtomobilov za pouk. Dobilo je za svoje uspehe prvo nagrado AMZJ — radioaparat Kosmaj. Na občnem zboru je pa samo podelilo 9 odlikovanj AMZ. Dobili so jih: Rado Ružan, inž. Henrik Čmak, Stane Doler, Franc Pinter, Slavko Trobiš, Milko Turk. Posebna priznanja je pa prejelo 42 članov. Največje priznanje kot voznik je dosegel društveni član in instruktor *Norbert Salobir,* leta 1973 je bil štirikrat državni prvak, a tudi pri mednarodnih dirkah je bil uspešen. Tedaj je bil star 45 let, a imel je za seboj že 23 let vožnje. Zadnja leta je že imel seboj sina Bertija.

Republiški in državni prvak je bil tudi *Franc Gajšek.*

Na širšem področju Celja so izprva delovale posamezne sekcije, ki so pozneje prerasle v samostojna društva.

Sedaj (1980) je predsednik društva Vladimir Veber, bivši direktor EMO in nato Zlatarne. Bil je prvi tajnik društva in vso dobo njegovega obstoja aktivni sodelavec.

Leta 1962 je imelo društvo svoj sedež (pisarne) na Miklošičevi cesti. Tajnik je bil tedaj Kohne.

Društvo je imelo pet instruktorjev za vožnje, poprej je lahko vadil za vožnjo vsakdo, ki je sam imel izpit.

Pouk je bil teoretičen in praktičen, za praktični pouk je bilo treba 10 ur vožnje, vendar je pa instruktor lahko določil, da je to premalo.

Za pouk je imelo društvo 3 avtomobile.

Društvo je imelo najetih pet učiteljiščnikov, ki so mladino poučevali, kako se je treba v svrho varnosti obnašati na cesti.

Na šolah so bili prometni krožki: vojniški je imel 120, polulski 78, tisti na III. osnovni šoli pa 37 članov.

Na šolah so predavali, prikazovali filme in prirejali razstave.

Društvo je imelo 6 dirkačev, najboljša sta bila Alojzij Arčan in Franc Gajšek.

---

* Življenje ga je dobro usposobilo za tako mesto. Je po rodu Teharčan, sin cinkarniškega uslužbenca. Izučil se je pri mojstru Rebeku in je kot pomočnik tudi delal v njegovi delavnici (ključavničarstvo in tovarna tehtnic). V prostem času je kolesaril, kolikor je le mogel. Slavko Šlander je bil njegov prijatelj in tovariš. Često so se jima pri vožnji pridružili tudi somišljeniki: Miloš Zidanšek, Milan Apih, Tone Grčar, Janko Skvarča (ki je tudi delal pri Rebeku), Dušan Kraigher, Peter Stante. Ko se je začela vojna, je dobil naročilo, naj dela na domačem terenu. Leta 1943 so ga zaprli in priklenili na verigo, na kateri so bili privezani tudi Tončka Čečeva in tovariši. Poslali so ga v Dachau, ki ga je preživel. Po vojni je bil predsednik sodišča za narodno čast, delegat Žične in Fuchsove tovarne, dolgoletni direktor Tovarne tehtnic in nazadnje Uteži.

ZDRUŽENJE ŠOFERJEV IN AVTOMEHANIKOV CELJE

Z razvojem avtomobilizma so se izoblikovali novi poklici, kot so: avtomehanik, avtoklepar, avtoelektričar, avtoličar in šofer. Število ljudi teh poklicev je iz leta v leto naraščalo. Razmere, v katerih so delali, so jih prisilile, da so se začeli združevati v strokovne organizacije, zlasti velja to za šoferje, katerim delodajalci niso priznavali profesionalnega upravljanja vozil za poklicno delo. Na pobudo šoferjev je bila leta 1922 ustanovljena v Ljubljani *Zveza šoferjev Slovenije* (po letu 1929 Dravske banovine). Poglavitni namen Zveze je bil v tem, da zaščiti šoferje pred izkoriščanjem, se bori za boljše pogoje življenja in dela svojih članov ter skrbi za njihovo strokovno izpopolnjevanje. Spričo naglega razvoja avtomobilske industrije in tehnike je bilo to bolj in bolj potrebno. Član šoferske Zveze v Ljubljani je bil tudi veteran sedanjega celjskega Združenja *Franc Ukmar*.

Med drugo svetovno vojno je prenehalo delovanje Zveze šoferjev Slovenije. Njeni napredni člani so se vključili v NOV. Izprva so bili redni borci ali pa sodelavci v različnih oddelkih. Pozneje, ko so že nastajale brigade, so se šoferji začeli uveljavljati kot motorizirani borci in so zelo dvignili udarno moč brigad.

Prva motorizirana brigada je nosila ime po narodnem *heroju Ljubu Šercerju. Njene motorizirane enote so v sodelovanju z ostalimi enotami 13. julija 1943 osvobodile Žužemberk.* V spomin na ustanovitev brigade in njeno uspešno akcijo je bil proglašen 13. julij za slovenski praznik šoferjev in avtomehanikov.

Zaradi naglega povojnega razvoja motorizacije in pomnožitve števila šoferjev in avtomehanikov je postalo nujno, da se zopet ustanovi Združenje šoferjev in avtomehanikov, in sicer s podružnicami po občinah.

V *Celju je bilo Združenje ustanovljeno leta 1953* in se je razmeroma hitro uveljavilo. Združenje je skrbelo za strokovno izobrazbo svojih članov, po odločbi ministrstva za notranje zadeve SRS je pa tudi predlagalo svoje člane v komisije za vozniške izpite in kvalifikacijo šoferjev. Prvotno je štelo Združenje samo okrog 70 članov, toda njihovo število je hitro raslo. Vendar je leta 1967 zaradi nesoglasij v odboru nastopila kriza. Stari odbor je odstopil in izvoljen je bil nov odbor, ki je Združenje oživel. V treh letih se je število članov dvignilo na okrog 500. Z lastno delavnostjo je Združenje dvignilo strokovno in moralno višino svojih članov in se tudi materialno okrepilo. Vsi napori so se bogato obrestovali. Danes šteje Združenje 1.880 članov. Njegovi vodstveni člani so spoznali, da je iz enega centra nemogoče voditi toliko članov in v vseh delovnih organizacijah, kjer so zaposleni šoferji in avtomehaniki, so leta 1973 nastala poverjeništva. Delovati so začele tudi razne komisije: za izobraževanje, za pravne zadeve, za življenjske in delovne pogoje, za odlikovanja, častno razsodišče. Potrebe so zahtevale, da je Združenje leta 1972 ustanovilo *svojo avtošolo* in jo registriralo pri ustreznih organih kot samostojno delovno skupnost za teoretični in praktični pouk vseh kategorij. Soliden

strokovni kader in racionalno gospodarjenje sta omogočila razširitev osnovnih sredstev in poslovnih prostorov, ki so danes v ponos vsem članom. Omenjena šola je ena izmed največjih v Celju in v SR Sloveniji, tako po številu opravljenih teoretičnih tečajev kot po opravljenih motourah in uspešnih vozniških izpitih. Delo je v tolikšnem obsegu naraslo, da se je pokazala potreba po *avtopoligonu za praktični pouk.* Zahvaljujoč podpori SO Celje in DPO je bil sprejet dogovor o finansiranju in izgradnji avtopoligona, ki se je začel graditi 28. 10. 1978. (Temeljni kamen je položil predsednik IS SO Celje tov. Venčeslav Zalezina.) 14. 7. 1979 je bila prva faza zgrajena in kandidati že opravljajo svoje prve ure vožnje na poligonu. Pripravlja pa se že druga faza, in sicer tehnična baza. To je dokaz, da Združenje ne bo zaostajalo za razvojem tehnike v avtomobilizmu in da bo skrbelo za naslednje generacije voznikov motornih vozil.

Združenje šoferjev in avtomehanikov Celje je po samoupravnem sporazumu v Zvezi združenj šoferjev in avtomehanikov SR Slovenije. Sedaj ima Združenje svojo delegatsko skupščino, kjer so zastopana vsa poverjeništva. Združenje prireja stalne tradicionalne prireditve. Petnajsti januar praznuje kot zvezni praznik šoferjev in avtomehanikov. Na ta dan, leta 1964, se je tov. Tito včlanil v Zvezo šoferjev Jugoslavije. Trinajsti julij je pa republiški praznik šoferjev in avtomehanikov SR Slovenije. Združenje prireja tudi razne parade, strokovne in športne tekme itd. Leta 1969 pa je pričelo prirejati nočne avtorelije, ki so vsako leto in tekmuje na njih okrog 80 in več tekmovalcev. Na vse prireditve vabi vse člane in njihove svojce.

Združenje ima svoj prapor že od same ustanovitve, danes pa ima že 120 uniformirancev. Ima lastno vleko avtomobilov za vse svoje člane, z boniteto za vse občane. Skupščina Združenja ima svoj IO in nadzorni odbor ter ustrezne komisije za posamezna področja. Prva skrb je dopolnjevanje znanja cestno-prometnih predpisov že obstoječih voznikov, druga skrb je izobraževanje bodočih voznikov na novih strokovnih osnovah in spoznavanju tehnike vožnje in teorije, tretja skrb je namenjena članom združenja, ki lahko koristijo razne ugodnosti, zlasti enkratno pravno pomoč na leto, brezplačne preventivne preglede vozil itd., četrta skrb je skrb za pravično nagrajevanje po delu šoferjev in avtomehanikov, peta skrb pa velja rekreaciji, športu in kulturnemu življenju v Združenju.

Samoupravljanje, družbenopolitično delo je v delovni skupnosti Avto-šole dobro organizirano. Ustanovljeni sta osnovna sindikalna organizacija in osnovna organizacija ZK. Poleg zbora delavcev so še ustrezne komisije: za nagrajevanje, medsebojna razmerja, SLO in DS ter druge.

Združenje šoferjev in avtomehanikov je zelo dobro povezano z ostalimi združenji v SR Sloveniji, SR Hrvatski in BiH. Tako je Združenje šoferjev in avtomehanikov Celje od leta 1977 pobrateno z Združenjem šoferjev Doboj, BiH. S tradicijo svoje aktivnosti ZŠAM Celje nadaljuje prizadevanja, da se obdrži kontinuiteta tako v kvaliteti kot v kvantiteti. S tem se tudi vse bolj vključuje v dosledno izvajanje zakona o združenem delu, dokumentom 8. kongresa ZKS in resolucijam XI. kongresa ZKJ.

AEROKLUB CELJE

Kar je Aeroklub ustvaril pred vojno, to je okupator uničil.

Že v jeseni 1945 se je zbralo nekaj tovarišev, ki so se že pred vojno zanimali za letalstvo. V okviru tedanje Letalske organizacije Slovenije (LOS) so ustanovili letalsko skupino, ki ji je bil organizator Lojze Makuc. Ker niso imeli na razpolago materialnih sredstev za jadralno in motorno letenje, so se omejili na izdelovanje letečih modelov. Ker so bili skoraj vsi člani skupine dijaki I. gimnazije, so naprosili ravnatelja Pavla Blaznika, da jim je dal na razpolago prostor za delavnico. Tako je nastal *modelarski krožek*. Ta krožek je vodil Vlado Velej. Število njegovih članov je raslo, zlasti so mu pristopali mladinci iz tovarne emajlirane posode. Poleti 1946 je krožek že poslal nekaj svojih članov na šolanje v jadralno šolo v Kompolju in na Blokah. V začetku leta 1947 je bil v Celju ustanovljen poseben iniciativni odbor z nalogo, naj ustanovi letalsko društvo. Jedro naj bi mu tvoril modelarski krožek na I. gimnaziji. Spomladi 1947 je bilo društvo že ustanovljeno. Za predsednika je bil izvoljen *Franjo Kočar*. Društvo je dobilo ime »Čkalov«. Poleti je bil v Celju organiziran prvi letalski miting. Čeprav ni uspel, je vendar zbudil med občinstvom in vodilnimi ljudmi zanimanje za letalstvo. Dali so mu na razpolago prostore v *kleti I. osnovne šole*. Tja se je preselil modelarski krožek s I. gimnazije. Tega leta se je vršil pod vodstvom *Stanka Majnika* prvi padalski tečaj, ki se ga je udeleževala tudi poznejša večkratna rekorderka *Danica Rabuza*. Pozimi je republiški odbor Letalske zveze poslal v Celje dva jadralna učitelja, dvoje letal tipa »Vrabec« in avtovitlo. Učitelja sta priredila tečaj, ki so se ga med drugimi udeleževali Danica Rabuza, Vlado Velej, Dane Tovornik, Mile Tovornik in Branko Perko. Tečaj je težko delal. Ker ni bilo hangarja, so imeli tečajniki letali spravljeni pod Janičevim kozolcem na Babnem. Ko je zapadel sneg, pa itak ni bilo mogoče delati.

Leta 1948 je zborujoče letalsko društvo, ki je tedaj še nosilo ime ruskega aviatika, pozdravil upok. ravnatelj mariborske gimnazije *dr. Josip Tominšek*, ki je tedaj živel v Celju. Bil je klasični filolog in slavist, a hkrati tudi profesor gimnastike. V svojem pozdravu je povedal, da je 20 let poprej na gimnaziji ustanovil tako društvo, ki je imelo obilo članov. Dal mu je na razpolago fizikalni kabinet in ga dobro opremil. Ko je on odšel v pokoj, je društvo zamrlo. Njemu so med vojno bombe uničile dom, knjige in učne pripomočke (CT. 1948, konec leta).

Spomladi 1948 se je delo nadaljevalo. Tedaj je bil izvoljen za predsednika Aerokluba *Rado Rotar*. Tajnica je bila *Danica Rabuza*, blagajnik v letih 1947—1948 Jože Cerjak. Ko je bil Rotar sredi leta 1948 premeščen v Ajdovščino, je prevzel vodstvo Aerokluba *Venčeslav Jeras*, ravnatelj gradbenega podjetja Beton (Ingrad).

Rado Rotar se je leta 1951 vrnil v Celje in je prevzel posle sekretarja kluba.

Modelarji so se medtem pridno vadili. V dveh letih se jih je vzgojilo nad 200. Delo se je vršilo v več *krožkih*, ki so jih vodili *Velej, Perko* in *Mile Tovornik*, pozneje pa še *Franjo Molej, Dominik Gregl, Maks Mulej* in *Franc Januš*.

Na izletu v Rumi so dosegli celjski modelarji četrto mesto.

Medtem je Jakljevič leta 1948 ustanovil *jadralno šolo II. razreda.* Vodil jo je dve leti. V njej se je izvežbalo več modelarjev v jadralce. Na izletu v Rumi je Celjan Perko postavil *državni rekord v preletu z jadralnim modelom.* V Lescah so pa že avgusta 1948 skakali celjski padalci.

Na naslednjem zletu je *Maks Mulej dosegel državni rekord* v trajanju. Na slovenskem prvenstvu pa je bil *Vlado Velej* prvi, *Mulej je zasedel tretje mesto.* Tedaj so se modelarji II. gimnazije odcepili od društvene delavnice v osnovni šoli in osnovali na svoji šoli svojo delavnico, ki jo je vodil izprva Mulej, pozneje pa Emil Krivec. Delo je lepo napredovalo. Konec leta 1949 je odšel Mulej in vodstvo je prevzel *Milan Kos,* ki se je ravno vrnil iz zvezne modelarske šole v Rumi. Nenadoma so pa nastale težave. Prostore na osnovni šoli je bilo treba v celoti izprazniti, da bi se v njih naselila dijaška kuhinja. Delo je bilo treba prekiniti, le na II. gimnaziji je še ostala delavnica. Pomagali so si s tem, da so začeli ustanavljati krožke po šolah. Poleg tega se je Kos vpisal na industrijsko kovinarsko šolo v Štorah, kjer je ustanovil modelarski krožek. Ob svojem prihodu je bil sicer nameščen kot modelarski referent, kot tak je imel tudi dolžnost, da oskrbuje krožke s potrebnim materialom, toda te obveze sedaj ni izpolnjeval. Tako je za nekaj mesecev delo prestalo. Le neki posamezniki so delali doma. Vendar je v začetku leta 1950 na I. gimnaziji zopet začel delovati krožek, ki ga je vodil *Franc Januš.* Član tega krožka *Dominik Gregl* se je udeležil tudi prvenstva Slovenije in državnega prvenstva v Skopju, kjer je dosegel četrto oziroma deseto mesto med najboljšimi modelarji v Jugoslaviji.

Ponoven začetek je bil malo težak, vendar so ga fantje uspešno prestali in delali nemoteno dalje. Pomnožili so svoje vrste. V začetku jih je bilo osem, ki so vsi zaključili začetniški tečaj, na njihovo mesto je prišlo 15 novih začetnikov, medtem ko so oni v delavnici nadaljevali delo kot samostojni modelarji. Tako se je na I. gimnaziji izšolalo preko 30 modelarjev. Drugi krožki so molčali. Medtem je leta 1952 Milan Kos odšel k vojakom in vodstvo modelarjev je uprava društva poverila Francu Janušu, ki je dosegel da so krožki obnovili svoje delo.

Velikega pomena je bila že omenjena ustanovitev jadralne šole. Za letala je bil potreben hangar. Leta 1949 je Aeroklub sprejel sklep, da zgradi na *letališču v Levcu moderen hangar.* Takoj je začel nabavljati potreben material. V avgustu 1950 je bil hangar gotov. Pri gradnji so pomagali vsi člani kluba, prav posebno so se izkazali pripadniki JLA iz Celja ter letalska edinica, ki je v istem času taborila v Levcu na letališču. Istega leta sta prišla v Aeroklub *Jana Gogić* (kot nastavnik jadralnega letalstva) in *Stane Raznožnik* (kot motorni pilot). Tako se je strokovni kader v društvu izboljšal in je bilo v tem letu izvežbanih precejšnje število jadralcev, padalcev in modelarjev.

V mesecu avgustu 1950 se je ob otvoritvi hangarja vršil velik *letalski miting.* Na njem so poleg naših sodelovali jadralci, padalci in modelarji aeroklubov iz Maribora in Ljubljane, jadralci iz Zagreba in piloti iz Ljubljane, komandant jadralnega centra Jugoslavije Crnjanski ter mo-

torno vojno letalstvo. Mitingu je prisostvovalo okoli 15.000 gledalcev. V istem letu je dobil klub od Letalske republiške zveze motorno letalo »DAR«, jadralno letalo »Čavka« in visoko sposobno jadralno letalo »Triglav«.

Leto 1951 ni prineslo posebnih uspehov. Motorno letalo »DAR« je bilo celo leto v reviziji, letalo »Triglav« so pa posodili Aeroklubu v Ljubljano, kjer se je po nesrečnem naključju pokvarilo in je moralo v generalno popravilo. S starima letaloma »Vrabec« in »Čavka« ni bilo mogoče napraviti dosti startov, ker motorno vitlo ni delovalo in je moral nastavnik jadralcev delati na novem avtovitlu, letalce pa vežbati na starem vitlu.

Leto 1952 je bolj srečno. Izvoljen je bil večinoma stari odbor. Danica Rabuza, zdaj poročena Laković, že od početka član kluba, je prevzela mesto nastavnice, vodstvo jadralnega centra v Vrščcu je pa obljubilo, da bo razrešilo službe Maksa Arbajterja, državnega rekorderja (rojaka iz Bezine pri Konjicah), da bi prišel v Celje kot nastavnik-upravnik pilotsko-jadralne šole. Še v istem letu je prišel v splošno zadovoljstvo.

Dne 2. maja je bila otvoritev letalske sezone, združena s Titovo štafeto. Potem so se dnevno vršili starti na začetniškem letalu. Boljši letalci so jadrali s »Triglavom«. Mile Tovornik je poletel z njim do Čakovca (100 km). Padalci in modelarji so pridno vežbali. Bili so trije mitingi: na Gomilskem, v Celju, Rogaški Slatini. V Celju je bilo okrog 15.000 gledalcev. V Celju so sodelovali piloti iz Rume in vojno letalstvo. Izkazali so se tudi padalci. Arbajter je na državnem prvenstvu v Borovu zasedel I. mesto in postal državni prvak za leto 1952. Že drugič je prejel prehodni pokal.

Leta 1952 so začeli graditi avtogaražo za vitlo, stanovanje za hišnika in klubski prostor.

Na teh osnovah se je Aeroklub nadalje razvijal. V letih 1962—1964 je bil še vedno predsednik Venčeslav Jeras. Tajnik je bil Stane Divjak. Ker je vozni park zastarel, so se sami lotili gradnje jadralnega letala v klubski delavnici, kupili so tudi letalo Libis — 180.

V letih 1964—1965 so mislili na nabavo aero-taksija, ki naj bi služil turističnim namenom. Vendar za to ni bilo mogoče vzbuditi dovolj javnega zanimanja in družbene pomoči.

Pač pa je kot znak napredka mesto prejšnjih tečajev in instrukcij nastala leta 1962 »modelarska šola«, ki je modelarje pripravljala za letalce.

Leta 1964 je bila ustanovljena astronavtična in raketna sekcija, ki se je pa osamosvojila in se samostojno vključila v Zvezo letalskih organizacij Slovenije.

Leta 1967 je bil na letališču v Levcu akrobatski tečaj z vajami, ki so vzbujale veliko pozornost občinstva. Prejšnje leto se je bil Srečko Pukl udeležil akrobacijskih prireditev za svetovno prvenstvo v Moskvi. Ob tej priliki se je seznanil s sovjetskimi akrobati. Naslednje leto sta na povabilo prišla v Celje sovjetska akrobata Vladimir Piskunov in Pricenov in priredila tečaj, ki so se ga udeležili Maks Arbajter, Srečko Pukl in Maks Mulej. Društvo si je v ta namen v Lescah izposodilo letalo »Zlin«.

Akrobacije so prikazovali v izredni višini — do 500 m. Navadno so se tedaj omejevali na višino 100 m.

Naslednje leto, 1968, je pa društvo doživelo težko nesrečo. Pri Arji vasi se je zrušilo športno letalo Libis, s katerim so se vračala z letalskega mitinga v Slovenjem Gradcu pilot Franc Mirnik, tehnik Jože Cimernik in njegova hčerka Polonca ter Sonja Legvart. Mirnik je bil izkušen letalec, vendar se je letalo zaletelo v hmeljišče. Cimernik se je smrtno ponesrečil. Ostali so bili lažje ranjeni. Franc Mirnik še sedaj dela v Aero-klubu.

V Aero-klubu je sodeloval še drugi član, Franc Mirnik, ta se je smrtno ponesrečil pri Adenu v Južnem Jemenu.

Leta 1971 je kupilo društvo malo letalo Piper Cheroke. Letalo je do 1.500 m visoko, hitrost je znašala 280 km. Imelo je šest sedežev. Ura poleta je stala okrog 580 din. Do Beograda je trajala vožnja okrog 1 uro in 40 minut. Novinar Celjskega tednika vzhičeno opisuje polet nad domačimi kraji. Vozil je pilot Milan Krivec, strojni inženir v Cinkarni, ki je bil pri Aero-klubu že od leta 1946, čeprav je bil tedaj star šele 11 let. Letalo so uporabljali poslovni ljudje.

Za Venceslavom Jerasom, ki je bil dolga leta predsednik, se je zvrstila vrsta naslednikov, v kateri so bili Ciril Stojan, Stane Verbič, Jože Cerjak (polnih 10 let), Stane Divjak in Viki Kranjc. Sedaj predseduje klubu Tone Jelenko. V avgustu 1980 je bil velik letalski miting združen s proslavo 50-letnice obstoja.

ASTRONAVTIČNO IN RAKETNO DRUŠTVO CELJE

Neorganizirano delo na področju tehnike se je v Celju pričelo že okoli leta 1960, ko so posamezniki strmeli v nebo za svojimi bornimi začetki. Kaj kmalu je bilo samo raketno modelarstvo premalo zadoščenje za veliki entuziazem, ki se je pojavil v takratnih ustanoviteljih raketne sekcije pri Aero-klubu v Celju. To je bilo leta 1962. V letih 1963 in 1964 so pri Aero-klubu preizkusili vrsto raketnih motorjev z oznako XR in ARS, pri tem so ugotovili, da je raketa ARS-2 rezultat odkritja postopka priprave goriva s taljenjem.

Leta 1964 so dijaki strojnega oddelka srednje tehniške šole v Celju ustanovili klub. Pobudnik je bil Aleksander Kerstein, ki je še danes glavna strokovna moč v klubu. Kot sodelavci se med drugimi odlikujejo: *Vili Vengust, Ervin Zabav, Igor Debeljak, Silvin Jančič, Anton Tofant.* Pozneje so se priključili: *dipl. inž. Peter Omersel, Franc Sendelbach, Oton* in *Julijana Teichmeister* ter še drugi. Kerstein je vodil društvo do leta 1947 in je konstruktor amaterske rakete VEGA III C, ki je največja v Evropi, po nekaterih podatkih celo na svetu.

Samostojen astronavtični in raketni klub v Celju je bil ustanovljen v okviru organizacije Jugoslovanskega astronavtičnega in raketnega društva (JARS). Julija 1964 je bila na letališču v Levcu pri Celju že uspešno lansirana *enostopenjska raketa na trdo gorivo* s klasifikacijo:

Oznaka: ARS-2, stopnja: 1, premer 76 mm, dolžina 1.980 mm, totalna teža: 18 kg, potisna sila: 452 kp (merjeno), višina leta: 3.000 m (merjeno), gorivo: Zn + S (taljeno), poligon: letališče Levec.

Še istega leta (28. novembra) je bila lansirana z istega poligona nekoliko težja raketa (40 kg) z gorivom: nicrograne).

V težnji, da bi se pokazala korisnost prizadevanja, so še v istem letu eksperimentalno preizkusili prenos poštnih pošiljk. To je bila filatelistična posebnost, ki je klubu prinesla sredstva za nadaljnje delo. Izdelali so serijo poštnih raket za zelo zahtevne pogoje, treba je bilo prenesti pošto nepoškodovano na določeno razdaljo. V ARK — C so zato razvili različne sisteme odvajanja konice rakete s koristnim tovorom in njen mehak pristanek s padalom. Na letališču v Slivnici pri Mariboru je bila prvič v Jugoslaviji 22. decembra 1964 uspešno izstreljena poštna raketa.

Takoj po tem uspehu je nastal projekt dvostopenjske poštne rakete, ki je poletela naslednjo pomlad na poligonu v Slivnici pri Mariboru.

Na istem poligonu je v dveh naslednjih letih poletelo še pet takšnih poštnih raket, pri čemer samo eno mehko spuščanje ni uspelo, ker je zatajil mehanizem za odvajanje kapsule.

Program nosilnih raket VEGA

V ARK Celje so proti koncu leta 1965 razvili nov raketni motor na trdo gorivo micrognane s potisno silo okrog 2.000 kp. S tem, da so povečali potisno silo s povezovanjem več enakih raketnih motorjev, so na poštni raketi ARK — 10 B prikazali možnost gradnje velikih amaterskih raket.

Tako je nastal samostojen program VEGA z naslednjimi raketami:

Oznaka: VEGA IC, število stopenj: 1, premer: 100 mm, dolžina: 2.200 mm, teža: 93 kg, potisna sila: 2.000 kp, delovanje: 1,08 sek., gorivo: micrognane, koristni tovor: 13 kg, domet: 8 km, poligon: Slivnica pri Mariboru, 6. junija 1965.

Z novim raketnim motorjem z oznako TDR-10 s 4.500 kp potisne sile in gorivom micrograne je nastala raketa VEGA II C, ki je dala 27. novembra v Celju prav tako ugoden rezultat.

Tako statično kot dinamično je v celoti uspela. Zato so v jeseni 1966 začeli pripravljati načrte za tristopenjsko raketo VEGA III C. Za prvo stopnjo — booster, so uporabili štiri v snop povezane izpopolnjene motorje TDR-8, ki so dajali skupaj 9.800 kp potisne sile. Podatki o poizkusu so naslednji:

Oznaka: VEGA III C, število stopenj: 3, premer I. stopnje: 280 mm, premer II. stopnje: 167 mm, premer III. stopnje: 104 mm, skupna dolžina: 7.460 mm, skupna teža: 568 kg, potisna sila I. stopnje: 9.800 kp, potisna sila II. stopnje: 4.500 kp, potisna sila III. stopnje: 2.000 kp, delovanje I. stopnje: 1,3 sek., delovanje II. stopnje: 0,85 sek., delovanje III. stopnje: 1,1 sek., višina leta $\sphericalangle 85^0$: 32,5 km, poligon: Fruška gora pri Beogradu, 30. avgusta 1962.

Raketa je uspešno poletela pred približno 500 delegati XVIII. kongresa mednarodne astronavtične federacije, ki je bil tisto leto v Beogradu.

S to raketo je bil praktično zaključen program VEGA, s katerim so v klubu izpopolnjevali motorje na trdo gorivo »micrognane« in vezave motorjev v snop paralelno in v stopnje zaporedno.

Program eksperimentalnih sondažnih raket SIRIJ

Vzporedno z razvojem poštnih raket tipa VEGA, vendar nekoliko v senci, je potekal tudi program SIRIJ. Ta program predvideva uporabo visokoenergetskih tekočih goriv. V primeru večstopenjske rakete pa bi za booster ostal motor za trdo gorivo. Že leta 1968 je bila na startu SIRIJ s tekočim gorivom v III. stopnji.

Podatki.

Oznaka. SIRIJ, število stopenj: 3, premer I. stopnje: 167 mm, premer I.I stopnje: 104 mm, premer III. stopnje: 167 mm, skupna dolžina: 5.000 mm, skupna teža: 250 kg, potisna sila I. stopnje: 4.500 kp, potisna sila II. stopnje: 2.000 kp, potisna sila III. stopnje: 140 kp, delovanje I. stopnje: 0,8 sek., delovanje II. stopnje: 1,1 sek., delovanje III. stopnje: 30 sek., gorivo I. in II. stopnje: micrograne, gorivo III. stopnje: zrak in JPH, poligon: Primišlje, 24. novembra 1968.

Raketa je uspešno startala, vendar je zatajila že tolikokrat preizkušena druga stopnja, zato je okrog 2 km od mesta izstrelitve treščila na zemljo in eksplodirala. Tako ni bilo mogoče preizkusiti motor na tekoče gorivo. Zato je bila konstruirana druga varianta SIRIJ-1B z nekoliko večjo potisno silo in težo. Ta ni poletela, ampak je služila samo statičnim preizkusom in je bila kot osnova za raketo z elektronsko odzivno konico SIRIJ-2 ZMAJ. Pri tej raketi so gledali predvsem na izbiro elektronskih enot za vgradnjo v konico in na tehnologijo izdelave ter mehanizma za ločevanje elektronske konice od motorja rakete in mehko spuščanje koristnega tovora. Elektronska konica je bila opremljena s tristopenjskim programskim časovnim relejem, sprejemnikom moduliranih komand na nosilni frekvenci 144.10 MHZ, dvema specialno uglašenima antenama in napajalnim virom specialno zaščitenih baterij. Komandno mesto na poligonu je bilo opremljeno z vsemi potrebnimi instrumenti za spremljanje rakete. Start in eksperiment sta odlično uspela. Manjše težave so nastopile pri ločevanju kapsule, vitalni elektronski deli so ostali nepoškodovani. Značilni podatki:

Oznaka: SIRIJ-2 ZMAJ, število stopenj: 1, premer stopnje: 160 mm, dolžina rakete. 3.900 mm, teža: 127 kg, potisna sila: 4.900 kp, delovanje stopnje: 0,72 sek., gorivo: micrograne, elektronska konica: 10 kg, čas leta: 31 sek., poligon: Liboje pri Celju, 30. septembra 1970.

Raketi SIRIJ-3 in SIRIJ-4 iz tega programa sta bili izdelani do faze statičnih preizkusov in sta bili večkrat prikazani javno na razstavah. Z njima so želeli preizkusiti sistem statoreaktorja za namene trenaže.

Rezultati raziskovalnega dela v okviru programa SIRIJ naj bi rešili osnovne probleme, ki se pojavljajo pri uporabi tekočih pogonskih goriv v razmeroma enostavnih raziskovalnih sondažnih raketah. Preizkušanje raket po projektu SIRIJ je orientirano na maksimalno uporabo rezultatov

statičnih preizkusov. Poglavitni cilj programa SIRIJ je ustvariti domačo sondažno raketo za znanstvene eksperimente v višinah 50 do 200 km.

Poizkušanje se je nadaljevalo s tekočim gorivom v drugi in tretji stopnji. Program naj bi se zaključil z enostopenjsko raketo na tekoče gorivo z žiroskopsko platformo za stabilizacijo po vseh treh prostorskih oseh s telemetrično elektronsko opremo in sistemom za vodenje rakete.

Program eksperimentalne rakete PR

Za praktično preizkušanje karakteristik raketnih motorjev na trdo gorivo »micrograne« in kompozitno gorivo ALT 161 je bil v ARK Celje leta 1971 zastavljen program PR. Za raketo tega tipa so izdelali tudi kompletno računalniško študijo balističnih podatkov, tako da so praktične rezultate lahko na mestu lansiranja direktno primerjali s teoretičnimi izračuni. Bilo je izdelanih 5 komadov raket tipa PR-100-I in dve raketi PR-100-II.

Izstrelitev je bila na poligonu Postojna 28. oktobra 1971. Rezultati vseh šestih lansiranj so bili odlični.

Z ureditvijo tehnološke linije za lastno pripravo kompozitnega goriva ALT 161 je bila dana možnost za razvoj dvofaznega raketnega motorja. Že leta 1973 so konstruirali dva tipa raket: PR-122-A1 in PR-122-A2.

Aplikativni (uporabni) program RPT

V Sloveniji je obramba pred točo velik gospodarski problem. V alpskem svetu se namreč tvorijo točonosni oblaki na višini okoli 8.000 m, zato je edini učinkoviti način obrambe pred točo izstreljevanje raket. Leta 1970 so v severnih predelih Slovenije uvedli modelarni radarski sistem za raketno obrambo pred točo. Nastal pa je problem premalega dometa obstoječih raket tipa KAMNIK in SAKO. Zato so v ARK Celje začeli konstruirati dvostopenjske rakete s plastičnim motorjem in samolikvidatorjem za višine do 10 km. V letih 1972 so razvili raketo proti toči, ki je enostavna za uporabo in se lansira (izstreljuje) iz ene ali več cevnih ramp. Parametre notranje in zunanje balistike so ugotovili na računalniku in so izvršili okrog 100 statičnih preizkusov.

Znanstveni raziskovalni program

Praktično so v ARK Celje, ki so ga leta 1975 preimenovali v Astronavtično in raketno društvo Celje (ARD—Celje) vsi člani težili k intenzivnemu delu na področju raketne tehnike. Zato so v društvu zbrali zelo bogato strokovno knjižnico, ki jo sistematično dopolnjujejo. Vse rakete so matematično projektirane in konstruirane. Po letu 1970 so začeli tudi uporabljati moderne računalniške simulacijske, optimizacijske, adaptivne in programirane numerične metode. Računalniško so obdelali projekt SIRIJ na analognem računalniku LAI 580, z univerzalnim programom v jeziku HYSIM za multistopenjske rakete so na računalniku IBM 1130 optimizirali balistične parametre za rakete PR-100, PR-122-A1 in PR-122-A2, RPT-C4 in SIRIJ 5. Preverili pa so tudi vse podatke za raketo VEGO III-C. V računalniških listingih so tako zbrali preko 10 milijonov podatkov za

paleto motorjev s trdim gorivom. S strokovnimi referati se člani ARD—Celje pojavljajo na mednarodnih simpozijih kot »INFORMATIKA« — Bled 1973, »ETAN« — Ulcinj 1974, »INFORMATIKA« — Bled 1974, »JUREM« — Zagreb 1975, »IAF« — Prag 1977.

Popularizacija in delo z mladino

Samostojno ali v sodelovanju z drugimi združenji ali društvi prireja APD—Celje razstave iz raketne tehnike in astronavtike, organizira prikazovanje filmov ter prireja strokovna in poljudoznanstvena predavanja o raketni tehniki in astronavtiki. Za mladino redno organizira tečaje iz raketne tehnike in modelarstva, prireja zanimiva in privlačna tekmovanja raketnih modelov ali pa pri tem sodeluje.

DRUŠTVO INŽENIRJEV IN TEHNIKOV

Leta 1945 je bil v Beogradu organiziran *»Jedinstveni narodnooslobodilački front inženjera, arhitekata i tehničaar JNOF«*, ki je vsem tehnikom in inženirjem poveril nalogo, naj v okviru Osvobodilne fronte zastavijo vse svoje moči za izgradnjo nove Jugoslavije. Društvo je bilo zamišljeno kot enotna organizacija za vso Jugoslavijo. A še isto leto so se odločili, da se osnujejo taka društva po vseh republikah.

Kot tako je celjsko društvo nastalo že leta 1945. Glede na poklicno stroko se je delilo na sekcije. Tako je ostalo do leta 1961. Tedaj so na zveznem kongresu v Ljubljani sprejeli sklep, da se sekcije preosnujejo v samostojna društva, ki naj se medsebojno povežejo v *Zvezo društev inženirjev in tehnikov*. Celjsko društvo se je v tem smislu reorganiziralo 6. aprila 1961. Teritorialno se je raztezalo na ves okraj in je tudi po ukinitvi okraja (1965) ohranilo kot delovno območje ves bivši okrajni teritorij. Do leta 1979 so pristopila v Zvezo naslednja društva:

1. Elektrotehniško društvo (1953 — 220),
2. Medobčinsko geodetsko društvo (73),
3. Društvo inženirjev in tehnikov lesarstva in gozdarstva (1961 — 73),
4. Društvo kmetijskih inženirjev in tehnikov (1944 — 220),
5. Društvo gradbenih inženirjev in tehnikov (pred drugo vojno — 204),
6. Društvo inženirjev in tehnikov Železarne Štore (1951 — 202),
7. Društvo kemijskih inženirjev in tehnikov (1972 — 95),
8. Društvo strojnih inženirjev in tehnikov (1952),
9. Društvo inženirjev in tehnikov tekstilcev (1953 — 60),
10. Društvo za varilno tehniko, sekcija (1952 — 100),
11. Društvo varnostnih inženirjev in tehnikov (1957 — 90),
12. Društvo prometnih inženirjev in tehnikov (97),
13. Društvo inženirjev in tehnikov — gradbenih delovodij.

Društvo je bilo ustanovljeno v posebnih prostorih kavarne Evropa. Seje, predavanja in seminarje je imelo v avli Zavoda za zaposlovanje. Od leta 1952 do 1967 je imelo v ta namen na razpolago veliko dvorano

v Celjski mestni hranilnici. Leta 1967 se je preselilo v Gledališko ulico 2 in leta 1975 v Gregorčičevo ulico 6. Leta 1978 je pa dobilo prostor v plemiškem dvorcu na Tomšičevem trgu, kjer je tudi Turistično društvo.

Društvo oziroma Zveza je s svojimi strokovnimi nasveti in praktičnim delom pomagala pri vsem, kar se je na tehničnem področju dogajalo: pri obnovi naselij in domov, pri gradnji zadružnih domov, pri poljedelstvu in gozdarstvu, pri ureditvi vod, pri določitvi trase avtoceste, pri sestavi urbanističnih načrtov, ekološki obravnavi okolij itd.

Predsedniki celjskega Društva oziroma Zveze: dipl. inženirji: Tone Komelj (1946—1947), *Hubert Ankerst* (1947—1948), *Rihard Pompe* (1948—1955), *Rudi Strohmeier* (1955—1958), *Rihard Pompe* (1958—1967), *Henrik Čmak* (1967—1978), *Marjan Žuraj* (1978—).

Tajnik: *dipl. inž. Zoran Tratnik.*

Gospodar: *Jože Kastelic,* za njim *Daša Podlogar.*

S tiskom so spremljali svoje delo: DIT Štore (spominska strokovna publikacija, 1975), Društvo gradbenih inženirjev in tehnikov (republiška strokovna revija: Gradbeni vestnik), Društvo tekstilnih inženirjev in tehnikov: časopis Tekstilec in več strokovnih del, glavni urednik Ivan Marinc, Društvo za varilno tehniko: strokovno glasilo Varilna tehnika, Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva: skupno republiško glasilo Gozdarski vestnik.

Zveza in njeni člani prirejajo tudi občasne razstave oziroma se udeležujejo skupnih razstav.

Vsako leto prireja v Narodnem domu tradicionalni ples.

Skupno glasilo Društva ekonomistov Celje, Računovodskih in finančnih delavcev Celje in Zveze društev inženirjev in tehnikov območja Celje so: Gospodarske informacije.

DRUŠTVO EKONOMISTOV

Po osvoboditvi je Celje nujno potrebovalo mnogo ekonomistov. Čakati na prve absolvente ekonomske srednje šole in na diplomante ekonomske fakultete ni bilo mogoče. Kar je bilo ekonomistov v mestu, so se odločili, da stiski odpomorejo sami. K temu so jih pregovarjali tudi družbeni in politični delavci, zlasti Olga Vrabičeva, tedaj sekretarka mestnega komiteja ZK, in Riko Jerman, tedaj predsednik MLO.

Nekateri profesorji že obstoječega ekonomskega tehnikuma in nekateri diplomirani ekonomisti tedanjih oblastnih ustanov, bank in gospodarskih podjetij so ustanovili iniciativni odbor, ki je sklical na dan 28. marca 1952 ustanovni občni zbor. Tega se je udeležilo 42 tovarišic in tovarišev.

Občni zbor je izvolil začasni upravni odbor, v katerem so bili: prof. Jože Ažman, Justin Felicijan, Fedor Gradišnik, Aleksander Hrašovec, Stane Hudnik, Ivan Jakop, Drago Loibner, Zoran Vudler in Lojze Ilgo, kot člane izvršnega odbora je pa izbral: Rika Jermana, predsednika MLO Celje, prof. Konrada Lenasija in dipl. ekon. Franja Vrečka.

Prvi redni občni zbor je bil leto dni pozneje, 23. marca 1953. O njem je ohranjeno tajniško poročilo.

Društvo si je nadelo nalogo, da s predavanji, posvetovanji in pobudami dvigne strokovno znanje in praktično izvežbanost svojih članov in jih usposobi za rešitev perečih nalog, ki jih je zahtevalo zaradi vojne oškodovano gospodarstvo, ki ga je bilo treba obnoviti na samoupravni socialistični osnovi.

Število članov je hitro raslo, zlasti ker se je društvu razen ekonomistov v ožjem smislu priključilo veliko število strokovnjakov sorodnih strok. Že leta 1957 so v sestavu društva ustanovili sekcijo računovodij, v letu 1959 so sledile bančna sekcija in sekcija komercialistov ter sekcija slušateljev višje ekonomske šole (VEKŠ) v Mariboru. Slušateljem VEKŠ so olajšali študij z organiziranjem seminarjev in predavanj v Celju. Omogočili so jim tudi delanje izpitov iz nekaterih predmetov v Celju. Sekcija računovodij je tako narasla, da se je že leta 1960 preosnovala v samostojno Društvo knjigovodij. S tem je število članov tako padlo, da so sekcije ukinili in je društvo začasno delovalo kot celota.

Društvo je že kar po svojem nastanku navezalo stike s sorodnimi društvi: z Društvom inženirjev in tehnikov, z Društvom pravnikov, tesne stike so seveda vzdrževali z Društvom knjigovodij. Društva so imela skupna posvetovanja, prirejala so skupna predavanja in skupno so ljudskim oblastem stavila svoje predloge glede potrebnih odredb in zakonov. Izprva mu je šlo tesno za prostore, iz stiske ga je rešila okrajna Trgovinska zbornica, ki ga je sprejela pod svojo streho (na vogalu nove palače med Strosmajerjevo in Miklošičevo ulico). Tam je za daljšo dobo dobila tudi prostore za klub, ki je člane seznanjal med seboj, omogočal gojiti družabnost in tudi soglasno presojati razne zadeve.

Predsedniki upravnega odbora: prof. Jože Ažman, dipl. oec. (1952), *prof. Drago Loibner, dipl. oec.* (1953—1954), *mgr. Lojze Cukala, dipl. oec.* (1954—1955), *Jurij Vuga, dipl. oec.* (1956—1958), *Lojze Cukala, dipl. oec.* (1959—1960), *Jurij Vuga, dipl. oec.* (1961), *Pavle Čremožnik* (1962), *Mišo Vutković, dipl. oec.* (1963), *Aleksander Hrašovec, dipl. oec.* (1964—1965), *Dane Melavec, dipl. oec.* (1966—1968), *Edvard Gaberšek, dipl. oec.* (1969—1971), *Bernard Krivec* (1972—).

Kolektivni člani društva so bili: Cinkarna, Ingrad, Konus (Slovenske Konjice), Klima, Kovinotehna, Izletnik, Tovarna nogavic (Polzela), Tehnomercator, Ljubljanska banka, Minerva (Žalec), Kors (Rogaška Slatina), EMO, Hmezad (Žalec), Pivovarna (Laško), Aero.

Članov, ki so vršili kdaj kako funkcijo v upravnem ali nadzornem odboru, je bilo do konca leta 1976 — 105.

V zvezi z Društvom knjigovodij, Trgovinsko zbornico, Gospodarsko zbornico in Obrtno zbornico je društvo izdajalo glasilo Gospodarski informator, ki se je leta 1959 preimenovalo v Gospodarske informacije. Tedaj sta postala izdajatelja samo Društvo ekonomistov in Društvo knjigovodij (v naslovu označevanem kot Društvo računovodskih in finančnih delavcev).

Uredniki: Albin Lobnikar, Risto Gajšek, Janko Wolf in Miroslav Bele, Jurij Vuga, Henrik Schmidt, Nace Krumpak, Branko Fale.

DRUŠTVO RAČUNOVODSKIH IN FINANČNIH DELAVCEV

Takoj po ustanovitvi Društva ekonomistov so se nekateri člani trudili, da se v njegovem sestavu osnuje posebna računovodska (knjigovodska) sekcija. Med njimi so bili: Miroslav Bele, Rado Bremec, Slava Faletič, Stane Lavrenčič, Franc Maroh, Dane Melavc, Aleksander Rojnik, Božo Videnšek, Anica Vrečar.

Že leta 1958 je štela sama sekcija 984 članov in preoblikovala se je v samostojno društvo. Kot predsedniki upravnega odbora so se vrstili: *Miroslav Bele* (1959—1962), *Slava Faletič* (1963—1964), *Rado Bremec* (1965—1972), *Milan Lužar* (1976).

Organizacija je bila formalno kot Društvo knjigovodij podružnica Društva ekonomistov, leta 1964 se je pa spremenilo v popolnoma samostojno organizacijo in se tedaj preimenovalo v Društvo knjigovodij.

Leta 1973 je imelo že 1.325 članov in se je tedaj glede na svoj sestav preimenovalo v Društvo računovodskih in finančnih delavcev. Imelo je svoje podružnice, ki so se deloma spreminjale v samostojna društva, na vsem celjskem vplivnem področju.

Društvo je bilo zelo delavno. Tečaj se je vršil za tečajem, deloma v zvezi z Delavsko univerzo, ne samo iz obeh glavnih strok (računovodstvo, knjigovodstvo), ampak tudi iz posameznih ožjih strok.

DRUŠTVO STENOGRAFOV IN STROJEPISCEV

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1955. V jeseni 1965 je imelo šest tečajev. Učilnico je imelo na administrativni šoli. Poučevala sta *Cirila Petrak* in *Jože Zupan*. Na občnem zboru leta 1965 so izvolili za častno članico *Ivanko Pernatovo*, ženo upok. sodnega svetnika v Laškem, ki je v mlajših letih s svojim pok. prvim možem prof. Adolfom Robido vzdrževala enoletno *Robidovo učilišče v Ljubljani*.

PLANINSKO DRUŠTVO

Po osvoboditvi je bil v okrožnem ljudskem odboru ustanovljen referat za fizkulturo. Vodja referata je bil inž. Boris Lavrenčič. Na sestanku, ki ga je sklical, so se domenili, naj bo planinstvo priključeno fizkulturi kot njena sekcija, in sicer v smislu sklepa, ki so ga sprejeli na fizkulturnem sestanku v Ljubljani. V tem smislu se je res osnoval ustrezni planinski odbor, ki se je pozneje obnovil. Celjski planinci so ga začeli označevati kot celjsko podružnico Slovenskega planinskega društva. Vendar je 7. januarja 1947 pristal na to, da postane posebna sekcija Kladivarja. Toda 6. junija 1948 je bila ustanovljena Planinska zveza Slovenije, hkrati je bil sprejet sklep, da se planinske skupine, včlanjene v fizkulturna društva, spremene v planinska društva kot članice Planinske zveze Slovenije. Kakor v Sloveniji so ustanovili planinske zveze tudi v ostalih republikah, v Beogradu so pa osnovali Planinski savez Jugoslavije. Takoj je bilo obnovljeno celjsko planinsko društvo, izprva imenovano *Planinsko*

in alpinistično društvo Celje, leta 1949 pa preimenovano v *Planinsko društvo Celje.*

Naloge so bile iste kakor pred vojno. Tudi organizacija je ostala ista. Dela je pa bilo izredno mnogo, kajti po krivdi okupatorja je bilo povsod treba na novo začeti.

Na čelu Planinske zveze Slovenije je bil Fedor Košir, v njen odbor so pa izvolili tudi predsednika celjskega društva *prof. Tineta Orla.*

Društvo si je že leta 1946 — pred dokončnim formiranjem — uredilo *reševalno službo.* Po nekolikokratnih izpremembah so se v njem izoblikovali naslednji odseki: gradbeni (pozneje ni bil stalen), markacijski, alpinistični, propagandni, prometni (do 1952), smučarski, ki se je leta 1953 izpopolnil v posebno društvo, gospodarski in mladinski. Na čelu odsekov so bili načelniki.

Celjskemu planinskemu društvu se je v Posavinju pridružilo še nekaj drugih društev, ki so imela bolj ali manj lokalen delokrog: Zabukovica, Žalec, Šoštanj, Mozirje, Luče, Solčava, Gornji grad, Rimske Toplice, Šentjur.

V odboru in društvenem delu najdemo izpočetka mnogo predvojnih sodelavcev, pridružujejo se jim pa tudi novi, mlajši.

Predsednik društva je bil do svojega odhoda v Ljubljano gimnazijski ravnatelj prof. Tine Orel.

Gospodarski odsek so vodili drug za drugim: Filip Vrtovec, Viktor Kodre, Franjo Kopitar, Jože Pikl, Bogdan Mirnik, prof. Jože Rotar, Mirko Meštrov, knjigovodje Klanjšek, Božo Greblaher (hkrati tajnik), Zvone Božič, Dušan Gradišnik, Marjan Petrak.

Gradbeni odbor so vodili (oziroma bili njegovi člani): Franjo Završan, Slavko Kukovec, Edo Jurhar, Janez Bučar, Vlado Flis, inž. arh. Janko Hartman.

Vodje propagandnega odseka so se sorazmerno hitro menjavali.

Alpinistični odsek so vodili: Ciril Debeljak, Stanko Kokošinek, Slavko Lednik, Stane Veninšek, mr. Dušan Gradišnik, Vili Svet, Stane Hudnik, inž. Reja, Elza Prezelj.

Gorskemu reševalnemu odseku je bil na čelu Stane Veninšek. Razen v Celju je imel izprva bazo še v Lučah, kasneje tudi v Solčavi.

Markacijski odsek so izprva vodili razni, izza leta 1952 mu je pa bil stalno na čelu Anton Kegu, ki je opravljal delo s svojimi sodelavci iz tovarne emajlirane posode.

Za delo z mladino je bil potreben poseben referat. Izprva so mu bili na čelu prof. Franc Sirk, Stanko Ocvirk in Vili Svet, kasneje pa Ernest Štoklas, Zvone Božič in Zofka Petek.

Zelo važna je bila naloga *gospodarjev koč,* ki so se razmeroma hitro menjavali, vendar je vsak izmed pravih planincev za leto, dve ali celo dalje moral prevzeti to breme.

Koče (oziroma postojanke) so bile: Kocbekov dom na Korošici, Frischaufov dom na Okrešlju, Planinski dom v Logarski dolini, koča v Loki na Raduhi, Celjska koča, Dom pod Tovstom, točilnica Agroservisa v Šempetru, Gora Oljka, bivak pod Ojstrico.

Več članov je v posameznih letih vršilo tudi posle nadzorništva. Redna uprava je bila v Celju. Vršili so jo administratorji (administratorke): Zdravko Kovač, Irma Lipoldova, Sonja Finkova, Jože Plahuta, Franja Flisova (izza 1959). Računovodje so bili honorarni.

Članstvo je kolebalo: leta 1946 — 250, 1950 — 2.804, 1955 — 1.440, 1961 — 2.057.

V zadnjem letu je bilo med člani: 662 uslužbencev, 427 delavcev, 3 kmetje, 796 mladincev, 122 pionirjev in 47 ostalih. V posameznih večjih podjetjih so nastale planinske skupine s poverjeniki.

Mozirska koča na Golteh (1344 m) je med vojno pogorela. Bila je Celju najbliže in jo je bilo najlaže obnoviti. Inž. Drago Umek je izdelal glavni načrt, podrobnega sta napravila inž. Jožef Didek in inž. Jendo Marek.

Leta 1946 je delo steklo ne pri starih kočah, ampak na mestu bivše Lesjakove bajte. Predsednik Orel je z dijaki pripravil teren. Nato so prišli delavci. Dne 6. septembra 1947 je bila otvoritvena slovesnost. Naval na kočo je bil ogromen.

Toda dne 5. julija 1950 je nekdo precej niže iz neprevidnosti zanetil ogenj. Kmalu je bil ves dom v plamenu. Otroško kolonijo, ki je bila v domu, so rešili. Sicer je zgorelo vse. Načrt za novi dom je napravil inž. Franc Korent. Konec avgusta 1951 je bil gotov in opremljen s 100 ležišči. Dne 8. septembra je bila ponovna otvoritvena slovesnost. Zopet je bil velik obisk. Dom je imel dobre oskrbnike: Jaka Robnik, Albin Verderber, Ivan Zupan, Gustl Tajhmajster, Gigica Nerat. Leta 1951 je društvo zgradilo smučarsko depandanso. Sredi petdesetih let je obisk začel padati. Nastala je zguba. Nič ni pomagalo, da je društvo v Šmihelu otvorilo gostišče. Bile so še nadalje težave — tudi z oskrbniki.

Kocbekov dom na Korošici (1808 m) je vojno preživel, vendar je propadel. Leta 1946 so ga planinci za silo obnovili. A neznanci so ga oropali. Bil je odprt tudi preko zime, obiskovali so ga smučarji. Obisk je bil precejšen, a potrebna so bila pogostna popravila, in težek je bil donos živil itd. Navadno je imel primanjkljaj.

Frischaufov dom na Okrešlju (1378 m) se je tudi rešil. Ker je bil blizu meje, so ga šele leta 1950 mogli obnoviti. Izprva je bila za dostop v ta predel potrebna propustnica. Majhno depandanso pri domu (brunarico) so imeli v najemu graničarji, ki so se v domu tudi hranili. Leta 1959 je bil dom ponovno obnovljen po načrtu inž. Kopača in inž. Hartmana.

Mlajši planinci Edi Jurhar, Janez Bučar in Vlado Flis so žrtvovali počitnice. Dne 24. septembra 1961 je bil dom otvorjen. Oskrbniki in za njimi oskrbnica so se za dom lepo brigali.

Planinski dom v Logarski dolini je našlo društvo v razvalinah, a tudi domačije daleč na okrog so bile požgane. Planinska zveza je leta 1950 ponudila pomoč za obnovo. Tudi tu je napravil načrt inž. Korent. Leta 1951 so začeli delati. Dne 1. maja 1953 je bila otvoritvena slavnost. Dom je imel kapaciteto za 200 gostov in 80 postelj. Obisk je bil imeniten,

poleti je bilo pretesno. Ob domu je nastalo še nekaj drugih stavb (med njimi depandansa). Gospodar je bil dolgo prof. Jože Rotar, oskrbnik pa izza leta 1954 Jože Javornik. Dom je bil tudi glavna gospodarska postojanka društva in ga je reševal iz finančnih stisk.

Koča na Loki pod Raduho je Savinjsko gozdno gospodarstvo obnovilo in jo leta 1950 dalo v najem Planinskemu društvu. Bila je pasivna. Leta 1954 jo je prevzelo planinsko društvo v Solčavi.

Stara *Celjska koča* je bila last mesta in tudi še nedograjen dom nad njo. Občina je dom dokončala. Leta 1952 je oboje vzelo v najem Planinsko društvo, prav tako nekoliko više ležeče Rebernikovo zavetišče, predvojno namenjeno za mladino, nagnjeno k jetiki. Postojanka je bila važna zaradi nedeljskih izletnikov in smučarjev.

Točilnico v Šempetru je društvo leta 1954 vzelo začasno v najem in je donašala dobiček.

Goro Oljko je društvo leta 1954 vzelo v najem in jo turistično obnovilo.

Leta 1958 so imele postojanke 51.368 vpisanih obiskovalcev.

Izprva, 1947, je društvo kupilo skromen avtomobil in ga popravilo za prevoz materiala in izletnikov. Leta 1952 je Avtobusno podjetje uvedlo redno progo za Logarsko dolino. Preozka makadamska cesta je sicer izzivala.

Velika in naporna je bila skrb za uničena pota. *Anton Kegu* s sodelavci je leto za letom vršil veliko delo. V bližini Celja so leta 1955 obnovili pot skozi Hudičev graben, ki pa ni trajno vzdrževana. Društvo je tudi markiralo celotno pot XIV. divizije.

Alpinisti so se lotevali čedalje večjih podjetij, v domačih, a tudi v tujih Alpah, v Črni gori, v Makedoniji. Med mladimi so bile žrtve: Edgar Lukman (1950), Pavle Blaznik (1954), Vladimir Fajgelj (1955), Stanko Kokošinek (1955), mladinec Kuk (vežbanje na Grmadi).

Izmed predvojnih alpinistov je bil aktiven *mr. Dušan Gradišnik,* leta 1959 sta se s *Cirilom Debeljakom* povzpela na Mont Blanc. Tečaji so plezalce krepili telesno in večali njihovo uvidevnost. Žrtve je zahtevalo tudi smučanje: Alojzija Žitnika in Marijo Poljanškovo (1950), biologa Mitjo Pehanija (1957). Izmed velikih smučarskih prireditev je bil Herletov memorial posvečen spominu na velikega predvojnega smučarja, ki je med vojno postal okupatorjeva žrtev.

Mladinski odsek je pritegnil nase študirajočo in delavsko mladino: krajši in daljši izleti, planinski in smučarski stiki z mladino sosednih mladinskih planinskih odsekov.

Na območnem zboru leta 1953 je društvo podelilo *častno članstvo* svojemu dolgoletnemu požrtvovalnemu sodelavcu *Filipu Vrtovcu,* februarja 1963 pa predsedniku *Tinetu Orlu* ob njegovi premestitvi v Ljubljano.

Gradišnikovo razdobje

V februarju 1963 je predsednik društva Tine Orel, ravnatelj gimnazije, odšel na novo službeno mesto v Ljubljano. Člani celjskega Planinskega društva so si morali izvoliti novega predsednika. Odločili so se

za leta 1919 v Celju rojenega *Dušana Gradišnika,* mag. pharm. in ravnatelja Celjskih lekarn, ki je preko svojih prednikov Fedorja, mag. pharm. in očeta modernega slovenskega gledališča v Celju, Armina, ravnatelja slovenske okoliške šole in zaslužnega šolnika, ter Luke, kirurga na Vranskem, izviral iz Kokre, naselja med Kranjem in Jezerskim, kjer je nad potokom istega imena po pričevanju Tineta Orla še danes Gradišnikova kmetija. Dušan Gradišnik je bil tudi že po svojih lastnih izkušnjah usposobljen, da prevzame pomembno mesto v organizaciji našega planinstva. Že kot 13-letni deček je bil z bratom Fedorjem na Korošici. Bil je še gimnazijec, ko je s prijateljem Brankom Diehlom bil v severni steni Planjave. S Cirilom Debeljakom in Stanetom Veninškom je pa plezal po stenah Ojstrice. Pogledal je pa tudi že v širši alpski svet, ko je bil s Cirilom Debeljakom že na Mont Blancu. Imel je živ čut za lepoto planin in za njihov pomen v življenju našega človeka in naroda, vživel se je pa tudi v novo situacijo, ki je ob preobrazbi družbe od človeka na vodstvenem mestu zahtevala smisel za gospodarstvo, njegove potrebe in razvoj. Leto za letom se je to jasneje videlo.

Dušan Gradišnik je ostal predsednik društva prav do današnjih dni. Včasih je sicer izrazil željo, da bi ga zamenjali, vendar pa člani in odborniki društva tej želji niso ustregli.

Dela je bilo zares obilo. Problemi in naloge so se kopičili. Najbližji pomočnik mu je bil tajnik. Prvi njegov tajnik je bil idealni Korošec Božo Greblaher, pomočnik ravnatelja Zdravstvenega doma dr. Janez Lovšina. Ko je Greblaher julija 1968 odšel v Maribor, kjer je postal ravnatelj Zdravstvenega doma, je tajniško mesto prevzel *Milan Zupanek,* upok. pomočnik ravnatelja tovarne EMO. Maja 1977 je Zupanek zaradi zrahljanega zdravja odložil tajniško mesto, prevzel ga je *Gustav Grobelnik,* profesor ekonomske srednje šole. Ker je imel zelo veliko dela v šoli, ga je nadomeščala Mara Vehovec, ki je bila sicer zaposlena v pisarni. Ko se je Grobelniku breme v šoli nekoliko olajšalo, se je zopet posvetil tudi društvenim tajniškim poslom. V novembru 1978 je celotno tajniško delo prevzel *Ciril Božič,* ki je kot ravnatelj knjigarne Obzorij stopil v pokoj. Božič še danes opravlja poleg tajniških tudi računovodske posle.

Prva leta je bila v društveni pisarni zaposlena tudi *Franja Flis.* Poleg nje je v pisarni delala že omenjena Vehovčeva. Računovodstvo je navadno zahtevalo posebno moč. Kot vršilca računovodskih poslov se navajata bančni uslužbenec Kuret in Stisović, leta 1973 je pa bila za to delo nameščena Anica Stoklas.

Predstavnik celotnega članstva in usmerjevalec vsega društvenega dela je bil upravni odbor, ki ga je volil redni občni zbor. V Gradišnikovem razdobju je bil prvi redni občni zbor 7. aprila 1964. Tedaj so bili v upravni odbor izvoljeni: Dušan Gradišnik (kot predsednik) in Božo Greblaher (kot tajnik), kot odborniki pa: Janez Golob, Pavle Goričan, Franc Perc, Anton Kegu, Stane Veninšek, inž. Peter Kozič, Zofka Petek, Hubert Herček.

S posebnim glasovanjem so bili izvoljeni člani odsekov. Imeli so naslednji sestav: gospodarski odsek: Vlado Flis, Konrad Plavštajner, Vili

Svet, inž. Jakob Razpotnik, Janko Šalamon, Avgust Jagrič; markacijski odsek: predsednik Anton Kegu; alpinistični odsek: predsednik Lojze Golob; mladinski odsek: predsednik Pavle Goričan; nadzorni odbor: Luka Vrečar, Gabriel Prezelj, Milan Zupanek.

Alpinistični in mladinski odsek sta si sicer izvolila svoj celotni odbor na lastnem zboru. Seveda so imeli vsi odseki svoje zastopnike v upravnem odboru.

V sestavu odbora, izvoljenega 16. februarja 1965, so pri vseh članih že kar v početku navedene dolžnosti (funkcije), ki so jim bile poverjene. Sestav je bil naslednji:

Dušan Gradišnik (predsednik), Božo Greblaher (tajnik), inž. Jakob Razpotnik (gospodar Doma v Logarski dolini), Gabriel Prezelj (gospodar Celjske koče), Vili Svet (gospodar Doma na Okrešlju), Enver Bajramović (gospodar Kocbekovega doma), Hubert Herček (gospodar Mozirske koče), Vlado Flis (gospodar bivaka pod Ojstrico), Franc Poderžaj (načelnik gospodarskega odseka), Gustav Grobelnik (načelnik propagandnega odseka), Avgust Jagrič (načelnik alpinističnega odseka), Anton Kegu (načelnik markacijskega odseka), Peter Naraks (načelnik mladinskega odseka), Zofka Petek, Franček Perc, Janko Šalamon, Bojan Virant, dr. Ervin Mejak, Ivanka Špiler (člani odbora, ki se jim dodeljujejo priložnostne naloge).

Nadzorni odbor: Stane Veninšek, Milan Zupanek, Konrad Plaušťajner.

Nova člana v navedenem odboru: Franc Poderžaj, sodnik, ki je prišel s sodišča v Trbovljah na gospodarsko sodišče v Celju, in prof. Gustav Grobelnik, znan šolski in kulturni delavec, ki je zdaj pa zdaj prijel tudi za pero.

Na občnem zboru 14. junija 1967 je bil hkrati prav tako izvoljen celotni odbor, vendar dolžnosti članov niso posebej navedene. Sestav: Dušan Gradišnik, Božo Greblaher, Peter Naraks, Franc Poderžaj, Janez Golob, Mirko Vrečko, Milan Flis, Daniel Jagrič, inž. Jakob Razpotnik, inž. Franc Razpotnik, Franc Lužnik, Pavle Golmajer, Konrad Plavštajner, dr. Ervin Mejak, Ciril Debeljak, Vili Svet, Ferdo Žerdoner, Stane Veninšek.

Nadzorni odbor: Milan Zupanek, Vlado Flis, Anton Kegu.

Skupaj (upravni odbor) 20 članov.

Na enak način je bila izvedena volitev 14. julija 1968, ki je dala 22 članov: Dušan Gradišnik, Božo Greblaher, Franc Poderžaj, Slavko Koštric, Dane Jagrič, inž. Jakob Razpotnik, inž. Franc Razpotnik, Ferdo Žerdoner, Stane Veninšek, Peter Naraks, Milan Flis, Franc Lužnik, Pavle Golmajer, Ciril Debeljak, Konrad Plavštajner, Vili Svet, Enver Bajramović, Alojzij Javornik, Jaroslava Zupan, Stanislava Kralj.

V tem sestavu je tudi predstavnik uslužbencev Lojze Javornik, upravnik doma v Logarski dolini.

1977

Dušan Gradišnik (predsednik), Gustav Grobelnik (tajnik), dr. Jože Četina, Janez Črepinšek, Ciril Debeljak, Gustelj Krašovec, Tone Pasar,

Oto Planko, Franc Poderžaj, Mirko Pristovšek, Jožica Resnik, Mara Vehovec, Stane Veninšek, Adi Vrečer, Daniel Jagrič, Gustav Grobelnik.

Nadzorni odbor: Peter Naraks, Konrad Plavštajner, Ernest Stoklas, Janez Kovačič.

Častni odbor: Jernej Goričan, dr. Ervin Mejak, dr. Herbert Završnik.

Celjsko Planinsko društvo je bilo med največjimi društvi v sestavu Planinske zveze Slovenije.

Imelo je članov: leta 1962 — 2.179; leta 1963 — 2.246; leta 1964: odraslih — 1.476, mladincev — 668, pionirjev — 446, moških — 1.412, žensk — 1.174, skupaj — 2.580.

Med odraslimi so prevladovali uslužbenci, nekoliko so za njimi zaostajali delavci. Kmetje so pa bili redkost. To je umevno. Saj kmetje žive v prirodi. Iz krajev v gorskih dolinah hodijo v planine na delo, doživljajo marsikaj planinskega, čeprav se tega vedno ne zavedajo. Toda iz spisov v Planinskem vestniku vidimo, da so hodili in še hodijo v planine tudi kmečki ljudje iz Slovenskih goric, pa naj so člani društva ali ne. Najbolj izrazit primer je Erna Meško, mlajša sorodnica znanega pisatelja, ki je sam kot duhovnik živel v planinskih krajih.

Manjša društva: Solčava (1953), Luče (1952), Ljubno, Gornji grad, Mozirje, Oljka — Polzela, Zabukovica, Laško, Šentjur (1951), Zreče, Slovenske Konjice, Šoštanj, Velenje (1949), Žalec.

Ta društva so pobrala in zbrala veliko število članov. Saj jih je sam Žalec imel leta 1971 — 704.

Toda povezala so se s celjskim matičnim društvom, saj so imela z njim skupne interese in naloge; v prvi vrsti je treba misliti na planinska pota, na planinske postojanke, na reševalno službo, na pridobivanje materialnih virov. Skupnemu odboru delegatov posameznih društev je bil na čelu pravnik *Franc Poderžaj*, ki smo ga pri matičnem društvu srečali kot gospodarja.

V zadnjem času so pa v samem Celju nastala nekatera samostojna društva, sicer nujno povezana z matičnim društvom.

Prvi sta bili društvi Emo in Aero (1962). Sledilo je društvo poštarjev, telegrafistov in telefonistov, ki so bili poprej v manjšem številu povezani z društvom PTT v Ljubljani, njihovo celjsko društvo je pa nastalo leta 1970. Leta 1973 so si svoje društvo ustanovili železarji v Štorah. Ta društva sama nad 1.000 članov (827 odraslih, 529 mladincev in pionirjev). Bila so povezana z matičnim društvom.

V posameznih podjetjih so pa bile skupine, ki so gojile planinstvo: pri Metki, Izletniku itd., bile so bodisi trajne, bodisi občasne. To velja tudi za šole, zlasti za tiste, kjer je bila med učnimi močmi kaka za planinstvo vneta učna moč: na gimnaziji — prof. Hriberšek, prof. Ivan Kozinc, na ekonomski srednji šoli prof. Gustav Grobelnik, na tehniški srednji šoli prof. Božo Jordan itd., izvzete tudi niso osnovne šole.

Prihajali so ljubitelji planin tudi iz drugih republik Jugoslavije, a tudi iz tujine in se tako nekako oddolževali našim planincem, ki so tudi hodili k njim.

Odbor Planinskega društva se je zavedal široke odgovornosti.

Planinske postojanke

Najbližja postojanka je bila *Celjska koča*. Njen gospodar je bil *dr. Ervin Mejak*. Koča je pa imela bolj izletniški značaj. Še leta 1964 se navaja, da je imela stalne goste. Kmalu so se pojavile težave z osebjem. Upravnik je celo zginil brez obračuna. Ženske uslužbenke so bile iz osebnih razlogov nestalne. Obisk se je zmanjšal. Gospodarstvo je bilo pasivno. Odbor se je moral odločiti, kaj naj napravi. Koča je bila last mesta in društvo jo je imelo od 1952 v najemu. Bil je pred alternativo, ali naj kočo ohrani še dalje v najemu, ali naj jo odkupi, ali naj jo prepusti Izletniku. Odločil se je za zadnjo alternativo. Leta 1968 je Izletniku prodal pravice, ki jih je imel na koči.

Neugodno je bilo tudi stanje pri *Mozirski koči*, ki je nekdaj za društvo mnogo pomenila. Med vojno je propadla, predsednik Orel jo je dvakrat zaporedoma obnovil. Koča je postala deficitna. Odbor jo je mislil podpreti s tem, da je ustanovil v Šmihelu točilnico. Toda turisti niso imeli od točilnice nobene koristi. Leta 1967 je odbor poveril Francu Lužniku, šolniku in znanemu smučarju, nalogo, da prevzame za kočo ločeno tajništvo in nadzoruje poslovanje. Stanje so izboljšali, ko sta kočo vzela v delni zakup *Gustav Tajhmajster* in *žena*. Ko se je njun zakup končal, se je stanje zopet poslabšalo, društvo jo je dalo v zakup Izletniku, ki si je medtem ustvaril na sosednem Medvedjaku večjo smučarsko postojanko. Leta 1976 je Izletnik kočo kupil.

Uradni zaznamek o prodaji ima datum 14. junija 1977. Izletnik se je obvezal, da plača takoj 30 do 40 milijonov din, ostanek, ki je po Langovi uradni cenitvi znašal okrog 119 milijonov starih din, pa leta 1978, pri čemer se že vložene investicije Izletnikove vračajo. Pravno je vso zadevo vodil odvetnik Jernej Goričan.

Najtrdnejša in zanesljivo donosna postojanka je bil *planinski dom v Logarski dolini*.

Planinski dom v Logarski dolini je bil na novo zgrajen takoj po osvoboditvi na temeljih nekdanjega Aleksandrovega doma z velikimi napori tedanjih društvenih delavcev. V Orlovem razdobju je bil še dvakrat povečan in obnovljen.

Poslovna sezona je trajala dobre tri mesece. Poslovanje pa je imelo malo skupnega s planinstvom. Dobilo je značaj restavracije. Ob nedeljah jo je obiskalo do 1.000 dolinskih izletnikov, ki so prihajali z avtobusom oziroma avtomobili.

Dom je več ko 10 let skrbno vodil upravnik Lojze Javornik. Gospodar je bil prav tako dolga leta inž. Jaka Razpotnik.

Leta 1965 so deloma obnovili notranjost in opremo.

Leta 1968 so dom telefonsko povezali z Okrešljem. Pri delu so pomagali vojaki obmejnih čet (komanda v Mariboru) in uslužbenci celjske PTT.

V sedemdesetih letih se je društvo odločilo, da proda dom Izletniku. Kaj ga je privedlo do tega, o tem je predsednik poročal na občnem zboru 5. maja 1977 z naslednjim pojasnilom:

Po novem zakonu o društvih ne smemo imeti tako velikega obrata. Zakon zahteva, da bi morali formirati TOZD, ki bi posloval po principih, veljavnih za gospodarstvo.

Delavnost že ni imela nikakšne zveze s planinstvom, ker je služila le dolinskemu in izletniškemu turizmu. Kot največji turistični objekt je ostal izoliran v sestavu planinstva. Društvo ni bilo tako močno, da bi bilo moglo dom obnoviti. Turistično društvo Izletnik se je v kupoprodajni pogodbi obvezalo, da bo odkupilo tudi Mozirsko kočo. Zadnje obveznosti ni izvršilo in je društvo uvedlo sodni postopek.

Na izredni skupščini PZS je bilo sklenjeno, da se z iztržkom od prodaje adaptira depadansa in se tako zagotovi prisotnost planincev v Logarski dolini, ostanek prejete vsote pa naj se investira v tovorno žičnico na Korošico. Upravni odbor je dal takoj v izdelavo načrt za adaptacijo depandanse in pričel pripravljati dokumentacijo za gradnjo žičnice na Korošico.

Že leta 1973 in 1975 se je občutilo poseganje mozirske občine v obratovanje. Tedaj je bil dom zaprt samo dva najbolj ostra zimska meseca. Občina je želela, naj bi bil odprt neprekinjeno. Očividno je imela za to interes.

Odločitev o prodaji Izletniku je padla na izrednem občnem zboru in na izredni skupščini Planinske zveze, ki se je vršila v Celju maja 1976.

Da lahko svobodno ukrepa glede depandanse, to si je društvo izgovorilo v pogodbi. Bili sta dve možnosti: da se uredi stara depandansa (nekdanji Tillerjev dom) ali da se zgradi novo poslopje. Po razmotrivanju v Celju in na licu mesta so se odločili za nov dom.

Izletnik je prevzel dom 1. aprila 1976, in sicer še na osnovi začasne pogodbe. Po skupščini v maju je bila sklenjena definitivna pogodba.

Izletnik je v pogodbi pristal na to, da prevzame tudi uslužbence. Vendar je upravnik Javornik stopil v pokoj, uslužbenec Germadnik je pa dal odpoved. Žensk je bilo šest. Imele so možnost, ali da ostanejo v domu, ali da gredo na Okrešelj ali ostanejo v depandansi.

Ob prodaji je bil dom rentabilen. Vprašanje depandanse je pa delalo skrbi. Ker ni bilo načrta doline, so skupno ogledali teren. Inž. Jagrič (ki službeno pripada Razvojnemu centru) je izdelal več variant. Vprašali so za mnenje tudi projektivni biro v Velenju. Tudi Geološki zavod v Ljubljani je moral dati svoje mnenje. Dobiti je bilo še treba druge redne izjave. Sklep za novo lokacijo je bil sprejet 16. decembra 1976. Jagričev načrt je predvideval nadstropno stavbo z okrog 60 sedeži in z okrog 60 skupnimi ležišči. Neke pomisleke je imela solčavska krajevna skupnost. Odbor društva je naprosil za posredovanje Gustlja Lenarta, sekretarja ZK za Solčavo in Luče.

Dne 24. februarja 1977 se je vršil skupni sestanek glede lokacije.

Dne 14. aprila 1977 je dal svoje soglasje še sanitarni inšpektor v Mozirju. Nato je šele dala soglasje občina, vendar ji je moralo društvo predložiti še izjavo o lastništvu sveta za gradnjo.

Za nadzorstvo pri gradnji je odbor določil Eča Jurharja.

Delo se je zavleklo v leto 1980. Obračunska ocena je znašala 7 milijonov. Vsekakor bo nanjo vplival tudi padec valute.

Važna postojanka je bil *dom na Korošici*. V šestdesetih letih ga je pogodbeno upravljal Roman Poljanšek, ki je na svoj račun oskrboval tudi točilnico v Podvolovljeku, ki jo je bilo društvo zgradilo, da krije nujni primanjkljaj na Korošici. Pozneje na Korošici ni bilo rednega vodstva. Društvo si je pomagalo s študenti. Blanka Matičič je leta 1972 tako skrbno poslovala, da ji je odbor 15. decembra 1972 obljubil mesečno štipendijo 800 din, kadar bo od junija do oktobra delala. Dom je doživel večjo adaptacijo leta 1936 po načrtih Mirka Megliča, za opremo pa po načrtih Herberta Drofenika. Po vojni so bila izvršena večja popravila leta 1959 in 1960. Tedaj so uredili predvsem vodovod, umivalnico in pralnico ter streho.

Leta 1970 je društvo pričelo pripravljati večjo adaptacijo. Izdelani so bili načrti in predloženi Planinski zvezi s prošnjo za dotacijo iz sredstev, ki jih je republiški izvršni svet dodelil Planinski zvezi za obnovo visokogorskih postojank. Načrt in dotacije sta bila odobrena. Dela je prevzel podjetnik Vinko Jordan in so se zavlekla do leta 1973. Naravnost neverjetne so bile težave z donosom gradbenega materiala in opreme. Požrtvovalni oskrbnik se je zelo trudil, da je to uspelo. Nesebično so pomagali delavci Gozdnega gospodarstva, ki so po svojem dnevnem delu prenašali deske, cement, apno itd. iz Podveže do Korošice. Na pomoč so prišli tudi člani alpinističnega odseka in Gorske reševalne službe in učenci višjih razredov osemletke v Lučah, ki so ob športnih dneh pomagali nositi material.

Leta 1973 je bil Jordan z obnovo gotov. Odbor se je odločil, da bo na Korošici obhajal 80-letnico društvene in zvezine ustanovitve. Mozirska občinska skupščina je to praznovanje vključila v svoj občinski praznik.

Oskrbnik je bil še nadalje Roman Poljanšek. Ko je prišel enkrat pozimi z gospodarjem dr. Jožetom Četino na Korošico, sta ugotovila da je v dom nekdo vdrl in napravil znatno škodo.

Frischaufov dom na Okrešlju je bil premajhen zaradi stalnega naraščanja izletniškega turizma. Okrešelj je dobival bolj in bolj značaj turističnega podaljška Logarske doline. Zaradi vencev gora, ki ga obdajajo, je postajal bolj in bolj znan kot plezalni vrtec med domačimi in tujimi alpinisti. Sezona se je zadnji čas podaljšala zaradi pomladanskega smučanja.

Oskrba postojanke je postala vedno težavnejša, kajti bilo ni nosačev za tolikšno količino potrebnega materiala, vendar je Gozdno gospodarstvo Nazarje pod vodstvom direktorja inž. Koziča društvu omogočilo, da je zgradilo tovorno žičnico.

V letu 1963 se je začela elektrifikacija doma, pri tem je pomagala skupina prostovoljcev iz EMA.

Za postojanko se je zelo brigal gospodar Vili Svet, ki je vodil vsa dela. Andrej Šlebir je pa bil vesten oskrbnik. Na spomlad 1964 pa ni bilo osebja, cesta je bila zasnežena. Oskrbniku je pomagal rešiti situacijo alpinistični odsek.

Bife *Rinko* (Orlovo gnezdo) je društvo zgradilo leta 1968. Upravo je izročilo najprej Slapniku, nato pa Nadi Maličnikovi.

V počitnicah sta se pri društvu zaposlila tudi Slapnikova sinova Boris in Dušan. Anici Gradnikovi je pa društvo dalo leta 1974 štipendijo, da je mogla študirati na gospodinjski šoli.

Ker ni bilo mogoče dobiti ljudi, je moralo društvo leta 1972 dati Okrešelj v pavšalni zakup Izletniku za zakupnino 25.000 din in proti obvezi, da bo zakupnik poravnal vse obveznosti do Planinske zveze in Gorske reševalne službe.

Leta 1972 je društvo obnovilo staro karavljo na Okrešlju za potrebe Gorske reševalne službe.

Mladinski odsek je bil delaven kakor dotlej. Vsake počitnice je imel planinsko šolo, navadno na Okrešlju, kjer je imel priliko študirati zanimivo planinsko floro in favno (rastlinstvo in živalstvo). Odsek je prirejal tudi tekme in pohode, zlasti po poteh XIV. divizije in Celjske čete. Leta 1976 so mladinci dobili nalogo, da očistijo Okrešelj in Logarsko dolino. Vadili so se tudi v plezanju, vendar so morali biti pri tem oprezni, vživeti so se morali v zavest, da je človeško življenje dragoceno.

Gorska reševalna služba je vršila svoje delo v skladu s predpisi vrhovnega vodstva, ki je bilo pri Zvezi v Ljubljani. Celjski skupini Gorske reševalne službe je pripadalo ozemlje, v katerem so bila področja: Menine, Korošice, Okrešlja, Olševe, Raduhe, Mozirske (Golte), Kamnika — Prevalj. Obveščevalnih točk je bilo 15, reševalni material je imel 9 točk. Glavne postojanke so bile: Celje, Solčava, Korošica, Okrešelj. Središčna postojanka je bila v Celju, imela je 18 aktivnih članov in 7 pripravnikov. Med člani so bili 4 zdravniki. Med njimi sta bila dr. Herbert Završnik (do odhoda v Rogaško Slatino) in dr. Jože Četina (ki je še danes vodilni zdravnik službe in redno obiskuje tudi mednarodne sestanke reševalne službe, ki so vsako drugo leto v Innsbrucku). Med ostalimi člani so 3 instruktorji, Izrednih članov je pri centrali 9. Člani manjših društev so po vsej Savinjski dolini. Stalne skupine reševalcev so v Celju, Šoštanju, Mozirju, Lučah, Solčavi.

Služba prireja redno tečaje za svoje člane. Leta 1972 so priredili za njene potrebe bivšo karavljo na Okrešlju. Telefonska zveza sega preko Logarske doline do Okrešlja, Klemenškove jame in Korošice.

Leta 1972 je obhajala Gorska reševalna služba 60-letnico centrale in 42-letnico postaje v Celju. Proslava je bila v Lučah pod pokroviteljstvom predsednika mozirske občinske skupščine.

Izredno bogata je bila delavnost *alpinističnega odseka.* Tu podajam v nekoliko zgoščeni obliki prikaz, ki ga je leta 1977 podal na društvenem občnem zboru vodilni član odseka Ciril Debeljak.

V zvezi s tem pa prehajam k navedbam o poznejših velikih odpravah (v Ande, na Norveško).

Alpinistični odsek je sporazumno s predsednikom Orlom že leta 1946 ustanovil komaj šestnajstletni Ciril Debeljak. Izprva je bila vnema med mladino zelo velika, pozneje je pa popustila, na to sta vplivali tudi dve veliki planinski nesreči. Število članov je zdrknilo na 10. Vendar so

preplezali severno steno Triglava v slovenski in nemški smeri, poleg tega tudi raz Dedca, bili so v Centralnih Alpah in Dolomitih (Velika Cina in Civeta) in celo v Himalaji (Trisuli — 1962, Kangbačen — 1965), doma so pa preplezali vzhodno steno Ojstrice, Štajersko in Malo Rinko. Stopnja vzponov je začela hitro rasti. Leta 1971 jih je bilo 138, leta 1972 — 195.

Po teh uspehih so sprejeli za člane 9 pripravnikov, imeli so plezalno šolo, na Okrešlju so uredili sobo, ki je poleti bila odprta samo njim, pozimi so pa sami poskrbeli, da je bila segreta, bivak pod Ojstrico je sicer začel propadati, zato pa je bila dobro oskrbovana koča na Klemenškovi jami. Sedem mladih je prevzela gorska reševalna služba.

Leta 1973 je štel odsek že 120 ljudi. To leto so bili na Kleku in v Paklenici (Velebit), v Dolomitih in v Franciji, kjer sta bili posebno težki steni v Tour Ronde in E' d' Argentière. Vseh vzponov je bilo 318, med njimi jih je bilo IV.—VI. stopnje 34.

Leta 1974 je bilo 355 vzponov, od njih jih je bilo precej VI. stopnje. Zimski prvenstveni so bili vzponi Modec — Režek v Turski gori in Dušanov steber v Mali Rinki, izredne letne smeri so bile: Strelčeva peč, Planjava, Turska gora, Rinke. Odprava v Dolomite je dala nekaj izrednih podvigov: Mazzurand v Veliki Cini, Rumeni raz Male Cine, Diretissima v Punta Fridi, Vecio Zacario v Cassin v Picolissimi ter smer Cassin — Rati v Zapadni Cini. En član se je udeležil odprave na Kavkaz, kjer je plezal smer Kinsitskega v Pik Ščurovskem. Vsi ti vzponi so bili VI. stopnje, med njimi je bilo več odličnih ponovitev.

Leta 1975 je štel odsek 25 članov in pripravnikov. Vzponov je pa bilo 409. Med jugoslovanskimi alpinističnimi odseki je zavzel celjski 3. mesto. To leto je bilo 11 prvenstvenih vzponov. Najpomembnejši so bili: Sandy Visiak v Triglavu, varianta v Travniku, Kamniška smer in Rumena zajeda v Koglu v Kamniških Alpah, Bohinjska smer in Čopov steber v Triglavu, Spominska smer v Ojstrici, Ljubljanska, Misuraška in Brahmova smer v Aniča Kuku, Perčičev steber v Vežici in Beli raz Dedca.

Drugi prvenstveni vzponi: Beli raz Rjavčkega vrha, Centralna v Turski gori, Direktna v Strelčevi peči, zimska Debeljakova v Mali Rinki, Direktna v Mrzli gori, Beli raz Dedca in Debeljakova varianta Igličeve v Mali Rinki.

Leta 1976 je bilo 756 vzponov, kar je nekaj izjemnega v zgodovini alpinizma v Sloveniji. Vzponi so bili od II. do VI. stopnje, med njimi je bilo 35 letnih in 6 zimskih prvenstvenih ter 14 zimskih plezalnih vzponov. Med prvenstvenimi vzponi so bili: celjska smer v južni steni Punta Fride v Dolomitih, Propeler v Aniča Kuku v Paklenici, celjska smer v Kuku, prečenje sten Križa v Rinki. Med zimskimi novimi smermi so posebno pomembne: pustna smer v Mrzli gori, celjski steber in Cicova peč v Mrzli gori.

Samostojne odprave:

Klek — 20.—30. maja, 4 plezalci, 12 vzponov, od tega 3 vzpona VI. stopnje.

Paklenica — 25.—28. aprila ter 26.—30. novembra, skupina 15 plezalcev, ki so ponovili 20 smeri, od tega jih je bilo V. in VI. stopnje 13.

Dolomiti v Italiji — v skupini Treh Cin od 21.—28. avgusta, 11 plezalcev. Preplezali so 37 smeri, tri diretissime v severnih stenah Velike in Zapadne Cine, med njimi spominsko francosko, ki spada med najtežje v Evropi in ima oceno VI A4, prvo slovensko ponovitev Eggerjeve v Mali Cini ter Saške superdiretissime v Veliki Cini. Tako uspešne ekipe, ki je bila sestavljena od članov in pripravnikov, pod stenami Cin še dotlej ni bilo. Tako je ugotovil kronist Alpinističnih novic v ljubljanskem Delu.

Francoske Alpe — 24.—31. julija, 6 plezalcev. Preplezane smeri: prečenje Mont Blanca, severni greben Aig' du Peigne, angleška smer v Aig' du Blatier, Rebuffajeva smer v južni steni Midija, nočni vzpon v Gervassutijevem ozebniku Mont Blanca in Santinelle Rouge v Brenvi. Tempo teh vzponov z izredno kratkim časom je pokazal vrednost in kondicijsko pripravljenost celjskih navez.

Odprava v Wilder Kaiser — 26.—31. julija, 4 plezalci. Preplezane smeri: severni raz Predigstuhla, Schüle — Diem, Lacner — Langer v zahodni steni Predigstuhla, Griesnerjev kamin v Mitterkaiserju, Dülferjeva smer v Fleischbanku in kamini Klammer v Totenkirchlu. Smeri od IV. do VI. stopnje preplezane v dežju in spolzki skali. Odprava je bila oglednega značaja, ker je odsek nameraval še isto leto v to znano gorsko skupino z močnejšo postavo.

Grossglockner — 20.—26. julija, 13 plezalcev. Opravljen ledeniški tečaj na Pastirici (Pasterzen) ter vzpon na vrh. Namen tečaja je bil vzgoja mladih v letnem plezanju in spoznavanju kombiniranih stenskih razmerij.

Julijske Alpe, važnejše smeri z oceno V. in VI. stopnje: Aschenbrenner v Travniku, JLA v Šisah, raz Jalovca, direktna in skalaška v Špiku; v Triglavu pa: Čopov steber, Peternelova, Skalaška in Prusik — Šalajeva smer.

Savinjske Alpe, smeri V. in VI. stopnje. Vse smeri v Koglu, Lahova in Hunikova v Vežici, vse smeri v Dedcu, vse smeri v Ojstrici, vse smeri v Štajerski Rinki (tudi prva ponovitev Golubove), smer svedrov v Štruci in steber Križa.

Odsek je štel 16 članov (med njimi 11 aktivnih plezalcev) 12 pripravnikov (med njimi 8 aktivnih plezalcev) in 11 tečajnikov, skupaj 39 sodelavcev.

Franc Čanžek je zbral pri točkovanju za kategorizacijo najvišje število točk v Sloveniji; mladi Franček Knez je kot posameznik nabral najvišje število vzponov v enem letu — 76. Plezal je torej vsak prosti dan v letu, v najtežjih smereh doma in na tujem, dobil pa je za to od odseka povrnjenih 15 voženj v hribe in nazaj. Preplezane so bile najtežje smeri v naših Alpah, ki so poprej že mnoge odbile.

Odsek je imel redne tedenske sestanke s predavanji in pomenki. Plezalna šola je bila vsako leto. Oskrboval je transport materiala, skrbel za ogrevanje zimske sobe na Okrešlju, v omarici v Stanetovi ulici je nameščal razglase in objavljal vesti v Alpskem kotičku v Novem tedniku.

Predsednik je bil Ciril Debeljak, namestnik Janez Črepinšek, tajnik Cvetka Zevnik, gospodar Franc Čanžek, zadolženca za evidenco kartonov

za kategorizacijo Marjana Šah in Fanika Reberčnik, zadolženec za zimsko sobo na Okrešlju Vlado Prevolšek, za bivak pod Ojstrico Greka Kramer in Igor Gomze.

Od TKS (Telesno-kulturne skupnosti) je leta 1976 odsek prejel 54.000 din. Nekaj je dalo Planinsko društvo Celje, nekaj Toper in nekaj Planinsko društvo Rimske Toplice. Mnoge izdatke so krili člani sami.

Leta 1977 sta se 2 kandidata pripravljala za odpravo na Mont Everest, ki je sledila leta 1979, en član je pa tik po občnem zboru leta 1977 odšel z odpravo, namenjeno na vrh Gašebrun (8068 m) v Karakorumu.

Načelnik je po svojem dolgem poročilu, katerega bistva sem tu podal, prosil za razrešitev — po 30 letih dela in 700 plezalnih vzponih, vendar je še bil potreben pri pripravah za odpravo v južnoameriški Peru.

Kakor je znano, se ob zahodni obali Južne Amerike vlečejo od severa proti jugu visoki Kordiljeri (ali Andi). Tik ob morju so Zahodne, na vzhodni strani (ob brazilski in bolivijski meji) pa Vzhodne Kordiljere (Cordiliera occindental in Cordiliera oriental).

V sklopu teh dveh dolgih, dolgih slemen je nekaj krajših. Med njimi so v sklopu Zahodnih Kordiljerov Beli Kordiljeri (Cordilliera Blanka). V teh Kordiljerih je gorska skupina Huascaran z najvišjim vrhom 6768 m. Glavno mesto Lima je ob morju. Potnik, ki hoče iz Lime v območje Huascarana, se najprej pelje preko slemena na planoto, kjer se obrne proti severu v dolino po kateri teče gornji Marañon, po tej dolini prispe pod skupino Huascaran.

Odprava za ta veliki podvig se je začela v decembru 1977. Pokroviteljstvo je prevzela občinska skupščina. Sestavil se je pripravljalni odbor, ki ga je vodil podpredsednik Ašič, v pomoč mu je bil tudi Aleš Ilc. Strokovno-tehnični svetovalec je bil Ciril Debeljak. V odboru so še bili Janez Lenasi, Mile Zupančič, Dušan Gradišnik, Miran Kršmanc, Franc Gazvoda.

Proračunski stroški so bili določeni z vsoto 400.000 din. Priprave so trajale 5 mesecev (dokumentacija, devize, transport hrane). Popolno oblačilno opremo je izdelal in poklonil Toper, zdravila je dala lekarna.

V Limi so bili pripravljeni na usługo: naš konzul Kalčič, limska sekcija kluba Club Alpino Italiano s svojim predsednikom Salvettijem.

V sestavu odprave so bili: Franc Čanžek, 30 let, mizar, predsednik; dr. Jože Četina, zdravnik, 51 let, podpredsednik; Janez Črepinšek, 23 let, grafičar v Aeru; Mišo Čulk, 24 let, rudnik in elektrarna Velenje; Franček Knez, 23 let, avtoličar v EMU; Aco Pepevnik, 19 let, trgovski pomočnik, Šentjur; Jože Zupan, 24 let, trgovski pomočnik, Kovinotehna.

Odprava je bila na poti v maju in juniju 1978. Z avionom je preko Zedinjenih držav dospela v Limo. Srečno je dospela pod Huascaran. Izvedla je več vzponov. Trije člani so rabili zdravniško in prehodno bolniško pomoč. Sicer so se pa srečno vrnili. Vsi so poročali o svojih doživetjih med odpravo v Planinskem vestniku, najobsežneje zdravniški svetovalec in pomočnik ter hkrati plezalec dr. Jože Četina, ki je po povratku obsežno pisal v celjskem Novem tedniku in nato še v Planinskem vestniku.

Bilo je bogato doživetje in ploden planinski podvig. Že v naslednjem letu (1979) srečamo udeležence kot plezalce v naših gorah in tudi o tem so kot dopolnilo poročali v Planinskem vestniku.

Že leta 1979 so celjski alpinisti mislili na nov velik podvig. Odločili so se na Norveško. Dobro so se pripravili. Doma so se preskrbeli s hrano in materialom, kajti vedeli so, da so cene na Norveškem astronomske.

V odpravi so bili alpinisti in alpinistke (nekateri med njimi so bili že v Andih): Dušan Glažar (vodja), Franc Čanžek, Janez Črepinšek, Aleš Dolžan, Bojan Šrot, Aleš Stopar, Aco Pepevnik, Brane Povšek, Stojan Verdnik, Marjana Šah in Meta Meh, skupaj 11 oseb. Na pot so odšli 15. junija. Skozi Avstrijo, Nemčijo in Dansko so se vozili s starim kombijem in Peugeotom. Šoferja sta jih srečno pripeljala do danskega Frederikshavena. Od tam jih je trajekt prenesel v švedski Göteborg. Od tod jih je vlak prepeljal do norveškega Osla in dalje skozi Dombas v dolini Gutbrandstal, od koder teče manjša reka proti fjordu Romsdal, v katerega se pri mestu Andalsnes izliva.

Tu se fjord globoko zareza v kopno, obdaja ga pa gorsko sleme Romsdal, v katerem je več značilnih blizu 2500 m visokih gor z zelo strmimi stenami. Odprava si je tabor postavila med stenama Tröllting in Ramsdalhom. Bila je megla in deževalo je. Na lepše vreme so tam čakali že Finci in Amerikanci. Vendar so se naši alpinisti v raznih smereh dvignili v stene, pri čemer so ugotovili, da so krhke in polzke. Plezali so več dni. Žrtev niso imeli. Z bogatimi doživetji so se vrnili domov, hvaležni našemu konzulu Ivanu Andrejašu, ki jih je podprl tako finančno kakor organizacijsko.

(Po članku Cirila Debeljaka v Novem tedniku, 31. julija 1980, str. 30.)

Dve proslavi

Leta 1968. Ob 75-letnici ustanovitve matičnega društva in Savinjske podružnice. Obojna proslava je bila v Logarski dolini. Priprave je izvedlo celjsko Planinsko društvo. Njeni člani so si razdelili nalogo za pripravo.

Na Logarjevem travniku, 1 km pred domačijo, so uredili tabor, pripravljen, da sprejme okrog 1.500 udeležencev, ki bi hoteli tu preživeti kak dan ali več.

Za proslavo sta bila določena sobota 3. in nedelja 4. avgusta. Sobota je bila določena za kulturne prireditve in zabavo. Bilo je lepo, čeprav je hudo nagajalo slabo vreme.

Nedeljske proslave se je udeležilo okrog 800 ljubiteljev gora. Prišli so iz vseh krajev naše domovine, prispele so tudi delegacije planinskih organizacij iz Sovjetske zveze, Čehoslovaške, Italije, Nizozemske, Avstrije in od drugod.

V nedeljo se je začelo slavnostno zborovanje ob 10. uri. Po otvoritvi je gledališčnik Pavle Jeršin prebral poziv, s katerim je Slovenski narod leta 1893 povabil ljudi na zbor, na katerem so ustanovili Slovensko planinsko društvo.

Nato so sledili govori. Predsednik občinske skupščine Jože Doberšek, je pozdravil zbor v imenu občine Mozirje in vseh prebivalcev Gornje Savinjske doline, dr. Marijan Brecelj je govoril v imenu Planinske zveze Jugoslavije, dr. Miha Potočnik pa v imenu Planinske zveze Slovenije. Vsi trije so ocenili pomen Planinske zveze in njenih društev, med njimi zlasti tudi celjskega, za naš narod, za njegov razvoj in kulturni napredek celote in posameznikov.

Ob zaključku proslave je članica Slovenskega ljudskega gledališča iz Celja recitirala verze, spominjajoče na delovanje Zveze in društva. Moški pevski zbor iz Kamnika je zapel, železničarska godba iz Maribora je pa zaigrala.

Med številnimi gosti so bili: predsednik ljudske skupščine Slovenije Sergej Kraigher, podpredsednik izvršnega sveta dr. Franc Hočevar, predsednik gospodarske zbornice Jugoslavije Tone Bole in drugi. Ob zaključku so poslali pozdravno pismo predsedniku Titu.

Nato se je razvilo še rajanje, izražajoče lepa in vzvišena čustva, ki so jih vzbujale ure, prebite v prekrasnem domačem planinskem svetu.

Drugo tako slavje je bilo avgusta 1973 ob otvoritvi obnovljenega Kocbekovega doma na Korošici.

TURISTIČNO DRUŠTVO CELJE
CELJSKA TURISTIČNA ZVEZA

Leta 1941 je okupator prekinil delovanje društva in mu zaplenil vse premoženje. Takoj po osvoboditvi je društvo spet pričelo z delom. Predsedoval je *Anton Lečnik*, tajnik je bil *Mario Šubic*, sin nekdanjega predsednika društva Iva Šubica, odborniki pa so bili *Slavko Zorko, Lojze Rihteršič, Adolf Sadar, Jože Pelikan, Viktor Godnik* in še nekateri drugi. Dne 5. septembra 1945 je bila v Celju turistična konferenca, dne 9. oktobra pa je bil ustanovni zbor celjske podružnice Turističnega društva Slovenije, ki sta se ga udeležila kot delegata osrednjega odbora Joško Sotler in Hugo Weiss. Za predsednika je bil izvoljen *Zmago Likar;* ko je naslednje leto odšel iz Celja, je prevzem predsedstvo *Adolf Sadar*, od leta 1950 dalje pa je bil *predsednik Riko Presinger*. V prvih povojnih letih se društvo ni moglo prav razživeti, čeprav je storilo marsikaj za obnovo celjskega turizma. Novo in uspešno razdobje se je začelo leta 1952, ko je bil za predsednika izvoljen *Rado Jenko*, za tajnika *Slavko Zorko*, za gospodarja *Lojze Rihteršič*, za blagajnika *Viktor Godnik*, za odbornike pa *inž. Blaž Pristovšek, prof. Zoran Vudler, Rudolf Pibrovec, Stojan Holobar, Jože Pelikan, Slavko Zorko, Riko Presinger, Slavko Kukovec, Cvetko Ščuka* in še drugi marljivi javni delavci, od katerih najdemo nekatere še danes v upravnem odboru. Na naslednjih občnih zborih je bil spet izvoljen za predsednika Rado Jenko, pa tudi odborniki so se le postopoma menjavali. Leta 1972 je občni zbor izvolil za predsednika *Marjana Ašiča*, za podpredsednika *prof. Zorana Vudlerja*, ki vsa leta društveno dejavnost tudi operativno vodi, poleg starih več novih odbornikov, *Rada Jenka pa za častnega predsednika.*

Društvo je v prvi vrsti skrbelo za olepšavo mesta. Med drugimi so obnovili Vodni stolp ter sodelovali pri raznih obnovitvenih delih v mestu. Posebna komunalna komisija, ki ji je predsedoval Vinko Steiner, je dvakrat na leto obhodila vse mesto, nato pa s posebnimi pismi opozorila vse lastnike hiš in drugih pritiklin, kjer je opazila nepravilnosti. Večinoma je pri tem uspela.

Društvo je tudi občinsko skupščino opozarjalo na nepravilnosti. Tudi to je bilo koristno. Vsako leto je društvena komisija ocenjevala najlepša okolja hiš, balkonov, okęn, vrtov s cvetlicami in podelila eno zlato, dve srebrni in več bronastih vrtnic, ki jih je izročila skupaj s pismenimi priznanji na veliki javni turistični prireditvi. Več let je društvo vzdrževalo izletišče na Gričku, nekaj let pa tudi Mlinarjevega Janeza.

Posebno skrb je društvo posvečalo Staremu gradu. Ni ga samo očuvalo, da ni nadalje propadal, ampak je tudi skrbelo za lažji dostop in prijetnejši izgled. Takoj po vojni je zasulo lijake, ki so jih povzročile bombe na njegovem dvorišču. Nato je popravilo dohode, da je bil Stari grad že leta 1946 dostopen. V naslednjih letih je zavarovalo obzidje, ki je že močno razpadalo. Na Friderikovem stolpu so popravili vse vogale, iz katerih je bilo iztrgano rezano kamenje. Mestoma je moralo to napraviti tudi na palasu. To delo je po naročilu društva izvršilo podjetje Beton. Vsa druga dela je opravila lastna gradbena ekipa, ki jo je vodil stavbni *mojster Bincl*, nadzoroval pa pokojni dolgoletni društveni gospodar Alojzij Rihteršič. Kasneje je društvo zgradilo še stopnice kot dostop z osrednjega dvorišča k stanovanjskemu delu gradu in k palasu. S svojo gradbeno ekipo je po načrtih *Iva Kovačiča* v bivšem glavnem stanovanjskem poslopju (palasu) zgradilo tudi gostinski objekt, ki je začel obratovati leta 1957. Na pobudo zaslužnega društvenega delavca, *mojstra Pelikana*, je zgradilo tudi Pelikanovo pot, ki je dobila mojstrovo ime; je sicer nekoliko bolj strma od prejšnjih poti, toda mnogo krajša in slikovita. Vsa leta je društvo skrbelo za to izredno postojanko, ki je imela leta 1979 že nad 160.000 obiskovalcev, od teh tudi precej inozemcev. Grad je odprt vse leto, Friderikov stolp pa od aprila do novembra. Za red in čistočo ter za Friderikov stolp je 20 let skrbel vestni sodelavec *Rudolf Kumar*, od leta 1978 dalje pa *Tone Jezernik*. Leta 1967 je društvo izvedlo generalno adaptacijo gostišča. Nadzidalo je prvo nadstropje in mu dodalo streho. Načrte za ta dela je napravil *inž. arh. Janko Hartman*. Pred tem so odprli velika okna na zapadni strani in ustvarili prekrasen pogled iz gostinskega prostora na Celje. Gostinski prostor so povsem na novo opremili. Dela je izvršilo *Zidarstvo Pilih s svojimi kooperanti*. Dne 8. marca 1968 je obnovljeno gostišče začelo znova poslovati. Vsa dela, izvršena dotlej, so društvo stala več deset milijonov. Do obnove je gostišče poslovalo kot samostojna gospodarska organizacija. Po obnovi ga je društvo vodilo v lastni režiji, in sicer uspešno. Ko pa predpisi tega niso več dovoljevali, ga je društvo dalo v najem najboljšemu ponudniku, podjetju Merx, ki gostišče še danes upravlja. Sicer se pa društvo skrbi za Stari grad ni odreklo. Leta 1969 je ustanovilo posebno komisijo pod predsedstvom *kustodinje prof. Moškonove* z nalogo, da zbere gradivo in uredi na

Starem gradu majhen muzej. Istega leta je izvolilo poseben gradbeni odbor, ki mu načeljuje *Slavko Kukovec*. Do leta 1975 je samo društvo skrbelo za Stari grad, s tem letom pa se je vključil v sistematična sanacijska dela celotnega grajskega kompleksa celjski Zavod za spomeniško varstvo pod vodstvom *prof. Anke Aškerc* in *dr. Ivana Stoparja*. Leta 1980 bo cesta na Stari grad predvidoma asfaltirana tudi v zgornjem odseku, kar bo obisk še povečalo.

Pomemben je delež društva tudi na drugih področjih, predvsem pri pospeševanju turizma. Od leta 1952 do 1980 so izdali okoli 400.000 izvodov prospektov, 5 mestnih načrtov, 90.000 razglednic. Leta 1961 je začelo društvo izdajati svoje glasilo Lepo mesto, ki izhaja brez prekinitve in obravnava najrazličnejše probleme, ki se tičejo turizma ter mesta in njegovih prebivalcev. Leta 1965 je društvo ustanovilo turistični urad, ki daje informacije, prodaja publikacije in spominke itd. Pridno skrbi za vodstvo po mestu. Društvo prireja strokovno vodene izlete po domovini in inozemstvu, nadalje turistična predavanja, zabavne in kulturne prireditve, a tudi gledališke in glasbene ter športne prireditve. Od ustanovitve do leta 1980 je društvo organiziralo nad 200 prireditev in predavanj. Sedem let je uspešno pripravljalo poletne prireditve, ki jih je kasneje prevzela poklicna ustanova. Med društvenimi prireditvami omenimo vsakoletni turistični teden in valčkov večer, ki je najbolj kvalitetna in največja družabna prireditev v Celju.

Društvo sodeluje s *Celjsko turistično zvezo*, ki je bila ustanovljena leta 1954 in skrbi za skladno delovanje vseh turističnih društev (27) na širšem celjskem območju ter sodeluje v turistični propagandi in informacijski službi. Zveza izdaja od leta 1968 dalje svoje glasilo *Turistične objave*, vsako leto pa svoj *Turistični koledarček — informator*. Doslej je izdala že 19 propagandnih publikacij v skupni nakladi nad 1,000.000 izvodov.

Poleg Turističnega društva Celje je treba omeniti še Celjsko turistično zvezo, ki združuje 27 turističnih društev in Občinsko turistično zvezo Mozirje. Društva so (v oklepaju je navedeno število članov): TD Bistrica ob Sotli (62), TD Braslovče (124), TD Celje (915), TD Dobrna (163), TD Frankolovo (87), TD Jurklošter (31), TD Kozje (72), TD Laško (284), TD Planina (50), TD Podčetrtek (66), TD Prebold (91), TD Rimske Toplice (62), Rogaška Slatina (414), TD Strmec (43), TD Šempeter (118), TD Šentjur (46), TD Šmarje (62), TD Šoštanj (31), TD Velenje (154), TD Vransko (61), TD Vojnik (114), in TD Žalec (26), na območju Gornje Savinjske doline pa: TD Gornji grad (130), TD Ljubno (90), TD Mozirje (170), TD Luče (130) in TD Solčava (40).

Tako združuje Celjska turistična zveza vsega skupaj 27 društev s 3.646 člani.

Društvena turistična dejavnost je dobro organizirana, v razvoju turizma na celjskem območju pa je odigrala vidno vlogo.

Leta 1960 je Turistično društvo začelo izdajati svoje glasilo *Lepo mesto*, ki budno spremlja našo kulturno sedanjost, se ozira tudi na preteklost in bo za bodoče rodove važen zgodovinski vir.

HORTIKULTURNO DRUŠTVO

Hortikulturno društvo je rodila težnja po združitvi s prirodo in uživanju njenih lepot. *Društvo je nastalo dne 15. novembra 1961.* Tedaj se je v eni izmed sob občinskega ljudskega odbora zbrala množica povabljenih z namenom, da društvo ustanove. Do konca so ostali: Ludvik Dermol, Franc Korber, Ivan Šešlar, Ivan Zupan in Janko Prislan, ki so se kot pripravljalni odbor dogovorili glede okvirnega programa društva in glede osnutka njegovih pravil.

Po štirih sestankih so sklicali ustanovni občni zbor na dan 25. aprila 1962. Tedaj so že imeli prijavljenih 45 članov, vendar na občni zbor niso prišli vsi.

Izpočetka je šlo težko. Število članov je le polagoma raslo. Ko so pa ljudje videli, da društvo pridno in smotrno dela, so pristopili.

Leta 1964, ko je bil drugi občni zbor, je imelo društvo že 200 članov.

Do danes, po petnajstih letih, je evidentiranih članov 748. Med njimi je znatno število pravih ljubiteljev vrtov in rož. Nad 400 članov je že prekoračilo 50. leto, med njimi jih je bilo 32 rojenih pred letom 1900.

Med člani je 73 še aktivnih ali upokojenih vzgojiteljev, kar je gotovo razveseljivo dejstvo. Vzgojitelji se še niso odrekli ljubezni, ki jih je v preteklosti tako intenzivno vezala na sadjarstvo, vinogradništvo in vrtnarstvo.

V petnajstletnem razdobju je društvo organiziralo 70 večerov, na katerih se je zbralo 3.870 poslušalcev. Predavatelji so se trudili, da dado poleg estetskih užitkov svojim poslušalcem tudi praktične pobude.

Zelo uspešne in poučne so bile tudi številne društvene ekskurzije po domovini in tujini. Bile so redno povezane s kako hortikulturno ali podobno znamenitostjo. Društvo je tudi redno skrbelo za dobro strokovno vodstvo.

Udeleženci potovanj so videli in doživeli Nizozemsko, Grčijo, Španijo, Rim — Neapelj ... Obiskali so razstave doma in v tujini; v Mariboru, Zagrebu, Cerkljah, Ljubljani, Jesenicah, v Gradcu, Tullnu, Locarnu, Genovi, Padovi itd.

Vseh izvedenih potovanj je bilo 80 — 46 doma, 34 v tujino s 5.355 potniki. Kdo se je udeležil kakega društvenega potovanja, se ga spominja s priznanjem in zadovoljstvom.

Vsa potovanja so bila organizirana s sodelovanjem Izletnika, ki je dajal na razpolago avtobuse. Dolgih pet let je bil glavni pobudnik in vodja teh potovanj Franc Budin.

Društvo je pa tudi dajalo pobude za neposredno delo v vrtu. V ta namen je večkrat priredilo ogled zelenic, cvetličnih in drugih nasadov pri vrtnarski šoli v Medlogu, pri čemer so dajali obiskovalcem koristne napotke strokovnjaki: društveni tajnik Janko Prislan, zaslužni šolski upravitelj v. p., vrtnarski tehnik Franc Korber, bivši dolgoletni predsednik, vrtnarski tehnik Jože Benčina, sedanji predsednik, inž. Slavko Aleš, uslužbenec vrtnarske šole, inž. Tone Janžek, uslužbenec semenarne, in dr.

Hortikulturno društvo sodeluje z Zvezo turističnih društev v Celju in z raznimi sorodnimi društvi v bližnji in daljni soseščini.

Poleg posebnih nalog je občni zbor določil izdatno strokovno vrtnarsko pomoč Posočju.

Značilno je, da se je v petnajstletnem razdobju menjalo v upravi samo 44 oseb. Sedanja uprava šteje 20 članov v upravnem odboru in 3 v nadzornem odboru.

Dne 16. decembra 1976 izvoljeni člani upravnega odbora: inž. Slavko Aleš, uslužbenec vrtnarske šole; Rado Ambrož, uslužbenec Metke; Jože Benčina, vrtnarski tehnik; Franc Budin, trg. upokojenec; inž. org. dela Ludovik Dermol, Vrtnarstvo, Medlog; Ivan Fegeš, upokojenec; inž. Tone Janžek, uslužbenec semenarne; Franc Korbar, vrt. tehnik v p.; Rudolf Kranjc, upokojenec; Jožcia Motoh, učiteljica v p.; Karel Pokelšek, upokojenec; Janko Prislan, šolski upravitelj v p.; Ivan Šešlar, uslužbenec; Joško Šlander, pravnik; Ivo Umek, upokojenec; Mimica Volavšek, upokojenka; Jože Vovk, vrt. tehnik, vrtnarska šola; Milka Vovk, gospodinja; Ivan Zupan, upokojenec; Pavlina Žohar, upokojenka.

Nadzorni odbor: Joško Šlander, Ivan Šešlar, Jožica Motoh.

Med navedenimi so od ustanovitve društva v odboru: *Franc Korber, Janko Prislan, Ivan Šešlar, Ivan Zupan;* od leta 1966 je članica *Jožica Motoh;* od 1965 je pa član odbora *Franc Budin.*

GASILSTVO

Okrožni odbor OF je takoj po osvoboditvi poskrbel za obnovo gasilskih čet. Dne 15. junija 1945 so se po nalogu Narodne milice sestali predstavniki gasilskih društev Celja in vsega okrožja. Ustanovili so Gasilsko tajništvo Celjskega okrožja in mu določili za načelnika Karla Koštomaja. Dne 6. julija sta delo gasilskega tajništva prevzeli okrajno gasilstvo za mesto Celje in Celje-okolico. Vodstvo je imel izprva Dolfe Bervar (prvo leto kot referent, drugo leto kot okrajni gasilski poveljnik), nato pa Karel Koštomaj. Medtem so se konec leta 1947 izoblikovale tri gasilske zveze: Celje-mesto, Celje-okolica in Šoštanj—Mozirje.

Ljudska skupščina LRS je 19. maja 1948 izdala zakon o prostovoljnih gasilskih društvih. Občni zbori okrajnih gasilskih zvez so bili konec leta 1948. Prvi predsednik Okrajne gasilske zveze za Celje-okolico je Feliks Smola, poveljnik pa Franc Ravnak; prvi predsednik Mestne gasilske zveze Celje je bil Jože Kunej, poveljnik pa Pavel Javornik.

Ko se je okraj Celje-mesto kot mestna občina leta 1954 priključil okraju Celje sta se gasilski zvezi Celje-mesto in Celje-okolica združili v Okrajni gasilski zvezi Celje, v kateri je bilo vključenih 114 društev. Ko se je okraj Šoštanj priključil okraju Celje, se je na občnem zboru Okrajne gasilske zveze Celje 17. julija 1955 celjski okrajni gasilski zvezi priključila tudi bivša okrajna gasilska zveza Šoštanj, ki je imela tedaj 28 društev. Za prvega predsednika razširjene zveze je bil izvoljen Drago Komerički, za podpredsednika Miloš Volk, za poveljnika Tone Špes, za

njegovega namestnika Rudi Bovha, za sekretarja Franjo Mauer, za blagajnika Vinko Jordan, za vsako občinsko zvezo še po en član.

V tem času so nastale velike občine in na navedenem občnem zboru 17. julija 1955 so se oblikovale občinske gasilske zveze, izmed katerih je vsaka imela več gasilskih društev, z izjemo Planine, ki je imela samo eno društvo.

V letu 1956 je zvezna ljudska skupščina izdala zakon o varnosti pred požari. Na osnovi tega zakona je bil pri okrajnem ljudskem odboru ustanovljen sklad. To je bil organizacijski okvir za delovanje posameznih gasilskih društev. Že pred sprejetjem zadnjega zakona so gasilska društva okraja poleg manjših preizkušenj doživela izredno veliko preizkušnjo ob veliki poplavi, ki je prizadela Celje in dolinske dele občine v noči med 4. in 5. junijem 1954. Treba je bilo reševati ljudi, njihovo in družbeno premoženje. Na pomoč so prišla tudi društva iz sosednjih okrajev: Maribor, Kamnik, Trbovlje, Ljubljana, tudi iz Zagreba so poklicali na pomoč cisterno. V celoti je pri reševanju sodelovalo 1.734 gasilcev. Delali so več dni. Vodstvo je vršil poseben štab. Operativni vodja mu je bil Tone Špes, referent PLZ Franc Rigler, adjutanta Franjo Mauer in Tone Škorjanc, poverjenik za prehrano Dolfe Bervar in Konrad Mulej, člana štaba Mihael Jelen in Jože Kunej.

Poleg Celja sta bila prav posebno prizadeta Škofja vas in Vojnik. Tu je vodil reševalno akcijo Milan Klemenčič, podpredsednik Gasilske zveze Slovenije, z mariborskimi gasilci.

Okrajna gasilska zveza Celje je leta 1958 (o priliki občnega zbora 31. marca) združevala 11 občinskih zvez s 154 društvi in 5.597 člani. Društva so imela 122 gasilskih domov, 201 motorno brizgalno in obilo drugega orodja in opreme, ki pa je bila ponekod v takem stanju, da je bila potrebna zamenjave. To velja tudi za gasilska vozila in motorne blagajne. Strokovni vzgoji članov je Okrajna gasilska zveza posvečala posebno pozornost. Z ukinitvijo okrajev leta 1965 se je povečala skrb občinskih gasilskih zvez. Organizacijski okvir za gasilska društva se je torej menjaval in se je ustavil pri občinskih gasilskih zvezah, neposredno podrejeni Republiški gasilski zvezi.

Gasilsko društvo Celje mesto

je bilo treba po osvoboditvi na novo ustanoviti in organizirati. V resnici se je to zgodilo že med okupacijo. Dne 7. maja 1945 je pod vodstvom Filipa Čulka prevzelo javno službo. Prvo preizkušnjo je prestalo v noči med 9. in 10. majem, ko so gorela med Glazijo in Šlandrovim trgom z orožjem in municijo naložena motorna vozila. Tedaj je gorela tudi bivša rudarska šola (sedanji Elektro ob Mariborski cesti). Gasilci so požar pogasili, k sreči ni bilo žrtev. Potlej je pa bilo mesec za mesec polno intervencij. Društvo se je moralo izpopolnjevati glede ljudi in glede pripomočkov.

Društvo je imelo svoj sedež v poslopju Mestnega ljudskega odbora, bivšega magistrata, v levih pritličnih prostorih (kjer prireja zdaj Muzej

revolucije razstave). Gasilska shramba s stolpom je pa bila na dvorišču. Leta 1951 je MLO v neposredni bližini, v Zidanškovi ulici 13, zgradil na temelju dveh od bomb porušenih hiš novo hišo, v kateri je nastanil najbolj zaslužne člane društva. Te so v potrebi alarmirali z električnimi zvonci. S tem je odpadlo prejšnje alarmiranje s sireno, ki je često po nepotrebi vznemirjalo prebivalce. Leta 1953 so uvedli dežurno gasilsko službo. Dva plačana šoferja sta se menjavala vsakih 24 ur, alarmne električne zvonce po stanovanjih in delavnicah so pomnožili.

Maja, junija in julija 1955 so 8 gasilcev prostovoljcev namestili kot poklicne gasilce, ki so dopolnjevali moštvo prostovoljnih gasilcev. Sprejeti poklicni gasilci so tvorili osnovo poklicnemu gasilskemu vodu, ustanovljenemu s sklepom OLO 20. julija 1956. Število poklicnih gasilcev so pomnožili in poklicni gasilski vod leta 1958 preimenovali v Poklicno gasilsko četo. Prostovoljni gasilci, ki se niso vključili v poklicno gasilsko službo, so pripojili Gasilskemu društvu Gaberje (1958).

Poklicni gasilci so se v prostem času bavili tudi z izdelovanjem preprostejših gasilskih priprav in s popravilom tudi bolj sestavljenih. V starih prostorih je bilo za tako delo tesno. Položaj se je spremenil, ko je okrajni ljudski odbor od 1958 do 1961 na Dečkovi cesti zgradil sodoben gasilski dom s potrebnimi delavnicami. S svojim sklepom z dne 27. decembra 1961 je okrajni ljudski odbor poklicno gasilsko enoto preimenoval v Zavod za požarno varnost. V delavnicah zavoda so uspešno vršili servisno službo za gasilske priprave. Pod strokovnim vodstvom so se poklicni gasilci usposobili, da so lahko izdelovali tudi zapletene gasilske priprave: avtocisterne, prikolice, torbice za reševalne, vezalne in ventilne cevi itd. Popravili so doslej že več deset tisoč ročnih gasilnih aparatov, več sto motornih črpalk in karamboliranih vozil. Z mnogimi gospodarskimi organizacijami se je zavod dogovoril glede izvrševanja požarne varnostne službe in kontrole. V dogovoru z notranjo upravo je prevzel tudi prevoz ponesrečencev na cestah.

Ko je bil okraj ukinjen, je ustanoviteljske pravice in dolžnosti prevzela občinska skupščina. Vendar si del dohodkov ustvarja zavod z lastno delavnostjo.

Gasilsko društvo Babno

Ustanovljeno leta 1920 za vasi: Babno, Medlog, Ložnico in Lavo. Leta 1922 zgrajen dom na Janičevem. Med okupacijo se je v najstrožji ilegali izmenjavala v domu kurirska pošta. Po osvoboditvi — predsednik: Avgust Keblič, Franc Podjaveršek, Franc Dolinšek; poveljniki: Anton Fazarinc, Maks Anderlič.

Gasilsko društvo Celje okolica v Gaberju

Ustanovljeno leta 1912. Od občine je dobilo Gasilski dom. Po okupaciji so dobili gasilci dolžnosti tudi v Narodni zaščiti. V letih 1949—1950 so si na mestu starega v glavnem s prostovoljnim delom zgradili nov gasilski dom.

Po osvoboditvi — predsedniki: Franc Pušnik, Konrad Gologranc, Karel Koštomaj, Drago Komerički, Ivan Pasero; poveljniki: Konrad Gologranc, Jernej Šarlah, Anton Florič, Karel Koštomaj, Franc Jakše, Avgust Filip, Franc Ažman, Ivan Jurgec.

Gasilsko društvo Dobrna

Ustanovljeno leta 1895. Do leta 1953 prostori v zdravilišču. Leta 1953 je občina Vojnik dodelila stavbo, ki jo je društvo adaptiralo za gasilski dom.

Gasilsko društvo Ljubečna

Ustanovljeno leta 1950. Leta 1952 zgrajen gasilski dom. Predsedniki: Martin Koželj, Milko Cizej, Ivan Poklšek, Karel Videnšek, Ivan Svetec, Jožef Koželj, Stanko Leskovšek. (Na Ljubečni so ustanovili prvo društvo leta 1922, vendar se je zaradi finančnih težkoč leta 1937 razšlo).

Gasilsko društvo Lokrovec

Ustanovljeno leta 1947. V letih 1949—1953 večinoma s prostovoljnim delom zgrajen gasilski dom. Predsedniki: Ivan Stermecki st., Tone Oberžan, Ciril Kosmač, Ivan Stermecki ml., Martin Cokan, Drago Lipovšek; poveljniki: Jože Resnik, Martin Veternik, Ivan Stermecki st., Mihael Jelen, Ivan Stermecki ml., Slavko Velenšek, Stanko Jamnikar, Stanko Golavšek.

Gasilsko društvo Lopata

Ustanovljeno leta 1929 po prizadevanju Ivana Kranjca in še nekaterih požrtvovalnih gospodarjev. Leta 1932 dograjen gasilski dom. Danes (1971) predsednik: Mirko Lešnik, poveljnik: Jožef Pesjan.

Gasilsko društvo Ostrožno

Ustanovljeno leta 1946. V letih 1953—1956 zgrajen gasilski dom. Zaslužni člani in vodje — starejši: Karel Vedenik, Edo Gruber, Franc Rojnik, Jože Fidler, Jože Velenšek, Franc Dimec, mlajši člani: Vili Radič, Vili Gruber, Slavko in Franc Turnšek, Stanko Gaberšek.

Gasilsko društvo Prožinska vas

Ustanovljeno leta 1939. Leta 1947 zgrajen gasilski dom. Zaslužni člani in vodje: Franc Krajšek, Franc Ferenčak, Franc Oberžan, Anton Stojan, Alojzij Žnidar, Jožef Šumej, Jakob Plavštajner, Franc Lončar, Tomaž Kobalj.

Gasilsko društvo Socka

Ustanovljeno leta 1931. Gasilska shramba v graščinski hmeljski sušilnici. Med okupacijo delo zamrlo, po osvoboditvi obnovljeno. Zaslužni vodje po osvoboditvi: Maks Majcen, Karel Gorečan, Avgust Golob, Maks Škoflek.

Gasilsko društvo Strmec

Ustanovljeno leta 1907. Med prvo svetovno vojno zamrlo, nato obnovljeno. Leta 1912 zgrajen gasilski dom. Med drugo vojno zamrlo, nato ponovno obnovljeno. Predsedniki: Franci Gobec, Ivan Klinc, Jožko Pekošak.

Gasilsko društvo Škofja vas

Ustanovljeno leta 1905. Leta 1911 zgrajen gasilski dom na zemljišču posestnika Martina Vozu. Leta 1954 na istem mestu zgrajen nov gasilski dom. Po osvoboditvi — predsedniki: Polde Vrečko, Franc Ravnak, Stanko Grilec; poveljniki: Janko Vrečko, Jože Ravnak, Ničko Kovač, Franc Jamnišek, Štefan Šinerc, Martin Čepin, Tone Sentočnik.

Gasilsko društvo Šmartno v Rožni dolini

Ustanovljeno leta 1946. Leta 1950—1961 zgrajen gasilski dom. Predsedniki so bili: Miha Rotar, Podjavoršek, Franc Kranjc, Janko Krajnc, Franc Smodej; poveljniki: Ivan Grobelnik, Jurij Šmarčan, Alojzij Vozlič, Ivan Potočnik, Slavko Potočnik, Franc Železnik.

Gasilsko društvo Teharje

Ustanovljeno leta 1921. Leta 1928 hiša preurejena v gasilski dom. Med vojno dejavnost zamrla. Ob koncu vojne ustaši ustrelili poveljnika Franca Goriška in člana Karla Goriška. Po osvoboditvi društvo zelo delavno. Zaslužni člani in vodje: Ivan Kamenšek, Franc Renčelj, Alojzij Obajdin, Franc Žohar.

Gasilsko društvo Trnovlje

Ustanovljeno leta 1924. Leta 1925 zgrajen gasilski dom. Med okupacijo člani po možnosti podpirali partizane. Po osvoboditvi — predsedniki: Ivan Pilih, Ivan Runovc; poveljniki: Ivan Košenina, Alojz Bertole, Anton Veber.

Gasilsko društvo Vojnik

Ustanovljeno leta 1880. Okrog leta 1890 zgrajen gasilski dom, ob Hudinji. Društvo je bilo v rokah Nemcev in nemškutarjev. Po prvi svetovni vojni je dobilo slovensko vodstvo. Okupator je zavedne vodje izselil, med njimi načelnika Julijana Šinigoja. Po osvoboditvi društvo na novo oživelo. Leta 1954 je voda odnesla gasilski dom. Kmetijska zadruga je društvu dala na razpolago skladišče, ki ga je v desetih letih pregradilo v gasilski dom. Po osvoboditvi — predsedniki: Bogomil Špindler, Janko Frandolič, Rudi Koželj, Silvo Čerenk, Franc Veber, Jurij Bojanovič. Poveljniki: Ljubo Podergajs, Milan Šetina, Avgust Zupanc, Rudi Stante, Avgust Čerenak.

Gasilsko društvo Zagrad-Pečovnik

Ustanovljeno leta 1945. Gasilski dom zgrajen leta 1949 na svetu, ki ga je poleg »Apnenika« poklonil častni član Franc Dorn. Predsedniki: Jože

Tovornik, Viktor Bajec, Jože Tovornik, Stane Polenik; poveljniki: Ciril Pušnik, Jože Tovornik, Anton Pantner, Stane Šeruga, Martin Vede, Stane Jezernik, Milan Šeruga.

Gasilsko društvo Lemberg

Ustanovljeno leta 1948 kot enota v sestavu Gasilskega društva Strmec. Leta 1950 je društvo postalo samostojno. Po ustanovitvi adaptiralo zgradbo za gasilski dom. Prvi odbor: Ivan Jezernik, predsednik, Martin Razgošek, poveljnik; Miha Mlakar, tajnik; Alojzij Božnik, blagajnik; Miha Lampret, Miha Škoflek, Franc Šander in Jožefa Semič odborniki.

Od nekdaj so gasilska društva prirejala tudi zabave in prireditve. Po osvoboditvi je tu in tam kako društvo imelo celo godbo in pevski zbor, izjemoma je, kjer ni bilo kulturnega društva, poskrbelo tudi za kako kulturno prireditev. Razume se, da je bila prva skrb društev, nabaviti si gasilske priprave: brizgalne, prevozna sredstva (že pred vojno avtomobile), vrvi, cevi itd. in izrabljene nadomestiti z novimi, modernimi. Med brizgalnami zadenemo najčešče na znamko Rosenbauer.

Gasilstvo v industriji

Leta 1938 je vlada izdala naredbo, da se v tovarnah osnujejo gasilske desetine, tovarniška gasilska društva: *Cinkarna* — 1940, tovarna *EMO* — 1936. (Do osvoboditve mu je bil na čelu lastnik, ki je skrbel za nemški značaj. Po osvoboditvi se je lepo razvilo. Zlasti se je izkazalo ob povodnji 1954.) *Metka* — 1938, *Tovarna volnenih odej v Škofji vasi* — 1945, *Železarna Štore* — 1945 (pred vojno tovarniška ekipa, po vojni dobro organizirano).

SOCIALNO VARSTVO

RDEČI KRIŽ

Rdeči križ je mednarodna ustanova, ki jo je po bitki pri Solferinu (1859) ustanovil za negovanje ranjencev človekoljubni Francoz Dunant (Dinan). Vojno leto 1866 je pospešilo širjenje organizacije. V Ljubljani je leta 1879 nastalo *Deželno pomožno društvo* za pomoč ranjencem in bolnikom, ki se je preimenovalo v *Deželno gospejino pomožno društvo Rdečega križa za Kranjsko.* Po prvi svetovni vojni se je reorganiziralo kot *Jugoslovanski Rdeči križ.* Leta 1922 je pa nastal *Podmladek Rdečega križa,* ki je med šolsko mladino širil čut za pomoč po vojni in raznih prirodnih nadlogah prizadetim. Podmladku so redno pripadali vsi učenci (in učenke) posameznih šol. Okupator je kakor vse drugo razbil tudi Jugoslovanski Rdeči križ in njegove podružne organizacije. V marcu 1944 ga je v Drvarju obnovil Narodni komite osvoboditve Jugoslavije. Slovensko republiško organizacijo je obnovil zbor v Gradacu pri Črnomlju 18. junija 1944.

Po osvoboditvi so bile v Celju tri organizacije Rdečega križa: okrožni odbor Rdečega križa (RK), okrajni odbor RK za okraj Celje okolica in mestni odbor RK.

Celjska okrožna organizacija Rdečega križa je nastala na občnem zboru, ki se je sestal 19. junija 1945 pod predsedstvom borca in družbenega delavca *Karla Šterbana.* Občni zbor je izvolil za prvega predsednika starega narodnega vodjo in politika *dr. Vekoslava Kukovca.* Dolgoletna predsednica okrožnega odbora RK je bila *Anica Kristanova iz Vojnika.*

Drugi je bil okrajni odbor RK, ki mu je bil predsednik član Zavoda za šolstvo šolski nadzornik Franc Strehovec. V tem odboru so bili zastopniki občin okraja Celje-okolica. Ko je bil leta 1954 okraj Celje-mesto kot mestna občina priključen bivšemu okraju Celje-okolica, se je mestni odbor RK združil z okrajnim odborom, ki je vključeval tudi druge občinske odbore. Okrožnega odbora že od ukinitve okrožja leta 1947 ni bilo več.

V samem Celju je poslej posloval samo en enoten odbor RK, v katerem je prevladoval vpliv mesta kot najmočnejše občine. Okrožni in bivši posebni okrajni odbor RK tudi nista zapustila nikakega arhiva. Tako nas vežejo s preteklostjo celjskega RK samo osebni spomini, delno ohra-

njeni spisi enotnega RK, omembe v spisih bivšega okraja in občine ter navedbe v krajevnem časopisu.

Bivši mestni odbor RK je bil ustanovljen kmalu po osvoboditvi. Do novembra 1950 mu je bila predsednica *Ivanka Zupančičeva,* zaslužna upraviteljica bivše samostojne dekliške šole. Ker je bila že v letih in bolehna, je prosila, da jo razrešijo. Za njo je prevzel vodstvo *Franjo Olip.*

Tajnik je bil Ivan Martinčič, bivši predvojni solastnik in soupravnik znane tiskarne Rode & Martinčič. Dne 21. januarja 1950 je tragično preminul. Ob odprtem grobu mu je govoril član Glavnega odbora RK Šlibar.

Iz leta 1950 je ohranjen spisek odbornikov, ki so bili deloma iz mesta, deloma iz mestne okolice. Bili so naslednji: *Ivanka Zupančič,* predsednica, *Tone Grobelnik,* bivši načelnik Sokola, podpredsednik, *Jakob Kresnik* (Čret), tajnik, *Anton Gašparič* (Nova vas), blagajnik; dr. Josip Tominšek, dr. Janez Lovšin, dr. Jakob Rebernik, Jurij Šanc (Zavodna), Ludovik Cokan (Zavodna), Franc Vidic (Medlog), Mara Pogačnik (bolniška sestra), Štefka Flajs (soproga zdravnika), Julka Godnik, Zofka Pavšer, Pavla Jazbinšek (bolniška sestra), dr. Avgust Hribovšek in dr. Janko Lešničar, Slava Jereb, Helena Zemljič, Jože Počkaj.

V nadzornem odboru je že bil predsednik *Mirko Presinger,* poprej mestni, tedaj višji bančni uradnik, Bogomir Zdolšek (šolski upravitelj), dr. Vekoslav Kukovec.

Med ostalimi srečamo kot člane šolnike, sodnike in druge ugledne ljudi: Franca Mravljaka, bivšega ravnatelja gimnazije, pravnika Maksa Ašiča, Štefko Jerin, ženo šolnika in bivšega komandanta Kozjanskega odreda, prezgodaj umrlo Stano Jerin, učiteljico in načelnico prosvete, prof. Nušo Strohsack, šolsko ravnateljico Olgo Pejha, dr. Jožeta Bavdeka, šolnika Jakoba Majcena, upravnico otroškega vrtca Vilmo Štucin in dr.

Število članov je bilo redno okrog 6.000.

Mestni odbor je imel enote v vseh krajevnih skupnostih, ki jih je bilo izprva 20.

V vsaki šoli (leta 1959 jih je že bilo 22) je bil Podmladek RK.

Leta 1953 je bilo v Podmladku 3.642, leta 1959 pa 9.864 otrok, skoraj vsi.

V šolah je bila poleg Podmladka (ki je bil močan že med obema vojnama) tudi mlajša organizacija pionirjev.

Obe sta imeli podobne smotre, samo da je bil pri Podmladku še prav poseben poudarek na skrbi za zdravje, čistočo in popolno abstinenco glede alkoholnih pijač. Že po svojem bistvu sta obe organizaciji ugodno vplivali na tovarištvo in družnost.

Leta 1963 je Zveza RK v Beogradu uvedla za pionirje v RK naziv »mladinci«.

V naslednjem podajam sliko o delovanju RK.

Takoj ob ustanovitvi se je začelo. V času od 1. do 7. julija je bil prvi »teden RK«. Dne 12. avgusta je bil *makedonski dan RK,* namenjen zbiranju pomoči makedonskim beguncem s področja Egejske Makedonije. Ob zaključku tedna je RK priredil akademijo.

Prva leta po osvoboditvi se je RK bavil z vsemi zdravstvenimi in socialnimi zadevami, zlasti s skrbjo za prehrano, obleko, obutev. Ko so bile te težave v glavnem premagane, se je omejil predvsem na pomoč v zdravstvu in socialnih stiskah, ki so jih povzročale prirodne nezgode. Je pa tudi nudil pomoč pri vzgoji in varstvu mladine.

Odbor je imel v svojem sestavu več sekcij in je s tem študijsko in vodstveno koristno zaposloval svoje člane. Sekcije so bile že kar stalne. Bile so naslednje: za Podmladek, za borbo proti tuberkulozi, za zdravstveno prosveto, za socialno dejavnost, za krvodajstvo, za borbo proti alkoholizmu, za male asanacije.

Skrb za Podmladek je pomenjala skrb za vse otroke, zlasti za zapuščene in siromašne. Izredne važnosti je bila prehrana.

Čim je mestni odbor nastal, je že ustanovil in vzdrževal *šolsko kuhinjo* v II. osnovni (nekdanji I. mestni) šoli, ki jo je v začetku leta 1951 prevzel svet za šolstvo pri mestnem ljudskem odboru. Mlečne kuhinje so nastale tudi pri drugih šolah in RK jih je podpiral s hrano in denarjem, ne glede na to, da je leta 1950 materialna pomoč zaveznikov nehala biti redna.

Leta 1955 je bila ameriška pomoč zopet izdatnejša, dajala je moko, sir in mleko. Leta 1958/59 je že občinski (prejšnji mestni) odbor RK prevzel vso iniciativo za delo mlečnih kuhinj, bilo jih je tedaj v občini 16. Ustanovil se je koordinacijski odbor iz predstavnikov organizacij, ki so imele skrb za mladino. Domenili so se, da bodo vodili preskrbo in delovanje kuhinj centralno in enotno. Za otroke, katerih starši so imeli primerna sredstva, je stalo kosilo 100 ali 150 din, siromašni so ga pa dobivali zastonj. Odbor Rdečega križa je imel pred očmi zlasti otroke zunanjih, podeželskih šol, kjer so bili otroci po dolgi in često težki poti v šolo potrebni toplega obroka, vedel je tudi, da prehrana doma često ni bila zadostna za razvijajoča se bitja.

V letu 1958 je občinski odbor RK izdal iz materialnega sklada za nad 29 milijonov živil. Občina je pa prevzela prevoz, peko in stroške za kuharice. Jasno je, da je sama uprava RK imela pri tem veliko dela.

Naslednje leto je znašala vrednost živil, ki jih je dobavil RK, 21 milijonov. Bilo je 22 šol, ki so dajale toplo malico. Dnevno so kuhali 6.800 obrokov, od teh je bilo više ali niže plačanih 5.725, 1.075 je pa bilo brezplačnih. Občina je imela stroškov nad 2 milijona, starši pa za 7 milijonov. V začetku novega leta 1961 je šolske kuhinje prevzela občina. RK je dal še za 15 milijonov hrane, več pa ni imel.

Kuhinje je vzorno vodila tov. Flajsova, soproga uglednega primarija. Dve učiteljici sta imeli nadzorstvo nad otroki, ena je pa vršila knjigovodstvo.

Zelo težka je bila skrb za tuberkulozne, katerih bolezen je bila navadno združena z veliko bedo. Sekcijo za tuberkulozne je skrbno vodil dr. Jože Bavdek, sicer upokojen sodnik predvojnega celjskega upravnega sodišča. Člani sekcije so pa na terenu odkrivali legla tuberkuloze, v zanemarjenih stanovanjih so se kopičili ljudje in možnosti prenosa bolezni od osebe do osebe so bile očitne. RK je pomagal, koliko je mogel: pre-

skrboval je postelje s perilom, dajal je hrano in tudi denar. Iz zapisnikov so razvidne tožbe, da pri dodelitvi stanovanj na tuberkulozne bolnike popolnoma pozabljajo. Tudi v bolnici je bil oddelek zanje v izredno slabem stanju. Sekcija si je zadala nalogo, da pomaga.

Leta 1954 je bilo v občini *fluorografiranje* za ugotovitev tuberkuloznih bolnikov. Delo je opravljala ekipa z Golnika, pomagalo je pa tudi osebje domačih zdravstvenih ustanov in RK. Občina je dala materialni prispevek. Pregledanih je bilo blizu 30.000 ljudi. Slike so poslali na Golnik in nato ponovno pregledali 598 ljudi. Naša država je bila prva, ki je fluorografiranje izvedla. Vodja dela dr. Janez Lovšin je po zaključku izjavil, da je fluorografiranje popolnoma uspelo. Šef protituberkuloznega dispanzerja dr. Avgust Hribovšek je pa ob drugi priliki zagotovil, da tuberkuloza pojenjava.

Bilo je še drugih bolnikov, ne samo v mestu, ampak tudi v oddaljenih domovih. Često so bili brez primerne nege. V vodstvu RK so razmišljali o tem, kako jim pomagati. Spomnili so se na *patronažno službo.* Ko so leta 1958 na občnem zboru začeli o tem razpravljati, je predstavnik invalidskega varstva Lavoslav Jonak povedal, da njegova organizacija pri nemočnih bolnikih vrši patronažno službo že dve leti. Na splošno je vprašanje pozneje primerno rešila občinska služba socialnega varstva.

Važno je bilo tudi delo na področju *zdravstvene prosvete.* Poleg neposrednega pouka pri bolniku in njihovem okolju so temu zlasti služila predavanja — v mestu in v okolnih krajih. Razen zdravnikov, ki sem jih že navedel, so predavali tudi drugi, tako dr. Ivan Podpečan in dr. Herbert Zaveršnik. Bilo je na leto tudi po 50 in še več predavanj. Zdaj pa zdaj je bilo kako zdravstveno predavanje tudi pri Ljudski univerzi.

Šole so imele taka predavanja mesečno v vsakem razredu. Razen rednih učnih moči so predavali tudi zdravniki.

Med predavanji splošnega značaja so bila tudi posebna, na pr. o tuberkulozi in drugih boleznih. Navaja se tudi, da je šel zdravnik predavat dekletom v vrtnarski šoli v Medlogu in v kmetijski šoli v Šentjurju o tipičnih ženskih boleznih, o varstvu pred njimi in o preprečevanju.

Že od osvoboditve je mestni odbor RK prirejal tečaje o *prvi pomoči,* in sicer številne. Priučil je tudi več mladih ljudi v bolniški strežbi, nekateri izmed njih so pomagali tudi reševalni službi.

Izza leta 1952 se je razvilo *krvodajalstvo.* Bolnica je imela urejeno krvodajsko službo, ki jo je vodila *dr. Stanislava Straus.* Krvodajce so deloma plačevali, pri RK so pa razvili propagando za prostovoljno dajanje krvi. Izprva je šlo težko. Po nekaj letih so pa največ krvi nabrali od ljudi, ki so jo dajali brezplačno. Sama dr. Strausova se je na moč trudila, da dobi take ljudi. Razen RK ji je posebno močno pomagala SZ, ki je razvila po podjetjih v ta namen zelo močno propagando.

Izmed podružničnih organizacij je bila posebno močna *gaberska.* Leta 1952 je v svojem zdravstvenem domu ustanovila *ambulanto,* ki je imela zelo močan obisk. Zelo pohvalno je bilo delo predsednice podružnice v sosedni Novi vasi *Nade Juhartove.* Vsak dan so ljudje pri njej iskali prvo pomoč.

Sicer je imel izvežbane terenske aktive vsak terenski odbor. Njihova pomoč je bila med drugim vidna tudi pri malih asanacijah. Opozarjali so ljudi na čistočo, ugotavljali stanje stranišč in potrebo ureditve gnojnih jam, vodnjakov itd. Ni šlo drugače, kakor da je odbor v take namene poleg vzpodbude dajal denarno pomoč. Tako je sodeloval pri ureditvi majhnega lokalnega vodovoda v Čretu in Pečovniku, pomagal je zajeti vodo »Pod bukvijo« na teharskih Vrheh in asanirati vodnjak v Šmartnem v Rožni dolini.

Vsi terenski odbori so dobili skrinjice z zdravili, prav tako šolski razredi.

Bilo je več prireditev, ko so morali biti aktivisti RK na mestu. Tako o priliki velikega zbora v Toplicah pri Novem mestu in na Ostrožnem, ob letalskem mitingu v Levcu.

Največja preizkušnja je pa bila 3. in 4. junija 1954, v soboto in nedeljo, ko je nastala *velika poplava*. Že v soboto sta se javila pri mestnem štabu predsednik *Martin Godler* in tajnica *Cilka Hojnikova* ter pomagala tudi vse naslednje dni. V nedeljo je odbor sklical *30 svojih bolničark*, jih opremil s sanitetnim materialom in jih z navodili poslal na poplavljena področja, kjer so nudile prvo pomoč, razkuževale in dajale razkuževalna sredstva, pa opozarjale ljudi, naj se varujejo pred okužbami. Že v soboto je odbor izpraznil skladišče, od koder je razposlal odeje, obleke in več postelj. V nedeljo je pa ostalo zalogo poslal v Prešnik pri Šmartnem, kjer so bili zbrani poplavljeni otroci. Bolničarke RK so dopolnjevale delo zdravstvenega osebja.

Hrano so razvažali iz mesta, nato pa jo je dva dni kuhala *vojaška kuhinja*.

RK je pomagal ljudem tudi z denarjem, ko se je izčrpal, je pobiral prispevke tam, kjer ljudi niso trpeli škode. Ko je bila poplava mimo, so šivilje v skladišču še nekaj tednov pridno šivale. Na terenu so mestne komisije celi mesec pridno delale. Bilo jih je 12, vodili so jih: v Gaberju Jože Škorjanc, v III. četrti Marica Mirnik, v Zavodnji Viktor Veber, v Čretu Avgust Cokan, na Dolgem polju Jože Polak, v Trnovljah Mimi Centrih, na Spodnji Hudinji Ivanka Novak, na Jožefovem hribu Albin Della Mea, v II. četrti Alojzij Sagadin, v I. četrti Oskar Naglav, na Zgornji Hudinji Bogo Frančič. Povsod so pomagali člani RK.

Mučna je bila *borba proti alkoholizmu*. V šoli so se vsi člani Podmladka obvezali, da ne bodo uživali alkoholnih pijač. Pri odraslih so pa bile raznovrstne zapreke.

Sredstva je imel RK iz članarine in podpor. Med podporniki je bila na prvem mestu občina. Sorazmerno znaten del so dajale prireditve, ustaljene in priložnostne — bile so zdravstvenega, a tudi čisto kulturnega značaja.

Stalne prireditve (izpolnjene z raznimi programi): teden Rdečega križa, mednarodni dan miru — 8. maj, dan borbe za mir — 2. oktober, teden čistoče, teden matere in otroka, dan Podmladka.

Iz prvih mesecev po ustanovitvi imamo spominsko sporočilo, da je Rdeči križ pomagal *izgnancem in internirancem, ko so se vračali domov*.

Pozneje je pa tja do leta 1951 delil med potrebne živila, trdo hrano in mleko v prahu, kadar koli jih je imel na razpolago. Ubogim je dajal tudi zdravila in oblačila. V tajniškem poročilu za leto 1949 je zapisano, da je tovarna perila (Toper) brezplačno izdelala 40 predpasnikov in 14 srajčk iz blaga, ki ga je imel mestni odbor. To so dobili krajevni odbori skupno z oblačili, ki jih je tovarna izdelala iz 237 m raznih tekstilnih ostankov, ki jih je odbor RK nabavil v tkalnici hlačevine (Metki). Odbor je izrekel zahvalo tov. ravnateljici Vidmarjevi in delavkam.

Mestni odbor ni pozabil na ubožnico v Vojniku, na starčke v Grmovju, na bolnike (zlasti otroke) v bolnici.

Tudi krajevni odbori so pri tem sodelovali. Za leto 1949 čitamo pohvalne besede:

Dolgo polje je zajelo največji procent svojega prebivalstva v članstvo RK Slovenije, prednjači pa tudi s prireditvami. Lisce materinsko obiskujejo onemogle v Domu v Grmovju in jim pripravi marsikatero prijetno urico. Spodnja Hudinja ne pozablja onemoglih v Vojniku. Babno — Medlog stalno neguje svojo ekonomijo, namenjeno za šolsko kuhinjo, I. četrt posveča veliko skrb čistoči svojega terena, Lava in Nova vas pa Dolgo polje prednjačijo v prirejanju predavanj. To so najsvetlejše točke naših edinic — pa tudi sicer so edinice bolj ali manj zavzete za delo, zlasti v tednu Rdečega križa Slovenije, ko marljivo razpečavajo značke in tako pripomorejo h gmotnemu uspehu.

Za leto 1950 je navedba, da se je mestni odbor RK spomnil otročkov v dečjih jaslih pod Aljaževim hribom in malčkov v najstarejšem povojnem vrtcu, ki je bil v Vodnikovi ulici. Njegovo delovanje je segalo torej na področja, ki so jih pozneje prevzele druge organizacije oziroma ustanove otroškega varstva.

Pekarna Ada je za novo leto 1949 brezplačno spekla pecivo, s katerim so bili obdarovani otroci v šolski kuhinji.

Mestni odbor je imel v Medlogu v najemu njivo, ki jo je s prostovoljnim delom brezplačno obdeloval in oskrboval tov. Vidic, predsednik Krajevnega odbora RK Babno — Medlog — Ložnica. Leta 1950 je pridelal 544 kg krompirja in 42 kg korenja v skupni vrednosti 3.992 din.

Vsem razredom v občini je RK preskrbel skrinjice z zdravili.

Otroke so navajali, da so obiskovali stare ljudi in jim pomagali; nosili so jim drva iz kleti, hodili zanje v trgovino itd.

Podmladkarji so sodelovali v protituberkuloznem tednu in hodili na razstavo.

Na vseh šolah so imeli »dan Podmladka«, 6. november, s predavanji in recitacijami.

Podmladek treh šol je v zvezi s pionirji zbiral zdravilna zelišča.

Za knjižico Podmladka je bilo nabavljenih 30 knjig.

Podmladkarji so odposlali 14 pisem v tuzemstvo in 7 v inozemstvo. Iz Bruslja jim je I. gimnazija poslala album in odpis z željo, da bi njihov Podmladek RK z našimi živahno dopisoval. Iz raznih držav Amerike so prejeli osnovna šola, I. in II. gimnazija in učiteljišče po več komadov raznih risb.

Na razstavi pionirjev konec šolskega leta 1949 je imel tudi Podmladek svoj kotiček.

Delo na nešolskem področju je pa naraščalo. Krvodajalcev je bilo čedalje več. Da bi vzdrževali njihovo zanimanje, so uvedli pogostitve, združene z odlikovanjem. Leta 1965 so dobili 932 in leta 1966 834 litrov krvi. Leta 1969 so v dogovoru s civilno zaščito začeli proizvajati suho krvno plazmo, ki bi služila za rezervo. Naredili so 65 kompletov in so sklenili, da bodo delo nadaljevali. Civilna zaščita jim je tedaj dala za trud 20.000 din.

Po letu 1960 se je postopoma izpreminjala organizacija društva. Bolj in bolj je bilo vidno, da je Rdeči križ trajna ustanova, podpirajoča vodilne činitelje družbe ne samo v rednih okoliščinah, ampak tudi v težavah, ki bi mogle nenadoma nastopiti v nemirnem in hitro se spreminjajočem času, bodisi da jih povzroča priroda sama, bodisi da jih ustvarja človek. A tudi organizacija sama je tako narasla, da je že močno presegala običajna društva.

Leta 1965 je štela 9.825 rednih članov, leta 1980 jih je bilo že 16.720; leta 1965 je štela 10.478 članov podmladka, leta 1980 pa 11.120. Poleg centralne organizacije je bilo še več krajevnih, ki so imele važno oporo v šolah, tj. v učiteljstvu.

Občinski odbor RK je imel do leta 1960 kot svoj izvršilni organ sekretariat, potlej pa izvršni odbor.

Posamezne panoge dejavnosti so opravljale komisije.

Mandatna doba funkcionarjev je bila prva leta štiriletna, leta 1965 so jo skrčili na dve leti, leta 1972 so se pa vrnili na štiriletno dobo. Zaradi zelo velikega števila članov, so leta 1975 za volitve uveljavili delegatski sistem, ki je tudi bolj ustrezal samoupravnemu načelu. Volili so samo vodstvo organizacije in posameznih komisij. Odborniki so bili redno predstavniki krajevnih organizacij, le nekateri so zastopali družbene organizacije in mlade člane.

Leta 1961 izvoljeno vodstvo je imelo naslednjo sliko: *Ciril Golouh*, sodnik okrožnega sodišča, predsednik; *Cilka Hojnik*, tajnica; Mirko Presinger, Alojzij Frišković, Jože Zelinka, Slavka Mihelčič, Štefka Jerin, dr. Darinka Videčnik, Tekla Oberstar, Krsto Jarič, dr. Bogomil Hrašovec, Miloš Jagodič in Marija Vajda, odborniki.

Leta 1963 je prevzela funkcijo predsednika Cilka Hojnik, tajniške posle je pa opravljala Slavka Mihelčič, bila je edina redna zaposlena društvena delovna moč. Predsednik nadzornega odbora je postal Mirko Presinger, to funkcijo vrši še danes.

Marca 1967 sta bila na rednem občnem zboru izvoljena: za predsednika *Tone Erjavec*, za sekretarko pa *Mija Hanžič*. Na teh mestih sta še danes.

Leta 1972 so na izredni skupščini uvedli tudi mesto podpredsednika in ga z izvolitvijo podelili dr. Milanu Žuntarju.

Januarja 1980 je na redni volilni seji bil izvoljen naslednji izvršni odbor:

Tone Erjavec, predsednik; *Majda Brenčič*, podpredsednica; *Mija Hanžič*, sekretarka.

Člani izvršnega odbora so vsi hkrati člani delovnih teles:

Martina Bajc, predsednica aktivov mladih članov RK;

Marija Karlin, predsednica komisije za vzgojo in izobraževanje;

Anica Klamfer, predsednica aktivov mladine RK;

Jožica Ščurek, predsednica komisije za socialno delo;

Sonja Veninšek, predsednica komisije za krvodajalstvo;

dr. Milan Žuntar, vodja centra za prvo pomoč.

Nadzorni odbor: Mirko Presinger, predsednik; Jožica Gajšek in Štefka Jerin, članici.

Že iz organizacije se vidi, da je bilo društveno delovanje zelo razvejano. V vodstvu so redno ljudje, ki so človekoljubni in se za tako delo žrtvujejo, nekatere med njimi pa veže z RK tudi poklic.

Do leta 1965 je bila na občinskem odboru redno zaposlena samo Slavka Mihelčič, ki je izmenoma opravljala delo administratorke in sekretarke. Vsa ostala dela so opravljali aktivisti brezplačno. Leta 1965 je po izvolitvi za sekretarko nastopila delo *Mija Hanžič*.

Do leta 1975 je knjigovodske in blagajniške posle opravljala Slavka Mihelčič. Po določilih zakona o knjigovodstvu to ni bilo dovoljeno, povečal se je tudi obseg dela, zato je od oktobra 1975 delo tajnice opravljala Tilčka Danjko.

Leta 1978 je občinski odbor razširil program dela tudi na področje humanizacije odnosov med ljudmi in odnosov med spoloma. To delo je bilo zaupano dipl. sociologinji Antoniji Marinček, ki ga je prevzela oktobra 1978. Bila je daljšo dobo glavna medicinska sestra v zdravilišču Dobrna in je zato za poverjeno nalogo še posebej usposobljena.

Ko je računovodja Slavka Mihelčič s 15. oktobrom 1979 odšla v pokoj, je njeno delo prevzela Tilčka Danjko, na mesto tajnice je pa bila sprejeta Ivica Kužner.

Kadrovska zasedba je naslednja: Mija Hanžič, sekretarka; Antonija Marinček, strokovna sodelavka; Tilčka Danjko, računovodja; Ivica Kužner, tajnica.

Honorarno so pa bili zaposleni: Davorin Kalinšek, področje krvodajalstva, do leta 1974; Ivo Svetličič, krvodajalstvo in skladišče, od leta 1976; Ivanka Zalokar, čistilka, od leta 1974.

Pogodbeno je urejena skrb za sanitetni material, opremo (stacionarij in sanitetno prikolico) ter ogrevanje.

Skladišče je bilo prvotno v poslopju, kjer je zdaj Zgodovinski arhiv. Sedaj pa je že več let v graščini Prešnik.

Po letu 1960 se je delo Rdečega križa poglobilo. Čeprav so se razmere izboljšale, je napredujoče življenje povzročilo, da se je še poglobilo v raznih smereh.

Mnoga odlikovanja, ki so jih prejeli vodstveni člani in aktivisti, pričajo, da je celjski RK vršil svojo dolžnost.

Marca 1967 je Zvezna skupščina sprejela Zakon o položaju in pravicah jugoslovanskega Rdečega križa. Sprejem tega zakona pomeni za

organizacijo RK pomemben dogodek, saj je tako postal RK prva družbena organizacija, ki je imela svoje pravice, dolžnosti in položaj opredeljene v posebnem — lastnem zakonu.

Leta 1967 se je organizacija RK sistematično lotila organiziranja 20-urnih *tečajev prve pomoči*. V prvem obdobju je bilo usposobljenih 20 vodij ekip na 80-urnem tečaju in 109 članov ekip na 20-urnih tečajih. Zato leto 1967 pomeni začetek intenzivnega usposabljanja občanov v nudenju prve pomoči in organiziranje tovrstnih ekip v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih. Uvedeno pa je bilo tudi redno preverjanje znanja preko občinskih in republiškega tekmovanja ekip prve pomoči.

Krvodajalstvo je postalo zelo pomembna aktivnost RK. V tesnem sodelovanju s Transfuzijsko postajo v Celju so bili pripravljeni letni plani odvzema krvi, ki so pokrivali potrebe krvi v Celju. Uvedena pa so bila tudi priznanja v obliki diplom, srebrnih in zlatnih značk, ter vsakoletno praznovanje Dneva krvodajalcev 4. junij.

Po dogovoru z Oddelkom za narodno obrambo občine, je bilo organiziranih več krvodajalskih akcij iz katerih je bilo pridobljenih 65 kompletov suhe krvne plazme za rezervo.

V letih od 1965 do 1968 je dobilo priznanje 1.052 krvodajalcev in to 48 diplomo, 735 srebrno značko in 269 zlato značko.

Avgusta 1968 je občinski odbor nudil *pomoč 270 češkim državljanom* v obleki in hrani, za kar je bilo porabljenih preko 11.000 N dinarjev.

Na področju socialne dejavnosti so bile uvedene nekatere nove aktivnosti, in sicer:

— vsakoletno zbiranje oblačil, posteljnine in obutve,

— organiziranje izleta socialnih podpirancev,

— usposobitev centralnega skladišča — depoja za potrebe centra za elementarne nezgode.

Ob tednu RK je bilo republiško dogovorjeno in poenoteno zbiranje denarnih sredstev preko podmladka v osnovnih šolah in preko prodajanja znamkic v trgovinah. Zbrana sredstva so bila namenjena za delo podmladka v šolah.

Aktivnost na področju *borbe proti alkoholizmu* sta prevzela ustrezni dispanzer pri Zdravstvenem domu Celje in bolnišnica Vojnik, zato je ta komisija prenehala delovati. Prenehala pa je delovati tudi komisija za borbo proti tuberkulozi, saj je zadnja fluorografska akcija leta 1973 pokazala, da je ta bolezen v močnem upadanju in da ni potrebna posebna družbena skrb, ampak je prešla v okvir nalog strokovne zdravstvene službe. Zaradi enotnosti in lažjega usklajevanja del pri usposabljanju članov in ekip prve pomoči, se je komisija za prvo pomoč združila s Centrom za prvo pomoč.

Prva pomoč

Kot zdravstveno prosvetna organizacija po javnih pooblastilih Zakona o Rdečem križu Jugoslavije in Slovenije usposablja občane za nudenje samopomoči in pomoči drugemu v mirnodobnem času in v primeru

vojne. Znanje prve pomoči je torej za vse občane izredno pomembno, tako iz vidika strokovnosti, kakor tudi prenašanja tradicij partizanske sanitete in še posebej spodbujanja solidarnosti in humanosti.

Center PP

Strokovni center je bil ustanovljen leta 1963, njegov prvi vodja pa je bil dr. Evgen Stropnik. Leta 1968 sta se za predavatelja prve pomoči usposobila dr. Milan Žuntar in dr. Aleš Demšar. Od tedaj se je aktivnost centra močno povečala, še posebej po letu 1969, ko je center prevzel neumorni aktivist in sodelavec RK dr. Milan Žuntar. Center se je močno kadrovsko okrepil, sistematično usposabljal člane centra in redno izvajal tečaje prve pomoči.

V obdobju 1969—1980 je bilo izvedenih v organizaciji RK 1.392 tečajev in predavanj s področja prve pomoči, udeležilo pa se jih je 52.842 občanov.

Leta 1969 so bila uvedena tudi tekmovanja ekip prve pomoči na ravni občine, republike in zveze. Na teh tekmovanjih je iz Celja sodelovalo 230 ekip s 1.380 člani. Ekipe so dosegle naslednje rezultate:

— dvakrat I. mesto na zveznem tekmovanju,
— štirikrat I. mesto na republiškem tekmovanju,
— enkrat II. mesto na republiškem tekmovanju in
— trikrat III. mesto na republiškem tekmovanju.

Leta 1977 pa je bila občinska organizacija RK organizator republiškega tekmovanja ekip prve pomoči in ga tudi uspešno izvedla.

Strokovni center je leta 1980 dobil za svoje delo posebno priznanje Sekretariata za ljudsko obrambo občine Celje.

Zdravstvena vzgoja

Spodbujanje in usposabljanje občanov za skrb in izboljšanje zdravja je bila vseskozi pomembna skrb organizacije RK. Z organiziranjem 1.673 tečajev in predavanj je uspelo vključiti 101.063 občanov v šolah in na terenu. Na teh predavanjih je bilo razdeljeno propagandnega gradiva za vrednost 861.850 dinarjev.

Od leta 1978 pa je organizacija RK uspešno vključena v program humanizacije odnosov med ljudmi, odnosov med spoloma in načrtovanje družine. Ti programi se izvajajo v osnovnih in srednjih šolah, vse večja potreba pa se kaže tudi v varstvenih ustanovah in v krajevnih organizacijah. V dveh letih je bilo v šolah izvedenih 449 predavanj z 12.593 slušatelji.

Nega bolnika in ranjenca je vse bolj potrebna tako v mirnem času, kakor tudi za slučaju vojne. V zadnjem obdobju je ta naloga prednostna, glede na potrebe ljudske obrambe in družbene samozaščite. V obdobju zadnjih let je bilo organiziranih preko 100 tečajev in na njih usposobljenih 1.797 oseb.

Socialna dejavnost

Pomembno je povedati, da je organizacija RK opravljala vse naloge izključno z aktivisti — prostovoljci. Poleg že prej omenjenega, je KR zaradi stalnih lastnih potreb po materialnih sredstvih, organiziral posebne zbiralne akcije oblačil, obutve in posteljnine. Akcije so bile enotno dogovorjene v Sloveniji in so se tudi istočasno izvajale. V teh akcijah je sodelovalo veliko število aktivistov iz skoraj vseh krajevnih organizacij in delovne organizacije s prevoznimi sredstvi.

Zbrano blago je služilo za tekoče reševanje potreb in ustvarjanje potrebnih zalog za slučaj elementarnih nesreč ali vojne. V gradu Prešnik je urejeno vzorno skladišče, ki v celoti pokriva potrebe RK. V njem pa je shranjena tudi oprema za odred RK. V vseh dosedanjih akcijah so občani darovali preko 50.000 kg oblačil, obutve in posteljnine. Del zbranega blaga pa sta prevzeli občini Šmarje in Šentjur za njihove potrebe.

Posebna skrb je posvečena ljudem, ki živijo v težjih socialnih in materialnih pogojih. Vsako leto je organiziran enodnevni izlet širom Slovenije z namenom, da se tem ljudem omogoči vsaj v jeseni njihovega življenja spoznati lepote naše Slovenije. Dosedanjih 13 izletov (od leta 1968) se je udeležilo 1.873 občanov ali 144 na posamezni izlet.

Pozabljeni pa niso bili niti oskrbovanci v domovih Novo Celje, Impolca, Grmovje in Dom upokojencev v Celju. Mladi člani in krajevne organizacije prirejajo redne obiske z obdaritvijo in konkretnimi programi.

Ne zanemarja pa se tudi dejavnost na področju sosedske pomoči. Tudi tu sodelujejo mladi člani iz šol, kakor tudi iz krajevnih organizacij.

Krvodajalstvo

Že v prvem delu o dejavnosti RK je bilo omenjeno, da je krvodajalstvo stalno napredovalo. Ob vedno večjem številu krvodajalcev in oddani količini krvi, se spreminja tudi njihova struktura. Med krvodajalci je vedno več mladih in delavcev izven neposredne proizvodnje. V občini Celje je bilo od leta 1965 vključeno v oddajo krvi 48.553 delavcev in občanov, darovali pa so 11.389 litrov krvi, kar pomeni 6 % udeležbo vseh občanov. V tem času so aktivni krvodajalci prejeli tudi 5.119 priznanj, ki so jim bila razdeljena na vsakoletnih proslavah Dneva krvodajalcev 4. junija.

Posebna zahvala gre vsem osnovnim organizacijam Zveze sindikatov in občinskim svetom ZSS za neposredno pomoč pri organiziranju krvodajalstva. Zavod za transfuzijo ZC je pod vodstvom prim. dr. Stanislave Štraus veliko prispeval k uspešnemu razvoju krvodajalstva. Za zasluge na tem področju je dobil Šlandrovo nagrado.

Mladi člani in mladina RK

Iz navedenih podatkov je razvidno, da je v vrste mladih članov in mladine RK vključenih preko 11.000 mladih. Vključeni so v vse oblike dejavnosti RK, še posebej pa uspešno skrbijo za pomoč ostarelim obča-

nom v okviru sosedske pomoči, sodelujejo v usposabljanju in tekmovanju ekip prve pomoči, v mladinskih delovnih brigadah, higienizaciji okolja, zbiranju starega papirja in drugega odpadnega materiala in nenazadnje v zbiranju finančnih sredstev, ter pri zdravstveni vzgoji.

Ljudska obramba in družbena samozaščita

Z aktivnostjo Rdečega križa imata ljudska obramba in družbena samozaščita mnogo skupnega. Gre za usposabljanje ekip prve pomoči, socialnih ekip, poizvedovalne službe, materialne in zdravstvene pomoči v slučaju vojne ali izrednih razmer. Posebej pomemben pa je stacionarij, ki lahko nudi 120 ljudem socialno ali zdravstveno oskrbo.

Propagandno založniška dejavnost

Organizacija RK pri realizaciji programskih nalog v veliki meri uporablja propagandni material iz založništva RK Slovenije. Sredstva, namenjena nabavi propagandnega in vzgojnega gradiva, so znašala od leta 1968 do vključno leta 1979 861.840 din (leta 1968 15.361 din, 1979 pa že 202.396 din).

Občinska organizacija sodeluje v okviru medrepubliškega sodelovanja z občinsko organizacijo RK Pančevo. V vsakoletnih srečanjih prihaja do medsebojne izmenjave izkušenj, katere obema organizacijama koristijo pri delu.

Društvo se je že ob svojem nastanku spomnilo na mladinska letovanja. Čeprav to ni bila njegova bistvena naloga, je nakazalo pot, ki so jo nato prevzeli za to nalogo prvenstveno poklicani. Mislilo je pri tem posebno na otroke, ki so bili slabega zdravja. Tako je leta 1949 letovala mladina od 7. do 14. leta v počitniški koloniji RK na Dobrnici. Kolonijo je v celoti financiral Glavni odbor RK, mestni odbor RK je dodelil nekaj dodatne hrane, oskrbel upravnika in ostalo osebje ter nadziral potek kolonije. Letovalo je 190 otrok v dveh izmenah iz vseh okrajev Slovenije. Stara graščina Dobrnica je gostoljubno sprejela pod svojo streho sinove junakov dela iz Primorske, Jesenic, Trbovelj in Bele Krajine, sirote, katerih starši so padli v partizanih ali pomrli v internaciji. Rdeči križ jim je posvetil vso skrb in pažnjo. Pod varnim vodstvom profesorja učiteljišča Luznerja so v koloniji vladali popoln red in disciplina ter najlepše tovarištvo. Hrana je bila obilna in najbolje pripravljena. Vsi otroci so pridobili na znatni teži. Uprava zdravilišča je dovolila brezplačno kopanje v zdraviliškem bazenu dvakrat tedensko.

Celjski otroci, 30 po številu, pa so letovali tudi v koloniji Glavnega odbora v Mirni pri Gorici, odkoder so se zdravi in polnih lic vračali domov.

Glavni odbor RK je oskrbel za vse otroke v koloniji primerna oblačila: dekliške oblekice, deške hlačke in bluze, srajčke, puloverje itd. Tovarna perila Toper je brezplačno sešila 120 dekliških kril za otroke v počitniški koloniji, za kar je dal blago Glavni odbor.

Leta 1950 je letovala mladina od 7. do 14. leta v obmorski počitniški koloniji Glavnega odbora Rdečega križa v Savudriji. Iz Celja je odšlo v kolonijo 10 otrok, ki so vsi ob dobri in obilni hrani znatno pridobili na teži in se tudi zdravstveno zelo opomogli.

Leta 1953 je RK poslal v dom Glavnega odbora v Savudriji 38 otrok, za 1/3 otrok je plačal stroške sam, za 2/3 so jih pa krili starši. Ko je DPM prevzelo to dolžnost, je RK le še po potrebi pomagal.

V šestdesetih letih je imel okrajni odbor RK počitniški center v Vodicah, ki ga je uporabljalo razen Celja še šest občinskih odborov RK: Laško, Šentjur, Šmarje, Žalec, Slovenske Konjice. Otroci so bili nastanjeni v hišicah. Leta 1965 jih je po ukinitvi okraja prevzel mestni odbor RK, ki jih je upravljal v lastni režiji.

Leta 1965 je stal oskrbni dan 250, leta 1966 pa 300 din.

Ko so leta 1971 domačini začeli zidati v Vodicah nov hotel, kjer je bila počitniška kolonija, je celjski občinski odbor hišice prodal in kupnino razdelil med občinske odbore solastnike.

Medtem je glavna skrb za počitniške kolonije prešla na okraj in občine, zlasti na celjsko, ki mu kmalu pomaga Društvo prijateljev mladine.

DRUŠTVO PRIJATELJEV MLADINE

Društvo srečamo v zadnjih dveh desetletjih preteklega stoletja. Že takrat so višja šolska oblastva zahtevala od šolskih vodij, naj ugotove in poročajo, kateri otroci so v njihovem področju potrebni posebne zdravstvene, socialne ali vzgojne pomoči. Iz te zamisli so se rodili otroški vrtci in (sicer redki) vzgojni in specialni učni zavodi (za slepe, gluhoneme), a tudi rejniki otrok brez domače vzgoje (na Kranjskem — zlasti v Zasavju — za najdenčke). V početku sedanjega stoletja je sodna uprava dajala pobudo za ustanovitev takih društev, v mislih je imela predvsem skrb za vzgojno zanemarjeno mladino, ki jo je treba odvrniti od krivih poti.

Celjsko društvo s to nalogo se je imenovalo Društvo za varstvo in preskrbovanje otrok za ves celjski okraj.

Po prvi vojni se je društvo leta 1920 obnovilo. Dobilo je pa ime: Krajevna zaščita dece in mladine. Predsednik mu je bil do svoje upokojitve in izselitve iz Celja (1934) šolski upravitelj tedanje I. mestne šole Joško Bizjak. Sicer je pa vse otroško in mladinsko varstvo imelo trdno oporo v dr. Jakobu Reberniku, vsestranskem socialnem in zdravstvenem delavcu.

Po osvoboditvi leta 1945 se je ljudska oblast takoj začela baviti s tem vprašanjem, ki je bilo zares zelo nujno. Pri mestnem okraju oziroma poznejši mestni občini je posvečala mladinskemu varstvu in vzgoji posebno skrb načelnica za šolstvo Stana Jerin-Mihelič (s pomočnico Nevo Iršičevo). Ko je obolela, sta to skrb prevzeli zdaj že tudi pokojna Silva Turnšek in Ljuba Škrlj, načelnica tajništva za zdravstvo. S svojim vpli-

vom so pomagali: Josip Kotnik in Ivanka Žagarjeva, sodelavca prosvetnega oddelka, Anton Aškerc, predsednik sveta za šolstvo, Zoran Vudler, načelnik tajništva za splošne zadeve in gradnje.

Pri okoliškem okraju je skrb za varstvo in vzgojo otrok po svojem značaju pripadalo svetu za zdravstvo in socialno politiko. Leta 1954 so ta svet razdelili v svet za zdravstvo in v svet za socialno politiko (socialno varstvo). Varstveno-vzgojna naloga je pri tem pripadla svetu za socialno politiko, pomembno je pa tudi še ostalo sodelovanje sveta za zdravstvo, zelo važna je bila tudi pomoč sveta za šolstvo, saj so zlasti med prostovoljnimi sodelavci prevladovali pedagogi in šolniki.

Leta 1954 je prišel mestni okraj kot mestna občina v sestav okraja Celje. S tem je bila ustvarjena tesnejša zveza med obema upravnima organizacijama ljudske oblasti. Sodelovanje mestne občine z okrajem je bilo posebno pomembno, saj je mestna občina zalegla v okraju mnogo več ko katera koli druga občina. Pri okrajnem svetu za socialno politiko se pojavlja leta 1955 celo poseben svet za varstvo *matere in otroka*, ki so ga stvarno prenesli od mestne občine k okraju. Leta 1958 so ta svet začeli označevati tudi kot svet za varstvo družine.

Ko je ob izdatnem sodelovanju mestne občine prevzel vlogo skrbi za otroško in mladinsko varstvo v svoje roke okraj, je bila predsednica sveta za zdravstvo in socialno politiko *Helena Borovšak*, predsednica sveta za varstvo matere in otroka je pa ob ustanovitvi postala *Slava Škrabec*, višja medicinska sestra in ravnateljica srednje medicinske šole. Načelnik tajništev za zdravstvo in socialno skrbstvo je bil *Rudolf Fajgelj*, izkušen višji socialni in zdravstveni delavec, pravni referent pa *Janko Hočevar*, prav tako strokovnjak z dolgoletnim družbenim in pravnim delom. Ko se je že začelo ožiti delovno področje okraju, sta se pa oba sveta združila (1961), kakor sta bila v začetku.

Referentke za otroško varstvo so bile druga za drugo *Marija Marchetti, Minka Mrovlje, Pavla Rovan.*

Zgodaj je poleg že obravnavanega Rdečega križa nastala tudi druga organizacija, ki se bavi samo z varstvom in vzgojo mladine. To je bilo Društvo prijateljev mladine. Pobudo za ustanovitev društva je vsaj javno dal profesor Albin Podjaveršek s kratkim opozorilom v Celjskem tedniku (1952). Razen njega se je odločno zavzemal za ustanovitev profesor učiteljišča Bojan Luzner.

V letih 1952—1953 so nastala društva prijateljev mladine v drugih večjih krajih (sedežih občin) celjskega okraja. Vsa ta društva so se strnila v okrajni zvezi Društev prijateljev mladine. Po pravilih so Zveza kakor tudi društva imela svoj plenum in upravni odbor (sekretariat).

Ohranjena imena predsednikov se nanašajo na okrajno Društvo prijateljev mladine. Bili so naslednji: Bojan Luzner (izvoljen ob ustanovitvi leta 1952), Edo Grgič, sodnik okrajnega sodišča (1957), Miro Lužnik, šolski nadzornik (1958), Drago Čuček, šolski nadzornik (1959—1963), Maks Šorn (1963), Drago Predan, upokojeni šolski nadzornik (1963—1968). Ker so bile zasavske občine priključene okraju Celje, je bila leta 1963 izvedena

reorganizacija odbora, pri čemer je bila kot podpredsednica izvoljena Rezika Pirc iz Krškega.

Sekretarka je bila najprej Marija Kremžar, zadnja leta pa Marica Volferl, učiteljica, nameščena pri okraju.

Dragu Predanu je sledila kot predsednica *Iva Fišer*, rojakinja iz Podloga pri Šempetru. Leta 1951 je dobila službeno mesto v Celju. Tu je za Zvezo borcev nabirala gradivo za zgodovino OF in NOB. Ko so v Celju leta 1952 ustanovili Društvo prijateljev mladine, so jo kot delegata Zveze borcev pritegnili k delu v pionirski komisiji. Kmalu je morala organizirati kurirčkovo pošto. Leta 1968 so jo izvolili za sekretarko in leta 1971 še za predsednico društva. Obe dolžnosti opravlja še danes.

V sejnem zapisniku z dne 11. septembra 1962 je navedenih 13 članov upravnega odbora, vsekakor glavnih delavcev zveze in posameznih društev: Drago Čuček, predsednik, Drago Predan, Jože Kotnik, Karel Žmavc, Lojzka Jančič, Marjan Jerin, Ivanka Lužnik, dr. Adam Medvešek, Avgust Lavrenčič, Majda Rode, Vera Strehovec, Marica Volferl.

Na seji 23. decembra 1962 so pa sklenili, da ima plenum 53, upravni odbor pa 15 članov. Ti so bili tedaj: Drago Predan, Drago Čuček, Franjo Čepin, Marjan Jerin, Rezika Pirc, Vilma Štucin, Elizabeta Ošina, Slava Vučajnk, Lojzka Jančič, Avgust Lavrenčič, Heda Mikolavčič, Karel Jug.

Nadzorni odbor: Jure Lesjak, Vojko Simončič, Božo Greblaher.

Na seji 11. septembra 1962 je upravni odbor (sekretariat) sprejel zaključke oziroma priporočila, ki osvetljujejo delovanje društva:

— Stanovanjske skupnosti naj poskrbe za varstvo otrok;

— Društvo prijateljev mladine in Ljudska mladina Slovenije naj vključita v svoje vrste več pionirjev;

— usposobiti je treba kader za izlete, potovanja, taborjenje.

Navajajo se tudi zaključki (vsekakor predhodnega plenuma):

— poglobiti je treba svobodno dejavnost strok;

— starešinski sveti na šolah so potrebni za vodstvo pionirskih odredov;

— pri stanovanjskih skupnostih naj se osnujejo komisije za varstvo družine in za sodelovanje z Društvom prijateljev mladine;

— Društvo prijateljev mladine naj sodeluje z vsemi strokovnimi organi, zdravstvenimi ustanovami ter pedagoškimi službami;

— treba je proučiti metode in oblike dela z mladino ter organizacijo prostega časa otrok;

— Društvo prijateljev mladine naj sodeluje s socialnimi službami: s sveti za varstvo družine. s sveti za socialno varstvo in z občinskimi socialnimi centri;

— treba je poskrbeti za usposabljanje kadrov za delo z mladino;

— pri novih gradnjah naj se upošteva otroško varstvo.

Nato je bil govor o letovanjih: v tistem času je skrbelo zanje Društvo prijateljev mladine.

Izvolili so odbor Centra za letovanje. *Predsednik Marjan Jerin.*

Članov je 9. Najdelavnejši so: Franc Lužnik, Tuci Černelčeva, Štefka Ocvirkova. Administrativna dela centra bo opravljal Lamper, upok. že-

lezniški inšpektor. Sekretarka okrajne zveze Društev prijateljev mladine je Marica Volferl. Jože Kotnik marljivo dela tudi na terenu.

V Rovinj bo možno delati tudi tridnevne izlete, ki naj jih organizirajo šole.

Strehovčeva, predsednik okrajne pionirske komisije, prevzame skrb za organiziranje letovanja v Grabelsdorfu v Avstriji.

Zapisnik seje razširjenega plenuma z dne 23. decembra 1962 nam daje vpogled v organizacijsko obliko Društev prijateljev mladine v celem celjskem okraju. Ob navedeni seji je bila slika naslednja:

Število društev in članstva

	DPM	Članstvo
Celje	9	818
Žalec	12	1.355
Laško	1	80
Mozirje	1	70
Šentjur	1	57
Šoštanj	3	150
Slovenske Konjice	2	371
Šmarje	3	415

Naknadno so še pristopile tri občinske zveze iz Posavja, kar je bilo v skladu s priključitvijo tamkajšnjih občin k okraju Celju.

Iz poročila zvemo, da je bila v sestavu Zveze tudi komisija za družine, ki je štela 5 članov in je sodelovala s Socialistično zvezo delovnega ljudstva, z občinskim ljudskim odborom, s stanovanjskimi skupnostmi in varstvenimi ustanovami.

Pod njeno vodstvo so razen proslavljanja dneva žena (8. marec) spadale tudi otroške (pionirske) prireditve v tednu matere in otroka (sprva v mesecu maju, pozneje v oktobru) ter novoletna praznovanja.

Posebno organizacijo je pa zahtevala prireditev okrajnih pionirskih iger z obsežnim programom (deklamacije, petje, godba, mladinske igre, telovadba, smučanje, šport raznih vrst, šah, streljanje, rastave, izdajanje mladinskih glasil).

Prireditev centralne proslave je zahtevala intenzivno delo pri posameznih društvih, seveda v zvezi s šolo, kjer je bila velika večina pionirjev in izkušenih pedagoških vodij — učiteljev.

Za vodstvo v okviru Zveze je bil izvoljen poseben izvršni odbor (17 članov): Vojko Simončič, predsednik, Vladimir Veber, podpredsednik, Drago Čuček, sekretar, Peter Šprajc, Jože Lukman, Karel Jug, Miran Horvat, Karel Šmavc, dr. Marjan Veber, Jožica Dimec, Ivan Putnik, Slavko Kokot, Marica Volferl.

Podrobno delo so pa prevzele komisije: programska — Franc Lužnik, propagandna — Milan Božič, finančna — Drago Čuček, za delovne akcije — inž. Marjan Kopitar, za telovadno vzgojo — Karel Jug, za vzgojo kadrov — Slavko Kokot, za zdravstvo — dr. Marjan Veber.

Ko so bile okrajne pionirske igre končane, so že mislili na leto tehnične kulture, namenjeno tehnični vzgoji mladine: razen krožkov v šolah so vključili v to delo tudi krožke ljudske tehnike po podjetjih.

Prekretnica okrog 1960 je bila doba največjega društvenega delovnega zagona. S postopno trajnejšo društveno organizacijo, so se družbene obveznosti manjšale, trajno je pa pri društvu ostalo še marsikaj, zlasti skrb za prireditev dneva žena, tedna matere in otroka, novoletne jelke itd., stalna je ostala tudi obveznost, pomagati pri organiziranju letovanj in povezava s stanovanjskimi skupnostmi, Zvezo socialistične mladine, hišnimi sveti in podobno.

Po ukinitvi okraja (1965) je prestalo tudi delo Zveze. Na njeno mesto so v polnem obsegu stopila občinska Društva prijateljev mladine.

Najvažnejše je bilo celjsko društvo. Kot njega prvi znani predsednik se navaja *Jože Kotnik*, učitelj.

Za Kotnikom je bil 10 let predsednik *Karel Šmauc* (1955—1965), ljutomerski rojak in zelo skrben prijatelj mladine.

Večina sodelavcev pri okrajnem društvu je delala tudi pri mestnem društvu.

Zlasti se je občinsko društvo bavilo z vzgojo pionirjev, pri čemer je bilo v rednem stiku s šolo.

Svojo pisarno je imelo v Čuprijski (prej Razlagovi) ulici, v prostoru, kjer se je pozneje naselila uprava Ljubljanskega dnevnika. Upravne posle je vodila in blagajno upravljala Marija Šmauc. Tam je bila tudi pionirska knjižnica, za katero je skrbela Irena Ropoša.

Izmed pionirskih iger so bile posebno lepe tiste, ki jih je društvo priredilo v zvezi z Aeroklubom pri samem letališču.

Za pionirje sta bila pri celjskem društvu zadolžena Majda Rode in Silva Bremec.

V celjski občini so bila Društva prijateljev mladine še v naslednjih krajih: v Vojniku (predsednica učiteljica Marija Kvac), v Štorah (predsednica učiteljica Sonja Ocvirk), na Dobrni, na Frankolovem.

POČITNIŠKE KOLONIJE

Posebej moramo orisati razvoj počitniških kolonij. Za nje so skrbela najprej razna društva (Rdeči križ, Društvo prijateljev mladine in druga) sama, pozneje pa skupaj z raznimi družbenimi ustanovami za socialno, zlasti otroško varstvo.

Najbolj preprost začetek so bile dnevne kolonije na nekdanjem Petričkovem v Liscah, ki so mu dali ime *»Na gričku«*. Leta 1951 je bila ta kolonija menda prvič organizirana. Bile so tri izmene, ki jih je vodila Kogovškova.

Okrepilo se je tudi zanimanje za *letovanje na morju*. Zdravniki, a prav tako šolski krogi so ga priporočali. V okviru mestnega in okoliškega okraja sta imela iniciativo oba sveta za šolstvo in prosveto, ki sta se tudi trudila za potrebna sredstva. Na prvem mestu je bila skrb za

osirotele in bolehne otroke, katerih starši so bili žrtev okupatorjevega nasilja ali ki so padli v borbi oziroma žrtvovali za svobodo zdravje in premoženje.

Celjani so imeli že iz predvojne dobe počitniški *dom v Bakarcu,* ki ga je bilo ustanovilo Kolo jugoslovanskih sester. Bil je sicer že potreben popravila, vendar še za rabo. Že leta 1950 je mestna občina poslala v Bakarac svojo mladino. Mestnim otrokom so se pridružili tudi okoliški. V okoliškem okraju je bilo nekaj manjših občin, ki same niso mogle poskrbeti za letovanje svojih otrok. Za to je poskrbela uprava za zdravstvo in socialno skrbstvo.

Za leto 1950 so nameravali poslati na letovanje okrog 200 otrok v Bakarac in v Letuš po 20 — v dveh izmenah. 140 na Bizeljsko in 5 v Selce. Razen tega je ministrstvo prosvete obljubilo, da bo v svojo centralno kolonijo *v Savudriji* poslalo 150 otrok iz celjske občine.

AFŽ je prevzela patronat in obljubila, da bo poskrbela za zelenjavo, sočivje in pomožno osebje.

Zanimivo je, da so prebivalci Škofje vasi, nabrali v tem letu 1.000 din za počitniško kolonijo.

V naslednjih treh letih je bil še vedno glavni organizator celjski mestni ljudski odbor oziroma njegov svet za šolstvo in prosveto. Pomagali sta AFŽ (do svojega prestanka v letu 1953) in RK.

Tako je leta 1952 šlo v Bakarac trikrat po 80 otrok, v Savudrijo 30 in v Avstrijo v zameno 30.

Tako se je ponovilo tudi prihodnje leto (1953).

Leta 1954, ko se je mestni okraj kot občina priključil okoliškemu, je pa prevzel iniciativo okrajni svet za socialno politiko, oziroma nekaj pozneje svet za varstvo matere in otroka.

Ker je bil dom v Bakarcu v slabem stanju, so v okrajnem svetu že kar po združitvi začeli misliti na nov lasten dom. Jakob Žen je Borovšakovi svetoval, naj bi si ogledali nizko, lepo gozdnato obalo pri Fažani. Po sklepu sveta sta si jo Žen in Borovšakova ogledala, vendar se niso zanjo odločili. V juniju so mislili na neki porušeni grad v Malinski. V avgustu sta bila Vojko Simonič in Vinko Šumrada celo na ogledih v Puli, kjer je bilo več nezasedenih vojaških stavb.

Vsekakor je bilo v Istri stavb, ki so se ponujale, dovolj, a povsod bi bila preureditev zvezana z velikimi stroški. Postali so bolj realni.

Intenzivneje so začeli obnavljati dom v Bakarcu. Mestni ljudski odbor ga je dal na razpolago. To bi bilo za bivanje ob morju. Mladini je pa bil potreben tudi gorski zrak.

Na predlog Marchettijeve si je tričlanska komisija: Miro Lužnik, inšpektor v tajništvu za prosveto, dr. Franc Planinšek, šef higienske postaje in Marija Marchetti, ogledala obe stavbi. Moral bi se bil priključiti tudi zastopnik Zveze borcev, toda Zveza se je odločila za taborjenje.

Po dobljenem poročilu komisije so se odločili za Bakarac in za Bočno pri Gornjem gradu. V Bakarac so poslali 150 in v Bočno 80 otrok. Bakarac je veljal za pomorsko, Bočna pa za srednjegorsko počitniško kolonijo. Morje je bilo privlačnejše od kraja v dolini med domačimi planinami.

Tako je bilo tudi prihodnje leto. Tedaj je bila zelo trda za denar. Svet je menil, da bi bil potreben kredit 1 milijon in 500 dinarjev, če bi nekaj prispevali starši, okrepitve potrebni otroci ubožnejših staršev ali celo sirote bi pa letovali zastonj.

Predsednik okrajnega ljudskega odbora je dal na prošnjo neugoden odgovor: Smo v stiski. Tako so izprva sklenili, da pojdejo samo v *Bakarac*. Končno so pa le dobili toliko sredstev, da so sprejeli v načrt tudi *Bočno*. Šolske prostore, namenjene za bivanje otrok, so opremili s predmeti, ki so jih vzeli iz opuščenega dijaškega doma v Podčetrtku. To je bil čas, ko so bili višje razrede osnovnih šol v večjih krajih spremenili v nižje gimnazije, ki so se jim prilegali tudi dijaški domovi. Dom v Podčetrtku pa ni imel dovolj dijakov — stanovalcev.

Pri svetu so odločili, da pošljejo v Bakarac 4 izmene, vsaka bi štela 30 otrok in bi ostala na morju tri tedne. Pri Bočni bi se zadovoljili samo z eno izmeno. Mislili so celo, da bi jo opustili, toda višji zdravstveni svetnik dr. Lovšin je opozarjal, da bi bil otrokom višinski zrak koristen, če že ne bi šlo drugače, bi morali dobiti zanje nekaj mest vsaj v Kranjski gori.

V načrt so sprejeli tudi taborjenje. Pionirji v šolah so imeli 40 šotorov in opremo za kuhanje. V prirodo bi odšle 3 izmene. Načrt so nekoliko spremenili.

V počitniški dom v Bakarcu so odšle štiri izmene, toda bile so večje. Prva je štela 72, druga 82, tretja 78 in četrta 78 otrok, približno pol dečkov in pol deklic.

Upravnika sta bila *Oton Mikulič, šolski upravitelj v Podčetrtku,* in *Lea Zupan, učiteljica v Zibiki.*

Vzgojiteljice so bile učiteljice: Antonija Kenda v Slivnici, Silva Povalej v Libojah, Ana Kranjc v Loki pri Žusmu ter Jožica Gaberšek na Dobrni. Moški vzgojitelj je bil Leopold Mlakar, učitelj na Sladki gori.

V koloniji je pa bil tudi ekonom — Ivan Jazbec s Kozjega.

Bakarski zastopniki ljudskih oblasti in prebivalci so šli vodjem kolonije zelo na roko in so otroke imeli zelo radi. Kopali so se in uživali prirodo. Bili so tudi v kinu in muzeju. Upravnik kolonije je po njenem zaključku navedel samo neskladnost v letih: otroci so bili stari od 8 do 14 let. Kolonijo je obiskal inšpektor France Strehovec in se je do podrobnosti zanimal prav za vse. Bil je zadovoljen in je ob odhodu pohvalil tako otroke kakor njihove vzgojitelje in upravo.

Tudi tokrat so poslali na ogled komisijo. V njej so bili: Marija Marchetti za svet za varstvo matere in otroka, Miro Lužnik za prosveto, Rozman za Zvezo borcev, dr. Grilc, okrajni zdravnik, za zdravstvo, Martin Ambrož, upravnik dijaškega doma na Bregu, za tabornike, Edo Grgič, sodnik okrožnega sodišča, za Društvo prijateljev mladine.

To so bili prvi odločnejši povojni koraki v prirejanju mladinskih počitniških kolonij in previdnost je bila potrebna.

Pa tudi že sprejeti načrt glede Bakarca in Bočne so predrugačili. V celoti se je iz prvotne skromne zasnove razvila širokopoteznost. V Bočni je bila kot prva izmena 45 domačih otrok.

Upravnica je bila *Rozalija Kolar, šolska upraviteljica na Frankolovem.*

Vzgojiteljici sta bili: Elizabeta Golež in Ivanka Ambrožič iz Galicije. Ekonom je bil Anton Pešak, šolski upravitelj v Socki. Kuhala je Alojzija Gajšek, kuharica iz internata v Šentjurju, pomagala je Nada Skutnik.

Kot druga izmena je pa prišla v Bočno skupina 33 otrok *iz Kruševca* s petimi člani vodstva (vzgojitelj, pomožno osebje).

Izprva so bili očividno presenečeni. Gorska pokrajina se je precej ločila od Šumadije. Hrana je bila nekoliko tuja. To je vodja, učitelj, izprva tudi neprikrito izrazil. Kmalu se je navadil in je svoje mnenje spremenil. Otroci so pa bili takoj zadovoljni. Peljali so jih tudi v Logarsko dolino, Šoštanj, Velenje in Celje. Ekonom je bil domačin Franc Čeplak.

V zameno je naša skupina odšla v *Brus pri Kruševcu.* Štela je 37 otrok in mladincev v starosti od 9 do 14 let, učencev gimnazije in višje osnovne šole. Vodstvo je imela Danica Nedoh, profesorica nižje gimnazije v Preboldu. Pri vodstvu in vzgoji sta ji pomagali učiteljici Marcela Jeraj s Frankolovega in Zdenka Šoter iz Konjic. Ekonom je bil Franc Cene, Slovenec, sicer pa računovodja v Kruševcu. Kuhala je domačinka Desanka Radišćević.

To leto je bila mladinska kolonija tudi v *Prešniku pri Celju.* Otroci so bili iz Sežane. Upravnik kolonije je bil Rafael Metlika.

Celjski otroci so pa bili v Splitu. Nastanili so jih v poslopju Šumarskega tehnikuma. Počutili so se dobro, motile so jih samo visoke cene.

Leta 1955 je mestni odbor poslal v Bakarac 216 otrok. Pet izmen (po okrog 25 otrok) je letovalo v Kranjski gori, stanovali so v vili »Olga«. V prvi in peti izmeni so bili predšolski, v ostalih pa šolski otroci. Upravnik je bil upravitelj Peter Mavrič.

V *Borik pri Zadru* je odšlo kar 9 izmen po okrog 20 otrok. Upravnik je bil šolski upravitelj in nadzornik *Božo Jarnovič.* Kot vzgojitelji (vzgojiteljice) so mu pomagali: Miro Klančnik, Tine Lorger, Danica Nedoh, Julka Golič, Danica Sotovšek, Anica Kos, Zinka Lorger, Marija Klančnik, Elza Krištof, ekonom je bil Stanko Spindler, administrator pa Franc Sladič.

Tri izmene so šle *na Mozirsko kočo* na Golteh. Bile so močne, saj so štele skupaj 216 otrok.

V *Banjole* pri Puli (v kolonijo za jecavce) je bilo iz Celja poslanih 48 otrok.

Celo v *Avstrijo* so poslali v zameno dve skupini: v Seeboden pri Millstattskem jezeru 19 otrok za 21 dni, v Paradies pri Dunaju 21 otrok za 30 dni.

V celoti je bilo to leto na letovanju iz Celjskega okraja okrog *970 otrok.*

Okrajni svet za socialno skrbstvo je dal sredstva samo za okrog 110 otrok (Bočna — Brus).

Bilo je pa tudi nekaj *taborjenj.* V Radmirju »Rod gorskih borov« 20 in »Rod neugaslega ognja« 14 dni, ob Velikem jezeru odred I. gimnazije

v Celju 5 dni. Na Pagu — Rabu potovalni tabor »Družina Črnih borov« 2 dni.

Vseh teh mladincev je bilo okrog 45.

V Savudrijo jih je v treh izmenah odšlo 48. V Banjole (pri Puli — v kolonijo za jecavce) je bilo poslanih 21 otrok.

Leto 1956 izgleda bolj skromno, zlasti, ker za mestno občino Celje ni poročil. V okviru sveta za varstvo matere in otroka je bila ustanovljena posebna okrajna komisija za letovanja, katere tajnica je bila Milena Mrovlje.

Sredogorska kolonija je bila v Šmartnem pri Slovenjem gradcu. V koloniji je bilo v dveh izmenah 47 učencev, ki so stanovali v šoli. Upravnik prve izmene je bil Rudi Kozovinc, druge pa Danica Sotovšek.

Okraj je to leto v celoti poslal v kolonije *1.920 otrok*, ki jih je spremljalo 38 vzgojnih in tehničnih spremljevalcev. Ker okraj ni imel rednih sredstev, so morali poseči v sklad za zaščito matere in otroka (ustanovljen leta 1924) in pa v sklad za socialne ustanove. Skupno so izdali 1,467.089 din.

Pač pa je republiški svet poslal v Schaffberg 31 in v Sekirn ob Vrbskem jezeru 90 celjskih otrok.

Zanimivo je *leto 1957*. Tedaj je za organizacijo še vedno skrbel svet za socialno politiko, ki je odločanje poveril posebni komisiji oziroma tajništvu za zdravstvo in socialno politiko.

Otroci so letovali še vedno tako v Bakarcu kakor v Šmartnem.

Važna postojanka za mladinsko letovanje je pa že bil *kamp v Rovinju*, ki je imel štiri tabore:

I. tabor okrajnega odbora Zveze borcev Celje,
II. zdraviliški tabor Sveta za socialno varstvo okraja Celje,
III. tabor vajeniške šole, in
IV. tabor Počitniške zveze.

Tabor I. okrajnega odbora Zveze borcev je imel 52 šotorov in 3 hišice.

V taboru je bilo v tem letu 130 mladincev in mladink, ki so bili otroci padlih borcev. Vzgojni in tehnični kader je štel 14 oseb. Upravnik je bil Marjan Jerin, ravnatelj I. osemletne osnovne šole v Celju.

Tabor II, zdraviliško letovanje Sveta za socialno varstvo okraja Celje, je imel 24 hišic.

V njem je bivalo 45 otrok. Zanje so skrbeli: 2 vzgojiteljici, 1 fizkulturnica, 1 ekonomist, 3 kuharice. Vključenih je pa bilo tudi 12 oseb, družin z otroki, ki jih je poslal v kolonijo sindikat. Upravnik je bil Franjo Čuk, ravnatelj osnovne šole v pokoju.

Tabor III, šole v gospodarstvu, je imel 55 šotorov in 3 hišice.

V njem je bivalo 120 vajencev in vajenk. Upravnik je bil Franjo Lužnik, učitelj vajeniške šole.

Tabor IV, Počitniška zveza, je imel 14 hišic in 15 šotorov.

V njem je bivalo 130 odraslih oseb, moških in žensk. Vodil ga je študent. Tabor je imel prehodni značaj. Ob obisku komisije je bilo v njem tudi 30 letovalcev iz ostalih republik.

Za mladinske kolonije je sestavil pravila načelnik tajništva (pozneje oddelka za zdravstvo in socialno politiko) Rudolf Fajgelj.

Pravilo točno predpisuje vzgojno in gospodarsko poslovanje in obvezuje upravnika, da daje vmesna in zaključna poročila. Poročilom so včasih dodajali tudi pisma, v katerih so slikali življenje v koloniji. Posebno so zanimiva pisma (oziroma poročila), ki sta jih pisala Nada Nedoh (iz Brusa) in Adi Marčič, ravnatelj osemletke na Dobrni.

Marčičevo pismo je nastalo ob zaključku izmene v Šmartnem ob Dreti 12. avgusta 1957. Glasi se:

»Nekam čudno vzdušje je bilo danes: po eni strani so se otroci veselili povratka na domove, kakor se pač vsak veseli, kadar gre med domače, spet so pa postajali skoraj otožni, ko se je vsak po svoje na tiho poslavljal od vsega, kar mu je v tem kratkem času priraslo k srcu. Razposajeni pa hkrati zamišljeni so jemali slovo od planin, ki so jih tolikokrat zrli in nekatere obiskali. Takoj je preminil veseli otroški smeh, ko je nekdo dejal: »Srečno, Dreta, danes smo te zadnjikrat obiskali!« Z veseljem so pospraviljali svoje prostore in hkrati mislili na ure, ki so jim pretekle v šaljivem pa tudi v resnem delu.

Zvečer smo se med seboj poslovili in priredili zaključni družbeni večer. Čeprav se nismo nikoli posebej pripravljali na to, smo priprave za prireditev vpletli bolj med igro in veselje, vendar smo si toliko nabrali, kar 20 zabavnih točk, ki so obsegale petje, deklamacije in skeče. Smeha in radosti ni hotelo biti konec.

Ko so obdarili tov. upravnika, tov. kuharico in tov. ekonoma z lepimi šopki, je bilo v jedilnici moreče tiho. Pionir, ki je tudi nekaj povedal za slovo, je naenkrat utihnil. Besede so se mu zataknile in solze so mu spolzele čez lice. Tudi ostali so bili žalostni in marsikje je robec brisal solze.

Po resnici povedano, tudi nam je postalo težko. V hipu smo pozabili vse nevšečnosti, ki pač spremljajo vsako delo in menda se nam je ves čas vsem zdelo, da se razidemo le za kratek čas in da se bomo kmalu spet zbrali in skupaj še enkrat preživeli čas, ki nam je potekal.«

Podpisani so: upravnik Marčič, in vzgojiteljice: Marica Križman, Justina Točaj in Rezika Umlač.

V letu 1957 so še bile: 3 izmene v Kostanjevici, 2 izmeni v Žužemberku, 2 izmeni v Bakarcu in v že navedenem Šmartnem tudi 2 izmeni.

Referent za počitniško letovanje v tajništvu za zdravstvo in socialno skrbstvo je bil tedaj Ferdinand Štiglic, referentka za varstvo matere in družine je pa bila Milena Mrovlje.

V Bakru je bila upravnica I. izmene Marija Slatinek, upravnik II. izmene pa Alojzij Kozelj, ravnatelj osemletke v Rimskih Toplicah.

Leta 1958 so še pripravili letovanje v Rovinju tako za vajensko šolo kakor za okrajno komisijo in Zvezo borcev. Upravnik okrajne komisije je bil Alojzij Kozelj. V tretji izmeni pa Danica Nedoh.

Leta 1958 je bila za 10 let sklenjena pogodba med rovinjskim in celjskim občinskim odborom. Rovinjsko občino je zastopal Milan Iskra, celjsko pa Marijan Jerin.

Zastopnik rovinjske občine dovoljuje celjski občini, da izvede v kampu za vse tri tabore razne naprave, zlasti da napelje vodovod in uredi pot k morju. Po desetih letih postanejo te naprave last rovinjske občine.

Pozneje so se dogovorili še glede elektrike. Pogodba se je izvedla. Pri izvedbi so požrtvovalno delali vodje vseh taborov in njihovi pomočniki v upravi in preskrbi. Rovinjska občina in meščani so jim šli močno na roko.

Tiste dečke, ki so bili potrebni posebne vzgoje, so pošiljali v vzgojni zavod v *Veržeju*, duševno prizadete pa v *Dornavo* ali *Hrastovec*.

Za leta 1959 je predsedstvo okrajnega ljudskega odbora izdalo naslednje poročilo o organizaciji letovanj:

Pred leti je skrbel za letovanje otrok na svojem področju okraj.

Priskrbel je baze, osnovna in finančna sredstva.

Pred dvema letoma je organizacija nekaterih letovanj republiškega značaja že prešla v pristojnost Zveze prijateljev mladine Slovenije, oziroma k njenemu Centru za letovanja, deloma pa tudi na okraje in so pristojnost prevzeli Društvo prijateljev mladine, Rdeči križ, Počitniška zveza itd.

V celjski občini do letos (1959) še ni bilo tako. Izjema je samo celjska občina. Druge občine niso imele ne izkušenj ne sredstev. Leta 1958 je v okraju letovalo nad 3.000 otrok in mladincev. Večino je res dalo Celje. Vendar je okraj v višinski bazi omogočil letovanje socialno šibkim in zdravstveno ogroženim otrokom. Pri tem je bilo le malo samoplačnikov in tudi občine so prispevale malo. Manjkajoča sredstva je bilo treba deloma vzeti iz sklada za zaščito matere in otroka.

Za leto 1959 je na razpolago samo 100.000 din.

O tem je razpravljal svet za socialno varstvo. Na sejo je povabil tudi predsednika okrajne Zveze Društva prijateljev mladine šolskega inspektorja Čučka. Toda Čuček je izjavil, da se sam ne more obvezati, o tem bo razpravljal odbor Zveze prijateljev mladine. Dodal je še: Zveza sicer letos s pomočjo republiške Zveze ustvarja lastno bazo za 40 otrok, vendar za letovanje nima ne sredstev ne človeka, niti prostora. Letos ne more prevzeti obveznosti, okraj je k temu še formalno vezan.

Dne 6. februarja 1960 poroča predsedstvo okraja Svetu za socializem LRS.

Okraj sam je ustvaril dve bazi: v Rovinju in v Šmartnem ob Dreti. Za letos pošlje v Rovinj 80 do 100 otrok v eni izmeni, v Šmartno pa 50 otrok. Referent za varstvo družine je izvedel priprave in uporabil za to poleg svojega dela 2 meseca.

Predsedstvo je sklicalo komisijo, v kateri so bili zastopniki Zveze borcev, Rdečega križa, Društva prijateljev mladine, vajeniške šole, Zavoda za socialno zavarovanje, Počitniške zveze in Zveze tabornikov. Pridobljena sredstva je razdelil med nje ob izjavi, da zadevna skrb ne spada več med njegove dolžnosti.

Okrajno vodstvo še posebej poudarja, da je zelo veliko prispevalo tudi tedaj, če so bili organizatorji drugi. Prispevek tujih organizatorjev za poedinega otroka je bil največ 5.500 din, a Zveza borcev je dajala samo po 2.500 in vajeniška šola po 1.000 din.

Obveznosti mora torej prevzeti: ali občina Celje, ali okrajna Zveza društev prijateljev mladine ali okrajni odbor Rdečega križa. Zdravstveni svet za socialno skrbstvo se je odločil za Društvo prijateljev mladine.

Vodje letovanja leta 1959 so bile: tajnica za zdravstvo Milena Mrovlje, vzgojiteljice — učiteljice: Cilka Cof (Laško), Marija Gregorič (Slovenske Konjice), Mila Pavlovič; načelnica oddelka za zdravstvo Irena Furlan.

V Rovinju je bil upravnik Alojzij Kozelj za I. in Karel Šmajš za drugo izmeno.

Za leto 1960 se že navaja za celjski okraj veliko število počitniških kolonij, ki so jih priredili:

I. Občinski odbor *Zveze prijateljev mladine Celje*
a) v Medveji — 180 otrok,
b) za otroke in vajence v Rovinju — 600 oseb.
II. Občinski odbor *Počitniške zveze Celje*
v Medveji — 480 dijakov.
III. Občinski odbor *Rdečega križa*
v Rovinju — 120 otrok.
IV. *Taborniki*
taborjenje na raznih mestih 780 mladincev.

Važna točka letovanja ob morju je še vedno bila v Rovinju. Iz leta 1962 je poročilo, da je oprema v Rovinju vredna 8 milijonov. Tudi organizacijsko se je izvršila izprememba. Število učencev v gospodarstvu (vajencev), ki so odhajali v Rovinj, je močno padlo. Tako sta se predsednika obeh komisij za letovanje, ravnatelj Marjan Jerin in Josip Ažman, dogovorila, da se prosta mesta dado na razpolago Društvu prijateljev mladine. Kapaciteta ob treh izmenah je dala možnost za letovanje 550 otrok. Zveza prijateljeev mladine se je odločila, da k 60 ležiščem v weekend hišicah doda še dve weekend hišici z 32 ležišči. Kuhinje same, sanitarije in igrišča so itak bila v polnem redu. Leta 1962 je letovalo v Rovinju 900 letovalcev.

Medtem je bila Zveza prijateljev mladine odšla za kako leto v Medvejo, a se je vrnila nazaj.

Po dograditvi letovališkega centra v Stari Baški, se je celjsko mladinsko letovališče premestilo tja. V Rovinju je ostalo medobčinsko letovališče občin Žalec, Mozirje, Laško, Šmarje, Konjice, Brežice, Krško, Sevnica.

Krško in Brežice sta se kmalu ločila in odšli v Poreč, Sevnica je še ostala poleg Žalca.

Pred tremi leti so bazo premestili v Izolo v novo bazo, kjer je prostora za 180 otrok.

Ob odhodu iz Rovinja so se Žalcu priključile tudi Slovenske Konjice. Nazadnje je odšla tudi Zveza borcev.

Bakarac je celjsko Društvo prijateljev mladine leta 1958 prodalo Savezu boraca Križevca za 500.000 din. Opremo so tedaj prenesli v Rovinj. Dom v Baški na Krku je bil gotov leta 1959. Celjani so pri gradnji

napravili mnogo prostovoljnega dela. Potlej je bila Baška glavno in tako rekoč edino primorsko letovališče za otroke in mladince iz celjske občine.

V počitnicah že ni več služila samo mladini, ampak tudi odraslim. Ostali pa so v Rovinju železničarji, in sicer na svojem svetu, povezanem s postajo.

Glavno vodstvo letovanj je imela posebna komisija (pri Zvezi Društev prijateljev mladine, predsednik Marjan Jerin). Dela je bilo obilo. Treba je bilo skrbeti za dobro preskrbo in za pravilno vzgojno varstvo.

Za višinsko letovanje ni bilo več določenega mesta.

V počitnicah je bila na razpolago šola zdaj tu, zdaj tam. V Radmirju je sicer Zveza DPM skušala urediti za letovanje bivši Zadružni dom, a ni uspela. Našla je pa ustrezno nadomestilo v Solčavi, kjer je bil zimski dom za učence poleti prazen.

Upravne zadeve letovanj je v dobi Zveze DPM, vodila Majda Pirkmajerjeva (1959—1965).

Leta 1965 je prevzel skrb za letovanja Center za socialno delo (ustanovljen leta 1961 in od ustanovitve do danes pod vodstvom direktorice je pravtako do leta 1975 vodila Štefka Ocvirkova. Tedaj je prevzela to skrb Skupnost otroškega varstva.

Že kar v početku so izoblikovali pogoje, pod katerimi so sprejemali otroke za kolonijo. Otroci morajo biti zdravi. Po priglasitvi se zdravniško pregledajo prvič, tik pred odhodom drugič. Predšolski otroci morajo biti stari tri leta. Šolski pa od 7 do 14 let. Sredstva za socialno ogrožene otroke daje občina, za svoje delavce pa podjetja. Ker so delavci v celjskih podjetjih iz raznih občin, sprejemajo za letovanje tudi otroke iz neceljskih občin.

Za vzgojne kadre, potrebne za vodstvo in vzgojo pri morju je že Društvo prijateljev mladine (pred letom 1965) prirejalo vzgojne tečaje. Načeloma so sprejemali v ta namen ljudi, ki so se bavili s pedagoškim in vzgojnim poklicem, ali so se pripravljali nanj ter bili stari na 18 let.

Glavno vodstvo so pa v teku let imeli: upokojenci: Tone Grobelnik, pred vojno načelnik Sokola, Pavlin (umrl 1965) in Bruno Pižmoht, zadnja leta pa ravnatelj osemletke na Hudinji Adi Marčič.

Redno je pri koloniji zdravnik z medicinsko sestro. Vsako leto pošljejo na morje okoli 600 otrok v petih izmenah po 120 otrok. Izmene so na morju po 14 dni (tri tedne). Predšolska izmena gre prva. Zadnjih let so vključevali v eno izmeno tudi koroške otroke, s katerimi sta redno bili dve vzgojni osebi.

Od leta 1960—1965 je organizirala letovanja samo okrajna Zveza društev prijateljev mladine s pomočjo celjske občinske Zveze društev prijateljev mladine.

Zdaj pa zdaj je samostojno delovala v tem pogledu tudi kaka druga organizacija: Počitniška zveza, Rdeči križ, taborniki.

Za leto 1963 je v Novem tedniku poročilo, ki ga je na seji okrajne Zveze Prijateljev mladine dne 17. novembra podala tajnica Volferlova.

Poročilo se na kratko glasi tako: Doslej je letovanja prirejala okrajna Zveza, letos je pa glavno skrb prevzel medobčinski upravni odbor za pionirska letovanja v *Rovinju.* Po dogovoru nosijo stroške občine.

Kapaciteta za 1. izmeno znaša do 170 otrok in jo bomo v prihodnje nekoliko povečali. Na leto so tri izmene.

Za vaditelje je posebna komisija pripravila več seminarjev. En seminar je v Rovinju, tam smo mladino razdelili v manjše oddelke, ki se pod vodstvom vaditeljev in vzgojiteljev sami upravljajo.

Prej je okrajna Zveza imela 5 občinskih zvez in 21 društev, zdaj pa šteje 11 občinskih zvez, 82 društev in 10.789 članov. Pionirske organizacije združujejo 41.000 pionirjev in mladincev.

Referent za letovanja pri celjski občini Dana Pirkmajerjeva pa že poroča: Letos smo že v *Baški* (s celjskimi otroki), *Bakarac,* predvojno otroško letovišče, bo treba prodati.

Leta 1965 je priredilo Društvo dva sedemdnevna smučarska tečaja na Svetini, enodnevne tečaje v Liscah, pri Marovšku, na Polulah, Golovcu.

Leta 1966 je priredilo celjsko društvo na Gričku enodnevno letovanje. Stroške je plačal sindikalni svet, letovalo je okrog 600 otrok od jutra do večera, opoldne so dobivali enolončnico.

Leta 1966 je bil predsednik komisije za rekreacijo Franjo Čuk, medobčinske letovalne skupnosti pa Marjan Jerin. Glavni celjski center za obmorsko letovanje je bila in ostala *Baška.*

Zanemarjali pa tudi niso naših alpskih krajev. Tako leta 1972 poroča Celjski tednik, da v Kokarjah naši in beograjski otroci z velikim veseljem uživajo prirodo. Med njimi je bil preizkušeni vodja naših tabornikov Krebs.

Iz *Rovinja* se je pa bilo treba popolnoma umakniti, ker je občina svet, kjer so stale vikend-hišice, namenila za hotelske zgradbe.

V okviru Zveze mladine je nastala Počitniška zveza, ki si za letovanja svojih, že odraslih članov, izbrala *Makarsko,* kjer si je uredila taborišče.

Podobnega značaja je bilo Društvo prijateljev prirode, ki je imelo v okraju 13 odborov. Društvo je vodil Rudi Peperko.

Leta 1961 je pa občinska ustanova Center za socialno delo prevzel znaten del takih in podobnih skrbi. Med njimi so najvažnejše mesto zavzemali domovi igre in dela (otroški vrtci). Skrbi pa je bilo več in več.

CENTER ZA SOCIALNO DELO

Center za socialno delo je bil ustanovljen leta 1961 z odlokom Občinskega ljudskega odbora Celje (2. marca 1961).

Center za socialno delo Celje je bil ustanovljen kot strokovna služba za izvajanje socialnega varstva za območje občine Celje.

Naloge centra, določene z odlokom, so bile predvsem:

— da obravnava strokovno in študijsko socialne in psihološke primere pri otrocih, mladini in odraslih;

— daje strokovna navodila in druge pomoči staršem za pravilno vzgojo in vzrejo otrok;

— organizira strokovno patronažno službo in službo prostovoljnih socialnih delavcev;

— neposredno sodeluje s šolami, ustanovami in zavodi, ki rešujejo vprašanja otrok in družin;

— sodeluje pri ustanavljanju in razvijanju varstveno vzgojnih ustanov za otroke in mladino;

— pospešuje razvoj socialnih služb v stanovanjskih skupnostih;

— posamezno obravnava in sanira socialno in zdravstveno ogrožene družine;

— rešuje vprašanja družbeno neprilagojene mladine;

— razvija rejniško službo;

— sodeluje z ustreznimi družbenimi organizacijami in organi družbenega upravljanja;

— opravlja individualne zadeve s področja socialnega varstva, za katere ga bo pooblastil upravni organ socialnega varstva pristojnega občinskega ljudskega odbora;

— odkriva in analizira splošne socialne probleme;

— razvija socialno preventivno službo.

Za direktorja Centra je bila imenovana *Zofka Stojanovič*, socialna delavka.

Družbeno upravljanje pri Centru je izvajal upravni odbor, sestavljen iz javnih družbenih delavcev. Direktor centra je bil član upravnega odbora po svojem položaju. Za predsednika upravnega odbora je bil imenovan Emil Pepelnjak, odbornik občinskega ljudskega odbora.

Naloge, ki jih je Center prevzel ob ustanovitvi, je do tedaj opravljal oddelek za zdravstvo in socialno varstvo občinskega ljudskega odbora. Center pa ni prevzel vseh poslov; nekatere zadeve: skrbništvo, varstvo starih, otroška počitniška letovanja, je obdržal občinski ljudski odbor. Celotno dejavnost s področja socialnega varstva je center prevzel šele leta 1965.

Dejavnost Centra se je kasneje razširila še na področje vzgojnega svetovanja, ko je bila v okviru Centra ustanovljena vzgojna posvetovalnica — leta 1968. Za vodjo posvetovalnice je bila imenovana prof. Radmila Tratnik. Leta 1968 je Center prevzel tudi strokovno, finančno in administrativno-tehnično službo za novo ustanovljeno Temeljno skupnost otroškega varstva za občino Celje.

Center za socialno delo zdaj opravlja naslednje naloge:

— varstvo družine (na podlagi predpisov s področja družinske zakonodaje),

— skrbništvo mladoletnih oseb in odraslih,

— rejništvo otrok,

— socialno varstvo otrok prizadetih v telesnem in duševnem razvoju,

— izvajanje vzgojnih ukrepov med mladoletnimi prestopniki,

— otroška počitniška letovanja,
— programiranje in izvajanje otroškega varstva (izgradnja objektov za dnevno varstvo otrok in organiziranje drugih oblik družbenega varstva otrok),
— vzgojno svetovanje — v okviru vzgojne posvetovalnice,
— dodeljevanje denarnih družbenih pomoči občanom, ki so brez sredstev ali nimajo zadostnih sredstev za preživljanje,
— socialno varstvo starejših oseb.

IZGRADNJA VZGOJNO VARSTVENIH USTANOV

Leta 1958 se je začelo obdobje reorganizacije in vzgojne izpopolnitve otroškega varstva. Preobrazba je bila delno povezana z reorganizacijo varstva onemoglih in celo bolnih.

Mladinski domovi

Kmalu po osvoboditvi je kot prvi nastal dom v Vodnikovi ulici, v hiši šolskih sester, ki so ga pa kmalu združili z domom v bivši Westnovi vili v Gaberju, ki je nato prerasel v pravi vrtec.

V bivšem Kalvarijskem mlinu je bolnica ustanovila dom za dojenčke. a ga je najprej spremenila v bolnico za najmlajše, nato pa opustila. Dom na *Golovcu* (v novejši Westnovi vili) je pa prerasel v zavod za prizadeto deco.

Večji mladinski dom je nastal na Polzeli v gradu *Šenek*. Vodila ga je dobro usposobljena predmetna učiteljica Cilenškova. Imenoval se je po Veri Šlandrovi. V njem je bilo 96 domačih otrok, ki so bili vsi obojestranske sirote.

Domovi igre in dela

Prvi dom igre in dela (otroški vrtec) je bil v *Vodnikovi ulici*, v hiši nasproti Vodnemu stolpu, ki je bila last Šolskih sester. V hišo so naselili otroke 8. marca 1948 in so ji dali ime Dom Tončke Čečeve. Upravnica je bila od 1948—1949 Milica Gregorčič, od 1949—1952 Milica Završnik-Jurc. V domu so bili otroci, tudi starejše sirote, učenci I.—VIII. razreda osnovne šole. Ker je bilo treba hišo vrniti Šolskim sestram, so otroke 1. marca 1952 preselili v Westnovo vilo v *Gaberju*, kjer so že našli vrtec mlajših otrok. Priseljeni otroci so seboj prinesli ime *Tončke Čečeve*. Otroški vrtec v vili ima to ime še danes.

Poleti 1950 so v *Aškerčevi ulici* otvorili dom igre in dela. Priprave sta izvršili organizacija Osvobodilne fronte (OF) in Antifašistična fronta žena (AFŽ) za II. četrt. Za otvoritev je bilo urejeno poslopje v sredi med Aškerčevo in Stanetovo ulico (ki ji je bil nekoč nekaj let lastnik znani slovenski botanik profesor Martin Cilenšek, za njim pa kamnosek Kullich); nabavljena je bila že tudi glavna oprema: ležalniki, stolčki, kuhinjska posoda, prti, prtiči, radijski aparat in razna drobnarija. Leta 1953 je bilo

v domu 46 otrok, med njimi 3 enostranske sirote. Leta 1955 so pri pritličju dogradili paviljon. Domu so dali ime po pesniku *Otonu Župančiču.*

V okraju Celje-okolica je bilo leta 1953 že 9 vrtcev: *Griže* (30 otrok), *Laško* (37 otrok), *Rogaška Slatina* (30 otrok), *Slovenske Konjice* (32 otrok), *Štore* (32 otrok), *Vojnik* (40 otrok), *Žalec* (45 otrok), *Lemberg* (30 otrok).

V Celju so močno čutili, da je potreben otroški vrtec tudi v nastajajočih novih mestnih soseskah. Za sosesko na Otoku je bil projektiran vrtec v Jurčičevi ulici, v bivši Rakuschevi vili ob Savinji, vendar je njegov nastanek nekaj časa zadrževala Trgovska zbornica, češ, da rabi prostore za svoje poslovanje.

DOM TONČKE ČEČEVE

Že leta 1958 so razpravljali zelo vneto tudi o domu *Tončke Čečeve.* Bil je še vedno sestavljena ustanova, sestoječa iz otroškega vrtca, iz dnevnega zavetišča za osnovnošolsko mladino in iz mladinskega doma za v njem trajno nastanjeno mladino. Po preureditvi leta 1958 je ostala v njem samo predšolska in osnovnošolska mladina v dnevnem varstvu. Ker so šolski zavodi začeli samo skrbeti za svoje gojence v urah, ko ni bilo pouka, se je število šolske mladine v domu stalno manjšalo, tako da je po nekaj letih ostala v njem samo predšolska mladina, tj. otroški vrtec. V početku je pa še bil oddelek za 20 otrok, ki niso imeli domače oskrbe, a jih tudi niso dali rejnikom. Dom je imel svojo kuhinjo in čajno kuhinjo.

Gojenci so tudi imeli pomoč v učenju. Od leta 1949 do 1961 je bila upravnica *Ema Koželjeva.* Za Emo Koželjevo je prevzela vodstvo *Vilma Štucin, roj. Završki,* ki vodi zavod še danes.

Bila je pa vedno stiska za vzgojiteljice, zlasti po letu 1958, ko je število otrok stalno raslo, najbolj se je čutilo pomanjkanje inštruktoric za višje razredne osnovne šole.

Po preureditvi leta 1958 je bilo v domu 55 otrok.

V letu 1962/63 je štel zavod 6 oddelkov, med njimi sta bila 2 oddelka dojenčkov, 2 oddelka predšolskih in 2 oddelka šolskih otrok.

V šolskem letu 1963/64 je nastal vrtec v Vojniku. Imel pa je samo eno sobo, pri njem pa ni bilo ne sanitarij ne tekoče vode.

V šolskem letu 1964/65 je Dom Tončke Čečeve poskrbel za to, da so se v bivšem krajevnem uradu priredile tri sobe s prostori za potrebe otroškega vrtca.

Ob otvoritvi vrtca so vojniški cicibani priredili predstavo, na kateri se je tov. Križnik zahvalil krajevni skupnosti, občinski skupščini in zlasti ravnateljici Vilmi Štucinovi, ki so omogočili, da se je delo tako lepo izvedlo. Vojniški vrtec je imel poslej 2 oddelka.

V šolskem letu 1967/68 se je Domu Tončke Čečeve priključil vrtec *Otona Župančiča v Aškerčevi ulici* — Titovem trgu z 8 oddelki. S tem se je število oddelkov pri zavodu razširilo na 21 oddelkov.

V šolskem letu 1968/69 je dobil zavod še dva nova oddelka. Ko so dogradili pionirski dom Cvetke Jerinove, so se tja preselili v glavnem

šolski oddelki, s tem je Dom Tončke Čečeve pridobil več prostorov za predšolsko mladino in za dojenčke.

Tako je v šolskem letu 1971/72 imel dom že 27 oddelkov.

Močno se je povečal, ko je leta 1972 nastala na Zgornji Hudinji prva namenska stavba za otroke in nudila prostor 8 oddelkom v dopoldanskem času. V tem letu je štel zavod 37 oddelkov, ki so lahko sprejeli 620 otrok.

Na tridesetletnici se je ravnateljica Štucinova zahvalila vsem sodelavkam za vestno delo, imenoma je pa navedla sodelavke, ki že delajo na zavodu nad 20 let: Cveto Travner (27 let), Marijo Lerh (27 let), Agico Lorberk (25 let), Danico Piškur (22 let).

Leta 1958 so ukinili tudi *dečji dom pod Kalvarijo*. V njem je bilo prostora za 34 otrok. Vendar jih je bilo vedno manj, tako da so lahko vanj pošiljali iz bolnice rekonvalescente do 3 let. Ob ukinitvi leta 1958 je bilo v domu samo 8 dojenčkov v starosti od 4 do 14 mesecev. Glede štirih so se odločili, da jih dado v rejo, seboj so jim, kakor je bila navada, dali posteljice, posteljnino in opremo.

Upravnica doma je bila *Marija Deželak*.

Nekaj posteljic za dojenčke so v bolnici priključili oddelku za matere. Sicer so pa kakor sem že navedel, uredili oddelek tudi v zavodu Tončke Čečeve.

Leta 1976 je imel zavod 38 oddelkov in 778 otrok. Norma za oddelek je 15 otrok, je pa močno prekoračena.

Otroci so porazdeljeni na 6 notranjih organizacijskih enot, ki so bile: *matična enota na Mariborski cesti v Gaberju, enota Otona Župančiča med Aškerčevo in Stanetovo ulico* ter na *Titovem trgu* (v prostoru, se Mestna hranilnica stika s poštno palačo), *enota na Hudinji, v Škofji vasi in Vojniku*. Imela je že tudi dve šolski kuhinji. Večja je v matični enoti Tončke Čečeve, odtod se vozi opoldanski obrok na Titov trg, v Aškerčevo ulico — Stanetovo, na Hudinjo in Škofjo vas. Manjša kuhinja je v Vojniku. Čajne kuhinje za pripravo malic, zajtrkov in večerij in za delitev kosil pa imajo vsi oddelki.

V vzgojiteljskih tridesetih letih se je zvrstilo na celotnem zavodu nad 200 oseb. Prevladovalo je vzgojno-varstveno osebje: vzgojiteljice, varuške, otroške sestre, a tudi posamezne učiteljice. Uprava je zahtevala ekonomski, finančno in pisarniško izobražene ljudi. Večje in skrbno osebje je bilo potrebno tudi za kuhinjo ter za vzdrževanje poslopij, prostorov in njihova okolja in raznih naprav, ki so potrebne za vzgojno-varstvene ustanove.

Zaradi pomanjkanja prostora navajam tu samo tiste osebe, ki so žrtvovale zavodu več let svojega življenja in dela.

Ravnateljice: Jana Gajšek, roj. Strgar (2. 7. 1949—31. 10. 1961), Vilma Štucin, roj. Završki (1. 2. 1962—).

Vzgojiteljice: Majda Gajšek-Polenšek (1949—1961), Agata Lorbek-Gregl (1955—), Cveta Travner-Sadar-Perušek (1951—), Ivanka Zorzo-Štajner (1951—), Mihaela Ilc (1953—1956), Majda Tkalčič (1957—1961), Zora Orel (1958—1961), Albina Kmecl-Terner (1960—), Ida Borovnik Kovačič (1965—1969), Mihaela Kri-

vec-Gorenšek (1965—), Ana Marija Teršek-Knez (1966—1971), Irena Žolger-Pungartnik (1966—), Danica Žlof-Gostenšek (1967—), Marija Čonkaš-Koren (1967—1971), Štefka Kohne (1968—1971), Zlata Gomboc (1968—1971), Stanka Valant (1968—1971), Dragica Klenec, roj. Zver (1971—), Natalija Einfalt-Platovšek (1971—), Regina Plank (1971—1975), Hermina Šuster (1971—1975), Majda Tkalčič (1972—), Jožа Kraner-Krapež (1972—), Štefka Bratkovič (1972—), Majda Debenjak (1972—1975), Nada Mlinarevič-Jančič (1972—), Pavla Klančnik (1972—), Zofija Selčan-Kranjc (1972—), Marija Petek-Smode (1972—1976), Marija Belak-Ocvirk (1976—), Karolina Petelinšek (1976—), Nada Kvas (1976—), Zvonka Ladinek (1976—), Sonja Jurkovič-Škurbej (1976—), Alenka Knehtl (1976—), Jožica Vetrih (1976—), Ana Mohorko (1976—), Marija Pak (1976—), Cvetka Waldhuber (1976—).

Učiteljice: Ema Kremenšek (1958—1959), Jožefa Škof (1959—1964), Viktorija Janžekovič-Špes (1964—1966), Angela Antič-Koprivnik (1963—1966), Veronika Zgozdnik-Čater (1966-1968), Justina Marko-Pižmont (1966—1968), Milena Modrijančič-Ropotar (1968—1971).

Medicinske sestre: Nataša Ribič-Rojc (1972—), Marija Žvižej (1972—), Olga Kunst-Vengust (1973—), Jelka Lapuh-Bojevič (1973—), Rozalija Koštomaj-Lapornik (1974—), Zdenka Pojavnik-Markovič (1975—).

Varuške: Hilda Polenšek-Resner (1963—), Ruža Pestner-Glas (1964—), Marija Matelič-Jereh (1964—1970), Brigita Mežnar-Klavžek (1965—), Cilka Amšerk (1965—), Štefanija Ravnak-Šarp (1967—), Terezija Opaka (1971—), Magdalena Zdovc (1972—), Marija Rihter (1972—), Ivanka Marzidovšek (1972—), Cecilija Mlakar, roj. Bukovšek (1972—), Milica Jamborčič-Kitak (1972—), Milica Furman-Amon (1973—), Karolina Rudel (1973—), Emilija Klinar-Piler (1974—), Zvezdica Ošlak-Marovšek (1974), Anica Perme-Rožman (1974—), Marija Aubreht, roj. Gioles (1974—), Ernestina Rečko-Štraus (1974—), Sonja Operčkal (1975—), Zora Pemič-Papež (1975—), Olga Kotnik (1975—), Marija Stegenšek (1975—), Ljudmila Doblšek-Kolar (1976—), Silva Šibanc (1976—).

Otroška negovalka: Veronika Rudi-Terpotic (1967—).

Upravno osebje: Marija Knaus, računovodja (1959—1962), Rozika Pečolar, ekonom (1962—), Hilda Kolenc-Pekler, računovodja (1965—), Lidija Krumpak, materialni knjigovodja (1968—), Marija Sivec-Voda, blagovni administrator (1968—), Silva Koštomaj, blagovni knjigovodja (1971—), Marija Koštomaj-Uršič, finančni knjigovodja (1973—).

Kuharice: Frančiška Hrovat (1951—1961), Milena Koprivnik-Striti (1954—1961), Frančiška Toplak (1955—1963), Nada Lapornik-Zgajner (1949—1958), Marija Kovačič-Bronše (1949—1973), Marija Podhraški-Pavlič (1966—1973), Justi Drofenik-Korošec (1967—), Lizika Gajšek-Vidovič (1967—), Justina Robačar-Adam (1969—), Elizabeta Šoštarič (1972—), Branka Gaberšek-Novak (1973—), Marija Sorčan-Gračner (1976—), Tončka Kresnik (vodja kuhinje, 1972—).

Čistilke, itd.: Gabriela Kavčič-Ažman (1960—), Ljudmila Novak, perica (1971—1976), Stanka Stojanovič-Rikič (1972—), Marija Bračko-Šarh (1973—), Doroteja Vovk, perica (1973—), Neža Perkovič-Debelak (1974—), Marija Kožuh (1974—), Liljana Markovič-Paplč (1974—), Marija Cigelšek-Škoberne (šivilja, 1975—), Mtrija Kolenc-Koderman (1975—), Marija Šket-Inkret (1976—).

Hišnik, kurjač: Franc Kenda, hišnik (1955—1963), Ivan Seničar (1964—1966), Anton Penić (1973—), Anton Noner (1972—).

Vzgojno-varstveni zavod Vojnik: Matilda Ocvirk, upravnica (1962—1964), Mihaela Krivec, vzgojiteljica (1963—1974).

Titov trg (ustan. 1963): Marija Pak (1976—), Pavla Klančnik (1972—), Danica Piškur-Verdnik (1956—).

Aškerčeva ulica: Marija Krolo — upravnica (1956—), Danica Piškur-Verdnik, vzgojiteljica (1956—), Marija Grum-Prislan (1963—), Danica Gostenčnik (1964—), Vera Rudi, roj. Terpotic, otroška negovalka (1963—), Štefanija Šarp, varuhinja (1960—), Frančiška Andrenšek-Potočnik, varuhinja (1962—), Nada Četina-Melavc (1963—1964).

Vzgojno-varstvena ustanova Tončke Čečeve je bila (razen Hudinje) namenjena predvsem otrokom iz starejšega Celja.

Toda mesto je hitro raslo. S tem je pa rasla tudi potreba po novih takih ustanovah. Prva med njimi so služili še deloma starejšim perifernim naseljem, poznejša pa samo novim.

Manjša ustanova take vrste je *otroško zavetišče pod Starim gradom,* ki je dobila ime po Dušanu Finžgarju, študentu, mladi žrtvi fašizma. Zavod je bil nastanjen pri Stegujevih — nad Savinjo na južni strani Starega gradu. Pozneje so zavod kot otroški vrtec priključili k osnovni šoli na Polulah, kjer so uredili zanj hišo, ki jo je pokojni učitelj Kranjc volil Ciril-Metodovi družbi z namenom, da služi vzgoji otrok.

VZGOJNO VARSTVENA USTANOVA ANICE ČERNEJEVE

Posebno skrb je bilo treba posvetiti *Otoku.* Prvi domovi so nastali že v zadnjih letih Avstrije, več jih je sledilo v dobi stare Jugoslavije in v prvih letih nove Jugoslavije, vidno je bilo, da bo prav tu naselje hitro raslo. To je dalo pobudo za ustanovitev vzgojno varstvene ustanove. Navedel sem že otroški vrtec v vili v Jurčičevi ulici ob Savinji.

V vili je bilo prostora za okoli 70 otrok. Pri vili je bil na rečni strani lep vrt. Tik na njegovi severni strani je pa bil travnik, ki so ga na pobudo pokojnega dr. Josipa Tominška spremenili v otroški park za zabavo otrokom sploh. Ulica ob vili je dobila ime po Josipu Jurčiču, vzgojno-varstvena ustanova pa po *Anici Černejevi,* učiteljici — profesorici in mladinski pesnici, ki je umrla v nemškem taborišču.

Tej ustanovi sta sledili dve manjši otroški zavetišči, eno v *Trubarjevi* in drugo v *Malgajevi ulici,* ki potekajo vzdolž gimnazije, prav na južni in druga na njeni severni strani. Priložnost za večji razmah je nastala leta 1965. Tedaj se je okrajni komite Zveze komunistov Jugoslavije izselil iz večje vile nasproti gimnazije, v kateri je do konca vojne prebival luteranski pastor, hkrati eden izmed glavnih predstavnikov najbolj nevarnega petokolonaštva.

Okrog stavbe je bil zelo lep park, ob njegovem robu pri Jurčičevi ulici pa luteranska cerkev, ki so jo po vojni nekaj let še uporabljali stari katoličani, dokler se po smrti škofa Jošta, sicer narodnega človeka, niso razšli. Predlog, ki ga je v Celjskem zborniku stavila arhitekta Jelka Vehovarjeva, naj bi se cerkev kot dvorana vključila v projektirano glasbeno šolo, je bil neizvedljiv, kar se je pokazalo pozneje, ko so ugotovili nesolidno izvedbo cerkvenega svoda.

Leta 1966 so začeli vilo preurejati za otroško-varstveno ustanovo. V njej so uredili igralnice, čajno kuhinjo, glasbeni oddelek, prostore za upravo in kuhinjo. Ohranili so tudi zavod v Jurčičevi ulici. Upravno so ga pa priključili novemu zavodu, kateremu je odstopil tudi svoje ime. S temi izpremembami je bilo mogoče nuditi na Otoku I. vzgojno varstvo 240 otrokom, saj jih je preurejena stavba sprejela 240.

Celotno območje nove vzgojno-varstvene ustanove Anice Černejeve oklepajo štiri ulice: Trubarjeva in Malgajeva na južni oziroma severni

strani, Jurčičeva in Kajuhova na vzhodni oziroma zahodni strani. V praksi so za označitev lege uporabljali ime Malgajeve ulice, ki vodi neposredno v mesto.

Razen poslopja so začeli preurejati tudi obsežen vrt. Nekateri sosedje iz okolice so nekaj pozneje predlagali, naj bi se del vrta uporabil za ljudski park, tako da bi za otroški vrtec ostala samo polovica. Občinski svet za urbanizem in komunalne zadeve je okleval. Pozneje so pa želji sosedov ustregli na škodo zavodu, kajti odstopljena, severna polovica vrta je ostala močno zanemarjena in neuporabljena, deloval je čut, da ta svet vendar v celoti pripada vzgoji mladine v otroškem vrtcu.

V naslednjih letih so naselja okrog starejšega mesta rasla. Občina je izprva dajala prednost nujni zgraditvi šol, ko je bilo tam potrebam vsaj začasno zadoščeno, so zopet posvetili skrb vzgojno-varstvenim zavodom — otroškim vrtcem. Leta 1972 je bil razpisan referendum, ki je dal za to, a tudi še za šole potrebna denarna sredstva. Zdaj je dobil svoj otroški vrtec že tudi Otok III. (na severni strani glavne ceste — v smeri proti staremu mestu). Vrtec so zgradili med *Simončičevo in Čopovo ulico* kot pritlično stavbo, zamišljeno za potrebe otroških vrtcev. Prostor, kjer stoji vrtec, obkrožajo velike stanovanjske hiše, kar nekoliko omejuje razgled v svet, na drugi strani pa povezuje domove in vrtec. V jeseni leta 1973 je vrtec že začel delovati kot podružnica zavoda Anice Černejeve. Zavod je s tem dobil 156 novih mest. V jeseni 1975 so dobili v stolpnici na bližnji Zelenici še prostor za 40 otrok.

Kljub temu se je bilo treba stiskati in deloma sprejem otrok celo odklanjati. O tem je odločala komisija, sestavljena iz zastopnikov krajevne skupnosti, staršev otrok in članov pedagoškega zbora.

Statistični podatki nam dajejo sliko o stanju zavoda.

Leta 1973/1974: Vpisanih 321 otrok, razdeljenih v 16 skupin, ki so obsegale otroke stare: a) okrog sedem, b) okrog 6, c) okrog 5 let, č) malčke, d) dve menjalni in e) eno mešano popoldansko skupino.

V najvišji skupini a) je bilo po 24, v najnižji skupini (č — malčki) pa 12 otrok, menjalna skupina je štela 40 in popoldanska mešana (otroci, ki po šoli niso imeli kam iti) 12 otrok.

Leta 1974/1975: Vpisanih 526 otrok, razdeljenih na 25 skupin. Dojenčkov (starih nad 8 mesecev) so v tem letu na novo sprejeli le 20. Popoldanski oddelek so v mesecu aprilu ukinili.

Leta 1975/1976: Vpisanih 512, vendar sprejetih le 432 otrok. Število prekoračeno za 20—30 %.

Po razdelitvi so dobili 25 skupin in še popoldansko.

Vzgojiteljice so se za posamezne skupine združevale v pedagoških aktivih, jih je pa često primanjkovalo in je bilo treba delo tako organizirati, da so vzgojne naloge prevzemale varuške in začetnice ali gojenke vzgojiteljske šole, ki so se šele pripravljale na zaključek študija. Starejše vzgojiteljice so jim bile mentorice — svetovalke. Gojenke IV. in V. letnika vzgojiteljske šole, delujoče v sestavu pedagoškega šolskega centra, so na zavodu hospitirale a imele tudi vzorne nastope — včasih v skrajšani obliki za male šole. Leta 1975/76, je zavod za varuške priredil izredno šolo.

Vzgojno vodstvo

Ravnateljice: Majda Turk (1. aprila 1956 do jeseni 1973), Ana Četkovič-Vodovnik, profesorica psihologije in pedagogike, dotlej predavateljica na pedagoški gimnaziji, na zavodu kot ravnateljica od jeseni 1973.

Vzgojiteljice: Frančiška Benko (1961—), Majda Gajšek (1961—), Marija Jakše (1961—1969), Pavla Kočar (1956—1963), Nada Pintarič (1961—), Štefanija Jakše (1962—), Rozalija Osojnik-Premelč (1963—1967), Milena Lesjak, roj. Bavdaž (1966—), Marica Krolo-Krušič (1966—), Breda Pišek (1967—), Antonija Kanel (1967—1976), Nevenka Razpotnik, roj. Kapele (1968—1973), Majda Kološa (1963—), Marija Hodnik (1970), Marija Kukovec (1970—1971), Radmila Cepuš-Slapnik (1976—), Tatjana Vrabl (1971—1972), Aljonka Svetičič (1972), Zdenka Žuža-Šunta (1972—), Ivanka Pleteršek-Tajnšek (1972—1976), Marija Kolka-Jakše (1972—), Štefka Kuntara-Kranjc (1973—), Pavla Lebič (1973—), Kristina Kukovec (1973—), Jelka Deželak, dipl. abs. ped. akademije (1973—1975), Živana Gorišek (1973—1974), Erika Šilak (1973—1974), Saja Lipičnik-Deželak (1973), Tatjana Malgaj (1974—), Elizabeta Male (1974), Anica Potočnik (1974), Marija Magdič-Levart (1974), Valerija Škerbec (1974), Marija Hofbauer (1974—), Danica Roškar (1974), Pavla Vanek (1974—1975), Anica Rebernik (1974), Marija Bobovnik (1974—), Vanda Plahuta (1974—1975), Duša Beškovnik-Klemenčič (1974—1975), Vanja Šloser (1975—), Marija Matjaž (1976—), Helena Mrevlje (1976—), Vojka Perčič (1976—).

Učiteljice: Jožica Škof (1961—1967), Majda Tkalčič (1966—), Stanislava Žnidaršič (1960—1971), Marija Čater (1967—), Mana Vršec (1968—1971), Ivanka Marič (1969—1971), Frančiška Kresnik (1969—1971), Nuša Ferlinc (1970), Tjaša Zupanc (1970).

Negovalke: Elza Dremelj-Vuginec (1965—), Jelka Škoberne-Kurent (1967—1969), Breda Bišek (1967—), Tatjana Grilli-Ošo (1970—1972), Vera Požar-Lukek (1971—), Božena Jernejc-Bencik (1973—).

Varuške: Jolanda Urankar (1973—1974), Jerica Staruška (1973—), Angela Kačič-Lipuš (1973—), Anica Jerič-Srež (1973—), Romana Vidmar (1974—1975), Leopoldina Brinovec-Polenek (1974—), Antonija Ribič-Vonarnik (1974—), Silva Nunčič-Ikovič (1974—), Marija Likozar (1974—), Marjana Tomažič-Slatinek (1975), Darinka Gobec (1975), Dora Presečnik (1975—), Stana Milošev-Savič (1975—), Anka Pertašek-Podlesek (1976—), Jožica Prevojnik (1976—).

Otroške (medicinske) sestre: Marija Kovač-Kroflič (1971—), Majda Hrovat (1973—1975), Darinka Marcelan-Štorman (1973—), Terezija Čuček-Unopič (1973—).

Uprava: Frida Oset, saldokontistka (1973—1974), Mojca Košič, tajnica (1973—1974), Milena Kranjc-Kristan, tajnica (1974—), Zlata Zlobec, saldokontistka (1974—), Anica Mihelin-Prosenc, ekonomka (1974—).

Vzgoja se je vršila po rednih vzgojnih načelih. Posebnost so bili redni letni *otroški prazniki,* ki so zahtevali domiselnost pri vzgojnem osebju, otrokom so pa delali veselje, vzbujali v njih domišljijo in zanimanje za svet in prirodo. Ti prazniki so bili: trgatev, povezana z jesenskim sadnim sejmom, Dedek mraz, ptičja svatba, teden mladosti, dan žena, Titov rojstni dan. Prirejale so se tudi otroške igrice, tudi lutkovne (Mica Copatarica).

Pri teh slavnostih so sodelovali tudi starši, obiskovali so jih tudi otroci, ki sicer niso redno hodili v vrtec, popoldne so se lahko igrali tudi na zavodovem vrtu in njegovih igralskih napravah.

OTROŠKI VRTEC NA DEČKOVI CESTI

Razen na Otoku in na Hudinji se je mesto širilo tudi v severno smer, preko Dečkove ceste. Prebivalci tamkajšnje deloma nove soseske (predvojni del je Nova vas) so se sami potegovali za to, da dobe otroški vrtec.

Krajevna skupnost Dolgo polje je dala leta 1968 za otroški vrtec na razpolago prostore na *voglu Ulice 29. novembra št. 24.* S tem je bilo omogočeno, da sta se formirali dve skupini, starejšo je prevzela ravnateljica Marjeta Herič, mlajšo pa ena od vzgojiteljic.

Dne 1. septembra 1963 je bil izročen varstveni ustanovi še klubski prostor v *sosednjem bloku št. 107,* in sicer za zavetišče šolski mladini. Ob tej priliki se je spremenilo tudi vodstvo: starejšo skupino je prevzela vzgojiteljica Pavla Kučar, mlajšo Ana Posinek, šolske otroke pa učiteljica Marica Lesjak.

Dne 1. oktobra 1967 je bila dodeljena še dvorana krajevne skupnosti, in sicer nekoliko zahodneje, v bloku poleg Miklavžinove gostilne. Namenjena je bila za dva turnusa šolske dece. S tem je lahko eno od treh prostorov v Ulici 29. novembra dobila predšolska deca.

To so bili temelji za vzgojno varstvo na Dolgem polju. Leta 1969 je pa bil v Drapšinovi ulici, ki je v severnem delu Dolgega polja, namensko zgrajen vrtec za 120 otrok. S tem je tu nastalo središče vzgojno-varstvenega zavoda, ki je dobil ime »Zarja«. Takoj so v poslopju namestili 133 otrok v starosti dveh do sedmih let.

Potrebe so bile še večje, ker je ostalo še nekaj otrok brez organiziranega varstva in vzgoje.

Leta 1971 je bil dosežen nov uspeh na tem področju. Tedaj so v ulici 29. novembra zgradili nov *dom Cvetke Jerinove,* ki je sprejel v svoje varstvo šolsko mladino — pionirje. V ta dom je zavod Zarja poslal svojo šolsko mladino (iz Ulice 29. novembra in iz bloka poleg Miklavžina) ter je na ta način lahko sprejel v svoje okrilje 30 predšolskih otrok, ki so tvorili oddelek male šole. Tako se je leta 1971 povečalo število predšolskih oddelkov na 10, v njih je bilo 200 predšolskih otrok.

Pogoji za delo so bili dobri, saj so bili oddelki namensko adaptirani, igrišče je pa tudi bilo lepo. Dobra je bila tudi kadrovska zasedba, vsi oddelki so imeli strokovno izšolane vzgojiteljice. Prav lep je bil uspeh na likovnem področju, o tem pričata tudi priznanje in diploma Zavoda za šolstvo.

V šolskem letu 1973/74 je zavod dobil še dva oddelka v sosednji Nušičevi ulici. V ta namen je skupnost otroškega varstva odkupila dvoje stanovanj, ki so ju lepo preuredili za potrebe otroške vzgoje in varstva. Kapaciteta zavoda se je povečala za 40 otrok.

Še vedno je pa bilo premalo. V soseščini, na Lavi in na Ostrožnem, so brez prestanka gradili. V program je prišla gradnja novega vrtca na Lavi. Dne 8. oktobra 1975 je bil otvorjen. S tem se je število oddelkov povečalo od 12 na 22. V njih je imelo varstvo in vzgojo 410 otrok, med njimi je bilo 40 dojenčkov. Zelo važna je bila tudi pridobitev lastne ku-

hinje, dotlej so opoldanski obrok dobivali iz kuhinje zavoda Anice Černejeve.

Nastal je pa problem pomanjkanja vzgojiteljskega kadra. Glavni vzrok je bil v tem, ker vzporedno z vrtcem niso gradili tudi stanovanj za vzgojiteljice.

Za šolsko leto 1976/77 so v razpisnem roku od 12. do 24. maja vpisali 189 novincev, med njimi je bilo 22 dojenčkov. Število vseh vpisanih otrok je naraslo na 435. Odkloniti jih je bilo treba 82. Prijavljali so se še naknadno, tako se je število odklonjenih dvignilo na preko 100.

Za leto 1977/78 je zopet predvideno povečanje z zgradbo novega namenskega poslopja v Novi vasi. To poslopje bo imelo tudi kuhinjo, ki bo dajala opoldanski obrok tudi oddelkom v Drapšinovi ulici.

Vsako leto so na zavodu trije oddelki male šole s skrajšanim programom (120 ur).

Vzgojno vodstvo

Ravnateljica: Anica Kukovič (do 31. avgusta 1972), Ivanka Džesnić-Kožuh.
Vzgojiteljice: Pavla Kučar-Lebič, Breda Kovač, Milena Žolgar, Milena Kravarič, Ivanka Džesnič (do 31. 8. 1972), Marica Posinek.
Otroška sestra: Alenka Kavčič.

Vodstvo v Nušičevi ulici

Vzgojiteljica: Milena Žolgar.
Otroška sestra: Ivanka Žigon (pri dveletnih otrokih).

Otroški vrtec imajo tudi na Teharjah in v Štorah, oba sta v sestavu štorske osemletke.

Vzgojno-varstvena ustanova Tončke Čečeve je pa uvedla tudi potujoči vrtec, ki obiskuje naselja, kjer vrtca ni. S tem pomaga tudi vzgajati mladino za šolo. Tak potujoči vrtec imajo tudi Štore — za Svetino.

Pomemben mejnik na področju vzgoje in varstva zlasti predšolskih otrok je leto 1967, ko je bil sprejet republiški zakon o skupnostih otroškega varstva in o financiranju nekaterih oblik otroškega varstva Slovenije.

Zakon določa:

Ustanavlja se Skupnost otroškega varstva. V tej skupnosti se samoupravno povezujejo občani — starši, temeljne organizacije združenega dela in njihova združenja, krajevne skupnosti, organizacije združenega dela, ki izvajajo otroško varstvo, druge institucije, zlasti s področja vzgoje.

PIONIRSKI DOM CVETKE JERINOVE

Leta 1971 je bil v Celju napravljen važen korak z ustanovitvijo *pionirskega doma Cvetke Jerinove.* S tem so bili nekoliko razbremenjeni otroški vrtci, ki so novemu domu odstopili šolsko mladino v starosti 7 do 14 let. Prvenstveno je prišla v poštev mladina krajevnih skupnosti Dolgo polje, Otok, Gaberje, Štore in Center. Ti učenci so se delili v dve skupini.

Ena je prihajala v dom že zjutraj, že pred začetkom pouka v šoli, druga pa po rednem pouku na pošolsko bivanje. Mišljeni so bili predvsem otroci, ki niso imeli doma ustrezne oskrbe ali jim je pa ta bila vsaj omejena. Za otroke osnovnih šol, ki sicer niso bili navezani na bivanje v domu, so pa v domu na željo staršev ali skrbnikov tudi kuhali kosilo.

Za podaljšano bivanje so prišli predvsem v poštev otroci iz šol: Franja Vrunča na Hudinji, I. celjske čete v Vodnikovi ulici, I. osnovne šole v Vrunčevi ulici, delno tudi IV. osnovne šole Ivana Kovačiča-Efenka, ki ima sama nekaj takih oddelkov.

Pobudo za nastanek šole je dala skupnost otroškega varstva. Zelo je pobudo podprla Olga Vrabičeva, predsednica občinske skupščine, ki se še zdaj, ko je na višjem mestu v Ljubljani, brižljivo zanima zanjo.

Poslopje je zgrajeno ob Ulici 29. novembra in je moderna, lepa in smotrno zgrajena stavba za vzgojno-pedagoške namene. Projekt za stavbo je napravil mestni arhitekt inž. Darko Maligoj.

Poslopje ima 5 specialnih učilnic in veliko dvorano, ki služi tudi za prireditve, predavanja ter zborovanja tudi drugih kulturnoprosvetnih ustanov in skupin, nadalje kuhinjo z lepo svetlo jedilnico, sobo za ekonoma, pisarniške prostore, pedagoško sobo, urejene sanitarije in prostore, svetle in zračne hodnike ter stopnišča. Čuti se samo pomanjkanje prostora, kjer bi mogli po kosilu zadremati najmlajši, ki pridejo v šolo zgodaj zjutraj, in pa telovadnica, ki jo je mogoče prizidati, ne da bi bilo oškodovano dvorišče in okolje.

Kapacitete zavoda:

Leto	Otrok	Vključenih v varstvo	Oddelkov
1971/72	320	335	16
1972/73	320	372	17
1973/74	320	372	17
1974/75	320	356	17
1975/76	320	396	18

Dom je bil dnevno odprt od 5.45 do 18. ure. V počitnicah pa od 5.45 do 14.30, tedaj je pa bilo število obiskujočih otrok majhno.

V podaljšanem bivanju je bilo v domu okrog 100 otrok (leta 1974/75: 97 otrok mater samohranilk in 6 otrok očetov samohranilcev). Vzgoja je progresivna.

V kuhinji so kuharice pripravljale dnevno 600—630 kosil in 300 malic.

Izobraževalna skupnost Celje je plačevala vzgojnino 31 otrokom, poleg tega 60 otrokom prehrano s celim, 12 pa s polovičnim zneskom. Center za socialno delo je plačeval celotno oskrbnino za enega otroka. Kar 285 staršev otrok, ki so hodili v dom, je prejemalo otroški dodatek.

Leta 1974/75 je znašala cena enega obroka:

— kosila: za učence osnovnih šol 6 din, za učence srednjih šol 7 din, za odrasle 8,20 din;

— malice: 1,30 din.

Delovna obveznost učnega osebja je bila prvi dve leti 30, pozneje pa 26 ur na teden, ako računamo priprave in pomoč pri domačih nalogah, v krožkih itd., pa vidimo, da se stvarno delo vsaj podvoji. Rednih počitnic, kakor so na šoli, na zavodu ni.

Učno osebje

Slava Vučajnk, ravnateljica (1971—).

Ivanka Marič (1971/72—), Antonija Salobir (1971/72—1973/74), Cvetka Seles (1971/72—), Marija Dvoršek (1971/72—), Marija Lesjak (1971/72—), Mara Vršec (1971/72—), Anica Kranjc (1971/72—), Jelka Deisinger (1971/72—), Majda Gajšek (1971/72—), Milena Modrijančič (1971/72—1974/75), Fanika Kresnik (1971/72—), Nevenka Petelin (1971/72—), Cvetka Zagode (1971/72—), Marjana Kričej (1971/72—), Lea Udovč (1971/72—), Olga Milič (1971—72—), Fanika Opalič (1972/73—), Erika Mastnak (1972/73—), Erika Prihavec (1972/73—), Jerica Kolenko (1972/73—), Anica Knez (1973/74—), Dragica Poznič (1973/74—1974/75), Ela Jezovnik (1974/75—), Fanika Mavec (1974/75—), Tatjana Vrabl (1975/76—), Vida Podpečan (1975/76—), Irena Šikovec (1975/76—), Kristina Jager (1975/76—), Dušan Košuta (1975/76—).

Učno osebje so bile učiteljice. Nevenka Petelin in Cvetka Zagode sta bili že leta 1971/72 predmetni učiteljici, nekatere učiteljice so se pripravljale, da postanejo predmetne.

Ciril Jagrič, akad. slikar, prof. Djemal Đoković, Darinka Jošt in Marija Goršič, Bojan Šipec in Edi Goršič so bili *honorarni*. Ciril Jagrič je vodil baletni in lutkovni krožek ter samoupravo, prof. Djemal Đokić je vodil likovni, Darinka Jošt in Marija Goršič dramatski, Bojan Šipec fotografski krožek, Edi Goršič pa pevski zbor.

Redna učiteljica Milena Modrinjak je vodila folklorni, redna učiteljica Marija Dvoršak pa literarni krožek.

Administrativno osebje: Marija Hvala, tajnica-blagajničarka (1971/72—), Krista Jelen, računovodja (1971/72—), Ivana Aleksovska, računovodkinja (1972/73—).

Tehnično osebje: Danica Arčnik, snažilka (1971/72), Štefka Zupanc, snažilka (1971/72—), Ivanka Zalokar, snažilka (1971/72—1972/73), Milana Knezević, hišnik-kurjač (1971/72), Alojzij Ludvik, hišnik (1972/73—), Marica Rezec, snažilka (1972/73—1973/74), Štefka Romih, snažilka (1974/75—).

Kuhinjsko osebje: Tilčka Topolovec, glavna kuharica (1971/72—), Slavka Lesjak, kvalificirana kuharica (1971/72—), Katica Bulatović, polkvalificirana kuharica (1971/72), Marija Blatnik, kuharska pripravnica (1971/72), Marija Sovinc, ekonom (1971/72), Marija Vidmar, polkvalificirana kuharica (1972/73—), Marjana Vozlič-Bučar, pomivalka (1972/73—), Spasenija Rosić, pomivalka (1972/73—), Ivana Cesar, priučena kuharica (1972/73—), Jožica Cvetrežnik (1975/76—), Martina Anderluh, pomivalka (1975/76—), Emica Klanšek, pomivalka-snažilka (1975—).

TEMELJNA SKUPNOST OTROŠKEGA VARSTVA

Temeljno skupnost otroškega varstva je ustanovila občinska skupščina s posebnim sklepom v juniju 1968 na podlagi zakona o skupnosti in o financiranju nekaterih oblik otroškega varstva v SR Sloveniji.

Republiški zakon je prepustil občinam, da same odločajo ali ustanovijo posebne interesne skupnosti otroškega varstva ali pa opravljajo to dejavnost izobraževalne skupnosti. Večina slovenskih občin se je od-

ločila, da prevzamejo skrb za razvoj otroškega varstva izobraževalne skupnosti, ki so formirale za to posebne komisije, odbore ali sekcije.

Že pred izidom republiškega zakona je bil v Celju pripravljen predlog 3-letnega programa razvoja otroškega varstva (pripravil ga je Center za socialno delo), ki ni bil omejen le na investicije predšolskih varstvenih zavodov, ampak so bila v njem zajeta različna področja družbene skrbi za otroke v občini. Tako je bila že s samim programom nakazana potreba po ustanovitvi posebne samoupravne skupnosti, ki naj bi poleg neposrednih nalog za razvoj nekaterih oblik otroškega varstva, imela tudi funkcijo koordinatorja v programiranju in izvajanju širše družbene skrbi za razvoj otrok in vlogo usklajevalca interesov ter akcij za doseganje optimalnih rezultatov v skrbi za otroke.

O predlogu programa razvoja otroškega varstva je razpravljala občinska skupščina in sklenila ustanoviti iniciativni odbor, ki naj bi vodil javno razpravo o programu in istočasno pripravil stališča za oblikovanje organov upravljanja za področje otroškega varstva. V javni razpravi, ki je zajela izredno širok krog ljudi (javne tribune v krajevnih skupnostih, delovne organizacije, razna društva, družbeno politične organizacije, klub odbornikov in krajevne skupnosti itd.), se je izoblikoval tudi predlog o ustanovitvi Temeljne skupnosti otroškega varstva, verificirala program razvoja otroškega varstva ter sprejela politične smernice za razvoj tega področja. Na ta način je bila formirana interesna samoupravna skupnost, ki je nastala iz potreb po hitrejšem razvoju družbene skrbi za otroke, pravna podlaga za nastanek skupnosti pa je bila podana z republiškim zakonom o skupnostih otroškega varstva in financiranju nekaterih oblik otroškega varstva.

Ta uvod dobesedno sledi v uvodu, ki ga je k razpravi o Planu razvoja otroškega varstva v letih 1976—1980 napisala ravnateljica in predsednica Slava Vučajnk.

Skupnost otroškega varstva je v preteklem srednjeročnem obdobju razvijala različne oblike družbene skrbi za predšolske in osnovnošolske otroke. V letu 1974/75 je bila opravljena delitev nalog med skupnostjo otroškega varstva in vzgoje predšolskega otroka tako, da je skupnost otroškega varstva prevzela vzgojo in varstvo predšolskih otrok, dočim je celotno skrb za vzgojo in varstvo osnovnošolskih otrok prevzela skupnost za izobraževanje. Skupnost otroškega varstva neposredno izvaja naslednje oblike varstva otrok:

— izgradnjo prostorov za predšolske otroke,
— razvijanje občasnih oblik vzgoje — potujoči vrtci za prešolske otroke in druge oblike,
— varstvo dojenčkov,
— letovanje otrok,
— denarno pomoč otrokom,
— izgradnjo otroških igrišč.

V drugih oblikah varstva otrok se pojavlja skupnost kot pobudnik in koordinator različnih akcij v korist otrok.

Z družbenim dogovorom se ureja financiranje. V splošnem se uveljavlja načelo, da del stroškov nosijo družbene skupnosti (prispevek iz osebnega dohodka pri zaposlenih 0,45 %, pri upokojencih 0,4 %, pri kmetih in samostojnih pridobitnikih 0,8 %), za gradnjo se lahko uporablja samoprispevek. Drugi del stroškov krijejo starši, in sicer po stopnjah ugotovljene finančne moči. Pri tistih, ki ne dosegajo po zakonu določenega dohodka, pa morajo vse stroške kriti gospodarske organizacije.

Skupnost otroškega varstva ima skupščino, ki ima zbor upravljalcev in zbor izvajalcev, razen tega pa tudi kot vrhovno vodstvo izvršni odbor.

Skupščina šteje 60 članov, ki jih delegirajo ali izberejo naslednje organizacije: 19 predstavnikov občanov, ki jih imenujejo krajevne skupnosti; 3 člani, ki jih delegirajo predstavniki vzgojno-varstvenih zavodov; 9 članov, ki jih imenujejo predstavniki osnovnih šol; 17 članov, ki jih imenujejo gospodarske delovne organizacije; 5 članov, ki jih sporazumno delegirajo predstavniki družbenopolitičnih organizacij; 3 člani, ki jih izvoli skupščina Temeljne izobraževalne skupnosti; 4 člani, ki jih izmed sebe izvoli skupščina občine.

Leta 1972 je bila predsednica izvršnega odbora Mila Stamejčič.

Leta 1974 so pa bili: Slavko Verdel, predsednik skupščine, Ivica Burnik, namestnica predsednika, Stane Berglez, predsednik zbora upravljalcev.

Predsednica izvršnega odbora je postala Slava Vučajnk, za člane pa so bili izvoljeni: dr. Marjan Veber, Slavko Žličar, Fanika Jugovič, Riko Presinger, Irena Žolger, Majda Mirnik in Mila Stamejčič.

Izšli so trije dopolnjujoči zakoni: zakon o denarni pomoči za opremo novorojenega otroka (1970, 1972); zakon o stopnjah prispevkov za otroško varstvo v letu 1972; zakon o določitvi premoženjskega cenzusa kot pogoje za pravico otroškega dodatka in za višino dodatka v letu 1972.

Do leta 1976 je skrbel za izvajanje strokovnega dela za skupnost otroškega varstva Center za socialno delo pod vodstvom direktorice Zofke Stojanović.

V marcu 1976 je pa bila ustanovljena posebna strokovna služba skupnosti pod strokovnim vodstvom Majde Brenčičeve, ki je bila imenovana za tajnico Skupnosti otroškega varstva.

Sedanje stanje vzgojno-varstvenih zavodov

V občini deluje 5 samostojnih vzgojno-varstvenih zavodov z 12 enotami:

1. Vzgojno-varstveni zavod Tončke Čečeve; osnovna enota na Mariborski cesti; druge enote: v Aškerčevi ulici — otroški vrtec Otona Župančiča, na Titovem trgu, na Hudinji, v Škofji vasi, v Vojniku, *6 enot.*

2. Vzgojno-varstveni zavod Anice Černejeve:: osnovna enota v Kajuhovi ulici, druge enote: v Simončičevi, Trubarjevi, Malgajevi ulici 6 in 18, na Polulah, na Lavi 6 enot.

3. Vzgojno-varstveni zavod, osnovna enota v Drapšinovi ulici; druge enote: v Ulici 29. novembra, v Nunčičevi in Vrunčevi ulici, *4 enote.*

4. Vzgojno-varstveni zavod Lipa-Štore; osnovna enota na Lipi-Štore, druga enota na Teharju, *2 enoti.*

5. Vzgojno-varstveni zavod Dobrna, ki ima samo osnovno enoto, *1 enota.*

Leta 1975 je bilo v občini *19 enot,* ki so imele skupaj 94 oddelkov.

Od 1.592 otrok jih je iz popolne družine 1.426, 158 otrok ima samo enega od staršev, 1 otrok je brez staršev, 7 je pa bilo rejencev.

Iz delavskih družin je bilo 742, iz družin uslužbencev 796, iz družin obrtnikov 35, iz družin upokojencev 9, od nezaposlenih staršev pa 9 otrok, od čistih kmetov je bil samo 1 otrok.

Vseh zasedenih delovnih mest je bilo 192. Od tega jih je odpadlo 64 na voditeljice in 128 na vzgojiteljice in varuške.

Otroci se enkrat na leto (pred vstopom v vrtec) sistematično zdravniško pregledajo. Vzgojno-varstvena ustanova Anice Černejeve ima višjo medicinsko sestro, vsi jaslični oddelki imajo otroške medicinske sestre.

Skupnost otroškega varstva razpolaga v počitniškem domu v Baški na Krku s 120 posteljami. Letno letuje okrog 600 otrok, od tega nekaj dojenčkov in malih otrok do 2. leta starosti. Oddelki za dojenčke: pri enotah Tončke Čečeve v Gaberju in na Hudinji, pri enotah Anice Černejeve v Malgajevi ulici na Lavi.

V vzgojno-varstvenih ustanovah je bilo 1.612 otrok ali 26,8 %, od tega 188 dojenčkov ali malih otrok do 2. leta starosti, kar je 11,6 % vseh vključenih otrok.

V ustanovah so zajeti otroci vseh krajevnih skupnosti, manjše število (18 otrok) vozijo starši v vrtec celo iz sosednih občin, ko prihajajo na delo v Celje.

Te navedbe veljajo za konec marca 1975. Ker so v letu 1975 dogradili vrtec na Lavi ter po dva oddelka na Polulah in Otoku se je število v vzgojno-varstvene ustanove zajetih otrok dvignilo na 1.592 ali na okrog 30 % vseh predšolskih otrok.

Vzgojna posvetovalnica pri Centru za socialno delo

Vzgojna posvetovalnica je bila ustanovljena na pobudo Društva prijateljev mladine leta 1955. Ustanovitelj je bil okrajni ljudski odbor Celje. Leta 1962 je bila priključena občinskemu Centru za socialno delo kot samostojna strokovna organizacijska enota v okviru Centra. Leta 1963 je bila ukinjena z utemeljitvijo, da zanjo ni finančnih sredstev. Leta 1968 je bila ponovno ustanovljena.

Delo posvetovalnice je študijsko in svetovalno. Sodeluje z ustanovami vzgojnega in varstvenega značaja, svetuje in pomaga staršem in drugim vzgojiteljem pri premagovanju vzgojnih težav pri otrocih, pregleduje šolske novince, daje izvedenske nasvete sodišču, oddelku za narodno obrambo in podobno.

Izza svojega nastanka je poslovalnica obravnavala (do leta 1970) gotovo nad 1.000 primerov in izdala množico nasvetov in priporočil.

Posvetovalnico financira občinska skupščina. Stalni sodelavci so: *Mirko Galoša,* specialni pedagog — vodja; *Rado Palir,* psiholog, *Branko*

Gartner, psiholog, *Marija Drobne*, socialna delavka. Pogodbeni sodelavci so: *dr. Marjan Veber*, pediater — otroški zdravnik, *dr. Zvone Lamovec*, psihiater — zdravnik za živčne bolezni, *Lojzka Unverdorben* — učiteljica otrok s hibami. Upravno delo je pred letom 1971 pogodbeno opravljala *Vida Mlakar*, potlej pa *Anica Črepinšek*, kot redna nameščenka.

Lažje primere rešujejo pri posvetovalnici posamezno, težje in odgovornejše pa skupinsko.

Center za socialno delo ima za svojo nalogo tudi skrb za otroke in sploh za mladino, prizadete v telesnem in duševnem razvoju. Pri Centru je bila leta 1961 ustanovljena posebna *strokovna komisija za kategorizacijo* (razvrščanje) prizadetih otrok in mladine. Otroke, za katere zdravstveni delavci, socialni delavci, starši, skrbniki ter vzgojno-izobraževalne ustanove po svojih opažanjih ugotovijo, da so prizadeti v svojem razvoju, le-ti predlagajo Centru za socialno delo, naj na osnovi strokovne dokumentacije uvede postopek za razvrstitev (kategorizacijo) otrok in poskrbi za ustrezno usposabljanje. Komisija je bila pozneje prenesena k Zavodu za rehabilitacijo invalidov, vendar je Center za socialno delo še vedno obdržal pristojnost za predlaganje otrok in mladine za ustrezno usposabljanje in zaposlovanje po končanem usposabljanju. Od uvedbe kategorizacije je bilo kategorizirano že znatno število otrok.

DOMOVI ZA ONEMOGLE OBČANE

Na seji občinske skupščine dne 25. decembra 1970 je bilo o problemih socialnega varstva podano izčrpno poročilo. Poročilo se sklicuje na razprave, ki so bile na sejah občinske skupščine leta 1964, 1966, 1968.

Občina je imela dotlej dva domova za onemogle (starejše ljudi): na *Polzeli* v *graščini Šenek* in v *bližnjem Grmovju*. V obeh domovih je bilo 180 postelj. V velikih sobah ni bilo mogoče ločiti relativno zdravih od bolnih. V letu 1970 si je občina pridobila graščino *Novo Celje*, ki je bliže Celju in je bila primernejša za oskrbovanje starejših ljudi. V njej je bilo prostora za namestitev 230 postelj. Po tedanjih računih je bilo za zavodsko varstvo potrebnih povprečno 5 % nad 65 let starih ljudi. V celjski občini je bilo takih ljudi 210. Poleg celjske občine je bila *soustanovitelj* pri Novem Celju občina *Velenje*. Velik del onemoglih je pa bil tudi iz drugih občin. Na Celje jih je odpadlo 155, na Velenje 39, na druge občine 116. Relativno zdravih je bilo 20 % oskrbovancev, na posteljo navezanih oziroma nepomičnih pa 80 %.

Duševno motenih je bilo 168 oseb, tj. 53,8 %. Zanje so določili Grmovje in del prostorov v Novem Celju.

Težko breme je bilo 33 alkoholikov. Glede njih so razmišljali, da bi jih bilo treba namestiti drugje.

V Novem Celju so bile k sreči tri stanovanjske stavbe. V osrednji stavbi (graščini) so bili nastanjeni bolniki ter mirni duševno prizadeti, v sosedni stavbi (bivši duševni bolnici) so bili v nadstropju v glavnem zdravi, v pritličju so pa bili težji telesni invalidi. Tu so bile dvoposteljne do štiriposteljne sobe.

V tretji sobi so bili živčno bolni, med njimi jih je bilo 30 iz Ljubljane.

Iz Celja je vsak dan prihajal nevropsihiater. Sicer je pa bilo v Novem Celju razen enega zdravnika, ene višje medicinske sestre še 15 medicinskih sester in negovalk. Do leta 1970 so plačevale celotne stroške oskrbe in zdravstvene nege občine, tega leta pa je po posebnem dogovoru prevzela komunalna skupnost socialnega zavarovanja plačevanje zdravstvenega varstva oskrbovancev.

ZAVOD ZA REHABILITACIJO INVALIDOV LETA 1972 PREIMENOVAN V CENTER ZA POKLICNO USPOSABLJANJE IN ZAPOSLOVANJE INVALIDOV

Prvotno sta skrbela za invalide oddelek za zdravstvo in socialno skrbstvo oziroma svet za zdravstvo in socialno skrbstvo pri mestnem ljudskem odboru ter Zveza borcev.

Za invalidske potrebe je bila pri bolnici določena majhna hišica na njeni južni strani. Leta 1963 je pa dobil zavod lastno poslopje ob Ipavčevi ulici.

Zavod je bil ustanovljen z odločbo okrajnega ljudskega odbora Celje dne 23. novembra 1956. Dne 19. aprila 1957 je pa dobil status finančno samostojnega zavoda.

Na podlagi odločbe okrajnega ljudskega odbora Celje z dne 22. decembra 1959 je bilo zavodu priključeno obrtno podjetje *Ortopedija* Celje s svojimi delavnicami za ortopedsko protetiko.

Preimenovanje v Center za poklicno usposabljanje in zaposlovanje invalidov Celje je sprejel svet zavoda na svoji seji dne 17. aprila 1972.

Dne 3. januarja 1974 se je zavod na osnovi določil ustave SR Slovenije in ustavnih amandmajev ponovno konstituiral kot enotna organizacija združenega dela posebnega družbenega pomena.

Svet Centra je na seji dne 29. avgusta 1975 sprejel sklep o ustanovitvi Delavnice pod posebnimi pogoji za prizadeto mladino v sklopu Centra.

Naloge Centra so: poklicna orientacija, poklicno usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb, raziskovalno delo s področja poklicnega usposabljanja in zaposlovanja invalidnih oseb; razvrščanje otrok, motenih v telesnem in duševnem razvoju; varstvo in usposabljanje duševno prizadete mladine; razvoj, izdelovanje in apliciranje (uporaba) ortopedskih pripomočkov.

V zvezi z izvajanjem poklicnega usposabljanja invalidnih oseb so v sklopu Centra naslednje proizvodne in storitvene dejavnosti: *šiviljstvo, kovinska galanterija, galvanika, plastika, mizarstvo, lesostrugarstvo.*

Delovno področje Centra obsega območje celjskega bazena. Nekatere naloge pa izvaja Center za širše področje SR Slovenije.

Center ima zavarovana osnovna in obratna sredstva pri zavarovalnici Sava.

Center strokovno sodeluje z vsemi ustanovami za socialno varstvo v Celju; v Celju in Ljubljani, s skupnostjo za zaposlovanje v Velenju, s centrom za poklicno usposabljanje invalidov »8. maj« v Varaždinu.

Službo za poklicno usposabljanje in zaposlovanje invalidov izvaja od leta 1973 tudi za podružnici Koper in Nova Gorica Skupnosti pokojninsko-invalidskega zavarovanja SR Slovenije.

V letu 1976 se je v Centru usposobilo poklicno 29 invalidnih oseb, s posredovanjem Centra se je zaposlilo 6 invalidnih oseb, ki so končale poklicno usposabljanje v letu 1976.

Komisija za razvrščanje otrok, motenih v telesnem in duševnem razvoju, sta v letu 1976 obravnavali 159 otrok.

Proizvodnja kot sestavni del dejavnosti Centra je organizirana v smeri kooperacije z drugimi delovnimi organizacijami in maloserijsko proizvodnjo za tržišče in direktne naročnike.

Pri proizvodnji izdelkov za tržišče in direktne naročnike je treba nadalje razvijati kooperacijo s sorodnimi podjetji za izdelavo opreme za vzgojno-varstvene ustanove, šole in knjižnice.

Proizvodna dejavnost Centra je organizirana v naslednjih delavnicah:

Ortopedske delavnice: proizvodnja ortopedskih čevljev, proizvodnja ortopedskih izdelkov lahke obutve, proizvodnja ostalih ortopedskih izdelkov.

Invalidske delavnice: izdelovanje predmetov kovinske galanterije, galvanska obdelava kovinskih predmetov, plastificiranje kovinskih predmetov, izdelovanje lesnostrugarskih predmetov, izdelovanje opreme za igrišča vzgojno-varstvenih ustanov.

Učne delavnice in testirnica. V okviru Centra se izvaja poklicno usposabljanje invalidnih oseb za poklice iz šiviljske, kovinske in lesnopredelovalne stroke. V teh delavnicah je organizirana proizvodnja.

Delavnice pod posebnimi pogoji za duševno prizadeto mladino (iz leta 1975). V teh delavnicah je poleg varstva duševno prizadete mladine organizirana proizvodnja drobnih galanterijskih izdelkov.

Na dan 31. decembra 1976 je bilo v Centru zaposlenih 79 delavcev, in sicer 47 moških in 32 žensk. Od tega 79 zaposlenih je bilo 41 invalidnih oseb, to je 51,9 %. Razen tega je bilo 17 invalidnih oseb na poklicnem usposabljanju.

Center študira svoje delavce tudi na višjih poklicnih šolah. Pomaga jim tudi z dodeljevanjem stanovanj oziroma pri gradnji lastnih stanovanj.

Center ima samoupravne organe: zbor delovnih ljudi, svet Centra, odbor za medsebojna razmerja in poslovni odbor. V Centru sta osnovni organizaciji Zveze komunistov in sindikata.

Leta 1976 je znašal dohodek 9 milijonov 250 tisoč din, izdatki so pa dosegli 5 milijonov.

Od ustanovitve zavoda do leta 1968 je bil direktor zavoda Radoslav Jonak.

Njegov naslednik je postal inž. Ljubo Zelič, ki je bil poprej pri njem pomočnik. Zelič je direktor še danes.

Tajnica je bila do leta 1974 Erna Gologranc, sledila ji je Erika Orel. Vodja splošne in kadrovske službe je od leta 1975 Lenka Ajdnik.

MEDOBČINSKA ORGANIZACIJA GLUHONEMIH

Ustanovljena je bila leta 1948 na pobudo okrajnega socialnega skrbstva. Tedaj o gluhonemih še ni bilo prave evidence, treba jo je šele bilo ugotoviti. Zdaj je na celotnem celjskem medobčinskem področju 535 gluhonemih, od tega v celjski občini 156.

Med njimi je popolnoma gluhonemih 243, gluhih 37, naglušnih 255.

Kot predsedniki organizacije so si sledili: *Jožef Hrastnik, Vinko Möderndorfer, Peter Naglič, Rudolf Videčnik, Avgust Černoga* in *Anton Span.*

Tajnik je od 13. junija 1956 *Anton Nunčič,* bivši uradnik zemljiške knjige. Prej organizacija ni imela rednega tajnika.

V vsaki občini ima organizacija svoj odbor. Na občnih zborih občinskih organizacij izvolijo vsako leto delegate za skupni občni zbor v Celju.

Vodstvo organizacije skrbi za rehabilitacijo članov, za njihove službe, prireja tečaje in predavanja ter zastopa člane pred oblastjo.

Na šolanje odhajajo gluhonemi iz Celja v Ljubljano v posebno šolo z internatom, ki je več desetletij deloval na Zaloški cesti, od leta 1970 pa so zgradili novo šolo in internat v Vojkovi ulici.

Organizacija se vzdržuje s podporo Samoupravne interesne skupnosti socialnega skrbstva. Rehabilitacijo vrši s pomočjo zavoda za rehabilitacijo invalidov. Namestitev je često težka. Sicer se pa gluhonemi kot delavci zelo dobro izkažejo, ker jih nič ne moti in pazijo samo na delo.

ZDRUŽENJE SLEPIH

Združenje je nastalo 1948 na pobudo okrajnega socialnega skrbstva, vsekakor pa tudi na prigovarjanje glavnega odbora Zveze slepih v Ljubljani. Poleg popolnoma slepih pripadajo zdaj združenju slepih tudi slabovidni. Vseh članov je 188, med njimi je celjskih 60.

Predsedniki združenja so bili: *Ivan Ograjenšek, Artur Rojs, Rudi Postinek, Adolf Videnšek.*

Tajniške posle je izprva vršil *Anton Nunčič,* tajnik medobčinske organizacije gluhonemih. Poznejši lastni tajniki so pa bili: *Ivan Orač, Ignacij Kocjan, Višnar, Avgust Travnar, Roman Boben, Franc Struna, Vlado Vrtovec.*

Slepe pripravljajo za zaposlovanje na raznih področjih, skrbijo tudi za njihovo prekvalifikacijo, izobrazbo in športno udejstvovanje (celo planinstvo in smučanje).

Center za rehabilitacijo in varstvo slepih je v gradu v *Škofji Loki*. Izdelujejo se načrti za nov dom.

Tudi za združenje slepih skrbi finančno Samoupravna interesna skupnost socialnega skrbstva.

SOCIALNO ZAVAROVANJE

Čim se je razvil sloj, ki je živel od mezd, se je pojavilo tudi vprašanje, kako naj pripadniki tega sloja žive, ko ne bodo več mogli zaslužiti. Deloma so skrb za nje prevzeli svojci, deloma so bili navezani na dobre ljudi, a tudi na beračenje. Organizirana in upravno urejena skrb zanje se je pojavila razmeroma pozno. Organizirali so jo deloma tisti, ki se jih je to tikalo, s tem da so še delali in ustvarjali ustrezne organizacije, nekake zadruge. Prvi so to bili rudarji, ki so si za ta namen ustanovili bratovske skladnice. Srečavamo jih že v srednjem veku. Pozneje jih je s svojo avtoriteto podprla država. V bivši Avstriji se je to zgodilo z rudarskim zakonom leta 1854. Vendar je bila preskrba še razmeroma skromna. Na enak način so si dobili ustrezne organizacije tiskarji in železničarji. Srečamo jih tudi v tovarnah, katerih lastniki so imeli čut za svoje ljudi. V Avstriji je ustrezen zakon za privatne nameščence izšel leta 1906. Svojim lastnim nameščencem je pa država že sama zagotovila primerno pokojnino. Splošnega starostnega zavarovanja za ljudi mezdenske kategorije pa še ni bilo. Pač pa so v osemdesetih letih izšli zakoni o zavarovanju za primer poškodbe in bolezni. Toda v kmetijstvu zaposleni pri tem niso bili zajeti. Ustanovljene so bile tudi bolniške blagajne, za katere so morali prispevati tako delodajalci kakor delojemalci. Približno tako je bilo tudi v drugih pokrajinah, iz katerih je nastala stara Jugoslavija. Edino v Črni gori in Makedoniji še ni bilo posebne zakonodaje o socialnem zavarovanju, razvoj se je zaradi raznih okoliščin zakasnil. Stara Jugoslavija je leta 1922 izdala zakon o zavarovanju delavcev. Veljal je za tiste kategorije, ki še niso bile zavarovane na kak drug način, in sicer samo za slučaj bolezni in poškodbe pri delu. Starostno zavarovanje je uredil šele zakon o zavarovanju delavcev iz leta 1937. Kmečkih poslov pa tudi ta zakon ni upošteval. Skrb za izvedbo je bila poverjena Osrednjemu uradu za zavarovanje delavcev v Zagrebu. Svoje delo je vršil preko okrožnih uradov za zavarovanje delavcev. Tak urad je imel tudi v Celju. Vrhovno nadzorstvo je imelo ministrstvo socialne politike in narodnega zdravja. Zdravstveno službo so opravljali ambulatorji. Imelo ga je tudi Celje (poleg bolnice, mestnega zdravnika in zdravstvenega doma).

Pred propadom prve Jugoslavije smo imeli v Sloveniji naslednje organizacijske enote socialnega zavarovanja:

1. Okrožni zavod za zavarovanje delavcev v Ljubljani (OUZD) z 11 ekspoziturami.
2. Trgovsko bolniško podporo društva v Ljubljani (TBPD).
3. Ljubljansko ekspozituro »Merkurja 2«, Zagreb.

4. Glavno bratovsko skladnico v Ljubljani s 13 krajevnimi skladnicami.

5. Oblastno upravo bolniškega fonda državnega prometnega osebja z 1 ekspozituro.

6. Pokojninski zavod za nameščence (samo pokojninsko zavarovanje).

7. Osem javnih pokojninskih skladov (samo za pokojninsko zavarovanje).

8. Nejavne trideset in štiri pokojninske sklade za dopolnilno zavarovanje.

Vse te organizacijske enote so imele 140.376 aktivnih zavarovancev, dopolnilno zavarovanje je pa uživalo 1.624 zavarovancev. Nemški okupator je uvedel svoje lastne predpise, v ljubljanski pokrajini je pa ostalo, kakor je bilo.

Še pred popolno osvoboditvijo 30. januarja 1945, je Nacionalni komite osvobojene Jugoslavije izdal odlok, s katerem je vse predvojne obnovljene enote socialnega zavarovanja postavil pod nadzorstvo poverjeništva za socialno politiko NKOJ.

Dne 2. maja 1945 je pa izšel zakon o izvajanju socialnega zavarovanja. Zakon obnavlja Osrednji zavod za socialno zavarovanje v Zagrebu, v posameznih republikah pa ustanavlja federalne zavode. Federalni zavod za Slovenijo je bil ustanovljen 1. julija 1945. Imel je šest podružnic, z dvanajstimi poslovalnicami. Celjska podružnica je imela poslovalnico v Slovenjem Gradcu, Brestanici in Velenju.

Železnice so bile še izvzete. Njihovo bolniško in nezgodno zavarovanje je izvajal Oblastni bolniški fond direkcije državnih železnic v Ljubljani, pokojninsko pa Pokojninski fond delavcev državnih prometnih ustanov pri direkciji državnih železnic v Ljubljani.

V začetku leta 1947 je začel veljati zakon o socialnem zavarovanju delavcev in nameščencev, ki ga je objavil Uradni list FLRJ leta 1946 v svoji 65. številki. Po tem zakonu je postal enotni nosilec socialnega zavarovanja v vsej državi Državni zavod za socialno zavarovanje v Beogradu, ki je imel izpočetka za Slovenijo podružnico v Ljubljani in Mariboru, njima se je pridružila še podružnica v Ajdovščini. Leta 1948 je postala ljubljanska podružnica centrala za vso Slovenijo. Svojo nalogo je izvajala po ekspoziturah, ki jih je bilo leta 1950 že sedemdeset: 3 mestne, 22 okrajnih, 7 krajevnih, 37 obratnih in 1 profesionalna.

Dne 16. februarja 1950 je začel veljati nov zakon o socialnem zavarovanju, ki je službo zavarovanja vključil v državno upravo kot njen sestavni del. Sredstva za finansiranje so se zbirala s skupno akumulacijo in so bila zagotovljena v državnem proračunu.

Kakor drugod je bila tudi v LRS osnovana republiška uprava za socialno zavarovanje kot organski del ministrstva za socialno skrbstvo, pozneje pa svet vlade LRS za zdravstvo in socialno politiko, ki je imela 5 rajonskih, 3 mestna, 28 okrajnih (med njimi Celje, Šoštanj, Poljčane) in 4 krajevne uprave.

Sredi leta 1952 je izšla uredba o ustanovitvi zavodov za socialno zavarovanje in začasno gospodarjenje s sredstvi socialnega zavarovanja. Po tej uredbi so zavarovanci sami prevzeli službo socialnega zavarovanja po svojih zastopnikih, ki jih je iz njihovih vrst izbral okrajni ljudski odbor. Uprava zavodov se je ravnala po sklepih, ki jih je na svojih sejah sprejemal zastopniški svet.

Leta 1953 se pojavijo podružnice okrajnih zavodov, ki pa niso finančno samostojne, vendar so bile zametek za poznejše komunalne organe socialnega zavarovanja v občinah.

Leta 1955 je nastal Zvezni zavod za socialno zavarovanje v Beogradu, ki mu je bila poverjena skrb za napredek službe socialnega zavarovanja, za skladno delo med zavodi ter za odnose s tujino v pogledu naših v tujini zaposlenih ljudi.

S tem je bila v osnovi dovršena zgradba organizacije našega socialnega zavarovanja. V FLRJ je imela šest republiških zavodov, v LRS 11 okrajnih zavodov; v okraju Celje je okrajni zavod za Socialno zavarovanje; na celjski okrajni zavod so vezali občine: Celje, Vojnik, Šentjur, Kozje, Planino; podružnice so pa v Žalcu (za področje občine Žalec z Vranskim), v Rogaški Slatini za občini Rogaško Slatino in Šmarje pri Jelšah, v Slovenskih Konjicah za občino Slovenske Konjice, v Laškem za občino Laško, v Šoštanju za občino Šoštanj, v Mozirju (leta 1957) za občino Mozirje.

Na dan 31. decembra 1957 je bilo v celjskem okraju 195.322 prebivalcev, pravice socialnih zavarovancev je pri okrajnem zavodu uživalo 110.384 prebivalcev (neposrednih zavarovancev z rodbinskimi člani). Poleg tega je bilo po posebnem fondu zavarovanih 400 obrtnikov s 720 rodbinskimi člani. Nezavarovanih je bilo torej še 83.818 ljudi ali 42,91 % vsega prebivalstva, v glavnem so to bili kmetje s svojimi rodbinskimi člani.

Leta 1961 je republiška skupščina Slovenije izdala zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetijskih prebivalcev, ki je urejal to zadevo, dokler ni 11. aprila 1963 stopil v veljavo *nov zvezni zakon o kmetiškem zavarovanju,* ki pa je določal, da morajo na njegovem temelju posamezne republike izdati ustrezne zakone.

Dne 1. januarja 1963 je začel veljati *zvezni zakon o organizaciji in finansiranju socialnega zavarovanja.* Po tem zakonu dajejo delovni ljudje določen odstotek svojih službenih dohodkov v sklade za socialno zavarovanje. Zavarovanci v okviru skupščin svojih skupnosti določajo ta odstotek. Skupnosti so delavske in kmečke. Ako bi osnovni prispevek ne zadoščal, je treba naknadno sprejeti sklep o dodatnem ali izrednem prispevku. Sklep o prispevkih mora potrditi občinska skupščina.

Na področju bivšega celjskega okraja so bile organizirane komunalne (občinske skupščine):

Celje: za občine Celje, Laško, Mozirje, Slovenske Konjice, Šentjur, Šmarje pri Jelšah;

Posavje: za občine Brežice, Sevnica, Videm Krško;

Velenje: za občino Velenje;

Žalec: za občino Žalec.

Vse občine okraja so ustanovile skupen samostojen *komunalni zavod s sedežem v Celju.* Za vso Slovenijo je republiška skupnost ustanovila enoten republiški zavod v Ljubljani. Zavodi so upravljali tako zadeve delavskega kakor kmečkega (še vedno samo zdravstvenega zavarovanja). Skladi za dolgoročno zavarovanje (pokojninsko, invalidsko in otroški dodatek) so bili enotni za vso republiko.

Zdravstveno zavarovanje je pa imelo za vsako komunalno skupnost svoj sklad. Zdravstveno zavarovanje kmetov je bilo ločeno in vezano na svoj poseben sklad. Starostno zavarovanje kmetov so uvedli leta 1969. Težave v kmečkem zavarovanju dela višina prispevkov. Saj so kmečki dohodki razmeroma skromni in nestalni. Tudi kmečka pokojnina je še vedno prav skromna. Neko izboljšanje se vendarle obeta.

V zvezi z ljudskim zdravstvom je *organizacija zdravstvene službe,* ki nujno delujoče ljudi obremenjuje. Temeljne zdravstvene zavode smo prevzeli iz predvojne dobe. Njihovi početki segajo že v srednji vek. Znano je, da je stara Jugoslavija imela sorazmerno vzorno organizirano zdravstveno službo. Večje delovne organizacije (rudniki, tovarne) so imele že tudi od nekdaj svojo lastno zdravstveno službo. Na tem temelju se je organizirala nova zdravstvena služba tudi v Celju in na področju celjskega okraja. Okrajnega značaja so bile ustanove: splošna bolnica Celje, okrajni higienski zavod, okrajni antivenerični dispanzer, okrajni zavod za rehabilitacijo invalidov; občinske zdravstvene ustanove so pa bile: Zdravstveni dom Celje, zdravstvene postaje v Štorah, Vojniku, na Dobrni. Tem so se pridruževale obratne ambulante: Cinkarne, Ema, Metke, železnice in javna zobna poliklinika.

Ob ukinitvi okraja je prišlo do nove grupacije. Vse zdravstvene ustanove so postale občinske. Združile so se v okviru dveh ustanov: splošne bolnice in zdravstvenega doma. Oddelki so ostali i tu i tam.

Razvoj našega socialnega skrbstva je s svojimi razpravami v Celjskem zborniku redno spremljal dr. Aleksander Hrašovec (1957, 1958, 1960, 1963, 1965—1967, 1969—1970, 1971—1972).

Sicer so bile še druge oblike socialnega varstva starih ljudi. Stalno mesečno podporo je leta 1963 prejemalo 263 občanov, med njimi je bilo več žensk kakor moških: 203 : 60.

Svoje otroke je imelo 136 podpirancev.

Tri osebe so prejemale stalno mesečno rento, ker so se obvezale, da prepuščajo po smrti svojo posest občini.

Na kmetih je bilo 225 nad šestdeset let starih ljudi, med njimi 127 revnih. Večinoma so bili pri svojcih. Drugi ljudje so jih neradi sprejemali. Za obisk na domu je vršila patronažno službo zdravstvena patronažna služba Zdravstvenega doma.

DRUŠTVO UPOKOJENCEV

Republiško društvo upokojencev je bilo ustanovljeno 13. marca 1947. Dne 13. marca 1947 je pooblastilo *Ivana Prekorška,* da ustanovi podružnico v Celju. Prekoršek je sprejel kot sodelavca *Antona Zorka,* upok. ravnatelja pisarne okrožnega sodišča. Zbrala sta zakonito število podpisnikov in ustanovila pripravljalni odbor. Na dan 16. marca sta sklicala ustanovni občni zbor. Vršil se je v vrtni dvorani hotela Evropa. Udeležilo se ga je nad 50 prijavljenih članov. Dva odposlanca republiškega odbora (RODU) sta razlagala društvena pravila in opozarjala na pomen društva za upokojence. Na občnem zboru so se domenili glede pristopnine in članarine, glede ustanovitve podpornega in pogrebnega sklada ter glede dajanja pravnega pouka in pomaganja v primerih potrebne intervencije, pristopnine in članarine, ter ustanovitve dveh fondov, podpornega in pogrebnega.

Važna njegova naloga je bila dajanje pravne pomoči in tudi intervencije.

Društvo je potrebovalo prostor za uradovanje in sestajanje. Najprej je v ta namen dobilo sobico v tedaj še obstoječem hotelu Beli vol, od koder se je preselilo v stransko sobico Branibora. Končno (v tretjem letu obstoja) je pa dobilo na razpolago sobo pri sindikatu, ki jo je delilo s štirimi drugimi sindikalnimi podružnicami.

Zveza sindikatov je že leta 1948 tudi sprejela podružnico med svoje članice. To je bilo pomembno, saj je podružnica s tem lahko računala na njegovo podporo. Društvo se je pa primerno oddolževalo z družbenim delom, krepkejši člani so celo pomagali pri delovnih akcijah.

Društvo je bilo pravno podružnica republiškega Društva upokojencev. Šele leta 1975 je postalo pravno samostojno. Tu ga zaradi poenostavitve redno označujem kot društvo. Bilo je v resnici po času nastanka sedma podružnica centralnega društva. Sledila so si namreč v naslednjem redu: Ljubljana I. Center, Maribor I., Novo mesto, Črnomelj, Borovnica, Logatec, Celje I, mesto in okolica itd. Prav kmalu sta Celju I sledili podružnici Vojnik in Dobrna. Leta 1954 se pa navaja že tudi Celje II (Teharje in Štore), nekoliko kasneje pa še Celje III (Trnovlje).

Za prvega predsednika društva je bil izvoljen dr. Franjo Kovča, apelacijski sodnik v pokoju. Za podpredsednika pa Jože Bokalič, železniški pravnik v pokoju. Tajniške posle je izprva opravljal Vojteh Jerin, šolski upravitelj v pokoju, leta 1948 in 1949 Fortunat Stanovšek, vodja zemljiške knjige v pokoju, leta 1950 in 1951 Rudolf Ročnik, sodnik v pokoju. Kot blagajnik prvih let se navaja Martin Štepihar, železniški uradnik v pokoju, leta 1949 je pa že vodila blagajno Marija Štiglic, vdova po višjem poštnem revidentu.

Celoten sestav uprave daje zapisnik občnega zbora, ki se je vršil 16. aprila 1950.

Bil je naslednji:

a) *Upravni odbor:* Josip Bokalič; Jernej Zaveljčina, zas. urad. v p.; Alojzij Nendl, v. pravni ref. v p.; Marija Štiglic; Tone Kresnik, v. pis. manip. v p.; Jakob Božič, sod. okrož. sod. v p.; Franc Ferdič, žel. v p.; Martin Mastnak, ravn. gimn. v p.; Blaž Ostrožnik, pošt. ur. v p.; Rudolf Ročnik.

b) *Finančno nadzorstvo:* Anton Zorko; dr. Franc Kovča; Jože Pečnik, š. upr. v p.; namestnik: dr. Josip Požar, sodnik v p.

c) *Delegata za redne in izredne občne zbore Društva upokojencev:* Rudolf Ročnik, namestnik: dr. Fran Kovča, Josip Bokalič.

č) *Razsodnika — predsednika:* dr. Josip Šmid, sod. okrož. s.; Jakob Božič, sod. okrož. s.

Predsedstvo je odbor poveril *Josipu Bokaliču;* tajništvo: *Rudoliu Ročniku;* blagajništvo: *Mariji Štigličevi.*

Bokalič je ostal predsednik do leta 1958, tajništvo je leta 1953 prevzel *Karel Gerdina,* žel. ur. v p., leta 1954 *Miha Esih,* leta 1956 *Josip Batistuta,* leta 1957 je tajniške posle zopet vršil *Karel Gerdina,* blagajniške posle je do leta 1958, ko je zbolela, redno opravljala *Marija Štiglic.*

Leta 1950 je imelo društvo že na 1.000 članov — iz mesta a tudi iz okraja Celje-okolica. Dela je bilo dosti. Nekaj časa je moralo društvo celo razdeljevati živilske nakaznice, večkrat je tudi moralo v tej zadevi posredovati, kajti v okoliških četrtih so bile zakasnitve.

Pokojnino so upokojenci po osvoboditvi prejemali v obliki začasne podpore. Leta 1946 je izšel prvi zakon o pokojninah. Upokojence je o pravnih zadevah in izpremembah obveščalo društveno glasilo Upokojenec. Toda za mnoge izmed njih to ni zadoščalo. Marca 1951 je podružnica uvedla redno pravno službo. Izprva jo je vršil en pravnik (dr. Vojteh Hočevar, pred. sod. v p.), od 20. julija 1951 pa dva. Mnogo posla je dala prevedba starih upokojencev po novem zakonu o socialnem zavarovanju: leta 1954 je bila završena. Delo je dala tudi skrb za dobavo znižanih železniških vozovnic (tako imenovani K 15), ko so jih dobili redni upokojenci, se je bilo treba brigati tudi za to, da jih dobe še rodbinski člani. Železniški upokojenci so imeli 30-letno službeno dobo, toda ob skrajšani pokojnini, dolgo so moledovali, preden so dobili pravico do podaljšanja.

Ustanovile so se tudi podružnice Društva upokojenceev v Šentjurju, Rogaški Slatini, Laškem, Vojniku in Žalcu.

Že poprej, 28. marca 1954, so se domenili, da se te podružnice priključijo celjski. Na občnem zboru 17. aprila 1955 jih je predsednik Bokalič že lahko pozdravil. Tako se je prvotni mestni odbor razširil v okrajni odbor DU. Izvoljena je bila nova uprava, ki je imela naslednji sestav: Josip Bokalič — predsednik, Karel Gerdina — tajnik, Marija Štiglic — blagajničarka, Alojzij Nendl in dr. Vojteh Hočevar — pravna referenta, Jožef Batistuta, Ivan Grosek, Ivan Arzenšek, Bernard Vltavsky in Štefan Seničar; finančno nadzorstvo: Ivan Vodlak, Josip Pečnik in Janez Palir.

Na istem občnem zboru so ugotovili, da šteje: skupni okrajni odbor društev Celje-mesto in okraj Celje-okolica 23 podružnic in 6.765 organiziranih članov.

Vsaka zunanja podružnica je poslala v okrajni odbor (ki pa je hkrati bil še nadalje tudi občinski odbor Celje I) po enega člana. Leta 1956 je pa itak okraj bil ukinjen in zunanje podružnice so bile na isti ravni ko celjske.

Na občnem zboru 27. maja 1956 je bil izvoljen stari odbor, pomnožen s po enim zastopnikom iz delavskih in prosvetnih vrst. Izvolili so tudi odbor, ki naj organizira nabiralno akcijo za postavitev skromnega poslopja za organizacijske potrebe društva.

Na občnem zboru 12. maja 1957 se je nekoliko spremenilo vodstvo, podružničin predsednik je postal Alojzij Nendl, tajnik Albert Medvešček, njegov namestnik Hinko Kralj, Štigličeva je dobila kot namestnico Olgo Matjaš, leta 1958 je zaradi bolezni izročila skrb za blagajno Leonu Radčenku. Takrat je imelo društvo že 2.213 članov. Uprava se je bavila z vsemi vprašanji, ki so se tikala upokojencev in je vsem požrtvovalno pomagala.

Začela so se pripravljalna dela, pri čemer sta se posebno trudila predsednik gradbenega odbora Josip Batistuta in član odbora Bernard Vltavsky.

Vendar so bile težave. Od okrajnega odbora ni bilo mogoče dobiti sredstev, ker jih ni imel. Na občnem zboru 1958 so sklenili, da ga nadomesti koordinacijski odbor, do katerega ne bi imeli posebnih obveznosti. Dejstvo, da je bilo 13 njenih članov med 70 člani okrajnega zavoda za socialno zborovanje, je omogočilo bolj neposredno pomoč, ki so jo člani potrebovali.

Leta 1957 je bilo že zbranih 125.425 din za gradnjo doma. Občina je pa dala za gradnjo na razpolago dve parceli (skupaj 259 m²) na Muzejskem trgu: razpadajoča hiša, ki je služila kot skladišče, z večjim dvoriščem, kjer je bila možna večja dozidava.

Takoj po dodelitvi so pričeli z delom in zbiranjem sredstev. Že v novembru 1958 je delo toliko napredovalo, da so lahko vselili pisarne pod lastno streho. Za začetek dela je dal izdatno pomoč bivši Okrajni zavod za socialno zavarovanje. Nekaj sredstev so dala podjetja, nekaj tudi brezobrestno posojilo članov. Republiški odbor Društva upokojencev v Ljubljani je dal 300.000 S dinarjev posojila. Precej sredstev je dala tudi članarina.

Leta 1959 se je gradnja nadaljevala. Komunalna banka je dala pol milijona iz sredstev za gradnjo stanovanj. Pogoj je bil, da se posojilo vrne v 30 letih, obrestuje se z 1 %. Za dograditev klubskega prostora je republiški odbor DU dal za dobo 10 let 1 milijon S din brezobrestnega posojila. Tudi Tovarna emajlirane posode EMO je nudila izdatno pomoč. Republiški odbor DU je podružnici poklonil 200.000 S din za nabavo opreme. Tudi občinski sindikalni svet Celje je poklonil podružnici kot svoji članici večji znesek.

Do zadnje stopnje dovršena zgradba je imela v pritličju dve pisarni in okrepčevalnico z malo društveno dvorano. V I. nadstropju so bila tri manjša stanovanja, na podstrešju pa dve sobici. Tako je bilo ob koncu leta 1961.

Zdaj so začeli misliti na gradnjo večje dvorane na dvorišču. Še je bilo potrebno nabiranje sredstev. Okrajni ljudski odbor je dal v ta namen 300.000, stanovanjska skupnost Center 50.000, republiški odbor DU pa kot desetletno brezobrestno posojilo 1 milijon S din.

Republiški svet za socialno varstvo je poklonil za opremo dvorane pol milijona S din.

Dvorana je bila otvorjena 20. novembra 1963.

Medtem se je spremenila organizacija podružnice Celje I. Leta 1961 so razdelili ves njen teritorij na 6 poverjeništev, kolikor je bilo stanovanjskih skupnosti. Za občni zbor 7. maja 1961 je bilo na prvih sestankih izvoljenih 60 delegatov, ki so zastopali 2.370 članov. Pravico udeležbe so imeli tudi ostali člani, niso pa smeli glasovati. Na tem zborovanju je dr. Aleksander Hrašovec predaval o izpremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem zavarovanju.

Največ zaslug za gradnje je imel Jože Batistuta. Na občnih zborih se je večkrat poudarjalo, da je dom njegovo delo. Poudarjala se je tudi zasluga predsednika, zlasti glede preskrbe sredstev, kot zaslužen pri gradnji se navaja tudi Bernard Vltavsky.

V zvezi z dograditvijo in opremo dvorane se uvaja tudi potreba kulturno-prosvetne dejavnosti. Res se je začela in je hitro rasla po kakovosti in obsegu. Bila je primerna starim, toda še vedno idealov polnim starim ljudem.

Odlično mesto so zavzela skupna potovanja. Ljudje so bili za to posebno dovzetni. Prvo skupno potovanje bilo je leta 1960. Obiskali so Postojno. To je bilo edino potovanje to leto, leta 1968 je bilo že 38 izletov s 1.966 udeleženci. Izlete so razen društvene uprave prirejala tudi poverjeništva, vedno je bil na njih tudi kak član uprave.

Tudi ljubezen do petja je rodila svoj sad. Pobudo za izvedbo je dalo pevsko društvo pri republiškem DU. Leta 1962 je prišlo v Celje in s svojim petjem napravilo velik vtis. Ko je bila v Celju otvorjena dvorana, je imel že 20 pevcev. Vadil jih je pevovodja Rafael Gorenšek. Maja 1964 je že pel v dvorani Delavskega odra. Kmalu se je število še povečalo. Zbor je razen v Celju nastopal tudi v sosednjih krajih, v Konjicah, Vojniku, Rimskih Toplicah.

Ustanovili so tudi šahovski klub in knjižnico, uvedli so družabne večere. Poskrbeli so za skromno točilnico v predsobi, bivšem salončku.

V sezoni 1962/63 je uprava podružnice priskrbela za svoje člane posebne gledališke predstave po znižani ceni. Ta navada se je ustalila.

Pevci so redno peli ob pogrebih upokojencev. Uvedli so polaganje vencev na krsto. Vendar so to opustili, ker so bili stroški preveliki. Ostala je vzajemna pomoč, organizirana na zadružni podlagi, ki je ob smrti podprla preživele in jim pomogla nositi stroške.

Izza konca petdesetih let do danes so bili na vodilnih mestih — kot predsedniki: Andrej Gašparič, finančni revizor v pokoju (1958—1970), član društva od 1947, Anton Gabrič, ravnatelj mestne klavnice v pokoju (1970—1978), dipl. pravnik Ludovik Zupanc, prvoborec, pravni svetovalec Kovinotehne (1979—); kot tajniki: Franc Kramer, poštni referent v pokoju (1958—1968), Rudolf Pibrovc, trgovski ravnatelj v pokoju (1966—1970), Karel Šmauc, višji železniški uslužbenec v pokoju (1970—1973), v letih 1973—1978, ko so se hitro menjavali — med drugimi — Zlata Žnidaršič-Breskvar, Silva Šentjurc, roj. Gabrič (1978—); kot blagajnika: Leon Rad-

čenko (1953—1978), Albin Frece (od 1. januarja 1979); kot gospodarja: za Batistutom Franc Škufca (1966) in Avgust Travner, podpolkovnik v pokoju; tajnica stanovanjske komisije: Zora Babič; podpredsednik: Karel Šmauc (1978—); pravni referent je za Nendlom in dr. Vojtehom Hočevarjem postal Janko Hočevar.

Uprava se je bavila z raznovrstnimi tekočimi vprašanji, ki so se tikala upokojencev.

Ko je bila točilnica pripravljena, so člani društva prosili odbor, naj bi čimprej pridobili točilniško koncesijo.

Že novembra 1961 je odbor vložil prošnjo pri gospodarskem oddelku občinske skupščine. Prosil je za popolno koncesijo, ki bi obsegala tudi točenje alkoholnih pijač. V prošnji navaja: Upokojenci so stari in izčrpani ljudje in jim je tu in tam potreben kozarec dobrega vina za okrepčilo. Dobili naj bi ga po zmerni ceni, v gostilnah je zanje predrago.

Bila sta dva komisijska pregleda. Občinska skupščina se je sklicevala na zakon o gostinstvu z dne 14. februarja 1956 in je 5. marca 1962 dovolila, da sme društvo za svoje člane opravljati gostinske storitve v omejenem obsegu, tj. daje jim lahko hladna jedila in točiti sme samo brezalkoholne pijače.

Toda člani so vino želeli in so silili predsednika, da ga preskrbi. V skromnem obsegu se je vdal. V marcu 1963 je občinski tržni inšpektor to ugotovil in predsednik je dobil ukor.

Plačati bi bilo treba tudi prispevek na dohodek, tik pred tem pregledom je odbor prosil, naj ga ne zahtevajo, sam dela samo s kritjem režijskih in investicijskih sredstev.

Dne 30. julija 1963 je odbor zopet prosil za popolno koncesijo. Zdaj se je skliceval na dograditev dvorane in na ureditev veže, kjer je napravil shrambo za živila in pijačo.

Komisija je po pregledu prostorov dala ugodno mnenje, nekaj je še bilo treba popraviti.

Občinska skupščina je 19. novembra 1963 izdala koncesijo, s katero je dovolila tudi točenje alkoholnih pijač. Pač pa bi bilo treba plačevati prispevek od dohodka, letno 10.000 din v mesečnih obrokih. V tem smislu je bila 20. marca 1964 sklenjena pogodba med občinskim oddelkom za finance in odborom kot zastopnikom gospodarske organizacije.

Odbor je že od vsega začetka želel, da posluje točilnica samo omejen čas. Še preden je dobil koncesijo, se je v tem smislu dogovoril z bivšim natakarjem in gostilničarjem Jurijem Šamcem. Streže naj se v torek in petek od 14. do 19. in v sredo in četrtek od 8. do 13. ure ter ob sejah in konferencah — predvidoma dvakrat na mesec. Popivanje in pijančevanje je zabranjeno, streže se članom.

Poslužitelj prejema mesečno nagrado 7.000 din.

Alkoholne pijače se nabavljajo samo pri podjetju Slovenija-vino, skladišče Celje.

Pozneje so se delovni pogoji nekoliko spremenili, toda delovni čas je bil redno samo polovičen, tedensko je bil omejen na 22 ur, tudi pri plači je bila ustrezna izprememba.

Za Šancem sta novembra 1964 prevzela strežbo Stane in Vera Štih. Dne 28. februarja 1966 je prevzela strežbo Marija Čmajne, 19. novembra 1968 Pavla Venko.

Dne 1. septembra 1972 je bila sklenjena prevzemna pogodba z Majdo Titovškovo in 26. julija 1974 s Pepco Jaušnikovo.

Vse prevzemnice so dobile poleg plače, izražene v odstotkih izkupička, tudi pravico, da v lastni režiji nabavljajo blago za tople napitke (kavo, čaj) in malico, kuhale so na elektriki in so za to društvu plačevale 100 din na mesec.

Ko je Tone Gašparič dne 10. aprila 1970 po podelitvi častnega predsredstva odlagal vodstvo, ki ga je vršil 13 let, je izjavil: »Ob času mojega prevzema predsedstva je bilo naše društvo v početnem kritičnem stanju. Z neutrudnim in požrtvovalnim delom vseh članov smo pa dosegli pozitivni uspeh in je danes, ko predajam dolžnost predsedstva nasledniku Tonetu Gabriču, stanje tako: osnovna sredstva vodi po sklepu seje z dne 11. maja 1966 Franc Škufca, stanovanjska in klubska zgradba na Muzejskem trgu 7 s točilniškim in klubskim inventarjem ter odpisom amortizacije je ocenjena z vsoto 195.091,50 din, denarna sredstva v Narodni banki in Mestni hranilnici, za katera odgovarja Leon Radčenko, znašajo 146.600,90 din.«

Nekaj denarnih sredstev je še na posebnem računu, kar velja tudi za dohodek iz bifeja, ki se periodično obračuna konec vsakega meseca in dohodek vknjiži.

Glavna skrb predsednika Toneta Gabriča je bila zgraditev Doma upokojenceev. To vprašanje je bilo od leta 1966 stalno na dnevnem redu. Program za dom je društvo izdelalo v sodelovanju z merodajnimi družbenimi in strokovnimi činitelji. Osnutek o načinu življenja v bodočem stanovanjskem domu upokojencev v Celju in idejni načrt, ki ju je iniciativna komisija Društva upokojencev v Celju poslala predsedniku ZZB SPS 6. aprila 1966, sta podpisala predsednik Anton Gašparič in tajnik Rudolf Pibrovc. Prav tako dopis istega datuma Društvu upokojencev SRS, obsegajoč prošnjo za pomoč pri gradnji.

Delo je prevzel zavod za napredek gospodarstva. Idejni načrt je izdelal inž. arh. Janko Hartman leta 1966. Tedaj so mislili na to, da bi se zgradil dom na Glaziji — med Ljubljansko cesto in Ipavčevo ulico.

Dve leti pozneje (1968) je na Hartmanovi osnovi izdelal idejni projekt Danijel Jagrič. Gradilo naj bi se ob Čuprijski ulici nasproti bencinski črpalki, kjer je zdaj severni del palače Razvojnega centra. Sledil je nato tretji Hartman-Jagričev idejni načrt (1972), prirejen za gradilišče ob Jurčičevi ulici pri Savinji, kjer je stala prej predvojna Rakuscheva vila, v kateri je bila tedaj otroška varstvena ustanova in jo je bilo treba porušiti.

Gradbeni odbor so tvorili: Anton Stopar, predsednik, Stane Azar, nadzorni organ, Egidij Fifer, zastopnik izvajalca, Drago Vodlan, član, Jože Jelenc, član, Zora Batič, zapisnikar, Viktor Ozebek, član in inž. Ivo Kovačič, član, Tone Gabrič, zastopnik soinvestitorja, Rudi Pibrovc, pred-

sednik komisije, Otmar Riva, zastopnik SOB Celje, član, Avgust Kalan, nadzorni organ.

Sklep o gradnji sta sklenila dne 14. marca 1968:

1. Občinska podružnica Društva upokojencev SRS v Celju, katero zastopa podpredsednik Avgust Travner, in
2. Stanovanjsko podjetje Celje, katerega zastopa direktor Vlado Črešnik.

Stanovanjsko podjetje prevzame vse posle investitorja.

Občinska podružnica Društva upokojencev Celje preskrbi dve tretjini potrebnih sredstev, Stanovanjsko podjetje pa eno tretjino. Prispeval je Republiški zavod za socialno zavarovanje.

Izvršitev vseh del je prevzelo Industrijsko gradbeno podjetje Ingrad.

Celotni proračunski stroški so znašali 17,956.858,75 din. Vmes je tudi adaptacija poslopja nasproti gimnazije (nekdanje evangelistično župnišče), poznejši dom okrajnega sekretariata ZKJ Celje.

Poslopje je bilo izročeno investitorju v začetku leta 1972.

Leta 1973 je imelo Društvo upokojencev Celje naslednja poverjeništva:

1. Poverjeništvo Center, predsednica Rozika Kalšek,
2. Poverjeništvo Dolgo polje, predsednik Franc Kocjančič,
3. Poverjeništvo Babno-Medlog, predsednica Fanika Ojsteršek,
4. Poverjeništvo Ostrožno, predsednica Julijana Krušič,
5. Poverjeništvo Zagrad-Pečovnik, predsednik Ferdinand Žerdoner,
6. Poverjeništvo Aljažev hrib, predsednik Franc Smagur,
7. Poverjeništvo Gaberje, predsednik Jože Križnič,
8. Poverjeništvo Otok, predsednik Jože Bauer.

V teh poverjeništvih je bilo 2.627 članov. Razen tega so bile v občini še tri podružnice, ki so imele članov: Vojnik — 521, Dobrna — 181, Trnovlje — 266, Štore-Teharje 456. Vseh članov v občini 4.051.

Poleg neposrednih upravnih nalog izvršuje društvo tudi druge naloge družbenega in prosvetnega pomena.

Izvršujejo jih od upravnega odbora voljene komisije in slične organizacije. Obsežene so v programu iz leta 1975 in v Pravilih društva upokojencev Celje.

Posebne dejavnosti upravnega odbora:

a) organizacija letnih članskih sestankov, ki jih izvedejo poverjeniki;

b) zbiranje prostovoljnih prispevkov za gradnjo Spominskega kulturnega doma v Celovcu;

c) organizacija sej Upravnega odbora in poverjeništev;

č) organizacija ustanovitve poverjeništva v Šmartnem v Rožni dolini;

d) pravna in administrativna pomoč društvom oziroma podružnicam;

e) sodelovanje z družbenimi organizacijami in raznimi ustanovami;

f) sodelovanje pri pripravah za vseljudski odpor, za vključevanje v obrambno gibanje in notranjo zaščito.

Pravna posvetovalnica: Pravna pomoč poedincem in sodelovanje pri izdelavi predpisov in zakonov.

Komisija za stanovanjske zadeve: Sodelovanje s stanovanjskimi organizacijami in pomoč poedincem, zlasti pri nabavi kreditov in preskrbi stanovanj.

Komisija za gospodinjsko dejavnost: Red v točilnici.

Kulturno-prosvetna komisija: Knjižnica. Petje na grobeh in javnih nastopih. Obisk gledališča. Skupni izleti, potovanja in počitniško bivanje. Šah. Veseli večeri v klubu itd.

ZDRAVSTVO

CELJSKA BOLNICA

Ob koncu stare jugoslovanske dobe se je opiralo celjsko zdravstvo na tri zavode, na tako imenovano Gizelino bolnico, zgrajeno leta 1887, na zdravstveni dom in na ambulanto bolniške blagajne.

Bolnica je imela običajne temeljne oddelke: internega, kirurgičnega, infekcijskega in ginekološkega. Letni sprejem bolnikov je z leti narasel na 9.562 oseb. Proti koncu je bila bolnica že premajhna. Ko so v zadnjih letih stare Jugoslavije sestavljali urbanistični načrt, so po zamisli mestnega inženirja Blaža Pristovška določili kot mesto nove bolnice sleme med Dobrovo in Zgornjo Hudinjo. Zdravstveni dom je nastal ob naslonitvi na bolnico, a se je pod vodstvom dr. Jakoba Rebernika v dobi od 1923 do 1932 razvil v vzoren preventivno-kurativni zdravstveno-socialni zavod, ki je imel svoj sedež v nekdanji šemalski vojašnici, kjer mu je bil predhodnik invalidski dom.

Ambulanta socialnega zavarovanja je imela v svoji skrbi okrog 5.000 ljudi in je izza leta 1925 bila nastanjena v stanovanjski zgradbi nasproti osnovni šoli I. celjske čete. Trgovsko bolniško in podporno društvo ter železničarski Humanitarni fond sta imela zdravstveno službo. Velik del zdravstvenega dela so pa opravili zdravniki v privatni ordinaciji.

Leta 1941 je v zdravstveno službo udarilo. Ob izbruhu vojne so moški zdravniki in uslužbenci sestavili večji sanitetni oddelek in odšli, da se stavijo vojski na razpolago. V bolnici sta ostali samo mladi zdravnici dr. Stanislava Straus-Bračko in dr. Frida Vudler. Odhajajoči vodja dr. Ivan Rajšp je z dekretom poveril vodstvo bolnice dr. Strausovi.

Že prve dni po izbruhu vojne so se v bolnici javili nemško usmerjeni zdravniki dr. Gollitsch, dr. Negri in dr. Miglič, ki so ostali v mestu, češ, da hočejo pomagati, in slovenski zobozdravnik dr. Breznik.

Na velikonočni petek opoldne je bila dr. Strausova sama v bolnici. Prišli so nemški vojaški zdravniki. Začudili so se, ko jih je sprejemala mlada zdravnica. Morala jim je takoj razkazati bolnico. Zelo jim je bilo všeč, kar so videli, zlasti velik vtis je napravila nanje operacijska dvorana. Do večera so operirali naše in svoje ranjence, kakor so prihajali na vrsto. Vedli so se dobro.

Naslednje dni so se vrnili nekateri naši zdravniki. Ali že je bil tu nemški civilni zdravnik dr. Weikmann, ki mu je bilo poverjeno vrhovno vodstvo vseh sanitetnih zadev. Slovenske zdravnike je večinoma odpustil, najhuje pa je udaril po dr. Steinfelserju. Takoj ga je dal zapreti in mu je vzel vse. Nato so ga izgnali. Zatekel se je v Novo mesto, kjer je delal v bolnici in pomagal partizanom. Ostali zdravniki so prav tako morali oditi. Večinoma so se napotili proti Ljubljani, dr. Hočevar je odšel v Zagreb, dr. Rajšpa so poslali v Nemčijo. V bolnici so začasno odločali nemški celjski zdravniki. Tudi nje so odslovili. Prišli so novi s severa. Dr. Helmut Zeder je prevzel kirurgični, dr. Valter Ritter interni, a dr. Ivan Hönigmann, po rodu Celjan, ginekološki oddelek. Držali so se kar dobro. Dr. Ritter je bil celo hud nasprotnik nacistov in je ščitil Slovence, kolikor je mogel. Dr. Weikmann je pa žalostno končal v zaporu, kamor so ga vtaknili zaradi nepoštenosti.

V pisarni so večinoma obdržali naše ljudi, toda pomešali so jih s svojimi. Upravitelj Adolf Haydn je bil kar dostojen človek.

Proti koncu vojne je bilo v bolnici več primerov pegavca. Izprva so ga prenašali iz zaporov, pozneje so ga širili ubežniki, ki so šli skozi mesto.

Nemci so si zamislili bodoče Celje kot svojo veliko postojanko na obmejnem ozemlju. Temu naj bi ustrezala tudi bolnica. Zamislili so si jo kot zavod, v katerem bi bilo prostora za 2.000 bolnikov. Začeli so zidati. Svoje zidanje so naslonili na južni stranski trakt bolnice, od koder so šli najprej v vzhodni smeri, nato pa so stavbo obrnili proti jugu, hoteli so ji zlasti z visoko streho dati pravi germanski videz. Ostala je nedograjena. Pač pa so v kuhinji uvedli električni obrat in poleg nje so zgradili začasno obednico.

Za bolnico je bila okupacija končana 7. maja 1945, od tega dne dalje ni namreč v knjigah več podpisov nemških zdravnikov.

Že pred njihovim odhodom je bilo konspirativno določeno, da prevzameta vodstvo bolnice prim. dr. Viktor Tominšek kot ravnatelj, Božo Greblaher pa kot upravnik. Kar je še bilo zdravnikov v bolnici, so prevzeli vodstvo oddelkov. Bilo je nujno. Dotok ranjencev je bil čedalje večji, morali so zanje pripraviti tudi kletne prostore.

Nekaj dni po osvoboditvi so prišli v bolnico predstavniki 4. operativne cone JA, dr. Jože Beniger, dr. Julij Saje in dr. Južnič, ki so zavod postavili začasno pod vojaško upravo in dali potrebna navodila. Bolnico je v tem času čuvala civilna straža.

Čim je bila ustanovljena prva vlada, je naročila, da ji je treba sporočiti, katere osebe so v bolnici uslužbene in kdo jo vodi. Vlada je to začasno potrdila. Kmalu nato je začela z dekretom nameščati prejšnje šefe oddelkov, ki so se polagoma vračali iz pregnanstva. Dr. Jože Flajs je prevzel vodstvo internega oddelka, prim. dr. Pavel Pehani porodniško-ginekološki in primarij dr. Franc Steinfelser kirurgični oddelek. Kot zadnji se je vrnil prim. dr. Ivan Rajšp, ki je prevzel vodstvo infekcijskega oddelka in ga je zaradi bolezni odložil 24. avgusta 1948. Leta 1948 je dr. Steinfelser šel v pokoj in vodstvo kirurgičnega oddelka je prevzel dr. Zvonimir Šušteršič.

Že ministrstvo za ljudsko zdravje je naročilo inženirju sanitetne stroke Platnerju, naj ob sodelovanju z inž. Umekom pregleda nemške načrte in jih izpopolni, da bi se mogla gradnja končati in izpopolniti. Ministrstvo je dalo potrebni kredit in do konca leta 1947 so bila gradbena dela v novih traktih končana. Bile so pa težave, ki jih do danes ni bilo mogoče odpraviti. Tako v načrtih in izvedbi ni bila funkcionalno določena razmejitev med bolniškimi (hospitalizacijskimi) sobami in prostori za strokovno zdravniško in upravno delo, med prostori za čajne kuhinje in odmor, kot čakalnice so služili hodniki, ni bilo dvigal itd., komunikacija ni bila razmišljena. Prostori so pač bili. Nujna in možna je bila namestitev novih oddelkov.

Kot prvi je bil leta 1946 ustanovljen *otroški oddelek*. Otroke so dotlej razmeščali med odraslimi na posameznih oddelkih. Toda za nje so našli prostore zunaj bolnice v lepi Westnovi vili na Golovcu, severno od okoliškega pokopališča. Vodstvo oddelka je prevzela dr. Valerija Valjavec, konec leta 1947 jo je zamenjal dr. Marjan Stegnar.

Konec oktobra 1949 so ustanovili poseben oddelek za *pljučno tuberkulozo*. Odcepili so ga od internega. Vodstvo je prevzel prim. dr. Avgust Hriberšek, v začetku 1949 so položili temelj *centralnemu laboratoriju*. Vodstvo so poverili prim. dr. Stanislavi Strauş-Bračkovi.

V maju 1949 je ministrstvu za zdravstvo ustanovilo *postajo za transfuzijo krvi*. Vodstvo je prevzela dr. Stanislava Straus-Bračkova. Sredi novembra 1949 je pričela postaja s polnim delom. Poprej si je vsak oddelek nabiral kri za svojo nujno potrebo.

Prej majhna *lekarna* se je razširila in reorganizirala, ko so leta 1948 prevzeli njeno vodstvo magister Andro Posavec (1948—1960) in sodelavki Alenka Šušteršič (1960—1978) in Vera Gašperšič (1964). Razneseno knjižnico so zbrali in dopolnjevali.

Sorazmerno hitro so nabavljali in izpopolnjevali staro opremo posameznih oddelkov. Posebne važnosti je bila nabava novih *rentgenskih aparatov*. Leta 1948 so zamenjali stari aparat na internem oddelku, leta 1949 so ga zamenjali na kirurgičnem oddelku, otroškemu oddelku so ga pa dali na novo.

Mestni ljudski odbor je pripomogel, da se je nabavila tudi druga potrebna oprema. Bilo je nujno, saj je bil naval na bolnico velik, poleg redne službe so zdravniki bolnice opravljali specialistične ambulantne preglede za zdravstveni dom, kar je često ustvarjalo pravo gnečo tudi v ordinacijskih prostorih bolnice.

Do leta 1950 je bolnica dobivala živilske potrebščine na osnovi živilskih kart. Imela je pa tudi lastno ekonomijo z izdatno prašičjerejo in vrtnarstvom ter lastno pekarno. Bilo je nujno, da je razvila obrtne obrate za raznovrstne potrebe. Arhiv je shranjevala v kletnih prostorih, a ga je povodenj leta 1954 močno prizadela.

Okupator se je lotil tudi stare Gizeline bolnice, želel ji je dodati drugo nadstropje, v ta namen ji je podzidal streho, toda delo je v surovem stanju zastalo, tudi naša oblast ga ni takoj nadaljevala. Šele splošna

rast bolnice in notranja potreba jo je končno k temu prisilila, delo je bilo opravljeno leta 1964.

Prvih deset let po osvoboditvi je imela bolnica sledeče oddelke: *kirurgičnega, internega, ginekološko-porodniškega, infekcijskega, otorinolaringološkega* (za ušesa, nos in grlo), *otroškega, dermatovenerološkega* (za kužne in spolne bolezni) in *pljučnega*. Posamezni oddelki so imeli ambulantne pododdelke.

Pomožne zdravstvene enote so bile: rentgenološka postaja, postaja za transfuzijo krvi, centralni biokemični laboratorij, nevrološki oddelek, prosektura ali patologija, lekarna, strokovna medicinska knjižnica.

Leto za letom so se porajale izpremembe in dopolnila.

Dne 31. decembra 1958 so pljučni oddelek ukinili. Bolnike so premestili v Novo Celje, odkoder so onemogle preselili v graščino Šenek na Polzeli. Novoceljsko graščino so primerno uredili, preden so vanjo prišli bolniki. Dotedanje prostore pljučnega oddelka so vrnili internemu oddelku.

Leta 1950 so je v bolnici začela *stomatološka* (zobozdravstvena) služba, honorarni zdravnik je po potrebi nudil pomoč pacientom in domačim uslužbencem. Leta 1958 je pa bil ustanovljen stomatološki odsek s stalno asistentko, a honorarnim zdravnikom.

Nevropsihiatrični pregledi so se v bolnici začeli že leta 1950. Ambulanta je poslovala v starih prostorih nad bivšo kuhinjo. Leta 1959 so pa adaptirali dom oskrbovancev v Vojniku za *nevropsihiatrični oddelek*. Oskrbovance so preselili na Šenek. Prostore so primerno uredili. Oddelek so otvorili 12. decembra 1959 ob navzočnosti številnih gostov. Vendar je začel sprejemati bolnike šele naslednje leto. Specialisti psihiatri so tudi izven oddelka opravljali posle, ki so bili v zvezi z njihovo zdravniško stroko.

Na kirurgičnem oddelku je 1. julija 1959 začela delati *ortopedska ambulanta* s fizikalno terapijo in medicinsko rehabilitacijo.

Oftalmološki ali okulistični (očesni) oddelek je imela bolnica že za stare Jugoslavije. Delal je tudi prva leta nove Jugoslavije. Začasno je bil ukinjen leta 1953, ko je vodja specialist odšel v Maribor. Februarja leta 1959 je bil obnovljen. Dobil je od internega oddelka tiste prostore, v katerih je bil pljučni oddelek, preden je odšel v Novo Celje. Oddelek je imel veliko področje, saj med Ljubljano, kjer je bila očesna klinika, in Mariborom, kjer je bil očesni oddelek, razen celjskega ni bilo nobenega takega oddelka.

Značilen in pomemben je bil odlok okrajnega ljudskega odbora z dne 18. novembra 1959, ki je bolnico za pljučne bolezni kot pljučni oddelek priključil celjski splošni bolnici.

Leta 1959 je bilo zgrajeno poslopje za obrtne delavnice, pridružila so se skladišča in garaže za bolniške avtomobile.

Pomembno je bilo, da je bolnica dobila tedaj nov rentgenski aparat tipa »Sava« in tomograf.

Dne 1. januarja 1961 je bil kot zdravstveni zavod priključen bolnici dečji dom »Pod Kalvarijo«, toda že 1. aprila 1962 je bil ukinjen, ker na-

mestitev v stari mlinarski hiši iz XVIII. stoletja ni niti malo ustrezala pogojem za zdravstveno postajo.

Ginekološko-porodniški oddelek je leta 1962 adaptiral porodno sobo, porodniški oddelek, otroško postajo in v kletnih prostorih ambulanto za zunanje bolnike, laboratorij za potrebe oddelka in citološki laboratorij za citološke preiskave vaginalnih brisov na maligniteto. Ambulanta je začela delati 1. marca 1962. Bila je poleg dveh ambulant na dispanzerju poliklinike več ko potrebna. Ginekološko-porodniški oddelek je s svojo ginekološko-specialistično službo vodil tudi zdravilišče Dobrno.

Leta 1962 je v sestavu interne nastal gastroenterološki odsek, katerega organizacijo je izvedel docent dr. Herbert Zaveršnik, doma in v inozemstvu znan kot prvovrsten strokovnjak za bolezni prebavil.

Leta 1962 so adaptirali »marovško graščino« na Ravnah pri Šoštanju z nalogo, da kot *sanatorij*, priključen celjski splošni bolnici, služi za zdravljenje bolnikov z nevrozami in lažjimi psihičnimi motnjami. Svečana otvoritev sanatorija je bila 21. marca 1963. Izkazalo se je, da je bil izbor točke za sanatorij izredno posrečen.

Medtem je bolnica toliko napredovala, da je bilo zopet treba posvetiti večjo pozornost izgradnji matične enote in obnovitvi notranje opreme, ki se je iztrošila in ni več ustrezala napredku zdravstva in njegove tehnike.

Že leta 1963 so se lotili nedovršenega drugega nadstropja, da bi mogli med delom nuditi začasno streho odsekom kirurgičnega in internega oddelka, kajti morali so se odločiti, da popolnoma prenove dele kirurgičnega v pritličju in internega oddelka v nadstropju. Prostori so že napravljali vtis prave razvaline. Strokovni kolegij zdravnikov se je na izvedbo obnove dobro pripravil. Po njegovih idejah je napravil načrt inž. arh. Franc Korent. Tik preden so objekt otvorili, ga je ravnatelj bolnice primarij dr. Ivan Kopač karakteriziral z naslednjimi besedami: Pridobili smo sodoben operacijski blok za vse večje kirurške intervencije. V njem so tri sodobne operacijske dvorane z ustreznimi napravami, z umivalnicami ter prostori za čiščenje in sterilizacijo instrumentarija, s širokimi hodniki za transport bolnikov in ustreznimi hodniki za dovoz sterilnega materiala, v vsaki operacijski sobi so jaški za odmetavanje umazanega kirurškega perila, ki se zbira v spodnjih kletnih prostorih. Vsi prostori imajo dvojne strope, med katerimi potekajo razen klimatičnih naprav vse instalacije za kisik, elektriko, telefon in vakuum. V tem operacijskem bloku je večja soba za centralno sterilizacijo tkanin in operacijskega perila za potrebe vse bolnice. Priprava operacijskega materiala se bo vršila v kletnih prostorih. Tako pripravljene kasete se bodo po dvigalu transportirale v centralno sterilizacijo, od tu pa razdeljevale v razne operacijske sobe, ambulante in na druge oddelke.

Nadalje ugotavlja, da se bodo dobili ustrezni *prostori za najintenzivnejšo nego* (šok — in reanimacijske sobe) tako za kirurgični kakor za interni oddelek. Prav tako funkcionalni prostori, iz katerih bo možen najboljši stik z bolniškimi sobami. V višekletnih prostorih bodo delovne sobe, garderobe, sanitarije in večja predavalnica. V obnovljeni kleti

bodo skladišča. Obnovljeni del se bo razširil tudi na del stare bolnice, izginil bo trakt, v katerem je bila prej kuhinja. Gradnjo je prevzelo gradbeno podjetje Gradis. Priprave je motila povodenj junija 1964. Dne 17. julija 1964 se je začelo delo. V začetku februarja 1967 sta se oba oddelka (kirurgični in interni) že lahko vselila. Stroški so znašali nad 567 milijonov starih dinarjev. Ena tretjina je izvirala iz lastnih sredstev. Blizu 100 milijonov starih dinarjev je kreditirala banka, nad 271 milijonov je dala okrajna skupščina. Za sodobno opremo je bilo še treba dodati okrog 100 milijonov.

To je bilo pomembno delo. Deloma so leta 1964 obnovili tudi poslopje *infekcijskega* oddelka: primerno so uredili kletne prostore in s tem omogočili, da se je v pritličju laže razmahnilo redno zdravniško delo. Čakalo je pa še znatno mlajše poslopje ginekološko-porodniškega oddelka, ki ni ustrezalo po funkcionalnosti, a je imelo tudi premalo prostorov. Prišlo je na vrsto leta 1972. Pač pa so že poprej poskrbeli za *dermatovenerološki oddelek* (za kožne in spolne bolezni). Bil je nastanjen v neustreznem poslopju na dvorišču. Leta 1965 so ga premestili v Novo Celje, kjer je pljučni oddelek odstopil potrebne prostore.

Pač pa je *dermatološka ambulanta* ostala v Celju. Namestili so jo v starem poslopju na dvorišču, kjer je bila nekoč pralnica, do leta 1962 pa zavod za rehabilitacijo invalidov.

Ambulanta je dobila vzhodni del poslopja. V zahodnem delu je že bila nastanjena *strokovna medicinska knjižnica,* ki je kot poseben oddelek s strokovno izobraženim knjižničarjem nastala leta 1962. Dotlej so bile knjige raztresene po oddelkih in je bilo težko imeti nad njimi pravi pregled.

Maja 1964 je bolnica ustanovila *nevropsihiatrično ambulanto* v Velenju. Tako so bile potlej pod okriljem bolnice štiri nevropsihiatrične postojanke: v Vojniku, na Ravnah, v zdravstvenem domu v Celju, kjer je bila tudi antialkoholna posvetovalnica, in v Velenju.

Dvorec Ravne sega v XVII. stoletje. Zadnji privatni lastniki, Vošnjaki, so si ga pridobili leta 1870. Po vojni je prevzel posest izvršni svet Slovenije. Od njega jo je prevzela občina Šoštanj, ki je dvorec uporabila za nastanitev delavcev, obdelovalcev obsežne pripadajoče posesti.

Dr. Kopač je pridobil dvorec za celjsko splošno bolnico in v njem leta 1963 namestil sanatorij za živčne bolnike. Oskrbnik dvorca in zemljiške posesti je bil Ivan Gusič. Prva zdravnika sta bila dr. Šćelović in žena dr. Biljana. Sledili sta jima druga za drugo dr. Maja Vuk in dr. Ruža Matanić. Vodstvo ima dr. Lamovec, šef nevropsihiatričnega oddelka v Vojniku. V dvorcu je 28 ali nekaj več postelj. Bolniki so rekonvalescenti, zdravljenje v sanatoriju je povezano z ročnimi deli, proslavami, izleti in traja 50 do 60 dni.

Leta 1966 je bila uvedena v bolnici posebna *anestezijska* in leta 1968 *socialna služba.*

Do važnih sprememb je prišlo leta 1970. Občinska skupščina se je odločila, da v Novo Celje preseli del oskrbovancev, ki so bili dotlej na Polzeli v šeneški graščini. Hkrati je pa prišel na dnevni red načrt, da se

celjski bolnici priključi *specialna bolnica* za *pljučne bolezni* v *Topolščici*. O obeh zadevah se je 29. novembra 1969 vršil referendum. Pozitivnih glasov je bilo 82,45 %. Dne 19. decembra 1969 je svet bolnice rezultat referenduma potrdil.

Izpraznitev Novega Celja in priključitev Topolščice sta stopili v veljavo 1. januarja 1970. V Novem Celju je ostal samo dermatovenerološki oddelek, ki se je iz glavnega poslopja preselil v bivši otroški B-oddelek. Tu je ostalo 18 postelj rezerviranih za otroke s kroničnimi boleznimi.

Pljučni bolniki so se iz Novega Celja preselili v Topolščico. Vendar je bilo tu toliko prostora, da so paviljon Mladiko lahko prepustili internemu B-oddelku.

Novo Celje je postalo glavni socialni zavod za ostarele onemogle. Doma na Polzeli in v Grmovju so mu priključili kot podružnici.

V letu 1970 je celjska splošna bolnica postala organizacija združenega dela z bolniškimi delovnimi enotami v Celju, Vojniku, Ravnah in Topolščici. Posamezne enote niso imele pravne osebnosti. Njihove pravice in dolžnosti navaja statut, sprejet 13. novembra 1970. Vpis v sodni register je bil izvršen 19. marca 1970.

Leta 1972 je dobila bolnica umetne ledvice.

Koristno delo je bilo izvršeno v letih 1974—1975. Tedaj so skrajni vzhodni trakt podaljšali z dozidkom v severni smeri. S tem so bili pridobljeni novi prostori za ustrezno poslujoči *patomorfološki* oddelek z dvema obdukcijskima dvoranama in hladilnico za umrle, razen tega pa še tudi laboratorijski prostori za hispatološke in biopsihične ter citološke preiskave z ostalimi za dejavnost tega oddelka prepotrebnimi stranskimi prostori.

V prvem nadstropju je pa bolnica pridobila manjšo dvorano za sestanke strokovnih kolegijev in samoupravnih organov s strokovno medicinsko knjižnico, delovne sobe za zdravnike patologe in citologe ter prostore za administracijo.

V drugem nadstropju so pa bili kot podaljšava že obstoječega pediatričnega oddelka prostori za hospitalizacijo dojenčkov in za intenzivno nego bolnih otrok, v celoti pripravni za postavitev 32 standardnih bolniških postelj z ustreznimi funkcionalnimi soprostori. Hkrati so izvršili tudi manjše adaptacije in investicijska vzdrževalna dela na ostalem pediatričnem oddelku.

Vsa ta investicija je brez opreme znašala blizu 5 milijonov 872 tisoč novih dinarjev.

Zgraditev novega podaljška je omogočila, da so lahko porušili dotrajano bivšo mrtvašnico, v kateri je deloval samo patomorfološki oddelek, medtem ko za hispatološko in biopsično ter ciloško dejavnost sploh ni bilo prostorov. Porušenje stare mrtvačnice je dala bolnici možnost za znatno razširitev v smeri proti zdravstvenemu domu: za nove gradnje in nasade.

V letu 1974—1975 so vložili še blizu 13 milijonov dinarjev za vzdrževanje in obnovo medicinskih oddelkov ter za toplarno, kuhinjo in tehnične delavnice.

V bolnici je center za študij virusnega hepatitisa (zlatenice). Deluje od leta 1968. Znanstveni delavci: univ. prof. dr. Janko Lešničar, primarij oddelka za nalezljive bolezni, docent dr. Herbert Zaveršnik, šef zdravnik za rehabilitacijo centra za jetrna obolenja v Rogaški Slatini, dr. Dušan Ferluga, predstojnik katedre za patologijo na medicinski fakulteti, magistra dr. Krkova na centralnem laboratoriju bolnice v Celju. Objavljenih je že veliko mnoštvo razprav v zdravniških revijah doma, v tujini. Leta 1970 jim je bila podeljena nagrada iz sklada Borisa Kidriča.

V centralnem laboratoriju so leta 1978 dobili moderno aparaturo za opravljanje večine biokemijskih preiskav — Centrifichem System.

Leta 1978 je bil ustanovljen oddelek za nuklearno medicino. Dobil je gamakamero in ustrazvočni sistem. Obratovati je začel 28. februarja 1978. Čakal je pa še na računalnik za obdelavo podatkov.

V oddelku preiskujejo organe: jetra, vranica, pljuča, ledvice, centralni živčni sistem, kosti. Najbolj ga uporabljajo oddelki: gastroenterologija, nevrologija, splošna interna, viscelarna kirurgija, traumatologija, urologija, splošna medicina. Na kardiografiji je možnih okoli 20 kardiografskih študij srca.

Ustanovljen je bil tudi center za socialno medicino. Predstojnik je postal dr. Vladimir Mayer.

Leta 1978, 12. maja, otvoritev enot za internistično intenzivno terapijo, z uporabo novega rentgena v novem urološko specialističnem ambulantnem oddelku.

Primarij dr. Četina je z alpinistom Francem Čanžekom leta 1978 vodil odpravo, ki je v času od 31. 5. do 13. 7. 1978 bila v peruanskih Andih in se je z dvema navezama povzpela na Huascaran, najvišjo andsko goro (6700 m).

Dr. Četina opravlja reševalno službo pri Planinskem društvu.

Sklep iz leta 1978, da se združita laboratorij bolnice in zdravstvenega doma, ni izvršen.

Leta 1978 je bila ustanovljena pri TOZD Center za zdravstveno varstvo otrok in mladine pedopsihološka ambulanta, ki nudi pomoč otrokom v razvoju. V njej delajo: psiholog, ortopedagog, logoped in višja medicinska sestra.

Leta 1978 so sprejeli sklep o smotrni ureditvi arhiva.

Do leta 1947 je bila bolnica republiška ustanova. Tedaj jo je prevzel okrajni mestni ljudski odbor, od katerega je bila z aktom z dne 21. maja 1955 prenesena na mestni ljudski odbor Celje.

Dne 19. marca 1970 je bila pripojena bolnica za pljučne bolezni in tuberkulozo Topolščica k Splošni bolnici Celje kot njena samostojna delovna enota.

V letu 1973 so bile v splošni bolnici izvršene vse priprave in postopki za njeno reorganizacijo v smislu ustavnih dopolnil in nove ustave.

Okrožno gospodarsko sodišče je 26. novembra 1973 izdalo sklep, da se zavod vpiše v sodni register kot skupek temeljnih organizacij združenega dela (TOZD).

Od 1. januarja 1974 posluje Splošna bolnica Celje kot organizacija združenega dela (OZD), ki združuje naslednje temeljne organizacije združenega dela — TOZD:

I. TOZD Medicinski oddelki v Celju

Obsega vse tipične zdravniške oddelke bolnice. Ti oddelki so naslednji:

1. Oddelek za anasteziologijo in reanimacijo z enoto za intenzivno terapijo.
2. Bolniška lekarna.
3. Centralni bolniški laboratorij.
4. Dermatovenerološki oddelek s specialistično ambulanto.
5. Ginekološko-porodniški oddelek z enoto »neonatalna pediatrija« in specialistično ambulanto.
6. Skupina oddelkov, označevanih kot *interna:*
   a) splošno interniščični oddelek z delovno enoto
      — kardialna intenzivna enota,
      — delovna enota za hematologijo s koagulacijskim laboratorijem,
   b) gastroenterološki oddelek,
   c) oddelek za nuklearno medicino s hospitalom in delovno enoto za hemodializo.

Skupina oddelkov »interna« ima skupno sprejemnico in specialistične ambulante, skupno administracijo in dežurno službo.

7. Infekcijski oddelek s specialistično ambulanto.
8. Skupina oddelkov, označevanih kot *kirurgija:*
   a) oddelek za kirurgijo notranjih organov,
   b) oddelek za poškodbe,
   c) oddelek za otroško kirurgijo,
   č) oddelek za plastično kirurgijo in kirurgijo roke,
   d) oddelek ortopedije.

Vsa kirurgija ima skupno vse ustrezne službe (sprejem, specialistično ambulanto, nočno službo, sterilizacijo, rentgen, fizioterapijo, administracijo, stomatološko ambulanto za hospitalizirane bolnike, pomožne prostore).

9. Okulistika s specialistično ambulantno službo za zunanje bolnike in z operacijskimi prostori.
10. Otorinolaringologija s specialistično ambulanto za zunanje bolnike in z operacijskimi prostori.
11. Pediatrija s specialistično ambulanto in delovno enoto v Novem Celju.
12. Patomorfološki oddelek s histološkim laboratorijem.
13. Rentgenski oddelek.
14. Oddelek za transfuzijo krvi z laboratorijem.

15. Urološki oddelek s specialistično ambulanto, z operacijsko sobo za endoskopske intervencije in operacijske sobe za urološke operacije.

16. Centralna strokovna knjižnica in socialna služba za bolnike je za skupne potrebe TOZD.

II. TOZD Tehnično preskrbovalne enote:

— bolniška kuhinja,
— tehnične službe s skladiščem in delavnicami,
— pralnica z likalnico, krpalnico in šivalnico,
— nabavna služba.

III. TOZD Nevropsihiatrija Vojnik — Ravne

1. Medicinska delovna enota:
   a) psihiatrični oddelek,
   b) nevrološki oddelek,
   c) zdravstvene enote za skupne potrebe.
2. Nemedicinska delovna enota:
   a) upravno-knjigovodska služba,
   b) prehrana,
   c) pralnica, likalnica, krpalnica,
   d) tehnična služba.
3. Rehabilitacijska delovna enota.

IV. TOZD Topolščica

— oddelki za pljučno zdravljenje in pomožne delovne enote.

Leta 1977 po referendumu priključen k zdravstvenemu centru v Velenju.

V. Delovna skupnost skupnih služb

1. Upravno pravna služba:
   a) administracija,
   b) kadrovska služba,
   c) socialna služba za delavce.
2. Plansko-analitska in statistična služba.
3. Finančno knjigovodstvo.

Leta 1953 je dobil zavod delavsko samoupravo: prvi predsednik upravnega odbora je bil dr. Ivan Verdelj, sledil mu je dr. Jože Četina.

Vsak TOZD ima svoj svet in izvršilni odbor s potrebnimi komisijami oziroma oddelki. Najvišji upravni organ TOZD je pa zbor delovnih ljudi, ki sprejema odločitve na zborih, ki jih vodi predsednik.

Podobno organizacijo ima Delovna skupnost skupnih služb. Njen glavni organ je izvršilni odbor bolnice. V smislu sklepov vodi delo delovne skupnosti skupnih služb s svojimi vodilnimi delavci.

Leta 1978 je bila izvedena zelo pomembna reorganizacija celotnega zdravstva v Celju in celi pokrajini. Vsa zdravstvena služba je dobila skupno vodstvo.

Pri tem so se na novo uredili tudi TOZD. Vsi zdravstveni in drugi delavci so se porazdelili po delovnih kategorijah in nalogah v nove TOZD ne glede na to, v katerem zavodu delajo (v bolnici, zdravstvenem domu, zdravstvenih postajah, ambulantah).

Nova skupnost se imenuje Zdravstveni center Celje.

Leta 1976 so začeli razpravljati o modernizaciji in razširitvi bolnice. Za njeno razširitev so določili svet med že obstoječo med okupacijo in pozneje dovršeno sedanjo bolnico in med zdravstvenim domom. Domenili so se, da v ta namen podero prvotno bolnico (nekdanji Noest-Hoferjev dom) z bivšo sprejemnico ob Ipavčevi ulici ter bivšo pralnico (poznejšo knjižnico in oddelek za kožne in spolne bolezni na vzhodni strani navedenega doma). Začeli bi pa z zgraditvijo toplarne in moderne pralnice ob zidu na južni strani bolničnega sveta. Ta del načrta so izvedli leta 1979. Glavni del gradnje pa naj bi se izvršil v letih 1981—1985. Izdelavo glavnega projekta so poverili podjetjema JTR in IMR Ljubljana. Pravno osnovo dajeta sklep skupnega delavskega sveta in referendum v vseh občinah, ki jim bolnica služi. Javnosti so predložili načrt v knjižici Solidarno za modernizacijo regionalne bolnišnice v Celju (1976). V novem poslopju so v pritličju projektirani ambulantni prostori za poškodovance, kirurška in nekirurška obolenja, v nadstropju pa za ustrezne kirurške in nekirurške zdravstvene posege.

Leta 1978 je bil imenovan izvršilni odbor za modernizacijo bolnice pri Regionalni zdravstveni skupnosti Celje.

V letih 1978/79 so ob zidu na vzhodni strani obstoječe bolnice sezidali dve novi poslopji, pralnico in kurilnico.

Priprave za gradnjo centralnega objekta so začeli izvrševati 20. avgusta 1980. Delo sta skupno prevzela delovni organizaciji Ingrad in Gradis. Prva faza bi po dogovoru stala 323,081.043 din. Sredstva so zagotovljena: 30 % bi dobili iz sklada, za ostali del je dala garancijo Ljubljanska banka — Splošna banka Celje.

Če bo pravočasno na razpolago kredit, bi bila prva faza gotova do 31. decembra 1985. Pri kopanju za temelje, se je pojavila podtalna voda že v globini 1,60—1,80 m. Pojdejo pa s temelji do globine 3,20 m. Da bi vodi preprečili prodreti do temeljev, so se odločili, da zgrade naokrog do globine 7—9 m membranski zid, ki bo podtalnico zavaroval. Tajnik sklada je Alojzij Žuntar, pravni referent bolnice in namestnik njenega ravnatelja. Nadaljnjo razširitev si zamišljajo na Glazijo, ki je preko ceste in bivše struge Sušnice na njuni zahodni strani (Novi tednik, 11. 9. 1980).

Zdravniki so zdravstveno delo povezovali s študijem. Z opazovanjem pridobljene ugotovitve so uporabljali pri nadaljnjem delu, nekateri med njimi so pa o svojih ugotovitvah tudi pisali. Krajše spise so navadno objavljali v republiškem Zdravniškem Vestniku, ki je izhajal že pred vojno (ustanovljen leta 1929), po vojni je pa bil obnovljen, več daljših spisov, ki so bili namenjeni tudi širši javnosti, pa najdemo tudi v Celjskem zborniku. Srečamo jih tudi v inozemskih medicinskih listih.

Prim. dr. Janko Lešničar je v infekcijskem oddelku osnoval študijski center, ki se je bavil z epidemiološkimi boleznimi v celjskem okolišu, prav posebno pa z boleznimi, ki jih povzročajo piki gozdnih klopov in se glede na okoliš pojavljajo v različnih oblikah. Splošna imena za te bolezni so meningitis, poliomielitis, encefalitis — meningoencefalitis, povzro-

čajo pa vnetje možgan in druge možganske bolezni (grški besedi: kefale = glava, meninx = opna, možganska opna, meningitis = vnetje možganske opne).

V času od 1953 do 1976 je dr. Lešničar objavil o meningitisu in tudi o drugih nalezljivih boleznih 37 spisov, v Celjskem zborniku je pa objavil tri obsežne razprave (1957, 1963, 1973/74). Med njegovimi sodelavci pri študiju meningitisa najdemo dr. Danico Tovornik, dr. Alenko Radšel-Medvešček, dr. Staneta Petroviča, dr. Cvetko Krk, dr. Herberta Zaveršnika, dr. Valterja Premšaka, prof. Mihaela Likarja, dr. Viktorja Lorgerja (v Šmarju) in še druge. Srečamo jih na tem področju tudi v Zdravstvenem vestniku. Dr. Danica Tovornik je v Celjskem zborniku že leta 1973/74 napisala študijo o meningitisu v Sloveniji, medtem ko je v istem letniku dr. Lešničar objavil študijo: Dvajset let klopnega meningitisa v Sloveniji.

Dr. Herbert Završnik je na internem oddelku uvedel podoben center za študij bolezni prebavil in ga je po svoji premestitvi v Rogaško Slatino nadaljeval v zdravilišču.

Dr. Ivan Raišp se je kot mlad zdravnik v Celju posvetil študiju bolezni srca in ožilja in ga je po svoji premestitvi prinesel v Slovenj Gradec, kjer dela še danes.

Dr. Zvonimir Šušteršič se je poleg organizacije zdravstvene službe bavil s problemi kirurgije (poškodbe rok, sklepov, perifernih živcev, uremija). V Zdravstvenem vestniku sem ugotovil 18 njegovih spisov.

Medicinska fakulteta v Ljubljani je priznala znanstvene zasluge tako dr. Lešničarja kakor dr. Herberta Završnika, dr. Ivana Rajšpa in dr. Zvonimira Šušteršiča in jim podelila naslov univerzitetnih profesorjev medicine.

Naslov docenta medicine je pa leta 1970 dobil tudi mlajši zdravnik dr. Janez Kraševec, ki se bavi s študijem odvisnosti zdravja od ekologije (okolja), z boleznimi grla, ušesa in nosa, zadnja leta pa posebno z balneologijo (kopališčarstvom).

Prof. dr. Lešničar ima strokovne stike s francoskimi, švicarskimi in ruskimi zdravniškimi strokovnjaki (s Parizom tudi osebno).

Prof. dr. Zaveršnik ima strokovne stike z inozemskimi zdravniškimi krogi.

Dr. Lešničar je bil daljše razdobje predsednik celjskega Zdravniškega društva.

Sicer so pa celjski zdravniki sploh objavljali svoje študije in znanstvene ugotovitve tako v Celjskem zborniku kakor v Zdravstvenem Vestniku. Srečamo jih tudi v inozemskih revijah. Opozarjam na navedbe v zaključnem poglavju te knjige: poglavje Viri in literatura, štev. 93.

MEDICINSKA KNJIŽNICA

Že v dobi med obema vojnama je imela celjska bolnica manjšo strokovno knjižnico. Jedro je bilo veliko strokovno delo enciklopedija Die neue deutsche Klinik, temeljito in za svoj čas popolnoma sodobno delo,

ki v 17 debelih zvezkih obravnava vse panoge medicine. To delo si je knjižnica nabavila iz volila, ki ga je bolnici poklonil domoljub in mecen trgovec Anton Kolenc. Po možnosti je pa vodstvo bolnice dopolnjevalo knjižnico tudi iz svojih virov.

Kar se je tedaj nabavilo, to je ostalo v bolnici preko druge vojne. Vendar so bile knjige v glavnem razdeljene med posamezne oddelke.

Tako je ostalo do leta 1962. Tedaj so poskrbeli za to, da se je knjižnica primerno organizirala. Namestili so jo v pritlični stavbi na južni strani glavnega bolničnega poslopja, kjer sta bila tudi dermatološka ambulanta in patološki laboratorij. Vodstvo so poverili Zlatku Bračku, o katerem so vedeli, da razen glavnih modernih jezikov obvlada tudi latinščino in grščino ter ima ustrezno znanje tudi v zdravstvenih zadevah.

Ko so leta 1975 zgradili novo poslopje za patomorfološki oddelek, so dvorano v prvem nadstropju s sosedno sobo določili za knjižnico. Dvorana je tako opremljena, da se lahko vrše v njej študijski posveti in sestanki.

Strokovni spisi so še slej ko prej na razpolago posameznim oddelkom, njihovim vodjem in sodelavcem, toda knjižničar jim jih izposoja ter ima nad njimi pregled.

Ker se metode zdravniškega dela zaradi novih odkritij izredno hitro menjavajo, zato se je knjižničar glede nabave sistematičnih knjig omejil na najnujnejše, pač pa je v največji dopustni meri nabavljal strokovne revije, ki spremljajo zdravnikovo delo in njega napredek. Zdaj (leta 1981) jih ima naročenih 51. Prevladujejo revije v angleškem jeziku (izdane v Ameriki in Angliji). Precej je nemških, najdejo se pa tudi švedske in norveške, pisane v nemškem jeziku. Manj je francoskih in italijanskih ter ruskih. Kolikor jih izhaja v Jugoslaviji, so naročene vse.

Knjižnica sodeluje medbibliotečno z drugimi knjižnicami, zlasti z ljubljansko Narodno in univerzitetno ter mariborsko. Po potrebi ji dobavljajo tudi fotokopije.

PRVOTNA ORGANIZACIJA

RAVNATELJI

Primariji: **dr. Ivan Rajšp,** rojen 6. februarja 1885 v Spodnji Polskavi. Po prvi vojni nameščen v Celju, kjer je postal decembra 1919 primarij internega oddelka in ravnatelj bolnice. Okupator ga je izgnal v Nemčijo. Po vrnitvi se je vrnil in je umrl leta 1949; **dr. Viktor Tominšek** (1945—1948); **dr. Zvonimir Šušteršič** ((1948—1955) — razdobje graditve in obsežne notranje reorganizacije; **dr. Jože Flajs** (1955—1961); **dr. Ivan Kopač** (1961—1978).

STROKOVNA POMOČNIKA: prof. dr. Janko Lešničar, dr. Edo Lakner.

UPRAVNO-GOSPODARSKA POMOČNIKA: Janez Zavrl, 1949—1955; Franc Cink, 1955—1958; Marjan Ravnikar, 1959—1962; Franc Cink, 1962—1968.

SEKRETARJI: Jože Piano, Aleksandra Tessenyi, roj. Plevelj, Danica Pokorny (1957—1978).

ŠEF TEHNIČNE SLUŽBE: Franc Završan, 1942—1972.

ŠEFI RAČUNOVODSTVA: Anica Urbančič (1955—1960), Branko Vudler (1960—1962), Milan Lužar (1962—1976), Pavla Vrankar, rojena Peternel (—1972), Jože Horvat (1950—1979) računovodstvo, knjigovodstvo; šef kadrovske službe, pred vojno v upravi bolnice v Murski Soboti, med vojno v Novem mestu, v enaki

sulžbi. Janez Zavrl (1949—1976), vodja sprejemne pisarne in upravitelj bolnice. Štefka Rovan, sprejemna pisarna. Vida Bratina (1949—1976), sprejemna pisarna, Fanika Cerovšek (1954—1979), matičarka, Ciril Kavčič, statistik (1971—).

KADROVSKA IN FINANČNA SLUŽBA: Dragica Hribernik (—1978), Elizabeta Stojković (1977), Manica Benkovič (umrla), Ida Mak (—1977), Angela trala, Marija Vrečko (1956—), Dragica Polajner (1966—), Darinka Pregelj, Jožica Steinbüchler (1962—1976), Marija Košir (1956—1975), Zlata Gregorin (1962—1978), Oliva Fišer (upokojena).

Še v službi: Antonija Glinšek (1948—), Jožef Kolman (1960—), Anica Gaberšek (1955—), Majda Repič, Milenka Cink (1948—) Novo Celje, (1961—) centrala), Marija Vrečko (1956—), Dragica Polajnar (1966—), Darinka Pregelj, Jožica Hrastnik (1963—), Anica Vuk (1962—), Lučka Iglič (1959—).

ODDELKI (TOZD)

Kirurški oddelek

Predstojniki: **Prim. dr. Franc Steinfelser,** rojen 1887 pri Sv. Ani v Slovenskih Goricah. Takoj po vojni deloval kot zdravnik v Radgoni. Leta 1920 je prišel v Celje in postal vodja kirurgičnega oddelka. Okupator ga je izgnal v Novo mesto. Po osvoboditvi je do leta 1948 vodil oddelek. Kot upokojenec je umrl leta 1969. — **prim. docent dr. Zvonimir Šušteršič** (1948—1966). — **prim. dr. Alojzij Rojc** (v Celje prišel 1948, predstojnik: 1966—1970). — **prim. dr. Milan Zuntar** *(1979—).* — Glavna višja medicinska sestra Bernarda Jagodič.

Odseki

Splošna kirurgija: kirurgija lokomotornega aparata in kroničnih obolenj tega aparata

Predstojniki:

Oddelek za poškodbe: dr. Primož Boncelj (—1959), dr. Rado Pilih (1959—).

Ortopedija: dr. Vilibald Vengust.

Zdravniki: dr. Franc Rebevšek (1919—1964) umrl, dr. Nikita Georgijev, dr. Franc Drobnič.

Otroška kirurgija

Predstojnik: prim. dr. Edo Lakner (1953—);
zdravnika: dr. Jovan Djordjević (1962—), dr. Teodora Medved-Berk (1970—).

Reparaturna kirurgija in plastika

Predstojnik: prim. dr. Heribert Strokol (1958—, prišel iz Velenja).

Kirurgija notranjih organov

Predstojnik: prim. dr. Janez Jensterle (1970—);
zdravnika: dr. Imre Tessenyi (1964—1971), dr. Pavle Knez (1962—).

Urološki oddelek

Predstojnika: prim. doc. dr. Zvonimir Šušteršič (1948—1978, imenovan za svetnika), dr. Milan Žuntar (1979—);
zdravnika: dr. Karel Kissner (1972—1978), dr. Igor Bizjak, specialist (1971—).

Medicinske sestre v kirurgiji: Breda Lesničar, Dragica Marenčič, Jelka Štolfa, Marica Skočir, Marjana Oman.

Anestezija in reanimacija

Predstojnik: dr. Jože Četina (1956—).

Zdravniki: dr. Anton Perc (1956—1957), dr. Bogdan Šporn (1960—), dr. Janez Vilč (1967—1977), dr. Marija Wolf (1966—1976), dr. Kata Denič, dr. Boris Erak (1972—), dr. Andreja Suhadolc (1959—1965), dr. Ljerka Ivanuš-Vučaj (1973—).

Interni oddelek

Predstojniki: prim. dr. Jože Flajs (1935—1947), 1948—1959 prevzel vodstvo za prim. dr. Rajšpom. Med okupacijo izseljen. — prim. dr. Alojzij Rojnik (1947—1975) ob upokojitvi postal svetnik. — prim. dr. Franc Fazarinc (1975—).

Glavna sestra TOZD višja medicinska sestra Regina Rozman.

Sestre pri oddelkih za notranje bolezni: Marija Štor, Nada Čuček, Monika Černe-Pahor, Pavla Brežnik, Anica Vošnjak.

Gastroenterološki odsek

Predstojnika: prim. doc. dr. Herbert Zaveršnik (1951—1966). Vodja odseka postal ob ustanovitvi 1962, od 1. novembra 1966 šef zdravnik v Rogaški Slatini.

zdravniki: dr. Peter Vovšek (1964—), dr. Matija Jurković (1972—), dr. Milivoj Rubinić, dr. Ana Logar (1971—).

Kardiopulmološki odsek

Predstojniki: dr. Vladimir Mordej (1956—1965), dr. Petar Rajčić (1967—1977), dr. Janez Tasić (1977—1979, nato premeščen na oddelek za medicino dela).

Odsek za splošno interno

Predstojnik: dr. France Lah (1945—);

zdravniki: dr. Eva Krautberger-Mordej, dr. Radislav Komadina, dr. Pavel Drnovšek (1962—).

Višja medicinska sestra Agica Rajtmajer.

Endokrinološki odsek

dr. Franc Fazarinc (1958) prim. 1969.

Ginekološko-porodniški oddelek

Predstojniki: prim. dr. Pavel Pehani (1935—1959), med okupacijo izseljen, umrl leta 1964; prim. dr. Rudolf Čik (1959—1976); prim. mag. sc. dr. Slavko Peterlin (1976—); prim. dr. Franc Kokol (1945—1975), zdravnik specialist, upokojen 15. julija 1975, delal do 30. junija 1979.

zdravniki: dr. Andrej Kocjan (1956—1964), dr. Leopold Ilc (1957—), dr. Marta Krofl-Malenšek (1956—).

Infekcijski oddelek

Predstojnika: prim. dr. Ivan Rajšp (1919—1948); prim. univ. prof. dr. Janko Lešničar (1948—);

zdravniki: dr. Milica Gajšek-Zima (1955—1965), dr. Stella Cvitan (1975—), dr. Stanislav Petrović (1963—1973), dr. Gorazd Lešničar (1972—).

Otroški oddelek

Predstojniki: dr. Valerija Valjavec (1946—1947); prim. dr. Marjan Stegnar (1947—1974, ob upokojitvi postal svetnik);

zdravnici: dr. Ana Meštrović (1971); dr. Milena Žele (1957, od 12. decembra 1977 predsednik KPO TOZD).

Otorinolaringološki oddelek

Predstojnika: prim. dr. Gvido Čadež (1953—1978, po upokojitvi še dela); prim. dr. Ivan Dolinar (1953, od 1978 predstojnik).

Okulistični oddelek

Predstojniki: dr. Sava Aleksić (1936—1938); dr. Viktor Tominšek (1938—1959); prim. dr. Stane Jurko (1959—);

zdravnik: dr. Janez Vrhovec (1957—).

Pljučni oddelek v Novem Celju

Predstojnik: prim. dr. Ivan Kopač (izza leta 1959 ravnatelj bolnice).

Dermatovenerološki oddelek

Predstojniki: dr. Frančiška Završnik (—1959); prim. dr. Valter Premšak (1959—1975, umrl), dr. Jože Arzenšek (1971, od 1976 predstojnik);
zdravnica: dr. Mara Matejčić.

Rentgenološki oddelek

Predstojniki: prim. dr. Jože Kotnik (1953—1962, upokojen); prim. dr. Ludovik Žnidaršič (1962—1965, po upokojitvi do 1967); prim. dr. Uroš Vizjak (na oddelku od 1961, predstojnik od 1969).

Centralni laboratorij

Predstojnici: prim. dr. Stana Straus-Bračko (na zavodu od 1939, med okupacijo izseljena, predstojnica od 1947—1962); mag. ph. Vida Kovačič (1962—1965); dr. sc. Terezija Krk, magister farmacevt (1965—).

Oddelek za transfuzijo krvi

Predstojnik: dr. Stana Straus-Bračko (1949—);
zdravnik specialist: dr. Marija Major-Šunjevarić (1974—).

Oddelek za patomorfologijo

Predstojniki: prof. dr. Milan Cunder (1954—1967, upokojen); dr. Janez Marchetti (1967—1968); dr. Rastko Golouh (1968—1971); dr. Anton Homan (1971—); dr. Boris Kavčič, zdravnik specialist (1969—);
zdravnika: dr. Nada Pavličev, prosektor; dr. Cveto Božič (1948—).

Nevropsihiatrični oddelek Vojnik (1959) — Ravne pri Velenju (1964)

Predstojnika: prim. dr. Jurij Zalokar (1959—); dr. Dušan Berce (1950—1963, umrl, pokopan v Špitaliču pri Žičah);
zdravniki: dr. Miloš Ščelović, dr. Biljana Ščelović (1962—1967), zdravnika na Ravnah, dr. Zvone Lamovec (1967—1975).

Po razdelitvi oddelka

a) nevrološki oddelek

Predstojnik: dr. Zvone Lamovec (1975—);
zdravniki: dr. Emil Čater (1967—); dr. Jožica Lipičnik-Kolar (1977—); dr. Miško Čanji (1973—).

b) psihiatrični oddelek

Predstojnik: dr. Josip Čop (1975—);
zdravnik: dr. Predrag Agirović.

Mladi doktorji zdravstva, ki se deloma še uvajajo v svoj poklic: Milena Hudina, Marijan Veber, Tatjana Benčič-Torbica, Nuša Čede-Perc, Danica Homan, Zora Brumen-Bratanič, Jožica Mehle-Peterlin, Ivan Alif, Marija Verdev, Jelena Benčič-Stepišnik, Marija Rojnik, Marija Božič-Vargazon, Eva Dolničar-Vlaović, Zlata Felc, Apolonija Križman, Terezija Vertačnik, Nada Mikulič, Slobodan Balmazović, Miloš Kosanović, Božidar Pekarović, Radoslav Rusek, Miodrag Vlasović, Miodrag Popović, Jožef Zaveršnik, Jože Avžner, Zlatan Tkalec, Andjelo Vučajnk, Bogdan Fludernik, Milena Topolović, Miroslav Batista, Marko Kralj, Alojzij Demšar, Matjaž Lovšin, Vladimir Meštrović, Jožica Pekarović, Stanislav Demšar, Peter Kotnik, Boris Terseglav, Marko Četina, Marija Leskovšek-Hrušovar, Issa Kidess, Arsen Janjić, Kosta Romanović, Lucij Oberauner, Henry Travnik, Silvester Krelj, Mladen Gorički, Mirko Janačković, Željko Rodić, Janez Tasić, Sonja Šifer-Dobnik, Elemer Bohar, Pavel Drnovšek, Frančiška Škrabl-Močnik, Antun Škoflič, Alenka Pustinek-Pejovnik, Karolina

Godina, Silvestra Šturbej, Gorazd Lešničar, Bernarda Čas-Demšar, Goran Svitan, Marija Predić, Ivan Sviben, Milivoj Volf, Tončka Zaveršnik, Peter Predić, Vesna Zabukovec, Matej Bračko, Marko Erklavec.

Število zdravnikov in drugega medicinskega osebja

	1951	1971
zdravniki	27	80
medicinske sestre in instrumentarke	19	155
bolničarke in bolničarji	86	223
Skupno število zdravstvenega osebja	132	458
strežnice	48	216
administracija na oddelkih	26	48
upravno-tehnično osebje	124	221

V celoti je bilo v bolnici zaposlenih leta 1951 330 in leta 1971 947 oseb.

Leta 1975

zdravniki:

a) specialisti	60
b) specializanti in pripravniki	41
zdravniki skupaj	101
farmacevti specialisti	3
farmacevti	1
biolog-citolog	4
biokemik-kemik	3
rentgenski tehniki	12
fizioterapevti — višji	21
farmacevtski tehniki — višji	1
medicinske sestre — višje	40
lab. in kemijski teh. — višji	3
socialni delavec	1
fizioterapevti — srednji	2

medicinske sestre — srednje	172
farmacevtski teh. — srednji	4
lab. in kemijski teh. — srednji	21
praktikanti s sr. izobrazbo	1
otroške sestre — srednja	51
babice — srednja	14
citološki tehnik	1
zobna asistentka	1
vzgojitelj	1
strok. med. knjižničar	1
babice — nižja	4
otroške negovalke — nižje	11
laboranti	5
fotolaboranti	2
bolničarji	53
oddelčni administratorji	58

OSNOVNA ZDRAVSTVENA SLUŽBA
MESTNI ZDRAVSTVENI DOM

Druga zdravstvena postaja, ki je dobila določno obliko v tem razdobju, je *zdravstveni dom*. Nastal je z združitvijo in razširitvijo funkcij, ki so jih pred vojno vršile tri ustanove: zdravstveni dom (dr. Jakoba Rebernika), ambulantorij ekspoziture Zavoda za socialno zavarovanje in institucija mestnega in okrajnega zdravnika.

Takoj po vojni so te ustanove ponovno oživele in začele delati. Vodstvo je prevzel ambulatorij ekspoziture Zavoda za socialno zavarovanje. V zgodovinskem smislu sega ta ekspozitura nazaj do leta 1883, 1887 in 1888, ko je bila ustanovljena bolniška blagajna. Ta blagajna je bila obnovljena z jugoslovanskim zakonom iz leta 1922 in je imela razširjen krog zavarovancev, centralo pa v Središnjem uredu za osiguranje radnika (SUZOR) v Zagrebu oziroma v Okrožnem zavodu za socialno zavarovanje delavcev (OUZD) v Ljubljani.

Nadaljnjo stopnjo pomenja bolniški ambulatorij celjske filialke državnega Zavoda za socialno zavarovanje iz leta 1945 in poliklinika ekspoziture Zavoda za socialno zavarovanje po zakonu iz leta 1948, ki je zdravstveno zavarovanje ločil od socialnega zavarovanja.

Naslednjo stopnjo pomenja prenos zdravstvenega varstva na Mestni zdravstveni dom. Za njegovo izgradnjo sta se posebno trudila tedanji ravnatelj zdravstvene službe dr. Drago Mušič in upravni načelnik poliklinike Rudolf Fajgelj.

Mestni zdravstveni dom je bil pravno ustanovljen z odločbo mestnega ljudskega odbora z dne 21. maja 1953, s tem se je poliklinika preimenovala v Mestni zdravstveni dom, ki je dobil položaj pravne osebe, razpolagajoče s svojimi sredstvi.

Ob ustanovitvi so mu pripadale naslednje delovne enote:

— ambulantno poliklinična služba,
— diagnostična postaja,
— protituberkulozni dispanzer,
— šolska poliklinika z zobno ambulanto,
— dispanzer za žene,
— otroški dispanzer,
— mestna higienska postaja,
— ambulanta za poklicne bolezni,
— ambulanta za živilsko osebje,
— športna ambulanta.

Poleg teh enot je bila do leta 1957 (ko se je osamosvojila), v sklopu Mestnega zdravstvenega doma tudi Javna zobna poliklinika. Zdravstveni dom je ob ustanovitvi organiziral tudi specialistične ordinacije, v katerih so delali predvsem zdravniki iz celjske bolnišnice, in sicer: internistično, kirurško, očesno, ginekološko, otorinolaringološko, dermatovenerološko, pediatrično, nevrološko in psihiatrično. Iz nekaterih specialističnih ordinacij so se kasneje razvili ustrezni dispanzerji s popolno uvedbo dispanzerske metode dela (otroški, šolski, ginekološki, dermatovenerološki). Protituberkulozna služba pa je kot prva realizirala dispanzersko metodo dela že v prvih dneh po osvoboditvi.

5. julija 1958 je bila svečana otvoritev novega Zdravstvenega doma, katerega pričetek gradnje datira že v leto 1947. Pa tudi ob otvoritvi (kar je veljalo še leta 1979) še ni bilo mogoče zasesti vseh prostorov, ker je 1/3 ostala na razpolago nemedicinskim mestnim inštitucijam.

V nove prostore so se poleg splošnih ordinacij in zobozdravstva vselili še že formirani dispanzerji, od specialističnih ordinacij pa le okulistična, nevrološka in psihiatrična. Ostale specialistične ordinacije so se umaknile v hospitalne prostore. V starih prostorih v Gregorčičevi ulici je do leta 1968 ostal oddelek za medicino dela.

Diagnostična postaja, ki je bila nameščena v prostorih v Gregorčičevi ulici, je prenehala z delom julija 1962. Ostale enote, prikazane ob ustanovitvi ZD leta 1953, delujejo v taki ali spremenjeni obliki še danes.

MZD Celje je vse od ustanovitve dalje razvijal poleg prikazanih dejavnosti tudi rentgenološko službo, patronažno službo, fizioterapijo in laboratorijsko službo. Zdravniki splošnih ambulant Zdravstvenega doma so do leta 1958 po nekaj ur dnevno delali tudi v ambulantah nekaterih večjih celjskih zavodov: Cinkarne, Tovarne emajlirane posode (Emo), Metke, Ingrada. Vse te ambulante so imele poleg splošnih tudi zobne ordinacije.

Po letu 1957 so se nekatere take obratne ambulante osamosvojile. Prva je bila obratna ambulanta Cinkarne (1957). Naslednje leto sta sledili obratni ambulanti Ema in Metke. Trgovsko podjetje Kovinotehna je ustanovilo leta 1960 zobno, gradbeno podjetje Ingrad pa isto leto obratno ambulanto.

V letu 1960 so se občinskemu zdravstvenemu domu priključile dotlej samostojne zdravstvene postaje: Štore, Vojnik in Dobrna.

Zdravstveni dom si je uredil tudi posebno diagnostično postajo. Njegova naloga je bila klinična obdelava bolnikov, katerih bolezen ni zahtevala hospitalizacije v bolnici.

Leta 1959 je bila pri zdravstvenem domu ustanovljena posebna higienska postaja z nalogo, da vodi zdravstveno statistiko, bdi nad pojavi epidemičnih bolezni, skrbi za higieno živil in dela, opravljala je torej sanitarno-inšpekcijsko službo. Dotlej je to delo razen zdravstvene statistike opravljal občinski sanitarni inšpektor, honorarni zdravnik, ki je imel na razpolago pomožno osebje.

Leta 1965 je to službo po pogodbi z mestno občinsko skupščino prevzel Zavod za zdravstveno varstvo. Ta zavod je bil naslednik okrajnega Higienskega zavoda, ki je po ukinitvi okrožja leta 1947 prevzel posle Okrožnega higienskega zavoda, ker je bil leta 1965 ukinjen tudi okraj, je postal zavod medobčinska ustanova. Seveda je tesno sodeloval z zdravstvenim domom in občinsko sanitarno inšpekcijo, ki je za nadzorstvo še ostala.

Kot poseben zdravstveni zavod je bila že kar po osvoboditvi ustanovljena Reševalna postaja.

Posebno zdravstveno službo si je ohranila železnica. Zdravstveni dom železničarjev v Mariboru je imel v Celju ambulanto s splošno in zobozdravstveno ordinacijo.

Zdravstveni dom je bil izpočetka nastanjen v hišah v Vodnikovi ulici, manjša je kot privatna posest nastala leta 1860, drugo je pa tik pred vojno začel graditi Zavod za socialno zavarovanje, dogradil jo je okupator. Po vojni so leta 1947 začeli v Gregorčičevi ulici graditi velik Zdravstveni dom. Gradnja je trajala več let. V že zgrajenem poslopju je večji del zavzel mestni ljudski odbor. Šele leta 1958 se je v njem lahko razširil zdravstveni dom, a še poslej je bilo tesno. Nekateri oddelki so bili še vedno v bivšem nasproti ležečem invalidskem domu, kjer je bil tudi okrajni higienski zavod (zavod za zdravstveno varstvo).

V tem domu, nekdanji pomožni (šemalski) vojašnici, so bili krajšo dobo invalidi prve svetovne vojne. Za invalide narodnoosvobodilne borbe

so določili manjšo stavbo na dvorišču bolnice, leta 1962 so pa zanje (in za invalide dela ter nesreč) zgradili dom z delavnicami v Ipavčevi ulici.

Taka organizacija je veljala do leta 1974, ko je tudi v zdravstvu prišlo do formiranja TOZD in končno do leta 1978, ko se je vse zdravstvo v celjski regiji združilo v enoten Zdravstveni center Celje s posameznimi TOZD, pač v skladu z določili zakona o združenem delu.

OSEBJE OSNOVNE ZDRAVSTVENE SLUŽBE

Vodja ekspoziture bolniške blagajne je bil **Viktor Šmigoc,** ki je 10. novembra 1944 podlegel letalskemu napadu.

Glavni zdravnik blagajniškega ambulatorija je bil **dr. Franc Premšak ml.**

Leta 1930 je bil na ustanovi nameščen **dr. Josip Čerin,** ki je po okupaciji nadaljeval službo na blagajniški ambulantni naslednici, polikliniki (1948), in na njenem nadaljevanju, zdravstvenem domu (1953).

Leta 1939 je bil kot ravnatelj nameščen **dr. Drago Mušič,** ki je bil 1948 premeščen v Ljubljano.

Kot zdravniki so pa bili nameščeni dr. Drago Hočevar, dr. Jože Fišer, dr. Maks Sevšek.

Ker je bilo mnogo dela, so prva leta pomagali vršiti službo tudi zdravniki iz bolnice.

Zdravstveni dom (1952—1979)

Strokovno vodstvo

Direktorji: dr. Janez Lovšin (1948—1. 1. 1968), dr. Franc Fludernik (1968—1970), dr. Anton Fazarinc (1970—1973), dr. Joško Majhen (1973—1977).

Strokovni pomočniki: dr. Jože Grilc (pri dr. Lovšinu) dr. Jože Čakš (pri dr. Fazarincu), dr. Marjan Hrušovar (pri dr. Jošku Majhnu).

Upravna služba: Franjo Stros, dipl. oec., Jelka Štefansky, Ivanka Železnikar, Marija Ivančič, Milka Majcen-Florenini (1959—), Aleksandra Grandič (1958—), Franjo Kleč, Marija Matulj, Ela Preložnik (—1979), Milena Šemrov, Marija Ugošek, Elica Šalej (—1978).

Med letom 1962 in 1979 so na področju občine Celje v splošni ambulantni službi delovali naslednji zdravniki:

Celje: dr. Janez Lovšin, dr. Maks Bitenc, dr. Jože Čerin, dr. Jože Fišer, dr. Maks Sevšek, dr. Jože Grilc, dr. Franjo Malgaj, dr. Stane Petrovič, dr. Darinka Videčnik-Pregelj, dr. Vera Cunder, dr. Franc Fludernik, dr. Janko Novak, dr. Jože Križnič, dr. Franc Weitzer, dr. Franc Repič, dr. Milan Aleksič, dr. Roza Kovač, dr. Zdravko Jarh, dr. Anastazija Majcen-Kirn, dr. Emil Čater, dr. Ivan Alif, dr. Anton Mikac, dr. Rudi Krajnc, dr. Anton Kos, dr. Bojana Kos, dr. Oskar Schroll, dr. Branka Matoić, dr. Marija Šunjevarić, dr. Milica Kroflič-Rossi, dr. Nada Sterle, dr. Marko Sterle, dr. Biljana Vukorepa, dr. Nevenka Pejič, dr. Blanka Rataj, dr. Milomir Dragutinović, dr. Zdenka Dragutinović, dr. Silvo Krelj, dr. Branko Mežnar, dr. Anton Črepinšek, dr. Marjan Leban, dr. Andrej Žmavc, dr. Ivan Žuran, dr. Božidar Bohanec.

Store: dr. Jože Ludvik, dr. Aleksander Doplihar, dr. Breda Poženel, dr. Majda Sašek, dr. Božica Rusek, dr. Vladimir Magajna.

Vojnik: dr. Stanko Silan, dr. Ivan Alif, dr. Vladimir Meštrovič, dr. Ana Meštrovič, dr. Drago Hajčič, dr. Jasna Hajčič, dr. Milivoj Volf, dr. Pantelija Pantoš.

Dobrna: dr. Nada Sterle, dr. Ivanka Gornik, dr. Drago Nikolič.

Zdravniki v dispanzerjih

ATD: prim. dr. Avgust Hribovšek (od 1945 do danes) vodja ATD, dr. Nada Marchetti (1960—1964), dr. Marta Žuraj-Plavec (1970—dalje).

Otroški: dr. Ljerka Kloar-Lakner (1954—), vodja dispanzerja, dr. Jožica Mehle-Peterlin (1957—), dr. Drago Kunej (1971—1973), dr. Marija Rojnik-Štrubelj (1972—), dr. Ivan Alif (1964 dalje), dr. Eva Vlaović-Dolničar (1973—), dr. Zlata Fele (1974—1979).

Šolski: dr. Marjan Veber (od 1954 dalje), vodja šolske poliklinike, dr. Erika Schaubach (od 1958—1969), dr. Apolonija Kuzman (od 1961—), dr. Helena Benčina-Stepišnik (od 1969—), dr. Zora Brumen-Bratanič (1970—), dr. Zinka Vertačnik-Tovornik, dr. Nada Nikulič.

Ženski: dr. Peter Marinko (1958—1963) vodja, dr. Alfonz Debeljak (1964—1977) vodja, dr. Milena Hudina-Čretnik (1960—), dr. Jasna Hajčič (1971 dalje).

Dermatovenerološki: dr. Dora Jenšterle (1970—).

Gerontološki: dr. Rudi Kranjc (1972—).

Diabetični: zdravniki iz bolnice.

ZOBOZDRAVSTVO

Ta služba je bila po osvoboditvi najbolj osiromašena. Organizator prve Javne zobne poliklinike in v sklopu nje šolske zobne ambulante je bil dr. Stane Vrhovec (1948—1962). Počasi so prihajali kadri: leta 1946 dentist Ida Turk in specialist dr. Leopold Brenčič (1960—1968), leta 1954 specialist dr. Slavko Ocvirk, leta 1955 dr. Josip Sancin. Leta 1956 so prišli stomatologi dr. Dušan Lavrenčič, dr. Zlatan Skoberne, dr. Srečko Savernik (1968—).

Ob koncu leta 1960 so na področju občine Celje že delovale: Javna zobna poliklinika, Zobna ambulanta Dobrna, Štore, Cinkarna, TEP, Kovinotehna, Železniška zobna ambulanta. Kasneje še Vojnik, Zobna ambulanta Ingrad, vse do danes so v teh enotah opravljali delo naslednji zobni terapevti:

Dr. Zvonimir Krolo, dr. Aleksander Testen, dr. Franc Zabukovšek, dr. Anton Metličar, dr. Franc Fidler, dr. Boris Roš, dr. Snežana Fludernik, dr. Marija Krivec, dr. Franc Verdnik, dr. Meta Toman-Ilc, višji dent. Stanko Meznarič, dent. Justina Pariš, višja dent. Breda Prodan, višji dent. Rudi Lorber, dr. Kristjan Zyder, dr. Maksimiljan Kos, dr. Karol Jevnišek, dr. Erika Gradt, dr. Milan Divjak, višji dent. Danica Osole, višji dent. Herman Gorenjak, višji dent. Rudi Govejšek, dr. Pavel Jevnišek, višji dent. Teodor Uranič, višji dent. Boris Košutnik, dr. Breda Doplihar-Pangerl, dr. Štefanija Cerovečki, višja dent. Erna Utroša, višja med. sestra Vida Krašovec.

Mladinsko zobozdravstvo: Šolsko zobno ambulanto je od leta 1946 do 1952 vodil dr. Jakob Rebernik, od 1951—1952 tudi dentist Boris Košutnik, od leta 1952 dalje pa dentist Marica Jerič. V letu 1970 se je močno razgibala akcija za ortodonsko službo, ki jo je vodil prvi delavec na tem področju dr. Marjan Premik.

Danes delajo v mladinskem zobozdravstvu naslednji: dr. Dušan Lavrenčič, dr. Dušanka Hrastnik, dr. Vera Terzić, dr. Marta Škapin, dr. Meta Randl-Varljen, dr. Danica Homan, dr. Danica Gorišek, dr. Herta Pajman, dr. Jožica Zavolovšek, dr. Ilinka Višnjički, dr. Marija Bindas, dr. Manica Ambrož, dr. Gordana Ugrin, dr. Željko Vranić, dr. Vesna Vrankić, dr. Zorka Vučer.

MEDICINA DELA

Zametki službe zdravstvenega varstva delavcev (medicina dela) segajo v dobo nekajurnih ordinacij v posameznih podjetjih, v samem Zdravstvenem domu pa z ustanovitvijo ambulante za poklicne bolezni (dr.

Gabriel Hrušovar), ambulante za živilsko stroko (dr. Planinšek) in športne ambulante (dr. Edo Lakner). Vse to v letih takoj po 1952.

V letih 1957—1960 nastajajo samostojne obratne ambulante (Cinkarna, EMO, Metka, Ingrad, Štore), ki poleg kurative že uvajajo preventivno zdravstveno varstvo znotraj delovne organizacije. V letu 1961 je kot posebna enota Zdravstvenega doma ustanovljen dispanzer za medicino dela (dr. Anton Fazarinc, dr. Bogomil Hrašovec, dr. Franc Fludernik), v letu 1962 pa že oddelek za medicino dela, ki že združuje v posameznih ambulantah vso dejavnost s področja medicine dela. Ta je bil do 1. 4. 1964 enota ZD, od takrat dalje pa posebna enota. Okrajnega zavoda za zdravstveno varstvo do leta 1968, ko je bil znova integriran v okrajni ZD Celje. Po letu 1968 so nastale še naslednje obratne ambulante: OA v ZD za razna podjetja (1973), OA Aero (1975), OA LIK Savinja (1976), OA Nivo (1977).

V dispanzerju za medicino dela so po letu 1968 delali naslednji zdravniki: dr. Bogomil Hrašovec, prim. dr. Anton Fazarinc, dr. Franjo Malgaj, dr. Liljana Rizmal, dr. Slavko Šoper, dr. Janko Novak, dr. Rudi Čajavec, dr. Janez Tasič.

V **obratnih ambulantah** so delali naslednji zdravniki:

OA Cinkarna: dr. Gabriel Hrušovar, dr. Slavko Šopar, dr. Liljana Rizmal, dr. Bojana Kos, dr. Anton Škoflič, dr. Ivan Bindas, dr. Karel Lipovec, Regina Čujez-Kranjc.

OA Štore: dr. Aleksander Doplihar, dr. Breda Poženel, dr. Rudi Škapin, dr. Marjan Hrušovar, dr. Margareta Šelič.

OA EMO: dr. Stane Petrovič, dr. Sonja Vedenik, dr. Jože Čakš, dr. Vera Cunder, dr. Anka Resinovič, dr. Marjan Hrušovar, dr. Ivan Bovha, dr. Šefko Poplata, dr. Pentelija Pantoš.

OA Ingrad: dr. Janko Novak, dr. Ivan Bovha.

OA Metka: dr. Franjo Malgaj, dr. Blanka Rataj, dr. Anton Kos, dr. Miodrag Vlaović (1973), dr. Nada Sterle, Zlata Marcius.

OA v Zdravstvenem domu: dr. Jože Čakš, dr. Milica Kroflič-Rossi, dr. Božica Rusek.

OA Aero: mgr. dr. Vekoslav Prejac, dr. Rudi Škapin.

OA LIK Savinja: dr. Anton Mikac.

OA Nivo: dr. Franjo Velikanje.

SANITARNA INŠPEKCIJA

V službi sanitarne inšpekcije so po letu 1952 delovali naslednji zdravniki: dr. Ivan Podpečan, dr. Anton Fazarinc, dr. Franc Fludernik, dr. Franc Planinšek.

STROKOVNA SLUŽBA SOCIALNEGA ZAVAROVANJA

Zavod za socialno zavarovanje je v strokovnih zadevah dokaj let imel le zunanje sodelavce. Tako je v zadevah zdravstvenega zavarovanja sodeloval dr. Janez Lovšin, ki je bil direktor ZD, v zadevah invalidsko-pokojninskega zavarovanja pa dr. Janko Lesničar, ki je bil dolga leta predsednik invalidske komisije.

Šele po letu 1960 je zavod dobil polno zaposlenega zdravstvenega sodelavca. To je bil dr. Janez Marchetti. V tej funkciji so se do danes zvrstili še naslednji zdravniki: dr. Anton Fazarinc, dr. Bogomil Hrašovec, dr. Janez Kraševec, dr. Franjo Malgaj, dr. Stane Petrovič, dr. Slavko Šopar.

HIGIENSKO-EPIDEMIOLOŠKA DEJAVNOST V CELJU 1951—1976

Predvojni »Zdravstveni dom« Celje, katerega delovanje je bilo že v letu 1945 ponovno oživljeno, se je v letu 1948 preuredil v Sanitarno epidemiološko postajo. Ta je upravljala higiensko, epidemiološko in sanitarno inšpekcijsko dejavnost za široko področje osrednje Štajerske. Nadaljnji razvoj je bil naslednji:

Okrožni higienski zavod (1951—1953)

Zavod je bil ustanovljen v začetku leta 1951 kot higiensko-epidemiološki zavod za območje sedanjih občin Celje, Brežice, Laško, Mozirje, Sevnica, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Žalec, Velenje, Hrastnik in Trbovlje. V Celju sta bili pri Mestnem ljudskem odboru Celje in pri Okrajnem ljudskem odboru Celje-okolica ustanovljeni higienski postaji in pristojna sanitarna inšpekcija.

Delovne enote zavoda:

— uprava z administracijo in računovodstvom,
— higienska služba (splošna higiena, higiena dela, komunalna higiena),
— epidemiološka služba z desinfekcijo, desinsekcijo in deratizacijo (DDD),
— bakteriološki laboratorij,
— živilsko-kemični laboratorij,
— intivenerični dispanzer,
— ambulanta za pregled delavcev, zaposlenih v živilski stroki,
— zdravstvena statistika,
— zdravstvena vzgoja.

Kadri: Direktor zavoda je bil zdravnik splošne prakse dr. Ivan Podpečan, ki je opravljal še vse epidemiološke posle, antivenerični dispanzer in preglede delavcev živilske stroke ter vodil mestno higiensko postajo in bil sanitarni inšpektor za območje MLO Celje.

Vodil je tudi obratno ambulanto v tovarni emajlirane posode (sedaj EMO).

Zdravniki: dr. Gabrijel Hrušovar za higieno dela, ki pa je že v letu 1952 prevzel vodstvo obratne ambulante v Cinkarni; dr. Franc Planinšek (nastopil delo 25. 10. 1951), referent za komunalno higieno in okrajni sanitarni inšpektor; dr. Jakob Rebernik, šef bakteriološkega laboratorija, ki pa je bil v letu 1952 upokojen in je njegove posle prevzel dr. Franc Planinšek; dipl. inž. kemije Bogomir Slapar, šef živilsko-kemičnega laboratorija; dipl. farmacevt Bogomir Kramar, analitik v živilsko-kemičnem laboratoriju.

Drugi strokovni delavci: kemijski tehnik — 1, stanitarni tehnik — 1, med. laborant — 1, pomožni med. laborant — 3, higienik — 2, bolničar — 1, statistik

— 1, administrativno osebje — 2, pomožni in tehniški delavci — 4, šofer — 1; skupaj zaposlenih — 23, od tega 6 z visoko in 2 s srednjo strokovno izobrazbo. Zavod je bil republiška proračunska ustanova.

Poslovni prostori so bili v stavbi »Zdravstvenega doma« v Gregorčičevi ulici (2 večja laboratorija s pomivalnicami, 5 pisarniških in ambulantnih prostorov, skladišče, hlev za laboratorijske živali).

Okrajni higienski zavod (1953—30. 6. 1961)

Ustanoviteljske pravice so bile prenesene na Okrajni LO Celje. Območje zavoda se je zmanjšalo za občini Hrastnik in Trbovlje.

Dejavnost in organizacija sta ostali nespremenjeni. Dejavnost zavoda je financiral OLO Celje iz proračunskih sredstev.

Znatno se je razširila dejavnost bakteriološkega laboratorija, živilsko kemičnega laboratorija in higienske službe. Pri OLO je bila ukinjena higienska postaja, vsa njena dejavnost in delavci vključeni v zavod. Precej nove opreme in aparatov je dobil bakteriološki laboratorij.

Posebne akcije:

— cepljenje proti tifusu prebivalcev v Slivnici pri Celju (Turno, Bukovje, Slivnica), v Podvinah, Libojah, Zabukovici, Štorah in Kostrivnici (aprila—maja 1953);

— zdravstvena razstava v Šmarju pri Jelšah (13. 3. 1955);

— zdravstvena akcija v Vitanju (junij 1955);

— zdravstvena razstava v Celju (avgust 1956);

— načrtovanje in izvajanje malih asanacij v sodelovanju z okrajnim odborom Rdečega križa Celje;

— zdravstvena razstava v Ponikvi (junij 1960);

— predavanja predmetov mikrobiologija in higiena na novo ustanovljeni šoli za medicinske sestre v Celju in praksa dijakinj v bakteriološkem laboratoriju (od septembra 1955 dalje do sedaj).

Kadri: Direktor — dr. Ivan Podpečan do 10. 2. 1958 (umrl), v. d. direktor in nato direktor — dr. Franc Planinšek.

Zdravniki: dr. Anton Fazarinc, specializant in specialist medicine dela (1958—1959); dr. Alfonz Debeljak, specialist ginekolog od 2. 9. 1959—1960, ko prične delovati v dispanzerju za žene Zdravstveni dom Celje; dr. Kristina Škodnik-Janša, specializantka iz mikrobiologije, kmalu po položenem specialističnem izpitu odide na delo v Maribor (15. 11. 1963).

Zdravstvena sodelavca: dipl. inž. Bogomir Slapar, dipl. farmacevt Bogdan Kramer.

Drugi zdravstveni delavci: Povečalo se je število zdravstvenih delavcev s srednjo izobrazbo z novimi namestitvami, štipendiranjem in s študijem ob delu.

Delovni prostori: Leta 1953 se je bakteriološki laboratorij razširil za 2 večji sobi in se je delo bolj smotrno razporedilo.

Leta 1958 (julij) se je ves zavod preselil iz stavbe starega Zdravstvenega doma v nove prostore »Doma ljudskega zdravja« v drugem nadstropju kjer je dobil južni trakt.

Po načrtu so bili vsi ti prostori namenjeni laboratorijski dejavnosti, vendar so se v njih morale namestiti vse enote zavoda.

24. 4. 1961 je skupščina OLO Celje sprejela sklep o priključitvi Okrajnega higienskega zavoda k Zdravstvenemu domu Celje. 30. 6. 1961 je zavod prenehal poslovati kot samostojni zavod.

Oddelek za zdravstveno varstvo Zdravstvenega doma Celje (od 1. 7. 1961 do 31. 3. 1964)

Organizacija dejavnosti:

— enota za higieno in epidemiologijo,
— enota za zdravstveno statistiko,
— enota za zdravstveno vzgojo,
— bakteriološki laboratorij,
— živilsko kemični laboratorij.

Istočasno sta bila ustanovljena Okrajni zdravstveni center Celje in občinski zdravstveni center Celje. Njuna tehnična in strokovna baza je bila pri ZD Celje.

Leta 1961 so se glede na določila novega zakona o zdravstvenem varstvu drugi higienski zavodi v Sloveniji preimenovali v Zavode za zdravstveno varstvo. Zaradi tega je naš oddelek ohranil enake pristojnosti in naloge ter posloval na vsem dotedanjem območju (10 občin po 250.000 prebivalcev). Obseg dela je stalno naraščal, posebno v bakteriološkem laboratoriju.

Dejavnost antirabične ambulante je bila leta 1959 prenesena na dermatološki oddelek bolnice Celje, preglede delavcev v živilski stroki je posebej opravljal Zdravstveni dom.

Kadri: Direktor Zdravstvenega doma Celje — dr. Janez Lovšin; dr. Franc Planinšek, predstojnik oddelka za zdravstveno varstvo; mikrobiolog: dr. Kristina Škodnik-Janša (do 15. 11. 1963). Šef živilskokemičnega laboratorija dipl. inž. Bogomir Slapar. Analitik živilsko kemičnega laboratorija mgr. Bogdan Kramar.

27. 2. 1964 je skupščina OLO Celje sprejela sklep o ustanovitvi Zavoda za zdravstveno varstvo, v katerega se je preimenoval ta oddelek. Novi zavod je pričel poslovati 1. 4. 1964.

Zavod za zdravstveno varstvo (od 1. 4. 1964 do 1. 7. 1971)

V sestav Zavoda za zdravstveno varstvo (ZZV) so prišli oddelki za zdravstveno varstvo in oddelek za medicino dela pri ZD Celje.

Organizacija zavoda (od 1. 4. 1964 do 30. 6. 1971):

— uprava (administracija, računovodstvo, knjigovodstvo, pravne zadeve, direktor);

— higiensko epidemiološki oddelek (higiena, epidemiologija, bakteriološki laboratorij, živilsko kemični laboratorij);

— oddelek za medicino dela;

— oddelek za socialno medicino (varstvo žena in otrok, zdravstvena vzgoja, zdravstvena statistika).

Organizacija zavoda od 1. 7. 1971 naprej.

S 1. 7. 1971 se je po sporazumu z Zdravstvenim domom Celje oddelek za medicino dela in večji del zdravstvene statistike odcepil od zavoda in priključil k ZD Celje. Zavod se je s tem na novo organiziral takole:

— uprava,
— higiensko-epidemiološki oddelek,
— mikrobiološki laboratorij,
— oddelek za socialno medicino.

Kadri: Direktorji: dr. Franc Fludernik (1. 4. 1964—1967); dr. Franc Planinšek (1967—21. 9. 1976); dr. Vladimir Mayer (21. 9. 1976—).

Zdravniki in zdravstveni sodelavci z visoko izobrazbo: dr. Janez Krašovec, predstojnik oddelka za socialno medicino (1966—1968); dr. Bogomil Hrašovec, predstojnik oddelka za medicino dela (1964—1971); dr. Franjo Malgaj, zdravnik, oddelek medicine dela (1964—1971); dr. Liljana Rizmal-Ravnikar, zdravnik, oddelek za medicino dela (1964—1971). Vsi trije zdravniki z oddelka za medicino dela so si pridobili specializacijo iz medicine dela — dipl. inž. Boško Marjanović, varstvo pri delu; dr. Kristina Rečnik-Bakija, zdravnica — mikrobiolog, dr. Štefan Sedmak, dipl. veterinar, mikrobiolog (od 1. 7. 1965—); predstojnik službe za mikrobiologijo; Mira Šepec, dipl. biolog, mikrobiolog (od 1. 7. 1965); dipl. inž. Bogomir Slapar, predstojnik oddelka za sanitarno kemijo (od 1946—); mr. ph. Bogdan Kramar, kemični analitik (1950 do 1. 12. 1970); mr. ph. Anton Mlinar, kemični analitik (od 1. 3. 1971); Marija Kiarski, kemični tehnik (1975).

Pregled zdravstvenih in drugih delavcev v letu 1964: zdravniki 5, drugi zdravstveni delavci in sodelavci z visoko izobrazbo 3, zdravstveni delavci z višjo izobrazbo 6, zdravstveni sodelavci — višja izobrazba 1, zdravstveni delavci — srednja izobrazba 6, drugi strokovni delavci — srednja izobrazba 2, zdravstveni delavci — nižja izobrazba 3, administracija, računovodstvo, statistika 8, tehnični in pomožni delavci 7, skupaj 41.

Število zaposlenih, zlasti zdravstvenih delavcev, se je precej povečalo po letu 1971. Ves čas je bila pa tudi kar precejšnja fluktuacija, zato so navedeni podatki le v sredini leta.

Število delavcev v zavodu (brez oddelka za medicino dela) v letih 1951, 1964 in 1974 je prikazano v sledeči razpredelnici.

Število zaposlenih delavcev

	Leto		
	1951	1964	1974
zdravstveni delavci — srednja izobrazba	4	2	3
drugi zdravstveni delavci in sodelavci z visoko izobrazbo	2	2	4
zdravstveni delavci — višja izobrazba	—	4	8
zdravstveni sodelavci — višja izobrazba	—	—	4
zdravstveni delavci — srednja izobrazba	2	3	8
drugi delavci — srednja izobrazba	1	1	2
zdravstveni delavci — nižja izobrazba	6	3	2
administracija, računovodstvo, statistika	3	7	9
tehnični in pomožni delavci (pomivalke, snažilke)			

Po daljši pripravi je bil dne 10. 2. 1974 podpisan sporazum o združitvi zdravstvenih zavodov v regiji Celje v SOZD Združeni zdravstveni zavodi Celje.

Opomba: Točni podatki o organizaciji in kadrih v higiensko epidemiološki dejavnosti v Celju so v letnih poročilih zavoda (zbrana in ohranjena so od leta 1961 dalje) in v statističnih vsakoletnih popisih zdravstvenih zavodov in kadrov. Ti podatki so shranjeni pri zdravstveni statistiki Centra socialne medicine in higiene.

Seznam vodilnih delavcev v TOZD in delovnih enotah v ZDRAVSTVENEM CENTRU CELJE (po stanju 1. decembra 1978)

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB ZC CELJE

Predsednik KPO dipl. polit. Berni Strmčnik.
Pomočnik predsednika dipl. oec. Alojz Žuntar.
Predstojniki: prim. dr. Ivan Kopač, dipl. oec. Franc Ortl, dipl. iur. Jožica Subotič, oec. Franjo Stros, dipl. oec. Marjan Golob.
Glavna sestra višja med. sestra Marjana Dolenc.

TOZD CENTER LABORATORIJSKE SLUŽBE CELJE

Predsednik KPO mr. ph. Tanja Novaković.
Predstojniki: mr. ph. Tanja Novaković, mr. ph. Vida Kovačič.
Glavni tehnik višji med. tehnik Stanko Jager.

TOZD CENTER SKUPNE MEDICINSKE SLUŽBE CELJE

Predsednik KPO dr. Anton Homan.
Predstojniki: dr. Anton Homan, prim. dr. Uroš Vizjak, dr. Aleš Demšar, prim. dr. Stanislava Straus-Bračko, mr. ph. Alenka Gašperšič.
Glavni tehnik višja fizioterapevtka Štefka Presker.

TOZD CENTER ZDRAVSTVENEGA VARSTVA ŽENA CELJE

Predsednik KPO mgr. sc. prim. dr. Alojz Peterlin.
Predstojniki: mgr. sc. prim. dr. Alojz Peterlin, dr. Milan Bekčić, dr. Jana Tikvić-Barič.
Glavna sestra višja med. sestra Ljudmila Markovič.

TOZD CENTER OPERATIVNI ODDELKI Z ANESTEZIJO CELJE

Predsednik KPO dr. Maksimilijan Žuntar.
Predstojniki: prim. dr. Edvard Lakner, dr. Rado Pilih, prim. dr. Janez Jenšterle, dr. Maksimilijan Žuntar, dr. Vili Vengust, prim. dr. Heribert Strokol, prim. dr. Ivan Dolinar, prim. dr. Stane Jurko, prim. dr. Jože Četina, dr. Srečko Savernik.
Glavna sestra višja med. sestra Bernarda Jagodič.

TOZD CENTER ZA ZDRAVLJENJE NOTRANJIH NALEZLJIVIH IN KOŽNIH BOLEZNI CELJE

Predsednik KPO prim. dr. Franc Fazarinc.
Predstojniki: dr. Radislav Komadina, prim. dr. Franc Lah, prim. dr. Franc Fazarinc, dr. Peter Voušek, prof. dr. Janko Lešničar, dr. Jože Arzenšek, dr. Dora Jenšterle, dr. Nuša Čede-Perc.
Glavna sestra višja med. sestra Regina Rozman.

TOZD CENTER ZDRAVSTVENEGA VARSTVA OTROK IN MLADINE CELJE

Predsednik KPO dr. Milena Žele.
Predstojniki: dr. Ljerka Kloar-Lakner, dr. Marjan Veber, prim. dr. Vladimir Zalar, dr. Danica Homan.

TOZD PRESKRBOVALNO VZDRŽEVALNE ENOTE CELJE

Predsednik KPO Drago Balant,
Predstojniki: Drago Balant, Miloš Drev, Stane Keblič, Bogomir Podpečan, Jože Černelč.

TOZD CENTER NEVROPSIHIATRIJA VOJNIK

Predsednik KPO dr. Zvonimir Lamovec.
Predstojniki: mr. sc. dr. Milan Pokmajević, dr. Zvonimir Lamovec, dr. Ruža Matanić, Franc Horvat.

TOZD CENTER SOCIALNE MEDICINE IN HIGIENE CELJE

Predsednik KPO dr. Vladimir Mayer.
Predstojniki: dr. Vladimir Mayer, dr. Ana Mayer, dr. Štefan Sedmak, dipl. inž. Bogomir Slapar, prof. Anton Strgar.
Vodja službe poslovne koordinacije: oec. Zinka Dorn.

TOZD SPLOŠNA MEDICINA CELJE

Predsednik KPO dr. Anton Črepinšek.
Predstojniki: dr. Anton Črepinšek, dr. Marta Plavac-Žuraj, višja med. sestra Olga Arzenšek, dr. Rudi Krajnc.
Glavna sestra višja med. sestra Agica Rajtmajer.

TOZD CENTER MEDICINE DELA CELJE

Predsednik KPO dr. Anton Mikac.
Predstojnik: dr. Rudi Čajevec.
Glavna sestra višja med. sestra Marjana Guček.

TOZD REŠEVALNA SLUŽBA

Individualni poslovodni organ Maksimilijan Nezman.

TOZD ZDRAVSTVENI DOM LAŠKO

Predsednik KPO — v. d. dr. Anton Velikonja.
Predstojniki: dr. Anton Velikonja, dr. Jože Bedenek, dr. Samo Pečar.
Glavna sestra višja med. sestra Mihaela Pečar.

TOZD ZDRAVSTVENI DOM RADEČE

Predsednik IPO — v. d. dr. Marjan Koren.
Predstojniki: dr. Džino Premc, dr. Vlado Barič.
Glavna sestra višja med. sestra Terezija Ocepek.

TOZD ZDRAVSTVENI DOM SEVNICA

Predsednik KPO dr. Željko Halapija.
Predstojniki: dr. Željko Halapija, dr. Djurdjica Kerin, dr. Joško Moscattelli.
Glavna sestra višja med. sestra Kristina Štojs.

TOZD ZDRAVSTVENI DOM SLOVENSKE KONJICE

Predsednik IPO pravnik Janko Kovač.
Predstojniki: dr. Jože Hlačer, dr. Sigrid Vertačnik, dr. Zmagoslav Tinta, dr. Stanislav Beranič.
Glavna sestra višja med. sestra Slavica Krušič.

TOZD ZDRAVSTVENI DOM ŠENTJUR

Predsednik KPO dr. Ivan Moser.
Predstojniki: dr. Ivan Moser, dr. Ani Šmid-Kaladžijska, dr. Janez Šmid.
Glavna sestra višja med sestra Ljudmila Palir.

TOZD ZDRAVSTVENI DOM ŽALEC

Predsednik KPO dr. Niko Tratnik.
Predstojniki: dr. Ljuban Vlatković, dr. Andrej Ločniškar, dr. Jože Barič, dr. Niko Tratnik, dr. Janez Cukjati, dr. Alojz Rizmal, dr. Ivo Sepič.
Glavna sestra višja med. sestra Silva Jurjovec.

TOZD ZDRAVSTVENI DOM ŠMARJE PRI JELŠAH

Predsednik KPO Janez Lomšek.
Predstojniki: dr. Dragutin Lovrić, dr. Albin Kogovšek, dr. Bogdan Fürst.
Glavna sestra višja med. sestra Ljudmila Majhen.

TOZD ZOBOZDRAVSTVO CELJE

Predsednik IPO dr. Breda Doplihar-Pangerl.
Glavna sestra višja med. sestra Frida Krašovec.

Zdravstveni center Celje

Organizacija leta 1980:

TOZD 01 Splošna medicina — dr. Anton Črepinšek,
TOZD 03 Medicina dela — dr. Anton Mikac,
TOZD 04 Zobozdravstvo — dr. Breda Doplihar-Pangerl,
TOZD 25 Zdravstveni dom Štore — dr. Marjan Hrušovar,
TOZD 05 Reševalna služba — Maksimilijan Neznan,
TOZD 14 Center — skupne medicinske službe — Štefka Presker,
TOZD 15 Center — operativni oddelek z anestezijo — dr. Milan Žuntar.
TOZD 16 Center — notranjih, nalezljivih in kožnih bolezni — prim. dr. Franc Fazarinc,
TOZD 17 Center — zdravstveno varstvo otrok, mladine — dr. Milena Žele,
TOZD 18 Center — zdravstveno varstvo žena — prim. dr. Slavko Peterlin,
TOZD 06 Center — laboratorijske službe — mg. Tanja Novaković,
TOZD 19 Center — nevropsihiatrija — dr. Zvonimir Lamovec,
TOZD 20 Socialna medicina in higiena — dr. Vladimir Mayer,
TOZD 21 Preskrbovalne-vzdrževalne enote — Stane Keblič,
TOZD 02 Zdravstveni dom Radeče,
TOZD 08 Zdravstveni dom Laško,
TOZD 09 Zdravstveni dom Sevnica,
TOZD 010 Zdravstveni dom Slovenske Konjice,
TOZD 012 Zdravstveni dom Šmarje pri Jelšah,
TOZD 013 Zdravstveni dom Žalec,
TOZD 025 Zdravstvena postaja Štore,
Delovna skupnost skupnih služb — Alojzij Žuntar.

LEKARNE

Ob vdoru okupatorja in ob osvoboditvi so bile v Celju tri lekarne: Pri Orlu (Tomšičev trg, predvojni lastnik mr. ph. Tončič), Pri Mariji pomagaj (predvojni lastnik mr. ph. Andro Posavec), Pri Križu (predvojni lastnik mr. ph. Fedor Gradišnik).

Po vojni je mr. ph. Gradišnik svojo lekarno (ki jo je bil iz poslopja bivše Ljubljanske posojilnice preselil v nasproti ležečo bivšo Vidičevo

trgovino) poklonil državi; ostali dve lekarni je pa v smislu zakona prevzela država. Vse tri lekarne so združili v enotnem podjetju »Mestne lekarne«. Tako je bilo od leta 1949 do 1952, ko so lekarno Pri križu likvidirali. Ostali dve lekarni so preimenovali: lekarno Pri Orlu v Prvo mestno lekarno, lekarno Pri Mariji pomagaj pa v Drugo mestno lekarno. Prvi je bil na čelu mr. ph. Dušan Gradišnik, drugi pa mr. ph. Dalibor Vrankovič. Leta 1957 so Prvo mestno lekarno preselili v Vidičevo hišo, ki so jo v ta namen dvignili za eno nadstropje, njeno prejšnje poslopje so pa prodali turističnemu podjetju Kompas. Ob tej priliki so Prvo mestno lekarno preimenovali v »Center«. Drugi mestni lekarni so pa dali ime Nova lekarna. Medtem je nastala lekarna tudi v Gaberju, ki so jo pa kmalu kot podružnico priključili Centru.

Leta 1968 je prišlo do večje koncentracije. Obe celjski lekarni (z enoto v Gaberju) so z okolnimi lekarnami združili v enojen zavod, ki so mu dali ime Celjske lekarne. Temu zavodu so pripadale lekarne: Center (z enoto v Gaberju), Nova lekarna, Žalec, Šentjur, Slovenske Konjice, Rogaška Slatina, Radeče.

Zavod so reorganizirali v smislu samouprave: dobil je delavski svet in upravni odbor. Za direktorja so izvolili mr. ph. Dušana Gradišnika, za predsednika delavskega sveta pa Dalibora Vrankoviča.

Leta 1971 je na Otoku nastala nova enota Centra. Nato so nastale neke izpremembe. Leta 1980 je stopil direktor mr. ph. Dušan Gradišnik v pokoj. V tem letu se je izvedla reorganizacija, ki je upoštevala medtem nastale izpremembe. Nova slika je naslednja:

1. Lekarna Center — upravnik mr. ph. Olga Jeromel;
   — podenote: lekarniška postaja Hudinja Celje — vodja farm. Metoda Žgeč; lekarniška postaja Otok — vodja mr. ph. Herta Knaus; lekarniška postaja Vojnik — vodja mr. ph. Milojka Stare.
2. Nova lekarna — upravnik mr. ph. Cvetka Hriberšek;
   — lekarniška postaja Štore — vodja pharm. Mara Krivec.
3. Lekarna Laško — upravnik mr. ph. Zora Planer.
4. Lekarna Radeče — upravnik mr. ph. Zdenka Dolinar.
5. Lekarna Slovenske Konjice — upravnik mr. ph. Anica Lapener.
6. Lekarna Šentjur — upravnik mr. ph. Božena Štupar.
7. Lekarniška postaja Šmarje pri Jelšah — vodja mr. ph. Amalija Cverlin.
8. Lekarna Rogaška Slatina — upravnik mr. ph. Amalija Cverlin.
9. Lekarna Žalec — upravnik mr. ph. Jelka Sternad;
   — podenote: lekarniška postaja Vransko — vodja farm. Marija Intihar; lekarniška postaja Prebold — vodja farm. Pavica Sviben.

ZDRAVNIŠKO DRUŠTVO

V avstrijski dobi so pripadali celjski zdravniki zdravnišemu društvu, ki je imelo svojo centralo v Gradcu. Za stare Jugoslavije so bili člani Slovenskega zdravniškega društva v Ljubljani.

V začetku novembra 1946 je bil kot predhodnik podružnice Slovenskega zdravniškega društva osnovan krožek Zdravniške strokovno-znanstvene sekcije Enotnih sindikatov v Celju. V prvi odbor sta bila izvoljena za predsednika prim. dr. Pavel Pehani in za tajnika dr. Drago Mušič.

V letu 1947 se je izvršila reorganizacija Zdravniške strokovno-znanstvene sekcije ESS v Slovensko zdravniško društvo, nakar se je tudi celjski krožek te sekcije v smislu pravil SZD spremenil v podružnico SZD, ki je v letu 1948 dobila nov odbor s predsednikom prim. dr. Zvonimirjem Šušteršičem in tajnikom dr. Janezom Lovšinom na čelu. Ta odbor je vodil z manjšimi izpremembami podružnico več let. Po delegatu prim. dr. Jožetu Flajsu je imela podružnica stalno zvezo z matičnim društvom v Ljubljani.

Glavna naloga podružnice je bila strokovno in ideološko vzgajanje članov. Preko podružnice se je posrečilo povezati praktične zdravnike s centralnimi zdravstvenimi ustanovami v Celju in preko teh s klinikami v Ljubljani, namen je bil, da se vsemu zdravniškemu delu da enotna smer.

Leta 1974 se je celjska podružnica spremenila v samostojno društvo. Teritorialno je imela svoj delokrog v celem celjskem geografskem področju. Pripadale so mu tudi Trbovlje s Hrastnikom. Prav tako Velenje, ki se je pa pozneje osamosvojilo in si ustanovilo lastno društvo. Društvo je dobil tudi Slovenj Gradec.

Naloga društva je znanstveno-strokovna. Po pravilih priredi mesečno — razen v počitnicah — vsaj eno predavanje. Predavajo domači strokovnjaki, včasih pa povabijo tega ali onega tudi iz Ljubljane.

Za dr. Šušteršičem so sledili kot predsedniki: dr. Marjan Hrušovar, dr. Janko Lešničar, dr. Franc Fazarinc, dr. Franc Fludernik, dr. Anton Fazarinc, dr. Janko Lešničar.

Zdaj je predsednik dr. Marjan Hrušovar.

Delavni društveni člani so med drugimi: dr. Joško Majhen, dr. Milan Cunder, dr. Viktor Lorger (Šmarje), dr. Herbert Zaveršnik, dr. Pečar (Rimske Toplice), dr. Srečko Savernik (dolgoletni blagajnik).

Dr. Franca Steinfelserja je društvo izvolilo za častnega člana.

DRUŠTVO MEDICINSKIH SESTER

Društvo je bilo ustanovljeno 21. oktobra 1961. Bilo je v času, ko se je pri občini ustanovil center za socialno delo, pri zdravstvenem domu pa uvedena patronažna služba.

V prvi upravni odbor so bile izvoljene: Vida Berglez-Bezovškova, predsednica; Regina Rozman, tajnica; Terezija Kraljič, blagajničarka; Vanja Verdonik, Slava Škrabec, Julija Dvoršek, Marta Hrustelj, Zalika Cesar, Angelca Petrovič, Sonja Žnidaršič, Alja Fazarinc.

V nadzorni odbor so prišle: Silva Stegnar, Julija Kokalj, Vera Kleinschrodt.

Leta 1963 se je podružnica spremenila v samostojno društvo. Pridružilo se mu je tudi področje Posavja. Tedaj je dobilo društvo naslednjo

upravo: Marija Deželak, predsednica; Regina Rozman, tajnica; Marta Hrustelj, Zora Potrata, Majda , Slava Škrabec.

Ohranjen je zapisnik o občnem zboru v Velenju 1975.

Udeleženke sta pozdravila prim. dr. Alojzij Fijavž kot pokrovitelj in dr. Samo Pečar kot predstavnik Zdravniškega društva v Celju. Oba sta v svojih govorih poudarila pomen, ki ga ima za zdravstvo delo medicinskih sester.

Na občnem zboru so se članice društva dotaknile vseh problemov njihove službe, izrazile so tudi željo po višji in visoki izobrazbi. Velenje je dobilo tedaj samostojno društvo. V zvezi z občnim zborom je bilo prirejenih 17 predavanj o zdravstvu, skrbi za zdravje in vzgoji otrok.

Dr. Janez Lovšin navaja v svojem poročilu za leto 1956 za zdravstveni dom naslednje medicinske sestre, ki jih skoraj vse označuje kot zdravniške pomočnice. Nekaterim pa dodaja sorodno določeno funkcijo, kar velja tudi za moške: Pavla Jazbinšek, Bogdana Konhajzler, Zofka Petek, Julijana Debevc, Vida Berglez, Aleksandra Fazarinc, Marija Palir, Marija Pogačnik, Marija Koren, Hilda Krečič, Marija Božič (glavna instrumentarka), Dominika Marinko, Albinca Marinič, Vida Puč, Tamara Ščerba, Franc Gabrovec (rentg. tehnik), Terezija Sterle (rentg. tehnik), Mirko Kastelic (rentg. tehnik), Vanda Malgaj (fizioterapeut), Antonija Zgomba (instr. med. tehnik), Gabriela Kačič, Magdalena Kokalj, Ana Bremšak, Darinka Gobec, Marija Štorman. Nekatere med njimi so označene tudi kot patronažne med. sestre (Debevc, Brenčič, Palir, Brglez, Fazarinc, Konhajzler).

ZDRAVILIŠČE DOBRNA

Po odhodu okupatorjeve vojske, so našli naši zdravilišče v popolnem neredu. Treba je bilo precej truda, da je bilo zopet uporabno. V prvi vrsti je bilo treba urediti gospodarske objekte, od njih je bila odvisna uporaba zdravstvenih (terapevtskih). Do leta 1969 so bili upravniki zdravilišča gostinski oziroma gospodarski strokovnjaki. Prvi redni upravnik je bil Božidar Ravnikar. Sledili so mu: Zmago Pirnovar, Zmago Likar in Mihael Granda. Nato se je vrnil Zmago Likar, ki je kot upravnik ostal na Dobrni do leta 1962, ko je prevzel vodstvo ljubljanskega Uniona. Bil je hkrati predsednik okrajne gostinske zbornice. Po njegovem odhodu je do spomladi 1967 upravljal zdravilišče Alojzij Krivec. Za njim ga je štiri mesece vodil Franc Lubej, nato pa do 31. decembra 1968 kot vršilec dolžnosti Franc Urh (sicer tajnik od 1950 do danes). Šele s 1. januarjem 1969 je bil za ravnatelja imenovan zdravnik dr. Jože Križnič, ki je vodil zdravilišče do 1. julija 1973.

Ker niso bili obremenjeni z gospodarjenjem, je bilo s tem zdravnikom delo olajšano. Bilo ga je v resnici dovolj. S prakso je bilo povezano študijsko delo. Prvi zdravnik je bil dr. Alfonz Debeljak. Takratni upravitelj osnovne šole se ga pohvalno spominja, ker je v skladu s tradicijo prejšnjih dob šel šoli in ljudsko-kulturnemu izobraževanju na roko, kolikor je mogel. Za njim je prišel na Dobrno dr. Dimitrij Mikuž, sin zdravnika v Vojniku. Njemu je sledil dr. Bojan Vrtovec, specialist za ginekologijo. On je uvedel zdravljenje z blatnimi kopelmi, pri čemer so začeli uporabljati šoto

(z Barja) in bentonit. Nato nekaj let zdravilišče ni imelo stalnega zdravnika. Drugega za drugim je v zdravilišče pošiljala ljubljanska ginekološka klinika. Vrstili so se: dr. Franc Nosan, dr. Andrej Kocijan, dr. Tekavčič, dr. Erjavec. Zdravilišče je veljalo kot žensko.

Leta 1961 je dobilo zdravilišče zopet rednega zdravnika — dr. Jožeta Križniča, specialista za fizikalno medicino in rehabilitacijo (lokomotornega aparata — kostnih zlomov in podobno). S tem se je ginekološki panogi kot glavni pridružila še nova panoga, ki ni bila specifično ženska.

Vsekakor je ginekologija imela še mnogo posla. Zdravilišče se je povezalo z ginekološkim oddelkom celjske splošne bolnice in tako že leta občasno prihajajo iz Celja ginekologi na pomoč (dr. Čik, dr. Ilc, dr. Peterlin).

Že po svojem specifičnem značaju potrebuje zdravilišče dobro terapevtsko službo. Izprva so jo višile same bolničarke. Nato so se jim pridružili razen medicinskih sester tudi fizioterapevti. Njihovo vodstvo je prevzela glavna medicinska sestra. Prva je bila Ana Kramar (1960—1965). Leta 1965 je prevzela to mesto Antonija Marinček.

V 25. letih po osvoboditvi so za prenovitev zdravilišča storili, kolikor je bilo mogoče. Topliški potok so regulirali in uredili lepe nasade in po pobočju sprehajalne steze. Po povodnji leta 1954 so ob naselju regulirali Dobrnico. V vseh glavnih objektih (v Zdravstvenem domu, hotelih Zagreb, Beograd, Triglav in v novem Unionu) so uredili centralno kurjavo, pred Zdraviliškim domom so porušili staro vilo Tavčar, ki je nosila ime po ljubljanskem škofu Tavčarju (1580—1597), ki se je prihajal na Dobrno zdravit. Dovod elektrike so z nadzemeljskih drogov prenesli na kable, popločali še prostor pred Zdraviliškim domom, ostalo okolje so pa asfaltirali.

V zdravilišču uspešno zdravijo naslednja obolenja: kronični vnetni revmatizem, revmatridni artritis, spondylartritis ankylopeatica, posebne oblike revmatoidnega artritisa, vse stadije deformacij, ki nastopajo po operativnih korekcijah revmatoidnega artritisa in jim je potrebna medicinska rehabilitacija, degenerativni revmatizem, artroze, spondiloze in spondilartroze, lumbalne in cervikalne diskopatije s sindromi ishialgije in brahialgije, elektro-artikularni revmatizem, humero — skapularni periartritis s kontrakturo ramena.

Nadalje stanja po poškodbah ali operacijah sklepov in hrbtenice, kjer je potrebna medicinska rehabilitacija, brazgotine po večjih opeklinah in poškodbah, kjer nastanejo večje funkcionalne motnje. In še stanja po vnetjih genitalnih organov (adneksitisov in parametritisov) neposredno po zdravljenju v bolnici, hormonske disfunkcije, stanja po ginekoloških operacijah, stanja po radikalni operaciji raka genitalnih organov, prav tako po končani radiacijski terapiji raka genitalnih organov. Razen tega so možnosti za zdravljenje kardiovaskularnega sistema, bolezni perifernega živčevja kakor tudi različni stadiji telesne oslabelosti.

Naravni termalni vrelec ima kapaciteto 7 litrov na sekundo. Zdravilna voda je akrotoizoterna. Dodatne fizikalne metode zdravljenja so: elektro-termoterapija, mehanoterapija, medicinska gimnastika itd.

Za dosego ugodnih rezultatov so potrebne tri- do štiritedenske kure. Način zdravljenja predpisuje kopališki zdravnik za vsakega bolnika posebej.

V zdraviliških hotelih je 500 ležišč, pri zasebnikih še dodatnih 300. Zdravilišče je sredi skrbno negovanih parkov in smrekovih gozdov. V okolici mnogo lepih izletniških točk.

Dne 1. julija 1973 je postal ravnatelj zdravilišča *Ivan Uranjek*, dotlej direktor Poslovnega združenja »Formator« in dolgoletni vodilni gospodarski delavec. Za svojo važno nalogo je smatral pomnožitev modernega hotela. Z veliko prizadevnostjo se mu je posrečilo zbrati potrebna materialna sredstva. Za mesto, kjer naj bi hotel stal, so določili prostor med staro zdraviliško zgradbo in starejšo depandanso Zagreb. Leta 1979 je bil hotel zgrajen. Ima 220 ležišč, ter 350 sedežev v restavracijah in salonih. Nadalje fizio- in balneoterapijo, pokrit kopalni bazen itd.

ZVEZA NARAVNIH ZDRAVILIŠČ LR SLOVENIJE

Zveza naravnih zdravilišč LRS so leta 1957 ustanovili zastopniki topličnih in slatinskih ter klimatskih naravnih zdravilišč, zbrani na občnem zboru v Celju.

Leta 1965 se je združenje preimenovalo v Zvezo naravnih zdravilišč in zdraviliških krajev Slovenije.

Uprava Zveze je bila v Celju. Njeno vodstvo je vso dobo izza ustanovitve vršil mr. Ludvik Rebeušek, ravnatelj Šolskega centra za blagovni promet v Celju in pisec večjega števila razprav o topliških — zdraviliških problemih.

Glede članarine so se domenili, da znaša 0,3 % od penzionskega prometa.

Zveza se je vključila v mednarodno zdraviliško združenje ter ekonomsko komisijo FITEC in direktorij BIRBE v Jugoslaviji, ki jo je zastopal mr. Rebeušek.

Leta 1959 so upravno zvezni organi na pobudo komisije popravili pravilnik o indikacijah in kontraindikacijah ter ponovno vključili kardiovaskularne bolezni za zdraviliško zdravljenje, kar je bilo odločilnega pomena za razvoj Radenc.

Leta 1965 je Zveza sklenila pogodbo z Zvezo avstrijskih bolniških blagajn glede Rogaške Slatine in glede Radenc. Pozneje se je ta pogodba razširila na druga zdravilišča.

Zveza je stalno pozivala delovne organizacije, da pošiljajo svoje člane na preventivno zdravljenje v zdraviliščih.

Leta 1966 je bila ustanovljena posebna propagandna komisija.

Leta 1958 je bil organiziran tečaj za računovodje naravnih zdravilišč, prav tako tečaj za osebje, ki pripravlja dietno hrano.

Leta 1968 je pa bil v Rogaški Slatini mednarodni kolokvij balneoekonomistov v Rogaški Slatini.

V Rogaški Slatini je bil Zavod za balneologijo. Leta 1968 so ta zavod ukinili.

Pri Zvezi je bila leta 1970 ustanovljena komisija zdraviliških zdravnikov.

Leta 1975 so se v okviru Zveze dogovorili, da se ustanovi poseben institut za balneologijo in klimatologijo v Celju.

Kot soustanoviteljica instituta je pristopila tudi regionalna zdravstvena skupnost v Celju.

Predsednik sveta instituta je postal dr. Gabriel Kastelic v Rogaški Slatini, predsednik izvršilnega odbora pa dr. Jože Križnič na Dobrni. Člani izvršilnega odbora so bili: mg. dr. Janez Kraševec, dr. Jože Lavrič, dr. Oskar Schroll, dr. Jože Križnič, dr. Anton Franović, dr. Slavko Šopar in mg. prof. Ludvik Rebeušek.

Dr. Križnič je še isto leto odstopil in njegovo mesto je prevzel dr. Schroll.

Delovna skupnost je imela enote:

— gastroenterološko, vodja prof. dr. Herbert Zaveršnik;

— kardiovaskularno, vodja dr. Gabriel Kastelic;

— za revmatična in degenerativna obolenja, vodja dr. Anton Franović;

— za bioklimatološke raziskave, vodja dr. Janez Kraševec;

— za balneomedicinske raziskave, vodja dr. Jože Križnič;

— za rehabilitacijo lokomotornega aparata, vodja dr. Marjan Barle;

— za higieno ozračja, vodja dr. S. Hrašovec.

Komisija za imenovanja je 1. 12. 1975 določila za direktorja dr. Janeza Hrašovca.

Že leta 1975 je bilo izvršenih in literarno obdelanih nekaj znanstvenih raziskav.

Mesto Zveze naravnih zdravilišč in zdraviliških krajev je leta 1975 zavzela posebna Poslovna zveza zdravilišč. Vodja njene strokovne službe je Bojan Volk (od 1979).

OPOMBE, VIRI IN LITERATURA

Spisi širšega pomena

Metod Mikuž, Pregled zgodovine NOB v Sloveniji, 1960.
Zbornik Osvoboditev Slovenije 1945, založba Borec, Ljubljana, 1977.
Zdravko Klanjšček in tov., Narodnoosvobodilna vojna 1941—1945.
Lado Ambrožič-Novljan, Štirinajste veliko delo; 302 strani, 1976.
Tone Ferenc, Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941—1945.

Spisi krajevnega pomena

Vodnik po partizanskih potih, 1978.
Stane Terčak, K zgodovini prve celjske čete, Celjski zbornik, 1958, *Med Mrzlico in Dobrovljami*, Celje, 1955, *Ukradeni otroci*, 1973, *Stari pisker*, 1976, *Frankolovski zločin*, 1971.
Lojze Požun, Prva celjska četa, 1976, *Iz trpljenja in krvi*, *Laško in Rečica v borbi za svobodo*, 1958, *Žrtvam vojne in fašističnega terorja*, Vojnik, 22. julija 1961.
Janko Liška, Iz zgodovine Šentjurja in okoliških krajev v knjižici, izdani ob odkritju spomenika skladateljem Ipavcem.
O pohodu in borbah Štirinajste divizije govori cela vrsta deloma preglednih in deloma natančnejših spisov. Zadnjega sta leta 1979 objavila Muzej revolucije (ravnatelj Emil Lajh) in Kulturna skupnost občine Celje. Napisal ga je Gvido Stres. Na 30 straneh drobnega tiska navaja skoraj vse, kar je bilo o predmetu doslej natisnjenega. Naslov spisa: Pohod štirinajste na Štajerskem. Ob petintridesetletnici pohoda.

Celjski časopis

Nova pot (1945), *Na delo* (1946), *Celjski tednik* (1948—1951), *Savinjski vestnik* (1952—1954), *Celjski tednik* (1955—1967), *Novi tednik* (1968—).
Navajam važnejše spise. (V oklepaju sta dodana letnik in številka.)
Franjo Roš. S Stanetom Žagarjem so bili v Škofji vasi trije njegovi otroci. Sin se je sestajal z mladimi na Ljubečni. Na Polzeli je bila organizacija Gozdovnikov, ki so bili povezani z zabukoviško delavsko mladino. Imeli so skupne izlete in tabore. Skojevske konference: v Letušu (1939), na Mrzlici in Zabukovici (kjer je Partijo zastopal Vrunč), v Velenju (1940), na Gori Oljki, na Kotečniku, kjer so bili med udeleženci Miloš Zidanšek, Jožef Letonja in dr. (1972).
Stane Terčak. Ne pozabimo na 22. julij 1942, ko so Nemci na malem dvorišču Starega piskra ustrelili 100 talcev, med njimi 16 žensk (1957). — Ne pozabimo na 2.000 naših žrtev, pokopanih v Gradcu (1953/40). — Ob deseti obletnici smrti talcev na Frankolovem (1954/6).

Franjo Roš je napisal pretresljiv članek o učiteljici Mileni Zakrajškovi, o njeni odločnosti pred okupatorskimi mučitelji in o njeni junaški prostovoljni smrti. Milena je bila hči znane gledališke in filmske igralke (1959/9).

Milan Božič, Frecetova mama in njene rodbinske žrtve (1961/8). — O Kolarjevih. Razgovor z Mihcem, ki je bil otrok, ko sta se rešila s sestro Ano. Očeta, mater in brata Slavka so Nemci ustrelili. Kolarjevi so imeli široko razpredeno mrežo. Zbirali so orožje in ga skrivali. Z njimi sta bila povezana tudi kozjanski živinozdravnik dr. Mozer, ki so ga Nemci ustrelili, in finančni uradnik Coporda, ki se je rešil s pobegom v Celje (1961/38).

Dobrškovi na Mangi pri Planini. Šest njihovih smrtnih žrtev (1962/34).

Jurij Plevnik, Spomin na Slavka Šlandra (1961/64).

Stane Terčak, Okupator izseljuje (1945).

Marica Frecetova, Spomini na ustanovni sestanek OF v Celju (1976/16).

Prvoborec *Jože Letonja-Golob* — kmet, najvidnejši vojni in politični vodja domačin v Gornji Savinjski dolini leta 1941 (1954/31).

Ivanka Uranjekova, prva talka na Štajerskem (1954/33).

Marica Frece, 20. oktober, dan množične aretacije sodelavcev Osvobodilne fronte (1954/34).

Jožica Hribar, Kratka, toda zmagovita pot Celjske čete (1955/20).

Junis in Krim v gostoljubni hiši pri Hercogovih v Čretu. Tam sta bila 12 dni. Vladka in Dušan Hercog sta se z njima sporazumela s pomočjo angleškega slovarja. Junis in Krim sta pa slabo znala angleški, bolje se je z njima sporazumeval inž. Belič, obveščevalec Celjske čete. Nekako sta mu prikazala, da sta iz Jeruzalema v Palestini. Pozneje je bil pri Hercogovih Hopps iz Avstralije. Povedal je, da so bili Arabci v angleški vojski redkost. Pač pa je bil na Kreti večji oddelek iz Nove Zelandije, ki so ga Nemci ujeli. Iz njihovega transporta sta Junis in Krim ušla. Nejasno je, kako naj bi bila kot Arabca iz Nove Zelandije (1959).

Miro Verčkovnik iz Drešinje vasi, sedemnajstletni borec Celjske čete, padel 27. avgusta 1941.

Celjski vojni zločinci (Nova pot, 1945/15).

Narodnoosvobodilna borba v našem okrožju (1946/3).

Lenka Gabrovec, Celje in okolica v težkip časih narodnoosvobodilnega boja (1954/37).

Igor Belič, Spomini kurirja Celjske čete (1954/37).

Lidija Grilec, Resevna — zibel šentjurskega partizanstva (1954/37).

Slovo od *Nine Pokornove*, matere mladostnega komandanta Šlandrove brigade *Borisa Vinterja* in zaslužne družbene delavke, ki je umrla leta 1957 in je pokopana v Vojniku (1957/25).

Stane Terčak, Le naprej, odred Kozjanski (1954/17).

Stane Terčak, Usodni streli na Žlebnikovi domačiji (1971/8).

Petra Šprajca srečanje z Abrahamom — borec na Kozjanskem in v Kalniškem odredu (1974/5).

Marjan Jerin, Obletnica Kozjanskega odreda, vrnitev čez Savo (1974/15).

Dragica Rauter, Trideset let Cvetkine smrti.

Zakaj imamo v Celju ulico bratov Kresnikov (1945/47).

Mozirje pred svojim praznikom — spomin na osvoboditev (1958/35).

Dr. Ivan Kopač, Spomin na pohod XIV. divizije na Štajersko in nepozabna Bračičeva brigada na Pohorju (1953).

Tine Orel, Kdaj so se začela preganjanja celjskih komunistov (1956).

Milan Božič, Šolski spomini na Kajuha. V gimnaziji je imel prijatelja Franja Primca-Pera, ki je bil tudi pesnik. Iz neznanega vzroka si je Primc v parku vzel življenje. Ob preiskavi je policija ugotovila, da sta si bila s Kajuhom prijatelja in da je Kajuh bil pesnik in odločen skojevec. Na njeno zahtevo so Kajuha morali izključiti iz šole. Namestnik ravnatelja je na mariborski gimnaziji posredoval in dosegel, da je lahko nadaljeval študije. Po okupaciji so Nemci Kajuha zaprli v Slovenj Gradcu, vendar se mu je posrečilo, da si je vrnil svobodo in se umaknil v Ljubljano (1959/7).

Stavka v Libojah leta 1934 (1959).

Franc Hribar-Savinjšek, tkalski tehnik v Preboldu. Osumljen kot komunist je bil poslan v Ivanjico. Po vrnitvi je ustanovil tkalnico v Joštovem mlinu. Med okupacijo je bil v Mauthausenu. Napisal je spomine o tem taborišču. Kot partizan je delal v tehniki Rada Zakonjška-Cankarja, a je umrl že pred koncem vojne (1957/23).

Darinka Joštova, Kako je postal naš mlin »Die rote Mühle«. Apiha so leta 1939 internirali v Bileči. Tam je spesnil in skomponiral »Bilečanko«. Franjo Vrunč je dobil pridevek Buzdo, ker je imel debelo glavo. Bil je sicer lep in prikupen. Ko je nastala vojna, je še bil pri Joštovih. Po Darinkinem bratu Kazimirju se je seznanil z Mikuževimi, ki so v gotoveljski šoli skrbeli za zvezo z mladimi, pripravljajočimi se za borbo z Nemci. Darinka in mož Melhijor (Melč) sta bila izseljena, a se jima je posrečilo, da sta iz Srbije prišla v Ljubljano. Tam sta čitala o smrti Franja Vrunča, Ivanke Uranjekove in tovarišev ter sta bila z bolečino presunjena (1959/1).

O konferencah na Šmohorju, Gori Oljki, v Pesjem, na Kotečniku v letih 1939/40 (1959).

Kako so leta 1940 sodili šestorici obtoženih komunistov, med katerimi sta bila Biba Röck in Druškovič (1959/15).

Dve materi sodelavki šaleških revolucionarjev — Angelca Röck in Marija Stropnik (p. d. Kovratova). Pri Stropnikovih v Lokovici nad Šoštanjem se je pred vojno nekaj tednov zadrževala skupina voditeljev Partije, med njimi je bil tudi Franc Klopčič (1954/42).

Stane Terčak, Pred petindvajsetimi leti. Celje ob kapitulaciji. Löhr se je pogajal z našimi v Letušu (pri Mostnarju), nato v Metlečah pri Topolščici, kjer se je vdal.

XIV. divizija in njene brigade v zadnjih bojih. General se je pozneje izmuznil in se predal Angležem, ti so ga izročili naši vojski, ki ga je poslala v Beograd.

Franjo Fijavž, Zgornja Savinjska dolina. Avtor je v drugi polovici leta 1974 in v letih 1975 in 1976 v Celjskem tedniku v 69 poglavjih objavil gradivo, ki ga je nabral o organizaciji in delu Osvobodilne fronte in NOB v Zgornji Savinjski dolini. Leta 1978 in 1979 je objavil zlasti gradivo s celjskega področja.

Ravnatelj Muzeja revolucije Emil Lajh pa priobčuje gradivo o delavskem gibanju na celjskem področju med obema vojnama.

Dne 17. septembra 1979 poroča Novi tednik, da je septembra 1944 140 rudarjev iz Pečovnika odšlo na Svetino, kjer so se priključili Kozjanskemu bataljonu.

V istem sestavku poroča o sestanku, ki je bil 3. septembra 1939 v Stegujevem hotelu Pod gradom med zastopniki delavskih in kmečkih organizacij in skupin.

Izčrpna literatura v vseh večjih delih: Navajam: *Milan Ževart* in *Stane Terčak*, Poslovilna pisma za svobodo ustreljenih v okupirani slovenski Štajerski, 1965, in Vodnik po partizanskih poteh, 1978.

Med tiskom te knjige je izšla knjiga Rado Zakonjšek, Štajerska 1941, ki z izredno natančnostjo razkriva najmanjše podrobnosti.

Bombardiranje in žrtve

Podatki iz mrliških knjig. Ugotovitve o porušenih stavbah temelje na popisu, ki je nastal po osvoboditvi (inž. Pristovšek, Svet za splošne zadeve in urbanizem), in na lastnem videzu.

Med žrtvami navajajo dr. Boleslava Okolokulaka. Bil je ruski emigrant. Od 1923 do 1941 je zelo uspešno vodil bolnico za pljučne bolnike na gradu Vurbergu pri Ptuju. Nemci so grad uporabili za prirejanje tečajev, njega pa so poslali za vodjo bolnice v Topolščico. Naša ljudska oblast ga je leta 1945 imenovala za ravnatelja, toda preden je nastopil mesto, je v celjski bolnici umrl za tifusom.

Spisi v celjskem zgodovinskem arhivu

V njem je nekaj okupatorskih spisov, ki so bili najdeni leta 1954 v podstrešju stare grofije in tvorijo 13 prvotnih fasciklov. Spisi se nanašajo na naslednje predmete: komunalne zavode, energetsko preskrbo, nadomestilo za odvzem zemlje, Celjsko kočo, ponemčena ulična in krajevna imena, posest, zaplembe, bombardiranje, vojno škodo in gradnje, davke, jezikovne tečaje, zdravstvo, uslužbence in upokojence, avtobus, gledališče, Gaj junakov na pobočju Miklavškega hriba, na partizane. Med njimi je tudi nekaj plačilnih pol in županovih okrožnic.

Slovenskih spisov v kupu ni bilo, tudi okupatorski so se ohranili samo slučajno.

Je pa v arhivu še 62 svežnjev okupatorskih spisov, ki izvirajo iz okrožnega urada in Domovinske zveze. Nanašajo se na zaplembo posestev, na preganjanje in uničevanje naših ljudi, na ponemčevanje, na gradnjo utrdb in na druga podobna dejanja. Pozornost vzbuja gradnja utrdb, ne samo ob Sotli, ampak tudi v okolici Celja, npr. na slemenu med Hudinjo in Dobrovo. Okupatorja je postajalo strah, čeprav je večina njegovih ljudi še napovedovala — svojo zmago!

Celjsko okrožje

Nova pot, št. 1. — Maršal Tito v Celju. II. kongres Zveze slovenske mladine. Naši se vračajo iz vojnega ujetništva in internacij (Aleksander Videčnik). Naši krajevni odbori OF. Naši revirji so manifestirali.

Št. 2. — Prvo zborovanje žena v Celju. Pripravljalna konferenca za II. kongres SPŽZ v Ljubljani. Dr. Šoba, Vloga naše industrije pri obnovi porušene domovine. Gospodarski in kulturni problemi Spodnje Savinjske doline (Gustav Grobelnik). Vojaški miting v Celju. Prva navodila štaba za repatriacijo vojnih ujetnikov.

Št. 3. — Očistimo odbore OF. Tovariš Kardelj v Celju. Zgodovinski dan v Celju. Predstavnik I. bolgarske armade odlikoval borce III. armije. Kako obnavljamo brežiški okraj. Prehranjevalni problemi celjskega okrožja. Moč delavstva je v strokovni organizaciji (o okrožni konferenci Enotnih sindikatov, ki jo je vodil Andrej Svetek).

Št. 6. — Zadružništvo, volja naroda (1. julija ustanovljena nabavno-prodajna zadruga v Celju).

Št. 7. — Udarniško sodelujmo za dvig našega zdravstva. Minister za narodno zdravje dr. Ahčin v Celju. Dr. Šoba, Industrija ob prehodu v denarno gospodarstvo.

Št. 8. — Vladimir Pavšič-Matej Bor, Raztrganci, predstava okrožnega gledališča v Celju, 8. julija. Zamenjava denarja. Razpis volitev, predsednik volilne komisije dr. Vekoslav Kukovec. Milica Gabrovec, 30. novembra se je z begom rešila, več članov njene rodbine je okupator uničil. Ustanovitev sodišča narodne časti.

Št. 9. — Savinjski hmeljarji imajo novo zadrugo (meseca julija). Celjska gimnazija v duhu novega časa. Otvoritvena proslava (ravnatelj prof. Ivan Bračko). Prvi športni miting (meseca julija). Kantato Hej, partizan, izvajali v gledališču. Z ljudsko samoiniciativo bomo prebrodili socialne težkoče: izvajajmo obnovo, ustanavljajmo ljudske kuhinje, zbirajmo obleko za potrebne!

Št. 12. — Prvo zasedanje okrajnega narodnoosvobodilnega odbora Celjemesto (12. avgusta) — predsednik Vladimir Močnik, podpredsednica Emilija Gabrovec, tajnik Hinko Kamnikar, odborniki Simon Lešek, Anton Dobrotinšek, inž. Janko Štrukelj, Drago Komerički, Melhijor Jošt. Celjski delavci za obnovo Gornje Savinjske doline (obnovili so od okupatorja zažgano Solčavo).

Št. 13. — V Ljudski fronti združene vse napredne sile naše domovine. Notranji minister Slovenije Zoran Polič na množičnem zborovanju v Celju. Teden

ljudske kulture v Celju, od 9. do 16. septembra. V Domu ljudske prosvete razstavljajo slikarji: Jeraša, Mehle, Albert Sirk, Matej Solarik, Franc Stare, Franjo Stiplovšek, Cvetko Ščuka, Aleksandra Šribar, Vanja Turk, Karel Zelenko, Jelica Žuža, Vera Fišer-Pristovšek; kiparji: Ivan Blatnik, Vladimir Štoviček, Karel Zelenko, Aladin Lanc, Albert Lipičnik, Ivan Napotnik. V Celjskem domu je pevski mladinski festival, poleg domačih pojo tudi pevci iz Hrastnika in Trbovelj. Na pedagoškem tečaju predavajo pedagogi; na literarnem večeru čitajo svoja dela literati: Franc Jovan, Aladin Lanc, Anja Maček, Alojzij Napret, Albin Podjavoršek, Fran Roš, Vera Remic, Niko Jovičević, Franc Frece, Marjan Šubic. Na koncertu nastopata koncertna pevka Sonja Draksler in Radovan Gobec. Telovadci prirede telovadno akademijo, gledališčniki igrajo Kralja na Betajnovi. Recital »Živa kri« je napisal Aladin Lanc. Za zaključek poje nad 800 pevcev. Ustanovi se ljudska univerza.

Št. 14. — Sovjetska mladina v Celju. Manifestacija dela in enotnosti. Govori minister Luka Leskošek. Ustanovi se Tujsko-prometno društvo.

Št. 15. — Spis Iz borb v Gornji Savinjski dolini, oktobra 1915.

Okrožni odbor Osvobodilne fronte je imel leta 1946 svojo obletnico. Tedaj mu je bil predsednik Anton Ocvirk. Iz OF se je rodila Antifašistična fronta žena, predsednica je bila Emilija Gabrovšek-Lenka. Poleg Skoja (Savez komunistične omladine Jugoslavije) je še kot posebna organizacija obstajala tudi Zveza mladine Slovenije, ki ji je bil okrožni sekretar Mirko Gorše-Iztok. Sedež sta imeli na Trgu svobode (v Domu ljudske prosvete — Narodnem domu).

Celje-mesto — 1941 do 26. marca 1954

Treba se je bilo nasloniti na hitro se menjajočo ustavno in upravo ureditev zveze in republike in na njuno zakonodajo, upoštevajoč pri tem lastne potrebe in izpreminjajoče razmere. Kot vodilo za splošni študij je služilo ustavno-pravno delo dr. Maksa Šnuderla.

Za ožje poznavanje razvoja so mi služili sklepi kongresov ZKJ in izjave predsednika Josipa Broza Tita, spisi Edvarda Kardelja in izjave naših vodilnih politikov. Opazoval sem tudi praktično življenje in svoje ugotovitve dopolnjeval s študijem mestnega arhiva, ki je po sklepu okrajnega ljudskega odbora dobil ime Zgodovinski arhiv.

Ko sem leta 1954 prevzel upravo tega arhiva, je bilo po povodnji v noči od 4. na 5. junij 1954. Tedaj je bil arhiv spravljen v kleteh novega Zdravstvenega doma, katerega prvi trakt je bil zavzel mestni okraj za namestitev svojih upravnih oddelkov. Arhiv je bil kar bogat. Poleg starih arhivalij, segajočih v glavnem do srede XVIII. stoletja, so bile tu tudi arhivalije nove socialistične Jugoslavije, ki so nastale do povodnji. Izvzeti so bili spisi, ki so služili za tekoče poslovanje, zlasti sejni zapisniki in dopolnilni spisi. Polic je bilo za vse gradivo premalo, svežnji so bili na kupu. Ob nočni povodnji je voda segla do stropa. Napravila je pravo pustoš in marsikaj uničila. Ko sem prevzel upravo, je bilo treba svežnje, njihove razmetane dele in spise zbrati in jih po vsebini urediti. S prvo ureditvijo sem dobil 552 fasciklov, zaradi prostorske stiske sem jih pozneje, ko se je arhiv definitivno preselil v sedanje (tedaj še manjše) prostore v Prothasijevem dvorcu (bivšem sreskem načelstvu), skrčil na število 276.

Fascikli so bili zaviti v običajne registraturne arhivske zavoje. Ko je nova uprava za shranjevanje nabavila škatle, se je red spremenil, vendar je vsebina ostala urejena snovno, kakor je bila poprej, tako da je zaželeno gradivo brez težave mogoče najti.

Fascikli so urejeni glede na naslednji vsebinski red:

1. organizacija uprave in njeno fundiranje, zapisniki, bilteni, letopisi; 2. ekonomat; 3. volitve; 4. prijava vojne škode; 5. narodna imovina; 6. komunalne zadeve; 7. kmetijstvo in gospodarstvo; 8. obrt in industrija; 9. trgovina in pre-

skrba; 10. promet in gasilstvo; 11. zdravstvo in socialno skrbstvo; 12. prosveta in kultura; 13. vojaške zadeve; 14. statistika; 15. finančne in davčne zadeve.

Povodenj, morda tudi predhodna pomanjkljiva skrb, je napravila znatne, mestoma občutne vrzeli, ki jih je bilo treba izpopolniti z osebnimi pojasnili in časopisnimi poročili, med katerimi so tudi krajše, poljudne razprave o aktualnih zadevah, ki bolj in bolj segajo v preteklost, večinoma v neposredno, včasih pa tudi v že odmaknjeno.

Priključene občine so izročile za čas po osvoboditvi 193 fasciklov spisov, ki jih nisem mogel uporabiti, lahko bi se pa njihova vsebina upoštevala v knjigi, v kateri bi bila zgodovinsko obravnavana naselitev vseh naselij združene občine; gradivo za to imam v celoti zbrano.

Okrajni ljudski odbor Celje-okolica (1945—1954) in Celje (1954—1965)

Arhiv je v Zgodovinskem arhivu. Spisi se čuvajo, kakor so bili izročeni, v redu vložnih zapisnikov. Posebno pomembni so sejni zapisniki, ki prinašajo tudi potek razprav.

Od leta 1952 do 1955 je okrajni ljudski odbor Celje-okolica izdajal tudi periodično *Glasilo okrajnega ljudskega odbora Celje-okolica*, ki nam v krajši obliki podaja vse, kar je okrajni ljudski odbor zanimalo in o čemer so na sejah in v komisijah in svetih razpravljali. Vmes so tudi poučne aktualne razprave. Med njimi: Rudolf Fajgelj, Organizacija in delovanje sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko, I. letnik; Dr. Kovač, Zatiranje goveje tuberkuloze; Mirko Maček, Odprodaja hišic, sklada splošnega ljudskega premoženja, I. letnik; Pripravimo se na sprejem novih učiteljev in profesorjev; Strokovni izpiti za pisarniške uslužbence, II. letnik; Tajnik občine Močnik, Zgodovina občine Dramlje, II. letnik; Kmetijsko šolstvo v okraju Celje-okolica, III. letnik; Milan Lužar, Likvidacija državnih gospodarskih posestev, III. letnik; Rudolf Fajgelj, Organizacija gluhonemih, III. letnik; Franc Čepin, Samoupravljanje občinskih ljudskih odborov, III. letnik; Dr. Jože Grilc, Fluorografiranje v borbi proti tuberkulozi, III. letnik; Stanje in delo katastra v letu 1953, III. letnik; Rudolf Fajgelj, Svet državljanov za pomoč odpuščenim iz kazenskih zavodov, III. letnik; Stane Kavčič, Združitev mesta Celja in okolice v okraj Celje, III. letnik; Riko Jerman, predsednik OLO, O komunah, III. letnik; Inž. Fran Lah, O vodnem sistemu mesta Celja, III. letnik; Inž. Anton Knez, Organizacija gozdarske službe na okrajnih ljudskih odborih, III. letnik; Janko Hočevar, Podpore družinam, katerih vzdržitelji so v vojaški službi, III. letnik; Gradbeni inšpektor inž. Anton Drevenšek, Problematika gradbene inšpekcije, IV. letnik; Franc Kleč, Poročilo o delu in problematiki inšpekcije dela, IV. letnik; Dr. Anton Kovač, Veterinarsko poročilo, IV. letnik; Inž. Franček Pajenk, Zaščita rastlin, IV. letnik.

Od leta 1956 do 1965 je redno izhajal *Uradni vestnik okraja Celja*, ki prinaša vse odloke, odločbe in sklepe sej okrajnega ljudskega odbora in (pozneje) okrajnih skupščin. Ako vzamemo tudi na pomoč sejne zapisnike z eventualnimi prilogami, imamo sredstvo, da si ustvarimo popolno sliko delovanja odbora in njegovih organov.

Poleg tega pa Vestnik v ločenih sestavkih prinaša tudi poročilo o vseh odlokih, odločbah in sklepih vseh okraju podrejenih občin oziroma njihovih organov. Ob koncu leta prenaša tudi poročilo v gospodarstvu posameznih podjetij in bilance posameznih denarnih zavodov.

Leta 1954/55 je izdal okrajni ljudski odbor Priročnik, v katerem najdemo poročila o vseh panogah njegovega udejstvovanja.

Ohranila se je tudi matična knjiga o vseh uslužbencih okrajnega ljudskega odbora, ki napravlja vtis, da je tudi precej popolna.

I. Občina Celje (1955—1965)
II. Občina Celje po ukinitvi okraja (1965—1971)
Leta pospešenega dela (1970—1974)

V duhu poglobljene samouprave in ustave z dne 21. februarja 1974 do okoli 1978.

Arhivalije, ki so se nabrale v registraturi mestnega ljudskega odbora celjske občine po povodnji leta 1954 do 1960, so bile izročene Zgodovinskemu arhivu, arhivalije iz dobe po 1960 so pa ostale v registraturi občinskega ljudskega odbora oziroma občinske skupščine. Urejene so po v smislu vložnih zapisnikov po mednarodni nomenklaturi. Delo je nekoliko težje, kakor je bilo po stari snovni razporeditvi, kakršno je bil uvedel ravnatelj Milan Šubic. Sejni zapisniki so z enim izvodom v registraturi, z drugim izvodom so pa v zbirki spisov, pridržanih za uporabo v oddelku predsednika občinskega ljudskega odbora oziroma občinske skupščine. Te zapisnike sem v celoti uporabljal, prav tako jim tu in tam dodeljene referate in študije strokovnjakov o posameznih vprašanjih. Po potrebi sem posegel tudi po gradivu, ki je v Zgodovinskem arhivu in v registraturi. Omenil sem že, da je celjski mestni ljudski odbor svoje odločbe objavljal tudi v Okrajnem vestniku. Od 1953 do 1960 je izdajal tudi svoj *Bilten*. Politične družbene organizacije so delo občinskega predstavništva redno spremljale in vplivale nanj vzpodbudno. Neposredno o tem gradiva nisem imel v rokah, poročale so pa o svojem delu in svojih sklepih zlasti v Celjskem tedniku. Na to na določenih mestih knjige opozarjam. Pregled o samem ustroju teh organizacij sem deloma dobil pri njihovem vodstvu, kjer pa podatki niso bili neposredno pri rokah, sem posegel po raztresenih, toda dovolj številnih poročilih in priložnostnih navedbah v časopisih. Včasih mi je bila potrebna tudi informacija v neposredni preteklosti delujočih oseb. Kjer osebni spomin ni popolnoma zadoščal, ga je bilo treba dopolniti z zapisano slučajno ali načrtno najdeno navedbo.

Izza leta 1974 pa občinsko predstavništvo itak izdaja svoj *Indok*.

Tiskani viri

Bilten, glasilo mestnega ljudskega odbora Celje. Prvi letnik leta 1953 v tipkopisu. Naslednji letniki so pa redno tiskani. Izhajal je po potrebi. Drugi letnik ima na pr. 26 številk. Ostali letniki so nekoliko manjši.

Vsebina zajema prav vse panoge življenja, manjkajo navadno imena delujočih oseb, ki jih pa dobimo iz matične knjige, sejnih zapisnikov, časopisja in drugih spisov. Odgovorni urednik je bil Zoran Vudler, pravnik, v tistih letih načelnik sveta za šolstvo, prosveto in kulturo.

Organizacija občinske uprave se je morala ravnati po ustavi, zvezni in republiški, ter po drugih zakonih in predpisih zveznega in republiškega značaja. Občinski predstavniki si na zvezni in republiški ustanovi izdelajo svoj statut in dopolnjujoče ga spise.

Zakon o začasnem Okrajnem ljudskem odboru (Bilten, št. 10—11, 1954).

Pred pričetkom dela novega okraja (skupnosti komun) in nove celjske občine (komune) (Bilten, Slavnostna številka ob občinskem prazniku 20. 7. 1955).

Novo obdobje celjske občine. Statut občine Celje (Bilten št. 8, 1955).

Delo novega občinskega ljudskega odbora. Sklepi ljudskega odbora. Poročilo na zaključni seji (Bilten, št. 9, 1955).

Celjska občina pravilno pojmuje vsebino dela novega komunalnega sistema. Andrej Svetek, predsednik celjske občine (Bilten, št. 1, 1956).

O delu krajevnih odborov (Bilten, št. 2, 1956).

Pismo stalni konferenci mest (Bilten, št. 2, 1956).

Poročilo o delu sveta za splošno upravo (Bilten, št. 2, 1956).

Odlok o sistematizaciji mest občinskega ljudskega odbora Celje (Bilten, št. 2, 1956).

Statut občine Celje — prečiščeno besedilo (Bilten, 4—5, 1956).

Poročilo predsednika Sveta za splošno upravo (na XII. seji dne 11. oktobra 1956).

Poročilo občinske volilne komisije o izidu volitev v občinski zbor, ki so bile dne 26. oktobra 1957.

Poročilo občinske volilne komisije o izidu volitev v zbor proizvajalcev, ki so bile dne 26. oktobra 1957 (Bilten, št. 9, 1957).

Janko Orožen, Posestna in gradbena zgodovina Celja (Bilten št. 10—12, 1957, razprava, obsegajoča 64 strnjeno tiskanih strani).

Program dela ljudskega odbora in njegovih svetov v letu 1958.

Poročilo podpredsednika Rupreta na prvi seji Kluba občinskih odbornikov (Bilten, št. 1—2, 1958).

Družbeni plan občine Celje za leto 1958 (Bilten, št. 3—4, 1958). Obsega 55 strnjeno tiskanih strani.

Perspektivni plan občine Celje za razdobje od 1957 do 1961. (Sprejet na sejah občinskega zbora in zbora proizvajalcev, dne 26. decembra 1958.)

Celjski tednik v tem celem razdobju sproti obvešča javnost o delovanju občinskega predstavništva. Iz objavljenih spisov se vidijo, katere skrbi so tedaj mučile družbo in njeno predstavništvo: obnova mesta in drugih krajev, obnova gospodarstva v socialističnem duhu, stopnjevita usmeritev kmetijstva k združevanju, združevanje trgovine, gostinstva in tudi večjih gospodarskih podjetij, red v družbi in njenem gospodarstvu, uveljavitev v svetovnem gospodarstvu kot kupec in prodajalec, mir doma in v svetu, poleg gospodarskega tudi kulturni napredek. Časopisje je gotovo v redu vršilo svojo vlogo.

Pravna ureditev mestne občine

Ponatis iz Uradnega lista LRS: O naši ustavi in o nekaterih temeljnih zakonih, Ljubljana, 1949.

Dr. Josip Globevnik, Krajevni odbori v komunalni ureditvi, Ljubljana, 1956.

Edvard Kardelj, Ob novi ureditvi okrajev — občin; Stane Kavčič, Vlado Krivic, Ob formiranju komun v Sloveniji. Politična knjižnica, Ljubljana, 1954 in 1955.

Pregled veljavnih predpisov občine Celje po stanju 30. junija 1977. Tipkopis: Kako boste pomagali sebi in drugim. Izdala republiški štab za civilno zaščito in republiški sekretariat za ljudsko obrambo, 1979.

Spisi v Celjskem tedniku

Reorganizacija mestnega ljudskega odbora, kooptiranje, organiziranje svetov — imenovanje načelnikov in članov (1952).

Okrajna konferenca Socialistične zveze. Predsednik Franc Simonič. Obsežna razprava o temi: Družbeno upravljanje temeljni pogoj za graditev socialnih odnosov (1956/8).

Celjski perspektivni načrt sprejet. Več sredstev za družbeni standard (1959/1).

Komunalni problemi krajevnih skupnosti (1965/3).

Na prehodu: Občina v komunalnem sistemu. Pišejo Riko Jerman, Tone Skok, Ivan Cokan, Beno Krivec, Franček Knafelc (1960).

Socialistična zveza v komunalnem sistemu. Razprava v plenumu okrajnega komiteja Zveze komunistov in okrajnega odbora Socialistične zveze.

Franc Rupret, Za vpliv občana na politiko komune. Razprava na konferenci mest 10. januarja 1962 v Novem Sadu (1962/4).

Ugotovili so, da so politične organizacije glavni pobudniki pri tolmačenju in izvajanju planskih nalog (1961/1).

Organizacije sodišč se ne smejo razvijati mimo komun.

Birokraciji počasi pulimo korenine (1964/3).

Sprejet statut celjske občine (1964).

I. Rudolf, Nov značaj jugoslovanske federacije — ustavna dopolnila (1971/14).

Andrej Marinc, njegova izjava na okrajni konferenci, ki uvaja pripravo konferenc osnovnih organizacij na IV. kongres CK KPS: Od ekstenzivnega gospodarjenja prehajamo na intenzivno, od vezanega državnega gospodarjenja k svobodnemu vladanju prirodnih zakonov (1973).

Milan Seničar, Samoupravljanje (1970).

J. Rudolf, Samoupravljanje — država bo čedalje manj posrednik (1971).

Integracija in ustavna dopolnila (1972/9).

J. Rudolf, Samostojnost republik na vseh področjih življenja (1971).

Skupna država SFRJ — življenjska potreba.

J. V., Celjski sindikati — dovolj dela, dovolj nalog (1974/33).

Bilten, št. 11—12, 1958. Obseg 47 strnjeno tiskanih strani večjega formata.

Proračun občine Celje za leto 1959 (Bilten, 1—2, leta 1959). Obsega 64 strnjeno tiskanih strani večjega formata.

J. Rudolf, Samoupravljanje — posredniška vloga države se zmanjšuje.

J. Rudolf, Samostojnost republik na vseh področjih življenja raste (1971).

Pavle Božič, Nič več kratkih stikov.

Komunalec, glasilo organizacije združenega dela Komunale Celje, št. 1, 1977.

Sodišča, odvetništvo

Podatke o sodiščih so mi dali sekretarji sodišč.

Podatke o odvetništvu mi je v glavnem dal pokojni odvetnik Marjan Medved. Sam sem že poprej objavil razpravo: Odvetništvo v Celju. Pravnik XXIII (1968, št. 8—10, str. 488—504).

Poglavja o družbenih organizacijah

Zveza borcev, Sindikalna organizacija, Socialistična zveza delovnega ljudstva, Zveza mladine Slovenije, Zveza komunistov Jugoslavije so mi dale nekaj osnovnih podatkov, ki sem jih postopoma dopolnjeval s poročili v časopisju, tu in tam so mi prišle prav tudi priložnostne omembe ter pojasnila oseb, ki so same bile aktivno udeležene.

Pomotoma je izpadla naslednja navedba:

Dne 1. julija 1968 je bil za osem občin celjske regije oblikovan Medobčinski komite Zveze komunistov. Za sekretarja je bil izvoljen *Janez Zahrastnik,* ki vrši to funkcijo še danes.

Izgradnja mesta

Inž. Blaž Pristovšek je leta 1948 v 1. št. Celjskega tednika priobčil spis Razvoj in bodoča regulacija mesta Celja.

Realizacija arhitektonskega in urbanističnega projektiranja (Bilten I, št. 2). Posamezne ulice (I, št. 2).

Inž. Karel Planinšek, O projektiranju celjskega železniškega vozlišča (Bilten št. 9/1954).

Pričetek dela stanovanjske zadruge Celje in urbanistični načrt (št. 2/1956).

Poročilo o nalogah in delu Sveta za stanovanjske zadeve in o stanovanjskih problemih v Celju (št. 2/1956).

Poročilo predsednika Sveta za gradnje in komunalne zadeve (št. 3/1956).

Pravila sklada za kreditiranje stanovanj (št. 6/1955, 3/1956).

Pravila uprave za ceste in kanalizacije (št. 3/1956).

Odlok o stanovanjski skupnosti in stanovanjskih pogodbah (obsežno, št. 4—5/1956).

Naša stanovanjska problematika. Poročilo predsednika ObLO Celje na seji Občinskega ljudskega odbora dne 13. decembra 1956 (št. 12/1956).

Janko Orožen, Zgodovinski pregled regulacije Savinje in njenih pritokov (št. 12/1956).

Poročilo občinske higienske postaje in sanitarne inšpekcije za mesto Celje o delu v letu 1956 (št. 1/1957).

Statut Mestne hranilnice (št. 1/1957).

Tehnično poročilo o sedanjem stanju kanalizacijskega omrežja mesta Celja (št. 1/1957).

Zoran Vudler, Celje in urbanistični načrt (Celjski tednik, 1956, št. 7).

Razstava urbanističnega načrta in zazidalni načrt. Tolmačita Zoran Vudler in dipl. inž. Janko Hartman (C. t. 1956).

Predlog gradbenih okolišev za posamezna naselja. Izdelala posebna komisija. Predložil dipl. inž. Vital Mlejnik (C. t. 1959, št. 6).

Zoran Vudler, Celjska občina leta 1959, obširen prikaz (C. t. 1959, št. 52).

Organizacijski razvoj oddelka za gradnje in komunalne zadeve mi je na osnovi aktov prikazal inž. arh. Leon Goetz.

Geodetska in katastrska služba

Rokopis načelnika dipl. inž. geod. Gojmira Mlakarja: Geodetska in katastrska služba na celjskem območju po letu 1955. Prikaz, ki mi ga je na osnovi aktov in načrtov podala inž. geod. Marija Veber-Skubic. Almanah: 35 let geodetske službe v SR Sloveniji, 1978.

Investicijski biro. Prikaz upravnika zavoda Antona Uršiča ob ustreznih spisih.

Sklad za gospodarske investicije in sklad za komunalno urejanje zemljišč. Gradivo in pojasnila mi je dal dipl. inž. ekon. Jože Jakop.

Zavod za napredek gospodarstva. Vpisi v sodni register. Podatki direktorja Fedorja Gradišnika. Glavna dela.

Razvojni center. Vpisi v register gospodarskega sodišča v Celju, objava v zveznem Uradnem listu, ki prikazuje delovno obveznost in ureditev celotne organizacije in njenih TOZD. Pojasnila predsednika poslovodskega organa in tajnice.

Raziskovalna skupnost. Rezultati ankete, razpisane novembra 1977.

Gradis. Gradivo dal na razpolago direktor celjske gradbene enote Albert Praprotnik. Almanah: Gradisovih 25 let, Ljubljana, 1970.

Beton — Ingrad. Beton praznuje desetletnico, objavljeno v Celjskem tedniku (1957, št. 37). Samostojni publikaciji: Ingrad Celje, uspehi gradbenega industrijskega podjetja, Celje, 1969. Gradbeno industrijsko podjetje »Ingrad« Celje, 1977; besedilo, slike Ingrad Celje, jubilejna številka, septembra 1979, almanah — slike, 1979. Pojasnila in dopolnila mi je dal dipl. pravnik Franjo Čevnik, namestnik glavnega direktorja.

Obnova. Podatke mi je dalo vodstvo podjetja.

Obrtno gradbeno podjetje Remont Celje. Podatke mi je dalo vodstvo podjetja.

Stanovanjska zadruga Dom. Podatke mi je dalo vodstvo zadruge: direktor Miha Cvetrežnik.

Stanovanjsko podjetje. Podatke sta mi dala: dipl. ekon. Jožef Jelenc in dipl. pravnica Dragica Gruškovnik. Navedbe o gospodarjenju, ki jih navajam v zadnjih odstavkih, sem povzel iz sejnega zapisnika občinske skupščine (leta 1977).

Gradbena dejavnost. Vsi podatki iz arhiva, deloma še v sestavu oddelka za urbanizem. V krajšem obsegu sem isto snov obravnaval v III. knjigi Krajevnega leksikona Slovenije 1976.

Povodnji. O tej snovi sem pisal že pred vojno. Na sodobnost se nanašata sestavka: Zgodovinski pregled regulacije Savinje in njenih pritokov. Bilten Celje IV. (1956, št. 2) in Zgodovinski pregled regulacije Savinje in njenih pritokov. Kronika IV. (1956). Povodenj leta 1954 je z geografskega stališča obdelal univ. prof. Anton Melik s sodelavci v Geografskem vestniku.

Splošna vodna skupnost Savinje — Nivo. Spisa: Splošna vodna skupnost Savinja, Nivo, Celje, 1970 in Kaj je novega pri nas, Splošna vodna skupnost Savinja, Nivo, Celje; izredna številka, 7. julija 1972.

Komunalna podjetja. Spominski spis: 70 let celjskega vodovoda, 1908—1978. Leta 1978 sem za podjetje napisal spis »Komunalna podjetja« (okrog 8—10 tiskovnih pol, ki služi zdaj za interno uporabo in je še v rokopisu).

Avtoturistično podjetje (Izletnik). Podatki v upravi. Almanah: Izletnik Celje, petdeset let (besedilo in slike), 1979.

Delovna organizacija Kompas. Celotno gradivo mi je dala uprava poslovalnice Celje.

Prevozništvo. Spis: Razvitje prapora sindikalnega podjetja Prevozništvo Celje, 1950. Odločba o registraciji, Celje, 10. novembra 1947. Dopolnilna pojasnila mi je dala uprava.

Elektrika. Pregledni spis: Razvoj elektrifikacije Slovenije do leta 1945. Novejši podatki v upravi.

Ceste. Temeljni zakon o cestah, objavljen 20. decembra 1962. Arhiv podjetja.

Pošta. Splošni podatki v *Novicah,* glasilu PTT delavcev Slovenije. Krajevni podatki: arhiv domačega poštnega, telegrafskega in telefonskega podjetja. Osebni podatki v upravi.

Razvoj železniške postaje Celje od leta 1945 dalje. Poglavje mi je sestavil inž. Leopold Lešnik. Navedbe o obnovi poslopja okoli 1960 in o dopolnilnem avtobusnem prometu mi je dal vodja gospodarskih in prometnih poslov Karel Šmauc.

Kmetijska politika (1945—1976)

Spisi občinske skupščine v Celju in bivšega okraja, letniki »Hmeljarja«, zlasti publikacija »Hmeljar« — Hmezad, Žalec, 15 let (1976).

Novoletna številka Celjskega tednika, ki je izšla ob zaključku leta 1956, posveča kmetijstvu štiri velike strani v sestavku, ki ga je napisal predsednik sveta za kmetijstvo in kmetijsko zadrugarstvo Franc Lubej.

V številki 3. leta 1957 je Franc Lubej objavil spis »Kaj pričakujemo letos od kmeta«.

V št. 33 leta 1957 je poročilo o kmetijski razstavi.

V 38. št. leta 1960 je pa univ. prof. dr. Franc Adamič opisal življenje in delo kmetijskega strokovnjaka in učitelja Franca Goričana, rojaka iz Višnje vasi (1869—1951).

Poslovno druženje za proizvodnjo hmelja, sadja, živine — Styria Celje — Maribor. Spis: Poslovno združenje za proizvodnjo hmelja, sadja in živine Styria Celje—Maribor. Statut in pogodba o ustanovitvi. Osebna pojasnila direktorja dipl. iur. Fedorja Pirkmajerja.

Plan združene *Kmetijske zadruge Celje* oziroma zasebnega kmetijstva na področju občine Celje za leto 1979. Spis tehn. vodje inž. Zvonka Tanca in njegova osebna pojasnila.

Veterinarstvo. Spisi v občinskem in okrajnem arhivu ter v veterinarskem zavodu, kjer sem dobil tudi osebna pojasnila.

Knjiga: Velimir Zavrnik, Kratka zgodovina veterinarstva na Slovenskem med obema svetovnima vojnama 1918—1941, Ljubljana 1979.

Čebelarstvo. Letniki Čebelarja, zapisniki društva, osebna poročila izkušenih čebelarjev: predsednika Joška Šlandra, Ivana Fegeša in Antona Kolenca.

Gozdarstvo. Podatki v mestnem in okrajnem arhivu, osebna pojasnila v upravi podjetja. Gozdarski vestnik. Sodnijski register.

Lov. Redno spremlja delo lovske organizacije in sploh lovskih družin revija *Lovec,* ki je začela izhajati leta 1907; med okupacijo ni izhajala, leta 1950 je pa bila obnovljena. Leta 1957 je natisnila spisek vseh od svojega početka objavljenih spisov. Med njimi so leta 1957 izšli Spomini gimnazijskega ravnatelja prof. Franca Mravljaka.

Samostojna knjiga: Berni Strmčnik in Milan Batistič, 30 let lovstva na celjskem območju, Celje, 1977.

Ribištvo. O lovstvu in ribištvu spisi v Ribiškem in Lovskem Vestniku 1934—1940), o samem ribištvu v Ribiškem Vestniku (1948) in Ribiču (1949—).

Važnejši spisi v Ribiču: Pečovnik — Hudičev graben (Zvodno): O gradnji ribogojnice: Anton Zorko (1951—1953). Kozarica pri Šentjurju: Anton Zorko (1951). Blagovna: Sandi Uderman (1969). Šmartinsko jezero: Karel Šmauc (1972). Bukovje pri Stranicah: Anton Zorko (1951), Oskar Vokač (1957). Slivniško jezero: Boris Mulec (1951), dr. Ivan Moser (1976).

Življenjepisi ribičev: Anton Zorko (1952), Henrik Čmak (1975), Karel Šmauc (1978), Boris Debič (1974).

O ribištvu v Savinji in glavnih pritokih v vsakem letniku Ribiča. Glavni pisci: inž. Vladimir Mikuš, Ivan Dolinar, Jože Miklavc, Boris Debič, inž. Boris Skalin, Ferlež, Anton Luzner, Anton Simončič, dr. Ivan Moser, inž. Henrik Čmak, Franc Pogelšek.

Matična knjiga bivšega okraja. Spisi so v arhivu zavoda.

Sodobna obrt

Okrajni zbor proizvajalcev. Predsednik inž. Janko Štrukelj. Celjski tednik, 1956, št. 47.

Načrt za zavarovanje obrtnikov. Ustanovljen po okrajih sklad za vzajemno pomoč. Štirje zavarovalni razredi, 1956, št. 46.

Prvi zbor obrtnikov na Dobrni, 1967.

Sejem obrti (izza leta 1967).

Celjski tednik je ob vsakem sejmu izdal prilogo o stanju obrti, med njimi so obravnave o zgodovini posameznih podjetij, obrtnih, trgovskih, industrijskih. Sam sem izdal več spisov o obrtih.

Po vojni: Kratka gospodarska zgodovina Celja in okolice. Odbor za proslavo 500-letnice mesta Celja, 1952. V sodelovanju z dipl. ekon. Justinom Felicijanom.

Zgodovina obrti v Celju in severovzhodni Sloveniji. Izdalo Poslovno združenje za obrt, gostinstvo in komunalo »Agens« v Celju ob IV. sejmu obrti. Tiskopis, 303 strani.

Spisi pri obrtnih združenjih, ki so v Zgodovinskem arhivu, in spisi v občinski registraturi. Od prejšnje okrajne gospodarske zbornice je Zgodovinski arhiv prevzel gradivo leta 1965.

Gostinstvo

Spisi v Zgodovinskem arhivu, pri Poslovnem združenju obrti in gostinstva (prej Agens, zdaj Formator) ter v občinski registraturi.

Trgovina in njen razvoj (1945—1970)

Arhiv Trgovinsko-gostinske zbornice (izza leta 1952), enotne okrajne gospodarske zbornice (izza leta 1962), izročen Zgodovinskemu arhivu, novejši spisi v registraturi trgovskega združenja Koneks. Arhivalije, nastale prva leta po osvoboditvi pri MLO, zaradi povodnji leta 1954 le deloma ohranjene.

Publikacije: Risto Gajšek, Razdelitev dohodka in družbena uprava v trgovini (C. t., 1957, št. 1, 2). Potrošniški sveti, najmanj izkoriščena oblika družbenega upravljanja (C. t., 1957, št. 3). Pri okrajnih organih obširne razprave o družbenem planu za leto 1957 (C. t., 1957, št. 5).

Samoupravni sporazum o združitvi v SOZD (kmetijstva, industrije), trgovine in gostinstva). Ekonomski in finančni razlogi združitve. Predlogi za javno razpravo. Celje, 1974.

Mestni in okrajni magazin. Leta 1972 je podjetje Tkanina izdalo almanah. Zgodovinski uvod, v katerem so obravnavani tudi predhodniki, je napisal pisec teh vrstic.

Trgovska podjetja: Špecerija — Center, Merx, Tehnomercator. Leta 1961 je bil problem trgovine v razdobju razprav. O tem priča tudi razgovor, ki so ga v šoli za trgovske učence imeli celjski strokovnjaki z Bajalskim, predsednikom Trgovske zbornice Jugoslavije. Predsednik je menil, naj bi se vse celjske živilske trgovine združile v eno podjetje. Isto naj bi veljalo tudi za vso državo. Celjski strokovnjaki se s tem niso strinjali, češ da bi združitev poleg dobrih imela tudi slabe strani. Bajalski je razumel njihove sodbe in jim je pritrdil.

Največjega pomena so temeljiti vpisi v sodnem registru.

Podpisani je pred tremi leti dokončal obsežnejši spis Trgovina na vplivnem celjskem področju. Napisal ga je z namenom, da izide v knjižni obliki, ko bi združeno trgovsko podjetje Dobrina v Stanetovi ulici odprlo svoj novi dom. Rokopis hrani Dobrina, naslednica Koneksa.

Tiskan predlog Merxa glede reorganizacije podjetja v obliki novih SOZD Merx, 1980.

Sodobna industrija

Temeljne podatke sem dobil pri podjetjih. Kjer jih ni bilo, sem jih našel v sodnih registrih. Ti vpisi so večinoma obširni. Vsa večja podjetja imajo svoja tiskana glasila.

Železarna v Storah. Železarna je leta 1975 za svojo sto in tridesetletnico izdala bogat almanah. Zgodovino do leta 1941 je napisal pisec te knjige.

Sledeča strokovna poglavja so napisali strokovnjaki podjetja.

Istega leta je v mariborskem časopisu za Zgodovino in narodopisje napisal zgodovino podjetja tudi graški arhivar Walter Brunner. Dr. Jože Šorn je nekaterim njegovim navedbam v mariborskem časopisu ugovarjal. Jaz sem obojne navedbe izpopolnil in rokopis izročil Celjskemu zborniku za objavo v naslednjem letniku.

Cinkarna. Ob stoletnici svoje ustanovitve (1973) je podjetje izdalo spominsko številko svojega glasila Cinkarnarja. Spise so napisali strokovnjaki, zgodovino je pripravil inž. Radoslav Pipuš, ki je dolga leta delal v podjetju.

Tovarna emajlirane posode. V Celjskem zborniku za leto 1975—1976 je zgodovino tovarne do leta 1945 napisal pisec te knjige.

Zlatarna. Zgodovino Zlatarne je v Celjskem zborniku za leto 1975—1976 napisal pisec te knjige. Sicer je pa bilo o tem podjetju objavljenih tudi več krajših spisov. Poleg drugih spisov je pisec te knjige uporabljal tudi arhiv Zlatarne in prejšnjega Zlatarstva.

Libela. Ob osemdesetletnici, 1974 je podjetje izdalo svoj almanah, skupinsko delo več avtorjev. Almanah, Libela Celje 1894—1974.

Klima in *Žična.* Gradivo dalo vodstvo podjetja.

Opekarstvo v Ljubečni. Leta 1972 je ob dograditvi nove opekarne izdalo svoj almanah: Opekarstvo v Ljubečni. Zgodovinsko poglavje je napisal pisec te knjige.

Metka, tekstilna tovarna, konfekcija in industrijska prodajalna, Celje. Dve knjižici: Metka, tekstilna tovarna in konfekcija, Celje, (1929—1969). Tekstilci. Izdano ob festivalu tekstilcev celjskega področja na Polzeli od 4. do 11. septembra.

Osnutek predloga pravilnika o delitvi čistega dohodka in osebnega dohodka Metke, tekstilne tovarne in konfekcije Celje.

Leta 1939 je pisec po naročilu tovarnarja Josipa Kirbiša ob posvetovanju s strokovnjaki tekstilne šole v Kranju priredil prevod knjižice *Sladoteksin,* sredstvo za poplemenitev niti in tkanin, katere terminologija (izrazje) bi utegnila tekstilcem še danes koristiti.

Toper, tovarna perila. Podjetje je nastalo med okupacijo, o začetku govore samo še redki spomini.

Tovarna volnenih odej, Škofja vas pri Celju, Tapetništvo in Vrvica.

Etol, tovarna aromatičnih in eteričnih olj. Podatki v lastni registraturi in v sodnem registru.

Aero, kemična, gratična in papirna industrija. Veliko podjetje, nastalo z združitvijo tovarne barv in drugih kemičnih proizvodov ter večje tiskarne (nekdaj Mohorjeve), ima kljub uničevanju med vojno še vedno bogato zgodovinsko gradivo.

Glasilo podjetja: Naš Aero 1971, št. 3: Tako je nastala tiskarna Aero. V Celjskem tedniku je popisal njeno zgodovino Gojmir Melik.

Lesno-industrijski kombinat Savinja, Oprema in Pohištvo. Podatke sem dobil v podjetjih.

Denarništvo

Splošni podatki:

Janko Orožen, Denarništvo v Celju, 1973.

Janko Orožen, Celje in slovensko hranilništvo, 1977.

110 let Celjske mestne hranilnice. Zbral in uredil Aleksander Videčnik, 1974.

Ljubljanska banka, Splošna banka Celje, samoupravni sporazum o združitvi v Ljubljansko banko, Splošno banko Celje. Statut Ljubljanske banke, Splošne banke Celje, 1977.

Sestavek o Službi družbenega knjigovodstva mi je v celoti napisal Mirko Presinger, I. pomočnik direktorja v p.

Gradivo za sestavek o obnovi podružnice Narodne banke in o Investicijski banki mi je dala Mira Bradač, v. d. direktor.

Splošne podatke o reorganizaciji bančnega sistema sem prevzel iz razprav: Jože Jelenc, dipl. oec., O bančništvu, Naš glas, 1978, št. 4—7.

Zora Draškovič, Temelji kreditnega in bančnega sistema, Bančni vestnik, letnik XXVII., št. 3.

Matija Škof, Nekateri vidiki združevanja sredstev v samoupravno organizirani bančni instituciji, Bančni vestnik, letnik XXVII. 1978, št. 3.

Podatke za poglavje o *Ljudski banki,* Splošni banki, mi je dalo na razpolago vodstvo zavoda (tajništvo, Antonija Zatler) in sektor za opravljanje poslov delovne skupnosti (Vida Rebeušek).

Podatke o Jugobanki mi je dala Katarina Kline, vodja zavoda.

Podatke o Zavarovalni skupnosti Triglav mi je sestavila tajnica.

Obnova šolstva, šolsko nadzorstvo, Zavod za pedagoško službo

O početkih obnove šolstva in o šolskem nadzorstvu je nekaj spisov iz registrature okrožja. Zavod za pedagoško službo izdaja letno poročilo. Sicer sta mi pomagala z nasveti šolska nadzornika Franc Strehovec in Jože Gluk.

Osnovne šole imajo vse ohranjene šolske kronike, večinoma dovolj natančne, le čas službovanja posameznih učnih oseb ni bilo vedno mogoče natančno ugotoviti. Po naročilu so večinoma s svojimi poročili posegle tudi v dobo okupacije. Ob osvoboditvi so bile obnovljene snovne šole: bivša okoliška (zdaj I. mestna), I. mestna (zdaj II.), III. mestna. Na novo so nastale šola na Hudinji, na Polulah, na Dečkovi cesti, v bivši okolici in drugih priključenih občinah so bile obnovljene šole: na Teharju, v Štorah, pri Sv. Lovrencu (v Kompolah), na Svetini, na Ljubečni, v Vojniku, na Frankolovem, v Črešnjicah, pri Novi cerkvi (v Strmcu), v Šmartnem, obnovljena je bila tudi pomožna šola; gimnazija je izgubila spise v registraturi, vpisnice, dnevniki, izvestja (letna poročila) so ostali. Seveda je šlo šolstvo po novi razvojni poti, v katero so bile vključene tudi tri bivše meščanske šole (dve celjski in vojniška). Stoletnica prve slovenske šole v Celju (mišljena je bivša okoliška šola).

Prva gimnazija je prejšnja Izvestja kot Letna poročila začela izdajati leta 1951 in se je tega držala vsako leto. V Poročilu za leto 1951/52 je izdala spis o zgodovini gimnazije, v katerem je v glavnem opisana obnova. Ponovno jo je obravnavala ob koncu šolskega leta 1955/56 v razširjeni obliki, dodala je namreč opis življenja in dela vseh pomembnejših nekdanjih profesorjev zavoda.

Učiteljišče je izdalo Letno poročilo za šolski leti 1957/58 in 1958/59.

Drugo letno poročilo je zavod izdal ob koncu šolskega leta 1967/68 — ob dvajsetletnici zavoda kot učiteljišča in hkrati ob zaključku prvega šolskega leta njegovega nadaljevanja v gimnaziji pedagoške smeri (1967/68).

Gimnazija pedagoške smeri je izdala Letni poročili za šolski leti 1968/69 in 1969/70.

Pedagoški šolski center je izdal za razdobje 1970/71 do 1973/74 Letno poročilo, v katerem podrobneje obravnava zgodovino zavoda; v skupni knjigi je izdal tudi poročili za šolski leti 1974/75 in 1975/76.

Ekonomska srednja šola izdaja izza leta 1952/53 Letno poročilo vsako leto. *Šolski center za blagovni promet* izdaja Letno poročilo izza leta 1951 redno vsako leto.

Tehniška šola je izdala Poročilo leta 1969 ob svoji desetletnici in Poročilo za leto 1970/71.

Delavska univerza Celje je izdala zase in za zavoda v Žalcu in Šentjurju leta 1972 v posebni knjižici program, ki obsega naslednja poglavja: I. Strokovne šole (lesna tehniška, lesna delovodska, kovinarska delovodska, elektrodelovodska, tekstilna tehniška, gradbena delovodska, administrativna), II. Center za izredni študij višjih in visokih šol, III. Družbeno izobraževanje, IV. Strokovno izobraževanje v tečajih, V. Splošno izobraževanje.

Metalurško-industrijska šola Štore. Poročilo: Metalurško-industrijska šola Štore (1946/47—1966/67). Druge podatke sta mi dala ravnatelj šole inž. Franc Zelič in tajnica Jarhova.

Kmetijski izobraževalni center. Prispevki k zgodovini kmetijskega šolstva na Slovenskem, Maribor 1967. Naše kmetijske šole. Skupnost kmetijskih in živilskih šol Slovenije, Maribor 1977.

Podatki ravnatelja dipl. inž. agr. Marijana Drobneta.

Kultura

Zavod za varstvo spomenikov. Podrobna poročila o delovanju v reviji Varstvo spomenikov.

Pokrajinski muzej. Knjižica Celjski muzej. Napisala Lojze Bolta in Vera Kolšek. Iz zbirke Vodnikov, 1970.

Poročila v Arheološkem vestniku, Celjskem zborniku, v Celjskem tedniku, mariborskem Večeru.

Začele so se priprave za stoletnico v letu 1982. V prvi vrsti bodo obnovili poslopje »Stare grofije«, da bo mogoče primerno razmestiti bogato gradivo, ki še čaka v skladiščih.

Muzej revolucije v Celju. Vodič po Muzeju revolucije, 1963. Izdal odbor za postavitev Muzeja revolucije. Odbor za postavitev: Milan Loštrk, predsednik odbora, Ivan Kovačič-Efenka, narodni heroj, Jože Jošt, predsednik ZZB NOV okraja Celje, Dušan Samec, inž. arhitekt, Stane Terčak, vodja oddelka NOB.

Da bi mogli muzejsko in zgodovinsko delo razširiti in poglobiti, so letos po nesreči, ki jo je v okolju muzeja in na njem povzročila eksplozija plina v bivši »kresiji«, začeli obnavljati sosedno poslopje, kjer sta bili pred vojno v I. nadstropju nameščeni okrajno sodišče in del uprave mestnega občinskega urada.

Več koristnih podatkov mi je dala tajnica.

Ljudska knjižnica, ki je s pionirsko knjižnico prešla v sestav osrednje knjižnice se skladno z njo razvija. Skupnemu vodstvu je izročila tudi dokumente o svoji preteklosti.

Študijska knjižnica — Osrednja knjižnica z ustanovitvijo posebnega študijskega oddelka vzdržuje tradicijo svojega lastnega dela, razen tega se pa trudi, da v čim večji meri zbere in pojasni spomine o nacionalni in kulturni preteklosti celjske pokrajine ter daje pobudo za nadaljnje uspešno delo. Razvoj spremljajo objave v Celjskem zborniku, Celjskem tedniku, Lepem mestu itd.

Zgodovinski arhiv, nastal na osnovi arhiva celjske predvojne občine, je že v znatnem obsegu prekoračil ožje celjsko območje in se je vključil v delo za očuvanje spomina na našo nelahko, a vendarle zelo zanimivo preteklost na meji med germanskim in romanskim svetom ter v krepitev naše ustvarjalne energije.

Gledališče vrši pomembno kulturno in vzgojno delo. Redno izdaja Gledališki list in čuva svoj arhiv. Sotrudniki ne ustvarjajo samo kot neposredni gledališki delavci, ampak objavljajo o gledališki umetnosti in svojem delu tudi znanstvene in poljudne spise. — Pregledno poročilo o osebju je sestavila tajnica Nežika Jurman.

Glasbena šola ima svoj arhiv. Podatke sta mi o njej dala ravnateljstvo in tisk, ki spremlja njeno delo.

Celjski godalni orkester, celjski komorni in mešani pevski zbor gimnazije v Celju. Gustav Grobelnik je objavil za vsak zbor spis v Celjskem zborniku. Razen tega je samostojno objavil: Trideset let Celjskega godalnega orkestra (1945—1975), Komorni moški zbor Celje (1949—1969), Mladinski mešani pevski zbor gimnazije Celje (1975).

Celjski mladinski pevski festival. Prireditelj je bila izprva Zveza kulturno-prosvetnih organizacij, nato posebna ustanova, končno pa Zavod za kulturne prireditve. Pobudnik za nastanek in delovanje je bil Jurij Vreže. On je za vsak festival sestavil poročilo. Ta poročila sem priredil za knjigo. Prof. Edi Goršič je iz njih napravil združeni in nekoliko skrčeni pričujoči sestavek.

Zveza kulturnih organizacij. Uprava v Gregorčičevi ulici 6 ima svoj arhiv. Leta 1978 je Zveza začela izdajati svoj Informativni bilten, ki izhaja po potrebi in se imenuje Eden drug'mu ogenj dajmo. Redna poročila objavlja tisk. Zapiske najdemo tudi v šolskih kronikah.

Druge publikacije:

Naša pota v kulturo svobodnega človeka, Ljubljana, 1978.
25 let Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije, 1972.
Izredni kongres Zveze kulturnih društev Slovenije, 1955.
IV. kongres Zveze kulturno-prosvetnih društev Slovenije, 1964.
40 let zleta Svobod, 1975.
Ob štiridesetletnici zleta Svobod v Celju, Ljubljana, 1975.
50 let Učiteljskega pevskega zbora.
Poročila in sklepi okrajne skupščine Svobod in prosvetnih društev v Celju, 1958.
Dvajset revij in srečanj gledaliških skupin Slovenije, Ljubljana, 1977.
Mladinski festival v Celju, 19.—22. V. 1960.

Radio je organizacijsko in programsko povezan z uredništvom Celjskega tednika oziroma dnevnika Delo.

Igor Ponikvar, Ob tedniku radia in tiska (C. t., 1955). Risto Gajšek, Ob prazniku celjskega Radia (C. t., 1955). Ivica Burnik, 15 let Radia Celje (C. t., 1969, št. 38).

Kino. Podjetje ima svoj arhiv. Pojasnila mi je dala tajnica Gizela Šamac.

Likovna umetnost. Plastični spomeniki v Celju (C. t., 1953, št. 11). D. Hribar, Napotnikova galerija (1969, št. 48). Poročila v Celjskem tedniku, Lepem mestu in Celjskem zborniku.

Časopis. Nova pot (1945). Na delo (1946). Celjski tednik (1948—). Savinjski vestnik (1951—). Celjski tednik (1955—). Novi tednik (1968—). Leta 1968 je izdajo prevzelo časopisno podjetje Delo.

Dr. Fran Vatovec, 100 let Slovenskega naroda — dolenjski, celjski in pomurski odmevi (Novi tednik, 1968, št. 12).

Leposlovno pisateljevanje. O leposlovnem pisateljevanju je več spisov v Celjskem zborniku in drugje (gl. str. 518—525, tam so navedeni tudi pisci spisov).

Celjski zbornik. Slika celjskega strokovnega pisateljevanja. Uredništvo v stalni zvezi s študijsko (Osrednjo) knjižnico.

Strokovna in druga društva

Društvo esperantistov. Predvojno dobo je opisala Dragica Bobek, hčerka prvega predsednika, opis povojne dobe pa temelji na arhivskem gradivu, ki je nepopolno zaradi večje povodnji, nastale kot posledica tuje nepremišljenosti. Občni zbor Društva esperantistov v Celju (C. t. 1953, št. 7).

Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS.

Geografsko društvo.

Zgodovinsko društvo.

Slavistično društvo.

Osebna pojasnila.

Šahovski klub. Spominska knjižica: 50 let celjskega šahovskega kluba, 1920—1970. Spisi v arhivu društva.

Šport. Karel Jug, Celjski telovadci in športniki v letu 1953 (C. t. št. 51—52).

Karel Jug, Poročila na sejah okrajnega ljudskega odbora in mestne skupščine.

Ferdo Gradišnik, Fizkulturni Glasnik, 15. številk.

Ladislav Delakorda, Športno društvo Olimp, Gaberje (C. t. 1969, št. 5).

Poročilo Občinske zveze za telesno kulturo za leto 1964 in 1965.

Atletsko društvo Kladivar Celje. Koledar in propozicije tekmovanj v letu 1970. Uredil Peter Drofenik, samo za interno uporabo.

Almanah celjske atletike. Izdalo AD Kladivar ob petletnici društva, uredila Fedor Gradišnik in Milan Božič (1954).

Almanah jugoslovanskega športa 1943—1963, izdanje Jugoslovanskog saveza organizacija za fizičku kulturu, glavni urednik Vojislav Vojnović, 1964.

Plan tekmovanja OSO (Okrajnega strelskega odbora) 1964.

TVD »Partizan« Gaberje-Celje, sekcija za hokej na travi, bilten izdan ob dvajsetletnici. Uredili: Rudolf Rovan, Janez Leskošek, Leopold Guzej, 1970.

TVD »Partizan« Gaberje-Celje, 1957.

N. K. Kladivar Celje, 1952. Ob dnevu republike izdal Kladivar.

HDK (Hokejsko drsalni klub). Naših trideset let, almanah, 1977.

Kronika konjeniškega kluba Celje, 1945—1975. Pisci: Vojko Pocajt, Franjo Svetek, Rudolf Fajgelj, Pavle Mirnik in Olika Krempuš.

Klub za vzgojo športnih, lovskih in službenih psov. Podatke so dali: Rudolf Fajgelj, Vekoslav Tanko, Ivan Zemljič, Vlado Križman in Marja Tratnik (za lavinsko službo).

Društvo gojiteljev malih živali. Spis sestavil predsednik Vinko Andolšek.

Avto-moto društvo Šlander Celje. Arhivski podatki in pojasnila predsednika Albina Zupanca. Almanah: AMD Šlander, 30 let, 1977.

Aeroklub Celje. I. K., V letalu nad Celjem (C. t. 1953, št. 12). Arhivski zapiski. Almanah: Aeroklub Celje, 1971.

Astronavtično in raketno društvo Celje. Spis: Dipl. inž. Peter Obersnil, Pregled in rezultati dela aeronavtičnega in raketnega društva (1966—1977).

Društvo inženirjev in tehnikov. Skupno glasilo Društva ekonomistov Celje, Računovodskih in finančnih delavcev Celje in Zveze društev inženirjev in tehnikov Celje so *Gospodarske informacije,* ki so začele izhajati leta 1979. Knjigovodja v našem gospodarstvu, 1957—1977. Društvo računovodskih in finančnih delavcev Celje. Jubilejna izdaja decembra 1977.

Planinsko društvo. Tine Orel: Ob grobu Josipa Tominška (C. t. 1954, št. 12).

Tine Orel, Ob 60-letnici Planinskega društva Celje (C. t. 1953, št. 9).

Ciril Debeljak je leta 1960 v obliki dnevnika obširno pisal o himalajski odpravi.

Glavni vir: Zapisniki občnih zborov in zapisniki v Planinskem vestniku.

Olepševalno in turistično društvo Celje. Turistično-gospodarski adresar mesta Celja, 1954.

Leto dni dela Olepševalnega društva v Celju (C. t. 1953, št. 9).

Nekaj o Celju, brošura Olepševalnega društva, 1953.

Poročila z občnih zborov, zapisniki v reviji Lepo mesto.

Zaključno besedilo je sestavil prof. Zoran Vudler.

Hortikulturno društvo. Zapisniki občnih zborov.

Gasilstvo. Spisi in zborniki, ki jih je napisal in uredil Franjo Mauer: Sto let gasilstva v Celju (1971; podrobno dokumentiran pregled na 184 straneh); Ob dvajsetletnici velike povodnji v Celju. Delež gasilske organizacije pri reševalnih delih (Celjski zbornik 1973—1974); Trideset let Gasilskega društva Lokrovec-Dobrova (1977); Sto let Gasilskega društva Vojnik (1980).

Socialno varstvo

Rdeči križ. Spisi oddelka za zdravstvo in socialno skrbstvo pri okrajni skupščini. Delno ohranjeni zapisniki občnih zborov. Zapisniki v Celjskem tedniku, pomembno zlasti poročilo o občnem zboru 27. januarja 1972.

Društvo prijateljev mladine. Spisi v sestavu oddelka za zdravstvo in socialno skrbstvo pri okrajni skupščini. Med njimi so sejni zapisniki.

Počitniške kolonije. Spisi v arhivskem gradivu občine in okraja ter sejni zapisniki.

Reorganizacija vzgojno-varstvenih ustanov. Spisi v občinski registraturi varstvenih ustanov, Centra za socialno delo ter v arhivu Skupnosti otroškega varstva in otroških vzgojnovarstvenih zavodov.

Ob prazniku žena 3. marca 1954 je Celjski tednik objavil podatke o ženah, zaslužnih v borbi za svobodo in neodvisnost. Imenoma navaja naslednje med njimi: Heleno Borovšak, Elo Majcen, inž. Fani Jugovič, Marico Frece, Ivanko Žagar-Milovanović, Mino Pokorn, Ivanko Lipovšek, Darinko Jošt, Milico Omladič.

O socialnem varstvu je bilo na seji občinske skupščine dne 25. decembra 1970 podano izčrpno poročilo.

Zavod za rehabilitacijo invalidov, leta 1972 preimenovan v Center za poklicno usposabljanje in zaposlovanje invalidov. Podatke mi je na osnovi svojega arhiva dalo vodstvo zavoda (Radoslav Jonak, nato inž. Ljubo Zelič).

Knjiga: Rehabilitacija invalidov v Sloveniji, Ljubljana, 1962.

Medobčinska organizacija gluhonemih in *Združenje slepih.* Za obe organizacije mi je dal podatke tajnik Anton Nunčič.

Socialno zavarovanje. Razvoj našega socialnega skrbstva je s svojimi razpravami v Celjskem zborniku redno spremljal dr. Aleksander Hrašovec (1957, 1958, 1960, 1963, 1965—1967, 1970, 1971—1972).

Društvo upokojencev. Gradivo: spisi v arhivu društva. Knjižica Teden starejših občanov. Sestavil uredniški odbor, Celje, 1979.

Zdravstvo

Letno poročilo Splošne bolnice v Celju za leto 1975.

Letno poročilo Zdravstvenega doma Celje za leto 1965.

Zdravstvo v Celju in okolici, Celje 1952; pisci: Janko Orožen, o zgodovini bolnice od početka do 1941 (str. 9—54), dr. Stanislava Stravs-Bračko, o celjski bolnici po drugi svetovni vojni (str. 55—134), dr. Janez Lovšin in vodje ambulant, o ambulantno-poliklinični službi (str. 135—185).

V Celjskem zborniku so pisali: dr. Janez Lovšin in sodelavci Zdravstvenega doma, o zdravstvu v celjski občini (1920); dr. Stanislava Stravs-Bračko, o transfuziji krvi v Celju (1964); dr. Ivan Raišp in tovariši, o srčnih boleznih in o okvari jeter (1961) ter o bolezni ščitnice v Sloveniji (1964); dr. Herbert Zaveršnik, o hepatitisu in gastritisu (1963); dr. Zvonimir Šušteršič, o prometnem travmatizmu (1961) in o perspektivah kirurgije (1963); dr. Janko Lešničar, o encefalitisu in nalezljivih boleznih (1957, 1971/72, 1973/74); dr. Danica Tovornik, o encefalitisu v Sloveniji (1973/74); dr. Milko Bedjanič, o encefalitisu (1973); dr. Alenka Radšel, o kroničnem klopnem encefalitisu (1973/74); dr. Franc Planinšek, o higienskih razmerah in javnem zdravstvu v občini (1971/72, 1975/76); dr. Dušan Berce, o alkoholizmu (1961); dr. Jože Četina, o anasteziologiji (1964); dr. Avgust Hribovšek, o boju proti tuberkulozi v Celju in okolici (1973/74); dr. Janez Kraševec, o okolju in zdravju (1971/72); dr. Marjan Veber, o šolskem zdravstvu in o zobozdravstveni službi (1961, 1969/70, 1971/72); dr. Rudolf Čik in sodelavci, o ginekologiji in porodništvu (1961).

Številni krajši spisi in življenjepisi zdravnikov v Zdravstvenem vestniku — bibliografija za vse letnike (1979); Celjski tednik in Lepo mesto — več življenjepisov zdravnikov.

V arhivu bolnice: lastni življenjepisi, napisani po drugi vojni; Evidenčna knjiga osebja javne bolnice v Celju (zdravnikov in pomožnega osebja), nastala po osvoboditvi; Gradivo o slovenski partizanski saniteti, sestavili dr. Pavla Jerina-Lah in prim. dr. Božena Grosman, 1979.

Zbornik lekara i farmaceuta sa pregledom zdravstvene službe FNRJ.

Svet med Muro in Dravo, ob stoletnici slovenskih taborov, Maribor, 1968.

Poslanstvo slovenskega zdravnika, uredil dr. Franjo Smerdu, Ljubljana, 1965.

Dr. E. Pertl, Zbornik Splošne bolnišnice v Mariboru (1959).

Dr. Peter Borisov, Od ranocelništva do začetkov znanstvene kirurgije na Slovenskem. Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, 1977.

Dr. Janez Lovšin, obsežnejši lastni življenjepis v rokopisu.

Celjske lekarne

Gradivo mi je oblikovalo in dalo na razpolago vodstvo združenih lekarn.

Zdravilišče Dobrna

Knjižico o Dobrni je napisal pisec te knjige (1974). V njej je navedena tudi literatura.

VSEBINA

Stran

PREGLED OBDOBJA 1918—1945 5
Družbena preobrazba in priprava na odpor 5
Usoda prvotne organizacije odpora v mestu 24
I. Celjska četa 24
II. Celjska četa 26
Organizacijski prodor na Kozjansko 27
Bombardiranje 28
Žrtve 29
Obnova organizacije in borbe v bližini Celja 31
Organizacija pred osvoboditvijo 37

ORGANIZACIJA LJUDSKE OBLASTI

Celjsko okrožje 39
Teritorij 39
Organizacija 40
Težave 41
Razne zadeve 42
Nekatere značilne posebnosti 43
Operativno vodstvo podjetij 44
Ljubljanska oblast 45
Okraj Celje-mesto 45
Teritorij 45
Velikost in število prebivalstva 46
Narodnoosvobodilni odbor OF 46
Prve naloge 48
Narodnoosvobodilni odbori in odbori OF 49
Splošni zakon o ljudskih odborih 51
Mestni ljudski odbor in kmetijstvo 52
Mestni ljudski odbor kot operativni voditelj podjetij in ustanov 53
Ustanovitev delavskih svetov in upravnih odborov 54
Sveti pri mestnem ljudskem odboru 55
Izpremenjena sestava mestnega ljudskega odbora 55
Problem priključitve k okraju Celje-okolica 55
Velika občina (komuna) 56
Spremenjena skrb za gospodarstvo 56
Okraj Celje 59
Organizacija in njene izpremembe 61
Aktivna skrb za gospodarstvo in kulturni napredek 64
Zoževanje nalog in krčenje upravnega aparata 66
Uprava: Splošni pregled 67

Stran

Občina Celje (1955—1965) 70
Teritorij 70
Organizacija 71
Gospodarske, kulturne, socialne in zdravstvene zadeve 73
Preureditev občinske uprave: občinska skupščina (1963—1965) 77
Občina po ukinitvi okraja (1965—1971) 77
Leta pospešenega delovanja (1970—1974) 81
Davki 90
Uslužbenci (delavci) pri mestnem ljudskem odboru (mestni občinski skupščini) 91
Sodišča 97
Javno pravobranilaštvo — Sodišče združenega dela 103
Zemljiška knjiga 104
Okrajni sodnik za prekrške in predsednik senata za prekrške 105
Odvetništvo 105
Družbene organizacije 107
Zveza borcev NOV 107
Sindikalna organizacija 110
Socialistična zveza delovnega ljudstva Jugoslavije (SZDLJ) 113
Zveza komunistov Jugoslavije 118
Zveza mladine Slovenije 122

GOSPODARSKI DRUŽBENO-SOCIALNI IN GOSPODARSKO-TEHNIČNI TEMELJI OBNOVE IN IZGRADNJE MESTA IN CELE OBČINE 126

Geodetska in katastrska služba 131
Investicijski biro 134
Sklad za gospodarske investicije — Sklad za komunalno urejanje zemljišč 135
Zavod za napredek gospodarstva 136
Razvojni center 137
Nekateri najpomembnejši dosežki Razvojnega centra in njihovi ustvarjalci v letih 1975—1978 145
Samoupravne interesne skupnosti 145
Zavod za zaposlovanje delavcev in poklicno usmerjanje — Skupnost za zaposlovanje 149
Gradis 151
Ingrad 153
Apnenik 160
Obnova 160
Obrtno gradbeno podjetje Remont Celje 162
Stanovanjska zadruga Dom 162
Stanovanjsko podjetje 165
Gradbena dejavnost 166
Obnovitvena gradbena dejavnost 166
Gradnja na osnovi rednega regulacijskega načrta; gradbeni okoliši 169
Otok — Spodnja Ložnica in Medlog — Babno — Lava — Ostrožno — Dolgo polje — Nova vas, Dečkova cesta — Hudinja — Smarjeta-Prekorje — Aljažev hrib — Lisce — Grad in Zagrad
Povodnji 178
Regulacija Savinje in pritokov 179
(Splošna) vodna skupnost Savinje — Podjetje za urejanje voda (Nivo) 180
Komunalna podjetja 182
Plinarna in vodovod 182
Ceste in kanalizacije 184
Snaga — Javne naprave 184
Pogrebni zavod 187
Skupnost skupnih služb 188

PROMET IN TURIZEM

Stran

Avtoturistično podjetje (Izletnik) 189
Delovna organizacija Kompas 191
Prevozništvo 194
Elektrika 196
Ceste 197
Pošta 201
Razvoj železniške postaje Celje od leta 1945 dalje 208
Stanje leta 1945 208
Modernizacija železniškega prometnega vozlišča Celje 209
Organizacija 210
Razvoj samoupravljanja 211
Ostalo 211

KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO

Kmetijska politika (1945—1976) 212
Poslovno združenje za proizvodnjo hmelja, sadja in živine — Styria Celje-Maribor 221
Razvoj kmetijske zadruge Celje 224
Plan združene Kmetijske zadruge Celje oziroma zasebnega kmetijstva na področju občine Celje za leto 1979 225
Veterinarstvo 226
Čebelarstvo 230
Gozdarstvo 237
Gozdno gospodarstvo Celje in njegova organizacija 239
Lov 242
Ribištvo 244

OBRT, GOSTINSTVO, TRGOVINA 247

Sodobna obrt (1945—1971) 247
Združenje samostojnih obrtnikov občine Celje 251
Obrtna zadruga »Obrt Celeia«, Gregorčičeva 6 251
Obrtna ključavničarska delavnica v Aškerčevi ulici 253
Steklarsko podjetje »Steklar« 254
Poedine obrti 254

Pekovstvo — Slaščičarstvo — Mesarstvo — Čevljarstvo — Sedlarstvo in jermenarstvo — Tapetništvo in dekoraterstvo — Izdelovanje usnjene galanterije — Izdelovanje predmetov iz usnjenih odpadkov — Krojaštvo — Šiviljstvo — Modistinje — Krznarstvo — Klobučarstvo — Ščetkarstvo — Pletilstvo-vezeninarstvo — Dežnikarstvo — Vrvarstvo in sorodne stroke — Lončarstvo — Kovaštvo — Kolarstvo — Tesarstvo — Mizarstvo — Zidarstvo — Kamnoseštvo in cementninarstvo — Ključavničarstvo in strojno ključavničarstvo — Kleparstvo, vodovodno inštalaterstvo, centralna kurjava — Krovstvo — Mehanika — Avtomehanika — Avtokleparstvo — Radijska tehnika — Finomehanika — Puškarstvo — Lesno strugarstvo — Kovinsko strugarstvo — Sodarstvo — Vulkanizatorstvo — Sobno slikarstvo in pleskarstvo — Dimnikarstvo — Nagačevalci, preparatorji — Zlatarji, urarji — Medičarstvo, svečarstvo — Steklarstvo — Kozmetika — Fotografi — Podobarstvo, pozlatarstvo — Knjigoveštvo — Elektromehanika in elektroinstalaterstvo — Frizerstvo, moško in žensko — Avtoprevozništvo

Gostinstvo 263
Trgovina in njen razvoj (1945—1970) 266
Predhodne oblike 266
Zbornice 268

Stran

Mestni in okrajni magazin ... 274
Specerija in Center ... 275
Trgovsko podjetje Merx ... 275
Združevanje v SOZD Dobrina ... 280
Kovinotehna ... 282
Sestavljena organizacija združenega dela ITC ... 285
Tehnomercator ... 285
Slovenija Merkur Celje ... 288
Usnjarska stroka ... 288
Usnje ... 288
Nevezane trgovine ... 289
Slovenija Avto Ljubljana — TOZD Avtomotor Celje ... 290
Avto Celje — Celje ... 291

SODOBNA INDUSTRIJA ... 293

Železarna v Štorah ... 293
Cinkarna ... 299
EMO (tovarna emajlirane posode) ... 303
Zlatarna ... 306
Industrija tehtnic in finomehanike — Libela ... 310
Tovarna Žična Celje ... 313
Klima, industrija aerotermičnih naprav Celje ... 313
Opekarna ... 315
Metka, tekstilna tovarna, konfekcija in industrijska prodajalna Celje ... 316
Toper ... 317
Tovarna volnenih odej Škofja vas pri Celju ... 319
Tapetništvo ... 320
Vrvica ... 320
Etol, tovarna aromatičnih in eteričnih olj ... 321
Aero, kemična, grafična in papirna industrija ... 322
Slovenijales — Lesno industrijski kombinat »Savinja« Celje ... 326
Oprema ... 328
Pohištvo ... 329

DENARNIŠTVO IN ZAVAROVALNIŠTVO ... 330

Denarništvo ... 330
Služba družbenega knjigovodstva ... 331
Obnova podružnice Narodne banke ... 333
Investicijska banka ... 334
Reorganizacija bančnega in kreditnega sistema ... 334
Ljubljanska banka, Splošna banka Celje ... 336
Jugobanka ... 338
Zavarovalna skupnost Triglav ... 338

ŠOLSTVO ... 340

Obnova šolstva ... 340
Šolsko nadzorstvo ... 343
Zavod za šolstvo SRS ... 346
Začetek dela v šolah ... 347
I. osnovna šola ... 347
II. osnovna šola — šola Slavka Šlandra ... 349
Novo šolsko poslopje ... 351
III. osnovna šola — šola I. celjske čete ... 352
Šola na Polulah — šola Franca Kranjca ... 356
Šola na Hudinji — šola Franja Vrunča ... 358
IV. osnovna šola Ivana Kovačiča-Efenka ... 360

Stran

Osnovna šola Veljka Vlahovića na Lavi 361
Osnovna šola Ivanke Uranjek 362
Osnovna šola Frana Roša v Novi vasi 369
Štore 370
Štirirazredna osnovna šola 370
Nižja gimnazija 371
Osemletka 371
Teharje 373
Kompole 374
Svetina 375
Ljubečna 376
Vojnik 376
Osnovna šola 377
Nižja gimnazija 378
Sedemletka 378
Osnovna šola 378
Nižja gimnazija 379
Osemletka 379
Strmec 382
Socka 385
Šmartno v Rožni dolini 386
Frankolovo 388
Črešnjice 391
Dobrna 393
Združene osnovne šole Celje 396
Gimnazija 396
Učiteljišče — Gimnazija pedagoške smeri, Pedagoški šolski center 408
Ekonomska srednja šola — Ekonomski šolski center 412
Visoka ekonomsko komercialna šola Maribor — enota Celje 422
Trgovska šola — Šolski center za blagovni promet 422
Gostinska šola 432
Metalurška šola Štore — Šolski kovinarski in metalurški center 437
Tehniška šola 439
Šolski center Borisa Kidriča 442
Kmetijski izobraževalni center 446
Šola za medicinske sestre — Šola za zdravstvene delavce — Srednja zdravstvena šola 449
Ljudska univerza — Delavska univerza 455

KULTURNA DEJAVNOST 459
Zavod za varstvo spomenikov 459
Pomembnejše akcije 460
Dokumentacijska dejavnost 462
Pokrajinski muzej 463
Muzej revolucije 466
Knjižnice 468
Mestna ljudska knjižnica 468
Ljudska knjižnica DPD Svoboda 469
Študijska knjižnica (1946—1973) 469
Osrednja knjižnica (1974—1979) — Knjižnica Edvarda Kardelja (od 1979) 472
Zgodovinski arhiv 474
Gledališče 476
Seznam zaposlenih igralcev in igralk, ki so odšli iz SLG Celje 488
Seznam delavcev, ki so bili zaposleni v SLG in jim je prenehalo delovno razmerje 490
Zaposleni v SLG — Stanje 1. 9. 1980 492

Stran

Glasbena šola ... 493
Celjski godalni orkester ... 494
Komorni moški zbor ... 495
Celjski mladinski pevski festival ... 496
Zveza kulturnih organizacij ... 500
Kulturno prosvetno društvo Ivan Cankar ... 503
Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« Celje ... 503
Delavsko prosvetno društvo Svoboda Zagrad ... 505
Železničarsko prosvetno društvo »France Prešeren« Celje ... 505
Kulturno umetniško društvo »Zarja« Trnovlje ... 507
Ostala društva (KPD Železar, DPD Svoboda, Teharje, PD Bratov Dobrotinškov, Škofja vas, PD France Prešeren, Vojnik, PD Anton Bezenšek, Frankolovo, PD Kajuh, Dobrna) ... 507
Celotni seznam včlanjenih kulturnih društev ... 508
Radio Celje ... 510
Kino ... 512
Likovna umetnost ... 512
Časopis ... 517
Leposlovno pisateljevanje ... 518
Celjski zbornik ... 525

STROKOVNA IN DRUGA DRUŠTVA ... 529

Društvo esperantistov ... 529
Celjska podružnica društva matematikov, fizikov in astronomov SRS ... 532
Geografsko društvo ... 533
Zgodovinsko društvo ... 533
Slavistično društvo ... 534
Šahovski klub ... 535
Filatelistični klub ... 536
Šport ... 536
Konjeniški klub »Savinja« ... 541
Klub za vzrejo športnih, lovskih in službenih psov ... 542
Društvo gojiteljev malih živali ... 543
Avto-moto društvo Šlander Celje ... 544
Združenje šoferjev in avtomehanikov Celje ... 547
Aeroklub Celje ... 549
Astronavtično in raketno društvo Celje ... 552
Društvo inženirjev in tehnikov ... 556
Društvo ekonomistov ... 557
Društvo računovodskih in finančnih delavcev ... 559
Društvo stenografov in strojepiscev ... 559
Planinsko društvo ... 559
Gradišnikovo razdobje ... 562
Planinske postojanke ... 566
Dve proslavi ... 573
Turistično društvo Celje — Celjska turistična zveza ... 574
Hortikulturno društvo ... 577
Gasilstvo ... 578
Gasilsko društvo Celje mesto ... 579
Gasilsko društvo Babno ... 580
Gasilsko društvo Celje okolica v Gaberju ... 580
Gasilsko društvo Dobrna ... 581
Gasilsko društvo Ljubečna ... 581
Gasilsko društvo Lokrovec ... 581
Gasilsko društvo Lopata ... 581
Gasilsko društvo Ostrožno ... 581

Stran

Gasilsko društvo Prožinska vas ... 581
Gasilsko društvo Socka ... 581
Gasilsko društvo Strmec ... 582
Gasilsko društvo Škofja vas ... 582
Gasilsko društvo Šmartno v Rožni dolini ... 582
Gasilsko društvo Teharje ... 582
Gasilsko društvo Trnovlje ... 582
Gasilsko društvo Vojnik ... 582
Gasilsko društvo Zagrad-Pečovnik ... 582
Gasilsko društvo Lemberg ... 583
Gasilstvo v industriji ... 583

SOCIALNO VARSTVO ... 584
Rdeči križ ... 584
Prva pomoč ... 592
Center PP ... 593
Zdravstvena vzgoja ... 593
Socialna dejavnost ... 594
Krvodajalstvo ... 594
Mladi člani in mladina RK ... 594
Ljudska obramba in družbena samozaščita ... 595
Propagandno založniška dejavnost ... 595
Društvo prijateljev mladine ... 596
Počitniške kolonije ... 600
Center za socialno delo ... 609
Izgradnja vzgojno varstvenih ustanov ... 611
Mladinski domovi ... 611
Domovi igre in dela ... 611
Dom Tončke Čečeve ... 612
Vzgojno varstvena ustanova Anice Černejeve ... 615
Vzgojno vodstvo ... 617
Otroški vrtec na Dečkovi cesti ... 618
Pionirski dom Cvetke Jerinove ... 619
Temeljna skupnost otroškega varstva ... 621
Sedanje stanje vzgojno-varstvenih zavodov ... 623
Vzgojna posvetovalnica pri Centru za socialno delo ... 624
Domovi za onemogle občane ... 625
Zavod za rehabilitacijo invalidov — leta 1972 preimenovan v Center za poklicno usposabljanje in zaposlovanje invalidov ... 626
Medobčinska organizacija gluhonemih ... 628
Združenje slepih ... 628
Socialno zavarovanje ... 629
Društvo upokojencev ... 633

ZDRAVSTVO ... 641
Celjska bolnica ... 641
Medicinska knjižnica ... 652
Osnovna zdravstvena služba — Mestni zdravstveni dom ... 657
Zobozdravstvo ... 661
Medicina dela ... 661
Sanitarna inšpekcija ... 662
Strokovna služba socialnega zavarovanja ... 662
Higiensko-epidemiološka dejavnost v Celju 1951—1976 ... 663
Okrožni higienski zavod (1951—1953) ... 663
Okrajni higienski zavod (1953—30. 6. 1961) ... 664

Stran

Oddelek za zdravstveno varstvo Zdravstvenega doma Celje (od 1. 7. 1961 do 31. 3. 1964) 665
Zavod za zdravstveno varstvo (od 1. 4. 1964 do 1. 7. 1971) 665
Zdravstveni center Celje 669
Lekarne 669
Zdravniško društvo 670
Društvo medicinskih sester 671
Zdravilišče Dobrna 672
Zveza naravnih zdravilišč LR Slovenije 674

JANKO OROŽEN

ORIS SODOBNE ZGODOVINE CELJA IN OKOLICE (1941—1979)

Izdala in založila:
Kulturna skupnost občine Celje
(Predsednik izdajateljskega sveta:
Janez Žmavc)
in
Turistično društvo Celje
(Predsednik: Marjan Ašič)

CELJSKI ZBORNIK
Posebna izdaja

Odgovorni urednik: Vlado Novak
Tehnični urednik: Franjo Mauer
Naklada: 2.000 izvodov

Tisk:
AERO
TOZD grafika, Celje
Dotiskano v aprilu 1981

Naklada in prodaja:
Turistično društvo Celje
63000 CELJE, Tomšičev trg 7

J. Orožen:

ORIS SODOBNE ZGODOVINE CELJA IN OKOLICE

DODATKI IN POPRAVKI

Na str. 516 vstavi za drugim odstavkom:

Leta 1971: Leopold Hočevar, Jože Horvat-Jaki, Janez Knez, Miroslav Kugler, Avgust Lavrenčič, Milan Lorenčak, Darinka Pavletič-Lorenčak, Viktor Povše, Milan Rijavec, Vladimir Štoviček, Milisav Tomanić, Alojzij Zavolovšek, Jelica Žuža, Quintino Bassani, Emil Bobanović-Colić, Josip Diminić, Jasna Maretić-Diminić, Eugen Kokot, Vera Kos-Paliska, Karlo Paliska, Renato Percan.

Leta 1972: Gabriel Humek, Bogdana Borčič in Zdenka Golob, Zmago Jeraj, Vasilije Četković, Lojze Logar, France Slana, Ivan Seljak-Čopič; Društvo likovnih oblikovalcev Celje: Amalija Hribar in Mirko Simonovski: Društvo slovenskih likovnih umetnikov: prodajna razstava grafik.

Leta 1973: Stane Jarm, Vida Slivnikar-Belantič, Floris Oblak, Darinka Pavletič-Lorenčak, Albin Rogelj, Karel Zelenko in Sonja Rauter-Zelenko, Jože Povlen, Nikolaj Omerza, Metka Krašovec.

Leta 1974: Vlasta Zorko-Tihec, Zlatko Zei, Ratimir Pušelja, Rudolf Kotnik, Vladimir in Vladimira Štoviček, Janez Lenassi, Ludvik Pandur ml.

Leta 1975: Pododbor Celje, prodajna razstava (Avgust Lavrenčič, Darinka Pavletič-Lorenčak, Milan Lorenčak, Milisav Tomanić, Alojzij Zavolovšek, Janez Knez, Viktor Povše); Herman Gvardijančič, Dušan Tršar, Veno Pilon, Rudi Španzel, Leon Koporc, Božidar Jakac (v času Mladinskega festivala), Milisav Tomanić.

Dodaj:

str. 654: Pri oddelku Ortopedija kot specializiranega ortopeda dr. Matjaža Lovšina.

str. 656: Pri oddelku Patomorfologija je treba navesti, da sta bila po osvoboditvi prva šefa dr. Nada Pavličev in dr. Cveto Božič.

str. 657: Na koncu odstavka Mladi doktorji je treba dodati, da so po nastanku rokopisa za to knjigo večinoma že postali zdravniki specialisti.

str. 694: Pri vprašanjih o zdravstvu je bil pomemben informator ravnatelj knjižnice Zlatko Bračko.

str. 689: V enajstem odstavku je treba besedno zvezo »o Ljudski banki« spremeniti v zvezo »o Ljubljanski banki«.

Na str. 115 v 31. vrsti beri: obe Socialistični zvezi namesto Socialistične.
Na str. 144 v 40. vrsti beri: Friderik Polutnik, dipl. inž. arh. namesto dipl. oec.
Na str. 146 v 32. vrsti beri: Verdel namesto Verdev.
Na str. 165 v 11. vrsti beri: Skrt namesto Škrt.
Na str. 166 v 10. vrsti beri: Skrt namesto Šket.
Na str. 325 v 31. vrsti beri: Zule namesto Žula.